

ARCHÆOLOGIAI
KÖZLEMÉNYEK.

A HAZAI MŰEMLÉKEK ISMERETÉNEK ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KÖZREBOCSÁTJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ARCHÆOLOGIAI BIZOTTSÁGA.

XXI. KÖTET.

(UJ FOLYAM XVIII. KÖTET.)

Ára 6 frt 50 kr.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

MDCCCXCIX.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA ARCHÆOLOGIAI BIZOTTSÁGÁNAK KIADVÁNYAI.

ARCHÆOLOGIAI KÖZLEMÉNYEK:

I. kötet: Tizenkét kőrajztáblával nyolczadrét 1859. 245 l. Tartalom: Magyar műemlékek. *Ipolyi Arnoldtól*. Csallóköz műemlékei. II. A karikapénz, mint fizetési- és ékszer a történelem előtti korban, *Kiss Ferencztől*. III. Huszonöt kiadatlan pannoniai felirat. *Paúr Istvántól*. IV. Mátyás király egykori szobra Budiszinban. *Wenzel Gusztávtól*. — Ára: 3 frt. (Külön nem kapható.)

II. kötet: Nagy negyedréti képatlaszszal, 54 táblával, 1861. 317 l. Tartalom: Margitsziget műemlékei. Ifj. *Kubinyi Ferencztől*. II. Kelenföldi pogány sirok. *Érdy Jánostól*. III. Kiadatlan magyar czimer és pecsétgyűrűk, saját gyűjteményéből közli gr. *Andrássy Manó*. IV. Nyitra-Ivánka területén 1860- és 61-ben kiszántott byzanti zománczok a XI-ik századból. *Érdy Jánostól*. V. Magyarországon talált kő- és bronzkori régiségek. Id. *Kubinyi Ferencztől*. VI. Adalékok a magyar Iconographiához. I. Mátyás király egykoru arczképei. *Henszlmann Imrétől*. VII. Magyar tégláépítészeti műemlékek. Irta *Ipolyi Arnold*. — VIII. Vegyes közlemények: 1. Magyar feliratu kupa. Gr. *Eszterházy Jánostól*. 2. I. Mátyás király állítólagos építömesterének kézirati munkája az építészetéről. Dr. *Henszlmann Imrétől*. 3. Lesencze-Tomaji római feliratos kő. Közli: *Rómer Flóris*. — 4. I. Mátyás király czimere a boroszlói és a görliczi városházakon. 5. Régi magyar keresztelőkutak és Magyarország czimerének monumentális használata. *Ipolyi Arnoldtól*. IX. Magyar régészeti Repertorium. Irja *Ipolyi Arnold*. X. Magyar régészeti krónika. *Ipolyi Arnoldtól*. XI. Név- és tárgymutató az I. és II-ik kötethez. Ára: 4 frt 80 kr.

III. kötet: (Uj folyam I. kötet) 10 képtáblával és a szövegbe nyomott számos fametszettel. Nagy negyedréti 1862. 79 l. *I. füzet*. I. A Kis-bényi román izlésű egyház. *Henszlmann Imrétől*. V képtáblával. Ára: 60 kr.

II. füzet: II. Pannonia területén Magyarországon fenmaradt néhány római várnárról. Irta *Rómer Flóris*. — II. A kolozsvári szt. Mihály egyház történeti és építészeti leírása. Gr. *Eszterházy Jánostól*. III képtáblával. Ára: 50 kr.

III. füzet: IV. Magyar ereklyék. *Ipolyi Arnoldtól*. 2 képtáblával. Ára: 60 kr.

IV. füzet: V. Középkori keresztelők medenczék. Irta *Rómer Flóris*. — VI. Római feliratok Erdélyből. *Torma Károlytól*. — VII. Pannoniai újabb kiadatlan latin feliratok. *Rómer Flóristól*. — VIII. Magyar régészeti krónika. *Ipolyi Arnoldtól*. Több metszvényvel. Ára: 20 kr.

IV. kötet: (Uj folyam II. kötet) 8 képtáblával és több fametszvényvel. 1864. 175 l.

I. füzet: I. A kolozsvári Boldogasszonyról czimzett minorita, jelenleg evang. reform. egyház. Gr. *Eszterházy Jánostól*. — Tétényi római sirok. *Érdy Jánostól*. — Zólyommege műemlékei. Ifj. *Kubinyi Ferencztől*. — IV. Pannoniai újabb kiadatlan római feliratok. II. közlés. *Rómer Flóristól*. 7 táblával. Ára 70 kr.

II. füzet: V. Tanulmányok a középkori román építészeti kronologia köréből, tekintettel a magyar műemlékekre. *Henszlmann Imrétől*. — VI. A Buda környékén felásott római sirokról. *Rómer Flóristól*. I réztáblával. Ára: 50 kr.

III. füzet: VII. A szathmári püspöki megyének középkori építészeti régiségei. Irta Dr. *Henszlmann Imre*. — VIII. Magyar régészeti krónika. Összeállítá *Rómer Flóris*. — IX. Adalék a magyar régészeti irodalomhoz. *Rómer Flóristól*. — X. Név- és tárgymutató az uj folyam I. és II-ik kötetre. Több fametszvényvel. Ára 30 kr.

V. kötet: (Uj folyam III. kötet) 2 réztáblával és több fametszvényvel. 1865. 165 l. — Tartalom *I. füzet*: I. Kiadatlan magyar érmek az Árpádok korszakából. I. közlemény. *Érdy Jánostól*. II. Római feliratok Erdélyből. II. közlemény. Irta *Torma Károly*. III. A két hazában talált régi műemlékekről, különösen a szarvasszói (Marm. m.) arany kincsről. *Rómer Flóris*. IV. Budának és környékének helyirati viszonyai a középkorban. I. közlemény. Irta *Rupp Jakab*. V. Magyar régészeti krónika. *Rómer Flóristól*. VI. Adalék a m. régészeti irodalomhoz, u. a. VII. A m. tud. Akad. Archæol. Bizottságának munkálkodása 1865 kezdétől, jegyzőkönyvi kivonatban. Több fametszvényvel. Ára 60 kr.

II. füzet: VIII. Archæologiai kirándulás Abauj- és Sárosmegyékbé. *Henszlmann Imrétől*. IX. A bakonyszombathelyi éremkincsről. *Rómer Flóris*. X. Kiadatlan magyar érmek az Árpádok korszakából. II. közlemény. Irta *Érdy János*. XI. Jelentés a Bányavárosokba tett kirándulásokról. *Henszlmann Imrétől*. XII. Név- és tárgymutató az Archæol. Közlemények V-ik (uj folyam I. kötetére). Ára 80 kr.

VI. kötet: *I. füzet*: Tartalom: A kunok bél-háromkuti, másképp apátfalvi apátsága és a XII. század egyházának leírása. *Ipolyi Arnoldtól*. — *Tollalék*. A bél-háromkuti apátság okmánytárának kiadatlan okmányai a XIII. századtól a XV. századig. — A bél-háromkuti, másképp apátfalvi egyháznak építészeti arányai. *Henszlmann Imrétől*. — Budának és környékének helyirati viszonya a középkorban. Irta *Rupp Jakab*. IV. közlemény. — Magyar régészeti krónika. *Rómer Flóristól*. — Adalék a magyar régészeti irodalomhoz. Összeállítá *Rómer Flóris*. — A magyar tudom. Akademia archæol. bizottságának munkálkodása 1865—66-ban. (Jegyzőkönyvi kivonat.) Ára 1 frt 20 kr. (Uj folyam IV. kötet) több réztáblával és több fametszvényvel. 1866. 213 l.

II. füzet: Jelentés a bányavárosokba 1865-ben tett régészeti kirándulásról. II. czikk. *Henszlmann Imrétől*. — Római feliratok Erdélyből. *Torma Károly* lev. tagtól, III. közlemény. — Az újabb időben Ó-Szönyön kiásott régiségek. *Rómer Flóristól*. — Magyar régészeti krónika, írja *Rómer Flóris*. Folytatás. — Uj régészeti lehelhelyek, közli idősb *Kubinyi Ferencz*. — Adalék a magyar régészeti irodalomhoz. *Rómer Flóristól*. Folytatás. — A m. tud. Akademia Arch. Bizottságának munkálkodása 1866. májustól december végeig (jegyzőkönyvi kivonat). — Archæologiai mozgalmak, összeállítá *Rómer Flóris*. — Hely- és tárgymutató a VI. kötethez. Ára 80 kr.

VII. kötet: *I. füzet*: Tartalom: Jelentés a Bányavárosokba 1865-ben tett régészeti kirándulásról. *Henszlmann Imrétől*. Vége). — Sz. Margit házi oltára. Irta *Rómer Flóris*. — A nagyenyedi egyházkerítés. Irta *P. Szatmáry Károly*. — Archæologiai vázlat. Régi tárczájából közli Dr. *Érdy János*. — Néhány kiadatlan magyar érem az Árpádok korából. *Végh Odontól*. — Adalék az egyházi kincsek történetéhez. *Rupp Jakabtól*. — Jelentés a Hontmege Magyarád helységében talált csontok összehasonlító bonczatani vizsgálatáról. *Báthory Nándortól*. — Magyar régészeti krónika. Irja *Rómer Flóris*. — Adalék a magyar régészeti irodalomhoz. Összeállította *Rómer Flóris*. — Archæologiai mozgalmak. II. közlés. *Rómer Flóristól*. Ára 80 kr.

II. füzet: A kolozsmonostori apátság és egyházi maradványainak leírása. Közli Gr. *Eszterházy János*. — A barlangokról, nevezetesen a magyarhoni lakott barlangokról. *Rómer Flóristól*. — Kisebb közlemények: I. A szamosfalvi egyház 146. l.; — II. Dózsa György vaskoronája 149. l. Gr. *Eszterházy Jánostól*; — III. Registrum onium rerum existentium in dominio Episcopatus Agriensis... B. *Nyáry Alberttől*, 150. l.; — IV. Beregmegeyi régiségek. *Lehoczky Tivadartól* 155. l.; — *Egger D.* Párisban kiállított ezüst lemezei. *Rómer Flóristól*, 158. l.; — VI. Első obsidian eszközök Magyarországon. U. a. 161. l.; — VII. A koronczói (Györm.) vidéknek kő-, bronz- és vaskori leletei. *Ebenhöch Ferencztől*. Magyar régészeti krónika, összeállítá *Rómer Flóris*. Adalék a magyar régészeti irodalomhoz. VI. közlés. *Rómer Flóristól*. — Archæologiai mozgalmak. II-ik közlés. Ugyanattól. — A m. tud. Akademia archæologiai bizottságának munkálkodása 1867-ben és 1868-ban. (Jegyzőkönyvi kivonat.) Név- és tárgymutató a VII-ik kötethez. Ára 1 forint.

ARCHÆOLOGIAI
KÖZLEMÉNYEK.

A HAZAI MŰEMLEKEK ISMERETÉNEK ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KÖZREBOCSÁTJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ARCHÆOLOGIAI BIZOTTSÁGA.

XXI. KÖTET.

(UJ FOLYAM XVIII. KÖTET.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

MDCCCXCIX.

Franklin-Társulat nyomdája.

TARTALOM.

Kassaváros ötvösségének története. Irta Mihalik József.

ELSŐ RÉSZ.

	Oldal
<i>Első fejezet.</i>	
A kassai ötvösmíveség a XV. század végéig	5
<i>Második fejezet.</i>	
A kassai ötvösmíveség a XVI. században	20
<i>Harmadik fejezet.</i>	
A kassai ötvösmíveség a XVII., XVIII. és XIX. században	49
<i>Negyedik fejezet.</i>	
A kassai ötvösök produktív munkásságának méltatása. — A czéh belső szervezete	100

MÁSODIK RÉSZ.

A kassai ötvösök időrendi története. — Okmánytár	115
A XVII. és XVIII. századbeli tanulók rovatos kimutatása	314
A XIX. századbeli tanulók rovatos kimutatása	327
A kassai ötvösök névsora időrendben	330
A kassai ötvösök névsora betűrendben	333
Ábrák jegyzéke	338
Betűrendes név- és tárgymutató	340

Kassaváros ötvösségének története.

Irta MIHALIK JÓZSEF.

ELSŐ RÉSZ.

ELSŐ FEJEZET.

A kassai ötvösmívesesség a XV. század végéig.

Ötvösség azóta létezik, a mióta a nemes fémek feldolgozásának ismeretével az emberi hiúság, a szerzési és takarékosági ösztön párosult. S miután ezek az ösztönök egykorúak az emberi nemmel, de mert az ötvösség anyaga úgyszólván kizárólag a nemes fémekre szorítkozik, természetes, hogy ezek fellépésével veszi e mívesesség kezdetét, mi nem annyira mesterségnek, mint inkább művészetnek nevezhető.

E tételből kiindulva mondhatjuk, hogy az ötvösség Kassán is a város keletkezésével egy időben lépett fel.

Kassa iparát és kereskedelmét főképen a külső telepítések révén ide került német elemek lendítvén fel, nem csatlakozunk, ha Kassa felvirágzását is ezeknek az elemeknek tudjuk be, a miből önként következtethetőleg megállapíthatjuk, hogy a telepések sorából származó ötvösök voltak azok, kik e városkában Árpád-házi királyaink idejében a szakmájukhoz tartozó munkakört betöltötték. Mert dolguk akadtt bőven e kis, de máris életerős városkában. A lakosság fokozatos anyagi gyarapodása, mely a kor szokása szerint a nemes fémekből készült műtárgyak gyűjtésében, az 1230 körül Szent-Erzsébet tiszteletére épült kisebb parochiális templom, az ennek déli oldalán álló Szent-Mihály-kápolna s a Domonkosok templomának ötvösművekkel való felszerelése egyaránt foglalkoztatták e nembe vágó munkákkal a kassai ötvösöket, kik a külföldről magukkal hozott társulási szellem mintájára bizonyára már alkottak is valamelyes társulatot oly *Eymung, Imung, Gild* vagy *Fraternitas*-t, a minők a szomszédos Németországban épen a XIII. század folyamán máris széltében divatoztak, de a melyekben a szorosán vett munkafelosztás elve még nem érvényesült, mert ezek inkább védelmi szempontból megalakult testületeket, mint iparos társaságokat képeztek.¹⁾ Egy ilyen társaság létesítését annyival inkább feltételezhetjük, mert a szomszédos Szepesmegye 24 városának szász papjai már 1248-ban alkottak egy vallásos Fraternitast, a mit megtalálhatunk az erdélyi szászoknál is, V. István (1270—1272.) alatt pedig ugyancsak a szepességi városok bizonyos kézmű és kereskedelmi egyesületbe lépnek, a melynek a király már régebben megerősített szabadságait újabbakkal toldja meg.²⁾

Kassára vonatkozó Árpád-kori okmányaink azonban ezekről az egyesületekről semmi direkt adatot sem őriztek meg napjainkig; hiányoznak ebből a korból a városi jegyzőkönyvek is, melyek a későbbi századokban a municipális életnek, az ipar és művészet egyes mozzanatainak nem egy momentumát örökítették meg, épen azért csupán megengedett analógiák, okszerű kombinációk s a meglévő történelmi anyag felhasználásával (melyek bár nem Kassára vonatkoznak, általános érdekű intézkedéseiknél fogva azonban ennek a viszonyaira is alkalmazhatók) vázolhatjuk képét az e korbeli iparos-testületek nagy horderejű intézményének.

¹⁾ Dr. Szádeczky Lajos: A czéhek történetéről Magyarországon. Értekezések a tört. tudományok köréből. Budapest, 1890. 6., 7. oldal.

²⁾ Ugyanott: 8. oldal.

Bár Kassán 1307-ből¹⁾ van első hiteles tudomásunk egy czéhnek — a szűcsökének — megalakulásáról, mégis a czéheknek szervezkedését ennél az időpontnál legalább is fél századdal előbbre kell tennünk, mert azok kifejlődéséhez legalább is ennyi ideig tartó előgyakorlat okvetlenül megkivántatik.

Miként a külföldön erre számtalan példát találunk, Árpádházi királyaink idejében hazánkban sem voltak e társaságok a szó szoros értelmében vett ilyen, egyes elkülönített iparágakat felölelő testületek, de a rokonfoglalkozásokat egyesítő olyatén egyesületek, melyekből csak később, a XV. és XVI. század folyamán, fejlődtek ki a szigorú munkafelosztáson alapuló czéhek, azzal a hatás- és jogkörrel, melynek szervezetét későbbi, legtöbbszörre már átírt czéhszabályzataik, számunkra napjainkig fentartották.

Tárgyunkra nézve nagy fontosságúak a szepesi szászoknak 1370-ben keltezett, de legrégebb jogokra hivatkozó statutumai, azért, mert ezekben már ötvösökről is tételik említés. E statutumok ugyanis kimondják, hogy az ötvösök egy márka ezüsthöz egy latnál több rezet nem keverhetnek s hogy művére minden ötvös tartozik mesterjegyét ráütni.²⁾

A «legrégebb jogokra» történt hivatkozás tehát már involválja a korábbi létezését, ez pedig okvetlenül feltételezi a nélkülözhetlen előgyakorlatot, mi kétségbe vonhatatlanná válik már azon körülmény-nél fogva is, mert a magyarországi műipar éppen egy egész századdal előbb, a XIII. században, áll oly magas fokon, hogy azt a külföld is megcsodálja, a mire például szolgálhat II. Endre leányának, a később szentté avatott Erzsébetnek jegyajándéka, mely között oly drágaságok — ezüst-bölcső, ezüst fürdő-kád, lánczok s más aranyékszerek stb — is foglaltattak, mikhez hasonló szépségűeket és becsűeket Thuringiában még nem láttak.³⁾

Kassán, Felső-Magyarország e kicsiny, de kezdettől fogva jelentős városában is élénk ipari élet lüktetett a XIII. században. A lehetőséget megadta erre a város fekvése, mely a bányatelepek egész sorozatától van körülvéve, megadta a betelepülők jelleme, mely össze volt forrva a munka szellemével, végre igazolta ezt az életrevaló tevékenységet a város későbbi jövője is, mert Kassa aránylag rövid idő alatt küzdötte fel magát Felső-Magyarország empóriumává.

A hol szorgalmas nép telepszik meg, nyomában ipar kél és a lakosság sorai között a jólét üti fel tanyáját. Az anyagi gyarapodással karöltve jár a művészetek felvirágzása, mely e korban legfőképen vallásos intézmények létesítésében találja meg gyakorlati kifejezését. A XIII. század első felében Kassán felépülő három templom a kézműveseknek egész csoportjait foglalkoztatta. Építészek, kő- és képfaragók, üvegesek, szobrászok, festők, ötvösök, aranyozók és aranyverők létezését feltételezi ez, mihez a mindennapi és a hadi élet szükségletei még a fegyverkovácsokat, a lakatosokat, az ácsokat, az asztalosokat, a páncél-, az íjj- és nyeregkészítőket csatolják, vagyis a fellépő igények a kézműipar legkülönfélébb nemeit tűző mesteremberek létezését követelik meg.

Úgy kellett lennie, hogy Kassán is, mint például Németországban, az ötvösök kezdetben egy vagy több rokonfoglalkozású testülettel társultak, de okvetlenül egy czéhet képeztek a festőkkel, az aranyozókkal és az aranyverőkkel. S ez érthető is, mert van közöttük közös összetartozás, munkakörre és technikára nézve egyaránt. Az aranyművességgel nőtt fel a miniatűr és mindkettő kölcsönösen szolgáltatott egymásnak anyagot ornamentika és minta tekintetében. A miniatűr aranydiszítései átmentek a festészetbe (Tafelmalerei) s a képek háttérének megaranyozása még hosszú időközön át szokásban marad. De a legrégebb időkben, s van példa rá elég, hogy nemcsak a középkorban, de a XV. és XVI. században is, sok mester egyenlő ügyességgel kezelte az ecsetet és a trébelő kalapácsot, vagyis festő s ötvös volt egy személyben. Közismeretű tény, hogy Olaszország legjelesebb festőművészei közül többen ötvösműhelyben kezdték meg pályafutásaikat.

Az érintkezési pontok egyesítették tehát a művészeteket, mely természetszerűleg nemcsak külsőképen, de czéhbelileg is társult, mint ezt példaképpen látjuk Münsterben, Strassburgban, Boroszlóban s hazánkban éppen itt Kassán, a hol még a XVI. század elején is az ötvösczéh egyesülve van a festők czéhé-

¹⁾ Ugyanott: 8. oldal.

²⁾ Ugyanott: 11. oldal, a «Wilkür der Sachsen in dem Zips. Ofner Stadtrecht, Beilage» 233. lapról idézve.

³⁾ Ugyanott: 8. oldal, Theodoricus Thuring. Katonánál Hist. Critica, V. 133. lapról idézve.

vel s a czéh előljáró mesterei gyanánt mindig egy festőt s egy ötvöst választ az évenként megejtetni szokott tisztújításoknál.

Így 1519-ben, a mint ez a városnak *Protocollum Inhibitionum Birsagiorum et Neo Civium ab Anno 1516 usque 1529* című jegyzőkönyvében feljegyezve található, a *Goltschmyd* czéh czíme alatt mint újonnan megválasztott czéhmesterek *Simon Moler* és *Lorentz Goltschmyd* szerepelnek. Még jobban kitűnik e két czéh együvé tartozása a következő 1520. évi feljegyzésből, a midőn a különféle czéhek címjegyzékének sorában a *Goltschmydt und Moler* cím alatt újonnan megválasztott czéhmesterek gyanánt *Anthonius Goltschmydt* és *Simon Moler* neveivel találkozunk. 1519-ben *Simon Moler* neve, 1520-ban pedig *Anthonius* ötvöse fordulván elő első helyen, az előbbeniben amaz, az utóbbiban ez volt a főczéhmester, a miből azon gyakorlatra következtethetünk, hogy a főczéhmestereket felváltva, hol az egyik, hol a másik czéhből választották.

Az ilyképen egyesített czéhek között azonban csakhamar az ötvösség teszen fensőbbiségre szert s túlszárnyalja társát, épen mint a külföldön, a hol az néha a régebbi czéh fölébe vergődik. Így történt ez például *Strassburgban*, a hol már 1362-től a *Schiller und Malerzunft* helyébe a *Goldschmiedezunft* elnevezés lép,¹⁾ s ha amazok szerepelnek is még ez új név alatt, szereplésük csak másodrendű s mindinkább gyöngülő.

Éppen így volt ez *Kassán* is. S bár adatok híján okmányilag kimutatni nem tudjuk, mely időtől kezdve szerepel itt az ötvösök és festők egyesített testülete mint czéh, azt azonban konstatálhatjuk, hogy ez 1520-nál tovább így semmi esetre sem tartott, mert 1521-től csupán csak az ötvös-czéh említetik cím gyanánt a városi jegyzőkönyvekben az évről-évre megejtetni szokott tisztújítások beigtatásánál. Ha tartották is magukat a festők még egy ideig, szerepkörük s existenciájuk az ötvösökhöz képest nagyon alárendelt lehetett már, a mit megérthetővé tesznek a viszonyok, melyek, főképen az *Erzsébet-templomnak* a XVI. század első két tizedére eső végleges befejezése s felszerelése után, a festőkre nézve a helyzetet kedvezőtlen módon megváltoztatták.

Hogy mióta állt fenn *Kassán* az ötvösök czéhe, azt határozottan évszámmal kifejezni nem tudjuk, mert első eredeti czéhszabályzatuk nem maradt korunkra. De hogy a XIV. század folyamán már javában virágzott e művészet itt is, azt a városi jegyzőkönyvek, melyek 1394-től kezdve (56 évi megszakítással a XV. században) egészen napjainkig fenmaradtak, eléggé élénken igazolják. Azt találjuk ugyanis, hogy az 1382-től 1400-ig terjedő tizenhét év alatt tizenhét ötvösről (ide értve a pénz- és aranyverőket is) tartalmaznak feljegyzéseket a városi okiratok s ha már most figyelembe vesszük, hogy e jegyzékekben csupán oly egyének nevei foglaltatnak, kik valamely peres ügyben szerepeltek, könnyen megérthető, hogy ezek számát az utolsó tizenhét év esztendőben bízvást kétszeresre is tehetjük. Ilyenformán a XIV. század utolsó tizedében a *kassai* ötvösök száma gyanánt 30—40 egyént nyernénk s ha már most ezt az egész századra átlagosítjuk, kiderül, hogy e század ötvöse, pénz- és aranyverőinek száma *Kassa* városában legalább is megközelíti a hatvanat. Oly szám, mely a hazai ötvösművészetnek e korszakában nem megvetendő.²⁾

E tizenhét egyén közül a jegyzőkönyvek tizet illetnek *goldschmid* (aurifaber), hármat *goldschlager* (*goltsloer*), kettőt *monetarius* (*Monzer*), egyet «*aurifusor*» és egyet a közös *aurifaber* és *monetarius* névvel. Nem csalódunk, ha azt hisszük, hogy ezek az elnevezések lényegileg egyet jelentenek, mert az ötvösségre s az azzal legrokonabb foglalkozásokra vonatkoznak,³⁾ mégis az elnevezések elosztásában s következetes használatában az iparág szerint való elkülönzés, vagyis inkább a megkülönböztetés elvét látjuk érvényesülni. Ezen alpból kiindulva s hogy a foglalkozás árnyalatait is lehetőleg előtűntethes-

¹⁾ Hans Meyer: Die Strassburger Goldschmiedezunft. Leipzig, 1881. 159. lap.

²⁾ Érdekesnek találjuk itt megemlíteni, hogy pl. *Nürnbergben* 1363-ból 16 ötvös (*Hegel: Städtechroniken, Nürnberg. II. 507.*), *Danzigban* 1400-ból 24 ötvös (*Hirsch: Danzigs Handels- und Gewerbeschichte. 300. l.*), *Strassburgban* pedig a XIII. és XIV. századból 2—2 ötvösmester (*Meyer: Die Strassburger Goldschmiedezunft. 214—215. l.*) mutatott ki.

³⁾ A dolog természetéből folyik, hogy a *pénzverők* az ötvösök közé tartoznak, miért is ezeket kezdettől fogva ebbe a czéhbe soroztuk.

sük, konstatálhatjuk tehát, hogy Kassán a XIV. század utolsó tizedében tíz *ötvös*, három *arany-lemez-verő* (goltslóer), három *pénzverő-ötvös* s egy *aranyöntő* (aurifusor) működött. Ezek képezik a Kassán működött s okmányilag és névszerint kimutatható legrégebbi ötvösöket.

Mind csupa idegen vagy idegenszerűen hangzó név: *Paulus aurifaber, Nicolaus aurifusor, Johannes aurifaber*,¹⁾ *Hano Goldschmied, Jacobus aurifaber, Jekel aurifaber, Mathias Goldschmied, Nezer aurifaber, Nicolaus Goldschlager, Paulus Goldschlager, Polonus aurifaber, Schelm Goldschlager, Hensel monetarius, Petrus Aurifaber-Mönzer, Cristanus monetarius, Albertus aurifaber* és *Stol aurifaber*. Ha voltak is közöttük magyarországi származásúak, azokat is a kor szokása és a város szelleme, legalább elnevezés tekintetében, idegen mezbe öltöztette. Az iparágak- és foglalkozásoktól vett elnevezések, melyek itt az egyének vezetéknevei gyanánt szerepelnek s e tekintetben kitünő útbaigazítással szolgálnak, leginkább németek, mint *Zygelstreicher, armrost(er), Sneider, Wagner, konnengisser, scherer, nodler, cyngisser, kursner, smith, seifmacher, platener* stb.; előfordulnak latin nevek is, mint: *pelifex, carnifex, notarius* és *literatus*, de *ungar* és *zekel* elnevezésekkel is találkozunk a bírósági feljegyzésekben, mely nevek azonban a század utolsó hét évében, *megkülönböztető jelzők gyanánt*, csupán csak kétszer fordulnak elő ötvösökkel kapcsolatos perekben. Mindkettő Hano Goldschmied nevével van összefüggésben.

E századi ötvöseink czéhéletéről, annak szervezete, hatás- s jogköréről, egyenes adatok híján, tudomásunk nincs, ámde ha a szepesi szászokra már 1370-ben kötelezők voltak bizonyos statutumok, mint azt előbb bemutattuk is, joggal feltehetjük, hogy itt is ezek, vagy ezekhez hasonló szabályok voltak kötelezők s különösen az ötvösökre nézve — csakúgy, miként amazoknál — meg lehetett határozva, hogy *egy márka ezüsthöz egy lat réznél többet nem keverhetnek s hogy minden mester művére ráüsse mesterjegyét*. E rendeletet a Zsigmond idejében alkotott budai törvénykönyv ide vágó pontja csak jobban szabályozta, kimondván, *hogy az ötvösök czéhmesterének minden héten egyszer vagy kétszer meg kell vizsgálnia minden ötvös munkáját*.²⁾

Indirekt úton, de megengedhető combináció alapján, csupán ennyit tudunk e tekintetben kimutatni s ezt talán még megtoldhatjuk Nagy-Lajos királyunk ama szabályzatával, melylyel 1376-ban az erdélyi szászok czéheit megjavította.³⁾ Nincs ugyan ebben semmi egyenes vonatkozás Kassára s a kassai czéhekre, ámde ez a szabályzat szervező intencióinál fogva sok közös pontot tartalmazván, tájékoztatásul szolgálhat s megengedi, hogy abból általánosan érvényesülő consequentiákat vonhassunk le. Lajos király rendeletére ugyanis a szász község előljárói s a hét szék követei, az erdélyi püspök s egy királyi biztos elnöklelte alatt összegyűlve, a következő czéhszabályokat alkotják:

Minden czéh évenként két czéhmestert választson, a kiket esküvel köteleznek az ország vagy város által rendelt igaz mértékre felügyelni, a czéhben a rendet fentartani és igazságot szolgáltatni.

A czéhet tartozik évenként négyszer gyűlésbe hívni, a melyen a czéh ügyei elintéztessenek.

A kézművesek tartoznak czéhbe állani és a szabályoknak magukat alávetni.

Csak czéhbeliék árulhatják míveiket a piacon és házaiknál, tarthatnak legényt és inast.

Egynél több mesterséget senki sem űzhet tíz márka bírság alatt.

A czéhbe lépésnél a mesterek felvételi díjakat tartoznak fizetni.

¹⁾ A *Paulus* s *Johannes* aurifaberre, valamint a *Nicolaus* aurifusorra vonatkozó levéltári adatok csak a legutolsó órákban jutván kezeinkhez, itt jegyezzük meg, hogy mind a három ötvös, a kassai városi nyilv. levéltár egyik XVIII. századbéli átirata szerint, 1382-ben egy határjárási pörben szerepel, mely pör Kassa városa és a tőkési Itefiak között támadt Felső-Tőkés község miatt, s a melyben ők sokadmagukkal egyetemben tanúkként szerepelnek s az ügyben esküt is tesznek «megoldott övekkel, sarutlan lábakkal, fejükre földet téve, a mint az az ország szokása». Különbösen lehetséges, sőt valószínű, hogy *Paulus* aurifaber a II. részben említett 7. számú *Paulus Goldschlager*-rel (1394—1395.), *Johannes* aurifaber talán az 1/a. számú *Hano (Hans?) Goldschmied*-dal (1394—1402.), *Nicolaus* aurifusor pedig a 6. számú *Nicolaus Goldschlager*-rel (1394.) egy és ugyanazon személy. Bármiként áll is a dolog, e három mester Kassa ötvösmivességének történetét 12 esztendővel előbbi keletűvé teszi, mely tehát nem 1394, de 1382-től tárgyalatik a jelen munkában.

²⁾ *Szádeczky*: Id. mű. 9. l.

³⁾ *Szádeczky*: Id. mű. 13. l.

A rossz munkát a czéhmaster lefoglalta, a czéh vagy a templom javára.¹⁾

Olyan általános intézkedések ezek, hogy minden czéh keretébe beilleszthetők s bár nincs reá oklevelünk, hogy ezek a felsőmagyarországi czéhekre is kötelezők lettek volna, mégis, mert Lajos ezekkel a czéhintézetek megjavítását czélozta, s mert a sarkalatos intézkedések úgyszólván minden iparos czéhnek czéhszabályzataiban egész napjainkig feltalálhatók, úgy tartjuk, hogy azok kötelező ereje ezekre, tehát a kassai czéhekre is, kiterjedt és mintául szolgált a későbbben alakult czéhek számára is.

Feltéve azt az eshetőséget, hogy a kassai ötvösök Lajos királynak eme intézkedése előtt még czéhet nem képeztek, ennek harmadik pontja értelmében most kénytelenek voltak ilyené alakulni, mert e pont e tekintetben világos utasítást tartalmaz.

Eltelkintve attól a körülménytől, hogy a magyarországi iparosok nem szorultak a szászok czéh-szabályaira, mert a szabad királyi városok jó-eleve maguk gondoskodtak arról, hogy a kebelökben lévő iparosokat rendes szabályzatokkal lássák el, a mire példa lehet első sorban maga a kassai 1307-ik évi szűcs-czéhszabályzat,²⁾ továbbá a pozsonyi mészárosok (1376),³⁾ a pozsonyi suszterek (1376),⁴⁾ a pozsonyi pékek (1376),⁵⁾ s a szepesi szászoknak fentebb is említett 1370-ik évi szabályzata, s föltéve azt a nem valószínű, de megtörténhető eshetőséget, hogy ennek a királyi rendeletnek kibocsátása előtt a kassai ötvösök még szabályzattal nem bírtak: e királyi intézkedés általános szabványai okvetlen kötelező erejűek lehettek a kassaiakra is s így a kassai ötvös czéhnek, mint ilyennek, megalakulását legalább is 1376-ra lehet tennünk.

A következő évszázad jegyzőkönyvei az 1404-ik évtől 1460-ig terjedő időközről hiányoznak a kassai levéltárból, de daczára annak, hogy ezen 56 évről adatunk nincs, vagy csak alig van, mégis e század többi évéből összesen 38 kassai ötvösnek nevét voltunk képesek megállapítani. Könnyen eszközölhető számvetéssel a XV. század ötvöseinek számát tehát Kassán 90—100-ra tehetjük, a mi az előbbeni századhoz képest körülbelől 100 százalék emelkedésnek felel meg.⁶⁾

E harmincznyolcz egyén közül kilencz nevezetik *Monetarius*-nak, vagy németül *Münzer*-nek, huszonhárom *Goldschmidt*-nek (aurifaber), kettő *Gottslóer*-nek, három *Schmelzer*-nek s egy *Goldner*-nek, mely elnevezés alapján ezek foglalkozásával is tisztában lehetünk. Az első a pénzverőházban, a következők önálló, szabad kézre működő ötvösök, az ezek után következők pedig aranylemez-verők voltak. A *Schmelzer*-ek fémolvasztók, s mint ilyenek, a pénzverő háznál voltak alkalmazásban, a legutóbbi végre aranyozó volt.

Származásra nézve többnyire németek valának, mit neveikből következtetünk, ámde már ekkor kezdenek közéjük a magyar elemek bevegyülni, a mire a jegyzőkönyvek bár rövid, de mindamellet elégé tájékoztató feljegyzései elég bizonyóságot nyújtanak. Magyar lehetett a *Lasla Goldschmied*-nek nevezett s 1401-ben működött ötvös, kinek helyesen kiírt neve László; s ugyancsak magyar volt a pénzverő ház azon próbamestere is, kit *Andris*-nak neveznek a feljegyzések. (1440—1444).

Az első autentikus okmánybeli adat, mely Kassán működő magyar származású ötvösről reánk fennmaradt, 1463-ról szól, a midőn is feljegyezve találjuk, hogy *Matthaeus Aurifaber Zegedi* a kassai polgárok sorába felvétetik. Szegedi ötvös Máté az első egyén, ki a kassai idegen hangzású ötvösök sorában mint biteles tősgyökeres tag helyét megtalálja, de nemsokára követi őt e sorban *Jászai ötvös Mihály* (Michael Aurifaber de Jazo), ki a rákövetkező esztendőben egy kézi fegyvernek lefizetése mellett kapja meg a polgárjogot. A magyar ötvösök sorába tartozik továbbá *Nagybányai ötvös Márton* (Martinus aurifaber de Riulo dominarum) is, a ki Nagy-Bányáról került Kassára, a hol 1476-ban hunyt el, végre magyarnak kell tekintenünk, mert Nagy-Bányáról szakadt Kassára, *Cristanus aurifaber*-t is, kin 1482-ben Mátyás király Hainburg alatti táborából kelt királyi rendeletével kerestet a kassai tanácsurak által két nagy kupát, a melyekre az ötvösnek minden egyéb vagyonánál nagyobb súlyt fektetett.

¹⁾ *Horváth Mihály*: Az ipar és kereskedelem története Magyarországon a középkorban. II., 87. l. Közli *Szádeczky Lajos dr.*: A czéhek történetéről Magyarországon. 9. l.

²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ *Szádeczky*: Id. mű. 8., 10. és 11. lap.

⁶⁾ Nem lesz érdektelen közölni, hogy pl. Strassburgban — egy nem kimerítő kimutatás szerint — ugyanabban a században 46 ötvös-master működött. — Meyer: Die Strassburger Goldschmiedezunft. 215. l.

És e négy egyénnel kimerítettük azoknak az ötvösöknek a sorozatát, a kikről hitelesen állíthatjuk, hogy magyar eredetűek voltak. A jegyzőkönyvek szükségzavú följegyzései ezen adatokon kívül egynéhány más nemzetbeli ötvösnek származáshelyét örökítették meg meg, a melyekből megtudjuk, hogy a XV. században Kassán élt ötvösök között voltak *szandeczi* és *krakói* illetőségűek is. Amabból egyet, ebből kettőt találunk ebben az időben Kassán, s miután már a XIV. században (1394-ben) is találkozunk egy *Polonus aurifaber* nevű pénzverő-ötvössel, valószínűnek tetszik előttünk, hogy Kassának különösen Lengyelország felé irányított kereskedelme, a kassa-krakói élénken frequentált útvonal mentén fellendült kereskedelmi érintkezés szolgáltatta az okot arra, hogy Kassát oly számos s az ipar mindennemű ágára kiterjedő lengyel kézműves, közöttük ötvös is, felkereste.¹⁾

S míg az előbbeni században Kassán élt ötvösök társadalmi, czéhbeli, vagyoni s magánviszonyaira a szükségzavú feljegyzésekből még csak következtetést sem tudunk vonni, mert e feljegyzésekben, magának a tárgynak tüzetesebb megjelölése nélkül, csak mint tilalmat tevő vagy szenvedő²⁾ peres felek neveivel találkozunk velök, addig a XV. század bővebb adatokat tartalmazó oklevelei bepillantani engednek ezek illetően viszonyaiba is, úgyannyira, hogy bár nem teljes, de legalább némileg áttekinthető képet nyerhetünk a kassai ötvösök e századbeli vagyoni viszonyai, társadalmi állása s műipari működése felől.

Már az 1307-ik évi kassai szűcs-czéhsszabályzat úgy intézkedik, hogy ha idegen mester jön a városba s czéhbe akar lépni, először a városi tanács határozza el, ad-e neki polgárjogot.³⁾ A későbbi évtizedek gyakorlata igazolta, hogy így volt ez az ötvösczéhnel is.

Mielőtt valamely idegen ötvös magát a kassai czéhbe felvétette volna, meg kellett szereznie a városi polgárjogot, mihez korrekt származási levélre s ha eleintén nem is, későbbben azonban okvetlenül egy vagy több jótállóra — fide jussor — volt szüksége.

Forrásaink az 1461-ik évtől jegyzik fel, mit kellett beszoigáltatniok, vagy mennyit kellett fizetniök az új polgároknak a polgárjog elnyeréseért Kassán. Az 1461-ben polgárjogot nyert pénzverő Német János egy számszeríjjat (Armbrost) tartozik a tanácshoz beszoigáltatni polgárjogáért, és így tovább: pénzverő Bálint (1461) egy fegyvert (unam balistam), krakói ötvös Tamás (1461) egy kézi fegyvert (unam pixidem manuaem), Jászai ötvös Mihály (1464) «ambo balistam», Zeiffner ötvös Péter (1464) «unam balistam», Zolawer János pénzverő (1465) «unam pixidem manuaem», ötvös Máté (1466) ugyanezt, Paumgartner Bertalan, a pénzverőház próbamestere, azonban már oly feltétel alatt vétetik fel, hogy «debet dare juxta dominorum agnicionem». De azért nem marad abba a régi gyakorlat s Cleyn Andirleyn (1473) ismét csak egy «balistam pixidem»-et fizet e jogért. Úgy látszik, a kilenczvenes évek elejétől változtatja meg a város e rendszert s fegyverek helyett készpénzt fizettet az új polgárokkal. Így *Fábián ötvös* 1490-ben két forintot fizet a tanácsnak, 1492-ben *Cosmas*, 1495-ben *Mertn Behem* s 1496-ban *Schoen Mihály* ötvösök pedig egy-egy forintot fizetnek e jogért a város pénztárába.

A polgárjog megszerzése egyértelmű volt a czéhbe való felvétellel. Nem tudunk rá esetet, hogy ha ez feladatott, az utóbbi megtagadtatott volna. De hogy a czéhbe minő feltételek mellett történhetett meg a belépés, vagyis közelebbről megnevezve a tételt: mennyit kellett az új mesternek a czéhbe való belépéseért fizetnie, nem tudjuk, mert e korból erről az adatok teljesen hiányoznak. De hogy a czéhet felkövetett ötvösök és pénzverők itt csakhamar anyagilag gyarapodni s maguknak ingatlanokat szerezni kezdenek, sőt mint tőkepénzesek másoknak kölcsönöket is adnak, arra nézve már több adatot hozhatunk fel. Így 1443-ban *ötvös Hermann* kassai polgár a város által a Giskra részére fizetendő sarczhoz 26 arany forintot ad kölcsön a város tanácsának, *Jászai ötvös Mihály* pedig Kassán való letelepedésének nyolczadik esztendejében, 1472-ben, már 400 magyar forinton a mai Forgács-utcza sarkán házat vásárol.

Az 1476-ban elhunyt *Nagybányai ötvös Márton* végrendelete az ötvös kedvezőbb anyagi körül-

¹⁾ A század folyamán *Boroszló* (1497), *Angermünd* (1497) és *Metz* (1499) városok is szzoigáltatnak Kassának iparüző egyéneket, kik itt polgárjogot nyernek.

²⁾ Tilalmat (Verbot, Vorbot) tenni körülbelől egy jelentőségű a mai biztosítási végrehajtással.

³⁾ *Szädeczky*: Id. mű. 10. lap.

ményeit igazolják előttünk. Miként e testámentom alább megtalálható adatai ezt számunkra megőrizték, a néhai ötvös, a ki később kereskedő lett s beiratkozván a «Cromer-bruderschaft»-ba, annak szabályai szerint mesterségét letette, Julianna nevű leányára egy házat, 6 db finom ezüströgöt (Silberkuchen), egy fekete kókuszdió kupát, egy rossz fehér ezüst-serleget, 2 övet szíjjával, 2 aranyozott csattot, 1 vörös övet, két ezüsttel kivert kardhüvelyt (Schaiden), 14 db aranyozott bőrtűs (gekörnt) gombot, 4 pár aranyozott ruhakapcsot, 8 darab aranyozott csörgőt hagyományozott. A hagyatékban volt továbbá egy szekrényben egy láda, melyben találtatott: 27 aranygyűrű, 2 db egyenlő nagyságú fehér, pikkelyes testű kupa, 2 kisebb pikkelyes serleg, 2 esésze, 1 kis serlegecske, egy magas, aranyozott kupa, egy kis aranyozott öv szíjjon, egy bársonytáskában 8 db aranypénz, egy kláris-olvasó aranyba foglalt kövekkel s 21 db ezüst-kanál. Ugyanott egy csont-ládikóban egy pár női köpenyre való aranyozott kapocs, 2 db övhöz való kapocs, s végre 10 pár aranyozott kapocs találtatott. A házi eszközök, ruhák stb. felosztására, s a még utóbb megejtett pótleltározásra nézve, mely 1485-ben eszközöltetett, az okmánytár idevágó szövegében találunk igen érdekes adatokat.

Végrendeletének szavai értelmében ötvös Márton 100 magyar forintot a Szent-Erzsébet-templom javára és javítására, 100 frtot pedig a város szükséges építkezéseire hagyott. S miután ötvös Mártonnak a városban egy kereskedő-üzlete (Reichkrom) és egy posztó-raktára (Gewand-Kammer) is volt, ezek örökségképen Julianna leányára szállottak.

Elvként lehet kimondani, hogy e korban nincs is Kassán ötvös, kinek háza, szőlőkertje, avagy földje ne volna s mint kisebb-nagyobb kölesönöket adó hitelező ne szerepelne a város peres jegyzőkönyveiben. Így, hogy a sok közül még egynéhányat említsünk, az 1489—1495-ig terjedő időközben ugyancsak fentebb említett *Jászai ötvös Mihály*-nak tartoznak: Greger Gürtler 21 frttal, Melken Menyhért 200 frttal, Kathus Ponezermacheryn 10 frttal s Hutter Vilmos 12¹/₂ frttal. E mellett új ingatlant is szerez a mester, 1493-ban megvásárolván egy házat Kassa legelőkelőbb helyén: «am kalde herbrueg, bey der pharkirchen, am Eck», tehát körülbelül ott, hol ma a városi takarékpénztár áll, vagy az ezzel szemben fekvő túlsó sarkon. Anyagi jólétének tanújele továbbá az is, hogy 1493-ban könyvekre és egyéb ingó s ingatlan javakra, mint zálogokra, kölesönöz ki pénzeket s üzleti szelleme bele viszi abba is, hogy kis fiút fogadjon magához, kit kellő fizetség mellett teljes ellátásban részesít s iskolába járát.

Krakói ötvös Györgynek szintén van egy háza a Forgács-utcában, melyet bizonyos adósság miatt 1473-ban az egri püspöknek köt le zálogképen; *Pénzverő Mihály* 1479-ben vásárol egy házat 36 frton, ugyanigy tesz a fentebb említett *Nagybányai ötvös Márton* is, ki a város legszebb helyén, a *Ring*-en — mai fő-utca — helyezkedik el, *Antonius ötvösnek* pedig háza említettik a *Twergas*-ban, kertje a *Richtersdörfel*-ben, szőlője a kassai hegyen.

Vagyoni gyarapodásuknak hévmérői lehetnek az általuk adóban évenként befizetett összegek is, mire szintén vannak adataink. *Ötvös Lőrincz* 1487-ben háza után 2 forintot s 25 márkát, kertje után pedig 68 denárt fizet; *ötvös János*, kinek 1475-ben háza volt az *altera pars Mülgass*-ban, a mai Kossuth-Lajos-utcában s még előbb a *Twergas*-ban, 2 ortussal adóztatik meg; *Jászai ötvös Mihály* 1483-ban 6, 1487-ben 4 forintot fizet adó fejében, 1501-ben pedig a *Twergas*-ban fekvő (úgy látszik újabb) háza után 2 forintot. Végül *Pénzverő Mihály* 1484-ben 3, 1488-ban pedig 4 forintnyi adóra köteleztetik, mit pontosan le is fizet.

Sajnos, hogy e korból éppen azokat az okmányokat kell nélkülöznünk, a melyek a legszembezőkőbb s történeti szempontból is értékes tanúi lehetnének az egyes ötvösök vagyonosságának: a végrendeleteket. Ha bírunk is ilyenekkel, ezek vagy igen szükségzavúak, vagy pedig szerényebb vagyoni viszonyok között élt ötvösre vonatkoznak. Egyetlen egy esetben találunk kielégítő adatokra e tekintetben, t. i. a fentebb említett *Nagybányai ötvös Mártonnál*, de a többi ilyenmű okmány nem igen részletezi a hagyatékokat. Így *Német János pénzverőre* vonatkozólag arról értesít, hogy gyermekeire 100 arany forintot hagyományozott; a második már ennél valamivel bővebb s *pénzverő Balint* hagyatékát tárgyalja, ki 1465-ben bekövetkezett halála alkalmából a kassai Erzsébet-templomnak, a Szent-Miklós, a Boldogasszony és a Szent-Lénárt tiszteletére épült templomok számára 2—2 arany forintot hagyományoz. Gondoskodik egy zarándoknak Rómába teendő útjáról is, de ennek költségeit nem fixirozza, szőlő-

jét, házát, valamint többi vagyonát három részre rendeli osztatni, mikből egy részt özvegyének, a többi két részt gyermekeinek juttatja, a háza udvarán lévő köveket pedig a városi kórház építésére testálja. Kézpénze volt a hagyatékban 54 frt, ezüstkészlete pedig 16 márka, «minus firdunge». Ez utóbbinak értékét pénzben is ki tudjuk fejezni, mert ötvös Herman 1443-ik évi kötelezvényéből tudjuk, hogy ebben az időben egy márka ezüstöt 5 frtra becsültek. *Ötvös Bálint* 16 márkája, nem számítva ide a csekély levonást, körülbelül 80 frtot ért meg, mely összeget az 54 frt kézpénzhez adván, kitűnik, hogy a hagyaték — ide nem értve a templomok részére adományozott aranyakat — 134 frtot ért, minek ma 1600—2000 frtnyi kézpénz felel meg.*)

E korból sem ötvösczéh-szabályzat, sem az ötvöstárgyak limitációja nem maradván ránk, nincs módunkban megállapítani, mily munkabért fizettek a megrendelők egy-egy elkészített tárgyért a mívelő ötvösnek. Azonban bizonyos, hogy már ekkor is a míveltető szolgáltatatta az ötvös kezéhez a nemes fémeket, mire e századból példa lehet az ötvös *Lőrincz* esete, ki 1476-ban 14 márka ezüstöt kap kezeihez, hogy azt az Erzsébet-templom számára felművelje.

Míg a kassai ötvösök, a miként azt láttuk, anyagilag gyarapodásnak indultak, erkölcsi tekintetben is mindinkább nagyobb tért kezdenek hódítani a társadalomban s a város municipális életében, a hol polgártársaik megtisztelő bizalmából csakhamar különböző tisztségekre vergődnek.

Pénzverő Andrásnak, a pénzverő-ház próbamesterének, neve előtt találjuk először feljegyezve 1442-ben a városi évkönyvekben a *Herr* szócskát, mely ez időben, s később is, azt jelentette, hogy az illető, kinek neve előtt állott, a városi tanács tagja volt. Bizonyára már előtte is viselte e megtisztelő állást egyik-másik érdemes ötvösmester, de erről okmánybeli feljegyzéseink nem lévén, csupán azokkal foglalkozhatunk, a kikről az ilyen adatokat az egykorú írásos emlékek napjainkig megőrizték. Így találjuk, hogy *ötvös Lőrincz* mint *városi senior* 29 éven át (1460—1482, 1484—1489) szolgálta Kassát, ugyanily minőségben *ötvös István* tiz (1460—1469), *Lorenz Schmelcz*, a fémolvasztó, két (1461—62), *Simon Goeldner* pedig 12 éven át (1463—1474) viselte e tiszteletet. A jómódú *Jászai ötvös Mihály*, ki kedvező anyagi helyzete mellett polgártársai bizalmát is teljes mértékben bírta, huszonnégy éven át (1473—78, 1481—93, 1499—1503) választatott meg városi *seniorrá*, 1494-ben pedig mint *consul*, vagyis mint a *tanács* tagja, szolgálta városát.

Ezeken kívül akadt még több ötvös is, ki a municipális élet terén kisebb-nagyobb tisztségeket töltött be. Így *Krakai ötvös György* az 1490—93-ik években, *Pénzverő Mihály* pedig 1480—1494-ig volt városi *senior*, míg az 1495—1500-ig terjedő időközben, tehát összesen hat éven át, a *városi tanács* tagjai sorában foglalt helyet. *Kleyn András*, a pénzverő, 1479-ben, *Anthonius* ötvösmester pedig 1497—1520-ig viselték a *seniori* tisztséget. Ezeken kívül kassai ötvösök szerepelnek még mint *jótállók* — fide jussores — idegen egyének polgárjogának megszerzésénél, mire például szolgálhatnak a többi között *Zeiffner Miklós* és *ötvös Lőrincz*, az első 1473-ban, az utóbbi pedig 1461-ben szerepelvén ilyen bizalmi férfiú gyanánt.

Adataink vajmi csekélyek arra, mit s mennyit dolgoztak szakmájukba vágólag e korbéli ötvöseink. *Jászai ötvös Mihálynál* találkozunk 1502-ben egy tilalommal, melyből azt lehet kiolvasni, hogy ő egyszerre több legénnyel is dolgozott, mert egy időben tesznek nála tilalmat az Antonius és Paulus s a még többi segédnél lévő ezüst-anyagra. *Pénzverő Andrásról*, a pénzverő-ház próbamesteréről, tudjuk továbbá, hogy 1440-ben a székesegyház úrmutatóját megvizsgálván, konstatálja, hogy abban 32 márka finom ezüst van. *Ötvös Lőrincz* a székesegyház számára készített ötvösműveket. 1476-ban az ekklezsiától (bizonyára mívelés czéljából) kap 14 márka ezüstöt, a következő évben (1477) pedig a «nagy kereszt elkészítéséhez» a város utalványoz ki részére 35 frtot. 1475-ben Franciscus Vngarus «von wegen eynes Kelchis» kötelezi esküre *krakai ötvös Györgyöt*, valószínű tehát, hogy itt egy általa készítendő, vagy

*) Az ezüstkészletnek itt csak nyers ezüstanyagát vettük számításba. Ha azonban elhez annak művészi értékét is hozzáadjuk, úgy egy márka értéket öt-tíz forintra kell tennünk. Az ilyen becslésekhez az adatokat az alább közölt végrendeletek szolgáltatták.

már elkészített kehelyről van szó, végre *Henrik pénzverőnek* 1476-ban a szöllejét tiltják 1 márka ezüst, egy 36 nehezék súlyú serleg s 1 frt készpénz miatt.¹⁾

Az is megesett e században, a következőben pedig folytatását látjuk, hogy egyik pénzverő, Jokub Münzer, s az egyik ötvös, *Nagybányai Márton*, a Kassán 1446-ban keletkezett kereskedő-társulatba, *Cromer-bruderschaft*-ba,²⁾ lép. Hogy ezt megtehessék, kénytelenek voltak mesterségükkel felhagyni, mert a társulat szabályai ezt egyenesen megkövetelték tőlük. Nagybányai Márton a 70-es évek legelején, talán éppen 1470-ben lép a társulatba, lehetséges, hogy ötvösséggel Kassán már nem is foglalkozott; Pénzverő Jakab 1499-ben jelentkezik a kereskedő-társulatba tagul, ez elhatározza felvételét, kötelezi is a nagy ebédnek — «grosse mol» — megadására, mégis csak 1504-ben látjuk őt a tényleges tagok sorába beigtatva. A *Cromerbruderschaft* nagyobbszabású kereskedelmi társulat volt s mint ilyen, jelentékenyebb üzleti tőkét is követelt. Épen ezért tagjai csak tehetősebb polgárok lehettek s az ötvösök közül is csupán azok léptek a társaságba, kik már jó módnak örvendvén, vagyonukat intenzívebb s az ötvösségnél jobban jövedelmező üzleti vállalkozásba kívánták befektetni.

Már fentebb említettük, hogy a hazai ötvösség a XV. század folyamán már nagy lendületnek örvendett. A XV. századbeli magyar ötvöskészítmények s közöttük különösen a sodronyzománczos munkák, európai hírre tettek szert s általános keresletnek örvendtek. Ehhez járul a város polgárságának vagyonossága s a kor viszonyaiban gyökeredző ama szokás, mely a vagyon gyűjtését az arany- és ezüstkészletek összehalmozásával oldja meg, könnyen megérthető tehát, hogy «ötvöseink úgy élnek, mint hal a vízben», s anyagi jólét mellett — a többi mesterséget űzőknél ők különbek lévén — erkölcsi tekintetben is túlsúlyra vergődnek. Hogy művészetökben jelesek voltak s a hazában bármely más ötvös czéhbeli társukkal szemben felvették a keztyűt, igazolhatja ama kiváló körülmény, hogy Zsigmond király 1430-ban kassai ötvösökkel készített ötvösműveket,³⁾ 1436-ban pedig elrendeli, hogy a szokásos újévi ajándék fejében neki négy ezüstitálat szolgáltatasson be a város.⁴⁾ Bizonyosra vehető, hogy ezeket a tálat helybeli mesterek által készíttette el a városi tanács.

Zsigmond neje, Borbála királyné, is «1432. datum in Castro nostro Vygles vocato, die dominica proximo ante festum conceptionis virginis gloriosæ» kelt rendeletében meghagyja a kassai bírónak s tanácsnak, hogy a részére járó újévi ajándék (muneralius nostras strenualibus) fejében neki ezüst-tálat (scutellas) készíttessenek, olyanokat, a minőkre az utasítást nékik «circumspectus Thomas Literatus de Sayozentpeter» fogja megadni.⁵⁾

Az ezüstkészletek közhasználatáról s azoknak ünnepélyek s egyéb alkalmakból való kikölcsönözéséről élénk tanúságot tesz az a körülmény, hogy még a XIV. században történik intézkedés arra nézve, hogy ha egyik polgár másik polgártársától ünnepélyek alkalmára ezüsteszközöket kikölcsönöz s azokat «aus list vnd betrug» eladja, minő eljárás követtessék. Oly érdekes s mindenek fölött korfestő ez intézkedés, hogy azt, az 1563-ban átírt okmány után, egész terjedelmében adjuk, a mint következik:

¹⁾ Nem terjeszkedhetünk itt ki mindama kisebb «Verbot»-okra, a melyekben apróbb s a műveltető és művelő közötti peres viszonyra csak csekély mértékben foglaltatik útbaigazító adalék. Ezeket az olvasó megtalálhatja a könyv második részében a megfelelő ötvösök neve alatt.

²⁾ A kassai *Cromerbruderschaft* 1446-ban alakult; 12 pontból álló szabályzata ugyanebből az évből kelt. A társulatról 1536-ig s azután még 1553-ból találunk feljegyzéseket a kassai levéltárban.

³⁾ Nos Sigismundus etc Memoria commendamus per presentes, quod fideles nostri prouidi viri Cives et hospites nostre Civitatis Cassoviensis viginti duos Marcas et sex pondera argenti in argentarijs laboratis, ratione munerum strenualium testi circumcisionis domini anni presentis Maiestati nre in hac pte Civitate nro posoniense dederunt et realiter assignarunt Vnde nos eosdem Cives nros Cassovienses super huiusmodi viginti duabus marcis et sex ponderibus argenti vtprefertur per ipsos nobis assignatus reddidimus et commissimus stb. stb. MCCCCXXX. Kassai levélt. No. 171.

⁴⁾ Nos Sigismundus stb. stb. Ladislaus Institor Iudex et Gabriel de Scepus civis Civitatis nostre Cassoviensis in ipsorum ac tocius Communitatis antedictae nostre Civitatis personis pro muneribus strenualibus seu Encenys quibus nre maiestati in Anno presentis obligabantur scutellas argenteas quatuor que continent Marcas argenti viginti... dederunt stb. MCCCCXXXVI.

Kassai levélt. No. 207.

⁵⁾ Kassai nyilv. levéltár. No. 186.

*Vom denenn, die do Silberm Geschmeidt oder ander Kleinott entlenenn vnd dornoch aus list vnd betrug dasselb vorkauffen.*¹⁾

Item. Wo ein Stadtman zue dem andernn kaumen, sprechende, wie er eine Hochzeit zurihtenn, oder etlich Gost haben soltt, welchenn er ein Ehr anthuenn soll, vnd dor zue bedorff er vbergullte Kopfp, oder silberne Becher, oder silbern Gurttel, mit ganzem fleisz Bittende, das er ihm solche leihenn woltt, wenn er aber solche Gastung vorbracht wird habenn, wil er das geschmeidt denselbenn tag, oder auff denn morgenn widerumb heimstellen: So nur (?) der ander ihm vortrauet vnd wolle seinen Willenn ein gnugenn thuen, vnd gebe ihm solche ding, was er vormocht aus lieb vorhoffende, er wurde sie ihm wider zusthellenn, Er aber ging mit List vnd betrug vnd vorkauffet vnd entwendet solche guetter vonn Ihme, wo sie nur fur denn Richter khguemen vnd der so das geschmeidt vorkaufft hott, laugnenn wurdt, er hette es nicht gehabt, weil ime khein tzeugnusz vorhanden ist: soll er sein laugnenn allein mit seinem Eidt auf dem nechst folgendenn Rechstag bestetigenn, so ers aber beckhennet, das er sie gehabt hab, soll er dem werdt derselbenn gutter bezalenn, noch denn der so es ihm gelihen bey seinem gewissenn anzeugenn wirdt, vnd vor den betzueg, so er mit dem vorkauffenn gethon, wie oben angezeigtt ist, soll in beywesnn des grossen Richters vnd der Rathernn gehandelt vnd olsz beschlossen werdenn, das andere dorann ein Exempl nemenn.

Kitetszik e szabályzatból, hogy Kassán az ezüst kupáknak, az aranyozott serlegek- és az ezüst öveknek ünnepélyes alkalmakra való kikölcsönzése már a XIV. században divatban volt, de hogy többször vissza is éltek a kikölcsönző egyén szivességével, mert megtörtént azon eset is, hogy a kölcsönvevő fél a kölcsön vett tárgyakat eladta s az átvételt egyszerűen eltagadta. Ezen esetben — mint az a szabályzatban olvasható — a kölcsönvevő félnek esküvel kellett bizonytságot tennie állításának igazságáról; ha ellenben a kölcsönvételt beismerete, tartozott a kikölcsönzött tárgyak értékét készpénzben megfizetni, fentartván azonban a bíró és tanács által ellene csalás miatt külön megindítandó eljárás, hogy ez által másoknak is üdvös példa szolgáltatassék.

Említettük már, hogy a kassai polgárság vagyoni állását feltüntető okmányok közül a végrendeletek csak csekély számban maradtak reánk e korból, de miután ezek a legkiválóbb eszközei az anyagi viszonyok feltüntetésének, a következőkben bemutatunk néhányat belőlük.

Dorothea de Richno asszony 1405 in festo beaty Bricty Confessoris et Pontificis kelt testámentumában a kassai ferenczrendiekre következő kincseit hagyományozza:

Unam Crucem magnam argenteam deauratam, lapides pretiosos in se habentem.

Unam imaginem B. Virginis tenentem filium in ulnis; similiter argenteam deauratam. Et quandam unam pyxidem magnam et longam argenteam, eodem modo deauratam pro conseruatione Corporis Christi ordinatum. A kincsek összesen 19 kassai márkát nyomnak.

Az 1472-ben elhunyt Margareta asszony, néhai Weysser János kassai tanácstag feleségének testámentuma a következő ötvösművekről s jótékony czélokra hagyományozott értékekről számol be:²⁾

Item mer lest sye eyn die Kirche Sancte Elizabeth czw eyner kelehe, eynem *Gurtel*, eynem *Becher* vnd vij *knoppe gekörnet* vnd viij *gemajne knoppe* vnd j grosse *montel schpange*, vnd was dofon wurde obirlawffen, dofon salmen machen eyn Agnus dei awch czw der Kirchen. Exeditum et solutum.

Item mer lest Sy Iren *grünen Mantel* mit eynen grossen *Schpangen* czw dem paw Sctae Elizabeth. Exeditum et solutum.

Item mer lest Sie ajnen *cleynen pecher*, ader alzo vil, was Er wert is, auff die genode In dy lade zwlegen. Exeditum et solutum.

Item mer lest Sie vj zaill *landis* eyn dem Óbnfelde, die salmen verkauffen vnnd das gelt czw dem *Ciborio geben*. Exeditum et solutum.

¹⁾ E szabályzat Kassaváros levéltárának «Liber Civitatis Cassoviensis, continens Iura Ciuilia et consuetudines antiquas septem Liberarum Ciuitatum (t. i. Buda, Bártfa, Eperjes, Kis-Szeben, Nagy-Szombat, Pozsony és Sopron) ad sedem Tauernicalem pertinentes etc.» című jegyzőkönyvében található fel.

²⁾ A kassai városi levéltár nagy *Stattbuch*-jában.

Item mer lest Sie Gorg Scholzen kindern xj *vergolte schellen* vnd eynen *Seyden Barten* auch dor czw auff eynem *gulden Barten v schpangen*, *Rynk* vnd *Senkel*, damitte salmen den ploen *Bartten* peschloyen. Item noch mer eynen *ploen Rok*. Expeditum et solutum.

Ugyancsak az 1472-ik évben elhunyt Pogner Miklós alább következő testámentumából érdekes adataira bukkanunk a XV. századi kassai polgár házberendezésének. A testámentumnak tárgyunkhoz tartozó részlete a következő:¹⁾

Item mancherley silbern geschmeide das mir versaczt ist, das dirkant nach seynen werden facit flor. aur. XIX minus orth. j. Item mer eyn *Gurtel* steet phant pro floren. auri XX. Item *silbern leffel* xlij, wegende marc. vj. nessik iij. Item *silbern becher* vj. vnd *czwhene köppe*, der eyne hat eyne *yndische nöss*, dy wegen marc. xj. minus nessik iij. Item eyn brawn *borten gurtel* hat spangen XX, *rynk* vnd *senckel* vorgolt. Item czwhene *borten Gürtel* roth, mit vergolten *senkeln*, *rynken* vnd *spangen* vorgolt. Item eyn vergolter *knorren gurtel* die vnd *leffel*, *becher*, *köppe* vnd *gürtel* wegen all mittenandir marc. XIX. minus nessik iij. Item mancherley *knöffel spangen* vnd andir *geschnörre* wegende marc. iij. Item *silbern kwchen*, wegende marc. xxvij.

Az 1476-ben elhunyt *Nagybányai Otwoch Mártonnak* hagyatékáról így számol be «am freitag nach Stanislav» keltezett végrendelete:²⁾

Eynen *kopp* mit eyner schwarzen nosz.

Eynen *vorgulden lyde*.

Item mer eynen schlechten weisen *becher*.

Item *gürtel* ij auf rymen.

Item ij *spangen* auch vergult.

Item eynen roth *bort gürtel*.

Item *schaiden* ij mit silber beschlagen.

Item gekörnte *knöffel* vergult xiiij.

Item vier par *gesper*, vorgult, zu claidern.

Item mer vergulte *schellen* viij.

Item gulden *Rijng* xxvij.

Item weise geschwpte *köppe* ij, baide in eyner grösse.

Item auch geschwpte *becher*, clayn ij.

Item *Schalen* ij vnd eyn clayn *pecherlein*.

Item eyn hoher *kopp* vergult.

Item mer eyn vergulte *gurtel* cleyn auf eynem Rymen.

Item eyn *korallin pater noster* mit vergulden staynen.

Item silberin *leffel* xxj.

Item eyn par *spangen* vergult auf eynen frawen mantil.

Item *spangen* ij, zum gürtel.

Item mer par X *heftil* vorgult.

Cromer Jeromos, ki 1482-ben keltezi végrendeletét,³⁾ ezüstneműjét (Silbergeschmeid) a Szent-Erzsébet-templom részére készitendő keresztre hagyja. Érdekes adalékokat nyújt e tekintetben továbbá az 1493-ban Crawsz Jakab gyermekei részére testált hagyaték,⁴⁾ mely között ezüstneműekben foglaltatik:

Item eynen kop vorgolt awswendig vnd Inwendig.

Item eynen klaynen kop vorgolt Inwendig vnd awswendig.

Item XI. Silberyne pecher, kleyn vnd gros.

¹⁾ A kassai városi levéltár nagy *Stadtbuch*-jában.

²⁾ A kassai nagy *Stadtbuch*-ban.

³⁾ A nagy *Stadtbuch*-ban.

⁴⁾ Ugyanott.

Item xII Silberyn leffel.

Item 1 Silbern gürtel mit knorrichen Spangen.

Item eynen Silberyn gurtel mit gelideren.

Item zwen Bortgurtel mit Spangen beschlagen.

Item Goldynne Ringi vnd etliche obergolte XVIII.

Item Silberyn geschmeide zu VI röken.

Item IIII par Mantel Spangen.

Item II korallen paternoster.

A hagyatékban foglalt ezüstneműek súlyáról is megemlékezik az okmány:

Item der Grosze vbergolter kopp wegt VIII marcas, minus III pisetas.

Item der kleyne vbergolte kop weg II^{1/2} marcas, minus I pisetas.

Item eyn Silberyn kop wegt III^{1/2} marcas.

Item VI pecher haben VI marcas.

Item IIII pecher wegen III^{1/2} marcas, minus III pisetas.

Item dy leffel wegen VII marcas, minus VII^{1/2} pisetas.

Item dy III^{1/2} gurtel wegen VI marcas.

Item dy Spangen vnd heftelenn wegen V^{1/2} marcas, facit XLII marcas, minus I^{1/2} pisetas. Item eyn Silberynn ringk.

Az ezüst márkáját átlagosan 10 frtjával számítva, Crawsz Jakab hagyatékának csak ezüst-értéke 420 frtra rugott, mi máma 5000—6200 frtnyi készpénz-értéknek felel meg.

Érdekesek végre a Burkhart kassai polgár részére egy 1495-ben szerkesztett osztólevél adatai, mert ebben az ezüstművek márkáinak becsértékei is adva vannak. Ezeket a következőkben ismertetjük:

Item eyne vbergulten kopp, der wegt VIII marcas, minus III pisetas, dy marc zu X flor.

Item eyne kleyne kop, der wegt II^{1/2} marc. dy marc. zu VII^{1/2} fl.

Item heftlen Spangen vbergolt VI marc. piset. XIII, dy marc. zw VI^{1/2} flor.

Item IIII gurtel vnd eyne silbern rink, dy wegen VI marc., minus VII pisetas, dy marc zw VI flor, facit Marc. XXII piz. XXVIII.

Item Silbern pecher XI cleyn vnd gros.

Item leffel vnd auch dy in dem gefutterten leffelen synt, facit XXX leffel.

Item das geschmeyde wegt XVIII marcas, piz. XIII.

Item die Ryng synt in der Zal XVIII, das wegt als mit den andern geschmeyde XVIII^{1/2} marcas, piz. XIII. Zwey korallynn paternoster.

Mindenekfelett azonban érdekesek a Kassa város székesegyházának kincseiről felvett lajstromok, melyek a város levéltárában őriztetnek. A legrégibb összeírások 1516-ból és 1552-ből származnak. Hogy már az akkori időkben mily gazdag volt e székesegyház, azt a regesztromokból láthatjuk, melyek közül az elsőt egész terjedelmében azért adjuk, mert ez az összeírás tulajdonképen a XVI. századnál régibb, a XIV—XV. s a XVI. század legelején készült és beszerzett műkincsekre vonatkozik. A tárgyak, mik e lajstromban felsoroltatnak, mind nagy pompával voltak kiállítva s azok egy részét — miként azt már a fentebb bemutatott végrendeletekben is láttuk — jámbor, hitbuzgó polgárok adományozták a templomnak. Az 1516-ik évi összeírás elég terjedelmes és sokkal teljesebb mint például az 1552-iki, mert ez utóbbi a kincseknek csak egy részét közli. Az összeírásra érdekes az is, hogy az összeírók németek voltak, mint azt még a latin szövegben is előforduló német szók és a felénél több német szövegű összeírás tanúsítja, a miből megint érdekes következtetést vonhatunk az összeírásnál okvetetlenül szereplő ötvösök anyanyelvére is.

A regesztrom egész terjedelmében a következő:

Registrum super Bona Ecclesie Purochialis Beate Elisabeth Cassouie fundate, que reuisa sunt et ponderata feria secunda post festum Conuersionis Pauli Anno domini 1516.

Item duo Candelabra argentea et duo Thuribula continent Marcas 19, piset. 18.

Item Monstrantia maior, deaurata, continet Marcas 1^oij.

- Item vna Crux argentea, continet marceas xxviii^{1/2}.
- Item vna crux deaurata In qua continetur de ligno vite, habet Marcas xiiij^{1/2}.
- Item vna Monstrantia, argentea continet Marcas xxiiij minus pisetes 12.
- Item vna Crux deaurata, cum floribus continet Marcas xvij.
- Item vna Monstrancia alba cum duobus vitris continet Marcas xxiiij piset. 18.
- Item vna crux argentea cum crucifixo deaurato, continet Marcas viiiij minus iij piset.
(Item vna Monstrancia deaurata cum lato vitro continet Marcas iiiij^{1/2}.) (Kitörölve.)
- Item eyn wbergulthe Monstrancz mýt eynem geschmelezten crucifix, continet Marcas iiiij^{1/2},
piset. xij.
- Item eyn veysz creucz, myt Johanne vnd Maria continet Marc. vij, piset. xij.
- Item j. wbergulte cleyne monstrancz mýt eynem crucifix oben continet Marcas V.
- Item 1. wbergolte monstrancz mýt 1. glasz, cum digito Sancti Nicolai continet Marcas IX. minus
piset. viij.
- Item eyn weysse grosse monstrantz mýt ij. glasen In welche corpus diuinum In circuitum wmbtreg
continet Marc. xxiiij. wolgewegen.
- Item eyn wbergultes creucz myt eynem crucifix continet Marcas vij minus piset. vij.
- Item eyn wbergoltes creucz continet Marcas iiiij^{1/2} minus piset. iiiij.
- Item eyn kupperne buxe wbergolt yst nicht gewegen.
- Item eyn sechs eckychtes creucz wbergolt continet Marcas iiiij.
- Item eyn wbergolte cleyne monstrancz myt ij Engeln, continet marcas iij piset vj.
- Item j. Sylbern tophel cum reliquys continet Marcas myt sampt dem holez das dorÿnne ÿst Marc.
ij piset. xviiij.
- Item eyn weysze cleyne monstrancz continet Marcas ij.
- Item eyn weysztes crewcz myt brillen In der Mittel, continet Marc. ÿ minus vj piset.
- Item j. weyses cleynes crewcz continet Marc. ij. minus piset. iij.
- Item eyn wbergolte monstrancz mýt eynem crystellen glasz continet Marcas vj minus ij piset.
- Item eyn cleynes crewcz wbergolt continet piset xxxiiij^{1/2}.
- Item eyn Silbern schussel cum capite Johannis Baptiste continet Marcas xiiij minus piset. iij.
- Item j. fynger Sancti Georgÿ In Sylber eyngelast continet Marcas xiiij minus piset. iij.
- Item eyn cleyn wbergultes creucz continet Marcas ij myt eynem silbern crucifix.
- Item eyn wbergultes creucz mýt steynen v. vnd crucifix continet j Marcam.
- Item ij ampullen wbergult dy der Her Pharrer gebraucht continet Marc. iij. piset. xiiij.
- Item eyn wbergulter kelch myt edlen gesteynen, myt sampt der paten, continet Marcas iij minus
vj piset.
- Item eyn pacificale mýt füssen vnd perleynmutter mytt eyner deposito continet Marcas iij.
- Item j. par ampullen contin Marcam j. piset iiiij^{1/2}.
- Item Mer j. par ampullen contin Marcam j. piset xij.
- Item eyn aldes wbergultes creucz myt vyl edlen steÿnen cont. marc. ij minus pis. xij.
- Item iiiij par Spangen wbergolte contin Marc. ij piset. ij.
- Item j. kelch wbergult myt der paten continet Marcas iij minus piset. iij.
- Item. j. par ampullen silbern, dÿ magister Henricus hatt, continet Marcam j. minus piset. viij.
- Item eyn pacificale wbergolt mýt eyner bryll In der myttel vnd Barbara auff der ander seytem
continet marcas ij. piset xv.
- Item j. kelch myt der paten wbergolt continet Marcas iij. piset. vj.
- Item eyn grosser kelch mit eyner paten alls wbergolt continet Marcas xj.
- Item Mer j. kelch myt eyner paten wbergolt continet Marcas V. minus piset. xij.
- Item mer j. kelch myt eyner paten wbergult, wnd auff der paten yst eyn hanth ausgestochen
crewcz weysz continet Marcas iij. piset. xij.
- Item Mer j. kelch myt eyner paten, doroff yst saluator in sepulchro, continet Marcas iiiij.

Item Mer eyn kelch myt eyner patenen *myt geblumpton ge chmelcz umb das corpus vnd den fusz*, continet Marcas iiij dy paten hatt keyn czeychen.

Item Mer j. kelch dorumb geschriben *ÿst, hoc est calicum Beate Marie* etcet. myt eyner cleynen paten continet ij Marcas, piset. vj.

Item j. kelch mit lobwerck vnd perleyn vnd edlen gesteynen, an eyn paten, continet Marcas iiij.

Item j. kelch mit eyner paten vbergolt continet Marcas ij. piset x. vnd am der paten yst eyn crewcz auszgestochen.

Item j. kelch dor auff geschryben Steet Tetragramaton, vnd ananisapta myt bylwerck (?) am corpus, myt eyner paten, dor an eÿn schlechtes crewcz ist, continet marcas iiij.

Item j. kelch, myt eyner patenem vbergolt *myt geplumptem schmelczwerk, blo wmb das corpus*, vnd dÿ paten mÿt eyner langen hanth continet Marcas iiij.

Item j. kelch myt syben eckn, mÿt der paten dÿ czwschrocken ÿst continet Marcas iiij minus piset. iiij.

Item j. kelch myt eyner misericordia Johanne vnd Maria yn Blo auff den fusz vnd paten, myt der Veronica continat Marcas ij. piset. xj.

Item j. hocher kelch vnd paten, myt eynem ekychten crewcz wbergolt continet Marcas ij. piset. xij.

Item j. kleyner kelch myt eynem ekychten crewcz continet Marcam j. piset. xij.

Item j. czwbrochene paten continet.

Item ij. buchszen, doryn man das Sacrament tregt continet Marc. j.

Item j. Sylbern kleyn beyszczel continet piset. xj.

Item eyn kelch myt eyner paten wbergolt den der Steffen tropper hatt, continet Marc. ij. minus piset vj.

Mer hatt der her Steffen eyn pacifical myt eyn fusz continet Marcas ij minus xij piset.

Item iiij kelch dÿ ad firmitatem Beate virginis gehören continet Marc. myt sapt den patenen, Marc. jj. piset. xij.

Item ij Crewcz vnd j. pacifical mÿt eyn gamahel wbergulth continet Marcas ij. piset. vj pertinent ad firmitatem Beate virginis.

Item ij ampullen dÿ ad firmitatem Beate virginis gehören continent Marcas ij. minus piset vj.

Item j. kelch myt eyner paten wbergolth continet Marcas ij piset. iiij den helt her Hanusz Mawrer.

Item ij ampullen vnd eÿn pacifical continent Marcas iiij minus piset. iiij, vnd das hatt auch her Hanusz Mawrer.

Item j. kelch myt eyner paten wbergolt contin. Marc. ij. minus piset. iiij. vnd ij ampullen cont. Marc. j. piset. xij. vnd das gebraucht her Matthias Altarista.

Item eyn kelch myt den patenen wbergolt continet Marcas ij piset. ix. Caplani habent.

Item eyn kelch eyn paten wbergolt continent Marc. ij. piset. ix. Capellani habent.

Item eyn kelch j paten, continet Marc. ij. minus piset. ix. Capellani habent.

Item eyn kelch j paten wbergolt Marc. ij. piset. xv. cont. Capellani habent.

Item j. kelch j. paten. cont. Marc. ij. minus piset. iiij. Capellani habent.

Item iiij par ampullen, dÿ magister Martinus Jörgg czöff, her Paul, gebrauchen continent Marc. iiij. piset. iiij.

Item j kelch j paten wbergolt Marc. ij. minus piset. ix. cont. Capellani habent.

Item Mer j kelch j. paten Marc. ij. Capellani habent.

Item Mer j kelch j paten cont. Marc. iiij. minus xij. piset. Capellani habent.

Item j kelch j paten cont. Marc. ij. piset. vj. Capellani habent.

Item j kelch j paten cont. Marc. ij. piset 18. Capellani habent.

Item j kelch j paten cont. Marc. ij. minus piset vj. Capellani habent.

Item j kelch j paten cont. Marc. ij. piset xv. Capellani habent.

Item j kelch j paten cont. Marc. ij. pis. vj. In Capella tenentur trium Regum.

Item pacificalia In numero xiiij cont. cum catenulis Marc. vij Capellanorum.

Item Mer iij crewzlen myt ketten cont. Marc. j. Capellanorum.

Item V par spangen wbergolte auff dy kappen continent Marcas iij.

Item czwbrochen geschmeydt cont. Marc. iij. minus piset iij.

Item Bryllen vnd Cristallen In eyner Scatel.

Item auch seynt perleyn In eynem papyr.

Item j kelch myt j paten dy der her Philippus hatt gehabt cont. Marc. ij. pis. iij.

Item Mer j kelch j paten cont. Marc. iij. piset. iij.

Item dorbeÿ eyn pacificale cont. Marcam j.

Összegezvén a kimutatásban foglalt egyházi szereket tárgy és súly szerint, kitünik, hogy a kassai Szent-Erzsébet-székesegyház kincstárában az 1516-ik évben őriztetett:

Kandelaber 2 darab, összesen 19 márka és 18 pizetumot nyomó.

Thurribulum 2 darab.

Monstrantia 10 darab, összesen 199 $\frac{1}{2}$ márka és 16 pizetumot nyomó.

Kereszt 18 darab, összesen 136 márkát nyomó, kevesebb 23 pizetummal.

Ereklyetartó ezüst-tábla (tofel) 1 darab, összesen 2 márka és 18 pizetumot nyomó.

Tál 1 darab, összesen 13 márkát nyomó, kevesebb 3 pizetummal.

Ereklyetartó 1 darab, összesen 13 márkát nyomó, kevesebb 3 pizetummal.

Ámpolna-pár 10 darab, összesen 12 márkát és 21 $\frac{1}{2}$ pizetumot nyomó.

Szelencze 3 darab, összesen 1 márkát és 11 pizetumot nyomó.

Kehely 38 darab, összesen 65 márkát és 50 pizetumot nyomó.

Pacificale 7 darab, összesen 20 márkát és 6 pizetumot nyomó.

Karika (Spangen) 9 pár, összesen 5 márkát és 2 pizetumot nyomó.

Töredékek, összesen 5 márkát és 9 pizetumot nyomó.

Összesen tehát 111 darab ötvösmű 393 $\frac{1}{2}$ márka s $\frac{1}{2}$ pizetum súlyban, s ha ezeknek akkori értékét márkák szerint s átlagosan csupán 8 frtban állapítjuk is meg, az egész kincs hozzávetőleges értéke 3144 frtot tesz ki, minek mai pénzben 37.700—47.100 frtnyi érték felel meg.

Csak természetes lehet tehát, hogy a templom ily roppant gazdagsága nagyban foglalkoztatta a kassai ötvösöket, hiszen az ott összeírt tárgyak nagy részét a kassai polgárság adományozta s így ez készítette is azokat minden bizonynyal helyben lakó ötvösök által, mert nem volt szükség arra, hogy kassai polgár idegenben lakó ötvöshöz forduljon, mikor helyben megtalálhatta azokat a művészeket, kik királyok igényeit is képesek voltak kielégíteni.

A kassai ötvösség a XV. században élte fénykorát, de virágzása átterjed a következő évszázadra is. Ezen virágzó korából, 1476-ból, való a czéhnek nagy művészi tökéletességgel ezüstbe metszett pecsétlője is, mely harmincznégy miliméter átmérővel bír s belső terén csúcsíves fialák által szegélyezett arc-talon superlat alatt Szent-Eligiusnak, az ötvösök védőszentjének, féldomborművű képét ábrázolja jobb kezében hosszú nyelű kalapácsal, baljában kehelylyel. Az alak alatt egy czímerpaizs mezején a három mesterpaizs *) (Künstlerswappen) van ábrázolva. A pecsétlőnek kétsoros gyöngy-körrel határolt góth minuseculákból álló körirata:

A kassai ötvösök pecsétje
1476-ból.

*) Steinbach utódai a strassburgi dóm építését folytató Junker (von Prag) János és Venczel testvérek építési működésük ideje alatt hivatalos jelöklül veres mezőben három ezüstpaizsot ábrázoló czímert használtak s építészeti okmányaikat is hárompaizsos czímerrel szokták volt megerősíteni. Azonos czímert viseltek a hatalmas Rappolstein birodalmi grófok is Elzászban. E gőgös s a Habsburgi és Lotharingi házakkal sógorsági viszonyban állott (kihaltak 1673-ban) olygarcha család azonban restelvén építészekkel azonos czímert viselni, az említett testvéreket czímerbitorlási perbe fogta. A per 1414 július 7—14. napjai között, az éppen Strassburgban időző Zsigmond császár legfőbb bírói széke elébe került. A császári ítélet a Junckerek javára döntött. Az ítélet szerint az említett czímer a *művészek czímere* is lévén, azt az említett építésznek jogosan használhatják. E császári ítélet a

⊗ ✕ ⊗ Der goldschmid + + ein + rathha 1876

melynek értelme: *Siegel der Goldschmiede Einung Casscha. 1476.*

E pecsétnyomó többféle okból rendkívül érdekes. Először, mert azt bizonyítja, hogy az ötvösöknek 1476-ban már nagy virágzásnak örvendő czéhük volt Kassán, másodszer azért, mert míg egyrészt a művészek czímerének a középkorban nálunk való meghonosulását jelzi, másrészt a kassai ötvösöknek *a művészek kategóriájába való tartozását igazolja.**

Nem szenvedhet kétséget, hogy a kassai ötvösczéh tüzetesebb szabályzatai is 1476-ból kelteztettek. Ezek ma már nincsenek meg, de hivatkozás történik rájuk 1601-ben, midőn a czéh azokat átíratni s részben megváltoztatni kéri. A kassai ötvösczéhben lévő czéh- és közönséges mesterek ugyanis az említett évben megjelentek a tanács előtt, hogy miután az ő czéhüknek levelében bizonyos artikulások voltak, melyekkel eddig az ő eleikkel egyetemben szépen éltek volna, «de mivel hogi azok az artikulások ez eleőt sok eztendővel költenek, régiek es ez mostani ideőnek allapottia azt hozta volna, hogi azok az ő Czéhök szükségere hazontalanok, nemely szükséges dolgok penigh nem is volnanak beirva,» hogy tehát ezek *«bővebben»* és értelmesben meghirattatnának, hogi állandók abban levén, a Respublikának hasznára, magoknak is előmenetelőkre» szolgálhatnának.

Az így átírt s meg bővített artikulusokat alább egész terjedelmökben közöljük, itt elég legyen constatalnunk azt a körülményt, hogy a kassai ötvösczéhnek 1601 előtt csakugyan voltak már szabályzatai, melyek «ez eleőt sok esztendővel költenek, régiek», de e szabályzatok csak rövid pontokat tartalmazhattak, mert 1601-ben már *bővebben* és *értelmesebben* kívánják a mesterek artikulusaikat megíratni. Kiténik továbbá ezen kérésükből, hogy a kassai ötvösök első szabályzataikat is a városi tanácstól nyerték, mert most, midőn annak revíziójáért esedeznek, egyszersmind arra is kéri a tanácsot, hogy az a «meghorigált» és «vytatott» új szabályzatot «kedvessen acceptalni» és «*ujomman* megerősíteni» méltóztassék.

MÁSODIK FEJEZET.

A kassai ötvösmivesség a XVI. században.

A kassai ötvösczéh az előbbeni századhoz képest a XVI. század folyamán nemcsak tagjainak számában, de erkölcsi súlyban is határozott haladást mutat. Az előző fejezetben megemlítettük volt, hogy a városi jegyzőkönyvek és oklevelek hiányos volta miatt Kassa város XIV. és XV. századbeli ötvöseinek számát a kívánatos pontossággal kifejezni nem tudjuk ugyan, de megközelítőleg mégis meghatá-

---

művészek czímerének eddig ismert legrégebb megerősítése. E czímer legrégebb emléke német földön a freiburgi dóm északi mellékhajójának egyik 1350. évi, Krisztust a keresztfán ábrázoló, ablakfestményén látható. Hazánkban eddig két művészi czímeremléket ismerünk a középkorból; az egyik a XIV. század végtizedeiből eredő veleméri templom falfestményén imádkozó, külföldi származású festő s építész: Aquilla lábai előtt fekvő czímerpaizs, a másik a szóban forgó kassai pecsétlő. — A művészek hárompaizsos czímeréről Lazius (1555-ben), Crusius (1595-ben) és Guillimannon (1608) kívül több más író is megemlékezik. Heraldikai hagyomány szerint a három paizsnak a művészet ugyanannyi ágát, u. m. az építészetet, szobrászatot és festészetet kell jelképeznie. Az említett czímer 1456-ban Strassburgban változáson ment keresztül, a mennyiben a francia befolyás veres mezejét kékre változtatta át. (Kék mezőben három ezüst paizs a francia festők czímere volt.) A XVII. században a kék és veres mező váltakozva használtatott Németországban, de legújabbán ismét a veres emelkedett érvényre, így a többi közt az 1875. évi düsseldorfi *Künstler-Album*-on is az eredeti veres szín talált alkalmazást. B. Ny. A.: *A művészek czímere*. Arch. Ért. 1879. 360. l.

*) Ez a remekvésetű ezüstpecsétlőt a Felsőmagyarországi Múzeum őrzi Kassán. A szakirodalomban Myskovszky Viktor közlése révén (Arch. Közlemények) eléggé ismeretes s az 1884-ik évi ötvösműkiállításán is be volt mutatva. Mindannyiszor azonban köriratát rosszul értelmezték, mert a negyedik szót *zcu*-nak olvasták, holott annak helyes alakja az *ein*, a mi az *Einung* (Innung) rövidítését képezi.

rozhattuk annak intenzitását e tekintetben is, most azonban, a midőn eljutottunk a XVI. század elejére a mely időtől kezdve a város levéltárában a hivatalos okmányok és jegyzőkönyvek úgyszólván szakadatlan egymásutánban feltalálhatók s a mi a leglényegesebb, ezen időtől a polgárjogok feljegyzései is figyelemmel s rendszeresen eszközöltetnek, az ötvösök létszámát ezentúl úgyszólván egészen pontosan megállapíthatjuk. Ezeknek az iratoknak, a bírósági protocolumok, testámentumoknak s egyéb okleveleknek tanúsága szerint Kassán a XVI. század folyamán 120 ötvös telepszik meg, átlagos számítással tehát minden tíz esztendőre tizenkét ötvös esik.¹⁾

A mult század tradícióihoz képest, ennek a százévnak az elején is leginkább külföldi származású ötvösökkel találkozunk Kassán, azonban csakhamar mind nagyobb s nagyobb tért kezdenek hódítani közöttük a hazai elemek, úgy, hogy a század közepe táján a czéhben már a magyarországi származású ötvösök vergődnek túlsúlyra.²⁾ Az idegenek között találunk nürnbergieket (Conrad Kalb, 1507-ben és Wagmer Farkas, 1550-ben), a bajor Pfalzi Obermoschelből származót (Valentin Miller, 1570-ben), olaszt (Cristof, 1529-ben), a Düsseldorf melletti Ratingenből valót (Horth János, 1569-ben) és krakóit (Ötvös Tamás 1551-ben), de ezek már csak elvétve szerepelnek a kassai ötvösök között, kiknek sorában a contingens a hazai elemek képezik.

Nagymérvű megmagyarosodását a legjobban bizonyítja ama körülmény, hogy 1584-ben régi pecsétlője helyett újat készített s bár ennek köriratát még latinul szerkeszteti meg, a pecsétlő mezejébe magyar viseletű, magyar ábrázatú mestert véset s a pecsétlő készítésének körülményeit magyar nyelven örökíti meg annak nyelén. A renaissance stílusú pecsétlő³⁾ belső mezején műhelyben dolgozó ötvös alakja látható, a mint az üllőn egy serleg kuppáját trébéli. A mester alacsony sapkát visel, lábain hosszúszerű csizmát hord, arczát pedig magyaros bajusz díszíti. Bö ránczokat vető köténye lábszárainak felső részét szabadon hagyja s balra fityeg alá a háromlábú alacsony szék oldalán. A műhely két félköríves ablakán, mely mozaiküveggel van kirakva, vagy drótszerű hálóval látszik bevonva lenni, egy serleg van szemlére kitéve, mert az ablak egyszersmint a műhely kirakatát képezi. A pecsétlő lapidáris betűkből álló körirata:

SIGILLVM AVRIFABRORVM CASSOVIENSIV(M)

Ezüstnyelén bevésve:

GYVLAI CHRISTOPH ÉS MAKAI JÁNOS CZEH
MESTORSEGEBE 1584.

Ez alatt pedig:

IOHANNES WARADI.

Váradai ötvös János, 1595-ben nyervén polgárjogot, 1584-ben, a pecsétlő készítésének esztendejében, mester még nem lehetett, minden bizonynyal azonban mivelő legény volt valamelyik kassai mesternél, talán épen Gyulai Kristóf, vagy Makai János czéhmesterek egyikénél. Ha tehát neve a pecsétlőn előfordúl, az nem jelenthet mást, mint hogy a pecsétlőt ő metszette.

A kassai ötvös-czéh
pecsétje 1584-ből.

¹⁾ Strassburgban, egy egészen pontos kimutatás szerint, e században 172 ötvös működött. (Meyer: Die Strassburger Goldsch. Zunft. 215—218. l.)

²⁾ Nem kell azonban azt hinnünk, hogy a külföldi iparosok bevándorlása e században megszűnt, vagy hogy az a minimumra apadt volna, mert a jegyzőkönyvek tanúsága szerint e század folyamán Nürnbergből (1506), Ulmból (1506), Kölnből, Schwebeschermundból (1520), Budweiszből (1523), Krakóból, Sandeczből, Briegből (1529), «aus der Elcz», «aus der Schleysze» (1529), Jegendorfból (1530), Gratzból (1553), Bietzből (1557), Straubingenből (1562), Newburgból, a bajorországi Riedből (1564), Görliczből, Morva-Weiss-Kirchenből (1567), Klagenfurtból (1570), Bécsből (1572), Münsterbergből (1576), Lichtenstainból (1579), Königsbergből (1579), Mylhausenből (1579), «aus der grofschaft Tyrol» (1579), és «ex oppido Clavena in Lombardie et Helvetiæ» (1570), érkeznek jövevények, kik itt megtelepszenek s polgárjogot nyernek.

³⁾ A Felsőmagyarországi Múzeum gyűjteményében, Kassán.

Itt jegyezzük meg, hogy e pecsétlővel vonásról-vonásra mindenben megegyezik a nagyváradi ötvös-czéh pecsétnyomója, mely XVII. századi okmányokról ismeretes.¹⁾

A XVI. században a kassai ötvösök sorában kassai származásúak mellett kézsmárki, medvési, kolozsvári, beszterezebányai, somosi, németprónai, nagyváradi, szikszói, lippai, almási, zágrábi, budai, fehérvári, pécsi, miszlókai, szatmárnémeti, nagymihályi, szakolezai, pásztói, sárospataki, técsői, szegedi, gyulai, debreczeni, zalai, tarczali, makói, somlyai, futaki, bonczidai, zilahi, válaszúti és radácsi származásukat is látunk s ha nem egyéb, már az imént elősorolt származáshelyek pusztá aránya is meggyőzhet bennünket a magyarországi ötvösök ama túlsúlya felől, mely Kassán e század folyamán a külföldi ötvösök rovására észlelhető. Kétségbe vonhatlan, hogy a magyar ötvösöknek ily feltűnő számban való megjelenése Kassán a törökvilággal áll szoros összefüggésben. A város kedvező fekvésénél fogva úgyszólván teljesen ment maradt a háború izgalmaival, ide menekült hát a kézművesek egész légiója, mely zavartalan békében űzhette itt mesterségét.

A hazai elemek azután szellemében s nyelvében átalakítják a czéhet. Kiszorítják az eddig divó német szellemet, részt vesznek a város megmagyarosításában s lassan-lassan lejárattják a *goldschmied* és *aurifaber* elnevezéseket is, melyek helyébe az *ötvös* lép. Első adatunk, mely az «ötvös» elnevezés mind sűrűbben való fellépésének rendjét megnyitja, 1510-ből való. Ekkor vétetik fel ugyanis Szikszai ötvös Péter a kassai polgárok sorába, de a szokásos *Goldschmied* helyett már *Otwes*-nek írja be az egykorú városi jegyző. 1516-ban Szikszai Istvánt *etwews*, 1546-ban Váradai Bálintot *Wtues*, 1552-ben Adrianust *Ewthwes*, végre 1554-ben Zsigmondot *Etwez* névvel illetik a hivatalos lajstromok. Innen túl túlnyomó az *ötvös* név s vajmi ritka az idegen elnevezés. S midőn 1563-ban néhai Kopasz ötvös Jánosnak hagyatékáról a tanács az osztokodó-levelet megszerkeszti, egyszersmint felemlíti, hogy a vagyon összeírását annak idején az ötvös magyar nyelven készítette el. Még jobban kitetszik az ötvösök magyarsága Sorg Kálmán testamentomának 1594-ben történt tárgyalásából, a hol az ötvösműszereknek ötvös Menyhért és ötvös Mihály czéhmesterek által eszközölt összeírásánál azok darabról-darabra magyar nyelven nevezettek meg.²⁾ Sajátságos körülmény derül ki a tanács által szerkesztett okmányban ezen «auf *ir* ungerische sprach» kifejezéséből. Kitetszik ebből ugyanis az a tény, hogy a város polgársága a tanácsal együtt javarészt még német volt s ezek ilyen nyelven szerkesztették hivatalos irataikat is, de az ötvösczéh kebelében már a magyarság vitte a vezérszerepet, annak két czéhmestere is magyar, kik nem németül, de a *saját* nyelvükön nevezik meg a hagyatékban előfordult műszereket, holott ha németül értenek vala, már magáért a tanács kedvéért ezt német nyelven cselekedték volna meg.

A magyar származású ötvösök hegemoniája leginkább szembeötlő azonban Britzsinger Dániel ötvösmester esetéből, ki a hamis munkájával kapcsolatos perben 1582-ben azzal védekezik, hogy őt a *magyar ötvösök* igazságtalanul üldözik s azt állítja, hogy ha a magyar ötvösök közül valamelyik vét a szabályok ellen, azt csak enyhén — 1—2 puttony borral — büntetik meg, míg ellene, a ki német, nagy szigorral járnak el.

Ugyancsak ezen ötvös, ha már maga nem teheti, német legénye által követ el vétséget a czéh magyar tagjai, s miután ezek többségben vannak, az egész czéh ellen. 1589-ben a legény ugyanis szél-tében dicsekszik azzal, hogy ő a *magyar czéhre* mit sem ad, a miért ezek a munkától eltiltják, mesterének pedig megparancsolják, bocsássa el szolgálatából. Ezt a mester vonakodik megtenni s egyszersmint azzal fenyegetődzik, hogy legénye a katonai parancsnokhoz megy panaszra. Nyilvánvaló mindezekből, hogy ötvös Dániel a német elemekre támaszkodik s egész bűnpöre arra enged következtetni, hogy ezek hathatós pártfogásukkal támogatták is őt, a miért, daczára, hogy a panaszttevő czéhnek a tanács igazat szolgáltatót s azt méltányos keresetében erkölcsileg támogatja, hivatkozván a magyar hazában divó czéhtörvényekre, melyek Kassán is irányadók, mégsem sujtják a vétkes mestert oly szigorral, a minőt az általa elkövetett vétség valójában megérdemelt volna.

¹⁾ *Mihalik József*: Arch. Ért. 1892. 429—430. lap. Ábrája is itt közölve.

²⁾ «Den ganzen Goltschmitt zeug ... haben *auf ir* vngarische sprach stück von stück vorzeichnet.» (Lásd *Kolman Sorg* alatt.)

Fentebb említettük, hogy erkölcsileg is gyarapodtak e században a kassai ötvösök, most hozzá tehetjük, hogy e gyarapodásuk épen ebben a században éri el kulmináló pontját, mert kettő közülök oly magas polcra verődik, mely a polgárság életében az emelkedés netovábbja: judex-szé lesz.

Ha végig tanulmányozzuk Kassaváros XVI. századi jegyzőkönyveit, azt tapasztaljuk, hogy a városi szeniorok, prolocutorok, consulok, városi gróf-tisztek, árvagyámok, adószedők, arbiterek, tizedesek és a sok másféle tisztségek egész sorozatát igen gyakran az ötvösök töltik be, a század derekán és második felében pedig két ötvös a város főbirája. A kassai születésű *Kis Lőrincz* az 1556-tól 1586-ig terjedő idő-közben összesen 15 éven át viselte e magas és kitüntető hivatalt, de mielőtt judex-szé lett volna, sőt ezen hivattal váltakozva is, összesen tizenhét éven át mint consul vezette városának sokszor bonyolódott, sok erélyt, tapintatot, politikai érettséget és tudást igénylő ügyeit. Hivatalkodása alatt nemcsak Kassán, de idegen s előkelő helyeken is reprezentálta városát; 1564., 1566-ban és 1572-ben részt vesz a pozsonyi diétákon s a legutóbbi évben Rudolf királylyá koronáztatásán Pozsonyban képviseli Kassát. Hogy mily tisztelettel vették körül polgártársai e különben is jeles férfiút, tanuja lehet 1578-iki bíróválasztása, a midőn a város ékes tollú s tudományos képzettségű jegyzője, Cromer Lénárt, egész lelkesedéssel örökíti meg ezt az eseményt a városi jegyzőkönyvben. «*Anno salutis 1578 Dominus Laurentius Gottschmidt electus est solenniter in Judicem istius Cassoviensis, die 13. January in loco solito Cimeterij, inter horam nonam, quae sub pulsu Campanae audiebatur et decimam ante meridianem*» írja felőle a lelkes jegyző s egyszersmint disztichont költ az örvendetes esemény tiszteletére:

*Vt Judex noster multos foeliciter annos
In patria vivat, iura det atque precor.*

Ugyanilyen kitüntetés éri kortársát, *Wagmer ötvös Farkast*, mert 1571-ben ez is főbiróvá választatik meg, mely kitüntetést megelőzőleg azonban már számos éven át volt a communitas tagja, consul és senior-fürmender, vagyis prolocutor.

Hosszas volna e helyütt a XVI. században élt kassai ötvösök hivatalait apródonként felsorolni; utalunk könyvünk második részére, a hol részletesen van feltüntetve, mely hivatalokat viseltek s mily hatálylallyal szolgálták szűkebb hazájukat e derék polgárok, e helyütt azonban mindazoknak neveit még sem hallgathatjuk el, kik a sorból, részint huzamosabb ideig tartó hivataloskodásukkal, részint a sokféle tisztségek viselése által kiváltak. Így *Várad* ötvös *Bálint* 1544-ben a communitas tagja s fürmender volt, *ötvös Konrád* (1505—1506) városi senior; *Mydwischer ötvös Lőrincz* (1516—1521) senior és (1522—1525) consul volt; *Pénzverő János* 1525-ben «Herr»-nek, 1526-ban pedig «ehrsame und weise Herr»-nek czímezve, tanácsos vala; *ötvös Boldizsár* (1529—1530) senior, *Zágrábi ötvös János* (1550—1552) ugyanaz, *erdélyi ötvös Miklós* (1550—53, 1557—1561) a communitas tagja, *ötvös Lázár* (1550—1552) ugyanaz, *fehértvári ötvös György* (1566) városi gróf-tiszt; *pécsi ötvös Gáspár* (1558) senior; *Barth Jakab* (1557) városi tizedes és (1561—1563) senior; *Herstain Kristóf* (1562) mázsatiszt (Wogherr) és (1563) városi fürmender; *ötvös András* (1564—65) senior, (1566—67 és 1569) consul, legutóbbi évben egyszersmint comes villanorum; *ötvös Mihály* (1592) az árvák tutora; *ötvös Parth János* (1568, 1570, 1574—75) senior, (1573) külvárosi adószedő; *ötvös Horváth János* (1570) senior, (1571) consul; *Valten Miller* (1572—73) városi senior; *ötvös Kár Mihály* pedig (1572 és 1582) a communitas tagja, vagyis városi senior volt. Ha meggondoljuk, hogy a különböző hivatalok nemcsak kötelességeket róttak viselőikre, de a polgárság előtt külső tiszteletet is szereztek nekik, beláthatjuk, hogy az ötvösöknek feltűnő nagy számban való illetén szereplése magát a czéhet s az iparágat is megtisztelte. Midőn 1573-ban *Wagmer Farkas*, az 1572-ik évi judex s ez évi első consul meghal, polgártársai azzal tüntetik ki, hogy a Szent-Erzsébet egyház egyik előkelő helyén teszik nyugalomra földi maradványait. *Ötvös Lőrincz* haláláról pedig formális gyászjelentést tartalmaz a városi jegyzőkönyv, feljegyezve abban róla, hogy: «Die 24. Mensis May hora sexta vespertino tempore coepit subito Apoplexia laborare ac eadem nocte hora secunda naturæ debitum persolvit, et sic placide in Domino obdormivit.» A derék férfiút holta után is megbecsülték polgártársai, mert, *Wagner Farkas* példájára, az Erzsébet-templomban, a főoltár mellé, temették el.

Vita tárgyát nem képezheti, hogy ötvöseink a tisztelet és megbecsülés nyilvánulásait nemcsak a

külső eszközöknek, a mesterségükkel járó meggazdagodásnak s jólétnek köszönhetőek, mert belső értékük, szellemi fölényük szembeszökő akkor, midőn látjuk, hogy a század folyamán a Kassán élt ötvös-mesterek húsz százaléka szellemi tőkét a municipális élet terén érvényesíteni tudja s megéri azt a dicsőséget, hogy Kassának a történelemből eléggé s előnyösen ismert politikai szereplését irányozza, vezeti. Nehéz helyzet volt ez ott, hol annyi értelmes polgár lakott s a hol e lakosok oly büszkék voltak kassai polgári voltukra.¹⁾ Nehéz volt ez azokban a zavaros időkben, melyeknek kezdete éppen a XVI. századra esik, a midőn a városnak a politikai élet mezején valóságos tojástánczot kellett járnia.

Hűen is ragaszkodtak városukhoz, mert meg tudta védeni érdekeiket minden időben. Hiszen a szorgalomnak hatalmas rúgója, mely a polgárnak erőt s lelkesedést ad a hon s a tűzhely védelmében: a *szabadság* és *tulajdon*. Ez kötötte le a polgárt városához, a családfőt háza tűzhelyéhez, ez sarkalta munkára a családapát s e két eszme megtestesülését e derék városban mindenki megérhette, mert Kassa mindenkoron a szabadság városa volt s minden időben meg tudta védelmezni polgárai érdekeit, a kiket megfontolva s óvatos eljárással vett fel kebelébe.²⁾

Ötvös Jakab az első az ötvösök sorában, kit 1516-ban fidejussorok mellett vesz fel a tanács a polgárok közé. Az új polgár felvétele alkalmából esküt tartozott tenni³⁾ s a lehető legrövidebb idő alatt valami ingatlant tartozott szerezni. Bölcs és óvatos politikán alapult ez a gyakorlat, mert ezzel az intézkedéssel a polgár a városhoz állandóan lekötöttet s tűzhelyének megvédelmezésében mindenkor nagyobb erélyt s több hűséget tanusított, mint az a jött-ment, ki semmi ingatlannal nem bírván, vész idején csupán irháját igyekezett megmenteni.

Így például 1554-ben pécsi ötvös Gáspárt a tanács oly kikötéssel veszi fel a polgárok sorába, hogy egy év leforgása alatt itt «örökséget» szerez, a mit ez meg is tett, mert már a következő évben házat, 1558-ban pedig szőlőt vásárolt.

Méltán szólal fel 1621-ben, tehát bár egy évszázaddal később, mindamellett erre az esetre is jellemzőleg, a tanácsülésben Tassy János kassai concivisre vonatkozólag a bíró, hogy: «Mivelhog tudják kegyelmetek, hogy ha valakinek a purgeleitot (polgárjogot) feladják, akkor megmondják, hogy ki-ki örökséget szerezzen, ez penig (t. i. Tassy János) *ennyi időtül fogva még semmi örökséget nem szerzett és csak úgy lakik közöttünk*, azért az mostani állapothoz képest olyan embert, *a kire életünket, szabadságunkat nem bízhatjuk*, tartsunk-e városunkban»? Mert a város védelmi rendszerében itt is nagy szerepet játszott a polgárság. Egy feljegyzésből tudjuk, hogy ostrom esetén a bástyák és tornyok megvédelmezése a czéhesekre, a külső falak a katonaságra s a nem concivisekre, a legfontosabb belső falak pedig a felesküdt polgárokra voltak bízva s midőn 1706-ban a Rabutin által vezetett ostrom megkezdése előtt Károlyi Sándor generális a kassaiaknak azt a parancsot adja, hogy a lakosság a katonasággal vegyesen vonuljon ki a külső falak védelmezésére, a tanács Károlyi eme parancsát egyszerűen negligálja s apodiktikus rövidséggel kijelenti, hogy «az nem lehet», mert itt minden elemnek meg van a maga helye s miként régen, most is ehhez fogják magukat tartani.

S a polgárok, ha városuk javait élvezték, osztoztak annak nehéz sorsában is s mindannyiszor saját életük kockáztatásával szálltak sikra érdekében, valahányszor ezt a szükség megkövetelte. Midőn a város 1537-ben ismét Szapolyai János kezére kerül, ez 54 tekintélyes kassai polgárt, Ferdinánd hiveit,

¹⁾ Ötvös Miller Bálint 1570-ben sok önérzettel írja Bártfára, hogy ő: «burger und mithwoner der Kayserlychem statt Caschaw mit aller burglichen freyhaitt und gerechtigkeit aufgenommen», miből kitétszik, hogy a kassai polgár különbnek tartotta magát más kisebb város, pld. Eperjes, Bártfa vagy Kis-Szeben polgáránál.

²⁾ Így például válaszüti veres Mihály ötvöst 1596-ban hosszabb vonakodás után azért, mert nemzetséglevelében anyja neve nem állott, csak három kassai polgár jótállása s oly föltétel mellett veszi fel polgáru, hogy egy év és egy nap fefolyása alatt, 32 márka ezüst büntetés terhe mellett, rendes nemzetséglevelet hoz.

³⁾ Ezen eskünek egy 1557-ből fennmaradt mintája így szól: Isten téged úgy segéljen az keresztyén hütöd, hogy a felséges Ferdinandus királynak, az ő gyermekeinek, bíró uramnak, az tanácsbeli uraimnak, ez egész városnak, hű, igaz és engedelmes leszesz. Városnak törvényét és igazságát mindenkor megtartasz. Titok dolgot senkinek oda ki meg nem jelentesz. Valamint hallasz ez város ellen, bíró uramnak és az tanácsbeli uraimnak megmondod. Az városnak privilégionna és igazsága ellen soha semmit nem cselekszel. Isten téged úgy segéljen. Amen.

Szegedre, Gyulára, Makóra, Csanádra, Simándra, Váradra, Temesvárra és Lippára elhurcoltatja, vagyonaikat pedig elkobozván, saját párthiveinek adományozza.*)

A száműzött ötvennégy polgár sorában három ötvössel is találkozunk. Ezek: *ötvös Adrián* (Adrianus Goltzschmid), *ötvös Gergely* (Greger G.) és *ötvös Kristóf*, kik közül az első Szegedre, a második Csanádra, az utolsó pedig Váradra hurcoltatott rabságba. Mindannyian csak hét évi keserves raboskodás után kerülnek ismét vissza Kassára.

Az «örökség», vagyis helyesen szólva: az ingatlan vagyon szerzésének kényszere, nemcsak a város védelmi szempontjából, hanem ipari tekintetből is ötvösnek bizonyult. Elejét vette a folytonos kóborlásnak, amire különösen az ötvösnek volt elég alkalmá, mivel a valamire való munkás minden városban talált magának foglalkozást s megélhetési módot. Itt megtelepedvén, nyugodtan úzi művészetét s miután a munkafelosztás elve e kor oekonomiájában sem érvényesült még, az ötvös egyszersmint földmives, szőlőtermelő, baromtenyésztő, szóval a szó teljes értelmében véve gazda is volt egyszemélyben.

Ha végig pillantunk a Kassa XVI. századbéli ötvöseire vonatkozó részletes adathalmazon, lehetetlen, hogy fel ne tűnjék nekünk az a sok mezőgazdasági adat, mely neveikkel kapcsolatosan úgy magánéltük különböző nyilvánulásaiban, mint pedig a különböző peres iratok halmazában lépten nyomon fölmerül. Ezeket látva állíthatjuk, hogy itt minden ötvös kisebb-nagyobb mértékben földbirtokos és háztulajdonos is volt egy személyben. Különös előszeretettel viseltettek a szőlőkertek iránt s úgy ebben, mint pedig a következő századokban ritkán akadunk olyan ötvösre, kinek egy vagy több ilyen kisebb-nagyobb kertje ne lett volna a *Várhegyen*, a *Vereshegyen*, a *Medvelyukban*, avagy távolabb a kassai határon kívül: *Szántón*, *Tarcalon*, *Hejczén*, *Boldogkőn*, stb.

Vagyonosságuk rúgóját tehát nemcsak tisztán kézművességükben, de a mezőgazdaság terén kifejtett szorgalmukban is kell keresnünk s valóban azt találjuk, hogy anyagi gyarapodásuk mindig egyenes arányban áll meglévő ingatlan birtokaik számával. E tekintetben könyvünk második része bőven szolgálván adatokkal, itt a sok közül csupán egy-kettőnek vagyoni viszonyait illusztráló néhány adatot említünk fel. *Schueler Lőrincz* az 1527. és 1528-ik években a Katzianer részére kivetett kényszerkölcsönhöz első ízben 10 frttal, vagyis a polgárságra kirótt összegek egyik maximumával járul; a második kirovás alkalmából 11 frtot, az utóbbi esztendőben pedig 50 frtot fizet. Ugyanekkor a bíró 100, a jászói prépost 200, a mislyei prépostság pedig 200 frttal szerepelnek a kölcsönösszegben. *Ötvös Jakab* már csak 4—4 frttal járul ehhez a kölcsönhöz, vagyoni állapota tehát korántsem közelítette meg kartársáét. *Pénzverő János*nak egyrészt emelkedett lelkiületére, másrészt előnyös anyagi helyzetére utal az a körülmény, hogy fiát külföldön, Wittenbergában és Goldbergben, képeztetni ki a magasabb tudományokban. *Ötvös Balázs* 1560-ban 25 frtnyi adót fizet, a következő évben pedig azon alkalomból, hogy a király elé járulhasson, 10 frtot ad a tanácsnak kölcsön. *Ötvös Menyhért* sem lehetett mostoha anyagi körülmények között, mert 1599-ben egy Czyahrovszky nevű lengyel nemesnek 45 frtot ad kölcsön zálogos ezüstenműekre. De hogy jobban illusztrálhassuk ötvöseink vagyoni állapotát s névszerint felsorolhassuk ingó jószágaikat, arra is van módunk, mert fenmaradt e századból néhány végrendeletük, melyek elég terjedelmesen foglalkoznak apró javaikkal, úgy hogy ezekből a végrendeletekből elég részletességgel megtudjuk, miképen laktak, hogyan ruházkodtak, mily tárgyak által voltak házi tűzhelyeikben körülveve.

Herstain Kristóf végrendeletével foglalkozunk legelsőbben, mint a mely korra nézve a legrégebb. Ötvösünk 1564-ben húnyt el s a hagyatékánál felvett testámentum említi egy házát s szőlőkertjét, azzal a 15 frtnyi adóssággal, melyet neki a tanács betegsége idejében kölcsön adott volt. E végrendeletben a hitvesi hűségnek lélekemelő esetét is megörökíti az ötvös, ki halálos ágyán hátatelt szívvel, az elismerés teljes melegével hangsúlyozza feleségének azt az odaadó szeretetét, melyet irányában akkor tanusított, a midőn Herstain Bebek fogságában synylődött. A szerető hitves nemcsak ételt küldött férjének a fogságba, hanem hogy a váltságdíjat előteremtse, ruháit, ingó s ingatlan javait eladta, s azután is, hogy

*) A kassai városi levéltárban: «Nomina Civium Cassoviensis die Purificationis Marie Anno Dni 1537 post anussam proditione Civitatem et sub tyrannide Joannis Regis existentem in exilium eductorium et per diversa loca dispersorum» czím alatt vannak felsorolva a száműzött polgárok.

Herstain Kristóf a nehéz rabságból haza került, iránta oly odaadó szeretetet tanusított, a «minővel egy barátja sem halmozta volna el.» A hű asszony még ugyanazon évben követi férjét a halálban. Még ugyanazon év jun. 3-án vétetik fel testámentoma, mely szerint maradt utána: Ingatlanban: egy ház, két szőlő-kert s egy rét; *ezüstneműben*: egy kisebb serleg, 2 kanál, egy késnyél, egy ezüsttel kivert párta-öv, egy köpenyre való kapocspár, kabátra való, gyöngyökkel s gránátokkal kirakott s virágosan czifrázott 4 pár kapocs, kabátra való, gyöngyökkel ékített s virágosan czifrázott 5 pár kisebb kapocs, végre 2 pár különböző nagyságú kapocs (heftl). Ezek mindössze 4 márkát s 19 nehezéket nyomtak.

Ónedényben maradt utána: Kondér és tál: 1 mázsa s 54 font, még pedig: kisebb-nagyobb kondér 17 db., tál (kisebb-nagyobb) 20 db.

Ónlemez: 18 darab. Ón- és pléhpalaczk 1—1 darab.

Sárgaréz-medenceze fafedővel: 1 db.

Nagyobb szekrény: 2 db., kisebb: 1 db.

Ruhaneműekben: Barna bársonyköpeny («Schauben»), rókamállal bélelve, egy darab.

Vörös karmazsin atlaszból készült, tafotával áthuzott wammsz: 1 db.

Ujjas, hamuszínű tafotából: 1 db.

Barna áthuzatú bársonynadrág: 1 pár.

Nadrág, barna bársonyból: 1 pár.

Mellény (Leib Reckhl), gránát színű szövetből (vom granatt): 1 db.

Terítő, vörös tafotából: 1 db.

Női ruhákban:

Szoknya, vörös színű, damasztal ékítve: 1 db.

Szoknya barna bársonyból, arany csipkével: 1 db.

Köpeny, fekete bársonyból: 1 db.

Nyári szoknya, fekete bársonyból, ugyanilyen színű tafotával áthuzva: 1 db.

Nyuszt-kalpag (viselt): 1 db.

Kalpag, bársonyból: 1 db.

Vegyesekben:

Czélba lövő fegyver, esontból készült palaczk-jával: 1 db.

«Puffert» (?): 2 db.

Palos: 1 db.

Nyárs: 1 db.

Lovas kard: 1 db.

«Thessackhenn» (vagy: Zischegge): 1 db.*

Biblia: 2 db.

Postilla: 1 db.

Rethorika: 1 db.

Kisebb postillás-könyv: 1 db.

Melanchton Fülöp postillái: 1 db.

Formulák és prédikációk (khantzly) könyve: 1 db.

Írotábla köből: 2 db.

Sárgaréz gyertyatartó: 1 db.

Jogi könyv: 1 db.

Katekizmus: 1 db.

Ónváza: 1 db.

Íróeszköz fából, zöldre színezve: 1 db.

Vasfegyver (eisernn weinod geltt pix): 1 db.

Ágynemű: 13 db.

Barchet ágyhuzat: 4 db.

Párnahéj: 1 db.

Asztalkendő, új, kék czérnából: 1 db.

Vánkosziha: 3 db.

Asztalkendő: 4 db.

«Lellocher»: 8 db.

Pecsétnyomó, ezüsből, néhai ötvös Kristófé: 1 db.

Asztal fekete lappal: 1 db.

Mozsár rézből: 3 db.

Rézkatlan: 1 db.

Zászló (pchanen): 6 db.

Rézfazék: 2 db.

Vasszék: 2 db.

Sütő rostély: 1 db.

Sütő nyárs: 3 db.

Lócza, támaszszal: 2 db.

Gyűrűs tál (Schiszll-Ring): 1 db.

Ajtó-lakat: 4 db.

Fejős tehén 2 db, bika-borju 2, kecske 4, sertés 2, malacz 2, továbbá 13 darab «poden», 2 rúd vas, 1500 db. zszindelyszög, «10 haun, preit» végre 8 köből élet.

*) Tesack = Dusaek, helyesebben Düsak, egy neme a kardnak, a melynek sem markolata, sem kézvédője nem volt s csupán a pengében bírt egy nyílással a kéz számára. Könyökig felérő vas- vagy szarvasbőr-kezttyűvel fogták.

A kassai származású ötvös *Parth János*nak az anyja után hátrahagyott örökségből jut: a háznak harmadrésze, mely áll egy «feder stuben»-ből, a mellette lévő boltból, a műhely melletti szobából, a padlásszobából, a műhely alatti pinczéből s a kert felé eső nagy udvarból. Jut neki a hagyatékból egy ezüstöv, több darab házi edény s ágynemű, egy 6 frt becsértékű üvegszekrény s a szőlőkertnek harmadrésze.

Ötvös Balázs, ki 1574. november havában húnyt el, testámentumában báránybőrrel bélelt fekete ruhát, viselt gránát-dolmányt, fekete báránybőrrel bélelt veres mentét, «kétszeres fekete» dolmányt és nadrágot, viselt bárnydolmányt és fehér színű karapia-nadrágot testál rokonságának. Említi továbbá, hogy zálogban vagyon egy fél aranyos kupája, két, övre való, fehér csattja, egy aranyos és egy fehér lábas pohara, egy ötödfél aranyat nyomó aranygyűrűje s végül a tanácsnál egy aranyos kupája. Ezekon kívül, szám és érték szerint meg nem határozva, a végrendelet említ: ezüstöt, aranyat, házat, szőlőkerteket, szántóföldeket és réteket, mely utóbbiak a város határában fekszenek.

Az 1577. évben elhunyt *Tarczali Csuka ötvös Péterné*, Sára asszony, testámentumában két párta-övről, egy fekete majczú övről, két kanálról és kis pohárról, egy zálogba vetett virágos kupáról és pohárról tétetik említés. Ugyanezen testámentum a további ingó s ingatlan javak közül felsorol: két hordó kassai bort, két «fedél»-t, egy madaras fedélt, bizonytalan mennyiségű fonalakat, gereznát, veres muhérszoknyát, szederjés köntöst, sárga, szederjes és zöld színű tafota-szoknyát, derékaljat, fejelt, lepedőt, abroszt, meghatározatlan számú barmot Szikszón s végül Kassán és Tarczalon egy-egy szöllőt.

Az 1600-ban elhunyt *Székelly ötvös Mihály* egy sötét szobából, boltból, alsó kis szobából, konyhából, első műhelyszobából, öregboltból, két részből álló «palotá»-ból, bolt-pinczéből s «kapuközi alatt való rekesztes pinczéből» álló házat, mellette egy kis kőházat, a Rákpatokban fekvő szöllőt, szántóföldeket, rétet és gyümölcsösöket, ugyanott egy színt, a tőkési út mellett s a törvényfánál (a bitó) lévő egy-egy földet s a Hernádon túl fekvő szőlőkertet testálja ingatlanai közül gyermekeinek. Az ingó javakból a végrendelet felemlít: 3 db. itczés kannát, ugyanannyi pintes kannát, 2 óntányért, 2 ezüstkanalat, egy, szélén aranyos serleg formájú ezüstpoharat, 1 kised tálat s egy öreg szabású tálat. Marad továbbá: két fejal, egy derékalj, két lepedő, egy abrosz, egy kendő s 25 frt készpénz. A tanácsosoknak 6 frtot, a kórházbeli szegényeknek pedig 3 frtot hagyományoz, végül felemlíti, hogy 19 frt erejéig el van zálogosítva nála Mondolai Pál egy öreg lábas pohara, egy arany gyűrűje, s hogy senkinek mivel sem tartozik.

Ötvös Ambrusné, Margit asszony, kinek halála 1600-ban következik be, testámentumában kijelenti, hogy a mi vagyona van, azt első férjétől hozta az ötvöshöz, a kinek «kezébe adta s ez ideig abból éltek, azt költötték és semmivel együtt-keresettel azokat meg nem többletették.» Volt pedig vagyonban: 36 hordó alföldi bora, melyből egy részt a városnak eladtak s árából ötvös Ambrus adósságát törlesztették és bizonyos mennyiségű pénze, a melyet azonban a testámentomtétel idején az asszony szám szerint már nem tud megnevezni. Marad az asszony után: 30 arany, 13 frt elegy-pénz, egynéhány pogány- és egy kevés ó-pénz. Az ötvösművek közül: egy aranyos és gyöngyös majczú párta-öv, melyet az asszony ötvös Ambrustól kapott jegyajándékkul, egy másik párta-öv, mely el volt zálogosítva és egy kis aranygyűrű. Az ingatlanok közül felemlítették: a széplaki határban lévő ingatlan s a tállyai «Piset»-hegyen fekvő szöllő.

A XVI. században élt, de 1601-ben elhunyt Melda ötvös Péter hagyatékának elosztásából tudjuk meg, hogy az ötvös hátrahagyott: Melda Pálnak 25 frtot, Melda Mihály Zsófia nevű leányának: egy kisebb párta-övet, feleségének: egy «öregebbik párta-övet», a tanuló diákoknak: 2 frtot. Maradt továbbá utána 100 darab arany, megnevezetlen számú tallér, ónedény, párna, fehér ruha, egy kevés búza és szalonna. A mi a *műszert illeti*, abból kiadtak az osztozkodásnál Kalsi Andrásnének (szül. Melda Katalin) 1 frtot, a többit átengedték özvegyének, Erzsébet asszonynak. Az osztozkodó-levél további pontjaiból megértjük még, hogy az ötvös hagyatékában volt: egy egész biblia, egy öreg zöld lábas láda, egy kis hímes s egy mennyezetes ágy, egy karszék, egy almárium, továbbá voltak «valami ládák» s posztóruhák. Maradt utána végül egy ház, mit úgy osztanak el: Az elsőszoba, a mellette lévő bolt, a konyha, a konyha melletti nagy bolt fele, az emeleti bolt az utca felől s egy másik hasonló, mely az udvarra néz, jut Melda Mihálynak és Kalsi Andrásnének; az alsó szoba s a mellette lévő, fából készült

konyha, az alsó nagy boltnak fele, az emeleti, fából készülő, de még nem kész kamara, továbbá a folyosó felől való kis gerendás szoba, a pincének egy része s végül az ólacsák az özvegynek tulajdonát képezik.

Nagyon tanulságosak az 1594-ben elhunyt Sorgh ötvös Kálmán hagyatékára vonatkozó adatok is, melyekből megtudjuk, hogy az ötvös menyasszonyának két aranygyűrűt, melyeknek egyikében rubin, a másikában türkisz volt, egy bársony-sinóron csüngő aranyozott ezüstkarikákkal diszített női bársonykalapot, végre egy vörös damasztból készült, fekete bársonnyal és kötött aranyzsinórokkal diszített 25 frt értékű női ruhát (Rock) adott jegyajándéknak. Az ötvösmester után fenmaradt ingatlanok s ingók között foglaltatik: Összeolvasztott ezüst, egy darabban, 2¹/₂ márka s 3 nehezék súlyú, márkáját 8 frtjával becsülve, értéke kitett 20 frt 42 denárt. Továbbá ónedény 112 font; egy téglaszínű atlaszruha (Rock) fekete bársonnyal olasz módra («auf welische Art») diszítve, 8 frt értékben. Egy tafotából készült, 5 frt értékű terítő, egy morvaországi posztóból készült, 3 frt értékű köpeny («köpönik»); egy viseltes, barna színű gránát mente («Mentő»), farkasgereznával bélelve, 4 frt értékben; egy «tobin»-ből készült zöld színű wammsz a hozzá való harisnyás nadrággal (pomhosen mitt reuerenz und strempffen) 8 frt értékben; 5 kupa bor; egy törökös módra készült vörös női ruha, fekete bársonybetéttel, 8 frt értékben; egy barna tobinból készült kabát, fekete bársonnyal diszítve, 7 frt értékben; egy fekete bársony birétum («barett») 1 frt 50 denár értékben; egy női bársonykalap, belső szélé is bársonnyal bélelve; egy kivarrt s kötött munkával diszített asztalkendő; 3 db. új asztalkendő 1 frt 50 denár értékben; egy derékalj s 19 darab ágynemű. A házi eszközök közül: egy sárgaréz-ből készült függő csillár; 9 db egyágú gyertyatartó; egy sárgaréz-medence; 6 sárgaréz-ből készült kupácska («köpfel»), mindez összevéve 4 frt értékben. A hagyaték tárgyát képezték továbbá: két hosszú puskacső, tűzszerszámával, a béléssel s a hozzá való palaczkokkal meg egy régi karddal egyetemben, 7 frt értékben; egy német nyereg két zabolával 3 frt értékben; egy sisak, 1 frt értékben; egy magyar nyereg, 2 frt értékben; két mennyezetes ág («himmel bett»), egy nagy egy lábú szekrény, egy fehér almárium, két romlott utazó ág, egy hálószobába való asztal, összesen 5 frt értékben; egy nagy sütő nyárs; három oldal szalonna 6 frt értékben; egy egész biblia «megkülönböztethetőleg» két részben; 4 «partes», egy imakönyvecske, összesen 5 frt értékben. Az ötvös-műszert Menyhért és Mihály ezéhmesterek a bíró tudtával és utasításából magyar nyelven darabról-darabra jegyzékbe vették s a jegyzéket, saját pecsétjükkel ellátva, Rottengatter Tóbiásnak, az ötvös első nejétől származó leánya gyámjának, szolgáltatták át. Az ötvös-műszer becsértéke 72 frt 75 denárt tett. Végül maradt az ötvös után egy a börtön-utczában fekvő 200 frtot érő ház. Az osztozkodó levélben megnevezett s értékelt hagyatékok összege e szerint 391 frt 67 denárt teszen ki, minek mai értékben 3916—4700 frt felelne meg, látható tehát, hogy Sorgh Kálmán a jobb módú polgárok közé tartozott.

Ámde ne higyjük azt, hogy a XVI. század folyamán Kassán lakozó ötvösök valamennyiét a jólét vette volna körül. Biz előfordult ezek között is szegény ember épen úgy, mint előfordul a más iparágat űzők sorában is. Csak egy példára hivatkozunk. Az 1544-től 1567-ig Kassán működő *ötvös Barnabás* anyagilag oly szűk viszonyok között élt, hogy a város által a polgárookra elkerülhetlen szükségéből kivetett adóban egy alkalommal csak 12, máskor meg 50 denárral szerepel. S a míg ötvös kartársainál az összeírások több köből életet s több kupa bort tüntetnek elő, ötvösünknek 1557-ben mije sem volt,* a következő évben, a fegyverfoghatók összeírása alkalmából, csak 1 nyársat s egy kézi fegyvert találnak nála, 1559-ben pedig csupán csak 1¹/₂ kupa kassai bora terem.

A fentebb bemutatott testámentumok és osztozkodó levelek alapján körülbelül képesek vagyunk szemeink elé varázsolni a XVI. századi kassai ötvös házi életét; el tudjuk képzelni, miként laktak, mint ruházkodtak s mily mellékfoglalkozásokat űztek, mert az okmányok, ha nem is részletes leírásokat, de elegendő adatokat tartalmaznak arra nézve, hogy azokat képzeletünkben összefüggő képpé kiegészíthessük.

A XVI. századi kassai ötvösök között Melda Péter kisebb emeletes házban lakott, melynek földszintjén az utca felé találjuk a lakószobát, a mellette lévő bolttal, a hol bizonyára az ötvös dolgozott s

*) Ötvös Gergelynek ebben az évben 40 kupa vidéki, 8 kupa kassai bora s 40 köből élete van.

portékáit árulta. Közéből esett a konyha, melyet ismét «bolt» követett, ezt azonban ma éléstárnak neveznök.

A bolt után, az udvarra néző ablakkal, ismét egy kisebb lakószoba s e mellett egy kis konyha következett. Ezt idegen lakónak (inquilinus), vagy zsellérnek, szokták volt kiadni bérbe. Az épület emeleti helyiségei az utca felé néző boltból (éléstár, magtár), az udvarra néző hasonló helyiségből, végre egy gerendás kis szobából állottak. Az utca felé eső helyiség oldalához ezen felül egy fából készült kisebb kamara-féle helyiség volt ragasztva, míg az épület alját pincze foglalta el, az udvarban pedig ólacsókák állottak. A lakószoba berendezését egyszerű faasztal, támlás lóczák, mennyezetes ágyak, almárium, nagyobb ruhaszekrény s egy-két láda képezte; a mennyezetről több karú sárgaréz-csillár csüngött alá, míg a szükséges helyeken egyágú sárgaréz-gyertyatartók állottak, az almárium megfelelő polczain pedig ónedények foglaltak helyet, azon ezüstkupák és serlegek társaságában, melyeket csak kiváló alkalmakkor vett használatba a család. A konyha megfelelő helyein s a nyílt tűzhelyen voltak elhelyezve a sütő nyársak és rostok, a rézmedencék, üstök és mozsarak, melyeket kiegészítettek a fából készült s a gazdasszony által nélkülözhetlen háztartási eszközök.

A *bolt* felszereléséhez tartozott az annyira fontos üvegszekrény, melyet a mester akként helyezett el, hogy az abban lévő ötvöstárgyak az utcán járó-kelek által szemügyre vehetők lehessenek. Tehát valóságos kirakó-ablakot képezett ez, mit német neve, *Schauladen*, is bizonyít. Egy többszörös kiugrással bíró s aranyműveseink mostani munkaasztalához hasonló asztal, egy tókébe vert üllő, kézi fúvóval ellátott tüzelőhely, végre egy dróthúzó készülék képezték a bolt nagyobb butorait, melyet az ötvösműszerek számtalan kisebb darabjai egészítettek ki.

A földszinti s emeleti «bolt» (vulgó éléstár) helyiségeibe a betakarított gazdasági termények helyeztek el. Itt talált helyet a zsákok- és hombárokban összehalmozott búza, rozs, kukorica s talán a fegyverek bizonyos nemei is itt őriztettek; a bor helyül a pincze szolgált, mi lehetőleg az utca felé nyílt, mert a kassai polgárnak jogában állott bizonyos időn belől saját termésű borát pénzért kimérni. Az udvaron lévő gazdasági épületek rendeltetése világos lévén, felesleges azokról bővebben szólnunk.

Ötvös Parth János háza, melyet harmadrészben anyja után örökölt, valamivel kisebb terjedelmű lakosztályt mutat, mint a minő *Melda Péteré* volt. Hátrésze ugyanis állott: egy, az utca felé néző «*Feder-Stuben*»-ből, a mi nem volt más, mint ágyas szoba s egy, e mellett lévő, *boltból*; a konyha helyét itt a műhely foglalta el, melyből hátrafelé ismét egy másik szoba nyílt, e fölött pedig a padlásszoba feküdt. A műhely alatt pincze volt, a házat pedig egy oldalról udvar vette körül.

Hogy pedig a XVI. századi kassai ötvösök s ezek nejei szerették a pompás ruhát, arról meggyőzhetnek a testámentumok s az osztozkodó-levelek egyes tételei, melyekben ilyenekről meglehetősen részletekkel találhatók feljegyzések, sokszor értékük is megneveztetvén. *Ötvös János* (*Hans Goldschmidt*, megh. 1563-ban) testámentumában említetik ennek ezobolykalpagja s az asszonynak gyöngyökből készült pártája, melyet viselt állapotában is 6 frtra becsültek.

Ha figyelmesen átolvassuk a hagyaték-leveleket, a többi között például *Sorgh Kálmánét*, melyet itt is ismételtünk, lehetetlen észre nem vennünk a pompát, melyet a különféle bársonyruhák, wammszok, rókamállal s farkasgereznával bélelt köpenyek, damaszt- s atlasz ruhák és párta-övek eléggé érthetően illusztrálnak. De illő is volt, hogy oly férfiak, a minők a kassai ötvösök voltak, a kik mint szeniorok, consulok s bírák nemcsak a város ügyeinek intézői, de a *köztársaság* *) reprezentánsai is voltak, díszes ruhába öltözködjenek. Különben e tekintetben nem emelhetünk panaszt ellenök, mert nemcsak Kassán, de az egész országban minden rendű s rangú egyén szerette a czifra öltözetet, mit a XVII. század elején

*) A város jegyzőkönyveiben és hivatalos okmányáiban sokszor nevezi így magát. Pld. az 1649-ik évi jegyzőkönyv így kezdődik: *Biró úr* elsőben megkövetvén az *Nemes Respublicát* . . . stb. Ez felsőbb helyen is szemet szurván, már az 1647. évbéli országgyűlésen czikkelyt hoztak a város ellen, melyben felhánytatik, hogy a város köztársasági tekintélyt s alakot vesz föl. A mint látjuk, a czikkelylyel nem sokat törődtek a kassaiak, mert ezentúl is csak *respublicának* nevezték magukat.

már annyira túlzásba vittek, hogy Kassán is a városi tanács a mesteremberek túlságosan fénytűző öltözködése ellen rendszabályokat volt kénytelen alkotni, egyenesen megtiltván ezekben a túlságos fénytűzést s meghagyván, hogy ki-ki rangjához illő módon öltözködjék.

A kassai ötvösök dicséretére válik, hogy az anyagiak mellett szellemi táplálékról sem feledkeztek meg, mert hagyatékaikban könyvek, iratok, a szív, lélek s az agy kiművelésére szolgáló eszközök különféle nemeivel találkozunk. Két terjedelmesebb végrendelet, illetőleg osztozkodó-levél, állván rendelkezésünkre, mind a kettőben ott találjuk a könyvek jegyzékét is, miáltal ötvöseink szellemi életéről is fogalmat tudunk magunknak alkotni. Herstain Kristóf hagyatékában bibliát, postillákat, retorikát, jogi könyvet, katekizmust, formulákat és prédikációkat, végre Melancton postilláit megtaláljuk; Sorgh Kálmán hagyatéka, ha e tekintetben nem is ilyen bő, mégis magában foglalja a bibliát s az imakönyvet. Azt hisszük, nem csalódunk, ha úgy vélekedünk, hogy e két utóbbi könyv egy kassai polgár házából sem hiányzott.

Mielőtt a kassai ötvösczéh e századi életének tárgyalására áttérnénk s az egyes mesterek munkásságának méltatását tárgyul vennők, megkísértjük — a mennyire ezt a rendelkezésünkre álló anyag megengedi — a kassai ötvösök származását kikutatni s ennek segélyével magát az ötvösmívességet a társadalom rangfokozata szerint megítélni. A reánk fennmaradt levéltári adatok e tekintetben is meglehetősen tájékoztatnak, de mielőtt a következtetést levonnók, lássuk magukat az adalékokat.

Ifju Anthonius ötvös fia volt a hasonnevű jeles ötvösnek, ki 1493—1520-ig működött Kassán. Fivére volt Johannes baccalaureatusnak, ki Krakóban mint orvos s író hírnévre tett szert s a ki később Kassán megtelepedvén, valószínűleg mint orvos szolgálta szülővárosát. Sógora volt Péter ispán, ki előbb Szikszón, utóbb Aszalón lakott.

Ötvös Kiss Jánosnak atyja Kiss Benedek kassai polgár volt. Kiss János, ki maga több ízben volt városi szenior, consul és tizedes, három fiát, *Tóbiást*, *Raguelt* és *Ráfaelt* ugyancsak ötvösöknek neveli. Az olasz származású *Ötvös Kristóf* előkelő társadalmi állására mutat, hogy nőül vehette ötvös Kiss Jánosnak mostoha leányát, Dorottyát s ezáltal Kassa polgárságának színe-javával juthatott atyafiságra. *Ötvös Péter* Ötvös Zsigmondnak leányát veszi nőül; *ötvös Kiss Lőrincznek* nagyatyja kassai senior és consul, atyja pedig kassai polgár volt; *erdélyi Ötvös Miklós* neje Czypser Kelemennek, Kassa egyik legtekintélyesebb polgárának, leánya volt, kit férje halála után *Wagner Farkas* ötvösmester vett feleségül. Az Ötvös Farkassal kapcsolatos feljegyzésekből tudjuk meg családi összeköttetéseit, mert «Ötvös Farkas . . . elvette a Sóska-nemzetségből, mely atyafi volt a Szakker- és Czurmany-nemzetséggel, Sóska Anna asszonyt, kit Sóska Sebestyénnek hittanak, ettől egy leánya született, kit atyja után Ötvös Dorkónak, hívtak; ezt nőül vette nemes és tisztelendő Rainer Menyhért», ki a XVI. század végén és a XVII. sz. elején kassai bíró volt.

Ötvös Balázsnak és *Dánielnek* atyja Fehérvári ötvös György vala, ki egy éven át a második czéh-mesteri és városi gróf-tiszti hivatalt viselte. *Rollwagen ötvös Gergely* feleségül Thomasy János kassai polgárnak és fürmendernek leányát, özv. Paizsgyártó Mihálynét, birta; *pécsi Ötvös Gáspár* nemes szülőktől származott s egy 1560. évi perében «Nobiles Gaspar Pechy Aurifaber Civis et Inhabitor Civitatis Cassoviensis» czímmel illetik; *Ötvös Barth Jakabnak* édes atyja ugyancsak kassai ötvös, ifjabb fivére, Bertalan, gyógyszerész, *János* nevű fitestvére szintén ötvös volt; *Ötvös Gergely* fia volt medvési ötvös Lőrincznek, ki a seniori és consuli tisztségeket viselte; *ötvös Herstain Kristófnak* atyja ötvös Gergely, a Croerbruderschaft tagja, s ennek «fermeyster»-e, városi senior, consul és tizedes volt; *nagymihályi Zákány ötvös Jánosnak* testvéröccse Nagy-Mihályban városi bíró volt; *szilágyi ötvös Lőrincz* tisztességes származásáról Szilágy község birája tizenkét esküdtjével egyetemben pecsétes levélben tesz tanubizonyosságot; *Opitzer ötvös Kristóf* pedig egy kassai polgárnak gyermeke. *Ötvös Molnár Pál* és *Molnár Jakab* genealógiája már valamivel részletesebb a többinél, mert fel van jegyezve róluk, hogy a Somos községbe (Sárosm.) való Balás Dyák, még Czéczey Lénárt kapitány idejében nemes Bácskay Miklósnak szolgája s alárendeltje vala s mint ilyen, feleségül vette Lumniczer Istvánné asszonynak Ursula nevű eselédjét s ezen házasságban két fiút, t. i. *Pált* és *Jakabot* nemzette Kassán, kik mindketten ötvösök. *Szegedi ötvös Tamás* nemes családból való volt, mert 1595-ben egy perében «Nobilis

Thomas Aurifaber Zegedy»-nek neveztetik; a kassai származású *Ötvös Ambrus* Borbély Pálnak testvére volt s nőül Pál gyógyszerész egyik leányát bírta; *Szabó István* ötvösmester sógora volt ötvös Ambrusnak, mert gyógyszerész Pálnak leányát, Rebekkát, bírta feleségül, *Futaki Ötvös Ferencz* tisztességes származását a nagybányai bíró s tanács igazolja, melyből kitűnik, hogy atyja Nagy-Bányán ezéhbéli szabómester volt; végül *Boncziday Ötvös Istvánnak* atyja kolozsvári ötvösmester s tanácsbéli esküdt polgár volt. E néhány adat is tanúja lehet annak a ténynek, hogy Kassa XVI. századbéli ötvösmesterei nemcsak hogy tisztességes származásuak, de a polgárság sorában többnyire jobbmódú s előkelőbb szülők gyermekei valának. Felsorolt eseteink között többször találkozunk olyannal, hogy az apa mesterségét fia (egy ízben három fia) folytatja, s az apa sok esetben eldicsekedhetett azzal, hogy a városnál mint senior vagy mint konzul működött, így hát okvetlenül a polgárság elitjéhez tartozott. Világos tehát a dolog: kassai senior, consul s vagyonos, tekintélyes polgár nem átallotta fiát az ötvösségre adni; még világosabb lesz, ha közelebbről így formulázunk a tételt: a meggazdagodott kassai ötvösmester, ki vagyona mellett polgártársai bizalmát is minden tekintetben bírta, mert ezek által évek hosszú során át a városi communitás tagjává, avagy consulnak megválasztatott, ez a minden tekintetben jólétben úszó ötvös, holott módjában állott volna gyermekét más irányban is kiképeztetni, nem veti el magától az ötvösséget, hanem fiával, esetleg fiaival, folytattatja azt. Ekklatáns példa erre e századból ötvös Kiss János esete, ki három fiát neveli az ötvösmesterségre.

Adalékainkból több helyt nem világlik ki az egyes ötvösök családi származása, ámde ezeknél azonban a hitvestárs megválasztása s a megkötött házasságok eléggé irányadók arra, hogy ebből következtetést vonhassunk, mert a városi polgár nem adta oda gyermekét az első szóra s nagy óvatosságot tanúsított a vő megválasztásánál különösen oly esetben, midőn ilyen fontos, az egész életre kiható ügyben, bevándorolt egyén került szóba. Példa lehet erre Valten Miller kassai ötvös esete, ki Bártfáról akart egy polgárleányt feleségül venni. Daczára annak, hogy az eljegyzés, a mennyire ezt az adatokból ki lehet venni, formá szerint megkötött, az apa mégis vonakodik a leányt férjhez adni s az esküvő megtartását mindaddig elhalasztani erélyesen követeli, míg a leendő vő származása felől hiteles bizonyítványt fel nem mutat.

S hogy nemes származású egyének sem vetették meg az ötvösséget, bizonyítja pécsi ötvös Gáspár és szegedi ötvös Ferencz kassai ötvösmesterek példája, kik mindketten nemes emberek valának, miről a jegyzőkönyvek peres adatai is külön-külön s mindannyiszor megemlékeznek. Ötvös Molnár Pál és fivére ötvös Jakab származásához azonban már férhet némi gyanú s úgy tetszik, erről maga a tanács is úgy gondolkodott, mert részletesebben firtatja származási viszonyait, melyekből kiderül, hogy atyjuk Bácskay Miklós szolgálja s alárendeltje, anyjuk pedig egykor szolgáló volt. Ezen az egy példán kívül nem tudunk más ötvöst e századból, kinek genealogiája ily szerény és szegény körben mozogna, ámde nem kell elfelednünk, hogy legtöbb ötvösünkről a származási adatok teljesen hiányoznak s így valószínű, hogy több hasonló eset foroghatott fenn e ezéhbéli is, mint a hogy fenforgott másoknál, melyek szintén «liberalis ars»-nak tartották mesterségüket. Mindebből azonban csak azt látjuk, hogy az ötvösmivesség a kézműipar különböző fajtái között előkelő helyet vívott ki magának, mert előkelő állású, vagyonos polgárok gyermekeit vonzza magához, a mihez a mozgató erőt azonban nemcsak az ötvösmivességnek inkább művészet- mint mesterségbe vágó mivolta s traditionális dicsősége, hanem mindenesetre s főképen az anyagi existenzia biztossága s a mivesség jövedelmezősége szolgáltatta. Mert e korban az ügyes és szorgalmas ötvös föltétlenül biztosítva volt megélhetés tekintetében. A pompaszeretet és az ékszerek favorizálása az Amerika felfedezésével beözönlő nemes fémek és drágakövek által ritka magas fokra emelkedvén, intenzív foglalkozást nyújtott különösen a kiválóbb munkásnak, kit messze vidékekről megrendelésekkel halmoztak el s többször főurak kastélyaikba hívtak, hogy ott szemükláttára készítsék el a megrendelt ötvösműveket. Mielőtt mindezt példákkal illusztrálnók, lássunk e századból is néhány végrendeletet s osztozkodó levelet, mert ezek míg egyrészt a leghűbb kifejezői a polgárság vagyoni állapotának, másrészt az egyes tárgyak megnevezése által fogalmat nyújtanak arról, mi mindene volt a XVI. századbéli kassai polgárnak.

Kükelbrecht Mihály, volt kassai bíró, fivérével, Cromer Miklóssal, 1509-ben megosztzkodván, az

ezüstmüből egynek-egynek két serleg, 12 kanál, egy öv, egy gyöngy-koszorús párta s két köpönyegre való kapocs jut.

1516-ban Güntert Mihály, a gazdag mæcenás, ki 1516-ban az Erzsébettemplom számára oltárt emeltet, előbb pedig egy harangot öntet, mely jelenleg a Kassaváros patronátusa alatt álló kassabélai templom tornyában van, végrendeletileg meghagyja, hogy a testámentom végrehajtói «sollen lassen machen 5 kopplen; 2 sal haben 3 marck wol übergolt», mely kupákat nevezett végrendelező a kassai papnak és bírónak, továbbá három tanácsnoknak, mint a testámentum végrehajtóinak, adományozza. Kitünik ebből az intézkedésből, hogy Güntert Mihály kész ötvösművekkel nem rendelkezett, de mert ilyenekkel akart kedveskedni, meghagyja, hogy holta után készítsék el azokat.

Az 1521-ben elhunyt Krompholez Miklósné, Barbara asszony, testámentumában foglalt hagyatékban említettik:

Czwelff Szylberinn löffel mit gedreten stülen, wegen 2 marck.

Czwen Szylberinne pecher mit vbergulden randt; wegen marc. 2, lot 3.

Mehr ein clainer szylberiner pecher, wyckt Marc: (üres).

Nux Indica awff kopphel weysz in szylber gefast mit szejnem deckel. Wyckt mitsampt der Nwsz marc: 2. lot 6.

Den fyer Testamentern yeclichen ein cleines Mayöl pecherlein losz ich yn Mein czw gedenzen.*)

Was István kassai polgárnak 1560-ban szerkesztett végrendeletében előfordulnak:

«Duodecim argentea coclearia; duas Cupas deauratas; duo argentea parua *picaria* (sic!).

Item unam Cupam; quæ faciebat florenos 43.

Vnum cingulum parthareum, qui faciebat floren. 60.

Unam coronam, vulgo parthath de margaritis, quæ fecit floren. 25.»

Vogelwader Jánosnak ugyancsak 1560-ban inventált hagyatéka különösen azért érdekes, mert abban drágakövekről s ezek értékéről van említés téve. A testámentumban részletesen felsorolt tárgyak között találtak ugyanis:

22 Almadin ... .. fl 11

12 Czyttrin ... .. fl 1

és 13 Thurkess ... .. fl 1 2/3 30 értékben.

Az 1574-ben elhalt «Johannes Zaskowski rom. khay. Math. Veldtsecretar in Oberhungern und mitburger zu Caschaw» Katalin nevű leányának a következő tárgyakat hagyományozza:

«... Item meine zwo guldene khetten, von ain hundertt vnd funff vnd dreissig hungerischen Ducaten; meinen pedschier Ring von sechs ducaten.

Item ein Diament vnd ain Turkisch Ringl.

Item ainen Silhern Toppelten khop, wigt drey marckh weniger dreÿ quinttet; drei hoffpecher mit aynem deckl, dorauf mein wappen geschmelczt ist, wegen drey marckh, alles ynnen vnd auswendig vergüldt.

Item dreyzeben silberne Löffel, dray gapl vnd ain Salczfässe, wegen drey marckh, weniger ain lott, sampt ainen Trinckgeschirle esthesche (= csésze) genent, ynwendig vergüldt, wigt zwelf lott; vnd ainen grossen hoffbecher, mit ainem deckl, drauff mein Wappen gestochen ist, wigt ain marckh dreyzechen lott, alles wienerisch gewicht.

Szerfölött érdekes lajstromát látjuk a kassai bíró parancsából 1580-ban felvett s megbecsült ama portékáknak, melyeket Kis Turi Gergely Deák Kibler Györgynénél elzálogosított volt s a melyek az osztzkodásnál Gergely Deák Anna nevű leányának jutottak. A becslésnél, mely 1580. nov. 15-én eszközöltetett, a hét tagból álló bizottságban, mint szakértők Ötvös Lőrincz, Ötvös Mihály, Ötvös Pál és Ötvös Ambrus kassai mesterek voltak jelen. A becslölevél a következő:

*) Kassai nyilv. levéltár No. 1019.

Először vagyon öt ezüst kalán, kinek egyike törött és egy darab öntett ezüst, melyek nyomnak egy girát hat nehezéket, teszen	fl 9 s —.
Item két sima pohár egyben járó, kinek az széli aranyas, melyek nyomnak három girát, hat nehezéket, kinek girája tt 11 fl tt...	fl 34 s 16.
Egy bokor kapocs palástra való, aranyas, zomantynos, gyöngyös, nyom 16 nehezéket tt fl 5 s —.	
Item 52 aranyas gomboskák és pártá-övre való 4 boglárka aranyas, nyomnak 20 nehezéket 1 p 25 s tt	fl 5 s —.
Item két öntett tallér és 2 ¹ / ₂ Filep király talléra, nyomnak 28 nehezéket 5 ¹ / ₂ p 1 fl 4	fl 5 s 09.
Item három pogán pénz, nyomnak két nehezéket 1 p 18 s	fl — s 36.

Az arany minék is az ő böcsi.

Első arany gyűrűben vagyon egy almadin, mely nyom mind kövestül három aranyat és egy nyolczad részt, mely teszen	fl 7 s 50.
Második arany gyűrű vagyon egy safir (= zafir), mely nyom két aranyat és másfél ortót ki teszen az böcsü szerént	fl 10 s —.
Harmadikban vagyon crisolitus, mely nyom 2 ¹ / ₂ aranyat, mely teszen	fl 6 s 23.
Negyedikben vagyon gémántka, smaragd és rubint, mely nyom egy aranyat és másfél ortót, melyet becsültünk	fl 6 s 78.
Ötödikben vagyon rubint, mely nyom egy aranyat és másfél ortót, ki teszen	fl 6 s —.
Hatodikban vagyon egy turkes, mely nyom két aranyat, fél ort heán, mely teszen	fl 6 s —.
Hetedikben vagyon anychel, mely nyom két aranyat, teszen	fl 4 s —.
Nyolczadikban vagyon veres carnio, mely nyom két aranyat és egy ortót, teszen	fl 4 s .
Kilencedikben vagyon cuner (?) kő, mely nyom két aranyat és egy ortót, ki teszen	fl 4 s 88.
Tizedikben vagyon egy öveg carnyo, mely nyom három aranyat, teszen	fl 5 s —.
Tizenegyedikben vagyon egy gyöngyszem, mely nyom két aranyat, fél ort heán, teszen	fl 6 s —.
Somma	fl 66 s 39.

Az 1596. márcz. 16-án felvett testámentum*) szerint Porezjan András kassai polgár hagyatékában találatott:

- 1 öreg arany gyűrű, béka-kü vagyon benne.
- 1 kis arany gyűrű Vergiszmeinnicht vagyon benne.
- 1 arany gyűrű vörös carniol kü vagyon benne.
- 3 öreg ezüst gyűrű.
- 1 kis ezüst gyűrű.
- 2 ezüst horog, fölső ruhára való.
- 1 ezüst gyűrű, aranyozott, vörös kü vagyon benne.
- 1 ezüst horog, aranyozott, fölső ruhára való.
- 2 ezüst körösz, aranyozott.
- 1 fel szoknyára való kapocs, aranyozott.
- 1 kis ezüst tücske, az feje aranyozott.
- 2 ezüst gomboska, dolmányra való.
- 1 cristal darab, ezüstben foglalva.
- 1 ezüst leuegöcske, kapocsra való, aranyozott.
- 4 ezüst apró rósa pártá-övre való.
- 1 gyermek nyakában való, 25 pénzes garas.
- 1 ezüstös aczél.
- 1 ezüst kalán.
- 1 velencei garas, avagy korona.

*) Kassavárosi nyilv. levéltár, No. 4583.

Anna Fridentin, ki 1598-ban húny el, a következő tárgyakat hagyja leányára, miket ez foglaltat jegyzékbe:

«Item es ist ein Silberner becher, welcher geblieben ist vonn meinem Vater.

Item ein ander becher, in der mitten wbergoldt, der selbig ist des Hern Valten gewesen, derselbig ist bey dem Hern Niel apteker zu pfandt pro fl 12.

Item 7 Silbern leffel sind bey dem Claudi brieff zupfandt vnd sindt wbergolt, welche ich nicht was, wi hoch.

Item ein Silbern Hefftel auf einen Mantel, wbergoldt, ist zu pfandt bey den Christopf Steiner pro fl 4.

Item 2 Silbern becher sindt bey dem hern einnemer zupfandt vnd sindt der muster gewesen vnd ein Schab groschen, welche ich nicht was, wi hoch.

Item bey der Heinrich flachen ist ein Silbern gurtel wbergolt zu pfandt pro fl 2.

Item ein Silbern gyrtel ist vorhanden». stb.

Nyilvánvaló már e jegyzékből is, hogy mint mindenütt, Kassán is úgy segít magán s szorúlt helyzetén a polgár, hogy ezüstneműt teszi zálogba, melyekre mindenkor talált készpénz-hitelt,¹⁾ de hogy a kölcsön adott összeg sokszor jóval alól állott azok igazi értékénél, arról igen eklatáns módon győz meg bennünket Adam Czyahrowszky de Czyahrov nevű lengyel főúrnak 1599. szept. 29-én Lembergől keltezett s a városi tanácshoz intézett levele, melyben, szerfölött rossz magyarsággal írja:

«Miérthogy azt hiszem, hogy Kegnek ott tudára vadnak az én marháim, kik ott vadnak zálogban Kassán külön-külön embereknél egynéhány esztendőttől fogva, kérem hát Kegdet, hogy Kgd intse meg ezeket az embereket és kérje Kgd őket én szómmal, hogy ezek az drága marháim, kik vadnak nálok *igen kicsin summában*, el ne veszzenek, én minden okvetetlen kiváltom őket, ha az úristen egészségemet adja, hamar időben. Azért mint hallom itt, hogy némelyek meg is holtak immár, mint Chizar Jakab és egyéb valakicsijoda, de azért vadnak házok és örökségek ezeknek mindeniknek, kiknél vadnak kezekben marháim.²⁾

Az elzálogosított marhák a kassavárosi levéltár egy másik okmányában sorolják fel, a mint következik:

Chyzar Jakabnál: kevés héia, hogy nem merő sima ezüst hevelő hegyes töröm aranyos, csak kevés virágos, a hol selem zý nagyon karekóknál és keresztnél végeken horgokon sarkán kis fejcskék vadnak, az csak huszonkilencz forintban vagyon, mely hegyes ternek csak vosa én nálam olyan becsiöletben, hogy nem adnám azon, kiben vagyon hegyes ter mindenestől zálogban.

Item *Ötfes Menyhártnál*, ki akkor lakott az vtezában kerál képe háza megett: egy magas ezüst pohár, mindenestől aranyozott és széles ezüst csésze, az és mindenestől aranyos, ezüst gyertyatartó magas zabásó; ezüst sőtartó; ezek és mind aranyos, ki mind egyben vagyon; (üres) hozó ezüst aranyas sarkantyó és ezüst hozó kue hozó ezüst láncz puskához való. Annak adtam aztot mind kezében, kire tartozom neki mindenestől negyvenöt forinttal.

Item Pap Ferencznél ezüstös aranyos botom, kinek adós vagyok hét forinttal.

Item Zabó Barlabásnál egy éghen szép aranyozott eőtő óra, kinek tartozom tiz forinttal.

Item egy németh áros ember vala ott, Michel nevő, barazlai, kinél vala egy arany éghen szép mévő gyűrőm. Nagy Safir tábla volt benne, annak adós vagyok reá huszonkét forintot.³⁾

Végezetül adjuk az 1599-ben elhunyt Winkler András kassai polgár testámentumából kijegyzett ezüstportékák lajstromát:

¹⁾ Van rá esetünk, hogy maga a városi tanács is adott ily zálog mellett pénzkölcsönt, vagy ha nem is adott, ilyen ügyben megkeresték azt. Sparwein Tokajból 1569. aug. 1-én kéri a tanácsot, hogy «ir wollen mir auf dise goldene Khetten 200 taler leichen» s hogy a pénzt a tanács adja át Khielman úrnak, ki neki fogja azt kézbesíteni. Sparwein a 200 tallérnak nagy köszönettel való visszafizetését néhány nap alatt igéri. (Kassai levéltár Miss. No. 2977/27).

²⁾ Történelmi Tár. 1883. évf. 181—184. l. — Kassai nyilv. Levéltár. No. 5843/89.

³⁾ Kassavárosi nyilv. levéltár, No. 4843/89.

Erstlich ein Silbern, inwendig vnd auszerhalb vbergulten halben Kopf mit einen vbergulten deckel, darauf blumenwerck von silber; wigt zwey Marck vnd 14 nesig, dasz marck geschetzt pro fl 10, thuet ... fl 22 .s. 94.

Item ein Kelch silbern vnd vbergult mit einen silbern vnd vbergulten deckell wig ein Marck vnd 17 nesig, die Marck pro fl 10, thuet ... fl 13 .s. 57.

Item ein silbers vnd vbergultes seydl kändl, wiget Marck anderthalb, nesig 15, die Marck pro fl 10 geschetzt, thuet ... fl 18 .s. 15.

Item ein hoffbecher Silbern, inwendig vberguldt, wigt ein halb marck vnd 13 nesig, die Marck pro fl 10, thuet... fl 7 .s. 73.

Item ein anders halbesz Köpfell, inwendig vnd auswendig vberguldet, wigt ein halb marck, 7 nesing die Marck pro fl 10 thuet ... fl 6 .s. 17.

Item 18 silberne leffel, wigen marck 3 vnd nesing 18, die marck geschetzt pro fl 9, thuet fl 30 .s. 69.

E leltárok, testámentumok és osztozkodó levelek adatai segítségével könnyen áttekinthetjük, mi mindenféle ötvösművek voltak divatosak Kassán a XVI. században. Így használatosak valának, a sima, teljesen, vagy részben aranyozott, trébelt, egyszerű és kettős serlegek, a fedeles udvari serlegek (Hoffpecher), melyeken néha zománczos műben, vagy vésvé, czimer foglalt helyet; a kupák közül a fedeles és a kókuszdiósak voltak kedveltek; használtak továbbá kannákat, kisebb és lapos, széles csészéket, gyertya- és sőtartókat, aranyozott ezüst ütő órákat, síma és csavart nyelvű kanalakat, villákat, egybejáró poharakat, ezüstözött aczélokot (csiholásra), aranyozott ezüst-fejű botokat; a ruházat díszítésére öveket (párta-öv), gyöngykoszorús koronákat (corona, vulgo parthath de margaritis), arany- s ezüstlánczokat, palástra való kapcsokat, csattokat, melyek zománczosak, aranyosak s gyöngyösek voltak; aranyozott gomboskákát, párta-övre való boglárkákát, ezüsből tüket, ruhákra való horgokat, lebegőcskéket, pártára való rózsácskákát, gyermeknyakba való pénzes lánczokat, öntött tallérokat, pogánypénzeket, velenzei garasokat, továbbá ékszerül a gyűrűk minden fajtáját a legkülönbébb ékkövekkel, melyek közül a leggyakrabban előfordul az almandin, a citrin, a türkisz, a gyémánt, a zafir, a crisolit, a smaragd, az anyhel (ónix), a carneol, a békakő, a «cuner-kő» (?), a gyöngyszem s a «Vergiszmeinnicht», a mi vagy türkisz, vagy zománczosott nefelets-virág lehetett. Előfordul még ezüstbe foglalt kristály is, a fegyvertet közül pedig az ezüsthüvelyű, virágos hegyes-tőr, az ezüst puskahuzó, lánczostól, az aranyozott ezüst sarkantyú stb. Oly sorozat ez, mely változatos tárgyaival ugyancsak bő alkalmat szolgáltat az ötvösnek, hogy tudományát kifejtse, nem számítva ide az egyházi czélokra szolgáló eszközök nagy számát, mely éppen úgy foglalkoztatta őket, a miként a világi rendeltetésű ötvösművek legkülönbözőbb nemű és formájú példányai.

A kassai Erzsébet-templom kincstárának gazdagságát láttuk már, mert annak meglévő legrégebb lajstromát 1516-ból előző fejezetünkben közöltük. Az okszerű következtetés úgy okoskodnék, hogy e lajstrom a hitbuzgó polgárok adományai révén folytonosan növekszik, holott közbenjött s műtörténeti szempontból valóban sajnálatos okok miatt az ellenkezőt kell tapasztalnunk. Az első csapás, mely tudunkkal a székesegyház gazdag kincstárát éri, 1526-ban következett be, a midőn királyi rendelet folytán a török ellen viselendő háborúra annak tetemes része a királyi biztosok kezeihez szolgáltatik, hogy abból pénz veretessék. «Nicolaus Bachay venerabilis Magister» és «Stephanus Both de Bannja» királyi komisszáriusoknak 1526. «dominica die ante festum beati Bartholomei» állítja ki a tanács az okmányt, hogy a kassai Szent-Erzsébettemplom kincstárából *duas deauratas monstrancias, crucem unam deauratam, alteram vero argenteam* kivételével összesen *marcas argenti centum et triginta novem*, — továbbá a Mária-Boldogasszony tiszteletére épült Domonkos-szerzet templomából: *Marcas argenti triginta quinque* és végül a Szent-Miklós tiszteletére épült Ferenczrendiek templomából *argenteas marcas argenti quadraginta* súlyú kincset mérnek le s adnak át, az ő becsületes örizetükre bizván azokat.

A három templomból tehát összesen 214 márka súlyú tárgyak jutnak a királyi biztosok kezeihez, melyek pénzzé verve mint műkincsek örök időre megsemmisültek az utókorra nézve. Nagy kár, hogy az átadott művek részletes lajstroma nem maradt reánk s így nem tudhatjuk, a legrégebb tárgyak közül melyek kerültek beolvasztás alá.

A kassai Erzsébet-templom kincseinek összeírása második ízben 1552-ben eszközöltetik. Itt adjuk ezt egész terjedelmében s ha ezt az 1516-ik évi összeírással összehasonlítjuk, kitünik, mennyivel szerényebb ez utóbbinak terjedelme amazénál. Okát ennek, mint láttuk, fentebb előadott körülményben kell keresnünk.

Az 1552-ik évi lajstrom a következő :

De rebus argenteis et indumentis sacerdotilibus altariumque magnae parochialium ecclesiae de Elizabeth Cassoviensis per dominum Casparum litteratum et Joannem Ewllwes remissis ect. 1552.

1. Crux argentea florida continens	..... marcas	XVij.
2. In qua constitit lignum vitae deauratae, præciosos habent lapides, continet	..... marcas	Viiij.
3. Florida continet	..... marcas	Viiij.
3. Crux deaurata continet	..... marcas	iiiij.
4. Crux deaurata continet	..... marcas	iiiij.
5. Crux deaurata continet	..... marcas	iiiij et pis. XXI.
6. Crux deaurata continet	..... marcas	iiiij pisetas XV.
7. Deaurata crux cont.	..... marcas	4. pisetas 6.
8. Deaurata crux cont.	..... marcas	2. pisetas 18.
9. Continet marcas sic enim scriptum	..... marcas	ij.

De calicibus et patinis.

1. Calix cum patina sua cont.	..... marcas	iiiij. pisetas XV.
2. Calix cum patina cont.	..... marcas	iiiij. pisetas Xij.
3. Calix cum patina cont.	..... marcas	4. pisetas 3.
4. Calix cum patina cont.	..... marcas	4.
5. Cum patina cont.	..... marcas	3. pisetas 6.
6. Cum patina cont.	..... marcas	ij. pisetas XXI.
7. Cum patina	..... marcas	3. pisetas 12.
8. Cum patina	..... marcas	3. pisetas Xj.
9. Cum patina	..... marcas	3. pisetas Xj.
10. Cum patina	..... marcas	2. pisetas 9.
11. Cum patina	..... marcas	2.
12. Cum patina	..... marcas	2. pisetas 12.
13. Cum patina	..... marcas	2. pisetas 12.
14. Cum patina	..... marcas	2. pisetas 6.
15. Cum patina	..... marcas	ij.
16. Cum patina	..... marcas	2. pisetas 12.
17. Cum patina	..... marcas	ij. pisetas Xij.
18. Cum patina	..... marcas	iiiij.

Restabant duæ patinæ prius, nunc vero deficiunt illæ.

19. Calix altaris et sacelli beatæ Annæ non est quidem mensuratus cum sua patina.

De pacificalibus.

Tria pacificalia elective exceptis reliquis continet marcas Vij.

Qui de præmissis his tribus inter cetera:

1. Primum pacificale continet	..... marc.	j.
2. Continet pisetas	..... piset.	42.
3. Continet marcam j.	..... piset.	18.
4. Continet marc. j.	..... piset.	15.
5. Similiter marc. j.	..... piset.	15.

nak s bizonyosra kell vennünk, hogy ő csak mint megbizott járt el valaki részéről e vásárlásnál, vagy csupán csak a kincsek átvételére s elszállítására volt felhatalmazva.

Jörg Bergsteterrel, neve előtt a «herr» jelző állván, némi tekintetben tisztába jöhetünk. Bergsteter tanácsstag lehetett valamely felvidéki városban, talán épen Bártfán, lehet, hogy Iglón, vagy Lőcsén.

A kincsek elszármazása felől tehát egyelőre csupán annyit tudunk, hogy azok egy tetemes része Bártfára és pedig az odavaló templom kincstárába került, mert a bártfai «tanácsurak» veszik át azokat s fizetik az érték járó 400 frtot.

Az eladott ötvösművek súlya felől nem lévén útbaigazító adataink, azok értékösszegeit kell birálat tárgyává tennünk, hogy fogalmat nyerhessünk azok mai értékéről. Összesen 725 frt ára egyházi készlet adatott el; ha ennek az összegnek 10—12-szeres értékét számítjuk, kiderül, hogy mai pénzünk szerint mintegy 7250—8700 frtnyi kincs került ez alkalommal eladásra, mit ha ismét az 1516-ik évi leltár megállapított összes értékével hozunk átlagos viszonyba, kiderül, hogy ez annak egy ötödrészét teszi, a miből, számításba véve az 1526-ik évi 214 márkányi apadást, ismét az lesz nyilvánvaló, hogy 1556-ban a székesegyház kincstára ezen elárusítás következtében körülbelül fele részével apadt, tehát tetemesen megszegényedett.

Mint az előbbeni századokban, most is nagyban előmozdította az ötvösmivesség fellendülését az a jó szokás, hogy a város és az egyes polgárok által tett ajándékozások tárgyai az ötvösök által készített tárgyakból kerültek ki. Így, hogy a sok adat közül csak néhányat említsünk fel, 1539-ben, Dominica ante Fabiani et Sebastiani, a kassai bíró «portavit m(aiestati) r(egie) (János királynak): cupas duas mediocres cum floribus ij».

1540., sabbatho post Viti Joannis, a tanács «portavit majestati regie (ugyanannak) unam parvam cupam.»

1556-ban a tanácsurak Bártfa, Eperjes, Lőcse és Szeben városokkal egyetemben Dersffy István felsőmagyarországi kapitánynak ajándékoznak egy kupát, melynek értékéből Kassa városára 10 frt esett: «Sabbato post Lamperti. Item dem herren Richter von wegen des Kopffs, den die Stett haben zugleich dem Capitan Dersffy Istuan geschenckt, und auff die Statt komen, gegeben fl 10.» Ezen ajándékozássra vonatkozik a városi számvevők következő feljegyzése is: Item am Mitwoch noch Egidj hoben durch dem Balass Diack Stadtdiner geschickth vor den wbergoldetn koppel dem hern richter, den man hot den herrn Capitany in aller Stadt namen geschenckth, fl x.

1560 december első felében «Byro Vram vétetött az Város zugségére Benedek Vrammal Vass Istvánnétül egy aranyas kupát, kit bíró Vram az Comissariusoknak, kik az Gál pap (= Huszár Gál) dolgáért az császártül ide bocsátattak ajándékon az Várostul adtak. Volt az kupa egy gyra tíz lott. Vötte volt giráját pro fl 14. (Értéke kitesz) fl 22 1/2 75».

1566 február 16-án Schwendi Lázár főkapitány Ungvárról levélben keresi meg a tanácsot, hogy vegyen Kerecheni László menyegzőjére egy 50 tallér értékű, vagy e körül járó, aranyozott kupát (cupam deauratam) s adja azt át a levelét hozó Hennei Miklósnak, ki azt neki kézbesíteni fogja.

1574-ben maga a város ajándékoz egy 2 1/2 márkát s 12 pizetumot nyomó aranyozott kupát a Mesko-féle lakodalom alkalmából (in nuptiis Mesconis). S hogy Kassa városa a környék kisebb városai előtt az ajándéktárgyak megválasztásában is irányadó volt, bizonyítják a következő esetek. 1560 február 8-iki kelettel az eperjesi tanács írja, hogy miután e hó 18-án Pesti Ferencz úr lakodalmára a bártfaiakkal együtt hivatalosak (ajándékot vinni pedig illendő), írja meg nekik a kassai tanács, mit adjanak ajándékképen, vagyis közöljék velök hamarosan, mit gondolnak ök, ajándéktárgynak mi lenne való? 1562-ben ugyancsak az eperjesi urakat Mérey Mihály hívja meg a lakodalmára. Eperjes megint Kassát kérdezi meg, mit volna illendő ajándékképen adni s egyszersmind a levelében felemlíti, hogy a kassaiaktól egy levelet már «haben wir entphangen vnd ire grüntliche mainung vonn wegen des geschenkes» megértettek. «Es ist aber — írják tovább — der Herr von Bartfa sampt vns vnsre aintrechtige mainung, das es billich ist, das wir saine gnaden mitt einem geschenck ersuchen sollen vnd sainer gnaden Authoritet hillffen amplificiren wenn es füglich geschehen . . .» A mi az ajándéktárgyat illeti, úgy

gondolkodnak, hogy jó lesz «wenn mann ein Kopffle vom draij Marck kunde zu wegen bringen . . . Solch trinck geschirr aber khunnen wir bajj vns zu der czaith noch in diser, noch anderer schwer nitt beckhumen», azért kéri a kassaiakat, legyenek szivesek ily kupa tárgyában «wmbzusehen».

Ugyanezen levélben kéri továbbá a kassaiakat, hogy a Draskovics Gáspár lakodalma alkalmából adandó ajándéokra nézve is legyenek szivesek véleményt nyilvánítani.

A kassai ötvösmivesség lendületes beléletéről e századból azok a tilalmak (Verbot, Arrestum) tesznek leginkább bizonyítékot, a melyek a város peres jegyzőkönyveiben az ötvösmesterekkel kapcsolatosan fenmaradtak, s miután ezek jó számban jelentkeznek, élénk illusztrálói annak a viszonynak, mely a kassai ötvösök s a városi polgárság, már mint művelő s műveltető fél között, fennállott.

Néhány kisebb megrendelésen kívül nagyobb szabású műtörténeti adalékunk e korból nem lévén, meg kell elégednünk ezekkel az aprólékos s első tekintetre igényteleneknek tetsző feljegyzésekkel, a melyekből azonban szorgos figyelem után s kellő kritikai eljárással a kassai ötvösmivesség belső életére nézve sok érdekes momentumot tudunk felszínre hozni.

Adjuk ezeket időrendben, a mint következnek:

Antonius mesterrel a tanács 1504-ben elkészítteti a város pecsétlőjét; dolgozik a Szent-Erzsébet-templom számára és sok valószínűséggel ő készítette a kassai aranykelyhet s azt a keresztet, melyet jelenleg az iglói r. k. plébánia-templom őriz. Őt kéri fel 1520-ban Bártfa város tanácsa, hogy Szent-Pál «képét» számukra készítse el, ezt azonban az ötvös közbejött halála miatt már meg nem valósíthatta.

Vitalis mester összes ingó s ingatlan javát 1518-ban abaujmegyei Bööd községből Komoroffszy Mátyásné asszony arrestáltatja azon ezüst értéke fejében, melyet a mesternek felművelés végett átadott. E feljegyzés itt a második adata annak, hogy *a művelésre szükséges nyers ezüstöt a műveltető adta a mester kezeihez*. Az első esetet 1476-ban láttuk, a midőn ötvös Lőrincz a városi tanácstól kapott 14 márka ezüstöt feldolgozás végett. A XVI. században *Vitalis* mester után számos esetben konstatálhatjuk ezt s a legtöbb bajnak, mely többnyire bírói szék elé kerülő peres ügygyé nőtte ki magát, épen ez a körülmény volt a kútforrása. A műveltető az ötvös kezeihez szolgáltatatta a kívánt mennyiségű ezüstöt vagy nyers állapotában, vagy pedig régibb, feldolgozásra szánt, ötvösművekben, továbbá egy-két aranypénzt, ha azt kívánta, hogy az ötvösmű megaranyozva legyen, melyekre nézve a vállalkozó ötvös, a műveltető egyénnel egyetértőleg, határnapot tűzött ki. Ennek meg nem tartása, a felművelésre átadott ezüstnek, aranynak, más czélokra való felhasználása, avagy a nemes fém egy részének visszatartása czimén keletkeztek aztán azok a perek, melyeket összefoglalólag kimutatni az alább következő sorok feladata leend.

Almási ötvös Jánosnak (1543—1545) két évi kassai szereplése az anyagi zavarokkal való küzdelem volt s még 1547-ben bekövetkezett halála után is tesz özvegye ellen Bersei Mihály deák tilalmat azon két márka ezüstje miatt, melyet feldolgozás czéljából neki átadott volt.

Erdélyi ötvös Miklós 1551-ben Paly János számára egy sisakot ezüstöz ; 1554-ben és 1556-ban Miklós festővel a városi órának kezet ábrázoló mutatóját aranyozza meg. 1561-ben a tanács arra kényszeríti, hogy Bácskay Miklósnak 4 márka ezüstöt 14 nap alatt visszatérítsen. Ugyanezen év folyamán, vagy talán még előbb, nagy kár esik az ötvös vagyonában. Meglopják s így nincs módjában, hogy megrendelőit, kik a műveltetéshez szükséges ezüstöt neki beszolgáltatták, kielégítse. E tárgyban írja Tályára Szabó Györgynek, hogy igen bánja és szégyelli, miszerint ennyi sok ideig *a párta-övet* el nem készíthette, de hát a házat is el kell adnia, hogy őt s vele együtt annyi sok jámbor műveltetőt kielégíthessen. Igéri Szabónak, hogy mihelyest pénzre teszen szert, azonnal ezüstöt vásárol s a legelső dolga lesz az ő kielégítése, de mostan várjon s ne sűrgesse a párta-övet, mert sem pénze, sem ezüstje nincsen. Bárczay Szaniszlónak is művelt Miklós ötvös. Az 1567-ben özvegye (ekkor már férjezett Wagmer ötvösné) ellen Bárczay Szaniszló által emelt panasz alapján megtartott tárgyalás adataiból tudjuk, hogy két aranylánczot, 12 ezüstkanalat s egy nagy aranygyűrűt készített neki a mester. Bárczay Szaniszló kifogást emelt e tárgyak ellen s úgy tetszik, a művelésre beszolgáltatót nemes fémek súlyához képest keveselte a súlyukat, mert a tanács «jó» és «becsületes» mesteremberek által nézette meg a tárgyakat, az ő ítéletükre bizván annak megállapítását, mily munkabért érdemelt Miklós mester az említett ötvösművekért,

és mi «ment fel» a gyűrű elkészítése alkalmával a fémből. Ugyancsak a férj halála után, 1568-ban, keres Chyzár László özvegye, Helena asszony, egy 12 frt értékű ezüstserleget s egy márka és 22 pizetum ezüstöt az özvegyen, melyet még Chyzár László adott volt át az ötvösnek felművelés végett. Egy tanukihallgatási jegyzőkönyvből értesülünk, hogy midőn Chyzár Lászlóné megbizottja által az ötvöstől ezüstjét kérte, ez azzal bocsátotta őt el magától, hogy «hadd nőjjön csak» az ezüstje ő nála. A per tárgyát képező tárgyak reklamációja még 1572-ben is tart; Bárczay György ekkor keres egy ezüstserleget Wagmer ötvösön s feleségén, melylyel még Miklós ötvös adósa maradt. A tanács azonban csupán egyetlen egy ezüstkanálnak megtérítésére kötelezi az alpereseket.

1557-ben Kalmár Kristófné tilalmat emel Pécsi ötvös Gáspár ellen, mert ez 15 márka ezüstjét, mit neki művelés végett átadott, az ő tudta és beleegyezése nélkül, eselédjének kiszolgáltatatta. 1559-ben Bodog Miklós panaszolja be egy ezüstserleg miatt, melyet az ötvös felesége juttatott idegen kézre. De mindennél sokkal súlyosabb váddal illeti Kendy Bálintné, szül. Szent-Bertalani Anna asszony, ötvösünket, azt állítván felőle, hogy az ötvös a neki átadott ezüstöket úgy «összeeresztette», hogy azok többé nem valának tiszták, vagyis röviden és érthetően szólva: ötvös Gáspár az ötvényt meghamisította. A míveltető — úgy tetszik, nem bizván kassai ötvösben — Lőcsén vizsgálhatta meg az «összeeresztelt» ezüstöt. A periratokból tudjuk, hogy az ott lakó ötvös Lázár mihelyest azt megszemlélte, «*ottan megmondá, hogy az nem tiszta ezüst*» és «*semmi jelt*» nem látott rajta.

Ötvös Gáspár inkorrekt művelési eljárása felől még egy adattal találkozunk 1561-ben, a midőn Mészáros Imréné emel panaszt s teszen tilalmat ellene, mert ennek művelés céljából átadott 125 frt értékű 16 márka ezüstjét elkezelte. 1564-ben Pécsi Gáspárt polgárjogától megfosztják; nincs ugyan bővebb adatunk arról, miért történt meg vele ez az eset, de valószínűnek tartjuk, hogy az ötvösnek, mint ilyennek, inkorrekt viselkedése vonta fejére ezt a szigorú büntetést.

Ötvös Gergely felől is maradt néhány adatunk, melyek műtörténeti szempontból figyelmet érdemelnek. Így feljegyezve találjuk róla, hogy Baychy Benedeknek egy nyakbavetőt készített, melyet, miután megrendelője adósa maradt, még 1564-ben is magánál tart a mester; 1575-ben a szepsi bíró már özvegyén keresi saját 2 márka s 31 pizetum ezüstjét, 5 frtját s 4 aranyát. Az ezüstöt az ötvösnek adta felművelés végett, az aranyat pedig a kész mű megaranyozása céljából. Ugyanekkor Lizkay Máté mislyei prédikátor tesz tilalmat özvegyénél 37 pizetum ezüstre, a melyből a megboldogultnak egy pártáövet s egy lánczocskát kellett volna készítenie. Pangraczius lovas-kapitány és Paczolt Zsigmond végre azon 5 márka ezüstre emelnek tilalmat, melyet az ötvösök «nuper defuncti» fogadtak el művelésre.

Székely Mihály ötvösnél hasonlóképen több rendbeli illetén tárgyú tilalommal találkozunk. 1563-ban Margit, gyógyszerész Pál neje, tiltja azon ezüstre s ezüst-marhára nézve, melyet neki Tinódy Sebestyén özvegye, most férjezett Pozsgay Györgyné, feldolgozás céljából átadott. 1564-ben a mislyei pap, Máté, emel hasonló tilalmat néhai Báchy Benedek nála lévő ezüst-marhájára 60 frtnyi tartozás miatt, végre Borbély László tiltja ugyanennek 4 frt 72 denár tartozása miatt 3 márkányi ezüst-marháját.

Schlesinger ötvös Kristóf a hozzá művelésbe adott ezüstöt 1564-ben magánál visszatartotta, mert ekkor «1 marek vnd 1 pisetum gemacht arbeit vbergold sylber und etlich granat steynlein»-ért s 10 frt 52 $\frac{1}{2}$ tartozás miatt szállójét adja zálogul Kirschner Istvánnak.

Beck András 1562-ben Tibai Zsigmond diáknak egy csészét készít; a mesternek 1569-ben bekövetkezett halála után Katus asszony özvegyénél emel tilalmat öt márka ezüst, 2 aranyforint s egy pártáövet, melyet néhai ötvös Andrásnak adott volt munkába. Ugyanebben az évben Fibik Gergely kassai polgár keres e czímen az özvegyen 24 frt értékű ezüst-marhát.

Ötvös Máténál 1566-ban Pesthy János és Szabó András 4 márka s 3 nehezék ezüst, 8 arany s egy pártá miatt emelnek tilalmat, 1571-ben pedig a kassai tanács az egri káptalan részére tőle vásárol 25 frton egy 2 gyra és 6 nehezék ezüst-kupát.

1568-ban Nagymihályi Zsigmond panaszolja be a tanács előtt ötvös Oláh Farkast, hogy ez az általa egy láncz elkészítésére neki átadott 60 db aranyából 11-et elsikkasztott, a lánczot el nem készítette, s neki csak holmi összeégett, hulladék rögöt (frustulum auri conflati) küldött vissza.

1565 augusztus 22-iki kelettel kibetűzhetetlen helyről (Csicsér? Khisermarkt?) Friedrich Kreitz

levélben keresi meg Laurentius Aurifaber városi bírót, hogy: «Est ist des Herrn obersten (t. i. Schwendi Lázárnak) Bit an Euch, yer wolent Imb *khleiner schisslen von Silber machen lassen*, so baldt sie gemacht sind, solt ier das gelt von stunden haben». Írja továbbá, hogy a levél felmutatója fogja megmondani, mily nagyok legyenek a tálaeskák, s egyszersmind kéri a bírót, csináltasson még: «Ein grosse Lattern, die mit horn ist gemacht vnd dreÿ Khämer(?)», a miként azt a levél vivője fogja nekik megmagyarázni.

Szilágyi ötvös Lőrincz ellen 1570-ben Vas Antal emel tilalmat egy öv s néhány kapocs miatt, melyeket általa készített; 1573-ban pedig Chyzar Benedek tesz tilalmat ellene Saczay Miklós gyermekei nevében összesen 26 nehezéket nyomó 3 pár kapocs s két tű miatt.

Pásztói ötvös István 1569-ben Pasel Márknak ezüst tört s aranygyűrűt készít, *Pataki ötvös Gáspár* pedig gróf Homonnai Drugeth Ferencznek művelt hosszabb időn keresztül. Nevezett főúr 1569 okt. 28-iki kelettel Terebes várából keresi meg a kassai tanácsot, hogy ez az ötvös-czéhnél Pataky Gáspárnak hozzá való kibocsátását eszközölné ki, mert «néminemű drága mívet aranyból és drágakövekből» akar csináltatni, annak megcsinálására nevezett ötvöst a helyszínre hivatja, mert azt kívánja, hogy az «efféle drága mívet szemem előtt itt Terebes várában csinálná, hogy az én kívánságom szerint én is hozzászólhatnék, mint legyen s minemű legyen az mű».

Wallen Miller, úgy tetszik, a míveltetők elsikkasztott portékái miatt kerül 1573-ban a börtönbe. Ebben az évben ugyanis a börtönházban ülő ötvös ellen emeli tilalmát Zbegowith Boldizsár azon 2 márka és 10 unczia ezüst, 2 arany és egy kis kő (eynen kleynen stayn) miatt, melylyel neki az ötvös adósa.

Ötvös Ambrus ellen az 1578-tól 1586-ig terjedő időközben több ízben tesznek kisebb tilalmakat a hozzá mívelés céljából beszolgáltatott ezüst, vagy a már megmívelt, de általa elzálogosított tárgyak miatt. Így Komorochi Kalmár Kristóf egy övet, Debreczeni István 4 márka ezüstöt követel rajta, 1568-ban azonban már egy nagyobb szabású pörével találkozunk. Ugyanis Jász Mátyás a tanács előtt írásban tesz panaszt az ötvös ellen azon 20 arany s 2 márka és 12 nehezék ezüstje miatt, a melyet neki felművelés végett átadott. Jász Mátyás nemcsak ötvös Ambrus, de egyáltalán az ötvösök ellen emel vádat panaszlevelében s úgy tünteti fel a dolgot, hogy *az ötvösök visszaélése immár általánossá vált. «Ha valamely jámbor beadja marháját házokba (t. i. az ötvösökébe), örömet fogadják be fizetésért; amakutána sok törvénynyel s költséggel kell hozzá jutni»*, írja a panaszos fél, s pedig elég jellemzően az akkori viszonyokra. Valószínű, hogy midőn 1586-ban Ötvös Ambrus polgárjogától a tanács által megfosztatott, ennek egyik rugóját a míveltetők vagyonának tisztességbe s törvénybe ütköző kezelésében kell keresnünk.

Debreczeni Thassi ötvös Gáspár (1575—1595) életviszonyai is arra engednek következtetést vonni, hogy ő is mint udvari, vagy mint czéhes helyről kikért ötvös, Homonnay Miklósnak s feleségének, Zrinyi Margitnak, szolgálatában állott. Midőn ugyanis 1587-ben a kassai órás emel ellene bizonyos előttünk ismeretlen okból vádat, az ötvös özv. Homonnay Miklósnénál keres és talál védelmet, mert Homonnayné Barkó várából írt levelében kéri meg a tanácsot, hogy «ez ötvös Gáspárt mindjárást ne kerítse az törvényre». Ugyanerről az ötvösről találjuk feljegyezve, hogy Chelling Balázsnak ezüsttel kivert kardjára csattot készít.

Tarczali ötvös Pétert 1585-ben Szöcs Lukács azzal vádolja, hogy még a mult esztendőben adott át neki 4 gira ezüstöt s 397 gyöngyszemet egy párta-öv elkészítésére, ezt azonban ő *más embernek mívelte fel*. A dolog az ötvös-czéh előtt is megfordult s ott is beigazolást nyert, de hogy az ötvöst ezért mily büntetés érte, arról forrásaink nem szólnak.

Ötvös Kár Mihályt 1587-ben Zabó István szepsii lakos börtönbe csukatja, mert 12 nehezék híján 2 márka ezüstjével, 2 frtnyi mívelési összeggel és a műnek megaranyozására átadott 5 ortus aranyával tartozik neki; nyilvánvaló tehát, hogy az ötvös a míveltető értékeit elsikkasztotta.

A sorozatban felemlítjük továbbá *Hans Parth* mestert, a ki a vizsolyi ev. ref. ekklézsia tulajdonában mai napig is meglévő nyeles poharat készítette, s a melynek részletes leírásával könyvünk II. részében az ötvös neve alatt találkozunk.

Már az itt elősorolt adatok is meggyőzhettek bennünket arról, hogy a kassai ötvösök közül többen visszaéltek a míveltetők bizalmával s előidézték azt a sajnálatos s ethikailag is erősen kifogásolható állapotot, hogy a közönség őket sikkasztóknak tekintette. Példa lehet erre a fentebb citált Jász-féle eset, példa lehet az itt közölt levél is, melyet Kátay Ferencz 1575 ápr. 8-iki kelettel Mislyéről ír Szüch Jakab kassai főbírónak. A levél ez:

Szolgálatomat stb.

Továbbá jött vala én hozzám az én praedicátorom és kére engemet, hogy én irnék knek, hogy valami ötvösnek adott volna harmincz nehezék ezüstöt valami kapocs csináltatásra, *melyet az ötvös meg nem csinált*, hanem sőt inkább az *ezüstit is elkölte, magának mívelte-e vagy hová tette, de az én praedicátoromnak az ő ezüsti nincsen*. Azért kérem kmet, hogy kmed elégétesse meg az én praedicátoromat és adassa meg az ő ezüstit az ötvössel, mert *ez nem tisztességhez illendő dolog*, hogy az ki az másét ő magának avagy másnak felmíveli, hiszen az mire adnak, arra kellene költeni. Azért meg is kérem kmet, hogy kmed az ezüstöt adassa meg neki, mert ő immár kapesot nem akar csináltatni, mert más szüksége vagyon az ezüstre stb.

Kathay Ferencz,
kmed barátja.

Világos dolog, hogy az ezen levélben megírt «valami ötvös» alatt ötvös Gergely értendő, a kiről már előbb megemlékeztünk; itt csak a szóban forgó sikkasztó ötvösről táplált vélemény jellemzésére adtuk e levelet.

S hogy a kassai ötvösök veszendőbe induló jó hírneve még alább szálljon, *Britzsinger Dániel* kassai ötvösmester 1585-ben elköveti azt a nagy kihágást, hogy meghamisítja a kassai hitelesítő bélyeget s azt hamisan készített tárgyra, serlegekre s kanalakra, ráüti.

Boneziday ötvös István 1591-ben a város számára egy 1 márka súlyú ezüstserleget készít, melynek munkadíja 5 frtnál többet tett ki. Ugyancsak általa készített 1602-ben a tanács egy 2 márkányi ezüstserleget Rottenberger Tóbiás gyalogsági kapitány számára, ki a várost sajátkezűleg lerajzolta s a képet a tanácsnak dedikálta.

Ötvös Sorgh Kálmán 1590-ben Melegh Istvánnak egy a mester által 60 frtra becsült övet készített, melyet azonban a czéhben az ifjú becslőmesterek csupán 45 frtra taksáltak, a miért a mester a tanács elé járul s ott keres igazságot. A tanács, hozzáértő tanúk által megvizsgáltatván az övet, s mert ezek azt «leicht und gering»-nek lenni mondták, s mivel az már egyszer el is törvén, a mesternek foltoznia is kellett rajta, meghagyja 45 frtnyi becsértékében.

Zitta György tevékeny működéséről, mi egyúttal tehetségére is jellemző, szintén áll néhány adat rendelkezésünkre. 1599 febr. 23-án Nagy-Idáról Perényi István főispán Rajner Menyhért főbíró előtt bepanaszolja őt, hogy körülbelöl egy hónap előtt egy mosdóra s egy medenczére való ezüstöt adott át neki, olyan föltétellel, hogy a kérdéses tárgyakat három hét alatt elkészítse s miután azokat még máig sem csinálta meg, kéri a bírót, hasson közre annak egy hét alatt való elkészítésében, ellenkező esetben kénytelen leszen ezüstjét az ötvöstől visszavenni. 1601-ben Vécsey Sándorné, Lorántffy Zsuzsánna, tilt nála 2 márka s 3 lat ezüstöt és 5 aranyat.

S hogy adatainkat még néhány külső helyről jövő megrendeléssel is gyarapítsuk, felemlítjük, hogy 1575 április 28-án az egri káptalan levélben keresi meg a kassai tanácsot, hogy ez részére «a fabro factam» készíttessen egy 24—25 frt értékű ezüstkupát, melyet ők Báthory Miklósnak és Istvánnak akarnak átszolgáltatni azon alkalomból, hogy Erzsébet nővérük Nádasdy Ferencz vasvármegyei főispánhoz megyen feleségül.

1589. november 15-én végre Pozsonyból a nyitrai püspök (Fejérvövi István) ír a kassai tanácshoz, hogy Milith István lakodalmára egy 20—25 frt értékű «ciphum argenteum» vagy valami ehhez hasonló készíttessen a tanács egyik kassai ötvös által, melyet a püspök Milithnek akar lakodalmi ajándékképen felajánlani. Az árát — írja tovább a megrendelő — majd Eperjesen fizeti ki a kassaiaknak.

Ötvöseink közül többen a pénzverőháznál is alkalmazásban állottak, sőt alkalmazást találtak az ágyú- és harangöntők műhelyeiben is, mert az ágyúk és harangok ornamentális czifraságait, figurális ékítményeit s a feliratokat többnyire ők készítették.

Bár nem kimerítő, de mégis útbaigazító adatokat nyújt e század nomenclaturája a személynevek sajátossága által is s így tudjuk, hogy Kassán a XVI. században élt 120 ötvös közül körülbelül nyolczan állottak a pénzverőház szolgálatában. Így pénzverők voltak: Bernát (1523), Simon János (1524—1532), Jeromos (1527—1532), János Tamás (1527—1538), Mihály (1529—1554), Kristóf (1530—1543) és Binder Jakab (1578), míg az 1527-ből ismeretes Jakab mester a pénzverőház bélyegmetszője lehetett. Legalább neve — Eysenschneyder — erre utal.

S míg az ötvösök által készített ötvösművek elkészítése után járó díjakkal, az e századból származó limitatiók híján, nem tudunk beszámolni, a pénzverő-mesterek fizetése felől bizonyos fokig tájékozva vagyunk, mert a pénzverőház számadásai között egyik-másik alkalmazott fizetése felől foglaltatnak némi adatok. Így például *János Simon* pénzverő-mester heti fizetése 10 frt volt, a mit a fentebb említett számadó könyv 1527-ben kelt eme tétele ad tudtunkra: «Auff yede woch gebn fl 10, tut auff 16 wochen fl 160». A *Jeromos* mesterre vonatkozó, ugyancsak 1527-ből kelt e feljegyzés: «auff seyn lohn gebn vonn wegn der Scheydn fl 20», míg egyrészt felvilágosít arról, hogy nevezett egyén czémentes (Scheyder) volt a pénzverőben, másrészt nem ad kellő útbaigazítást arról, mily időre kapta ő ezt a 20 frtnyi fizetést? Valószínű azonban, hogy a pénzverési időszak egész tartamára, vagyis 16 hétre, miként az előtte álló *János Simon* mester. Ennek ellenében az *Eysenschneyder Jakabra* vonatkozó 1527-ik évi adat teljesen kielégítő, mert itt egészen világosan megmondatik, hogy: «Dem Eysenschneyder auff yede woch gebn fl 2 $\frac{1}{2}$; thutt auff wochn 16 yhm betzallt fl 40». *János Tamásnak*, a pénzverőház próbamesterének, 2 frtja volt hetenként: «Dem probyrer vom probyrn auff dy woch geben fl 2, thutt auff woch 12 des endes der Müntz . . .» stb.

Már ebből a néhány adatból is összeállítható, hogy a kassai pénzverőháznál a XVI. század első felében a pénzverő-mesternek 10 frt, a bélyegmetszőnek 2 és fél forint, a próbamesternek 2 frt, a czémentesnek végül egy és egynegyed frt volt a heti bére, de azért ezeket az adatokat egy egész évre nem szabad általánosítanunk, mert a pénzverőház soha sem működött szakadatlanul egy éven keresztül s így a mesterek is csupán csak az üzem tartama alatt húzták fizetéseiket. A pénzverőház fentebb említett számadáskönyvéből sejtjük, hogy 1—1 turnus 16 hétig tartott a pénzverőben, ezen az alapon kiszámíthatjuk tehát, hogy ily időre a pénzverő-mester 160 frtot, a bélyegmetsző 40 frtot, a próbamester 32 frtot, a czéhlmentes végül 20 frt fizetést húzott, a mi semmi esetre sem volt megvetendő kereset.

Hátra volna még, hogy ezen fejezetünkben a XVI. századi kassai ötvös-czéhről, mint szorosan vett ilyenről szóljunk s hogy a kassai ötvösöknek a czéhben és czéhen kívüli erkölcsi életét is ecseteljünk.

Az elsőre — a XVI. századból czéhszabályzatunk nem lévén — a rendelkezésünkre álló peres adatokból, a mennyire ezek e célra alkalmasak, merítjük a többé-kevésbé érdekes anyagot. Így már fentebb is megemlékeztünk ama körülményről, hogy a czéh fokról-fokra megmagyarosodik, úgyannyira, hogy a század utolsó tizedeiben alig találunk idegen nemzetiségű mestereket tagjai sorában. S bár itt soha sem gyökerezett meg az a szűkkeblű nemzetiségi elkülönzés, mely a magyar műipar kifejlésének nagy hátrányára oly sok felvidéki városunkban elharapódzott,* mégis találkozunk egy adattal, mely a *magyar* czéhesek s az idegen (német) nyelvű mesterek közötti gyűlölködésről számol be. Értjük *Britzsinger Dánielnek* fentebb említett esetét. Ámde, ha figyelembe vesszük, hogy e kétségbeesett s romlott lelkiületű ember minden keze ügyébe eső védelmi eszközt megragadott, hogy veszélyben forgó bőrét megmenthesse, e gyűlölködést s az általa oly fennen emlegetett üldözést a maga kellő niveaujára le tudjuk szállítani s a dolgot nem tekintjük oly sötétnek, a minőnek azt ő kiszínezte. Az ő bélyeghamisítási esetével kapcsolatban álló pernek köszönhetjük azonban, hogy belepillantunk a XVI. századi

*) A czéhek nemzetiségi seperatizmusa leginkább a XV. és XVI. században terjedt el hazánkban. Így például a besztérczebányai szabó-czéh 1481. évi szabadalom-levele megköveteli, hogy a czéhbe felveendő «deutscher Nation herkommens und gebluets» legyen s ennek felszabadítási okmánya «von einer Deutschen Zunft oder Zech» állíttassék ki. — 1570-ben Kőrmöcz-, Selmecz- és Besztérczebánya a kőművesek és kőfaragókra nézve egymás közt elhatározzák, hogy «khein wallischer» ne bocsáttassék be közéjük. — A selmecz-i szabók 1551. évi széhszabályzata s az 1570. évi pergamentkészítők statutumai csak németet tűrnek meg a czéh kebelében. Ezek czéhéből tehát a magyarok teljesen száműzettek. (Szikinezey. Arch. Ért. 1879. XIII. 407. l.)

kassai ötvösök czéhéletébe s abban egyet-mást kitanulmányozván, ezekkel most itt beszámolhatunk. Így tudjuk meg például azt a fontos dolgot, hogy a kassai ötvös-czéhnek 1581-ben már volt czéhlevele, mert a Dániel mester és a többi ötvös között felmerült controverzia ügyében ötvös Lőrincz a *czéhlevelet átvizsgálja* s a tanács a renitenst a *czéhszabályzatok szigorú megtartására* utasítja.

Megtudjuk továbbá, hogy a czéhszabályzatok úgy intézkedtek, hogy ama ötvös, ki a próbát meg nem álló művet készít, első ízben pénzbírsággal sújttassék. Az azonban nem igen állhatott még a szabályzatban — az 1601-ik évben benne van — hogy a próbát fel nem érő ötvösművet a czéhmester összeronthatja, mert erre Britzsinger Dániel esetében a tanácstól külön kér engedelmet a czéh. A szóban forgó per további fejleményeiből kiderül továbbá a czéhszabályzat azon intézkedése, hogy a ki háromszor hamis munkán éretik s a czéh ellen engedetlenségben találtatik, az a czéhből kivettessék. A bélyegzést már maga a czéhmester eszközölte úgy, hogy a szabályszerűnek talált tárgyra a város hitelesítő jegyét, a *liliomot*,¹⁾ ráütötte.

E liliomnak a kassai hitelesítő bélyegben való szereplése kétségen felül be van bizonyítva Dániel mester hamisítási pörében, mert itt világosan meg van mondva, hogy ő a város jegyét, a *liliomot* (die Lilie), meghamisította s hamisul művelt tárgyaira ráütötte,²⁾ de magától értetődik, hogy ennek szerep-

¹⁾ Nem szenvedhet kétséget, hogy e liliom a városnak Nagy-Lajos által 1369-ben adományozott czímeréből vétetett. A XVII. századig készült ötvösműveken pusztán a stylizált liliom használtatik az ötvöstárgyak bélyegzésére, a XVIII. század második felétől azonban ezen liliom alá vagy fölé már a 13-mas szám alkalmaztatott. Az első bélyegzőből két példány volt használatban: egy nagyobb a nagyobb, s egy kisebb a kisebb méretű ötvöstárgyak jelzésére. Miután külföldön is több helyt alkalmazták a jelzett liliomot ötvöstárgyak bélyegzésére, szükségesnek mutatkozik ezeknek rövid ismertetését itt röviden előadnunk. *Köralakú mezőben* álló liliomot használnak a *müncheneri* ötvösök közül: Hans Schleich (1582, † 1616), Jacob Wilhelm (1593, † 1639) és Heinrich Albertin (1599). Ezek a következő ötvöstárgyakra találhatók ráütve: Fehér ezüstműből készült apostolkanál, A. S. Drey tulajdonában, Münchenben. — Háromlábú sőtartó, dr. Niemayer tulajd. Baden-Badenben. — (Rosenberg: Goldschmiede Merkzeichen. 229. l. 1144. bélyeg.) — *Eltípus- vagy köralakú mezőben* álló liliommal bélyegez egy XVI—XVII. századbeli *augzburgi* mester, avagy ezen bélyeg használata több egymás után élt augzburgi mesterre esik. (Rosenberg: Id. mű: 27. l. 146. bélyeg.) — *Paizsalakú mezőben* álló liliommal bélyegez egy *hamburgi* XVII. századi mester. Ráütve egy pástörjelenetekkel trébelt ezüstkannára, néhai Rothschild Károly báró tulajd., Majna-Frankfurtban. (Rosenberg: Id. mű: 182. l. 829. bélyeg.) — Ugyancsak paizsalakú mezőben lebegő liliomot használ Christoph Lindberger *nürnbergi* ötvös (1546—1573). Ráütve: két aranyozott s czizelált ornamentumokkal díszített serlegre, néh. Rothschild K. báró tulajdonában és a colmari Schongauer-féle muzeumban lévő, részben aranyozott s czizelált ornamentumokkal ékesített serlegre. (Rosenberg: Id. mű: 248. l. 1221. bélyeg.) — A Lindberger által használt liliomos bélyeg második változata igen közel áll a kassaihoz: *mezőjének külső vonalai, a liliom körvonalait követik*. Ráütve: egy aranyozott ívövedényre, mely talyigán hordót toló férfialakot ábrázol, a Hist. Muzeum tulajdonában, Drezdában. (Rosenberg: Id. mű: 248. l. 1222. bélyeg.) — Felül egyenes vágású, alul hegyesedő paizsban álló liliomot használ továbbá egy XVII. századi *nürnbergi* ismeretlen nevű mester. Ráütve: Három golyó-alakú liliom álló, trébelt allegorikus medaillonokkal s fölrással díszített aranyozott serlegre, L. Alexander tulajd., Nürnbergben. (Rosenberg: 305. l. 1350. bélyeg.) — A kassai liliomhoz hasonló továbbá a *verduni communaute des orfèvres* lilioma azzal a különbséggel, hogy ez utóbbi szabadon áll. (Ris-Paquot: Dictionnaire des Orfèvres. 329. l.) — A kassai hitelesítő bélyeggel analogok még: egy XVII. századi *nürnbergi* ismeretlen mester jegye, de ennek liliomát jobb s balról egy-egy csillag oldalozza. (Rosenberg: Id. mű: 319. l. 1385. bélyeg.) Hasonló a *Strassburg* város által a XVIII. században (1750—1726?) használt s a fém finomságát előtűntető jelzés, a melyben a *fél liliom* (felső rész) alatt a 13-mas szám látható. (Rosenberg: Id. mű: 343. l. 1505—1507. bélyegek.) — *Rhomb-alakú mezőben* álló liliomot használ hitelesítőjelül *Páris* városa a XIV. és XV. században. (Cripps, French plate. 37. old., és Rosenberg: Id. mű: 402. l. 1814. pont alatt.) Ugyancsak a város használja a liliomot *betűvel kapcsolatosan* körülbelül 1461—1650-ig. (Rosenberg: Id. mű: 402. l. 1815. pont.) — *Strassburg* városa az idegenből behozott ötvösműveket egy fél liliomot (jobb fele) metsző *P* betűs bélyegzővel jelölte meg a XVII. században. (1627. Rosenberg: Id. mű: 345. l. 1523. bélyeg.) Ezt a szabályt különben már az 1567-ik évi statutumok 22. pontja előírja a strassburgi ötvösök számára. (Hans Meyer: Die Strassburger Goldschmiedezunft. 116. l.) Koronás liliomot használ Etienne de Bouges (1717—1722) *párisi* ötvösmester. (Rosenberg: Id. mű: 405. l. 1847. bélyeg.) — A *Leuwarden*-ben (Német-Alföld) a XVII. század folyamán élt egyik mester liliom fölött álló ötpontos koronás bélyegzővel él (Rosenberg: Id. mű: 439. l. 2170. bélyeg), végre egy *rappersweili* (Svájc) XVII. századi ismeretlen nevű mester bélyegzőjében találkozzunk liliommal, de ennek hónaljából, a hol t. i. a két szélső levél a középsővel érintkezik, fölfelé egy-egy indás csillagalak nő ki. (Rosenberg: Id. mű: 514. l. 2564. bélyeg.)

²⁾ A rendkívül érdekes per lefolyása egész terjedelmében munkánk II. részében Britzsinger Dániel neve alatt található fel.

lése Dániel pörénél jóval előbbi keletű. Így már 1557-ben találkozunk a fémjelzés adatával abban a pörben, melyet Kendy Bálintné indított Pécsi ötvös Gáspár ellen. A míveltető intenciójához képest ugyanis az «*összeeresztelt*» ezüstöt Lőcsén lakó ötvös Lázár megvizsgálván, konstatálja, hogy «*semmi jell*» nem látott rajta, a miből nyilvánvaló, hogy itt a fémötvény finomságát bizonyító ötvösjelről van szó.

A Kassa hitelesítő jegyéről szolgáló lilimos bélyegző két példányban volt használatban; a nagyobb nagyobb szabású, a kisebb a kisebb méretű ötvösművek jelzésére használtatott a XVIII. század utolsó két évtizedéig, körülbelül 1780—90-ig, a midőn a lilim alá vagy fölé a 13-mas szám helyeztetett. Így használtatott az azután egészen a legutolsó időig, a mikor ezt a bélyegzőt a hivatalos jelzés váltotta fel.

A Kassán divott bélyegzési mód megegyezik ugyan a hazánk más ötvös-czéheiben is divó szokással, de lényegesen különbözik a külföldi, nevezetesen pedig az augsburgi és nürnbergi bélyegzési eljárásoktól.*)

Kassán a XVI. században az ötvösművek bélyegzését maga az első czéhmester eszközölte, még pedig akként, hogy a hozzá felküldött kész ötvöstárgyat anyagra s technikára nézve megvizsgálván, ha azt mindkét szempontból kifogástalannak találta, a város hitelesítő jelül szolgáló *lilimot* a tárgyra ráütötte. Mielőtt azonban a tárgy az imént megnevezett czéhből a főczéhmester elé került volna, tartozott azt a mester a maga jelével már előbb ellátni. Erre a legutóbbi pontra nézve a XVI. századra vonat-

*) Nürnbergben a négy czéh («*Genossenschaft*»), ú. m. az *arany- s ezüstművesek, az ékszerészek, a pecsét- és kőmetszők*, egy úgynevezett «*Schau*»-nak voltak alávetve. Ez a «*Schau*» állott: 1. két ahhoz kirendelt tanácstagból; 2. egy vegyészéből, kit *Wardein*-nak neveztek; 3. egy *Amtmann*-ból, ki a jegyzőkönyveket és a számadásokat vezette; végre 4. az ötvös-czéh két esküdt mesteréből. Hogy ezeknek mi dolguk volt, megmagyarázza a *Gold- und Silberschmiede-Ordnung* 1511. évi következő szövege: «*Es soll kein Meister anders arbeiten denn auf die Prob, das ist 13 Loth fein. Und soll demnach den Geschworenen eingebunden sein, keine Arbeit, welche diese Probe der dreizehn Loth nicht hält, zu zeichnen, noch zu stämpfen, hingegen alle Arbeit, sowohl die Deckel, Füsse, Hälse und alle Stücke eines Geschirrs, als auch die Corpora sammt der Zier und Bekleidung, die ihm zu schauen und zu bestechen zugeschiedt wird, allenthalben gegen den Strichnadeln zu bestreichen. — Wie denn denen zwei Geschworenen Silberarbeitern, und einem jeden besonders 10 unterschiedliche Strichnadeln, deren 5 mit Messing, und 5 mit Kupfer legirt sind, zugestellt werden, dadurch sie eben den Strich detto besser erlernen und gewiss werden mögen, dass sie nichts unter ihren aufgedruckten Wachsenzeichen in die «Schau» schicken, mit dem N zu bezeichnen, es halte denn die Mark 13 Loth fein.*

Soll ein jeder Geschworener, als auch ein anderer Meister des Goldschmiedehandwerks, so von Silber arbeitet, sein eigenes Zeichen haben, und dasselbe auf zwei kupferne Nadeln schlagen und auf jeder Nadel seinen ganzen Tauf- und Nachnamen senken, die eine dem Wardein in der «Schau», und die andere den Geschworenen zu überreichen.»

Látni való ebből, hogy minden ötvösmű, mely ezüstből készült, előbb a két esküdt mester elé került, kik megvizsgálták, ha vajjon egészen nemes fémből való-e s nincsen-e valamely részén csak ezüst, vagy aranyelemekkel bevonva a tárgy, továbbá, hogy súlya megfelelő-e s tartalmaz-e 13 lat finom ezüstöt? Ha ez mind rendben találtatott, belevésték a tárgyba a *Wachsenzeichen*-t, mely zeg-zugos vonalakkól állott s a tárgy «*war gezeichnet*». Most a tárgy készítője a *Schau*-ba hozta azt. Ott a *Wardein*, ha a tárgy a próbát felérte (wenn es löthig fand), beléütötte az N betűt, s így a tárgy «*war gestämpft*». Ha az elkészített tárgy annak készítő mestere, vagy pedig valamely vevő által Nürnbergből exportáltatott, úgy a tanácsurak egyike — «*gegen eine ziemlich bedeutende Abgabe (4% des Werthes)*» — a *nürnbergi városi czímert* (Stadtappen) is ráütötte a tárgyra.

A bélyegzésnek ezen eljárásából magyarázható az a körülmény, hogy előfordulhatnak ötvöstárgyak, melyek e három jegyzés közül egyet nem viselnek magukon, a miből látható, hogy azon jel hiányzik, a melyik követelménynek elég nem tétetett.

1541-ben a nürnbergi ötvös-rendtartás megjavíttatott. Ennek a «*Schau*»-ra vonatkozó része így szól: «*Und soll ein jeder Meister, der jetzo ist und fürderhin zu Meister gemacht wird, der von Silber arbeiten will, soll sein Zeichen, aufs geschmeidigst es sein kann, in ein Puntzel schneiden und demassen unterschiedlich fürnehmen, dass keines dem Andern (Meister) gleich, sondern wohl von einander zu erkennen sei, und folgendes derselben Puntzel durch die geschworenen Meister und den Wardein in der Schau in zwei dazu bestimmte gleichförmige bleierne Platten gestämpft oder geschlagen, auch desselben Meisters Tauf- und Zuname sammt seinem Zeichen in zwei Büchlein und in jedem sonderlich geschrieben und verzeichnet sein sollen, und allweg das eine Blei und Büchlein durch die geschworenen Meister, und das andere durch den Wardein in der Schau zu behalten und zu verwahren sei.*» Miként Nürnbergben, épen úgy jeleztettek az ezüstből készült tárgyak *Augsburgban* is, de a mesterjegyen s a *Wachsenzeichen*-en kívül még a városi czímer (t. i. a «*Städtyhr*») is beütetett azokba.

közölg adatunk nincsen ugyan, de mert az 1601-ben megújított czéhlevélben ez így van feljegyezve, valószínű, hogy az már előbb is így volt szokásban.

A kassai hitelesítő liliom tehát míg egyrészt az ötvöstárgy provenientájára nyújt felvilágosítást, másrészt mindig az ötvény finomságáról is tanuskodik, mely ekkor nem lehetett más, mint 13 latos ezüst.

A kassai ötvös-czéh számos tagjával számot tevő szerepet játszott a város védelmi életében is, mert erre bizatott a várofal egyik tornyának megvédelmzése, melyet azontúl az *ötvösök tornyá*-nak neveznek. Valószínű, hogy már a XV. század utolsó tizedeiben birtokukban volt ez, de az első adat, mely az ötvösök tornyáról megemlékezik, 1557-ből van keltezve, a midőn: «Inventarium bombardarum, pulverum, globorum, saluitri, sulphuris, plumbi et aliarum municionum Cassoviæ existentium prima die Septembris in anno 1557 factum» cím alatt a városban létező fegyverek összeírása eszközöltetik. Az összeírás 13 toronyról közöl adatokat, mint leégetteket (ezek az 1556-ik évi tűzvész alkalmával pusztultak el) pedig «*turres combustæ*» fejezet alatt tizet nevez meg. Ezek között van az *ötvösök tornya* is, mint «in quibus omnibus municiones combustæ et annihilatæ sunt». A következő 1558. évi máj. 15-én kelt «*Az Czéhesség toronyjárul való inventarium*» azonban már «Itteni ötvösök tornyában szakálos No 12. Golyóbis kevés. Buza Cub. 15»-ről számol be, a miből kiderül, hogy a torony ebben az időben már ismét helyre volt állítva s 12 szakálas ágyúval volt felszerelve.

Lehetetlen e helyütt említés nélkül hagynunk ama villongásokat, melyek különösen az 1560—1570. években a kassai polgárság és a vitézlő rend között fennállottak s a melyeknek tárgyai a himpellerek, azaz a czéhtelen mivesek s az ezek által okozott kártevések valának. Miként az egykorú feljegyzés írja: «Az mesteremberek és czéhesek neheztelnek az hemplerek felől, *kiket az hadakozó uraim tartnak és sokat*, ki ő nekik nagy bántásokra és megmaradásnak nagy károokra vagyon, ki miatt immár némelyek elhadni a várast és mássuá költözni avagy elmenni lakni kényszerítettnek.» Világos itt a helyzet: a katonaság főtisztjei magukkal hordozták a mesterembereket, kik nemcsak őket látták el olcsón a szükséges kellékekkel, de titokban pénzért a polgárság számára is műveltek, úgy, hogy ezek miatt a terheket viselő czéhesek kereset dolgában annyira megrövidítettek, hogy már-már a városból való elköltözésre gondolkodnak, ha a tanács nem talál valami módot ennek a tőrhetlen állapotnak a megorvoslására. A dologban, úgylátszik, a polgárság s a vitézlő elem főbjeinek közös és méltányos megállapodása folytán, az végeztetett, hogy «a féle hemplereket a fő-kapitán és az több kapitánok csak egyet-egyét tarthassanak és többet semmiképen és úgy, hogy *csak ő nekik* és háza népeknek ruhákat és mi szükség, csináljonak. És hogy ilyen himpler senkinek egyébnek, se várasbelinek, se hadakozó szemilnek pénzirt semmit ne mieljen, hanem csak a mint meg vagyon mondván: az ő kapitányának és ő háznépének. Hon pengig egy avagy többben ez ellen vétenének, e félék az czéhmastereknek kérésire és kapitán uramnak parancsolatjára felvétessenek és ők ellen illendő büntetéssel járjanak és az tanácsnak esmereti szerint büntessék meg őket és kiűzzék az városból».*)

Talán nem csalódunk, ha azt tartjuk, hogy Britzsinger Dániel mester is, kinek ügyével rövidesen már többszörösen foglalkozunk, eleintén ilyen himpellér volt s a főtisztek által mint ilyen hozatott be Kassára, a hol annyi kellemetlenséget okozott a czéheseknek s a kit büneihez mértén megfenyíteni soha sem birt sem a tanács, sem a czéh, éppen azért, mert mindig a főtiszteknél — köztük Rueber Jánosnál is — talált pártfogásra.

Az ötvösség terén való gyakorlati működése is ezt látszik bizonyítani. Midőn 1587-ben a czéh-masternek a nála talált ezüstmarhát a czéh részére megítelt 10 frtnyi birság fejében lefoglalják, azt magukhoz veszik s a czéhládában megörzés végett elhelyezik, kiderül, hogy az ezüstnemű nem az ötvösé, hanem *boroszlói Pál hadnagyé* s így tehát le sem foglalható. Két év mulva ötvös Dániel az óbesternek dolgozik s a midőn legényét — bizonyos kihágások miatt — a czéh el akarja bocsáttatni, Dániel azzal fenyegetődzik, hogy a legény az óbesterhez fog panaszra menni, ha bántani merészelik, mire a tanács meghunyászkodik s a legényt a czéh által reá szabandó büntetés kiállása mellett helyén meghagyja. A miből csak az a szomorú körülmény derül ki, hogy sem a czéh, sem a municipium, sem e kettő együtt-

*) *Thaly Kálmán. Tört. Tár. 1882. évf. 369. 1.*

véve nem volt elég hatalmas a vitézli rend által különböző okokból favorizált egyén garázdálkodásának megfékezésére.

A mi végül a XVI. századbeli kassai ötvösöknek etikai szempontból való szereplését illeti, annak előnyös helyzetére nézve kellőképpen megadták már a választ az általunk már is hangsúlyozott és értelmezett mindama kitüntetések, a melyekben a kassai polgárság a kassai ötvösök jelesebbjeit részesítette. Dicsőséges múltjuk, szeplőtlen jellemök kifolyása lehetett csak s nincs sok magyarázatra szükség ott, a hol tapasztaljuk, hogy egy czéhnek tagjai közül annak harmada emelkedik az emberi tisztesség megkülönböztetett fokára s mint városi senior, consul és judex gyakorolja a hatalmat s e hatalom gyakorlásában feje meg nem szédül. Nem kell felednünk, hogy ezekben az időkben a főbíró élet és halál ura volt. A város pallosjoga alapján közönségesebb bűnügyekben, mint lopás, rablás, erőszak, gyújtogatás és házasságtörés eseteiben felelősség nélkül ítélt s ítéleteit felelősségre vonás nélkül hajthatta végre; a város főbb tisztviselői részt vettek az alkotmányos élet minden mozzanatában, országgyűléseken, királyok koronázásán s ezek házasságai alkalmával képviselték városukat, kereskedelmi összeköttetések létesítése s politikai érdekekben pedig számtalan ízben eljárak messze városokba s külföldi államok fejeihez: méltó tehát, hogy intellektuális tekintetben és tehetségeik előtt az elismerés adóját lerőjjük s bölcsességük s körültekintő politikájuk észszerűsége felől, mely felvirágoztatta a várost, elismeréssel szóljunk. Ez az éremnek egyik oldala. Most lássuk a másik oldalát is.

Emberileg lehetetlen, hogy egy olyan társaság, melyben a világ minden tájékáról a legkülönfélébb elemek vannak összekeverve s a mely társaság a műveltség különböző fokán álló egyénekből verődött össze, színig tejfő s kifogásolható karakterek nélkül való legyen. Őszintén szólva, jobban szerettük volna, ha ez így van, de mert ennek ellenkezőjét is tapasztalnunk kellett, ez oldalról is lelkiismeretes hűséggel beszámolunk a beszámolandókkal.

A czéheselek apróbb erkölcsi kihágásairól már részben szólottunk akkor, a midőn elősoroltuk azokat az adatokat, a melyek az egyes míveltetők által emelt panaszokban többnyire az elkészítendő tárgyakra vonatkozólag reánk fenmaradtak.

Bármily szigorral s körültekintéssel járt is el e tekintetben a czéh, még sem tudta megakadályozni, hogy egyik-másik lelkiismeretlen mester ellen ily okok miatt panasz ne tétessék s úgy esik meg az a sajnos körülmény, hogy — különösen a század második felében — úgyszólván évről-évre előadódik eset, mely az ötvösök csalárdságáról teszen tanúbizonyságot s kézzelfoghatólag igazolja, hogy e tekintetben némelyek nem nagy lelkiismeretességet tanúsítottak. Ha nem is fogadjuk el szószerint a Jász Mátyás által emelt panaszos levél azon súlyos tételét, mely *általánosan* vádolja az ötvösöket s úgy a sorok között sikkasztóknak mondja őket egyenként és összesen; ha enyhén bírálván a dolgot, azt állítjuk, hogy Jász Mátyást az elkeseredés szülte túlzás vezette panaszos levelének megírásában: mégis lehetetlen elpálatolnunk, avagy csak a kisebb hibaszámba menő tévedés, késedelmezés, vagy hanyagság számlájára írunk azokat az eseteket, a melyeknél világosan észrevehető, hogy az ötvös szándékosan tett kísérletet a míveltetőt megkárosítani s így önmagát vagyonban gyarapítani.

Ezen esetek közül többet már bemutattunk azon alkalomból, a midőn az ötvösök szakbeli működéséről beszámoltunk; most megtoldjuk ezeket egynéhány s olyatén kihágással, a melyek a korra s az ötvöséletre nézve egyaránt jellemzők.

1594. április hó 2-án Forgách G. özvegye, Perényi Margit asszony, Nádasdról panaszkodik, hogy még ura életében a generális s több urból álló társaság Nádasdon mulatván, ugyanakkor egy csészeszabású kupája veszett el a sokaság között. Kitudódott, hogy a kupát az az inas lopta el, a ki boldogult Forgách körül forgolódott, hogy az inas e kupát bevitte Kassára s itt *«ötvös Tamásnak nagy olesón eladta, holott ötvös Tamás meggondolhatta volna a dolgot, hogy a kupa nem igaz marhája az inasnak.»* Perényi Margit a szóban forgó kupát kerestetvén, tényleg meg is találta Szegedi ötvös Tamásnál s most arra kéri a tanácsot, adassa az ötvös által beküldött szolgája kezeihez ellopott tárgyát, ötvös Tamás pedig, ha efféle lopott tárgyat megvett, tőrje kárát. Bizonyos, hogy ötvös Tamásnak e miatt a czéhhez is meggyűlt a baja s tetemes pénzbírságot kellett lefizetnie az orgazdaságért.

A kassai XVI. századi ötvösélet terén még az alchimia is felüti fejét s bár a pörnek eredeti prove-

nientiája nem Kassa, mégis érdekes adatul szolgálhat arra, hogy a hamis arannyal való kereskedés hazánkat sem kímélte meg s ide is elvetődtek bizonyos «németek», a kik közül egynek sikerült hamis portékájával egyik kassai ötvöst lépre csalnia. A dolog röviden előadva *) ez:

Ötvös Kelemen 1602-táján «vött volt egi Zاتمári-Némettől valami Al Araniakat, melyeket akkoron eszében nem vött, hogy igaz arany legyen, sőt másnak is, itt való ötvöseknek, el adta . . . Hanem azután, hogy az tűzben meg próbálták, úgy vették eszekben, hogy nem igaz arany, hanem *alchemista-arany*.» A dolog a czéh elé kerülván, ötvös Kelemen nyilván csalással s hamis arannyal való kereskedéssel vádoltatva — mesterségétől megfosztatott, de később e dolgot megbocsátották neki, mesterségét visszaadták s az egésznek emlékét «eltemették.»

Ötvös Molnár Pálnak is sok kellemetlensége támad idegen jószág jogtalan megvásárlása miatt. 1578-ben ugyanis egy Sárvárból való legénytől 10 frtért aranylánczot vásárolt, melyről kitudódott, hogy az nemes Buda Pétertől lett eltulajdonítva. A tanács ötvös Pált utasítja, hogy a lánczot jogos tulajdonosának adja vissza, ő maga kárpótlást azon keressen, a kitől a lánczot vette, ezenkívül pedig fizessen 10 frtnyi birságot, hogy a czéhmester tudta és akarata nélkül vette meg a lopott jószágot. Végül tegyen esküt, hogy a lánczból semmit sem dolgozott fel, de ez alól az eskü alól a láncz tulajdonosa, ha akarja, fel is mentheti.

Az ezen században Kassán élt ötvösök között azonban jellemtelenség s izgágaság tekintetében Britzinger Dániel az elsőség pálmája. E nyughatatlan s erkölcsileg kétes existenciájú egyén kassai szereplése azzal kezdődik, hogy még polgárjogának megszerzése előtt összetűz a czéhhel, mely bizonyos okok miatt eltiltja őt a míveléstől. Úgyzólván Kassán eltöltött egész élete az ötvösczéh ellen való viaskodásainak lánczolatából áll, de a harcban mégis csak ő a vesztes fél, mert erkölcsileg reá nehezedik az ódiom s végül is ő húzza a rövidebbet. Garázdálkodásának részletes lajstromával könyvünk alábbi részei foglalkozván, itt csak rövid egymásutánban felsoroljuk bűneinek s kihágásainak különböző neveit. 1580 táján gróf Nogarolli Ferdinándot gyalázó szavakkal illetván, a czéh a míveléstől eltiltotta s boltját bezáratta. 1583-ban a czéh újra bepanaszolja, hogy semmi szín alatt sem akarja magát a czéh- és czéhlevélhez tartani, hanem «még mindig» kancsalul néz arra. Egy nagy serleget is készített, mely a próbát meg nem állván, 200 frttal megbírságotatott. Hamis művek készítéseért már előzőleg is több ízben bepanaszoltatott ugyan, de a habozó tanács csak nagynehezen adja rá a fejét, hogy a czéhnek megengedje, hogy ez hamis munkáját összetörje, de előbb még egyszer utasítja a czéhet, hogy mielőtt ezt megtenné, vizsgálta az meg. 1585-ben konok magaviselete miatt új panasz merül fel ellene; nem akarja lefizetni a 20 frtnyi birságot, «inkább szétzúratja, vagy akár levágatja a fejét.»

A következő évben munkáit vonakodik bemutatni a czéhmesternél s ekkor konstatálják egész hitelességgel, hogy a város hitelesítő jeléül szolgáló liliomos bélyegzőt meghamisította s azt hamisan készített munkáira, serlegekre és kanalakra, reáütötte. A tanács, bár ötvös Dániel megérdemelné, hogy kezét a bitón levágnák s szemeit kiszúrnák, csupán 50 frtnyi pénzbírságban marasztalja el s mert a czéh-szabályok ellen is vétett, ezenkívül még 10 frt bírság lefizetésére kötelezi a vétkes ötvöst.

Ne higyük azonban, hogy ötvösünk csak ezen a téren volt kifogásolható karakter. A fenmaradt emlékek bőven megemlékeznek egyéb fajtájú csínyjeiről is, így például, hogy csak kettőt említsünk, 1587-ben Theodorici Miklós besztercebányai prédikátor örökösei panaszkodnak ellene, bizonyos török fogolynak kihasználása miatt, melylyel őket s édesapjukat játszta ki hűtlenül, a közöttük kötött egyezés ellenére. 1590-ben végül Burger János kassai polgár emeli ellene azt az épületes vádat, hogy szüllejében a határkövet — bizonyára saját előnyére — helyéről elmozdította.

A miként nem kímélte ötvöseink egynemelyikét a korrupció hivatásos ténykedésük körében, akként tapasztaljuk, hogy beférkőzött ez még családi életük szentélyébe is, feldulván a hitvesi boldogságot, tönkre tevén a polgárerényt s megsemmisítvén fáradságos munkájoknak azon gyümölcseit is, melyeket a férfi a családi élet boldogságában szokott megtalálni.

*) Bár ezen pör, mely 1611-ben tárgyalatik, nem sok adatot tartalmaz az alchimiára, vagy a szóban forgó «alchimista-aranyra» nézve s nincs is befejezve, mégis annak fenmaradt részletét a következő fejezetünkben egész terjedelemben bemutatjuk, mert az sok tekintetben illusztrálja a czéhbéli életet.

Már ötvös Lőrincz életét is, neje apróbb hűtlenségei által, megzavarta egy ily átvonuló sötét felhő. Az ok egyszerűen abban állott, hogy ifjú neje, anyja bujtogatása folytán, meghasonlott a férjjel s daczára annak, hogy ez vele a szó valódi értelmében a legodaadóbb szeretettel bánt, mégsem teljesítette irányában azt a kötelezettséget, melylyel isteni és emberi törvények szerint a nő férjének tartozik. Daczára, hogy az ügy annak idejében nagy port vert fel s bíróság elé is került, az eset békés elintézést nyert s nem vonta maga után a törvénynek azt a szigorú intézkedését (vagy legalább forrásaink erről nem szólnak), mely az ily eseteket ebben a korban megtorolni szokta. Oka ennek mindezenesetre a férj tisztelt helyzete s általános közbecsülésben való állása volt.

Ehhez képest valósággal tragikus az ötvös Máté, illetve nejének, Ilona asszonynak sorsa. E magáról megfeledezett nő erkölcsi romlottságáról a tanukihallgatási jegyzőkönyvek eléggé bő adatokat közölnek. Az asszony maga beismeré, hogy több ízben s éveken át házasságtörést követett el. Férje legényeivel, Györggyel és Péterrel, egy Ábrahám nevű némettel s Gedőczy János diákkal paráználkodott s e legutóbbtól ezért pénzt is elfogadott. A bűnös nőt e miatt a tanács halálra ítélé. Sajátkezűleg zsákot varratott vele s 1572 október 4-ik napján hóhér által a városból kivezettetvén a zsákba bekötöttet s a Hernád vizébe fojtatott, «hogy így mind Isten, mind pedig a város törvényének elég tétessék.» Az eset az ötvösczéh elé is került, a hol Máté mester a következő év február 17-ik napján panaszt emelt ötvös György ellen, azzal vádolván őt, hogy mint az ő szolgája és tanítványa a feleségét meggyalázta. Erre a vádra a czéh ötvös Györgyöt munkájától eltiltotta, a tanács pedig mindkettőjüket (a férjet azért, mert bár jó emberei többször figyelmeztették felesége kicsapongásaira, még sem bírt elegendő erővel azoknak megakadályozására), jóllehet mindketten halált érdemelnének, a városból tíz mértföldnyire örök időre kitiltotta, azzal a hozzáadással, hogy ha valamelyikük vissza találna térni, a halálbüntetést fogja elszenvedni. A két ötvös az ítélet meghozatalát követő napon tényleg el is távozott a városból.

Az általános morál nem nagy erősségére utal Kassai ötvös Istvánnak ama kifakadása sem, melylyel ötvös Kelemen ügyével kapcsolatban a czéhülésben él, a mikor egész vakmerő bátorsággal, de egyszerűsmind méltó felháborodással kérdé mestertársaitól: «Micsoda semmilyen embereket tartotok ti magatok között? *Ki gyilkos, ki parázna, ki hamis arannyal kereskedő!*»

A «parázna» és «hamis aranykereskedő» jelzők tulajdonosait bemutattuk, de hogy kit illetett az érdemes mester a «gyilkos» szó díszes epithetonjával, s méltán-e, arról felvilágosítást írott emlékeink között eddig az ideig nem tudunk találni.

HARMADIK FEJEZET.

A kassai ötvösmivesség a XVII., XVIII. és XIX. században.

A magyar ipar a török hódoltság korában a felvidékre menekült. A sok nyomorúságban érdeme, hogy az idegen ipart kultiváló műiparosok helyébe hazai iparosokat telepített, a kik kiszorították helyükből az idegen nemzetiségű elemeket, miáltal a hazai műiparnak adtak lendületet s bizonyos tekintetben nemzeti zamatot.

Már az előző fejezetben kiemeltük volt, mennyire megmagyarosodott a kassai ötvösczéh különösen a század máso lík felében, most konstaláljuk, hogy a XVII. század egész tartamán át tiszta magyar elemekből áll ez, úgy, hogy csak ritkaság számba megyen ezentúl a mesterek között az idegen származású egyén. Oka ennek a nagymérvű magyarosodásnak a fentebb említett körülményben rejlik. Kassának kedvező fekvése, mely a hosszú és véres háborúk izgalmaitól lakosait megóvta s így falai között az iparüzést lehetővé tette, nagyfontosságú szerep betöltésére utalta a várost s e tekintetben helyzete csakugyan rendkívüli.

Valóságos menedékköve a törökhódoltság korában a hazai iparnak s a hazai iparosoknak, mert a mint egymásután elesik Arad, Szeged, Temesvár, Gyula, Nagy-Várad és a mily mérvben kezd Erdélyben

garázdálkodni a török, bizonytalanná tevén az ott való tartózkodást s a szó teljes értelmében tönkre tevén délen a magyar ipart, oly mérvben látjuk a meghódolt városok iparosait a felvidékre, nevezetesen pedig Kassa városába felköltözni.

A XVII. századbeli kassai ötvösök nevei és származás-helyei világosan feltárják e tekintetben a helyzetet. Feltárja ezt Váradi Pál szenátor uram is, a midőn az 1636. április 3-án tartott városi ülésben büszkén teszi fel a kérdést: «Tudják-e kigyelmetek, hogy az ittvaló emberek, *majd mind alföldiek és kálvinisták?!*» A főbíró maga is hangsúlyozza Kassa fontosságát, mely felől mindvégig valamennyien tisztában vannak s 1643-ban öntudattal hivatkozik annak supremáciájára, «mivel Budának elveszése után ez mi városunkban transferáltatott volt némineműképen *az generálisok rezidenciája*» is. Maga a bevándorolni s itt polgárjogot nyerni óhajtó egyének is kellőképpen hangsúlyozzák hontalan voltukat s a török foglalás elől való menekvésüknek érdekes s tanulságos emlékeit nyújtják a város tanácsához benyújtott folyamodványaikban, a melyekben rendszeren s nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy a város védő szárnyai alá kívánnak menekülni. Így például a többi között 1669 április 4-én «Hatvani Szijártó András suplicál concivitásért és hogy becsületes Szijártó Czéh ne terhelne remek csinálással, mivel Váradon adott remeket, s a *török szelesztette el mint a szél a polyvát, azért a N. Város szárnya alá akarja magát adni*».

Kecskeméti ötvös Péter is a török elől való futásban jó 1660-ban Kassára, a hol a tanács «megtekintvén váradai futott állapotát», feladja neki a polgárjogot s a hol a czéh is kellő elnézéssel van iránta, mert «az töröktől való budosása miatt» remek nélkül veszi be a kebelébe. Világos ebből, hogy a város nemcsak menedékhelylyel látta el a hazájukból kiszorított iparosokat, de szorult állapotjukhoz képest emberbaráti szeretettel is viseltetett a szerencsétlenek iránt, a kik védő szárnyai alatt meg is találták azt a békét, biztonságot s nyugalmat, mely iparuk továbbfolytatásához megkívántatott.

A kassai ötvösök sorában a XVII. század folyamán találunk *nagyváradi, fejérvári, becskerekai, tordai, bedegi (Tolnamegye), kolozsvári, vásárhelyi, kőrösi, szegedi, pécsi, vajdahunyadi, debreczeni, böszörményi, váci, komáromi, kecskeméti, makói, szent-mihály-salvai (Torda-Aranyosmegye) és brassói* származásuakat. Nyilvánvaló, hogy ezek mind a török hódítás elől menekülő egyének voltak s miután kívülük a kassai illetőségük mellett *Nagy-Mihályból, Tarcsalból, Gömörmegyéből, Kállóról, Kassa-Ujfaluból, Radácsról (Sárosmegye), Szigetről, Szinyér-Váraljáról, Miskolczról, Ungvárról, Zilahról, Orosziból (Beregmege), Nagy-Bányjáról, Sárospatakról, Eperjesről, Vizsolyból és Gönczről* való ötvösök is találhatók közöttük, nyilvánvaló, hogy Kassán ebben az időben Magyarország legkülönbözőbb vidékeinek iparosai éltek és működtek, nem említvén a külföldet, a honnét e században csupán egy oroszországi, egy bécsi, egy lengyelhoni, két stájer és egy prágai ötvös került Kassára.

Csak természetes tehát, hogy a magyar ötvösök teljesen magyarrá teszik a czéhet, mely szellemében s mindennemű nyilvánulásában azzá leszen, úgyannyira, hogy az 1601-ben megjavított czéhszabályzatok latin szövegét nem értik a czéhesek s annak magyar nyelvre való lefordítását kérik 1610-ben, a midőn azt Pirigi István, «az böcsületes kassai ötvös céhnek kívánságára» tényleg meg is cselekszi.

E czéhlevél, mely a kassai ötvösczéhnek legrégebbi statutumait hagyta reánk írásban, a XVI. század második feléből eredő régi czéhlevélnek — mely korunkra nem maradt — bővített javítása s a czéhesek meg a tanács között lefolyt hosszabb tárgyalásoknak eredménye. Jóllehet a czéhlevél bevezető és záró soraiban úgy tüntetetik fel a dolog, mintha a régi statutumok megjavítása a czéhesek kérelmére történt volna, még sem hihetjük el ezt a dolgot, mert már a czéhlevél renoválását megelőzőleg, 1601 július 12-én, midőn Becskerekai Ferencz ötvösmester remekének elkészítése tárgyában nehézségeket okoz a czéh, a tanács utasítja ezt, hogy czéhlevelének megújítását eszközölje. A nevezett ötvös s a czéh között fenforgó viszály tárgyalásából derül ki az a körülmény is, hogy a kassai ötvösök articulussai, vagy ezeknek legalább azon része, mely a remek elkészítése s a mesterség felkövetésére nézve adott útbaigazítást, a kérdéses esztendőben már «*40 év óta irányadó*», így tehát világos, hogy a renoválást megelőző kassai czéhlevél *legutolsó példánya 1560-ból kellezhető*.

Ennek — mint az imént kimutattuk — felsőbb parancsból történt renovációja tárgyában 1601. július 19-én terjeszti be a czéh kérelmét a tanácshoz, miről a megfelelő jegyzőkönyv a következő bejegy-

zése ad hírt: «Der Goldschmid Zech supplication wnd ihr Artikel . . . welches aufgeschoben biesz zu der H. Richter sein gelegenheit . . . soll gemacht werden.» Vagyis a czéhlevél renoválását elhalasztják a bíró jelenléte alkalmára. Ugyanazon évi szept. 27-én és nov. 29-én újítják meg ismét a mesterek ebbeli kérelmüket, ámde kérelmökkel folytonos halogatással utasítják el őket, míg végre a december 18-án tartott tanácsülésben határozatilag kimondatott, hogy «Hernaher (t. i. második tárgynak) sind der Goldschmid Zech ihre vor etlich Monat eingereichten Zech Articuli confirmirt worden, de den etlicher theilen derselben, renowirt worden».

A megjavított czéhszabályzat, mely Szent-Tamás apostol napjáról (december 21.) kelteztetett, egész terjedelmében így szól:

«Mi Rainer Menhért a kirali Cassa varosanak Biraia; Herczeg István, Materna András, Martinus Müller, Süteő Miklós, Tonhauser János, Raichentaller Pál, Bocatius János, Antonius Vandelkind, Brechtel Márton, Süteő Farkas, Vit Pánczélgiartó, Samsdorffer Tamás tanácsbeliek adjuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik, ez mi levelünknek rendiben, hogi, mi előttünk alazatosan comparealvan az tiszteletes Bakai György, az eötvös-czéhnek feő Czéhmestere, feőb Czehmester társaival, Fegyveres Ambrussal, Cassai Istvánnal, Boncidai Istvánnal és az több ugyanazon Czéhben levő Mesterekkel egyietemben, jelente azt minekünk, hogi noha az eő Czéheknek levelében bizonyos Artikulusok volnának, mellickek edigh az eő eleikkel egyietemben szepen eltenek volna, de mivel hogi azok az Artikulusok ez előtt sok esztendővel költenek, régiek és ez mostani időnek állapotia azt hozta volna, hogi azok az eő Czéhök szükségere hazontalanok, némely szükséges dolgok penigh nem is volnanak beirva és úgi felette igen kevántatnék, hogi állapotiknak és köztök való iob rendtartásnak alhatatos megh maradásáért némeli pontiaiban meghirattatnának és ahoz szükségh volna, bővebben és értelmesben meghirattatnának, hogi állandók abban levén, a Republicának hasznára, magoknak is előmentőkre, napról-napra giarapodhatnának abban oltalmaztatnának, eők is azokat oltalmazhatnak. Az okáért kívánák mi tőlünk alazatossan, egi néhány-szor instálván, hogi az mind imár azon czéh-levelenek Articulusit meghkorigáltuk és vytattuk volna, az szerent kedvessen acceptalni kiváltképpen való levelünkbe beiratni és ujonnan megherősíteni méltózatnak.

Meli articulusoknak rendi ekkepen következik:

Elseő articulus. Minden, a ki mas idegen helien tanulta az eő mesterseget, es itt ez királj szabad varasban, Cassaban, mi közöttünk mesterremeket akarna czinalni, addigh hozzá ne kezdessen, hanem elsőben egi, kettő, avagy három mesternél két esztendeigh legeniül menjen: hogi ha tudatlan és nem vandorlott, het avagi niolcz esztendeig, mert az oliannak, a ki anni ideig vandorlott, csak egi esztendeig kell legeniül menni, két avagi három mesternél; mely esztendő eltelvén, szabad legien annak utana (de elsőben tisztesseges születeseről, magaviseleteről, ioerkölceseről és mesterségeről elegendő bizontagh-levelet hoznia) az mesterremekhez niulni és mint egieb mester, az ötvös-czéhben ő neki is hasonló mesterré lenni. Tartozzék penigh, az mi czechunk levelenek ereienel is, tiszta és megh . . . tot*) ezüstből mivelni. Elsőben mester Remekben ezenaljon *egy fedeles ezüst poharat*, annak utana *egyi peczetet német sisokkal es vertekkel* egietemben, harmadszor *egyi arani giürüt*.

Második articulus. Minden, a czéh próbája szerint miveljen es a mit czinal, mingiárt az ő maga ielet reá üssön, annakutana a Czéhmasterhez menvén, azt az ő czinalmányát meghmutatna neki, ha iavallia es helien hadja azt az Czéhmaster, ő is üssön rea a proba szerint a varas ielet, de ha a próbát fel nem éri, azt a Czéhmasterek előtt összerontsa.

Harmadik articulus. Az Czéhmasterek minden fertálj esztendőben a több mesterek művet meghlátogassák és próbát szedjenek; a kinek mive az probat fel nem éri, elsőben legien engedelem annak; annakutánna másodsor ha mégis mivében vétek találtatik: ugi, hogi a próbát fel nem éri, egy löt ezüsttel, harmadszor fél girával büntettessék megh.

Negiedszer, ha mind egi esztendőben történik, Bíró uramnak elsőben a dolgot tudtára adván, a Czéhből kitegyék és mivét megtiltsák, mindaddigh, migh dolgát el nem igazítja.

*) E szó az oklevélből kitörött, valószínű azonban, hogy «*meghlátott*», azaz 13 próbásnak constatált ötvényre vonatkozik.

Negiedik articulus. Szabad legien minden mesternek tisztességes ágiból való két tanuló inast egiszersmind negi esztendeig (tartani).

Ötödik articulus. Senki mi közülünk egiszersmind két leginnél többet ne tartson.

Hatodik articulus. Ha valaki mi közülünk vakmerőségéből megh haraguan, engedetlenseget mutatna a Czéhmasterhez, az vétékhez képest megbüntettessék és a ki ok nélkül az egész czéhet gyalazatos szóval illetve, anni forinttal büntettessék megh, az mennii szömély ellen vétett, és igi az egész czéhet meghkövetven, kinek-kinek az eő elebbi tisztességet illendő képen meghaladna.

Hetedik articulus. A Czéhnek titkait a ki giülöltségéből és irigiségből kihordozza és kinilatkozódik, ki más legeniet avagi massat mesteretül el ne idegenítse, magához se ne hia es haolnapi dologh leend Biró uramnak es az becsületes tanacznak referalliak.

Niolczadik articulus. Mikor idegen ötüösök iünek ide az sokadalomra, felgira ezüst büntetese alatt, sem penigh oli művet fel ne vegien, az melj más mesternél volt volna, egi forint birsagh alatt.

Kilenczedik articulus. Ki mivét nagi aron adja, Biró uram hírével elvegie és confiscallia, melinek is miveket araliak szabad legien az mi Czéhünk czéhmasterinek azokat meghlatogatni és ha az próbát fel nem éri, avagi ki közüllünk kóroztót bocsat, betegsegen avagi niomoruságban, két része az böcsületes tanácze, az harmad része penigh a czéhmasteréké legien.

Tizedik articulus. A hol a czéhnek szüksége kevanna, tartozzék négi ifju mester fenforgolódni és zolgalni a czéhmaster akarattiból.

Mi annak okaert az meghnevezett ötvös czéhmastereknek és az egész ötvös czéhnek alázatos és méltó keváságát az szerint, az mind ide fel renddel meg vagion írva, megh hallgatván és tisztünk szerint, az mint ez mostani időnek állapottia engette, szorgalmatosan tanacskozson felöle, ez elő számlált Articulusokat helien hattuk, bevettük, iavasoltak és állandóknak iteltük lenni.

Melinek nagjobb bizonyására attuk ez mi levelünket, függő pecsétünkkel megh erősítettven.

Költ Cassán, Szent-Tamás Apostol napian, Anno 1601.»

E czéhsszabályzat második pontja azonban nemsokára a kívülről jövő nyomasztó viszonyok behatása alatt módosítást szenvedett, illetve egy új engedménnyel megtoldatott. Ugyanis már 1629. decz. 13-án az ötvösczéh azzal a kérelemmel járult a tanács elé, «engedné az N. Tanács, hoga *olían ezüstből mivelhetnének, mint az mineműt az miellető ember adna*». A tanács apodiktikus rövidséggel utasítja el a kérelmet. «Nem lehet», mondja az egykorú tanácsvégzés, s valóban egy ilyen sajátságos s a mivelésbe adandó nemes fém finomságára oly korlátlan szabadságot praetendáló kérésre nem is lehetett mást felelnie.

Nincs reá adatunk, de minden valószínűség szerint úgy kellett történnie, hogy erre az elutasításra a kérelmezések egész sorozata indult meg a tanácshoz az ötvösczéh részéről s ez végre is három év mulva, 1632 október hó 14-én, mivelhogy: «*az eotueös Czeh supp(likál), hogy az eő probajok alatt tizenket lottos ezüstbeöl a ki mivelletni akar, engedgyek megh miwelhessenek, mivel sokan vissznek olyan ezüsteöt hozzajok. Efféle ezüstben penigh apadasra engednenek minden ghirara két lottot, mivel mennel alabvalo az ezüst, annal teöbbet apad. Interim vasara menet tartozzanak az reghi probahoz mivelni*» — kimondja: «*Megh engedik, hogy ha valaki Tizenket lottos ezüstbeöl akar velek valamit csináltatni s mivelletni maga ezüstibeol, arra szabadságok legien, illyen conditionual: Hogy ha valamely Eötuös-mesterhez efféle ezüsteöt viszen valaki es abbol vele valamit akar csináltatni, az a mester tartozzek azt az Emberrel eggyuöt mingiart az Czeh mesterhez vinni es megh probahuan az Czehmaster latasaval vegye el az mivelletető Emberteol az Ezüsteöl, probat adva ki beleole; de Tizenket lattosnal alabvalo ezüstbeöl mivelniek szabad ne legyen. Az Tizenket lattosból valo munkán penigh a varas czimeret rea ne eossek, hanem a mely mester affelebeol mivel, avagyi csinál valamit, az a maga Nevet messe rea es Tizenket punctozkat jelüel neve melle. Ennek penigh apadasara semit sem tudnak. Interim penigh ha valaki io s az igaz probat fel ereő ezüsteöt ad mivelletni, annak ollyanból s azon ezüstbeol mivellyenek s affelere az jelt is az reghi mod szerent üssek. Magok is penigh vásári s eladni való munkat az reghi próba szerint mivellyenek. Ezek ellen ha valaki küleömbet cselekedne s nem az szerint mivelne, comperialtatik: fejével érij megh.*»

A kassai ötvösczéh hivatalos ügyeiben e nagy horderejű engedménnyel kívül más fontosabb

momentumok, melyek a czéhszabályzat kibővítésére, avagy megváltoztatására vonatkoznának, az ötvösczéh regesztromában találhatók esetről-esetre feljegyezve. Ezen nagy folio alakú regesztrom *) szélein préselt renaissance-stylú díszítményekkel szegélyezett bőrbe van kötve. A virágok között foglalt cartoucheokban a négy evangelista s a többi apostol képe van benyomva, középső része pedig egymást ferdén metsző egyenes vonalak által négyszögű mezőkre van felosztva. A papíron vízjegyül kétfajta sas szolgál, melynek szirpaizsában *K* betűt látunk, míg a sas kettős fejét *H* és *M* betűk oldalozzák.

A regesztrom czímlapja díszes betűkkel van írva s vörös színnel díszítve. Czíme :

AZ KASSAI
EÖTVÖS CZEH
NEK REGESTROMA
CZIHINALTATOT BONCHI,
„DAI EÖTVÖS ISTVAN
es Bakay Eötvös Geörgi
Czeh Mesterek Ideiben
ANNO. 1600.

A czéhregesztrom tehát, miként czímlapjából is kitetszik, 1600-tól tartalmaz bejegyzéseket. Az utolsó feljegyzés, mely benne foglaltatik, 1786-ból való s egy inas felvételére vonatkozik.

Mindjárt első lapján, melyet hű facsimilében az 54. oldalon közlünk, a címül szolgáló sorok alatt, Boncziday ötvös István kezével beírva, találjuk a következő feljegyzést :

«Mikoron minket az Wraim Meltatlan voltonkra Egéz Czehwl Januariusnak 1 napian Czeh Mesterekke walasztottanak uolna, Tudnia Illik Bonchiday Eötvös Istvant es Bakay Eötvös Georgyott, Akkoron Attak az mi kezonkben az Czéh Ladayat, Minden Leueleiwel Egyetemben es Annak felette az Czeh leuelet es az Czéh Peczetit es ket kin Jaro Jelt es egy Jel wteo Ponczolt es egy proba Teótt es egy Halott Rwhat es kett Fegwer Derekatt, Mind Sisakyaival Egyetemben es Kenesöt. 30 fontott egy felett. Piskloczott 11 fontott, Ereztho Viazzatt 11 Lattot z Nehezekett. Kez Pinzt Ezwstetel es zalaggal egyetemben fl 16 $\frac{1}{2}$ 75.»

Ezen jegyzethez hasonló módon, csaknem szószerint ennek mintáját követve, van megszerkesztve a többi, évről-évre a czéhujtások alkalmával eszközölt bejegyzés is, s csak a bejegyzés fölött olvashatók mindenütt a «*Laus deo semper*» szavak s ezenkívül a bejegyzések vége felé felemlítettnek szokott keneső, eresztő-viasz és készpénz mennyiségében — az épen meglévő állományhoz képest — mutat eltérést.

Ezeket az évről-évre, minden czéh-újításkor eszközölt s egészen 1637-ig rendszeresen vezetett bejegyzéseket lapról-lapra s egész terjedelmökben már azért is felesleges volna közölnünk, mert, miként jeleztük, többnyire egyformák, de mert a bejegyzések végén feltüntetett készpénz és apróbb tárgyak esetről-esetre változást szenvedtek, e változásokat röviden a következőkben tüntetjük fel, mindenütt a bejegyzés eredeti írásmódját tartván meg azért, mert e bejegyzéseket maguk az ötvösök eszközölték :

1601. Es Egj kenesiös szelenczet, kiben uolt : tizennej font es tizennej latt. Ezust uolt tizenkilencz nehezek. Kez penz Az mi Az lakastol megh marat szalagal egjetemben 11 Januari, mikoron kezunkben szamlaltak Az Vraim : fl 38 és hatuan penz.

1602. Egj feguer Derekatt Mind sisakiaul egyetemben es egy fontt 15 latt Ereztho uiassat, egj Kalant pro fl 1. Egj Kanna fedelet zalagh pro fl 4. Beczkerekj Ferencz Zalagyatt pro fl 20.

Egy wres Kenesös Szelenczett.

Item 10 January. Az Krécz sepréskor az Mi megh marat az Céh lakassatól, kez pinz fl 38 $\frac{1}{2}$ 11.

1603. Es kett feguer Derekatt mind sisakiaual Egjetemben, Egj kanna fedelett, zalagh fl 4. Ismett

*) A Felsőmagyarországi Múzeum oklevéltárában, Kassán.

fel fontt Ereztheö Vyas fl 1 2/3 28. Kett rez fazokatt, Melljék nyomnak Igazan 34 fontott. Ittem Egy zalagh Eöwett, melj Szitha Georgye fl 3 2/3 50. Ittem 31 latt Poris. Ittem vagyon kett Araný Gyürw, melljett megh tartottonk. Ittem Egy keöbeöl roz fl 1 2/3 40.

AZ KASSAI
EÖTVÖS CZEH
NEK REGESTROMA
CZHINALIATOT BONCHI,
 „DAL EÖTVÖS ISTVAN
 es Bakaj Eötvös Geörgi.
 Czéh Mesterék Falciben.
 ANNO. 1604.

*Mikoron minket az Wraim Meltatlan voltunkra Ege's
 Czehl Januariusnak e Napian. Czéh Mesteréke
 Walasztottanak usna.*

*Tudnia illik Bonchidaj Föveös Auant, es Bakaj
 Fötvös Georgijott, Akkoron Atták az mi kezünkben
 az Czéh ladaijat, Minden Leueleimel Egiyetemben
 es Annak felett az Czéh leuelet, es az Czéh Fezetit,
 es ket kin faro felt, es egy fel riteo Ponczolt
 es egy proba Teott, es egy Halott Röhöt, es kett
 Feomer Derekatt, Mind Sisakjaua nal Egiyetemben
 es Kenesöt. 30 fontot egy felett. Piskloczott 11 fontott
 Ereztheö Viassatt, 11 Lattott 2 Nehereket.
 Kes Pinzet Fzostel, es Zalaggal Egiyetemben 16 8 75*

A kassai ötvösczéh regesztromának első lapja.

Ittem 16 Januárý. Az mi meg maratt az Céh Lakassatol kez Pinz kett mereö Eöueczke megh kalan, teznek egy Summaban fl 63 2/3 —.

1604. kett fegiuer derekatt mind sisakjaua nal egiyetemben, es egi kinösös selenchiatt es hus fontt

kinöshött es egi felett. Item niolc kalant ki teszen fl 8. Item egi remekes eouett fl 10. Item egi kanna fedel fl 4. Item egi eö chiatt boglarostul es maicostul zalogban fl 3 ſ 50. Item kett arani giörö. Item egi darab esüst cerna. Item vagion egi biro kalan ismett hett köböl ross es egi ciötörtött hyan volt az ciötörtt ismett harom rez fashekatt. Item 17 Januari maratt megi az che lakossatul es az Iffiu mesterek-tul samott vetunk maradott kes pens fl 24 ſ 25.

1605. Kett fegiuer derekatt mind sisakiaual egietemben es egi kiniösös selenchiatt es tizen hatott fel fontt kinöshött es 36 nehesegett. Item kett arani giörött. Item egi kanna fedel fl 4. Item egi remekes eö fl 10. Item egi eö chiatt boglarostul es maicostul zalogban fl 3. Item vagion esüst cerna es egieb aprolek esust niolc nehesek es egi fel. Item vagion hett köböl ros es egi ciötörtt hian volt az egi ciötörtt. Item vagion ismett harom rez fasssek.

Item 13 Januari maradott megi az che lakasatul kess pens fl 30 ſ 75.

1606. Egý Partha Eöwett, Melj tezeön fl 10 ſ . Kett Araný Györw, Mellýet megh Tartottwnk. Ismett 26 Latt Ereztho Viass Lattiat ſ 12. Ismett kenesott vettwnk kezönkhez Harom fontt Tiz latt. Ittem Harom Rez fazekat. Ittem 12 Die January Maradott Az Krecz Sepresteöl kez pinz, Mellýet az Vraim kezönkhöz attanak, wgy mintt fl — ſ 60.

1607.*) Itt(em) kett Arani Györw, melliet megh tartottanak. Ismett 26 latt Ereztheo viassatt, lattiat pro ſ 12. Ismett kenesott veottwnk kezeönkhez 12 fontt 10 latt. Ittem Harom Réz fazekatt.

Ittem Kez pinzt attanak Mý kezeonkben — — — — — fl 43 ſ 65.

Keölteottwnk ebböl Céh Mester valasztakor es az vtannis — — — — — fl 9 ſ 73.

Ezt ký vewen Marad kez pinz szam adasra — — — — — fl 33 ſ 92.

1607. Itt(em) ket araný gyürü (t). Ismet Ereztho viaszatt 18 lattott, Lattiat pro ſ 12. Itt(em) Attanak Markoriomott kezenkben ký Nyomott Hoiagostol 12 lattott. (A margóra ugyanazon kézzel: Latt: pro ſ 18). Itt(em) 5 Nehezek Ezwstott. Itt(em) Egý kenesos wres szelenczett. Itt(em) Harom Rez fazokatt.

Kez pinzt attanak mý kezönkben az ký az Krecz seprestol megh maratt — — — fl 5 ſ 76.

1608. Ismett Erezthe Vjassatt: 13 Latt: Itt(em): Markoriomott: Hojagostól: 3 latt: Itt(em) Egý keneses Szelenczett: Itt(em): Harom Réz fazekatt. (Itt(em): 12 Nehezek Ezwsteött.

Itt(em): Kez pinzt attanak — — — — — fl 2 ſ 23.

Az ký az Krecz Seprestöl Megh Maratt: (üres).

1609. Ismet Ereztheo viaszatt: 7 Lattott: Itt(em): Markwriomot: 14 $\frac{1}{2}$ Latt: Itt(em): Salamiakott: 7 Lattott. Itt(em): Egý Keneseös Selenczet: Itt(em): Harom Rez fazekatt.

Itt(em) Kesz pinzt Attanak kezönkhöz — — — — — fl 1 ſ 63.

Az Kréc Seprestöl az ki Megh Maratt (üres).

1610. Harom Resz fazekatt: Ismett Ereztheo Wyassatt: 7 Lattott: Itt(em): Salamiakott: 7 Lattott: Itt(em): Markuriomott: 14 $\frac{1}{2}$ Lattott: Itt(em): Kett Araný györwtt: Itt(em): 13. Jan. Az Eött(w)s) Gergeli Arany gywrejett: Egý keneses wres Szelenczett: Itt(em) 13. January: Az Krecz Sepreskor Az Mý megh Maradott az Ceh Lakassatul kesk pinz, melliet kezönkben attanak — — — — — fl 17 ſ 31.

1611. Item ket araný gyürött az melliet meg tartottunk, Item az Eöttuös Gergelj mester Remek araný gyüroiatt. Item vagion egj kanna fedelj zalagban fl 3 ſ 10. Item vagion 5 ezüst kanal fl 5. Item vagion 11 font kenesö annak fontiat rendelte az Vraim fl 1 ſ 20 Summa tesen fl 13 ſ 20. Item Erestó vias 7 latt pro ſ 12 lattia. Item Mercuriom vagion 11 latt p(ro) ſ 16 lattia. Item Salamiak 6 latt p(ro) ſ 12 lattia. Item vagion Buza arra fl 6.

Item die 12 January. Az Krets szepreskor Az mi megh maradot Az czeh Lakasatul: Kesz penz, melliet kezünkben attanak fl 19 ſ .

1612. Item uagyon negyed fel fontth kenesö, fontiat rendelte az Vraim fl 1 ſ 50, tesen fl 5 ſ 25. Item uagyon 5 Latt Erestó uias, lattiat pro ſ 12. Item uagyon harmad fel latt Salamiak, lattia pro ſ 12. Item uagyon Mercurium 4 latt, lattiat pro ſ 10.

*) Ebben az esztendőben, a czéhújítás napja ez évtől decz. 27-ére helyezettvén át, kétszer volt czéhújítás.

Item Anno 1613 die 9. January Az Krets sepreskor, Az mi meg maradott Az Czéh Lakasatul kesz penz, melliet kezünkben attanak fl 36.

1613. Itt(em) Erezteö wjassatt Harom lattott: Szwkonj. Lattia pro 12. Itt(em) Salamiakott: 2^{1/2} Lattott. Lattia pro 12.

Anno 1614. Die. 16. January.

Az Krecz Sepreskor, Az mi megh Maradott Az Ceh lakassatul kesz pinz, Melliet kezünkben Attanak, teszen fl 62 12.

1614. Item Het fonth kesesött, 5 lattott, Fontiatt pro fl 1 12 25. summa tesen fl 8 12 92. Item 15 font Piskloczott, fontiat pro 12 8, tesen fl 1 12 20. Item Tizta Poris 2 fonth 26 latt, lattiat pro 12 14, tesen fl 12 12 60.

Anno 1615 Die 15. January.

Az Krets Sepreskor Az mi megh maradott Az Czeh Lakasatoll kesz penz, melliet kezonkben attanak tesen fl 34 12 4.

1615. Ugyanazon kézzel betoldva e négy szó: es az törön kwlezat.

Item Negy Karykas Giuirüt ezüstöt, Kontrabonttót.

Item 9 latt újassat, Erezteö, Latiatt pro 12 10.

Item 8 Font kesesöt. Fontiat pro 1 12 25, suma teszen fl 10. Item 5 latt porys, latiat 12 14. Item pisklocz 182 font, fontiat 12 8, teszen (üres).

Anno 1616 dje 14 January.

Az Krecz sepriskor az my megh maradót az ceh lakassatül kesz pinz vagon Melylett keszükben attanak az Vraim fl 40 12 17^{1/2}, az Eötuös Gergely szallagia nekül 26 kett kallon nekül, mely kallon teszen fl 2 12 10.

1616. Az Törön kwlezat es egy hallot Rühät.

Item egy karikas ezüst gwrütt kontra bonttót. Item 9 latt erestö viassat lattat 12 10. Item ket kallon es harom ezüstgürü az öttves gergely zallagia nekül kettey az gurünek facit 12 68, az egike er 12 66.

Anno 1616 dje 15 January.

Az Krecz sepriskor az my megh maradott Az Che lakassatül kész pinz, melliet keösükben attanak teszen fl 48 Forint.

Ket szállogy güruel egetemben, mely güri facit fl 39 12 28.

1617. Item ott latt Erezteö viassat ez ket nehezeket lattiat 12 10. Item vagion egy kalan tezen tezenj (igy!) fl 1 es harom arañas gioro ezwt kettey az gioronek tezeny 12 68, az harmadik tezenj 12 66. Item az Ettues gergely szalagiat. Item vagion egj Pontos Pohar ky niom igazan egj girat es tizenjhetedfel nehezek Ezwstot. Item vagion 13^{1/2} font kenöseö fontiat Rendeltek az Vraim fl 1 12 50. Item vagion Pisklocz 154 font. Rendeltek az Vraim fontiat 12 8.

Anno Domi: 1618 die 10 January.

Az Kerecz seopreskor az mi meg maradot az Chelakasatuly kezpéz melliet mi nekwnk attanak tezenj Igazan fl 19 12 —.

1618. Es egj proba keöuet minden theoiuel egetömbe Vgy mint No 29.

Item 3 arañas ezwt giöröt, kettey az giöronek tezen fl 1, az harmadik tezenj fl — 12 40. Item az Ettues Gergely szalagia mely niom p 30 nehezek ezwtöt. Item No 10 font kenösöt az szelentieie nekwlj fontiat Rendeltek az Vraim fl 1 12 50. Item vagion 150 font Pisklocz fontiat Rendeltek az Vraim 12 8 Penzre. Item vagion Nalunk az Beöcholetes Chenek No 13 köböl Buzaiä. Anno Domini 1619 Eztendöben 9 January az mi az Chrecz seprestwl megmaradot, tezeny igazan fl 21 12 —.

1619. Item 3 arañas Chimer keöues giöröt kettej meg Ér az giöronek fl 1, az harmadik tezenj 12 40. Item az Ettues Gergel zalagia ky niom Igazan (e szavak kihúzva: 3 nehezek) ezwtöt. (Kihúzva: Item Zita giörgnek vagion ket köue zalagban, egik smarad, az masik Opaly fl 2 12 14. Item vagion 3 font kenösö, fontiat rendeltek az Vraim fl 1 12 50). Item vagion 141 font piskolocz rendeltek az arat 12 8. Item vagion az Beöcholetes Chenek 12 keöböl buzaiä. Item vagion kezen az ladaba egj biro kalia.

Anno Domjnij 1620 Estendöben die 15 Januarj.

Az lakastul az mi meg maradot kez penz az Beöchöletes Chenek tezenj Igas(n) fl 35 $\frac{1}{2}$ 43.

1620. Ittem az Eöttveös Gergelj zalagh ezwstj, ki Nyöm pis(etum) $25\frac{1}{2}$ forrazasawal eggyütt. Ittem kenesott is lib. 11. 26 latt. Fontiat pro fl 1 $\frac{1}{2}$. Kwlsev Embernek pro fl 1 $\frac{1}{2}$ 50. Ittem Buzaÿs wagyon Cub. 12. Ao 1621. Die 13. Jan. Mikoron az Wraimnak szamott Attwnk Az Iffiu Mesterekkel eggyütt, Maradott az Beöcswlleteös Neömeös Cehnek kesk pinzi az Krécz seprestol es egyeb lakastolljys fl 23 $\frac{1}{2}$ —. Ittem Sellingÿs wagyon fl 1 $\frac{1}{2}$ $81\frac{1}{2}$.

1621. Ittem kenesööttis lib. 3 latt No 12.

Anno 1622. Die. 12. Janu. Adot az Beöczwlleteos Neömeös Ceh kesk pinzt mj kezeönkben fl 47 $\frac{1}{2}$ 25.

Ittem Sellingh pinzt is fl 1 $\frac{1}{2}$ $81\frac{1}{2}$.

1622. Ittem az eötuos gergel szalog ezustit ki niom psi $11\frac{1}{2}$ forraztoul egüt; ittem attanak mi keskunkben egi gira huszon nioc nehezek ezüsthöt, giraiat huz forintra tuduan teszen fl 31 $\frac{1}{2}$ $66\frac{1}{2}$.

Anno 1623 die 10 Januari adot az beuczuletes nemes ce kesk penszt mi keskunkben fl 18 $\frac{1}{2}$ 80.

1623. Ittem az ötuös Gergöli szalogh ezwst ki niom pis. 9 forastoval egietömben.

Anno 1624. Die 11 Januarj. Adot az Boczületös nemös che kesk pinst az mi kezionkber fl 99 $\frac{1}{2}$ $9\frac{1}{2}$.

1624. Attanak N-o. 22 lott Ereteo viassatt, melinek a lotiatt rendeltek $\frac{1}{2}$ 16.

Anno 1625 die 17 Januarj adtanak eö kigieli(mek) Grecz sepresres utan egez chehül elegy belegy penzt, az ky che lakasatol megh maratt fl 3 $\frac{1}{2}$ 72.

1625. Ket vy Biro kalaniat.

Die 14 Januari az Che akorattiabol az meli pinzt az Böchületös Che ez fölül megh nevezöt 1625. esztendöben kezwnkben adot, ugi mint fl 56 $\frac{1}{2}$ 20 Eöt pinzeuel Eök kegielmök eges chehwl vegestek, hogi Beagiok az moncj hazban. Azt aduan, volt eosvesegel negi font es tiz loth, fonttiat uöttek Be fl 4 $\frac{1}{2}$ 12, töt ösvessegel fl 17 $\frac{1}{2}$ 63. Az ki el ket, samot is attionk rola.

16. Januari Az en Böczwletös vraim Attanak keskunkben eges chehwl az lakas vgmint crecz söpres vtan pinst, Elegi Belligi (= elegy-belegy) pinst fl 1 $\frac{1}{2}$ 8.

1626. Anno Dom. 1626 die 28. x-brj Attanak ismet Eökegelmek mikezunkbenj Eleg beleg penzt, vgj mint fl 1 $\frac{1}{2}$ 8.

Anno Dominj 1627 die 22 Januarj az iffiu Mestereknek szamadasakor maradot az Nemes Chenek kezpenze vgj mint fl 4 $\frac{1}{2}$ 32, de miuelj hogy Chrecz sepres nem volt, az biro Vram aiandekat, ugi mint az husfelet egez Chewl Eökegelmek hattak az Chemestereknek hitöknek letetelere es az mit kezelhettwnk (?) teöbelj özue mint hogj Eökegelmek minniainj (mindnyájan) itt voltak, Attunk borra fl 4, Tormara, Eczetre es giertiara attunk $\frac{1}{2}$ 21.

Maradot megis az Nemes Chenek kesk penze fl — $\frac{1}{2}$ 11.

1627. (Kihúzva: es egi karikas Contrabont negies arancias Ezwst Giöröt es az Ettues Gergel zalagi Ezwsttit mely Niom p. 9 nehezeket, forrasztassal egiut.)

Anno domini 1627. die 28. Decembris Aattanak ismet Eeö kegelmek mikezunkben Eleg belegj penzt Ugi mint $\frac{1}{2}$ 22. Ismet attanak Eö kegelmek 8 font kenesööt. Rendeltek az Vraim az kenesööneк fontiat fl 2 Tezenj fl 16. Melyről szamot adunk ez Vtanj.

1628. Adtanak kesk penst keskunkhez fl 16 $\frac{1}{2}$ 4.

Ittem eleghy beliegh penzt $\frac{1}{2}$ 22. Ittem adtanak kett uy Biro kalaniatt.

Ittem adtanak 2 font es felet kenesöött, melinek az aratt rendeltek eö kigielmek fl 2, tezen az arra fl 5.

Ittem adtanak Buzatt Cubb. N-o. $14\frac{1}{2}$ szukon az fel kebolel apadott az elebelj chemestereknel

1629. Elegh bellegh Apro pinz $\frac{1}{2}$ 22. Ittem Fel fontt kenesot, rendeltek az Arratt pro fl 2 $\frac{1}{2}$ Teszen fl 1 $\frac{1}{2}$ —.

Eodem Die attanak kesk pinzt kezeönkben fl 21 $\frac{1}{2}$ 82.

Ittem Egý hyanos Tallert.

A-o. 1630. Die 18. February. Vegeztek az Wraim Egez Cehwll, hogj ennek vtanna minden ember magatt Jol meg moderallia es Regj dolgot elő ne hozzon es szemre valo hancias ne legyen, mert valakj azt Czelekeszj, erdeme zerint valo buntetes essik rajjtha. Az az Egy Gyra Ezwst.

1630. (Kihúzva: Eöttues Gergely mesteremek Araný Giurciett). Item egy Rez kannatt, egy mertek keöuet. N-o 1 tonna puska Portt. Ittem kez penzt fl 6. Ittem elégbelieg penst 22. Ittem egy heanos talertt. (Kihuzva: Ittem egy biro kalaniatt). Ittem adtanak Buzatt, Cubb. (üres).

1631. Item Cubb. $2\frac{1}{2}$ buzatt. Item N-o 5 fontt s egy fel keneseött es az keneseös szelenczett. Item kez penst fl 6 22. az keneseönek magvnyk keözeött rendeltek uolt fl 1 80. Idegeneknek fl 2.

1632. N-o 3 rez fazakakat, esmet egi rez kannat.

Egy mertek kouet, egi tonna puskaport, esmet egi hordo lizt es egi atalagal, esmet masfel font kin esot, fontiat fontiat Rendeltek eo kegielmek fl 1 80.

Es az kinesiös szelenczet, item kiz pinzt fl 18 92. Es egi biro kalaniat, idegennek az kinesiöt idegennek fl (2).

1633. Ismet fel font kin eszot, fontiat rendeltek okegemek egi forinban fl $1\frac{1}{2}$ es az kin eszos szelenczet, item kes piest fi 5 20.

1634. Ismet fel font ken eseött, fontiat rendeltek fl 1 80 es egy keneseös selenczet. Ittem N-o 1. Biro kalaniat. Ittem kez pinst fl 16 45.

1635. N-o mertek keöuet, N-o 1 tonna puska port. Ismet N-o 1 ken eseös selenczet (igy!) es fel font keneseött. Ittem egy biroka (igy!) Kalaniat. Ittem kez penzt fl 86 66.

1636. 9 font kin Esöt. Tizen harmad fel köből buza negi Hordo Egi altalagh, az kiben az Buzak vadnak. Tizen ötöd fel font ón: Egi forint ara ganot es tizenket penz ara. Attanak ő kigielmek az mj kezünkben kez penzt mint Araniul özue fl 43. Vagion ket czat zaloghban fl 6. Boyer Vramtol, Ezwst vagion p(isetum) 15.

Anno 1636. Decembris 28. Attunk az iffyu vraimeknak vaszarlanj az Vj Biro bora melle fl 6.

1637. Buzat tizen ketot fel koblot es no 4 hordo, az kiben Az buzak vadnak, esmet on vagion tizenniegied fel font onat. Attanak eo kigielmek Az Arannial özve kizpinzt fl 40. Ittem erezto viassat lot 8. Item vagion Buer Vramnak ket cziathia salaghban, ugi mint fl 6. Item uagion esust pizeta 7. Talaltunk Azoniomek pinzet fi 1 20.

A közölt bejegyzésekben foglalt s először 1602-ben említett *krécsseprés* az ötvösök czéhházában eszközölt ötvösmunkák végrehajtása alkalmával elszóródott hulladék összegyűjtését jelenti. Természetes, hogy ebben a hulladékban, a végzett munka arányában, több-kevesebb arany- s ezüstreszelék volt található, a mihez képest a czéhek is, mely jogot tartott e hulladék értékesítésére, több-kevesebb jövedelme volt belőle.

A feljegyzések továbbá 1612-ig két darab, azontúl három jelütő ponczolról beszélnek, 1615-től pedig az ötvösök tornyához szolgáló kulcsról is, mint olyan tárgyról, a mely szintén a czéh ládájában őriztetik, beszámolnak.

A regesztrom legvégéhez van csatolva a rendkívül érdekes *inas szegődtetésnek módja* és az *inas szabadon mondásának formája*, melyeket 1639. június 25-én foglal irásba a czéh, a mint következik:

«*Inas szegődtetésnek modgia*. Azért teneked ez az te tiszted, legelsőbbben is az isteni szolgálat, tudjuk, hogy az urad az nem bánja, mikor ideje vagyon az predicatióra, elmenj, istennek könyörögj, hogy adjon jó észt, jó elmét, erőt reája, hogy az meszterszeget megtanulhassad; uradnak, asszonyodnak szavakat fogadjad, minden tisztességes dologban, mordulatlan szolgálj: és őrizzed az uradat minden kártól. Ha penig az uradnak legénye leszen, arra igen rejá vigyázz, ha az urad hire nélkül magának valamit, csinálna, tartozol megmondani az uradnak: uram ilyen s ilyen dolgot csinál az legény, vagyon-e kldnek tudomására? Esmét ha az legénynek bokkrétát az vagy keszkenöt adna az vagy küldene valaki, tartozol az uradnak hurré adni. Teneked is penig urad hire nélkül magadnak semmit sem szabad csinálnod, még csak egy pellet forrasztót is magad szükségére urad hire nélkül nem szabad feltenni, mert ha az urad hire nekül valamit csinálsz, lopónak találtatol és az mesterségtől is elesel. Nyárban penig urad hire nélkül imitt-amott ne kurittjölj, szölöben az vagy gyümölcsre. Gonosz társasághoz

magadat ne adjad, mert ha mi esik rajtad, ell kell tűrnöd, az urad nem tartozik veled, hogy pártodat fogja, ez féle módatlanságban. Esztendőn add be az kezedet, mivel hogy az mesterséget akarod megtanulni; ha pedig elszököl, kezesek vadnak éretted, gondodat viselik. Iratott pedig le Nagybányai ötvös István és Hunyadi ötvös János céhmesterségeiben.» (Más kézzel utána jegyezve):

«A te tiszted ez is leszen, hogy rezeset is faragsz liukas tizenkét darabot, hogy mikor szabadon akarod mondatni magadat, azokat te túled az becsületes czéh elé kéri, mert másképen szabadon nem mondanak, ezekhez tartsad magadat.»

«*Inas szabadon mondásnak formája.* Elsőben meg kell kérdeni, ha kitöltötted-e idődet, ha az ura jó hír nevet ad hozzája, hogy jámborul kitöltötte idejét, így kell aztán eleiben számlálni, mihez tartsa magát. Így következik:

Im hallo, az urad mit mond felőled, hogy jámborul kitöltötted esztendődet, az mint az czéh könyve is megmutatja, de azt a jó hirnevet miképen diszelhessed, azonképen atyádnak, anyádnak jó hireket nevetek hogy diszelhessed, így lehet az meg, hogy ha istenfélő leszesz, istenedet alázatos szíveddel szolgálod, ha ezt cselekeszed, az úr isten tégedet megsegít és megáld dolgaiddban, az te tiszted immár az ötvös legénségben mi legyen, eddig szegődött szolga, és az mely volt nem (?) voltál, most immár abból felszabadulsz, az te uradnak pedig nagyobb hűséggel tartozol, noha az előtt is tartoztál, ezt pedig mijért mondom, azért, hogy te neked azelőtt pálcza avagy vessző volt az te büntetésed, de immár ezután, ha úgy nem cselekszel az mint kellene, tisztességesen nem viseled magadat, bizonyára ezután törvénnyel nyulnak hozzád és így tisztességedben is megfogyatkozol, az tisztesség dolga pedig csak egy czérnaszálon áll, azt igen kell az embernek oltalmazni, mert ha annak az kötele egyszer elszakad, igen nehéz azt helyére állatni. Mikor pedig a mely jámbort szolgálsz és el akarod hadni, két héttel azelőtt megjelented neki: uram én reám mivet ne fogadj, mert én elgyekezem menni kigyelmedtől. Az urad jó neven veszi tőled, mert ha így nem cselekszel, szabad az urad veled, ha fizet-e meg avagy nem, míg az két hetet ki nem szolgálod. Vándorlásodban pedig ha megszorolnál, kontár helyen szabad két hétig mivelned, hogy ha pinzed nem volna, az is csak azért engedtetik meg, hogy az két hétre mit adnak, aval az költséggel tovább mehess, ha pedig kontárnál tovább mivelsz, tégedet az legények felköltének és meg is büntetnek érette, hogy nem itélem, hogy a mi hasznót vöttél volna az kontár uradnál, az mivel megbüntetnek érette. Mikor pedig uradhoz vagy mégy vagy elhagyod, előtte rakd ki egyet másodat, az kételkedésnek eltávoztatásáért. Azért ezekhez tartsad magadat, és jól leszen minden dolgaiddnak kimenetele.»

A czéhújítás napját 1654-ben, egy december 14-én kelt határozatával, az «uj biró» megválasztásának második napjára tűzi s ugyanekkor elhatározza, hogy a mesterasztal költségei fejében az új mester 56 frtot (!) tartozik lefizetni:

Az Nemes es Beöczületes Nemes Tanacz meghintven minden rendbeli cheheket, hogy az innep-napi vendegsegeknek beket hadgion, hanem az innepi napokat megszenteljek. Latvan azért az mj Beöczületes Chehunk is ezt az atjai inteset az nemestanacznak, igen igen kedvesen veven es ex deliberatione el is vegezte egész chehül, hogy az Karacson harmad napjarul diferaltunk az che mestersegnek valasztasat ez mj szabad Kiraly Cassa varasunknak rendtartasa szerint valo nap utan, ugy mint Uj Biro masod napiara, ugy mint reggel nyolcz orara begyülvén az che mester hazahoz samadasra es azt elvegezven, fogjanak eő kglmek az che mester valasztashoz. Az mj Che mestersegunknek idejeben, ugy mint Kállay Eöttuös Mihály és Gönczi Eöttuös István uramnak chemestersegekben.

Az mesterasztal felől illýen deliberatiot tett az Beöczületes che, sok okokra nézve, ugy mint latvan az Beöczületes che, hogy csak az sok szemre való hanjas volt es sok különb-különb fele veszedekesek jöittek ky belöle, hanem ez utan minden ember keesz pénzül ugy mint in summa tegien le fl 56 -² — ebedül eő kglmek senkytül fel nem veszik.

1665. die 5. octobris. El vegezte az boczulletes Che, hoga ennek utanna senki Che mester hire nélkül kenessöt ne vegjen es ne kereskegjen velle, az büntetese egi gira ezüst.

A czéhregesztrom tekintélyes vastagságú kötetének közepe táján az 1600-ban Kassán működött mesterek nevei vannak feljegyezve olyképen, hogy minden mesternek egy-egy külön lap jut oly czél-

ból, hogy arra az időközben eszközölt inasfelvételeket, felszabadításokat, vagy valami egyéb a mester-ség vagy czéh körébe tartozó eseményt fel lehessen jegyezni.

Az első ilyen feljegyzés Boncziday ötvös Istvánra vonatkozik s a következőképen hangzik :

A-o. Dni. 1606. Die 6. February. Mondotta szabadon *Boncziday Eöttwös Istuan* Vram az *Posta Balint* fiat, az *Istuantt*.

Miert hogý Jamborwl ký Toltotte az w Aprod Eztendeýett: wgy Mint Negh eztendött es Harom fertalt, az Egj fertalj Eztendött megh Engette neký, Mert Eött eztendore szegödött volt.

A-o. Dni. 1606. Die 30, May. Szegöttetet *Bonczhidaj Eottweos Istuan* Vram egý Inast, Az Souary BakácZ Andras fiat Az Geczýt (= Gergely) Eött Eztendöre. Kezes peniglen Erötte Sinýr Varallaý Eöttweos Kelemen es Deb(recze) ny Eöttweos Imreh es megh atta az Ceh Igasagatt 3/4 64.

Miként látjuk, e jegyzetben arról, hogy maga a mester mikor követte fel a czéhet, említés sincs téve. Oka ennek az, hogy Boncziday a regesztrom készítése idejét megelőzőleg már régen kassai mester volt, míg azokról a mesterekről, a kik a jegyzőkönyv elkészítése után léptek a czéhbe, már minden alkalommal megjegyeztetik, hogy mely napon «váltotta fel» a czéhet, mennyit fizetett «czéhigassága» fejében s hogy «mester-remek büntetés»-t kiróttak-e reá vagy sem.

Az első ilyen adat 1601. október 8-áról szól és *Szegedi Ferenczre* vonatkozik a következőképen : «Anno 1601. die 8. octobris. Vatota fel az cehet *Szegedi Ferenc* es megh atta az ceh Igasagat : fl 4. Wetetek az Úrajm az mester remekert valo Buntetesert ket Gira ezüstöt, meg atta.»

Az ezután következő sorok már a rendes anyagot tartalmazzák : inasfölvételről s azok fölszabadításáról szólnak, melyekből megtudjuk, hogy a kassai ötvösmesterekhez inast mindig két kifogástalan kezesnek jótállása s 64 denár «czéh-igassága» lefizetése mellett lehetett szegödtetni.

Ha az inas gazdájától megszökött, de hozzátartozói azt óhajtották, hogy a tanuló előbbeni gazdájához visszatérve tovább folytassa tanulását, a czéh legtöbbsnyire megengedi ezt, de különböző megszorításokkal él. Ilyen esetet látunk *Füzesi ötvös Péternél*, kinek megszökött tanulója ügyében a következőképen határoz a czéh : «Anno Domini 1628, szegödtette volt be *Füzesi ötvös Péter* az *Veres Mihály* fiát, Mihókot N-o 4 esztendöre, de mivelhogy az urától elszökött volt és odavándorolt N-o 2 esztendeig, azután haza jöven, ide Kassára, az atyja, *Veres Mihály* megtalálván az czéhet idegen emberek által, az becsületes czéh is mind az atyjának könyör(gését), mind az fiának az ő gyermeki állapotját (megtekintvén) : megengedték neki, hogy töltsön még N-o 2 esztendöt ugyan *Füzesi Péternél* ; ha jámborül kitölti az két esztendöt, az ura is tartozik szabadon mondani és az atyja *fizet az börsületes czéhnek fl 10*, mely 10 forintban mingyárust megadott az atyja fl 6 3/4 60, az hátramaradott fl 3 3/4 40 akkor adja meg, az mikor szabadon hagyják. Ezt ő kgmék egész czéhül iratták be emlékezetre. (Későbbi kézzel) : Tartozik egy tisztességes corlációval is. Az atyjával együtt száz forintig kezesek érte : *Füzesi Péter* és *Veres Mihály*, ha elszöknék ismét ujonnan és idejét ki nem töltené.»

A második esettel 1668-ban találkozunk, a midőn *Laskay István* mestertől tanulója, *Lánczos Imre* fia, elszökvén s «bizonyos ideig, úgymint fél esztendeig oda járván», őt a czéh nagy könyörgések mellett csak 6 frtnak lefizetése mellett fogadja előbbi mesteréhez vissza.

A többi bejegyzés, mely a regesztromban elszórtan, minden kronológiai rend nélkül egymásra következőve foglaltatik, a czéh belső hivatalos életének irányítására szolgáló utasításokat és pro memoriálékat tartalmazza.

Dátum szerint első ezek sorában az a határozat, mely 1607. január 17-én keltezve a czéhújító üléseket nem — miként az eddig történt — minden ujév napján, hanem december hó 27-én mondja ki megtartani. A határozat szövege :

Miert hogy az Mý Regý Eleinkteöl es Attiaynkteöl reank szallott szep rendtartas az volt, hogy Minden Esztendeönkintt az mý Beoczwlleteos Gywlekezeteonkben es Cehunkben szoktanak volt vý Ceh Mestereket es gond viseleöket valasztaný, wgy mint *Januariusnak elseö napian*, Meli kýs karacson napia. Teoczeött Egéz Cehwl unanimi Consensu az Vraimnak, hogy ez napott Bizonios okokert megh változtassak, es ez vtan Jönendöben *Decembernek 27. napian*, meli szent Janos napia, legyen mind számadás s mind Ceh Mester valastas. Okaý peniglen ez napnak változtassanak ezeok,

miuel hogy Prima Dies Jannary Ezentdeönknnek első napia és Innepe, hogy nem ez világý szorgalmatossagban, Hanem Istennek Igeienek halgatassaban müllic el az nap.

Masodik oka, hogy az Mý Beoczwlleteös Cehwnkett Beoczwlleteös szemeliekkkel wgy megh szaporította, hogy az vóks adasbann is es annak eözve Egyenesedesebenn is az Céh Mesterséggh valasztasra alkalmas Ideő kýwantatik.

Harmadik oka, hogy az Ideőnek rovid volta miatt az Cehmestereknek szam adassokban gyakorta fogyatkozassok leottenek.

Negiedik oka, Hogy az Regý szep rendtartas szerint az vý Ceh Mestereknek tiszteossegesen valo hazokhoz valo keseressekben az Ideőnek rovid volta miatt alkolmatlan Ideő volt es az Ideonek alkolmatlansaga miatt ez Mulatssagbol az vrainm keözeött gyakorta Illetlen dolgok estenek. Mind ez felöl meghnewezeött okoknak el tawoztatasaert rendeltek w kegielmek az felöl megh Irt napott, meli vegezést es Conclusiott igyekezönk mindniaian egez Cehwl megtartany, seött ez vtan be köuetkezendő vrainknak is örök emlekezetre hagyvnk minden pontiaiban erossen meghtartany.

Ezt is hozza aduan, hogy az vj Cehmesterek valastassakor az Kollatio az Menire kywantatik az Céh Jauaybul kesittessek es legyen.

A regesztrom többi bejegyzését kronológiai sorrendben a következőkben adjuk egymás után, a végén vonván le azokból a következtetéseket.

1630. die 18. februarj. Vegeztek az Wrainm Egez Cehwl, hogj ennek vtanna minden ember magatt Jol megh moderallia es regj dolgot elő ne hozzon es szemre valo hania ne legyen, mert valakj azt cselekszj, erdeme zerint ualo büntetes essik rajta. Az az egy Gyra ezüst.

Anno 1630. die 27. Decembris. Vegeztek az Vrainm egez chehül, hogy ennek utanna, mikor isten az chemester-valasztasnak napiatt ele hoza, eöregh mestert keözeött az ifu mester keözeött nem hadnak, hanem az negy ifu mesterek segítiek be az voxokatt igaz lelký ismeretek szerent kedvezes nélkül, mert ha ký nilatkozik, hogy valamý oly dolog lenne ez valastasban, az ký oka leesen, eő kigiet egez chehül megh büntetik.

1634. die 27. Decembris. Vegestek egez chehül eő kigie(lmek), hogy ez utan mindenkor egy öregh mestert hadnak keözeöteök, hogy ez utan ilien mod nekül vallo dolog ne esek az chemesterek valast(sa) felöl es szemre vallo hania ne lenne, mind az negy ifu mesterek adtanak okott mindenre, peldanak okaiertt, hogy az voksokatt cedulaban ha megh mutatink, nem esik tistesegedre che mester Vram.

1638. Juny. 7. Vegeztek ö kigielmek egez chehöl, hoga az, ki az lelket elmongia az cheben, ennek vtanna egi forint legeni az birszaga, ha penigh nem enged az ech büntetessenek, biro vramnak tartozanak az chemesterek hirre adni. Söt penig ez az vegzes az mi chemestersegünkben, tudniillik Nagi Baniai Istuan es Huniadi Janos ideiekben.

Anno 1658. die 23. Septembris. Az boczülletes C: el vegezte, hoga valaki az bö. C: titkat ki viszi es vagi felesegenek, avagi masnak ki mondgia, tehat az Börtön hazban vizik es onet alkussik az bö. C: megh bünteti, avagi akkor mi dolgott is ha kibeszelli, az C-ben lot dolgott.

Anno 1666. Die 15. Julij. Az Bechületes Eöttves Che el vegezte egyenlő akarattól, hogy az mely Ifu az bechülletes Cheben be akar allany s minden igassagaval akar elny, tegyen le be allo penztt hett magyar forintott.

Anno 1689. die 17. Junij. Akar mely mester legeny I(ste)n elen valo karomkodo szitkokal él, soha az meg nem érdemlet buntetést el nem mulattya az becsületes che vegezesébül.

Anno 1706. die 1. Martii. Az nemes Cassai becsületes Ötves mester emberek (kihúzva: látván országunknak) jó rendben való vevésre és Consensusából végezték, hogy az mely munkát az edgyik mester emberhez az munkáltottató ember viszen, de az munkáltottató ember azzal az mester emberrel meg nem alkhatik, vagy meg nem akar alkudni, tehát adgya tudtara mindenik mesterembernek az a mester ember, és ha pedig észre veszi, hogy valamely mesterember olesőbban csinallya, mint az, a kinél elsőben volt, tehát az böcsületes Cheé elvegezte melto büntetését megbüntettetik, második ezt is el vegezte az becsületes Cheé, hogy az mellyik edgyik az másik munkáját meg aranyazza, megbüntettetik

méltó büntetéssel es hasonlokepen valamely mester ember mas mester ember uj munkajat megprobalya melto a büntetesre.

Anno dni 1741. Vegeztetett az Nemes Cehben, hogy minden becsületes mesterember probat tartozek adni fel quntli ezüstöt 12 probast, ha jobb lesz, annal job lesz.

Kiterjed továbbá a regesztrom az egyes kihágások s az ezek megtorlásának módjaira is, így például 1635. október 22-iki kelettel írja :

Egrý Eöttnes Matiasnak volt egy Eöttnes legienie, Bekesy Janos fia, *Bekesy Pal* nevű, az ki ideiet ugian Egrý Matiasnal teotöte ky inassagaban leven, szaros (=záros) supladaiat megh nituan és penzet ky veven, az meliet maga sem tagadot ugj mint Halasy Georgh es Füzesy Peter eleött, melireöl levelet is adott, hogy ez után hiven szolgalia. Ismet az utan uivlagh lopasban erven legien kor (?) az mely lopot marha az beoculetes Che eleött uolt egez che kis Biro Vramat megh talaltak es eo kget io akaratiból az che bünteteseben adtta, az che arra ment, hogy az mostany Eöttves legienieket behivatak es hasonlo kepen az Eottues Inasokat is es az inasok atal megveretesek korbaczal, peldanak okaert, hogy ez utan ha ilien dologh teörtennek, minden legien es inas tanulion rola.

Söt a kontárságra is szolgál adatokkal, a mint azt két izben feljegyezve látjuk :

1643. die 30. Januarij. Jöve mi előnkben illien dologh, hoga it valo tanituan : *sepsi Benedek mester*, megh talaluan az büczülletes cehet, hoga sepsiben egi keues korik kontarnal miuelt volna, suplicaluan az büczülletes cehek igérvén magat, hoga az büczülletes céhek akarattia ala boczatana magat, annak okaert latuan az büczülletes céh engedelmességét, büntették ő kigelmek es engettek czak egi tallérra, ugi, hoga az legienieknek is keresse keduet Bibaleual.

Anno 1697. die 7. augusti jöt az botsületes che eleiben egý erdelyi Sis Mihaly Janos dolga Möesz Samuel uram Legenje es holmi illetlen dolgajert, ugymint Contorsagaert az ura hire nelkül az bötsületes che meg büntete pro fl 3 és az mely contarsagat talalt, az Cze elvete.

A mivelésbe beadott ezüstről végül egy feljegyzést találunk :

Anno 1645. Propter memoriae felakarván az becsületes czéh jegyeztetvén : Istenben kimult Kökenyesdj Jánosnak az mi kicziny ezüstj avagi penze maradott volna, hogy jövendőben is az becsületes che meg ne busulna miatta, hogy ha valakj keresne jövendőben, tehat tudna az becsületes che is magat mivel oltalmazni, szám szerint ezüst no 1 gira es 6 nehezek es egy forint es huzon het penz.

A czéhládában elhelyezett tárgyak kimutatásáról s arról a körülményről, minő készleteket vettek át az évenként megejtett czéhujtások alkalmával a czéhmesterek, 1637 óta csaknem másfél évszázadon át hallgatnak forrásaink. Csak az 1753-ban eszközölt czéhujtásnál találjuk újra feljegyezve a czéhnek «minden javai»-t, mely ekkor áll «egy 16 girás fontból, egy aranyos jelből, egy ezüst czéhtáblából, egy próbaköböl tőjével együtt, egy jelütő ponczolból ugyan két pecsétjével együtt és aranyos czéhtáblából, mely ezüst, a lába pedig réz, végre egy kétágú korbácsból.»

E czéhatározatok, bár nem nagy számban maradtak reánk és egymástól teljesen független dolgokra nézve tartalmazván intézkedéseket, a czéh belső életének összefüggő képét nem képesek elénk varázsolni, mindamellett becses adalékokul szolgálnak arra nézve, hogy a XVII. és XVIII. századbeli kassai ötvösök czéhéletébe imitt-amott bepillantsunk s így egyik-másik dolguk felől némiképen tájékozva legyünk.

Így megtudjuk, hogy a czéhbe álló mester 1600-ban s azontúl 1666-ig 4 frt beálló pénzt tartozott lefizetni a czéh pénztárába. 1666-ban már 7 frtra emelik fel ezt a díjat, mely a XVIII. században 10—15 rajnai forintok között váltakozik.

A czéhmesterek választása alkalmával 1630-tól kezdve az ifju mestereket az öreg mesterektől elkülönítették; a szavazatokat, melyek írásban adattak be, az ifju mestereknek kellett beszédniök s beszolgáltatniök, a lelkökre köttetvén az eljárás becsületes és lelkiismeretes végrehajtása. Azonban a választási mód illetén formája csakhamar visszaélésekre adott okot, mert az ifjú mesterek a voksokat megmutogatták, a miért, ellenör gyanánt, a czéh egy öreg mestert rendelt az ifjú mesterek közé.

A czéhesek sorában divó csúnya káromkodás megszüntetése tárgyában 1638-ból találjuk az első intézkedést, mely még aránylag enyhe, hiszen csak arról szól, hogy a ki a czéhben a «lelket» elmondja,

1 frttal büntetessék, engedetlenség esetén pedig az ügy a városi bíró elé terjesztessék. A káromkodás rossz szokását azonban ez az intézkedés nem volt képes megakadályozni a mesterek között, sőt hovatovább mindinkább jobban elfajult s nagyobb mérveket kezdett az ölteni különösen a legények sorában úgy, hogy 1689-ben a czéh új tilalmat kénytelen közöttük kihirdetni s a regesztromba beigtatni, a mely tilalomban hangsúlyozva van, hogy a mely mesterlegény Isten ellen való káromkodó szitkokkal él, megérdemlett büntetését elveszi.

Nemcsak az ötvösöknek, de minden kassai czéhbéli mesternek is, miként arról alább még leszen szó, kötelessége volt elhunyt polgártársa fölött (fölváltva) virrasztani s őt végső útjában kikisérni, a czéhes polgárok szerepelvén koporsóvivők gyanánt. *Hunyadi ötvös János* e kötelességét 1628. november 11-én súlyosan megsértvén, arról a regesztromban e följegyzés számol be: «Temettönk az mor (= város fala) melleö(l) egy halottat, tudny illik az szegény Dobos Christófnét, eöregh asszont, mely temetségen az mi chéhünk is ielen lévén, az ifiu mesterek keözül egik, tudny illik Hunady János, az *halottat el vetette és el is ugrott melleöle, az sárban hadta és más veötte fel*, mely dolgot az böcsületes ché nagy kárnak és gyaláztatnak tartván, el nem akarván szenvedny, egéz chehül Hunyadi Jánost az börtönházba vitették és harmadnapig ott tartván, annak utána idegen szemeliek az böcsületes cehet meghatalálván, csak bocsátassa ki az beöcsületes ché, mindenben kedvét keresi. Mely vétkeier vetett volt az böcsületes ché két gira ezüsteött, pénzül fl 16., de mivel hogy annak utána keönicorgesett megtekintvén, enetek az uraim ezt az büntetést fl 10 $\frac{1}{2}$ 80., de így, hogy emlékezetre az che könyvében be irattassék, emlékezetre, példának okáért.»

1632-ben Váradi ötvös János «áll föl» a czéhülésben s «mutogatván ő kegyelme sokrendbeli fogatkozását», arra kéri a tanácsot, engedné meg neki, hogy a halotthoz való menetel alól felmentessék. Ugyanezen alkalommal kéri a czéhet, hogy, habár «próbaszedésen mindenkor tehetsége szerint jelen leszen» is, de a czéh «jelét» (t. i. a hitelesítő ponczolt) vigyék hozzá s ott bélyegezzék le elkészített munkáit s hogy ha pedig «jelelvetés esnék», ő kegyelme az czéhnek kedvét fogja keresni. Kétrendbeli kérelmét, tekintettel könyörgését és «sok rendbeli szolgálatját», a czéh teljesíti is.

A czéhbéli ötvösmesterek rendes foglalkozásukon felül a mesterségük gyakorlásához szükségelt higanynyal formaszertinti kereskedést is üztek, a mi a czéh mesterek újabb tilalmát provokálta, miről a regesztrom e följegyzése ad számot:

«Die 5 octobris Anno 1665. El vegezte az böczülletes Che, hogi ennek utanna senki Che mester hire nélkül kenessöt ne vegyen es ne kereskegjek velle, az büntetese egi gira ezüst.»

Bár az ötvösök s minden más kassai czéh számára a privilégiumokat a legrégibb idők óta a városi tanács szolgáltatta ki, mégis csak 1707. márczius 4-én jön arra a gondolatra, hogy a czéheket privilégiumaik eredetiben való bemutatására kényszerítse oly czélből, hogy azokat a város jegyzőkönyveibe beigtassák «ha találnának elveszni».

A czéhek belső életében legritkábban előforduló *nótiáriusi* tisztségre *) a kassai ötvösök 1757. jan. 11-én választják meg egyik mestertársukat, *Schuller Tivadart*: «Wie auch die löbliche Mittel hat concludirt, dass die löbliche Zech einen Notarius soll haben, wie auch den H. Teodorus Schuller, das nach diesen alle ainkuffen sollen annotiret werden, wie auch die ausgaben». A czéhjegyzői állás tehát a tanács parancsából szerveztetett s ennek feladata a bevételek s kiadások feljegyzése volt. Egy 1789-ből eredő adat tanúsága szerint a jegyző erre az évre 2 frt fizetést kapott.

1756. július 10-én a czéhesek egyértelmű kérése alapján a tanács határozatot hoz az ötvöslegények hétfői faczérkodása ellen is: «dasz wen von unsz ein Gszell einen *blauen Montag* machen wird, derselben wird jeder (?) der einen hat, kein Attestat zu geben.»

1761-ben a czéh minden jószága gyanánt *egy láda, egy ezüsből való* jel s *egy korbács* említettik; 1767-ben «egy irjel és korbács és irjel táblával együtt» szerepel, 1780-ban pedig elkészítetteti a czéh új czéhládáját, melynek asztalos-munkája 14, lakatos-munkája pedig 6 frtba került. Ezen czéhláda,

*) A miskolci es izmadiák 1754. évbéli czéhlevelében említettik eme tisztség először. *Szádeczky Lajos dr.* A czéhek tört. Magy. 43. l.

fiókjában egy próbakövel, jelenleg Kassán, a Felső-Magyarországi Muzzeumban őriztetik, de abban néhány XVI. századbéli szabadító-levelen, az 1601. évi czéhartikulusokon s több XVIII. és XIX. századbeli okmányon s jegyzőkönyvön kívül a régi leltárban foglalt tárgyak, jelütő ponczolok, czéhtáblák stb.. sajnos, többé már fel nem találhatók.

Láttuk s már előbb is hangsúlyoztuk, hogy a kassai ötvösczéh szabadalomlevelét a város tanácsától nyerte; ez örökös annak szigorú megtartása fölött, ő renoválja, bőviti meg egyes alkalmak esetén, ő pótolja újabb szabályzataival annak egyik-másik pontját s felelősségi peres esetekben mindig ő ítélkezik, valaminthogy ő dönt kétes esetekben, vezeti a peres ügyeket s ítélkezik a mestereknek egymás között fennálló s magát a czéh-életet illető ügyes-bajos dolgokban is.

A rendelkezésünkre álló adatok között számos példát találunk minderre. Így már 1592-ből tudjuk, hogy Boncziday István két más ifjú mestertársával panaszt emel a tanács előtt a czéh azon határozata ellen, hogy csupán a fiatal mestereknek kell vásárok idején a kapuk előtt állaniok. (Lásd Boncziday István czíme alatt.) Ez esetben tehát nemcsak a czéh határozatát teszi bírálat tárgyává, hanem egyszerűen megsemmisíti annak végzését is. 1601-ben a czéhet 20 frtnyi birsággal sújtja, mert egy oly ifjút vett föl tanulóul, kinek nemzetségelevele nem volt s midőn 1631-ben egy Burda András nevű inas feltámadt gazdája s mestere ötvös Balázs ellen, őt megöléssel fenyegette s e miatt a czéh előjárói az inast elsőben veréssel büntették, azután megvasalva a börtönbe zárták, végre a városból is kitiltották, hogy ahhoz 12 mértföldnyire meg se maradjon, a tanács, mert ezen ítélettel a czéh hatáskörét túllépte s magát a város és a tanács privilegiális jogaiba ártotta, az ötvösczéhet 200 frtnyi pénzüsszeg lefizetésével büntette meg, egyben megmásván a fiu ellenében hozott ítéletét is. (Lásd: Ujfalusi ötvös Balázs alatt). Az ötvösczéh ezt az esetet, hogy a jövőben «kij minden soriebeől ne fizesen» s mert «ezeket akartuk eltávoztatni és ez dolgot peldanak okaert egész chehül irratak be az che mesterekkel» a czéh-regesztromba, «hogy ez utan ilien dologh teörtennék, minden ember eseben vegie magott, kiteől Isten oltalmazon egész chehül benünket, minian.» A regesztrom felemlíti azt is, hogy a tanács ezen 200 frtnyi birságukat «nagy keőneörgesekre» és «adigh futuan az chehmesterek sok keőneörgesekel . . . es adomaniokkal», leszállította. Feljegyzi az «adomány» tárgyát is, mely állott a czéhládában talált *egij regij formara vallo roljos arianij giürü*-ből, «mely giürüben uolt *sarga krisolitus keő*» . . . «Ezzel — írja tovább a regesztrom — szállítottuk le az ket szaz forintott, de azon küül az ket chemestereknek adomaniok es faratsagott, az kit nem is akarunk megh mondanj».

A czéhújítások alkalmával a tanács rendszeren rövid szavakban megemlékezik az egyes czéhekről is s a XVIII. században majdnem minden évben találunk rövid feljegyzéseket, melyek az egyes czéhek számára kívánnak direktivákul szolgálni. Így 1612-ben az ötvösöknek meghagyatik, hogy *az reghi probat megtartsak, igazan mivellienek s aranizza(na)k*.

1627-ben a mészárosok, szűcsök, asztalosok, nyereggyártók, erszénygyártók, kötelesek, fazekasok, nyírók, takácsok, gombkötők, borbélyok, fegyverderék-csinálók és sütők czéhével az ötvösök *önöző szerszámmal* rendeltetnek «az (esetleges) tüzhöz», míg a többi czéhek felváltva fejszékkel, sajtárral, kupával, horoggal, létrákkal tartoznak kivonulni, a vargák bőrvedrekkal, a czizmadiák pedig a város házán elhelyezett vedrekkal «jőjjenek és oltalmazák a várost.»

De a miként megtudta őrizni a czéhesekkel szemben a maga tekintélyét s jogkörét a tanács, akként meg tudta védelmezni a czéhes polgárokat az ő igazságukban is. 1616-ban keresi meg az ötvösczéh a tanácsot, hogy «Czehigazságokban megh oltalmazsak, ez az kik titkon megveszik az üstöt (sic! e helyett: ezüstöt), hogy confiscálhassák». Vagyis, hogy az ezüstöt az ő tudtokon kívül titkosan árulják az emberek a városban s e miatt nagy kárak támad. A tanács deliberációjában kimondja, hogy: «Megoltalmazsak és vigyázzanak az emberekre». S mert kimondta, meg is tette.

Éppen így megvédi érdekeiket a czéhesek «zsirját szopó» himpellérek ellenében is, kik ellen 1690. május 22-én az összes kassai czéhek actióra kéri fel a tanácsot. «Olvastatik — írja az egykorú jegyzőkönyv — a czéheknek supplicatiói, hogy tudniillik néminemü *kantarok* jöttek az városban, az kik csak *zsirját szopják*. Kihez képest küldgyő ki az városról őket, holott nem akarnának, tehát szerszámokat sequestráltassa. Tetszett azért a N. Magistratusnak kívánságok szerint cselekedni és megizenni

nekiek, hogy ki menjenek, holott nem, tehát szerszámokat, az kikkel dolgozhatnak, sequestráltatja».

Még vallásbeli s privát életük mozzanataira is irányítólag hat a tanács. Így a többi közt az 1637. évi articulusok 13. pontja rájuk szabja: «Mint hogy ennek az mi királi szabad városunknak régi szép rendtartása szerint céhes Uraim tartoznak *fizetésért* (sic!) az halottat elkisérni, nem elég lévén pedig, hogy csak az sirhoz menjenek, de sőt tisztességesen vissza is kísérik az keserveseket: kívánja azért az N(emes) T(anács), hogy ennek utánna céhes uraim ehhez tartsák magokat, természetünknek törvénye is ekként kívánván (ezt) tőlünk».

Már kevésbé apodiktikus, sőt éppen a fentebbi határozott hangtól egészen eltérő módon van az 1675. évi május hó 5-én hozott határozat megfogalmazva, a mikor t. i. «plébános ur püspök ur ő Nga nevével proponálta, hogy úrnapi proceciójakkor az czéhek compareáljanak». A tanács egész röviden válaszolja, hogy «plébános ur eö kglme prédikálja s hirdesse ki; prédikálván, a *kinek kedve lészen compareáljon az szent processión*». A ki az ezen korbéli vallási villongásokat ismeri, s ismeri az akkori speeziális kassai viszonyokat, megérte ennek a határozatnak rövid tenorját is.

Maga a város még ezen korban is megőrizte azt a supremáciát, melylyel az előbbi időkben mindenkor élt s melyet a szomszéd városok polgárai fölött gyakorolt. Oly nagy volt e fenhatósága, hogy őt kérték fel bíról a más városbeli czéhes polgárok között felmerült differenciák kiegyenlítésére s e tekintetben a prioritás jogát nem csak gyakorolta, de erélyesen meg is követelte mindazon alkalmakkor, valamikor csak ez ellen a szomszéd városok polgárai vétettek, vagy véteni látszottak. Erre vonatkozólag egy érdekes esettel számolhatunk be, mit a városi jegyzőkönyvek 1626. május 11-iki kelettel a következőkben jegyeznek fel: Lőcse városa Colmitius János által intercedál az mesteremberek végett, hogy városunkból bizonyos atyánkfiait küldenénk fel, kik az ő köztök való differenciát szállítanak le, mivel hogy *ez előtt is, ha valami controversia oriáltatott az czéhes emberek között, tehát az városnak deputált követei szoktak bizonyos helyen azt eligazítani; azért ugy monol, mi is követeink által lennénk jelen az hová az négy város (t. i. Eperjes, Lőcse, Bártfa és Kis-Szeben) rendelve. Deliberatum. Mivel hogy csak írni sem méltóztattak és azt sem jelentették meg, hogy mikor kellessék egyben gyűlni, megtetszik, hogy lőcsei uraim igen kívánnák az prioritást, azért az régi szokástul nem tendálunk, mert mi szoktunk de termino et loco terminálni. Beadta erre Lőcse városa a derekát s már július 24-én tárgyalják a kassaiak, hogy: «Az Lőcse városa írt, hogy az Czéhesek mia *prefigálnánk mi terminust*, azért kegyelmetek lássák. *Deliberatum*: Méltó az, hogy jelen legyünk, azért ad 17. augusti legyenek jelen Eperjesen. Kelletik azért bizonyos atyánkfainak jelen lenni, azért Wenczel Schwertel és Vass Mihály U(raim) menjenek el.»*

Itt emlékezünk meg a kassai ötvösök tornyáról is, melyről már előbbi fejezetünkben szözlöttünk. A czéhregesztrom a czéhuajtások beigtatása alkalmából 1615-től említi *az toron kwlczat*, a melyet a czéhmesterek a czéhládával s a benne lévő holmival együtt kezeikhez vesznek. E leltárszerű jegyzetek a regesztromban 1637-ig nyomozhatók ki s ezek mindenikében előfordúl a nevezett kulcs s így a torony szakadatlan időrendben az ötvösök védelmére van bízva. Ezeken a feljegyzéseken kívül a kassai levéltár okmányai még hat esetben tartalmaznak adatokat a toronyra nézve. Így 1640. márc. 29-én az ötvös-czéh supplical «az ő tornyok megépítéseért, hogy az N(emes) T(anács) viselne gondot, mivel az égéstől fogvan károsan úgy áll és elégtelenek magok az megépítésére. *Deliberatum*. Noha ők tartoznának vele, az Nemes Tanács pro hac vice megépítetteti».

Kitetszik e deliberatióból, hogy az ötvösczéh (s azt hisszük, minden népesebb más czéh is) mindannyiszor, valahányszor tornya megrongálódott, saját költségén tartozott azt helyreigazítani. Az a kifogásuk, hogy ők maguk elégtelenek annak megépítésére, elfogadhatónak nem látszik, mert ebben az időben számra s vagyorra még elég gazdag volt a czéh, hogy annak kijavittatását maga eszközölhette volna. Másként áll a dolog 1706-ban, midőn szept. 2-án, tehát a mikor a város Rabutin készüldéseinek neszét vette, a tanács által «az süveges, füsüs és eötves czéheknek committáltatott», hogy az tornyok építésében accomodálják magokat a N. Magistratustól kiadott decretum szerint». Ekkor ugyanis ha e feljegyzést jól értelmezzük az ötvösöknek maguknak már nincs külön tornyuk, hanem a süveges és füsüs czéhekkel egyetemben bírják s ezekkel karöltve védelmezik azt ostrom esetén. Még-

inkább megerősít ebbeli gyanúnkban egy 1707. jan. 4-én kelt feljegyzés, melyben, midőn Keczer Sándor főcomissarius a város megerősítését sürgeti, a város «szaladháza» (maláta-ház) «a mézszáros utcán, a süvegesek és ötvösek tornyánál» levőnek lenni mondatik. Továbbá a tanács 1707. jan. 24-én tárgyalja Rákóczi Ferencz kemény parancsát és ebből kifolyólag pro 2-do meghagyja, hogy «a czéhek magok tornyait építtessék fel»,*) mely parancsból kifolyólag az ötvösök, fésűsök és süvegesek kérelmére (ad instantiam Aurifabrorum, Pectinearorum, Piliatorum) resolváltatott, hogy «a magok tornyának (és nem tornyainak) felső padimentumát jó öntéssel (sic!) a jövő tavasszal csináltassák meg, vgy a hajazattyát jó sindellel fedessék be». Ezek az utóbbi adatok míg egy részt az ötvösök tornyának helyét fixirozzák, másrészt egész bizonyossággal kimutatják, hogy 1706-ban az ötvösöknek maguknak már csakugyan nincsen tornyuk, hanem két más, a fésűs és süveges czéhhel közösen bírják azt s ezekkel egyetemben tartoznak annak kijavítása felől is gondoskodni.

S ez nem is lehetett másként. Kassán az ötvösök létszáma a XVIII. században összesen 40 emberre rug, egy évtizedre tehát átlagosan csupán csak 4, magára az 1706-ik évre pedig 8 ember esvén, ezzel a létszámmal lehetetlen volt egy bástyatorony önálló megvédelmezését eszközölni. A megcsappant számon tehát más czéhbeliek bevonásával kellett segíteni.

De térjünk vissza a XVII. századi állapotokhoz.

Jóllehet számra nézve a XVII. században a mult századbéli arányhoz képest határozott sülyedést nem tapasztalunk, mert összesen 114 ötvösmesternek nevét sikerült e korban megállapítanunk, mégis kénytelenek vagyunk constatalni, hogy különösen a század második felében határozott elernyedéssel találkozunk az ipar eme ágában is, éppen úgy, mint bármely másnál, melyet jólét s virágzás tekintetéből maga az általános jólét s az általános virágzás befolyásol.

Mielőtt erre rátérnénk, adjunk elő néhány esetet, a czéh belső életének s az ötvösök egymás közötti érintkezésének illusztrálására, előre bocsátván, hogy az ilyen peres esetek különösen az általános miveltiségnek kitünő hévmérői s jobb korfestők bármely hosszú fejtegetéseknél.

Időrendben haladván, lássuk első sorban az ötvös Kelemen *Alchimista-arany*-a ügyében megindított pert. Az 1611. szept. 16-án Kassai ötvös István kérelmére megindított perben a beidézett tanuk eskü alatt kihallgattatván, vallják, a mint következik:

1. *Eötuös Imre*. Ezelőtt úgy mint 9 esztendővel Ötvös Kelemen vött volt egy szatmári némettől valami ál-aranyakat, melyet akkoron eszébe nem vött, hogy igaz arany legyen, sőt másnak, itt való ötvösöknek eladta; az sem vette eszébe, hanem azután, hogy az tűzben megpróbálták, úgy vették eszékben, hogy nem igaz arany, hanem *alchimista arany*. Azután ez a dolog ment az czéh eleibe és az czéh megbüntette Ötvös Kelement. Mesterségét elvették bíró uram hírével es ezután ezt e dolgot eltemették. Azután Cassay István uram dolgából értöttem, a ki ezen (?) megharagutt, mondván: «Micsoda semmilyen embereket tartotok közöttetek? Ki gyilkos, ki parázna, ki hamis aranynyal kereskedő!» De senkit nem nevezett. Ezeknek utánna ez az Békéssi Eötuös István az czéhben fölállván, ezt az dolgot szemére vetette Kelemennek, hogy mellette nem ül, mert olyan hiten álló aranyakkal kereskedik; mely immár annak előtte el volt igazítva az czéhben, sőt ugyan ő maga volt egyik, a ki elvette mesterségét és ismét könyörgésére megadta neki.

2. *Eötuös Gáspár*. Én Becskerekinél akkor nem voltam, hanem másoktól hallottam, hogy ugyan úgy esett az szitok. Hanem azután házamhoz jöve az a Cassay Eötuös István és ott házamnál is ilyen szókat szóltott, mondván: gyilkosokat, paráznákat, hamis aranynyal kereskedő archemista . . . Én intetem, ellegyen e sok szó nélkül, de ő ugyan azért mondotta.

3. *Becskereki Ferencz*. Egykor 8 óraker hozzám jött Cassay Eötuös István; valami tikmonyt sütöttem neki és 1 itcze bort hozattam. Azonban által jött házamhoz Békéssi Eötuös István és beszélgettek egymással. Azonban mondá Békéssi Eötuös István Cassay Istvánnak: azt mondják házad népe felül, hogy valami elveszett . . . sőt ugyan Eötuös Kelemen ő maga is beszélgette. Erre megharaguvék Cassay

*) A tornyok a Rabutin által 1706. őszén végbe vitt ostrom alatt sérültek meg.

Eötuös István és haragjában kést rántván (?), haszud, úgymond, az hamisan élő, hamis arannyal kereskedő beste kurafia! Az czéhben mint mondtuk egymásnak, azt nem tudom.

4. *Egri Eötuös Mátyás*. Én akkor az mesterremeket csináltam Becskereki Ferencz házánál, akkor hogy ki s be jártam, találék szinte akkor az szobába jönni, mikor Cassay Eötuös István az szókot mondotta; hamis arannyal kereskedő embert tartotok keztek, de senkit nem nevezett.

5. *Forintvereő István*. Én ott nem voltam az vendégségben, hanem azután az czéhben hallottam az Cassay Eötuös Istvántul, hogi mondotta Békéssi ötvös Istvánnak, szerető (?) uram, én tégedet nem kértelek prókátornak . . . És itt jelentette meg, melynek nem kellett volna lenni. Erre Békéssi Eötuös István azt felelé: mit mondottam, igazat mondottam.

6. *Eötuös Mihály*. Én Cassai Eötuös István szájából nem hallottam, hogy szidalmazta volna Eötuös Kelement, hanem az Eötuös uraimtól hallottam, hogy beszélgettek, mennyit szidalmazta volna Eötuös István Eötuös Kelement. Hanem annakutána, mikor az czéhben voltunk, Békéssi ötvös István mondotta Kelemennek: nem ülök melletted. Amaz föl kelt, el akart menni, de az ötvös uraim nem eresztették, hanem azt mondották, üljön le csak.

Körösi ötvös János lényegtelen vallomása után *Eötuös Ambrus* mondja, miszerint Cassay ötvös István «hamis esaló Alchemista-arannyal kereskedő, pópista feleségü, lélek beste hirös kurafia»-nak nevezte ötvös Kelement. Az ügyben a tanács által még ötvös Boldizsár, ötvös Ambrus, ötvös Jakab, és Hegedüs Jánosné hallgattattak ki, azonban ezek csekély értékű vallomásaira már csak azért sem térünk ki, miután a tanukihallgatási jegyzőkönyv csönka s az ügy teljes befejezését nem tartalmazza.

Érdekesebb ennél az 1614-ben tárgyalt per, mely egy mesterasztal alkalmából adott lakoma alatt eltűnt ezüstpohár miatt Hunyadi ötvös István ellen van folyamatban, de a mely perben őt a tanács «mivel hogy az tanuk netalántán annak utána ugyanazon pohárt más embernél is látták» felmentette.

A pört, miután aprólékos részleteivel kitűnően megvilágítja a czéhesekek különösen ama szokásait, a melyekkel a mesterasztal megadása körül éltek vala, egész terjedelmében ide igtatjuk, a mint a tanuk kihallgatásaival az elkezdődik, a tanács ítéletével befejezést nyer s a mint következik: 1614. márc. 14.

1. *Wáradi ötvös János*. Hogy ötvös Gergely az mesterasztalt megadta, én forgottam mellette; annak utánna az czéhnek szokása szerint egy kosoros (=koszorús) pohárt elköszöntem Eötuös Gergely képében Hunyadi Istvánra, minthogy az mesterasztal ő rajta vagyon. Immár elvötte tőlem, megköszönte, kezben Forintvereő István, megittam azt, azután ötvös Gergelynek adtam, hogy megtöltse; hogy megtöltötte, ő neki is meg kellett innia . . . Adta azután Hunyadi Istvánnak, mint koszorústól az pohárt, én azután nem láttam, ha Hunyadi István elköszönte-e és megitta-e a bort, hanem csak a koszorút láttam a fejében. Arról gondolkodtam, hogy talán megitta és azután hová lett a pohár, nem tudom. Hanem azután az egész czéh(ben) (?) . . . hallottam, hogy az Forintvereő szolgája azt mondotta, hogy vagy kétszer abban a pohárban, a ki elveszett, bort hozott az urának.

2. *Eötuös Mátyás*. Láttam azt, hogy Wáradi Eötuös János megitta azt a koszorús pohárt, de azt nem láttam, hogy ötvös Gergely megitta és Hunyadi Istvánnak adta volna, minthogy arra gondom nem volt. Hallottam azután Forintvereő István szolgájától, hogy azt mondotta, hogy az ura egy pohárral bortul haza küldötte, a mint láttam is egyszer, hogy hozott bort egy pohárba, de nem tudom, ha az veszett-e el vagy más.

3. *Boér Ferencz*. Én nem tudom, mint s hogy volt; láttam azt, hogy Hunyadi István fejében az koszorú volt, pohár is állott három előttünk, de nem tudom, melyik hogy veszett el.

4. *Eötuös Balás*. Láttam azt, hogy Wáradi ötvös János Eötuös Gergely képében elköszönte Hunyadi Istvánra. Forintvereő Hunyadi István képében fogadta; a mint megitta, úgy adta aztán Hunyadi Istvánnak koszorústól, és (azután) Hunyadi Istvánnak tet(te) fel (fejére) (?) az koszorút, mert téged illet ezután az mesterasztal, de ha megitta-e, avagy hová tette a pohárt, nem tudom.

5. *Ziget István*. Láttam azt, hogy Eötuös János és Gergely az koszorús pohárt megitták és Hunyadi Istvánnak adták, még nem akarta elvenni, hanem hogy Forintvereő szólott neki, úgy vette el és a koszorút fejébe tette. Sok ideig állott előtte a pohár. Láttam azt is, hogy a tányéron egynéhányszor emelgette, de azt nem tudom, hová lett a pohár, mert alá s föl jártam.

6. *Halasi Georg, Zegedi Ferencz szolgálja.* Láttam, hogy Eötvös János Hunyadi Istvánra köszönt egy koszorús pohárt, kezébe is adta, de megitta-e, avagy hová tette, nem tudom, mert alá s föl jártam.

Márczius 18. Az Actor (Ötvös Gergely) ügyvédje, Balogh Pál uram, kezdi meg e napon a tárgyalást. Mivelhogy — mondja ő — a czéhnek rendtartása szerint ötvös Gergelynek az mesterasztalt meg kellett adnia, kért tehát barátjától valami pohárokat, hogy vendégit tisztességben tartsa. Az ebéd fölött, hogy vigan laktak az uraim, az pohárok közül egyet választott Wáradi ötvös János, borral megtöltötte és elköszönté Hunyadi Istvánra, főtül még a pohárra koszorút tett és így adta oda. Azonban megitta-e, avagy hová tette a pohárt, nem tudjuk, de elveszett a pohár. Azt kívánjuk, hogy említett adja, kinek adta a pohárt. Kívánjuk, hogy megadja a pohárnak az árát, avagy olyan pohárt csináltasson, mert minékünk azt meg kell fizetnünk.

Ezzel szemben Hunyadi István, az alperes, személyes védelmére a következőket mondja: Én nem tagadom, hogy a koszorús pohárt reám nem köszöntötte volna az actor és kezembe nem adták nekem, de én Forintvereő Istvánra köszöntem és megittam, kiadtam, hogy megtöltsék, de azonban a czéhmaster uraim parancsolatjából ki kellett mennem és az czéh borából hoznom, azonban elfelejtkeztem a pohárról, nem vigyáztam többé a pohárra, ha megtöltötték-e, avagy nem . . . azért minthogy én szinte oly vendég voltam, mint az több uraim, és én reám a pohárszéket nem bízták, nem is tartottam vele, hogy poharuk után vigyázzak. Azért én semmivel nem tartozom.

Az így megszorult ügyben a tanács további tanukihallgatásokat rendel el, a mely alkalommal a következő vallomások jegyeztetnek föl:

1. *Eötvös Blasius.* Láttam, hogy Wáradi János a koszorús pohárt elköszöntötte Hunyadi Istvánra, oda is adta neki, de azt nem láttam, hogy megitta volna Hunyadi, mert nem vigyáztam reá.

2. *Eötvös Mihály.* Láttam, hogy Hunyadi Istvánra köszöntötte a pohárt, de azt nem láttam, hogy megitta volna, de Forintvereő István előtt láttam azután a pohárt.

3. *Eötvös Mihály felesége.* Láttam, hogy a koszorús pohárt Hunyadi Istvánra köszöntik, de ő kinek adta, nem láttam, az koszorút is láttam, hogy fejébe volt.

4. *Kerekes Mihály.* Mert hogy bort hordottam, semmit sem tudok. Hanem az Forintvereő István inasát találtam elő az czéhmaster . . . egy pohár volt nála, kérdém, hová megyen vele, mondá: borért megyen haza, mert az asszony ezt a bort nem szereti.

5. *Telegdi László.* Láttam, mikor Hunyadi kezébe adták a pohárt, de ő kire köszöntötte, azt nem tudom.

6. *Csász Pál.* Minthogy ötvös Gergely szolgálja voltam, akkor alá s föl jártam, szolgáltam. Láttam azt, hogy Wáradi elköszöntötte a pohárt Hunyadira és Forintvereő képében felelt. De én nem tudom, mikor adta oda.

7. *Dániel Forintvereő István inasa.* Láttam, hogy Wáradi ötvös János ötvös Gergely képében Hunyadi Istvánra köszöntötte és az uram, Forintvereő István, Hunyadi képében megfogadta. Mikor megitták és oda adta-e, azt nem tudom. Minthogy Virginás Máté is ott volt, kéré az uramat, hogy onnan hazul(ról) hozasson jó bort; az uram nekem adott kezembe egy pohárt, azzal elmentem és hoztam bort. Azután másodszer mégis elküldtek, akkor is hoztam, de nem tudom, melyik pohár veszett el, mert az olyan formájú pohár volt.

8. *Heczi.* Láttam, hogy Wáradi János Hunyadira köszöntötte a pohárt, láttam is, hogy egyszer . . . ivott (?) Hunyadi, de aztán nem láttam semmit; nem tudom, hová lett.

A tanács a hosszúra nyuló, bonyodalmas perben a következő deliberatiót hozza:

Mivelhogy, az bizonyosságból megtetszik, maga is nem tagadja Hunyadi, hogy kezébe nem adták volna az pohárt, de ő megint kiadta, hogy megtöltsék, azonban a czéhmaster parancsolatjára fel kellett kelnie és a czéh számára bort hozni, a mint volt is . . . ha hüttel mond róla Hunyadi István, hogy azt az pohárt elkeszente, megitta és kiadta volna, nem a végre, hogy elveszzen, hanem hogy megtöltsék és megigják, mely nem is tudja, hová lött, tehát ment leszen (az actor keresetétől). És mivelhogy az bizonyosságokból kijő, hogy Forintvereő Istvánnak inasánál láttak egy pohárt, hogy bort hozzon hazulról (?) benne, azért ha jövendőben (a felperés) ötöt keresni akarja, szabad legyen vele.

Ezen végzés alapján ötvös Gergely a poharat Forintverő István inasán, Dánielen, keresi. A per ugyanezen év szeptember 12-ik napján tárgyalatik, a mikoron is felperes a következőkép allegál:

Mivelhogy az elmúlt üdőkben egy pohár veszett el a czéhben, melyet láttak az I. (in causam attractus, t. i. Dániel inas), hogy bort hozott benne, azért lássa, hová tette az I., ő tőle kívánom.

A vádlott: Nem tagadom, hogy az uram nem küldött volna egy pohárral borért haza és én meg-hoztam az uramnak, ki elvette (?) és Virginás Máténak adta, azért én el sem vettem, nem is tudom, hová lőtt. A tanács határozata: Mivelhogy az bizonyosságokból kitetszik, hogy I.-nél egy pohár volt, látták is, hogy meghozta, azért ha megesküszik, hogy ő a pohárt meghozta, Virginás Máténak adta (s újra) kezéhez nem került a pohár, s nem tudja, hová lőtt, miatta el sem veszett, ha erre megesküszik, ment leszen.

Így végződött ezen per, a nélkül, hogy a pohár, vagy annak tolvaja előkerült volna, természetes tehát, hogy ötvös Gergelynek kellett azt gazdájának megtérítenie.

Az ötvös Mész Sámuel és többi mestertársai között 1705-ben fennálló pör, melynek tárgyát nevezett Mész Sámuelnek a városi bíró ellen való tüntetése, a czéhben való engedetlensége és a czéhládának jogtalan visszatartása képezé, részletesen tárgyalatik a megfelelő cím alatt s itt csak utalunk arra, mint olyanra, mely részletes belepillantást enged a XVIII. századbeli czéhélet belsejébe s e mellett a «*kántor*» vagyis *próbaszedés* módozatairól is némileg beszámol.

Épületes tanúságát adja a czéhesek egymás közötti kedélyeskedésének a Boér Ferencz és Ötvös Boldizsár között történt következő eset, a melyből kifolyólag, amannak kérelmére, a tanács az ügygyel 1625 jún. 17-én foglalkozik.

Egri ötvös Mátyás tanúsága szerint «mikor az esküvés után az czéhbéli uraim collatióztanak volna vala, oda hivatták ötvös Boldizsárt, ugyan akaratom ellen, és egymás mellé esének az ülésben Boér Ferenczcel. Egy kis vártatva mondá Boér: «Hála Istennek, nekem is egy kopasz társam vagyok immár». Azonban Boldizsár azon megharaguvék és felkéle, mondván: «Jobb én nekem elmennem, mert még jövődöben értem (?), hogy így járok vele». Az abban maradt, meg leült, azután hogy öttünk, ő, Boldizsár, majd az (asztal) közepire tette tányérát, erre mondá neki ötvös Imre: «Ne egyél olyan paraszt módra, vond előbb az tányért». Arra mondá Imre uramnak: «Nem vagyok én olyan rossz ember, mint te».

Különben is az erkölcsök, czéhben és czéhen kívül, nem valának valami kifogástalanok e korban. A czéhüléseket követő ivások, a mesterasztalok körül kifejtett dorbézolások s a minden legkisebb alkalmat felhasználó ivási mánia már túlzásba menő volt, s úgy tetszik nekünk, hogy a midőn 1610-ben Ráczy ötvös Ambrus felesége nagy felindulásában a szemökre veti, *hogy az ötvösczéh még a lakatgyártó czéhnél is alábbvaló, mert a czéhben úgy isznak, mintha soha bort nem kaphatnának, hogy nincs a czéhben tisztességes ember, s hogy az ott történt nagy ivások miatt halt meg ötvös Mihály is*, ez az aszszony jogosan fakadhatott e szavakra, mert különösen a XVII. század folyamán többször akadunk oly peres ügyek nyomaira, melyek az ötvösök részegeskedésével állanak összefüggésben. Ezek a peres adatok az egyes ötvösökkel kapcsolatosan könyvünk második részében vannak bemutatva, ezért e helyütt ki nem térünk külön tárgyalásukra. E helyett röviden bemutatunk itt néhány adatot erkölcsi magatartásuk illusztrálására, mert ezek eléggé élénken jellemzik az egyént s bizonyos fokig korfestő adatokul is szolgálnak.

Szécsényi ötvös Boldizsár részegeskedése miatt 1605-ben oly nagy bajba keveredik, hogy alig van abból szabadulása. Bocskay hajdúi előtt ugyanis úgy nyilatkozik, hogy mihelyest Sennyei Miklós kassai főkapitány eltávozik a városból, a bíró meghagyása folytán, a polgárság fegyverbe lép s lemészárolja a hajdúkat. Az ötvös e könnyelmű szavai miatt csak nagy könyörgések árán menekül meg a halálbüntéstől.

Garai ötvös Gergely keresztül megy az elzüllés minden fokán s megéri azt a csapást, hogy nejét egyik legénye elszerezeti. A per, mely ennek alapján nagy apparátussal megindított, élénk képét nyújtja a feslettség s az erkölcsi romlás ama fokozatának, mely bevette magát a polgár csendes hajlékába, hogy megmérgezze s tönkre tegye a családi boldogságot.

Nincs módunkban egyenesen rámutatni a kihágásra, melyet *Boér Ferencz* elkövetett, de annak nagyságát megítélhetjük abból, hogy nevezett mestert azért a városból kiutasították s csak sok «főember» esedezése után bocsátották oda vissza, büntetését 100 frtnyi pénzbírságra változtatván.

Forintvereő István is szeret minden lében kanál lenni s hivatlanul ártja magát a politikába. 1621-ben azzal fenyegetődzik, hogy egynéhányan éjjel összegyűlnek, megfenik kardjaikat s felkonczolják Bethlen Gábor híveit. Csak nagy ügyyel-bajjal tud ez is, mint társa, Szécsényi Boldizsár, bizonyos ideig tartó börtönbüntetés és pénzbírság árán a csávából kieviczkelni.

Szatmári ötvös Gáspár egész szereplése az erkölcsi sülyedés processusát tárja elénk. Állítólag ipja «kegyetlensége» miatt nejét s «hitét» hűtlenül elhagyván, kibujdosik a városból. Midőn ide ismét vissza kívánna térni, saját hitvese informálja ellene a tanácsot, s midőn nagy nehezen mégis csak ráadta a tanács fejét arra, hogy polgárjogát ismét visszaadja neki, újra csak elbujdosik a városból. Szendrőre megyen, a hol «sok emberséges emberekkel csalárdul és hamisan munkálódott... aranyát, ezüstjét ellopván, eladta», s a midőn ezek boszújától menekülvén, Zákány Andrásnál talál oltalmat, őt is megkárostitja, melyért a szendrői vár alsó tömlöczébe záratik. Innét «bizonyos erős reversális alatt» kibocsátatván, megszökik Szendrőből, «mert sok gonoszsági és csalárdsági miatt halál követte volna fejét».

Kállai ötvös Mihály még polgárjogának megszerzése előtt 40 frt pénzbírságra ítéltetik a tanács által, mert feleségének «idő előtt lett» gyermeke. Későbbi politikai szereplése legalább is gyanus, ilyenek találja azt a tanács is, mert illendő fogságba helyezi s tisztségeitől megfosztja 1646-ban, azzal a gyanúval viseltetvén irányában, hogy elárulta a várost.

Bihari ötvös János nejét, Zahor Judit asszonyt, mert férjes asszony létére házasságtörést követett el s ebből gyermeke is született, tekintet nélkül három törvényes gyermekére, a tanács 1643-ban halálra ítéli. Az ítélet értelmében tövises verembe vetették s szíve táján karóval átütötték.

Lacsi ötvös János rágalmazó szavakkal illeti Szendrei ötvös Mihály feleségét, azt állítván felőle, hogy gyermeke tőle való, neje pedig Gönczi ötvös Istvánnét rágalmazza meg. Ezenkívül gyalázza a luteránus papokat, kiket semmirekellőknek, disznópásztoroknak s kovácsoknak gúnyol, s az úrvacsorájában adandó ostyáról is becsmérőleg nyilatkozik, miért is a tanács mindkettőjüket a városból kitiltja.

Szentkirályi ötvös Márton maga a czéh itéli «lopó»-nak, mert három bokor talált karikának beszolgáltatását elmulasztotta.

Váradai ötvös Miklós 1651-ben már a börtönházban ül, a honnét 200 frtnyi kezességen bocsátja szabadon a tanács törvéynapig. 1662-ben újra csak a fiscus teszi reá bizonyos okok miatt a kezét, s mint olyan embert, «a ki concivis hite s a czéh szabadsága ellen vétett,» állítja a törvény elé.

Szegedi ötvös János részegeskedő felesége elől kénytelen futni 1669-ben Kassáról, *Váradai ötvös György* pedig remekének bemutatásakor «mocskos, illetlen magaviseletet» tanusítván, a czéhmestereket «hamislelkűeknek», a czéhet pedig «ördöglelkűnek» mondván, 10 frt 80 denárral büntettetik meg.

Vásárhelyi ötvös István 1665-ben átutazó kereskedők «turbáját» szakítja föl s abból pénzt elidegenít, 1679-ben pedig «valami hamis pecsétcsinálásban s azzal élésben» éretik, mely okból mesterességétől is eltiltják.

Békéssi ötvös Gergelyt a tanács 1687-ben 40 frtnyi pénzbírsággal sujtja, mert egybekelése előtt egy asszonynyal szerelmi viszonyt folytatott s a nőnek, bár később felesége lett, kilencz hó előtt gyermeke született. *Brassai ötvös János* a míveltetésbe hozzá beadott ezüst s arany eltékozlása után Kassáról megszökött. *Petrik ötvös Miklós* pedig egy férjes asszonynyal áll tilos szerelmi viszonyban, a miért börtönbüntetését is szenved.

A XVIII. században — legalább úgy tetszik — e tekintetben javulás állott be, mert nem fordulnak elő többé oly esetek, a melyek a közerkölcsiség ily fokú sülyedéséről tennének bizonyosságot. Mindössze egy esetet tudunk, de ez sem annyira az egyéni becsület, mint inkább a czéhszabályzatok áthágásának rovására írható föl.

Dendely József ötvösmester ugyanis 1793-ban egy alsótökési juhásztól talált kincset vásárol nagy titokban, a mi kitudódván, pénzét veszti; az eset — a többinek példájára szolgálendő s a mester büntetése gyanánt — a czéh jegyzőkönyvébe iratni határoztatik. Már maga a büntetés ezen enyhe fokozata

a czéhések erkölceinek általános megjavulása s a kihágások ritkaságának szolgálhat elegendő s elfogadható kritériumául.

Azonban fordítsuk meg e sötét lapot s ha igazságos kritikával felsoroltuk bűneik lajstromát, adjuk meg a megillető tiszteletet is a XVII. és XVIII. század kassai ötvöseinek közül azoknak, a kiket ez megillet. Mert hogy ilyenek nemcsak akadnak, de bőven elő is fordulnak közöttük, arról könnyen meggyőződhetünk, ha bonczkés alá vesszük társadalmi szerepléseiket, a melyekre ismét azok a hivatalok, tisztségek s megtisztelő megbízatások vetnek világosságot, melyekben ötvöseink e századokban is csakúgy részesítettek polgártársaik részéről, miként a múltban, a midőn szerepkörük fokozata egyenes arányban állott a polgártársak bizalmával.

Úgy találjuk, hogy a XVII. század folyamán Kassán élt ötvösmesterek számának körülbelül egy ötöde részesül ama kitüntető bizalomban, hogy különböző tisztségekre megválasztatik, sőt még e korban is akad közöttük egy, *Debreczeni ötvös Mihály*, ki a *főbírói* díszes hivatalt két éven át (1639—1641) viselte. Az ötvös mesterek sorából, miként arról a könyvünk második részében foglalt eléggé pontos kimutatás tanúskodik, a hivatalnokok s városi alkalmazottak egész sorozata kerül ki, mely sorozatban aztán képviselve van az állások minden elképzelhető fajtája. Így látjuk, hogy a XVII. században az ötvösök voltak városi seniorok, ispotálytiszték, külvárosi adószedők, fertályos kapitányok, búza-tisztek, bor-tisztek, ser-tisztek, városi tizedesek, testamentáriusok és arbiterek, építő-tisztek, mázsza-tisztek, szállásosztók, strázsamesterek, dézsmások, patika-tisztek, exactorok, czéh-wartok, plébánia-tisztek, senior-fürmenderek, porkolábok, gyalog-kapitányok, portörő-tisztek, építő-tisztek, egyházfia, szálló-inspectorok stb.

A városi tanácsosi tisztséget a XVII. század folyamán *Kolozsvári egri ötvös Mátyás*, *Debreczeni ötvös Mihály* (1638), továbbá *Kállay ötvös Mihály* és *Gönczy ötvös István* 1—1 éven át viselték. S hogy legalább nagyjából részletezzünk, felemlítjük, hogy a város municipális életében hatalmas szerepet játszott különösen *Váradi ötvös János*, ki 37 éven át viselte a seniori tisztséget s e mellett volt ispotálytiszt, külvárosi adószedő, fertályos kapitány, búza-tiszt, testamentárius és arbiter. *Kolozsvári egri Mátyás* volt e tekintetben társa, ki 12 éven át mint senior, egy éven át pedig mint szenátor szolgálta városát, e közben viselvén az építő-tiszti, «fertályos úr»-i s decimátori tisztségeket is. *Kolozsvári ötvös Lőrincz* kilencz éven át szenioroskodott, e mellett és közben még más négyféle hivatalt is viselvén, míg *Kassai ötvös István* seniori, tizedesi, dézsma-tiszti, patika-tiszti, exactori, czéh-wart és fertályos-kapitányi állásai mellett mint «a török adó számvételére a *fekete község**) által» kirendelt hivatalnok is szerepelt 1686-ban.

Kállay ötvös Mihály jelentékeny szerepléséről már fentebb volt szó, a midőn említés tétellett, hogy ez az egyén politikailag is érvényesítette tehetségeit. E században talán Gönczi ötvös István az utolsó, kit polgártársai a különféle tisztségekre való megválasztás által még kitüntetnek, mert az utána következők, ha szerepelnek is, már csak mint tizedesek tudnak némi állásra vergődni s jó hosszú időbe kerül, míg soraikból ismét seniorok vagy consulok lesznek.

Okát ennek nem ötvöseink személyében, hanem a politikai helyzetnek reájuk nézve előnytelen alakulásában kell keresnünk. Tudjuk jól, hogy nemcsak ötvöseink, hanem a város polgárságának java-része e korban református vallású volt, már pedig a vallási viszonyok alakulása igen alkalmas volt arra, hogy a református polgárokat elidegenítse Kassától, az erre vonatkozó 1681. évi királyi rendelet pedig egyenesen leszorította őket a szereplés teréről. A tanács ezentúl katolikus férfiak sorából alakított meg, s midőn Krompholez ötvös Mátyás 1681-ben építő-tisztül megválasztatik, igen jellemzőleg írja a jegyzőkönyv, hogy «a nemes tanács és község edgyütt lévén, kglmes urunk az *magistratusbéli személyeknek katolikusokból választása felől* publicálja biró úr eö kghne».

E királyi rendelet intentiója folytán Kassa municipális életének teréről a református felekezeti

*) A «*fekete község*» fogalmát kellőképen megmagyarázza a kassai biró 1648-ban, a midőn e tárgyban hozzá kérdés intéztetvén, azt feleli, hogy «a fekete község nevezeti alatt nem egyebek értetnek, hanem az *választott községen kívül* valakik *concivisek* volnának».

polgárok a szó szoros értelmében egy csapással leszorítottván, azok helyét a katolikus elemek foglalták el. Ámde jól tudjuk, hogy ezekben az időkben a magyarság fogalma a református vallással össze volt forrva, mert a mi református volt, magyar is volt minden izéig, míg a katolikus felekezetet e vidéken a polgárság sorában leginkább a tót elemek képviselték. Így lett e királyi rendelet indirekt okozója a város eltótosodásának s így kerültek a város kormányrúdjára lassanként oly elemek, melyek, ha nem is érzésben, de nyelvben minden egyebek voltak, csak magyarok nem.

S tényleg, a XVIII. században felbukkanó ötvösöknek már neveiből is konstatálható, hogy nem tartoztak a tősgyökeres magyarsághoz, mert soraikban löcsei, varannói és besztercebányaiakon kívül külföldi, nevezetesen prágai, insbrucki, augsburgi és gráci illetőségűeket is találunk.

Mint a régi dicsőség fellobbanó lángja, mely még utoljára világítja be a sötétetni kezdő tért, tűnik fel a *Hanzlicsko* neve. Ez az ötvösmester jeles tehetségeivel még nagy szerepet játszik a városi életben, mert ötven évig tartó szereplése alatt rengeteg hivattal tisztelik meg polgártársai, ámde az ő szerepe a legeslegutolsó, mely az ötvösök rendjének díszére vált. Az utána következők nem hághattak elődjük nyomába s már csak mint egyszerű mesteremberek érvényesültek szűkebb, a társadalom s a municipális élet terére ki nem terjedő köreikben.

Az ötvösség általánosan tisztelt s megkülönböztetett voltát igazolhatja e századokban is az a körülmény, hogy művelői között több előkelő házból származó egyént találunk. Így például Kecskeméti Péter, Gönczy ötvös István, Gönczy ötvös János és Trotsányi Sámuel *nemes* szülőktől származó ötvösök voltak, Gömör ötvös Jánosnak előkelő származását pedig genealogiája eléggé tanúsítja.

Vagyonosság tekintetében erre az időre irányadóul szolgálhatnak ama testámentumok s egyéb ily adatokat tartalmazó okmányok, melyekkel Váradi ötvös János, Boér Ferencz, Forintverő István, Nagy-bányai István, Huzin Kristóf, Békéssy Gergely, Bite Mihály, Csomaközi ötvös András stb. neveivel kapcsolatosan találkozunk. Úgy találjuk, hogy ezek között előfordulnak egyének, kik anyagilag is a jómódú polgárok sorában foglaltak helyet, viszont azonban, különösen pedig a XVII. század végső tizedeitől, mind sűrűbben bukkanunk rá a mostoha viszonyok között élő mesterekre s egyáltalán az idők egész folyamán keresztül a legtöbb esetben konstatálhatjuk azt a sajnálatos tényt, hogy a kenyérkereső munkás férj elhalálása után az özvegy nyomorba jut s nagy szegényesen tengeti tovább szomorú életét.

Ezen a tapasztalaton alapulhatott a czéhnek azon humánus intézkedése, mely nemcsak itt, de országszerte dívott, hogy t. i. a férj halála után az özvegy is folytathassa férje mesterségét, s ha ötvöshöz ment újra férjhez, vagy ha ötvösnek leányát vette el az ötvös, a szokásos taksának csak egy jelentéktelen részét tartozott megfizetni. Ezen enyhítés különben a XVII. századtól kezdve a polgárjog megszerzésénél is fennállott, mert ha kassai származású egyén folyamodott ilyenért, a lefizetendő taksából esetről-esetre meghatározott engedményben részesült.

Ezek az adatok a könyvünk második részében névszerint felsorolt ötvösöknél mindenütt feltalálhatók lévén, itt nem térünk ki azok bemutatására.

Fentebb előadtuk már, hogy a kassai ötvösművességnek virágzása áttérjed a XVII. századra is. A kor szellemében s ebből kifolyólag a magyar divat eddig soha sem látott magas kifejlődésében keresendő ennek oka. Az erdélyi fejedelmek korában a drágaköves, zománcozott kardok, buzogányok, forgók, mentekötők, medályok, övek, kapsok stb. fellépése nagy erővel jelentkezik s a kuruczok idejében ezek viselése általánossá válik a hazában, úgy, hogy készíttetésük által a műötvösség minálunk, nevezetesen pedig Selmecezen, Besztercebányán, Lőcsén, Eperjesen, Kassán, Nagy-Szombatban, Nagy-Bányán, Debreczenben és Kolozsvárott tetemesen emelkedett, úgyannyira, hogy ezekből az időkben az ötvösmunkák valóságos remekeit lehet felmutatni.

Ehhez járul még a multból a főurak, a köznemesek s a polgárok különös előszeretete az arany- s ezüstművek iránt. Még mindig fennállott az a régi szokás, hogy a tőkepénzt az ötvösművek s az egyes családok takarékpénztárait a kincsesládák s a gazdagon megrakott pohárszékek képezték, melyekből szükség esetén csakúgy meríthetett a pénz dolgában megszorult család, miként a jóval utóbb szervezett pénzügyintézetekből kölcsönvétel által segített magán a későbbi nemzedék.

A főurak e nemes passzióinak illusztrálására — hogy többet ne említsünk — egy klasszikus példával

birunk Báthori Istvánban (+ 1605), e dúsgazdag főúrban, ki különös előszeretettel gyűjtötte az arany- és ezüstműveket s többre becsülte, mint a készpénzt s más világi javakat. Ezért kevesli felesége hozományát is, kivel ezüst-marhában — miként 1603-ban kelt testamentomában megjegyzi — «csak imezt amazt adtak vala». Valószínű, hogy ebbeli szenvedélyének tulajdonítható, hogy az uralkodó és Mátyás főherceg igen gyakran ezüstművekkel viszonzták hasznos szolgálatait donatiók helyett; sőt menyegzője alkalmával összesereglett tisztelői és barátai is ezüstművekkel lepték meg őt.¹⁾

E korban is általános a divat, hogy főuraink udvari ötvösöket tartanak. Föl van jegyezve magáról Báthori Istvánról is, hogy udvarában egy csonka ötvös volt, ki, bár jobb keze-feje hiányzott, sikeresen mívelt. E tekintetben sok példát tudnánk ugyan felhozni, itt azonban csupán egy eset felemlítésére szorítkozunk, mert ez vág szorosán tárgyunk keretébe.

1645. augusztus 11-iki kelettel Tokajból *Lorántfi Zsuzsánna* levélben keresi meg a kassai főbirót a tanácscsal egyetemben, előadván, miszerint: «Tekintetes Nagyságos Forgács Zsigmondné asszonyom eö kegyelme adá értésünkre, hogy ez elmúlt napokban egy feredeösse és egy ötveösse szeökeött volnu el, s az mint eö klmének értésére adatott, ott az keglmetek városában volnának, seöt az eötveösnek fia is volna ugyanott, Simon nevü embernél. Instala mi eleöttünk alázatosan megírt Forgács Zsigmondné asszonyom, hogy méltóztatnánk klmesen provideálni azon feredeös és eötveös szegödett szolgálainak kézben kerítettése feleöl. Az eö klme instantiájára klmes tekintetünk levén, hadgyuk és parancsolljuk keteknek klmsen, ha ott az klmek városában, avagy annak tartomanijában találtatnék lenni az eö klme szolgálái, tehát megfogassa és az ország arról való constitutiói szerint kézben is adgya, hogy ebbeli igazságában is eö klme meg ne fogyatkozzék».

A pompa s fényezés, mely e századot a hadviselések minden nyomorúságai daczára jellemzi, fejlesztette ki tehát az ötvösséget annyira, hogy kisebb városokban is, a minő például Eperjes és Szepesi, megalakulnak az ötvös-czéhek. Eperjesen a XVI. század nyolczvanas éveiben még ötvösczéh nem volt, mert midön Britzsinger Dániel kassai ötvösmester legénye a kassai czéhhez újjat húz s az idevaló czéh-szabályzatokat megtartani nem akarja, a kassai czéh azzal fenyegeti, hogy elküldi innét s «mehet Eperjesre, a hol az ötvösöknek czéhük nincsen». Szepsiben a XVII. század második felében alakul meg a czéh. Fennállásáról a lakatos és asztalos-czéhekkel közös pecsétlője ad számot. E rendkívül durván metszett pecsétlő átmérője 0.034 m., három részre van osztva: a felső félkörben a lakatosok, mint — úgy látszik — legnépesebb czéhnek jelvényei: két keresztbe tett háromgereszdes fogú kulcs, meg a lakat; az egyik alsó körnegyedben gyalú és czirkalom; a másik körnegyedben pedig az ötvösök jelvénye, egy állón kalapácsal munkáló ülő férfialak látható.²⁾

Ezen alak, minden durvasága mellett is, az ötvösök védőszentje, Szt-Eligius, akar lenni, mert homlokát kereszt díszíti.

A pecsétlő körirata:

★ SEPSI LAKATOS, ASZTALOS, ÖTVES CEH PETS.

Ugyanígy alakulnak meg a Kassától távolabbra eső kisebb városok ötvösczéhei is s csakhamar azt látjuk, hogy Rima-Szombat, Sáros-Patak, Ungvár, Rozsnyó stb. egymás után székhelyei lesznek egy-egy ötvös-czéhnek, melyek rendesen egy anyaczéhtől függő fiók s confederált czéhek valának. Ezekről szó leszen alább.

Most lássuk az ötvösmivesség fellendülésének s életképességének egy másik hatalmas rúgóját, mely már a mult századok folyamán is nagy tényezője volt kifejlődésének, mert gyakorlatilag foglalkoztatván az ötvösöket, direct úton okozta azok javát.

Ez a tényező az *ajándékok* osztogatásának régi jó szokása, melyben az ötvös jó példával maga Kassa város tanácsa jár elül s minden alkalmat felhasznál arra, hogy a fejedelmeket, főurakat, egyéb hatalmasokat s politikailag befolyásos egyéneket értékes ajándékok révén magának lekenyerezzen; s

¹⁾ *Komáromy András dr.*: Báthori István országbiró végrendelete. Századok. 1890. XXIV. 130. l.

²⁾ *Thallóczy Lajos*: Arch. Ért. 1879. 146. l. A pecsétlő ábrája is itt közölve.

hogy bizonyos, a város javát előmozdító ügyekben eredményhez juthasson, sokszor nem kimél semmi költséget, jól tudván azt a régi közmondást, hogy egy arannyal terhelt számmal nagy hegyeken is könnyen keresztül lehet ugratni.

De hát legjobban jellemzik e tekintetben a felfogást magának a kassai birónak szavai, ki az 1648. évi decz. 14-én megtartott tanácsülésben allegálja: «Feles költséget kíván városunknak mostani nyomorult állapotja az országgyűlésére, mivel ott fön nem fillérezhetni, hanem a nagy rendeket ajándékokkal kell mienkké tenni». S Kassa e tekintetben mindig generózusan viselte magát. Súlyt is fektetett arra, hogy az ajándékok osztogatásánál kitegyen magáért s régi hírnevéhez méltó maradjon. Midőn 1620-ban Tököly Kassát meglátogatja s kéri a tanácsot: «hogy valami keves füvet adna az Nemes Tanács, hogy az lovait ittben tarthassa», ez rögtön kiadja a rendeletet, miszerint: «adjanak neki, kaszálanak le, legyen megláttattia, hogy eleget kedveskedünk mindennel».

Generozitása mellett pazarrá még sem válik, miről a legjobb bizonyítványt szolgáltatja az 1636. évi feljegyzés, a midőn az új generális Kassára érkezendő lévén, a tanács július 14-én tartott ülésében elhatározza, hogy «méltó most is tisztességesen és böcsülettel, mennél jobb szerrel kimenvén mind lovassul, mind gyalogul» fogadni őt, ámde «az főrendeket a mi illeti, azok, mivelhogy igen felesen lesznek, lehetetlen mindeniknek aiándékot adni, ha csak kevés-kevés lenne is; ha pedig némelynek adnánk s némelynek nem, úgy sem esnék böcsületünkre».

S most lássuk az ajándékozások egyes eseteit, a mint azok a város jegyzőkönyveiben, rendesen az ajándékba adott tárgy megnevezése- s annak értéke felemlítésével megírva vannak. Bethlen Gábor fejedelem fogadására készülődvén, 1620 május 30-án elhatározzák, hogy «a többi mellett» adjanak neki «szablyáth, az ki száz s egy néhány forintot ér». Mielőtt két esztendő múlva ugyancsak e fejedelem a városba érne, a tanács elhatározza, hogy «az egész város fenn legyen és lovasok is menjenek ő Felsége eleibe, az Uraim» pedig «ajándékon adjanak ő Felségének egy aranyos kupát, 4 vágó ökröt, 4 hordó bort, 10 borjút, 50 köből zabot. Halat is, az mennyi lehet». 1623-ban Bethlen ismét közeledik Kassához; február 3-án összeül tehát a tanács s a bíró előadja: «Im értjük, hogy igen (?) közelít ő Flge hozzánk, és az üdö mind multon-mulik, azért, hogy akkor osztán két felé ne kellessék kapnunk, kegyelmetek (t. i. a tanácsosok) lássá(k), mint excipialjuk ő Flgét és mit adjunk ajándékon ő Felgének?» Mire a tanács egyértelemmel kimondja, hogy: «Az egész városnak 4 fertálya fenn legyen, gyalog és lovas, mennél jobb szerrel lehet; ajándékon» pedig «adjunk egy öreg szép pohárt, 4 vágó ökröt, 4 hordó bort, 8 borjút, 25 köből zabot». 1623 augusztus 28-án megújítja ebbeli határozatát s a város jegyzőkönyvébe iratja ismét, miszerint: «igen méltó, hogy ő Felségének valami szép honoráriumot, egy szép pohárt, vegyünk és ő felgének adjuk». A közeledő fejedelmet Alvinczy kassai pap fogadja 1623 szept. 12-én Szinán. 1625 okt. 27-én tárgyalja a tanács előtt a bíró, hogy: «Im eő felséghe szeredán bejön, azért kegyelmetek lássák, mint excipialjuk és mit adjunk ő Felgének?» Mire a tanács elhatározza, hogy: «Ajándékon adjunk ő Felgének egy öreg pohárt».

Az ajándékosztogatás azonban nemcsak a fejedelmek, a főrendek s főurakkal szemben állott fenn, de megvolt ez a szokás a közélet minden ünnepélyesebb mozzanatánál, különösen pedig új bíró-választáskor, a midőn a czéhesek voltak kötelesek az új bíró ajándékokkal megtisztelni. A XVII. század súlyos viszonyai, melyek az egész vonalon érezhetők valának, arra bírták Kassa nemesen gondolkodni tudó humánus tanácsát, hogy e tekintetben is rendszabályt alkosson, nehogy a töménytelen adók súlya alatt kimerült polgárság a régi szokás révén még jobban megterheltebbék. Oly jellemző ez az intézkedés, hogy érdemes azt egész terjedelmében ide igtatnunk. 1687 december 20-iki kelettel írja az egykorú jegyzőkönyv: «Emlékezet tön az nemes város régi szép szokásáról, kiváltképen új bíró választáskor való az czéhesek ajándékáról, minthogy afféle ajándékokat az czéhesek kénytelenségből drágán meg szokták venni, mely mostani nehéz súlyos portiós állapotban az szegény czéhes embereknek nagy kárára vagyon. Azonban meggondolván mostani nyomorult állapotunkat, mikor azon ajándék azon nap világosan szokott presentáltatni, az nemes városnak nem nagy becsületére esik, sőt eő Felsége tiszteitül csak megítelteti magát, azért tetszik ő kegyelmeknek a nemes tanácscsal együtt, hogy (ezen szokás) valamiképen modificáltassék». Minden czéhnek az ajándéka limitáltatván, «az pedig nem leszen élésből, hanem mes-

terségéből való munka, melyet minden czéh köteles a bíró házához elvinni». A «mostani állapotra való nézve» pedig elhatároztatott, hogy az ötvös czéh «*egy szép ezüst kanal*»-at tartozik az új birónak ajándékozni. A czéhládában levő holmik között említett «*biró kanal*» erre az ajándéktárgyra vonatkozik.

Mind a mellett, a hol a köz érdeke forgott szóban, a város továbbra sem kimélte az áldozatot. Midőn 1691-ben bizonyos ügyekben két tanácsosát Bécsbe küldi, ezek onnét benyújtott számlájukban számolnak be, hogy «Wöber urnak eö ngának, látván, hogy kedvetlenül mutatta magát instantiánkhoz, adtunk költségünkhöz képest két ezüst aranyozott csészét pro 27 fl. 90 *ſ*».

1706 január 17-én a tanács Berthóti Ferencz kapitánynak «*uno argenteo inaurato poculo 26^{1/2} semi unciam*»-ot ajándékoz; az ugyanezen évi jegyzőkönyvben pedig, a multa vonatkozólag, találjuk feljegyezve, hogy «Almási Istvánnak álló *egy ezüst pohar(a)* adatott nemes város által, a midőn Ploquada alól felszabadult az N. város, Méltóságos Generalis Csicseri Orosz Pál uramnak kedveskedésbül». Világos, hogy e «Ploquada» a Rabutin 1706-ik évi ostromára vonatkozik.

Továbbá: «1707 márcz. 21-én Méltóságos főgenerális Bercsényi Miklós uram ő nga számára a N. város vett *egy ezüstös aranyos kardot* 96 magyar forintokon és egy pár pisztolyt 20 talléron, ezüst pénzü, melyet nomine gratificationis akar presentálni eö ngának.» Végre 1707 november 17-én «bíró ur proponálta, hogy Szent-Miklós napjára fog-e a N. város Bercsényi ur ő Excellentiájának valami honoráriummal kedveskedni, vagy nem? Mire a tanács kimondja: «Az argentaria a tovább való szükségre maradjon a N. város kezénél. A mely *ezüst pohár(t)* 122 frton vett az város, azt Szt-Miklós napjára, ha bejönne M. generális Bercsényi Ur, azon napon ő Excellentiájának kell presentálni».

S most mutassunk be egynehány hagyatékot s leltárt, melyek a XVII. és XVIII. században közhasználatban volt arany- s ezüstkincsekkel foglalkozván, azokat név s darab szerint felsorolják.

E leltárakat úgy válogattuk össze, hogy azok középsorsú s jobbmódú polgárnak, köznemesnek s vagyonosabb földbirtokosnak kincseiről adnak számot, hogy így kellő fogalmat szerezhessünk a XVII. század pompaszeretetéiről. E leltárak elé azonban a székesegyházi kincseknek 1604-ben felvett lajstromát bocsátjuk, melyből azt a sajnos meggyőződést szerezhethjük, hogy a székesegyháznak roppant gazdagsága, melyről az 1516-ban felvett leltár tanuskodik legelsőben, tetemesen megcsappant. Ennek okát fentebb előadtuk.

Az 1604 január 9-én «*Inventarium der Pfarckirchen in der königl. freyen Stadt Caschaw*» cím alatt felvett leltár a következő:

1. Dreizehn silbern patenæ, wegen 6 Mark, 26 Nessik und ein Mössinges.
2. Ein kelch mit 18 gemmis, 10 grosz Perlen von ganzem Goldt, wiegt 172 dukaten.
3. Zwölf kelch Silberne obergoldte, wegen 23 M. 42 Nessige.
4. Sieben goldene Rieng der ein groszer Saphir, der ander ein kleiner Saphir, der dritte 4 Rubin mit einen Diament Taffel; der vierde ein Demant, Rubin und schmarag; der fünfte ein Türgges; der sechste ein granat; der siebende ein gespiegler orientalischer schöner Diemat.
5. Ein ganz guldenes kreucz, wiegt 45 Nessig, mit vier groszen Gyacinthis, undt einen grünen Taffel und mit auf der seyten Perlen.
6. Ein christallenes Pecherlen zum Hostys mit der Teckhel.
7. Ein silbern vergultes kreucz, sambt dergleichen khetten; doryn gestattet zue der Hostien des gleichen zway . . . dergleichen khetten, ain kleines schachter, wigt zusamben 3 M. 2 Nessig. Eine gestattl mit undt steindln.
8. Tabernaculum sive Monstrancia minor silbern und vergult, wngewegt, in der sacristia gefunden.
9. Ein silbernes vergultes †, dorinnen de ligno crucis domini; ein Particula, mit 16 gemmis auf der hindern seyten undt auf der rechten seyten. Wigt zusamben 13 M. 15 nessig.
10. Ein Rundes Tabernaculum mit dem †, oben heilighumb darin, vndt eine vergulte Silber handt, wigt 3 M. 19 Nessig.
11. Dreÿ Runde statula für reliquias von silber obergulte undt geschmelczte.
12. Duo vela tabernaculi portatis ad infirmos mit Perlen kreucz.
13. Eine runde gestattl mit Cristalis mit allerley farben.

14. Zway klaine Altaria; das eine mit Beata Virgine so unsern herrn auf der schoss vndt Zweye engeln, das andere anunciata, von silber.

15. Ein Tabernaculum portatile pro hostys von Silber verguldt; zway paar opfferkandl verguldt, vndt 3 paar vnnerguldt, wigt zusamben 9 M. 27 N.

16. Vier silber vergulte knopf vndt vier spangen zue Cappen.

17. In einem Castel vier privilegia indulgentia cum suis sigillis in einem andern sieben privilegiales ut patentes pergamentæ ut superiores.

18. Zway hohe sielberne Leuchter, so man zur procession braucht.

19. Ein hoches silbernes vergultes Tabernaculum oder Monstrantia mit der Stadt Caschaw Wap- pen, so in aynem Casten mit eysern Thüre zur rechten handt beym hohen Altar gestanden vnd ver- sperrt gewesen, bey 3 Ellen hoch.¹⁾

A leltárban legutolsónak jelzett 3 rőf magasságú s Kassa város ezimerével ellátott úrmutató szo- morú sorsáról van tudomásunk. 1682-ben Tökölly Imre hívei elfoglalván Kassát, az Erzsébet-templomot annak sekrestyéjében talált kincseitől megfosztják s azokból pénzt veretnek. Timon feljegyzése szerint az elrabolt kincsek állítólag 4000 aranyat értek.²⁾ Hiteles források alapján konstatálva, akkor érte a kassai székesegyház kincstárát a harmadik csapás, mely éppen oly súlyos volt, mint az 1526. évi, mivel ez is a szent edények nagy részének végpusztulását okozta. Az elrablott kincsek között volt az említett monstrantia is, melyet mindeneknél jobban sajnálhattak a kassaiak, mert Kolonicshoz s még Lipóthoz is intéztek kérelmeket annak visszaszerezhetése reményében, mert ez — írják a felséghez intézett folyamodványukban — oly embermagasságú monstrantia, *melynek Európában párja nincs*.

Mit tehetett ez ügyben Lipót? A nagybecsű és értékes műtárgy el nem kerülhetette a sorsát s Tökölly által pénzzé felveretve, örök időre elveszett a buzgó hívek s a magyar műtörténelem számára.

És most lássunk egy pár olyan leltárt, melyek magánegyének kincseire vonatkoznak s ezek gaz- dagsága felől nyújtanak tájékoztatást.

1600-ban Bak Péter kassai polgárnak bizonyos peréből kifolyólag a következőleg specificált ezüst- marháját tilalmazzák:

1. Ezüst zománcozott aranyas gyengygyel rakott párta ő, ki nyom $3\frac{1}{2}$ girát.
2. Ezüst párta ő, aranyas, egy lot híján nyom $3\frac{1}{2}$ girát.
3. Párta ő ezüst, kinek az maicha ezüst, az boglára eötteött, ki nyom $3\frac{1}{2}$ girát.
4. Ezüst párta ő, aranyas fekete bársony az maicha, eötteöt az boglára, nyom egy lott híján $2\frac{1}{2}$ girát.
5. 12 ezüst kalán, aranyas. Makaj Lukác z neve rajta, nyom 3 girát.
6. 1 bokor ezüst gyöngygyel rakott aranyas kapocs, ki nyom 19 nehezéket.
7. 5 ezüst villa, nyom 22 nehezéket.
8. 1 ezüst aranyas keshüvely, $6\frac{1}{2}$ nehezék.
9. 1 bokor ő kapocz.
10. 8 arany gyürő, kik nyomnak kevestül 13 aranyat.

A peres iratban fel van jegyezve, hogy mindezen ezüstneműek 235 frt értékben arrestáltattak.

Az ötvösművek részletesebb s változatosabb felsorolásával s az által, hogy az egyes ötvösműveknek értékei is feltüntetvék, tanulságosabb adatokat tartalmaz Szentkirályi Sebestyenné, Bellej Borbála asz- szonynak 1650 márczius 27-én felvett hagyatéka. Szentkirályi Sebestyén 1653-ban és 1654-ben kassai bíró

¹⁾ Rendkívül érdekes volna konstatálni, mi van még meg a kassai Erzsébet-székesegyház kincstárában az ezen jegyzékben, az előbbeni s a később bemutatandó 1726. évi leltárakban felsorolt ötvösművekből. Szívesen vál- lalkoztunk volna arra a munkára, ha módunkban lett volna a kincseket *huzamosabb* ideig megtekinteni; az a néhány perc, a melyet ismételt utánjárással a kincstárban eltöltöttünk, csak arról győzött meg, hogy a meglévő értékek kezelése a rendesnek és szabályszerűnek mondható kezelési módtól nagyon távol áll. Kassa városa régi hírnevének reputációja érdekében is helyesen cselekednék, ha a műkincsekről szakszerű és pontos leltárt készít- tetne s azok elhelyezését is méltóképen eszközölné.

²⁾ Cassovia. 77. 1. *Tutkó*: Kassa város tört. Évkönyve. 158. lap.

s kereskedő volt, s midőn első felesége 1650-ben elhunyt, hagyatékában a következő ezüst- s arany-marhát találták:

Egy gamahós gyűrő, nyom 1 aranyat	fl. 8.
Egy Jakezintus kövű gyűrő, nyom 3 aranyat	fl. 6.
Egy cseh gyémántos gyűrő, nyom $1\frac{1}{4}$ aranyat	fl. 2. 50.
Egy rubintos gyűrőcske, nyom 1 aranyat	fl. 2.
Egy arany szélű pohár, nyom 2 girát	fl. 24.
Egy arany gallya-pohár, nyom 5 girát	fl. 133. 83.
Két egybenjáró, kiül-belül aranyos kupák, nyomnak 2 girát, 11 lott... p. fl. 14. 40.	fl. 57. 83.
Egy aranykupa, nyom 2 girát	fl. 28. 80.
Egy ezüstésze, nyom $8\frac{5}{6}$ lott	fl. 6. 62.
Vagyon No. 5 ezüst kalán, nyom 1 girát $1\frac{1}{2}$ lott	fl. 13.
Egy kiss pártá-övecske, nyom $15\frac{2}{3}$ lott	fl. 11. 87 $\frac{1}{2}$.
Vagyon egy arany kannácska, nyom 2 girát	fl. 20.
Vagyon egy kised aranyos szélű pohárka, nyom $15\frac{2}{3}$ lott	fl. 11. 87 $\frac{1}{2}$.
Vagyon egy szerecsen-diós lábas, arany fedeles pohár	fl. 21. 8.
Vagyon egy veritékes ezüst pohár, nyom $1\frac{1}{2}$ girát	fl. 18.
Vagyon egy nagy boglárú aranyas kard	fl. 27.
Vagyon egy ezüstös kard, öt kötővasra	fl. 25. 8.

Midőn Szentkirályi Sebestyén egy évi özvegsége után ismét megnősült, nejének, özv. Keresztúry Andrásné, szül. Kovács Zsuzsánna asszonynak, javai 1651. júl. 17-én, a következőkben iratnak össze:

Következik az arany és ezüst marhának inventálása:

Vagyon egy gyémántos arany gyűrő	fl. 36.
Egy más gyűrő, melyben vagyon smaragd és rubint	fl. 14. 40.
Egy aranyos kanná, nyom 1 girát $2\frac{2}{3}$ lott. p. fl. 25.	fl. 26. 90.
Két egyben járó aranyos pohárkák, nyom 1 gira 2 lott. p. fl. 25.	fl. 26. 86.
Két egyforma aranyos szélű pohárok, nyom 1 gira 10 lott. per. fl. 13.	fl. 21. 11.
Egy virágos udvari pohár, nyom 1 gira $\frac{1}{2}$ lott. per. fl. 13.	fl. 13. 40.
Egy kelyh forma aranyos pohár, nyom 1 gira 5 lott. p. fl. 12.	fl. 15. 75.
Egy viselt pártá ő, nyom 1 gira 11 lott. p. fl. 12.	fl. 20. 25.
Ittem 4 kalánok, nyom $9\frac{1}{3}$ lott.	fl. 7.
Ittem 5 kalánok, nyom $12\frac{2}{3}$ lott.	fl. 9. 50.
Ittem 2 kalánok, nyom 4 lott.	fl. 3.

Néhai Aranyassy János hagyatéka, melynek 1653. márcz. 31-én történt felvételénél Kállai ötvös Mihály mint szakértő szerepel, így szól:

Vagyon egy öreg türkeses aranygyűrő, mely kövestől nyom két arany, facit	fl. 5.
Vagyon más türkeses aranygyűrő, mely kövestől nyom egy aranyat és egy octót	fl. 3. 60.
No. 2 Szent-László király talléra, és két pogány ort, nyom lott. no. 3.	fl. 3. 60.
Egy aranyas ezüst csésze nehezék, no. 32., facit tokostól	fl. 8. 50.
No. 9 ezüst kanálok, nyomnak egy girát és nehezék no. 27.	fl. 18. 75.
Egy ezüst csattocska, nyom neh. 2.	fl. —. 50.
Vagyon zálogban nemzeti biró urnál egy remek-pohár, födeles, mely nyom három girát és két nehezéket	fl. 45. —
Egy aranyos bogláros kard markolatja, kozák forma, zálogban	fl. 60. —
Egy ezüst aranyas nyelű tollas bot	fl. 25. —
Egy ezüstös pallos, sávosan aranyozott	fl. 30. —

Egy gömbölyeg fejű tollas bot, aranyozott	fl.	9.	—
Vagyon egy selleg-pohár, aranyas szélű, mely Szűcz úrnál volt zálogban, mely nyom lotot no. 15.	fl.	12.	—
Egy fehér selleg-pohár, nyom nehez. no. 20.	fl.	5.	—
Vagyon egy kék saffir arany gyűrő, mely nyom ar. no. 3. teszen	fl.	54.	—
Egy pecsétnyomó aranygyűrő, nyom ar. no. 5 ^{1/2} teszen	fl.	14.	85.
Egy nyakban való óra, teszen	fl.	16.	20.
Egy próba kő, tústól, teszen	fl.	1.	80.
Holmi gyűrőkben való kövek	fl.	1.	—
Egy pár kés, viselt, aczélostól	fl.	1.	—

Az ugyanezen évi május hó 20-án felvett néhai Saliga Tóth Pál hagyatéka a következő ötvös művekről számol be :

Egy szives aranyas ezüst láncz ó, egy gira lot. 2.	fl.	13.	50.
Más, német forma, aranyas hevederes pártáöv, nyom lot. no. 10 ^{1/3}	fl.	31.	75.
Öt ezüst kanál, mely nyom gir. 1.	fl.	12.	—
Egy aranyas szélű selleg-pohár, lot. 10.	fl.	7.	50.
Egy szerecsen-diós aranyas pohárka	fl.	13.	—
No. 13 ezüst gyűrűk, nyomnak lot. no. 7.	fl.	5.	25.
Nyakban való füles pénzek, egygyel-mással no. 17., egy farkasfoggal együtt nyomnak lot. 8.	fl.	6.	—
Dévaj Szabó János zálogja: egy ezüstös aranyas szablya, két aranyas ezüst pohárral	fl.	62.	—
1 Jaspis köves aranygyűrő	fl.	7.	—
1 Opályos aranygyűrő	fl.	6.	—
1 öreg türkeses aranygyűrő	fl.	8.	86.
1 kisebbik türkeses	fl.	3.	—
Két kisebbik aranygyűrők	fl.	2.	—

Tompa, alias Gombkötő János kassai polgárnak 1654. márcz. 4-én felvett hagyatékában is érdekes ötvösműveket találunk, a mint arról a jegyzék be is számol :

Vagyon egy aranygyűrű, két rubint és egy smaragd lévén benne, megbecsültetvén az aranyműves-sel, teszen (kitörve).

Más aranygyűrű, békaköves, melyet ü maga viselt (kitörve).

Vannak mégis no. 9. aranygyűrűcskék (kitörve).

1 fedeles aranyas kupa, virágos a fedele	fl.	33.	—
1 aranyas síma pártá öv, nyom lot. 29 ^{1/4} . d. 75.	fl.	21.	92 ^{1/2} .
Más kisebb pártá öv, nyom lot. 9 ^{1/2}	fl.	6.	92.
Harmadik ezütláncz pártá öv, lot. 8 ^{3/4}	fl.	6.	47.
Vagyon egy sinóron egynéhány pogánypénz, lot. 7.	fl.	5.	25.
10 ezüst kalán vagyon, melyek nyomnak lot. 28 ^{1/2} . d. 75.	fl.	21.	37 ^{1/2} .
Mégis más sinóron pogánypénz, valami farkas fogakkal	fl.	2.	25.
Vagyon egy régi forma gyöngyös fedél	fl.	5.	40.
Vagyon egy selyem erszény, gyöngyökkel csinálva	fl.	3.	—
Más selyem erszény, arany prémes	fl.	1.	—

Már némileg terjedelmesebb néhai Theodolphus Bér és felesége, Paychlin Erzsébet vagyonának 1683. május 4-én felvett következő inventáriuma :

Egy öt gyémántos gyűrű	fl. 37. —
Egy kisebb	fl. 4. 60.
Egy hét rubintos gyűrű	fl. 18. —
Más hét rubintos gyűrű	fl. 9. —
Más rubintos	fl. 5. 40.
Egy safir gyűrű	fl. 3. 60.
Egy gránát gyűrű	fl. 3. —
Egy hét türkisz gyűrű	fl. 9. —
Egy késmárki hyachintos gyűrű	fl. 7. 20.
Egy nagy türkisz gyűrű	fl. 16. 20.
Egy szív forma gyűrű	fl. 5. 40.
Egy kis türkisz gyűrű	fl. 4. —
Egy cseh gyémántos gyűrű	fl. 3. 60.
Egy pecsétes gyűrű	fl. 3. 50.
Egy ezüst kis kád	fl. 9. —
Két ezüst perecz	fl. 4. 50.
Öt lot jóféle gyöngy	fl. 12. —
Egy gyöngyös bokréta	fl. 3. 60.
Egy pár fülfüggő	fl. 1. 80.
Egy gyöngyös pártácska	fl. 15. —
Egy gyöngyös nyakbavaló, egy rubinttal	fl. 28. —
Egy sőtartó	fl. 1. 80.
Egy gyermek nyakába való farkasfog öv, pénzekkel együtt	fl. 6. —
Egy meszeles aranyas ezüst kannácska, kiben lot. No. 34 ^{1/2}	fl. 29. —
Egy karika arany gyűrű	fl. 5. 40.
Egy tuczat ezüst kanál, kiben lot. No. 31.	fl. 21. 30.
Egy udvari pohár, kiben lot. No. 17.	fl. 17. —
Más udvari pohár, kiben lot. No. 13 ^{1/2}	fl. 11. —
Viselt kanálok, kikben lot. No. 26.	fl. 19. 50.
Aranyos gombok, lot. No. 10 ^{1/2}	fl. 7. 90.
Egy ezüst szaglo (így!)	fl. 1. 30.
Hat lot ó ezüst	fl. 4. 50.
Egy aranyas czápa-pohár, zálog(ban) Ratkeb(nél)	fl. 30. —
Aranyszemek zálog(ban) Marcibán úrnál	fl. 35. —
Mindenféle kövek	fl. 30. —

Az alább következő inventáriumok végre mindannyian elzálogosított javakról szólnak.

1687. decz. 16-án kelt feljegyzés szerint Hanvainé Bancsi Anna asszony Bilner Boldizsárnénál «zálogra és interesre» három darab ezüst marhát elhelyez, melyekért 100 frtot kap kölcsön. Bilner Boldizsárné azonban hűtlenül kezelte a zálogos javakat, mert azokat egy «Erzsók nevű asszonynak» kezéhez juttatá, ki ismét Czettó Péternek, a zálogra pénzt kölcsönző üzérnek, adta el azokat. Az ügyből egy nagyszabású bűnpör keletkezik, mert Czettó Péter uram nemcsak ezeket, hanem a hozzá számtalan más egyéntől zálogba beadott arany- s ezüstműveket is elsikkasztotta, Lengyelországban eladta s a pénzt a maga céljaira fordította.

Az alább részletesen közölt kimutatások és leltárak ezzel a bűnpörrel állanak összefüggésben, mely 1687-től indul meg s eltart egészen az 1691-ik évig s befejeződik a nélkül, hogy végkimeneteléről tájékozva lennénk. Hanvainé asszony három rendbeli ezüstmarhájának részletes leírása így szól:

Egy kívül gyíkos ezüst kanná, hat, vagy hatodfél gira nyomó, kívül-belől Christus Urunk szenyvedésének históriája rajta.

Második egy ezüst kannácska, kin vagyon írva felől az fedelen *T. G.*, ismét *M. F. E.*, mely kannában vagyon egy gira ezüst 13 lot.

Harmadik egy lábas fedeles hójagos, kívül-belől aranyas pohár, ennek próbája rajta egy *H.* egy *M.*, ismét *N. O.* rajta; az pohárban 19 lot vagyon.

Negyedik öt egyben járó czápapohár, egy kardra s egy hegyes térre való ezüst.

Kochlitz Lipót Vilmosnak a «Cetto Peter uramhoz deveniált portékáinak consignációja» pedig a következő:

340 aranyat nyomó, tiz arany láncz és egy pár aranypercze.

97 girát, egy néhány lotot nyomó minden file szép ezüst megaranyozott portéka.

Turkissekkel rakott bársony hövelő, igen szép aranyos ezüstben foglalt portaj pallos, más ezüstes pallos és négy megaranyozott ezüstbe foglalt kardok, a ketteje maiczos szíjastúl, a kettő magányos.

Aranyos ezüstben foglalt szép nagy tengeri csiga.

Tizenkilencz sor szép öreg gyöngyeket és öt sor hasonlókípen szép orientális gyöngyeket.

Két gyöngyes bogláros pártáöv, két gyöngyes bogláros fejkötő.

Egy gyöngyös bogláros nyakra való.

Egy sor apró gyöngy kilencz aranyszemekkel.

Négy rendbeli, kövekkal rakott arany függő.

26 kövekkal rakott pártákra való arany boglások.

37 mindentéle drága kövekkal rakott szép arany györő.

Két bársony prémezett nustos téli suba és egy fekete bársony nyári palást.

Peczelin Judit asszony, mint «Istenben kimult Schobert János uram hagyatott árva özvegye» a még férje által elzalogosított javokról e kimutatást terjeszti be a vizsgálatot vezető tanácsához:

Kilencz sor öreg szemő gyöngy, mely Marczipan uramé volt	fl. 180.	—
Egy ezüst sellegh fejr (avagy pohár)	fl. 45.	—
Egy aranyos fedeles pohár	fl. 45.	—
Egy zaffiros arany gyűrű	fl. 45.	—
Egy bokor aranypercze, tizenhét arany	fl. 68.	—
Summa Nemz. Marcipan Matt. úr zálogjának	fl. 383.	—

Ittem Püsel Sándor uramé volt zálogban, úgymint:

3 ⁵ / ₆ lott gyöngyös feykötő, arany boglár és egy arany rózsa rajta. Ittem egy gyöngyös pártá, király színő bársonyon, az melyen 6 lot pr.	fl. 120.	—
Egy arany rózsa 10 gyöngygyel és közípen egy rubin kú, nyomott 7 ³ / ₄ aranyat, az mely N. Biró Uramnál vagyon. Esmét más rózsa egy rubin küvel, nyomott 1 ³ / ₄ arany(at)	fl. 6.	—
Egy czápa ezüst pohár	fl. 16.	20.
Egy ezüst kannácska, az mely Patyantyus György uramtul, nyomott 38 lotot	fl. 45.	60.
Egy gyűrű 4 rubinnal és közípen egy diamant	fl. 10.	80.
Egy gyűrű 6 rubinnal	fl. 5.	—
Egy gyűrű egy gránátküvel	fl. 3.	60.
Summa egy rózsán kívül, mely N. B(iró) Úrnál vagyon, teszen	fl. 590.	20.
Egy gyűrű smaragd küvel, Pal Mayer Árvái	fl. 6.	—
Egy gyűrű duplet küvel P. M. Árvái	fl. 3.	60.
Két gyűrű turkis küvel P. A.	fl. 7.	—
Egy gyűrű gránát küvel P. Ar.	fl. 3.	—
Egy gyűrű kú nélkül, ezüstből P. Ar.	fl. —	60.

Summa az Pál Maýer Árvái mire ment, úgymint az túl specificálva vagyon, fl. 107 20., az egy Rózsán kívül, mely N. Biró urnál vagyon.

Nemzetes Vas Sándor uram eő kegyelme: 1 ezüst boszigány	fl. 40.	—
Egy ezüst üve, asszonyembernek való és két ezüst kanál, mely kovácsé volt az hostádon	fl. 50.	—
Egy 700 gyöngy állóbul fejkötő, mely N. Faigel Ferencz ur(amé volt)	fl. 20.	—

Ittem magamé 1 ezüst sótartó	fl.	8.	—
3 ezüst kanál	fl.	15.	—
21 tekervinyes ezüst gomb	fl.	10.	—
1 ezüst aranyos hüvely	fl.	7.	—

8 arany gyűrő és két arany pinz, fülecskével, egyik nyomott 6 aranyat, a másik $2\frac{1}{2}$ aranyat; egy csomóban pecsét alatt lévén, nyomott $18\frac{1}{2}$ aranyat. Egy arany gyűrű, az mely Nem. Marcipan uramé volt és ő kegyelme az megadott specificatió szerint 25 Tall. Limit., marad 7 gyűrő, mely 7 gyűrű úgy következik:

Az 7 gyűrőknek az estimációja és 2 arany pinznek.

1 gyűrű nagy diamant küvel	fl.	36.	—
Ittem más gyűrű smaragd küvel és 8 rubinnal	fl.	18.	—
Ittem más gyűrű rubin küvel	fl.	10.	sz 80.
Ittem egy más rubin gyűrű két galamboeska között	fl.	50.	sz 40.
Ittem más három arany gyűrű	fl.	20.	—
Ittem 2 arany pinz, mely nyomott $8\frac{1}{2}$ aranyat	fl.	35.	sz 70.
Ittem egy arany rózsát is utóljára	fl.	4.	—
Hasonlóképen 68 lotbul álló aranyos kannát sz 120 lot.	fl.	81.	sz 60.

Az magami extendálódik in summa úgymint fl. 251 sz 50, az mint elől specificálva vagyon.

Summa summarum teszen az egy rózsán kívül, mely Nemzetes Biró Vida András uram-

nál vagyon	fl.	971.	sz 90.
Arra felvett az én Istenben kimult uram, Sobert János, úgy mint elsőben	fl.	270.	sz —
	2-do fl.	97.	sz —
	facit fl.	367.	—

Marad hátra az arany rózsán kívül fl. 604. sz 90.

Az Udvarhelyi Istvánnak zálogba adott portékáiról közölt alábbi kimutatás a míg egyrészt a zálogkölcsön közvetítésének nagy gyakorlatát bizonyítja, más részt felvilágosít azon körülményről is, mely nagy összegeket vett fel a kölcsönadó üzér ezeknél a zálogoknál «interes» és «fáradság» czimén.

Nevezett egyén zálogba adott értékeinek jegyzéke, a mint azt ő a tanácshoz beterjesztette, ez:

Egy öreg arany láncz, 80 arany nyomónyi, igen szép munkájú és jó aranyú, 103 szem van benne, az horgával együtt, kiben egy arany nyomónyit bár munkájával együtt csak in fl. 4. számlálván is, mivel finom aranya volt, tenne	fl.	320.	—
Ismét egy arany precz, kiben 17 arany vagyon, kiben arany nyomónyit csak pro fl. 4. számlálván is, teszen	fl.	68.	40
In summa	fl.	370.	40
Hozott erre interesért s fáradságát kitudva	fl.	200.	—
Azután adtam kezében három darab aranylánczot, nyakra és kézre valót, igen subtilis munkát, kiben volt mindössze 10 arany, kit Eperjest magam is vettem	fl.	45.	—
Más darab aranyláncz, kiben is vagyon duc. 10., ki mivel nem oly subtilis munka volt, tudok ad	fl.	40.	—
Harmadik darab aranyláncz, kiben vagyon duc. Nro. 20, kit tudok pro fl. 4. ad.	fl.	80.	—
Ismét két egyben járó ezüst pohárt, 18 tallér volt benne, harmadika czápás kisebb pohár, circiter 5 tallér benne, tallér nyomónyit tudok ad fl. 1. 80, teszen	fl.	41.	40
Ismét egy veres bársonyos gyöngyös párta, hét rubintos boglár benne s kilencz öreg gyöngyszem az boglárok között, ki legalább is megért volna	fl.	60.	—
In summa teszen ezen portékák ára	fl.	266.	40
Hozott erre, interessét ki tudván s fáradságát is	fl.	100.	—
Ismét az után adtam kezében egy zöld czápás, gazdagon ezüstözött és aranyozott kardot, ki legalább is megért volna	fl.	50.	—

Más veres bársonyos ezüstös kardot, ki jóllehet oly gazdagon ezüstözve nem volt, de vasa kiváltképpen való levén, megért volna	fl. 40. —
Egy hosszú nyelvű ezüstös csákány, kin volt legalább is 15 tallér, megért volna ahhoz képest	fl. 27. —
Egy kívül-belől aranyos ezüst kanna, volt benne legalább is 15 tallér s mivel aranyos volt, megért volna	fl. 30. —
Más, kívül-belől aranyos, igen szép munkájú szőlő gerezdes ezüst lábas és fedeles pohár, volt benne circiter 24 tallér	fl. 48. —
Egy vizes korsó formára való ezüst korsó, lehetett benne circiter 16 tallér, mivel aranyos nem volt, tudom ad	fl. 25. —
Teszen ezen portékáim ára	fl. 220. —
Hozott reá, interessét kivevén	fl. 100. —
Item attam kezében egy gyöngyös főkötőt, kiben 19 apró rubintos boglárocskák és öreg szem gyöngy circiter 300 benne, ki Lucrétianál ma is meg vagyon, legalább megért volna	fl. 50. —
Más vitéz kötés formára való gyöngyös főkötő, abban is öreg gyöngyök és apró arany boglárocskák, ki is megért volna legalább is	fl. 45. —
Egy kis medályocska, kiben vagyon jókora öreg gyémánt Nro. circiter 42., kit az itt való aranyműves becsült ad	fl. 200. —
Egy rubintos aranybokréta, 19 rubint benne, legalább is megért volna	fl. 45. —
Ismét három szál darutollhoz való gyöngyös toll-tok, ki is megért volna	fl. 25. —
Egy pár fülben való rubintos függő, circiter 11 rubint edgyben-edgyben, megért volna	fl. 45. —
Egy nyakra való rubintos öltözet 23 arany boglár közte, kinek egy résziben öt-öt rubint az kerekded boglárokban egy-egy rubint, 1 közöttök pántlika formára való aranyboglárocska, abban is egy-egy rubint, kit 100 talléron vették	fl. 180. —
Más nyakra való öltözet, kiben 11 arany boglár, kinek közepiben egy-egy öreg szem gyöngy, az boglárok mellett ismét gyöngyből való rózsák, kikben is egy-egy aranyszem, ez fekete kötésre van varrva, legalább megért volna	fl. 50. —
Egy gyöngyös nászli, kinek közepiben egy <i>esses forma</i> aranyboglár vagyon, közepiben jókora gyémánt, Bécsben is vettem fl. 12., az gyöngye is megért volna, mivel jókorák voltak, fl. 10	fl. 22. —
Egy zöld pántlikára csinált arany boglár, fekete zománczos, kiben vagyon egy rubint, ezen boglárból fityeg ki egy függő, kiben öt rubint van, az középső jókora, megért volna legalább	fl. 25. —
Teszen azért ezen portékáknak ára	fl. 687. —
Hozott reá	fl. 200. —
Ismét ujjolag adtam kezében egy égszínű terczuallara csinált gyöngyös pártát, 11 zománczos arany és orientális gyöngygyel rakott boglár benne, mely is megért volna	fl. 100. —
Ismét 12 ezüst egyforma kalánt, auspurgi munkát, kinek nyele igen szép virágokra volt metszett, kit magam is vettem Bécsben	fl. 36. —
Egy öreg smaragd aranygyűrűt, legalább megért	fl. 70. —
Ismét négy szeges dupla tallért, kerekded dupla tallért is Nro. 4., egy hármás kerekded tallért és egy egyes gréci tallért in summa Tall. 20.	fl. 40. —
Ezeknek ára in summa teszen	fl. 246. —
Hozott erre	fl. 100. —
Ezen portékáimnak becse teszen in summa	fl. 1789. 80.
Hozott reája	fl. 700. —

Bárczay János uram portékáit a fentebb említett «Sibvásárosnének, Erzsébetnek» adja 1688-ban zálogba, a következő lajstrom szerint:

Egy öreg arany láncz, dióbél forma, circiter 164 arany nyomó, volna legalább	Tal. 350. —
Egy szép rubintos medály, circiter 120 rubint igen szép benne. Ezt az eperjesi aranyműves becsüllötte ad	Tal. 320. —
Egy hajdani forma öreg termés rubintú gyűrő, lévén benne olyan rubint, mint egy dutka, megért volna circiter	Tal. 50. —
Egy hajdani forma függő, külömb-külobb kövekkal rakott, 18 arany nyomó, csak az egyik követ is, ki közepin volt, becsüllötte az aranyműves 10. Tal. megért volna cir.	Tal. 50. —
Egy rubintos, igen szép nyakra való arany boglárokból álló, kiben is nagyon circiter 85 igen szép rubintok, megért volna legalább	Tal. 125. —
Más ugyan aranyboglárokból álló rubintos nyakra való, circiter 4 rubint benne, megért volna circiter	Tal. 70. —
Egy rózsaforma aranygyűrő, 9 gyémánt benne, megért volna	Tal. 50. —
Más arany gyűrő, öt igen szép hegyes gyémántok benne, ezt vettem	Tal. 60. —
Harmadik arany gyűrő, négy szép gyémánt s egy smaragd benne, kereszt formára csinált, megért volna	Tal. 40. —
Negyedik arany gyűrő, igen kiváltképpen való s öreg Saphir volt benne, becsüllötte az aranyműves ad	Tal. 45. —
Ötödik arany gyűrő, az közepin szép gyémánt, mellette rubintok, rózsafarmára, megért volna	Tal. 30. —
Két rendbeli nyakra való gyöngy, 18 sorból álló, az tíz sor öregek, az 3 apróbb, megért volna	Tal. 200. —
Egy csipkeforma igen szép gyöngyös párta, megért volna	Tal. 40. —
Nyolcz igen szép s gazdagon ezüstözött aranyos kardok, pallosok, némelyiken szij, némelyiken selyem majczok, azokon aranyos boglárók, csattok, kik között volt olyan, hogy csak az mezítelen vasát is 50 ezüst tallérokra becsüllöttek, némelyikének bársony, némelyikének zöld, némelyikének fekete czápás hivelyes, legalább (noha talám többet is) megérttek volna	Tal. 350. —
Egy merén ezüstös aranyos nyelű csákány, megért volna	Tal. 40. —
Hat lóra való portai igen szép (s némelyik köves) szerszámok, orrozókkal együtt, kik közül csak egyik megért volna 100 tallért, igen széles, gazdag ezüstű lévén, öszvességgel megérttek volna circiter	Tal. 300. —
Három egyforma ezüst kanálok, aranyosok, megérttek volna	Tal. 16. —
Egy öreg köves gyöngyös aranyos forgó, eleget kérték tülem 120 talléron, meg is érte volna	Tal. 120. —
Kilencz egybenjáró fedeles, kívül-belől aranyos czápa-pohárok, sokat nyomván, megérttek volna circiter	Tal. 240. —
Egy öreg, kívül-belől aranyos, szép virágos fedeles kupa, megért volna az is circiter	Tal. 70. —
Egy igen szép, virágos aranyos kanna, megért volna	Tal. 55. —
Három öreg ezüst pohárok, csaknem egyformák, megérttek volna	Tal. 60. —
Két csaknem egyforma virágos aranyos pohárok, egy ezüst kannával és sőtartóval, az ki is igen úri portéka volt, aranyos, megérttek volna circiter	Tal. 90. —
Egynéhány sorból álló ezüst lánczöv, aranyas, kinek is csináltatása legalább is bele került s meg is érte	Tal. 60. —
Egy 7 szép arany szemekből és 16 veres klárisokra fűzött gyöngyökből álló nyakra való, megért volna circiter	Tal. 35. —
Egy gyöngyös, sok apró arany zöld zománczú boglárkákból álló főkötő, az közepin rubintos boglár lévén, megért volna circiter	Tal. 50. —
Három szép gyöngyös arany bogláros párták, kiváltképpen egyikén szép öreg gyöngyök lévén, megérttek volna circiter	Tal. 120. —

Ezen portékáimat mondja azon rossz asszony, hogy Czettó Péter kezéhez adta, noha ezeknél többet is adtam neki kezében, az kiket mind (s maga sem tagadja Cochlatz ur) hogy ő kegyelmének adta, úgy mint:

Két kisdéd szép forma arany lánczok.

Tíz ezüst aranyos szép kanálok.

Nyolcz aranyszemek, igen szépek, zománcczosak.

Egy ezüstben foglalt igen szép öreg szerecsendió pohár, aranyas.

Mindezen portékáimra hozott azon rossz asszony ezerháromszázöt forintokat i. e. fl. 1305, mondván azt előttem, hogy vették ki belőle esztendeig való interessét, 145 forintokat i. e. fl. 145. decem per centum.

(A kincsek értéke az egykori jegyző által összeadatván, összesen kitesz 3036 tallért, vagyis 5464·80 magyar forintokat.)

Mindezeknek fölötte áll azonban az ötvösművek száma és magas értéke tekintetében a Szemere Lászlóné által ugyanezen zsbivásárosné kezeibe négy rendben kiszolgáltatott arany- s ezüst portékák fejezke, mely klasszikus bizonyítéka, mily nagy értéket képviselő kincsesel volt felszerelve ez a nemesi ház a XVII. században.

A kimutatás — az elzálogosítás mind a négy fázisát leltárilag előtüntetve — 1691. július hó 21-én terjesztetik be a tanácshoz s egész terjedelmében ez :

Szemere Lászlóné asszonyom portékáinak Specificációjá. Adott ő kglme azon Sibvásárosné kezében :

Egy aranyas ezüst mosdó korsót, vagyon benne 5 gira.

Hozzá való aranyas ezüst mosdó medenceze, gira 7, lot 12 van benne.

Más tiszta aranyas mosdó korsót, van benne 6 gira, 6 lot ezüst.

Hozzá való aranyos medenczét 9 gira és 14 lot ezüst.

Egy lábas fedeles aranyas ezüst pohárt, van benne gira 1, lot. 14.

Egy hármás pohár, az alsó részében van 8 gira, az fedelében, mely két darabbul áll, van benne 6 gira, 4 lot ezüst.

Egy ezüst hójagos lábas fedeles pohárt, van benne 3 gira, 8 lot ezüst.

Más aranyas kupaforma pohárban van 4 gira.

Nyolcz sor aranylánczot kiben van nyolczvan arany, ezt pecsét alatt adták kezében.

Tizennyolcz rubintos smaragdös boglárt, tizenhét pedig apróbb egy az formája, övnek való, ezt is pecsét alatt adták kezében.

Egy jó öreg lábas födeles tiszta aranyas kupát.

Más öreg lábas pohárt, belől aranyas, kívül ezüstös.

Egy öreg ezüstkannát.

Két egybenjáró, öszveborított lábas pohárt.

Egy lábas kisdéd pohárt.

Két ezüstkannált.

Két czápapohárt.

Egy ezüstsótartót.

Egy pohár-fedélt.

Egy pár ezüst aranyas sarkantyút.

Egy bogácskórós pohárt, az kórója négy szálbúl áll.

Egy aranyas ezüst csészét.

Egy lóra való ezüst aranyos szerszámot szügyellöstül.

Három ezüst aranyas csésze egy forma auspurgi munkát, igen szép.

Item két ezüst kanál.

Egy ezüst aranyas auspurgi palaczkot.

Egy ezüst szerecsendiós pohárt.

Ezek vagynak zálogban ezer magyar forintokban, az intersét is adták meg egészen és az Sibvásárosné fáradságát.

Ugyan Szemere Lászlóné asszonyom más rendbeli zálogra kiadott aranymarháinak száma.

Egy gyémántos arany hajnyomtató, huszonöt gyémánt és egy rubint benne.

Egy melyre való arany függő, hét rubint, egy gyémánt és három szem gyöngy benne.

Egy arany maszlin való függő, 13 rubint benne.

Öt öreg aranyboglár, hat kicsiny, 12 gyémánt és hat rubintok benne.

Más melyre való arany függő, 40 gyémánt és egy gyöngy szem (van benne).

Más rendbeli huszonnyolcz boglár ugyanannyi gyémánt benne.

Egy gyöngyös főjkötő, tizennyolcz aranyboglárkák benne.

Egy veres bársonyos pártá, öt boglár és 15 rubint benne és két öreg gyöngyszem.

Item egy meggygyszín (meczin) bársonyos pártá, öt arany boglár, öt rubint és 10 orientális gyöngyszem rajta.

Egy tiszta gyöngyös főjkötő.

Egy arany maszli, öt gyémánt van az boglárban.

Egy tiszta gyöngy-maszli, 13 rubint benne.

Egy gyöngyös gallér, tizenkét rubintos aranyboglár benne.

Item más egy gyöngy-maszli, egy rubintos boglár benne.

Egy gyöngyös főjkötő, tizenkét gyémántos aranyboglár benne.

Öt aranyboglár, kő nélkül.

Hat gyürü, mindenikben rubint.

Egy arany boglár, öt gyémánt benne.

Egy termés aranygyűrű.

Hajválasztékra, aranyban van foglalva, 26 gyémántszem, zománczos.

Ezen aranymarhák vagynak zálogban kétszáz Magyar forintokban, az Interest is megadták és az Sibvásárosné fáradságát.

Ugyan Szemere Lászlóné asszonyom harmadrendbeli arany-ezüst portékáinak száma.

Egy hajnyomtató, 8 boglár aranyból, 59 öreg szem gyöngy közte.

Hat sor öreg gyöngy, apróval öszve füzve.

Három sor öreg gyöngy.

Egy nagy aranyas kanna, fedeles, apostolok vagynak rajta.

Egy lábas kupa.

Egy kívül-belől aranyas pohár.

Egy fedeles lábas öszve-burító pohár.

Három darab aranyláncz, egyforma, negyedik kisebb darab, ötödik vastagabb, hatodik két sorban éri az derekat, hetedik aranyláncz áll nyolcz darabból, hét rubintos aranyboglár benne; az aranylánczok mind be vagynak pecsételve.

Ezen specificált ezüst arany marhák ötszáz magyar forintokban vagynak zálogban, egész eszten-dőre való interest megadták, az Sibvásárosné fáradságát is.

Negyedrendbeli Szemere Lászlóné asszonyom portékáinak száma.

Tizenkét egyben járó pohára, kívül-belől aranyas, Szemere czimer rajta vagyon, van benne tíz gira 12 lot ezüst.

Hat csésze, nyolcz gira benne, tíz lot, auspurgi munka, egyforma mindenik, az közepiben Putnoki s Szemere czimer.

Egy pár ezüstkengyel.

Egy palaczk, sorostul, gombástul ezüst, belől aranyas, az palaczkban s kengyelben van 5 gira, nyolcz lot, az palaczkon Szemere László ur neve s magamé.

Egy öreg aranyláncz.

Egy képes arany függő, Szemere Pálné képi rajta, kétszázhusz arany volt benne, pecsét alatt adták az Sib-Vásárosné kezében.

Egy pár aranyperecz.

Ugyan más gyémántos aranyperecz, ezek is pecsételve voltak.

Egy gyémántos nyakban való öltözet, kiben vagyon 5 gyémántos boglár, circiter tíz-tíz gyémánt egyben, *esses forma boglár*, közte vagyon egy-egy rubintos boglárka.

Ismét egy hajnyomtató, két sor gyöngy között egy rubintos boglár.

Nyolczszáz magyar forintokban vagyon zálogban. Interest megadták, az kiváltásnak napja : 5. Juli 1688. Az Sib-Vásárosné fáradságát is megadták.

Mostanában adott öcsém : Váradi Istvánné asszonyom az Sib-Vásárosnének egy aranyforgót, rubintost.

Egy ezüst korda-övet.

Két ezüst czápapohárt.

Egy királyszin bársony szoknyát, három sor egyvelyges csipke (rajta).

Egy vont arany suba, igen szép, régi forma, dupla prém rajta egy néhány sorban.

Két arany gyűrű, termés rubin benne.

Az forgó s korda-öv negyven tallérban van.

Az két czápapohár tizenkét forintban.

A két gyűrű tíz forintban.

Az szoknya, kis suba, hatvan forintban.

Ez feljebb specificált ezüst és aranymarhákra hozott florenos hungaricalis 2658.

Ezen felyül megirt arany és ezüstmarhák mindössze computálván, megért 7000 forintokat, id est hétezer forintot.

Álljon itt továbbá a *Szirmai Péter uram Sib-Vásárosnének adott zálogos portékáinak Consignatiója* is, mely a következő :

Első rendbeli zálog : egy fejer ládában tizenkilenc darabból álló ezüstmiv, nevezet szerint :

Tizenkét ezüst aranyos pohár ; két ezüst, kívül-belül aranyas kanna, melynek egyike kisebb, másika öregebb. Egy szerecsendió, ezüstben foglaltatott aranyas palaczk ; egy régi forma aranyas pártöv. Egy lóra való aranyas portaj szerszám, két darabban. Egy ezüst aranyozott orrozó.

Ezek vagynak háromszáz magyar forintokban.

Második rendbeli zálog. Egy nagy öreg selleg-pohár, aranyas szélű, más kívül-belől aranyas öreg fedeles pohár. Dióbél forma ezüst láncz öv, négy sorban való.

Ezek vagynak száz magyar forintokban.

Harmadik rendbeli zálog. Két rendbeli nyakra való gyöngy, az egyik nyolcz sor kizepszerű gyöngy, az másik hat sor öreg szemű gyöngy ; tíz arany nyomó gyenge arany láncz ; négy arany gyűrű, melynek egyikében nyolcz gyémánt szívformára, másikában kilencz gyémánt ugyan az is szívformára, harmadikában öt gyémánt keresztformára, negyedikben nyolcz rubint szívformára. Ezek vagynak kilenczven magyar forintokban,

Negyedik rendbeli. Egy szép tizes arany, harminczhat forintban.

Ötödik rendbeli. Két ezüst s kívül-belől aranyas pohár, harminczkét forintban és ötvennégy pénzben.

Hatodik rendbeli. Egy fekete bársony béletlen palást, húsz magyar forintban.

Hetedik rendbeli. Egy zöld habos tafota aranycsipkés lepedő, három aranyban.

Ezeken kívül adtam volt néki, hogy eladja, százhuszonnégy lat dirib-darab ezüstöt, melynek latjátul ígért kilenczvenhat pinzt.

Ennek az árában adott egyszertizenhat aranyat, facit fl 67 .s 20.

Azután egyszer is másszor is adott húszonnegy forintot, a többivel tartozik.

Végül közöljük azoknak az ötvösműveknek a jegyzékét, melyeket Váradi István magának Cetto Péternek adott zálogba, a mint az eredeti feljegyzésben foglaltatik:

Egy szőlőgerezdes aranyas lábas	fl.	45.	—
Egy smaragd aranygyűrű	fl.	54.	—
Egy aranygyűrű, melyben volt három hegyes gyémánt	fl.	36.	—
Egy öreg lábas, kívül-belől aranyos pohár	fl.	54.	—
Egy ezüst bika	fl.	45.	—
Egy aranyas kanna	fl.	54.	—
Egy ezüst pogánypénzes aranyos öreg csésze	fl.	45.	—
Egy fedeles, kívül-belől aranyos pohár	fl.	36.	—
Egy fehér ezüst, belől aranyos palaczk	fl.	45.	—
Egy arany lánczocska, melyben vagon húsz arany	fl.	72.	—
Egy arany pellikány, gyémántos és rubintos	fl.	81.	—
Pellikánhoz tartozó egy arany boglár, melyben vagon öt gyémánt	fl.	21.	40.
Tizenhat aranygomb	fl.	108.	—
Nyolcz dupla szeges tallér, öt ötös tallér	fl.	82.	—
Egy kívül-belől aranyos pogánypénzes kanna	fl.	81.	—
Egy kis fehér ezüst kannácska	fl.	18.	—
Egy szőlőgerezdes s fedeles lábas pohár	fl.	27.	—
Egy kívül aranyas lábas fedeles ezüst pohár	fl.	27.	—
Három szál ezüst bogácskóró	fl.	18.	—
Hat darabból álló aranyas fegyver	fl.	200.	—
Egy ezüst pártá-övecske, türkeses	fl.	21.	40.
Mind ezekre hozott	fl.	599.	40.

Az egész portéka pedig megért legalább fl. 1170. 20.

Miként fentebb megemlítettük, a lelketlen üzerek e kincseket — vagy azoknak nagy részét — hűtlenül kezelték; a kölcsön adott összegeken jóval magasabb áron a drágaságokat idegen, leginkább lengyelországi egyének kezeikhez juttatván, igazi tulajdonosaikhoz többé vissza nem kerültek s így ma már — sajnos — csak az inventáriumok adataiból ismerjük a régi ötvösség e becses alkotásait.

E leltárak és consignációk kaprázatos sokaságú kincseit látva, élénk kép tárul elénk a XVII. században élt jómódú polgár s tehetős köznemes-család házi kincstárai felől, melyekben, az imént bemutatott jegyzékek szerint, előfordultak: gyíkos kannák, lábas, fedeles, hólyagos, egybenjáró, czápás, selleg-, szerezsendió-, strucztójás-, hármás, kupaforma, összeborított és bogácskóró-poharak, ezüstbe foglalt tengeri csigák, ezüst vizes-korsók, virágos fedeles kupák, virágos fedeles kannák, mosdókorsók s azokhoz való medenczék, csészék, ezüstpalaczkok, ezüst-kádak, ezüst «szaglók», lószerszámhoz tartozó «orrozók», arany hajnyomtatók, hajválasztók, apostol-kannák, lábas kupák, ezüst állatalakok («ezüst bika»), pogánypénzes csészék és kannák, ezüst bogácskórók, gályapoharak, verejtékes és udvari poharak, ezüst tollas botok, ezüstkapcsok, kanalak, ezüst sőtartók, tekervényes ezüstgombok, ezüstös csákányok, szőlőgerezdes lábasok és poharak, darutollhoz való gyöngyös tolltokok, ezüst sarkantyúk és kenyelek, aranyos fegyverek, ezüstvillák, keshüvelyek, aranylánczok, aranyperczek, aranyfüggők, aranyrózsák, füles aranypénzek, medályok, aranybokkréták, fülönfüggők, négyszegletű dupla tallérok, kerekded, gréczi, szeges, ötös és Szent-László-tallérok, zsinórra fűzött pogánypénzek és farkasfogak, keleti gyöngy-sorok, gyöngyös, bogláros pártáövek, gyöngyös bogláros főkötők, ugyanilyen nyakbavalók, aranyszemes gyöngy-sorok, kövekkel rakott pártákra való boglárók, nyakba való rubintos «öltözet»-ek, gyöngyös máslik, «terezvállra csinált» gyöngyös párták, dióbél-formára csinált arany- és ezüstlánczok, csipkeforma gyöngyös párták, klárisorok, mellre való függők, gyöngyös gallérok, nyakba való órák, képes aranyfüggők, gyémántos perczek, «esses-forma» boglárók, arany pelikánok, «korda»-övek, aranyos kardok és pallosok, lóra való szerszámok, aranyos gyöngyös forgók, türkiszekkel kirakott bársonyhüvelyű

portai pallosok, majezos kardok, czápás kardok, veres bársonyos kardok, kozákformájú bogláros kardmarkolatok, rubin-, gyémánt-, gránát-, smaragd-, türkisz-, jáczint-, zafir-, jáspis-, opál-köves gyűrűk, ugyanezek gyöngyökkel, dupletkövel, gamahóval, (= cammeo), békakövel, (= chelonites) kézmárki hyacinttal (= hegyi jegecz) és csehgyémánttal, galambocskákka (zománczos műben), termés rubinnal, hegyes gyémántkövel s végre «termés» aranygyűrűk.

A felsoroltakkal azonban korántsem merítettük ki ama ötvösművek egész sorozatát, a melyek ötvöseinket a XVII. század tartama alatt foglalkoztatták, mert e sorozatban nincsenek benn az egyházi rendeltetésű tárgyak, a világiak közül pedig elmellőzvék azok, a melyeknek neveit bemutatott jegyzékeink nem tartalmazzák.

A XVIII. századba tartozó leltárak és kimutatások közül érdekesnek találjuk itt az 1706-ik esztendőből az egyháziak számadásai között foglalt regesztromot már csak azért is közölni, mert ennek létezésére különös eset adott alkalmat. Ugyanis «nemzetes Répássy uram temetésének alkalmatosságával» — mint arról az egyháziak referálnak — «találtatott a földben, a mint azt azután a tekintetes nemes tanács kézhez vevén, tőlünk és magok ő kglmek occulálván, megmérték s mérték szerint azután kezünkbe adták» a következő tárgyakból álló lelet:

Egy öreg medály (alias) rózsa, (arany).

Egy kézre való arany fél perez.

Apró arany boglárkák, kilencz.

Egy szivforma függőcske arany.

Rothadt gyöngyök, lot $4\frac{1}{2}$.

Leányi konty arany prémmel, vagy inkább galanddal tekerve.

Ahoz kereszt pántlikának való pántlika, nem csipke.

Ezüst, lot no 37. Különb-különb regekből álló.

Nyilvánvaló, hogy itt halottal eltemetett drágaságokról van szó, a miből kiderül, hogy Kassán is divott a régi időkben a halottnak kedvencz ékszereivel való eltemetése.

A XVIII. században még egyszer összeiratnak a székesegyházi kincsek is s ennek 1737-ban eszközölt felvételénél azt a csodálatos dolgot észleljük, hogy az összírásnál ahhoz értő szakember: ötvös, nincs jelen. Az inventárium, melynek felvételét Kurinszky Márton és Korponay Sándor eszközölték, elejétől végig magyar nyelven van írva s egész terjedelmében a következő:

1. Tiszta arany kehely, patentástul, mely kövekkel és gyöngyökkel ékesítve; irás rajta: «Qui cunque manducaverit panem hung etc.»*)

Más ezüst aranyas kelyh, melyen vagyon boldogasszony a kis Jézussal és két felül Xcifixus bárány, angyal, Szent-József, Sebestyén, régi zománczos patenával együtt, melyben is egy fél jobb kéz van kirajzolva.

3. Más ezüst aranyos kelyh, hat zománczos virágokkal és közepin tornyos munkával, körülötte apró képecskék vadnak, patenástul, melyen van kereszt és egy néhány betű.

4. Ismét egy ezüst aranyos régi kelyh, az alja zománczos öt darabban, az hatodik zománcz hija az alján három kép van kimetszve, patenástul.

5. Ismét egy ezüst aranyos régi kelyh, néhai Fabricius Mihály adomány, az kelyh ezüst czifrákkal van befoglalva és ezüst czifrás rajta J. H. S. patenával.

6. Egy öreg monstrantia, ezüst, aranyos, mely Krakóban csináltatott az nemes város által, gyöngyvel és kövekkel kirakva, az közepén császár czímere gyöngyből, hét gyöngy hijával, de nem tudhatni, hogy mikor esett le. Item az aranyból való filegranum munkájú numisma, körülötte húsz orientális gyöngy, mely is az császár czímeréről le függ. Item egy aranyban foglalt boglár, közepiben egy rubint kö, körülötte tíz jó gyémánt, az is a kétfejű sasnak felette levő koronán függ. Item supra Clausulam vitri két aranybogláros s orientális gyöngyökkel felékesített bokréta, az talpán felül egy négy evangelistának képe körül jóféle üveggyöngy.

*) T. i. az «írás» a patenán volt.

7. Más kisebb ezüst aranyos monstrantia, melyet Bécsből hozatott a nemes város százharminczöt rhénes forintokon, környös-körül meg vagyon függve gyöngyökkel és arany hat boglárocskák gyöngyök közt, az hetedik boglár hija, hová lett, nem tudják. 13 arany szem az gyöngyök közt, az üvegen felül strucz tollas formája sz. György képe belül, szent lélek képe pedig egy 8 rubintos arany boglár, az alatt is még más ezüst aranyos tenger szintű hűskő, ennek alatta és körös-körül 7 arany boglár, gyöngyszemek rajta, a talpán két angyal.

8. Egy új aranyos öreg ezüst pacificale, mely csináltatott in anno 1722, melyben vagyon száz-tizenkilencz lat ezüst, az aranyozáson kívül a Xfixus csupán aranyos hat kő, filegran munkájú boglárokban 4 szegeletin 4 tulipán, a tulipánban 4 aranyos mogyoróforma szemek, nem különben az három zegeletin ugyan az tulipán hasonló az előbbienekhez, az kereszt alatt levő ugyan philegrán munkájú gombon 3 ezüst bogláros kő, 3 tulipán, felül philegrán munkájú ezüst boglárok, mindenikében egy-egy kő; szt. keresztnek tulsó részén 6 boglár philegránmunkából, kövek nélkül.

9. Egy öreg pasztorale, tíz bécsi fontból álló filegrám munkájú, különb-különb kövekkel kirakott, az közepin Szt.-Erzsébet asszony öntött ezüst aranyos képe, alul az n. város czimere, egy felül peniglen akkori plébános Márjasi Sándor úr czimere, circiter öt száz forintot érü.

10. Egy nagy új ezüst lámpa lánczostul, nagy oltár elejébe való, három angyal rajta, ugyan új ezüstartól.

11. Egy kis ezüst pacificale, aranyos, melyet az pap köznapokon szokott hordani, feszület rajta.

12. Egy pár ámpolna patenájával rész szerint aranyos, n. város czimere rajta. Anno 1687-ben csináltatott.

13. Egy pár ezüst ámpolna, patenájával együtt, sima.

14. Egy pár ezüst ámpolna, patenájával együtt, rész szerint aranyos; patenának alatta n. város czimere, az bornak való ámpolnácskán *L. C. A. E. G.*

15. Más egy pár ezüst ámpolna, hasonlóképen rész szerint aranyos patenáival. Holló Zsigmond úr adományja. Az patenának egy felül *J. H. S.*, más felül *M. R. A.*

16. Egy pár ezüst ámpolna patenájával együtt, kivert czirádákkal, az ámpolkának alatta az patenán négy helyül szarvas, más helyütt orosz leány; 1704. csináltatott N. Komáromj György úr és az eő kegyelme felesége által. Szt.-Háromság oltárához ajándékozott.

17. Pontificáláshoz való aranygyűrű nro három, az egyikének karikáján lyukacska vagyon, zafér kő benne nyolcz szögletű, más viola színű zománccos fehér topázus benne, nyolcz szögletű; harmadik ugyan kék zománccos, nyolcz szögletű, zafér kő benne 3 darab.

18. Egy ezüst aranyos ládácska, négy lábú, orosz lány az fedelén, oldalán pedig kiverve X-tus vacsorája és feltámadása.

19. Egy kerekded ezüst aranyos, kívül is, belül is skatulya, felül kimetszetett kereszt rajta, zacskóstul.

20. Egy nagy ezüst pohár, ablutióra való.

21. Egy fa-almáriumocskában két ezüst kép, egyike boldog asszony látogatása képe, a másika pedig X-tus urunk kereszttről való levétele, boldogasszony tartván térgyén, két angyal felette.

22. Boldogasszony kis kápolnának oltárán boldogságos szűz ezüst képe. Szegben ül, 22 latból álló, melyet Tornycs Tamásné asszonyom ajándékozott.

23. Nagy oltáron az boldogasszony nyakában egy ezüst gombos és lánczos negyedfél sornyi pártá-öv, melyet Blonszki úr ajándékozott.

24. Egy ezüst aranyos öreg cziborium, melyen vagyon philegran-munka, körülötte és közötté zománccos rózsák.

25. Egy veres atláczban beteghez hordoztatni szokott belül ezüst aranyos patenácskával együtt pixis.

26. Más egy ezüst aranyos pixis, pro extrema unctione deserviens.

27. Egy ezüst lánczos turibulum, három öntött angyal és n. város czimere rajta.

28. Ugyan hozzá való ezüst navicula, virágos, rész szerint aranyos, kanalastól.

29. Egy ezüst aspersorium.

30. Egy nagy ezüst, boldogasszony fejére való korona, kövekkel kirakott, tetején ezüst aranyos gomb rajta, azon pedig kereszt.

31. Nagy oltáron levő Jézuskának fején levő egy ezüst aranyos koronácska, melyet Fiscerné asszonyom ajándékozott.

32. Egy fekete kereszt, melyen jóllehet az huszonyolczadik esztendőbeli inventárium szerint, mely is sub N-o. 34. kitétetett, azon esztendőben, hogy ezüstből öntött X-fixus volt rajta, de aztat Palkovics szava szerint ellopták, alatta ezüst halálfej, felül ezüstből titulus *I. N. R. I.* Két szegeleti hasonlóképen ezüstbe foglalva megmaradott, az harmadik szegeletét Xfixussal együtt elvitték; már most az Xfixust plébános ur maga költségén fából renováltatta, jóféle ezüstöt adván reá.

33. Egy koszorú veres kláriszal, gyöngygyel függött egyvelgesen.

34. Egy kis koszorú apró gyöngyökkel és verses kláriszal összefűzött.

35. Két ezüst lámpás, láncostúl, melyek nyomnak no 64^{1/2} magyar latot.

36. Két ezüst gyertyatartó, monstrantia mellett álló, 30 lat nyomó és egy kis ezüst kereszt, a talpa gyertyatartó formájú.

37. Egy ezüst gyermeknek fél kezecskéje, három ezüst lánczoeskán függ, melyet Marcus de Corte asszonyom offerált. Későbbi kézzel hozzáírva: elolvasztatott.

38. Egy ezüst szív Boldog-Asszony oltárán, melyet Rácz Mártonné asszonyom oferált.

39. Ezen kívül más három kisebb ezüst szivecskék, komisszáríusné asszonyomtól ajándékoztattak és ezüst ábrázatkák, kettő.

40. Egy pár ezüst gyertyatartó, melyet Srájner Jánosné asszonyom oferált.

41. Egy ezüst kereszt pacificale, tabernaculum felibe való, melyet is ez idén, ujjonnan több ezüstöt adván hozzá, inspector uram rectificáltatott.

42. Egy ezüst félkéz, felemelve in sacello.

43. Item egy ezüst boldogasszony képecskéje [későbbi kézzel melléje írva: elolvasztatott.]

44. Két ezüst német ábrázat [későbbi kézzel: elolvasztatott.]

45. Későbbi kézzel, írónnal: Egy kehely, kereszt rajta, belül aranyos, az patenával, sima munkájú.

Hogy a kincseket leltározó egyének vajmi keveset értettek a dolghoz, ekklatáns módon bizonyul be a 7. pont alatt elég zavarosan leírt «bécsi» monstrantiánál, a hol a többi között az állítják, hogy «az üvegen felül strucztoallas formájú *Szent-György képe* belül, *szent lélek képe* pedig egy 8 rubintos arany boglár»-ban található. Meglehet hogy a monstrantiát Bécsből hozatta a város, de annak hitelesítő bélyege Augsburgot nevezi meg származása helyéül, az úrmutató csúcsán lévő s eredetileg az úrmutatóhoz nem tartozó applikáció azonban nem «szent-György» s a «szent-lélek» képe, hanem egy drágakövekkel kirakott XVI. századbeli aranyásfa, melynek középső részén zománczozott műben fehér lovon ülő s felemelt jobbán sólymot tartó férfialak [vulgo: solymász] látható. Ennek pedig egyházi vonatkozása nem lévén, a többi zománczos boglárral egyetemben valamely jámbor hívő *ex voto* ajándéka gyanánt kerülhetett az úrmutatóra.

A 6. pontban említett «öreg monstrantia», mely Krakóban csináltatott, valószínű, hogy a Tököly által 1682-ben elzsákmányolt úrmutató helyébe készült, mely szemefénye és sokszor megsiratott kincse lehetett a kassai katolikus híveknek.

Az inventáriumban foglalt leírás alapján tudjuk, hogy ez az úrmutató gyöngyök- s drágakövekkel volt kirakva, közepét pedig a császári czimer díszítette.

A kassai levéltár megőrizte eme úrmutató készítésének s az azzal összefüggésben támadt ügyesbajos dolgoknak emlékét s ezek révén tudjuk meg, hogy az körülbelül 1688-ban «Kassa városának főbirája és tekintetes nemes tanácsának egyenlő consensusból» rendeltetett meg «Krakó városában lakozó *ötvös Szmiszlly Simonnál*». A város a megrendelés alkalmával «13-ik próbában» lévő ezüstöt adott s a kész monstrantiát okvetlenül 1689 jún. 9-dike előtt kapta kézhez, mert a városi jegyzőkönyvek ezen kelettel már annak beérkezését, de egyszersmint az elégedetlenség kinyomatait jelzik, írván, miszerint «proponálja biró uram, hogy az monstrantiára adott ezüst 13-ik próbában volt, *most már*

12-ik próbában hozták vissza, azért nagy kár vagyon benne.» A monstrantia elkészítése tárgyában az ötvössel kötendő szerződés létesítése s a monstrantiának hazahozatala Bochnay János városi tanács-tagra bizatván, erre is kitér a bíró, fentebbi előterjesztését ekképen folytatván: «és hogy Bochnay János Uram ő kglme gondviseletlensége miatt, hogy csak pusztán az tokjába tévén összetörődözött, az által is nagy kárára vagyon az nemes városnak s másként is ő kglme (tudniillik Bochnay) kezességén vagyon, hogy ha ezen kár csak épen az nemes városra háromoljon-e vagy nem? — kérdi a tanácstól.

Mire a tanács határozatilag kimondja, hogy «az monstrantiát az Tisztelendő N(emes) Captalom előtt ahhoz értő mesteremberek által, N. kamara s vármegyebeli személyek előtt próbáltassák meg és testamentiális levelet az N. Captalom pecsétí alatt kell extrahálni és az krakai ötvösnek kell küldeni, pretenziója iránt (pedig) irnya kell.»

A kiküldött comissió nem ítelt a monstrantiát készítő ötvös előnyére s Bochnay János szenátor július 21-én maga proponálja, hogy «bemégyen Krakóba» s a bíró által kérdi a tanácstól: «hogy ha ad amicabilem akarna accedálni, mennyi-ig (mily összeg erejéig) accedálhasson», avagy «mennyi költséget supeditáljon» neki a magistratus? A tanács, «mivel az ötvös causálja minden költséget», azt határozza, hogy Bochnay a lengyel ötvös költségén menjen Krakóba, a hová csakhamar meg is érkezik s az ötvös ellen hatalmas akciózt indít, a miből nyilvánvaló, hogy az békés úton egyezkedni nem óhajtott; vagy pedig Bochnay feltételeit nem találta elfogadhatóknak.

Hogy mily mértékben járt el s mily vádakkal illetve a kassai szenátor a lengyel ötvöst a monstrantiát illetőleg, az kitűnik ennek júl. 21-én Krakóból keltezett s a kassai tanácsosokhoz intézett leveléből. Nemesak őt — írja Smyslly Simon Ferencz ötvös — hanem a krakai ötvös czéhet is nagyon felindította Bochnaynak az eljövetele, a ki azt állította, hogy a kassai tanács parancsából jött ki Krakóba, hol is őt a tanács ítélő széke elé állítván, az ezüst meghamisítása s a monstrantiának illeték-telen bearanyozása miatt vádat emelt ellene, mit megtoldott még azzal is, hogy Smyslly a monstrantián a köveket is meghamisította volna. Ez az aktió nem csupán őt (az ötvöst), hanem az egész krakai czéhet, mely egész Lengyelhonban a legvirágzóbb, meggyalázta, miután az eredeti hiteles, mindkét fél részéről aláírt, szerződésből bárki is meggyőződhetik, hogy az ezüstnek minősége, súlya, melyet Bochnay előterjesztésére elfogadott, helyes és a monstrantiában tényleg benn foglaltatik. A mi a tárgy megaranyozását illeti, a krakai tanács által ebben mesterségben járatos egyének által megvizsgáltatván, az kifogástalannak találtatott. A 41 kőről azt írja az ötvös, hogy azok a sajátjai voltak s valódiságukért lelkiismeretével szavatol; kijelenti továbbá, hogy rézzel egyedül 4 magyar és 6 garas (grossos) volt bevonva, azonban Bochnay uram, nem tudni mi okból, a szerződésbe 14 ilyet irt be. Hogy a monstrantia elkészítése tárgyában szerkesztett szerződésnek — írja tovább az ötvös — nagyobb hitele s ereje legyen, azt a krakai ötvösezhél előjáróinak kezébe akarta másolatban letenni, ámde Bochnay azt mondta, hogy ez felesleges, mert az így is teljes erősségű. Ennek daczára most a kassai tanács nevében őt a szenátorok s a krakai város ítélőszéke előtt írásban mindenféle hamissággal vádolja úgy az ezüst próbáját, mint pedig annak súlyát s az aranyozást illetőleg, de tisztán csak a kassai tanácsnak ezen írásbeli vádlevele alapján, a helyett, hogy a monstrantiát magát is bemutatná. S miután az ötvös e vád révén börtönbe került, levelét is onnan intézi a tanácshoz, kéri őt, küldje fel Krakóba a teljes monstrantiát s nem az egyes részeket, a melyekből a neheztelt fogyatkozások meg nem ítéltetők. Ez alkalommal egyszersmint átküldi a kassai tanácsnak az ezüst súlyának és az egész munkának regesztromát, a melyet Bochnay annak idejében elfogadott, nézzék ezt át a kassai urak s ítéljék meg ebből, mi kárt és kellemetlenséget kell elszenvednie méltatlanul.

A per csak tovább húzódik. 1689 decz. 23-iki kelettel a krakai polgármester és tanács arról értesíti a kassaikat, hogy a hozzájuk december 1-én érkezett levélből megértették, hogy a Bochnay János kassai szenátor és Smyslly Simon krakói ötvös közt egy, a szerződés ellenére hiányosan készített tárgy miatt fennálló perben végleges ítéletet kérnek, Bochnayért 60 imperiált zálogul elhelyeznek s 30 tallért a költségek fedezésére küldenek, 13 aranyat pedig, mely a hiányos aranyozás folytán fenmaradt, Smysllytól követelnek. Értesítik továbbá a kassaikat, hogy Bochnaynak Krakóból időközben történt

eltávoztása után már két ízben tárgyaltak az ötvössel, azt törvény elé is állították s hogy most az ügyet a törvény és szokás szerint a király elé vitték.

Egyszersmint ígérük, hogy a mint ott eldől a dolog, azonnal kiértésítik őket s addig is az ezüst-rózsákat a befoglalt kövekkel együtt, elhelyezik.

A kassai tanács 1690 január 6-án tárgyalja e levelet, de jobbnak véli, ha az ügy személyes védelmére s a lengyel ötvös eláztatására Bochnay megint csak kifárad Lengyelországba, azért «a nemes város böchületiért» 20 tallérral «megsegítvén» útnak indítja a tanácsnokot Krakó városa felé.

Krakóból február 14-iki kelettel írja tanácsának Bochnay, hogy a magistratus előtt mit sem végezhetett, mert az ötvös elment Varsóba. Ő is utána indult tehát Varsóba, a hol «20 tallért csak király prókatorának kellett adnia» és sok költséget elszenvednie, de hát «mit tudjak már cselekedni?» sóhajt el a sokat zaklatott szenátor, ki levele végén arra kéri még a tanácsot, venné gráciájába otthon hagyott hitvestársát, hogy ne keseregjen, mert — írja — «én is markomban hordozom életemet.»

A lengyel király ítélőszéke előtt hozott deliberatio azonban, miként a kassaiak ezt feljegyezték, «nem hogy mellettünk, inkább ellenünk esett;» így tehát ezek keresetükkal elutasítatván, nem tudják mit cselekedjenek, mert «nagy költségükre történt, mivel majd száz tallérig elköltött Bochnay János uram eő kegyelme». De mivelhogy «ugyanezen Bochnay János úr volt kezes azon ötvösért, az kivel pörlekedni köllött», kéri tehát a bíró a tanácstól: «kinek kell azt az expensát fizetni? Az kezesnek-e, avagy annak, az kiért kezes lett?» . . . «Intervenit aliud negotium vade et vide alterius» teszi hozzá az egykorú jegyző.

Bochnay ez alkalommal «egy kis «resiniumot» kívánt, hogy «fel fogja számlálni és specificatióban tevén, be fogja nyújtani az N. Tanácsnak» — a számlát, a mi, «bizonyosabb világosság okáért» megengedetett neki. Bochnay nem sokára csakugyan beterjeszti részletesen megszerkesztett költségjegyzékét, melyből kiderül, hogy e monstrantia ugyan csak sok pénzébe került a kassai tanácsnak, mert a szenátor úti számlájával s az ötvösnek két ízben adott s körülbelül 140 tallért kitevő pénzzel együtt 592 frt s 59 denárt fizetett a város a monstrantiáért, mellyel — miként láttuk — meg sem volt elégedve. Túl is adott rajta nem sokára s az imént közölt 1735. évi leltár emlékezik meg róla utoljára.

Úgy véljük, a szóban forgó monstrantiát a XVIII. század második felében cserélték fel egy ujjal s olyannal, mellyel minden tekintetben s mindenki meg volt elégedve, nevezetesen pedig 1770-ben, a midőn Szilassy Jánossal, a kassai származású *lőcsei* ötvösmesterrel készítették el azt a díszes, «tűzben pikturált» képecskével s a város címerével ékesített úrmutatót, mely jelenleg is a kassai székesegyház kincstárában őriztetik.

Méltán feltehetjük azonban mi, kik Kassa egykori ötvöseinek működésével foglalkozunk, azt a kérdést, miért készítette a kassai tanács idegen helyen, idegen ötvös által e monstrantiát, hiszen az 1686-tól 1688-ig terjedő években, melyben a monstrantia megrendelése esik, Kassán nyolcz ötvösmester is él? Ekkor működött itt *Csörgei István*, *Laskai István*, *Krompholcz Mátyás*, *Békési Gergely*, *Nyerges Mihály* és talán *Csiszár Mihály* és *Kecskeméti Gergely* is, a kiknek szereplésére vonatkozólag azonban csak 1666-ból van adatunk.

Ámde ha figyelembe vesszük, hogy ezek közül Békési Gergely, Nyerges Mihály és Csörgei István református vallásuak voltak, úgy jó eleve el kell ejtenünk azt az eszmét, hogy ezek közül lett volna valamelyik megbízható a monstrantia elkészítésével. Ezt a vallási rigorozitás semmiképen sem engedte volna meg, mert épen ezek az évek azok, a midőn a felekezetek egymás mellének kést szegezve vívták a lét és nem lét áldatlan harcát, a mely harcban hol a katolikusok, hol a reformátusok kerültek felül, a szerint, a mily párton állott maga a város.

1685 okt. 25-től, midőn Kassát Caprara elfoglalja, ismét a katolikusok kezdenek dominálni, főképen azonban 1687-től, a midőn az Erzsébet-templomot Fenessy György egri püspök január 2-án fegyveres erővel visszahódítja a reformátusoktól.

Vásárhelyi Ötvös István vallását nem ismerjük, valószínű azonban, hogy református volt, de eltekintve ettől, már erősen kifogásolható jelleme miatt sem lehetett reá bízni ilyetén munkát.

Hisz tudjuk felőle, hogy 1677-ben átutazó kereskedők «turbájából» pénzt idegenit el, 1679-ben pedig hamis pecsét készítésében éretik, mi miatt mesterségétől is megfosztják.

Épen így vagyunk Laskai ötvös Istvánnal is. 1678-ban Pelsőczy panaszolja be, hogy hamisan művelt neki, 1682-ben pedig néhai Domán János hagyatékának hűtlen kezelése miatt van ellene kereset folyamatba téve.

Az egyetlen ötvös, ki vallás és karakter dolgában megállja helyét ebben az időben Kassán, *Krompholcz Mátvás*. Tudjuk felőle, hogy eredetileg Krakóban telepedett meg, ott lett mesterré is, de a honnét 1673-ban nagyon is el kívánkozott, «mivel ott sok az aranymives», Kassán pedig — ő szerinte — «aranymives egy sincs». 1681-től nagy szerepet játszik a városi életben, 1682. és 1688-ban egyházi is volt, tehát mint ilyennek bizonyos fokig beleszólása lehetett az egyházi ügyekbe. Nem csalódunk tehát, ha azt hisszük, hogy épen ezen mester volt az, a ki a monstrantia elkészítésére — talán mert magát erre elég erősnek nem hitte — a krakói *Smyslnt* ajánlotta, a ki úrmutatók készítésében híres mester lehetett s a kit Krompholcz még Krakóban való tartózkodása idejéből ismerhetett,

S mert a dolog így áll, ez a kassai ötvösművesség e korbéli állapotát épen nem hízegő módon karakterizálja. Röviden jellemezve a helyzetet: a XVII. század végén eljutottunk oda, hogy egy nagyobb szabású ötvösmű elkészítése tárgyában már idegen ország idegen ötvösehez kell fordulnia a tanácsnak, mert Kassán nem igen akad ötvösmester, ki azzal megbirkózni képes. S nem is tudta e feladatot megoldani többé kassai ötvös, mert a 102 év múlva készített úrmutató mestere sem kassai már, hanem a lőcsei Szilassy János, ki egyéb ötvösműveken kívül még a Domonkosok és Orsolya-szűzek kassai templomai számára is készített egy-egy monstrantiát, a prémontreiek temploma részére pedig egy kelyhet.

Ezt a hanyatlást jelzi még az a körülmény is, hogy a tanács 1691-ben Bécsben időző követeit bizza meg egy füstölő vásárlásával. Idézett év augusztus 19-én írja t. i. az egyik követ, Lichy Sámuel: «Reám bizott megszerzendő turribulum felől tudósítjuk kglteket, hogy itten az egész jubilléreknél nagyobbbat nem találni 3 girásnál és egy néhány lotost», azért kérdik uraikat, hogy «vagy egyet *chindtassunk itten*, vagy penig csak oly kicsinyt cserélyünk meg az ezüstért és még valamit hozzá?» S miután a követek megfelelő nagyságú füstölőt találni nem tudtak, néhány levél váltása után megállapodtak abban, hogy a magokkal hozott lámpást és turribulumot becsereleik egy nagyobb szabású lámpásért, a melyhez még «legalább 40 frtot, németet fog kívántatni hozzá» adniok. Tényleg a lámpás megvétele, illetve becsereleése megtörtént, mert Lichy Sámuel költségeinek specificatiójában tokjának árával is találkozunk: «Templomban vött lámpásnak vöttük egy tokot . . . den. 36.»

Azonban nem kell hinnünk, hogy a kassai ötvösöknek illetén mellőzése, mint azt e két esetből láttuk, általános s a két évszázadon át egyaránt tartó lett volna. A rendelkezésünkre álló adatok, melyek specziális okoknak köszönhetőek írásban való felmaradásukat, arról győznek meg, hogy a kassai ötvösmesterek e századok folyamán át is elég keresettek voltak úgy a kassai polgárok, mint pedig a Kassához kisebb-nagyobb távolságra eső községekben lakó birtokosok, köz- és főnemes urak által. Hogy állításunkat példákkal is illusztráljuk, bemutatunk itt néhány ilyen adatot, a melyet feljegyeznünk sikerült.

Várad János bőven lehetett elhalmozva munkával, mert 1601-ben arra kéri a tanácsot, engedné meg neki, hogy három legénynyel művelhessen. *Rácz Ambrus* tályai Barsi Margit számára készít 1606-ban egy fedeles kupát, *Zaboloffszky Jakab*, a muszka ötvös, pedig Pesty Pálnak, «az maga ezüstből» készített egy kupát, «a mikor mesterré lett.» *Kőrösi János* 1619-ben némi tartozása fejében ezüst-edényeket készít a tanácsnak. Fenntebb szólottunk arról a megrendelésről, melylyel 1624-ben Bethlen Gábor fejedelem látta el a kassai ötvösöket, de a mely megrendelésnél sajnosan kell nélkülöznünk a mivelésbe adott ezüst súlyát s azoknak az ötvösöknek a neveit, a kikre a megrendelés foganatosítása bízott.

1627-ben gróf Erdődy Anna kíván valami javításokat eszközöltetni ötvösművein kassai ötvösök által s erre vonatkozólag, febr. 23-iki kelettel írja a kassai bíró- s tanácshoz vizsolyi curiájából:

«Magunk szolgálatunk és ajánlása után Istentől kívának kinek minden jókat megadatni. Im keöltök be némi nemeő kupáinkat és poharainkat (melyeken valami kicsin egyengetés és igazítás kívántatik). Minek okáért kgldekt fölöttebb kérünk, kgldekt parancsolja meg az ott való ötveseknek, hogy ne késleltet-

nék bennünket e dologból, hanem mentől hamarább kezdvén hozzá, igazgatnák meg őket, munkájokról ugyan ott szépen contentáliák őket. Mely kglđ ebbeli jó akaratját kedvesen vevén, kglđtől megszolgálunk».

Hunyadi István, az 1628—1632. évek alatt Kassai Ádám részére csészét és kannácskát, Jelesi Jánosnak pedig egy merőn aranyozott kupát trébelt; mivel Tarczay György részére is, ki tilalmat emel nála 2 márka ezüstjére, végre Táborny Mátyásnéval is állott ily nemű összeköttetésben, mert ennek egy ezüstövét részben beolvasztotta, részben elzalogosította. *Debreczeni ötvös János* és *Moesz Sámuel* Rákóczi Pál számára készítettek ötvösműveket, *Beregszászi ötvös Pálról* pedig fel van jegyezve, hogy «*mesterségével minden rendeknek kedvesen tud szolgálni*». Valamikor udvari ötvöse volt Homonnay Bálintnak s ennek halála után Homonnai Drugeth György tart igényt személyéhez. *Pécsi Demeter és Zitta György* Alagi Menyhért «alattvalói», vagyis művelő ötvöse voltak s 1619-ben ennek szolgálatára mennek ki Kassa városából. *Halasi György* Bellevárinéinak egy régi kardot javít és aranyoz 1635 táján, *Szakmáry Gáspár* Szendrő várában művelt, *Kállay Mihály* pedig 1649-ben Miskolcgy Gergelynek készített egy aranyozott ezüstpatenát. *Kecskeméti Péter* a kassai ev. ref. ekklezsia kincstárában lévő ananász-alakú serleget készítette Latrán János rendeletéből 1664-ben; ugyancsak e tájon került ki keze alól a jelenleg a miskolczi ev. ref. ekklezsia birtokában lévő úrasztala-tál is. *Gönczy ötvös István* 1650-ben Udvarhelyi István és felesége Kurin Mária megrendelésére aranyozott ezüsttálat készít, mely jelenleg a kassai ev. ref. templom kincsei között őriztetik; *Bithe Mihály* 1681-ben Tunyogi Sámuelnek készít egy aranyozott ezüst tányért, melyet a gönczi ev. ref. ekklezsia most is bír; *Nonmert Pálnak* a Fráter István és neje rendeletéből készült fedeles kancsója ma is a kassai ev. ref. ekklezsia tulajdonát képezi; *Komáromi Sámuel* Sámbar Mátyás jezsuita páternek feszületet aranyoz; *Laskai István* Pelsőczy Györgynek készít 1678-ban gombokat, *Brassai János* pedig, midőn Kassáról 1699-ben megszökik, magával viszi Sennyey István negyedfél aranyát s 14 lat finom ezüstjét is. 1687-ben, midőn a az Erzsébet-egyház ismét katolikus kézre került s valószínűleg, hogy a Tököly által elrabolt egyházi szereket pótolják, a tanács kassai ötvös által készített ámpolnákat és patenákat. Erre vonatkozik a fizető tisztek részére «ultima decembris» kiadott utasítása: «Ámpulnákért és patenákért az ötvösnek deliberálta az N. Magistratus fizető tiszt uraiméknak, hogy fizessenek munkájáért tizenöt frtokat.» Már a fentebb előadottak alapján is valószínű, hogy ez az ötvös *Krompholz Mátyás* lehetett. Az egyházi szerek pótlását a tanács folytatja 1706-ban is, a midőn az egyházfiak kezéhez «régii pasztorálébül no 3 darab ezüst csökök (csöveket)» ad át, hogy ezen «no 3 darab ezüst pléhes csökből» csináltassanak «egy tisztességes aspersoriumot».

Nemcsak Kassa, hanem egész Felső-Magyarország ötvösségére nézve rendkívüli mértékben jellemző Barkóczy Krisztinának 1707. május 2-án Nagy-Károlyból keltezt s a kassai bírőhoz intézett következő levele:

«Ajánlom kglmednek stb.

Igen siető lévén valamely üre (övre) való csatnak hozzávaló eszközével való megcsináltatása, biztonban busétom kglđt, kérvén levelem presentáló füziri gondviselőmet, igazétsa oly derék aranyműveshez, a mely becsületesen elvégezze mentül hamarább, intimálván azon mesterembernek más fogadott munkáját is félre tévén, ezt mentül hamarább végezze el, azt mint hogy ha akarja, harmadnap alatt elkészítheti. Legkedvesebben venném, hogy ha magához hivatván, emberem előtt disponálná és ezen a maga specificációja szerént az munkát elkészítené, napot vetvén tiszttemnek, befordulna és elhozná, fáradságáért megfizetvén nékie, ki is reá bizattatott. Tudom, Uram ő kglme klmed ebbeli fáradozását s jóakarátját kedvesen veszi és én is minden tisztességes dolgokban meg igyekezem szolgálni, nem busétanám kglteket, *de az zománcz az mester embereknél itt az mi földünkön az futás és hurczolkodás miá elfogyott*. Kívánom ezzel Isten éltesse jó egészségben kglđt.»

Látnivaló e levélből, hogy a háborús viszonyok az ország keleti s déli területéről, a műipart, nevezetesen pedig ennek egyik nemét, *a zománczozást*, az ország nyugodtabb vidékeire, a többi között Kassára, terelte. *Debreczeni ötvös Andrásról* köztudomású, hogy jeles ötvösmester s a kassai pénzverőház példametszője volt. Ő készítette a Rákóczi-kori fejedelmi s hivatalos pecséteteket.

1732-ben és 1737-ben ismét készített a tanács egyházi szereket kassai ötvösökkel. Az erre vonat-

kozó adatok megnevezik ugyan a tanács utasítását, de — sajnos — a készítő mesterekre nézve felvilágosítást nem nyújtanak.

Az 1732-ik évi «Rerumok» jegyzékében találjuk, u. i. ezeket a sorokat: « $7\frac{1}{2}$ lat ezüst kapsokbul és gombokbul álló». E mellé van jegyezve: «Kelyhekre». Továbbá: «Nro 3 arany gyűrő, egy nagy öreg ember az kövén ki metszve. Másban három csehgyémánt. Harmadik kő nélkül.» Utána írva: «Kelyhekre». 1737-ben végre tanácsilag kimondatik: «Resolutum est, ut Domini Oeconomi anni 1736. pro preconium Cassoviense pro celebratione missarum sacrorum idonei ad manus domini summi templi inspectoris domini Stephani Berczik, dent aureos hollandicos duos id est no 2.»

Grim András a XVIII. század hetvenes évei táján készít egy ezüstszelenczét, mely 1826-ban conferáltatott a kassai ág. ev. egyháznak, *Szakmári Dániel* pedig 1804-ben egy kelyhet, 1808-ban votivképet állít elő. Ugyanő készíté a Blaskovics-féle gyűjteményben Nagy-Bányán lévő egyik tajtékpipa ezüstborítékát s valószínű, hogy ő csinálta a kassai ág. ev. templomban őrzött nagy ezüstszelenczét is. Ezek a munkák azonban az ötvösmivesség hanyatlásának már minden karakterisztikus bélyegét magukon viselik. És ez nem csodálandó körülmény, mert a köz általános anyagi kimerülése legjobban azt az iparágat sújtja, melynek tényezője s virágzásra indítója maga a közjólét. A hosszú háborúk, a politikai helyzet súlyos volta, mely minden kigondolható teherrel sújtotta a föld népét, a városi polgárt s a köznemességet egyaránt, különösen a XVII. század hetvenes éveitől a végkimerülésbe vitték Kassát. Elszegényedvén a lakosság, tönkre jutott a hajdan oly virágzó ötvösség is, mely az egyházi és világi pompa szolgálatában állott s a melynek produktumai nem a nélkülözhetlen kellékek, hanem az emberi hiúság s tetszeni vágyás eszközei valának. Nagyon élénken illusztrálja a város nagy nyomorát maga ennek tanácsa, a midőn 1684 február 24-én nagy keserűséggel, de egyszersmind lelkiismeretes igazsággal írja fel jegyzőkönyvébe: «Mint hogy ezen mi városunk a sok nyomorúság és kárvallás miatt (melyet most előszámlálni lehetetlenségnek tartunk) annyira jutott, hogy még csak az gyalogoknak is és az aprólékos szolgarendeknek nem fizethetünk az proventusoknak vocabilis (?) diminutiója miatt, hát az egyházi rendeknek s más tiszteknek honnan teljen ki fizetések? Az sok gazdálkodást teljességgel már nem győzzük . . .» Később vagyoniilag még alább száll. Hogy valami pénzhez juthasson, 1706-ban «hat czépa ezüst poharat» ad zálogba Kaprinyi Dominik uramhoz 88 frt 80 denárnyi összeg erejéig.

Az általános elszegényedést legjobban megérik az ötvösök, mert ezek 1708-ban már alábbvalók a szücsök és szabóknál s egyenrangúak a czizmadiákkal, mert a midőn 1708-ban a város «sok elkerülhetetlen szükségből,» hogy azoknak eleget tehessen s «in extrepitatibus lévén», bizonyos «limitatiókra kellett fakadnia», az ötvösök czéhére 30 rajnai frt kényszerkölesönt vet ki «sub militari executione». Ugyanezzel az alkalommal a «kereskedő uraimék» 2000 frtot tartoznak adni, a mészáros-czéh 100, a szücs-czéh 40, a szabó-czéh 30, a czizmadia-czéh pedig szintén 30 rajnai frtot köteles lefizetni.*)

A czéh elszegényedésének s a közviszonyok nyomorúságának következménye lett azután, hogy a czéh más városok ötvösczéhével szerződéses összeköttetésbe — *conföderációba* — lép.

Magyarországon szövetkezett ötvösczéhekkel elég sűrűn találkozunk a századok folyamán. Ezek alakulása legtöbbször a mesteremberek kevés számában, de gyakran az érdekközösségben keresendő, kikerülni óhajtván ez által a vásárok alkalmával beállott czivódásokat. A török hódoltság szülte sanyarú állapotok, az ország nyomott helyzete s a kézműiparban beállott zavarok hasonlóképp hozzájárultak, hogy egyes czéhek egyenjogú más czéhekkel bizonyos pontokra nézve kedvező egyezségeket kössenek. Ilyenek egy példáját látjuk a nagyváradi és nagybányai ötvösczéhek között 1601-ben, a nagyváradi és debreczeni ötvösök között 1590-ben, a nagyváradi és szatmárnémeti ötvösczéhek között 1625-ben kötött conföderációban is, mely intézkedéseivel a mostoha viszonyok által sújtott mesterek állapotán kíván enyhíteni.

*) Összehasonlítás kedvéért nem lesz érdektelen a Kassán ebben az időben létezett összes czéhek adóját bemutatni, melynek lefizetésére ez alkalommal köteleztetik: varga 15, szijgyártó 5, lakatosok a suszterekkel együtt 12, gerbely 20, kovács 20, asztalos 5, csiszár 6, bodnár 25, kerékgyártó 2, fazekas 10, rézműves 2, kécsináló 2, kannagyártó 4, nyereggyártó 4, köteles 4, takács 2, tűcsináló 8, gombkötő 10, borbély 15, mézeskalácsos 25, zsemlyesütő 10, kőműves 15, portörő 5, festő 6, compactor 5, üveges 6 rajnai frt.

Bár e szövetség s egyezség létesítése magát az ötvösmesterség technikáját rövidítette meg, mert az egyik városból a más városba áttelepedett mesterremekét elengedte s csupán (a mire a czéheknek mindig nagy gondjuk volt) a czéh «igazságának», vagyis a mesterasztalnak s a 6 frtnyi beálló-pénznek megadását tette kötelezővé, mégis esetünkben a mester-remek elengedése elfogadható indokát találhatja a török uralom szülte nyomorúságos viszonyokban, melyeknek épen a váradi mesteremberek voltak igen nagy mértékben kitéve. A nagybányai ötvösezéh hivatkozik is a nemzet e siralmas állapotára s csak humanitására vet előnyös fényt, hogy nagyváradi társa kérelmét elfogadván, a szövetség létesítéséhez oly készségesen hozzájárult. A mester-remek nélkül való felvétel ritka tünemény a czéhek történetében s ha ez meg is esett, az nagyobb ok, külön egyezség, vagy a dolognak részletes és pontos felemlítése nélkül soha sem történt meg, nehogy az valamikép úzusba mehessen.

A kassai és ungvári ötvösezéhek között 1666-ban létesített conföderatió a kassaiak kezdeményezésére s felhívására köttetett. A végleges megkötést a kassaiak előzetes munkája készítette elő, kik Homonnai Drugeth György özvegyénél járták ki mindenekelőtt az engedélyt a conföderatio megkötésére. Drugethnének egy 1665 május 10-én Terebesről keltezett levele eléggé megvilágosítván a helyzetet, adjuk azt egész terjedelmében :

«Kassáról jött Kegtek levelit — írja a nevezett úrnő — böcsülettel el vöttem, mit irjon böcsületes eötves czéh mellett, megértettem. Minek előtte Kgtek levelit vöttem volna nemzetes Horvát Mihály Uram jelentette, hogy Kassán létében mind kgtek s mind eötves és szabó czéhek is megtalálták ő kglmet a dolog felől, melyet megértvén, in sem tartok ellent benne, ha felől megirt czéhekbéli mesteremnek szabad lészen ott Kgtek városában árujukat és munkákat sokadalomnak idején árultatniok, Kgtek városabéli mesteremberek is árulhatják Unghvárat munkájokat és kereskedésre való marhájakat, körül parancsoltam ott való tisztimnek, ezután ne háborgatassanak. Akarván más alkalmatosságokkal is kgteknek kedveskednem stb.

Terebes, die 10 May 1665. Kegteknek böcsülettel szolgál : Nehay Tekéntetes és Nghos Gróf Drugeth Homonnay György Uram megmaradott özvegye :

Gróf Eszterház Mária.»

A conföderatióra okot a vásároknak felmerült czivódások adhattak, melyek az okmány kelténél már jóval előbb felléphettek a két czéh mesterei között, mert a kassai czéhnek — mint az az okmány szövegéből kiviláglik — már régen szándékában volt e conföderatió létesítése. A kassai czéh által 1666-ban előadott «instantiát» az ungvári ötvösezéh tárgyalás alá vevén s «megtekintvén mind az jövendőbeli állapotot s mind pedig az egymás között megmaradandó atyafiúi sz(ives) szeretetet», hajlott s kassai czéh kivánságára s megkötetett a kettő között az egyezség, mely szerint bármely kassai ötvösezéhbéli mester Ungvárra — vagy fordítva, ungvári mester Kassára — vásárra jövén, művét ott kirakhassa, szabadon, — «minden impedimentom és megháborítás nélkül» — árulhasson s vehessen, valamint ha a kassaiak tanítványai közül bármelyik is Ungvárra jönne s megfordítva, neki az ungváriak (kassaiak) — czéhük «articulusainak tenorja szerint» — műhelyt és művet adjanak. Ezen egyezség huzamosabb időnkig való fennállásának biztosítására, vagyis mint magát az okmány kifejezi: «hogy közöttünk (e dolog) imperpetuum firul-fira megmásolhatlanul megmaradhasson», a kassai czéh contribuált az ungvárinak 30 magyar forintot, melyért viszont az ungvári czéh, «ennek nagyobb erősségére és bizonyosságára» saját pecsétjével ellátott levelet adott ki, azzal a záradékkal, hogy ha ő, vagy utódaik, avagy a kassaiak s utódaik e szerződést «a jövendőben violálnák, felbontanák», annak büntetése 100 magyar forint legyen.

Ennek az okiratnak eredetije Kassán, a Felső-Magyarországi Muzeumban őriztetik s így szól :

«Anno dni 1666. die 15. Julii. Mi Ungvár városában lakozó ötvös mesteremberek, mind egész czéhül, úgy mint : öreg czéh mester szomori Ötvös András, iffiu czéh mester Szegő Ötvös Mihály, Király György, Ötvös Illyés közönséges mesteremberek etc. adjuk emlékezetül ti kgltekk, mint nekünk tiszteletes jóakaró uraink(na)k, hogy már régtől fogva kglmetek szándékában az lévén, hogy mi velünk ungvári böcsületes ötvös czéhbéli mesteremberekkel ti kglmetek megegyezne ilyen formán : hogy az kgl-

metek böcsülletes czéhibül valamely tiszteletes ötvös czéhbéli mesterember ide az mi városunkban esztendőnként celebrálandó s levő sokadalmakban jönne s jöhetne és művét kirakván, szabadosan árulhatná, adhatná s vehetne minden impedimentom és megháborítás nélkül. Mivel annak okáért még eddig mi is arra az (így!) mehettünk, míglen ti kglmetekkel nem végeznénk illendő compositiót és confederatiót nem tennénk. Minek okáért az kglmetek instantiájára, megtekintvén mind az jövendőbéli állapotot s mind penig az egymás között megmaradandó atyafiúi sz. szeretetet, hajlottunk az kglmetek ebbéli kívánságára, ilyen conditió alatt, hogy ti kgltek közül akar melyik ötvös czéhbéli mesterember is ide jöven, szabadosson jöhessen s jöjjön és dolgát véghez vihesse; hasonlóképpen, ha az ti kglmetek tanítványi közül czéhrend tartása szerint ide jövend valamelyik s akar melyik is czéhünk articulusának tenora szerint neki mihelyt és mívet adjunk; viszontag ti kglmetek is hasonlóképpen cselekedvén mi velünk, ha valamelyik böcsületes ötvösmester ember közülünk oda az ti kglmetek királyi városába sokadalmi alkalmatossággal bemenne, szabadosan kirakodhasson, árulhasson és dolgához láthasson; hasonlóképen, ha az mi tanítványaink közül is valamelyik oda az kglmetek királyi szabad városában menend tanúságnak okáért, az czéh rendi szerint ti kglmetek is nekiek azon szerint helyet mutasson s szabadon mívet adjon. Mely dolog hogy közöttünk in perpetuum firúl-fira megmásolhatatlanul megmaradhasson, ti kglmetek ennek nagyobb bizonságára contribuált ez mi böcsületes czéhünk(ne)k harmincz magyar forintokat, — nro fl. hung. 30. Mi is azért ennek nagyobb erősségére és bizonyosságára, adjuk az mi czéhünknek pecsétével megerősítettett mostani kglmetekkel való confederatióinkbéli levelünket. Hogy ha penig mik, avagy successorink, avagy ti kglmetek és successorik jövendőben azt violálnák s violálnánk, felbontanánk, tehát poenája s illendő büntetése legyen száz magyar forint, nro fl. h. 100. Éltesse I(ste)n ti kglmeteket mind fejenként kívánjuk. Anno † di supra notatis. J. qui supra. (P. H.)»

Térjünk át ezek után ama limitatiók bemutatására, melyek a XVII. és XVIII. századból reánk fönmaradtak s a melyek rendkívül fontossággal bírnak, mert legilletékesebb tanúi, minő művek előállításával voltak elfoglalva ötvöseink s mily áráért dolgoztak. Tájékoztatnak a közölt egykorú leltárakban foglalt tárgyak megfelelő nomenclaturája felől is, mely tekintetben a legirányadóbbak, hiszen maguk az ötvösök élnek ezekkel az elnevezésekkel. Sajnos, e limitatiók közül 1608-nál előbbi keletű nem maradt reánk, de meg lehet elégednünk ezzel is, mert e díjszabás még az ötvösmívesség virágzó korából ered.

Az erre következő limitatió 1635-ből való s némi különbséggel, mely imitt-amott az árakban konstatálható, az előbbeninek csaknem teljes másolata. Az 1727-ik évi azonban már szükségesnek látja felemlíteni, hogy az ötvösséghez sok mindenféle drága dolgok kívántatnak, melyeket «más országok patikáiból» drága pénzen kell összevásárolniok az ötvösöknek.

Nem csalódunk, ha e körülménynek felemlítését azon czéljuk elérésében keressük, hogy nekik a tanács által minden gira ezüstre az egy latnyi apadás megengedtessek.

A limitatiók negyedike gyanánt közöljük végre az Abaujvármegye területén, czéhes avagy czéhtelen helyeken mivelő, de a megye fönhatósága alá tartozó ötvösök számára irányadó 1735-ik évi díjszabást, melyben a díjtételek alacsonyabb volta mellett feltünő az a körülmény is, hogy abban zománzos műről említést sem találunk többé.

A limitatiók, chronológiai időrendben adva azokat, a következők:

Anno 1608. Keövetkezik rendszerint az Eöttweös mihnek rendi, az kÿ mit vegyen minden rendbelÿ mihteöl.

Eözwe járó kwpától, az kiken cifra ember orczákkal meghékesiteteott, avagh vÿrágos,

kyweol belol araniazott, gyraiától	— — — — —	fl. 3. 50.
Eözve járó pontos (pintes?) pohároktol, kiweol belöl araniazott, gyraiától	— — — — —	fl. 3. —.
Korsó medenceze czÿnálástól, gyraiától	— — — — —	fl. 3. —.
Egyéb féle véső mihtöl, táll, táníér, az kik eözwe járnak gyrá(jától)	— — — — —	fl. 3. —.
Azonkippen eözwe járó sellegh pohároktól, az kiknek az sélin cifra vagyon, gyraiától	— — — — —	fl. 3. —.
Sima pohártól, az kÿ egiben nem jár, az sély cifrás gyrá(jától)	— — — — —	fl. 2. 50.
Ha penigh nem cifrás, gyraiától	— — — — —	fl. 2. —.

Hűszari mihtől, az kýt beortws mihnek hiuvnk, eontés, gyrá(jától) ...	fl. 3.	—.
Azonkippen eontes beortws aszony embernek való eovektól, gyrá(jától) ...	fl. 3.	—.
Kalán, villa, sőtartó, az kik eottessek es cifrások, gyráiától ...	fl. 3.	—.
Vyrágos mihtől, az meli leghalábvaló, gyráiától ...	fl. 4.	—.
Ittem. Az kýt annál felliebbvaló, mwnkásab, keouekkel az kýt mint kýtánnia fl. 5. gyráiától. Avagh ...	fl. 6.	—.
Ittem. Az ki annál felliebbvaló, mwnkásabb, wgh mint virágokkal fűzeott, gyöngyökkel, keouekkel, zománczal meghékesiteteott, gyráiától . . . fl. 7. Avagh ...	fl. 8.	—.
Arany láncztól, az kýt nem zománczos, hanem csak sima, avagh szegessen czýnált arany szemekbeol vagon, tiz aranitól ...	fl. 3.	—.

Egyeb arany mih wgy mint fwggeok, gywreok, az kikben drága keouek vadnak, alkodgják az mesterrel.

Ezen felwl megh irtt eztendeokban ez szerint miueltonk, ezekhez képest vraságtok megh ítélheti ez mostani állapotott, melliet mi az Vraságtok beolez iteletire hattwnk.

Anno 1635. Egy öszre iáró kupátul, az kiben cifra ember orczákal megh ékesitet, avagy

virágos kívül belől, girájára araniozására 3 araniat, girájátul az munkájának ...	fl. 3.	50.
Eözue járó pintes pohártól, kívül-belől araniat, czinálásának girájátul ...	fl. 3.	—.
Egyeb féle vereő mütől, tál, tánier, az kik öszve iárnak, girájátul ...	fl. 2.	50.
Azonképen öszve járó seleg-pohártól, az kiknek az szelin czifra vagon, girájátul ...	fl. 2.	50.
Sima pohártul, az kj özve nem jár, az szély czifras, czimert kel rá czinálnj, girájátul ...	fl. 4.	—.
Husáry mütől, az kit mj bertus (börtús) munek hivunk eontes, girájától ...	fl. 2.	50.
Azonképen eontes bertus aszonjembernek való eovektól, girájától ...	fl. 4.	—.
Az kik portaj szabliát kéztől czináltatnak, czifrason általtördelt virágokat, girájától ...	fl. 3.	50.
Udvarj pohárnak czinálásától, az kj czifras és czimert kíván reá meczetnj, girájától ...	fl. 4.	—.
Kalán, villa, sőtartó, az kik eontessek és czifrasok, girájától ...	fl. 2.	50.
Viragos mütől, az ki nem kövekkel rakott, girájától ...	fl. 4.	—.
Ismét az, ki annál feliebbvaló, munkásab kövekkel, az ki mint kívánia, girájától ...	fl. 5.	50.
Az, ki annál feliebbis, ugi mint virágokal, fűzöt giöngiökel es kövekkel, szománczal meg- ékesitet, girá(jától) ...	fl. 7.	—.
Aranj láncztul, az kýt nem szománczos, hanem csak sima, avagy szegesen czínált arany szemekből, tiz aranytól ...	fl. 10.	—.

Egyeb aranjmütül, úgi mint függök, giürök, az kiben drágakövek vadnak, alkugiek az ötvös mesterrel, az mi legh ioban lehet.

Anno 1727. die 10. February. Ez Nemes szabad királyi Kassa városában levő ötvösmester embereknek munkásoknak birit sokszor és sok izben kívánták országunkban, városunkban megtudni eljáróink és uraink, hogy miképen dolgoznak ötvös mesterembereink, melyeket ez szerint specificáltunk az régi lottal, nem az bécsivel és most is az szerint specificálunk, minthogy az mi mestersegünkhöz annik kívántatnak, mindinkább más országbul drága pénzen patikákban kellek vásárolnunk, azért ez szerint következtek következnek is és minden girára apadást egy lottal többet szoktak volt adni, mint hogy minden ember megkívánja, hogy azon legáju ezüst adódják vissza, melyet az ember ad.

Primo. Sima táltul, tányértul, lottjátul ...	24.
Trébelessel, virágoson ...	42.
Sima katenátul, késnyéltul ...	24.
Egymásban járó poharaktul ...	30.
Öntes sima . . . gomboktul ...	30.
Stenfelles gomboktul ...	36.
Stenfelles faragott gomboktul ...	40.

Forgács övnek, faragással	sz 36.
Sima kard munkátúl	sz 30.
Faragott kard munkátúl	sz 36.
Egy ponczolokkal járó virágos kardtúl	sz 36.
Portalyi formára faragással, kardtúl	sz 40.
Lóra való szerszámról öntés, faragással	sz 36.
Borsó szemű láncznak lottytúl	sz 50.
Pánczil-láncztúl	sz 36.
Rostélos gomboktúl, filegrántúl	sz 90.
Rostélos öntés-gomboktúl	sz 40.
Finum ezüsbül csinált zománcesz gomboktúl	sz 120.

Elsőbb a féle apró munkák ezüsbül és aranybül boglárok és gyűrük drágakövekkel, a melyeknek saláriumját le nem tehetni, az mesterember maga dexteritásában és hogy jó lélekkel mit szolgál megérette.

Egy aranynak az felaranyozásátúl	(Üres)
Egyébb közönséges arany munkának arany nyomójátúl, ha olyan szaporá (?) munkája lehet	sz 60.

És mert mostan már az bécsi lottal kívánnak mindennek élnie, az béreknek is feljebb kellene keritennie.

Az kassai nemes ötvös céhnek Céh mesterei specificáltuk ez szerint az rendek szerint.

1735. *Abaujvármegye limitatiója.* Inlyti Comitatus Abaujvariensis pro directione Dominorum Processualium judlium extradata.

Mindenféle öntött sima munkának latjátúl, ezüsbül	sz 21.
Vert sima munkának latjátúl, ezüsbül	sz 24.
Trébelés ezüst munkának latjátúl	sz 36.
Öntött virágos gomboknak latjátúl	sz 30.
Stenfelezett gomboknak latjátúl	sz 24.
Stenfelezett faragott gomboknak latjátúl	sz 30.
Portai formára csinált kardnak latjátúl	sz 30.
Lóra való szerszámátúl, öntéssel, faragással, latjátúl	sz 30.
Borsószem-lánczok latjátúl	sz 30.
Pánczél-láncznak latjátúl	sz 34.
Filigrán-munkának latjátúl	sz 60.
Rostélyos öntött gomboknak latjátúl	sz 36.
Egy aranynak föl aranyozásától	sz 90.
Tiszta arany sima munkájának arany nyomójátúl	sz 50.

Összehasonlítás kedveért még ideiktatunk egy néhány szomszéd megyebeli ötvös-limitatiót is. Nemes «*Ungh* vármegye limitatiója az eladandó s veendő marhákról in anno 1666»-ban az ötvösök rendjére vonatkozólag megszabja, hogy

Egy gyra czifrás mívtől	fl. 3. sz 60.
Sima mívtől	fl. 2. sz 50.

Egy gyra mívnek aranyozására merőn aranyat num. 2.

Sikosan való aranyozásra pedig 1 arany vétessék.★)

★) Tört. Tár. 1894. 551. l.

Lőcse városának 1706 április 8-án megállapított limitációja az ötvösökre nézve.*)

Sima ezüst műnek girájától	... ..	fl. 2. 2/3 20.
Szép aranyos műnek	«	fl. 3. 2/3 60.
Fél részint aranyos műnek	...	fl. 3. 2/3 —.

Az sima művek kívül-belül megaranyozására egy gira ezüsthöz vegyenek aranyat : egyet.

Czifra munkának aranyozására : harmadfél aranyat.

Az sima műnek egyfelől való aranyozására kell adni egy gira ezüst művre aranyat.

Egy lat sima ezüst műnek munkájátul	... ..	2/3 20.
-------------------------------------	--------	---------

A Szepes- és Sárosmegyére nézve egyaránt vonatkozó s 1721-ik évben megállapított limitatio díjszabásai végre a következők :

Sima ezüst műnek latjátul	... ..	18. 2/3
Szép aranyos műnek munkaiatul	... ..	30. 2/3
Metczet és vésett munkának lattyátul	... ..	27. 2/3
Drotos munkának lattyátul	... ..	60. 2/3

Miként látjuk, sem az ungmegyei, sem a lőcsei, sem pedig a szepes- és sárosmegyei limitációkban zománccos művek felemlítve nincsenek, fel kell tehát tennünk, hogy ilyenek előállításával e czéhek ötvösei nem igen foglalkoztak s e műgyakorlat inkább a népesebb s gazdagabb czéhek körébe vonult, a melyekben még volt elég ahhoz értő mester.

NEGYEDIK FEJEZET.

A kassai ötvösök produktív munkásságának méltatása.

A czéh belső szervezete.

Végigtekintve a kassai ötvösmívességnek s a kassai ötvösök czéhének közel ötszáz esztendő történetén, ahhoz az eredményhez jutunk, hogy e művészetről itt, mint szigorúan vett lokális művészetről szó nem igen lehet, mert kezdete, lefolyása, befejezése nem helyi faktorokban, hanem távolabbról jövő viszonyok irányító hatásában gyökeredzett. Rövidebben szólva : a tapasztalások alapján előttünk lehetlennék látszik egy *felsőmagyarországi*, vagy a dolgot meg szűkebb korlátok közé szorítva : egy *speciális kassai* ötvösmívességről szólni, mivel a műiparnak ez az ága Kassán, a hol a civilizált Európának úgy-szólván minden országából találunk ötvösöket, a századok folyamán valósággal *nemzetközi* mívesség volt.

Bebizonyított tény, hogy Németországból Bajorhon, Württemberg, Thuringia és Elzász, Lengyelországból a warsói és krakói kerületek és Szandecz szolgáltatják Kassának az ötvösöket, a kiknek sorában ezeken kívül olaszszal, csehkel s oroszországgal is találkozunk. Mindezek helyét a XVI. század második felétől folyton gyarapodó progresszióban a magyar elemek foglalják el, kiknek contingensét Erdély s a török által megszállott területek szolgáltatták.

Ehhez járul még, hogy kassai ötvöslegények is kibujdosnak a külföldre, főképen Németországba, hogy «valamivel többet tanulván», magukat művészetükben tökéletesítsék. Így cselekszik *Oppiczer Kristóf*, ki 1569-ben Németországba vándorol, így tesz *Kürmessenger Péter*, ki hosszabb külföldi bujdosás után Lyonban telepszik meg s a Guise-hercegeket szolgálja, 1608-ban pedig Párisban lakik s mint királyi ötvös munkálkodik IV. Henrik udvarában. E kibujdosások s Németországgal való élénk összeköttetésünk révén kerülnek el Kassára főképen a XVI. század közepétől az ötvös-technikák és motívumok

*) Tört. Tár. 1888. 194. 1.

legváltozatosabb fajtái azokkal a mustrakönyvekkel, a melyeket, miként arra *Radácsi Mátyás* kassai ötvösmester 1601. évi testámentoma jellemző példaképen szolgál, még a XVII. században is, a német befolyás nyilvánzó tanúságára, «*Kunstos könyvek*»-nek nevez a kassai ötvösök terminológiája.

A *Lippai János* fedeles kupáján fellépő kisebb-nagyobb fülkék, az azokban elhelyezett oszlopok, amorettek és hermák, olyatén motívumok, a melyeket az olasz renaissance kiváló előszeretettel használt s a melyek Itália földjéről Német- s Franciaországba utat találva, itt a XVI. század első évtizedeitől kezdve szélteben elterjedtek. Vita tárgyát nem képezheti, hogy *Lippai* fedeles kupájának alakja német földön keletkezett s hogy e kupák divatja onnét származott át hozzánk. Német mustrakönyvekből kerültek a kupa oldalára a diszítő elemek is, éppen úgy, mint az az étetett keleti ízlésű ornamentum, mely a XVI. században leginkább Velence révén honosodik meg a nyugati művészetben s a melynek kultusza *Peter Flötnernek* arabeszkönyve után még inkább elterjed s válik közkedveltségűvé a fémipar minden ágában.

Így vagyunk *Hans Parth* és *Rácz Ambrus* német szabású munkáival is, a melyeknek diszítő motívumait külön-külön megtalálhatjuk *Peter Flötner*, *Georg Wechter* és *Paul Flindt* mintagyűjteményeiben, nem lehet tehát kétségünk az iránt, hogy a kassai ötvösök nemcsak ismerték, de szélteben fel is használták a német «*Kleinmeister*»-ek mintáit s így működésükben jórészt ezek befolyása alatt állottak.

Lippai János és *Rácz Ambrus* fedeles kupáinak összehasonlítása azonban egy nagy tanulság megismerésére vezet bennünket. Nem reflektálunk itt az edények általános alakjára; oly vonás ez, mely valamennyi német szabású kupával rokon; nem beszélünk a fülek analogiájáról sem, mert ezek is az ötvösmivesség e korbéli produktumain többé-kevésbé egybehangzók, de utalunk a talp fölötti rhombikus friezre s a füleknek madárlábat példázó alsó részeire, a melyek a két kupának oly feltűnő közös diszítő elemeit képezik, hogy a kettőt egymással egybevetvén, lehetetlen nem konstatálnunk azt, hogy az egyik a másikkal a szó szoros értelmében vett másolatát alkotja.

A kronológiai sorrendet figyelembe vevén, bizonyos, hogy *Lippai* kupája jóval előbb készült, mint a *Rácz Ambrusé*. Mindkét tárgy datálva lévén, egész bizonyossággal megállapíthatjuk, hogy *Rácz* műve huszonnyolcz esztendővel később keletkezett a *Lippaiénál*, a miből ismét az derül ki, hogy *Rácz Ambrus* mester, a midőn kupáját a rhombuszos friezzel és a madárlábat ábrázoló füllel diszítette, vagy magát a *Lippai*-féle kupát, vagy ennek rajzát ismerte és hűségesen lemásolta. Hogy azonban ez, különösen a rhombuszokat feltüntető frieznél, *Rácz Ambrusnak* kevésbé sikerült, azt nem a jó szándék híjának, de a trébelésben és czizelálásban való kisebb fokú ügyességének kell betudnunk.

A tény azonban, mit a két kassai ötvösmű összevetése megállapít, az, hogy a kassai czéhben és a kassai mesterek között a technikák és diszítési motívumok közössége szempontjából bizonyos tradíciók állottak fenn, melyek mesterről-mesterre, mustrakönyvről-mustrakönyvre átöröklődve iskolát állapítottak meg.

Nem szükséges bővebben fejtegetnünk, hogy hazai ötvösségünk történetének s a régi magyar ötvösművek technikai alapokon való felismerésének szempontjából ezeknek az egész körökre és vidékekre kiható egyes iskoláknak fixirozása milyen nagy horderejű kérdés, hiszen a dolog magában hordja annak tanulságát, hogy minél több ilyen iskolát leszünk képesek geografiailag és kronologice megállapítani, annál közelebb jutunk régi ötvösműveink provenienciájának felismeréséhez és az egyes mesterek meghatározásához. Ez mindekkoráig még csak jámbor óhajtás, melynek megvalósulása híján egyelőre meg kell elégednünk azzal az aránylag csekély eredménnyel, hogy egy-egy régi ötvösművünket csupán az általános «magyar» jelzővel illessük.

E tétel igazságának megállapítása, ha részben módosítja is azt a fentebbi állításunkat, hogy Kassán egy speciális helyi művészet az ötvösségben nem létezett, ez nem magára a lényegre, hanem csupán csakis azokra a technikai eljárásokra s a motívumoknak egyik mesterről a másik mesterre való átöröklődésére vonatkozatható, a mely átöröklődés csak természetes jelenségnek vehető ott, a hol az ötvösség egyes családokban apáról fiúra, sőt unokára is örökségképen átszállt.

Munkánk megfelelő fejezeteiben, a hol erre adatokkal rendelkezünk, mindenütt kimutattuk ezt az átöröklődést; a fiú, ki rendesen atyjánál töltötte ki inaséveit, miután bujdosása befejeztével visszatért

szülőhelyére, örökölte atyja műszereit, mesterségének féltve őrzött fogásait, titkait és a «kunsztos könyveket», a melyeknek tradícióit ő olyatén ujakkal bővítette ki, a melyek a változó divat követelményeit a szükséghez képest s a lehetőség szerint felölelték s a melyeket idegenben való bujdosása révén egyik-másik mester- s legénytől eltanult. A régi tradíciókat levetni nem volt könnyű feladat; a fogékony ifjú lélek legelső impresszióitól szabadulni a legnehezebb feladatok sorába tartozik különösen akkor, ha azokhoz kegyelet is fűződik s ha annak megőrzéséhez fokozottabb mértékben hozzá kapcsolta az a vágy, hogy az ifjú örökös, ha nem is jobbat, de atyjáéhoz hasonló kvalitású művet hozzon létre.

E momentumokon nyugszik a régi tradíciók fennállása és olyatén szerepe, a mely bizonyos időtartamra szóló helyi sajátosságokat teremtett, melyek segítségével aztán bizonyos időközre kiterjedő iskolákat vagyunk képesek megállapítani.

Természetes, hogy a régi kassai ötvösök napjainkig fenmaradt s eddigelé megállapított műveinek csekély számából ma még nagyon szűk az a kör, a melyben a helyi tradíciók nyomai alapján iskolák megállapítását konstatálhatjuk. Az egyiket, mely *Lippai Jánostól* a *Rácz Ambrus* koráig terjedő időközöt öleli fel, az imént láttuk, a másik *Anthoni*us mester nevéhez köthető, tehát a XV. század végső évtizedétől a XVI. század huszas évéig terjed.

*Anthoni*usnak produktív munkásságát méltányolva felemlítettük, hogy e mester, részint a kassai nagy ezüstpecsétlő vésése, részint pedig a kassai székesegyház kincstára tulajdonát képező remekművi aranykehely elkészítése által elsőrangú mesternek bizonyult, ki közel harmincz évre kiterjedő munkássága alatt nemcsak a közvetlen környezetében élt mestertársaira, de a távolabb lakó ötvösökre is irányítólag hatott.

A kassai aranykehely speciális diszítései alapján, mely a lemezből kimetszett lombozatok bordás kezelésében egyéni modort árul el, megállapítottuk azt, hogy az iglói róm. kath. plébánia-templom tulajdonában lévő nagy aranyozott ezüstkereszt is vagy magának *Anthoni*usnak, vagy olyatén mesternek a műve, a ki *Anthoni*us modorát ismerte, megértette és szerencsével alkalmazta. E jelenség a kassai ötvösmivesség történetében olyatén mozzanat, mely hozzájárult ahhoz, hogy abban a koronként fellépő iskoláknak képző és irányító hatását újolag felismerjük.

A mily mértékben fognak a jövőben a szakembereink előtt idáig még ismeretlen régi kassai ötvösművek az ismeretlenség homályából felmerülni s a mily mértékben képesek leszünk azok provenienciáját részint a már ismert művek technikai alapokon való egybevetésével, részint a kassai ötvösmivesség történetére vonatkozó irodalmi anyag felhasználásával, meghatározni, oly mértékben fog gyarapodni a képességünk arra nézve is, hogy ezeket a műveket egyes kimagaslóbb tehetségű mesterek nevei köré csoportosítván, az egyes iskolákat tágasabb körökre kiterjesszük.

Mindez a jövő feladata s hazánk más városainak, kiváltképp pedig Lőcse, Pozsony, Bártfa, Eperjes, Kőrmöcz-, Selmech- és Besztercebánya, Miskolcz, Ungvár stb. városok ötvösmivessége történetének a részletekbe menő publikációjával szorosán összefüggő kérdés s régi ötvösműveink pontos összeírásán alapuló eljárás lévén, nincs nagy kilátásunk arra, hogy egyhamar a kívánt eredményhez fog vezetni. Tárgyunkra vonatkozólag tehát ez alkalommal meg kell elégednünk azzal, hogy a levéltári adatok idevágó utbaigazításai alapján megengedett következtetéssel megállapítsuk azt, hogy Kassán az ötvösség stílje és technikája a XIV. század nyolczvanas éveitől kezdve a külföldről bevándorolt mesterek műgyakorlatától s a külföldi műhelyekben elsajátított technikáktól lett megállapítva, befolyásolva és irányítva s hogy egészen a XVI. század második feléig a kassai ötvösmivesség gyakorlatában német, olasz és lengyel ízlés keveredik össze a XV. század közepén fellépni kezdő ama ízléssel, a mely ízlés a sodronyománcz használata és kifejlesztése által határozottan nemzeti jellegűnek minősíthető.

Hogy Felső- s Nyugot-Magyarországon gyakorolták a zománczozásnak ezt a nemét, azt beigazolták az eddigi kutatások. Hampel József becses tanulmányai állapították meg, hogy hazánknak ez a két vidéke volt az, a hol a sodronyons zománcz műgyakorlatának régebbi emlékei keletkeztek, azok t. i., a melyeken a zománczszínek sorában a vörös is előfordul, míg a vörös színt nélkülöző s amazoknál fiatalabb sodronyománczos művek leginkább Erdélyben lépnek föl.

Hampel érdekes kutatásai csak általánosságban állapítják meg ugyan a két színskála elterjedésé-

nek határait s nem fixirozzák magukat a gőczpontokat, ámde bízvást föltehetjük, hogy sodronyzománczos mű Kassán is készült, a mit megenged több körülmény is, az t. i., hogy e városban a XV. század folya-

Sodronyzománczú kehely a kassai székesegyház kincstárában. XV. század.

mán igen élénk műipari tevékenység állott fenn, hogy az éppen ekkor épült kassai Erzsébet-templom kincstárában is őriznek egy olyatén sodronyzománczos kehelyt, mely színeiben a régebbi időszakra jellemző piros zománczot bírja, hogy a kehely kezdettől óta az említett székesegyház tulajdonában van

s végre, hogy ennek a kehelynek elkészíttetése végett a kassaiaknak nem kellett idegen helyen lakó mesterhez fordulniok akkor, a mikor városukban feles számmal rendelkezettek tehetséges ötvösökkel, kiknek sorozatát e században éppen a fentebb említett jeles *Anthonius* rekeszti be.

A legelső nemzeti vonást tehát, mely a kassai ötvösök működésében föllép, a sodronyzománcz gyakorlatával kapcsolhatjuk össze. A további működésnek nemzeti karakterét a legkülönbözőbb ízlések meghonosodása s összekeveredése következtében, úgy a XVI. század hatvanas-hetvenes éveieiig, ezután nem igen tudjuk kimutatni, a mi különösen azokra az ötvösművekre nézve áll, a melyek a sodrony- és egy másik magyar gyakorlatú zománczozási fajt, az u. n. «erdélyi zománczot» nélkülözik.

Az erdélyi zománcz — úgy tetszik — a XVI. század második felében kezd nálunk jelentkezni s legerősebben Erdélyben lép föl, a miért is azt «erdélyi»-nek nevezték el modern műtörténet-íróink. Hogy azonban ez az elnevezés nem helyes, az kitetszik abból a tényből, hogy ezt a zománczot nem csupán Erdélyben, de Magyarország egész területén egyszerre készítették, sőt voltak idők, a midőn annak gyakorlata egészen a felső vidékekre szorult. Ezek az idők a háborús mozgalmakkal állanak szoros összefüggésben.

Hogy Kassán nemcsak ismerték, de bőséges mennyiségben készítették is az «erdélyi» zománczos tárgyakat, annak klasszikus bizonyítékát képezi Barkóczy Krisztinának Nagy-Károlyból 1707-ben a kassai bíró- és tanácsához intézett levele, a mely levélben a nevezett úrnő egy övre való zománczos csattnak elkészítését igen sietősnek találván, azt kassai ötvössel kívánja eszközöltetni azért, mert Nagy-Károlyból s az ott való földről «*az zománcz . . . . az futás és hurezolkodás miá elfogyott.*»

Világos itt a helyzet: a háborús viszonyok a műipart, de mindenekfelett a zománczozás művészetét, a XVIII. század elején, de talán már korábban is, Kassára szorították, mint a hol még aránylag a legcsendesebb volt a helyzet s a légkör a művészetek gyakorlására alkalmasnak bizonyult. Még egy más dolgot is bizonyít ez a tény. Ha Kassának nem lett volna neves, jóhírű ötvössége, ha ott nem lett volna minden időben s készen megtalálható az az anyag, mely a zománczozás művészetéhez megkívántatik, Barkóczy Krisztina bizonyára nem Kassára, hanem egy más közelebbi városba, talán Debreczenbe, Ungvárra vagy Miskolcra fordult volna megbízásával.

Mindehhez járul még egy körülmény, mely Kassának szerepét az ötvösség terén a zománczozási technikára vonatkozólag is fényesen dokumentálja. Itt él és működik ugyanis 1702-től 1738-ig *Szilassy György*, az a mester, a kinek fia, *János*, a később Lőcsén letelepedett ötvös, ki a maga módja szerint «tűzben pikturált» zománczos képeivel hazai ötvösségünk történetében halhatatlanná vált s a ki a barokk ízlés minden kinövéséi daczára is még elég nemesen tudta érvényesíteni ötvösmunkáit, atyja műhelyében tanulta ki mesterségét. *Szilassy János* atyja hagyományait örökölte művészetében s így föltehető — bár erre idáig ötvösművet nem tudunk felmutatni — hogy az apa ha nem is különb, olyan mester azonban mindenesetre volt, a minő az idők későbbi folyamában fiából vált.

A régi leltárak s a debreczeni ötvösczéh okmányai a XVI. század vége felé sokszor beszélnek olyatén ötvösművekről, a melyek egy «ujabb idők óta» fellépett zománczczal vannak díszítve. Csaknem bizonyosra vehető, hogy ez alatt az «erdélyi» zománczot értik e források, meg kell azonban jegyeznünk, hogy a kassai leltárak és consignátiók sorozatában egyet sem találtunk olyat, mely a czitált kifejezéssel élne. E helyett azonban, miként arról a munkánk megfelelő helyén közölt leltárak- s testámentomokból meggyőződhetünk, gyakran van szó «virágos» ötvösművekről, a melyek alatt nyilván illetően «erdélyi» zománczczal ékesített tárgyak értetődnek.

A zománczozási technikának Kassán tűzött lendületéről tanúskodik végül az a tény is, hogy a XVI. századbeli kassai ötvösmesterek azon nomenclaturájában, a mely a műszerekre vonatkozik, előfordul a *zománcztörő mozsár* elnevezés is. Ezt illusztrálendő, utalunk *Melda Péter* esetére, ki 1598. aug. hó 18-án emel tilalmat bizonyos adósság miatt ötvös *Menyhértnek* zománcztörő mozsarára, vagy a miként ezt az egykorú városi jegyzőkönyv írja: « . . . . auf ein Merser, *zamanz teörő masar genandt.*» Szerfölött érdekes következtetést vonhatunk le ebből a néhány szóból; azt ugyanis, hogy ez a kifejezés *kénytelen* a német nyelvű peres szövegben a maga eredetiségével megjelenni, mert ennek német technikus terminusát *Melda Péter* nem tudta a pert felvevő hivatalnoknak bemondani, a mi megint arra

mutat, hogy nemcsak maga a szerszám, az eszköz, melyet az eljárás technikai részénél használnak, de maga az egész zománcozási eljárás is egészen magyar volt.

Mikor hazánkban a városok megalakultak s szervezkedtek, az ötvösök mindegyikben külön czéheket alkottak, a miből természetes következképpen folyik, hogy a mennyiség- és műértékre nézve egyaránt jelentékeny mindama ötvösművek, melyek főkép az egyházi kincstárakban, azok leltáraiban és a műgyűjtéményekben fenmaradtak, túlnyomó részben általuk készítették.

Kassán 1382-től 1400-ig tizenhét mester nevével találkozunk, kik nemcsak a szigorúan vett ötvöség terén, de a pénzverés körül is élénk tevékenységet fejthettek ki. E tevékenység kimutatására nincs ugyan direkt bizonyítékunk, de logikailag igazolni tudjuk azt a mesterek viszonylagos nagy számával, a melyre a kis városkában bizonyára nem lett volna szükség, ha ez nem tudta volna nekik a megfelelő mennyiségű munkával a szükséges keresetforrást biztosítani. A midőn tehát a kassai ötvösöknek e korai szereplése hazánk műtörténetében egyik elsőrendű momentum, másrészt Kassát műipari tekintetben Felsőmagyarország olyatén góczpontjává avatja, a melyből már a tizennegyedik század második felében kifelé is életrevaló iparművészeti élet sugárzik ki.

Bár gyéren, de már határozott adatokra bukkanunk a XV. század folyamán a produktív tevékenységet illetőleg. Találkozunk okmányokkal, a melyek a kassai ötvösök szereplését műtárgyakhoz kötik s megengedik azt, hogy tágasabb terjedelmű műtörténeti kombinációkat fűzzünk neveikhez.

Az első két adat 1476-ból és 1477-ből ered s *Laurentius aurifaber* nevével kapcsolatosan arról szól, hogy ennek a mesternek kezeihez szolgáltatott át a kassai ekklezsia 14 márka ezüstöt, a város pedig 35 frtot, hogy a «nagy keresztet» elkészítse. A kassavárosi 1474. és 1477. évi számadási könyvek tartalmazzák továbbá a kassai oltárkép költségeire tett fizetések számos tételét, a melyek összesen 190³/₄ forintról szólnak s a mely fizetések egy része ugyancsak *Laurentius* mester részére történt; nem valószínű tehát, hogy éppen *Lőrincz* mester volt a kassai oltárképek festője is, mit megenged az a körülmény is, hogy a XV. században Kassán is, miként a külföld számos városában, az ötvösök egyszersmind festők is voltak, de ki is mutattuk már, hogy 1520-ig a kassai ötvösök czéhe a festőkével egyesítve volt s abban a czéhujítások alkalmával váltakozva választattak meg a czéh mesterek.

Bártfa város plébánia-templomának művészi kivitelű szárnyoltárait 1466-ban ugyancsak kassai festők, *Miklós* és *Jakab*, készítik. Valószínű, hogy az ő műveik a mellékoltárok is, melyek épségben éltek túl négy évszázad viszontagságait. Nem lehetetlen, hogy ezek a mesterek ötvösök is voltak egy személyben s tényleg 1463-ban Kassán találunk is egy *Nicolaus* nevű ötvöst, a ki talán a fentebb említett Miklós festővel egy és ugyanazon személy.

Anthonius ötvösmester tevékenységét részletesen méltattuk már. Láttuk, hogy a mester művészetét idegenek is, és éppen a bártfai tanácsurak, igénybe vették, a miből nyilvánvalóvá leszen, hogy Bártfa művészi tekintetekben Kassától függött s hogy XV. századbeli műemlékeink keletkezésében a kassai mesterek nagy szerepet játszanak.

A kassai ötvösök névsorában 1394-től fogva lépten-nyomon találkoztán pénzverővel, világos, hogy e városban is az ötvösi tevékenységnek ez a művészet egyik fontos ágát képezte, melynek részesei a szoros értelemben vett ötvösökkel egyforma jogokat élveztek a czéhben, egyforma tekintélynek örvendhettek a társadalmi életben, vagyis röviden szólva: a pénzverők is a szó legszorosabb értelmében ötvösök voltak.

A XVI. század első évtizedeiben éri el a kassai ötvösczéh kifejlődésének azt a fokát, mely immár képesíti őt arra, hogy egyedül megállhasson s 1520-ban a festők czéhétől különválva, fényes pályát fússon meg az idők nehéz és viharos útjain. Említettük, hogy 1476-ban találkozunk először a magyar «ötvös» elnevezéssel *Martinus aurifaber de Rivulo Dominarum* testámentomában; azonban ekkor ez az elnevezés csak erraticus jelenség még s 1516-ig többször nem is találkozunk vele. A «*goldschmied*»-ek, «*aurifaber*»-ek és «*münzer*»-ek helyét voltaképen csak a XVI. század második felében foglalja el az «ötvös» elnevezés, a mikor már úgyszólván teljesen magyarrá válik a czéh s ehhez képest 1584-ben régi német pecsétlője helyébe is újat készített.

Tekintélyes s a többi czéh fölött domináló állása leginkább abban nyilatkozik meg, hogy sorából

ebben az évszázadban két főbíró kerül ki. A mi pedig művészi tevékenységeinek erejét s messzebb térre is kiterjedő hatályát illeti, elég legyen itt csupán azon mesterek pusztá névsorát bemutatni, a kikről legalább egy-egy műtörténeti szempontból becesesebb adatot a jelen munka megfelelő fejezeteiben s az okmánytárban feljegyezve találtunk. Ilyen mesterek gyanánt említhetők *Vitalis, Almási János, Erdélyi Miklós, Pécsy Gáspár, Gergely, Székely Mihály, Schlesinger Kristóf, Lippai János, Parth János, Beck András, Máté, Pásztói István, Pataki Gáspár, Miller Bálint, Ambrus, Thassi Gáspár, Tarczali Péter, Melda Péter, Britzsinger Dániel, Bonczidaj István, Sorgh Kálmán és Zitta György.*

Mestereink jó hírét, ügyességét és tanultságát bizonyítva látjuk azzal is, hogy *Homonnai Drugeth Ferencz*, a midőn 1569-ben aranyból s drágakövekből drága művet akarna készíttetni, e célra Kassáról kéri ki *Pataki Gáspárt*, mert — miként írja — az «efféle drága művet szeme előtt, ott, Terebes várában» kívánja megcsináltatni. Okmányilag látjuk tehát igazolva azt, hogy a kassai mesterek sorában a XVI. században akadt olyan is, a ki a magasabb művészi igények kielégítésére teljesen képes volt.

A XVII. és XVIII. században élt kassai mesterek közül *Rácz Ambrus, Váradi János, Zaboffszky Jakab, Kőrösi János, Hunyadi István, Debreczeni János, Boér Ferencz, Beregszászi Pál, Péchy Demeter, Gönczy István, Bithe Mihály, Kecskeméti Péter, Kállay Mihály, Nonnert Pál, Komáromy Sámuel, Laskai István, Brassai János, Krompholz Mátyás, Debreczeni András, Diószegi István, Sickenthaler Mihály, Moesz Sámuel, Grim András, Wandet János, Szakmáry Dániel és Szent-Pétery József* nevei alkotják azt a sorozatot, a melyhez többé-kevésbé beces mütörténeti adalékok fűzhetők. A művészi tevékenység mértékét e névsoron kívül kiegészíthetjük még azzal a ténnyel is, hogy a vidéki főrangú nemesek közül e századokban is többen veszik igénybe a kassai ötvösök tudományát, így *Erdődy Anna* grófnő s *Homonnai Drugeth György*, ki mindent elkövet, hogy *Beregszászi Pált* udvarába keríthesse, mivel ez «mesterségével minden rendeknek kedvesen tud szolgálni.» *Bethlen Gábor* 1624. április 23-án «adott volt számos gira ezüstököt mívelni» a kassai czéhnek, a melyből csészéket és tálakat készítettek a mesterek, végre II. Rákóczi Ferencz is kassai ötvösöket vesz igénybe bizonyos apróbb dolgai elkészítésénél, melyekkel *Moesz Sámuel* és *Debreczeni András*t bízta meg, pénzverő-házánál pedig *Debreczeni András*t és *Sickenthaler Mihályt* alkalmazta példametsző, illetve contrascriba, ezüstolvasztó és próbamester gyanánt.

A művek, melyeket a XVI., XVII. és XVIII. századi kassai ötvösség produkált, *Lippai János* remekművű fedeles kupájának, *Kecskeméti Péter* szép «szőlőőfő-poharának» és ezüsttálának s *Nonnert Pál* csinos fedeles kupájának kivételével, technika s művészi minőség szempontjából nem mondhatók valami kimagasló alkotásoknak. Olyatén munkák ezek, a melyekkel az egykorú magyar ötvösművek megszokott közepes, inkább a gyengébb, mint a jó munka felé hajló kontingensében elég sűrűen találkozunk, kiváló szakértelemre, biztos és gyakorlott kézre vallanak azonban *Debreczeni András*nak, a kassai-ház példametszőjének pecsétlői, a melyeknek napjainkig fenmaradt s a Rákóczi-kor hivatalos okmányairól jól ismert lenyomatai fényes tanújelét adják e kiváló férfiú nagy ügyességének.

Az utána következő *Grim András* és *Szakmáry Dániel* gyarló s még a gyöngye közepesnél is alább álló műveikkel nagyon leszálltak már arról a niveauról, melyet az alkotások híralatánál a művészi minőség kritériumaként minden elnézésünk mellett is mulhatatlanul fel kell állítanunk s erős lépéssel haladnak azon az úton, mely a gyári produktumok felé vezet, a mely produktumokban nincsen több lélek, szellem, egyéni vonás, csak sablón, unalmas egyformaság s a mely készítmények csak az élet mindennapi szükségleteire szolgálnak, de esztetikai, művészi értelemben *szépet* nyújtani nem képesek többé.

A czéhnek, mint ilyennek szervezetével az 1601-ben megújított czéhszabályzat ismertet meg bennünket legelőször. Sajnos, nincs módunkban kimutatni, milyenek voltak a korábbi szabályzatok, a melyekhez képest az 1601-ben keletkezett artikulások több tekintetben már megváltoztak, hiszen magok a mesterek mondják ennek bevezetésében, hogy a régi artikulásokat meg kellett változtatniok azért, mert részben elévültek s így az ő részökre többé-kevésbé «haszontalanok».

A czéhujtásokról szóló városi jegyzőkönyvekben már az 1518., 1519. és 1520. években észleljük azt a szokást, mely ezentúl egészen a czéheknek napjainkban való megszűnéséig fennáll, hogy a kassai ötvös-

czéhben minden esztendőben két czéhmestert, elsőt és másodikat, volt szokás választani. Egészen az 1600-ik évig nem lévén ismeretes oly jegyzék, mely az ötvösczéhben vezetvén, a megválasztott czéhmesterek névsorát feltűntetné, meg kell tehát elégednünk azokkal a hézagos följegyzésekkel, a melyek a városi hivatalos egykorú jegyzőkönyvekben olykor-olykor jelentkeznek, s ha nem is éppen kimerítő, de némi tekintetben mégis utbaigazító tájékozást nyújtanak a czéh belső szervezetére és szokásaira nézve.

E tekintetben tudásunk az 1600-ik esztendőől fogva tetemes gyarapodást nyer, mert a czéhregesztromban ezen idő óta eszközlik magyar nyelven a kronológikus feljegyzéseket, maga a czéhlevél pedig a legfőbb institutiókat állítja elénk.

A czéhregesztrom tartalmazza az évenként megejtett czéhújításokat, melyek két sorrendi feljegyzésben 1600-tól 1637-ig és 1773-tól 1783-ig mutatják be a czéhmestereket. A feljegyzések tehát megvannak itt is szakítva; az első időszak után 135 esztendő hézag következik, a második időszak pedig csakis tizenegy esztendőt ölel fel. A 135 esztendőnek részletes és időrendi adatai elvesztek, az utóbbinak folytatását három más, a kassai muzeumban lévő czéhládában őrzött protokolumban találtuk fel.

A czéhregesztrom a czéhújításokon kívül, több olyatén feljegyzést is tartalmaz, mely az említett időközökben a czéhet közelebről érintette s a melyet a czéhmesterek az egész czéh egyetértő akaratából «pro memoria» jónak láttak írásban megörökíteni. A czéhregesztrom tartalmazza végül az inasok szegődtetésére és felszabadítására vonatkozó szabályzatokat is.

A czéhmesterek 1607-ig minden év január első napján választattak a czéh kebeléből. Az említett esztendőben azonban, különböző s fentebb már előadott okoknál fogva, a választás napját december hó 27-ikére, Szent-János napjára, helyezték át, az 1607-ki esztendőben tehát két czéhújítás történt. A választások mikéntjének lefolyásáról nincsenek ugyan kimerítő adataink, de az ezek körül időközben felmerült szabálytalanságok orvoslására hozott s a regesztromba bejegyzett végzések bizonyos fokig ebben is tájékoztatni tudnak bennünket. Az első szabálytalanság 1634-ben történt s abból állott, hogy az ifjú czéhmesterek szavazó-czéduláikat megmutogatták, a minek orvoslására a czéh annak a feljegyzését tartotta szükségesnek, hogy a szavazó-lapok nyilvános mutogatása nem tisztességes dolog, s hogy ez többé meg ne történhessék, a választás lefolyásakor az ifjú mesterek között egy öreg mester leszen behagyandó. A másik eset 1637-ben *Boér Ferencz* nevével s az ifjú mesterekkel áll kapcsolatban; az eset a választás lefolyásáról, mely «az régi szokás szerint» szokott megtörténni, a következő felvilágosítást adja: «... ő kigyelmék az 4 ifjú mestert benn hagyván, hasonlóképen egy öreg mestert köztük hagyván, biznyságnak okáért, így az vokokat igaz lelkiismereti szerint beszédjenek; az véghez menvén, ő kigyelmék, az ifju uraim, az öreg uraimékat mind fejenként behítták. Így oztán az kiket Isten választott az vokok által, az czéhmestereket neveken nevezvén, áldással és kézfogással helyben hagyták». A választási proceszszus tehát a titkos szavazáson alapult, melynél a korteskedés kizárására a lehető legnagyobb gondot fordították. *Boér Ferencznek* éppen e miatt gyülik meg a czéhhel a baja, mert ő az 1637-ik évi választást megelőzőleg «gondolatlanul az uraimékat egynéhányát házról-házra járta, vokokat belőlök kivevén», a mi által «nagy zűrzavart és háborúságot indított, az ki (a czéhben eddigel) sohasem volt».

Az ujonnan megválasztott czéhmesterek a választás után kötelesek voltak a városi főbiró elé járulni s esküt tenni, hogy mindenben pontosan, becsületesen s a város törvényei szerint fognak eljárni.

A czéhmester-választást a legrégebb időktől fogva nagy lakomák követték, melyeknek költségeit 1607-ig a czéhmesterek maguk viselték. Ebben az esztendőben határozták el, hogy ezentúl a kolláció, «a mennyire kívántatik, az czéh javaiból készítették és legyen». Erről alább még leszen szó.

Itt jegyezzük meg, hogy az 1752-ik esztendő a többihez képest kivételt képezett, mert ekkor, *Laskay Mihály* képében, csupán csak első czéhmestert választottak.

Az 1601-ik évi artikulusok 1-ső pontja részletesen megszabja, mily föltételek mellett lehetett valaki Kassán ötvösmesterré. E szerint olyatén egyén, ki idegenben tanulta a mesterségét s bujdosását befejezte, szóval, ha «tanult» volt, egy-két esztendeig tartozott egy, két, avagy három mesternél legényül művelni; ha azonban «tudatlan» volt s nem vándorolt elég ideig, hét esztendeig kellett legény gyanánt szolgálnia. Ha ezeknek a föltételeknek megfelelt s ha tisztességes születéséről, jó erkölcséről és

mesterségében való jártasságáról a kellő bizonyítványokat fel tudta mutatni, csak akkor engedték a «mesterremekhez nyúlni». A mesterremek az artikulusok idevágó intézkedése szerint 1600-ban *egy ezüst fedeles pohárnak, egy német sisakkal és vértelkekkel díszített pecsétnek s egy aranygyűrűnek* elkészítéséből állott. Ez a szokás 1766-ban is fennállott még, mert *Schuller János Károly* is «*egy pohárt avagy kelyhet, egy pecsétet és egy kövekkel foglalt gyűrűt*» készít remek fejében, de nemsokára ebben is változást tapasztalunk, a mennyiben *Junker Antal* mesterremeke 1782-ben már csak «*ein Papilion, nebst ein doppelt carmasirter Ring*»-ból, *Belágh Jánosé* pedig 1807-ben «*ein Kelch, Hülsen und Fusz aus einem Stück geschlagen, verzeichnet, davon er die Zeichnung gemacht*»-ból áll, mit 3 hónap alatt tartozik megcsinálni. Ugyanily mesterremeket tartozik 1808-ban *II. Wandet János* 3 hónap alatt elkészíteni, azzal a különbséggel, hogy a rajzot nem ő szolgáltatta a remekhez.

A czéhregesztrom 1611-től 1629-ig évről évre kimutatja a czéhújítások alkalmával átvett leltárban «*Ötvös Gergely mester-remek aranygyűrűjét*», a melyet *Benedek Gergelytől* ennek 16 frnyi mesterremek-büntetése fejében vesz át a czéh s a mely gyűrűnek illetén szereplése azt a gondolatot ébreszti fel bennünk, hogy ez a gyűrű szolgált mintául a mesterjelölteknek az elkészítendő remek harmadik tárgyához.

A mesterremek elkészítése felváltva, hol egyik, hol másik mesternél s a legnagyobb ellenőrzés mellett történt. *Egri ötvös Mátyás* az ötvös *Kelemen* ellen megújított 1609. évi pörben mondja, hogy ő a «mesterremeket *Becskereki Ferencz* házában csinálta», 1691-ben pedig, a midőn a czéh *Prokóczy Gábor*t hozzá ereszti a remek-csináláshoz, ennek, mert ezért *Prokóczy* egy négy lathból álló aranyos csészét ígért ajándékozni a czéhnek, megengedi, hogy *Brassai*-nál készítse el remekét «az 1692. esztendőben való ujulásra». Úgy tetszik tehát, a mesterremek elkészítésének helyét a czéh határozta meg időről-időre, vagy talán esetről-esetre, de e határozatától indokolt esetekben s minden olyan alkalommal eltért, ha az indokolást ajándékok is igyekeztek elfogadhatóbbá tenni. Ilyenkor a mesterjelölt remekét az általa kiválasztott mesternél készíthette el.

Ha a remekben készült munkák a megszabott határidőre elkészültek, azok szigorú birálat alá vétettek s ha azokban valami gáncs találtatott, a remek készítőjére «mesterremek-büntetés» czimén bizonyos birság rovatott ki, melynek nagysága csaknem mindig esetről-esetre változott. A mesterremek elbirálásában nagy rigorozitással járt el a czéh, mire részint saját jó hírre, részint a remek-büntetések kiszabásából eredő haszon bírt rá. A czéhregesztromban talált feljegyzésekből tudtuk meg, hogy az 1601-től 1640-ig terjedő években belépett mesterek között egyetlen egy sincsen olyan, kinek munkájában gáncsot nem találtak volna. Nem találtuk annak nyomát sem, hogy a remek-büntetést valamelyik mesternek elengedték, sőt inkább annak szigorú behajtását látjuk megörökítve az 1623-ban történt egyik bejegyzés mellett, a midőn a *Szabó Mihály*-ra kirótt remek-büntetéshez azt írja az egykorú jegyzőkönyvvezető, hogy abban «sem kérő, sem engedő». Az első erre vonatkozó feljegyzés 1601-ben kelt, a midőn *Szécsényi Boldizsár*-ra vetnek ki remek-büntetést, mely 3 gira ezüstből állott, ugyanezen évben azonban *Szegedi Ferencz* és *Becskereki Ferencz* két, illetve két és fél girát, *Muszka Jakab* pedig 1604-ben húsz forintot tartoznak letenni ezen a czímen. 1609-ig a remek-büntetés 2, 2^{1/2} és 3 gira ezüst között változik, 1609-ben jegyeztetik föl, hogy *Egri Mátyás* 3 gira remek-büntetése fejében «hozott zálogban egy párta-övet, virágost, mely nyomott két girát»; 1611-ben *Benedek Gergely* remek-büntetése 16 frtot teszen ki, mit «ő kegyelme az ő maga csinált mesterremek-gyűrűjével, melylyel az egész czéh kontentus» egyenlített ki. Ez a gyűrű az, mely 1629-ig a czéh ládjában őriztetik s a czéh mesterek által a czéhújítások alkalmával a többi czéhvagyonnal együtt esetről esetre leltároztatik.

1613-ban találjuk feljegyezve, hogy *Hunyadi István* másfél gira mesterremek-büntetése értékre nézve 12 frtnak felel meg, egy gira ezüst értéke tehát ekkor 8 frt volt. A gira ezüstnek ezzel az értékével találkozunk 1684-ig, a mikor a *Békéssy Gergelyre* kivetett 4 gira remekbüntetés ekvivalens értéke gyanánt 32 frt tüntettetik fel.

1613-tól 1692-ig a remekbüntetések nagysága másfél girától négy és fél giráig terjed; a legkevesebbet fizeti 1613-ban az imént említett *Hunyadi István* és egy másik társa, *Pontyos Mihály*, a legtöbbet, 4^{1/2} girát, 1668-ban *Laskay Mihály*. Mint ritka tüneménynyel találkozunk 1640-ben *ötvös Lénárt*-

tal, kinek neve mellől a remek-büntetés kivetéséről szóló szokásos bejegyzés hiányzik. Úgy kell lennie hogy tökéletes művet készített legyen, különben el nem kerülte volna társai sorsát. *Szindi Mihály* (1642), *Gönczi István* (1642), ifj. *Debreczeni Mihály* (1645), *Huzin Kristóf* (1645) és *Debreczeni György* (1646) nevei mellé bejegyeztetett ugyan a 24 frt, a 32 frt, a 3 gira, a 28 frt, és ismét a 3 gira remek-büntetés, azonban a négy elsőnél e bejegyzés későbbi kézzel át van húzva, a mi azt jelenti, hogy e büntetéseket az illetőknek a czéh időközben elengedte, vagy inkább azt, hogy a nevezett mesterek remek-büntetéseiket későbbben lefizették. *Debreczeni Györgynél* nemcsak a remek-büntetésre vonatkozó jegyzet, de a mesteriség felkövetésére vonatkozó bejegyzés is keresztül huzatván, kitetszik, hogy ez az ötvös remekének, bemutatása után csak rövid ideig volt a kassai czéh tagja.

1692-ben *Puskallér Ádám* és *Gönczy István* mesterremekeit nem kifogásolták a czéhesek; bizonyára nem azért, mintha azokban gáncsot lelteni nem tudtak volna, de mert az általános nehéz viszonyok közepette, a midőn maguk is felpanaszoljaik, hogy igen «megfogyatkozott állapotban» vannak a czéhben, a lehetőséghez képest igyekeznek a czéhbeállást megkönnyíteni, de azért ha csak tehetik, még mindig sarcolnak egyet a beálló mesterjelöltön, a mint ezt például *Szendrei Márton* esetéből látjuk, kinek «keze váltságát» 7 frtban állapítják meg 1694-ben.

Ezentúl csak 72 esztendő múlva, vagyis 1766-ból találunk a regesztromban mesterremek-büntetésekéről szóló bejegyzéseket. Így 1766-ban *Schuller János Károly* egy aranyat, 1767-ben pedig *Grim András* 4 frtot fizetnek ezen a czímen.

Különös esetekben, miként azt azonnal látni fogjuk, a czéh mesterremek nélkül is felvett egy-egy tagot a kebelébe. Így tett első ízben 1638-ban *Aranymíves Tóbiással*, másodízben pedig 1663-ban *Kecskeméti Péterrel*, a kiket azonban 75, illetve 90 frtnyi összeg lefizetésére kötelez. E jelentékeny summák voltak hivatva a megsértett jogrendben az egyensúlyt helyreállítani, a mely summákból egy részt, a mint azt *Kecskeméti* eseténél feljegyezve látjuk: 10 frt 80 denárt, a városi bíró kapott kezeihez.

Külső czéhmesterek, vagyis a XVIII-ik században sűrűbben szereplő úgynevezett «*Landmeister*»-ek nem készítettek remeket s miként azt legelső ízben 1613-ban *Gönczi Zeller János* eseténél látjuk, csupán csak a beálló pénzt fizetik le.

Bár a czéhartikulusok egész szabatosággal körülírják a mesterré létel föltételeit, mégis találkozunk kivételes esetekkel, a melyek a humanitásban, vagy a viszonyok szorult helyzetében gyökeredző méltányos engedményekre készítették a czéhet a mesteri fizetség vagy a mesterremek felkövetése, illetve annak megadása tekintetében is. Így tapasztaltuk, hogy *Kecskeméti Pétert* remek nélkül vették be 1663-ban, de hogy az eset úzusba ne mehessen, azonnal meg is jegyzik, hogy «ő kegyelmét az törököktől való budosása miatt vötték be», a miért *Kecskeméti* a 4 frtnyi mestertaxán kívül még 90 frtot is fizetett a czéh pénztárába. Ehhez hasonló módon cselekszik 1692-ben és 1694-ben is, csak hogy ezekben az esetekben nem a humanitás, de a kényszerűség képezi eljárásának rugóit. Az előbb említett évben *Puskallér Ádámot*, az utóbbiban *Szendrey Mártont*, bár legénysorukból 1—1 év kitöltetlen még, ereszti a remekhez, az elsőnél azzal az indokolással, hogy a «mostani szűk időt megtekintvén, hogy el ne idegenegyék» a czéhtől, a másodiknál pedig «ez okra nézve, hogy kevesen voltak». E kiváltságért az előbbentől még kap egy «tisztességes ezüstcsészét» ajándékképen, de az utóbbinál már a szokásos 7 frt beállópénzt is leszálítja 6 frtra.

A mestertaxa 1600-tól 1668-ig fejenként 4 frtban volt megállapítva. *Laskay Mihály* 1668-ban már 7 frtot fizet e jogáért s ez az összeg meg is marad 1718-ig, a mely időtől fogva, imitt-amott csekély eltérésekkel egészen 1830-ig, 15 rajnai forintot fizetnek beálló-pénz fejében. Ezeket az eltéréseket részint a város közszükségleteiben fellépő indokok, részint az a körülmény okozta, hogy a czéhben az 1767-től mind gyakrabban fellépni kezdő «*Stuckmeister*»-ek és «*Landmeister*»-ek taxája különbözőképen állapított meg.

A «*Stuckmeister*» Kassán szabad kézre dolgozó olyatén kisebb tevékenységi körrel bíró mester volt, a kinek — véleményünk szerint — tanulót még nem lehetett tartania. Ha a «*Stuckmeister*» rendes mesterré lett, ezért újabb taxát kellett lefizetnie, a miként ezt tette *Vith Flórián*, ki 1807-ben lett *Stuck-*

meisterré, 1808-ban pedig rendes mesterré, mindkét esetben 15—15 rajnai forintot fizetvén be a czéh pénztárába.

A «*Landmeister*» elnevezés a *külső czéheseket*, vagyis az olyan mestereket illette, a kik valamely Kassán kívül eső városban dolgoztak, inasokat szegődttettek, de azért a kassai czéhhez tartoztak s tanulóikat is ez a czéh tartotta jegyzékben és szabadította föl. Az első «*Stuckmeister*» *Salata János György*, kinek remeke 1767 április 15-én «a Commisarius tetszését is megnyerte.» Az első «*Landmeister*» *Gönczy Zeller János*, kiről már fentebb megemlékeztünk.

1718-ban tapasztaljuk azt, hogy *Toperczer Tóbiás* mesterjogának megváltásánál a «nemes tanács determinációja szerint a Szent-Erzsébet nagy templom szükségére imponált 10 magyar forintot» lefizeti, a miben bizonyára a mestertaxa még nem foglaltatik benn, 1725-ben pedig *Neudorfer Gergely* a 8 rajnai forint mestertaxán kívül a városi «hydriára» még 2 frtot fizet.

1771-től 1830-ig a mesterdíj állandóan 15 rajnai forint volt. Kivételekkel azonban itt is találkozunk. Így 1801-ben, a midőn *Wiedemann János* Stuckmeisterre, miután néhai *Juncker* ötvösmesternek özvegyét vette nőül, csak 7 frt 30 krt ró ki a czéh beálló-péNZ fejében; ugyanennyit fizet ezért a jogért *II. Wandet János* 1808-ban, a mi talán azzal hozható kapcsolatba, hogy *Wandet* kassai ötvösnek volt a fia.

A «*Landmeister*»-ek beálló-pénze, bár megállapítható az az elv, hogy ez a rendes kassai mester taxájánál mindig magasabb összeget tett ki, egyöntetűnek semmikép sem mondható. Így például a míg 1814-ben *Szabó Lászlón* és az 1818-ban Nagy-Váradon lakó *Kertschmer Józsefen* 30—30 frtot vesz meg a czéh, addig az Egerben 1833-ban letelepedett *Hauser Ignác* már csak 15 frtot fizet e jogért.

A mestertaxa nagysága 1824-től 1847-ig 37 frt 30 krt tett ki. Egy kivétel itt is konstatalható: 1833-ban *Rumpler József* díja 30 frt 30 kr. 1852-ben és 1853-ban *Illés Lajos* és *Horák Ede* azonban már 50—50 forintokat fizet a mesterjog elnyeréséért.

A kassai ötvös-legények továbbképzésének egyik fontos eszközét képezte a városban fennálló *rajziskola*, a hová az inasévek kitöltése, illetve a felszabadulás után iratkoztak be a legények. Az intézet által kiállított bizonyítványokkal, a melyek a szorgalom, a tehetség s az iskola látogatásának mérvéhez képest a kvalifikáció különböző fokait állapítják meg az egyes legények számára, 1793-tól 1852-ig folyton találkozunk. Ennek az iskolának egyik rajztanára, *Schröd Erazmusz*, állította ki *Szent-Péterynek* azt a bizonyítványt, hogy mert *Szent-Pétery* tanítójának utasításait nem követte, csak rendszertelen másoló lett s hogy a rajzolás alaposan soha sem tanulta meg; ez az iskola minősíti *Wandet Jánost* 1807-ben *városi mesterül*, mert edények, urnák és kelyhek rajzolásában a kellő járatosságot megszerezte; ez mondta ki 1804-ben, hogy *Wallmann Jánosnak* jó gyakorlati képessége van, hogy a rajzban nehezebb, saját mesterségében csak kicsiny dolgokat rajzolhat s hogy még nem eléggé tapasztalt (*nicht bewandert*). *Vith Flóriánt* és *Wiedemann Jánost* egyszerűen *városi mesterekké* minősíti az intézet, de már *Belágh Jánost*, ki az iskolába három éven át a legszorgalmasabban eljárt és ott saját művészetéhez tartozó kelyheket, monstranciákat, gyertyatartókat, asztaldíszeket s egyéb más dolgokat rajzolt, a melyek közül többet a helytartó-tanács is megdicsért, mint *kész mestert* mindenkinek a legnagyobb készséggel ajánlja az 1807-ben kiállított bizonyítványban.

Nem így *Fröhlich Károlyt* és *Gerhardt Jánost*, kiket csak *városi legényekül* kvalifikál, míg *Szakmáry Vilmost* *városi mesternek* minősíti. Bár *Hagedorn Ferencz* még mint inas a vasárnapi iskolán kívül a rajzintézetet is látogatta, a különböző szabadkézi rajzok s ornamentumok elkészítése alapján csupán csak egyszerű *legényül* volt az intézet által kvalifikálható, a mi a minősítés legalsóbb fokát képezte. Az iskolának ötvöseinkre vonatkozó utolsó okiratát 1852-ben találjuk meg abban a bizonyítványban, a melylyel igazoltatik, hogy *Illés Lajos* mellettük és különböző gyűrűk rajzolásában járatos ugyan, de nagyobb eredményt újjainak hibás volta miatt nem tud felmutatni. *Illés* mindamellett mesterré kvalifikáltatik.

Az inasok számát az 1601-ik évi czéhszabályzat kettőben állapítja meg, a kiknek tisztességes ágyból való származását hangsúlyozza. A szegődttetés alkalmával az inasért két kezes állt jót különböző s leginkább 24, 25, 40, 1768-tól pedig 50 frt összeg mellett, a mely pénz az inas megszökése esetén a czéh

pénztárát illetve. Jóllehet az inasok tanulóéveit a czéhszabályzat négy évben állapította meg, a gyakorlatban mégis azt találjuk, hogy már 1606-ban *Boncziday István* Posta Istvánt négy és háromnegyed esztendőre, ugyanekkor Soóvári Bakács Gergelyt öt évre, *Bakai György* 1607-ben Szikszai Kállay Mátyást pedig szintén öt évre szegődteti magához inasul.

Az e tekintetben mutatkozó kivételeket külön-külön felsorolni hosszas munka lévén, utalunk e helyett a könyvünk végéhez csatolt jegyzékre, melyben a XVII. és XVIII. századbeli kassai tanulók kronológikus sorrendben a szerződötetés időtartamának feltüntetésével vannak kimutatva s a mely kimutatásból könnyen konstatálhatjuk, hogy bár a legtöbb tanulónak szegődtetése 4 évre történt, mégis elég gyakran találkozunk a sorozatban olyanokkal, kik 5, sőt 6 esztendőn át is kénytelenek voltak az inaskodás sanyarú állapotát viselni. A jegyzékben kitéveztett 255 eset között csak kétszer találkozunk azzal, hogy az inas hét esztendőre szegődik mesteréhez. Az egyik Fodor Mátyás esete, ki 1697-ben áll be *Moesz Sámuelhez*, a másik Stefányi Mátéé, kit 1765-ben szegődtet *Hesz János*.

Viszont azonban találkozunk oly tanulókkal is, a kik már régebben is inaskodván, de szolgálatukat időközben megszakítván, a mesterség tanulását később újra folytatták. Az ilyen inasoknak előző szolgálati éveik mindig beszámítottak s pótlólag csak azt az időt kellett még a mesternél kitölteniök, a mennyi az inaskodás összes éveiből még hiányzott. Így találjuk feljegyezve a *Debreczeni András*-hoz egy inasévre 1726-ban beszegődtött Békéssi István nevével kapcsolatosan, hogy «az előtt is volt 5 esztendeig, azért most esztendőre szabadon mondhatja»; a *Debreczenihez* ugyancsak ebben az évben két esztendőre beálló Gyulai Jankóról megemlíttetik, hogy «a debreczeni czéhből jött át», az 1733-ban szegődtetett Albisi Józsefről pedig, hogy «másutt is szolgált».

Ha az inast mestere bizonyos okok miatt «megúnta» s ennek következtében magától elkergette, az illetőt a czéh egy más mesterhez adta tanulás végett. Viszont ha a czéh azt tapasztalta, hogy egyik-másik tanuló nem jó kezekre van bízva, joga volt azokat más mesterhez szegődtetni. Ilyen esetekkel bőségesen találkozunk a kassai czéhben; Zabó Mihók *Rácz Ambrushoz* szegődik 1608-ban, de *Kőrösi Jánosnál* szabadul fel 1613-ban, mert az előbbi magától «elkergette». Zakmári Péter tanuló-éveit *Gönczi Zellernél* (a külső czéhesnél) kezdte meg, de *Rácznál* szabadul fel; Nagymihályi Istvánt *Kolozsvári Nagy Lőrincz* «megúnja», a miért *Nagybányai Istvánhoz* megy át s hogy még egy példát bemutatunk, felemlítjük, hogy a későbbi kassai mester, Váradai Gyurkó is, tanuló-éveit *Gockel Andrásnál* kezdte meg 1649 június 6-án, a honnét azonban még aznap kitörlik és *Szindy Mihályhoz* átírják.

Ha az inas gazdájától megszökött, tanulásának későbbi folytatását megengedte ugyan a czéh, de ilyenkor az inas szülőit a lehetőség mértékéhez képest bizonyos summa pénzek lefizetésére kötelezte. Végre ha az inas mestere időközben elhunyt, a tanuló vagy más mesterhez iratott át, vagy ha a felszabaduláshoz már kevés ideje volt, az inast a férje mesterségét folytató özvegy, vagy ennek híján a czéh mondotta szabadon. Így Szindy Mihályt 1639-ben *özv. Halasi Györgyné*, Burja Pétert 1651-ben és Szigeti Sámuelét pedig 1694-ben gazdáik elhunytá következtében a czéh szabadítja fel.

Az inas szegődtetésének és felszabadításának részletes módozatait egy előző fejezetben bemutatuk már s itt csupán a beálló-pénznek, vagy a miként azt a czéhregesztrom nevezi, a «*czéh-igazságá*»-nak nagysága felől kívánjuk még a szükségeseket elmondani.

A beálló-pénz 1600-ban 64 denárt képezett, a melynek következtetes lefizetését minden egyes szegődtetésnél egész 1702-ig kinyomozhatjuk a regesztromban. Ebben az esztendőben említi még ugyan az idézett forrás, hogy a szegődtetett inason «a régi szokás szerint» 64 denár vétetett meg, de ezentúl ez a «régis szokás» csak elmélet marad s a czéh az egyes inasok felfogadásánál a szülők vagyoni állapotához méri a beálló-pénz nagyságát. Legalább abból a rendszertelenségből, a melylyel e tekintetben 1709-től találkozunk, mást következtetni nem tudunk. Így tapasztaljuk, hogy 1709-ben a *Debreczeni András*hoz beszegődtött Komjáti Mihály 7 frt 14 denárt, 1710-ben Tirpák András 9 frtot, ugyanekkor Zingentaller Mihály, 1714-ben pedig Kecskeméti András 5—5 tallért fizetnek beálló-pénz fejében, a min kívül — úgy sejtjük — még 72 denár beiratási díj is fizettetett minden egyes szegődés alkalmával.

1719-től 1732-ig a beszegődtetés díja következtetesén 9 frt, ezentúl azonban ismét a legkülönbözőbb, hol 10 tallér, hol pedig 6 frt. Kassai ötvösmester fiának szegődtetésénél enyhítéssel élt a czéh,

a mennyiben ilyenkor csupán csak a 72—72 denárnyi beíró-pénz befizetését követelte meg. Így tapasztaljuk azt például 1727-ben, a mikor *Hanszlicsko László* «első» és «második» fia szegődttetésénél csupán csak e kis összegek befizetésének nyomával találkozunk a regesztromban.

A hazai czéhek kebelében a legritkább esetekben fellépő tisztséggel, a *czéh-jegyzőséggel*, Kassán már 1757-ben találkozunk. Ekkor választja meg ugyanis a czéh saját kebeléből jegyzőjéül *Schuller Tivadart* s hogy e tisztség a czéhmesterséggel nem volt inkompatibilis, bizonyítja az a tény, hogy *Schuller* 1761-ben az első czéhmesterséget s a czéh-jegyzői tisztet is egyszerre viselte. Évi díja 2 frt volt.

A jegyzőnek feladata volt a regesztromokat vezetni, a szerződéseket s felszabadításokat bejegyezni, s a czéh pénztárába befolyt pénzeket kezelni. 1757-ig mindezt a megválasztott czéhmesterek egyike végezte el, a mint ezt 1600-tól kezdve a regesztromban ki is nyomozhatjuk. A czéhregesztromnak első ékes lapja *Boncziday István* kezeirása, a következő lapok bejegyzései időnként váltakozva, más és más mesterek kezevonásait tüntetik elő, a mik igen érdekes grafológiai tanulmányokra szolgáltatnak alkalmat s a mellett szólnak, hogy a régi kassai mesterek nemcsak általánosságban jól kezelték a tollat, de soraikban olyatén tagokkal is dícselkedhettek, a kik írás és stilizálás tekintetében tanultabb kortársaikkal is felvehették a keztyűt.

A czéhregesztrom első lapjának előbb közölt hű reprodukcióján könnyen tapasztalhatjuk, hogy az a kéz, mely e gyöngytiszta sorokból álló feljegyzést papirosra vetette, nem csupán a trébelő kalapácsot kezelte, de gyakrabban forgatta az író tollat is. *Kecskeméti ötvös Péter* kézírása a kitünő betűvetésnek teljes gyakorlatát tünteti fel a maga befejezett, vagy a miként mondani szokás, «*kiírt*» karakterével, a miből azt látjuk, hogy *Kecskeméti Péter* az írás mesterségét nemcsak szükségből vette igénybe,

Azmo 1671. Évi 14. Március

Kecskeméti Péter kezeirása. 1671.

Kecskeméti Péter kezeirása. 1671.

hanem azt valósággal nagy szeretettel művelte is, a mit különben napjainkra felmaradt, az ötvösség technikájára vonatkozó s a drágakövekről írt igen becses feljegyzései is igazolnak.

Hogy a czéh belső szervezetével teljesen tisztában legyünk, sorjában meg kell ismerkednünk még a kész ötvösművek *jelzése* körüli eljárással, a *próbaszedéssel*, a *kontárok* elleni eljárásokkal s végre a *czéhlakomák*-, vagyis az úgynevezett *kollácziókkal*.

Az 1601. évi czéhszabályzat második artikulusa a *jelzés* módját akkép határozza meg, hogy a mester, mihelyest művét elkészítette, tartozott arra az ő *mesterjegyét* ráütni; «annakutána a czéhmesterhez menvén, azt az ő csinálmányát megmutatná neki, ha javálja és helyén hagyja azt a czéhmester, ő is üssön reá a próba szerint a *város jelét*, de ha a próbát fel nem éri, azt a czéhmesterek előtt *összerontsa*».

A vizsgálat megejtésére a czéhládában őrzött *próbakő* és *próbatűk* szolgáltak, a hitelesítő jelt pedig ugyancsak a czéhládában tartott *jelűtő ponczollal* ütötte rá a tárgyra a czéhmester.

A jelzésnek ez a módja általánosságban megfelelt ugyan annak a szokásnak, mely régi ötvösczéheinknél más városokban is, például Debreczenben, Körmöczbányán stb. fennállott, de egyik passzusában, abban t. i., hogy ha az ötvöstárgy a próbát fel nem éri, az összerontassék, olyatén intézkedést tartalmaz, mely idáig páratlanul áll hazai czéheink szabályzataiban. Ez az intézkedés azonban nem az 1601-ik évi czéhszabályzat újítása, hanem régebbi, talán még a XV-ik századból eredő eljárás, mert annak tényleges foganatosítását már *Britzsinger Dániel* 1583. évi pörében láttuk; most másodszer 1625-ben találkozunk vele, a midőn a czéhmesterek *Boér Ferencz* munkáit török össze, mivel azok a megállapított próbát fel nem érik. Hogy *Boér Ferencz* a szabályzatot s a czéhmesterek éberségét kijátsz-

hassa, «1627-ben, mint az előtt is egynéhányszor előfordult», az általa készítendő ötvösműnek csak egyes részét — ez esetben a lábat — vitte fel a czéhmesterhez, ki «nem tudván mibe legyen állapotja, jelt ütött az lábra». A dolog kitudódván, a czéh félmester-asztallal bünteti meg *Boért* s kimondja, hogy művében «az ki rosszsz, elronttassék».

1632-ben találkozunk azzal az ötvösczéh történetében egyedül álló esettel, hogy az elkészült művet nem a czéhmesternél, hanem a művet készítő ötvösnél, *Várad* *János*nál, látják el a hitelesítő-jellel. Ez azonban kivételes eset s indokát *Várad* betegségében találja, mihez még a czéhregesztrom *Várad* *János*nak «sokrendbeli szolgálatait» is felemlíti, de magát a kivételes eljárást oly fontos mozzanatként tartja, hogy annak a regesztromba való beigtatását is szükségesnek találja.

A czéhszabályzat harmadik artikulusa megköveteli, hogy «az czéhmesterek minden fertály-eszten-dőben a több mesterek művét meglátogassák és próbát szedjenek». Ezeket a próbaszedési napokat *kántor*-nak nevezik a czéhesek. Ha valamelyik mesternek próbája *megesett*, a mi igen gyakori dolog volt, úgy, hogy csaknem szabályképen állíthatjuk, hogy minden ötvösmester nevével kapcsolatosan megtaláljuk az erre vonatkozó adatot, azt esetről-esetre a czéhregesztromba jegyezték fel, a miben, 1606-tól kezdve mindaddig, a míg csak velök találkozunk, egy általános sémát követtek. Ennek illusztrálására közöljük az első bejegyzést, a mint következik: *Anno Domini 1606. Die 8. Novembris esecött megh próbáta Várad* *András*nak. *Mielhogi első eseti, az Uraim megh engettek*. A bejegyzések zöme csupa ilyen «első esetek»-re vonatkozván, valamennyit a czéhszabályzat által stipulált elnézés követi s csak két olyan esetet ismerünk, a melynél a czéhnek szigorúbb rendszabályokhoz kellett nyúlnia. Az első *Britzsinger*nek, a második pedig *Boer Ferencz*nek imént is említett esete.

A próbaképen beszolgáltatandó ezüstnek mennyiség szerint való meghatározását egy 1741-ik évi czéhrendelet mondja ki a következőkben: «Minden becsületes mesterember próbát tartozék adni, fél quntli ezüstöt, 12 próbást, ha jobb lesz, annál jobb leszen».

A czéhnek minden időben főbenjáró gondját képezte a *kontárok* — *himpellérek* — ellenőrzése, kik alatt olyan czéhen kívül álló ötvösök értendők, a minők Kassán s környékén mindig elegendő számmal tartózkodtak; a kassaiak, kiket rendszeren a katonaság tisztjei hoztak magokkal, titokban készítették műveiket s a legtöbbször limitált értékeiken alól titokban árusították el azokat, a mivel a czéhes mestereknek tetemes károkat okoztak. Könyvünk megfelelő fejezetében rámutattunk már arra, mennyi baja s ügyes-peres dolga volt a czéhnek ezekkel a kontárokkal s idéztünk is egy olyatén surlódást, mely a katonatisztek által protegált *himpellérek* és a czéhesek között hosszú időközön keresztül fennállott, nincs egyéb tehát hátra e dologban, mint konstatálni, hogy a czéhnek a kontárok ellen intézett illetén küzdelme úgyszólván örökös s eltart mindaddig, a míg maga a czéh is mint ilyen létezik.

Hogy a kontárok sokadalom idején a városban készítményeikkel ne kereskedhessenek, azt a czéh ifjabb mestereinek állott tisztjűkben ellenőrizni; ha azonban sikerült egy illet tetten érniök, annak holmiját elszedték, vagyis, a mint ők mondják, *contrabontot csináltak* s a lefoglalt portékát a biróhoz beszálították, avagy a czéhládában elhelyezték, a mint az utóbbira példát látunk abban a négy karikás ezüst gyűrűben, melyet 1615-ben igtatnak be először a czéhnek regesztromába mint *contrabontot* s a melyet azután az egyes czéhujtások idején mint a czéhlárával s az ahhoz tartozó aprólékos dolgokkal együtt 1626-ig évről-évre rendszeren kezeikhez vett vagyont mutatnak ki az ujonnan megválasztott czéh-mesterek.

A felszabaduló legények számára megszerkesztett instrukciókban is szigorúan meghagyja a czéh, hogy kontár helyen a vándorló legény sok időt ne töltsön s ezt is csak akkor tegye meg, ha a szükség kényszeritené rá. «Vándorlásodban pedig — írja az idézett szabályzat — ha megszorúlnál, kontár helyen szabad két hétig mivelned, hogy ha pénzed nem volna. Az is csak azért engedtetik meg, hogy az két hétre mit adnak, avval az költséggel tovább mehess». Hogy milyen büntetés éri azt, ki e szabály ellen vét, azt ismerjük a már közölt *Inas szabadon mondásnak formája*-ból, mely büntetésnek gyakorlati alkalmazását is bemutatathatjuk *Szepsi Benedek* 1643. évi esetéből, ki «személyesen megtalálván az becsületes czéhet», jelenté, «hogy Szepsiben egy kevés korig kontárnál mívelt volna, supplikálván az böcsületes czéhnek, igérvén magát, hogy az böcsületes czéhnek akarátja alá bocsátaná magát. Annak

okáért látván az böcsületes czéh engedelmisségét, büntették ő kegyelmét és engedték csak *egy tallérra*, úgy, hogy az *legényeknek is keresse kedvét bibáléval*.

A czéhélet fontos tényezői és elmaradhatlan kiegészítő részei voltak a *kollációk*, vagyis azok a lakmározások, a melyeknek rendezhetésére két kézzel ragadott meg a czéh minden kínálkozó alkalmat. Az új mesternek mesterasztalt kellett adnia a czéhbelépés alkalmával s kollációk tartattak a czéhmes-terek megválasztása napján, a «kántorok» idején, a tanulók legénynyé szabadításakor s az időközönként kirótt «felmesterasztal»-büntetések végrehajtása alkalmából.

A mesterasztal fényes terítékű evés-ivás volt, a mely ételben s italban a legjobb, a legválasztékosabb czikkeket rakta a mesterek elé, azonban sajnos, részletes adatokkal e tekintetben nem rendelkezvén, nem tudjuk megmondani, mily fogásokból állottak e díszevések, de a kassai ötvösczéh előkelő helyzetéből azt következtetjük, hogy ezek a lakmározások, különösen az ötvösség virágzó korában, valóban fényes és költséges multságok lehettek. Fényes és gazdag lakomák voltak a czéhuajtások alkalmával rendezett kollációk is, a melyek 1607-től, miként azt már említettük, nem az új czéhmesterek költségére, hanem a czéh javaiból készítették.

A czéhlakomák lefolyásáról részletes adatok nem állanak ugyan rendelkezésünkre, de annak a pörnek kapcsán, mely 1614-ben éppen egy ilyen czéhlakomán elveszett ezüstpohár miatt *Garay Gergely* és *Hunyadi István* között keletkezett, érdekes bepillantást nyerünk a lakomák rendezésébe. A pör adataiból tudjuk, hogy a mesterek ezeken a lakomákon, melyekre gyakran feleségeiket is elvitték, rang szerint ülték körül az asztalt, hogy — akár csak a régi rómaiak — a serlegeket virágfüzerekkel díszítették fel s hogy az áldomás elhangzása után a virágkoszorút annak a fejére helyezték, a kit az áldomással megtiszteltek.

Miként országszerte, úgy Kassán is a kollációk időközben nagy mértékben elfajultak s dobzódó, részegeskedő tivornyákká aljasodtak a czéhben. Az öregebb mesterek körül, «a hol a czéhnek szüksége kívánna», négy ifjú mester volt köteles «fennforgolódni és szolgálni», a mi alatt az is értendő, hogy az ifjú mesterek az öregeket lerészegedésük esetén tartoztak hazaszállítani. Igen élénken illusztrálja ezt a korhelykedést *Rácz Ambrus* felesége, Judit asszony, a ki kereken a szemükre veti a mestereknek, hogy a czéhben úgy isznak, mintha bort sohasem látnának, hogy iszákosság dolgában még a lakatgyártókon is tútesznek s hogy a czéhben történt nagy ivások miatt halt meg *Szabó Mihály* ötvösmester is.

A mivesség hanyatlásával szerényebbekké váltak a kollációk is; a mesterasztal nagy költségeit a jövedelmek általános megcsappanása következtében nem bírván már az ifjú mesterek elviselni, ez s a minden vonalon beállott általános elszegényedés arra indította tehát a czéhet, hogy e czéczók rendjében is bizonyos fokú engedékenységet s mérséklést tanúsítson.

Erre vonatkozólag 1695-ből van egy érdekes esetünk, a midőn ugyanis *Brassai János* Alt Mátyás nevű inasát felszabadítja, a czéhregeztromba emlékezetnek okáért beírják, hogy «az kollációért pedig, az apja (t. i. a felszabaduló inasé) sok instantiájára és szegénységire nézve, az böcsületes czéh vett fel *tíz magyar forintot*, kész pénzt, *az üdőnek szük voltát is meglekintvén*».

Ha a *szük idők* nyomorúságaiban is még tíz forintot tudott a czéh a szegény szülőtől a felszabadító-asztal költségeire kiszorítani, mily pazar lehetett a költsége egy-egy mesterasztalnak, egy-egy czéhuajtó-kollációnak abban a boldog időben, a melyről a költő is sóhajtva dalja:

«Bíz ez egykoron így vala,
Kár, hogy régen vala!»

MÁSODIK RÉSZ.

A kassai ötvösök időrendi története. — Okmánytár.

1. *Paulus Aurifaber. 1382.* Egy határjárási pörben szerepel, mely pör Kassa városa és a tőkési Itefiak között támadt Felső-Tőkés község miatt s a mely perben Paulus Aurifaber többedmagával tanúként szerepel s esküt is tesz «megoldott övvel, sarutlan lábakkal, fejére földet téve, a mint az az ország szokása.» Lehetőséges, hogy a 7. sz. alatt alább következő *Paulus Goldschlager*rel (1394—1395) ugyanazon egy személy.

2. *Johannes Aurifaber. 1382.* *Paulus Aurifaber*rel együtt az 1. szám alatt említett tőkési pörben szerepel és esküt tesz. Talán az 1 a) szám alatt említett *Hano (Hans?) Goldschmied*dal (1394—1402) ugyanazon személy.

3. *Nicolaus Aurifusor. 1382.* *Paulus* és *Johannes Aurifaber*rel a fentebb említett tőkési pörben szerepel és esküt teszen. Valószínű, hogy egy személy a 6. szám alatt leírt *Nicolaus Goldschlager*rel (1394).

1 a). *Hano Goldschmied. 1394—1402.* A városi jegyzőkönyvekben 1394-től 1402-ig szerepel, mint tilalmat tevő *) fél. 1394. *Hano aurifaber* (tilalmat tesz) super zygelstreicher II¹/₂ flor. (erejéig). 1395. *Hano goltsmid* (tilalma) super honsel armbrost III. flor. et II¹/₂ gs. (= grossos). *Hano aurifaber* (tilalma) super Michael vngarum racione domum sibi vendere l florenos et pro sulucione taxe regalis eiusdem domus ¹/₂ C florenos quos omnes singulos florenos idem Michael vngarus ipsi *Hanoni aurifabro* persoluere tenebitur enim sine . . . 1398. *Hano Goldsmid* (tilalma) super michaellem pellificem II. flor. 1399. *Hano Goltsmid* (tilalma) super Mathia finck II fl. XXVIII gs. 1399. *Hano Goltsmid* (tilalma) super niclos Endig IV fl. *Hano Aurifaber* (tilalma) super Andream III¹/₂ ulnas de panno polonicali. 1400. *Hano gulsmyt* super Nickus sneider III fl. III¹/₂ gs.; super Michel piscatorem XV gs. III fl. 1401. *Hano goltsmit* super Hannus Wagner II fl. VI gs. 1402. *Hano goltsmit* super Doesler III¹/₂ fl. et super zekel I¹/₂ fl.

2 a). *Jacobus Aurifaber. 1394.* A városi jegyzőkönyvekben szerepel, mint tilalmat tevő fél. 1394. *Jacobus aurifaber* (tilalmat tesz) super drezler III¹/₂ flor., et super ludweych XXXIX grossos (erejéig).

3 a). *Jekel Aurifaber. 1394.* A városi jegyzőkönyvekben neve 1394-ben mint alperes féle említettetik. Lásd még alább: Polonus Aurifabernél. 1394. Thomas de eperies (tilalmat teszen) super *Jekel aurificem* XXX fl. (erejéig).

4. *Mathias Goldschmied. 1394—1404.* A városi jegyzőkönyvekben 1394-től 1404-ig fordul elő. Ez utóbbi évben csak neje említettetik. 1394. *Matis goltsmyt* super Jurge kannengisser XV flor. (erejéig tilalmat teszen). 1394. *Matis goltsmit* super clapperschenkil VII flor., minus II¹/₂ grossus (erejéig tilalmat teszen). 1394. *Mathias aurifaber* (tilalma) super Andream dürst III¹/₂ flor. 1394. *Mathias aurifaber* super merthen rimer X flor, grossos: XXXIII. 1395. *Mathias goltsmed* XXV flor. super rotchonsil et Johanne scherer. 1396. *Mathis goltsmid* super rothensil et super Johannem razorem XXV flor. 1396. *Mathis goltsmid* super relictam Tzingisszer VIII flor. 1398. *Mathias aurifaber* super Gerben X gs. latos. 1399. *Mathis goltsmit* super lang Hensil XVIII gs. 1401. *Mathis goltsmit* super Jurg nodler I flor. I¹/₂ gs. 1401. *Mathias goltsmid* super Tewschi Røgener VII fl. 1401. *Mathis goltsmid* super langhensil XXIII¹/₂ gs. et super Jurg kanceler III¹/₂ fl. 1401. *Mathias goltsmit* super Jocusch cyngiser XI¹/₂ fl. 1402. *Mathis goltsmit* super lang hensyl iuramentum pro vilipensione et capillorum tractatum . . . 1404. Jurg meyer inpetruit *Mathiam aurifabrum* pro florenos XL., quos florenos idem Mathias deposuit consilio uvitatis assorens ipsos pertinere ad Johannem Wandericz de Thoron. 1404. *Goltschmidin* super philip Kursner III¹/₂ scindula, II asseres, et XII gs.

5. *Nezer Aurifaber. 1394.* A városi jegyzőkönyvben 1394-ben neve egyszer fordul elő. 1394. Item Roznerin (tilalmat tesz) super *nezer aurifabrem* XXXII¹/₂ gs. (erejéig).

6. *Nicolaus Goldschlager. 1394.* A városi jegyzőkönyvekben 1394-ben fordul elő, mint peres fél; 1400-ban özvegye említettetik. 1394. Rector scolae (tilalma) super procuratorem *Nicolaus goltsloer* VI. flor. minus XII gs. 1400. *Relicta Nicolai goltsloer* super hannus Smith XXIII¹/₂ flor.

*) *Verbotot, Vorbotot*, tilalmat tenni, körülbelül megfelel a mai biztosítási végrehajtásnak.

7. *Paulus Goldschlager. 1394—1395.* A városi jegyzőkönyvekben 1394. és 1395-ben fordul elő, mint peres fél. 1394. Uxor ade super paulum Goldsloer I¹/₂ flor., gs. III. 1395. Petrus Galicz super paulum . . . . goltzloer XXI flor. in quindenis absque pignoribus persolvendit. 1395. Pernis (?) Nicusch super goltzloer XIII¹/₂ flor.

8. *Polonus Aurifaber. 1394—1396.* Talán azonos az alább következő szandeczi ötvös Miklóssal, a mi azonban adatok hiányában nem constatálható. 1394. Thomas de eperies super polonum aurificem VI flor., et super Jekel aurificem XXX fl. 1396. Merten super polonum aurificem II¹/₂ flor. gs. XXVI.

9. *Schelm Goldschlager. 1394—1396.* A városi jegyzőkönyvekben, mint peres fél, 1394-től fordul elő. Meghalt 1395-ben vagy 1396-ban, mert ez utóbbi évben neje már mint özvegy említették. 1394. Albertus Geber de Thoron super goldsloer Schelm et Paulum seifmacher IIC et XXIII florenorum in auro pro quibus obligavit Goldsloer unum precium(?) terram(?) portem molendini terra . . . Schelm vineam suam et Paulus seifmacher domum suam et . . . communitatis manibus. 1394. Cnoll super goldsloer XXX fl. 1396. Paulus seyfmacher ügyével kapcsolatosan említették: *relicta goltzloer.* 1398. Nicolaus Hendel super Goldsloer in I¹/₂ medias tunellas vacuas. 1398. Egidius Carnifex super Goltzloer in I flor. VI gs.

10. *Hensel Monetarius. 1394—1397.* Neve 1394-től 1397-ig említették a városi jegyzőkönyvekben; 1403-ban már csak neje — Elze — fordul elő, miből valószínű, hogy Hensel 1403 előtt halt meg. 1394. Hensel risus super Henel monetarius III¹/₂ flor. 1395. Nichus platener super henselino Monetario LXX flor. 1396. Uxor Henil monetarii super nicolaum piscatorem IX flor. 1397. *Handel monetarius* absolutus est a Mathia prolocutore ratione unius tunelle. 1403. Katherina super Henel moenczerin II¹/₂ fl. et ccc gs. alia ancille pertinencia. 1405. *Elze montzerin* super Elisabeth et suas fidejussores duos ictus blancos.

11. *Petrus Aurifaber vagy Mönzer. 1394.* 1395-ben neje — Elizabeth — már mint özvegy említették. Maga Petrus az 1395. és 1396. évi adatok szerint ötvös és pénzverő volt egy személyben. 1394. Hensel polner super petir goldsmidin XXXV¹/₂ gs. et III¹/₂ gs. 1395. *Relicta petri aurifabri* super ludwich pellisat XVIII flor. 1396. *Elizabeth, relicta petri monzer,* absoluere a nicusch Hausknechtin . . . polonialis panni.

12. *Cristanus Monetarius. 1396.* A városi jegyzőkönyvekben neve, mint tilalmat szenvedő féle, 1396-ban fordul elő. 1396. Thomas de Gallo super Cristanum monetarium XII flor.

13. *Albertus Aurifaber. 1394—1398.* A városi jegyzőkönyvekben, mint peres fél 1394-től fordul elő. Meghalhatott 1398-ban, mert neje 1399-ben már mint özvegy említették. 1394-ben Peter Muir (?) tilalmat teszen Albert ellen egy 13 lat (?) nehéz kupa tárgyában, 1397-ben pedig 3 font (pondus) ezüst miatt tiltja Paulus literatus.

1394. Jacob eng super Albertus aurifaber ¹/₂ flor. 1394. Peter muir (?) super Albertus aurifaber unum cyphum de XIII ponderibus. 1396. Petrus notarius super Albertum aurifabrum III flor. minus 1 ortis. 1397. Paulus literatus super Albertum aurifabrem III pondus argenti. 1399. Paul super Relicta Alberti goltzmid I flor. et I ortonem. 1400. Kempin tochter absoluta est a magendorffer et Albrecht goltzmid similiter. 1401. Lebussek Balasch super uxorem Alberti aurifabri II¹/₂ fl. minus ort. stb.

14. *Stol Aurifaber. 1397.* A városi jegyzőkönyvekben, mint peres fél, 1397-ben említették. 1397. Nadasch super Stol aurifabrum VI flor. VI gros.

15. *Lasla Goldschmied. 1401.* A városi jegyzőkönyvekben, mint peres fél, 1401-ben szerepel. 1401. *Lasla goltzmit* (tilalmat teszen) super insitorem V flor., et super Hensil sneyder (ellen) VI flor. (erejéig).

16. *Reynhard Goldschlager. 1401.* Neve, mint jótállóé, 1401-ben fordul elő. 1401. In festo sancti Petri Reynhard goltzloer, Nicel Zeiler, Hannus Braur fideiussore sunt pro Bruchel bursatore.

17. *Adam Schmelzer. 1401.* Neve után ítélve fémolvasztó lehetett a pénzverőháznál. 1401-ben mint tilalmat szenvedő fél szerepel a városi jegyzőkönyvben. 1401. Feria tertia post Epyphanie dni. Hannus konney zon (tilalmat tesz) super Adam Schmelzer VII flor. (miatt).

18. *Nicolaus Goldschmied de Sandecz. 1401.* A városi jegyzőkönyvben neve 1401-ben fordul elő. Lehetséges, hogy a fentebb említett *Polonus aurifaberrel* egy személy, de az is lehet, hogy nem is kassai, hanem sandeczi ötvös, mit azon körülmény is igazolni látszik, hogy az 1401-ben tiltott összegnél megjegyeztették, hogy kassai (s nem lengyel) forintokról van szó. 1401. In festo Sancti Anthony Nicol goltzmit de Sandecz (tilalmat teszen) super Domsch LII florenos Cassenses, quos sibi promisit solvere indilate super festum sancte Elizabeth proxime venturum, absque strepitu juris.

19. *Petrus Goldschmied. 1401—1405.* Mint peres fél 1401-től 1405-ig szerepel. Családi viszonyai felől csak annyi ismeretes, hogy Katharine Monczerynnek, talán Cristanus Monetarius nejének, fivére volt.

1401. Jacobus Melzer super Petrum goltzmid LXX fl. et unum tonelli vini de zanto. 1403. *Petir goltzmit* super David, V fl. 1405. *Petrus, frater Katharine Monczeryn,* cum omnibus suis absolutus est adrian Bornslegerin ratione filij Jacobi Zeidel et eius inpenetrationis. 1405. *Petrus goltzmyt* super ladislaum ewlenhawp fl. LXXVIII ortus I.

20. *Thomas Goldschlager. 1402—1403.* Mint tilalmat tevő s szenvedő peres fél 1402-ben és 1403-ban szerepel. 1402. *Thomas goltzloer* super Radmany fl. V¹/₂, ratione census. 1402. Niclos Jesco super *Thomas goltzloer* VIII flor. ratione sallarum. 1403. *Thomas goltzloer* super Hankoficy V flor. super rationem. 1403.

Hans sutor super *Thomam goltloer* III flor. 1403. *Thomas goltloerin* super Prigeler VII $\frac{1}{2}$ fl. 1403. *Thomas goltloer* super petrum II $\frac{1}{2}$ fl. XII $\frac{1}{2}$ gs.

21. *Zeycz Goldschmied. 1403.* Neve, mint peres félé, 1403-ban fordul elő. 1403. Hannus peyer super *Zeycz goltlmit* iuramentum pro XXX g(rosso)s bohemicilibus.

22. *Andris, Probirer in dy Munze. 1440—1444.* Mint a kassai pénzverőház próbamestere 1440-től 1444-ig ismeretes. 1440-ben megvizsgálja a kassai Szent-Erzsébet templom monstranciáját, 1442-ben a tanács tagja lehetett, mert neve előtt a «Herr» szót találjuk, 1444-ben pedig a kamaramesterrel egyetemben átvész a pénzverőház részére a Kassáról elköltöző Polák Orbántól 53 frtot. 1440. *Andree, probirer in dy munze*, neve 1440 «am obend Sente Georgentag» említették először, a midőn a Szent-Erzsébet templomnak elromlott monstranciáját megvizsgálja s azt találja, hogy abban 32 márka finom ezüst van: Item darnach am obend Sente Georgentag im selbigen jare 1440 aws deme Closter Cassa zu unszer lieben frowen mit groser erbeth muche ger swerlichin, dos man is nicht gepessern kond und der prior herr Joannes etc. vor der Frawen kunigyune frowe Elizabeth zelige, dar inn geben eyne monstranze gros schone, die herr Hannus camermeister Andreen probirer in dy munze geantwort wart do feyn silber was mark 32, die hat gekost zu machen fl. auri 80, facit in toto fl. 240. 1442-ben «herr Andris probirer» néven fordul elő. 1444-ben a Cammermaisterrel egyetemben átvész a Münchház részére «da der von Cassa wegzogen Vrban Polagk»-tól 53 frtot: Item in selbigen jare 1444 bis in dos fünfundvirzigste durch den camermaister und Andream probirer de her von Cassa wegzogen Vrban Polagk fl. 53.

23. *Herman Goldschmied. 1443—1448.* 1443-ban, mint kassai polgár, a város részére 26 aranyforintot ad kölcsön. 1448-ban városi consul. A kölcsönről szóló okmány szövege: «Wir Thadeus Schynnagel czu den czeiten Richter czu Casscha mit andern geswornnen Burgern do selbist Bekennen tun kunth offenpar vor vns vnd mit gesampter hant mit andern den Ersamen herren von den Steten Lewtza Bartffa vnd Epperies, das wir dem Ersamen Herren *Herman Goltsmid* mitpurger czu Casscha Recht und redlich schuldig seyn Seches vnde Czwenzig gulden in Golde oder der wurde van wegen des Grosmechtigen Herren Jan Giskra von Brandis vnsers Houptmans dy her zubeystendikait der Ritterschafft dar geligen hot in grossen noten, welche Summa der Seches vnd Czewntzig gulden glowben wir bey guten trewen an argelist Im, oder seynen rechtten Erben oder nachkömlinge ader wer dissen vnser Briff van vnser allerwege der Stete obingeschrieben mit wissen vnd willen Her Herman Goltsmids Innehalden vnd haben wirt Auff Ostern van Ingebunge disses Brieffs schirstkomende gütlich vnd erberlich zubezalzen dy helfte mit Golde oder Silber, dy marg zu fumff (sic!) gulden zurechen Dý ander helfte mit gelde zu den zeiten nach lauffe oder gowonheit als denne dy muntze genge vnde gebe seyn wirt. An alle generde vnd angelist, mit vorkunde vorsegelt mit dem Grossen Segel vnser Stadt Casscha van wegen aller Stete egenant Solche be czalunge stete und fesste zuhalten. Geben czu Casscha an dem tage des heyligen Synt Silvesters noch Cristi geborth Thausend virhundert vnde yn dem drey vnde vireczigsten Jore.»

24. *Marcus Goldschmidt. 1457.* A kassai titkos levéltár egyik okmánya *) mint kassai lakost említi 1457-ben.

25. *Lorenz Goldschmid. 1460—1489.* Városi senior: 1460—1482., 1484—1489-ig. 1477-ben a kassai Erzsébettemplom részére egy nagy kereszt készítéséhez 35 frtot kap a városi tanácstól. 1461-ben fidejussor Nicolaus Balistarius de Sator polgárjogának megszerzésénél. 1474. Es ist zuwissen, das am negsten Sonstage noch Elizabeth itczund vorgangen vor uns Micolos Stadtschreiber vnd *lorenz goltsmid* der Namhaftige vnd Ersame her Hanns weichr dem Erwirdigen vnd vorsichtigen hern Michel Bösz dewezpfarrer vnd Michl Starck richter Mathia Erhart vnd Cristauno Schirgeryn gesworen von der Stropke, von wegen etlichs testament, das er schuldik ist aws zu richten zu irer pharkuchn. Czu iren henden gegeben hat eyne new damaschken kazell mit aller zugehör vor flor. aur. XII., und flor. aur. XV. In parem gulden, welchs sy do von geninglichs entphangen haben, vnd mit Im gerechent, alzo, das der obgemelte her Hanns weischr noch schuldik pleiben flor. aur. IX., dorzu habn sy Im tag gegebn auff den nagsten hailigen leichnamstag. 1476. Racione facta cum magistro *Laurencis Aurifabro* ex parte ecclesie sabbato in die Petri et Pauli apostolorum *tenetur ecclesie civitas marcas argenti 14.* 1477. Item von der Kyrch wegen gegeben dem master *Lorenz von dem haws der her*, das gross crewcz sal machen sabbato ante *Valentini fl. 35.* 1487-ben a «prima acies circuli»-n fekvő háza után adóban fizetett 2 frtot és 25 márkát, a kertjeért (allodium) 68 (denárt?). Évszám nélkül (a városi adólajstromokban): Twergas, acies prima circuli, *Lorentz Goldschmid* (kitörve) marc. XXV. allodium mart. Twergas, acies prima circuli *Lorentz Goltschmid* fl. II. dedit.

26. *Steffan Goldschmied. 1460—1469.* 1460-tól 1469-ig városi senior. Azontúl neve nem fordul elő többé, tehát valószínű, hogy ezen évben halt meg. 1466-ban István Dyaknak testámentumán mint tanu szerepel.

27. *Johannes Németh Monetarius. 1461—1464.* Polgárjogot 1461-ben nyer, 1464-ben már mint elhunyt említették. A későbbi években neve alatt neje vagy örökösei értendők. Hagyatékában két gyermekének: Jakab Benedeknek és Magdolnának, 100 aranyforint jut. 1461. Item feria sexta post Francisci, *Johannes*

*) Parochia. Nr. 41.

Németh Monetarius assecutus est jus civile, tenetur unam pixidam manualem. Dedit 1 armbröst. 1464-ben elhunyla után özvegye gyermekei javára a hagyatékot a tanács és bíró előtt biztosítja: 1464. *Thadeussynn vnd Hans goltschmieds Kinder*. Item Allhie zu merken ist, nach dem vnd die Erbar fraw Thadeussynn, diser Stadt Mitpurgerynn *etwenn Hanns Goltschmieds zeligen Kunder*, alz: Jokob Benedik, vnd Magdalena in vorwesung ayner fürmindschait mitsampt güttern von Iren Eldern In gelassen, alz bedewtlich *hundert gulden im golde* bey Ir gehabt vnd gehalden hat, bisz zu Iren mindigen Jaren. Deshalben Sie denn im den egenan Benedik vnd Magdalene aÿne volkümlische ausrichtung zu Irem taile In gebürende, hat getan alz Sÿ das vor dem Ersamen hern Steffan Cromer, diczeit Richter diser Stadt yn bekant, vnd dieselb fraw Thadeussynn des ganzc qweit ledig vnd freÿ gesagt haben. Sie vnd dy Iren deshalben hinfür zu ewigen zeiten vnbekümmert zu lassen. Das denn also zu gutter gedechnis vnd mehr sicherhait, nach obgemelten frawen anlangung in das Stadtpuch gezeichnet wurden ist. Geschen am nagsten dinstag nach Johnis Bapte. In dem Jare vorgeschriben. 1475. *Hans goldschmid* az «altera pars Mólgas»-on (mai Kossuth Lajos-uteza) házzal bír s mint adófizető szerepel az adókönyvben. Évszám nélkül az adólajstromokban: Twergas. Acies prima circuli. *Hans Goltschmid*, adóban fizet: ort. II. dedit. Hinder dem Closter. *Hanns Goldschmid*.

28. *Valentinus Monetarius. 1461—1465*. Polgárjogot 1461-ben nyer. Neve elárulja, hogy pénzverő volt. 1465-ben kelt testámentumában a következő intézkedéseket találjuk: A Szent-Erzsébet templom részére jut 2 arany forint, a Szent-Miklós, a Boldogasszony és a Szent-Lénárd templomokra egyenként ugyanannyi; egy zarándok részére a Rómába teendő útra megnevezetlen összeget testál. Szállóját és házat, valamint többi vagyonát három részre rendeli osztatni; egy rész a feleségeé, a többi gyermekeié. Az udvarán lévő köveket a városi kórház felépítésére testálja. Kézpénz volt a hagyatékban 54 frt, ezüstje pedig 16 márka «minus firdunge». 1461. Item feria tertia ante Elizabeth *Valentinus Monetarius* adeptus est Iuscivile, tenetur unam Balistam. 1465. *Testamentum Valentini monetary*. Notandum Coram Circumspectis viris Bartholomeo hwn, Johanne colmano Ego Valentinus, quamvis viribus temporalibus destitutus, sum per omnid ect. Item primo: Ad honorem sancte Elizabeth lego flor auri II. Item ad Sanctum Nicolaum similiter flor. aur. Ij. Item ad Cenobium monasterÿ virginis Marie flor. aur. II. Item ad Sanctum leonard. flor. aur. II. Item mitto vnam peregrinationem peragendum ad limina sanctorum Petri et Pauli apostolorum. Item vineam et domum vna cum omnibus rebus mobilibus et Immobilibus vt dividerentur in tres partes sicque ipsis pueris cedent due partes et uxori tertia sub tali conditione, quod si quis puerrum moreretur extunc uxor ad bona pueri nullum habeat respectum, quantum ad divisionem. Item lapides in curia jacentes debentur pauperibus in hospitali pro necessariis eorum edificiis. Item summa florenorum facit 54. Summa vero argenti facit marc. 16, minus firdunge stb.

29. *Lorencz Schmoelzer. 1461—1462*. 1461 és 62-ben városi senior. Ugyanekkor előfordul a seniorok névsorában Lorencz goltschmid neve is, e kettő tehát nem egy személy. Neve után ítélve fémolvasztó lehetett a pénzverő-háznál.

30. *Thomas Aurifaber de Cracovia. 1461*. Polgárjogot 1461-ben nyert. 1461. Item feria tertia ante natalia Christi. *Thomas Aurifaber de Cracovia* adeptus est Iuscivile, tenetur unam pixidam manualem; dedit. Évszám nélkül: *Thomas Goltschmidt* (lakik) am Stege.

31. *Simon Goeldner. 1463—1474*. 1463—74-ig városi senior. Nevéből következtetve aranyozó lehetett. 1472-ben tilalmat tesz Henckl peter javaira XXV aranyforint erejéig és Czotmari peternek «drey Sümech kuffn wayn»-jára XXXI arany forint miatt.

32. *Matthaeus Aurifaber Zegedi. 1463—1475*. Polgárjogot 1463-ban nyert; 1475-ig peres ügyekben szerepel. 1463. *Matthaeus Aurifaber Zegedi* ius Civitatis impetravit feria sexta ante Thomae Apostoli. 1472. Feria sexta ante Thome. Jacub paur (?) *Matis Goldschmidot* esküre kötelezteti 14 nap alatt. 1475. feria VI-ta ante XI milia V. Hanns Goldainern *Mate goltsmid* ellen 1 frt miatt tilalmat teszen.

33. *Niclas Zeiffner Goltschmid. 1463—1475*. Ötvös és pénzverő, mert felváltva goltschmiednek, gottsloernek, mönczernek és probirernek neveztetik. Sógora volt Michel Münzernek, a ki elhalt bátyjának, Petrus Zeiffner ötvösnek özvegyét, Dorothea asszonyt, 1467-ben nőül veszi, a mikor az atyjuktól örökölt háznak másik része is reája száll. 1463. Dinstag nach dem Suntag Inuocavit in der Vasth. *Niclas goltsloer* tanú egy szerződésnél. 1467-ben bátyja, Petrus Zeiffner ötvös, elhalálozván, a bátyjával együtt 1449-ben atyjuktól örökölt ház most egészben reája száll. (Lásd: Petrus Zeiffner alatt!). 1472. Feria tertia in crastino Andree. Michl lotsch és Enderleyn XIII aranyforint erejéig tilalmat tesznek *Clos mönczer* minden ingó s ingatlan javára. 1473. Feria sexta post viti. *Niclos probyrer* fide jussor Johannes hohewszer polgárjogának megszerzésénél. 1475. Feria IIIa infra octam epifaniarum. *Niclas probirer* tilalmat tesz Jurg hey ellen 1 frt erejéig. Lakott az «acies prima circuli Twergas»-ban.

34. *Michael Aurifaber de Jazo. 1464—1507*. Polgárjogot 1464-ben nyer. 1373—78., 1481—93., 1499—1503-ig városi szenior, 1494-ben pedig consul. 1502-ben Kechy Ferencz tilalmat emel Michael goltsmith ellen 10 nehezék, Anthonius ötvöslegény ellen 9 nehezék, Pál ötvöslegény ellen pedig 18 nehezék ezüst erejéig, azt kívánván, hogy esküvel igazolják, hogy több ezüstöt kezeikhez nem vettek. Azonban úgy tetszik, hogy ötvös Mihály még 1495-ben elhunyt, mert ezen évtől mindig csak neje említettik, ki a mesterséget legényeivel tovább

follytattatta. Kechy Ferencznek 1502. évi tilalma tehát az özvegy s ennek segédoi ellen szólhatott. 1507-ben perrel támadják meg a néhai ötvös hagyatékát s ekkor kiderül, hogy *Anthonius*, a későbbi jeles kassai ötvösmester, Mihálynak tanítványa, vagy legénye volt. 1464. Feria tertia ante purificationis Mariae. Hannus wogmeisters Bruder et *Michael Goltschmidt* adepti sunt juscivile, tenentur ambo Balistam. 1471. Feria sexta ante Andree. *Michel Goltschmyd* Martin Wureczner javait tiltja XXXV aranyforint miatt. 1471. Feria tertia post Conceptionis. Paul Satler *Michel goltschmyd* ellen: eyn eydt in XIII tagen, das er nicht purge ist worden. 1472. Feria tertia in pro festo Circumcis. *Michel goltschmidt* Michl Wuncznerynt esküre kötelezteti xxiiii frt miatt. 1472. Házat vesz a Forgács-utca sarkán 400 magyarifrt. 1475. Feria IIIa post Francisci. *Michel Goldschmid* tiltja Bwlin asszony javait 5 frt adósság miatt. 1475. Feria VI-ta ante nativitt. dni. Gregorius de Jazow törvénynapig leteendő esküben marasztaltatja el *Michel Goltschmidot*. 1476. Feria IIIa ante pentecostes. *Michel goltschmid* Hanns opitzer minden javára tilalmat teszen 5 frt miatt. 1483-ban a «prima acies» városrészben *Michel Goltschmidt* adót fizet fl. 6. 1487-ben a «prima acies circuli»-ban 4 frt adót fizet. 1489. Es hot gutwillig eynbekant der Erbar Greger gürtler, das er schuldig sey dem fürsichtigen *Michel Goltschmyden* flor. XXI. dor vor versezt er ein seyn hawsz vor der Stat eyn Lwdmansdorff gelegen; darynne er of dy zeit wonte, off Jar und tage noch der Stat gerechtikait. Geschen am donerstage noch Michaelis stb. 1489. *Michel Goltschmith* (tilalma teszen) of N. das er zalen sol den Zinsz so vil er versessenn hat, vnd sal das hawsz rawmen, der N. willeschyn oder Gröschelyn . . . dy denn das selbe hawsz kauft hat vom genannten *Michel Goltschmit* stb. 1490. *Michel Goltschmit* (tilalma) of Melchior Melken, das er vorgewissen sal dy IIC florn, dy er zü sant lenarth schuldig ist, inwendig XIII tagenn. 1492. *Michel G.* (tilalma) of katus panczermacheryn florenum X. In XIII tagen. 1492. Vorboth *Michael Goltsmydyn* ex parte S. leonhardi. Am genannten tag hot sy vorboten bey Baltazar Rot alles gelt das er hern Rüsdorfer schuld gebliben ist am weyngarten Bernloch genant. stb. 1492. Vorbot *Michel Goltschmydyn* von S. lenarts wegen. Am montag noch Quasimodo geniti hot sy eyn vorboth geton of das gelt das hern Cristoff Schillinger of dem Rathaws der Steffan Reichyn nydergelegt hot; vnd auch of alles ander gelt vnd teil, welches Ir bey dem genannten hern Cristoff Schillinger aüszstet von der teylung wegen der gutter mit den Kynderenn Kesch Steffano, B: Maria names stb. 1493. Elze, *Michael Goldnerin* (tilalma) of dy kroelynn flor V¹/₂. 1493. Elyzabeth feleségével megveszi Hanns Vogenmaister házának egy részét «am kalde herbrüg, bey der pharkirchen am Eck.» 1493. *Michel G.* ist bürger vor den newsteter vor fl. XVI, Kegen dem Ersamen hern Merten Cromer bey dem nydertor stb. 1493. Vorbot henrich Reh, alias puchfurers. Am Sonnobent vor Trinitatis hot er eyn vorbot geton off dy gutter vnd pucher, nemlich dy etwan Hanns prewsz zum *Michel Goltschmit* eyngelegt hat, dy itzund Anthonius goltschmit in seynen gewalt genommen hot stb. 1493. *Michael G.* (tilalma) of Jacobus en eyd, das er em . . . nicht schuldig sey stb. 1493. *Mich. G.* (tilalma) of Kwthy Paulus fl. II, zu gutter rechnung. 1493. Dem hanns haller ist zugesaget, das er dy pucher zum *Michel Goltschmit* entphaen mag. Auch seynt dieselben pucher des verbots das Heinrich puchfurer darauf getan hat stb. 1494. Her *Michael Goldschmit* und Stefan phaneffickr. Am sant Mertens obent hot Steffan phaneffickr mitsamt seyne hawsfraw versatz alle ire weyngerten allhir bey der stat vnd im Abstvald dem Ersamen hern *Michl Goltschmyd*, vor dy XI gulden, minus eyn ortus stb.

1495. Dy *Michel Goltschmydyn* (tilalma) of Juliana etwen Galli zechy hawsfraw flor II¹/₂, in XIII tagen. 1495. *Elizabeth Michel Goltschmythyn* (tilalma) of Bartholme Zathmari fl. III¹/₂, ort I vnd er sol wyder nehmen den harnisz stb. In XIII tagen. 1495. Es ist zumerken noch dem als wilhelm huttr Eynbekante . . . das er schuldig wer der Togentsamen frawn Elyzabet *Michel Goltschmydyn* flor. XII¹/₂ vnd so er In XIII tagen nicht mocht bezalen, vnd hat auch nicht . . . phant zugeben, darumb hott wilhelm huttr der genanten fraw *Michel Goltschmydyn* versatzt seynt Haws, doryn er wonte, noch der Statgerechtigkeit, of Jor vnd tag. Idoch hot er nicht lenger tag begert wenn bas martini negst gonftig. Vnd vmb grösseren sicherheyt hot vilhelm huttr das haws ols obenbegriffen ist must versetzen. 1495. *Elyzabeth Michel Goltschmydyn*, Dobo Jurg és Demyen Byro von Zikzo között «von wegen des Knaben Valten» kosztba fogadása tárgyában a következő szerződés kötött a városi tanács előtt: Item zu dem ersten behelt dy obgenannte fraw Elizabeth den Knaben valentinum durch Bete seyner frevnt vnd auch durch bete der herren, dy bey der forrichtung gewesen seynt, Also, das er vmb eyn gelt bey ir in der kost sey alszolang, als is der Frawen gefellig ist vnd auch der Knab verdyenen mag. Item dy fraw Elyzabeth sol gebenn dem knaben Sechzig gulden vnd das Sylberne geschmeyd sal auch bey ir bleybenn in hut alszolang, bas is not wirt awszugeben mitsamt der anderenn gutterenn, als klayder, Betklayder vnd zyny (= zinn) gefesz, welchs alles geschriben ist off der Tzettel. Item dy fraw Elyzabeth wil nisznicht mit den weyngarten zu schicken habenn, weder mit den zu Casscha, noch mit den zu Zykzo, Sunder dy Frewnd des Knaben vnd auch der Knab mit yn sollen thün, was sy wellenn mit denselbigenn weyngertenn noch dem als yn der forrichtung geschen ist. Item alles, was dy Fraw Elyzabeth wirt thun bey dem knaben Valentino in klaydung, yn der belonung dem Schulmeister, aber auch dem lerer vnd yn allenn anderenn dyngen, das sal alles geschen aws dem geld der Sechzig gulden obenbestimpt. Item zu eynem grosseren gezewgnisz der vorgeschribner vorrichtung, seynt gegenwertig gewest: her Johannes Grunwalt eyn pryster, Her Hanns Czebner, her Michl kükelbrecht, herr *Michel Möntzer* dy zeit Ratmanne, Martinus Cromer vormung der Gemaynde vnd herman Teczel vnd der knab

Valentinus mit seynen frewdenn, dy alle eyntrechtlich haben beschlossen eyne gantze werhaftige eynung in allen dingenn obengemelten stb. 1496. Dy *Michl Goltschmydyn* (tilalma) of Kettel Janus δ IC In XIII tagen. 1496. Vorbot Michel Goltschmydyn. Am Sonobent vor Judica hot sy vorbot geton of alle gutter, beweglich vnd unbeweglich, des Steffan Thorners vor Ire Schult stb. 1496. Vorbot Vrsule Zapanos Janosne. Am mitwoch vor Galli hat sy verboten dy *Michl Goltschmydyn* aws dem weyngarten den Steffan phanneflicker stb. 1501. A Twergas-ban háza van, mely után 2 frt adót fizet: dedit, per defalcationem accomodati. *Évszám nélkül* (de valószínűleg 1501 körül) az adókönyvekben: *Twergas*. Acies prima Circuli: *Michl Goltschmid*. fl. VI dedit. marc. XII. dedit. *Twergas*. Acies prima circuli. *Michl Goltschm*. fl. III. dedit. 1502. Franciscus Kechy (tilalmat teszen) super *Michlem goltschmith* X Nesség (=nehezék) Silber; *Anthonius goltsmith* gesel VIII Neszig; paulus XVIII, vmb das vbrig sullen sy sich mit Irem Eid freyen, das sy desselbenn Silbers nicht mer entphangen haben. 1507. *Sententia inter Circumspectus domini Georgium Sibenburger etc. et Bartholomeum Schmocker ex parte testamenti Relictae quondam Michlis Aurifabri*. Es ist czw wissen Alz den Bartholomeus Schmoekert mit czampt seyner erlichen hawsfraw N., vormolz dy wagemsterenn, vor Siczenden rott Anclagte dy erszamen heren: Jorg Sibenburger czw vor wnd Burckard Yörer, Ambrosius Konczs testamenter ettwenn fraw Michel goltschmyden: vmb LXXV marck Silber, dý dý selbezeyt vordenden gewest sint bey etwen Michel goltschmyden; dy selben marck Silber yn von gerechtes wegen an gebürten; Mer XXV marck Silber, dy verloren weren vnter dreyen Schlossen, dy fordert her nicht, nur aleyn dy LXXV marck; wnd mer eyn halb hawsz dy kalde herbrugh genant, das ym ach von rechtes wegen czw gebüret wnd das der her Jorg Sibenburger vor dem Gardiano wnd vatter Jorgen von Sant Niclos wnd von Casper lobende Schneyder wnd seynem edem frantz Rottgisser bekant hat, dorum hatt her fleisick das wýr yn dý ding durch recht czw telten. Derbegen Anttwatten dy genanten Heren Testamentary wnd czw vor her Jorg Sibenburger von wegen des halben hawsz, das ym noch woll wissentlich wer, was her dý selbezeyt geret hat, wnd wellen des beweýszen dý genanten Testamentary mit dem Statbuch, das dasz Selbe hawsz der *Michl Goldschmidt* bezalt hatt, wnd auch bewyszen wellen, das alles geschmeydt wnd Silber, was bey *Michel goltschmyden* gewest ýst, der Martini wogmesters: das dasz Selbe Silber wnd geschmeydt der Martine Wogmaster volkómlichen entphangt hat. Noch Sulcher Clag wnd antwort seyn vorhort wurden bayder parthen gezeuge, czum Ersten des Anclagers Alz nemlichen: heren Jorg Churman, paul Amman dy selb czeýt Rottmann. Noc ordnung der Recht geoffenbart hatten, wie vor yn der Vatter Jorg von Sant Niclos wnd auch der Gardian bekant hetten, das ym der her Jorg Sibenburger solde gesagt haben, wý das dasz halbe hawsz dy wogmesterenn angehört; der von dem Silber hat her nichtes gehört. Der onder seyn getzewg: alz Steffen Thorner, noch ordnung der Recht gefrogt, bekant hatt, wy alz her dy selbe czeýt bey den *Michel Goldschmit* leymet wnd gewont hat gehabt, hat her do gesehen etlichs Silber geschmeydt, wnd ym der *Michel goldschmidt* gesagt hett, das is dy helfft ym geschenkt wer worden, wnd dy ander helfft wer des Martine Wogmester. Der dritte seyn gezewg: master Caspar lobendes schneyder, hat bekant, alz recht is: Alz her von dem Martino wogmester mit seynem edem — Franczen — czw dem heren Jorg Sibenbürger geschickt weren worden czw erfordernn das Silber, hat her czw ym gesprochen: wen her alzo vil Silber bey dem *Michel Goldschmidt* gehat het, her wer nicht alzo vil hýn wnd her gelassen. Es ist auch geracht. Noch dyszen getzewgen des Anclagers seyn auch vorhert worden dy gezewgen der mittwörter, alz der Testamenter. Czwm Ersten den Erszamen Stephen zeýdell, dy czeýt geschworen purger, bekant hatt, wy als der *Michel goltschmydt* cranck hat gelegen wnd yn dor geruffen het, wnd auch andere mer, wer do in Kegenwertickaytt gewest der Martine Wogmester, do selbst het *Michel goldschmidt* furbracht eyn czedel, wnd mit ym abgerechent, wý von wnd welchen tag wnd wye vil her entphangen hot. Alzo het her der Martine alz bekant, das her ys hatt entphangen wnd ym nichtes mer schuldig wer, wnd alzo hett dý selbezeyt dý fraw *Michel goltschmid* den Martinum seer mit worten gestrofft, das her sulche Summa alzo vnkuczlich(?) hyngbracht wnd vorczert hett, von wegen des halben hawsz wer ym statbuch begriffen. Der Ander Master: *Anthoni goltschmidt*, hot bekant, wy her *drey Jor gedynt het bey dem Michel goltschmydt*, vnd oft gehet, wy der Martinus in Siben Joren bey II flor. sold vorhert haben wnd das sý ym Nwyar ausgericht hetten was her bey yr gehat het. Der dritte: Peter Briger, hat bekant, wý ym selber der Martine Wogmester gesagt het, das her Nw alles Silbernn geschmeyd wnd andere alle ding genzlich von dem *Michel goldschmit* entphangen het. Noch dyszen gezewgen hab wýr lossen lesen was en Statbuch dorin clerlich begriffen ist, das Martinus Wogmester volkomlichs czalung von dem halben hawsz am eck dy kalde herbrig gelegen entphangen hatt. Noch vorhörung beyder partheyen clag antwort wnd auch her gezewgen wnd noch Inhalt wnszeres Statbuchs, spreche wýr aus In wrtelszweýsz, das dý genannten heren Testamentary vorgeant freý wnd qweýt bleyben sullen wnd seyn von aller anclag der vor oft bestumptem Bartholomei wnd seyner hawszfraw (üres) vormolz Martini wogmesterenn wnd sullen frey seyn ausczwrichten das testament der *Michel Goltschmyden* alz ýs gelossen worden ýst. 1509. *Dy Testamentary der Michel goltschmid* mit den Steffen Thorner. Her Jorg Sibenburger wnd her Burckhart Yörer, dy czeýt geschworne purger, Testamentary etwen der t. frawen Elizabeth Michel goltschmid, haben erlangt durch recht auff den Erbern Steffen Thörnern, mitpurger dyszer Stadt, noch ynhalt yres testamentes, czw czalen In XIII tagen flor. czw hundert minus eýnwndczwanzýgk. So aber Steffen Thorner vorgeant mit ymandt ichtest czw schaffen hett, den sal her suchen mit recht stb.

35. *Petrus Zeiffner Aurifaber. 1464—1467.* Polgárjogot 1464-ben nyer. 1467-ben már mint elhunyt említették. Dorothea nevű özvegye Michl Münzerhez megy nőül. A Niclas öccsével együtt 1449-ban atyjától örökölt félház most Niclas nevű öccsére száll, ki ezen öröksége iránt új egyezséget köt. (Lásd Michel Münzer alatt).

1464. Item eodem die (t. i. feria sexta proxima ante festum beati Michaelis Archangeli) *Petrus Zeiffner Aurifaber* adeptus est Juscivile, tenetur I Balistam.

36. *Johannes Zolawer Monetarius. 1465.* 1465-ben polgárjogot nyer. 1465. Item feria sexta ante Dominicam Cantate. *Johannes Zolawer Monetarius* adeptus est Juscivile, tenetur unam pixidem manuaalem.

37. *Mathis Goldschmid. 1466.* Polgárjogot nyer 1466-ban. 1466. Ferie ante Michaelis Juscivile adeptus est; tenetur unam balistam.

38. *Georgius Aurifaber de Cracovia. 1466—1493.* Polgárjogot 1466-ban nyer. 1468-ban Hedvig nevű nejevel, ki Peter Nadlernek volt első felesége, a tanács előtt a Zsófia nevű mostoha leánya számára hagyományozott atyai örökség eladásába beleegyeznek. 1473-ban ugyancsak ezen nejevel együtt a Forgácsútczában fekvő félházát az egri püspöknek bizonyos adósság miatt zálogképen leköti. 1490—1493-ig városi senior. Meghalhatott 1493-ban, mert neve a városi seniorok között többé elő nem fordul s azontúl csakis neje neve szerepel az iratokban. 1466. Gůncz et *Georgius aurifaber de Cracovia* adepti sunt Juscivile quilibet horum tenetur Dominis (t. i. a tanácsosaknak) Balistam. 1468. *Fraw Hedwig, Jůrig goltsmits eliche hausfrau vnd Jungfraw Zophia, peter nadlers tochter.* Esz ist gescheen noch Cristi gepurt Im vierzehenhundersten vnd acht vnd Sechzigsten Jare am freitag nach dem Aschtag, daz *Jůrig goltsmyt*, vnser Mitpurger an Stat vnd als ain Machtsman der Tugensame frawen Hedwig, seiner elichen hawsffrawen, vor Gesessenen Rath hat Inbekanth, wie wol das Peter Nadler, saliger gedechtnis, sein vorfar auch vorvorgangen zeiten vnser Mitpurger, seines halben Melzhawses vnd auch des anderen hawses die helfte durch vnd durch der iczgenanten frawen hedwigen seiner verlassener wytiben vnd die ander helft das Melzhaws vnd des anderen hawses Jungfraw Zophia seiner elichen tochter an seinem letzten willen vnd Testament gelassen het, als das dan in der Testament am dreizehensten plat vor disen plat in dem gegendtigen puch clerlicher geschriben vnd begreiffen ist, ydoch darnach durch anligender notturft villen, damit fraw hedwig vmfallen wer worden hetten die vormůndt der obgemelten Jungfraw Zophie, mit vissen vnd villen der hern des Rates derselbigen frawen Hedwigen Ire notturft zuwandeln vorhenget der obenanten Jungfrawen Zophie Ire tail am dem Melzhaws zuverkauffen, dorumb dan der vorgeante Jůrig Goltsmyt an Stadt seiner elichen hawsfrawen Hedwigen die oftgenante Jungfraw Zophiam sůliches geldes, von dem Melzhaws emphanen, als da sind fůnfzig gulden hungrische vorweiset auf seiner hawsfrawen haws tail vnd vorgewist Ir dieselbigen darauff also das Jungfraw Zophia aine helffte auf dem hawse vnd auf der andern helfte fůnfzig gulden hat steen, das dan also zu gutem gedechtnys vnd mehreren sicherhait durch des Erbaren Mannes Lorenz hoffgreffens Jungfrawen Zophie vormůnders vleissiger anlangung willen nach emphelung der hern des Rates in diss Stadpuch geschriben ist. Im Jare vnd tage obengeschriben. 1473. Feria post XI. milia virginum. Cristan czymerman (tilalma) super *Jurg goltsmid* eyn ayd in XIII tagen. 1473. Feria VI. ante Barbare. Cristan czymerman super *Jurg goltschmid* eyn ayd. 1473. Es ist geschen am negsten dinstage vor philipi et jacobi: Komen ist der erbare *Georg Goltschmydt* mit sampt der erbare Hedvige, seyner elichen hawsfraw, mit eyntreihlign (?) worte Ir halbes haws, auff der frawlgasz gelegen, verseczt habn dem allecnedigsten herrn Byschoff von Erle wmb alle den schuld, dy Er im schuldig ist nach diese Stadtgerechtheit in Jor vnd tag das czw freyen. Actum coram dno judici. 1475. Feria VI. ta post prochasy. Der *Jurge Goldner* (tilalmat teszen) super die alte potternosterin floren XL. In XIII tagen. 1475. Es hat die Fraw N. Cwillissin von dem Epperies in verpoth gelegt alle und iezliche gutter *Jurg goltschmides*, welche vnd wo die wern, oder wo genant mügen werden, vor flor. III. am Mittwoch vigilie Sa. Thomae. 1475. Feria IIIa post dnicam Misericordia domini. Franciscus vngarus (tilalma) super *Jurg goltschmid*, eyn aid von wegen *eynes Kelchis*. 1475. Feria III. a ante Andree. Hanns passawer (tilalma) super *Jurg goltschmid*, flor. j. In XIII tagen. 1476. Am donerstag des obindes der Leichtwey vnser liebn frawen, hat die tugentsame fraw N. Wincklerin In vorpot gelegt allo gutter des *Jurg goltschmids* vor j marc silbers vnd ort j. Coram dom. judicis. 1487-ben *Jurg Goldschmid* a «prima acies circuli»-ban negyedmagával közös ház után 2 ortus adót fizet. 1492. *Jurg Goldschmit* (tilalma) of dy N. flor. i. 1492. *Jurg Goldschmit* (tilalma) of dy Weychartyn flor. xvi. In XIII tagen. 1496. *Jurg blow* (tilalmat tesz) of dy *Jurg goltschmydyn* en eyd, das sy em dy VIII gulden nicht schuldig sey stb. 1496. Vorbot *Jurg Goldschmydyn*. Am Montag negst noch Judica hot sy vorbot geton of alle gutter bewegliches vnd vnbewegliche das Steffan Thorner von floren LXIII¹/₂ stb.

39. *Michael Montzer. 1467—1500.* Mint kassai polgár már 1467-ben szerepel. 1480—1494. városi senior, 1495—1500. consul. Neje, Dorotya, néhai Peter Zeiffner ötvösnek az özvegye, Niclas Zeifner ötvösnek sógornője. 1467-ben neje, Dorothea, néhai Peter Zeifner ötvösnek az özvegye, Niclas Zeiffner ötvösnek sógornője. Dorothea asszony és ez utóbbi között köttetik a következő szerződés: *Niclos Zeifner vnd dorothea Peter zeifners vitibe.* Dise h(er)nachgeschriben sach ist gelawpert worden Im Rothe feria sexta ante Laurency 1467. Es ist gewissen vnd zumerken, das . . . die Erbarn Manne Niclas vnd Peter Zeyffner, leipliche geprůder czwi-

sehen In paiden aine entschichtung als in dem alten vnsren Statpuch in dem *M^o IIII° XLIX^{no}* Jar noch Xpi gepurt am freittag noch vnser liben frawen gepurt ann dem hundersten vnd anderen plat desselbigen puches in geschafft klerlichen pegriffen ist vnd in derselbigen vorrichtung czwischen anderen stücken vnd Artiklen, von des hawses wegen, das sy paide von vetterlichem anfall angehöret hatt ime sülliches . . . gemacht hetten, das welcher Irer von gotes vorhengnyusz am ersten mit tode abgieng, so sol das iczgenanten hauses die ander helfte den der da pey dem leben plib auch anerven vnd ganz demselbigen pleiben vnd wywcl dy hern Rothes auff genezeyt sülliche Ire machung durch vnbequemikeit willen widerstoszen hatten, ydoch noch des vorgeantent peter Zeifners tode, vnd des Rothes widerstosz der egenante Niclas zeiffner mit frawen dorothea, seines pruders gelasner wytibe, iczund *Michel Muntzers*, vnsers mitpurgers elichen hawsfrawen mit der hern des Rothes willen vor den hernach geschribenen Erbaren mann, alz Mertein gerarth, Salomon schuster, *Niclas goltsloer*, Ambrosio Melzer, hanns Satler, Thomas Satler, Reich Endres vnd barthne melzer vnsren mitpurgern, an dy dan, an eides stat vor gesessener Rathe haben Inbekant, aine soliche neue vorrichtung hot gemacht, das der vorgeantent frawen dorothee Ires mannes alle bewegliche güter vnd habe pleiben vnd folgen stülen vnd darumb das Ir kain erbling von Im pliben vnd das Hawsz von Niclos zeifners vater herkomen ist, so stül derselbig Niclas die ander helft des Hawses auch pesiczen, also das es Im pey seinem leben vnd noch seinem vorschiedung seinen geerben ganz und gar pleiben sol, vnd Er der oftgenanten frawen dorothee XXXVj gulden in golde auf tege vnden-geschriben, als zu pfingsten am Jor vorgangen, do die vorrichtung nur gescheen ist C gulden. Item darnach auff ostern negstkomende vnd vorgangen XVj gulden. Item darnoch auff Jacobi negstfolgende vnd auch C gulden geben vnd bezalen soll. Weliche CCCVI gulden der oftgenante Niclas Zeiffner, alz wir awsz Inbekentnyusz der Erbaren Manne Merten gerarts, Merten Czyrners, Niclas goltsloers, Niclas binders, Mates Mörstains vnd auch des egenanten Michel Munczers wol haben vernomen der oftbemelten frawen Dorothee an dem obemerten vorgangen tegen czu gutem dannek beezalt vnd vorraicht hatt. Darumb In vnd seine geerben, der vorgeantent Michel Muntzer frawen Dorothee ehaftiger vormundt vnd elicher man frey Cueit vnd allenthalben ledig sagende. Im das ofternste hawsz frey vnd lediglich übergeben hat vnd auch obergab vor vns czuhaben czehalden vnd czupesitzen mit aller seiner czugehörung vnd rechts als es dan Ir vater seliger gehalden gehabt vnd pesessen hat vorheiszende nymermer In oder seine geerben deshalb zubekumern oder zu hindern in kainerley weyse, das dan also zu gutem gedechtnis vnd mehrer sicherhait in disz Statpuch geschriben ist Im Jore vnd tage oben-geschribenn. 1472. Feria sexta ante Judica. Michl Munczer tilalmat teszen «auff eyn fasz kopperwasser, eyn der woge, von wegen Matis Justhen von der Schmölnicz, wm flor. auri VII.» 1476. *Michl Mönczernel* azon 18 frt erejég, melylyel ez Jurg Seidhasternek tartozik, tilalmat teszen Nounhausin asszony. 1479. Am mitwoch noch Judica. Der vorsichtige *Michel Munczer* Petyr Beneschöl egy házat vásárol «auff der gemolte gasse, an eyne neben seyne hawsze, am andir teyl negsten dem meyster pawl Steynmecz gelegen yn kegenwark der Erbaren Cristann Glockengysser, Greger Dreyfwssyls vnd philipp melzers, vmb floren. Sechs vnd dreyszig. Doran hot bald der yczgenanter *Michel Munczer* tzaldt vnd gegeben flor. VII. vnd dornoch yn eyne achtzigeste yore hot er aufgericht an dem selbige hawsze aby flor. X. vnd das lezte geldt, nemlich flor. XIX. yn keginwertikaith hanusz passawers, hanns Rotgyssers hot er gegeben von des benampten petir Benesch wegen dem Augustum Mawrer also» hogy ő (t. i. Michel nünzer) és minden örököse «frey und ledig»-nek mondassék. 1484. *Michel Montzer* (adóban fizet) fl. 3. dedit. 1488. *Michel muntzer* (adót fizet) fl. 4. 1492. *Michel Mönczner* (tilalma) of Stephanus Bogner flor. XIII. In XIII tagen. 1493. *Michel Montzer* (tilalma) of Melchiar Melken, das er em vorge-wissen sal das gelt *Michel Montzer* em geben hot, und auch dy xvi flor., dy er dem Melk noch geben sal an dem halben Melczhaus, den sal *Michel Montzer* dy ubriges XVI em geben stb. 1494. *Michel Montzer* (tilalma) of Stephan Bogner fl. VIII vnt Etlich. den. In XIII tagen. 1496. Verbot hern *Michel Mönzner*. Am genantent tag (t. i. am montag vor Margarethe) hot er verbot geton off das wagen geschyr vnd was zum wagen gehört zum Clement wagner stb. 1496. Eodem die (t. i. am freytag vor Stephani Reg.) hot er vorboten alle gutter der Kal Jurgen stb. 1496. Am tag Exaltationi Sancte Crucis hot er verbot geton of alle gutter hano Komer vor fl. V¹/₂. 1497. *Hcr Michel Montzer* (tilalma) of Melchiar Stol vnd Steffan Zymerman, das sy In schadlosen haldenn sullen von der XVI guldenn vnd des Melks wegen des halbenn Melczhaws stb. 1497. Emlittetik, mint «rotman zu Casscha.» 1499. Am freytag lutie hot er vorbot geton of alle gutter beweglich vnd vnbeweglich des Melchiar Melk.

40. *Martinus Aurifaber de Riulo Dominarum. 1470—1476.* 1470-ben mint «*Rather in der Newenstat*» emlittetik s ilyen minőségben Kassán házat vásárol, valószínű tehát, hogy itt mint ötvös telepszik meg, de később, tagjává lévén a Cromerbruderschaftnak, mesterségével felhagy. 1476-ban felvett testámentumából kitűnik, hogy neje Hedvig asszony volt, kitől egy gyermeke, Juliánna, 1476-ban úgy tetszik férjezett «Sumerin» (Sommerne?), származott. 1476-ban felvett hagyatékából felemlítendő egy ház, mely Cromer Ambrus és Bertalan gyógyszerész házai között feküdt; továbbá 6 db finom ezüströg (Silberkuchen), melyekből az egyiknek súlya 43 márká s 40 pizetum volt, értéke tehát, márkáját öt frt s két ortuszszal számítva, 236 frtot tett ki. A másik darabnak súlya 29 márkát s 9 pizetumot nyomott s à 5 frt 2 ortuszszal véve, 146 frtot, összesen a két darab pedig 382 frtot ért. Mindkét darabot, hogy az adót kifizethessék, a tanács beleegyezésével a testámentum végrehajtói eladták, a megmaradt pénzt Juliánának juttatván. Maradt továbbá utána egy szekrényben elzárva: egy fekete kókusz-

dió-kupa, egy rossz fehér ezüstserleg; 2 öv, szíjjával együtt; 2 aranyozott csatt; 1 vörös öv; két ezüsttel kivert kardhüvely; 14 db aranyozott börtűs (gekörnt) gomb; 4 pár aranyozott ruhakapocs s 8 db aranyozott csörgő. Továbbá egy szekrényben volt egy láda, ebben találtatott: 27 db aranygyűrű; 2 db fehér, pikkelyes testű kupa, egyforma nagyságnak; 2 kisebb pikkelyes serleg, 2 csésze, 1 kis serlegecske; egy aranyozott magas kupa; egy kisebb aranyozott öv, szíjjával; 8 db aranypénz egy bársonytáskában; egy kláris-olvasó aranyba foglalt kövekkal és 21 db ezüstkanál. Ugyanott egy csontládikában egy pár aranyozott női kapocs, köpenyre való, 2 db övhöz való kapocs s végre 10 pár aranyozott kapocs találtatott. A házi eszközök, ruhák, stb. felosztására s a még utóbb megejtett pótleltározásra nézve, mely 1485-ben eszközöltetett, okmánytárunk idevágó része nyújt felvilágosítást. Végredelelte értelmében ötvös Márton 100 magyar forintot a Szent-Erzsébet templom részére és javítására, 100 frtot pedig a szükséges városi építkezésekre hagyott. S miután a városban egy kereskedő-üzlete (Reichkrom) és egy posztóraktára (Gewand-kammer) is volt, ezek örökségképen Julianna leányára szállottak. 1470-ben «der ersame herr *Martinus goltsmyt* Rather in der Newenstat» házat vásárol Kassán «am ringe, zwischen nochpar-schaft diezzeit Jacob Richter vnd had Zyma, vnser mitpurger hewseren gelegen» stb. 1476. *Ex testamento Ötvösch Marton etc.* Als dann der Ersame Herr Merten Goltschmid aws der Newstat zeligter gedechtnus In der Testament vmb sein selbs vnd der seinen selen zelikeit bej gutir vernunft begriffen hette auf das von seinen gütern zu ersten: Hundert gulden vng. gegeben wurden alhie zu nucz vnd besserung der Pharrkirchen Sand Elizabeth. Darnoch gulden hundert zuorreichen den Herrn des Rates auf den baw diser Stadt, wo vnd das notdurft were, welche iczgenante zwehundert gulden der fürsichtig Andreas Herr Mertens vorgemelt Brudir volkömlich zudancke awsgerecht hat vnd danon frej qweit vnd ledig durch dy Herrn des Rates disz Stadt, gesagt ist. Sunder das er auch vnd dy seinen auf zukünftige czeite deshalben vnbekümmert bleiben zu seiner fleissigen anlangung vmb grössz versicherung zuworin gegenguns yn dys Statbuch suliche qweitsagung vorzeichnet ist. Auch sol mann dabej wissen wie der obgeschriebener Merten noch dem tode als sein eigen wolgewonnen gut eyne Reicherom vnd eyn Gewand kamer alhie bej der Stadt gelassen hette vnd dyselbigen noch naturlichen anfal Juncfraw Julianna als seinen eelichen tochter angestorben sind der zugebauthen zugewissen noch irer nagsten freunde vnd vorwesz besten dirkentnus bys zu wen mündigen Jaren. Am freitag noch Sixtj.¹⁾ 1476. *Bona domini Martini Otvosch*²⁾ *de Riulodominarum ac coniugis sue etc. relicta, virgini Juliane filie ipsorum.* Nota, noch deme vnd der Ersame Herr *Mertyn Otvosch* etwan mitburger von der Newstadt vnd Hedwigis seine eelich Hawsfraw zeligter gedechtnis noch ir baider mit dem tode abegeen eynen rechten naturlichen erbling, nemlich Juncfraw Juliana eyn tochter gelassen hetten, mit etlichen her noch geschriben geschmeide, hawsrat vnd gutter beweglich vnd vnbeweglich, egenanten kinde zuentfangen, zuhalten vnd zubesitzen. Sind zu dem ersten durch etlich noch bezeichnet hern In hern Mertens hawse, zwischen Ambrosio Cromer vnd Barchtlom apoteker nachberen gelegen, erfunden Sechs stuck feyn Silbers, dauon mit wissen vnd voryowortung des gantezen Rates disz Stadt zu groser anligender noth als hernochs folget, ist genommen eyn stück silber von mrc xliij pisz. xl, vnd vorkauft die mrc zu gulden v ort. ij. Macht In der Suma gulden ije xxxvj, damit abgelast den czyns avf der fraw Gabrielin zeligter gütter von den Namhaftigen hern testamentern hrn Barthlom Schneiders vnd gegen mit sampt dem czyns gulden ijex. Item mer die öbrigen gulden xxvj sind gegen der fraw Sumerin. Item darnach ist aber mit willen der Hern Rates eyn stuck silbers dauon empfangen vor mrk xxvij p(isetum) IX vnd vorkauft zu gulden V ort(us) ij mitenander, yn der Summa macht gulden IcxLvi. Item gegen von dem gelt Jurgen hern Gabriellis Sun zu Owen durch Herrn Hans Mwssikgang, die Zeit Richter auf sein rechenung gulden ij. Item mer bezalt dem Haschte Micklosch von Peren der Fraw Gabrielin wegen gulden v. Item auch bezalt an der iczgenanten Gabrielin schult, der tugentsamer fraw Sumerin mer leiblichen muter gulden L. Item an welche czolung der oftgemelten fraw Gabrielin von dem obenanten gelde gethon alle vnd iczlich gutter beweglich vnd vnbeweglich, derselben fraw erben vnd erbuem Herrn zugebörind, welche odir wo die weren sullen Juncfraw Juliane Herrn Mertens obgenanten gelassen tochter tpfandes wers steen vnd vor allen andern verbunden sein bys zuganczer genuglicher geldung der ebenubten gulden vorrechnet. Item gegen vor drey elen ganz pernisch, die man genommen hat auf die bar, als herrn Mertens hawsfraw gestorben war, gulden ij. Item darnoch mit Rate vnd willen der Herrn, dem kinde Juliane zugut vnd fromen angefangen eynen terding wider Andrean Herrn Mertens vorgeanten Bruder In der Newstadt wonhaftig vmb der gütter willen etc vnd darauf vorerth vnd noch notdurft des Rechten awsgegen gulden IcLxxii. An welchen gulden zu eyner czeit hat geben Fraw Sumerin zuczerung gulden xxij. Item zu der Fraw Sumerin oftgenanter haben die Ersamen Herr Hanns Tockler, Hanns Villach, Hanns Mwsyckgang, Michl Ratter Ratmanne, Peter Seyhart vnd Hanns Kremnitzezer mitburger diser Stadt vor etlichen Jaren vorgangen erfunden, In eynem Kasten vorschlossen, czu dem ersten: Eynen kopp mit eyner schworezen nosz vnd eynem vorgulden Lyde. Item mer eynen schlechten weisen becher. Item gurtel ij auf rymen, Item ij spangen auch vergult. Item eynen roth bortgurtel. Item schaiden ij, mit silber beschlagen. Item gekörnte Knöfil vergult xiiij. Item

1) A kassavárosi nyilv. levéltár vagy *Stadtbuchjában* 1476. év alatt.

2) Az eredeti bejegyzés hibásan *Otvoschnak* írja ötvösünket.

vier par gesperr vorgult zuclaidern. Item mer vergulte schellen viij. Item auch vnd yn dem vorgeanter Kasten ist gewesen eyn lad, dar Inn zu dem ersten: gulden Ryng xxvij. Item weise geschwptes köppe ij, baide In eyner grösze. Item auch geschwpte becher, clayn, ij. Item Schalen ij, vnd eyn clayn pecherlein. Item eyn hocher kopp vergult. Item mer eyn vergulter gurtel cleyn, auf eynem Rymen. Item gulden viij. In eynem Sammet bewtil. Item eyn korallin pater noster, mit vergulden staynen. Item silberin leffil xxj. Ibidem yn eynem baynen ledlein eyn par spangen vergult, auff eynen frawen mantil, Item spangen ij, zum gurtel. Item mer par x heftil, vorgult. *Item gütter, claidern vnd hawsrat In herrn Mertens haws gefunden.* Item eyn rok der frawen schiler harris mit wemil gefuttert. Item eyn brawn rok der frawen mit hermil vorbremt. Item eyn brawn frawen mantel mit borten vnd spangen. Item ij kotezelen. Item des herrn brawn teglicher rok. Item eyn Seiden Dek rot vnd grün. Item eyn gehefte Dek. Item tepicht v. Item eyn genetir vorhang, Item drej hanttucher. Item eyn czobil Hut mit Samit überczogen. Item eyn Schwarz Bibern Hut, mit eyner schnwr. Item eyn Birayt. Item eyn schen (zchen?) hüttelein. Item eyn lider tpholezuch. Item eyn köppern becken. Item eyn messik becken. Item ij mörszer. Item eyn wag. Item eyn armbrost. Item eyn wedel. Item XIX Schlösseln. Item xxij scheiben. Item xj czynnen kannen, gros vnd clayn. Item eyn beisetzil. Item eyn brotschaff. Item eyn korpp vol glas schaiben. Item eyn kasten vnd eyn lad vorschlossen. Item eyn glock. Item eyn gewicht, viertel iij vnd achtel j. Item tische drej. Item ij bank. Item grose fedir beth ij, mit czwelich czichen. Item eyn cyfö, mit x czwelich czichen. Item fleysen örlecher ij. Item eyn raw beth. Eyn typhöl. Item grobe leilecher ij. Eyn hantbecken. Item eyn tischuch. Eyn hanttuch. Item eyn Span beth. Item ij reszbeth. Item ij lewchtir. Item von welichen claidern gegen der fraw Sumerin den brawnen rok mit hermil gebremt. Item den brawnen mantel mit borten vnd gespere. Item mer den schiler haras rok mit den wemeln (vermelen?) futtir. Item die schwarcz schawben von kastir mit czobelen gefuttert. Item mer ij kotezil vnd auch ij decken vnd eyn vmbhang. Item auch ist zuwissen, wie der brawn mantel vnd der brokisch rok mit hermelen verbremt vorkauft sein Hanns Kremniczern nach genugsamer schatezung etlicher schnaider vor gulden xvj, welche gulden die Fraw Sümerin entphangen hat. Item den Schuler harris rok vorkauft Herr Hanns Mwsikgang vor gulden viij, doran hat sie genommen gulden vj, vnd die ij gulden hat er auch czalt in der rechenung gethan an der czerung auf terding, als obengenant. Item das Futter aws der schwarzen Kastir schawben durch Herr Jacob czypser geschaczt mit sampt dem kollir vnd vorkauft vor gulden xxij, welche auch der fraw Sumerin sind geben worden. Item yn kegenwertikeit der Ersamen hrn Hanns Mwsikgang, Hanns villach, Michel Reitter vnd Hans Kremniczer hat die oftgenante fraw Sumerin entphangen ij par ermel, baide mit perlen praisen, eyns von rotem Sammit, vnd das ander von grünem adamaschk. Item noch all deme sind die Ersame wolweisen Herren Hanns Toekler die zeit Richter, Hanns villach, Hanns Henckel vnd Herr Rwsdorffer Ratmanne, als gebeten lewth angelant, vnd geruffen zubeschawen vnd zuwegen etlich silberkuchen, vnd andere geschmaid alhie vorzaichnet. Item zu dem ersten sind befunden wurden. In des gemelten Herrn Mertens haws verschlossen Im gewelb der durchfahrt des hawses feyn silberkuchen vnd stück iij, die wegen überall mrc lxxxj p(isetum) xij. Item Schaidweg weget p(isetum) xlviij. Item mer silbern geschmaid zum ersten pecher vij. Item zwechen weis köpp. Item silbern leffil XIX. Item knöpfil vorgult vnd gekörnt viij. Item silbern knöpfil vnvorgult vj. Item abir knöpfil an eyn mannes schauben xij. Item iij par vorgult heftil. Welich geschmaid ist durch iczgenanten Herrn am nagsten mitwoch In der quatemper cinerum. In dem Jare Xpi etc. Lxxvj gewegen vnd macht an die Kuchen marc xiiij vnd p. xxxiiij. Item von welichen iij stücken hat Herr Hanns Rusdorffer mit wissen der Herrn des Rates verkauft 1 stück von marc xxv zu gulden v ort ij. Dauon Herr Hanns Mwsikgang bezalt von wegen des Kindes terding gulden xxxvij. Item der fraw Sumerin gulden xxiiij. Item dem Stat schreiber das er yn vorgangen czeiten zu dem Herrn Kunig Suplication vnd yn dy Capitel vnd anders wo dem kinde zu nucz geschriben hat auch vnd von Inschreibung diser sach gegen gulden iij. Item die öbrigen gulden hat er gelegt auf den paw des Kindes haws noch dem brande disz Stadt, als sein Register clarlicher awfweist. Sunder die anderen iij stück silbers mitsampt dem iczbemerten geschmaid in Herrn Mertens hauus befunden sind zu getrewes handen zu demselben Herrn Hanns Rusdorffer yngelegt wurden. Das dann also zu besser sicherhait willen vnd worem gezewgnis ist geschriben. Actum am freitag noch Stanislai mris etc. Lxxvj-to ad commissionem tocius consilij.

Nach deme der Ersame vnd wolweise Herr Hanns Rusdorffer zu der zeit Ratmann diser Stat entphangen hat von etwan dem Ersamen Herrn Hannsen Musikgank vnd der fraw Sumerin seligen mit vorw llung des gantezen Rates zu getrewer hant newsteter silber marc lxxxj pis. xij vnd sunst anderen silbern gesmeid als dann das clarlich hie oben vorzaichnet ist, zugehörend der tochter etwan Etwes Mertens aws der Newstat, Nu hat er von den selben silber vorkauft bys auf 97 mrc vnd dauon zalung getan dem vorgeannten Herrn Hannsen Mwsigank vnd andern als vorgeschriben ist, das übrige ist durch In dem ganzzen Rate genüglich vnd volkomlich verrechnet wurden, nemlich das dauon gepaut sej des genannten Kindes haws nach dem Fewer. Darumb haben die Herrn des Rates in vnd sein Erben frej vnd ledig ken allermeniglichen getheilt vnd die genannten mrc 97 silber dem Georg Gabriel lassen wider faren, wie In disem Buch In etc LXXIX-ten Jare geschriben stet, mit sambt allen gesmeid des Kindes vngeferlich. Actum am dinstag nach valentini martiris. Anno dni eet lxxxj°. Ex commissione dominorum Consilij. (Kassaváros nyilv. levéltáranak nagy Stadtbuchjában, 1476. év alatt.)

41. Johan Goltschmyd. 1472—1477. Vajjon egy személy-e Johann Zolawer Monetariussal, adatok híján ki nem deríthető. 1472-től 1476-ig különböző peres ügyekben szerepel, 1477 jan. 18-iki kelettel Nagy-Bányán lakó Magister Conradus aurifaber egy, a nagybányai bíró s tanács által a kassai bíró- s tanácsához intézett levélben azzal vádolja «Johannes artificii Aurifabrii socius»-t a kassai ötvösczéh mesterei előtt, hogy ez tőle bizonyos pizetum ezüstöt eltulajdonított s azt Kassára magával vitte. Ötvös János ezt a dolgot tagadta s a nagybányai tanácshoz fordult, adna ez neki testimoniálist. Konrád mester azonban fenntartja vádját s azt mondja, hogy Ötvös János az ezüstöt összeolvasztotta (in laboratorio cremasse) s eladta. Ezen vád folytán a nagybányai tanács felhívta János ötvöst, jöjjön Nagy-Bányára s a vád alól esküvel tisztázza magát, de Konrád mester a királytól hozott levelet, melyben a végítélet kimondását a király a várostól megvonja s a nádorra bizza.*) 1472. Feria tertia post invocavit. Kerllstaner (tilalma) super *Johannem Goltschmyd*, eyn aydt zw offn tagen. 1473. Feria sexta ante Valentini. Magister *Hanns Goldschmidt* (tilalma) super Jorg Seydenhaffter lydlon, auff der dritten tag. 1475. Lakik: «Altera pars Mólgas»-ban. — Cristan Mertil vnd Johannes super dy *Hanns goltschmidin* eyn aid, von des Schlages wegn, der meyd dy gestorben ist. — Feria III-a ante Pauli. Her Hanns Willach (tilalma) super *Hanns goltschmid*, flor. C und marc silber ij, minus iij nesség. 1476. Feria III-a ante petri cathedre. Michael magnus in persona Stephani De Radka (tilalma) super *Johannem aurifabrum*, flor. C. In XIII tagen.

42. Bartolomeus Paumgartner, Goldschmied, Probirer in der Muentz. 1472—1524. Polgárjogot 1472-ben nyer. Próbamester volt a pénzverő házban. 1524-ig kisebb peres és adóügyekben szerepel az okmányokban. 1472. Feria tertia infra octauam Assumptionis. *Bartolomeus Goltschmydt* nactus est Juscivile Inclite huius Civitatis, debet dare juxta dominorum agnicionem. 1473. Feria tertia ante ascensionis. Dy Ambrosynn (tilalma) super *Bartholomeum goltschmydtyn*, fl. ij Czyns von dem hausze. 1474. Feria sexta in profesto Albij. Balko Mathiasch (tilalma) super *Bartolme Goldtschmyd*, IX^{1/2} nesség. In XIII tagen. 1522. Feria tertia ante Margarethe. *Bartholme goltschmid* hatt off stephan kwbler mit recht erlangt fl. 2. In 14 tagen zw bezalen. — Item feria tertia post Bartholomei. Mester Jorg barbierer hot off *Bartholome goltschmid* mit recht alsz off eyn purg fl. 1 am diensttag genwg zw thwen wmb seyn hed lon stb. Item feria sexta ante omni. sanct. Zeech Ischtwan hot erlangt off dem *Bartholme goltschmid* mit recht fl. 2. stb. 1523. Vorbot *Bartholome Paumgartner Probirer yn der Müentz*. Feria 2-a post Mathei Apostoli et Ewangeliste hat der forsichtige *Barthelme Paumgartner* vorbotten 900 fl. bey dem werdigen Herrn Doctor Jacobo Grýffna. Bysz tzwm Rechten. Actum hora 8-va ante prandium stb. 1524-ben a városi adólajstromban: *Bartholmi Goltschmid* említetik. *Évszám nélkül* a városi adólajstromban: *Bartholmi Goltschmid*, Hinder dem Closter.

43. Andreas Cleynt Müntzer. 1473—1479. Polgárjogot 1473-ban nyer. 1479-ben városi senior. Lehetséges, hogy az 1440-től 1444-ig szereplő Andris probirerrel egy személy, még inkább annak fia. 1473. Feria tertia dominis assumptionis. *Cleynt Andirleyn, der Munczir*, adeptus est juscivile huius civitatis et debet dare balistam pixidem. 1475. Feria III-a ante francisci. *Andreas Goltschmidin* (tilalma) super donez hans floren. XLV. In XIII tagen. 1476. Feria sexta ante cruc. exalt. *Enderlein Munczer* (tilalma) super lorencz Scholez $\frac{1}{2}$ XLVIII. In XIII tagen. Idem super eundem eyn Eid In XIII tagen, wmb dy obrige schult. 1476. *Vordres Montzer* auf lorencz zu uor bringen dy vordingte arbeit auch zu thun den Eid, der Im durch recht vormalz zugesprochen ist. *Évszám nélkül* a városi adókönyvekben: Altera pars Fawlgas: *Enderley mönczer*: fl. I, ort. I., dedit. — Marcel. VIII. dedit.

44. Lenhart Schmelczter. 1476. Valószínűleg a pénzverő házban mint fémolvasztó működött. 1476. Am donerstag vor Lucie hat vorpotten frau Cwillussin von Eperies vndir Math. Gurtlern etlich gelt *Lenhart Schmelczters* bys zu dem rechtn.

45. Heinrich Münzer. 1476. 1476-ban Lötsch Mihály 1 márka ezüst, egy 36 nehezéket nyomó serleg és 1 frt miatt tilalmat teszen azon szőlőkertjére, a melyet Rab Gáspár művelt a tilalom idejében. 1476. Actum in vigilia Assumpcionis Mariæ. Es ist zu wissen, dass der Erbare Michl lötsch hat eyn vorpoth gethon auf *Heinrich Mönczers* weingärten, welche zu diesem mal Caspar Rab bawt, vor 1 Marc silbers, vor 1 bechir von XXXVI nesség vnd vor 1 gulden.

46. Cristanus Aurifaber(?). 1482. «1482 datum in Castris nostris Regijs sub obsidione Civitatis Hainburg, feria quinta proxima post festum B. Stephani Regis» írja Mátyás a kassai bíró- és tanácshoz, hogy Cristanus volt nagybányai lakosnak vagyona. Kassán lévén elrejtve, azt, de különösen a két nagy kupáját (duas cuppas magnas) kerítsék a kassaiak elő s szállítsák el hozzá, különben nem cselekedvén. Lehet tehát, hogy Cristanus ötvös volt és Kassán is meg volt telepedve.¹⁾

47. Cosmas Goldschmied. 1487—1493. Polgárjogot csak 1492-ben nyer, de nevével már 1487-től találkozunk. Valószínűleg 1492. vagy 1493-ban hunyt el, mert az utóbbi évben már csak neje említetik. 1487. Hinder der Closter *Cosmas goltschmidt* adót fizet: ort. $\frac{1}{2}$., dedit. 1491. *Cozmas goltschmidt* tilalmat tesz *Fabian goltschmidt* ellen. (Lásd *Fabian goldschmidt*!). 1492. *Kozmas Goltschmydt* hot gentzlich versprochen zu geben

*) Kassai nyilv. levéltár Nr. 448.

1 marc silber vnd VC $\frac{1}{2}$ dem Burggrofen Sos Janos entzwor dem der en von seyn twegen monen rotem vnd mit seyn geheisz In XIII tagen an alles ander phant ober auszred stb. — *Kozmas goltschmid* hat Burgerrecht gewonnen am dinstage negst noch Lamperti, vnd hat gebenn ofs Rathaws pro contento flor. I. dedit. 1493. Franchali Miclos (tilalma) super *Kozma goltschmydin* flor. $\frac{1}{2}$; dovor versetzt sy ein iren garten also: wurde sy em nicht bezalen als czweschen In gemacht ist, so mag er mit dem garten chim als alle Recht dorubr dergangen weren stb. *Évszám nélkül* az adókönyvekben: Am Stege: *Cosmas Goltschmit*. ort. I., dedit. Prima pars Czigelgas. *Domus Cozma goltschmit*. (üres).

48. *Fabianus Goldschmied*. 1490—1491. Polgárjogot 1490-ben nyer. 1491-ben kisebb tilalomban, mint szenvedő fél, szerepel. 1490. *Fabianus goltschmith* hot Burgerrecht gewinnen am dinstage negst noch visitationis Marie; er sal geben aufs Rathaws florenesz II. 1491. *Cozmas goltschmit* (tilalma) of *Fabian Goltschmit* fl. III. ort. I. In XIII tagen.

49. I. *Anthonius Goldschmied*. 1493—1520. 1493-ban polgárjogot nyer. 1497—1520-ig városi senior. 1520-ban első czéhmester. Meghal ugyanazon évben. Mint segéd Michel Goldschmiednél 3 évig állott munkában, miről, már mint kassai mester, 1507-ben tesz említést, egy, a városi tanács előtt lefolyó perben. Jeles tehetségű ötvös volt s a kassai Szent-Erzsébet-egyház részére is készített a tanács megbízásából ötvös-műveket, melyeknek 1520-ban bekövetkezett halála után felmaradt ezüstjére egy városi tanácsos özvegye javai ellen a biztosítást a törvény előtt foganatosítja. Háza volt a Twergas-ban, a Richtersdörffel-ben kertje, a kassai hegyen pedig szállója, mert az 1521-ik évi borszámadó-könyvben mint bortermelő említették. Fia, János, kit a periratok *Baccalaureusnak* neveznek, Krakóban lakott s már neve is tanusítja, hogy tanult férfit volt. Valószínűleg ő az a *Johannes baccalaureus*, ki mint királyi orvos és író Krakóban nagy hírnévre vergődött. Későbbben Kassára tért vissza, a hol Cromer Annát nőül vevén, a városi patriciuscsaládok egyik legelőkelőbbjébe házasodott bele. Tudtunkkal Cromer Annától két gyermeke, János és Zsigmond született, a kiket azonban csakhamar elvesztett. Emlékükre 1583-ban a Szent-Erzsébet templomban epitáfiumot állíttattak a bánatos szülők, mely epitáfium a templom legutolsó javításáig annak falába volt beépítve. A renoválás alatt a «renovátorok» ezt a síremléket is a többi megbecsülhetlen sírkövel együtt vandál módra kidobálták a templomból, örök dicsőségére Kassa városának s a felsőbb és legfelsőbb intéző köröknek. Az epitáfium két részből állott. A felső rész egy 102 cm hosszú és 67 cm széles homokkőlapot képezett, melyen a tövissel koronázott Ecce-Homonak álló alakja volt góthikus fulke alatt bas reliefben kifaragva. Ez alatt volt elhelyezve az 53 és fél cm hosszú s 31 és fél cm széles vörös márványlap, melybe lapidaris betűkkel e fölírat volt bevésve:

SINGVLARIS INDOLIS OPTIMEQ SPEI
INFANTIBVS IOANNI ET SIGISMVNDQ
EODEM ANNO SANCTE IN CHRO DEFVNCTIS
IOANNES ANTONINVS PHILOSOPHIÆ AC
MEDICINÆ DOCTOR ET HONESTA MA-
TRONA ANNA CROMERIANA PARENS MO-
ESTISSIMI FILIOLIS VNICE DILECTIS HOC
MONVNTVM Fx Fx Aº DNI MDLXXXIII.

Másik fia: *Anthonius junior*, 1518 és 19-ben mint kassai ötvösmester ismeretes. (Lásd alább.) Jánosnak sógora volt Péter yspan, ki elébb Szikszón, később Aszalón lakott. A tanács előtt 1521-ben *Péter yspannal* együtt beismeri, hogy a hagyatéknak öt megillető részét, a mely «Ryngk, portgwrtel és ander geschmaid»-ból állott, pontosan s megfelelő részben kikapta. A másik rész Péter ispánra esett. *Anthonius* özvegye 1530-ban még életben van s egy «Verbot»-ban szerepel.

Anthonius mesternek egy remek vésetű pecsétlője ma is őriztetik Kassa-város levéltárában.²⁾

A 60 milliméter átmérővel bíró, köralakú ezüst pecsétlő, mely tulajdonképen egy fél centiméternyi vastagságú, a megfogásra szolgáló függőleges lemezkével bíró lapot képez, a kassai titkos levéltárban őriztetik. A pecsétlő közép mezején szép renaissance stílusú pajzsot látunk, melyet bő redőzetű tunikába öltöztetett szárnyas angyal

¹⁾ Kassavárosi nyilv. levélt. No 513.

²⁾ Bővebben lásd: *Mihalik József*: Kassaváros nagy pecsétje 1504-ből. Arch. Ért. Uj folyam, XV. kötet, 370—372. lap.

tart. A címertársaiban Kassa városának II. Ulászló által 1502. Budán, «in festo conceptionis Virginis gloriosæ» kelt adományozó levelében megőrzött címertársaiban látjuk felül a három liliummal, középen a négy folyóval s a lengyel félsással, alul pedig a candalei Annának címertársából vett liliumokkal, melyet a címertársaiban vonatkozó ferde pólya oszt két mezőre. A pajzson két zárt csőrű sas nyugszik, melyeknek koronáiból liliumokkal díszített sasszárnyak nőnek ki. A pecsét kerületén, többszörösen meghajtogatott mondatszállagon, e bevéselt lapidáris legenda:

SIGIL LVM CIVITA TIS · CASSA ·

A pecsétlő hátlapja lapidáris betűkkel bevéselt sorokban őrizte meg a mester emlékét és a készítés évét:

† LIBER · AB · OFFICVS · GAVDENS.
ANTONI9 · ARTE · HOC · CELAVIT.
MAI9 · QVD · HABET · MEA · CASSA.
SIGIL · 1 · 5 · 0 · 4.

A pecsétlő, eltekintve a csőrű sasok gothizáló jellegétől, minden részletében tiszta renaissance stílusban van tartva. De, bár a renaissance hatása alatt Zsigmond király uralkodása első évtizedeiben tűnik is fel az oklevelekben Kassa latinizált neve: *Cassovia*, pecsétünkön Kassának még régi nevével találkozunk.

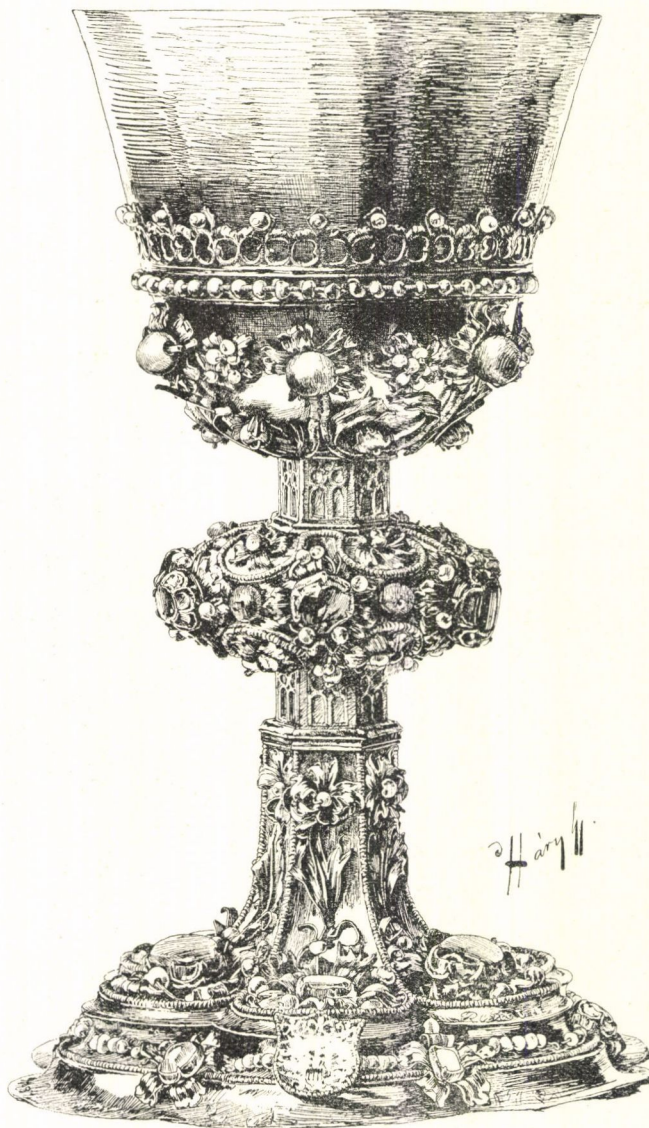
Magáról a pecsétlőről csak elismeréssel szólhatunk. A heraldikailag korrekt elhelyezés, a festői beosztás s a technikai pompás kivitel oly pecsétlőre avatja azt, melynek párjára ritkán találunk hazánkban.

Antoniusnak egy 1520-ban kelt s alább egész terjedelmében közölt leveléből megtudjuk továbbá, hogy Stöckel Lénárt bártfai bíró ugyanezen évben megrendelte nála Szent-Pál «képét» s hogy Antonius mester Margaretha napja táján már hozzáfogott a munkához, ezüstöt is vett a műhöz s hogy a kezekkel már részben el is készült. Múltán felmerül a kérdés, miféle «kép» lehetett az, melynek elkészítésével Antonius mestert, az ötvösöt, a bártfaiak megbízták. A bártfai Szent-Egyed templomban a szent-kereszt oltárának jobboldali szárnyán — miként azt Myskovszky írja — a többi apostol között ott találjuk Szent-Pál apostolt is. Hosszú hajat s ugyanilyen szakált visel, bal kezében kivont, hosszú, egyenes pалlost tart s teste biborszínű, aranyozott szegélyű köpenybe van burkolva. Hogy ez a kép nem lehet azonos az Antonius mesterre bízott «kép»-pel, azt bizonyíthatja azon körülmény is, hogy az oltárszárnyak összes képei egy kéztől eredők, de nem is volt szokásban az oltárszárnyak képeinek elkészítését külön-külön mesterekre bízni, holott esetünkben Antonius ötvös csupán csak Szent-Pál «képének» ábrázolásával bízták meg a bártfaiak. Továbbá meg semmiféle adatunk sincs arra nézve, hogy Antonius mester ötvös is, festő is lett volna egy személyben. A nála megrendelt tárgy nem is lehetett «kép», hanem szobor, avagy dombormű, a mire teljesen ráillik a német «bild» kifejezés, melylyel nemcsak festett képeket, de domború műveket is szokás volt megjelölni. Valószínű, sőt csaknem teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy Antonius e művét el sem készítette, mert «Mittwoch vor Margaretha» (mi július 20-ika előtti időpontot jelez) kelt levelében említi a mester, hogy *csak néhány nap előtt* kapott megbízást e tárgyban a bártfaiaktól, hogy a műhöz hozzáfogott s a kezekkel *részben* már elkészült. Ugyane levelében a mű továbbfolytatásához szükséges anyagok elküldését is kéri s értesíti megrendelőit, miszerint ezüstöt is vásárolt már. Megérthetjük e sorokból, hogy ezen időben a mester még csak a kezdet kezdeténél volt s talán nem csalódunk, ha abbéli gyanunknak adunk kifejezést, hogy Antonius ekkor még el sem kezdte a megrendelt mű kidolgozását s csupán azért jelezte a kezek részben való elkészítését, hogy a megrendelést tőle vissza ne vonhassák a bártfaiak. Jogunk van ezt feltenni két körülmény alapján, hogy t. i. Antonius egyrészt a bártfaiaktól a műhöz való anyagoknak elküldését még csak kéri, másrészt, hogy ekkor értesíti őket a nyers ezüstanyag beszerzéséről. Hiteles adatokkal igazolva találjuk, hogy Antonius mester 1520. július napja táján már nincs az élők között. Valószínű, hogy december legelső napjaiban hunyt el, mert a kassai tanács «feria quinta in die Lucie virginis» teszen özvegyénél a férje után fennmaradt ezüstre tilalmat, s ha feltételezzük, a mi emberileg megengedhető, hogy 2—3 havi betegeskedés előzte meg halálát, nyilvánvaló lesz, hogy ötvösünk el nem készíthette azt a munkát, a melyet július derekán még csak megkezdett volt s a melynek elkészítésére 2—3 hónapja volt csupán. E kombináció alapján az Antoniusnál megrendelt Szent-Pál tehát ma hiába keresnők Bártfán. Az előbb leírt s bemutatott remek

Kassaváros nagy pecsétje. Anthonius műve. 1504.

pecsétlővel kapcsolatosan bemutatjuk itt azt az aranykelyhet, melyet, a kehely száján látható felírás szerint, 1502-ben készített Kassa városa, mit a kehely talpára erősített városi címér bizonyít. Ezt a kelyhet nem készíthette más ötvösmester, mint Antonius, jóllehet készítésének évében még öt más mester is él és működik Kassán. Direkt bizonyítékok híján negatív okokkal érvelünk állításunk mellett. A városi jegyzőkönyvekben Antonius mesteren kívül más ötvös nem szerepel mint olyan, ki a székesegyház számára dolgozott volna s mintán Antonius mesternek 1504-ben készített pecsétlőjéből meggyőződhetünk, hogy kitűnően értette dolgát, nem lehet okunk öt elmellőzöttnek tartani éppen akkor, a midőn a város egy remek kivitelű aranykelyhet szándékozik készíttetni. A kehely talpa hatkarélyú, sima peremű; a karélyok érintkezési pontjain egy-egy drágakő bibéjű

Antonius aranykelyhe a kassai székesegyház kincstárában. 1502.

ötszirmú virág ül, vágott, hajlított s bordázott aranylemezből alakítva. A hat czikkelyű stylust, valamint a talp peremének felső szélét, recézett sodrony szegi be s a beszegett mezőket a stylus alsó karélyain, valamint belső lapjainak területén vágott s bordázott aranylemezekből alakított virág- s lombdész fedí. A virágok szirmain belől 1—1 ékkő ül, a lombozat felső széleit érintő apróbb virágok bibéit pedig egy-egy gyöngyszem alkotja. A nodust a stylustól elválasztó gyűrűk — felül-alul — ablakokat példázó csúcsíves mértani művekké vannak kitöltve, míg a nyomott nodus recézett sodronnyal bekerített mezőit s az ez által szabadon hagyott tér a stylusnak megfelelő modorban van díszítve. A harangalakú cuppa kosarán alul apró szemű gyöngyökkel határolt liliomvégű pártát látunk, melynek minden kiemelkedő levelében 1—1 apró gyöngyszem foglal helyet. A cuppa testét ugyancsak vágott s bordázott aranylemezből alakított lomb s virágdész fedí, ez utóbbiak közepén 1—1, összesen hat nagyobb

szemű igazi gyöngy ülvén. A kehely talpára van erősítve a Kassa város megbővített czimerét hordozó paizs zomán-czozott műben. Feltűnő itt az a körülmény, hogy e paizsnak alakja *tökéletesen azonos az Antonius által 1504-ben metszett pecsétlő czimerpaizsával*. Hazai középkori és egykorú kelyheink között ezzel megegyezőt hiában keresünk. Oly sajátosság ennek díszítési modora, különösen a *vágott, bordázott s a többszörösen meghajtogatott aranylemezekből alakított virágokat s lombozatot tekintve*, hogy a munka technikája egy, a conventionális modortól teljesen elütő ötvösnek *egyéni* bélyegéül szolgálhat s többi munkájának felismerésére vezethet, a mint hogy tényleg vezetett is. A szepesiglói r. k. plébániatemplom tulajdonában lévő ezüst, részben aranyozott s álékkövekkel díszített feszület¹⁾ technikáján feltűnő hasonlatosságot, mondhatjuk: teljes azonosságot mutatnak azon ezüstlemezről metszett, bordázott s hajtogatott lomb- s virágdíszítések, melyek a párkányról lehajlanak s a melyek a nodus alatt s a kereszt végein díszelnek. A kereszt nodusából két oldalt lombos, virágos, gyümölcsös ágak nőnek ki s az egyik oldalon János, a másikon Mária ezüstműből öntött szobrai hordozzák. Bár a kereszt nem elsőrendű ötvösmű, mégis az imént jelzett, hajtogatott s bordázott lomb- s virágdíszítésnél fogva, melyek a kassai aranykelyhen található díszítésekkel analógok, különös figyelmet érdemelnek. S mert a kassai székesegyházi kincseknek 1516-ban eszközölt összeírásánál e kereszt felemlítették s a leltárban: *«Item cyn weysz²⁾ creucz, myt Johanne vnd Maria, continet Marc. VII., pizet, XII»* cím alatt szerepel, de az 1604-ben felvett leltárban az többé fel nem található, s miután tudjuk, hogy a nagy tűzvész után, 1556-ban, a kassai tanács jelentékeny mennyiségű egyházi kincset, a többi között pedig négy keresztet is, eladott: nagyon valószínű, hogy e kereszt a kassai kincsek közül való s hogy annak készítője Antonius mester. Ama körülmény, hogy Antonius a városi pecsétlőt renaissance modorban metszette, nem gyengítheti meg érvelésünket, miután világi tárgyaknál s talán éppen egyenes megbízás folytán, ezen irány könnyen érvényesülhetett, míg a gotikus ízlés, különösen az egyházi tárgyak készítésében, sokáig fentartotta magát, mit már az említett aranykehelynél is észlelhetünk. A technika egyéni jellegű analógiái alapján, mit műtárgyak keletkezésének idejére és provenienciájára nézve a bírálónak figyelmen kívül hagynia nem szabad, constatáljuk még, hogy a szepesi székesegyház XVI. századi aranyozott ezüstkelyhén,³⁾ a talp karéjainak összeszögellésénél lévő levelek, a noduson látható virágok s a cuppa kosarának lombozata sok tekintetben megegyezik úgy a kassai aranykelyhen, mint pedig az iglói keresztben lévő díszítésekkel. Hogy a szóban forgó kehely gyűrűjén a renaissance kezdetére utaló acanthus-levelekkel találkozunk, az csak megerősíti nézetünket, mely abban nyilvánul, hogy valószínűleg e kehely is Antonius mesternek munkája, vagy általánosabban szólva: ugyanazon egyén kezeiből került ki, a ki a kassai aranykelyhet s az iglói keresztet készíté. 1493. *Anthonius goltschmid* hot auch Burgerrecht irfolget am obe schrieben dinstag (t. i. nach Corporis Christi) vnd er sal geben noch den herrn irkentuisz; d(edi)t. 1494. *Jorg Schneyd goltschmithgesell ist frey gestelt von Antonio goltschmith. 1495. Anthonius goltschmith (tilalma) off dy Neysseryn 2 IIIc ung. 1496. Vorboth Bartholomei Zothmari. Am Mittwoch negst vor Agneti hat er verboten XVIII flor. vnter Anthonius goltschmyth, dy er dem petro Brechtel sold gebenn stb. 1501. Az adókönyvben: Twergas Domus posterior Anthony goltschmith dedit IIII (fl ?) per defalcationem accomodati. — A Richtersdörffelben kertje van. 1507. Der Mester Anthoni Goltschmyd mint tanu «hat bekant, wy her drey Jor gedynt hot bey dem Michel Goltschmydt» stb. szerepel *Michel aurifaber* testamantomának tárgyalásánál. (Lásd: *Michaelis Aurifaber!*). — A Richtersdörffelben kertje van. 1509. A Richtersdörffelben kertje van. 1511. Am montag noch Andree hat der ersame Anthoni goltschmidt eyn vorbot geton auff alle gutter des Jorg Gabriels etlich schult halben. 1517. *Anthonius goltschmid* fide jussor Johannes mensator polgárjogának megszerzésénél. 1520. Ffruntlichen grusz zwvor. Ersamer wolweiser herr Lenhart, Noch dem ewer Namhafftige weisheit in kurz vorgangen tagen mit etlichen ewren herren, ewer herschaft wol wissent, mit mir ayn geding gemacht desz pildesz halben sancti pauli, desz ich den gutwillig auffgeneinten (?) hab vnd mit gotes hilf zw vorpringen, demnoch pit ich ewer W. dy ding dy darczwo gehoren alle herap zw schicken, ich will e. w. mit der Arbeit nit vorczihen, sunder von stat zwmachen. Ich hab schon dy hende aynes tailen gemacht vnd dyweile an der silber dorczw genommen auff daz ewer arbeit von stadt gehen sal vnd noch dem ich vormalen ewer W. mitsampt den andern herren gepeten hab, wen esz füge, ader furlewte vorhanden weren, mir etlich legel bir zw schiken vnd was das selbige gestehet, sal alles an der arbeit ap gehen vnd wirt mir ayn grosse frewntschafft sein, wenn ich main, dy weile Casch gestanden sey, ist kain schentlicher boser trunk gewesen, als iczunder, an wein vnd bir, dy lewte mussn krank werden. Dorume mir zweifelt nit, ewer W. wirt zw zeyten an mich gedenken. Meyn Nochper, der herr Mathias, leth mich nith zw zeyten mit ayner kommen bit wen er hot das ich im denne ser dankende bin. Geben zw Cascha Mitwoch vor Margaretha 1520. *Antonius goltsmid* zw Cascha, ewer W. pesunder gutter gunner vnd freundt. *Kivül*: Dem Ersamen weisenn herren her lenhart Stokel Richter den*

¹⁾ Ki volt állítva az 1884. évi magyar történelmi ötvösmű-kiállításon. Fénynyomatú ábrája közölve az «Ötvösművészet remekei» I. kötetében.

²⁾ Hogy itt *fehér*-nek említették a keresztet, mit sem szól állításunk ellen, mert annak részben való bearanyozása később is megtörténhetett.

³⁾ Ötvösség remekei. II. 87. l. Ábrája fénynyomatban közölve.

koniglichen Stad Bartphal, meinen gunstige herrn vnd freunt. 1520-ban első czéhmesternek választatik. Ugyanezen évben meghal. — Vorbot hern Mathia greff. FERIA quinta In die lucie virginis hatt der namhafftig her Mathias greff rottman dy czezt eyn vorbot gethan off alle gutter *Anthony goltschmydynn* von wegen *etlich Sylbers*, das er noch ijrem herrn zwm der Kyrchen *scte Elizabeth zcw arbeyten gegeben hatt*, bys czw gütter rechnung. Actum hora 9 ante meridiem stb. 1521. Am donerstag In die Sancte Lucie Greff városi tanácsos újból tilalmat tesz az özvegy javaira az előbbi pontban említett ezüst miatt. — Arestum *Johannis Bacchy* (sic!) *filij Anthony aurificis*. FERIA quarta in die sancti Dionisy Martiris discretus Johannes aurificis arcium *baccalaureus* petit arestationem super fl. 35 apud volfgangum wytwer, quos sibi dominus Achatius presbiter olim capellanus Cassoviensis commodato dedit, usque ad juris discussionem. stb. — Freyszagung her Hannes schewczlich vor dem *Johann baccalaureus, anthoni goltschmidt szon*, wnd peter ysphan von czykso (= Szikszó). Es ys zcw wyssen, das in vigilia Circumcisionis domini vor sytzendem Rott personlich kommen yst der ersame *Johannes baccalaureus*, eyn szon ethwen des vorsyichtigen *Anthoni Goltschmydcz* szeligesz gedeehnesz, eynwoners dyszer statt, mitzamt dem vorsyichtigen peter ysphans seynem schwager von czykso, wnd haben gwtwillig eyn bekanth wnd erzelth, wy das sy bede von dem manhaftigen wnd wayesem hern hannes schewczlich awsz alle gwttern seyner schwester, dy er wnder seyne henden ader gewalten hot behabth wnd was dor awsz yn bede czw gebwrth erhaben wnd entphangen haben, alsz nemlich von *Ryngk, portgwrtel* wnd *ander geschmaid* alszo dasz yn der genante *Johannes baccalaureus* wnd peter ysphan von czykso haben lossen wol genwgen, wnd vorsproch yn dy szeynne nicht wellen bekwmmern wnd an fechten, Swnder den vorgemelthen hern Hannesz schewczlich allenthalben frey queyt (=kvitt) wnd gancz ledyg sageth vor allem mencklichen czwspruch stb. 1522. Vorbot *Johannes Bactij golschmijdt szun*. Am montag trium Regium hatt der vorsichtige Bacty, des *Anthonius Goldschmidt szun*, eyn vorpott gethon off alle dy gutter beweglich wnd wnbeweglich, erfarene wnd vnerfarene allhie zw Kaschaw des peter ispany von azalo, seynes Schwagersz, bysz zcw reichten stb. 1530. Juria *anthoni goltschmydyn*, hat mit recht auf peter Kürschner erlangt fl. 16. In 14 tagen.

50. *Jurg Scheyd (Scheider?)*, *ötvöslegény*. 1494. 1494-ben Antonius Goldschmied által bizonyos per alól felmentetik. Valószínű, hogy a pénzverő-háznál működött. 1494. *Jurg Scheyd, goltschmithgesell*, ist frey gestellt von *Anthonio goltschmith*.

51. *Mertn Behem Goldschmied*. 1495—1496. Polgárjogot 1495-ben nyer. 1496-ig kisebb peres ügyekben szerepel. 1495. *Mertn Behem, eyn Goltschmyth*, ist auch mitbwrger worden am freitag vor Anthony; er sal geben ofs haws (t. i. Rathaus) fl. I pro contento. — Vorbot Nicles Seybet. An demselben tag (t. i. feria sexta ante Thomæ apostoli) hot er vorbot geton off III kupfen wegen des *Mertn Goltschmith*, dy in der Reich Steffano haws stb. — Nicles Seybet (tilalma) of *Mertn goltschmith* fl. VIII vnd 1 gulden ringk. 1496. *Jurg blow* (tilalma) of *Merten goltschmith* fl. IIII. Schond. — Sigmund Richter (tilalma) of *Mertn goltschmith* fl. IIII. Schond. — Vorbot *Mertn goltschmydynn*. Am geschriebenen Mittwoch hot sy vorboten dy XXV gulden zum Crystoff pawr, dy er sold geben am haws, das er kauft hot von paul Czipszer stb.

52. *Michael Schoen, dictus Aurifaber*. 1496. 1496-ban polgárjogot nyer. «Dictus aurifaber»-nek neveztetvén, nem bizonyos, ötvös volt-e, vagy csak egy ötvös család ivadéka. 1496. Eodem die (t. i. feria sexta post Francisci) obtinuit jus civile *Michael Schoen, dictus Aurifaber*, et dedit ad pretorium pro contentis florenos 1. — dedit.

53. *Jakub Müentzer*. 1499—1510. 1499-ben jelentkezik tagul a kassai *Cromer-Bruderschaftba*, de csak 1504-ben iktattatik be. Mint ilyennek le kellett mondania mesterségéről. 1507-től 1510-ig városi senior. 1499-ben beáll a kassai kereskedők *Bruderschaftjába* és tartozik megadni a nagy lakomát («das grosse mol»). 1502. Keltor Janus (tilalma) super *Jakob Montzer* fl. IIII. $\frac{1}{2}$ X in III tagen. 1504. *Jacob montzer* hott gewonnen bruderschaft der Cromer 1504. am Sontage vor (üres). 1507. A Cromer-Bruderschaft által *fyer-meisterré* választatik negyedik helyen. «Ist gescheen am Sontag In dem fasznacht». Ugyanekkor a társaság pénztárába: dedit $\frac{1}{2}$ 25. 1508. Ugyanezen Bruderschaft által harmadik helyen *fyer-meisterré* választatik s fizet a társaság pénztárába 25 denárt. — Dy kyrchenfatter Sancte Elizabeth haben erlangt Am dinstag nach letare auff den *Jakub Müntzer* fl. V, In XIII tagen, von wegen des begrebnesz seynes vaters. 1509. A *Cromer-Bruderschaft* pénztárába fizet 25 denárt. 1510. Ugyanaz.

54. *Paul Edling Goldschmied*. 1501—1514. Neve, leginkább mint peres félé, 1501—1514-ig fordul elő a városi jegyzőkönyvekben. 1501-ben a Twergasban lakik. 1502. *Paul goltschmyth* (tilalma) of Lemeschy Janus, das er Im dy büx zalenn, was sy wert ist. In XIII tagen. 1504. *Paul goltschmidt* (tilalma) auff *Jorg Kürschner* fl. I. $\frac{1}{2}$ XXV. In XIII tagen. — Tilalmat tesz: auff Nicles barbirerin fl. XVIII, dy den vormolsz *Jurg blo* von Croka vor dreyen Joren auff XIII tagen zw bezcalen auch erlangt hot, Ist awch hewt dem mester pazolt vor phendet worden, das das Jore wider tag eyn phandt seyn sall. 1505. Vorbot *Master Paull goltschmids*. Am tag der heyligen dorothee hat her eyn vorpot geton auff des Master Nicles barbiers hawsz, von wegen fl. XVIII. — *Master paul edling Goltschmid* (tilalma) auff dy mester Nicles barbirerin fl. XVIII. 1506. *Paul Edling goltschmidt* mit *Master Nicles Barbirerin*. Es yst czw wissen, noch dem alz den vor sitzenden Rott dy t(ugendhafte) Fraw N., Ettwen Nicles Barbirerin eynbekant hat, alz den auch yn dyszem buch (t. i. a Stadt-

buchban) begriffen ist, das der Erszamme *Master paul Goltschmid, Edling* genant, auff yrem hausz hat schult fl. XVIII durch recht erlangt; derselben halben haten zy Nw mit eynander eyn fravntlich vortragen gemacht, Alzo, das zy im reszt geben hat fl. I. . . . zal ym dem genannten Master paull jerlichen auff Circumcisionis domini wvorzüglich geben fl. II, bis in voller czalwng der genannten Summa wnd das bemelte haws zal dy weyll seyn tphant seyn, bys her volkomlich czalt wnd wide rauch was her auff das recht gewert hat, alz LXXXIII $\frac{1}{2}$ sal sy ym gleych woll widerkeren stb. 1507. Master paul goltschmidt hat erlangt auff master hanes bewtler $\frac{1}{2}$ Ic. 1509. Dem paul Goltschmidt ist czw getelt worden der weyngarten des Master Steffen czemermans alz der kauff gesehen ist, welchen der Chizar Mathe gekaufft hat stb. — *Paul Goltschmidt hat . . .* vor Sitzendem rott den Testamentern des Greger Wngern nidergelegt, wnd czalt an dem haws des gennenten Chreger wngers fl. XXXIII. — *Paul goltschmidt hat erlangt auff den Nicles grünberger $\frac{1}{2}$ IIc.* In 14 tagen. 1510. Am freitag vts hat der erbare *Master paul goltschmidt* ein vorbot geton auff alle gütter des master Nicles schuster, bis czum rechten. — Mester allexius meszner eyn vorbot geton auff die Schult des Steffan czemermans, bey dem *Mester paul goltschmidt*. — *Mester Paul Goltschmidt hat erlangt auff den mester peter Schuster $\frac{1}{2}$ Ic.* — *Paul Goltschmidt hat erlangt auff den herman Chetzel eyn eydt yn XIII tagen,* das her ym nicht hat czw gesagt dass haws des Nicles schusters czw halden yn dem kauff, als er der czyler hat wellen kauffen. 1511. A prima pars Favlgas ban kertje van. 1512. *Paul goltschmidt hat erlangt auff den Garay peter fl. I $\frac{1}{2}$ VIII.* Aber das her yns wider also vil mist furen sal. 1514. Item *Paul godtsmitt* hath genomen auff 1 man hynder wnd forderteyl wnd mayszel, hwth wnd eyn kregel schwrcz. (T. i. ünnepi körmenet alkalmából a várostól kivette: egy emberre való pánczélnak mellő s hátsó részét s a könyökvasat (Mayszel); továbbá kivett egy kalapot s egy kötényt).

55. *Váradí ötvös Bálint. 1502—1526.* Nagyváradí származású volt. 1502-ben már kassai mester. 1544-ben mint prolocutor a városi communitas tagja. Meghalt 1546-ban, mert ezen évtől neje Anna említettik. 1502. *Valentinus Aurifaber de waradino* (tilalma) super *Anthonium Aurifabrum* fl. V $\frac{1}{2}$ XX de residuo quod non amplius accepisse nec pluris precii fuisset argentum stb. 1544. *Valentinus aurifaber* prolocutor communitatis cœmit vineam hospitalis a senatus consulto in vineto castri Boldogkew, Radimal vocato, sitam, florenis triginta duobus flendrie restitutus stb. 1546. Relicta Bendiecti literati quondam notary arestavit omnia bona et vas argenteas *Valentini Aurifabri* fl. 10 stb. — Joannes Thomazius tilalmat tesz *Valentinus eutwes* özvegye szöllőire, «quo ad ipsi inter se concordale poherunt». — FERIA tertia ante Martini. *Domina Anna, relicta Valentini Eutwes,* causam, quam habuit ex parte hereditatis cum suo marito reperte, jure mediante optinuit ita tum vt relicta vxoris Benedicti literati olim notary et mulieri alteri ex eadem consanguinitate natae ita vt ipsarum et (?) . . . fassione testamentum *Valentinus Aurifaber* feceret, det duo vasa vinorum, unum Cassoviarum alterum extran cum cetera omnia possideat nam *valentinus Wtues* cum sua vxore simul hereditatem et res quesiverent.

56. *Conrad Goldschmied. 1505—1510.* 1505—1506-ig városi senior. Bár 1510-től a tilalmakban csnpán neje szerepel, Konrád mester még életben van. 1510. Vorbot der *hauszfrau Conrad goltsmids.* Eadem die hat dy erbare frau N. Conrad goltschmiden eyn vorbot geton auff etliche schult.bey yrem Szon hattos benedick, welche her der hauszfrauen ettwen des Thobiaschen schuldig ist; mit wissen des hernn richters. — Frau N. *Conradt goltschmiden* hat vorsitzenden rott vorsprochen dorine, das der erszame Peter Wolgerot von Bartphel auf sy in vorgegangener czeyt durch recht erlangt hat fl. XII, dy selben yn onvorczüglich czw czalen flor VI auff Georgy wnd fl. Vj auff tphingsten Nestkomstig.

57. *Vitalius Fischer Aurifaber. 1505—1522.* Polgárjogot 1505-ben nyer. 1518-ban Komoróffszky Mátyásné Böödből a neki feldolgozásra átadott ezüst értéke fejében lefoglaltatja összes ingó s ingatlan jószágát. Egyébként neve leginkább mint tilalmat tevő s tilalmat szenvedő peres fél szerepel. 1505. *Vitalius Fischer aurifaber* feria sexta post festum beati Mathei apostoli Jus Civile est adeptus. 1506. Vorbot Johannis Stadtlekok. Am Montag noch Judica hat her eyn vorbot geton auff alles geschmeyde der hannsz Wegerin bey dem Master *Vitalius goltschmydt* stb. 1507. Frau Kattus (tilalma) auff *vitalius goltschmydt* eyn aydt in XIII tagen. — *Vitalius Goltschmydt hat erlangt auff pal grolocken $\frac{1}{2}$ IIC* stb. *Vitalis goldschmid* házat vesz a faulgasz-ban Kilenczes Jacab és Peter perschell-től. 1510. *Vitalius Goltschmydt hat erlangt auff den paul Grolock,* das her ym dy Marek silber sal aber widerschaffen. In XIII tagen; dy her ym gelyen hatt. 1513. Vorboth *Vitalis Goltschmydt.* Am Sonntag vor Francisci hatt meyster *Vitalis Goltschmiedt* eyn vorboth gethan auff dy weyn Cotzo Myhals von wegen fl. V stb. 1514. Thomas Gurtler hat erlangt auff den *Vitalis goltschmydt* fl. I $\frac{1}{2}$ LV. — *Vitalis goltschmydt* hath genomen auff eyn man hynder wnd forderteyl wnd mayszel, hwth wnd eyn par hanthzwth. (T. i. ünnepi körmenethez ezeket vette ki kölesön a városházáról). *Vitalis goltschmid* (tilalma) off den greger creczmer V ledyge (?) halbe kuffen wnd II legel. In XIII tagen czw czalen. 1515. Die visitationis hatt der Meyster *Vitalis goltschmydt* eyn vorbot getan off fl. I bey dem Meyster *peter goltschmydt* von wegen Caspar kannengysers. Bys czum rechten stb. — Am mytwoch noch Ambrosy hatt der erbare *Vitalis goltschmyd* eyn vorbot getan off alle vnd yczliche gutter paul grolocks, nichts ausgenommen. Bys zum rechten. — FERIA VI-a post francisci. *Vitalius goltschmid* (tilalma) gegen Græger creczmer 5 kupa és VI legel bor miatt, 14 napig. — FERIA sexta post lucea virginis hat der *Vitalis goltschmydt* des Casper Kannengysers bis zum rechten. Actum Hora 12 post prandium. 1516. Am mytwoch noch Ambrosy hatt der Erbare

Vitalis Goltschmydt eyn Vorbot geton off alle vnd ytzliche guter, nichts ausgenommen, der Paul Grolocks bys czum rechten, hora 10 ante prandium. 1518. Arestum generose domine consortis Mathie Komoroffszky. Die 2 hora ut supra fecit arestationem honorabis N. presbyter in persona generosæ dominæ N. Mathiæ Komoroffszky de Bewd super omnia bona tam mobilia quam immobilia ipsius magistri *Vitalis aurificis*, racione certarum rerum argenteriarum sibi ad laborandum creditarum, usque ad examinationem stb. — Ambros Zyrkler in persona magistri *Vitalis aurifabri* obtinuit duam . . . domini Balthazaris Gewlch fl. 7 adsolvendum in 14 diebus. 1519. Her paul Amman (tilalma) off *Vitalis goltschmit* fl. 1, wen er ist zum burger worden vor den Belsey Andras. 1520. Arestum nobilis Ladislav de Barcza. Die dominico ante Galli nobilis Ladislaus de Barcza fecit arestationem super omnia vina magistri *Vitalis aurifices*, racione certorum debitorum usque ad juris examinationem stb. — *Vitalius goltschmyd* (tilalma) off Stenczel trometter $\mathcal{L}$ LXV. 1521. *Vitalis goltschmyd* (tilalma) off fraw Katharina hanusz Newsteren eyn Huth vnd Perleyn vnd eyn kolner, erlangt hatt in 14 tagen czw czalen. — A bor-számadás adata szerint ez évben *Vitalisnak* III $\frac{1}{2}$ K(üpfen) bora termett. — Johannes Ferber városi bíró a tanács előtt *Vitalis goltschmiddal* egyezséget köt, hogy 8 frtért ez utóbbi öt és örököseit a szőlőkertjén átvezető úton lovagolni s szekérral járni engedí. 1522. Item am abend Corporis Christi hat komerocy Andraschny eyn vorpot gethon off das *Vitalis goltschmydt* Hawsz stb.

58. *Conrad Kalb, Goldschmied von Nurenbergk. 1507.* Nürnbergi származású. 1507-ben lesz kassai polgárrá. 1507. Am freitag vor Assumptionis Marie, hat *Conrad Kalb goltschmyd* von Nurenbergk erlangt purgerrecht.

59. *Laurentius Schueler von Medvesch. 1508—1528.* Az aktákban rendszeren *Lorenz Goltschmyd Mydwischer* név alatt szerepel. Ha magyarországi eredetű, úgy származáshelye lehet a szatmármegyei *Oláh-Meddes*, vagy a nyolcz Medgyes közül valamelyik, az alsófehérmegyei *Medves* (Urszu), vagy a temesmegyei *Medves*, vagy akár a zólyomi és vasmegyei *Medves* községek egyike. Ezt adatok hján pontosabban meghatározni nem lehet. Polgárjogot 1508-ban nyer. 1516—1521-ig városi senior, 1522—28-ig consul, 1519-ben czéhmester. Vagyonos volta mellett bizonyít, hogy a városi tanács által a Katzianer részére kivetett kényszerkölcsönhöz első ízben 10 frttal, vagyis a fejenként kirótt összegek egyik maximumával járul. A második kiróvás alkalmával 11 frttal járul a kölcsönhöz; ugyanekkor a kassai bíró 100, a jászói prépost 200, a mislyei prépostság pedig 100 frttal szerepel a kölcsönben. A harmadik kiróvás alkalmával ötvösünk 50 frtot fizet, tehát a kirótt összegek között, azok nagyságát tekintve, harmadik helyen szerepel. Özvegye, Dorothea, 1544-ben még életben van. Fia, Gergely, 1557—1564-ig kassai ötvötmester. 1508. Am tag Gothardi, *Laurentius Schueler*, eyn Goltschmidt von Medwesch, hat erlangt purgerrecht. 1514. Am bestimpten tag hatt der ersame *Mester lorentz goltschmydt* eyn vorbot getan bey dem Herrn paul Amman auff fl. X minus 1 ort., von wegen der schult *Vitalis goltschmydts*. Bys czum rechten stb. 1515-ben ugyanezen tilalmat teszi. — Fidejussor Jörg Keyszer von Klausenburg polgárjogának megszerzésénél *Lorentz goltschmyd mydwischer* név alatt. 1517-ben jótáll egy ötvös-legényért, kit a tanács megbírságot. 1518. Fidejussor Caspar Schönechel polgárjogának megszerzésénél. 1519-ben czéhmester. 1521. Fide jussor Georgius Sosch polgárjogának megszerzésénél *Laurentius aurifex* név alatt. 1522. Am mytwochen vor Anthony hat *Lorentz goldtschmydt* an stadt Hanus oplersz von Krokaw vornewet das vorboth, habende seyne machts breff, off dy gutter Jörg blos auch Etwan von Krokaw . . . bez dem Hern pryger rtb. — A «Platea Sancti Leonhardy»-ban kertje (allodium) van. 1524-ben *Lorentz goltschmydt «rotther dyszer statt»*, vagyis városi tanácsos néven szerepel ügyiratokon. 1525. Am dynstag hot her *Lorentz goltschmid*, dy zeit rott her, eyn vorbot gethon auff dy pesserwng auff gytter Bartholme Kwzner, dy er bey her Jorg Keysser hot, wnd bey dem her Materen Mydwischer bysz czwm rechten stb. — Am Sonnabet vor Judica hat her *Lorentz Goldschmid* eyn Vorbot gethan off eyn mor-denue schawb wnd eyn schavlad bay dem Johannes Kwrschner, bys tzum rechten. Actum hora XI-a stb. 1526. Am donnerstag vor Epiph. hat cristoff zepfmacher alle gytter des Thome tharnoffsky verboten bay dem *Lorentz goltschmid* stb. 1527. Egidí után való hétfőn tilalmat tesz Greff Hannes minden javára. — Ugyanekkor Hannes szysch szőlőkertjét, «von wegen etlicher scholth» tilalmazza. — Okt. 16-án a kassai pénzverő házhoz beszállít egy 2 márka s 8 latból álló (töredék) ezüst «Stuck»-ot, melynek finom fémsúlya, a pénzverő hivatal átzámítása szerint, 2 m. 5 l. és 8 nehezék. — Nov. 14-én ugyanoda beszállít egy 13 m., 10 l. és 12-nek tiszta ezüstöt tartalmazó «Stuck»-ot. (Töredék ezüstműl). Az összes beszolgáltatott ezüstért kap a pénzverő háztól készpénzben 152 frt 62 denárt. — Am donnerstag vor Lucie. *Lorencz goltschmidre*, a városi tanács, a Katzianer János, Ferdinánd generalisának fizetendő kényszerkölcsön részlete fejében kivet 10 frtot. Katzianer írást adott a kölcsönvett összegekről, melyet a tanács a titkos levéltárba helyezett megőrzés végett. 1528. Am montag noch Remiscere *Lorencz goltschmidre*, a Katzianer részére újból beszédendő kölcsön fejében, a város 11 frtot vet ki. — Am sonn-obend vor Invocavit napján *Lorencz Goltschmid* újból 50 frttal járul hozzá a város által Katzianernek adott kölcsönösszeghez. — Am mittwoch vor purificationis Mariæ megújítja tilalmát Hannes Schytzt összes java ellen. — Ugyanezen napon tiltja Hannes Zeef javait, melyek peter pynder mesternél vannak. — Hannes Seyczlich tilalmat tesz Hannes Sytecznek *Lorentz goltschmid* birtokában lévő szőlőkertjére. — Am montag noch francisci fraw *Lorentz Goltschmiedin* tilalmat tesz Paul Cromernek solthan Balasnál levő pénzére 5 frt és 36 denár miatt.

1544. *Laurentius etlwes özvegye*, Dorothea asszony, tilalmat teszen «contra gregorium figulum polonum, aureis filis et Margaritis contextum duum collarium ornamentum in wlgari «galler» tárgyában.

60. *Petrus Etwes de Zixo. 1510—1534.* Szikszói származású. 1510—1534-ig mint tilalmat tevő és szenvedő fél szerepel a peres iratokban. 1510. *Arestum Petri etwes de zixo.* Eodem feria quinta vts providus *Petrus Ottwes de Zixo* fecit arestum super omnia bona quondam Laurenty Kalmar stb. 1515. *Vitalis goldschmidt* tilalmat tesz *Meyster Peter goldschmid* ellen (Lásd: Vitálius G.). 1518. *Anthonius Goldschmyd* tilalma *Péter ötvös* ellen (Lásd ott!). 1519. *Anthonius G.* ellen tilalom tétetik *Péter ötvös* javaira vonatkozólag. (Lásd ott!). 1520. *Leypolt* (tilalma) off *Peter goltschmid*en $\frac{1}{2}$ 86. 1534. *Peter goldtschmyd* tilalmat teszen *Kosdri Emerich von Zina boraira*, melyek *Jorg Diaknál* vannak.

61. *Marcus Goltschmydt. 1512.* 1512-ben a polgárjogot nyertek lajstromában szerepel. 1512. Eodem die (t. i. ante purificationis Mariæ) erlangt (t. i. Bürgerrecht).

62. *Marcus Goltschmyd. 1515—1520.* Polgárjogot 1515-ben nyer. Lehetséges, hogy az előbbivel egy személy s ez esetben az előbbi valamely ok miatt időközben megfosztatván polgárjától, 3 év múlva újabban fölvetetik a kassai polgárság kebelébe. 1515. Feria sexta in v . . . a (?) *Michælis Archangeli Marcus Goltschmid* hatt auch am bestimmpten tag burgerrecht erlangt. 1520. Vorbot des Hern doctoris phisici Civitatis. Feria secunda post Martini hatt der Erwirdige Herr *Jakobus doctor* eyn vorbot gethan von wegen fl 4 schult off alle gutter *Marcus goltschmids* stb. — Vorbot *Bernhart der gesellschaft dyner* . . . hott *Bernhart der hern dyner* ausz der geselschaft eyn vorbot gethan off alle gutter des *Marcus goltschmyds* von wegen etlicher schult stb.

63. *Jacob Goldschmidt. 1515—1530.* Polgárjogot 1515-ben nyer. 1521—24-ig városi senior, 1525—28-ig pedig consul. Meghalt 1530-ban, a mikor özvegyen maradt neje beáll a kassai «*Kromer-Bruderschaft*»-ba. A *Katzianer* részére kivetett kényszerkölcöshöz *Jakab ötvös* 1528-ban 4—4 frttal járul. 1515. Feria VI. petri ad vincula. Magister *Jacob goltschmyd* hatt erlangt (t. i. Bürgerrecht); fide jussores: *Hanusz Ferber. Henrich von Köllen, Peter roth, Thomes moler.* 1518. Feria 2-a post assumptioni Marie hatt *Joannes Jurcko* myt sampt *stegner schuester* in vorbot gelegt das gelt, das der *Jacob goltschmydt* am *Hawsz seyner vatters* nyder sol legen stb. 1519. *Jacob goltschmydt* hatt erlangt off hern *petrus Wasserbauch*, das er Im dy rechten ackerlandt czeygen sall, dy ym noch seyner hausfrawen czw gehoren vnd *Jurcko von Bartphel* nemen sall, was er geseet hatt.— Fide jussor *Vrban glazser* polgárjogának megszerzésénél. 1522. Item *Martino polkenhemer* der geszelschaftt dyner hot mit recht dwrch den *anthony gyrekler* off *Jacob Goltschmid* erlangt fl 3 $\frac{1}{2}$ 12. In 14 tagen czw czalen. — Am dynstag noch *Mathei apostoli* hot *Jacob goltschmidt* eyn vorpot gethon off das *gokosch pynders hawsz*, das ersz nit vorkawff, bysz czwm rechten. — Am obent martini in domo Judicis. Item dy seynt ausz der gemeyn gewesen dy do haben wolt vor den Hern *byschoff tredhen* wnd *pytten* wmb dasz byr brewen alsz nemlich: *paul ezwylicher, Lucas schneyder, Jacob goltschmid, thomas moler*, wyder yr egene sententia disyn haben helfen beschlossen mit den Hern der rottes wnd der gontzen gemeyn. 1528. aug. 25. *Jacob goldschmied* vnd «*Myttpurger czw Casche*» a tanács előtt nyiltan beösméri, hogy *Erasmus Banck* *krakói polgárnak* «offrichtig freyer wnd gerecht schulth schuldig bin yn golt flor. drey und feuffezyg, vnd in möncz florenorum Sechzehn vngarischer zwalwng», mely összeg megfizetésére magát a következő móddal kötelezi: Das Jor dato auff Martini zezwo kwffen landt wayn vnd hernochnols jerlich auff yczt benante zceit Sanct. Martini: ayn kwff landt wayn bysz czw folkommener zcalwng, dy weyn ym geben yn kauff wnd verung noch Stond des Jors»; vagyis adósságát borral fizeti le s hogy e miatt sem neki, sem utódainak kellemetlensége ne keletkezhessék, biztosság okáért e szerződést a város könyvébe beiktatták és *Jacob goldschmied* «dem czw gewisser sicherhait vnd festen trawen» miatt, mint mondja: «hab ich mayn gewönlich pedscheydt ym (t. l. Banknak) vnder dysem mayne schuld zcedel gedruckg». 1528. Am Sonnabend vor Invocavit a *Katzianer* részére kivetett kényszerkölcöshöz 4 frttal járul. — Am Montag nach Reminiscere, ismét 4 frtot ad a fentebbi czélra. 1529. Am Sonntag oculi tilalmat tesz *denyel szöllőkertjére*, hogy azt danyelné el ne adhassa. 1530. Am Sonntag vor *Ladislai Cristoff Erasmus Bank* szolgája tilalmat tesz *Jacob goltschmid* javaira «von wegen etlichen schuldt» stb.— *Jacob Goltschmid* ez évben meghal. Kitünik ez a kereskedőtársaság következő feljegyzéséből: . . . Hoth wnszer *brudershaft* gewonninn *Jacob goltschmidin*, ein withwe; hoth nydergelegth fl. 2, dasz wax, wnd mol pleibt sy schuldick; aber auff denn *krom*, dorem sy siczenn wil, ist der *Grigerin*; dor auff habenn dy *Erszamen* schult auff fl. 3 $\frac{1}{2}$ 25; hott sy vorsprochen zw czalen. 1532. Item welche habenn czalth denn czynsz von den *Kromen*, dy sy czw mithe habenn, welche szy auff den *Kromen* vorsessen haben: *Jacob Goltschmydin* dedit fl 1. — Az Exposite között: Item wmb weyn auf des *thoma moler* wnd *Jacob goltschmidin* mol wmb weyn 36 halbe, awsz dem statt *keller* wnd 5 putti (=pint) byr, tutt fl 1 $\frac{1}{2}$ 54. Am Szontag in di fasznacht. 1534-ben *Jacob goltschmied* háza az I. negyedben még említettik, de adója nincs fizetve.

64. *Stephanus Etwews de Zikzo. 1516.* 1516-ban házat vesz *Güntert Mihálytól* s az eladó *elismeri*, hogy a házért járó összeget vevő neki teljesen kifizette.

65. II. *Anthonius Goldschmied. 1518—1519.* Fia *Anthonius ötvösnek*, ki 1493—1520-ig működött Kassán. Valószínű, hogy II. *Anthonius* ezen években még csak ötvöslegény s mivel bujdosni indul, Kassán nevével többet nem találkozzunk. 1518. *Antonius goltschmyd* (tilalma) off *Peter goltschmyd* fl. VI minus (?) I. ort. In 14 tagen zu bezalen. — *Demetrius literatus et Paulus Warga de Ziglged Jure* obtinuerunt super magistram

Anthonius aurifabrem juniorum fl. L minus III¹/₂ fl, adsolvendum in 14 diebus. 1519. Hannusz Tischlern hatt erlangt (t. i. tilalmat) off *Anthonis goltschmyd* off der faulgasz fl. I¹/₂ ausz den guttern Peter goltschmyd, in 14 tagen stb. -- Eodem die ut supra (t. i. feria tertia post Leonardi) *Anthonius goltschmyd Juniore* (ellen tilalom tétetik) flor. II (erejéig). In 14 (Tagen) ausz *Peter goltschmyds* guttern zw czalen.

66. Kis János ötvös. Johannes Ewtrvs kopasz v. calvus. Hans Goldschmydt oder Weynmann. 1521--1563. Atyja Kiss Benedek kassai polgár volt s házzal bírt a börtön-utca és tót- (mai Kovács-) utca sarkán. Ezt a házat Kiss Benedekné Zabó Imrére hagyja, Ötvös János azonban 1547-ben pör útján mint jogos örökségét visszaszerzi, de 1555-ben 150 frton ismét eladja. 1521-ben már mint kassai polgár és ötvösmester említettik. 1527-ben a *Cromerbruderschaft* tagja leszen s mint ilyen leteszi mesterségét. Ez időtől tehát tulajdonképen nem is ötvös, hanem kereskedő. Mint ilyen, csakhamar gyarapszik vagyonban, melyet nősüléseivel is szerencsésen gyarapított, kétszer maradván özvegy s háromszor vezetvén oltárhoz házastársat. Első nejét «*Fraw Schmitzerin*»-nek, máskép: *Keepfaragóné*nak írják az egykorú emlékek, mert mint Schnitzer Wolfgang özvegyét vette feleségül. Ezzel kapott hozomány fejében: egy házat, mely később eladatott Ferency Péternek 500 frtéért; egy kisebb házat, melyet ötvös Balás vett meg 61 frtéért, szántóföldeket, szőlőkertet és majorságot (Mayerhoff). A hozományban még egy szőlő szerepel, a Krebssai-fenben fekvő, mely «*Wülich Cristoph Goldschmid*»-től maradt az asszonyra. Ezenkívül hozott az asszony a házhoz ezüstneműeket (Silbergeschmaid) és ónedényeket. — Ezen első nejének Wolfgangus Schnitzertől két leánya volt, t. i. Dorothea és Anna. Az első Christoforus Goldschmiedt Italus-nak, az utóbbi Zabó Ambrusnak lett nejévé. Így tehát ötvös János, mostoha leányai révén, e két férfinak ipjává lőn. — Második felesége, *Dorothea*, Lypskin Pálné leánya volt. Ennek hozományai: a Ringen fekvő Halbschuh-féle ház, mely később eladatott 500 frton; egy szőlő a Rottenbergen; egy szőlő a Térharaszton; szántóföld, rét; egy szőlő Tályán, a Palotha hegyen; továbbá 261 pisetum ezüstnemű, 9 aranygyűrű, egy «*Perlen-Krantz, oder parthen*», mely kopott állapotában — 1563-ban — 6 frtra becsültetett, végre 80 font ónedény. Dorothea asszonynyal való együttélése alkalmával János ötvös — a vagyonkimutatás szerint — szerzett: egy szőlőt a Rákpatakban, egy kisebb szőlőt ugyanott, mely azonban mostohaatyjáról, Rumel Györgyről maradt reá, végre 1¹/₂ márká és 8 pisetum ezüstneműt. Első nejétől gyermekei nem maradtak. Dorothea asszony három fiuval ajándékozta meg férjét. Ezek: Tóbiás, Raphael és Raguel. Közülök Tóbiás és Raguel mint ötvösök 1575-ben nyernek Kassán polgárjogot, míg Raphael testvérük valahol idegenben telepedett le, mert az örökség elosztásánál nincs jelen s azon magát Burger György által képviselteti. Harmadik neje *Anna*, Vogelwaderin leánya, első nejének, vagyis «*Fraw Schnitzerin*»-nek kisebbik nőtestvére volt. Az ezzel kapott javak: Egy 450 frtra becsült szegletház, egy szőlő a Rottenbergen, szántóföld, rét és egy szőlő Mádon. Együttesen szereztek: 6 ezüstkanalet és egy négyszegletű 2¹/₈ aranyat nyomó aranytallért. Anna asszony négy gyermekkel ajándékozta meg férjét. Ezek közül névleg csupán csak egy gyermek, valószínűleg a legidősebb: *Sophia* említettik, ki *Greger Goldschmied*hez ment vala nőül, időközben özvegy lett, de a ki az osztozkodás idejében, 1572-ben, már ismét Heinrich Schnappelmausnál van férjnél. János ötvösnek 1563-ban bekövetkezett halála alkalmával röviden azon vagyon is részleteztetik az osztozó levélben, mely kizárólag az ő tulajdona és szerzeménye volt. Így volt 94¹/₂ font ónedénye; 3 kupa és egy hordócska vidéki bora (Landtwein); ugyanannyi kassai bora, továbbá 1 czoboly-kalpagja, 3 lova, 3 tehene s 8 sertése. Jelentékeny vagyona élvezése mellett polgártársai bizalmát is bírta, mert ezek 1553-ban hatodik helyen consulnak, 1554-ben seniornak, 1557-ben városi tizedesnek, 1560-ban senior fürmendernek, 1561-ben ismét seniornak, 1562-ben hatodik helyen consulnak s végre 1563-ban ismét seniornak választották meg. Mint ilyen halt meg 1563-ban. 1521. Her Peter bryger hatt fl. 35 offdem Hausz *mester Hannusz goltschmidts*, vormols aber lenhart waytlands gewesen. 1523. Feria tertia die sancti Egidii. Item *Hannes goltschmid oder Weynmann* hot mit recht erlangt das erste gelt, als nemlich fl. 25 zcw heben wnd alszo weitter zcw foller zcalung seyner scholt, welchs von dem drytten theyl des hausz Jorg ferbers gewesen ym gefallen schol wnd dy peter brigerynn dy ein vorbot off das selbige gelt hot gethon gehabt, schol noch foller zcalung *Hannes Weynman* yre scholt auch erlangen stb. 1527. *Hannes goltschmid* hot mit recht erlangt off *fraw Anna balthazar* gewelschyn fl. XI zu 14 tagen zu zalen; vor dy fl. III sey eyn recht. — *Mester Hans goltschmid* tagja leszen a *Cromer-Bruderschaft*-nak, «und (hat) *sich vorpflicht, von dem Ersamen Herrn, sein Hantwerck zu verlosszen, dasz selb nicht — weil her unszer mithbruder isth — zw treiben*». Adós marad a társaság pénztárába 2 frttal, egy fél font (lb = libra) viaszszal és a nagy ebéddel: «*vnd grosz mol*». Későbbi kézzel a társaság könyvének margójára írva: dedit 2 fl., 2 *æ* wax. 1528-ban a társaság pénztárába befizet 1 ortust. 1529-ben befizette a társaság pénztárába a díját. Későbbi kézzel: An dem nemlichen tag hot bezallt *Hanus goltschmid* 1 gulden, den her schuldig bliben is gewest. 1530. Fizet a társaság pénztárába 25 denárt. 1536. Am Sonntag vor Francisci *Hannes goltschmid* vett egy házat Albrecht Goldschmiedtől; a ház a *Ringk*-en feküdt, egyfelől schwertfeger, másfelől tyreck fleschern háza között; A 350 frtnyi vételár lefizetésére a következő egyezség köttetik a felek között: *Hanns* első részletül a legközelebbi Erzsébet napján másfél száz frtot tartozik letenni; a következő Erzsébet-napra 100 frtot, a második 50 frtnyi részletet az erre következő év Erzsébet napján, végre az utolsó 50 frtot ismét a következő Erzsébetkor tartozik kifizetni. 1543. Benedictus Pictor Jure mediante optinuit unumargenteum coclear ponderes pizetas 8 per *Joannes*

ethwes Kys. — *Joannes ethwes* civis arestálja Borbely Máthé egy «Kwthel» szántóföldjét. 1545. *Joannes ethwes Kys* brudir asestat Balthaum vnd (?) sebastiani gythlik apud ipm. mgrm. Cristoferum Italum stb. 1547. *Joannes Ewtwes*, ut vocant *Kopaz*, Paul Lypskyn-nének neje, kérve kéri a tanácsot, hogy a berthen utczára néző selyemszövő házának (domus acialis) ügyét, a mely házat az ő anyja, Kis Benedekné, valami okból Budai Zabó Imrénének hagyta, igazságosan döntse el. A tanács kellőképen foglalkozván az ügygyel s miután ötvös János Lőcsén és Rozsnyón, a hová a bizonyító levelet vitte, élőszóval és András literatus volt kassai bíró által bebizonyította, hogy azon házat szolgálatai fejében saját kérésére atyja halála után kapta, a házat törvényes és örökölt birtoka gyanánt neki ítélte oda. 1549. *Joannes ötvös calvusnak* pöre volt Zabó Ambrussal egy kewthel szántóföld miatt, melyet Keepfaragóné asszony (t. i. Schnitzerin, ötvösünk első felesége) még életében elcserélt unokatestvérével, ötvös Jánosnak egy, a várostól távolabb fekvő szántóföldjével. E földek a törvény helyes értelmezése szerint azon egyezkedés szerint maradtak, a melyet említett Keepfaragóné kötött ötvös Jánossal. — *Joannes Ewtwes calvus* vejét, Zabó Ambrust, itéletileg kötelezi Keepfaragóné leánya kis gyermekének nevelésére. stb. 1550-ben *Joannes Ewtwes calvus* fidejussor Petrus Zeweh és Emericas Zabo polgárjogának megszerzésénél. — Vejétől: Zabó Ambrustól itéletileg megnyeri a Wereshgyen lévő szőlőnek egy részét *Christof Ewtwes* fiának részére, a kinek anyja Keepfaragóné leánya volt (t. i. Dorothea. Lásd *Christof Italust*). — Azon 14 frtnyi tartozását, melyet a bírói ítélet felmutatása után Paczoth János borainak ára fejében köteles volt fizetni, Lomnyczer István kezeihez leteszi. 1551. Zabó Ambrussal egy nagyobb ház öröksége miatt pöre van. A ház valamikor Schnitzerné volt s ennek egy része vérrokonság révén «Ludovicum, filium quondam «*Christoferi aurifabri itali*»-t illeti. 1553. A tanács előtt tárgyalva: Dominus *Joannes goldtschmidt* vett egy szőlőkertet a Rákpaták-ban Chakon Jánostól s az összeget eladónak készpénzben lefizette. 1554. *Hans goldschmid* tiltja Zabó Lászlót a Halbschuh-féle ház építésétől. — Hieremiasch Borsch aus der Leutsch és Zabo Laslo tiltják *Ethwesch Janosch* pénzét, a melyet a Halbschuh-féle házért le kell tennie. — Az első negyedben eszközölt összeírásakor találtatott nála: fegyverfogható (személy): 3, cseléd 7, élet 50 köből. Zsellérségen lakott: ibidem Sellar vazarbýro celed: 3. Ilyse: vagyon. 1555. *Joannes aurifaber* 150 frtért eladja azon házát Bornemisza Pál apotecoriusnak, mely egykor Eötvös János apjájé, Kiss Benedeké volt. «Domus sita est præcise in acie domus regis alias Göbel vocate, in qua olim monete cusa est. Jacet antem ex adverso e regione domus Ladislai Zabo de Coloswar in platea Berthen-uczua vocata partim, partim in Thot-uczua, participans ab utraque tam cum plateis publicis isthic, quam cum utriusque ædidibus, domus Regis, et monetorum cusionis. Respicens aquilonem, orientem, meridiemque secundum situm platearum crucis more divisarum». 1556. *Johannes Goldtschmidt* a Cromer-Bruderschaft pénztárába az árucarnok után a hátrálékot — «de prouentibus kromgeldt vocatis» — 19 frt és 74 denárt befizette. — Nagy-Idán, Pelsőczön, Eperjesen és Szepesváron jár a táborban s egyéb ügyekben: Sabbato ante Nativitatis Mariæ. Item dem *Hanns goldschmidt*, das her vnder der Äyde (= Nagy-Ida) in leger gewesen ist, vnd wyder züm ander moll is zum her puchem (= Puchaim), szo her zeü *pelzewcz* gelegen ist, vnd hot nit komen dürfen (fizet a tanács költségei stb. fejében) fl. 1. — A városi tanács által Szepesvárra küldetik, hogy ott a nagyidai vár lerombolásához szükséges eszközöket beszerezze: Sabbato post Nativitatis Mariæ. Item dem *Hanus goldschmidt*, das man ym ken Epperies vnd dornoch aüff zeipserhawss von wegen der berckghewer geschickt, das schlos Ayde zeu schleffen: (fizet a tanács) fl. 1½. — Am sonnabend noch visitationis Mariæ a városi «löen-herr» *Hans goldschmidnak* zsindelevételre 20 frtot ad. — Sonabenth vor Lucie *Hans goldschmidnek* és a városi jegyzőnek «do sy ken Epperies zeü den Commissarien gecogen sindt» élelemre a «Schrotter gelth»-ból (húspénz) a városi számadó 2 frtot utalványoz. — Item am tag Galli 7 frtot zsindeleyre. 1557. Janos diak tiltja Olah August 2 frtját, melyet *Hans Goldschmidnek* kell megfizetnie stb. — Zabó Imrén 7 frt erejéig tilalmat teszzen stb. — Tilalmat tesz Paul Lipskin házpénzére (Hausgelt), s követeli, hogy nejének is annyit adjanak — es sey von silbern geschmaid, ader andern dingen — mint a többi gyermeknek adtak. — Február 10-én az I-ső negyedben van: Landtweyn cuffen 12. Casser Landtweyn cuffen 9. Geknet und mell cub. 30. Ibidem Michel lumniczer inquilinus. Ibidem Michel kongiszr inquilinus. Alább 5 házzal a második házában, mint inquilinus lakik: Nicolaus Diak cýkohaszý. Blasius . . . . . — Ugyanekkor a város által kivetett taxa fejében tartozik fizetni első háza után 1½ frtot, az utóbbiért 1 frtot. — Az augusztus 25-iki összeírás szerint ötvös Jánosnak első negyedben fekvő házában laknak: Gaspar cangiszr és *Sigmund etvesch*. Terményei pedig: Landtwein 15 kuff. Casser 8 kuff. Weyzen 25 cub. — Deczember 15-én Búza 10 köb., vidéki bor 6 kupa. kassai bor 12 kupa. Ibidem inquilinus: *Etves Sigmund*, Gaspar Cangiszr. 1558. Felmentetik azon adósság alól, melyet rajta h(Err) Andreas Schæd követelt stb. — Actum freytag nach Nicolaj. *Hans goldschmid*, mint néhai Hans Halbschuch rozsnói lakosnak örököse, kielégíti «ein gewisse summa gelt»-tel Erasmus Bank krakói tanácsost, mint Hans Halbschuch hitelezőjét és magához váltja ennek Kassán, a *Ryngen*, egyfelől Ladislaus Zabo, másfelől Pap Benedek házai között fekvő házát, melyben neki említett Halbschuch után örökösze volt. A tanács előtt Bank felhatalmazottjai ezt beismerik s *Hansz Goldschmidet* «ynn Krafft yrer volmacht quit, frey vnd ledig»-nek mondják. — Junius 29-én van nála: Kassai bor 5 kupa. Schuerth, pix genugsam. Ibidem *Sigmund Etvesch* mint inquilinus. Alább 5 házzal mint inquilinusok: Lucach bíró és Nagy Mártonné. — Lukács napján (október 18.) van: Kassai bora 14 kupával. Vidéki ó bora 4 kupával. Élete 20 köböllel. 1559. október 23-án a tanács elkerülhetlen szükségéből kivet reá 3 frt adót. Dedit. A nála lakó *Sigismundus Eötvösre* pedig 12 dénárt.

Ibidem Jacobus Alczra 50. Alább következő második házában: Nagy Maténéra fl. 1 Dowbi Dorkóra 50. Kassay Lászlónéra 50. Ugyanekkor van nála: 18 kupa kassai s 7½ kupa vidéki bor. 1560-ban a városi tanács által kivettetik reá (soll geben) 10 frnyi adó. 1561. Tilalmat tesz a saját és Thadei és Olah August gyermekei részéről *Christoff goldsmid Schlesinger*, «des Nicolaus Weysflyssers eydem» szőlőkertjére és két kötél (zway sal) szántó-földjére, melyek a kassai határban fekszenek s melyek ezelőtt Keyser Baláséi voltak stb. — Zabó Mihálné, beim Niderthor, tiltja Ferenczy Péternél a házbért, melyet *Hanns Goltschmidt* tőle kapni fog. — Tilalmat tesz néhai Kayser Balas összes ingó s ingatlan javaira, melyek ez idő szerint *Christoff Goldtschmidt*nél vannak, hogy azokat ez utóbbi se el ne adhassa, se el ne zálogosíthassa stb. — Az ez évi összeírás szerint van nála: Kassai bor 32 kupa. Vidéki bor 28 kupa. Szemes élet 10 köböl. 1562. Bonaventura Kromer von Tyrna tilalmat tesz két kötél szántó-földre, melyet *Hans G. Mezthy* Mihálynak eladott s melyből ez szőlőkertet csinált. — Der Ersame vnd weyse *Hansz Goldschmid* Ratherr és ennek veje: *Greger Goldschmid*, mint panaszos felek s Agnetha, Zatmari Zabó Mihály özvegye, mint panaszott fél megjelennek a tanács előtt egy birtokperben, melyben felperesek a tanács által elutasítatnak. — Tilalmat tesz Varga Mihály ellen, hogy ez szántóföldje körül, mely a «Kopstock» mellett fekszik, árkot többé ne vonhasson stb. — Ugyanebben az évben találtatott nála: Kassai bor 25 kupával, vidéki bor 8 kupával, szemes élet 50 köböl. Alsó házában 5 inquilinus lakik. 1563. Tiltja Wurga Mihályt Balas Kaysernek a «Köpstock»-on fekvő szántóföldjétől. — Bonaventura Posgai von Thirna tiltja Wurga Mihály szántóját, melyet az *Hansz Goldschmidt*től vásárolt. — *Hansz Goldschmied* ezen évben meghal. A tanács által a hátramaradt vagyonnak felvételére s annak szabályszerű szétosztására kiküldött férfiak «am mittwoch, nach der vnschuldigen Kyndlein tag» jelentek meg az elköltözött házában, miből kitűnik, hogy *Hans Goldschmied* december 28-ika előtt, de még okvetlen decemberben, húnynhatott el, mert Kassán szokás volt a vagyonfelvételt a halálozás napjától 5—8 nap alatt eszközölni. Az erre vonatkozó okmány, melynek 1572. márczius 19-én megújított s a város jegyzőkönyvébe bevezetett példánya német nyelven van szerkesztve, egész terjedelmében a következő:

Ratificatio divisionis haereditatum et bonorum mobilium inter filios ac haeredes Circumspecti olim Joannis Goldschmidt. Die Ersamen vnd weisen Andreas Burger, die zeit Rattsverwandter, Georg Burger, seyn leyblicher Bruder; item frau *Sophia weyland Greger goldschmids* nochgelassene, iczt Heinrichs Schnappelmaus eliche gemal, item die erbaren yüngling: *Tobias, Ragüel* vnd anstatt *Raphaels*, ires abwesenden Bruders, obgemelter Georg Burger szind aus irem freyen willen vnd wolbedachtenn mutt vor denn Ersamen weisen gesessenen Ratt erschienen, vnd einen libell dorym die theilung ettlicher Erb und guetter beschryben yn *hungrischer sprach* vnd mit des bemelten *Greger Goldschmids* Hand verzeichnet eingereicht, und gebethen, weyl sie solche abteylung auch zuuor angenommen vnd auch iczt (t. i. 1572-ben) vnd ynn zu kunftigen zeithen dieselbige vnnerruckt halten wolten, zum gedechtnisz yn disz Statbuch einzuleiben. Welcher libell aus hungrischer sprach vertolmatscht deutsch also lautet: Anno Dni 1563. Wir: Christoff Goldschmit furmund, Benedict Schmid, Steffan Säler, Georg Rymer, Jacob Schneyder, Mihál Diak dreysiger, Balas Goldschmid seind vorsambtt worden mi bewilligung des herrn Richters und des Ersamen Ratt am *mitwoch d. nach der vnschuldigen Kindlein tag* abzuteylen vnd zuerichten die gütter zwischen dem *Greger Goldschmid* vnd zwischen der *fraw Hannes Goldschmidynn*, vnd auch *zwischen den dreyerley, des Hannes Goldschmids von dreyen Weybern gezeugten Kyndern*. Erstlich haben wir für uns genommen di gütter, so von der *fraw Schniczerein* verbliben; nemlich: das hausz, so man den Ferenczy Peter vorkauft, vnd darzu auch das kleyne heuslein, so der *Balas Goldschmid* besiczt. Das grosse haus haben sy dem Ferenczy Petter verkauft pro fl. 500, vnd das kleine hauslein vmb. fl. 61. Vnd von disen fl. 61, hat der Zabó Ambrus, so der Schniczerein Aydem ist gewesen, fl. 34 aufgenommen, vnd die fl. 27 hat der Hannes Goldschmied empfangen. — Von den fl. 500 hat die Fraw Zakmary Mihalin den dritten theil empfangen, das tut fl. 166 50 66. So bleybt nach do samptt der kleyner heuszleins beczalung zusammen, nemlich mit den fl. 27, ynn summa: fl. 360 50 34. Dyse haben wir zwischen der *fraw Hannes goldschmidin* vnd *Greger Goldschmid* also getheylet, das dem *Greger Goldschmid* seind zwey theil kommen, vnd dem Hannes Goldschmid nach seinem weib *Anna Vogelwadterin*, welche der *fraw Schniczerein kleinere schwester* gewesen, das dritte teil, welches teyl tun fl 240 50 22. Aus diser summa der fl. 360 50 34 hatte aufgenommen der Hannes goldschmid das yme nit zustendig gewesen fl 39 50 23. Item das silbern geschmaides, zynen gefess halben, so von der *fraw Schniczerein* verblyben, hat sich Hans Goldschmid mit seyner tochter *Sophia* nach zuuor verglichen, welches wir auch also haben bleyben lassen. Was aber belangett den weingarten vnd ackerlender vnd Mayerhoff, so von der *fraw Schniczerein* geblyben, dieselben haben wir nach Stattgerechtigkeit abgetheilt. Nemlich des derselben zwey theil gehoren zu dem *Greger Goldschmid* nach seyner weib, — vnd das drytte teyl gebureth den Hannes goldschmid, vnd der weingart ym Krebsayffen, so von dem Wülich *Christoff goldschmid* ist geblyben, sol auch also gethayt worden, wie dy anderen gütter, die von der *fraw Schniczerein* sind geblybenn. Item das Eckhaus, so der *fraw Anna Vogelwadteryn* gewest, vnd Hannes Goldschmid nach seyner weib yngehabt, haben wir geachtett auff fl. 450. Daczu hatt Hannes Goldschmid den drytten teil, tut: fl. 150. Die anderen zwey teyl gehoren zu der *fraw Sophien*, das ist der *Greger Goldschmidin*, nach ausweisung der Stattgerechteit, weil es *yner mutter* gewesen ist; das macht: fl. 300. So haben wir aus des Hannes Goldschmids teyl deputirtt der *fraw Greger Goldschmidin* wegen der schult, so er ober

seinen geburenden teyl von der fraw Schniczeryn haus aufgenommen gehabt, als nemlich die obgemelten fl. 39 $\frac{1}{2}$ 23. So bleiben nach auf des Hannes Goldschmids teil: fl. 110 $\frac{1}{2}$ 77. Wen man die nú in drey teil teilet, so nimpt den dritten teil heraus die iczige seyne hausfrau ihres herrn teil: fl. 36 $\frac{1}{2}$ 92. Vnd bleiben also noch auf acht teil zu teilen: fl. 73 $\frac{1}{2}$ 82. So man nú dise summa ynn 8 teyl abteilet, so kumpt der iczygen fraw Hans Goldschmidin, auf ihre 4 Kynder: fl. 36 $\frac{1}{2}$ 92, vnd den 3 kyndern, so Hannes Goldschmid von der fraw Dorothea, der fraw Paul Lipskyn tochter gezeuget, kompt einem iglichen: fl. 9 $\frac{1}{2}$ 32. Vnd der fraw Greger Goldschmidin, ihr väterlicher teyl, auch: fl. 9 $\frac{1}{2}$ 32. Item von dem gemelten Eckhausz der iczigen fraw Anna Hannes Goldschmidin, mit yren 4 kindern, kommen: fl. 73 $\frac{1}{2}$ 82. Vnd den 3 kyndern von gedachter Fraw Dorothea, kommen: fl. 27 $\frac{1}{2}$ 96, vnd der fraw Sophien ihr vater teil, tut: fl. 9 $\frac{1}{2}$ 32. Item dasselbig Eckhausz haben wir deputirt vnd zugeignet der Fraw Greger Goldschmidyn, das sie dy anderen Kynder vnd blut-freunde ausz dem hausz aus-zale, iglichem, wie es oben beschriben, sein teil hinaus gebende. Vnd tut dasselbe so sie aus dem Eckhausz vnd aus der Schniczeryn haus, was der Hannes Goldschmid zu vil aufgenommen welches wir auch ausgezogen fl. 101 $\frac{1}{2}$ 78. Gleicherweis haben wir auch den Weingarten auf dem Rottenberg vnd die Ackerland, so von der Vogelwaderin tochter, fraw Anna, auf den Hannes Goldschmid gekommen, abgeteilt, als die obgemelten Erbgütter. Nemlich: die zwey theil dor fraw Greger Goldschmidin, vnd dem Hannes Goldschmid das drytte teyl. Diss drytte teyl widorumb auff 3 teyl geteilet, so kompt des styffmutter das eine teil, vnd die 2 teyl szind der acht kynder. — Denn Weingarten zu Maad gelegen suchen sy daniden, weil derselbig nach der fraw Greger Goldschmidin mutter auff den Hans Goldschmid gefallen gewesen. Item das Halbschuchs Haus, so am Ring ligt, neben des Pap Benedicts haus, hat Hans Goldschmid bey der fraw Paul Lipskin tochter Dorothea zeithern vom Zabo Laslo bekommen, drumb wyr es den drey kyndern also haben abgeteylt, nemlich den *Tobias, Raphael, Raquel*. Erstlich auf zwei teil. Das eine teil der fraw Dorothea, das andre halbe teyl dem Hans Goldschmid. Darnach der fraw Dorothea ihr teil auch auf drey teyl geteilt. Derer 2 teyl nemen die drey bemelte Hannes Goldschmids kynder als mutterteil, vnd das drytte teil gehort dem Hans Goldschmid zu. So haben wir solches Haus geachtet auff fl. 450. So macht nú des Hannes Goldschmids teyl 300, der fraw Dorotheen vnd ihrer Kynd teyl: fl. 150. Nun teilt man des Hans Goldschmids teil zu drey teil, so nimpt seyne nachgelassene wyttib Anna draus den dritten teil, tut: fl. 100, vnd bleiben do: fl. 200 auff die 8 Kynder zu teilenn. Kompt also auff bemelten fraw Annen 4 kynder fl. 100, vnd auf der fraw Dorotheen 3 kynder fl. 75, vnd der fraw Greger Goldschmidin vater teyl kompt: fl. 25. Der weingarten ynn Krebsayfen, den Hans Goldschmid bey der fraw Dorothea hatt kaufft, sol man also theilen, wie des gedachte Halbschuchs haus. Das kleine weingertlein yn Krebsayffen, so des Rumel Georgs, des Hannes Goldschmides Stiffaters gewesen, sol ynn drey teil getheilt werden, derer ein teil ist der fraw Annen, wittib, die andre zwey teil sollen den achtt Kyndern geteilt werden.

Die andere Abteilung von wegen der fraw Paul Lipskyn Erbgtutter. Der Hannes Goldschmid sampt der andern freundschaft, hat der fraw Paul Lipskyn Haus dem Joseph Seczenrott pro fl. 500 verkauft. Diese summa ist auf 4 teil geteilt, so ist dem Hannes Goldschmid auf sein teyl kommen: fl. 125. Wie wol ynn diser summa hat der Joseph Seczenrott ein alten vnd *auf alte weyse gemachen gürtl* gegeben. Diss abgeteilt auf drey teil, ist dem Hannes Goldschmid kommen das eine teil: fl. 41 $\frac{1}{2}$ 66 $\frac{1}{2}$, vnd den 3 Kyndern, so um der Dorothea, bekommen szind die 2 theil, vnd thun: fl. 83 $\frac{1}{2}$ 32. Item der Hannes Goldschmid hat mit die fraw Lipskin tochter Dorothea einen weingarten bekommen, bey der genannten hutten am Rotenberg. Ann dem kompt dem Hannes Goldschmid das dritte teyl, vnd den 3 kyndern der Dorotheen zwey theil. Es ist auch ein weingarten auf dem Terharazt so der fraw Dorothea ist zugeteylt wordenn, ynn der teylung von ihrer mutter. Diesem haben wir auch auf drey teil abgeteylt. Daraus kompt dem Hannes Goldschmid ein teyl, und den 3 Kyndern von der Dorothea kompt 2 teyl, mütter teyl. Item die ackerland vnd wysen, so nach der fraw Dorothea seine, vnd dy, so von der Vogelwaderin Anna herkommen, die sollen auch also geteylt wordenn, wie dy andern erbgtütter, das haus und weingarth vir abgeteilt haben. Den weingarten zu Talya, am gebirg Palotha, so nach der fraw Dorothea heerkommen, sollen sy da suchen und teilen, nach derselben stattgerechtkeytt.

Die dritte teilung ist von wegen der Silbern geschmaider, so heerkommen ist von der Paul Lipskin tochter: Dorothea. Welches Sylbern geschmeid wir gewegenn vnd tutt 5 Mk. 21 piset. Tut in summa: piset 261. Die auf drey teil geteilt, ist dem Hans goldschmid kommen, am teyl, nach seinem weib, tut: 87 piset. Die zwey teyl, mutter teyl, kommen der Dorotheen dreyen kyndern, die thun: piset. 174. Sunst nach der Mk. gerechnet tut 3 $\frac{1}{2}$ Mk. und 6 piset., vnd des Hannes Goldschmid teyl tut: 1 $\frac{1}{2}$ mk. 15 piset. Aus disem silbern geschmeid so yme kommen ist, hat Hannes goldschmid noch bey seinem leben geschanckt seyner iczigen hausfrawen drey par hefftel, so gewegen haben 34 piset, ; der oberrest, den man teilen sul, macht 1 Mk. vnd 5 piset. Das sylberen geschmeid, so Hans Goldschmid mit fraw Dorothea erwerben, tut: 1 $\frac{1}{2}$ Mk. 8 piset. Daraus ist dem Haus Goldschmid kommen die helft: 40 piset., und der fraw Dorothea ir teyl: auch so vil, dasselbig in 3 teil geteylt, kompt das $\frac{1}{3}$ dem Hans Goldschmid, tut 12 $\frac{1}{2}$ piset., die andre $\frac{2}{3}$, nemlich 35 piset. kommen der Dorotheen 3 kyndern. Die goldene Rýng, so von fraw Dorothea kommen seind 9. Dise auf 3 teyl geteilt, ist dem Hans Goldschmid kommen das drytte teil, tut: 3 Ring; dy wegen

3 gulden am guld und $\frac{1}{8}$. Inn dem einen ist ein stenleyn, dar yn eynes menschen haupt geschnitten. In dem andern ein granatlyn. In dem dritten wie ein wyrfel. Den kindern von der fraw Dorothea kommen die andern zwey teil, tut: 6 guld. ring. Die wegen 8 ducaten vnd $\frac{1}{8}$. Inn dem ainem ist ein Zaphir steinlein. Im andren ein demant. Im drytten 2 Türkis vnd 2 almadin. Inn dem vyrdten auch ein türckis vnd 1 almadin. Aus dem dritten ist der Stein ausgefallen. Im fünfften ein klein granatlin, der andere stein ist ausgefallen. — Der sechste ring ist ein kleyner rayffring. Vber dies seind 6 silberne leffel gewesen, die bei der iczigen hausfraw zeitthen gemacht sein; aus welchen diser hausfrawen sampt iren kyndern 4 leffel kommen und auff der fraw Dorothea kynder 2 leffel. Es ist auch ein vyreckether fl am gold vorhanden; wigt $2\frac{1}{8}$ ducaten, tut fl 3 $\text{ſ} 18$. Diese abgeteylth, geben der iczigen hausfrawen des $\frac{1}{8}$, tut fl. 1 $\text{ſ} 6$. Mit den andern $\frac{3}{8}$ teilen sich die drey Kynder; kompt ainem yeden $\text{ſ} 27\frac{1}{2}$. Wer es wil auflösen, der zalt den Kyndern iglichem sein teyl. Ein getragener Perlen Krantz oder porthen, so der fraw Dorotheen gewest ist, auff fl 6 geschezt, vnd auff 3 teyl gethayllt worden; so kompt drausz dem Hansz Goldschmid ein teil, tut fl. 2.; die andern 2 teil der Dorotheen Kyndern, tut fl. 4. Des Hauss Goldschmids bemelte fl 2 werden ynn drey teyl geteilt, so kompt auf sein icziges weib, Anna, $\text{ſ} 66$. Die onder 2 teyl auff die 8 kynder; vnd also kompt eynem iglichen zu $18\frac{1}{2}$ ſ . Welcher diesen parthern zu sich löset, der zalt die andern aus.

Abteilung des Zinnengefeszes. Zum ersten haben wir gewegen 80 π zynen gefes, so von der fraw Dorothea kommen ist. Geteilt ynn 3 teil, kommen ihren dreyen kyndern 2 teyl draus vnd thun 53 π vnd dem Hansz Goldschmid $\frac{1}{3}$, tut 27 π . Zum andern gewegen 94 $\frac{1}{2}$ π zynen gefes, so des Hansz Goldschmids proper vnd aigen gewesen. Diss ynn 3 teil geteilt, kompt seiner iczigenn hausfrawen das drytte theil, tut 31 $\frac{1}{2}$ π , vnd ihren 4 kyndern, auch 31 π und auff die Kynder von der faw Dorothea, als nemlich: Tobias, Raphæl, Raguel π 24. Und der fraw Greger Goldschmidin sinnd gegeben worden 8 π .

Die teilung der Wein Landtwein seind gewesen 3 kuffen vnd ayn feszelein. Die sind verkaufft vmb fl 116 $\text{ſ} 66\frac{1}{2}$. Aus disen hat man schulden zaltt: fl. 14 $\text{ſ} 50$. Bleiben auszuteilen fl 102 $\text{ſ} 16\frac{1}{2}$. Weil aber die Weingert Hans Goldschmid mit seiner iczigen havsfraw gearbeitet vnd gebaut hatt, haben solch gelt in 2 teil geteilt. Vnd also kompt nú auf die fraw Anna ito eigen teyl: fl. 51 $\text{ſ} 8$. Das ander teil, des Hanns goldschmidt teil, geteilt auff 3 teil; kompt widrumb der fraw Anna das drytte teil, tut fl. 17 $\text{ſ} 2\frac{1}{2}$. Mit den obrigen zweien teilen teilen sich die acht Kynder. Kompt also widerumb auff die fraw Anna vnd ire 4 kynder: fl. 17 $\text{ſ} 4\frac{1}{2}$, vnd auch die 3 kynder, so von der Dorothea seind, und auff die fraw Sophia Greger Goldschmidin kompt auff igliches fl. 4 $\text{ſ} 26$, tut: fl 17 $\text{ſ} 4$. Es seind auch 5 Cascherwein gewesen, derer zwo haben sy geben dem Bonaventura Posgay, weil Hansz Goldschmid aus des Olah Augustins güttern ein teyl verczert hatt. Bleiben also nach 3 Cascher wein und ein feszelein. Die sol man ausschencken vnd also teylen, wie die Landtwein. Den Zobeln hutt sol man verkauffen, vnd also teylen wie des weingeltt. Item was belanget den Hauszrott, als weysze kleyder und andere kleyne sachen, vnd die 3 Ross vnd 3 khue vnd 8 schwein, weil die geczeuget sind worden vnd gemest mit der iczigen hausfrawen, vmb dies haben sie sich schon verglichenn.

Des Silbern geschmaides kurcze austeilung. Auf des Hansz Goldschmids teyl ist kommen Silberwerck tut Mk 3, die ynn 3 teil geteilt, kompt das eine teil seinem iczigen weib, tut 1 mk. Die ubrigen 2 mk. seind geteilt vnser die acht kynder. Ist iglichem kommen 12 pisett sylbers. Vnd ist solches alles auf obgemelter personen vleisige bytt aus befel des Ersamen Ratts zum gedechniss eingeschriben worden. Actum 19. marty Im Jar 1572. — Thomas Schneider Chaky tilalmat teszen egy hordó (fesle) borra, a mely Anna, Hansz Goldschmidné asszony nál osztás alatt áll. 1564. Valten Siebenburger tilalmat tesz özvegy Hannesz Goldschmidné Anna asszony és Bona Posgay ellen a Térharaszton levő szöllőre nézve, mely szöllő Lipskin Pálné asszony után maradt. — Anna, özvegy Hansz Goldschmidné, mint szemszéd tiltja Nagh Stanislo ácsot a Térharaszton lévő szöllőjétől, melyet ez Zabó Lénártnak elzalogosított stb. 1575. Május 10. Ragvel Kleyn, Hannws Goldtschmidts seligenn son, hatt purgerrecht erlangett. — Deczember 13. Tobias Klein, des Hannes weilandt Goldtschmidts son ein leiblicher bruder des obgemelten Raguels Klein, hat burgerrecht erlangt. 1578. Actum 17. Januarj. Stephanus Zeech tanquam tutor nomine Jacobi pupilli tanquam consanguinei, inhabet in vico Toth veza Johannis Eötves domum, vineam, et universas res ac bona.

67. Adrianus Aurifaber. 1521–1552. 1521 előtt Rozsnyón volt ötvöslegény, mert ott emel panaszt bizonyos orvosi díjak és sebkezelési költségek miatt Mayster Hans Moler ellen. Azontúl kassai lakos s mint ilyen és Ferdinándpárti, 1537-ben Zápolya által elfogatik s Szegedre hurczoltatik, a hol 7 évig ette a száműzetés nehéz kenyerét. 1545 ben s azontúl, 1552-ig, ismét Kassán találjuk. 1521. Fruntlichen grus mitt erbyttung dynstbarlicher Gutwillygkayth. Ersame weyse hern vnd gönstige frunth wyr fügen ewer manhaftigen weyshayth zeu wyssen noch wylliger bethe vnd beger Mayster Hans Moler ewers mittwoner kegenwertigs briffs zcayger, we das der yczt bemelte vorsichtig ewer Mayster Hans, vor etlichen vorschynen zceyppen vor wns ynn rechts weys gesessen gehandelt hatt mitt dem wol beschadeu Adriano goldtschmitt Gesell vmb zcalung eyns artezlons, von wegen der haylung etlicher schlagwunden, wyr ader so wyr bayde gehorth hetten, haben noch rechts erkentnus solcher zcalung frey gesagt den obgenanten Mayster Hans Moler, vnd mitt rechts Krafft vorlessen, das dy zcalen sold Adriano goldtschmitt gesell, dem zeu eyner sicherhayth vnd gewysseren geczeugnus hab wyr dem

vor benumtem ewern Mayster Hans Moler dysen vnszern bryff mitt vnserem gewönlichem Sigel befestigt. Gegeben zu Rosenaw, am freytag vor Cyburcÿ noch Christlich erlösung 1521 Jor. Richter und geschworne burger. 1533. *Adrian Goldschmied* és Anna, Balthazar geulshyn, házukat felezik. Anna, Balthazar Geultsch-né asszony, néhai *Goldschmied Lorentz*-től 71 frtot vett kölcsön, melyet *Adrian Goldschmid* 90 frtra egészített ki a még általa kölcsön adott 19 frttal. E miatt az adós asszony és Adrián megjelennek a tanács előtt, a hol az asszony háromszor kijelenti, hogy 90 frtnyi tartozását elismeri s a «ryngck»-en fekvő fél házát ezen tartozás biztosítására *Adriánnak* és *Lorentz Goldschmied gyermekeinek* zálogképen leköti. 1534. *Adrian Goldschmid* a város I. negyedében lakik. Erzsébetnapi adószedéskor adóban fizetett 2 frtot. 1537. *Adrianus Goldschmid* Zápolya János által Szegedre hurczoltatik. 1545. *Adrianus Aurifaber* a város I. negyedében Szent-Mihálynap adószedéskor adóban fizetett 2 frtot. 1552. *Adrianus Ewthwes* tilalmat tesz Syweges András összes javaira. — *Adrianus Ewthwes* arestat virtute dominorum senatus, ut dominus iudex Joannes Lippay in domum quondam *Laurentii aurifabri* cum . . . ipsius ad permanendum intrare nequeat, usque in diem iuris stb.

68. *Greger Goldschmidt. 1522—1568.* 1522-ben már kassai polgár és ötvösmester. 1527-ben a Katzianer részére kivetett kényszerkölcsönhöz még csak 1 frttal járúl, a mi szerényebb vagyoni állapotának tanúsága. 1530-ban — apósa Kis János ötvös példájára — a «*Cromerbruderschaft*»-ba lép s leteszi mesterségét, mit a társaság alapszabályaiban minden belépőtől megkövetelt. Ez időtől fogva tulajdonképen nem is ötvös, hanem kereskedő. Mint ilyen működik Kassán 1537-ig, a midőn Szapolyai János politikai fogolyként Csanád várába hurczoltatja, a hol 7 esztendő tölts fogságban. Kassára csak 1545-ben kerül vissza s vagyoniilag csakhamar gyarapodásnak indul. Úgy látszik, főfoglalkozása a szálló- és földművelés volt. A borral messze földre — különösen Eperjes felé s innét Lengyelországba — eljárt és kereskedett; a szemes életet pedig háznépének szükségletére természetle. 1559-ben a tanács már 3 frtnyi kényszerkölcsönt vet ki reá, a következő évben pedig 100 frtot, a mi nagy összegnek vehető, tekintve, hogy társai, a többi ötvösök 3, 5, 10 és 25 frttal szerepelnek a kölcsönben. Bár az ötvösmesterséget letette, mindamelllett az ötvös-czéh 1566-ban *második czéhmesteréül*, a város közönsége pedig *gróf-tiszté* választja. Ugyanekkor kölcsönöz a városnak «nagy szükségből» 36 frtot, míg a következő évben «ad bellicas necessitatis» kivetnek reá 25 frt kényszerkölcsönt. Greger ötvös a városi seniori tisztséget több ízben viselte. Így megválasztatott ezzé: 1526—31., 1533—35., 1559—62. Consul volt: 1531—32., 1553., 1563—68-ig. Mint ilyen járt 1564-ben ötvös Lőrinczezel a pozsonyi diétán. Ezenkívül a *Cromerbruderschaftban* két éven át, 1531—32., viselte a «*fyrmeister*»-séget, 1557-ben pedig *tizedes* volt a város I. negyedében. Tekintélyes anyagi gyarapodásához ama körülmény is hozzájárult, hogy Greger ötvös veje volt Kis János ötvösnek, elvevén ennek harmadik nejétől: Vogelwaderin Annától származó *Zsófia* nevű leányát. (A vagyonnak *Zsófiát* illető részét lásd Johannes Goldschmied Kopasz alatt). Ötvösünk 1568-ban még szerepel egy adás-vevésnél; 1569 április 6-án neje már mint özvegy említetik, Greger tehát vagy 1568-ban, vagy 1569 elején halt el. Neje 1572-ben már ismét mint férjezett asszony szerepel, Heinrich Schlappelmausz kassai polgárnak nyujtván kezét. Greger ötvösnek *Zsófia* nejétől egy fiu-gyermeke maradt, ki 1578. és 1580-ban *Andreas Goldschmid* név alatt szerepel az iratokban, úgy látszik azonban, hogy itt a «*Goldschmied*» név pusztán örökölt s foglalkozást nem fejez ki, mert egy *Andreas* ötvös — mint ilyen — a megfelelő években Kassán ismeretlen. 1522. Vorbot des *Gerg goltschmid*. Am donnerstag vor Michaelis hot *Jorg Goltschmidt* eyn vorpot gethon off das gelt, nemlich fl. 2 & 4 bey dem Casparar (sic!) tyroler stb. — Am montag vor Vrsula hat her Jorg keyser eyn vorpöth gethon off dy weyn *Greger goltschmid*, die er alhie zew kasch geleszen hot stb. 1523. Feria sexta ante Lucie. Item *Greg goltschmid* off peter brechtel erlangt mit recht fl. 14. In 14 tagen zw zalen. — Martinus Hornygkyn off den *Greger goltschmydt*, noch seÿnen eynbekanthung, hat mit recht erlangt fl. II. vor dem Her Richter. — Item der Cristoff zepfmacher hot mit recht erlangt, das *Greger goltschmid* ym den becher wyder geben oder zcalen schol. 1525. Am sonnabend vor Jeorgi hot Martin Engelbrecht ausz der mold (= Moldau, Szepsi) eyn vorbot gethan off fl. II. bey dem *Gerg Goldschmid*, von wegen des Enders sperberg stb. 1526-ban fide jussor Nicolaus Sabo de Homonna polgárjogának megszerzésénél. — Am donerstag vor Michael hat *Jörg goltschmydt* eyn vorpot gethan off das gelt, nemlich fl. 2 & 4 bey dem Caspar tyszler ligendes stb. — Item am feytag vor laurenti hat *Greger Goltschmid* eyn vorbot gethan off dasz Hausz des Greger Harrawayl stb. — Item am dinstag nach assumptionis Mariae hat *Greger goltschmid* ein vorbot getan off Chreger harrawayl, das er waytter nicht prechenn schol an dem hawsz stb. — Am mittwoch nach visitationis Mariae hat *Gregor goltschmid* eyn vorbot geton off das getred des Wolfgang vitiber gesehet hat stb. 1527. Am donnerstag vor Lucie *Greger Goldschmied* a Katzianer részére adandó kölcsönösszegre kivetett kényszerkölcsön fejében fizet 1 frtot. 1528-ban fide jussor *Erhardus Friss goltschmid* polgárjogának megszerzésénél. 1529. Am donnerstag noch Conversionis st. Pauli hat der *Greger goltschmid* eyn vorbot getan bey der Osanna off dy gytter der mans von Bartphel, welche er bey yr nider hot gelegt, von wegen etlicher scholt stb. — Az év felyamán fide jussor a következő egyének polgárjogának megszerzésénél: *Michel Montzer*, Joannes Brechtel, Caspar Schneider, Steffan Dytzman, *Cristoff goltschmid*, Endres Nether. 1530. Am tagk der derey konighen hoth gewinnen das *bruderschaft der Kromer Greger goltschmith vnd sich vorpflicht sein Hantwerk abzuthretenn vnd dasz selbign, wayl her vnszer mithbruder isth, nicht zw treiben, alz esz denn mith andern auch gschelmm ist*, hoth geben fl. 2.

Adós marad a «kleynn» és «grosz» «mol»-lal. Későbbi kézzel bejegyezve, hogy fizetett a társaság pénztárába 25 *ŕ*. — Am Sonntag nach Corporis Christi fizette le Greger Goldschmied a *Kromer Bruderschaft* pénztárába az 1 frtot, melylyel adós maradt. — Az év folyamán fide jussor a következő egyének polgárjogának megszerzésénél: Blasius Solthan cromer, Sigismundusz Blaszkó szabó, Valentinus Matern, Koncz Köller, Thomas barts, Jacobus Dreszler, Sebastian raddmacher, Benedictws Kowacz, Michel tuchscherer, Andreas von Breszle, Casparus fleyscher, Bonaventura Kreczmar, Casparus Gywrakÿ de lippa, Joannes thomasius Bartus, Joannes Lawgs von Jegendorf, Joannes Tholnay, Matheus Kalmar, Mathias Poweszner, Paul Schmid von Josa. 1531-ben második «*fier-meyster*»-nek választatik a *Cromerbruderschaft*-ban. — Am Donnerstag nach Luce Ewang. tilalmat tesz Cristoff kalmárlegényre, hogy ez el ne költözködhessék stb. 1532-ben ismét második «*fier-meyster*» s lefizet a társaság pénztárába 25 denárt. — A kereskedő-társulat megtérít *Greger Goldschmiednek* 12 denárt, melyet 6 gyertyakészítésért kiadott; továbbá 4 denárt «vor dem in den Stathkeller». 1533-ban fide jussor Laurentius flescher von pilszen, Benedictus Thot, Joannis Myszlmyrtz, Peter von Ross-Naw és Johannes Kisztenmacherért, ezek polgárjogának megszerzésénél. — Fizet a társaspénztárba 25 denárt. 1535-ben s 1536-ban fizet a társaspénztárba 25 denárt. 1535-ben tilalmat tesz Hanus Morgnernek paulypskÿnál lévő 36 frt 46 denárjára. — Baltizar Byttner tilalmat nyer *Greger Goldschmieden* 4 frt erejéig. — Bernhart luchs löcsei szolga (diener) tiltja *Greger Goldschmiednê* 2 frtját. 1537-ben Szapolyai János *Greger Goldschmiedet* Csanád várába hurczoltatja (ad Czanad) mint politikai foglyot. 1545. Szent-Mihály napi adófizetéskor *Gregorius Argentarius* adó fejében a város IV. negyedében fizet 1 frtot. — *Gregorius aurifaber* arestáltatja Sebastianus githlyk javainak összes részét törvéynapig. Feria sexta ante festum Beaty Laurentÿ martiris. 1553. Említettik *Grieg Golttschmid* háza, mely ház fekszik «am Ecken pei der Kirchen, da man in die Muel gassen geet, neben des Kis Lórincz, oder Lórincz Cromers haus inwendig, wnd obwendig neben der gassen» stb. — Kys Lorintz tilalmat tesz «off ein Ballen gewant» *Greger Goldschmiednêl*, mely Merten Duscko tulajdonát képezi stb. — Andreas literatus de Miskolcz tilalmat tesz *Greger Golttschmid* házára adósság miatt, törvéynapig. — *Gregorius aurifaber*, civis Cassoviensis, tanú egy osztályperben. — Valten Paÿer Bártfáról (von Portpfel) tilalmat tesz *Grieger Goldschmied* házára 5 frt erejéig stb. — Flysz Lórincz tilalmat tesz «auff eine pallen gewont» *Greger Goldschmidnênál*, a mely Duskn Marthon tulajdona stb. 1554. Andreas Khóler von Epperies tiltja *Grieger golttschmid* szőlőkertjét és borát 40 frt erejéig, a bíró tudtával stb. — A város I. negyedében összeírás alkalmával *Etwez Gerd* házábanál találtatott: feydverfogható (férfi) 11, celedé VII. Ilyse (élelme) k(öböl) X. 1557-ben *Gregorius öttvôs* a város I. negyedében kirótt taxa fejében fizet 2 frtot. Dedit. — Február 10-iki összeírásakor *Etwes Gergÿ «czendner*», vagyis a tűzhöz kirendelt tizedes. Ugyanekkor találtatott nála: Lant-weyn, cuffen 40, Casser weyn, 8, Getrait vnd melh (cub.) 40. Házában lakik: Imre Dobos, inquilinus. A Szent-György-napi összeírásakor találtatott nála: Lant-weyn 12 (kupa), Casser weyn 4, Veyezen cub. 20. Házában lakik: Dobos Imre, drabant. A december 15-én tartott ambulatio alkalmával találtatott nála: Búza 10 köböl, vidéki bor 18 kupa, kassai bor 10 kupa. 1558. Június 29-én találtatott nála: Kassai bor 2 (kupa), búza 1 (köböl). Schuerth, pix és egy szolga. A Lukácsnapi (október 10.) összeírásakor: Kassai bor 1 (kupa). Ibidem vekaÿ Ferencz: lantweyn genugsam. 1559. Mathias Balbirer tiltja *Jörg Goldschmid* azon szőlőkertjét, melyet ez Mattes Tischlertől vásárolt stb. — Franciscus diak Tapolekay tiltja *Jörg Golttschmidnak* azon szántóföldjét, melyet ez a széplakiaktól vett stb. — Aaron & Joannes Ferber tiltják *Georgius Aurifaber* szántóföldjét, stb. — Április 26. 27. és 28-án *Etwes gyrg* összesen 28 szekér saját borát szállítja be a városba. — Október 23. A tanács «elkerülhetlen szükségből» *Gregorius Aurifaberre* a város I. negyedében kivet 3 frtnyi adót. Dedit. — Ugyanezen évben *Etwes Girg* jún. 4-étől szeptember hó 5-éig bizonyos építkezésre a városba hozat 63 szekér követ. 1560. Jacob Grottker kyrschner és *Jörg Goldschmid* között a következő ügy merül föl: Miután Jacob Grottker a kassai Rottenberg hegyen (Rottenberg ym Cascher gebirg) fekvő szőlőjét Niclas Weyszflyszerrel egy másik örökölt szőlővel és egy darab szántófölddel elcserélte volt, az elcserélt szőlőt Weyszflyszer szabadon bírhasssa s abba beleszólása *Jörg Goldschmidnak*, a ki csak szomszéd, ne lehessen stb. — Meszthÿ Mihall tiltja N. Mihály szolgájának javait, melyek *Jörg Golttschmidt* boltjában vannak (so er beim *Jörg Golttschmidt* in seinem Gewelb hott) stb. — *Greger Golttschmidt* tiltja Caspar Kannengissernek a tót-utczában (auff der windischen Gasz) fekvő házat stb. — A város kényszerkölcsönének beszerezhetésére a polgárságot megadóztatja. *Etwes Giurgra* kivet (soll geben!) 100 frtot. Ugyanekkor kartársai 3, 5, 10 és 25 frttal szerepelnek a kölcsönben. — Július 21-én *Ötwess Gergely* által vétet a város Ambrus uramtól egy hordó miskolczi bort «az varos zugsegere» 16 frtért. 1561. Az összeírás alkalmával a város I. negyedében *Greger Golttschmidnêl* találtatott: Kascher weyn 12 (kupa). Lant weyn 13 (kupa). Getrajd 3 köböl. 1562. Sadani Ferencz a bíró tudtával és akaratával tilalmat tesz *Barlabas goldschmidnek goldschmid Gregernêl* levő boraira 3 frt 40 denár adósság miatt stb. — Agneta, Zabó Mihálné az alsó kapunál (beim Niderthor) tilalmat tesz *Greger Golttschmidt* azon szőlőjére, melyet a tanácsnak közöttük szétosztottak stb. — *Greger G.* tilalmat tesz Lakagiartého Istvánnál kannengisser házbérére, 14 frt erejéig stb. — A város I. negyedében találtatott nála: Lantweyn 5 (kupa). Casserweyn 12 (kupa). Getrayd 15 (köböl). 1563. *Griger Golttschmidt* behoz: kassai bort 11 kupát, vidéki bort 5 kupát. Ismét újabban: kassait 7½ kupát, vidékit 7½ kupát. Ugyanezen évben *Girk Golttschmidt* «ken Epperies» (Epperjes felé) 18 kupa bort visznek ki. — Az I. negyedben *Greger Golttschmid* házában lakik:

Nagi Stanisló, mint «gesind». — A január 7-iki összeírásakor találtatott nála: kassai bor kupa 3, vidéki bor kupa 8. Stanislónál 2 kupa kassai. — *Sophia, Greger Goldschmidné*, tiltja *Christoff Schlesinger goldschmid* szőlőkertjét 22 frt adósság miatt. 1566. Margaretha asszony, Lippai János leánya s ez idő szerint Farkas Georg felesége Emrich és Georg Lippai fivéreivel tilalmat teszen *Greger Goldschmid* házának egy harmadrészére, mely ház «ann der ecken an der faulgas, gegen der Kyrchen» fekszik s melyet ennek atyja, a Chiga-hegyen levő szőlőjével együtt *Greger Goldschmidnek* eladott volt. Ez utóbbi szőlőt is tiltja Margaretha asszony, mert azt Greger G. Mathes schusternek eladá, ő pedig, fivéreivel együtt, a város törvényei értelmében jogot formál ezen örökvagyonhoz stb. — Május 18-án kelt kötelezvényében a városi tanács beismeri, hogy nagy szükségből «prudens et circumspetus dominus Gregorius Aurifaber, juratus Civis, et frater noster»-tól 36 frtot kölcsön vett s kötelezi magát ezen összeget a legelső alkalommal neki visszafizetni. 1567. Lippai János leánya, Margaretha asszony, fivérével, Imrével, tiltja azon szőlőt, melyet «herr» *Greger Goldschmidt* Schuster Mátyásnak eladott. — «Ad bellicas necessitatis» — Schwendi Lázár részére — a tanács *Greger ötvösre* kivet 25 frtot. Ugyanekkor a város I. negyedében levő házában, mint inquilinus lakik: Cheródiné. 1568. *Greger Goldschmid*, Lippai Jánossal közösen, eladja a Csigahegyen lévő szőlőt 115 frtéért. 1569. Ápr. 6. Das die Thugendsame *fraw Sophia, die zeit ein nachgelassene wittib des Ersamen vnd weysen herrn Greger Goldtschmids Radtherrn* saligen stb. — Hans apotecker Boczo Péternél tiltja azon 13 frtot, melylyel *Greger Goldschmidné* neki adós. — Ez évben *Greger G.* házánál összeíratott: kassai bor (kupa) 8, vidéki bor (kupa) 18, élet (kőből) 1. 1571. *Sophia, Greger Goldschmidné*, tilalmat tesz Kysch Benedicet külvárosi lakos házára 3 frt adósság miatt stb. — Az I. fertályban domus *etwes Gergy* hat: bor 28 kupa. Élet 8 kőből. Cselédek: Kados Máté, Gáspár diák. 1572. Márczius 19-én *Greger goldschmid özvegye Sophia, iczt aber des herrn Heinrichs Schlappelmansz ehelich gemahl* a tanács előtt beismeri «wie das das gedachte *fraw Sophia* ihres lieben vaters *Hannes goldschmids* seligen Hausz, so ihr erblich angestorben ist gewesen, gelegen gegen der Kirchen Sanct-Elizabeth oder ann der Faul gasz» eladta *Andrea Purgernek* 450 frtéért s hogy e pénzt neki vevő kifizette. Jelen van ezen actusnál *Thobias*, «son von der seligen Hans Goldtschmidt und *Raguel*», ki szintén fia vala. 1578. Április 4-én Pangratus Reinmann von der Schemnicz tilalmat tesz *Andrea Goldschmid*, néhai *Greger Goldschmied* fiának összes ingó s ingatlan javára, törvény napig. 1580. Ápr. 15. Grothker 200 frtot keres *Greger goldschmid fián, Andreán*, Czapelman adóssága miatt. — *Greger Goldschmidin* háza említettik az I. negyedben.

69. *Bernhard Gottschloer. 1523.* Pénzverő volt s a pénzverőben működött. Nevével csupán egy 1523. évi tilalomban találkozunk. 1523. Item am Montag vor Galli hat her Mathia Greff eyn Vorbot gethan off *Bernard goldschloer* von wegen fl. 24, bis zewm rechten stb.

70. *Johannes Simon Moentzer, Hans Müntzmeister. 1524—1532.* Adatok hiányában meg nem állapítható: *Johannes Simon Muntzer* és *Hans Müntzmeister* egy személy-e. A *Möntzer* 1524-ben nyer Kassán polgárjogot, míg a *Müntzmeister* 1525-ben szerepel először, mint tilalmat tevő peres fél. Ez utóbbi 1525-ben a *Herr*, 1526-ban pedig az «*chrsame und weise Herr*» jelzővel diszittetik, tehát tanácstag volt ezekben az években. Egyébként az adatokból kitűnik, hogy a pénzverőháznál működött s onnét hetenként 10 frtnyi fizetést húzott. A két személy közötti azonosság kételyét fokozza ama körülmény is, hogy 1534-ben *Simon Goldschmidt* néven szerepel egy ötvös, mint tilalmat tevő fél. Hans Müntzmeisternek halála 1548 előtt következett be, mit beigazol egy, Felicitas Conrad Hallerin által, 1548 május hó 28-án Bártfáról az ezen időben Gönczön tartózkodó Melczér András kassai bíróhoz intézett levél, melyben néhai *Hans Goldschmied fiát* a bírónak kassai tanítóul ajánlja és írja felőle, «das derselb nich vngeschickt vnd in diesem kunst nicht vntüchtig wehr, denn es hatt Ihn sein Vater 3 Jahr zu Wittnberg gehalten; vnd Ein Jahr zu Goldtberg vnd sein gelt vnd vnekest nicht vergebens für Ihn ausgebenn . . . So ist Er auch Ehrlicher vnd E(ueh) wol bekenntes geschlechts, vnd nemlich des Ersamen Herr Hans Goldschmids, ynn Gott verschiedenen sein Son, vnd meines vorigen herrns, seeliger gedechniss, des Herr Mathie Gröffs sein Enckel. So durff sich E. auch nicht besorgen, das Ihr ein spieler, sauffer, oder dergleicher an Ihm habenn werdet», azért is melegen ajánlja s kéri Melczert, alkalmaztatná őt Kassán tanítóul. 1524. *Johannes Simon Moentzer* am freytag vor Crucis purgerrecht erlangt, fide jussores: Maternn Myd-wyscher, Martinus Hornich. 1525. Am sonntag Vicenti hat meister *Hannes müntz meister* eyn vorbot gethan off gytter hannes ffoegelweytters, vnd noch off all seyne hab, dy er hott, bis czwm rechten. Actum hora XII-a prandý stb. — Am freytag vor Inuocavit hat her *Hannes müntzmeister* ein vorbot gethan off alle gytter beweglich vnd unbeweglich auch ferterliches an fals wy dy genanten möchten werden, des Hannes ffoegelwaytis, bysz zewm rechten. Actum hora XII-a prandý. — Her Hannes meyszner hat eyn vorbot gethan off alle gutter, beweglich vnd wnbeweglich des *Meister Hannes müntz meisters*, von wegen 2000 fl. bis czum rechten. Actum hora 9-a stb. 1526. Am freytag vor Reminiscere *maternn mydwischer* úr tilalmat tesz *Hanns moentz meister* minden ingó s ingatlan javára a sajátja miatt (wegen dy seyn) stb. — Ugyanezen napon Hannes Scheyczlich úr hasouló okból tiltja *Hanns M.*-nek minden vagyonát. — Am dynstag . . . Hans Scheutzlich tiltja összes ingó s ingatlan vagyonát. — Am sonntag noch Luce Evangelistae. A városi bíró parancsából Paul Lypczky és Peter Rott tanácsosok, az egész tanács jelenlétében «den ersamen und waisen herrn *Hannes Moncz Meister*»-t kihallgatják, a ki beismeri, hogy Késmárkon lakó Hannesz Meysznernek «rechts und redlich» 700 frtnyi készpénzzel adósa, miért is emlí-

tett Hannsz Meysznernek biztosítására zálogképen leköti házáat, majorját s minden ingó, ingatlan vagyonát. 1527. Am mittwoch vor ascensionis domini *Matern Mydwyscher* úr megújítja *Hannes Montzmeister* ellen 100 frt erejéig tett tilalmát stb. — Am freytag noch Corpus Christi *Hannes Mõntzmeister* tilalmat tesz *Simon Konig* házára törvéynapig stb. — Am montag nach Francisci *Hannes Montzmeister* tiltja *Thomas Schwreger* lovát, nyergét és összes javait *Jacob* városi kocsmárosnál, 20 frt miatt stb. — Október 23. *Hanns Muntzmeyster* a kassai pénzverő házhoz beszolgált egy 13 m., 9 l. és 10 neh., továbbá egy 14 m., 10 l. és 5 neh. tiszta ezüstöt tartalmazó «stuck»-ot. — Október 31-én vett a pénzverő ház részére magánszemélytől egy «stuck»-ot, melynek tiszta fémtartalma, a pénzverőház átszámítása szerint, 10 m., 13 l. és 11 neh. — November 14-én beád összesen 30 m., 14 l. és 4 neh. tiszta ezüstöt tartalmazó «stuck»-ot. — November 20-án vesz a Münchház részére egy «bechr»-t 3 frt 23 $\frac{1}{2}$ -ért. — Deczember 12-én beád a pénzverő házba 15 m., 9 l. és 12 neh. tiszta ezüstöt tartalmazó töredéket. Az általa beszolgáltott összes ezüstért kap a pénzverő-háztól 625 frt 8 denárt. — A pénzverőház számadásai között a Müntzmeister fizetése a következő tételekkel van feljegyezve: Auff yede woch gebn fl 10, tut auff 16 wochen: fl 160. 1530. Kwrtz borbély *Hanns Müntzmeister*nél tilalmat teszen *Christof Mõntzer* 2 frt 12 denárjára. 1531. Feria tertia post Nat. Mariae. *Jorg Montzer*, bizonyos adósság miatt, tilalmat tesz *Hans Montzer* javaira stb. 1532-ben háza volt a Ringen, kiténik ez a következőkből: «hat gekaufft das Hausz am ryng, zwischen bartholmi bestellers haus auff eynen tayl, und des *hannes Mõntzenmeisters* auff dem andern tayl gelegen» stb. 1534. *Simon Goldschmidt* hot mit recht erlangt auff *Adrian Sibenburger* fl 3, wnd ein kuff loer (lóre). In 13 tagen wu zcalen.

71. *Hieronimus Goldschlager. 1527—1538.* Czémentes (Scheyder) volt a pénzverő-háznál, a mi egy 1527-ik évi adatból kiviláglik. Valószínű, hogy az 1531-ben tilalmat tevő *Jorg Montzer* véle egy személy. 1527. deczember 12. *Meyster hyeronimus Scheyder*, a pénzverő-házban szerepel a pénzverő-háznak ez évi számadó-könyvében. Ugyanezen évben *Hieronimus Meyster*nek «auff seyne lohn gebn vonn wegn der Scheydn» fl 20. 1531. *Jorg Montzer* tilalmat tesz *Hannes Monzer* javaira bizonyos adósság miatt. Actum feria tertia post Nat. Mariae, hora 3-a stb. 1532. Am Sonnabent vor palmarum, *Barbara*, egy szegény asszony, tilalmat tesz *Hieronimus goltschlagernél* *Galle Fleyscher* pénzére 3 frt és 12 d. miatt, törvéynapig. 1532-ban *Hieronimus Goldtschloer* a város III. fertályában mint lakó Erzsébetnapi adófizetésekor fizet 25 denár adót.

72. *Yerus ötvöslegény. 1527.* 1527-ben a pénzverő házban volt legény gyanánt alkalmazva s mint ilyen annak számadásai között szerepel. 1527. október 16. Dem *Golttschmidt-geselln yerus* von dem abschabn gebn und weyn geholt thutt fl 1 $\frac{1}{2}$ 90.

73. *Jacob Eysenschneider. 1527.* A kassai pénzverőház bélyegmetszője lehetett. Bizonyít e mellett neve, mely a pénzverőház számadásaiban kétszer szerepel. Egyszer midőn 2 $\frac{1}{2}$ frt hetibért fizetnek neki, másodszer, a midőn a pénzverő-házba bizonyos mennyiségű ezüstöt beszolgált. 1527. Unkonst Was auff lohn gangen ist. Dem *Eysenschneider*: Dem *Eysenschneyd* auff yede woch gebn fl. 2 $\frac{1}{2}$: thutt auff woch 16 yhm betzallt: fl. 40. — November 14-én a pénzverő-házhoz beád: Item stuck 1 vom *Jacob Eysenschneydr*, wigt m. 1., lat 14., d. 10., helt lot 15., d. 6., zew lot 16 yns feyn thutt m. 1., lot 13., d. 6. Dem for das Sylbr gebn und beczallt mit fl. 11 d. 50.

74. *Johannes Thomasius, pénzverő. 1527—1538.* A pénzverő háznál 1527-ben, mint próbamester működött s mint ilyen, hetenként 2 frtnyi fizetést húzott. A későbbi években, mint pénzverő — Muntzer — alkalmaztatott. Szereplése 1538-ig volt kinyomozható. 1548-tól özvegye — Erzsébet — később gyermekei, kik közül *István*, *János* és *Pál* névszerint megneveztetnek, fordulnak elő az aktákban. 1568-ban pénzverő *Tamásné* nagy nyomorba jut s szöllejét «aus grosser nott und armut gedrungen» felében való művelésre *Borbély Benedek* nének adja ki. 1527. Dem probyrer vom probyrn auff dy woch geben fl. 2, thutt auff woch 12 des endes der Muntz, so hab ich: *Johannes Thomasius* mitt wyssen vnd forwýllung des hern *Camergroff* vnd *Muntzmeysters* genomen fl. 41. 1534. Am dinstag nach Francisci *Istvan Kokoth* und *Thomas montzer* haben purger recht erlangt, fidejussores: greger *harrawail*, *lorenz hatperot*, *hannes Neystetter*. 1535-ben fidejussor *Ötvös Péter* polgárjogánál. 1538-ban mint tanu szerepel *Andreas Monetarius* ház- s szöllővételénél. 1548. Uxor *Thome Pénzverő* arestavit apud apothecarium paulum unum florenorum vas plumbeus, et apud Joannes was fazék giarto tria dolea, vnum vas vini stb. 1553 *Die Penzvereu Thamaschen* tiltja a bíró tudtával egy nemes asszonynak «Schawben»-jét *hans Cupperschmidnél* adósság miatt stb. — Ugyanő letilt némi pénzt *Erazmus Kurschnernél*, melylyel ez adósa stb. — Vorbot *Erasmi* banck von *Crokaw*. Auff herrn *Thomasius* guetter in der Müntz . . . fl. 27. 1557-ben a Katalin-nap után való összeírásakor *Thomas Minczer(né)nek* a város III. negyedében van: kassai bora 2 kupa, vidéki bora 13 kupa. Exposita: kassai 2, vidéki 3 kupa. Imposita: vidéki 5 kupa. 1559. A város III. fertályában *Penzveru Tamásné* adóban fizet 1 frtot. 1560. *Thomas Muntzerin* tiltja *Michel Cromert* «das er nicht soll auerotten bey dem Steig oder weg» a szabad területet stb. — *Thoma Müntzerin* gyermekei tiltják *Kinches Gall-t* azon szöllőtől, melyet atyjuk ennek eladott volt. 1563. *Alpari Pal Deak* tilalmat nyert *fraw Elizabeth Thomas Müntzerin*-en 26 frt erejéig, mely összeg 14 nap alatt fizetendő. 1566. *Zeoch Lukach* és *János*: *Pénzverő Tamásné* fia s ennek fivére: *Paul*, tilalmat tesznek azon szöllőre, a melyet anyjuk *Barbel Benedeknek* eladott volt. 1567. A város III. negyedében *Pénzverő Tamásné* mint relicta említettik. 1568. Die *fraw Elizabeth Penzvereu Thamasin* hat vor

dem Ersamen Ratt einbeckent vnd freywillig ausgesagt, wie das sie *aus grosser nott vnd armut gedrungen* habe ihren weingarten, ober der kundertt (= Hernád) gelegenn, der tugendsamen frawen Vrsula, des Benedicts Balbyrers hausfrawen vbergeben zu arbeitnen, vnd das halbe theyl der frucht so ynn dem weingarten ierlich wurde wachsen, bei gebürlicher arbeit. Vnd hat versprochen, das gemelte fraw Vrsula darin nicht sol vorhindertt werdenn, weder durch sich, weder durch ire sóne, es sey Janos oder Steffan vnd noch durch keynen menschen, bis diese acht nacheinander folgende Ihar folkomlich werdenn erfüllet. Als dann sol gemelte fraw Vrsula schuldig sein den weingarten wider zu zustellen one alle widerred vnd beschuerung ihr oder ihrer erbenn. Vnd zum vberflus wo sie die fraw Elizabet das todes abginge, sol die gemelte Fraw Vrsula auch iren son zu sich nemen, vnd in yren des ehre gottes zum Christlichen vnd erbarlichem leben vnd wandel aufgezichen stb. 1570. *Fraw Elizabet Penzwereo Tamaschin* tilalmat tesz Barbel Benedict, Kisch Mihályné férje szőlőkertjére, melyet reája 2 év előtt 8 évre való használat végett átirt stb. -- Andreas Puxenmaisterin tilalmat tesz *Penzwereo Tamaschné* 1½ kupa (= küffen) borára 5 frt miatt. 1571. *Pénzverő Tamásné* tilalmat teszen azon szőlőjére, melyet néhány év előtt hasznóbérbe adott, nehogy az elparlagosíttassék stb. 1572. Márcz. 13-án megújítja e tilalmat azon hozzáadással, hogy Borbély Benedek e szőlőt ne munkálhassa. 1575. *Istvan, Penzwereo Tamásné fia*, tilalmat teszen Zeoch Lucas azon szőlőjére, melyet ez Pénzwereo Tamásnéétől vett vala stb. — *Elizabet, Penzwereo Tamásné*, tiltja *Janos Penzwereo fia* szőlőkertjét stb. 1579. *Fraw Elizabelh Penzwereo Tamásné* tilalmat tesz Ferencz Diak Kaláynál a házbérre, melylyel ez Zeoch Lukachnak adósa.

75. *Albrecht Goldschmyd. 1528—1536.* A városi jegyzőkönyvekben, mint tilalmat tevő és szenvedő peres fél 1528—1536-ig szerepel. Özvegye, Barbara asszony neve még 1552-ben előfordul a peres aktákban. 1528. Am donnerstag nach Nativitate Mariae *Albrecht Goldschmidné* tilalmat tesz Mathes schwylther ingó s ingatlan javaira. — Am donnerstag agnety Barbara asszony tiltja azon pénzt, melyet *Albrecht goltschmid* Simon Molernek a házáért fizetni tartozik. — Ugyanekkor *Albrecht goltschmidné* tilalmat tesz Ursula zewilcherin 4 frt 28 denárjára. Fizetendő 14 nap alatt. — 1529. Am donnerstag Agnety *Albrecht goltschmidné* Zewilcher Vrsula ellen újból tilalmat tesz 4 frt 24 denár erejéig. Fizetendő 14 nap alatt. 1530. Am mittwoch vor assension. Dom. Jorg Moleryn tilalmat tesz azon pénzre, melyet *Albrecht Goldschmid* galle Simon Molernek a házáért fizetni tartozik, törvénynapig. — Fraw Barbara fogelwaytterynt tiltja *Albrecht Goldschmid* azon 12 frtját, melyet Simon Molernek a házáért lefizetni tartozik. — *Albrecht goltschmid* tilalmat tesz ambrosz . . . zewilcher-re 21 frt 32 denár erejéig, továbbá 2 drb asztalkendőre, törvénynapig. 1531. Am donnerstag vor pentecostes «der stadtschreiber aus der Leutschsz» tilalmat tesz *Albrecht Goldschmidnél* Balle fleyshacker pénzére, törvénynapig. 1533. *Albrecht goltschmidné* tilalmat tesz Schythe János 3 frt és 12 denárjára, melyet ez a házra fizetni tartozik stb. — A város III. negyedében *Albrecht goltschmidin* Erzsébetnapi adószedéskor adó fejében 1 frtot fizet. 1536. Am Sonntag vor Francisci. *Albrecht Goldschmiedtől Hanns Goldschmied* a Ringen 350 frtért házat vesz. (Lásd Hanns G.). 1543. Gregorius Zweczy Debreczyensis cœmit domum dominæ Barbaræ relictæ condam *Alberti aurifabri* situm in teatro civitatis (= fő utca) Cassoviensis certo precio fl. 80. 1552. Relicta domina consors quondam *Alberti aurifabri* arestat domum eiusdem Gregorÿ Zewch tanquam heres legitima ne Matheus garay civis debreczeniensis emere possit.

76. *Erhardus Friss Goltschmid. 1528.* 1528-ban polgárjogot nyer. — 1528. *Erhardus Friss goltschmid* hat am mittwoch nach bartholomei purger recht erlangt, fide jussor *Chreger goltschmid*, Clement Czypser.

77. *Balthazar Goldschmyt. 1529—1530.* 1529—1530-ig városi senior.

78. *Christoff Goldtschmid Italus. 1529—1549.* Neve után itélve olasz származású volt. Polgárjogot 1529-ben nyer. Nőül Hans Goldschmidt anyósának, Vogelwadernének, férjezett Schnitzer Wolfgangusnának (vulgó Képfaragóné) leányát, Dorottyát vevén el, Kiss János ötvössel oly rokonsági kötelékbe lépett, hogy ez neki mostoha atyja volt, mert Kiss Jánosnak első neje özvegy Schnitzerné lett. Mint ötvösmester 1537-ig megszakítás nélkül működött Kassán; ekkor Szapolyai politikai fogolyként Váradra hurczoltatja, a honnét csak 1545-ben szabadul ki. Meghalt 1545-ben, mert a következő évben neje már mint özvegy asszony szerepel. Megmaradt fia, Lajos, 1551-ben Kopasz ötvös Jánossal kapcsolatosan egy örökségi perben említették. E fiú 1558-ban már halott volt.

1529. Am dienstag vor Corpori Christi hat *Cristoff goltschmid* purger recht erlangt; fide jussores: *Chreger goltschmid*, Niclas Cromer, Lorentz Gotperot, hannes weger Symon fastnacht. Egy más bejegyzés szerint: *Cristoff goltschmid* hat am montag nach octawam Corpori Christi purger recht erlangt, dy fide jussores: *Creger goltschmid*, lorentz Cromer. 1531. Am freytag noch corporis Christi Janoss der putel (= börtönőr) tilalmat tesz beregszászi Sabo Ferencz ékszereire (geschmayd) *Cristoff goltschmidnél* stb. — *Meyster Cristoff goltschmyd* felmentetik Laurentius doctor panasza alól stb. — Simon és Juda napján Joannes appteker tilalmat tesz Balasz waynbrner ezüstékszereire (geschmaydt) *Cristoff goltschmidnél*, törvénynapig. 1532. Ambrosz városi szolga Andre Kopperschmid helyett tilalmat nyer *Cristoff goltschmidin* 4 frt erejéig. 14 nap alatt fizetendő. 1534. A város I. negyedében *Christoff goltschmydt* Erzsébetnapi adószedéskor adóban fizet 1½ frtot. 1535. Ambrosius, Martin puchfirer szolgálja, tilalmat nyer *Cristoff goltschmidin* 41 frt 25 s^z erejéig, melylyel ez neki

adósa «das er von eynen vom Roszenaw ist pierg (= kezes) worden». Fizetendő 14 nap alatt. — *Cristoff goldschmidt* tilalmat tesz Steffen czwillichernél 11 frt erejéig, melyet ez a Balasch weinbrner házáért letenni tartozik stb. 1537-ben Szapolyay János *Christophorus Goldschmidt*et Váradra hurczoltatja. 1545. Joannes ethwes Kysbrudir arestat Baltheum vnd (?) (unum?) Sebastiani gythlik apud ipm. mgrm. *Christoferum Italum*. — *Christophorus aurifaber* per Joannem aurifabrum Almassj obtentionem argenti marcas 1½ iuridite consecutus est ad 15. die. 1546. Domina relicta consors Stephani aurifabri arestat apud *christophorum aurifabrum* aurea fila, wlgo keeth chyw, feria terciã In die Juliane. — Relicta domina Dorothea quondam *Christophori Aurifabri Itali* inhiuit fl. 1. 2. XVII apud quondam sutorem stb. 1549. Demetrius Maylath organista jure lucratus est annulos aureos quinque, baltheum unum, ac vestem superiorem unam similiter cum una subieza olim dominæ Dorotheæ consortis *Christoferi Etwes*, quas res eadem domina Dorothea in mortis articulo tanquam legitimo pro eo testamentaliter legaverat testimonio pro bonum virorum conprobata stb. 1553. Domus *Christoferi Etwes* vendicio. Néhai *Christof ötvös* felesége eladja 77 frtért «in theatro» (= Ring) fekvő házat. 1556-ban a város IV. fertályában háza említettik. 1557-ben a II. negyedben fekvő ház után fizetendő adója 1 frt. — Február 9-én a IV. fertályban fekvő házban mint inquilinus említettik Martinus Raysz, qui habet cub. tritici 2. 1558. Am freytag vor Benedicti. Maister *Christoff Goldtschmidt* háza, mely dél felől Zabo Ambrus, éjszak felől pedig Nagy Imréné asszony házaik között feküdt, *Christoff Goldschmidt* és kis fiacskájának — Lajosnak — halála után Zabo Ambrusénak jutott volt. Zabo Ambrus még nejének életében eladta e házat *Balas Goldschmidt*nek, hogy a saját leégett házát az árán felépíthesse. Miután azonban Zabo Ambrus és feleségének halála után «auff dem Hans Goldschmid solch haus gesehen, hatt *Hans Goldschmid* gehalten den kauff, so der Zabo Ambrusch mit dem *Balas goldschmidt* gemacht» vagyis beismerte, hogy ezen szóban forgó házat ő is eladta *Balas Goldschmid*nek és ennek árát részben úgy ő, mint pedig Zabo Ambrus még életében kézhez vette. stb. 1559-ben a III. negyedben fekvő háza után adóban fizet 25 denárt. 1562. Május 4-én a IV. fertályban fekvő háza említettik. 1564-ben *Christoff Goldschmidt*né, mint «gesindt» lakik *Lorenz Goldschmidt*nél, a judexnél.

79. *Michael Müntzer*. 1529—1558. Kassai eredetű pénzverő. 1529-ben nyer Kassán polgárjogot, de elvándorol innét. 1558-ban Győr-Szent-Mártonból (S.-Merttensbergk) ír a tanácsnak örökösödési dolgokban. Kitetszik leveléből, hogy vagy a győri káptalan, vagy a pannonhalmi benzés apátság szolgálatában állott mint pénzverő, vagy mint ötvös. Családi viszonyairól annyi ismeretes csupán, hogy nővére, Margit, Lypski Pál kassai polgár felesége volt. Első urát Valentin Carbone-nak hívták. Miután pedig Paul Lypskin leányát, Dorotheát, második hitestársul Kis János ötvös bírta, világos, miszerint ez és Mihály sógorok valának s ezen a réven másodági sógorsági viszonyban állott Greger Goldschmieddel is, a ki Kis Jánosnak harmadik nejétől származó Zsófia nevű leányát nőül bírta.

1529. Am freitag vor Jorgi. *Michel Mönzer* hat purgerrecht erlangt. Fide jussores: Greger Goldschmid, Kilianus Kunig. 1554. Feria sexta ante Joannis Bapte. *Michael Mjnczer* iure mediante obtinuit domum suam a Jacobo German de Rosnauia iure hereditaris. 1558. Február 2-án S.-Merttensbergkből (Szent-Márton) *Michael Mjnczer* név alatt írja a kassai tanácsnak, hogy bizonyos természetszerinti örökség ügyében személyesen feljönne Kassára, hogy bejelentse, miszerint a Margarétha nevű elhunyt nővére után felmaradt házra és szőlőre igényt tart, «doch weyl ich alldo böse czeyttung von der Turcken furnemen hatte, vornomen hab ich von dannen müssen eyllen, meyne und das ganczen Capitels sachen, wilche mir vertrawt czum besten czuuersorgen». Teljes bizalommal fordul tehát jelen levele által a tanácshoz és előadja, miszerint néhai nővére, Margarétha, ki másodszori házasságában Paul Lypskyvel élt Kassán, minden örökös nélkül hunyt el. Hátrahagyott: egy házat «Joseph vnd Valten Kürschner és Hans Sybenburger» házaik között, és egy szőlőt «am Rottenberg», a Jacob Guldené mellett fekvőt. Ezen javakhoz ő, mint édes testvér, minden jog szerint just formál s ezen alapon kéri a tanácsot, juttassa őt a szóban forgó, de jelenleg teljesen elpusztulva álló ház birtokába, hogy azt felépíthesse, «und mich desse fürderlicher bey E. N., wo als yn meynem lieben Vaterland auffhalten». Ezen házat nővére: Margarétha asszony, Paul Lipski férjéhez első urától: Valentin Carbonetól hozta, a szőlőnek felét pedig «von vnserem lieben Vater seliger sie am ihren Erbteyl» kapta. A mely része e szőlőben neki volt, arra nézve beismeri, hogy erre fraw Barbara Kayserintől 50 frtot müneczben felvett s fél szőlőjét «als eyn pfandschilling» egész a mai napig odaadta. «Aber weyl ich nú auch dencken müess auff meyn weytere vnd bessere vnterhaltung», késznek nyilatkozik az 50 frtot Barbara asszony örökösének letenni s a szőlőt ezáltal magához váltván, maga művelni és élvezni.

80. *Steffan Dytzmann Goldschmied*. 1529. Polgárjogot 1529-ben nyer. 1546-ban özvegye szerepel egy Christof ötvös ellen tett tilalomban. Az egykorú jegyzőkönyv homályos és alig olvasható bejegyzéseiből nem vehető ki, voltaképen hová való, mert az erre vonatkozó szót lehet *morrosch*-nek, *marosch*-nak és *mozzosch*-nak is olvasni. 1529. Am dinstag vor Corporis Christi. *Steffan dieczmann*, eyn *Goldschmid* aus dem alten *morrasch* (marros? mozzösch?) hat purger recht erlangt, fide jussores: Greger Goldschmid, Niclos Cromer, lorentz gotperoth, honnes weger, Simon fassnacht. 1546. Feria terciã in die Juliane. Domina relicta consors *Stefani aurifabri* arestat apud *Christophorum aurifabrum*: aurea fila, wlgo *Keeth chyw*.

81. *Christoff Moenczer*. 1530—1543. A pénzverőben működött mint pénzverő. Valószínű, hogy

Christoff Goldschmidt Italusz-szal egy személy. 1530. Kwrtz barbierer tilalmat teszen *Cristoff Möntzer* pénzére 2 frt 12 $\frac{1}{2}$ erejéig, *hannes möntzmeisternél*. 1543. Feria quarta Palmarum. Ambrosius servitor Georgy Horwat officialis de Azalo, tilalmat tesz *Christophours argentarius*-nál 10 frt erejéig stb.

82. *Jacob Goldschmid*. 1532—1535. A városi jegyzőkönyvekben mint tilalmat tevő és szenvedő peres fél 1532—1535-ig szerepel. 1532. Am freytag vor pffingsten. Andreasz paveszner tilalmat teszen *Jacob goltschmid*nél «auff eynen Borthel gyrthel», a mely Karasz Jorg tulajdona stb. — Am sonnobent vor pentacosthes. *Jacob goltschmid* tiltja Steffan schlosser összes javait stb. — Balasz Schosser *Jacob goltschmid* ellenében ítéletileg megerősítették birtokában, melynek igényétől ez utóbbi eltiltatik stb. 1533. *Jacob Barbyreryn* tilalmat tesz *Jacob Goldtschmid* minden javára «das er nicht wege sol zahlen» stb. — *Jacob goltschmid* tilalmat nyer Adrianon, «dasz er (Adrian) yn seyn groschen widergeben, oder vergenügen in 14 tagen soll» stb. — Fraw Richteryn tilalmat teszen *Jacob goltschmid* minden javára törvéynapig. 1534. *Jacob goltschmid* tilalmat tesz szosz Janosz minden javára lorentz bognernél. 1535. Balázs ötvös tilalmat tesz *Jacob goltschmid* ellen 3 frt 40 $\frac{1}{2}$ és egy fél ortus erejéig.

83. *Ötvös Zsigmond*. 1534—1555. 1534-től 1555-ig szerepel, mint peres fél. Ez utóbbi évben már örökösei említettnek. Gyermekei közül Jakab, ki a szabómesterséget gyakorolta, névszerint említették egy 1575. évi tilalomban. Leánya *Ötvös Péternek* volt felesége. 1534. Feria sexta ante purificationis Mariæ. *Sigmond goldtschmid* tilalmat tesz egy «zammethen dwlman»-ra, mely peter diack tulajdona, Jorg schnaidernál 1 frt 44 $\frac{1}{2}$ miatt stb. — Feria quinta post visi. Peter diack tilalmat teszen *Jacob goltschmid* pénzére *Sigmond goldtschmid*-nél stb. — *Sigmond goldtschmid* tilalmat nyer Adrian Sibenburgeren 3 frt és egy «kuff löer» (= kupa lőre) erejéig. Fizetendő 14 nap alatt. 1544. Gregorius curripar expeditus est a jure *Sigismundi ethues* qui querebat ipsum de florenis 2 pro fide jussione Blaso Thoaso stb. 1547. Feria sexta in festo Anthony. *Sigismundus ewtues* prohibuit precium vineæ stephani ewtues apud manus Anthony ezontos. — *Sigismundus Ewtues* inhibuit duas pizetas argenti... $\frac{1}{2}$ XXIII apud quondam (üres). 1549. Albertus literatus super *Sigismundum Ewtues* jure mediante obtinuit debitum antiquum nempe flor. quator, quibus dictus *Sigismundus Ewtues* racione posita sibi debitor menserat, quos debet solvere stb. — Szőcs Péter eladja egy házát a tót-utczában *Sigismundus Ötvösnek* s mikor ez már kifizette, Jezenek Imre bebizonyította, hogy a ház az ő (Jezenek) tulajdona, miért is a tanács kötelezte Szőcsöt a pénzt *Sigismundus Ötvösnek* visszatéríteni. 1550. Emericus famulus porkolab arestat *Sigismundum Ewtues* ab emptione domus petri Zeweh, qua est vico toth ucza stb. 1551. Joannes Zabo Budensis cœmit domum providi *Sigismundi aurifabri* in vico malom sitam est stb. certo precio florenorum trigintaquinque stb. 1554-ben a város I. negyedében *Etvez Sygmont*-nál találatott: fedverfogható: (személy) 1, celed 2. Ilyse: nyncz. 1555. Johannes Zabo Budensis iure mediante lucratus est domum super hæredes *Sigismundi Aurifabri* quam ab eodem emorat. Sed ipsi querebant iure hæreditario. 1557. Feria sexta ante Palmarum. *Sigmuud Goltschmid* tiltja Zabo Ambrusnak azon szöllőjét, melyet ez eladott forynthos fiainak, hogy abban ne művelhessen. 1564-ben a város I. fertályában *Ötvös Sigmondné* mint «gesind» lakik Mychel Ponczlernél. 1575-ben Zabo Jacob, *Ewtues Sigmond* fia, egy tilalomban szerepel.

84. *Ötvös Péter*. 1534—1535. Polgárjogot 1535-ben nyer. Neje Ötvös Zsigmondnak volt leánya, tehát Péter Zsigmondnak a veje. 1548-ban már néhai s a hátramaradt örökség ügyében özvegyének atyja, Péter testvéreivel, kik Gönczön lagnak, egyezséget köt. 1534. *Peter Goldtschmid* tiltja szinai Kosdri Imre borait, melyek Jorg Diacknál vannak. 1535. Am Samstag vor Szever hat *Peter goltschmid* purgerrecht erlangt; fide jussores: Johannes Tomasius, Lorentius gotperoth. 1548. Péter ötvös özvegye, *Relicta petri aurifabri*, nevében ennek atyja: ötvös Zsigmond, férje testvéreivel, kik gönczi lakosok, úgy egyezkedik, hogy közös házuk harmadrésze az özvegyé leszen; férje adósságai felől pedig úgy intézkednek, hogy azon adósságoktól, a miket Péter ötvös nejjével való egybekelése előtt csinált, az özvegy szabad, ellenben a melyek együttélésük alatt keletkeztek, azokat köteles harmadrészben az özvegy kifizetni az osztályból. «Argentum vero ipsa domina præfata cogitur solvere, si Petrus literatus juridice hanc convincet».

85. *Ötvös Balázs*. 1535—1564. Mint kassai ötvös első ízben 1535-ben szerepel. Meghalt 1564-ben, mert ez évi Márton-nap utáni hétfőn már özvegye szerepel s ő mint néhai említették. Vagyoni állapotát jellemzi, hogy 1560-ban 25 frttal adóztatik meg, 1561-ben pedig 10 frtot ad kölcsön a tanácsnak azon alkalomból, hogy a bíró a király elé járult. Városi senior 1561—64-ig volt. 1535. *Blasius goltschmid* tilalma *Jacob goltschmid* ellen 3 frt 40 $\frac{1}{2}$ és egy fél «ort gold» erejéig. Fizetendő 14 nap múlva. 1554-ben az összeírás alkalmával a város I. negyedében *Etvez Balásnál* találatott: fejdverfogható (személy) 3, celed 2. Ilyse: nyncz. 1557-ben az I. negyedben *Blasius ötvös* a város által kivetett taksa fejében fizet 50 denárt. Dedit. — Ugyanezen év február 10-én vagyona nála: Vidéki bor 10 kupa. Élet és liszt 15 köből. Augusztus 25-én: Vidéki bor 8 kupa. Búza 12 köből. Deczember 15-én pedig van: Vidéki bora 7 kupa, kassai bora 6 kupa. Lakik nála egy kibetűzhetlen nevű inquilinus. 1558. Az ez évi junius 29-én eszközölt fölvétel szerint *Blasius Etwesch*-nél találatott: schwerth, pix genugsam, búza 10 köből. Ugyanitt lakik Paulus schwtwh (= sütő). Az ugyanezen évi Lukácsnapi összeírásakor van: 7 kupa vidéki új bora és 10 köből élete. 1559-ben behoz 7 kupa kassai és 22 kupa vidéki bort. — Október 23-án a tanács «elkerülhetlen szükségből» *Balas Aurifaberre* kivet 2 frt adót. Dedit. — *Balas Goldschmid*

tilalmat tesz azon házra, melyet *Hans Goldschmid* Anton Maria Postmaisternek eladott, miután Balás goldschmid ehhez, mint szomszéd, jogot formál stb. Actum den mittwoch noch Quasimodo geniti. 1560-ban a tanács kivet *Öttwesch Balaschra* 25 frt kölcsönt. — Anna, Wasch István özvegye, tilalmat teszen *Blasius Goldschmid*nél Peter Brechtel 10 frtnyi adóssága miatt a szőlőkertre stb. — *Blasius Aurifaber* fide jussor *Stephanus Aurifaber* Quinqueecclesiae polgárjogánál. 1561. *Blasius Goltschmidt* mint szomszéd tiltja azon házat, melyben ez idő szerint Ferenczy Pether lakik stb. Actum am Montag nachts Trinitatis. — Feria sexta ante Joannis Baptista. Dem *Otwes Balasch* vor die tzehn fl, so er dem stadt gelihenn, wie der her Richter zur Ihrer Mt getzogen ist, hott ein Ersamer Rodt ihm czigel doran zugeben beuholen. — *Blasius Goldschmid* vnser mittpurger wnd einwoner megjelenik a tanács előtt s beismeri, hogy ő egy szőlőt «vber der Cunderth (Hernád) gelegen», Peter Brechteltől «vmb gewisse summa geltt» vesz és ezt neki kifizeti, mit eladó is beismer. Actum in nechsten freytag vor Lucia virginis. — Az ezen évi összeírás *Balás Goldschmid*nél 8 köből életet constatál. 1562. Tilalmat tesz Késmárkon lakó Jorg Wath 3 mázsa puskaporára, mely Cyrill Zorensteinnál vagyon, 42 frt adósság miatt. — Az összeírás szerint van nála: vidéki bor 11 kupa, kassai bor 6 kupa, élet 4 köből. 1563. Január 9-én találatott házánál: kassai bor 4 kupa. Exotica (vidéki bor) 19 kupa. — Ezen évben tulajdonában van egy ház, melyet 61 frtért Kis János ötvöstől vett. 1564. *Blasius* et *Franciscus Aurifices* tilalmat tesznek özv. Nehes Jánosné pénzére stb. — Am Montag nechst nach Martinj. Balthasar Tanhewszer biró tilalmat teszen *Balas Goldschmid*nél 12 frtra, melylyel néhai *Balas Goldschmid* «für gewant» adós maradt. 1566. *Néhai Ewthws Balás*nak egy «ober der Cunderth» fekvő szőlője említettik.

86. *Steffan Konradth Goldschmied. 1535—1550.* Polgárjogot 1535-ben nyer s 1550-ig szerepel a periratokban. 1535. Am dinstag nach Joani Evangeli hat *Steffan Konradth goldschmith* purger recht erlangt; fide jussores: peter pynder, hannes bewdler, Jacob Rymer, Greger dreszler, Marcus Dreszler. 1546. *Stephanus aurifaber* per Mathiam literatus chjaszar fidejussore pro qua dam muliere debitum fl. 3. iuridice ad 15 diem solvendum obtinuit si in revolutione dierum quindecim illam iuri statuere nequiverit alias cogitur eiusdem contentum reddere. 1550-ben *Stephanus Ewthwes* kassai concivis tanú egy osztályperben.

87. *Andreas Hopp Monetarius. 1536—1538.* A pénzverő-házban működött, mint pénzverőmester. 1536. Am donerstag vor Reminiscere. *Andreas Hopp Mönzner* Endres Rottgisser fiától, egy szabó-legénytől, házat és szőlőkeretet vásárol «pro zewayhundert vnd zeehen gulden» oly föltétel mellett, hogy «zcu der ersten zcalungk hot her im nider gelegth florenorum hundert vnd zeenhen, vnd auff negsth zewaunfzte wayn-nacht fayertagn sol er Im wider geben fl. 50, wnd dy andern auff Martini wber ain Jor» stb. 1538-ban újból szerepel e vételnél. Úgy látszik, ekkor csak a megerősítés aktusa járult a már két év előtt történt megvételhez. A ház, melyet *Andreas* sartortól 210 frton vásárolt a forgács-utczában, a szőlő pedig a «monte albá»-n feküdt. Tanuként szerepel e vételnél: *Thomasius Monetarius*.

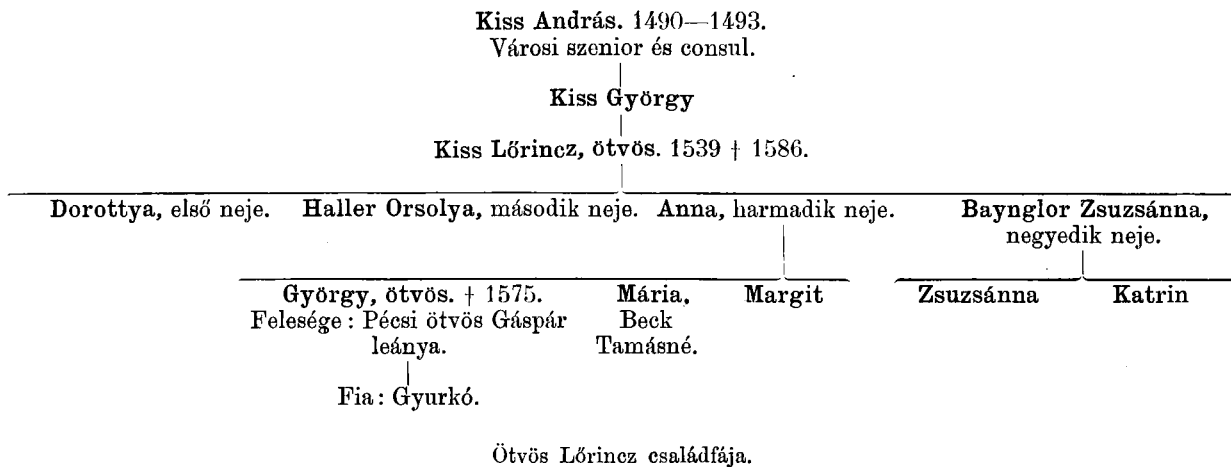
88. *Ötvös Kiss Lőrincz. Laurentius Kiss (Klein) Cassoviensis, Aurifaber. 1539—1586.* Régi kassai patricius-családból való. Nagyatya, Kiss András, miként azt az 1492-ik évi *Stadtbuch* margójára későbbi kézzel Cromer Lénárt városi jegyző följegyzé: «Klein Andres fuit auus prudem ac circumspccti dni Laurenty Aurifabri,» vagyis ötvös Lőrincznek nagyatya vala. Kiss (Klein) András 1490. és 91-ben consul, 1493-ban pedig városi senior volt Kassán. Lőrinczünk atyját Györgynek hívták, de midőn Lőrincz 1539-ben polgárjogot nyer, ez már nincs életben s csupán özvegy anyja él. Ötvösünk négy ízben nősült. Első neje — Dorothea — 1544-ben említettik először. Másodízben 1556-ban házasodhatott, nőül vevén Felicitas Hallerin, vagy mint az évkönyvek kassai szokás szerint nevezik: Kunczhallerin leányát, *Orsolját*. Ez a nő, mint alább látni fogjuk, Lőrinczünk fényes pályájára némi homályt vetett, apró hűtlenségeivel sok keserűséget okozván a jó szívű, szelid lelkületű férfiúnak. Harmadik s negyedik nejéről alább leszen szó. 1550-ig apróbb tilalmakban s polgárjogok szerzése körül mint fidejussor szerepel. 1551-ben választják meg először a városi communitás tagjává és ozentúl csakhamar és sok ízben éri őt polgártársai kitüntető bizalma. Már a következő évben tizenkettődik consullá választják; 1553-ban kilenczedik, 54-ben ötödik, 55-ben szintén ötödik helyen leszen consullá. 1556-ban érte őt első ízben ama szerencse, hogy felemelkedett arra a polczra, mely a kassai polgárra nézve a legmagasabb lehetett: judex-szé választatott. 1557-ben és 58-ban ismét első helyen consul, 60. és 61-ben főbiró, 1562—64-ig megint első consul, 65—68-ig főbiró, 69-ben első consul, 73—74-ig újra főbiró; 75—76-ban első, 77-ben pedig hetedik consul. Az 1578—79. években ismét a főbirói tisztet viselte. Cromer Lénárd városi főjegyző a jegyzőkönyvekben e választás ünnepélyességét röviden följegyezvén, némi tekintetben tájékozva vagyunk a részletek felől is. «Anno salutis 1578 — írja Cromer — Dominus Laurentius Goltschmidt electus est solenniter in Judicem istius Civitatis Cassoviensis, die 13. January in loco solito Cimitery (a templom körülötti temetőhelyen) inter horam nonam, quæ sub pulsu Campanæ audiebatur et decimam ante meridianam». A választási aktushoz distichont is told a költői lelkületű jegyző:

«Vt Iudex noster multas feliciter annos
In patria viuat, iura det atque precor».

A következő 1580. és 81. években Lőrinczünk ismét első helyen consul, 82-ben újra főbíró, 83—85-ig első consul, végre 86-ban ismét főbíró. Mint consul összesen 18, mint judex pedig összesen 15 éven át igazgatta s vezette a város ügyeit. Hogy ezen hivatalokra mennyi képzettségre, belátásra s körültekintésre volt szüksége, az az állás természetéből eléggé kitűnik, de még jobban megérthető, ha figyelembe vesszük, hogy Lőrinczünk nem csak Kassán, de idegen s előkelő helyeken is reprezentálta városát s vezette annak sokszor bonyodalmas ügyeit. Így 1564-ben a pozsonyi dietán találjuk öt ötvös Gregorius városi consullal egyetemben. 1566-ban újra kiküldetik a pozsonyi diétára, a honnét még ugyanazon évben visszatér, mert a tilalmak könyve «*Sequuntur aresta post reditum dni Judicis Laur. Goldtschmid ex dieta posoniensi, facta 1566*» czim alatt sorolja elő ama tilalmakat, melyek visszaérkezte után eszközöltettek. 1572. április 23-án újra említik, hogy a pozsonyi gyűlésről visszaérkezett, de még ugyanazon évben ismét útra kell kelnie, hogy részt vegyen Rudolfnak Pozsonyban történt koronázásán, a honnét társával, Johannes Kaylhaw-val együtt, november elsején tér vissza Kassára. Időközben — 1557-ben — az ötvösczéh első czéhmestere is volt s mint ilyen szerepel Christoff Blier ötvöslegény szabadító levelén.

Miként fentebb említve volt, ötvös Lőrincz fényes és eredményekben gazdag pályáját némiképp elhomályosítá egy futó felhő, mely Orsolya nevének hűtlensége s bár apróbb, de a házaselet rendjével s erkölcsével össze nem egyeztethető félrelépései folytán keletkezett. Bár alább elég részletességgel van előadva Orsolya asszony esete, mégis előre kell bocsátanunk ama meggyőződésünket, hogy a fiatal menyecske nem egyéni hajlamai, de külső csábítások folytán követte el férje irányában azokat a dolgokat, melyek terhére irattak s a melyeknek nyílt bevalóságokon alapuló tárgyalására a tanácsot maga a férj kérte föl. A kerítő szerepét e sajnálatos esetben maga a leány édes anyja, Felicitas Hallerin viselé, de az ok, a mely miatt erre a csodálatos szerepre vállalkozott, nem tünik ki a jegyzőkönyvekből. A pör folyamán, mely «*Anno 1558. feria secunda ante Nativitatis Johannis Baptistae ad instantiam dni Laurenty Aurifabry*» lett megindítva, kiderült, hogy a nő — Kunczhaller Ursula — nem szerette férjét. A tanuvallomásokból kitetszik továbbá, hogy a mit férje otthon főzetett, daczára, hogy az ételek jók voltak, azokból soha sem evett, az italokból nem ivott, sőt még abból az ételből sem akart enni, melyet férje neki az új bíró lakomájáról hozott, de ha férje eltávozott hazulról, akkor étkezett. Margaretha nevű nővéréhez több ízben küldött «*ettlich halben wein vnd hüner*» s a vívőnek mindig megtiltotta, hogy utának erről szóljon. Küldött még kenyereket is sütés idejében. «*Sie hatt offt auch fünff pinthen wein ilrer Schwester geschickt*». Ha az ura a háztól eltávozott, «*so hatt man ein pynt pynt kom mit wein nach der andern*». Egy ízben az édes anyja (a ki a lány kerítője és rontója volt) beteggé tette magát, a két nénye pedig elkérte Lőrincztől az asszonyt, hogy felviszik az anyjához beteglátogatóba. Fel is vitték volt s ott «*valamy aros legennel addig tánczolt és vigadott, hogy az zeme fenie raitha vesz (ett) wolt es meg zerette az legent*» . . . «*Az aros legen mondot ot fen: En nekem leuelem vagion Theorokorszagból; hogy ha it nem maradhat meg az azon es az Evthves Lorincz it beket nem hagy, en Thorekorszagba is elvizlek es el tartlak*». *Barlabás ötvös* eskü mellett bizonyítja, hogy: «*so hab ich das auch gesehen, do wir sie ynn der faznacht ynn der nacht haben heim beleytet yn der Kunczhallerin hausz, seind uns wie 4 ynn Monchs kleidern beegennet; der eine hatt die yunckfer Vrsulem gedrucktt vnd gepost, vnd hat ir den ryng vom finger abgetzogen, vnd sie hatt nichts do wider gerett. Dornach hab ich auch gesehen ynn h. Lorencz hausz, das sie der gutterer geposset hatt, an arm genommen, vnd sie in wider auff beyde wangen*». Pedig az ura «*erlich*» és «*fromlich*» tartotta nejét. «*Vnd hat ir alles vnter die hand gegeben, allein das geltt nicht . . . Vnd hat ir offt geldt gegeben, wenn sie auch nicht gefordertt hatt*». Így beszélt hozzá: «*Liebe Vrsula, so es moglich wer, vnd ir haben woltt, ich wold auch das Hercz aus meynem leib geben*». Ursulát több ízben elvitték férje házából az anyjához. Egy ily alkalommal férje így beszélt hozzá: «*Liebe meine, worumb hast das gethan; vorumb hast mich betrübt?*» Az asszony így felelt: «*Herzer herr, ich habs gethann, vergebt mirs, ich wils nit mehr thun, man hatt mich drauff angeholtenn*». S midőn férje kérdé, ki beszélte erre rá, a nő nem akarta megmondani. Jóeleve figyelmeztette «*Margitt, di khunigin*» Lőrinczet, «*das sie mit einander reden heimlich vnd aus und ein lauffen vnd das man sie wirtt einmal wegk führen*». Mire a férj válaszolá: «*Sie werden ja nicht vber die Maur mit ir springen*». Aztán egy ízben jöve az anyja s így szóla hozzá: «*O du hereze tochter, ich wil dich zur Margarethen führen, do wil ich dir ein bad machen*». Aztán éjjel az anyja ellopta az asszonyt Lőrincz házából. «*Da haben sie das thor mitt wasser begossen, das nichtt knarren sol. In der nacht omb 12 ist der h. L. auffgestanden, ynn bett gesucht die fraw, sonder sie war schon darinen*». Megnézte, hogyan áll a «*sylberne geschmeidtt*», a mely a nő kezelése alatt állott s kereste a szekrényben. «*Do ist nichts gewesen, er hat nicht ein tüchlein gefunden*». Anyja házában Orsolya betegnek mondotta magát, összejátszván édes anyjával. Elhivattak hozzá néhány javasasszonyt, «*hogy megkenje a menyeczket. Hogy immar hozza nyulek — vallja az egyik javasasszony — meg esmerem, hogy ninczen semmi dolga a madra felől*». A másik: «*hab ich nichts konnen sehen, denn sie ist gar nichts zurysen gewesen. O, wold gott, das ich so gesund were, als sie ist, ich wold anders in der stadt iczo vmbgehenn*». Az anyja kérte a kenő asszonyt, meg ne mondja Lőrincznek, hogy leányának nincsen semmi baja, sőt inkább mondja azt, hogy nagy nyavalyája vagyon. Arra is kérte még a kenő asszonyt, menne Lőrinczhez s kérje meg, hagyná ott nejét, de Lőrincz ebbe nem egyezett bele s azt kívánta, jőjjön haza. Másnapra éjjel 12 órakor Kunczhallerin Kiss Mihályné kíséretében, megijedvén az elkövetett dolog

miatt, elment Lőrincz lakására. Itt Lőrincz így szóla hozzá: «Fraw Kunczhallerin, ir sold ia mein mutter sain, worumb habt ir das gethan? Ir habt mir mein weib weg gestollenn, vnd habt mir darczu mein haus beraubtt, ir seit eine diebin». Itt maradtak reggelig és sokat beszéltek egymással. Kunczhallerné kérte kísérlőjét, szóljon Lőrincznek, fogadná vissza az asszonyt. Erre annyi sokat és hosszan beszélt ez, hogy végre L. beleegyezett, hogy nejét haza hozzák. Az anyja pedig megígérte, hogy többé nem fog a dologba avatkozni. Erre aztán másnap estére az asszonykát haza hozták, a mikor a nő megígérte: «ich vill euch gehorsam sein, herzer herr». Többet nem mondott. Kissné még azt is kivitte, hogy az anyja többé a házhoz ne járjon, a mit ő «vorwilliget hat». Vallja továbbá Kiss Mihályné «Der Herr Lorincz hatt mich mitt weinenden augen ynsz gewelb gefürtt vnd den kasten auffgeschlossen; da war alles weg genomen, man hat nicht ein tüchlein (?) gefunden. Darnach hat er dy Kunczhallerin dorlassen ruffen. Vnd sie kam, er sagt: «Schawt, die leffel vnd der becher sind auch nicht da, es ist alles wegkomen». Da sprach sie: Beckummert euch nicht, ich habe versetzt den gürtel und die leffel». Da war er so gutwillig, das er sprach: «Man handel nur recht, ich wil auch das alles auslösen». Erre aztán Kissné két asszonyt fogadott föl, hogy Lőrincznét őrizték és a lelkére beszélt a nőnek, hogy ura irányában «freuntlich» viselje magát. A tárgyak ellopására nézve egy tanu látta, hogy a «doctorin vber der Kasten ist gegangen, vnd den grossen gurtel genomen vnd wegk getragen, vnd wie die Magd der Tischlerin schuester den gürtl haim gebracht hatt mit ettlichen guldenen ringlein, vnd hats ynsz bett zum haupte gelegtt, doch seind 2 ring darvon verloren worden», melyek többé soha sem kerültek meg. Az anyja Lőrincznét «gegen Crack» akarta vinni orvoshoz, de midőn értesült, hogy a nagy víz miatt nem kelhetnek útra s hogy itt is van egy jó doctor, felkereste azt s titkon értekezett vele. Anna — Lőrincz volt cselédje — beszéli tovább: — «Darnach hat mich die Kunethallerin mit dem Wasser zu im (a doktorhoz) geschickt, de ers besehen hatt. Sogtt er: «Das wasser zeigtt fiber an». Kunczhallerné bizonyítványt akart kérni a doktortól, de ő ezt mondá: «Liebe fraw Hallerin, die schult ist nicht des Herren» s bizonyítványt nem akart adni, de a tanács elé bejelentette: «das es nicht des Herren schult wer». A pörnek, illetve a tanúkihallgatásnak tovább folytatása nincsen. Lőrincz, ki igazi nagylelkűséggel párosult szelidséget tanúsított az egész pörben, kész volt megbocsátani nejének, a ki magába száll s a midőn anyja káros befolyása alól szabadul — ügylátszik — meg is javul. Meddig tartott a férj s feleség között a béke s hogyan folyt további dolguk, nem tudjuk. Annyi tény, hogy Orsolya nem élhetett sokáig, mert ötvös Lőrincznek ezentúl még két feleségével, Annával és Zsuzsánnával, találkozunk az okmányokban. Egy 1591-ből eredő osztozkodó levél adataiból deríthető ki tisztára ötvös Lőrincz s két utóbbi nejétől származott gyermekeinek genealógiája, mit a következőkben adunk:

Lőrincznek Anna nevű nejétől három gyermeke született: György, ki ötvössé lett, Mária, kit Beck Tamás vett feleségül¹⁾ és Margit, kit 1591-ben, az osztozkodólevél szerkesztésekor, Pallo Istvánné tart magánál. Ötvös Györgynek ismét egy fia volt, Gyurkó. — Lőrincz negyedik feleségét Zsuzsánnának hívták. E nőt Istvánffy Miklós nádor-helytartónak egy, Eperjesen, «1588. die Dominica Jubilate» kelt oklevele *Susanna Bayngloryn*-nak nevezi.²⁾ Ezzel Lőrincz két gyermekét, Zsuzsánnát és Katrint, nemzette. Zsuzsánna asszonyt, Lőrincz halála után Wenczel Márton kassai tanácsstag, a későbbi bíró, veszi feleségül. Lőrincz 1586. május 24-én hunyt el. Neve mellé a városi Stadtbuchban a következő rokonszenves sorok jegyzvék: «Die 24. Mensis May

¹⁾ Kassai nyilv. levéltár No. 4053.

²⁾ II. Rudolfnak 1588. feria tertia proxima post dominicam cantate kelt okmányában. Kassai nyilv. levéltár No 4051.

hora sexta vespertino tempore cœpit subito Apoplexia laborare ac eadem nocte hora secunda naturæ debitum persolvit, et sic placide in Domino obdormivit». Kassa polgársága holta után is megbecsülte a derék férfit, mert az Erzsébettemplomban jelölt ki számára nyugvó helyet: «Die 26. in Templo Elizabetia sepultus in angulo penes altare». 1539. Feria post octavam Epiphaniarum domini. *Laurentius aurifaber Cassoviensis, filius relictæ Georgy Kys*, receptus est in reipublicæ Cassoviane consortium. 1544. *Dorothea Uxor Laurenty ethwes* secundum legislationem . . . huius Reipublicæ contra gregorium figulum polonum obtinuit *aureis filis* et *Margaritis* contextum vnum *collarium ornamentum* in wlgari *galler* stb. 1546. *Laurentius aurifaber* arestat omnia Bona, mobilia et Immobilia, tam domum quam etiam alias hereditates pupillorum elementis cypcher contra ipsum aswaldum Sarossy vitricum pupillorum eorundem ne anichilatio vel dissipatio Aliquam in illis fierit stb. — Feria secunda postero die festi pentecostes. *Laurentius aurifaber* arestat domum Casparis literati tharnok. — *Laurentius Ewtves* arestat hereditas Alberti literati pro debito suo stb. 1547. *Laurentius aurifaber* suam causam, quam ex parte debiti habuit cum Alberto literato coram senatu jure mediante . . . optinuit tali modo quem ad ipse Albertus literatus sa suo chyrographo obligaverat ad 15 diem ipsum Laurentium Ewtves contentum reddat nam alioquin vineam Alberti literati vendat cuius ex precio debitum tetum. stb. 1548. *Laurentius Ewtves* arestat fl III apud Vrbanum mezaros ipsius Volfgangi mezaros et $\frac{1}{2}$ XIII stb. 1550. Fide jussor Melchior Erszÿngyarto és Andreas glantz Sutor polgárjogának megszerzésénél. 1551-ben a városi communitas tagja. — A borszámadó-könyvben, mint bortermelő szerepel, kinek bora termett összesen : L k(üpfen), XVII, VIII $\frac{1}{2}$. 1552. Die Sabbati post Katharinæ. A városi számadások között: Item *Lauren. ettwes*: Ad vsum Ispital. fl. III. 1554. Megjelennek a tanács előtt: Michal Paýsghiartho, Jörg Kürschner és Catharina, hans Morgnerin s itt szabad akaratukból kijelentik, hogy «der Ersame N. W. herr *Lörincz goltschmid*, yr freundt», öket mindnyájukat az atyai részről reászállott ház és szőlőkertre nézve kielégítette s ezért *Lörinczet* a tanács előtt, «frey quit vnd allenthalben ledig»-nek nyilvánítják stb. — Az ezen évi összeírás ötvös *Lörincznél* a város II. negyedében talál: ffigywerffockható (személyt) 2, cselédet 6, zsellért 2, fegyverfogható cselédet 2. Élelmet elegendőt. 1555. *Laurentius aurifaber* Juratus Civis clam arestat cum scitu domini Judicis hoc ipso die flor. 75 ex ea pecuniæ summa, quam Blasius Kayser et Tadeus Italus etc. racione domus Episcopi, in qua dominus Capitaneus habitat, in pretoris a civitate lenare debent et percepturi sunt, ad usque Judicium stb. 1556. Dominy Comites D. *Laurencius goltschmidt* et Blasius Zabo 112 frt 49 $\frac{1}{2}$ adóhátralékot a városi pénztárba beszolgáltattak. — Item am tag Innocent haben wir geben dem hern *Richter Lorencz goltschmid* fl. 10. von wegen des köpffs den die statt den *dersfy Istvan* geschenkt haben vnd die Eperieser synd daran dem herr Richter fl. 10 schuldig gewesen, vnd wir solchs von wegen der Eperiesen zaltt haben, denn sie haben auch schuld ann der Paul Lipskyn haus, das der Statt gekauft hatt. 1557. aug. 17-én *Lorenz Goltschmidt* mint első czéhmester szerepel Christoff Blier ötvösinas szabadító-levelén. — A december 14-iki összeírás szerint *Herr Lorencz Goltschmidtnél* találtak: Vidéki bor 6 kupa, kassai bor 4 kupa, élelem 25 köből. Ugyanezen évben (közelebbi dátum nélkül): Vidéki bor 43 kupa, kassai bor 11 kupa, élet 32 köből. Ugyanekkor fizet a város által kivetett taxa fejében 1 frtot. Dedit. 1558. *Lorincz Goltschmid* tilalmat tesz Hans Paier bényei szőlőjére, melyet ez «fraw Felicitas Cunczhallerin»-től vett stb. — Július 24-én találtak nála: Vidéki bor 4 kupa, kassai bor 3 kupa, élet 8 köből. — A június 29-én eszközölt fegyverek és fegyverfoghatók összeírásánál: Salb: 4. Weren és puxen: 5., schpis . . . 5. Harnischen . . . 3. Október 19-én pedig: Vidéki bor 15 kupa, kassai bor 4 kupa, élet 16 köből. Ez évben, feria secunda ante nativitatis Johannis Baptistæ, tárgyalatik «ad instantiam dni Lavrenty Aurifabry» hűtlen feleségének, szül. Kunczhaller Orsolyának esete. 1559. Am freitag Michælis *Laurentius goltschmid* fide jussor Jorg Mazuch von Sanct-Niclos ausz der Lipthe és Francisus Literatos Berÿsch ausz der Molde, feria sexta ante Simonis et Judæ, polgárjogának megszerzésénél. — Ez év folyamán, a nap kitétele nélkül, fide jussor még Benedictus Rymer ab Eperies polgárjogának megszerzésénél, — A város II. negyedében fizet adóban 2 frtot s házánál lakik «ein gesyndt»: Barthel Glasser. — Október 23-án a tanács kivett reá «elkerülhetlen szükségből» 2 frtnyi adót. Dedit. 1560. Her *Lorincz Goltschmidt*, diese Czeitt Richter, tilalmat tesz Paul Kalmarin 200 frtjára, hogy ezt Nicklas goltschmidt föl ne vehesse stb. 1562. *Lorenz Goltschmid* tilalmat tesz azon 5 frtra, melyet Fabian Szathler Azthalgiartho Jánosnak letenni tartozik stb. — Zöch Ferencz tiltja Hans czimmermannak *Lorincz Goltschmidnél* levő adóslevelét, hogy ez azt törvéynapig ki ne adja stb. 1563. *Lorenz Goltschmidt* saját és neje — Vrsula — nevében, továbbá Kunczhallerin minden gyermekének nevében tilalmat tesz 471 frtig azon házra, udvarra és szőlőkertre, rétek- és szántóföldekre, Christoff Zoltan minden ingó és ingatlan vagyona lekötésére, mely javak iránt már ennek előtte Kunczhalleriné az öreg Zoltan Catherina ellen tilalmat nyert volt stb. — *Lorenz Goltschmidt* tilalmat tesz Boczan Anglet 3 frtjára Valtenn Topferinnél. — Bartolomeus Barth Apoteker Hans Hensel selmeczi tanácsos helyett és nevében tilalmat tesz azon 25 frtra, melylyel néhai *Jacob Goldschmydt Lorencz Goltschmidnak* tartozott, hogy e pénzt *Lorenz Goltschmid* mindaddig fel ne vehesse, míg Hansz Henselnek meg nem fizeti azon 28 frtot, melyet ez *Lorenz Goltschmid* feleségének, Ursulának, különböző időközökben kölcsön adott. — Ezen évben beszállt borokat: kassait 11 kupával, vidékit 14 $\frac{1}{2}$ kupával. 1564. *Lorenz Goltschmid* tilalmat tesz azon fél házra, melyet Paul Fleischer *Christoff goltschmid Slezinger*-től vett a biró tudta és akaratán kívül, mely házat *Christoff Schlezingerné Lorencz Goltschmidnek* zálogképen leköttött volt, hogy férjét a fogságból kiszaba-

dítsa jótállásával, hogy ez hitelezőivel kiegyezhessék s azokat kielégíthesse. E felett tiltja még azon 20 frtot is, melylyel Paul Fleischer Christoff Goldschmidnak a házára adós maradt. stb. — *Lorencz Goldschmid* titkos tilalmat tesz *Ewthwes Borlabas* házára és szőlőkertjére, melyet ez a Lorencz Goldschmidtől kölcsön vett pénzen vásárolt, hogy *Borlabas Ewthwes* e házát és szőlőjét senkinek el ne adhassa, se el ne zálogosíthassa s hogy azt senki meg ne támadhassa. 50 frt erejéig. Actum sontag vor purificationis Mariæ. — *Lorencz Goldschmidt* bizonyos adósság miatt tilalmat tesz *Ewthwes János von Nagh mihaly* összes javaira, melyek reá azon osztzkodásból szállottak, melyek őt neje, Adam Georg leánya, után megilletik stb. 1564. máj. 17-én *Lőrincz ötvös, Gregorius Goldschmieddal* Pozsonyban időznek, mint Kassa város küldöttei a diétán s kifizetnek egy régebbi keletű, Thonhäuser kassai bíró és társai által csinált tartozást. «Ich Hannes Schuber von Paumbork, purger zue Presspurg, bekhenne hiemit diszer meiner handtschrift, das mir die ffürsichtige ond weysze Herrn, mit namen : *Lorenz Goldschmid* wnd *Gregorius goldschmid*, bede purger wnd des Ratt geschworne der Statt Cascha, bezallt wnd geben haben 1 fl wnd 8 $\frac{1}{2}$ ffür ffütterung haber, heiv wnd strey, weliche der Weeszer Herr Balthaszar Donhewszer, Richter zu Cascha, wie er samptt den andern Herren, das sie Im namen den ffünff Stetten (Kassa, Eperjes, Kis-Szeben, Lőcse és Bártfa) alhie seindt verszamlet gewesen durch Ire wagen knecht von mir In Ihr herberig zu Paul Scherer empfangen wnd genomen habe». stb. — Ez évben *Lőrincz ötvösnél* összeiratott: vidéki bor: — kassai bor 4 kupa. Mint «gesindt» nála lakik: *Christof goldschmidt. 1565. Lorencz Goldschmidt* bíró tilalmat tesz Gerus Myklos diákné házára és minden javára XXIII frt adósság miatt, törvéynapig. — Ugyanő tilalmat tesz 315 frtnyi adósság miatt Michel Siebenbürger házára és minden javára stb. 1566. Ugyanő tilalmat tesz 25 frtnyi adósság miatt Miclosch diáknénak a Mylgasz-ban fekvő házára. — Jan. 24. Duns Iudex Laurentius Goldtschmid et Andreas Bek Senator vna cum Basilio Croner pro festi sont ad Dietam Regni Posony pro festo Purificationis Mariæ celebrandum pro ut Cæsar Mts. per literas mandauerat. In sumptus dati sunt eis fl. 154 $\frac{1}{2}$ 26. gs. Domini Comites Anni 1565 dederant post rationes redditas. — Még ezen évben visszatér a pozsonyi diétáról, mit a városi jegyzőkönyv eme pontja bizonyít: Sequuntur aresta pest reditum dni Iudicis *Laur. Goldschmid* ex dieta posoniensi, facta 1566. Ez évi bor- és életkimutatása: Vidéki 34 kupa. Kassai 20 kupa. Búza 16 köből. 1568. Febr. 8-án Lengyelfalváról Franciscus Bay levélben felkeresi *Lőrincz ötvöst* s őt mint «szerelmes vramat komamoth» szólítja. 1568. *Lorencz Goldschmidt* bíró tilalmat tesz néhai sógornője: Miklós Diákné minden javára 24 frtnyi adósság miatt. — Ugyanő tilalmat tesz néhai *Barlabas Goldschmid* és néh. Micklos Diákné hagyatékaik és minden javaikra bizonyos adósság miatt. Actum am 9 tag des Monats January. — A tanács *Lorencz Goldschmidnak* itéli meg azon 25 frtot, melylyel neki sógornője: «fraw Gerus Micklos Diakin» adósa maradt s a tanács kimondja, hogy *Lorencz Goldsch.* ezen összegig Micklos Diákné hagyatékából elégttessék ki. 1569. Feria sexta post Exaltationis S. Crucis. *Lorencz Goldschmit* tilalmat tesz Vas Istvánénál a szőlőkertért fizetendő pénzre stb. 1570. Febr. 8. *Lorencz Goldschmidt* bíró tilalmat teszen *Steffan Goldschmid* műszereire (zewg) 32 frtnyi adósság miatt. — Lorencz Goldschmidt tilalmat tesz Georg Reyss házára, 10 frtnyi adósság miatt. 1572. Apr. 23. Ex Dieta Posoniensis redierunt dni *Laurentius Aurifaber* et Martinus Kamner. — Domini Legati: Laurentius Aurifaber & Joannes Kaylhaw ex Dieta Posoniensis obi Rodolphus Archidux Austriæ in Regem hungar est, die Septembr. coronatus redierunt domum prima die novembris post horam duodecimam meridiei. 1573-ban van: vidéki bora 10 kupa, kassai bora 15 kupa élete 16 köből. 1577-ben van: vidéki bora 45 kupa, kassai bora 11 kupa, élete 20 köből. 1578. Anno salutis 1578 Dominus *Laurentius Goldtschmidt* electus est solenniter in Judicem istius Ciuitatis Cassoviensis, die 13. January in loco solito Cimitery (a templom körötti temető-helyen) inter horam nonam, quæ sub pulsu Campanæ audiebatur et decimam ante meridianam. Tribuno plebis Dno Vincentio Springinsfelt existente.

Vt Index noster multos foeliciter annos

In patria vivat, iura det atque precor.

(Cromer Lénárd, városi jegyző verse.)

Márcz. 12. Lorencz Goldschmidt bíró tilalmat teszen Jorg zoietha házára, melyet ennek eladott volt, de bevő még ki nem fizette. — Ugyanő N. Kupschmidin házára 10 frt erejéig tilalmat teszen. — Jún. 29. D. Iudex *Laurentius Eotwes* inhibet res Johannis Ferber apud Dnam relictam *Wolfgangi Eotwes* usque ad valorem 24 flor. Ez évben kimutatott nála: kassai bor 14 kupa, vidéki bor 8 kupa. 1578. márczius 5-diki kelettel *Lőrincz ötvös* Kassáról Johann Zasskowskj «Stadt Schreyber der Stadt Kaschau»-nak, ki ez idő szerint a pozsonyi országgyűlésen időz, mint «meinem besondernn günstigen libenn herrn *Schwogern*»-nek levelet ír s felkéri őt, hogy Anna Augustinin leánya (a Laurentiusé) iránt tettel és tanácsosal segítségével legyen, hogy e nő Rueber — Felsőmagyarország kapitányának — titkára, Melchior úr, által azon kimutatás szerint elégttessék ki, melyet Kapronczay Györggyel elküldött volt, midőn ő a városból kivonult. Kéri továbbá, hasson oda, hogy Rueber a majorért, mely ez idő szerint teljesen elpusztítva áll, fizesse meg tartozását. Levelét ilyen jegyű pecsétlővel zárja: 1580-ban a város II. negyedében mint «hausgesindt» lakik nála Jorg Pladtner. Ugyanekkor van neki: Vidéki bora 7 kupa, kassai bora 5 kupa, élete 20 köből. 1581. Márcz. 20. Der stvist vndt wiederwillen, so wegen fl. 30.

zwischen denen Ehrsamen weisen hern *Lorenz Goltschmidt* vnd Hern *Viczenzen Springinsfelt* sich erreget, ist güttlich gedempffet worden, vndt herr *Wiczenz abweg* gethan, mitt vormeldung, er hab dem hern *Lorenz* abn seine ehre nicht geredat. 1584. Júl. 13. Hern *Lorenz Goltschmidt* thut meldung des Samentes vndt tuchs, damit herr *Ruber* . . . . . gewesen. Concluseum. Der Sammet bleib bey der Kirchen, das teiltt man vnther die armen schuler. 1586. Die 24. Mensis May, hora sexta vespertino tempore coepit subito *Apoplexia laborare ac eadem nocte hora secunda naturae debitum persolvit, et sic placide in Domino obdormivit.* Die 26. in *Templo Elizabetia sepultus in angulo penes altare.* 1591. Május 19-én Merten *Wenczel* városi bíró, a ki *Lőrincz ötvös* özvegyét nőül vevé — *Lőrincz* örökösei nevében tiltja *Kár Mihály* összes javait adóslevél alapján. 1591. decz. 18. *Köteles* (*Wenczel*) *Márton* kassai bíró házánál megjelennek: *Zabo Gáspár* fürmender, *Trúcz Lukács*, *Michael Sorgenfrey*, *Herczeg István*, *Zabo Gáspár Langh* és *Erszénygyártó György* az végett, hogy az minemő zalagok es adosságok az nehái tiszteleteős és becsületeős urunknak, *Eötweős Lőrincz*nek halála után az eő marhájának és örökségének derékképen való megosztása után, mely ezelőtt in anno 1586. az ő meghagyott felesége *Susanna* asszony (mostan az megnevezett becsületes urunknak, *Köteles* (*Wenczel*) *Márton*nak házastársa) között és azon megmondott *Eötweős Lőrincz*nek öt gyermeke között lött volt. Az, mely maradék zálogok és adóságok az megmondott osztozástól maradtanak volt, azokat mostan, ugyanazon megnevezett felesége és gyermekei között elintéznők és megosztanók, melyben ekképen procedáltunk: Elsőben az megnevezett becsületes urunk, bíró uram, az ő kegyelme felesége *Susanna* asszony, képében azonképen az megmondott nehái ötvös *Lőrincz* urunknak gyermekei képökben az tiszteletős *Beck Tamás* és *Gedeon Adami* uraim egymással szólván, beszélvén, az megmondott zálogoknak és maradék-adóságoknak közöttük való megosztásán egymás között ekképen alkudtanak és megegyezesődtenek. Tudniillik: Mivelhogy az megmondott maradék megosztandó zálogok és adóságok nagyobb részére az megnevezett *Susanna* asszony idejében löttek és köröztettenek volt, melyekből ez városnak régi szokása és törvénye szerint az megmondott *Susanna* asszonyt két rész illette volna, mindön azonáltal az megmondott atyafiának kérésökre az ő maga személyére az hason felén megelégedeött. Az másik hason felet pedig, úgymint az atyai részt, az megmondott *Eötweős Lőrincz*nek megmaradott öt gyermeki keziben egyaránt hadtuk és engedjük osztani.

Következnek azért elsőben az bizonyos és jelen való zálogoknak oszlása.

12 ezüst kalának, <i>Lorenz Deakhe</i> , vadnak zálogban pro	fl. 13. 2/3 —
12 aranyozott ezüst födeles pohárok, az <i>Erdőbényei Zerdahelyi Janos</i> zaloga pro	fl. 20. 2/3 25
1 <i>Sima</i> aranyú bécsi(?) fedell, az <i>rezeőgiös lakatgyártónéjé</i> zálogban pro	fl. 1. 2/3 —
Olvasóra való <i>schawpfennigök</i> , az <i>wén trombitásnéjé</i> , zálogban pro	fl. 4. 2/3 —
Egy aranyozott ezüst partha eő fekete majczon, az felső kapunál való <i>csiszárnéjé</i> , pro	fl. 8. 2/3 —
Egy palástra való bokor kopoczý (= kapocs), aranyas, <i>Erdélyi Bálintnéjé</i> , zálogban pro	fl. 4. 2/3 —
1 aranygyűrű volt mégis zálogban, fehér gamahó benne, nyom 1 1/2 aranyat, (teszen)	fl. 2. 2/3 25
3 kis aranygyűrű, mégis zálogban, nyomnak 3 aranyat (teszen)	fl. 4. 2/3 50
Summa (teszen)	fl. 57. 2/3 —

Ez megért ezüstmarhának inventálása szerint jut elsőben *Susanna* asszonynak, az ő felül megért alkuvások szerint, az fele, teszen fl. 28 2/3 50. — Az másik fele jut az megmondott *Eötweős Lőrincz*nek megmaradott öt gyermekeinek, tudniillik: *Susannának* és az megholt *Katrinnak*, azon *Susanna* asszonytól valóknak, és *Margarettának*, azon *Eötweős Lőrincz* leányának, *Anna* asszony gyermekének és *Máriának*, az megnevezett *Beck Tamás* uram feleségének és *Gyurkónak*, azon *Eötweős Lőrincz* unokájának, az ő fiától, *Eötweős Györgytől* valónak. Egyiknek-egyiknek az ő része teszen fl. 5 2/3 70. És ekképen leszen az megért ezüstmarhában az megmondott *Susanna* asszonynak az ő két gyermekével egyetemben, mely teszen fl. 39 2/3 90. Mely ilyen ő neki jutott részre adtunk: 12 ezüst kalánt, az 2 ezüst aranyozott fedeles pohárokat és az *Csiszárné* párta övét, melyek vagynak zálogban pro fl. 4. úgy, hogy ezekből az 1 frtot és 10 denárt az más három gyermeköknek az ő részökre tartozik *Susanna* asszony kifizetni. A megmondott három részre pedig az ő nekik jutott summára, mely mind három részre teszen fl. 17 2/3 10. adtunk:

Az aranyozott ezüst bokor kapesot, palástra valót pro	fl. 4. 2/3 —
Az olvasóra való <i>Schawpfennigeket</i> (teszen)	fl. 4. 2/3 —
A lakatgyártóné aranyos fedelét	fl. 1. 2/3 25
Az gamahós aranygyűrűt pro	fl. 2. 2/3 25
Az 3 kis arany gyűrűket, mégis pro	fl. 4. 2/3 50
Es az felül megért készpénzt, mellyel <i>Susanna</i> asszony az ő neki jutott ezüstmarhából tartozott kifizetni	fl. 1. 2/3 10
És így telik ki az 3 gyermek része	fl. 17. 2/3 10

Item. Voltanak mégis zálogban néminemő ezüstpohárok, párta eő, ezüst kalának és régibb aprólék ezüst-mívek,

melyeknek semmi bizonyos nevök, sem idejök nem volt, melyeket mindenestől megmértvén, nyomtanak 9 girát és 12 nehezéket. Ezeket is azért az felül megért mód szerint megosztottuk. Susanna asszonynak az fele jutott, teszen $4\frac{1}{2}$ girát és 6 nehezéket. Az maradékját az megnevezett öt gyermek részére, teszen $44\frac{1}{2}$ nehezék ezüstöt. És ekképen tett az Susanna asszony része az ő két gyermeke részével egyetemben : girát : 6 és nehezéket : 22. Az maradékin jutott az felül megírt három gyermek részére, egyiknek-egyiknek, az felől megírt mód szerint $44\frac{1}{2}$ nehezék, kinek-kinek az ő részét mingyárust kiadván, jutott az megírt Anna asszony leánykájának, Margitnak, 1 sima ezüstpohár és 2 ezüst kalánok. Notandum: Ez megírt ezüstpohárt és ezüst kalánt, mint az idealább megírt 38 frt készpénzt, én Herczegh István az több atyafiak hagyásából adtam Pallo Istvánné kezében, ki az megírt Anna asszony leánykáját, Margitot, tartja. Az 5 frt és 40 $\frac{1}{2}$ maradt az megírt Beck Tamás és Gedeon uraimnak, arra jutott ezüstmarhában, melyből tartoznak az megírt leánykának az ő részét : fl. 5 $\frac{1}{2}$ 70, kifizetni. Idem Herczegh István m. p.

Következik az készpénz. Az minemü adósságok az derek osztozáskor maradtanak volt, azokban az, mit ez ideig az megmondott bíró uram ő kegyelme bevötte volt, főképen pedig az Zeöchy Mihály és Zeöchy Tamás adóságát egyéb aprólék adósságokkal, azokat bíró uram számszerint előadta és az minemü aprólék zálogot is ez ideig kiváltogattak volt, az mint következik :

118 aranyforint volt 1 pro 163 $\frac{1}{2}$, teszen	fl. 192. $\frac{1}{2}$ 34
18 tallér is volt, 1 pro 1 frton	fl. 18. $\frac{1}{2}$ —
Fejér pénz egy zsákban	fl. 94. $\frac{1}{2}$ —
1 zacskóban mégis fejrőpénz 30 fl. és ugyanazon zacskóból az kőpirónak fizetött volt bíró uram 12 frtot	fl. 42. $\frac{1}{2}$ —
1 hoiagban és egy papirosban	fl. 60. $\frac{1}{2}$ —
1 ruhában készpénz	fl. 19. $\frac{1}{2}$ 14
Az aprólék zálogokat az mely pénzen kiváltottak volt	fl. 29. $\frac{1}{2}$ 40
Morthy Mihályné fizetett adósságot	fl. 15. $\frac{1}{2}$ —
Chyeczis Péter zdobai sörnevelős fizetett	fl. 12. $\frac{1}{2}$ —
Bulay Lukáczy adósságát fizette Thoma Gerberné, készpénzt	fl. 12. $\frac{1}{2}$ 94
Kár Mihály váltott ki 1 czömölet szoknyát	fl. 6. $\frac{1}{2}$ —
	<u>Summa teszen az készpénz fl. 500. $\frac{1}{2}$ 82</u>

Ez megírt pénzből jut elsőben Susanna asszonynak az felül megírt mód szerint az ő maga személyére az fele, teszen fel fl. 250. $\frac{1}{2}$ 41. Az maradékja jut az megmondott öt gyermek részére, teszen egyik-egyik része fl. 50 $\frac{1}{2}$ 8. Es így vagyon Susanna asszonynak az ő megmondott két gyermeke részükre egyetemben fl. 350 $\frac{1}{2}$ 57.

Beck Tamásnének, Máriának, jutott az ő része	fl. 50. $\frac{1}{2}$ 8
Gyurkónak is az ő része, készpénz	fl. 50. $\frac{1}{2}$ 8

Az megmondott Anna asszony leánykájának is, Margitnak, az ő része tett volna fl. 50. $\frac{1}{2}$ 8, de az megmondott 12 frtot az kőpirónak bíró uram az ő részéből fizette volt, maradt azért az Margrett része fl. 38. $\frac{1}{2}$ 8. Notandum. Ez megírt 12 frtot helyeben az megírt leányka részére deputaltunk az szýlbaczý Zabó Benedek házából az folgazon (Faulgasse = forgács-utcza,) melyben mostan az magyar prédikátor, Pál uram, lakik. Ebből azért az megmondott 100 frtból elsőben deputáltatik az megírt Anna asszony leánykájának Margrettnak, az felől megmondott 12 frtot, maradt oszlásra fl. 88. Ebben vagyon Susanna asszonynak részében az fele fl. 44. Az maradékja jutott az megírt öt gyermek azámára, egyiknek-egyiknek az ő része teszen fl. 8 $\frac{1}{2}$ 80. És így teszen es megnevezett adósságban Susanna asszonynak része az ő megírt két gyermekével egyetemben

fl. 61. $\frac{1}{2}$ 60	
Az megmondott Anna asszony leánykájának, Margrettnak, az megírt 12 frttal összesen	fl. 20. $\frac{1}{2}$ 80
Beck Tamásnének Máriának az ő része	fl. 8. $\frac{1}{2}$ 80
Gyurkónak is hasonlóképen	fl. 8. $\frac{1}{2}$ 80

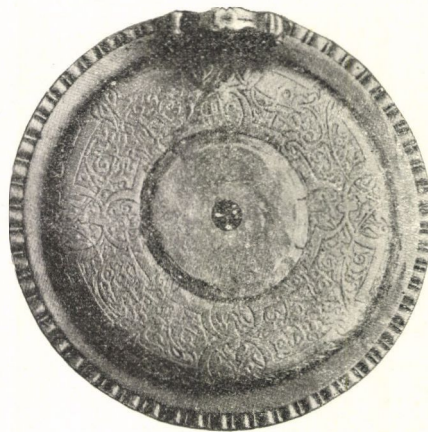
Következnek az adósleveleknek megírása.

Kár Mihálynak vagyon egy kezeirása	fl. 10. $\frac{1}{2}$ —
Mária pecsétés adóslevele	fl. 10. $\frac{1}{2}$ —
Harmadik pecsétés adós levelében, melyben 1 aranygyűrű és egy cziömölett szoknyája zálogban	fl. 41. $\frac{1}{2}$ —
Summa mind 3 adós levelen teszen	fl. 61. $\frac{1}{2}$ —
de ... az 1 cziömölet szoknyáját kiváltották pro fl. 6, restál, melyre még egy három kövű aranygyűrű zálogban és egy ezüst kalán, teszen	fl. 55. $\frac{1}{2}$ —
1 német auzugh ... Rothuet uram kezeirása alatta, Rest fl. Wien. 68/46 kr., teszen magyar számra az is	fl. 55. $\frac{1}{2}$ —
Más német Auzcugh is vagyon, Jakob Mülleré, Rothuet uram keze irása alatt, Rest fl. Wien. 35 fl. 47 kr., teszen magyar számra	fl. 28. $\frac{1}{2}$ 62

Katha Dorkó, Katha Gergely, Mihály és Ambrus adós levele pecsét nélkül	fl. 12. ½ —
Czymbor Bálint az hostagi adós levele, pecsétes, melyben készpénz vagyon	fl. 31. ½ —
Egy szakasztott adóslevél pecsét nélkül, Bodnár Kristófé, Rest	fl. 6. ½ 50
Soltez Pál adóslevele, pecsétes	fl. 14. ½ —
Folgaszý Mészáros András pecsétes adóslevele	fl. 13. ½ —
Zakacsz Pálné wajkóczy adóslevele, melyben 1 rét zálogban kötve	fl. 16. ½ —
János kovács, Soltész Leonart fia adóslevele, pecsétes, de megszakasztott	fl. 22. ½ —
Rakos Miklós János és Andreas pecsétes adóslevelök, ab anno 78, vagyon zálogban kötve egy rét, úgy, hogy minden esztendőben leszálljon az summából 50 ½	fl. 14. ½ —
Ugyanezeknek mégis más adóslevelök, ab anno 80., ebben is egy rét zálogul kötve, azonformán mint az másik	fl. 20. ½ —
Körözturý Gáspár deák Erdőbényén lakozó adóslevele, kezeirása és pecsétes	fl. 200. ½ —
Batha Pál enyiczkei prédikátor adóslevele készpénz fl. 6 és 1 átalag bor	fl. 6. ½ —
kiért ígért volt egy hordó tállyai bort.	
Egy német jegyzés pecsét nélkül, Lenarth Gruse, Rest	fl. 6. ½ —
Mattes Lypser adóslevele, pecsétes	fl. 25. ½ —
Düttrick Beck adóslevele, németül	fl. 2. ½ —
Zöczy Miklós kassai czédulája, se hava, sem esztendeje, karácsony harmadnapjára ígerte megfizetni, valamelyikre	fl. 62. ½ —
Thobiás Klein 2 adóslevele, pecsétes, kezeirása	fl. 100. ½ —
Tott László adóslevele	fl. 7. ½ 50
Drabant Symon, Imre és Mihály adóslevelök	fl. 11. ½ —
Miskolczy Gergely adóslevele, kezeirása és pecsét	fl. 100. ½ —
Görgj Morgner kezeirása egy czédula	fl. 12. ½ —
Czeh Tamás két adóslevele, mindkettő	fl. 75. ½ —
Bulaj Lukács adóslevelei kettő pecsétes, teszen fl. 40., de ebben fizetnek meg az mint oda előbb az készpénz között írva vagyon fl. 12/94, volna azért még hátra	fl. 27. ½ 6
Harmadik adóslevele is vagyon pecsét nélkül Bulaj Lukácsnak és valami szállóról való 3 levelei azon Bulaj Lukácséi.	
Ittem vagyon két jegyzése, azon Eötwös Lőrincz kezeirása néminemű Lanczknechtök adóssága, az Ország Balásé és Nagy Urban (é?), teszen mindkét jegyzésen	fl. 50. ½ 86
	Summa teszen fl. 684. ½ 42
	Summa az megirt adósságoknak fl. 971. ½ 54

Ittem ezeken kívül vannak mégis néminemű quietancziák és egyéb levelek, melyekben semmi adósságok nincsenek, vagynak 16 darabban.)*

89. *Lippai ötvös János. 1542–1578.* Polgárjogot 1542-ben nyer. 1565-ben egy ötvös Mihály ellen tett tilalomban szerepel. 1560-ban Pécsi ötvös István szolgál nála. 1542. Feria 3-ia post Dorothea. *Joannes aurifaber de lippa* Ius civili levavit. 1560. Febr. 8-án legénye, pécsi Ötvös István, kassai polgár leszen. 1565. Tilalmat teszen ötvös Mihály azon házára, melyet ez Kacz Jánostól 190 frton vásárolt. Egyik fennmaradt művét a Magyar Nemzeti Múzeum kincstára őrzi. Ez egy henger alakú fedeles kupa, melynek testét tagolt gyűrű két részre osztja. A gyűrű fölött és alatt renaissance izlésű cartoucheok és fülkék foglalnak helyet, melyek öntött s cizelált műben ismétlődő hermákat és amoretteket ábrázolnak. A váltakozó cartoucheok minden másodika üres. A profilozott talp fölött keskenyebb friez fut körül, melyben apró rhombuszok s háromszögek elhelyezvők, fölötte vékony ezüstszalag halad körben, melynek éle hullámvonal módjára van meghajtogatva. A fület kettős herma alkotja; a felső kecskelábú szatírt, az alsó női mellképet ábrázol. A fül alsó része harántvonalakkal barázdált madárlábat példáz és kagylóra támaszkodik. A kupa csuklója renaissance stílusú cartouche képez, mely öntött műben elcállítva, mindkét oldalán hermát ábrázol. A fődél lapjára keleties indadisz van beéttelve, háromszorosan tagolt gombján pedig egy római öltözötű emberalak áll, baljában pajzsot, jobbában pedig három darab egymásba helyezett csipkés szélű csészét tartván. A fedél belsejében kör alakú lemezen levélkoszorúban egy czi-

A Lippay-féle kupa fődélének díszítése.

*) Kassai titkos levéltár. F. F. Eötvös Nr. 8. sz. alatt.

mer foglal helyet, melynek paizsában hármashalmon ülő, hátratekintő medve van. Ez jobb karjában tollat(?), baljában könyvet(?) tart. Mellette 1578 évszám, a paizs fölött pedig *N M* betűk. A címér heraldikátlan szerkezeténél fogva, nemesi címér nem igen lehet, de oly polgári jelvénynek tekinthető, melyet az illető tulajdonos önkéntesen vett fel s használt. Fenekén két bélyeg; az egyik a kassai liliom, a másik **L** a mesterjegy, mely nagy valószínűség szerint *Lippai Jánosé*. A kupa alapjának átmérője 10 cm, magassága 18 cm. Conceptiója a németországi befolyást, kiváltképpen pedig Jamnitzer hatását árulja el; technikája kifogástalan, úgy, hogy e kupát hazai ötvösművészetünk legjobb s legszebb darabjai közé kell sorolnunk.

90. *Almássi ötvös János. 1543–1545.* 1543-ban már mint kassai ötvös említetik. Szereplésének egész ideje alatt sok dolga volt hitelezőivel s több ízben márkákra terjedő ezüstre tesznek tilalmat nála, melyeket

Lippai János födeles kupája. 1578. A Magyar Nemzeti Múzeumban.

feldolgozás végett kapott kezeihez a megrendelőktől. 1545-ben hűnyhatott el, mert a következő évben már özvegye, Anna, szerepel. 1543. Joannes adolescens filius Michælis cziszar arestálja Joannes aurifabernek minden ingó s ingatlan vagyonát, házáat, szöllelit stb. 1544. Feria quarta in festo visitationis Mariæ. Ugyanez ugyanezt az arestumot teszi. 1545. Judex Joannes Wasfazegyarto és az egész szenátus arestálja Joannes aurifaber almassy házáat, szöllelit, kertjét és mindennemű vagyonát 178 frnyi adósság miatt, melylyel Michælis Chÿszar fiának: Jánosnak tartozik. — Ugyanez tilalmazza Joannes aurifaber almassy minden vagyonát «ratione debiti, quo idem civitate debet videlicet flor. 41» stb. — Joannes Sarossi tiltja Joannes aurifaber almassy javait. — Joannes ethwes almasy Lucam lamium et Valentium flyer centum denariorum debitores obtinuit stb. — Christophorus aurifaber tiltja Joannes ethwes almassy összes javait VIII¹/₂ frnyi adósság miatt. — Githlik Leonardné asszony tilalma Joannes ethwes almassy összes javaira 24 frt adósság miatt. — Andreas Paisgiarto arestálja Joannes aurifaber összes javainak részét XII frt XXV ¹/₂ adósság miatt. — Emericus Ipolffy arestavi fecit apud

Joannem ethwes almassi tres marcas argenti stb. — Michæl literatus, filius Nobilis Christophori de Belse tiltja *Joannes ethwes almassy* összes javait 20 frt tartozás miatt stb. 1546. Ambrosius servitor *quondam Joannis ethwes de almasy*, arestat apud Joannem Liskay flor. 2. ipsius dominus gingis eiusdem Joanni ethwes stb. 1547. Relicta *Joannes Ewtues* expedita est a jure quod habuit cum Michæle literato Bersei, ex parte duorum marcarum argenti de quanam præcio mediante proborum virorum estimatione rerum quandarum ipse Michæl bersei contentus fuit, itaque nunc causam hanc ipsa domina Anna, relictæ *Johannis Ewtues* juris ordine optinuit stb.

91. *Ötvös Barnabás. 1544—1567.* Mint tilalmat tevő fél 1544-től ismeretes. Az 1558-ban ötvös Lőrincz hűtlen nejének pörében megindított tárgyalás alkalmával, mint tanú szerepel, igen valószínű tehát, hogy ötvös Lőrincz házában lakott s állt munkában, mint ötvöslegény. Anyagilag szűk viszonyok között élhetett, mert adóban egyszer csak 12, máskor meg 50 denárt rónak ki reá. 1567-ben hunyhatott el, mert a rákövetkező esztendőben már özvegye említetik. Leányát egy kassai ötvös vette el feleségül, de hogy ez ki volt, adatok híján meg nem állapítható. 1544-ben *Barnabas ethwes* említetik egy örökség-ügyben. 1546. *Barnabas Ewtues* tilalmat tesz Albertus literatusnál Laurentius Trombitas javaira «ad florenos quadraginta». — Laurentius thrombitas arestat domum sororij sui *Barnabe ethwes*. FERIA quarta ante dominicam oculj. — Petrus Sabo *Barnabam aurifabrum* de argento quodam pisetarum XVI secundum ipsiusmet oris fassionem jure mediante ad 15 diem stb. 1557. A város II. fertályában «In dy das fleyschergas» *Etwes Barlabas* a várostól kivetett taxa fejében fizetett 12 denárt. Az ugyanezen év decz. 14-én összeirt borok és élelmi szerek statistikájában Barnabás ötvös rovata üres, tehát miye sem termett. 1558. jún. júl. és okt. összeíráskor a város II. fertályában lakik. A fegyverek és fegyverfoghatók összeírásában ötvösünk a következőkép szerepel: schpis 1, hanthwer 1. 1559. Okt. 23-án elkerülhetetlen szükségből a városi tanács kivet reá 50 denár adót. Ugyanezen évben behoz 1½ kupa kassai bort. 1560. Barlabas Aurifaber fidejussor *Stephanus Aurifaber Quinqecclesiae* polgárjogának megszerzésénél. Lakik a II. negyedben. 1561. *Etwes Barlabasch* néhai Steffan Satler Lőrincz és András nevű gyermekeinek nevében tiltja Lenard Karit a kertet és a szőlő mellett fekvő puszta helytől. 1562. Leonard Karl joggal nyert tilalmat *Barlabas Goldschmid* ellen azon puszta szőlőkert tárgyában, melyet ő a tanácstól kért s el is nyert, hogy ezentul sem Barlabás, sem a szomszédok ahhoz jogot nem formálhatnak, hanem az Karlnak örökjogilag tulajdona marad. — 1563., 1564., 1566., 1567. lakik a város II. negyedében. — Laurentius Aurifaber tilalmat teszen *Barlabas Goldschmid* minden javára bizonyos adósság miatt. — *Eothwes Barlabas* tilalmat tesz Czybere Miclos szőlőjére. — Actum freitag vor Margarethe. *Eothwes Barlabas* tut ein verbot beim herr Greger auf das *Eothwes Mathe* zeug, welchen man dem *Andras goldschmidt* hatt eyngeseheczet, das man den nicht ausgeben sol, bis zum rechten. 1568. Andreas Satler, mint «blutfreund» tilalmat tesz *Barlabas Goldschmid* né szőlőjére, törvénynapig. 1569. *Goldtschmidt* so des *Barlabas Goldtschmidts* tochter ehelich genomen, tut ein verbot, so der herr *Lorencz Goldtschmidt* verkaufft dem Welischen Maurer: Georg, bis zum rechten stb.

92. *Egri ötvös László. 1544—1545.* Polgárjogot 1544-ben nyert s 1545-ig peres ügyekben szerepel. 1544. FERIA secunda postero die festi Sancti Mathei apostoli. *Ladislaus ethwes Agriensis* receptus est in communitatem Reipublicæ nostræ et Juris Civilis consecutionem adeptus est. — Domina Sophia relictæ consors Valentini cupplar justam legis administrationem ex parte dicti denariorum 69 per conjugem *Ladislai ethwes agriensis* ad 15 diem solvendum consecuta est stb. 1545. Franciscus zoltan arestat omnia Bona et terras arabiles ipsius *Ladislai ethwes agriensis* generi sui, feria quinta ascensionis domini, una cum sementis et terris seminatis.

93. *Zágrábi ötvös János. 1545—1552.* 1545-ben már kassai polgár; az 1550—52. években a városi communitas tagja. 1545. Joannes aurifaber Zabragius (sic!) arestat vineam quondam apud anthonium Sabo noque juridicam diem stb. 1550—1552-ig *Joannes Ewthwes Zagrabius* néven, mint a városi communitas tagja szerepel.

94. *Erdélyi ötvös Miklós. (Transsylyvanus, Siebenburger). 1545—1563.* Erdélyi származású volt. Kassán 1545-ben nyer polgárjogot s mint kassai polgár és ösvösmester működik itt 1563-ban bekövetkezett haláláig. Időközben több éven keresztül — 1550—53., 1557—61-ig — a communitas tagja, vagyis városi senior, ezenfelül 1557-ben az ötvösczéhben második czéhmester. Neje Clement Czypser tekintélyes kassai polgárnak leánya: Anna volt, a ki férje halála után *Wolfgangus Wagmer* ötvös nejévé lett. Erdélyi ötvös Miklósban, a rendelkezésünkre álló adatok segítségével, a XVI. században Kassán s egyáltalán hazánkban az ötvösségnél divó miveltetési módok mellett felvilágosítást nyerünk egynémely tárgyra nézve, mely ötvös Miklós keze alól került ki. Így például 1551-ben egy sisakot ezüstöz meg Palý János számára; 1554- és 56-ban Miklós festővel a városi órát festi és aranyozza, előbb a festővel együtt működvén, utóbb azonban, midőn ennek 1556-ban halála bekövetkezik, egyedül végezvén annál a szükséges munkálatokat. 1561-ben ötvösünket anyagi tekintetben nagy csapás éri, mert valami tolvaj hatalmasan meglopja. Maga ötvös Miklós írja ezt egy levelében Tályán lakó Szabó Györgynek s a levél eme szavaiból: «merth az arulo lator hogy meglopa és az sok jambor marhayath igyen vezte tevellem», arra következtethetünk, hogy a miveltetők által hozzá beadott összes nyers ezüstkészletet, sőt talán a már készen volt portékákat is mind ellopták. Ez okkal menti magát miveltetője Szabó György előtt is, kinek pártaövéét oly sok ideig el nem készíthette. Ötvösünk e veszteség által oly nagy anyagi zavarba jó, hogy a

hitelezők, helyesebben : miveltek kielégítése végett házát kell eladnia. Különben kilátása van egy egri egyéntől 300 frtot kölcsön kapni, a melyen, ha a kölcsön sikerül, «*azonnal ezüstewth vezen*» s miveltekői közül első sorban is nevezett Szabó Györgyöt elégíti ki, a mi azonban ez évben még meg nem történt, mert 1562-ben a tanács előtt kötött egyezés kötelezi ötvösünket, hogy tályai Szabó Györgyöt 3 nap alatt kielégíteni tartozik. Úgy látszik, a lopás ügyével áll összefüggésben ama tanácsvégzés is, mely ötvösünket 1561 feria sexta ante Exaltationis crucis, tehát április végén, arra kötelezi, hogy Bachkay Miklóst 4 márka ezüsttel 14 nap alatt elégítse ki. A miveltek által beszolgáltatott nemes fém reclamációja még akkor is tart, a midőn ötvös Miklós már nincs az élők között. Igy 1567. Oculi vasárnapja után való kedden Bárczy Szaniszló néhai ötvös Miklós özvegyét, most azonban férjezett Ötvös Farkasné «*Atliches sylbers, goldes*» stb. miatt a bíró előtt bepanaszolja. A tárgyalás folyamán kitűnik, hogy Miklós ötvös a panaszosnak két aranyláncot, 12 ezüstkanalat és egy nagy aranygyűrűt készített. A következő évben pedig Chyzár László özvegye, Heléna asszony, ki jelenleg tarczali Nánay Jánosnál van férjénél, egy 12 frt értékű ezüst serleget, továbbá egy márka s 22 pizetum ezüstöt keres az asszonyon, melyet néhai férjének adott munkába, illetve feldolgozás végett. Erre vonatkozik az 1568. évben a tarczali bíró és esküdtek által beküldött tanúvallomási jegyzőkönyv, melyből kitetszik azon körülmény, hogy Nánay Jánosné ötvös Miklóstól még ennek életében reklamálta a portékáját, de ötvösünk csak húzta-halasztotta a kielégítést s azzal biztatta az asszonyt, hogy (ezüstje) el nem vesz, — had «*nőjjön csak!*» A tárgyak reclamációja még 1572-ben is tart. Bárczy György a városi főbíró: Wolfgangus Wagmer ötvösön és ennek feleségén, Annán, mint néhai ötvös Miklós volt neje, egy ezüstserleget keres, a melylyel neki ötvös Miklós adósa maradt, illetve, a melyet az magánál megtartott. Miután azonban nevezett nő erről tudomással nem bír s néhai férje végrendeletében is csak arról van említés téve, hogy Miklós ötvös a panaszosnak csupán egy ezüstkanállal tartozik, a tanács — bizonyítékok hiányában — Bárczyt keresetével elutasítja s kimondja, hogy Anna asszony, az említett ezüstkanál kivételével, semmi más kárpótlást adni nem tartozik s Miklós ötvös testámentuma végérvényesen hatályban marad. Egyébként ötvös Miklós elég kedvező, mondhatjuk : jó anyagi viszonyok között élt. Bizonyítják ezt bőven megtermett szemes élete, borai s a reá kivetett 3 frtnyi évi adó, melyet mindannyiszor pontosan megfizetett. 1545. Feria tertia ante festum divi Gallj. *Nicolaus aurifaber transsilvanus* receptus est in consortium communitatis reipublicæ. 1547. *Nicolaus Aurifaber* arestativ unum zekren apud Joannes Aczel 2 fl (miatt). 1551. *Nikolaus aurifaber* arestat *galeam de argentatam* nobilis Joannis Palý *apud se* stb. — Emericus Nagh de walpo tiltja *Nicolaus Ewthwes* házát stb. — Albertus literatus arestat cassidem demortui Martini geczeý apud mannes *Nicolai aurifabri* existentem pro debito florenorum sex stb. — *Nicolaus Ewthwes et Laurentius Ewthwes ac Stephanus Pallo fratres* arestant virtuti domini Judicis partem domus clementhne stb. 1552. *Nicolaus aurifaber et Stephanus Pallo* arestant vineam quondam clementis czýpczer, quam privignus pater eorum Osvaldus Sarossý simul cum et consorte eiusdem domina clementhne dividenderant Casparo literato, quam legitimi heredes elementis czýpczer jure rehabere vellent. 1553. Feria ante Margarethe. *Nicolaus Ethwes* fidejussor Benedictus Naghj orozfalwssy és Georg Han polgájjogának megszerzésénél. 1554. Item am Sonnobent nach Nativittis Mariæ haben (wir) den *Miclos goldtschmidt*, das her zzur wr molwerck als geldt wnd ander farb gekauft hott (gegeben) fl 3. Item haben gebenn dem niclos Moler auff seýn arbeit fl 2, durch dem Niclos goldschmidt geschickt. 1556. Am sonobent die decollationis sancte Joannis dem niclos moler geben auff *molergolth* dý wr zu molen, das der *Miclos goldtschmidt* hot bezalth vnd geborgth. fl 2. ½. — Item am tag decollationis Johannis dem *Miklos Golttschmidt* geben vmb farb di ohr (= Uhr) damit zu molen fl 2 ½ 75. — Item sonabent nach mittag Mariæ auch ime geben auf molwerck zu kauffenn fl 3 ½ 0. A városi számadó-könyvben : Dem Moler von der Uhr, item am tag Sylvestrj, do er (t. i. Moler) gestorben war, geben wir dem Micklos goldschmidt von seinet wegen fl 3. 1557. Feria sexta ante oculj. *Miklos golttschmid* tilalmat tesz Margaretha Owner asszony «*Reichkrom*»-jára, «*daryn sie feyl hath*», hogy ne árulhasson benne többet. — Augusztus 17-én Niklas *Goldtschmidt Siebenburger*, mint második czéhmester szerepel Christopf Blier szabadítólevelén. 1557. *Miklós ötvösnek* a város III. negyedében van : kassai bora 3 kupa, vidéki bora 7 kupa, élete 40 köből. 1558. A tanács megengedi, hogy Clement czipsernek leánya, ki ez idő szerint *Nicolaus goldtschmidnak* felesége, magához válthassa és birhassa *Lazar Goldtschmidt* azon szőlőjét, melyet ez Bottiani Benedektől vásárolt. A szőlő eredetileg Clement Czipseré volt s ennek halála után kiskorú gyermekeinek gyámja által Caspar diáknak elzálogosított. 1559-ben *Nykolaus golttschmitt* a város III. negyedében fizet 3 frt adót. Ugyanakkor találatott nála : kassai bor 4 kupával, vidéki bor 2 kupával. 1560. Febr. 1. Bodókö újfalusi bíró levélben vallja, hogy mikoron *öttvös Miklós*nak Magyar Illés szőlőjét kezére bocsátotta, úgy adta át, hogy 8 esztendeig mivelje és vegye hasznát, de az 6 gyermekét iskolába jártassa, taníttassa, ruházza és minden gondját viselje. — Nos Index Supremiis Ceterique Jurati Cives oppýdy *Erdő Benie*. Int my elöknben Agoston Gergel hyt zerent Ilyen valaszt töt hogj ez magýa (r) Ilyes nyoltzy Eztendore atha volt az 6 Gyermeket, *otvös mijklosnak*, Ilen ok alat, hogy az 6 Gyermeket Dýaksagra tanitha es myndenekbol gongýat Akkoron visselne mynt twlaydon Ennemnek, Ennek vtanna az zoló orosseget es czyak nyoltz ý eztendo Atha az Gyermekeknek segetsegere Date ex oppido Erdo Benie ante purificationis Marýe 3 die. 1560. — *Anna, Ncklasch Goldtschmid* felesége, tilalmat tesz Barbara Kalmár Pálné azon szőlőjére, melyet ura titokban neki eladott volt stb. — A tanács határozatából *Anna, Nicolaus Aurifaber* felesége a vételárnak visszatérítése mellett vissza-

válthatja magához azt a szőlőt, melyet férje titokban Kalmár Pál özvegyének eladott volt. — *Nicolaus Aurifaber* fidejussor *Stephanus Aurifaber Quinqueecclesiae* polgárjogának megszerzésénél. — A város III. fertályában fizet 3 frt adót. 1561. Feria sexta ante Exaltationis Crucis. *Nicel goldschmid* sol dem Bachkay Micklos 4 marc sylber in 14 tagen zalen, nach des Rechten erckentnis. — *Nickell Goltschmidt* tiltja *Jurg Goltschmidot* a saját szőlőkertjében lévő kúttól, hogy azt sem Jurg, sem hozzátartozói ne használhassák. 1561 július 2-dikán egy okmányon így pecsétel:

Az év folyamán, vagy talán még előbb, szerencsétlenség éri ötvösünket. Meglopják s így vagyonában nagy kár esik, a mi miatt sok költsége keletkezik, hogy megrendelít, kik nála míveltettek s a míveltetéshez szükséges ezüstöt neki beszolgáltatták, kielégíthesse. Erről szól az alábbi levél: — Kewzewnetemnek es magam Ayanlasanak vtanna en jo Gewrg vram bizony igen banom es zegyenlem is, *hogy ennje sok ideig az parta eweth meg nem chynalhattam*, ennje sok fogadásra, de ninczen mith tennem, *merth az arulo lator hogy meglopa es az sok jambor marhayath igyen wezte tewellem, az olta bizony nagyon sok fizetesbe estem miatta annyera, hogy meg hazamat is el kel adnom, chakhogy kegyelmeteketh meg elegithessem az sok jamborral egyetembe*. Azerth kerlek, ne haragoggyal, chak valami kewes ideig; im egy jambor igerth pinzth, vagy Haromzaz forintoth, chak egre (Egerbe) ala mennjek, avagy feljew, megaggya, *azonnal ewstewth vezek* es elsew fizetesem is az ked lezen; talam meg chak ez heten is ala megyek, chak koczith talalyak. Tudom, hogy hejaba nem lezen jarasom, bizony nem akarnam te kenek egy pinz arra karat is, hanem ogy fizethlek meg, hogy kemed meg kewzewneti. Ezth azerth irom, hogy kemed ezerth ez mostani sokadalomra fel ne munkalogyek, mert bizony kez nem vagyok wele, mi hazon, ha itt is walami egyeb marhath bewchwlthetlnek, *ha pinzem, ewstewth ninczen*. Lam tudod nemchak en vagyok ados, de eghmast ideyg el zoktak varni, bizony egy pinz karotokath nem akarom. Isten tarchon meg. Cassan kewlth 2 die mensis July Anno 1561. *Ewthwes Miclos*. Kivül: Humanissimo viro domino Georgis Zabo Talyensi, Amico confident. 1562. Greger Fibiek Hans Qytwinczk krakói polgár nevében tilalmat teszen *Nicklas Goltschmidtnál* 50 frtra, mely pénz Pallo István tulajdonát képezi. — Tályai Zabo Jörg *Ethues Miclos* között azon egyezés kötött, hogy ez utóbbi az előbbeni 3 nap alatt kielégíteni tartozik. — Nicolaus Goldschmidt tilalmat teszen, hogy házában Pallo István gabona-neműeket (Getrajd), szénát s egyéb dolgokat ne fuvarozhasson, «sondern zu fryd bleiben mit im» stb. — Barbara Kalmar Pálné asszony tiltja *Nickell Goldschmidot* a Rottenpergen fekvő szőlőjétől. 1563. Greger Czipser egyrészt mint vérrokon (bluttfreund) tilalmat tesz *Niclas Goldschmidt* házára, kiért különben is «gen Wien» 200 frtot fizetett. — *Nicolaus Goldschmid* tilalmat teszen Greger Czipsernek egy bécsi egyénnel házána felépítésére vonatkozó szerződésére, hogy ilyet az ő tudta és beleegyezése nélkül ne létesítsen. Nicolaus Goldschmid ekkor betegen fekszik. — Anna, Nicklas Goltschmidné, tiltja Greger Czipsernek mészáros-utcában (fleischer gass) lévő házáat, hogy azt el ne adhassa törvényt napig. — A városba hoz 1 1/2 kupa kassai bort. 1564. A város II. negyedében lakó Greger Czipser 3 kupa vidéki s 1 kupa kassai borát *Ötvös Miklós*nál helyezi el. Ugyanekkor van Miklós ötvösnek 8 kupa kassai bora. 1565. *Anna, Niclas Goldschmidné* tilalmat teszen fitestvérenek, néhai Greger Zipszernek házára és házrészére, mint legközelebbi vérrokon (blut freundin), hogy idővel sógornőjét, Zipsz Gergel-nét kifizethesse s pénzét letehesse, vagyis hogy az említett ingatlanokat magához válthassa. stb. 1567. Quod quum Dna Relicta Gregorj quondam Czypser proposisset contra Dominam Annam Relictam olim Nicolai Aurifabri nunc autem consortis Circumspecti Wolfgangi Wagmer Aurifabri causam suam quaerens medio Procuratoris sui, domum familiae Czipsarianae et quaedam alia debita et dicta Domina Anna illis auditis plurimum commota dixit sermone hungarico haec verbe: egj zo sem ygaz benne». Senatus autem habita deliberatione decrevit et pronunciavit ut quaelibet parcium, quae dixisset suo modo probaret. — Actum am dienstag nach dem sontag Oculj. Der Barczj Stanislo hat die fraw *Anna weilend Niclos Goldschmid*s nachgelassene, ietzt aber ein ehelich gemahl des herren *Wolfgang Wagmers goldschmid*, ettliches sylbers, goides vnd sunst schulden rechtlich angecklaggt vnd keinen zeugen drauff furstellen können. Die fraw Anna aber geantwortt, sy wisse von keyner schuldt mehr, alls die ir seliger herr *Niclas goldschmid* yn seinen Testament, so er nach Statgerechtigeytt gemacht, gemoldett vnd angezeigtt hett. Die selbigen wolde sy zalen ynn masz vnd weiss wie es yn den selbigen gemelten Testament klerlich angezeigtt wor worden. Drauff hat ein Ersamer Rath das Testament vberlesen lassen, vnd die Testamenter bey ihrem aid verhorth, vnd nochmals befunden vnd einen solchen Rechtlichen sentenz beiden parthien also ausgesprochen: Nemlich das dass Testament *Niclas Goldschmid*s ynn seyner wirde vnd krefftten bleiben vnd derhalb der Barczai Stanislo das yenige so ym Testament vormoldett worden alles sol herein bringen, nemlich: 2 guldene kethenn und 12 sylberne leffel sampt dem grossen guldenen Ryng, so *Niclas goltschmid dem Barczy Stanislo* gemacht vnd sollen durch gutte erliche statleut vnd handttwercker lassen schaezen, was der *Niclas goldschmid*tt für der gemelten stücke arbeytt verdjntt hath, vnd was am Rjng abgehett. Vnd sollen also mit einander die partheien abrechnenn. Vnd was als

dann befunden werden wirdt, yn der rächung sol einer das onder nach statgerechtikeytt mit sylber oder goltt goncz vergenügen. Vnd der Testament auch nochmals alzeit krafft vnd sol haben. 1568. Honesta mulier Helena, Relicta olim Ladislai Chýzar, nunc antem Nanay Janosne vocata de Tharezal, iure mediante obtinuit super Dnam Annam Relictam domini Nicolai Aurifabri nunc autem consortem Domini Wolfgangi Wagmer Aurifabri vnum poculum argenteum fl 12 valentem. Item vnam marcam et 22 pisetes argenti, quæ prænotatus Ladislaus Chyzar ad laborandum et parandum præfato olim Nicolas Aurifabro dederat stb. — Niclas goldschmidt (örökösei) a kórház és a domonkosok szőlője mellett egészen a «Mönchen brünlein», és Jorg Goldschmidt szőlőkertjéig elvezető gyalogutra nézve tilalmat tettek, hogy azt t. i. Jorg G. ne használhassa. A tanács kimondja, hogy miután a szóban forgó gyalogút nem fekszik a Niclas Goldschmidt szőlője területén, azt úgy Jorg Goldschmidt s minden ember szőlőérésig akadálytalanul használhassa. Azon árok pedig, mit Nickel Goldschmidt ásott, hogy Jorg Goldschmidet a járásban akadályozza, betöltendő. — Nos Gregorius Vegh Iudex primarius oppidi Tharezal ceterique Iudices Iurati stb. Löven mi elevnkben az thlykos mathias ez mi varosunk bely iambor szemeles my eleottvnk hiti szerent illien vallast tön: Tudom — ugymond — hogj az Seredi Peter hazanal ualank es Nanay Janosne el hina vele az Ötvös Mikloshoz es hogj az az azon az ezüst marha feleol emlekezek neky, monda az ötvös: io aszon, en ugian (nem tudom, ha te üage az tzyzarne). — Mast nem. En penig azt mondam: Io Miklos vram semit ebben ne ketelkegiel, mert altalam fogen (!) ez az tzyzar lazlone. Es az ötvös gondolkodni kezde s monda: No, io aszon, ha te üagi, az arüan el nem ücz, ha nöyön cziak. Ezt zayabol hallottam, ötvös Miklósnak. 1572. Actum freytag vor Reminiscere. Georgius Barczy hat am iczigen herren Richter: Wolfgangus Goldschmid Wagner, vnd ann seyner hausfrawen Anna, weiland ein nachgelassene Wyttib des Nicel Goldschmides seligen, rechtlicher weisz einen silbernen Becher gesucht, welchen im solde genanter Nicel goldschmidt schuldig sein blieben und bey sich behalten. Weyl aber gemoldte fraw Anna nichts darvon gewust, vnd gedachter Nicel goldschmidt ynn seyner Testament, welches zu uor ynn gleichemfal bestetiget werden, keiner andern schult gegen obgenanten Georgio Barczay nicht meldung gethan, allein eines sylbernen leffels, den er yme schuldig blýben, vnd keyn beweisung mehr einkommen, ist es durch Recht erckantt und ausgesprochen worden, das fraw Anna nichts mehr zu geben schuldig ist dem Barczy Georg, nur allein einen solchen sylbernen leffel, wie der gewesen, des ym Testament meldung gescheheun, vnd ist also das Testament auch iczt bekrefftiget worden.

95. Ötvös Lázár. 1546—1564. 1546-tól neve egyes peres esetek kapcsán ismeretes. 1550—52-ig a városi communitás tagja, tehát polgárjogot már évekkkel előbb nyert. Ezt azonban, adatok híján, meg nem állapítható ok miatt, 1552-ben elvonhatták tőle, mert 1553-ban megint polgárjogot kap. Az ily eset elég gyakori Kassán. Azon körülményből, hogy 1554-ben 85 frton házat vásárol, beszállított boraiból s az 1560-ik évben reája kivetett 25 frtnyi kényszeradóból következtetve, ötvös Lázár a jómódú polgárok közé tartozott. 1564-ben a város IV. fertályában tizedes s úgy látszik, mint ilyen halt is meg, mert 1565-ben már mint néhai említettik. Özvegye, Kata asszony, 1603-ban már mint Fainer Jánosné szerepel. Ötvös Lázár egy fiút is hagyott hátra, a ki 1568-ban Lakatgyártó Istvánnál van — úgy látszik — tanuló minőségben. 1581 febr. 10-én ugyancsak ez a Lakatgyártó István a kassai tanács előtt jelenti, hogy néhai ötvös Lázár javainak törvényes örököse — vagyis fia — Budán török fogságba esett, mire a nemes tanács utasítja Lakatgyártó Istvánt, hogy a fiút megillető örökségi javakat, melyek eddig haszonbérbe kiadva voltak, váltsa magához s művelje, gyümölcsöztesse azokat az örökös visszatértéig. 1546. Zabo gurko arestavit vnum Baltheum apud Lazarus ewtues ipsius Andree Horwat. 1549. Lazarus Ewtues expeditus est a jure ex parte duorum vinorum cum Anthonio Horváth stb. 1550., 1551., 1552-ben a városi communitas tagja. — Martinus Wargha arrestálja Lazarus Ewthwes szőlőjét. — Lazarus öthwös arestálja Vasfazekgartonak «circa Ujfalu sitam» szőlőjét. — Christoforus de Barthffa arestat virtuti domini Iudicis apud manus Lazari aurifabri panni petias decem, usque in diem juris stb. 1553. Lazarus Ethwes polgárjogot nyer. — Feria 3 ante Margarethe. Paztoli Ferencz tiltja Zekel Bereczknél azon 50 frtot, a melylyel Etwes Lázárnak a Kerekghiartho Ghieorgh házáatól tartozik stb. — Niereghiartho Benedek tilalmat teszen Ethwes Lázárnál 16 frt 50 $\frac{1}{2}$ -ra, Emerich Bauer szőlőkertje miatt, törvéynapig stb. 1554. Lazar etwesch tilalmat teszen Lenhart Grösschelnél 32 frtra stb. — Ugyanő tilalmat teszen Megerleinnál 8 frtra stb. — Ugyanezen évben Etwesch Lázár a város IV. fertályában lakik. Az összeírás alkalmával találtatott nála: fegyverfogható személy 1, cseléd 4. Élése: nincs. 1555. Lazarus goltschmid szabad kézből eladja egyik oldalról Zekel Bereczk, a másiktól pedig Németi Imre házaik között fekvő házat makói Waschanto Ferencznek s beismeri, hogy vevő által a vételösszegben teljesen kielégítettett. Mely körülmény nagyobb biztonság okáért a város jegyzőkönyvébe beigtattatott. — Ötvös Lázár «in platea folgacz, inter domos providorum Jacobi Sellatoris ab una, ac Sigismundum Literatum de Zixo ab alia parte» fekvő kőházat vásárol Casparus Pflug és Gregorius Aurifabertől. 1557. Lazarus Goldschmid tilalmat nyer Zekel Bereczkné Ágnes asszonyon, melynél fogva ez neki 14 napon belől 15 frt 50 denárt lefizetni tartozik. — Február 9-iki összeírás szerint in domo Lazari aurifabri habent: Vina cassovien. eiusdem XXXVII. (kupa). Vina exotica 2. Tritici cub. 10. (kőből). — A márcz. 25-iki összeírásakor: Vina exotica: nulla. Vin. cassov. XXVIII. Tritici cub. 10. — Végre Luca után való harmadik napon: Kassai bor XI. Búza 3 kőből. 1558. Miklós ötvösné magához váltja Lázár ötvös azon szőlőjét, melyet ez Bottiani Benedektől vásárolt. — A jún. 29-iki fölvétel szerint ötvös Lázárnál találtatott: pixides 2, arcum, frameam, venabulum. Ugyanezen évben van: búzája 8

köböllel, vidéki bora 6 kupával. Lucza napja után pedig: Búzája 4 köböl. Kassai bora 8 kupa. Vidéki bora 7 kupa. 1559-ben behoz: Kassai bort 7 kupával. Vidékit 29 kupával. Lucza után találhatik nála: Vidéki újbor 11 kupával, kassai újbor 8 kupával. Adóban fizetett 2 frtot s házában lakik, mint «hausgesindt» Mychael Schlosserin. 1560. Lazarus goldschmid fidejussor Gallus Kalmar de Pelsewez polgárjogának megszerzésénél. — Ez évben ötvös Lázár adóba «soll geben» 25 frtot. 1561. Feria sexta ante Penthecostes. Negyedmagával fidejussor Vrbanus literatus Arnolhi de Azzalo polgárjogának megszerzésénél. 1562. Máj. 4-én mint a város IV. fertályában lakó említetik. 1563. *Etwes Lazar* végrendeletileg bizonyos javakat örököl kewnyess (= kőmives) Micklós-tól, ki Nehezs Jánosch házában meghalt. Ezen örökséget — mint «blutfreund» — megtámadja Benedeck Batha von Luczka, de a tanács, miután Kőmives vagyonát rendes végrendelettel hagyá Lázár ötvösre, elutasítja Bathát. — *Lazarus goldschmidt* tilalmat teszen *Janos Goldschmidnak* Sadoný Gallnál lévő 8 frtjára stb. — Ez évben bort leszállít: Kassait $4\frac{1}{2}$ és $\frac{1}{4}$ kupával. Vidékit $12\frac{1}{2}$ kupával. 1564-ben ötvös Lázár a város IV. fertályában tizedes. 1565. Stephanus seripar elismeri, hogy néhai *Lazarus aurifaber* hagyatékából kielégített. 1567-ben a IV. fertályban ötvös Lázár háza még szerepel az adólajstromban. 1568. Lakatgiartha István a nála lévő *Ewthues Lázár fia* nevében és helyett tilalmat teszen egy szőlőre, melyet jelenleg Zeoth Thamas bir stb. 1581. Febr. 10. *Lazari Aurifabri* testamentum Stephanus Serator producit, significans hæredem ab ipso relictum esse Budæ in Captivitate Turcica. Hinc Ampl. Sen. iure conclusit ut Stephanus Serator bona relicta diligenter conservaret, quæ pignori sunt locata redimeret, in fructum, non detrimentum captivi hæredis donei liberetur apud se habeat stb. 1603. Kata asszony, néhai *Ötvös Lázárné*, jelenleg Fainer János felesége, tanú egy perben.

96. *Budai ötvös Márton. 1547.* Kétséges, vajjon Kassán volt-e ötvös, vagy Budán. A második adat aligha vonatkozik reája. 1547. Feria sexta post festum purificationis Mariæ, *Martinus Ewtues Budensis* jure median. duodecim fl 26 Anthonio Zabo ad triduum solvendum optinuit. 1598-ban a városi adókönyvben «das onder Wiertl» városrészből: *Eottwes Marton* hauszesint fl 1 (fizetett).

97. *Kolmar ötvös Péter. 1547.* Polgárjogot 1547-ben nyer. 1547. Feria sexta inter octavos Ascensionis dominis. *Petrus Kolmar Ewtues* in consortium communitatis Reipublicæ receptus est coram senatu iurisque dicionem optinuit.

98. *Wagmer ötvös Farkas. Wolfgangus Wagmer Aurifaber. 1550—1553.* Nürnbergi származású. Fivére, Gerard Wagmer, 1574-ben Nürnbergben lakik s onnét követel 2 frtot Kassa városától, mely követelés valószínűleg ötvös Farkas hagyatékából származtatható. Polgárjogot 1550-ben nyer; már 1553-ban ötven között az utolsó előtti helyen a communitás tagjává leszen s e tisztében szakadatlanul meg is marad 1558-ig. 1559-ben kilenczedik, 60-ban hetedik, 61-ben pedig nyolczadik helyen consul. 1562-ben ismét a communitás tagja, 63-tól 65-ig pedig újra consul. 1568- és 69-ben a communitásban «senior fürmender», vagyis prælocutor és első czéhmaster, 1572-ben judex, végre 1573-ban első consul s mint ilyen hal meg szeptember 20-án. Ötvös Farkas tehát összesen 8 éven át volt városi senior, 7 éven át consul s egy évig főbíró Kassán. Mint judex e század folyamán immár ő a második, a ki az ötvösök rendjéből választatott ki e magas polczra. Kor- és kartársra, Lörincz ötvös, előtte 1556 óta már több izben viselé e méltóságot, melyet a kassai közönség ama kitünő férfiúnak méltó társával: Ötvös Farkassal 1572-ben töltött be, hogy ötvös Lörinczet első consuli minőségben a pozsonyi diétára küldhesse. 1563-ban, tehát még ugyanazon évben, midőn Erdélyi ötvös Miklós elhúnyt, elvette ennek özvegyét, Anna asszonyt, Clement Zypszer kassai polgár leányát, a ki férjének halála után még 1578-ban is mint özvegy szerepel a peres aktákban. Farkasnak Zypszer Anna a második felesége volt. Bár a kezünkél lévő adatokban első nejeről egy szó említés sem tétetik, mégis, a kassai levéltárban egy «Concordia inter dominum Melehiorem Reiner Senatorem et coniugis eusdem defunctæ consanguineos sequenti modo sonat» című évszám nélküli jegyzék ötvös Farkasról a következő genealogiai adatokat tartalmazza: «*Ötvös Farkas*, alias Wagner, elvette a Sóska nemzetségből, mely atyafi volt a Szakker és Czurmany nemzetséggel, Sóska Anna asszonyt, kit Soska Sebestiennenek híttanak; ettől egy leánya született, kit atyja után Ötvös Dorko asszonynak, anyja után pedig Soska Dorko asszonynak hívtak. Ezt nőül vette nemes és tisztelendő Menihart Rainert». Ez a Rayner Menyhért 1598.—99., 1601—2 és 1615-ben Kassán főbíró volt. 1556-ban, a nagy tűzvész után, mely Kassát úgyszólván teljesen elhamvasztotta, ötvös Farkas a városi órának mutatóját, mely kezét ábrázolt, aranyozta. Erre két izben is utalványoz neki a tanács bizonyos összegeket. Ugyanezen évben mint *malomtiszt* (Mylherr) is szerepel; 1560-ban kivet reá a tanács 10 frtnyi kényszerkölcsönt, a miből, de természet borai s a szemes élet mennyiségéből is, kedvező anyagi helyzetére következtethetünk. 1569-ben gróftisztté választatik. Ötvös Farkas 1573 szept. 20-án elhalálozván, szept. 21-én este az Erzsébettemplom kriptájába, a nagy oltár mellett helyeztetett örök nyugalomra. 1574 jan. 28-án Barthel Barth kassai gyógyszerész említi a testamentumában, hogy neki néhai ötvös Farkas 22 frtjával adósa maradt. 1550. Feria sexta in pro festo Beati lucie virginis. *Wolfgangus aurifaber Nerenburgensis* Iuris civilis adeptionem consecutus est. 1552. Tiltja Zabó Lukács házat. 1553. *Wolfgangus Etwes* a communitás tagja. 1554. Lakik a város III. negyedében. Az összeírás szerint: «*Etwes Farkas* mit gewerter hand, ond 2, ein geszind; speis ist noch im stro». 1556. Sabbato, ante festum Margarethe. Item dem *Wolff goltschmid* di Seiger (toronyóra) hand zu uergolden haben wir gebenn am gold fl 2. Thutt am muncz fl 3. — Sabbato, ante transfiguration. Domini. Dem *Wolff goltschmid* haben wir zur

vbergulden die hand zun seyger einen fl am gold, thutt yn muncz fl 1 ½ 50. Item mer ime gegeben fur die arbeytt, das er dieselbig hand hatt verguldt fl 1. — Ugyanezen évben ötvösünk *malomtiszt*: Sonabent vor Transfigurationis dni haben die Mylherren: Jacob Gryngang vnd *Wolff Goldschmid* eingereychtt fl 50. — Tamás apostol napja előtti szombaton ötvösünk ugyanezen minőségében a tanácshoz beád 25 frtot. 1557. *Wolfgang goltschmid* «um gewisse summa gelt» házat veszen Bernhartt Henckel löcsei tanácstagtól s annak árában eladót kielégíti. A ház «diezeit zwischen des Capitels von Erle, vnd Peter Brechtels hausz, am rýng, gegen der sonnen Nydergang gelegen ist». 1558. A város II. negyedében megejtett összeírásnál; «Wyffyll perschonen mitt Beworther hantt im dyssen Fyrttel seintt am 29 juny»: *Wolff goltschmidt* is salb ander: Puxen 2. Schpis 1. Wer 2. Ugyanezkor s ugyanitt fizet taxa fejében a városnak 1 frtot. Dedit. Decz. 14-én a II. fertályban van: kassai bora 3 kupa, élete 10 köből. A III. fertályban pedig: kassai bora 3 kupa, élete 12 köből. 1558. *Wolfgang Wagmer Goldschmid* és Bonaventura Kromer között per támad. Az utóbbi az előbbeni szőlőjének egy részéből és szántóföldjéből egy darabot hosszabb időn át jogtalanul birt s végre a szőlőkertnek alsó végén a földet leásván, ott utat készített. Wolfgang a tanács előtt visszahelyezési pert indít s a tanács őt jogos tulajdonába vissza is helyezi. — Júl. 24-én van 5 köből élete. Bora: 0. — Okt. 19-én pedig: Kassai bora 3 kupával, élleme 3 köből. A házában lerakott borok száma: 17 kupa, élet 150 köből. 1559-ben a II. fertályban a tanács elkerülhetlen szükségből kivet reá 2 frtnyi adót. Dedit. — Ugyanezkor behoz 18 kupa kassai bort. 1560-ban a város II. fertályában kivette reá (soll geben) 10 frtnyi kényszeradó. 1561-ben Jakusch Kis Lőrincz szőlőjét tiltja. Ugyanezkor beszállt 18 kupa kassai bort. 1562. Kis Lőrincz ellen a szőlőkert s szántók miatt pört folytat. 1563. A II. negyedben lakik s van 11 kupa kassai bora. 1564. *Wolfgang Wagmer Goldschmid* és neje Anna még a mult évben a király elé novum iudiciummal járultak a Jakusch Kis Lőrincz-féle szőlő és szántóföld-pörben. A most leérkezett ítélet úgy intézkedik, hogy Annának többé semmi joga ne legyen a pör említett tárgyaihoz, de azok Kis Lőrinczéi maradjanak. — Ez évben van 3 kupa kassai bora. 1565-ben a tanács tagja. 1566. Anna asszony, *Wolff Goldschmid* neje, tilalmat teszen *edes atyjának: Clement Zipsernek*, házára. — Ugyanő tiltja Palló Istvánnét házától. — Jan. 4-én van Wolfgangus ötvösnek: Kassai bora 28 kupával, élete 50 köböllel. 1567. *Wolff Wagmer* és neje Anna tiltják Pallo Istvánt a régi Czipszer-féle ház szobájától s pinczejétől. — Tilalmazzák néhai Czypser Clement házat. — Inter Dominam Annam, *relictam olim Nicolai Aurifabri, nunc vero consortem Circumspecti Wolfgangi Wagmer Aurifabri* vt Atricem ab vna parte vero altera inter Dnam Catherinam Relictam Gregorj Czypser veluti in causam attractam racione domus Czypserianæ iuræ consententes postlongum litis processum hanc senatus tulit sententiam. Quod prenotata dna Anna partem seu portionem in prædicta domo habitam et prius per ipsum olim Nicolaum Aurifabrum contra iura et libertatem civitatis homini extraneo nobili Ladislas Zelemery inscriptam et alie notam, tandem vero per prefectum quondam Gregorium Czypser certis quibusdam racionibus et manibus dicti Ladislay Zelemery redemptam atque prose suisque hæredibus eliberatam, ratinere pro se et liberis ex præscripto Gregorio susceptis possit et debeat. — A decz. 22-iki összeírás szerint Wolff goltschmidnak a II. negyedben van: Kassai bora 23 kupával, élete 3 köböllel. Es ist ein plotver im losoment. 1568-ban első czéhmaster. 1569. Feria sexta post Ascensionis Dni. Andreas Bek ötvös, városi gróf-tiszt elhalálozván, «szokás ellenére» gróf-tisztté Wolfgangus Wagmer tribunus plebis választatik meg: «Wolfgangi Aurifaber, Tribunus plebis, ab obitu Andreæ Bek Aurifabri, Jurati ciuis huius Ciuitatis et comitis Villanorum, propter inevitabilem necessitatem licet contra antiquam consuetudinem in socium officii comitis electus est». — Ez évben van: 3 kupa kassai s egy kupa vidéki bora. 1561. *Wolfgangus Wagmer Goldschmid*t tiltja Elizabeth, Kisch Lőrinczné, nejének a Rottenbergen fekvő szőlőjét s az aljában fekvő két kötél szántót. 1572. Márcz. 10-én Wolfgang ötvös, mint ez idő szerint kassai bíró Anna nejével együtt megfizeti azon 110 frtot, melylyel «dem Buttelerischen gen Croka» adós volt. — Heinrich von Köllen tilalmat teszen Valter Kirschner pénzére, hogy «solches dem *Wolf goldschmid*» törvénynapig ki ne adják. 1573. *Wolfgangus Wagmer Aurifaber*. Senator extremum vitæ diem obýtt die ☉ 20. Septembris nocte sequenti Anno Dni 1573. Et sepultus est in templo D(ominæ) Elizabeth ad magnam aram, die S. Matthæi Apostoli, circa horam vesperarum. — Nov. 2-án Christoff Diak tilalmat teszen néhai Wolfgang Wagmer ötvös minden vagyonára, törvénynapig. — Nov. 6-án a tanács, miután a néhai Wolfgang ötvös kezelése alatt állott néh. ötvös Jakab fiának, Bartl-nek összes vagyonát, mely mint gyámra volt ötvös Farkas gondozására bízva, megtekintvén, azt rendben lévőnek s magát a gyámi kezelést kifogástalannak találta, a további gyámkodás alól özvegyét fölmenti. 1574. Die 26. February. Gerard Wagmer von Nürnberg, *des Wolfgang Goldschmids bruder*, hatt fl 2 erbetten von der Statt. 1578. Jún. 29. Dna Relicta *Wolfgangi Eotwes* inhibet apud seipsam cum *duobus argenteis coclearibus* ad Johannem Ferber pertinentes res ad valorem 22 flor. — A város II. negyedében az özvegynél találtatott: kassai bor 9 kupa s mint «gesind»: frau augustinin.

99. *Fehérvári ötvös György. Georgius Aurifaber de Alba-Regali. Georg Goldschmidt von Stulweissenburg. 1553—1569.* Székes-Fehérvárról származott ötvös volt. Neve 1553-ban említetik először, mint a kinek elveszett pénzét őt egyén megtalálja s elrejtí, a kik e miatt fogságba kerülnek. Valószínű, hogy ekkor még csak legény volt s mint mester polgárjogot későbbben nyert, mert szereplésének ezen és következő dátuma között kilencz évi időköz telik el. Ekkor már háza van Kassán, melyet elcserél egy

másikért, mely a Ringen fekiútt s a mely miatt 6 év múlva apróbb pörei támadnak szomszédjával. Ötvös György 1569-ben húnyt el, mert 1570 elején felesége, Anna, már mint özvegy említették. E nőnek veje Debreczeni Szabó Máté volt, a kinek 1574-ben ötvös György hátrahagyott háza resignáltatik. Ötvös Györgynek Anna nejétől három fia maradt. Ezek közül Balás és Dániel mint kassai ötvösök ismeretesek, János diák pedig 1574. szept. 24-én nyer Kassán polgárjogot. Ötvös György 1566-ban második czéhmester és városi gróftiszt. 1553. *Negocio Georgy Aurifabri de Alba Regalj*. Quinqua personæ optuta: Benedictus Bereczki, Vincencius Hutman, Paulus Kolos et Benedictus Iwan de Pan et Petrus chebi de zeuleuske reperant quondam pecuniam, quam Georgius Ethwes de fejrwar perdiderat eamque occultaverant ac peruegaverant ob eamque in captivitatem et vincula fuerant conjecti. 1558. A város I. negyedében Georgius Etueschnél találtatott: Casser wein 2 (kupa), getrait cub. 3. — Jún. 29-én: Lant weyn 18 (kupa). Casser weyn 2 (kupa). Weyz. cub. 4. Schuerth, pix genugsam. — Ősszel: Lantwein neie 25 (kupa). Casser wein 7 (kupa), getrait cub. 15. 1559. Okt. 23-án a tanács «elkerülhetetlen szükségből» a város I. negyedében lakó Georgius Aurifaberre kivet 4 frtuyi adót. Dedit. Ibidem (laknak) Bayuz Mihál (fizet adóba) 25. Etzetes Ambrusné (fizet adóba) 12. 1560. Szept. 9-én eszközölt kihallgatás szerint: Temesvári Mihály bejött *Eötvös Georg* műhelyébe a buzogányával és nagyon kezdé szidni, e szavakkal illetvén őt: «Bestye kurwafya gazda, waros aroltatoja vagy». Azonközben felemelvén a buzogányt, a gazdához (Eötvös Györgyhez) üté, de ez hirtelen a kezével elhárítván a buzogányt, hogy a «mellyét» nem érinthette. «Wgy werte es wyresytette wolt azthan ewteth». Mind ez pedig történt azért, mert Temesvári Mihály szolgálja az ötvös György házában «mind lowasthol a pinceben be zakath wala». Tanúkul szerepelnek e perben: 1) Nagy Benedekné, Barbara asszony, a ki «walami ayandeknak walo gywreochketh wenny» ment az ötvös házába. 2) Az ötvös húga: Agatha asszony. 3) Margaretha, Kwrtheos István felesége, a ki «borth arolth» az ötvös Gergely pinczejében. 4) Béla Pál özvegye, az ötvös lakónéja, végül 5) Bayuz Mihály, ugyancsak a lakója. 1561. Gyrg goldschmidnél a város I. negyedében találtatott: kassai bor 9 kupa, vidéki bor 7 kupa. Ugyanitt mint «hausgesindt» lakik: Béla Pálné. 1562. FERIA TERCIA POST MISERICORDIS DNI. *Georgh Goldschmid von Stulweisenburg* és Zabo Agneta asszony közösen elcserélik házaikat. Az ötvös háza fekiútt «am nider thor der Statt, gegen der sonnen Nydergang zwischen des Wytez Marthons am nidern, vnd am obern ortt zwischen des Caspar glöknern diese zeytt heusern». Egyszersmint a tanács előtt igazoltatik, hogy ötvös György 390 frtot már régebben lefizetett Ágnes asszony férjének, Szabó Mihálynak. A Szabó által elcserélt ház pedig, mely most az ötvösé lett, «am ring, gegen der sonnen Nidergang vnd gegen den fleischer bencken vber ann der ecken, neben des Barbel Benedecks die zeit Hausz»-a mellett fekiútt. — Paysgiartho Mihál tilalmat tesz *Ötvös Georgnál* másfél márka ezüstre, mely tályai Zabo Györgyné tulajdona, 9 frt 75 2/3 adósság miatt. — Ez évben összeiratik nála: kassai bor 16 kupával, vidéki bor 12 kupával, szemes élet 5 köböllel. Mint inquilinus lakik nála: Béla Pálné. 1563. jan. 8-án *Georgius Aurifaber* a város IV. fertályában lakik s összeiratik nála: vidéki bor 10 kupával, kassai bor 10 kupával. 1564. Eottwes *Georgh* tilalmat teszen Zabo Albert összes ingó s ingatlan javára 13 frt miatt. Ez évben találtatott nála: szemes élet 4 köböllel. Mint inquilinus: Béla Pálné. 1565. Tilalmat teszen Istuan Kreczmer bodnárnak munkájára. — Johannes Rymer in der faulgasz tilalmat teszen egy ezüstrrel kiveret pártáövve (parchen-gürtell) *Euthwes Jörghnél*. 1566. máj. 14-én kelt kötelezvényben a kassai bíró és tanács elismerik, hogy «pro vrgente necessitate mutuo» *Georgius Aurifabertől* a város bizonyos összeget kölcsön vett azon föltétellel, hogy azt neki a legelső alkalommal visszafizeti. — Wasantho Tamás tiltja *Euthwes Georgnál* Zabo Ferencz javait 126 frt miatt. — Tooth Ferencz és Bertalan Diák tilalmat tesznek *Eötvös Georgnál* lévő mindazon javakra, melyek az Egerben elhunyt Zabo Ferenczéi voltak. 146 frt és 8 denár miatt. — Zabo István Zabo Ferencznek *Eöthwes Györgynél* lévő minden javára és egy fél darab *scharlach gewondtra* tilalmat teszen 198 frt 80 2/3 miatt. — Anthonius Pap 50 frt miatt hasonló tilalmat teszen. — Emericus Bellierd Eötvös Györgynél tilalmat emel Zabo Ferencznek minden javára 632 frt 97 2/3 erejéig. «Vnd wo noch vorhanden were, so er ym geborgtt, es sey von Ballen oder andern waren, das wyl er annemen als das seine vor andern allen glaubigern». — Thomas Fröhlich der Pfarherr zu Caschaw tut ein verbott von wegen Hansz Lindnersz aus dem Newen-Szol beim *Eothwes Georgh* auff die Karafia Tucher, so der Zabo Ferencz von Hans Lindner kauft und nicht zalt hatt. — Balog Mihály Zabo Ferencznek *Ötvös Györgynél* lévő összes javait tiltja 38 frtnyi adósság miatt. — Zeóch Ferencz tutt ein verbott bey *Eöthwes Georgh* auff einen *parthen gurtel* gedachter seyner styff mutter Catherina Zeoch Balasin stb. — Ez évben az ötvös czéhnél mint *második czéhmester* szerepel, a városnál pedig *gróftisztté* választatott. 1567. Az első negyedben Georgius Ötvösre «ad bellicas necessitates» kivetnek 5 frtnyi kényszeradót. 1568. Katus, Baiuz Mihály leánya, 11 frt miatt tilalmat teszen *Eöthwes Georgnál* mostoha atyja és édes anyja pénzére. — Szept. 17-én a városi bíró — ötvös Lőrincz — parancsából Wolfgangus ötvös fürmender «Greger Rolwagen és Jerg Purger a communitás, Antonio Wasch, Ferenczi Péter és Stefan Schosser tagok pedig a polgári rendből megjelentek ötvös György házában, hogy az ott okozott károkat megsemmisíték. Ebből kifolyólag a deputatio tagjai által a következők proponáltatnak: Ötvös György szomszédja, Borbély Benedek, kinek házfödele az előbbeni kútja és pinczebejárata fölé terjed, csatornát építtessen, nehogy a viz az ötvös pinczeépületére csorogjon, Jörg goldschmid ellenben építtessen a kútja fölé egy megfelelő tetőt, hogy szomszédjának se legyen kára pinczejében. 1569. Ethwes Georg Pakolya Antalt tiltja azon szállótól, melyet

ez ötvös György vinczelléréől vett. Ez évben összeiratott nála: kassai bor 10 kupával, vidéki bor 22 kupával. Szemes élet 10 köböllel. 1570. Február 13-án Anna asszony már mint ötvös Györgynek özvegye említették és tilalmat tesz Zabo Peter szőlőjére 60 frt adósság miatt. 1571. Fraw Georg Goldschmidin a következő tilalmakat teszi: 1) Goldschmied Máténál ötvös István 2 frtjára. Május 22-én. 2) Bezthery Balásnak 1 kötél szántóföldjére, melyet ez Kyke Györgynek adott. 3) Jazay Mátyásnak földjére (land). Ez évben összeiratott az özvegnél: vidéki bor 16 kupával, kassai bor 12 kupával. 1572. A város I. fertályában «*otwes görgne mit sampt yren sönen: öwes balas vnd Danyel vnd yanos*»-nál összeiratik: vidéki bor 17 kupával, kassai bor 8 kupával, szemes élet 6 köböllel. — *Dániel, der Eotues Georgin son* tiltja Kuthasý István néhány szántóját. 1573. Wass Bertha tilalmat teszen néhai *Goldschmid György* összes javaira 7 frt miatt. Ezen évben Ettwesch giergnénél összeirnak: vidéki bort 8 kupával, kassai bort 18 kupával, szemes életet 10 köböllel. Ugyanitt, mint «*hausgesind*» laknak: Kadasch Máté és Gáspár Diák. 1574. Debreczen Zabo Matte, *Eothues Georné wey* tiltja, hogy megoszthozanak az Attiafiak míg meg nem lezen az eo fl 35. Act. 1 martj. — Die 15. Juny. *Georgy olim Eothues de Alba Regali domus in Debreczen resignata est* Matheo Zabo. — Actum die 24. septembris. Johannes Diak filius *Georgy Aurifabri quondam de Alba Regali hic natus*, iure Ciuile est donatus. — Febr. 25. Janos Diák, Eotvös Györgyné legkisebb fia, tilalmat teszen anyjának minden javára. 1575. Jún. 13. Golopy János tilalmat tesz Kádas Mihály azon 15 frtjára, melyet neki Eothues György fia: János Diák, a néhai, testámentumában hagyott, hogy ezt a pénzt neki János Diák özvegye ki ne szolgáltassa.

100. *Greger Rollwagen Aurifaber. 1554—1570.* Kassai származású. Bizonyos örökségi ügyekkel kapcsolatban neve 1554-től ismeretes, de polgárjogot csupán 1562-ben nyer. Nőül Thomasy János városi fürmendernek leányát, özv. Paisgyártó (Paweszner) Mihálynét: *Krisztinát* birta, a ki első férjétől két fiút, *Krisztófot* és *Mártont*, hozta hozzá. Neje 1564-ben már mint elhunyt említették. 1554. *Iura Gregorius Aurifaber, alias Rolwagen.* Cum relicta Domina consorte quondam Michaelis Barbel *similiter Rollwagen*, iure mediante lucratus est partem hæreditates quondam Georgy Roluagen super bona *similiter Roluagen stb.* 1557. FERIA sexta ante Michaelis. *Greger Rollwagen* tiltja Bona Rolwagen javait 20 frt tartozás miatt. 1560. Am dinstag nechst nach Lucie *Greger Goltschmidt, des Bonaventure Rolwagens, seligen, leiblicher bruder*, Caspar Kannengisser házát az általa tett tilalom alól feloldja a városi tanács előtt. 1562. Am freytag vor Lætare yn dem Fasten. *Georgius Rollwagen, ein Goldschmid vnd kascher kynd* und Andreas Beck, auch ein goldschmid vnd kascher Kynd, haben beyde auff einmal Burgerrecht gewonnen. (Greger Rollwagen) Dedit fl 2. — *Greger Rollwagenn Goldschmidt* tiltja szomszédját, Wasch Antal azon «*heimlicher gemach*» folytatásától, melyet ez az ő kútja irányában kezdett építeni, hogy ilyet oda ne építsen, mert azelőtt sem volt ott olyan épület. — Wass Antal tilalmat teszen *Greger Rollwagenn* ellen, hogy ez azon köveket, melyek a ház előtt vannak, el ne hordja, el ne adhassa s hogy «*khein loch zum . . . in die Maur machen soll*». — Tilalmat teszen egy külvárosi házra, melyhez ő vérkötélék kapcsán jogot formál. — *Greger Rollwagen Goldschmid* saját beismerése és kimondott ítélet alapján tartozik eperjesi Macz Heckel gerbernek azon 7 frt és 50 denárját megfizetni, «*welche der Jörg Fybigk seliger noch seiner hochzeit von im genommen vnd vor leder schuldig blieben. Was er im aber für der hochzeit geben, das soll er ann des fibicks güttern suchen, wo er die weis*». stb. 1563. Tilalmat teszen Paisgiartho Mihály azon házára s minden ingó, ingatlan javára, melyeket felesége hátrahagyott, hogy azokat mindaddig el ne adhassa, valamig őt mindenben ki nem elégíti. 1564. Greger Rollwagen és Michel Paweszner gyermekei: *Kristóf* és *Márton* között Joseph Seczenrott, Mattes Schlosser, Evtthues Lázár, Georg Goldschmid és Evtthues Miklós jelenlétében a következő egyezség kötötték: Mindazon adósságok, melyek Paisgiartho Mihály, (= Paweszner) után fennmaradtak, továbbá mindama szobaberendezés, a mely néhai Thomasy János leányát, *Christinát* illeti, a kiküldött bizottság által pontosan számba vétettek. «*Welche schuld die bemeltenn Christoff vnd Martinus, nach ihres Vaters todt, dem Greger Rolwagen, welches eheliche hausfraw die bemelte Christina gewesen, ausrichten haben sollen*». Ezen adósságokat Greger Rollwagen «*gancz und gar faren lest*» s kijelenti, hogy azokat Paisgiartho Mihály fain, *Kristófon* és *Mártonon*, soha sem fogja keresni. És kívánja, hogy a közöttük eddig fennálló tévedések és czivakodások ne folytatódjanak, de jó békében éljenek tovább. Ezek ellenében azonban *Kristóf* és *Márton* Greger Rollwagent azon örökölt javakban, a melyek reája néhai felesége: *Christina* után jutottak, névszerint: a városban fekvő házban s a kassai hegyen fekvő szőlőben, ne háborítsák s azokhoz soha többé jogot ne formáljanak, mit a szóban forgó személyek a tanács előtt meg is ígérnek. — *Greger Rollwagen* Steffan Kirschnerral tilalmat teszen Wasch Antal, szomszédja ellen, hogy ez házán erkélyt ne építhessen. 1565. Adósság miatt tiltja Bayer Zacharias Bynder összes javait. — Der Herr Pfarher tilalmat teszen *Greger Rollwagennél* Jorg Fincknek «*marderne Schauben*»-jára. — *Greger R.* tilalmat tesz Molerynnél 4 kupa borra 50 frt miatt, a mely összeg neki a bor kimérése után beszédett pénzből kifizetendő. — Stephan Kirschner tilalmat teszen azon szőlőre, a melyet *Greger R.* Francz Goldschmidnek eladott. 1566. Wasch Antalné tilalmat teszen, hogy *Greger R.* mindaddig be ne építhesse a házába a gerendákat (tréger), míg férje: Wasch Antal, haza nem tér. — Matern Midwischer tiltja azon szőlőt, melyet *Greger R.* ötvös Ferencznek eladott. — Ez évben a város II. fertályában van *Greger Goldschmidtnek* 10 kupa kassai bora. 1567. Es ist zu wissen, das der Erbare *Greger Rollwagcn Goltschmid* des Joannes Thomasy seliger gedechtnis, dieser Statt fürmünder, tochter: Chris-

tina genant, zu einem ehelichen weib gehabt vnd nachmals, da sie hat sterben sollen, do hat sie noch ausweitung der Stattgereehtickeytt ein auffrichtiges Testament gethan, vnd alle yre guetter beweglich vnd vnbeweglich, auch alle schulden vnd . . . entlich so ihr am des Merthen Chöffs hausz geburlicher weiss vnd erblich zustendig ihrem bemelthen Eheman: Greger Rolwagen bescheiden und verlassen. Als er im vor gericht wider den Steffan Kyrchner, als einen Tutor des Merthen Chöffs sones, Andrea Chöff genant, fl. 46 $\frac{1}{2}$ 43 nach ordnung der Rechten gesucht vnd auch durch bekentniss der herrn Christoff herstains, so am gemelthen theil houses auch ein summa gelts empfangen vnd Paisgiartha Mihals, so ym 1564. Jar für dem herrn Richter Emich Patschner vnd Leonarto Cromer Statschreiber den 17. Juny gestehen bewiszen hat, dasz seine gewesene hausfrau: Christina, bemelte summa gelts, nemlich fl 46 $\frac{1}{2}$ 43, am gedachtes Merthen Chöffs haus zu haben hatt vnd ihr solches zustendig noch dem es dye vorrichtsleutt auff welche der Christoff herstain vnd Michel Pawesner yn ihrem bekantniss sich referyren vnd anzeigung thuen befinden haben. A tanács kimondja, hogy ezt az összeget Stefan Kirschner, mint tutor, Greger Rollwagennek fizesse meg. 1568. Gertrudis Walther Sehlerin tiltja N. von Volkmar azon ládáját és a benne lévő dolgokat, mely *Greger Rollwagennél* van elhelyezve. 1569. *Greger Rollwagen* Noweczky Péter nevében és helyett tilalmat teszen egy szőlőre. 1570. *Greger Rollwagen* egy titkos tilalmat teszen a külváros *Zigelgasz* utczában lévő házra, mely «seynes Schwehers, Anthony Schusters» tulajdona.

101. *Pécsi ötvös Gáspár. Caspar Aurifaber Quinque-Ecclesiae. 1554—1567.* Pécsi születésű, nemes szülőkötől származó ötvösünk 1554-ben nyer Kassán polgárjogot oly föltétellel, hogy egy év leforgása alatt itt örökséget szerez. A következő évben már házat, 1558-ban pedig szőlőt vásárol, a midőn egyszersmint a communitásnak tagjává választatik. Anyagi zavarai, melyek későbbben erősen sújtották, már 1557-ben mutatkoznak, a midőn Kalmár Kristófné tilalmat emel ellene azon 15 márka ezüst miatt, melyet neki művelés végett átadott, de a melyet ő, tudta és beleegyezése nélkül, cselédjének kiszolgáltatott. Egy hasonló esettel találkozzunk 1559-ben, a midőn Bodog Miklós emel panaszt ellene egy ezüstserleg miatt, melyet ötvös Gáspár felesége juttatott idegen kézre. A Kendy Bálintné, szül. Szent-Bertalani Anna asszony által a tanács előtt ötvös Gáspár ellen emelt panasz súlyos váddal illeti őt, mert — a mint a rendelkezésünkre álló tanuvallomásból megítélhetjük — ötvös Gáspár a neki nevezett úrnőtől miveltetés végett átadott ezüstöt az ő hire nélkül úgy «összeeresztette», hogy azok nem voltak többé tiszták, vagyis egyenesen nevében megnevezve a dolgot: az ötvényt meghamisította. A megejtett nyomozás folyamán az ötvös Gáspár által összeeresztett ezüstöt annak tulajdonosa Lőcsén lakó ötvös Lázár által szakértőileg megvizsgáltatván, az, mihelyest azt meglátta, «ottan megmondá, hogy ez nem tiszta ezüst» és «*semmi jelt*» nem látott rajta. Ehhez járult egy más esete is, mely miatt kassai polgárok kerültek ártatlanul kellemetlen helyzetbe. Ötvös Gáspár ugyanis Szikszón lakó Varga Gergelynek 74 frttal adósa lévén s ezt a kellő időre meg nem adván, a szikszóiak több kassai polgárt ötvös Gáspár tartozásáért a vámon letartóztattak. Ezek csak úgy szabadulhattak ki a kellemetlen helyzetből, hogy kezességet vállaltak az ötvös adósságáért. A pör, melyet Kendy Bálintné a fentebb említett okból ötvös Gáspár ellen indított s mely az 1560-ik évben összes javainak arrestálásában kezd komolyabb jelleget ölteni, a jászói convent elé került. De mert ötvös Gáspárt hitelezői s miveltetői minden oldalról szorították, János fiának s Dorothea mostoha leányának nevében és érdekében, hogy ezeknek a vagyonból valamit biztosíthasson, Újszászi László által emeltet arrestumot a Kendy Bálint által tett tilalom, majd későbbben, tisztán fia javára, Balog Imre által saját maga ellenében. Az 1561-ben Mészáros Imréné Orsolya asszony által emelt panasz újabb bizonyítékot szolgáltat arra nézve, hogy ötvös Gáspár inkorrektül járt el a művelés czéljából rábízott ezüsttel, mert nevezett nő azon 16 márka ezüstjéért, melyet neki művelés végett átadott, 125 frt erejéig tiltja ötvös Gáspárnak és nevének házáat, szőlőjét és mindennemű ingó s ingatlan vagyonát. A jászói convent ez ügyben hozott határozata fel nem lévén található, nem ismeretes, de Kendy Bálint utasítatik, hogy a jászai convent által az 1562. Letare előtti vasárnapon kelt levélhez tartsa magát. 1563-ban Kendy Bálint folytatja az arrestumot ötvös Gáspár javai ellen, de a részére lefoglalt s ötvös Gáspár tulajdonát képező sirkövet nem akarja zálogul elfogadni. A következő évben az ötvös 220 frtéért eladja a Béka-utczában fekvő házáat, de a tanács által polgárjogát — mindenesetre az előbbeni ügyekből kifolyólag — elveszti, Lucza utáni hatodik napon azonban ismét visszanyeri. Nevével utóljára 1567-ben találkozzunk, a midőn Horváth Mártonnal együtt lakik a III. negyedben. 1570-től már csak neje szerepel, a ki 1574-ben ismét férjhez megy Nagy Bálinthoz. Leánya az 1575-ben elhunyt ötvös Györgyhöz, ötvös Lőrincz fiához, ment nőül. 1554. Feria sexta post festum Pasche. *Caspar Aurifaber Quinque ecclesiensis Jus civile est adeptus. Fidejusserunt pro eo: Jacobus Drezler, Lucas czipositheu, Georgius Porteka, Thomas Rotipar, quod interuallo vnus anni hereditabit hic.* — Ugyanezen évben a város negyedik fertályában lakik. Az összeírásnál találattott nála: feguerfoghatto 2, cheled 1. Élés: nincs. 1555. Literati Benedeknek leányai, Anna és Dorothea, tilalmat tesznek azon házra, melyet ötvös Gáspár vett. 1557. Die fraw Christoff Kalmarin hatt mitt recht erlangtt am *Caspar goldschmid die 15 nesyk silbers, so sie im zu vorarbeitten gegeben, er aber one ir wissen vnd willen ihrer Kochin auszugeben hatt.* — Ez évben a város II. negyedében lakik, 1 frt adót fizet s van neki vidéki bora 7 kupával, élete 16 köből, decz. 14-én pedig élete 10 köből, vidéki bora pedig 14 kupa. 1558. Ötvös Gáspár a saját pinczéjében tiltja azon borokat, melyek sógornőjét: Péchy Jánosnét Miskolczon illetik. — Dins-

tag nach Gregory Papæ. Merthen Schlosser eladja szőlőjét *Maister Gaspar Goldschmidnek*, melynek kézhez vett árát elismeri. — *Caspar Goldschmidnek* a tanács 20 frtot megítél a Bonaventuráné asszony által eladott szőlő árából, melyet Greger Goldschmidt vett kézhez. — A II. fertályban eszközölt fegyverfoghatók és fegyverek összeírásánál ötvös Gáspárnál volt: puxen 1, weren 1. — Júl. 24-én van neki: 4 kupa, okt. 19-én pedig egy kupa vidéki bora. 1559. Dinstag vor Lucie Nicolaus Bodog ein fremder tut ein vorbott auff eine *sybbern becher* bey der frau Catherina Koczisch Peterin, welchen dy frauw *Caspar goldschmidin* hat dahin zubehalten gegeben. stb. — Lorántfi János tanúvallomása az *ötvös Gáspárnak* Kendy Bálintné Szent-Bertalan Anna asszony által mfvelésbe adott ezüstre nézve: «Mi előtnk ez minap zent simon nap előtt walo cőtörtökön Janos wram, lorantj Janos est monda hittj zerent előtök, eni ember előt: bölsey ferentz, Benechj Janos, Nagj Ferench, Gostoni orban ezek előt monta Janos wram, lorantj Janos, azt mongja hogj: *ötvös Gasparnal* kj ezüstost wolt zent bertalany annæe okort ót wolt Janos uram az asson úgan ast monda nekj: ez nem en ezüstom; ast monda nekj, hogj nem kel úolt en hirem nekol osúe errestened, ez nem tista ezwst; azert nilúan meg probaltatom az ótús lazar, az kj löcen lakik, mentól meg lata, ottan meg monda, hogj ez nem tista ezwst *en semi Jelt ne latam rajta* az ezwstom, bizon dolog». — Ugyanezen év okt. 23-án a város elkerülhetetlen szükségből kiró ötvös Gáspárra 2 frt adót. Dedit. Ugyanekkor van 7 kupa kassai s 29 kupa vidéki bora. 1560. Feria 7. post octavam dominicam Quadragesimæ. A szikszói bíró az esküdtekkel egyetemben írja a kassai bíró- s tanácsnak, hogy *Ötvös Gáspár*, kassai lakos Szikszón lakó Varga Gergely jobbágynak 74 frttal adós, a mit ötvös Gáspár a kassai tanács előtt is beismert. Ezen adósságát Szent-Gergely pápa napján kellett volna megfizetnie, ámdé ő ezt a terminust elmulasztotta és hitelezőjét ki nem elégítette. «Az uram w naha jobagya Varga Gergely» — mondja a levél, — felment volt urához ő Nagyságához és onnét pecsétet levelet hozott, hogy mi (a szikszóiak) az ötvös Gáspár adósságáért kassai embereket, valakiket találhatunk itt a vámon, megtartóztassuk. Azért az ő Ngha pecsétet levelét látván, egyebet ebben nem mertünk tenni, minthogy megtartóztattuk ezen személyeket: Zabó Miklóst, Borsos Györgyöt, Borbély Lászlót és Kys Lőrincz szekerét. Ezen személyek itt ilyen fogadást tettek, hogy ha ötvös Gáspár virágvásárnapig hitelezőjét ki nem elégítené, hát «ők készpénzzel kénytelen megalégítik virágvásárnapra, de ők is mindaddig tartatnak kassai embereket mellejek, miglen az adósnak ki kell teljesedni». — Anna zenthbertholomi, uxor Nobilis Walentini Kendy, facit arestum super omnia et universa bona *Casparis aurifabri*, cum scitu dni iudicis usque ad iudicium. etc. — Ladislaus Wyzazy nominibus et in personis *Joannis, filij Gaspari Pechy ac Dorotheae*, filiæ Nicolay Pechy, prohibet et prohibuit nobilem Valentinum Kendy a Domo et omnibus rebus *Casparis Pechy* predicti etc. — Balog Imre ann Stadt vnd namens des *Hanslens, welcher der Pechy Caspar goldschmidt son ist*, thuet ein vorbott aufs haus vnd alle farende vnd ligende gutter des gemelten *Pechy Caspers* etc. — Okt. 11-én «*Nobiles Gaspar Pechy Aurifaber, Civis et Inhabitor Civitatis Cassoviensis*» czimmel felperes egy pörben. 1561. Die frauw Vrsula Mezaros Imrehin tut ein verbott auf des *Caspar Goldschmidens* vnd sayner hausfrawen hausz, weingart vnd auff alle ire bewegliche und unbewegliche gütter, von wegen fl 125, bisz das er sie vergenüggt von wegen der 16 marc sylbers, so sy ime zuuerarbeiten gegeben hatt. — A II. negyedben a febr. 19-iki összeírás szerint volt: kassai bora 9 kupa, vidéki bora 4 kupa, buzája 4 köből. 1562. Der Edle Valentinus Kendj sol sich halten gegen dem *Gaspar goldtschmid* ynn aller masz also, wie des Conuents zu Jazow brieff des datum ist. Sonnabend vor Letare anno 1562 in sich helt und vermag. — Tilalmat teszen Harczy Martonnal Demeter Dyaek javaira. 1563. *Gaspar Goldtschmid* Pechy a bíró tudtával és akaratával törvénynapig eltiltatik házának építésétől. 1563-ban Kendy Bálint, ki ellen Péchy Gáspár ötvösnek testi sértés miatt pöre van, bizonyos tartozás miatt tiltja *Eötves Gáspár* javait, de a részére lefoglalt s ötvös Gáspár tulajdonát képező sir-emlékkövet kifogásolja, illetve azt követelésére zálogul elfogadni nem akarja. 1564. Horwath Marton tilalmat tesz azon szőlőre, melyet *Ethues Gáspár* Gaspar Diáknak eladott. — Feria sexta die conceptionis Mariæ. *Pechy Gaspar Aurifaber* veniam suorum delictorum est consecutus. — Mindenszentek előtt való kedden Hanns Scholez Apoteker 220 frtéért megveszi *Gaspar Goldschmidnek* «ann der Krothlen gasz, ann der eken» fekvő házát, a melynek teljes kifizetését eladó a tanács előtt beismeri. — Feria sexta post Lucæ. *Gaspar Pechy Aurifaber* denuo ius civitatis est consecutus. 1565. Ötvös Gáspár mostohagyermekéi helyett és nevében tilalmat teszen Horwat Márton szőlőjére. Ez évben Ötvös Gáspár a város III. fertályában lakik. 1567-ben Horuath Mártonnal a város III. fertályában lakik. 1570. A város III. negyedében ötvös Gáspárné szerepel az adólisztán. 1574. Actum am 4. tag may. Fraw N. *Eottves Gasparnê iczund des Nagy Balints hausfraw*, tilalmat teszen azon szőlőre, melyet leánya: *Georg Etoweschin, Sykett ötvös Lörincznek* elzálogosított.

102. Barth Jakab ötvös. 1554–1563. Kassai származású. Édes anyja Margarétha asszony, ki második házasságban neje lón Tischler Gáspárnak; 1554-ben még életben van s testamentumot tesz három fia érdekében, kik első férjétől — Barth-tól — származnak. E három fiú legidősebbje Jakab ötvös, a középső Bertalan (Barthl), a ki gyógyszerész volt Kassán, a legifjabb végre János (Hansl), a későbbi kassai ötvös. Ötvös Jakab 1554-ben nyer Kassán polgárjogot, 1557-ben városi tizedes, 1561–63-ig a communitás tagja, vagyis városi senior. Anyja halála 1562-ben bekövetkeztén, a hátrahagyott örökségen a testvérek összevesznek. Hogy köztük igazság tétessék s az öröklött vagyon igazságosan elosztassék, 1563 febr. 12-én a bíró parancsából a tanács s a communitás tagjaiból álló bizottság megjelenik a színhelyen s a testvérek között a felosztást véghez

viszi. Ötvös Jakabra a hagyatékából jutott: A töredékezüstből 10 nehezék, egy 16 frt értékű *ötvös-műszer*, a háznak egy harmada, mely áll: egy felső szobából, egy másik felső szobából (Gemach), e mellett egy kamrából, egy teremből vagy «Palotá»-ból, konyhából, boltból és középső pinczéből; egy utazó-ágy (Reesbett), egy láda, a szállónak harmadrésze, végre az apró holminak, u. m. az ónedényeknek, czérnának és ágyneműeknek is a harmadrésze. Ötvös Jakab még ugyanezen évben meghal s úgy látszik, nemsokára követi felesége is, mert egyetlen gyermeke, Bertalan — Bartl — ötvös Farkas gyámsága alá kerül s ott is marad ennek 1573-ban bekövetkezett haláláig, a midőn Bartholomeus Barth Apotheker, a fiú atyai nagybátyja veszi át a tótorságot. 1554. FERIA TERTIA proxima ante festum beate Margarethe. *Jacobus Farth goldschmidt* Ius Civile adeptus est. — «Es ist zu wissen, das am dinstag nach om. Sanctorum ist die Erbare tugentsame fraw Margaretha, gaspar Tischlerin, mit sampt iren dreien Son: *Jacob goldschmid*, vnd Barthl, auch Hansl ire ehliche kinder vor die herrn des Raths kommen vnd erschinen» s — az ember halandó lévén — testámentumot tesz s «lasset alle yres hausz, weingarten, hoff und alles, was vorhanden ist, gedachten iren dreien Kindern zu haben vnd zu besitzten, vnd zu Erben». 1557. A város III. negyedében *tizedes*, adóban fizet 1 frtot s van: kassai bora 7 kupával, élete 10 köböllel. 1559. *Jacobus Aurifaber* prohibuit Stephann Was a possessione duodecim lineæ terræ ab arabilis emptæ a Mathia Garay etc. — A III. negyedben adóban fizet 2 frtot s van 9 kupa kassai bora. 1560. Fidejussor *Stephanus Aurifaber Quinque Ecclesiensis* polgárjogának megszerzésénél. — Ez évben adóban 5 frtot vetnek ki reá. 1561. Patschner Imre tilalmat tesz Peter Rottnak *Jacob Goldschmidtnél* lévő 1 köteg (ballenn) posztójára. 1563. Febr. 12. «Diuisio bonorum mobilium et domus hæreditariæ in teatro Civitatis versus orientem inter domos Francisci Zeweh et Nicolai Aurifabri existentes facta medio Arbitrorum, inter honestos Jacobum Aurifabrum, Johannem Aurifabrum et Bartholomeum Pharmacopolam vtermos fratres Barth cognominatos» etc. A bíró parancsából «Wolf goldschmied, Joseph Setzenrot, Fabian Sathler, Steffan Seyler, Balás Goldschmidt, Hannes Seiler, Cristof Herstein, Georg Rymer és Paul potheker» polgárok a Jacob, Barther és Hannsz Barth testvérek között, édes anyjuk halála után az apai örökség miatt támadt czivakodás megszüntetésére kiküldetvén, a következőket foglalják írásba: Erstlich hat Jacob Barth das Dach begert zu sheczen von vns, haben wir berichtslewt das also deliberirt von wegen besser einigkeit. Die weil der Jacob Barth im zeitlang bey der mutter gewont, vnd er auch den Laden mit samptt aller zugehör auch des weingarthens nucz genommen, vnd alles anders so er beihendig gehabt mit verwilligung der mutter *bisz auf heimkunft beider brueder*, solchs sol das dach gegen gleich aufgehoben werden. Weither ist verhanden gewesen ein sylberguertel, den hat der Jacob Barth zu seiner notturft versect, den sol er auslösen vnd sol dem Hans zugestellt werden, was er werth wirtt sein, sol der Hansz Barth der zweien brudern iren thail herausz geben. Mehr ist verhanden gewesen ein vergultt gesper vnd knöpfle 6, vergultt, wigt marck $\frac{1}{2}$ minus $\frac{1}{2}$ neseick, tutt machlon perle vnd stain vnd gold fl. 7 $\frac{1}{2}$ 10. Das ist dem Bartell zugethailt, sol den andern zweien brudern iczlichen sein theil heraus geben, vnd zalen fl. 2 $\frac{1}{2}$ 36. Mehr ist bruchsilber verhanden, nesick 30. Des behalt iczlicher nesigh zehne. Mehr seind nach der frawen Margrete iren mutter tod blieben wein, kuffen 5. Die hat der Jacob Barth ausgeschenckt eine zu fl. 8. Dargegen ist schultt verhanden fl. 16 $\frac{1}{2}$ 79. Aus dem geltt soll der Jacob die schuld zalen, vnd sol den zwaien brudern iczlichem heraus geben fl. 8. minus $\frac{1}{2}$ 26. *Mehr ist verhanden ein goldschmid zewg; der ist gescheczt vmb fl. 16.* Den behelt der Jacob, vnd sol den zweien brudern herausgeben iczlichen sein theil flor. 5 $\frac{1}{2}$ 33. Mehr ist verhanden das hausz. Das ist getaÿllt ym dray theil. Erstlich die feder stuben, das gewelb daneben der stuben, das gewelb neben der schmiten, die Dachstuben, der federkeller vnter der schmitt vnd den hausz ein grosser fleckhen im hoff, gegen dem garten obr. Das kumt den Hansz Barth. Weitter die oberstuben, das obergemach, daneben ein kamer, der Sahl oder Palast, die küchen, das gewelb neben der kuchen iber der mitler keller; das kumt dem Jacob Barth. Weither die hinter stuben, das gewelb neben der stuben hinten, die Schmitten hie forn, das gewelble vnter der stigen, ynn haus gen garten, der hynter keller. Das kumt dem Barthel Barth. Weiter ist verhanden ein Melczhaus mit einem wusten stok, haben sy nicht theilen lassen, die weil sy solch melczhaus mit der zeit genyssen können. Wollen sy solch Melczhaus mit wust vnd willen eyness Ersamen Ratts verkauffenn. Weither ist verhanden hausrott von zynen gefesz, mehr ein messing beckhen, ein grosser mörser, ein kleynere mörser, ein hengender leuchter yn die stuben, mehr weisz garn stuck 24. Mehr bethgewandt: 3 vnterbeth, 3 dekbeth, 3 pffül, 3 polster. Solichs ist alles in 3 theil getaillt, sosy sich haben benügen lassen, so viel mund, als viel pfund. Mehr ist verhanden ein Gleser Kasten, der ist gescheczt vmb fl. 6., den behelt der Hansz Barth, vnd soll einem iczlichen den zweu brudern yrenn thail heraus geben: fl. 2. Mehr ist verhanden ein grossz beth; das kumt dem Hans Barth. Dem Jacob kumt ein Reesbett vnd ein Thruhen. Dem Bartll auch so vyl. Szo ist noch ein weingarten verhanden, sol auch noch Statgerechtigkeit ynn 3 thail gethailt werden. — Die fraw Zeep Gaborne tutt ein verbott auff alle gütter des *Jacob goldsmids Bartts seligen* bysz auff fl. 4 in aura etc. 1568. Joannes Henselius tut beim *Wolf Goltschmit* auf des *Jacob Goltschmits* kleyder, die beim Bartel Aptecker sindt gewesen wegen schult fl. 52 etc. 1573. Novemb. 6. Expositoria pro Dna Anna Relicta Wolffgangi Wagner Aurifabri. Ein ersamer Ratt auf emsiger anhalten des Bartholomei Barts Apothekers hatt erliche Statt leut verordnet zu besichtigen die beuegliche gütter, welche den Knaben *Bartll, des Jacob weilend Goldschmids sone* zugehoren, vnd ynn verwaltung des

herren Wolfgang Goldschmidts seligen ettliche iar gewesen, weil er des Knabens Tutor gewesen. Dem nach nun bemelte Statleutt das gewelb vnd Kasten geoffnett, alles besichsigett, alle schrifften und register vbersehen vnd gerechnet, haben sie befunden, das gedachter herr Wolfgang Wagmer Goldschmid wol und treulich mit solchen guttern vmbgangen, vnd dem knaben dadurch keynen schaden zugefügt. Derhalben auch ein ersamer Ratt die gancze sach berattschlagett, vnd die fraw Anna von solcher Tutorey quit vnd frey gesprochen, vnd die gutter aus yrer verwarung genomen vnd befolehn, dieselben auff ein newes zu beschreiben, zu inuentiren, vnd dem Bartholomeo Barth Apotheker als des Knabens nechstem blutfreund zu oberggeben, damit er sol sorge drüber tragen, als ein Tutor, dem armen Knaben zugutt. Wnd was yme also vertrawett vnd oberggebenn wirtt, daruon sol er Bartholomeus Apotheker ein gnugsame recognition vndter seinem Sigil von sich geben, laut des newen Inuentary vnd von allem sachen genugsam vnd richtig ratung halten etc.

103. Mislókai ötvös János. 1554. Neve csak egyetlenegyszer fordul elő egy pörben. Lehet, hogy a Kassához közel fekvő Mislóka nevű faluból származott kassai, de az is lehetséges, hogy Mislókán lakó «czéhtelen helyen művelő» ötvös volt. 1554. Inter Thomam Rescko, Martinum Bodnár et Joannem Aurificem de Mizloka, domini contenti sunt de concordia pro borum virorum arbitrorum eamque approbant. Quam etiam pro maiori cautela in librum civitatis inscribi fecerunt; si quid antem præscripti Martinus Bodnár et Joannes Aurifer cum Thoma Reschko agendum habent, jure mediante requirant.

104. Kolozsvári ötvös Ferencz. 1556—1575. Kolozsvárról való ötvös. Mint legény ötvös Lőrincznél, a későbbi városi főbírónál, állott munkában s 1556-ban, mint ötvös Lőrincz legényével történt meg vele, hogy Kendy Bálint véresre verte. Polgárjogot 1556-ban nyer. A város háromnegyedrészben leégvén, neve után ez okból iratott a «nach der Statt brunst» jegyzet. Már a következő évben adatokat találunk, melyek nagyban gyakorolt mezőgazdasági művelteiről tanuskodnak s miután nevével kapcsolatosan kevés műtörténeti adat található, valószínű, hogy mestersége csak másodrendű foglalkozása volt s hogy a földművelést s szőlőtermesztést üzletszerűen. A legtöbb adat, mely felőle olvasható, ezekkel áll kapcsolatban s érdekes azon esete, midőn 1560-ban a szomszédja kerti fáit kivágja, a miért a tanács által 10 frtnyi pénzbírsággal sújtatik. Ezt az összeget még 1561-ben sem fizeti le ötvös Ferencz, a miért a tanács újból felszólítja annak beszoigáltatására, a mit ha meg nem tesz, büntetését a börtönben való üléssel kell kiállania. Bármily szigorúan hangzott is e felszólítás, ötvösünk nem reagált arra s a bíróságot még 1565-ben sem fizeti ki. Ekkor a tanács — Die Stadt Kaschau — lefoglalja a Georg Purgernél lévő 10 frtját, hogy valahogy és valahára pénzéhez juthasson.

1566-ban a kassai ötvös-czéhben első, 1568-ban második czéhmester; 1570. június elsején Czémentes Jánossal együtt osztálytevő fél gyanánt szerepel a Literati Antal fia: Gergely és Szabó János s felesége, Margit, közötti osztálynál,*) de 5 évre rá, 1571. júl. 31-én, egy kihágás miatt polgárjogától megfosztják. Az eset a következő: Ötvös Ferencz az 1571. év Szent-Jakab-nap után való időben borainak itczéjét 8 denárjával mérette ki s midőn e miatt a bortisztek a bíró tudtával és utasításából hozzámenvén, őt felhívták, hogy vidéki borait itczéjként 7 denárnál drágábban ne árulja, ötvös Ferencz rájuk rivallt: «Was hetten die schuster bey ime zu thuen!» És még fenyegeté őket, hogy másnapról fogva borait nem 8, de 10 denárjával fogja árulni, — senkinek semmi köze sem lévén az ő dolgához.

A bortisztek meglelentvén ez esetet, a tanács «dises frewels und muttwillens halben» úgy bünteti meg ötvös Ferenczet, hogy a polgárjogot megvonja tőle, a mit a város könyvébe feljegyezni is megparancsol. 1571. feria sexta ante Nativitatis Mariæ azonban, több tisztes polgár kérésére a büntetést 50 frtnyi pénzbírságra változtatja, illetve ezen összeg lefizetése mellett büntetését elengedi, azzal a hozzátevéssel azonban, hogy ha ily dolgot még egyszer elkövet, nemcsak polgárjogától fog megfosztatni, hanem a városból is kiutasítatik. Ötvös Ferencz 1574-ben, vagy 1575 elején halhatott meg, mert ugyanezen évben már özvegye szerepel a tilalmakban, kin 1576-ban Baranyay István keres 10 frtot, a melylyel még ötvös Ferencz egy ló árában adósa maradt. Ezen adósság miatt tilalmat tesz az ötvös Ferencznél lévő serlegre, mely Chuma (Csoma) Balás tulajdona. 1556. Jar nach der Statbrunst. Feria sexta ante decollationis Joan. Bapt. Franciscus Aurifaber Coloswary ius ciuile a senatu impetrauit. 1557. Ettues Ferencz tiltja Marthon Byro külvárosi lakost azon szőlőtől, melyet vásárolt. Febr. 9-én a város IV. fertályában összeírnak nála: vina cassovien. IIII. (kupa) vina exotica V kupa, Trittici cub. IIII. Márcz. 15-én: Vina cassov. III. (kupa), Vina exotica IIII. kupa, Trittici cub. XII. Feria tertia post Lucie pedig: Vina exotica (10 (kupa), Vina Cassov. VIII kupa, Trittici cub. IIII. 1558. Jún. 29-én találtatott nála: Pixides: 3, Frameas: 4. Clipeum et venabulum, Galeas: 2 helebard: (üres) Famulos: 3. Die dominico ante Jacobi Apostoli. Franciscus Aurifaber (a IV. negyedben) habet: Trittici cub. 1. In staminibus capetias frumenti: V. vina cassov. 1. (kupa). Feria quarta post Lucie: Trittici cub. VIII. Vina cass. VIII½ (kupa). Vina exotica VI½. Ibidem Joan. gemer, emerici borjyas habet: vina VIII½ (kupával). 1559. Nejével együtt bizonyos örökösödési perben szerepel. Ez évben találtatott nála: kassal bor 19 kupával, vidéki bor 1 kupával. Feria quarta post Lucie pedig 2 frtnyi adót fizet s házában lakik: Peter, der Pereni Mihalin coltzar mint hausgesindt s fizet adóban 25 denárt. 1560. Feria tertia post Judica. Franciscus aurifaber a szomszédja kertjében lévő fákat kivág-

*) Kassai levélt. Nr. 19284.

ván, ezen kihágásáért a tanács 10 frtnyi pénzbírsággal sújtja. Ez évben kivettetik reá (soll geben!) 10 frtnyi kényszeradó. 1561. *Aurifaber Franciscus* és *Jacobus* seripar a tanács tudta nélkül elcsesérték szőlőjüket. A tanács utasítja őket, hogy mindenik tartsa meg s művelje a magáét s a művelésre fordított kiadásokat «bonæ viri videant» és e szerint elégítsék ki egymást. — FERIA TERCIA POST VINULA PETRI. *Franciscus Aurifaber* det fl. 10 nomine mulctæ, aut cat in carcere. — *Jacobus* Baniasz tilalmat tesz *ötvös Ferencz és ötvös Balázs* ellen, mint kik néhai Nagy Imréné, Katalin asszony testamentáriusai, hogy ezek a testámentomban megnevezett javakból semmit el ne adhassanak. — FERIA SEXTA ANTE NICOLAI. *Francz Goldschmid* ötöd magával fidejussor *Michæl* Barbitonsor polgárjogánál. 1562. *Ötvös Ferencz* tiltatik *Zoltan Christof* által egy szántóföldtől. 1563. *Franciscus goldschmid* mint vérrokon tiltja *Sadani Gált* azon szőlőtől, melyet *Tott János* ötvös valamikor 18 frtért elzalogosított. Ez évben találtatott nála: kassai bor 5 kupával, vidéki bor 10¹/₂ kupával. 1564-ben ötvös *Ferencz* tilalmaztatik *Zoltan Christof* és *Lucas Persalt* által jelentéktelen birtokügyekben. 1565. Kassa városa tilalmat tesz *Georg Purgernél* azon 10 frtra, melyet a tanácsnak tudta nélkül *ötvös Ferencz* részére nem szabad kifizetnie. — Notandum. *Franciscus Aurifaber* ex mandato Senatus iuramento depositio fassus est se ex bonis Domine Catharine Relictæ quondam *Emerici Nagh* accepisse ac adhuc apud se habere poculum argenteum, vnius marcae pondere, ac in super alia argenteria 1 marcae. Item vnum aureum annulum, et florenorum viginti septem. Tantundem vero remansisse apud *Blasium Aurifabrum*, et similiter apud *Augustinum Kouach*, *Petrum Brechtel* autem et *Erasmus Pellionem* ex lineis restibus & vtensilibus domus aliquid accepisse. 1566. Jan. 10-én az ötvösczéhbe első czéhmasterül megválasztatik. 1567-ben összeiratik nála: szemes élet 25 köből, vidéki bor 32 kupa, kassai bor 5 kupa, 1568-ban második czéhmaster. 1571. Júl. 31-én polgárjogától megfosztatik, melyet azonban még ugyanezen évben, feria sexta ante Nativitatis Mariæ, visszanyer, kihágásáért 50 frt pénzbírság rovatván reája. Ez évben van nála: kassai bor 14 kupával, vidéki bor 21 kupával, búza 40 köböllel. 1573. Jan. 4-én összeiratott nála: vidéki bor 28 kupával, kassai bor 15 kupával, szemes élet 50 köböllel. 1574. Április 4-én van: vidéki bora 16 kupa, kassai bora 5 kupa, szemes élete 20 köből. 1575. *Fraw N. Eothues Ferenczin* tilalmat tesz egy jelentéktelen ügyben. 1576. Jan. 11-én *Baraniay István* tilalmat tesz *ötvös Ferencznén* «auff des Chuma Balas becher, wegen fl. 10, so er im für ein Ross schuldig geblyben».

105. *Ötvös Zsigmond. 1557—1559.* Mint ötvös *Kis János* (*Weynmann*)-nál munkában álló ötvöslégény 1557—1559-ig ismeretes Kassán. 1557. aug. 25-én eszközölt összeírás alkalmával *Etues Sigmond* mint ötvös *Kis János Weynmannak* lakója említettik. Ugyanitt találtatik a decz. 15-iki összeírás alkalmával is. 1558. jún. 29-én a fegyverek, borok és élelmi cikkek összeírója *Sigmund Etwesch*-t előbbeni gazdájánál találja a város I. negyedében. 1559-ben ugyanazon helyen a tanács «elkerülhetlen szükségből» kivet reá 12 denár adót.

106. *Kassai Ötvös Gergely. Gregorius Aurifaber Cassoviensis. 1557—1575.* Miként 1557-ben nyert polgárjogánál feljegyezve találjuk, ötvös *Gergely* a már akkor néhai ötvös *Lőrincz*nek a fia volt, atyja tehát nem lehet más, mint medvési ötvös *Lőrincz*, ki mint ötvösmester 1528-ig működött Kassán. Ötvös *Gergely*ről több adatunk maradt, melyek műtörténeti szempontból érdekesek. Így tudjuk róla, hogy *Baychy Benedek*nek egy nyakbavetőt készített, melynek árával azonban nevezett megrendelő adósa maradt, azért ötvös *Gergely* 1564-ben még magánál tartotta a készített tárgyat.

1575. júl. 18-án a szeptisü bíró, *Szabó Ambrus*, már *György özvegyén* keresi saját 2 márka, 31 pizetum ezüstjét, 5 frtját s 4 aranyát. Az ezüstöt ötvös *György*nek adta mívelés végett, az aranyakat pedig a kész mű megaranyozása céljából. A következő napon *Lizkay Máté* misleyi prédikátor tesz tilalmat ugyancsak ő nála 37 pizetum ezüstre, a melyből boldogult ötvös *György*nek egy párta-övet s egy lánczocskát kellett volna csinálnia. Július 24-én *Pangraczius lovaskapitány* és *Paczott Zsigmond* emelnek tilalmat «propter quinque argenti marcas», melyet ötvös *György* «nuper defuncti» fogadott el mívelésbe. E legutóbb idézett szavak föltétlen biztossággal meghatározzák, hogy ötvös *György* (*Gergely*) 1575. július havában, talán a 10—16-iki napokban húnyt el, mert a tilalomtevők, a kik ugyancsak sietnek ügyeikkel, már júl. 18-án jelentkeznek s többrendbeli tilalmat emelnek ellene egészen júl. 24-éig, a mikor már ötvös *György* «nemrég eltemetett»-nek jeleztetik. Özvegye 1576-ban még említettik egy tilalomban. 1557. FERIA SEXTA ANTE LUCIÆ. *Gregorius Aurifaber Cassoviensis, filius quondam Laurenty Aurifaber, ius Civile est hoc die assecutus.* 1559. A város I. negyedében lakó *Etwes Gergell* behoz: kassai bort 9 kupával, vidéki bort 4 kupával. 1564. *Baychý Benedek* készítettett egy nyakbavetőt *ötvös Gregernél*, de a műveléseért adósa maradt, s így a nyakbavető az ötvös által visszataratatott. *Baychý* testámentomában erről így tétetik említés: «Egy Nyakban wethev (vagyon) Kassan eothwes Gergelnel, az eothwesnek ados myweyerth» (t. i. az örökös, ki azt kiválthatja). 1567. FERIA 6. post festum Visitationis Mariæ. *Klein Greger goldschmidt* a tanács előtt elöadja, hogy ő a *Sebastian Auer*-féle dolog felől, hogy t. i. neki *Bartell* apteker mit akart beadni, semmit sem tud, csupán arról van tudomása, hogy a midőn ő (az ötvös) betegen feküdt, kérte *Bartell* aptekert, készítené neki pilulákat. Ő el is készíté azokat s a beteghez hozta, a hol akkoron *Andrea goltschmidt* úr és *Andreas Kirschner* jelen valának. Ezek azt tanácsolták neki, ne vegye be a labdacokat. Midőn ötvös *Gergely*, tanácsadói szavát megfogadván, a pilulákat bevenni nem akará, így szólt a gyógyszerész: «Wilst du nicht einnemen, so will ich sie tragen dem, der es gerne einnemen will.» És elvivé azokat *Greger Wiltschnaknak*, a ki *Schlernél* feküdt betegen. Be is adá azokat neki s *Wiltschnak* más-

nap reggelre kiadá lelkét. 1575. Actum am 18. tag Julý. Zabo Ambrus Richter in der Molde (Szepesi) tut bey der fraw N., des *Georg Eothues* nemlich abgeleibten, wittib auff sein eigen Sylber marc 2, piset 31 vnd fl. 5. Item fir gulden am gold die arbeit, so draus hatt gemacht sollen werden zuubergolden, das solch silber vnd gold niemand weg nemen, oder yme scheczen sol lassen bisz zum rechten vnd zur ausberaytung der verdingten arbeit. — Actum am 19. tag Julý. Mattheus Lizkaý prædicant zu Myschle tut ein verbott bey der obgemeltenn fraw N. Eothues Georgin auff sein sylber 37 piset, aus welchem gedachter *Georg seliger Eothues* hatt ein porthen gurtl vnd ein Kctlein machen sollen. — Eodem die Lorenz Goldschmitt tiltja ötvös György összes javait, bizonyos pénzösszeg miatt, melyet neki egy kupa borra adott kölcsön. — Eodem die. Ötvös Ferenczné tilalmat emel ötvös György minden javára azon 17 frt miatt, melylyel adósa maradt. — Eodem die. Eothues Lőrincz, «so nit wil hören kan» (süket), tilalmat teszen ötvös György azon szöllője ellen, melyet az «dem Arestanten» 48 frtért elzálogosított, mert az ő (Lőrinczé) pénze fekszik benne. — Actum 24. July. Egregy Pangracius N., Capitaneus hungaricorum equitum et Sigismundus Paczott propter quinque argenti marcas ipsis debitus arestant omnia mobilia et immobilia bona, ac omnes hæreditates obiquaque sitas et habitas *Georgy Eothues* nuper defuncti supradicti usque ad diem iuris. 1576. Pallo Imre tiltja önmagánál Ötvös Györgyné asszony egy kupa vidéki borát.

107. *Ötvös Thott János. Hanns Thott Goldschmidt. 1557.* 1557. augusztus 17-én már mint kassai mester említetik Christoff Blier szabadító levelén, a ki nála tanulta az ötvösmesterséget.

108. *Christoff Blier, ötvöslegény. 1557.* 1557. aug. 17-én kézmárki születésű Christoff Bliert, ki Kassán, néhai Hanns Thott Goldschmidt-nél tanult, ennek halála után az ötvösczéh felszabadítja.

109. *Herstain Kristóf ötvös. 1557—1564.* Gréger Goldschmidnek, ki 1522—1568-ig, előbb mint ötvös, később a Cromerbruderschaft tagja, működött Kassán, Kristóf ötvös a fia volt. Felesége, Anna, Erasmus Kyrshnerinnek, Margaréta asszonynak leánya volt s ettől született egy fia, Daniel, a ki még gyermekkorában elhunyt. Ötvös Kristóf 1557-ben a város II. negyedében lakik ugyan, de polgárjogot csak a következő évben nyer s ezért 2 frtot fizet a városnak. Ugyanekkor a II. negyedből a város IV. fertályába, saját házába, költözik s ott is marad haláláig, mely 1563-ban következett be. Időközben a városnál többféle tisztséget viselt. Igy 1562-ben «wogherr», vagyis mázsatiszt, 1563-ban pedig városi fürmender, azaz prælocutor volt. 1558-ban a város bizonyos kereskedelmi ügyekben Lippay Jánossal együtt Krakóba küldi s részére passe-partout-t állít ki. 1560-ban Melczer Andrásnének ezüstkanalakat s egyéb tárgyakat készít. Halála 1564. márczius elején következett be, mert márczius 6-án veszik fel testámentumát, mely alább közölve van. Kitünik ebből, hogy ötvös Kristóf mint politikai fogoly, Bebek hatalmában volt s hogy ugyanekkor hűséges neje sok odaadással viseltetett irányában s őt a fogságból is kiváltotta. Végredeletében ötvös Kristóf meleg hangon emlékezik meg felesége hűségéről. Ellhunytát nemsokára neje követé, mert már 1564. jún. 3-án mint néhai szerepel. Ekkor eszközöltetik hátrahagyott ingó s ingatlan javaik összeírása, mely alább egész terjedelmében közölve van. 1565-ben már kis fia sem él s az örökséget két felől is megtámadják. Az egyik követelő Ötvös Kristóf nagyanyai nagybátyja: néhai Hans Morgnernek özvegye, Katalin asszony volt, ki gyermekei számára szeretete volna a hagyatékot megkeríteni, a másik követelő pedig ötvös Kristóf feleségének édes anyja, Erasmus Kyrshnerin, Margaréta asszony. Ez utóbbinak itéli oda a tanács a vagyont. 1557-ben Christoff Herstain a város II. negyedében lakik s van 5 kupa kassai bora s 20 köből szemes élete. Ugyanezen év feria tertia post Lucia napján a város IV. fertályában eszközölt összeírás szerint Christophorus Hersteinnál van: kassai bor 5 kupa, búza 5 köből. 1558. Feria sexta ante Regationum, hoc est: die 13 may, Christoff Herstain goldtschmid, ein kascher kyndt, hatt diesen tag bürgerrecht vom Ersamen Ratt erlangtt. Dedit fl. 2. — Jún. 29-én a város IV. fertályában eszközölt összeírás-kor találtatott nála: 1 mellvért, 1 sisak, 1 lőfegyver, 1 pallos és 2 buzogány. — Feria quarta post Lucia: búza 15 köből, kassai bor 3 kupa, vidéki bor 2 kupa. — Ugyanezen évben Christoforus Aurifaber kereskedelmi ügyekben Lippay Jánossal Krakóba küldetik a kassai tanács által. 1558. decz. 7-én Eperjesről ír a tanácshoz, 11-én már Krakóból keltezi levelét. Az Eperjesről írt levelet ő pecsételi le s ennél ezen pecsétnyomót használja:

1559-ben a város IV. fertályában lakó ötvösünk behoz: 10 kupa kassai bort, a melyből decz. 10-én már csak 8 kupája van meg. Ugyanekkor fizet adóban 2 frtot. 1560. Vigesima octava mensis Juny. Néhai Melczer Andrásné, Vrsula asszony testámentumából: «Item Dominus maritus meus, piæ memoriæ Andreas Melczer, reliquerat mihi duas marcas argenti. Ex hoc itaque argento Dnus Christoforus Aurifaber debet duodecim coclearia et duas furculus parare . . .» 1562. Christoph Herstain alias evtwes mint arbiter szerepel Lomplár Mátyás javainak elosztásánál. Ugyanekkor «wogherr», vagyis városi mérő-tiszt s mint ilyen Balthazar Tanheuser társával egyetemben számadást tesz a beérkezett s eladott vasakról, lécz- és zindelyszögekről, ólomról és «wagenschekről». 1563-ban városi fürmender s mint ilyen szerepel Hans G. vagyonának elosztásánál. Ugyanekkor van 5½ kupa kassai bora. — Jacobus Sellator tilalmat teszen Christoff Herstain, mostani fürmendernek a Krebs-sayffenben

fekvő szőlőjére. 1564. *Christoff Herstein* ezen év márczius havában meghal. Testamentuma: Testamentt vnd lezter wýllen des Ersamen vnd Namhafften weýlandt Christoffen Herstein Goltzschmidts Mitpürger zu Caschaw. Ich *Christoff Herstein*, weil ich sehe, das ich ie lenger ihe schwächer werdt und Gott mich von hinnen weg nemen wýl, darumb hab ich Euch meynen wýllen offenbare, damit nach meýnen todt mein weyb auch zufrieden gestellt würde.

Was die schulden belanget, bekenne ich, das mir ein Ehrsamer Radt alhie in meýner krankheit gelichen hat floren. 15; vmb dieselben wirdt sich mein weyb wol wissen zuerleichen. Es hatt mich auch sonst ein weyb alhie vmb ein schült ausgesprochen, aber ich bin ihr nichts schuldig. Anderer schulden weis ich auch keyne. Biett, wollet solehes, wo es noth sein wýrdt, meýnem weyb helfen eingerzeigen(?). Darnach was da belanget mein Armut, Haus und weingarten, kann ichs niemandt lassen, den meýner lieben Hausfrawen vnd ihrem Kindtlein. Hab auch keynen nehern freundt, als sie. Den es hat kein freundt alhie etwas zü stewer geben das alles züerhalten, vnd müs bekennen, das mein weyb dies gütter gleich wie auf ein Newes hat müssen erkeuffen. Den sie hat mir mit ihren gelt aufgeholfen, sie hat das haus erbawtt, vnd *da ich in den grosten nothen gewesen, vnd von Bebecken gefangen wurd, hat sie mir ins gefengnüs zerung geschickt vnd mit ihrem eget mich aus den gefengnüs erloset.* Da hat sie ihr kleider vnd ander ding verkaufft, zu meiner erlosung, auch nach dem gefengnüs das beste mit mir gethan, das nicht kein freundt gethan hette. Derhalben weis ichs niemanden zü lassen, den ihr vnd ihren Kindt, wie billich. Bey diesen Testament vnd lezten wýllen seindt aus bevelh des Ersamen Namhafften vnd weýszen Hern Balthazar Thanheýszer, die czeit Richters zü Caschaw, gegenwertig gewesen dye Ehrwürdige Hochgeehrten Ersamen vnd vorsichtige Herren, Her Tomas Frolich pfarher, Leonart Cromer Stadtschreiber vnd Georgius Kotta mitpürger der Stadt Caschaw. Actum den sechsten tag Marcý in 1564. iahr.*)

Kevéssel utána húnýt el felesége, Anna s hagyatékaiknak, fiuk, Dániel, javára eszközölt összejárása 1564. jun. 3-án vitetik végebe az arra kirendelt városi egyénektől. A hagyatéknál felvett jegyzék a következő: Inventarium Rerum & bonorum Christofori Herstein et consortis eiusdem Annæ defunctorium. Anno 1564. den 3. Juný. Hernach volgett sein wíer: Jacob Khirschner vndt Sebastýan Khirschner vndt Emrich Schneider vndt Greger Khirmeszter verordneth worden aus der hern Richters beuelich herr baltthaszar Thonheisser nemlichen des Herrn *Christoffs Hertnstains vndt seiner Ehlichen gemahls Anna genandt gott seliges gedechnus* Ihre beider guetter zue beschreiben. Erstlichenn: Ist geblieben ein Haus. Mehr ist geblieben 2 weingart, der ist gelegen ober der Khunratt, welliche Nochparschaft is auff der ein seitten ist dj bendik schusters, vndt auff der ander seitten ist der drechxler; der ander weingart leitt auch ober der Khunratt tzwischem der szept Martons sein vnd Kadas Istvan. Mehr ist ein wiszn, die leitt auch ober der Khunratt vnter dem groszene weingarttz zwischem dem her pharrerr. *Mehr volgen dj beweglichen gutter, erstlich das silbernn geschmeitt.* Erstlich ist ein silbernn becherleinn. Mehr 2 silbernn leffel. Mehr ein silbernn Messer scheitt vnd mit peschlogen Messerin. Mehr ein bartten-gürttl (párta-öv) mit silber peschlogen. Mehr ein pahr spangen auff ein Mantl. Mehr auff ein Rokh 4 par spangen, welliche sein geplimt mitt perll vnd granatten. Mehr auff ein Rock 5 phar spangen, dj seinn khleiner, auch geplimtt mit perll. Mehr 2 par hefft auf dj hember (így!) von silber, der ein par ist groszer als der ander. Dieses silbernn geschmeitt ist gewegen worden mitt Messer vndt portten, tut Marrktt 4, Neszicktt 19. Mehr sein gulden Ringk 7, bej welliche haltten gebicht 9 gulden in golt; in dem ersten ist ein gamahe, in dem andern ist ein almadist; in dem dritten ist ein saffier, in dem fiertten ist ein saffier vndt 2 khleine stein dar neben; der ffünffter sein drej stein, der eine ist ein Thirkhis, dj andern 2 sein Robinttn; in dem sexten ist ein Thirkhis; in dem siebentten ist ein kharniol. Sein die Ring 7. *Volgett hernach das tzimmer gefesz.* Erstlichen khondl vndt schissln als im gebicht cent. 1 lb 54. Erstlichen 17 khondl, grosze vndt khleine. Mehr schiszl 20, klein vndt grosze. Mehr 18 tzinnen scheiben. Mehr ein pflaschenn grosz zinnen, vnd ein bleschen pflaschen. Mehr ein Meszingh beekn vndt ein hilzerin deck schiszl. Mehr 2 grosze Khastenn vndt ein khleine khestil, 2 grosze lodt, 2 khleine ledll, von floden gemacht. *Dj her nach volgen hernach dj khleid.* Erstlichen ist ein schauben praun stamett, mitt fux Ruckhen gefuttertt. Mehr ist ein wammes von rotten kharmaszin gantzen Attlanz(?), mitt Thaffet durch tzogen. Mehr ein pahr Erml von ascherffarben, Taffet. Mehr ein semeth par hoszen, mit praun vbetzug. Mehr ein par hoszen von praunen sammett. Mehr ein leib Reckhl vom granatt, da zu geschitten ist, drauff schullt zue hezallen fl. 5 $\frac{1}{2}$ 25 dem Mychall 7benburger. Mehr ist ein rott Taffett deckn Thuch. *Volgen hernach die frawen-khleider.* Erstlich ein rott towinen Rock, dj wist ist Thamaskhett. Mehr ein praun sammett Rockk mit golden portten. Mehr ein schwartz samett manttel. Mehr ist vorhanden ein schwartz sametten sumer Rockh, mit schwartzen Thaffet vberzogen d. sein ist gebessn. Mehr ist ein gettrogener Mardern Huett. Mehr ist ein someter Huett. Mehr ist ein tzill pixen mitt einer flaschen von pain. Mehr 2 zwen puffert(?). Mehr ein sabell. Mehr ein khurbe piesz. Mehr ein Reitt schwertt. Mehr ein Thessackhenn. Mehr sein vorhanden 2 bybell. Mehr ein postilla. Mehr ein Rettorika. Mehr ein postilæ puch khlenner. Mehr postila phillipy Melanchtony. Mehr ein puch formulæ vndt khantzely. Mehr 2 steinnern schreib Taffel. Mehr ein

*) Kassai levélt. No 2468. Az eredeti okmány másolata a testamentáriusok aláírása és bélyegei nélkül.

Messinck leichter. Mehr ein Rechtt pichl. Mehr ein khatechismus pichll. Mehr ein tziengysz vasze. Mehr ein hiltzer grien schreibzeig. Mehr ein eiszernn weinad geltt pix. Mehr sein 13 stueckh pett khleid. Mehr 4 phill tziehenn von parchett. Mehr ein polster tzieh. Mehr ein gutt ney Thischtuch mit plo garn geburgt(?). Mehr 3 polster tzieh. Mehr 4 Tichtischer. Mehr 8 lellocher. Mehr ein petschier mitt silber, des her Christoff seligers. Mehr ein flodn Tisch mit einer schwartzen Taffet. Mehr 3 Merscher von Messingck. Mehr ein khuppenn khessll. Mehr 6 pehannen. Mehr 2 khuppenn Topp. Mehr 2 eiszern sessel. Mehr 1 Rosztt. Mehr 3 brott spiesz. Mehr 2 lenn penck. Mehr ein schiszll Ring. Mehr 4 schloszen an dj Thier. Mehr sein vorhanden 2 Melck khue. Mehr 2 stirkchen. Mehr 4 tziggn. Mehr 2 Sau. Mehr 2 ferkll. Mehr 13 poden, peede guttgrosz und ney. Mehr 2 stang eizen. Mehr schindl Negl pej 1500. Mehr 10 haun preitt. Mehr 8 khubl getreid. Dieszes ist dem Khindt zue gutt geschehenn. 1565. Catherina Morgnerin Erasmus Kyrchnerinnel tilalmat teszen *Christoff Herstain* goldschmid összes javaira. — *Sententia de bonis ac haereditatibus Christophori Herstain Aurifabri*. Demnach fraw Catherina Morgnerin ym namen vnd an stat ihres verstorbenen manness: hanns Morgners vnd ihrer kynder, deren nach dreye verhanden, rechtlich gesucht hatt des *Christoffs hersteins* seligen verlassene bewegliche guetter ann der fraw Margaretha Erasmus Kyrchneryn, *welcher tochter Annam, gedacht Christoff Herstein ehelich gehabtt vnd einen son, mit namen Daniel, mit ihr ehelich geczeugt*, denn erstlich *Christoff herstein*, und darnach seine hausfraw: Anna gedachte, lezlich aber ihr son Daniel yn *kindtlichen yarenn gestorben* vnd derselben gutter sich die gemelte fraw Margaretha Erasmus kirschnerin angenommen, alsz die groszmutter des Daniels. Den die fraw Catherina Morgnerin Zeiget an, wie das die fraw Osuald Morgnerin wil sy iren wyttwenstand verlassen vnd zum Martins Hornigk ehelich sich gefuget, entlich vor ihrem letzten end also hett ihre erb vnd gutter verlassen, das sie von eynem kynd auff das ander so beim leben bleibt, erben vnd fallen solten. Weil im *Greger herstein goldschmid, obgedachten Christoffs herstain vather, gedachter Osuald Morgnerin son*, vor gewesen vnd Hanns Morgner auch deszeichen doch allein venn dor mutter vnd von zweien vetheren, denn *Christoff Schillinger ist des Greger herstaines obbemerthen vater gewesen vnd im des herstaynns geschlecht an gedachtem Daniel ganz vnd gar abgenomenn*, so geburten, von rechts wegen, die verbliebene guetter ihren 3 kynderen, deren groszmutter die fraw Osuald Morgnerin gewesen. Darauf fraw Margaretha Erasmus kyrchner in geantuortt: *Es war ein Zettel verhanden, welchem Gregor herstain bewelter, mit seiner eigenhand geschrieben, darausz wol zu merken, das nach der fraw Osuald morgnerin todt, der Martinus Hornick obgemelter mit allen seynen styffkynderen gethailt, vnd ein igliches seynenn geburenden theyl volkornlich empfangen, genossen, vnd erblich bysheer besessen nach der Statgerechtikeytt, Vnd weyl Greger herstain sein erbtheil entphangen, vnd seinem son: den Christoff herstain, nachmals geblieben, vnd Christoff herstain solche veterliche erb und guetter ynn seinem Testament meyner Tochter Anna vnd ihrem son Daniel, den sie vonn inne elich gezeugtt, verschafft vnd gelassen, nachmals sie aber todes abgangen, vnd entlich auch ihr son Daniel verschiden, verhoffe ich zu gott vnd zum recht, das solcher herstarnische guetter auff mich, als auff die groszmutter gestorben, vnd fraw hans Morgnerin nicht ann mir zu suchen hatt. Auff solche ancklag vnd antwort hatt ein Ersamer Ratt die Zeugen verhertt, den obgemelten Zettel besichtigett vnd auch alles, was ym statbuch des Osuald Morgness vnd seiner hausfraw Barbara, so des Greger herstainss mutter gewest, hab vnd gutt theilung halbenn rechtlicher weiss Anno 1521 verzeichnett ist, mit guttem bedacht verstanden, auch des Christoff herstain Testament verlesen, vnd mitt reyffen Ratt befunden vnd rechtlich ausgesprochen, das des Christoff goldschmids herstain obgemelten Testament nach Statgerechtigkeit krefftig sey, und ob gleich daniel vnmündig gestorben, so hatt doch an seynem erb und guttern die fraw Catherina, hansz Morgnerin sampt iren kunderen gar nichts weiter mit recht zu suchen.*

110. *Németi ötvös Székely Mihály. 1559—1600.* A szolnokdobokamegyei Szamos-Újvárhoz közel fekvő Németi községből való, mit a polgárjoga alkalmával nyert följegyzés tanusít. Már mint ötvösmester került Kassára, mert polgárjogánál «magister»-nek nevezetik. Valószínű, hogy Erdélyben bujdosott mint legény s mint ilyen volt alkalmazásban Kolozsvárott Boncziday Gergely ötvösmesternél, kinek fiához: István kassai ötvöshöz, később leányát, Sárát, nőül adja. Az ezen házasságból eredt pörnek részletes tárgyalása Boncziday István neve alatt alább adatik elő. Székely Mihálnál, mint mivelő ötvösmesternél, több rendbeli tilalommal találkozunk a részint neki mivelés czéljából átadott ezüstre, részint az általa elkészített ötvöstárgyakra vonatkozólag. Igy 1563-ban Margit, Paul Apoteker neje, tilalmat teszen nála azon ezüstre s ezüstmarhára, melyet neki Tinódy Sebestyén özvegye, most férjezett Pozsgay Györgyné, mivelés végett átadott. 1564-ben Máté Mislyei prépost emel hasonló tilalmat néhai Báchy Benedeknek nála lévő ezüstmarhájára, 60 frt tartozás miatt, végre Borbély László tiltja ugyanennek 4 frt 72 denár tartozása miatt 3 márka ezüstmarháját. Halála 1600. augusztus táján következett be. Augusztus hó 24-én veszik fel a testamentáriusok végrendeletét, mely egész terjedelmében alább következik s a melyben javainak legnagyobb részét János fiának és Sára leányának, férjezett Boncziday Istvánnának, hagyományozza. 1559. Feria sexta post Bartholomei. *Magister Michael Zekel Aurifaber* de Nemethy, prope Wyvar in Transylvania, Jus Ciuile a senatu obtinuit. — Ugyanekkor lakik a város III. fertályában s adóban fizet 25 denárt. 1563. Actum am tag der Verkündigung Mariæ. Margaretha Pawl Apotekerin tut ein verbott beim *Ethuess Michal, auff silber und silberen geschmaid, so ime zu arbeiten geben*

hatt die Lantos Sebestienyn vnd ir man, Posgay Jorgh, das ers one wissen desz herren Richters mit ausgeben sol. 1564. Reverendus Dnus Mattheus Præpositus Myslensis arestat apud Michælem Aurifabrum tres marcas argenti nobilis quondam Benedicti Bachy, ratione debiti flor. sexaginta. — Ladislaus Barbel tut ein verbott beim Eöthwes Mihal auff des Bacsy Benedeks 3 marck sylbern geschmeid, von wegen fl 4 § 72. 1577. Kisasszonyhava 28. napján, mint testamentárius szerepel Tarczali ötvös Péter nejének Sára asszonyinak, testámentumlevelén s így pecsétel: *)

1578. Jan. 8-án Ötvös Mihály testámentumhallgató Zákány ötvös Jánosnál. 1587. Máj. 22. Eottuos Mihal erschienen für ein Ehrsamem Radt, fürbracht demnach, er wil seinem Aydem: Bonczidaj Istuan, im stritt wegen ihrer Tochter, welche Bonczidaj in Clausenburg, alsz sein weib, hinfüren wolle, zu vor aber hatt gedachter Bonczidaj durch seine weib . . . alsz nemlich: herren Vedanj Reiner . . . zu gesagt, er wolle sich alhie ihn der Stadt niederlassen und sein leben vollenden. Darauf er ihme seine tochter zugesagt vnd geben. Nun aber itzund welle er sie, sein zusagung hindern gesetzt, in Siebenburgen füren. Ist sehr schwach vnd krankh, kann nicht wissen, ob sie des . . . genosen werde. Darumb bitt er samdt seine hausfrawen ein Ehrsamem Radt, welle solches mit gestatten, *den die klausenburger samt mit vielen schrecklichen feden vnd aberglauben, auch teuflischen lehren behaftet. R. Amp. Senat.* Dieweil die sach sehr wichtig, auch auf das Ratthausz, so wie alsz ihn das geistlich Recht gehörig: sol mann die geistlichen darumben ersuchen, den zuor soll mann das vndt wol bedacht haben. — Michael Zekel ein golttschmidt bringt ahn einem N. W. Rath ein kaiserlichen befelch, wegen seines aident: Steffan Bouchiday, auch einen golttschmidt, der wegen, das er seine Tochter: Sara, von hinnen in Sibenbürgen chen Clausenburg zwischen die Arrianer füren will. So er doch anfengklich da die Eltern ihme ihre benante einzige Tochter zum Ehestandt vorpflichtet, angelobet und versprochen, von hinnen nich zuverrasen, sondern alhie so lang zu vorbleiben, bis sie Gott durch den zeitlich todt scheidete, wie dan solches aus gewisser zeigen aussag klerlich befunden wurden. — E parancs alapján a tanács kimondja, hogy ha Bonczidaj István el is akar innét menni, nejét hagyja itt békén. — Október 16-án Bonczidaj István Trúsz Lukács ügyvédje által «klagt abermal ahn den Eötvös Mihal, seinen schweher, er soll genugsam Ursachen fürbringen, warumben er ime, seinen Aid, bey ihrer Kay. Maytt. verkleinert und auch von hóhist erdachter ihrer Maytt. auf ihme Mandat vndt beuelh gebracht, das er sein hauszfrau nit will weyter hinführen. Die verantwortung wirdt zu finden sein in capsula erledigte Parteien. 1600. aug. 24-én. Rainer Menyhért bíró parancsolatjából Monachiez Szimon Deák, Trucz Lukács, Gitlik Szabó István és ötvös Péter, alias Melda megjelennek Zékely ötvös Mihály házánál s testámentumát a következőkben veszik fel: Én ötvös Mihály, alias Zekely, ki mostan az úristennek az atya fiú szentlélek egy bizony örök Istennek kegyelmes meglátogatásából beteg ember vagyok, azért eszemben és elmém-ben épen vagyok, azért először az én lelkemet ajánlom az én kegyelmes Istenemnek az ő szent irgalmasságában. Másodszor hagyom az én testemet tisztességgel temettetni az körösztyenyeknek jó szokása szerint. Harmadszor az mi kedves javaim én nékem mostan vannak az én fiam János és Sára leányom közt azokról teszek ilyen testámentomot: Jánosnak hagyom az mostani házomból az garádicstól fogván az hátulsó részt mind aljával és fölivel egyetemben, az sötét szobát és az boltot, az alsó kis szobát de az konyha nekik köz legyen. Sára leányomnak hagyom az első mihely szobát és az mellette való kőházat ugyanannak az végében az öreg boltot, ott fönn az palotát mind a két részt, az belső és külső bolt pinczéket azonképen neki hagyom. János fiamnak hagyom az kapu közü alatt való rekesztes pinczét, ha penig János fiamnak holta történik és gyermeke nem maradna, osztassék az ő része város törvénye szerint. Ittem az mely kert az hostatban vagy az én gyermekimnek anyjok után ösöktől maradt az város törvénye szerint osztassék közöttök. Ittem hagyom az én szerelmes leányomnak Sárának a rákpataki szőlőmet, szántó földemet, rétemet és gyümölcsösömet, szímet mindenestül fogván azt az örökséget, az ki ott vagy az Rákpatakban, mind neki hagyom. Ittem hagyom az én fiamnak Jánosnak az Rákpatakban fölül való földemet, az tőkési út mellett az ki vagy. Ittem hagyom ugyan János fiamnak az törvényfánál való szántó földemet. Ittem hagyom ugyan János fiamnak az Hernád által való szőlőmet. Ittem hagyok ugyan neki két itczés kannát, két pintes kannát, kettő alatt egyik kised, másik öreg szabású két ón tányért. Ittem hagyok ugyan János fiamnak két ezüst kalánt, egy pohárt, az kinek az széle aranyos; sellieg módra való pohár. Ittem Ötvös Imre leányának, Katónak, hagyok egy itczés kannát, egy pintes kannát, egy kised tálát, egy öreg szabású tálát, két fejal, egy derékaljt, két lepedőt, egy abroszt, egy kendőt. Ittem hagyok ugyan neki huszonöt forintot és pedig úgy hagyom, hogy se anyjának se atyjának kezébe ne adják, hanem Sára asszonytól legyen, az én leányomtól, az ki öt felnevelte és tartotta, ha pedig holta történék

*) Kassai titkos levél. Eötvös. No 6.

Katónak, Sára asszonyé legyen, a hová akarja, oda tegye. Ittem volt énnekem egy atyámfia, Zekely Bertalom, kinek marháját Bonczidai István vóm Erdélyben törvénnyel megnyerte volt, abból én ő vele megigazodtam ugyan ezen testámentomhallgató uraim előtt és megelégitett engemet mindenekről, azért immár Bonczidai István vóm mindazokról senkinek semmi számadással nem tartozik. Ittem az tiszteletes nemes tanács uraimnak hagyok fl 6; ittem az ispotálybeli szegényöknek fl 3; ittem öreg lábas pohár vagyon nálam és egy arany gyűrű, melyben két kő vagyon, melyek én nálam zálogban vannak, úgy mint fl 19, Mondolai Pálé volt, ha kiváltják, adják meg neki. Adós senkinek nem vagyok, ezen kívül a mi leszen, mindeneket Sára leányomnak hagyom.¹⁾

III. Ötvös Kristóf Schlesinger. 1559–1566. Egy, a nagyszombati ötvöscseh előjárói által 1559 jan. 11-én kiállított bizonyítvány tanúsága szerint, ötvös Kristóf néhai Schlesinger Mihály, «Bogatz» község polgárának, fia volt. E község vagy a Kisküküllőmegye dicsőszenzmártoni járásában fekvő Bogács (Bogeschorf, Bogattia), vagy pedig a Kolozsmegye mocsai járásában fekvő Bogács község. A bizonyítvány, mely ötvös Kristóft már mint kassai «inhabitor»-t említi, igazolja, hogy ötvös Kristóf Blaaz Antal szombati ötvösmesternél tanulta ki mesterségét. Polgárjogot 1561-ben szerez. Veje volt Weissflisser Miklósnak, ennek Zsófia nevű leányát birván nőül, kinek nővére, Erzsébet asszony, Kádas Gergely felesége volt. Apósa után egy ház maradt fenn a malom-utczában, melyben ötvös Miklós lakott s a melyhez teljes jogot csak úgy formálhatott, ha sógor-nőjét 92 frt s 43 denárral kielégíti a házból. Ezt az összeget azonban ötvösünk nem volt képes lefizetni. Egyéb adósságait sem vala képes fedezni, mert 1563-ban tulajdon sógora fenyegeti elzáratással némi adósság miatt. Sőt, a mint a kezünkönél lévő okmányokból kitetszik, a hozzá míveltetésbe beadott ezüstöt is visszatartotta ötvös Kristóf, mert 1564-ben «1 mark vnd 1 pisetum gemacht arbeit vbergold sylber und etlich granat steynlein»-ért s 10 frt 52 $\frac{1}{2}$ tartozás miatt feleségével együtt szállóját adja zálogul. 1559. Nos *Marcus Letz* Magister tzechæ ac ceteri seniores Contuberny Magistrorum Aurifabrorum civitatis Cibiniensis Memoriae commendamus per presentes Quod adinstantiam et requisitionem *Providi Christophori Aurifabri nunc inhabitatorem Civitatis Cassoviensis* Circumspectus Magister *Anthonius Blaaz*, concivis et frater noster ac eiusdem tzechæ nostræ supremus magister coram Nobis comparens personaliter, fassus est, præfatum Christophorum, *filium quondam Michaelis Schlesinger, civis Oppidi Bogatz*, apud ipsum præfatum Magistrum Anthonium, Annos eruditionis et discretionis study sui videlicet præfata artis nostræ Aurifabrorum, omni cum diligentia, plenarie et integre iuxta Artis nostræ constitutionem et consuetudinem impleuisse, Atque ipsum in omnibus et singulis se apud eundem Magistrum suum honeste gessisse. etc. Ajánlják hát mindenfelé. Cibiny, die 11. January, Anno salutis nostræ 1559.)²⁾ 1561. Feria sexta ante Thomæ. *Christoff goltschmitt Schlesinger*, des Nicolay Weisflissers Eidem, hatt diesen tag Burgerrecht erlangt. Sol dem Herrn geben fl. 1. — Eperiesy Zabo Benedick tilalmat teszen *Cristoff Schlesier goltschmit* házára és javaira 10 frt 50 denár adósság miatt. — Elizabet, Zabo Istvánnak leánya, férjezett Zýgiartó Benedekné Porkolab Zeóch Györggyel egyetemben tilalmat teszen *Christoff goldschmidnek* a Mýlglasban fekvő házára és öröklött javaira. 1562-ben *Christoff goldschmid Schlesinger* tilalmat teszen Kádas Gergely házára és Hans Goldschmidt szállójére. A tanács előtt *Christoff Goltschmid Schlesinger* és sógora: Kádas Gergely között egyezés kötötték. T. i. Ha Christóf ötvös azon házban kíván maradni, a melyben Nicolaus Weysfleysser lakott s a mely ház a Mýlgass-ban fekszik, úgy Erzsébet asszonynak, Kádas Gergely feleségének 14 nap alatt 92 frt 43 denárt tartozik kifizetni. Ha pedig erre képes nem volna, vagy azt 14 napon belől megtenni vonakodnék, úgy a szóban forgó házat őrítse ki s Kádas Gergely s feleségének rendelkezésére bocsássa. — Sonnabent vor Exaudj. Steffan Kürscher tilalmat teszen *Christoff Schlesinger Goldtschmidt* minden ingó singatlan javára, «ya er verbeut auch saine person in gefencknis, von wegen fl 22, mit wissen und willen des herrn Richter». — Greger Kádas a városi birónál tilalmat teszen egy levélre, melyet sógora: *ötvös Kristóf* a város pecsétje alatt iratott, hogy ezt a levelet Kristóf ki ne vehesse. — Ugyanő tiltja mindazon fát és famunkát (Holzwerk), a mely *ötvös Kristófnak* malomutczai házában van. Ugyanő tiltja *ötvös Kristóf* malomutczai házát 92 frt miatt. — *Ötvös Kristóf* tiltja Hansz Goldschmidnak a Terharazton lévő azon szállóját, melyet ez utóbbi tőle törvényes úton kapott. 1564. Ápr. 10. *Christoff goldschmid Slésinger* vnd seine hausfraw *Sophia* zálogul adják Steffan Kirchnernek a Rottenbergen fekvő szállójüket a legközelebbi keresztelő Szent-János napig 10 frt 52 $\frac{1}{2}$ miatt és «1 mark und 1 pisetum gemacht arbeit vbergold sylber»-ért azon föltétellel, hogy ha ők a szentjánosnap terminust meg nem tartanak s adósságukat ki nem fizetnék, úgy az említett s az ötvösné tulajdonát képező szállóból e hitelező egy oly darabot megtartson s használjon, a minő a kérdéses összegnek értékben megfelel. — Jacob Fridel Fleischer Pálnál tilalmat teszen a házbér felére, mely *Christoff goldschmid Schlesingert* illeti, 8 frt miatt, melylyel neki bor ára fejében ez ötvös adósa maradt. — Steffan Kurschner tilalmat teszen Paul Fleischer azon szállókertjére, melyet ez *ötvös Kristóftól* vett, hogy az árát az ötvösnek le ne tegye, «von wegen gemachter arbeit von silber marck 1 und 15 nesick, item fl 10 $\frac{1}{2}$ 52 vnd etlich granath steynlein». 1566. *Ötvös Kristóf* tilalmat teszen Kewessy Lucas javaira.

¹⁾ Kassai titkos levél. J. Eötves. No 14.

²⁾ Kassai levél. No 18228.

112. Pécsi ötvös István. 1560—1570. Pécsi származású. Mint legény Lippai János ötvösmesternél állott munkában s mint ilyen nyert polgárjogot Kassán 1560-ban. 1560. FERIA sexta ante Egidij. *Stephanus Aurifaber Quinque Ecclesiensis*, servitor Joannis Lippai, susceptus est in consortivm iuris Ciuilis ea conciditore, vt intra annum teneatur literas Natalicias ad ferre fidejussores: Jacobus, Blasius, Nicolaus, Barlabas Aurifabri. 1570. Febr. 8. Lorenz Goldtschmidt bíró tilalmat teszen *Steffan Goldschmid* műszereire (zewg) 32 frnyi adósság miatt,

113. Nagymihályi Zákány ötvös János. 1561—1578. Nagymihályi származású ötvös. Testvér-öccse, kiről testámentumában is megemlékezik, Zákány Lukács, 1582-ben Nagy-Mihályban városi bíró volt s mint ilyen intéz onnét esküdtjeivel egyetemben levelet a kassai tanácshoz. Ennek leánya Debreczeni ötvös Imréhez megy feleségül. Ötvös János 1561-ben nyer Kassán polgárjogot s mint mester munkálkodik itt egészen 1578-ban bekövetkezett haláláig. Első felesége Adam Georg Anna nevű leánya volt, a ki a 60-as évek végén halhatott el, mert 1570-ben ötvösünknek második nejével: *Julianával* találkozunk, a ki eperjesi Scheffken Albrechtnek volt leánya. Az anyós elhunytá alkalmából ezen évben ötvös János nejével egyetemben a reájuk eső örökség miatt levelet intézett az eperjesi tanácshoz. Özvegye még 1584-ig szerepel a város III. negyedének adólistáin, de 1586-ban már nincs életben, mert Zákány Lukács követelni kezdi a bátyja által végrendeletileg neki hagyott szőlőt, mely csak az asszony halála után illeti őt meg. 1561. FERIA sexta ante Dominicam Exaudi. *Joannes Zakany de Nagymihal Aurifaber* ius Ciuile a Senatu impetrauit. — *Johannes Zakam ein Goldtschmidt* tilalmat teszen a szent-istváni molnárnak egy kötél szántóföldjére. 1562-ben Eötves János mint arbiter szerepel Lomplár Mátyás javainak elosztásánál. 1563. FERIA tertia post Antony. Laurentius Aurifaber tilalmat teszen *Hans Goldtschmidt Nagmihali* összes javaira. — Am freitag vor Thoma Apostoli. *Zakan Janos Goldschmidt* és Elizabeth Korpach a tanács előtt megegyeznek, hogy a kassai hegyen fekvő szőlőben a csőszház (Hutt haus) felerészben az első, felerészben az utóbbi legyen. Ugyanezen szőlő, a mint ezen felek között előbb felosztott, ezentúl is úgy maradjon, a csőszházhoz felvezető út pedig közös legyen. — Ugyanezen évben *Sakann ötvös János* lakik a város III. fertályában. 1564. *Ötvös János Nagymihályi* azon összes javait, melyek reája neje: Adam Georg leánya után esnek, tiltja ötvös Lőrincz. 1565. *Joannes Zakan Aurifaber* és neje Anna egy házon Mesther Pállal s ennek nejével Elizabettel akképen osztozkodnak, hogy az ötvösöknek a házból 2 rész, Mester Pálnak és feleségének pedig 1 rész jut. — Ugyanez évben *Ötvös János* a III. fertályban lakik. 1567. *Joannes Eöthvös* mint a város III. negyedében lakó polgár szerepel az összeírásnál. 1570. Apr. 19. *Joannes goldschmid Zakan* vxor eius: *Juliana* von Eperies, filia der fraw Olbricht Scheffken, demortuæ de bonis hæreditarys & mobilibus vt eius portioem extradarent domini Eperienses. — *Zakan János* mint vérrokon tilalmat teszen egy szántóföldre, melyet Kis Pál Chyk Cristóffnak eladott. 1572. Márcz. 12. Miután Paul Tölchek és Eothues János két nőtestvért birtak feleségül t. i. Adam Georg leányait és Adámnak halála után a javak felosztattak, az osztásban ötvös Jánosra a házból két, Tölchek Pálra pedig egy rész jutott. Időközben ötvös János a maga két részéből egy részt 12 frtért Tölchek Pálnak eladván, említett házat s két külön udvart csináltat s egymás kölcsönös kielégítését a tanács előtt beismeri. E házak feküsznek: «beinander ynn der wyndischen (ma kovács) gassen gegen mitternacht, oben neben des Eothues Andras und des Kascketev Jacobs heuszern». 1578. Ötvös János ezen évben meghal. Testámentuma a következő: A. D. 1578 eztendoben, Januariusnak ewtodik napyan byro wram akarathyaboly kwldettwnk testamentom halgatasra Zakany Ewtwos Janoshoz, mykoron volna halalos agyaban. Twdny illyk Dutzler Myhaly Ewtwos Myhaly *Dengelegy Ewtwos Paly*. Az ew wallassa es testamentomtétele ez e felol megy mondoth személyek eloth ez: En, ky vagyok *Zakany Ewtwos Janos*, kassy ez mostan, azon betegy agyamban, ajanlom az en lelkemeth az en istenemnek es az en testemet az ew anyanak, az foldnek, ez wtan penigh akarok walast tenny az en keves marhaczkamrolis, az ky vagyon, de legy elozor az mely jambornak ados wolnek, arrol is tezek walast. Legyelozor *Lorynty wrannak ew kegyelmenek vagyok ados harmyny egyed fele nehezek ezustely*, megenth ew kegyelmenek vagyok ados ewt forintaly. Az kywmýwes Janosnak wagýok ados hetwen hath penzely; az kwrtos ferency hazaban az warganak vagyok ados het penzely. Adnak wtanna az chehnek ket koboly bwzawal is. Annak wtanna *Ewtwos ferencynenek* egj koboly marzawalý. Ennek wtanna az my wolna mynd . . . mynd hazamoth, mynd zolometh, mynd bwzacýkamath twdny illýk myndeneketh hagyok az en hazas tarsomnak, merth az hazot penzemen vottem, huzonnýoleý forinton, es az szolo az en lyanýomrolý marat en ream; oka ez penýgy, hogy neký hagým, hogy ez idejeben fýzettem az sok adossagokat, az kywel adossagba estem volth, az mas felesegem idejeben. Wgy hagýom penýgy ezeketh, hogy soha az en felesegem el ne athassa, sem haszat, sem szoloth, hanem elleny belole. Mykoron penyglen az Wristen el hozza az en gazdám azonnak is az ew orayath, hogy megy kellyen halnya, az wtan penygy hagyom az hazath tehanyban batyio (?) gorginek, az ew germekiwel egyetembe. Az szoloth penygy hagyom az en gazdám azonnak holta wtan Zakany Lwkacynak es az ew gyermekinek, nagy myhalban az ky lakyk, mert ewcy vagyok azzal, de illyen modon, hagyom, hogy agyon az Myskolczy Janos fjanak, az Jakabnak, ha forintotth az zolobolisky. 1579—1584-ig Ötvös Jánosné neve, mint a város III. negyedében lakó előfordul az adólistákon. 1586. Júl. 1-én. Asztalgiartho János nagymihályi Zakan Lukács helyett bepanaszolja Zeóch Istvánnét azon szőlőhagyaték miatt, mely ötvös

János végrendelete értelmében reája esett. A panaszlott helyett Topantho János védi az ügyet s követeli a Jakab részére végrendeletileg biztosított 6 frt kiadatását.

111. Beck ötvös András. 1562—1569. Kassai származású ötvös. Polgárjogot 1562-ben nyer. Feleségül Péter Diáknak Kistestin leányával nemzett leányát: Gerust vette el, kinek vagyona szülőinek halála után ötvös Farkasnak adatott át megörzés végett. E vagyont Gerusnak férjhezmenetele után kiadják ötvös Andrásnak, a ki a tanács előtt neje meghatalmazása folytán és nevében átvesz ötvös Farkastól: 6 ezüstkanalat, 1 márka s 1 nehezék súlyút és öt megaranyozott ezüstgombot, $\frac{1}{2}$ márka s 17 nehezéket nyomót. A mi pedig Gerusnak 34 arany frt s 80 folyó frt tulajdonát illeti, melyek összesen 131 frtot tesznek ki, Wolfgang ötvös kérelmére, hogy azzal javát elősegítse, továbbra is kölcsön tarthatja magánál. Ötvös András 1564 és 65-ben a communitás tagja, 1566-ban hatodik, 1567-ben ötödik, végre 1568-ben kilencedik helyen városi consul s egyszersmint comes villanorum, vagyis gróftiszt volt s mint ilyen a városnak gazdasági viszonyaiból származó számadásokat tartozott vezetni. Halála 1569 elején következett be, mert április 17-én már özvegyénél tesz tilalmat Katus asszony azon öt márka ezüst, 2 arany frt és egy párta-övre, melyet néhai ötvös Andrásnak adott volt munkába. Május 27-én Fibik Gréger keres az asszonyon e czimen 24 frt értékű ezüstmarhát, de ezt a tanács keresetével elutasítja, mert nem találta beigazolhatónak, hogy Fibik ötvös Andrásnak ilyen valaha átadott.

1562. Am freytag vor Letare yn den Fasten. *Andreas Beck Cassoviensis, ein goldschmid* und Kascher Kind hat Burgerrecht erlangt. Dedit fl. 1. — A város I. fertályában *Andreas Aurifaber* mint inquilinus lakik Emericus Medve házában. — Balthazar Tanhaiszer tut ein verbott beim *Andreas Bek Goldschmid* auff eine cheze dess Sigmond Diaks von Tyba, von wegen schult fl 6 minus $\frac{1}{2}$ 5. **1562.** *Depositi Restitutio.* Notandum. Das im iar Christi 1553. am 8. tag May seind dem Ersamen wolweisen Ratt vberantwort vnd zu trewen henden auff Rathaus gegeben worden fl 34 am gold vnd diese nochgeschrieven sylber geschmeyd sampt den fl. 80, so der Ersame *Wolfgang Wagmer Goldschmid* von der frau Zabo Mihalin durch Recht der nachgeschrieven Gerus zu gut hatt erlangt. Das silberne geschmaid aber yst das so hernach vulg: Erstlich: 6 silberne leffel, wegen marc 1 vnd 1 piset. Item fünff silberne knöpf vbergoldt, wegen marc $\frac{1}{2}$ vnd 17 pisett. Solch gold gelt vnd silber geschmaid hat zugehortt vnd eigen gewesen ist der yunckfrau Gerus, des Pether diaks tochter, welche er geczaigt hatt ein ehestand von der frau Catherinen, der Kistestin tochter, welche Catherina vormals der Jorgh Buxenmasters, so nach der Statt verlorung vnter Munkacz vmbkommen, ehelich gemal gewesen. Demnach aber die gemelte yunckfrau Gerus erwachsen, vnd aus gotts gnedigen willen dem erbarn Meister *Andreas Bek goldschmid* zur ehe gegeben worden, so ist er, der *Andreas Bek*, ausz verwilligung seiner Hausfrau Gerus mit sampt den obgedachten Wolfgang Wagmer für denn ersamen Ratt kommen, vnd das obgeschriebens sylbern geschmaid im zuzustellen vnd zu vberantwortthen begerett welches (aus der Herren befel,) die ersamen Lonhern: nemlich Hans Fynck, Balthasar Tanheuser vnd der Statschreiber Leonartt Cromer yme vor dem Ersamen Ratt ym seine hende gegeben vnd er zu sich genomen vnd auch also die gemelten Lonhern quittirt und freygesprochen offentlich. Was aber gelangt dy obengemelten fl 34 in auro, vnd die fl 80 yn müncz, welche in summa thun fl 131 in müncz, welche ein ersamer Ratt dem obengedachten Wolfgang Wagmer auff seine gebürliche bytt vnd ersuchung, damit er als ein nechster freind seine besserung mochte schaffen, noch inhalt seiner verschreibung verguntt vnd zu henden gestellt derselbigenn summa geltts halben, hatt der *Andreas Bek goldschmid* auff die frage des Wolffgangs Wagmer geantwortt, vnd vor dem Ersamen Ratt bekennt, das zwischen ynen ein vertrag vnd freindliche . . . gung geschehenn war. **1563.** Erasmus Brechtel tilalmat teszen ötvös Beck Andrásnál, hogy Jorg és Andrasch Purgernek a házpénzből tovább egy fillért se fizessen. — *Andreas Bek Goldschmidt* a saját nevében és felesége helyett 10 frtig tilalmat teszen Thadeus gyermekeinek azon pénzére, a mely a tanács háznál vagyon. — Jorg és Andras Purger tiltják *Andreas Beck Goldschmidt*nél azon 70 frtot, melyet ez Erasmus Brechtelnek a házra tartozik fizetni. — Ebben az évben *Andreas Goldschmidt* a város I. negyedében lakik s behoz: kassai bort 3 kupával, vidékit 2 kupával. **1564-ban** az első negyedben lakik. **1565.** Erasmus Brechtel szücs tilalmat tesz *Ötvös András*nál 16 frtra. **1566.** Hans Sindener aus dem Newenszol tiltja Zabó Ferencznek ötvös András úrnál lévő minden javait, 10 frtnyi adósság miatt. **1569.** Feria sexta post Ascensionis Dni. *Andreas Bek Aurifaber* juratus Cuius huius Civitatis et Comes Villanorum elhúnyván, szokás ellenére a tanács Wolfgangus aurifabert választja meg Comes Villanorummá. — Ápr. 17. Kattusch azzon, Kisch Lőrinczné leánya, tiltja néhai ötvös András házat és összes javait wegen fünff marck sylber, zwen flor. am gold vnd eines borthen gürtels, welches alles ime zu arbeithen gegeben ist. — Máj. 27. Greger Fibick hat gesucht sein silberen geschmeid, welches er achtet vmb fl 24, ann der nachgelassenen frau herren *Andreas Beck Goldschmides*. Dieweil er aber nichts hat weder mit handschrift des Herren *Andreas Beck* seligen, weder mit lebendigen Zeigen dar thun vnd beweyssenn, vnd auch von dem 1562. iar bisheer gar stylgeschwigen, auch den herren *Andreas Beck*, so ettlich wochen kranck gelegen, nicht ersucht, auch nichts von yme forderen lassen: so ist er nach erkantnusz eines Ersamen Ratts von seyner iczigen suchung rechtlich abgefallen. — Okt. 20. *Andreas Illenfelt* adósság miatt tiltja azon 6 frtot, melylyel Boczo Péter ötvös Andrásnénak adósa.

115. Ötvös Máté. 1564—1573. 1563-ban már Kassán lakik s mint inquilinus (gesind) említettik a város II. negyedében eszközölt összeírás alkalmával. Polgárjogot vagy 1565-ben, vagy 1566. elején nyert, mert

ez utóbbi esztendőben már mint kassai polgár szerepel, a midőn egyszersmint 4 márka s 3 nehezék ezüst, 8 arany és egy párta miatt tilalmat emelnek javaira Pesthy János és Szabó András, későbbben pedig 1 márka ezüstjeért Szabó Kristóf. 1571-ben a városi tanács az egri káptalan részére egy 2 gyra és 6 nehezék súlyú ezüst kupát vásárolt tőle 25 frtért, melynek átvételét Jászapáti Nagy Benedek elismeri. *Ilona* asszonynyal való házassága szerencsétlen s a nőre nézve tragikus kimenetelű volt, a mennyiben az 1572. évben a városi tanács előtt megejtett vizsgálat folyamán kiderült, hogy Heléna asszony hitvesi hűségét és kötelességét alávaló módon megszegte. Saját vallomása s beismerése alapján kitudódott, hogy az asszony éveken át botrányos életet űzött s férjének szolgálival: ötvös Györggyel s Péterrel paráználkodott, hogy Gedócsy János diák fiától pénzt elfogadván, magát általa használtatta s végül, hogy a Csermely-völgyében is egy Ábrahám nevű némettel paráználkodott. A házasságtörő nőt ezek miatt a tanács halálra ítélte. Sajátkezüleg zsákot varratott vele s okt. 4-én a hóhér által a városból kivезettétvén, a zsákba bekötöttet s vízbe fulasztatott. A dolog az ötvösczéh elé is került, a hol Máté ötvös a következő év febr. 17-ik napján panaszt emelt ötvös György ellen, azzal vádolván őt, hogy mint az ő szolgája és tanítványa, a feleségét meggyalázta. Erre a vádra a czéh ötvös Györgyöt minden munkájától eltiltotta: «omnem artis labore ipsi interdicens», a tanács pedig, febr. 27-én, mivel ötvös György saját vallomása szerint ura feleségét több ízben megszeplősítette, Mátét pedig barátai többször figyelmeztették, hogy felesége kicsapongó s ő még sem járt a dolog végére s nem tudta a botrányt megakadályozni, — jóllehet mindketten halált érdemelnének, a tanács által a városból 10 mértföldnyire s örökidőre kitiltatnak, azzal a hozzáadással, hogy ha valamelyikük a tilalom ellenére vissza találna térni, a halálbüntetést fogja elszenvedni. A két ötvös másnap, tehát február 28-án, ingó vagyonával együtt a városból sértetlenül eltávozott. A Máté tulajdonát képező csermelyvölgyi szőlőt Valter Müller ötvös vette meg 38 frtért, mely összeg lefizetését márcz. hó 6-án teljesítette. 1564. *Máté goltsmidt* a város II. negyedében mint «gesind» lakik Tadeus házában. 1566. *Etwes Máthénak* a város II. negyedében van 3 kupa kassai bora. — Zabo Mihál, Sigmund Levinus Raw, *Eöthues Máté, vnd die andern Burgern* tilalmat tesznek Payor János összes ingó s ingatlan birtokára 50 frt miatt, a melyért kezesei lettek. — Actum freytag vor Trinitatis. *Gregorius ein goldschmidgesel* aus der hungriſchen Newstat, tut ein verbott auff den zewg beym *Mathe goldschmid* schult halben. — Die 2. Pentecostes. Pesthy Janos und Zabo Andras tilalmat tesznek ötvös Máté házára s minden javaira von wegen 4 marck und 3 nesigk sylber, item 8 ducaten, weniger eyn urtt. Item von wegen aines parthensz für 8 gulden. — Greger Rollwagen Goldtschmidt tilalmat teszen ötvös Máté házára 10 frt adósság miatt. — Zabo Christoff Bochlem 7½ frt és 1 márka ezüst miatt ugyanezt teszi. — Margaretha, Nehez Jánosné, tiltja ötvös Máté házat. 1567-ben ötvös Máté a város II. negyedében lakik. 1568. *Mihael Aurifaber ex Göncz* tut apud Jacobum in Comissione suo (?) super pecunis Mathei Aurifabri usque ad fl. 16. — Franciscus Aurifaber tut ein verbott auff das Haus des Eothues Mathe, so iczund von yme der Jacob gekaufft, von wegen fl 2, hogy ezt a pénzt Máténak ki ne adják. — Alez Ambrus hasonló czélzattal tiltja Jacobnál Máté 7 frtját. — *Eotves Barlabás* tilalmat teszen Greger úrnál *Eothues Máthé* műszereire, melyek *András ötvösnek* íteltettek meg. — Christof Schneider Bochlem Jakabnál tiltja ötvös Máténak 20½ frtját. 1570. *Máté ötvös* tilalmat teszen Paior János házára 11 frt miatt. 1571. Peter Bronner von Bachhagel ötvös Mátét tiltja azon háztól, melyben jelenleg ő (Peter Bronner) lakik. — Antonius Schuster tiltja Máté ötvöst azon házacsától, melyet Máté az öreg Glockneryn-től vett. — Kassa, 1571. nov. 8. «En jazý apaty Nagy Benedek, vallom az en lewelemwel hogi az tyzteletes kassay tanaczý adot en kezemhez egy kwpat, mellý nyom 2 gyrat, hat nehezek hean, az en wraým : az egrý kaptalan szwksegere, huzon ott frtba, melyet vettek wgyanott Kassan *Ötvös Matthetul*, ennek bizonsagara hoztam az en wraimtol lewelet, a kit ezt ez lewelet megerősitettem kassai polgarnak: Szwczí Jakab pechetýwel, myvel hogy énekem nem wolt pecsetem. Ez lewel adatott Kassan» stb. 1572. FERIA tertia post Lodouisi, die 26. Augusti. Vxor *Mathaei Aurifabri* in captiuitatem missa est vt questioni subýciatur. — Actum den 4. tag october, das ist sonabent am tag Francisci. *Ilona*, des Mathe Goldschmidts gewesene Eheliche hausfraw hatt Gottes vnd irer ehelichen trew vnd pflicht yn frecher weis vergessenn und laut yres bekantniss, so sie vor dem Ersamen Ratt vnd vor ihrem leczten end gethann, vnzucht vnd hurerey von etlichen yaren heer geübt vnd yre ehe gebrochen, zuhaldende ynn vnczucht mit dem *Eotues Georg*, vnd mit dem Pether, welche beyde yre Knecht ym haus gewesen. Item sie hatt gelt genommen von des Gedecy Janos diacks son, vnd sich brauchenn lassen yn hurerey, do sie auch ynn die vorstag ist gangen vbernacht bey ime gewesen. Item mit einem deutschen, Abraham genent, ynn der Chirmel vnczucht getriben. Drumb ist sie rechtlich zum tod, als eine ebrecheryn vorurtheilt; sie selbst einen sack genehett, zur Stat hinaus durch den hencker gefurtt, yn den Sack gestossen, vnd entlich ynnsz wasser geworfen vnd ertrencktt worden. — Febr. 17. *Matthaeus Aurifaber* accusat *Georgium Eothues* accusat quod servus ejus egüstens uxorem suam viciaverit. Iuxta fassionem mulieris quod propter commissum adulterium estinaquis demersa et questione in Ceha proposuit num liciat talem esse et sedere posse in Ceha quod domini sui proditor factus: «tisztességem arolója» petens iudicium, tanquam de tali malefactore quod fuit discipulus. In causam atractus appellat ad sequentem terminum. 1573. Febr. 27. *Matthaeus Aurifaber et Georgius Eothues* ab hoc Civitate in perpetuum ablegati.

116. *Kiss ötvös Mihály. 1564—1597.* 1564-ben még mint «gesind» lakik Kassán s valószínű, hogy

a rákövetkező évben lett kassai polgárrá. Nejét Katalinnak hívták s férjével együtt leginkább pörös tilalmakban szerepel, kivéve midőn 1585-ben ötvös Dániel által hamis míveléssel vádoltatik, melyből kifolyólag a tanács 1586-ban munkájának megvizsgálását elrendeli, mely, ha hamisnak bizonyúl, méltó megbüntetését a czéhnél megparancsolja. 1574-ben a nála betegen fekvő s későbbben elhunyt *Ábrahám* ötvöslegény javaira teszen foglalást. Ötvös Mihály 1580., 1583., 1584., 1594-ben viseli az ötvösczéhnél a czéhmesteri tisztséget, 1592-ben pedig a városnál az árvák gondnoka. (Tutor der Weisen). Halála valószínűleg 1497-ben következett be, mert ettől az évtől szerepelnek a háza után fizetendő adóhátralékok. 1564. A város I. negyedében a január 7-iki összeírás szerint Falten Grösschel házában mint «gesind» lakik *Mychel Goltschmid*. 1565. Hegedeos András tilalmat teszen *Michel goldschmid*nek azon szőlőjére, melyet ez néhai Lenart Fleischertől vásárolt. — Lippai János mint szomszéd tilalmat teszen Hansz Kacznak azon házára, melyet *Eothues Mihály* vett meg. — Joannes Kacz ötvös *Mihálylyal* együtt megjelenik a tanács előtt és jelenti, hogy nagy szegénysége miatt a házát ötvös Mihálynak 190 frtéért eladta, oly föltétellel azonban, hogy ötvös Mihály öt holta napjáig a házban tartsa és neki «zymliche» ételt s italt adjon. Miután azonban Lippay János mint szomszéd ezen házra tilalmat emelt, a melyet feloldani nem igen hajlandó, Kacz kéri a tanácsot, mondja ez ki, vajjon érvényes-e az ő ötvös Mihálylyal kötött egyezsége. Mire a tanács kimondja, hogy Lippay János joggal emelvéen tilalmat a házra, ha ötvös Mihály a házat birni óhajtja, necsak a 190 frtot tegye le, hanem elégitse ki Lippay Jánost is követelése erejéig. 1566. Andreas Fiedler néhai Lenart Fleischer veje tiltja *ötvös Mihályt* a Krepssayffenben fekvő szőlőtől. — Ötvös Mihály Catharina nevének nevében tiltja Ach Jánosnak minden hagyatékát. 1567. *Kathus, Ötvös Mihályné*, tilalmat teszen Alcz Gergelynek egy szőlőjére s minden javaira. — Ez évben ötvös Mihályra a város I. fertályában «ad bellicas necessitates» kivettetik 5 frtnyi adó. 1568. *Ötvös Mihályné Catharina asszony* tilalmat teszen Zabo Péternek azon szőlőjére, melyet ez Rózsa Mihálytól vett. 1569. Wasch Bertha tilalmat teszen *ötvös Mihálynál* Hans Kacz 10 frtjára. — Ebben az évben a város I. negyedében találtatott nálla: kassai bor 4 kupával, vidéki bor 11 kupával. 1570. *Ötvös Mihály* tiltja Debredi Gáspárt háromnegyed rész szántóföldtől, hogy azt meg ne szánthassa. — Tiltja a saját házát, melyet Hansz Kacztól vett. — Joannes Kacz «*Michael Goldschmid den kleinen*»-t Mihálynapig kitiltja a házából, mert ez a föltételeket be nem tartotta és őt a házában nem úgy tartotta, a mint erre nézve a szerződés közöttük megkötöttet. 1571-ben Ötvös Mihálynak az I. fertályban van: vidéki bora 3 kupával, kassai bora 1 kupával. 1573-ban ugyanúgy összeíratik nálla: vidéki bor 14, kassai bor 8 kupával. 1574. *Eötvös Mihály* esküvel bizonyítja, hogy Batha Pál Diak 8 frt 50 denárjával adósa maradt. — Szept. 21. *Michael Eothues* tut verbot bei ime selbst auff des *Abraham goldschmids*, so bei ym kranck ligtt, hab, gütter, geredt vnd alles, wasz do verhanden ist, bis zum rechten. 1577. Máj. 22. *Ötvös Mihály* tiltja Legeney Tamás házát 5 frt miatt. — Okt. 12. Tilalmat teszen Radnos Khainnál 1 kupa borra. 1578. Az első negyedben lakik s van nálla: kassai bor 11 kupa, vidéki bor 5 kupa. 1579. A jan. 8-iki összeírás alkalmával az I. negyedben lakik. 1580. *Ötvös Mihály* fidejussor Tamás fiának polgárjogánál. — Jan. 29-én *Ötvös Mihály Kis* az ötvösczéhnben *czéhmesterré* választatik. 1581. Febr. 3. A Relatiók között: *Dem kleinen Gottschmidt wegen Melchen Tasch Debreczeniensis* wegen des Burgerrechts. S. Will er: Tasch, sonstn auch brüder alhie hatt, di sich vorhalten, auch mitt den Meisterstük der eine bestanden, soll nur zugelassen werden, soll geben 4 fl. — Márcz. 8. *Ötvös Mihály* ötödmagával tanu egy testámentomlevélen. 1584. Febr. 18. *Michael Goldschmid der kleine* sampt der ganzen Zech erschienen abermals und bitten, weil die Hern an Statt gottes da sizen die gerechtikeitt einem jeden zugeleisten stb. Kitétszik ebből, hogy ötvös Mihály ez évben is *czéhmester*. 1585-től 1587-ig mint a város I. negyedében lakó polgár szerepel az adólajstromokban. — Szept. 12-én ötvös Dániel a tanács előtt azzal vádolja, hogy hamisan mível. 1586. Decz. 19. A tanács ötvös Mihálynak előállított munkáját megvizsgálni, s ha hamisnak találtatik, megbüntetését elrendeli. (Lásd ötvös Dániel Britzsingernél). 1587. Mőzö Ferencznek tisztességes származása mellett tanuskodik. 1589. Kis Eötvös Mihály mint szomszéd tilalmat teszen egy házra a Ludmány-utcában, a mely házat Pati kodus asszony vett meg. — Ezen évben kér a tanácstól egy kis kertnek való területet. Válasz: Majd megnézeti a tanács. 1591. Febr. 14. *Ötvös Mihály* értesítést kér, miként osztassék el a Kathona Dorko hagyatéka. — Szept. 13. *Ötvös Mihály* esküvel bizonyítja, hogy midőn Nagy Balás a szőlőt megkapta, azt a metszéssel annyira tönkre tevé, hogy néhány esztendőn keresztül hasznavehetetlen volt. 1592. Febr. 25. *Ötvös Mihály* «Tutor der Weisen». 1594. Jún. 13. Zabo Dániel a saját és ötvös Mihály nevében tilalmat teszen Nagy Balás szőlőjére, hogy azt ki ne irthassa. — Júl. 26-án néhai ötvös Sorgh Kálmán műszereinek összeírásánál szerepel. 1595. *Michael Aurifaber* Ciuis huius ciuitatis Cassoviensis, ab Egregio Blasio Nagj, similiter Ciue practum quoddam in Rakpathak situm et contignum *piscinae* circumspecti Joannis Churman emit. Hic autem eiusdem prati dimidium ob ius vicinitatis propimæ iure et consuetudine Civittis median. obtinuit. — Hansz Churman tilalmat teszen a szénára, mely azon réten termett, melyet *ötvös Mihály* Nagy Balástól vett. — Ebben és a következő évben *ötvös Mihály* a város I. negyedében lakik. 1595-ben van nálla 6 kupa bor. 1598-ban, szentgyörgynapi adószedéskor az első negyedben *Ötvös Mihály* háza után 2 frt adó fizettetik. A további kimutatás hátralékokat tüntet fel, nevezesen: Rest von Ao 97. fl 4 kr. Erre fizettetett a fentebbi 2 frt.

117. *Parth János ötvös. 1565–1586.* Parth Jakab ötvösnek édes testvére. Családi viszonyai ötvös

Jakab alatt tárgyalattak, itt csupán annyi jegyezhető fel róla, hogy az anyja halála után hátrahagyott örökségből reája a következő javak jutottak: A háznak harmadrésze, mely áll: egy «feder stuben»-ből, a mellette lévő boltból, a műhely melletti szobából, a padlásszobából, a műhely alatti pinczéből és a kert felé eső nagy darab udvarból; továbbá egy ezüstövből, melynek értékéből testvéreinek két részt kiadni tartozott; a házi edényekből s ágyneműekből a megfelelő harmadrész. Reá jut még egy 6 frt becsértékű üvegszekrény, a melyből bátyjait 2—2 frtjával kielégíteni tartozik; végre a szőlőkertnek harmadrésze. (Az osztozkodás részletes okmányát lásd Jacob Parth alatt). Parth János ötvös 1565-ben nyert Kassán polgárjogot, miután idegenben való több évi bujdosása után ide visszatért. 1568., 1570., 1574. és 1575-ben városi senior, 1573-ban pedig az alsó külvárosban adószedő volt. Nevével 1586. április 1-én találkozunk utoljára, a midőn egy szerződésen Jacob Parthtal, a néhai kassai gyógyszerész fiával, szerepel. Egy 1590. nov. 16-án kelt peres okmányban feljegyezve találjuk, hogy «Hans Bart Goldschmied» halála után özvegyet: Katharinát s egy leánykát, Annát, hagyott vissza. Ezen leánya még anyja életében elhunyt, az özvegyet pedig később Britzinger Dániel kassai ötvösmester vette nőül, kitől szintén egy Anna nevű leánya származott. Kevéssel erre az asszony elhunyt. Midőn Barth János fivére, Bartel Barth kassai gyógyszerész, 1574. jan. 28-án nagy betegségében végrendelegzik, testámentumában a többi között azt is mondja, hogy fivérének, az ötvösnek, harmadfél márka ezüstöt adott át oly czélből, hogy abból egy serleget készítsen. Most meghagyja, hogy a serleg megaranyozásához szükséges aranyat a felesége szolgáltatassa János ötvös kezeihez s ha a serleg készen leszen, az Jakab nevű fiának adassék át. Ugyanezen testámentumában egy kupa kassai ó-bort, egy barna gránát subiczát (Schupicz), «einen Pieszert» (?) és egy kézi csövet hagy János fivérére, ennek fiára, Bartelre, végül egy kupa kassai bort, egy vörös «lindischen Schupicz»-ot és egy nadrágot testál. Egyik megmaradt ötvösművét, egy ezüstből trébelt serleget, az abaujtornamegyei Vilmányi község ev. ref. temploma tulajdonában konstatáltam. Hogy mióta őrzik itt e serleget s ki a donátora, azt az ekklezsia szegényes irattárából nem tudhattam meg, mert az irattár aktái legfeljebb a mult század ötvenes évéig mennek vissza, a serleg pedig, miként azt alább kimutatom, a XVI. század hatvan-nyolczvanas éveiből való. Talán nem tévedek, ha úgy vélekedem, hogy a serlegnek valamely hithű református által egyházi czélokra történő adományozása az 1563—1591. évek közé eshetik. Ekkor élt ugyanis Gönczön Károli Gáspár, itt kezdette meg 1586-ban a biblia fordítását, melyet Vizsolyban 1590-ben nyomtatott ki három nagy kötetben. Károli korában a vilmányi és vizsolyi református egyházak Gönczhez tartoztak és Károlinak, mint esperesnek, fenhatósága alatt állottak, a legvalószínűbb tehát, hogy a halhatatlan emlékü lelkész hitbuzgósága s nagy tekintélye révén jutott a vilmányi templom ehhez a szép művü, művészettörténeti szempontból pedig oly becses emlékhöz. Hans Parth serlege az úgynevezett nyeles serlegek közé tartozik; minden része ezüstből trébelés, vésés és ponczolás útján készült s meg van aranyozva. Egész magassága 260 mm, melyből a kupa hengerded testére 165 mm, a nyélre, a talppal együtt, 95 mm esik. Súlya 430 gramm. A kupa felső peremét 17 mm szélességben keretelt, merőben vésett levéldiszítvány futja körül, mely föl s alá kanyarodó indákkal van szerves összefüggésben. A kupa testén egymással váltakozva, felül s alul elhelyezve, hat ellipszis-alakú medaillon foglal helyet. A felső s alsó sor medallionjai váltakozó sorrendben vannak bevéssett növény-elemeket példázó diszítéssel ékesítve, úgy, hogy ezek közül minden második üresen marad, a mi valószínűleg azzal a szándékkal történt, hogy ezekbe később — ha azt a tulajdonos úgy kívánta volna — feliratot vagy czímert lehessen bevésni. A kupa egész felületét, az említett hat medaillont leszámítva, renaissancestíliú áttört háló borítja, melynek alsó osztályaiban liliumvégű orrdiszek, a középső kartusokban ívekben aláhajló szalagokon gyümölcsök- s levelekből álló kötegek foglalnak helyet. A hol a diszítés az alapot nem borítja, ott a kupa teste mindenütt czápás. A nyél egészen simán van tartva; közepét egy háromtagú gomb diszíti, mely két egymással szemben álló s összeforrasztott kisebbszerű serleg idomával bír. Az összeforrasztás helyén vízszintes síkban elhelyezve vékony ezüstlap fekszik, ez képezvén a két serlegszerű gombnak legkiválóbb részletét. A talp szintén háromosztású. Felső kisebb s domborúan trébelt gyűrűjét hornyolás választja el a kidomborodó, kiszélesedő alsó résztől, mely szintén vékony lemezben végződik. A felső gyűrűn apró trébelt kartusok, az alsó részen pedig szalagdízben növényi diszítványok láthatók. A kupa felső öblének átmérője a peremnél 113, a talpé 100 mm. A talp peremébe két bélyeget ütöttek. Ezek közül a balról álló egy stilizált liliumot alkot s ez a kassai ötvösczéh hitelesítő bélyege. A jobbról álló bélyeg a *H* és *P* betűkből összetett, kerek mezőben álló monogrammot képez, úgy, hogy a *P* betű függőleges szára a *H* betűnek hátsó szárával egybe van forrva. E bélyeg, melynek rajzát mellékeljük, a serleget készítő ötvösnek mesterjegyét alkotja. A kupa peremét, mint fentebb említettem, egy 17 mm széles bordür futja körül. E diszítvány a dekoratív elemek ama a csoportjába tartozik, mely a renaissance hatása alatt keletkezett. Jellemző sajátysága, hogy kacskaringós szárazakon s egymásba fonódó indákra fűzött leveleken kívül egyéb diszítő elemet, virágot, bimbót, gyümölcsöt stb. nem vesz föl s hasasodó, zacskószerű szélesedő leveleinek alsó részeivel, melyek a szár alá nyúlnak, felső végeiken pedig hátrafelé hajló hegyes csúcsban végződnek, nagyon emlékeztet a keleti ötvösműveken látható hasonló s rendszeren étetés útján előállított diszítványokhoz. Valószínű, hogy az olasz renaissance művészei honosították meg legelsőbbben a nyugaton, nevezetesen Olaszországban, a honnét csakhamar eljutottak azok különösen Német- s Franciaországba. A német «Kleinmeisterek» valósággal favorizálták azokat, a kik közül Flötner Péter és Virgil Solis már 1546 előtt számos változatban metszették őket részbe. Bizonyos, hogy a

német mintakönyvek, ötvöseinknek Németországba való kibujdosása s az ott elsajátított műgyakorlat honosította meg nálunk a diszító modor e termékeit, a melyekből egy egész sorozatot, mint az erdélyi ötvösség által használtakat, mutatott be Ballagi Aladár dr. Kecskeméti Ötvös Péterről írt munkájának függelékében.¹⁾ Ha ezeknek a diszitményeknek fokozatos fejlődését tanulmányozzuk, azt tapasztaljuk, hogy egyszerűségük régiségükkel egyenes arányban áll; minél komplikáltabbakká s érthetlenebbé válnak, annál fiatalabbak azok, de mert hazai művészeink nem szolgálilag utánozták az idegen mintákat, fejlődésük későbbi folyamán hazai elemeket is fűztek azok közé, úgy, hogy ezen ab ovo idegen diszítési elem hazai motívumok révén a XVII. század folyamán

Parth János serlege a vilmányi ev. ref. templom tulajdonában.

csaknem teljesen átalakult s bizonyos nemzeti zamatot nyert. Ha a serlegünk széldiszítéséül szolgáló ornamentumot vizsgáljuk, azt találjuk, hogy ehhez csaknem teljesen hasonlókat különösen a már fentebb is említett *Peter Flötner* (+ 1546 táján) és *Virgil Solis* nürnbergi mesterek ornamentumos könyveiben találunk;²⁾ a nürnbergi s augsburgi ötvösművek számtalan példánya pedig azt igazolja, hogy ezek a minták nem maradtak meg pusztán mintáknak, de gyakorlatilag is alkalmazást találtak s hosszú időközön át kedvelt diszító motívumokként szolgáltak különösen a serlegeken és kupákon, ahol mint széldísz, rendszeresen ezek öblén és peremén alkalmazták. Ha serlegünk kuppájának egyéb diszítéseit tekintjük, első pillanatra szemünkbe ötlük annak hálószerű szerkezete, mely feltűnő hasonlatosságot mutat a XVI. századbeli német kupák diszítésével, a melyek

¹⁾ Kecskeméti W. Péter ötvöskönyve. Arch. Ért., 1884.

²⁾ Kunstbuch des Peter Flötner, Zeichners, Bildhauers und Formenschneiders von Nürnberg stb. Berlin, 1882. — Drinking-Cups, Vases Ewers, Ornaments designed for the Use of Gold and Silversmiths. Twenty-one facsimiles of extremely rare etchings by Virgil Solis. London. 1862.

közül ismét a *Paul Vlindt* és a *Georg Wechter* által tervezettek állnak a legközelebb serlegünkhöz. Úgy a Vlindt-féléken, mint pedig a Wechter által tervezett füles kupák hálószerű díszei között sokszor előfordul a gyümölcsök- s levelekből álló feston, mely szalagokon aláfüggve, egyes szabadon maradt kartusokat tölt ki. Serlegünkön a kupa derekán körbenfutó hat medaillonban, hat ilyen festont találunk, a melyekben félreismerhetetlen a körte jelenléte, ezek között a legjellemzőbbek ismét azok a félkörívben lefelé hajló, meggörbült példányok, a minőkkel különösen Georg Wechter metszvényein sűrűn találkozunk. A serleg kupájának díszítése közül sajtóságosan elütnek azok a díszítő motívumok, a melyek a hat ellipszis-alakú medaillonban válogatva foglalnak helyet. Bármily alaposan vizsgáljuk is azokat, nem jöhetünk tisztába természetük felől. Talán még a legközelebb járunk a valósághoz, ha szalagok közé elhelyezett kisebb-nagyobb körtéknek, vagy e fajta gyümölcsök stilizált részleteinek mondjuk azokat. A szalagokat ponczütövel bevert apró köröcskék ékesítik, ugyanilyenek díszítik a gyümölcsszerű részek egyes czikkelyeit is, azzal a különbséggel mégis, hogy ezeken az apró köröknek középpontjuk is van. Oly sajtóságosak e medaillondíszek, hogy azokra — idáig ismert e fajta műemlékeinken — analógiákat hiában keresünk. A talp felső gyűrűjének három medaillonjában (három váltakozva itt is üresen marad) kisebb kiadásban ismétlődnek a kupa medaillonjainak díszítő ábrái, míg a kiszélesedő alsó részen egymással keskeny pánttal összefüggő ellipszisalakú szemes szalag fut körben. A talpnak díszítő elemei s a megmunkálás technikája kétségtelenné teszik, hogy a talp s a serleg kupája egy ötvös kezemunkája, egy időben keletkeztek, tehát ki van zárva az a föltevés, hogy a serleg egyik vagy másik darabja későbbben készítettett, vagy hogy az egész több külön ötvösműhöz tartozó részletből lett volna összeállítva. A serleg talpának peremére ütött lilimos bélyeg a kassai ötvös-czéh hitelesítő jele lévén, a serleg provenientájára ezzel kétségbevonhatlanul meg van állapítva. Ezután tehát nincs egyéb hátra, mint hogy a kassai ötvös-czéh XVI. századbeli mestereinek névsorát szemügyre vevén, kikutassuk, kinek nevével vág össze a H P betűs bélyegző? Mi nehézséget sem okoz e feladat, mert a szóban forgó bélyegző betűinek megfelelő nevű ötvösmester csupán csak egy van a kassaiak között s ez *Hans Parth (Barth)*,¹⁾ ki a szóban forgó serleget az 1565—1586 közötti időben készítette. Fentebb hangsúlyoztuk, mily sok rokonvonás található ezen és a Wechter és Virgil Solis által metszett ötvösminták némelyikén, nem lehetetlen tehát, hogy ötvösünk Wechternek 1579-ben kiadott s a Virgil Solis (+ 1562-ben) mintalapjait használta fel ennek készítésénél s ha e feltevést elfogadjuk, akkor a serleg keletkezését 1579 utánra kell tennünk. Azonban nincsen okunk arra, hogy itt közvetlenül Wechter befolyását igénybe vegyük. A kassai ötvösök története igazolja, hogy Kassáról több ötvöslegény vándorolt ki a XVI. század folyamán Németországba, viszont több ötvös származott be onnét hazánkba is, kik közül nem egy telepszik meg Kassán. Itt csak utalunk rá, a mit munkánk első felében úgy is tárgyaltunk, hogy hazánk más vidékeiről is számosan vándorolnak ki a külföldre, a minek legközelebb fekvő példája gyanánt felemlítem *Szegedi ötvös Györgyöt* (Georg Szeggein Ungar), ki 1558-ban Münchenben mester volt s Mielich mintái után dolgozott.²⁾ Parth ötvös János is azok közé tartozott, kik követték kor- és kartársaik példáját s «um etwas mehr zu lernen» a külföldre vándorolnak, a miként ezt 1569-ben megteszi Opitzer Kristóf kassai ötvöslegény. Innét ered azon körülmény, hogy 1562, illetve 1563-tól 1565 december elejéig nem találkozunk mesterünkkel Kassán. Valószínű tehát, hogy ezt a két esztendő külföldi vándorlásban töltötte el s csak azután váltotta meg a polgárjogot, amint onnét visszakerült. Bármiként legyen is a dolog s tökéletesítette legyen Parth ötvös János művészetét a külföldön vagy idehaza, annyi bizonyos, hogy művészetében a német befolyás viszi a főszerepet. A serleg kupájának peremén látható bordűr Flötner Péter, de még inkább Virgil Solis³⁾ modorá-

¹⁾ *Barth* a városi jegyzőkönyvekben többször *Parth*-nak is iratik. Így Jakab ötvösmesternél 1554-ben: *Jacobus Parth goldschmidt Jus Civile adeptus est.* — Igazi nevük *Parth* volt s nem *Barth*, mit János ötvös bélyegzője is bizonyít. Serlegünk készítője 1586. ápr. 1. kelettel *Jacob Barth*-tal, a néhai gyógyszerész fiával, egy contractuson szerepel s ekkor az okmányra a mellékelt jegyű (betű nélküli) pecsétlőjét nyomja rá.

Ez esetben tehát nem *monogrammul* szolgáló bélyegzőről, hanem *családjegyes* czimerről van szó. Megjegyezzük itt, hogy egy tökéletesen azonos jegyű pecsétlőt használt 1557-ben *Peter Brechtel* kassai polgár egy nyugtán, (Kassa városi levéltár No. 18157.), azzal a különbséggel mégis, hogy ez utóbbinál a paizs fölött *P* és *B* betűket látunk.

²⁾ *Bucher: Goldschmiedekunst*, VIII. Cap. 333. lap. A «Geschichte der technischen Künste» II. kötetében. Berlin és Stuttgart, 1886.

³⁾ Virgil Solis fentebb idézett művének 16. lapján lévő fedeles serleg középső hornyolt részén a Parth serlegén látható bordűrnek csaknem teljesen analog mása látható, míg a gyümölcsököttegek hasonlósága az 5., 12. és 20. lapokon a legszembevetőbb.

ban a német renaissance jellemző s közkedveltségű elemeiből van megszerkesztve, a gyümölcsköteges hálószerű dísz pedig, mint azt fentebb kimutattam, a német «Kleinmeister»-ek két tagjának, Paul Vlindt és Georg Wechternek képezték kedvelt motivumait. Ami a serlegben ezektől elütő s Parth János művészetének specialitását képezi, az a hat medaillonban elhelyezett stilizált szalagos növényi díszítés, a mely sajátosságánál fogva módot nyújt arra, hogy Parth Jánosnak egyéb, esetleg mesterjeggyel el nem látott munkáit is felismerhessük. Ami Parth János serlegének technikai kivitelét illeti, arról csak elismeréssel szólhatok. Különösen ki kell emelnem a perem körül futó levéldísz pontos, hibátlan rajzát, a kivitel finomságát, biztosságát, mely mind azt bizonyítja, hogy ez a kassai mester nagy ügyességgel kezelte a gréstikkelyt. Jól van megkomponálva s keresztülve a kupát borító hálószerű díszítés is, melynek kartusaiban a gyümölcsfesztonok festői szépek, de kifogásolnom kell a kupa és a szár összeforrasztását, mert ez utóbbi nem a kupa köralakú alapjának közepére, de ettől esékly eltéréssel excentrikusan van elhelyezve, mi által — mint az a serlegnek itt közölt képén is kivehető — az egész serleg némileg ferdének tűnik föl. 1565. Am freitag nach Lucia. *Johannes Barth Goldschmid*, ein Kascher Kynd hat bürgerrecht erlangt. 1566. *Joannes Barth Aurifaber* iuxta latam aduersus se iuridicam sententiam solenne Iuramentum prestitit coram sede Iudiciaria senatus ob id quod neque ipse neque de sua voluntate qui spiam sciderit tecturam currus generosæ dominæ Margarethæ, relictæ egregii quondam Georgii Horváth. 1568. Hatt die Statt par geltt geliehen dem Hannes Barth Goldschmid fl 15. Dran hat er bey seinem leben zaltt fl 9 ½ 40. Rest er noch fl 5 ½ 60. (T. i. a számadókönyvbe e bejegyzés Hans Parth halála után történt). 1571-ben a város első negyedében lakik. 1573. *Hannes Barth Goldschmid*, so losung einnemmer ynn der nideren vorstatt gewesen Anno 1573., ist noch Rest fl 21 ½ 52. 1574. jan. 28-án kelt testámentumában Herr Barthel Barth kassai gyógyszerész «hat er (t. i. a gyógyszerész) seinem Bruder Hansen goltschmidt geben driethalb Marek Silber, er soll ihm ein Becher daraus machen vnd seine hausfraw die soll ihm golt dorzue geben zum übergolden; demselben Becher lest er seinem Sohn: Jacob» . . . Hans Parthra hagy: «Ein Kuffen alten Kascher Wein und einen braunen granatt Schupicz, . . . einen Pieszert (?) ein hant Rohr, dass ehr im selber aus ausklaube, das im gefelet.» . . . Fivére fiának, Bartelnek, hagy: «ein Kuffen Kascher Wein sampt einen rotten lindischen Schuepicz und Hosen.*) 1575. *Hannes Bart Goldschmidt*, mint legközelebbi vérrokon, tilalmat teszen néhai fivérének: Bartel Barth Apteckernek szálló kertjére, hogy abban N. Scala ne dolgoztasson. 1586. Ápril 1. Jacob Barth-tal egy kötvényen szerepel.

118. *Ötvös Oláh Farkas András. 1566—1574.* Születési bizonyítványának bemutatása után 1566-ban nyer polgárjogot. Feleségül Gittlichnének Zymmermann Lénárttól származó leányát: Barbarát vette el. 1568-ban Nagymihályi Zsigmond panaszt emel ellene a tanácsnál, hogy a neki egy láncz elkészítésére átadott 60 db aranyból 11-et elsikkasztott, a lánczot el nem készítette s csak holmi összeégetett, hulladék rögöt küldött neki vissza. A dolognak további folyamatáról nem található okmány s így ezen érdekes eset kimenetele ismeretlen. 1566. Actum feria sexta ante Dominicam Invocavit. *Andreas Farkas Aurifaber Olahus* productis literis natalitjs iuris Ciuilis consortio est adnumeratus. — Andreas Goldschmid Olah tilalmat teszen egy szállóra, melyet Zabo András fivérének, Mészáros Urbánnak eladott. 1567. *Eothues Andras* und *Barbara* sein weib, der Gittlichin vom Lenertt Zymmerman tochter, kinyilatkoztatják, hogy többé semmi joguk sincsen a Gitlich-féle házhoz, sógoruk: Zabo Andras Lencheivel szemben, miután ötvös Andrásék részüket pénzben még azelőtt fölvelték. Azonban azon szántókhoz és rétekhez, a melyek még elzálogosítvák, az őket jogosan megillető részek erejéig jogot formálhatnak s azokat ki is válthatják. 1568. Mint vérrokon tilalmat teszen Nanas Geörgl szállójére. — Aug. 1. Nagy-Mihályból Nagymihályi Zsigmond írja a kassai tanácsnak, hogy ő Aurifaber Andreas, kassai polgárnak, átadott 60 aranyat, hogy azokból «torquem aurem»-et készítsen. Andreas sem a lánczot el nem készítette, de még 11 aranyat elsikkasztott (úgy látszik a többet visszaadta) s a megrendelőnek holmi «frustulum auri conflati»-t küldött. Kéri tehát a tanácsot, hogy ötvös András az aranyait vagy aranyokban szedje be, vagy pedig általa tallérokkal elégttesse ki őt. 1569. *Andreas olahus Aurifaber* et Gaspar Czimmerman jure consanguinitatis consecuti sunt unam chordam terræ arabilis. 1574. *Eothues Andras Olah* és Gaspar Zimerman Gitlich, mint legközelebbi vérrokonok tilalmat tesznek Mezes Antalnál 2 kötél rétre, hogy ez le ne kaszálhassa azt.

119. *Kiss (Klein) György ötvös. 1567—1575.* Ötvös Kiss Lőrincznek fia. 1567-ben valószínűleg még csak segéd, a mikor nevével kapcsolatosan egy érdekes perben szerepel. — Ötvös Györgyről több adatunk maradt, melyek műtörténeti szempontból fontosak. 1575-ben bekövetkezett halála után, július 18-án, Szabó Ambrus szepsii bíró özvegyén keresi 2 márka 31 pizetum ezüstjét, 5 frtját s 4 aranyát, miket felművelés végett ötvös Györgynek átadott; július 19-én Liszkay Máté mislyei prédikátor tesz tilalmat ellene 37 pizetum ezüstre, a melyből boldogult ötvös Györgynek egy párta-övet s egy lánczocskát kellett volna csinálnia. Július 24-én Pongráczius lovaskapitány és Paczott Zsigmond emelnek tilalmat «quinque argenti marcas» erejéig, melyet

*) Kassavárosi levélt. No 4196.

ötvös György «nuper defuncti» fogadott el művelésbe. A legutóbb idézett szavak föltétlen bizonyossággal meghatározzák, hogy ötvös György 1575. július 18-ika előtt hunyt el, mert a tilalmattevők, kik ugyancsak sietnek magukat biztosítani, már július 18-án jelentkeznek s több rendbeli tilalmat emelnek ellene egészen július 24-éig, a mikor ötvös György «nemrég eltemetett»-nek jeleztetik. Neje pécsi ötvös Gáspár leánya volt. Ettől származott Gyurkó nevű fia, ki nagyatyjának, ötvös Lőrincznek, 1591-ben felvett hagyaték-osztó levelében szerepel. Ötvös György özvegye 1576-ban említettik utoljára egy tilalomban.

120. Szilágyi ötvös Kis Lőrincz. 1568—1577. Tanuló éveit Kolozsvárott Boncziday Gergelynél eltöltvén, az odavaló czéh által felszabadíttatott, mit 1568-ból keltezett pecsétes levéllel igazol Kassán, a hová vagy a 68-ik év végén, vagy 1569 elején került fel, magával hozván egyszersmint a szilágyi bíró s tizenkét esküdt polgárának bizonyáglevelét, mely által hiteles igazolást nyer, hogy ötvös Lőrincz szilágyi illetőségű tisztességes személy s Kys Tamás és felesége Ilona asszony törvényes házasságából származik. Származáslevele s erkölcsi bizonyítványa rendben találhatván, a kassai tanács 1569-ben adja meg neki 2 frtnyi díj lefizetése mellett a polgárjogot. Feleségül a már 1669-ben néhai gönczi Péter Diákné leányát Borbálát vevé s így sógor-ságba került Zimetheő Péterrel, ki Borbála nővérét bírta hitvestársul. Sógorával ez évben oly szerződésre lép a tanács előtt, hogy anyósának kis fiát: Pétert magánál tartani, iskoláztatni s idővel valamely mesterségre kitaníttatni fogja. A következő évben Vas Antal tilalmat tesz nála egy övre s néhány kapocsra (gesper), melyet vele készített, 1572-ben pedig, mert legényeinek — «az ötvösöknek» — egy hordóska bort eladott s ezek azt a törvény ellenére kimérték, 7 frt bírsággal sújtatik, melyből még ugyanazon évben lefizet 6 frtot, a hetedik valószínűleg elengedtetvén neki. 1573-ban Chyzar Benedek tesz nála tilalmat Saczay Miklós gyermekei nevében 3 pár kapocsra s két türe, melyek 26 nehezéket nyomnak, továbbá egy kabátra s egy párnahéjra, melyek zálogban voltak nála. 1577-ben ötvös Lőrincz özvegyen marad. Felesége halálos ágyán tett végrendeletében megújíttatja az 1569-ben férje s öccse Péter között kötött szerződést. 1568. in festo sancti Joanni a kolozsvári ötvösczéh «Thomes Bwday és Petrus Fljstych præfecti Magistri Cehæ Aurifabrorum Coloswariensis» aláírással ellátott pecsétes levelével igazolja, hogy *Laurentius de Zylah ötvös* Kolozsvárott lakó Boncziday Gergely ötvösmesternél négy teljes évet tanulásban eltöltvén, felszabadíttatott. Az okmány egyszersmint Lőrincz tisztességes voltát igazolja. 1569. Január 6-án Barbel Ferencz zylagý býro és tyzenket eskeot polgárok adják tudtul s bizonyítják, hogy «tyzteletes es teokeletes *Eotweos leoryncz zylagy* jeowe Az mý iteleoh zekeonknek zemelyenek eleýben es kewana mý teoleonk, hogy Az eo Jambor nemzetseghereol mý byzonsagot tennenk, Azert mý feyenkent býzonsaghy vagyonk ez Jambor zemelnek Eotweos leoryntznek, hogy itwalo zylagy Jambor zemel es *teokeletes Kys thamas es tyzteletes Kys Thamasnc Ilon* azzon *fija* es jámbor Agybol valo zemel», stb. — Ugyanez évi, feria tertia post Lætare *Laurentius Aurifaber die (de) Zylagy* ius Civitatis impetrauit a senatu. Dedit flor. 2. — Actum feria sexta post Nativitatis Mariæ. *Laurentius Eothwes der yüngere* hat mit recht wider seynen Schwogger: Zimetheo Peter, beide aidem der fraw Pether Diakin seligen von Göncz, — erhalten, das er den Knaben, gedachter Peter Dyakin son, mag bey sich halten, vnd ynn die Schul lassen gehen, vnd nachmals ettwe auch ein handtwerck leren lassen, doch, das Laurentius Ethwes den Knaben gar nicht ausschreiben, oder ya nochmals ann seynem Erbteyl abziehen sol. Das er sich auch vor dem Ersamen Ratt guttwillig versprochen vnd zuhalten gesagtt hatt. Vnd ist diesen beyden Schwegern auffgelegt worden, das sy beyde ym hausz vnd sonst fridlich mit einander leben sollen. Denn sonst wirt man dreyn ernstlich sechenn vnd ein ersamer Ratt wirdt wol andere mittel vnd weg dreyn finden. 1570. Wasz Anthal *Eothwes Lorencznél* a Mylgaszban tilalmat tesz «*auff 1 gürtel und ettlich gesper, so er oldo machen lest*», hogy azokat törvénynapig ki ne adja. 1571-ben Ötvös Lőrincz a város IV. fertályában lakik s van 3 kupa vidéki bora. 1572. Feria sexta ante dominicam Reminiscere. *Ötvös Lőrincz* «seynen knechten, den goldschmiden» egy kis hordó bort eladott, a melyet ezek kimérték s ezáltal a városi törvények ellen kihágást követvén el, ötvös Lőrincz 7 frt bírsággal sújtatik. — Feria sexta ante oculi, *Ötvös Lőrincz* fentebbi bírságára fizet 6 frtot. 1573. Jan. 2. Ötvös Lőrincznek a város IV. fertályában van 3 kupa vidéki bora. — Ápr. 1. Chyzar Benedek von Klein-Némethy György és István, Schaczay Miklós gyermekei nevében tilalmat teszen *ötvös Lőrincz Zylagy*-nál «*auff 3 par gesper vnd 2 Nodeln, so 26 nesick wegen, vnd auf ein rok, yn einem polster Zich*», melyet ezek anyja ötvös Lőrincznél elzalogosított volt. 1574-ben Ötvös Lőrincznél a IV. fertályban összeírnak: vidéki bort 2 kupával, szemes életet 3 köböllel. 1577-ben neje, Borbála, meghal. Márczius 26-áról keltezett végrendelete a következő: Laus Deo semper. Anno 1577. Én kýwagyok Borbála azzony, az *Zylagy Ettwes Lorinczné*, meggondolvan az embery nemzettnek halandóságáth, kewánom Byro uramtul: Lenard Cromertül ez Jámbor zemélyeketth, ugy minth: *Ettwes Myhalth*, Lakatgyarto *Matheth* és *Erzényarto Györgyöth*, kik előth én illyen vallást tezek az en utolso akaratom felöl: Testemben noha beteg lévén, de maga elmémben ép és teljes bizodalomban az Christus Jezusban. Előzör azért lelkemetth ayanlom az Hatalmas ystennek, az my urnnk Jézus Christus által, azután hagyom, hogy testemeth kerestyény módra az földnek Gyomraban temessék. Masodszor hagyom, hogy az my modon az en uram *Ettwes Lórinz*, az én eotyemmel Péterrel, az minth egy másal elvégeztek az Jámborok eloth *Melda Myhalyes Zegedy Gergely* előth, az wegezés helyen maradjon, hogy se az én eotyém se penyg az én uram ezen halálom után fel ne bonthassa, hanem ugyan helyen maragyon. My penig fellyül megnevezett zemelyek ez vallás tételen jelen voltunk és ezek

rül bizonságot teszünk, sőt még Pétert is. Akkor reá kérdettük, ha valamit ez ellen szólna, ő erre azt mondta, hogy ő nem ellenzi, hanem ő ezután is megmarad azban, a mint ez előtt végeztek, Melly dolognak nagyobb bizonságára ez vallást a mi zokott pecsétünkkel megerősítettük. Anno 1577. die Marti 26.

121. Szakolczai Urbányi ötvös Mátyás. 1568. Kassai ötvös Györgynél 4 éven át tanult s 1568-ban felszabadított. Ezentúl csak özvegyének 1587-ben tett végrendeletével találkozunk, melynek nevezetesebb pontjaiból kitűnik, hogy férje egy Zachariás nevű lengyeltől vett műszerszámot ládájával és minden aprólékkal, mi benne vagyon, az özvegy most Horváth ötvös Andrásnak testálja. Ötvös Mátyás Dorko asszonyt már mint özvegyet vette feleségül, mert a testámentumban Zoec Mártont nevezi jámbor urának, a ki után örökölvén, ennek atyafiaira hagyja a hejzei hegyen lévő szőlőjét. Az özvegy testámentumában egy Jancsi nevű fiáról is tétetik említés. Adatok híján meg nem határozható, ötvös Mátyásnak, avagy Zoec Mártonnak gyermeke-e a fiú. *1568. Mathias Vrbaní de Zakolczay* didicet arte aurifabrorum apud Gregorium aurifabrum 4 annos magistri ce hæ: Wolfgangus Wagmer aurifaber et Franciscus 1587. Január 14. Felesége, Dorko asszony, a következő testámentomot teszi: Laus deo semper. Anno 1587. die 14. Januarj. Mi kik voltunk Biro wram Sweteo Janos eo kegelme parancolattabol, mj: Kuplar Janos, Trusz Lukacz, Buza Simon, *Eotuos Mattás* hazanál az ő meghagyattatot hazastarsanak, Dorko azzonynak, testamentomanak meghallgatasara. Eloeszeor azert aianlwan loelkeomet az elő Istennek kezében, az ő szent fiaert es testemet hagyom tisztesseggel eltemetnj. Mostan azert noha testeomben beteg leuen, mjnd az által elmemben eppen leuen, beszedeznek rendj ekkepen vadnak: 1. Az mely határbely szőlött el attunk Pap Ferencz vramnak, annak az arraban megh Ferencz Uram tartozik egy morwaý Gereznawal es egy szoknyara walo Barsonnýal, ioual. 2. Az mitt adott az en vramnak, Eotuoos Mattasnak (keolczeon) Ferencz vram, azt en nem tudom, menytt teszen, de ennekem az zalogos (tudni illik egy oe = öv) czyattott, az zalogot ki adnam, adot azzal egeteomben fl 11. De viszont eo kegelme Ferencz vram mjnd az geonczj es mjnd az heyczey hegyen walo szölömet megszóttte, azt ő kegelme tuggya, meny bortt szödött benne. Item adott keolczeon kespensztt az szoelco kapaltatasara fl 8. Item adott az menyegzeore egy hordo Bortt vy bor feiebe; azon hordott megh teolteottem, kj megh hazamnal wagion. Item egy *Zacharias N. lengielnek tartozom, kit az Vram Eotuoos Mattas woett fel, mj szerszamott fl 44.*, melyre attunk holmj egyttemmast. Item lizar Loerincznek wolt egy pohara nalam zalogba fl 1., mellyett enis wetoettem nemet Meszaros Georgjnek zalogban fl 1. Item Lantos Mattasnak wolt zalogya nalam fl 1 1/2 40. Ismet wetoettem zalogba Doej Andras deakyanak fl — 1/2 66. Item Halasz Gergelynenel wayon zalogba egj tal, egj kanna fl — 1/2 40. Item az en arwamnak, Jancjnak, gongya wiselesett minden ioszagawal Egetemben az en neuemnek, Rosznaý Peter deaknenak, Katalin asszonjnak (illyen Conditional) hagyom: hogy ha az arwanak gongyatt nem wiselne io modon, awagy marhaiaban tekozlas tenne, tehat hagyom Biro Vramat ez az egesz Tanachyott ebben tutorul es gondwiseloeýwl, hogy oe kegyelmoek Isten szerint ebben tutort rendellyoen. Item az *miw szoertt ladaiaual es mjnden benne walo aprolekual Egyeteomben es hozza tartozo szerszamokual hagyom Horwatt Eotuoos Andrasnak.* Item Megemlekeozuen az en Jambor vramnak Zoec Martonnak az eo atafiaýrul, ez okaertt hogy az mj az en Vramnak, Zoec Martonnak wolt, az mjnd en ream maradot, azert enis az eo kett atafianak, Aztalgyarto Gergeljenek es Kadas Martonnenak hagyom egienleokeppen ez kett szoemelynek az heyczey hegyeon walo szoelcoott. Item hogyha az gyermeoknek holta toertennek, tehat mindenek maraggyanak warassunknak toeruenie szerint. 1587. Febr. 2. Somlej (ötvös) András az ötvös Czéh nevében tilalmat teszen *Eötuös Mátyásné* javaira 8 frt miatt. — Febr. 6. Wassantho Ferenczné 13 frt miatt tiltja *ötvös Mátyásné* hagyatékát, melyek részben Katalin asszonynál, az elhunyt nővérénél, vannak. — Márcz. 4. Katharina Rosnaverin tiltja *ötvös Mátyásné* szőlőjét, mely a Hernádon túl, a város szőlőkertje mellett fekszik. — Márcz. 12. Fleischer Ubrich és Herczegh István ugyanezen szőlőt tilalmazzák.

122. Pásztói Csicsai ötvös István. 1568—1570. Polgárjogot 1568-ban nyer azon föltétellel, hogy származás-levelét egy év leforgása alatt a tanácsnak bemutatja. 1569-ben Kürschner István fegyvercsinálóval összetűz s egymást gúnyszavakkal illetik. E miatt a tanács elé kerülnek, a hol, miután beismerik, hogy egymásra semmi rosszat nem tudnak, kölcsönösen megfogadják, hogy ezentúl békességben élnek s az, ki a másikat gúnyszóval illetné, büntetesképen a városnak 100 frtot fizet. Ötvösi ténykedésére csak két adat vet világot. 1569-ben Pasel Márknak ezüst tört és egy arany gyűrűt készít, melyre nála tilalmat emelnek a míveltető adóssága miatt. Úgy látszik, ötvös Istvánnak kevés dolga akadt Kassán s innét eltávozni készül, de hitelezői közül 1570 elején Wekey Ferencz 16 frt adósság miatt lefoglaltatja műszereit; Rueber János kapitány szolgája pedig oly tilalmat teszen ellene, hogy mindaddig ide ne hagyhassa Kassát, míg neki tartozását meg nem fizeti. Mindamellettt ötvös István még ez évben elköltözött Kassáról, mert nevével itt többé nem találkozunk. *1568. Actum feria sexta post Matthæi Apostoli et Evangelistæ. Stefanus Chyhai de Pazthoh Aurifaber* ius Ciuitatis est consecutus, ita tamen ut intra spacium minus anni feneatur literas natalitias adferre. — Júl. 28. Hans Schmitt czeügwart adósság miatt tilalmat teszen *Steffen goltschmittnél* «auf des Marcs Paselsz Platners *silbern tolich*». — Júl. 29. Lorincz Goltschmit, Michael Konig és Basilius Cromer tilalmat tesznek *Stefan goldschmittnél* «auf den tolich und auf des Marcs Paselsz et latners guldenen Ring, wegen flor. 24». *1569. Actum die quinta augusti. Steffan goltschmitt von Pasztoho* vnd Kürschner von Schelten auch ein goltschmid vnd pixenmayster,

sindt in beysein erlicher pikenmajster vor eine Ersame Rat erscheinen, vnd haben einander die scheltwort abgetragen und gesagt, das einer von den andern nichts war weis, dan ab ehr lieb und freundschaft vnd mit handt vnd mundt versprochen, solches niermehr widerumb zugedencken und ver es gedencken oder . . . wirt, der soll hundert gulden der statt vorfallen sein. 1570. Febr. 8. Der Wekey Ferencz tut auch auff dasselben *Steffan goldschmid*s zeug ein verbott von wegen fl 16, bis zur bezalung. — Febr. 9. Des Herrn Hanszen Ruebers Diener N. verbeut den *Steffan goldschmid* obgelmelten, *das er mit wegziehen sol, biss zur bezalung seyner schulden.*

123. Ötvös Balázs. 1569—1574. Fehérvári ötvös György kassai ötvösmesternek fia. Polgárjogot 1569-ben nyers a periratokban 1574-ben bekövetkezett haláláig szerepel. Ez évi november hó 30-án felvett testámentuma alább egész terjedelmében közölve van. 1569. Feria tertia post decollationis S. Joannis Baptistæ. *Blasius Aurifaber filius Georgy quondam Aurifabris de Alba Regali*, ius Civitatis est consecutus. 1573-ban egy nobilis Stephanus Bancz de Bewse által indított jelentéktelen perben szerepel. — Blasius Eothues 20 frt miatt tilalmat teszzen Zabo Miklósnál a belsey Zabó Dénes búzájára, zabjára s minden javára. 1574. Jún. 15. *Blasius Eouthues*, Joannes Evthues et soror Danielis Eothues: Sophia, Mathea Zabo ki is pathakon lakyk, pro certo debito fassi sunt domum in Debreczen in Warad-ocza ab accidente adiacente vicini Petrus feyr et Georgius Kadas. Data patentes literæ. — November 30-án *Ötvös Balázs* végrendeletét a következőkben teszi meg: A fekete felső ruhámot, bárány bőrrel béleltet, hagyom Barát Balázs ispánnak. Viselt gránát dolmányomat hagyom Balás sógoromnak, a Barát Balázs fiának. A fekete bárány bőrrel bélelt veres mentémet és a kétszer fekete dolmányomat és nadrágomat hagyom István szolgámnak. Viselt veres stamet dolmányomat és a viselt fejér carafya nadrágomat hagyom Kadas Mihálynak, a drabantnak. Ittem hagyom, hogy valamit az osztáskor az osztó uraim az én akaratomból és a több atyámfiáéból az Baich (?) Mihály leányának, Kathának, kit az édes anyánk örökben tartania hozzája vött volt, rendeltem is épen mind megadassék. Ittem Was Antalnál vagyon zalogban egy fél aranyas kupám fl. 25. Thury Kalmár Gáspárnénál, Agatha asszony nál, vagyon két fejér csattom, övre való, ki nyom fél girát in fl. 2. Borbély Jánosnál vagyon egy aranyas lábas pohárom, kit adtam nekie hét forintban, ha meg loeythathat. Siketes ötvös Lőrincznél vagyon egy fejér labas pohárom in fl. 2. Ewtuös István nál vagyon egy arany gyűrűm, ki nyom ötödfél aranyat, in fl. 5. A tanácsházon vagyon egy aranyos kupám in fl. 20, kiért a tanács előtt legyen könyörgés. Mindezeket úgymint atyámtól és anyámtól nekem osztásban jutottakat, ezeknek kivéle is valami marhám és józágom vagyon, mindeneiket, állókat és ingókat, tudnia illik ezüstömöt, aranyamat, házamat, zöleimet, szántóföldeimet és réteimet, kik mind itt az váras határában s mind az váras határának kyreletteh (= körülötte) vadnak, hagyom, hogy Sára asszony feleségem és Anna leányom között meg oszszanak, váras törvénye szerint és ha Anna leányomnak hajadonkorában holta történnék anyjának éltében, tehát az ő része váras törvénye szerint az anyjára szálljon. Viszontag, ha az anyjának Sára asszony holtom után özvegykorában történik holta, Anna leányomnak éltében, tehát az ő része azonképpen város törvénye szerint Anna leányomra szálljon, ha peniglen Sára asszony holta után történik holta Anna leányomnak, minekelötte emberkort érne, vagy testámentomtól való ideje lenne, tehát mindenek szálljanak Sára asszony atyjára Barát Balás ispanra és az ő házastártára, Margit asszonyra, Sára asszony édesanyjára. Azokrul osztán Moricz Lőrinczre és Moricz Balásra.*)

124. Kassai ötvös Szabó István. 1569—1609. 1569-ben már mint kassai ötvös bizonyos hagyaték tárgyában, sógra, ötvös Ambrus ellen beadványt intéz a városi tanácshoz. Már ekkor a felesége Rebekka asszony, Patikárius Pál leánya, kinek nővérét ötvös Ambrus birta feleségül. Polgárjogát időközben valami kihágás miatt elvesztvén, 1584. márcz. 12-én kéri újból a tanácstól a polgárjog megadását, ez azonban azon megokolással, hogy mert makacs volt, kérésével elutasítja őt, azonban április 26-án, miután ügyét az ötvösczéhben eligazította volna, 4 tallér lefizetése mellett megnyeri ezt. Hogy mi volt e hosszas eljárás oka, mi rejlik a «makacs» jelzőben s végre, hogy ötvös István kassai fiú létére mért fizetett a rendesnél nagyobb taksát, adatok híján meg nem állapítható.

Édes anyja Szabó Miklósné (egyszer Péternének neveztetik) 1587-ben özvegy. Első neje elhalván, ötvös István újra nősült, mert 1604-ben felesége gyanánt Anna említettik. 1593-ban valami kihágás miatt polgárjogától újból megfosztják, melyet azonban ugyanezen év szeptember 8-án 6 frt lefizetése mellett visszaadnak neki, de 1598-ban ismét 10 frtnyi büntetésre szolgál reá, míg 1600-ban ötvös Gonda Mátvász azzal vádolja, hogy lopott próbakő van nála. E vád alól magát ötvösünk tanúkkal s esküvel kellőleg tisztázván, vádlót a tanács mester sége folytatásától eltiltja. Ötvös István ezenkívül kisebb-nagyobb perekben 1609-ig szerepel az aktákban. 1604. és 1605-ben második czéhmester volt. 1569. Február (közelebbi dátum nélkül). Tisztelendő Biro Vram es Tisztelendő Tanaczbely nemes Vraim Vrasagtok elöt valo feleletem *öttvös Ambrus* vramhoz Vrasagtok meg bochasson. Ez dologj miat kellett Vrasagtoknak niluan vagion hogj az meg holt Patikarius Pal vram ky az en-

*) Kassai titkos levélt. Y. Eötves. No. 5.

hazas tarsomnak Rebekanak edes attya volt mindenekről az miket ő keresset woltt biro vram hireuelj es engedelmebölj testamentomat töt Jambor szemelyek előtt miuely hogj ertem tudom is hogi minden marhájában szegennek nagj fogjatkozás vagion kj Vrasagtoknak is niluan vagion varas törnenie szerent tudni illik elsőben kiuanom hazas tarsomal egietembe az testamentom leuelet epen urasagtok szine eleiben. Touaba azt is kiuanom hogi az mel ket gyermekeket Szaba Ambrus Erdelbel uit volt az szegen Patikarius Pal vram massik felesegetul valo tudni illik Istokat es szofiat azok immaran meg haluan azoknak is az ostozas leuelet epen elő kiuanom az reszt is az kj azokat illeti uolna. Ezek felet kiuanom vrasagtok szine előtt varasunk törüenie zerent hogj valami marhaia az zegen Patikarius Pal uramnak halala utan uolt es az testamentomanak tetele koran az mi megmaradot volt aszoniomtul ő kegielmetül es mind Ambrus vramtul epen mindeneket hit zerent elő kiuanok varasunk tervenie zerent, tudnj illik hazat, zölöt, zanto földet, retet eszüst marhatt penzt es az patika zerzamoto es minden ingo marhat sött ha vrasagtok törüenie mutatia azokat is az melj földeket zalogban vetet az azzoniom Ambrus uramalj ha vrasagtok törüenie mutatia az ki engemet illeti gazdam azzonial egietemben en az enim melle alok valahonj az enim kitalaltatik ki engemet illetve Vrasagtoktul varasunk törüenie zerent, törüent es uallast varok mint tiztelendő nemes vraitmtul. Az Vristen eltesse es tarcia megj Vrasagtokat mind fejenkent nagj jo zerenehe es egesegebeny sok eztendeiglen. *Kassay Eöttues Istwan* aianlaj minden engedelmesseget vrasagtoknak. *) 1584. Die 12. Marty. Eottues Istwan bittet umb das Burgerrecht. *Responsum*. Es wirdt auff geschoben, quia fuit in obiens et contumax. — Ápr. 26. *Eottues Istwan* petit ius ciuitatis et receptus est Cheham oriundus Aurifabrorum et hinc habet eius rei certos testes. *Responsum*. Conceditur et debet dare 4 taleros ac deponere iuramentum. — Febr. 9. *Eottues Istwan* tut ein verbot auf des Patecarius Paul alle verlossenschaft, so wol auch auf den zeug, so zur Apoteken gehörtt, das er weder eines, noch das andere nemlich des *Eöttues Ambrosius* vorpfonde noch vorseezte, als ein blutfreindtt, bis zum rechten. 1585. Márcz. 29. *Stephanus Eöttues* cursus agit adversus Ambrosius Eöttwes, wegen der vorlassenschaft des Paul Apotekers vndt begerett seiner hausfraw *Rebecca* vatterteil. 1587. *Eöttuos István*, der Zabo Peterin ihr sohn, klagt ahn des *Eottues Ambrus* wegen eines Ringes vmb 8 fl. kan den selbig nicht weder das gelt von ihme bekommen. Darnach begert er auch seiner hauszfrau Muethertheil, welches von dem Patikaros oder kadas Pal geblieben Begert solches nach erkentnis des Rechten von ime zu haben etc. R. Amp. Sen. Was den Ring belangt, soll derselbigen Eottues Ambrus Auszlesen, vnd dem Eottuos Istuan zustellen. Ist ime der Estuan wasz schuldig, soll er solches mit Recht an ime suchen. Was aber das Muettertheil belangt, weil nichts vorhanden, kan man ihme nichts zuschreiben, denn man musz die schulden zuuor aus dem hausz bezallen. — Ugyanekkor lakik a város IV. fertálvában. 1588. Márcz. 31. *Eöttues István* kéri a tanácsot, engedné meg, hogy a kassai hegyen fekvő szőlőjét elcserélhesse, mit azonban a tanács meg nem enged neki. 1589. Hans Öler tilalmat teszen azon szőlőre, melyet *ötvös István* Gedeon Adamytól vett. — *Eotwes Isthwan*, der Sobo Miklosin son, tilalmat teszen a Chirmel-ben Krautweschl úr 5 kötél szántóföldjére. 1590-ben kisebb tilalmakat teszen. 1591. Febr. 8. *Eotwes Esthwan*, seiner Mutter vnd Caspar Lang Schneider aus der Milgasz között olyan beismerés történik, hogy *ötvös Istvánnak*, mint szomszédnak, semmi igénye sem lehet az utóbbinak Térharaszton fekvő szőlőjéhez stb. — Jún. 21. *Ötvös Istvánnak* Krautwaschel elleni pörében a tárnokmesteri hivataltól hozott ítélete a tanács előtt felolvastatott: Ha Krautwaschel úr házát el akarja adni, akkor ahhoz *ötvös Istvánnak* elsőbbség adassék 500 frtig és az épület ezen idő alatt javíttassék ki. De ha a ház egy idegennek drágábban is eladható, adassék el s *ötvös Istvánnak* Krautwaschel fizessen 150 frtot. — Júl. 22. *Eöttwes István* édes anyjával: Zabo Miklósnéval tilalmat tesznek Hans Elemer a csermelyben fekvő szántójára. 1592. Február 4. *En kassay Eotwes Estwan*, mas newen Zabo, tezzek tilalmat Wenczel Marton Vram ellen, tudni illik az mely feoldeket meghwet eo kglme Krautwaschel Janostol az chörmölie mellet, tudni illik varos faltol valo zomzed Soch Sebastiane, fölső felől valo zomzed Herheg Istwan Vram, — ez felől meg newezett feoldeket tiltom vgy mint varos Teorwenie zerinth teorveny napig. 1593. Márcz. 20. Tilalmat tesz Rác Pálnak Zatoch Katánál lévő pénzére. — Szept. 8. *Eotwess Estwan* hatt burgerrecht erhalten, soll geben 6 fl. 1594. Szept. 16. *Öttuos Istvan* az Nehaj Szabo Lenartne Katta Aszon negj vnokaia kepeben tezen tilalmat, hogj Igasagokban meg ne fogiatkozanak; tudnj illik néneok Giurko, Mihok és Katw Margith kepeben, tiltia Sütö Janos Vramott az vár hegj szőlőtul epen es az czörmell mellett valo szanto földtül, az zabad varosok es orszag törvenie szerinth. 1595. Szept. 19. és 1596. Júl. 12.-én. Ugyanozen tilalmat teszi. 1597. Aug. 18. *Otuos Istvan* az nehaý Zabo Lenartne Katta azzoný unokaýa kepeben, tudnj illik: Mihók Giurko, Katta és Margith, Pal Deak es Kechkemethy Georgy Deaktol az Warhegy zölöt epen es az chermell melleth valo zanto földtül az zabad warosnak es orszag torvenyc szerinth tiltja, hogy igasagokban megh ne fogiatkozanak. *Ötvös István* előfordul még polgári ügyekben: 1598. Ápr. 17., máj. 29. és júl. 10.-én. 1598. Júl. 14. *Ötvös Istvan* wegen seins verbrechens gestrafft worden fl. 10. *Adókönyv*. IV. negyed. 1598. *Eottwes István* Rest von Anno 1588. bisz 1594. fl. 12. Anno 1595. fl. 2. Thut fl. 14. *Eottwesch Istwan* Rest wegen Borbely Orban

*) Kassai titk. levélt. Eöttves No. 4.

vnd *Eöttues Ferencz* von Anno 1588. bisz 1594. fl. 14. — Anno 95. fl. 4. Anno 96. fl. 3. — Anno 97. fir sich fl. 3. Thuett fl. 24. 1599. Szept. 28. *Ötvös István* megújítja tilalmát Csiszár Jakab majorjára, melyet ez Debreczeni Istvánnak eladott. 1600. Márcz. 3. *Ötvös Istvánt* azzal vádolja Gonda Matthias, hogy igaztalan úton jutott egy próbakőhöz. A tanács megesketi ötvös Istvánt, a ki így is, tanúival is beigazolja, hogy a próbakő nem lopott jószág, hanem hogy ő azt, több ötvös műszerrel együtt, ötvös Menyhérttől kapta, árát neki megfizette, sőt dolgozott is neki érette. Gonda Mátyás ennél fogva rágalmozás (ementa linguæ) miatt mesterségétől eltiltatik. 1601. Máj. 5. Erszengiarto Ferencz tilalmat tesz auf der Sielber geschmaidt, so der Zabo Pal dem *Eöttös István* verkaufft, alsz auf sein eigen gutt, solches nicht zu verschmolzen. 1602. Márcz. 22. *Eöttös István* absolváltatik egy régi adósság alól. Júl. 24-iki kelettel szerepel *Nagymihályi István* szabadítólevelén. 1603. Máj. 8. Jánoki Gáspár tilalmat teszen azon félházra, melyet ötvös *István* ötvös Mátyásnéétől és férjétől: ötvös Ferencztől vett, hogy abban ne építhessen. — Jún. 30. *Ötvös István* tilalmat tesz magánál ötvös Ferencz 25 frtjára adósság miatt. 1604. Jún. 18. *Ötvös Istvánné*: Anna egy jelentéktelen tilalomban szerepel. 1605. Szept. 3. *Én Eöttös István* ez 3. septembris napon protestaltam Byro uram előtt Bozinkai Geörgi ellen, hogy ha keresemre es jamborok intesere az szobabol es pinczeből ki nem hordozkodik, tehat be költözöm az szobaban es kirakom minden marhaiat minap pénzömön vött saiat hazambol és ha valamit bele akarna hozny is, bele nem bocatom az marhayat. 1606. Ápr. 24. Johan Magdeburger Bartl schneider Elizabeth nevű leányának nevében tilalmat tesz azon házrészre, melyet *ötvös István* vett. — Aug. 2. Czay Georg tilalmat tesz magánál *ötvös István* ellen 40 frt miatt. 1608. Máj. 27. Cassay Eötues István tanú kassai Paisgiartha János polgárjogának megszerzésénél. 1609. Febr. 24. Fraternitas *Checha Aurifabrorum* arrestat bona *Stephani Octues* pro fl. 18. — Márcz. 11. Nicolaus Monaki arrestat in bonis *Stephani Octues duas marcas argenti*. Johann Körössi arrestat ibidem 19 drachmas nehezek argenti. Johan Bacha arrestat ibidem fl. 3. Okt. és nov. 26-án mint tanú és fidejussor szerepel.

125. *Ötvös Horth János. 1569—1594.* A düsseldorfi kerülethez tartozó Ratingenből származó ötvös. Polgárjogot 1569-ben nyer s csakhamar tagja leszen a városi communitásnak, 1571-ben hatodik consul, azontúl pedig mint kisebb tilalmakat tevő és szenvedő fél szerepel egész 1594-ig. 1569. Am 30. tag Augusti. Hans Horth Guldschmid von Ratingenn hat purgerrecht erlangt. 1570. A communitás tagja. 1571. Hatodik helyen consul. 1577. *Eöttöss János* tanú egy szállóvételnél. 1584. Máj. 17. *Eöttues János* kéri a tanácsot, hogy miután azelőtt majorja után csupán egy fél tallér adót fizetett, most pedig 1 frtot követelnek utána. maradna meg eredeti adója. A tanács ezt megengedi. — Jún. 12. *Johann Aurifaber* Bornemissza Istvánt megsérti becsületében, hogy mondván róla: «Er hatt den gerechts brieff von Richter vndt Rath im 80. Jar mitt betrug bekommen vnd stoltsch mit demselben vmbgangen». Az ügyet a jövő törvénynapra halasztják. 1586. Jún. 17. Melda György, ki Bornemissza Istvántól megvette annak házát 563, azonképen a szántóföldet, rétet és szállót 400 frtért, és az összeget Bornemissza Istvánért Czakkay Balczér Gerzsonnak megfizette, «de myerth hogy *Eöttous Janos* uram az hazban engeometh be nem ereszt, sem pedig epiteneom nem hagia és azt mondja, hogy w az árvák képeben tiltotta», azért kéri a tanácsot, hogy «ha az tilalommal az varos törvénye szerint élt, tegye le az ő (Melda) pénzét, ha birni akarja; ha pedig a tilalommal a város törvénye szerint nem élt, elesett az örökségtől. 1589. Zombory Posa Istlwan felesége Kata asszony tilalmat teszen auff all des *Eotwes Janos* tröyde vnd frucht umb 109 fl. schulden. — Ötvös János tilalmat teszen ötvös Ambrus termésére, mely az előbbbeninek szántóján termett. Melda György tilalmat teszen 2 kötél szántóföldre, melyet Vas Antalné *ötvös Jánostól* magához váltott. 1590. Máj. 28. *Eöttues János* panaszt emel a tanács előtt, hogy őt egy Lukács nevezetű ziplaki (Széplak) paraszt «mitt einer Plosen Sabl wer auf freier Strassen» megtámadta. Futás közben ötvös János egy elhagyott árokba ugrott s így az üldöző őt a karddal nem vághatta, különben «wer Er Im ermördet haben». 1594. Jan. 10. Kalmár Györgyné tilalmat teszen *ötves János* házrészére 418 frt miatt.

126. *Opitzer ötvös Kristóf. 1569—1577.* Kassai származású. Atyja Opitzer Kristóf, mostoha anyja Margarétha asszony volt, ki 1559-ben, már mint özvegy, Antonio Maria kassai postamesternek 450 frtért eladja azt a házat és szállókertet, a mely férjétől, Opitzer Kristóftól, rámaradt. Ezen 450 frtból egy rész — 100 frt — mint apai örökség a fiút illette, a ki, miután tanuló éveit Kassán befejezé s legénynyé felszabadított, 1569-ben, hogy többet tanulhasson s mesterségében magát tökéletesbitse, külföldre szándékozik elbujdosni. Hogy azonban idegenben való bujdosása alatt atyai öröksége el ne kallódjék s idegen kézre ne kerüljön, a tanács előtt felhatalmazza Wolfgang Wagmer ötvöst, hogy nevében és helyette azon 100 frtot, melylyel neki Mondino von Paar kassai postamesternek neje, Anna, a házért adósa maradt, a kamatokkal együtt, melyet Anna asszony néhai férje: Antonio Maria lefizetni megígért, behajtsa. Épen így intézkedik azon 63 frtjáról is, melylyel Peter Brechtel adósa. Ezen pénzeket Wolfgang ötvös szedje be, tartsa magánál s használja azokat tetszése szerint. Mindebbe Wolfgang Wagmer beleegyezván, a tanács előtt megígéri, hogy a kérdéses összegeket legjobb igyekezete szerint be fogja szedni s azon naptól számítva, a mint az összes pénz kezénél leszen, Christoff Opitzernak évenként tizenöt frtot fog fizetni kamat fejében. A tőkét, kamataival együtt, akkor fogja Christoff kezeihez visszafizetni, ha ez ismét hazaérkezik, azon esetben pedig, ha Wolfgang időközben el találna halni, úgy a tanácsnak joga legyen hátramaradt vagyonából ezen összeget legelsőnek kivenni, a tanácsháznál, vagy egy arra érdemes biztos

embarnél kölcsönben elhelyezni, mindaddig, a míg Kristóf haza nem kerül. Opitzer Kristóf még ugyanazon év folyamán elindult külföldi bújdosására. A következő évben Németországban találjuk, mert itthon 1570-ben (közelebbi dátum jelzése nélkül) Wolfgang Wagmer és Greger Rollwagen ötvösök nevében, mint ki «iczund yn Deutschen Landen wandertt» tilalmat tesznek Mondini von Paar ellen az ő 100 forintjára. Külföldi bújdosása körülbelül négy évig tartott, mert 1573-ban már Kassán találjuk őt, a hol ápr. 17-én a tanács előtt kijelenti, hogy néhai Anthony Maria postamester leánya, Dorothea, őt a ház és szőlőkert után járó 100 frtnyi követelésében teljesen kielégítvén, rajta semmi keresni valója nincsen. Mintán pedig Wolfgang Wagmer ötvös 1573-ban elhalt, Opitzer Kristóf követelését 1574. márcz. 19-én említett ötvösnek veje: Christóf Diák elégíti ki 119 frttal. Ugyanezen napon ad Opitzer Christoff Jörg Morgnernek 100 frtot oly föltétel mellett kölcsön, hogy ez neki évenként, a határnapot húsvétra szabva, 10 frt kamatot tartozik az összeg után fizetni. Jörg Morgner kötelezvényében hitelezőjét «gesell»-nek nevezi, a miből világos, hogy Opitzer ekkor még nem mint mester, hanem mint legény működött Kassán. Jörg Morgner 1577. június hó 22-én fizeti vissza a kölcsönt Opitzer Christófnak. 1569. Am tage Mariæ Magdalena. Christoff Opiczer ifjú Wolfgang Wagmer ötvös s ez idő szerinti fürmenderrel megjelenik a tanács előtt s előadja: Wi das er (Christof) *seinem handtwerck nach ynn frembde Landt zu wonderne gesynnet wer, um etwas mehr zu lernen*, vnd mit der hulffe gottes sich zuuersuchen. Damit ime aber sein veterlich Erbteyl nicht verruckt vnd auch mit ynn frembde hende kymen, hat er aus wolbedachtem mutt vnd guttwillig volkomliche gewald aufgetragen vnd vbergeben dem bemelten Wolfgang Wagmer Goldschmid, das ermag vnd sol ann seyner statt vnd namen rechtlicher vder freuntlicher weys bey dem Ervesten Mondino von Paar alhir Postmaister, oder von seyner hausfrawen Anna einmanen vnd zu sich nemen floren hundert, so yme, dem yüngling, sie, die fraw Anna, am Hausz schuldig ist. Und druber das Interesse, welches der Anthonio Maria weylend, gedachter fraw Annen hauswirtt und auch Postmaister alhie, ierlich von den fl. hundert zugesagthat zu gebenn, drey und sechzigk, die der Peter Brechtel seliger ist schuldig blybenn, vnd solch geltt alles sol Wolfgang Wagmer bey sich haltenn, vnd nach seynem gefallen geniessen. Dargegen hat oft gedachter herr Wolfgang Wagmer dem yüngling Christofforo zugesagt vnd vor dem Ersamen Ratt entgegen widerumb zugesagt, das er nach seynem besten vnd möglichen vleis gedachts geltt alles wil einbringen, vnd von dem tag an, da er alles beysammen wirt haben, will er yme von iar zu iar darauff Interesse geben fl. funffzeihen. Vnd solch interesse mit samptt der hauptsumma yme, wan ihm gott wider heim helfen wirtt, trewlich zustellen vnd wider oberantworten. Im fahl aber, das yn vnser herr gott vnter des, wen Christoff wirt aus sein, aus diesem leben nemen würde, so sol ein Ersamer Ratt solch hauptsumma geltt mit sampt der Interesse aus seynen gutteren befor heraus lassen nemen, vnd auf das Rathaus thun, ader einem andern gutten man, der genügsam daran ist, gleicherweisz wie ime, zu geniessen geben, bisz unser herr got dem Christoff heim helffen wirt. 1570. Wolfgang Wagner (igy!) vnd Greger Rollwagen anstatt und im namen des *Christoff Opitzers, der iczund yn Deutschen Landen wandertt*, thuen ein verbott auff das haus und weyngarthen der fraw Anna selige, des Mondini von par weylend nachgelassene, von wegen flor. 100, so sie noch am haus gedachtem Opitzer schuldig blybenn ist. 1573. Actum 17. Aprilis. Es ist zw wissen, das die thugensame fraw Margaretha, des Christoff Opiczers seligen nachgelassene wittib Anno 1559. nach Statgerechtigkeit das haus vnd eynen weyngarthen, vber der Cundert (= Hernád) gelegen, so bemeltes Christoff Opiczers gewesen, verkaufft vnd erblich obergeben hatt vmb fl. 450 dem herrn Antonio Maria Postmaister allhie zu Caschaw. Dieweil aber aus disenn iczt gedachten fl. 450 auch ein theil dem yüngling *Christoff opiczer, iczund ein goldschmidt*, vnd gedachter frawen Stiff son, von rechts wegen erblich zugehoret, vnd er es schon auch volkomlich empfangen hatt: ist der Ersame Merthen Camner, die zeit ein Rattsverwandter vnd der jungkfraw Dorotheen, des bemelten Anthony Maria Postmaisters verlassener Tochter, Tutor vnd Herhab, *samt* gedachten yüngling: Christoff Opiczer goldschmid vor dem Ersamen Ratt erschienen vnd die sache fürgeben, also, wie iczt abgeschribenn stehet, vnd dorhalben diser yüngling Christoff Opiczer freywillig bekennt, das er gancz vnd gar vergenügett sey worden ann seinem geburenden theil, so er am Hausz vnd weingarthen gehabt, vnd vber gibt alle seine gerechtigkeit, die er bysher ann solchen Erbgüthern gehabt, gemelter yunckfrawen Dorotheæ vnd versprochen hat, sie darin auff keynerley weis zuuerhindern, vder zuberwmmern. 1574. Márcz. 19. Nach dem der Ersame weiland herr Wolfgang Wagmer Goldschmidt ym verschinen Jaren eine gewisse Summa gelte den Christoff Oppitzer zugehörig wie oben ynn diesem buch klerlicher verzeichnet ist, bisz zu seines ende genossen vnd vnbezalett gelassen mit samptt dem Interesse, so er daruon zu geben ierlich versprochen: ist nach der teylung dem Christoff Diak seynem aidem auferleggt worden, als einem miterbender, schult ein theyl zu bezalenn. Welches er auch wie wie billich gethann vnd volkomlich heczaltt hatt ynn parem geltt dem gemelten Christoff Opiczer, als nemlich fl. 119, welcher Opiczer personlich vor dem Ersamen Ratt stehende solches freywillig bekenntt, vnd solcher bezalung den obgedachten Christoff Diak vnd seyne erben quit, frey vnd ledig gesprochen wnwiderrufflich. — Márcz. 19. Verschreibung Georg Morgners Scherers gegen dem Christoff Oppiczer Goldtschmidt von wegenn flor. Hundert, so er entlenett hatt vnd ist auff ihrer beyder begeren hierynn aus befel des Ersamen Ratts eingeschriebenn worden zum gedechtnis vnd merer sicherheit wegenn, am freytag vor Letare, welcher gewesen der 19. tag marty 1574. und die verschreibung lautet vonwort zu wort also: Ich Jorg

Morgner bekenn mit dieser meyner handschriefft, das ich vom Erbaren *gesellen* Christoff Opiczzer entphangen hab yn parem geltt flor. hundertt, darauf ich inn ierlich sol Interesse geben flor. 10, versprich im auch solles, wen die Jharzeitt rumb kampt mit grosen dank wiederumb zue henden zuestellen. Die farczeitt soll aber aus sein iemerczue auff ostenn. Hiemit zue besser wrkuntt vnd vorsicherheit meyner handt verfertigt. Kaschau, den 19. Marty im 74 Ihar. Jörg Morgner. Későbbi kézzel utána jegyezve: Solche obgemelte fl. 100 hatt obgedachter Cbristoff Opiczzer hie vor dem herrn Richter vnd Rattherrn vom bemeltenn Jörg Morgner yn parem geltt volkemlich empfangen, vnd derenthalben den Jorg Morgner frey, quit vnd losz gesprochen. Actum am 22. tag Juny Anno 1577.

127. Pataki ötvös Gáspár. 1569. Homonnai Drugeth Ferencz 1569. október hó 28-áról Terebes várából írt levelében arra kéri a kassai tanácsot, keresné meg az ötvösmestereket és czéhmestert, hogy *ethwes Gaspar patakyth* eresztené el hozzá Terebes várába, a hol néminemű drága művet aranyból és drága kövekből akarna csináltatni s ötvös Gáspárt különösen még azért hivatja magához, mivel azt kívánja, hogy az efféle drágamű szeme előtt, ott Terebes várában készüljön, hogy az ő kívánsága szerint ő is hozzá szólhatna, mint s hogyan legyen a mű. Miután ötvös Gáspárt Drugeth már előzetesen felszólította a hozzá való kimenetelre, de ötvös Gáspár azt válaszolta, hogy miután ő a kassai czéhhez tartozik, a mesterek és czéhmester nélkül nem mehet idegen helyre mívelni, most a kassai tanács útján akar hatni a czéhesekre, hogy Gáspárt hozzája eleresszék. Valószínű is, hogy ötvös Gáspárnak megengedték az elmenetelt, mert nevével a kassai ötvösök között többé nem találkozunk. 1569. Okt. 28. Prudentes ac Circumspectes stb. Tű k. erreol akaram megh lelny, hagi *mennymeneo draga Mywet aranbol es draga kewekbeol* akarnek chynaltatlny, melnek megh chynalasara hýwattam wala hozzam *ethwes gaspart patakjth* es myerthog azt kywannam, hagi effele *draga mywet* szemem elcoth itth terebes varaban chýnalna, hagi az en kywansagom szerint enys hozza szolhatnek mynt legjen es mynemeo legjen az myw; w azt monda, hagi myerthogi w az cassay Czehbeol valo, az mesteruok es a czehmesteor hýre nelkwl nem megý azt mywelný; hagi itth mywelhetlne azert kerem ty k. mynt jo szomszedymat, hagi szolna ty k. az mesternoknek ys, w hagi k. engedneýe megh ezt az en barathsagomertth es erreol tennenek jo valazt leweluok altal ennekam es ez mellett irnanak w k. ethweos Gasparnak ys, hagi jewne ide es mywelne itth, mel dolgot en tyk nagjob dologban megh hálálok. Datum in Arce nostra Terebes 28 octobr. 1569. Franciscus drwet de Homonna, comes comittus vngh.

128. Besztercebányai ötvös Welkhy Mátyás. 1570—1580. Polgárjogot 1570-ben nyer. 1580-ban, mint a város első negyedének lakója, már özvegye említettik, tehát ötvös Mátyás vagy ezen év elején, vagy 1579-ben halt meg, egy leánygyermeket, Borbálát, hagyván hátra, a kinek 1590-ben, valószínűleg anyja halála után, a tanács előtt bizonyos örökség miatt ügye van. 1570. FERIA tertia ante Luciae, que fuit dies 12 mensis decembris. *Matthias Welkhy Aurifaber ex Nouisolio* Civitate montana Regia, exhibitis literis natalitatis ius Ciuile ab Inelyto Senatu impetravit. 1577. Actum die 13. szeptemb. *Mathacus Evthwes zoliomi* 7 frtért megveszi *Folgaz* utczában fekvő puszta házhelyet Kwartös Ferencztől, melynek árát eladónak lefizeti. 1578-ban *Mate gulsmít* lakik a város I. negyedében. 1580-ban a város I. negyedében. *Otvös Máténé* neve említettik. 1590. márcz. 22. Barbara, Előtwes Mathes Tochter, sagt das sie ihr Theil am hausz ein geldt empfangen wil, weil das Melczhaus seer bawfellig vnd sie ihr Theil nicht bawen khan.

129. Valentin Müller (Müller, Mülner) Goldschmid von Obermoschen. 1570—1574. Származáshelye a Bajor-Pfalzi Obermoschen község. Kassán 1570-ben oly feltétel alatt nyer polgárjogot, hogy születési bizonyítványát és tanulólevelét utólagosan bemutatni köteles. Ugyanez évi szept. 26-án a tanács egy évet s egy napot tűz ki neki erre határidőül. Az 1570-ik évre esik házassági kísérlete is. Az év folyamán, úgy látszik a nyár derekán, eljegyezte magának Merthen Tuschke (Duschke) bártfai polgár leányát s miután a leány óvatos atyja, mert leendő vejének születése s egyéb körülményei felől alapos tudomást akar szerezni, a bártfai tanács útján felszólíttatja Valten ötvöst, hogy keresztlevelét hozza el e mutassa be, mert különben — mint a bártfaiak levele mondja — *die Braut nicht lassen folgenn*. Méregbe jött erre ötvösünk s november 14-én Kassáról keltezett levelében szenvedélyesen rátámad Merthen Tuschkéra s megírja neki az «ő kurz beschaid vnd schrejbenn»-jét, hogy t. i. «wen er (az apa) sy nicht woltt lossen kummen, so behaldt sy dorth; ich will mich van weint wegen nicht henckenn». Ultimátumképen ő, ki «burger vnd mittwoner der kayserlichenn statt Caschaw, aufgenummen mit aller burgerlichen freyhaitt vnd gerechtigkeit» nem akar tovább is «fantast vnd Spilfogell»-nek tartatni, de «noch zu dem ander Mall sag ich, wenn sy nichtt, wenn sy die zeyt nicht hir ist, wie ich euch geschriben hob ann mein schikenn und holenn, so kan ich sy an beschwerung meiner selen vnd seligkeit wol meydenn, vnd wils auch, so war mir gott helf thuen, bey meinen Treuen vnd reuen . . . Ihr habet ein Kurtt (?) gefunden an mir, esz felett wajth so from, als ich bin, so bész kann ich auch seyn; wenn ich sih, dasz mans so vntreulich mit mir meint, wie ir denn thuett, wenn ichs ja gut deutsch soll sagen. Darauff miget ir mir schreiben oder nicht, so komd ich meinen worten nach, die ich auch zu geschriben hab, oder will keines erlichen gesellen nimmer mehr wortt seyn, dornach wyst auch zu richten, vnd zu halten». Lett-e ezen házasságból valami, vagy sem, azt adatok híján meg nem mondhatjuk. Az előzményeket tekintve azt hisszük, hogy aligha. Az 1572. és 73. években városi senior volt, azonban az utóbbi év szomorú napokat hozott ötvösünkre. Márczius elején több rendbeli

adósság terhe nehezedik reá, sőt ezek miatt fogságba is kerül. A városi börtönben való ülése alatt tesz tilalmat ellene Vas Antal 80 frtnyi tartozás miatt, oly föltétellel, hogy még kezességén se bocsássák ki a börtönből mindaddig, míg neki adósságát meg nem fizeti. Hegovith Boldizsár ugyancsak a börtönben ülő ötvös ellen emeli tilalmát 2 márka és 10 unczia ezüst, 2 arany és egy kis kő miatt, melylyel neki adósa. 1574. szeptemberében már ismét szabad lábon van, mert 7-én fizeti meg a tanács előtt egyik hitelezőjének 10 tallérnyi tartozását. 1570. Am dinstag nach Palmarum. *Valten Miller von Obermossen, ein Goldschmied*, hatt purgerrecht erlangtt vnd sich verbürgt, das er, weyl seine gepurt vnd lehrbriff bringen. Fl. 1. — Szept. 26. *Walten Moller goltschmid* von disenn tag erlangtt ein jar vnd tag das burgerrecht yme fürzuhaltenn. — Ugyanekkor *Falten Godsmid* lakik a város II. negyedében. 1572. Actum 21. Apr. *Valtem Goldschmidt* tilalmat tesz 20 frt adósság miatt ötvös Máténak a kassai határban fekvő szállójére. — Valten Groschl szomszédját tiltja azon építkezéstől, melylyel ez egy tűzfalat lebontani s egy más falat felhúzni akar. 1573. *Walten Mulner Goldschmidt* 38 frtért vett egy szállót a Csermelyben Máté ötvöstől, a kit a városból kitiltottak. Hogy ezt a pénzt lefizette, a bíró előtt igazoltatik. — Márcz. 12. *Wass Antal* adósság miatt tilalmat emel *Valten Myller goldschmidt* házára és szállókertjére. — Márcz. 27. *Was Antal* verbeut den *Valthen Mylner goldschmid* ynn dem Statgefencniss yn herausz nicht frey, auch nicht auff burgschafft zu lassen, so lange er nicht zaltt die fl. 80, so er yme schuldig ist. — Márcz. 31. *Hannes Behem* ann stat vnd yn namen *Balthasaris Zbegowith* verbeutt den *Valthen Mylner goldschmid* ym gefencniss wegen zwey marek sylbers vnd 10 vncz. vnd 2 Ducaten vnd eynen kleynen stayn, so er yme schuldig ist, bis zur beczalung. 1574. Szept. 7. *Valtin Miller* mitburger vnd goldschmid alhie zu Caschau, megfizeti a tanács előtt *Andre Burckhay* von Mospurg nevű egyénnek 10 tallérnyi adósságát.

130. *Ötvös Molnár Pál. 1571—1585.* A tanács által 1571. aug. hó 20-án megejtett vizsgálat során kihallgatott tanúk vallomása alapján konstatáltatott, hogy Somos községbe való *Balás Dyak*, még Czéczey Lénárt kapitány idejében nemes Bácskay Miklósnak szolgálja alárendeltje vala s mint ilyen, feleségül vette Lumniczer Istvánné Borbála asszonynak: *Vrsula* nevű cselédjét s ezen házasságban két fiat, t. i. *Pált* és *Jakabot* nemzette Kassán, a kik jelenleg mindketten ötvösök. A két fiú törvényes származása konstatáltatván, az emlékezés és az igazság bizonyosága czéljából említett napon a város könyvébe jegyeztetni határozatott. Ötvös Pál még csak segéd volt s két évre rá, 1573-ban kap polgárjogot. 1575-ben bepanaszolja debreczeni Jeremiás legényét, azzal vádolván őt, hogy ez tőle aranyat s ezüstöt lopott. Miután bebizonyosodott, hogy Jeremis ezt nem tette, a tanács rágalmozása miatt megbünteti ötvös Pált s utasítja, hogy legényének is kárpótlást nyújtson s vele kiegyezkedjék. (Lásd Jeremiás alatt). 1577-ben újra bajba keveredik. Ötvösünk ugyanis egy Sárvárból (Csalló-köz) való fiatal legénytől 10 frtért egy aranylánczot vásárolt. Kitudódott, hogy a kérdéses láncz nemes Buda Pétertől ellopatott, azért a jún. 28-án megtartott ülésében a tanács kimondja, hogy ötvös Pál a lánczot jogos tulajdonosának visszaadni tartozik, ő maga pedig kárpótlást azon keressen, a kitől vette. Ezenkívül fizessen 10 frtnyi bírságot azért, hogy a czéhmester tudta és akarata nélkül vette meg a lánczot. Továbbá tegyen esküt, hogy a lánczból semmit sem dolgozott fel («das er nichts von der Ketten verarbeith hatt»), de ezen eskü alól Buda Péter őt — megegyezésük szerint — fel is menteti. 1581-ben Kassáról, a hol minden valószínűség szerint újabb bajba keveredik, mert csak ötvös Mihály és ötvös Lőrincz kezességén marad szabadon, ötvösünk eltűnik. Maguk a kezések sem igen tudják, hová lett s okt. 22-én kéri a tanácsot, leltározassák meg a holmiját. De ötvös Pál nem sokáig maradt távol. Deczember 1-én már újra Kassán találjuk, a hol még 1585-ben is az adózó polgárok között szerepel. 1573. Okt. 28. *Paulus Molnar Aurifaber* est in consortium iuris & libertatis Civitatis huius solenniter, et productis literis Natalitys, receptus. 1575. Jún. 16. *Osgioni Lőrincz* tilalmat teszen *Paul Goldschmidnél* egy párta övre (Parthengürtel), melyet *Zeoloy Chyzar Balas* elzalogosított. 1577. Máj. 28. *Paulus cötvös* tilalmat tesz *Kádas Máté* javaira 25 frt adósság miatt. — Okt. 12. Tiltja ötvös Péter borait. 1578. Júl. 1. *Paulus Eottwes* inhibet N. relictam *Martini Gombketheo*, ne faciat vnum canale per quod aqua ducitur in ipsius domum. — Szept. 15. Tiltja 36 frt adósság miatt *Tarczali Pétert* szállójének leszüretelésétől (vindemiationem). 1579. Tilalmat teszen 2 frt és 16 s^z adósság miatt *Santha Zsófia* asszony vásznára. — Vérrokonság alapján tiltja *Gombkethev Jakab* azon házat, a melyet ez *Gazdagnénak* eladott. — Ez évben a város III. fertályában találtatott nála: kassai bor 4 kupával, vidéki bor 2 kupával. 1580. Mint vérrokon tiltja azon házat, melyet *Chyisar Jakab Poztoweró Mihály*tól vett. — Ez évben van 1 kupa kassai bora. 1581. Okt. 22. *Michæel Eottwes* undt *Laurentius Eottwes* wegen des *Paul Eöttwes*, für den sie burg werden, ihne zuestellen zum Rechten wegen des *Rathern* vnd können ihn nicht bekommen, den er is davon. Begern einen Rath vndt vorschriff, man soll schreiben, auch des *Pauls* sachen inwentiren lassen. — Decz. 1. *Ettwesch Paul* önönmagánál emel tilalmat *Zabo* 10 frtjára. — Decz. 18. *Eöttwes Pál* tilalmat emel önönmagánál *Barbel Ambrus* ezüstkapcsaira. 1585. Eötvös Pál, mint a város II. negyedében lakó polgár szerepel az adólajstromokban.

131. *Ötvös Molnár Jakab. 1571.* Az előbbinek testvére. A származásuk kiderítése czéljából 1571. aug. 20-án megejtett nyomozás alkalmával *Jakab* mint ötvöslegény dolgozhatott Kassán.

132. *Ötvös Dániel. 1571—1574.* Székesfehérvári ötvös György, kassai ötvösmesternek fia. Polgárjogot 1571-ben nyervén, mint kassai ötvös 1574-ig szerepel az aktákban. Ekkor már neje, *Zsófia* említettetik, bizonyos tehát, hogy ötvös *Dániel* vagy 1573. végén, vagy az 1574. év elején hunyt el. 1571. Die 6. July. *Daniel Aurifaber*

filius pruidi quondam Georgy Ewthwes de Alba Regali, ius Ciuitatis est consecutus. — Szept. 21. *Daniel Eothues* tilalmat teszen Nagyzayo Gergelnek a malomutczában fekvő házára fl. (üres) és 20 $\frac{1}{2}$ adósság miatt törvényt napig. — Ugyanő tilalmat tesz Zabó Benedictnél a forgácsutczában egy «Styrckel»-re. 1573. Tilalmat teszen Zabó Antal atyjánál azon szántóföldre, melyet ez Almaschy Ferencztől vett, hogy azt művelhesse. — Kalmár Györggyel együtt tilalmat teszen Zabó Kristóf házára és minden javára. 1574. A város negyedik fertályában lakó *Daniel goltsmydin* említettik, kinek 8 kupa kassai bora van. Ugyanezen évben Zsófia asszony, Daniel ötvös felesége, Blasius ötvössel (lásd ott!) egy örökségnél szerepel.

133. Ötvös Klein (Kis) Tóbiás. 1572—1575. Kis ötvös Jánosnak Lypsky Dorottyától származó fia, ötvös Raguelnek édes testvére. Polgárjogot 1575. decz. havában nyer, de 1572-ben már Kassán lakik, mert Raguel nevű fivérével jelen van nővére: özv. Gréger Goldschmidtné, jelenleg férjezett Schlappelmauszne házának eladásánál. 1572. Jelen van nővére házának eladásánál. 1575. Actum die 8. february. *Tobias Goldtschmidt* tut verbott beim herrn Richter: Jacob Grothker, auff des Zalana Matthe von S. Istwan 2 Ring, so yme der Georg Purger seliger verseczt hatte vmb fl. 7 $\frac{1}{2}$ 50. — Decz. 13. *Tobias Klein, des Hannes weilend Goldtschmids son,* hat burgerrecht erlangtt.

134. Ötvös Klein (Kis) Raguel. 1572—1577. Ötvös Kis Jánosnak Lypsky Dorottyától származó fia, ötvös Tóbiásnak édes testvére, Polgárjogot 1575-ben nyer, de 1572-ben már Kassán tartózkodik, mert Tóbiással együtt jelen van egy adás-vevésnél. 1575-ben kell megosztoznia Tóbiás és Raphael fivéréivel az anyjukról rájuk maradt táljai szőlőn, a melyre a táljai bíró határnapot is kitézett vala, de azon csak Raguel maga jelent meg s így az osztozás meg nem történhetett. 1576-ban saját sógora vádolja borhamisítással, de a vád igaztalannak bizonyúl. 1577. okt. elején Raguel ötvös nincs az élők között, mert 13-án már *néhainak* nevezik a feljegyzések. 1575. Márcz, 29-én a táljai bíró a tanácssal egyetemben okmányilag igazolja, hogy Kassán lakozó «tiszteességbeli *Raguel* uramnak és az ő két atyafiának hagytuk wala egy napot», hogy mindhárman itt legyenek, hogy megosztozzanak a táljai hegyen levő szőlőjükkel. Raguel lejött s három napig várt atyafaira, de ezek figyelembe nem véve a meghagyást, le nem mentek Tályára. Azért az atyafiak: Raphael és Thobias, «tartozzanak ez Raguel uramnak, hogy minden költségét és fáradságát és az mit az lovaival is költött» megtéríteni, s hogy ha «ez Raguel uramnak valami dolga wolt wolna otthon az varoson», tehát cselekedje azt a kassai tanács, «hogy sem az ő atyafiai, sem kegmtetek ő reája ne nehezteljen és semmi igazsága meg ne fogyjon, mert ő igazsága mellett járt itt ala és az ő atyafiai miatt wolt mulatsaga». 1575. Actum am 10. tag May. *Raguel Kleyn, Hannws Goldtschmidts seligenn son,* hatt purgerrecht erlangtt. 1576. Decz. 9. *Kis Raguel ötvöst,* kassai polgárt, az ő sógora és kassai polgár: Vildman Sándor, azzal vádolta a kassai tanács előtt, hogy Raguel ötvös Tályán a bordézsával nem igazán cselekedett volna és pecsét nélkül vitte volna el borait, melyeket megvizetett. A táljai főbíró az egész tanácssal egyetemben 1576. decz. 9-én tanúvallomások alapján okmányilag igazolja, hogy Raguel ötvös «igazan meg dez malt, peczetett kert, az mykor elwytte az bort es tyzta bortt wytt inet Thalliarol ell, nem wyzesszte meg». 1577. Okt. 12. Ötvös Kis Mihály tilalmat teszen *Rado ötvösnél* 1 kupa borra. — Okt. 13. Eufrozina asszony, Conrad Schenkel meghagyott özvegye, tilalmat teszen «*auf Rado Goldschmids saligen*» fél kupa borára.

135. Ötvös György. 1572—1573. Máté ötvösnek legénye volt. Az 1572. évi pör alkalmával kiderítettett, hogy ennek nejét több ízben megszeplősítette, a miért is első sorban az ötvösczéh minden munkájától eltiltotta, a városi tanács pedig 1573. febr. 27-én hozott végzésével a város elhagyására itélé, azzal a megtoldással, hogy ha ötvös György abba valaha vissza találna térni, a feje vétetik. Ötvös György, Máté ötvössel együtt, már a következő napon elhagyta a várost, magával vivén minden ingó vagyonát. Mielőtt meghozatott volna ellene az ítélet, január 5-én kérelemmel járul a tanács elé, hogy engedjék el büntetését: Georgius Aurifaber quis rem habuit cum Helena quondam vxore Mathæi Aurifabri it quod probatum est sufficienter et ipse quoque non posuit negare sed tantum propter Deum veniam petivit et graciám sibi fieri. Nam Helena ob adulterium commissum jam sub mersa est in aqua jure mediante; debet juxta cognitionem cehæ extra Magisterium (?) esse, quod sufficiens causa est huius eiectionis. A tanács erre azt válaszolja, hogy ha renoválva leszen az új tanács, akkor jelenjen meg a kérelmező Máté ötvössel együtt, azonban siker nélkül jártak el, mert — mint tudjuk — az új tanács mindkettőjüket a város elhagyására utasítá. Ötvös György azonban nem sokáig volt távol Kassától. A városi jegyzőkönyvek már 1575. április 22-én egy újabb kihágás kapcsán, ismét mint kassai lakosról beszélnek róla: Eötvös György, mondja a jegyzőkönyv, ki az előbbeni években házasságtörés miatt kiutasított, azóta a király kegyelméből teljes bűnbocsánatot nyert, Kovács Mihályt, midőn Ujfaluból Kassára jött, minden ok nélkül megsebesítette. Kovács Mihály ugyan nem kívánta az ötvös megbüntetését, azonban a tanács vérontás miatt 10 frttal bünteti s azonkívül utasítja, hogy Kovácsnak fájdalomdíjat fizessen s ha ezután még valakit szóval vagy tettel megbánt, feje vétessék. Neve többé ezután elő nem fordul a kassai jegyzőkönyvekben.

136. Szegedi ötvös Tamás. 1572—1599. Szegedi előkelő — nemesi — házból származó ötvös. Miután már 1572-ben a tanács valami kihágásért 6 frtnyi birsággal sújtja, világos, hogy kassai szereplése már előbből datálendő. Úgy tetszik, ötvös Tamás 1572-ben Kassán már régi polgár s valami kihágásért polgár-

jogát elvesztette, melyet 1576. február 10-én újból visszanyer. 1586-ban a czéhnek régi, 1476-ból származó s jelenleg a kassai múzeumban őrzött pecsétlőjét a czéh átigazíttatja, s úgy látszik az eddig csupán egy kerek lemezt képező pecsétlőhöz oly nyelet készített, mely az 1584-ben Váradi János által metszett pecsétlő nyelével azonos. A pecsétlő kerek lapja s a nyél közötti gyűrűn bevésve látjuk az átalakítás esztendejét, mely ANNO DOMINI 1586. felirattal van jelezve. A két első szó között a következő monogrammm foglalván helyet

bizonyos, hogy ezen jegy vagy magát az átalakítást végzett művészt, vagy azt a czéh-mestert jelzi, a kinek idejében az átalakítás eszközöltetett. A monogrammm betűi csakis Szegedi ötvös Tamás nevével (Thomas Zegedi Aurifaber) rejthetik magukban s valóban, ő 1586-ban tényleg czéhmester s lehet, hogy a pecsétlő átigazítása is az ő munkája. Bármiként legyen is a dolog, annyi bizonyos, hogy a fentebbi monogrammot ő használta. Mint *czéhmester* okmányokkal pontosan kimutathatóan 1585., 1586., 1587. és 1590-ben működött az ötvösczéhben, da valószínű, hogy több éven át — melyről adataink nincsenek — viselte ezt a tisztséget. 1587-ben ismét 10 frtnyi pénzbírsággal sújtja a tanács «des Rattgebens halben dem Tarczay Pál». Kár, hogy ezt a «tanácsadást» részletesen nem ismerjük. 1594. ápr. 2-án Forgách G. özvegye, Perényi Margit asszony Nádasdról panaszszal s kérelemmel fordul a kassai tanácshoz. Még ura életében — írja nevezett úrnő — a generális s több úrból álló társaság Nádasdon mulatván, ugyanakkor egy csészeszabású kupa veszett el a sokaság között. Kitudódott, hogy a kupát azon inas lopta el, a ki boldogult Forgách körül forgolódott s hogy az inas e kupát bevitte Kassára s itt ötvös Tamásnak nagyolcsón eladta, holott ötvös Tamás meggondolhatta volna, hogy a kupa nem igaz marhája az inasnak. Perényi Margit a szóban forgó kupát kerestetvén, tényleg meg is találta ötvös Tamásnál s most arra kéri a tanácsot, adassa az ötvössel beküldött szolgálja kezeihez ellopott tárgyát, ötvös Tamás pedig, ha efféle lopott tárgyat megvett, tűrje kárát. Családi viszonyai felől annyi ismeretes, hogy mostoha fia, István, «Steffan Kurschner wagner, a kit születése után Eötvös Istvánnak is neveztek» — néhai Steffan Kirschnernek fia volt. Így tehát látnivaló, hogy ötvös Tamás nőül özv. Kirschner Istvánnét bírta. Ötvös István, 1599. szeptember elején már nincsen az élők között, mert ez időtől fogva 1619-ig mindenütt özevegy szerepel kisebb jelentőségű perekben, részint mint tilalmat tevő, részint mint tilalmat szenvedő fél. A másik gyermeke, Dorkó néven említették s 1634-ben Kalmár Györgynek a felesége. Ötvös Tamás halála után e két gyermek egyenlően osztozott meg a zombori *Kerekmegy* nevű hegyen fekvő szőlőn. 1572. Feria sexta ante dnicam Reminiscere. *Thomas Aurifaber* pro mulcta (fizet) fl. 6. 1576. Die 10. February. *Thomas Ewthuesius* Civile consecutus est. 1578-ban *Ettvos Tamás* lakik a város IV. fertályában s van 2 kupa kassai bora. 1579. Ugyanott lakik. 1580. A IV. fertályban van 8 kupa vidéki bora. Mint inquilinus lakik nála: Ach Tamás. 1581. Márcz. 3. *Ötvös Tamás* tilalmat teszen Sedy Mátyásné azon javaira, melyeket az ő nála elzálogosított, 24 frt házbér miatt. — Jún. 20. Mint szomszéd Merten Venczel bírón egy szántóföldet keres. 1587-ben mint a IV. fertályban lakó polgár említették. — Jan. 14. *Eötvös Tamás* mint ötvös *czéhmester* a czéh nevében 47 frt miatt tilalmat tesz *Daniel Goldschmidt* azon ezüstjére, melyet a czéh a czéhládájában őriz. — Jún. 11. *Eottvos Thomas* bit vmb Enderung seiner aufgelegten straff, er arbeit sich 4 fl. Item begert auch die composition zwischen ihme vnd seinen Stieff Sohn: Istók ein junger gesellen in gemeiner Stadt protocol ein zu schreiben. *Rp. Amp. Sen.* Auf des Suplication bit und beger lest man ihme an das aufgelegten Straff 2 fl. nach, vnd er sol die 8 fl. geben. Was aber die Composition vnd vertragen wegen der Erbschaft zwischen ihme vnd seinen Stieffsohn belanget, kan solche itzundt in das Protocolon nit engeleitt werden, sondern soll er schriftlich bei sich behalten. — Szept. 3. A bíró tudtával és beleegyezésével elcseréli Varga Jánossal egyik szántóföldjét s még rá is fizet neki 29 frtot. 1588. Decz. 20. Mint tanú esküt tesz egy bűnyügyben. 1590. Ötvös Tamás tilalmat teszen Búza Istvánnak egy kötél szántóföldjére. — Ebben az évben az ötvös czéhnél *czéhmester*. 1591. Albert Diak Saros War-megy Notorius konyorge: Miwel hogy az Dezpót *Öwös Tamaswal* az Wr elot megh bekelet, ő kgek is meghmaradnak az bekeles mellet. Melynek az Wrak engedtek. 1592. Júl. végén Bakoni Istvan begert der sach des vorboths, so er auff den Schewer den Nyreo Pal und seint freund vorkaufft gethan hatt. A tanács a következő sententiát hozza: *Eotweos Tamas* soll die Schewer erhalten hac conditione, das er ein Schewer lasz bleiben vnd bawen vnd keinen garten; wofer aber hinfort dasselbige verkaufft soll werden, soll der Bakony Estwan von andern dartzue gerechtheit haben etc. 1594. Ápr. 2-án Forgách G. özvegye Perényi Margit Nádasdról írja a kassai tanácsnak: Circumspecti ac Prudentis etc. Ti kegt akarom tudasara adnom, ez el mult wdeokben az en zegenj megholt uram eleteben, generalis uram teobb vrakkal egetemben mykoron hazamhoz jeottenek volna Nadasdra, vgyanakkor *egy cheze zabasu kupankath* az sokasag keozeott el loptak vala. Megbeczuluen oljan feo vraknak hazunknal valo leteleket, akkor csak hallgatassal mulattuk el karunkat. Mostan mentunk byzonosan vegere, hogy magunk inasa egy, ky az zegeny uram környül forgodth, lopta volt el az kupat, *mely kupat mykoron az inas vytt volna Cassara, ugyan az Cassan Eotuess Tamas nagy olczon meguoth az inastul*, melyet meggondol-

hatott volna az jámbor, hogj nem igaz marhaja volt az inasnak. *En azért az en ellopott marhamat az kgtek varossaba lakozo Evtueos Tamassal talaltattam meg.* Im bekuldtem egy zolgamat erette; kerem kegt, mynt jo zomzed uramot, megertven az igassagot, az en megtalalt kupamoth, melyet en tulem gonozul elvyttek es loptak, adassa meg Evtueos Tamassal es adassa ky ezen leuelviveo zolgam kezehez, Istuan deak kezehez; az jámbor Eothueos Tamas, ha ez fele lopott marhat neguoth, turye karath, mert myhelt ilyen olezon neky adott, ottan tudhatta, hogy az inasnak nem igaz marhaya. Jzentem keknek az en zolgamtul, Istuan deaktul, zonal is, hygye meg zauat. Ki. Isten megtartsa stb. Datum Nadasd, 2. die Aprilis. Anno 1594. *Margareta Perenj*, relicta mag. quond. D. *Gregorj Forgacz*. 1595. Nobilis Thomas Aurifaber Zegedy, ciuis huius Ciuitatis Cassoviensis Thomam quendam Literatum Tyrnauensem caram senatu furti accusabat, quod vesperi in collam suam vinariam clam irrepserit et pyxdem quondam conseruatoriam una cum pecunia ibi recondita suffuratus sit. Verum cum nullis id indicys aut testimonys comprobare potuisset, praefactus etiam Thomas literatus Tyrnaviensis innocentium suam in super de sententia senatus iuramento docuisset Aurifaber poena stomagy mulctatus et accusatus innocens pronunciatu est. 1596. Máj. 27. *Ötvös Tamás* tilalmat tesz Barbel György javaira. — Okt. 25. Tiltja Benjamin Kaufman összes javait 64 frt miatt. 1597. Okt. 10. Egy pörben hit alatt tanúskodik. 1598. Tilalmat teszen mint szomszéd Meszta György azon szántóföldjére, melyet ez Dewaj Péter Deáknétól vett. — Ezen évben a város IV. fertályában az adólajstromokban: Rest Anno: 1597. fl. 6., a melyre most fizet 3 frtot. 1599. Szept. 5. *Ötvös Tamásné* tilalmat teszen Golopi István összes javaira 100 frt adósság miatt. Ezen évtől 1619-ig az özvegy több tilalomban szerepel.

137. *Técsői ötvös Vasváry György*. 1574. Polgárjogot 1571. decz. 4-én nyer, mely alkalommal feljegyeztetik róla, hogy a mármarosmegyei Técső községben lakó Vasváry István fia. 1571. Die 4. Decembris. *Georgius Aurifaber de Techo* ex Marmarusio, filius Stephani Waswary, ius Ciuile consecutus est.

138. *Ötvös Ábrahám*. 1574. Mint mivelő segéd dolgozott *ötvös Kis Mihálynál*, a hol szeptember havában megbetegedett s mint beteg, munkára képtelen ellen első sorban gazdája tett tilalmat, minden javát arresztáltatván. Szept. 21-én Wass Berta emel ellene tilalmat 3 márka ezüst és 6 arany miatt, melyet neki adott át művelés végett, Mathias Kurteos pedig 5 frt miatt tiltja összes ingó s ingatlan javait. Deczember 3-án végre Sara Miklós Tolcsváról emel tilalmat Ábrahám gazdája, ötvös Mihály ellen 3 márka minus 5¹/₂ pisetum ezüstért «pro Abrahamo Aurifabro». Az Ábrahám után megmaradt javakat, melyekről a megboldogult annak idejében végrendeletet tőn, 1575. márcz. 7-én debreczeni Nagy Balás a kassai főbíróhoz irt alább következő levele által reclamálja. A levélből egyszersmint kitünik, hogy ötvös Ábrahám Nagy Balás debreczeni főbírónak mostoha fia volt. A levél ez: Prudentes stb. Ez nemel nap egy fiunk, ki ennekem mustoha fiam vala, gazdam asszonynak edes magzattia: *Ötveös Abraham*, holt meg *Eoutös Mihálnak* Kassan, klnek tawaly esztendei főbíróságomban csak készpénzt másfélszáz frtot adtam, anélkül egyéb marháját, subáját, ruháját es egyebet. Mely dologra en procuratorúl vallottam ez itt való Nagy Pétert, ki most ott legyen s meg hagytam neki, hogy az testamentum levelet elő kérje, mert. . . . hogy testamentumot tött. Az édes anyja, ki en feleségem . . . . akarja, hogy az ő gyermeke jószágá ne maradjon idegen kéznél. Azért a Nagy Pétert ez dologban mostan procuratornak valljuk feleségemmel egyetemben és kívánjuk elő az testámentumlevelet ty kmetok adassa elő. . . . mert a mi vagyon, minket illetve inkább, hogy mint idegent stb. Datum Debreczen 7. marty, 1575. Nagy Balás Debreczenj.

139. *Gyulai ötvös Dávid*. 1574. Mint ötvöslegény működhetett 1574-ben Kassán, mert az alább egész terjedelmében közölt tilalmat *személyesen* teszi, nem fordulván abban elő az «anstatt und in namen» kifejezés, mely mindannyiszor használtatik, valahányszor a tilalmat tevő félt mások helyettesítik. 1574. Okt. 18. *David von Gyula, ein Goldschmidtgesel*, tut ein verbot auff des N. Bornemisza von Pesth seine gutter, so er Bornemisza bey den Thar Janos alhie eingelegt hatt, bis zum Rechten. Actum cum scitu domini Judicis. Am 18. tag octob.

140. *Ötvös Ambrus*. 1575–1600. Kassai születésű. Polgárjogot 1575. július 1-én nyer s nőül veszi Meszty Mihály kassai polgár leányát. 1578-tól 86-ig kisebb tilalmakat tesznek nála a műveltetésbe beadott ezüstre, vagy a megművelt, elzálogosított tárgyakra: Komorochi Kalmár Kistóf egy övet, Debreczeni István 4 márka ezüstöt követel rajta, illetve ötvös Péterén, 1586-ban azonban egy nagyobb szabású s az állapotokat jellemző pörével találkozunk. Jász Mátyás írásban emel a tanács előtt ötvös Ambrusra panaszt 20 arany és 2 márka s 12 nehezék ezüst miatt, melyet neki művelésbe adott. Jász Mátyás általánosságban panaszkodik az ötvösök visszaélése ellen s valóban helyesen mondja, hogy ha «valamely jámbor beadja marháját házokba, örömet fogadják be fizetésért; annakutána sok törvénnyel s költséggel kell hozzá jutni». Jász M. panaszlevelében megemlíti, hogy ötvös Ambrus azon időben, midőn aranyait s ezüstjét reá bizta, «*purgelejtes ember*», vagyis kassai polgár volt. Nyilvánvaló tehát, hogy a jelen pör folyamatán, nevezetesen a levélnek a tanács által 1586. decz. 9-én történt tárgyalásakor, ötvös Ambrus meg volt fosztva polgárjogától. S csakugyan egy 1588. júl. 26-áról kelt feljegyzésben megtaláljuk, hogy a polgárjogot «wiederumb» megadták neki, de hogy miért fosztották meg tőle előzetesen, annak okát nem találjuk. Jász Mátyás panaszlevelében arra kéri a tanácsot, hogy vagy szolgáltatassák ki neki ötvös Ambrust, avagy marhájának ára erejéig elégíttessék ki a házából. A tanács határozottan kijelenti, hogy ötvös Ambrust Jász Mátyásnak ki nem adja, de kára becsültessék a házára. Maga ötvös

Ambrus az ezüstmarha átvételét nem tagadja, de bővebb választ akkor ígér adni, ha egészséges leszen. Ötvös Ambrust egész szereplése alatt az adósságok s tilalmak súlyos terhei nyomták. Az okmányok apróbb följegyzései nagy összegű tartozásokról referálnak s a hitelezők által sokat zaklatott férfiú 1588. szept. 8-án arra kéri a tanácsot, engedne neki a tanács 3—4 esztendő adósságai lefizetésére. Fizessen, a kinek adós! — volt reá a tanács felelete. Viszont ő neki is vannak adósai. A többi között egy Meszti György nevű egyén — talán sógora — 515 frtjával tartozik s úgy egyezkedik vele, hogy megkínálja 100 frt értékű ezüstmarhával, 300 frt erejéig pedig Bécsből posztót ígér neki hozni. Kedvezőtlen anyagi helyzetének illusztrálására legilletékesebb a városi adókönyv. Az ebben foglalt kimutatás szerint ötvös Ambrus az 1580., 1594—96. évekre összesen 36 frt 33 denár adóval marad restantiában. Ez utóbbi évben összesített adóhátraléka, az 1592—95. évekről kitett 84 frt 13¹/₂ denárt.*) Első feleségének halála után özvegy Nagy Jánosné, Margit asszonyt, vette nőül. Az asszonynak 1600. november végén tett végrendeletéből kiderül, hogy egy János nevű fia volt, ki ötvösinként mostohaatyjánál tanult. A testámentum idevágó rendelkezései szerint az ötvös Ambrusné után megmaradt javak részben a férj, részben ezen fiú között osztatnak meg. Ötvös Ambrusnak első nejétől származó leányát ifjú Erszéngyártó György vette feleségül. 1575. Die primo mensis July. *Ambrosius Eothues, hic natus frater Paulo Barbitonsoris, ius Ciuile consequutus est.* — *Eotwess Ambrus* tilalmat teszen a Chuka János schuster által Kalmar Galnak eladott szántóföldre. 1578. Febr. 27. Komorochi Kalmár Kristóf tilalmat tesz «auf ein girtel, so der Zabo Martonin zugehörig, iczt aber die *Evtues Ambrosin* in seiner macht hatt». — Máj. 17. *Ambrosius Ewtues* inhihet cingulum argenteum muliebram, quod Marthinus Tebel a se utunque rogando consecutus habet. — Lakik a város IV. fertályában s van nála: kassai bor 1¹/₂, vidéki bor 3¹/₂ kupával, 1579. Lakik a IV. fertályban. 1580. A IV. fertályban találtatik nála 1¹/₂ kupa kassai bor. 1581. Febr. 16. A tanácstól 12 öl építésre való gerendákat kér. — 1585. Máj. 24. Stephanus Debreczinensis agit contra *Ambrosium Eöttues* ratione 4 marcarum argenti, quas *Petro Aurifabro* elaborandum dederat, pro vero non factum ac licet in Cheha super hoc deliberatio facta fuerat ut ipsum contentare aut argento aut pecunia idipsum *Ambrosium Eöttves* aresto in hibusse in debiti 24. Augusti Anno 8%. — Máj. 31. Stephanus Debreczenj inscriptis proponit accusationem adversus *Ambrosium Eöttves* et uxorem ipsius, quod inhiuerint 4 marcas argenti, quas dedit elaborandas *Petro Eöttves*. 1586. Márcz. 26. Ötvös Ambrus kéri a tanácsot, bocsátaná ki a fogságból Zabó Jánost *R. Amp. Senat.* Zabó János üljön fogságban a legközelebbi péntekig. — Decz. 9. Mathias Jaz klagt schriftlich an den *Eöttues Ambrus* wegen 20 dukaten 2 mark 12 nesség silber, die er ihme zuthan schuldig, der wegen in auff sein haus vorwiesen daraus begert er bezalt zu werden, oder man soll ihme den schuldner in die hende geben, ober sich wol ein Edelman wundt, so ist er doch damals ein Burger gewesen, als er solches empfangen. *Amp: Sen. Con.* In die hende kan man ihme die perszon nit geben, ist aber etwas am Haus vorhanden, soll ez dem Jaz geschazet werden. Man schibt ihme: Ambrus, die klag, oder, das er selb erscheint. Gibt Ambrusch zur antwort, so bald er gesundt wirdt, will er andtworth geben, Laugnet das silber nit. — Jaz Mátyás panaszeleve: Zolgalathomath aianlom kegielmeteknek minth tiztelendeo Vraimnak. Ketteknek nilvan nagion, ennekem minemio dolgaim wolthanak kettek elleoth az en gazdamal: *Eothweos Ambrussal*, kiben mind Anny Ideotül fogvais mind denikipen . . . uigh, azyrth mostannis kirem ketteketh, hogj az kettek johire newyrth efele embereketh ne nagion zabad akarratiokon; *walamelly jambor be agia marhaiath hazokban, eoreomest fogagiak be fizetiserth, annakuthana sok teorwiniel keolczigel kel hoza jüthny, vagj keolczion fel kirik sok eskuissekel pinzith, ha megh nem eligitheti adossath* nemes emberre lezen, bator nemes ember volna laknak nemes wduaraban, hizem meglatthua, ha ky winne akor hazához marhaiath; efele embereketh warossabanis nem kellene tartany ketteknek; egik kezdi, az beontetlen marad, azon anin viznek peldat rula, hogj keozeonsigeskipen zaal Istennek haragia az warosra, lelne modoth kettek aban, hogj adna megj az enimeth; *meg huz Araniom wagion nala. Ismeth keth gira tizenketh nehezik ezüsteoth attam wolt miuclny, aztis nem tudom hova tetthe*, akor Cassaj *purgelejtes* ember üolth, mikor en rea biztam marhamath, vgian Igaz kivansag is az, hogj ha itth weztegetthe el az enymeth, Itth lakollikis Jretthe, egiebek is tomullionak rajtha, ha eo nem tomulth mason. Enekem hazatth vallottha petetes leweleben, kitth Imar egj nihanzor tiltottam is, engem bator abul elyithene megj Kettek. Enekem nem szeksigh sok bezedel banthany ketteketh; Isten üthan az sok jambor azyrth walaztottha ketteketh az waros feo gondviseleoifül, hogj eoketys oltalmoza kettek, az beontetlen karth ne wallion; mas emberrirth en nem lehetek mindenkor itth, miwel kiualtkipen most sok hirek uannak az . . . Ideoben, kik miatt az eo felsige zolgalattiath en sem tawoztatatom. Ketteketeol jo walazt warok. zolgal ketteknek: *Jaz Matthias*. 1587. Szept. 16. Ötvös István tilalmat tesz *Ötvös Ambrus* házára, «was seiner schwiger Mutter theil belangt, dasz niemand darzu greiffe». — Szept. 17. Erseg Georg tilalmat tesz *Ötvös Ambrus* házára s udvarára, hogy azt fel ne osztthassák, a mig neki a 100 frtját ki nem adja, előbb azonban a város 80 frtja veendő ki belőle. 1588. Jan. 11. Miklós deak zakmari tilalmat teszen *ötvös Ambrus* házára 332 frt miatt. — Júl. 26. Dem *Eöttves Ambrus* ist das benumene burgerrecht von ein Ers. W. Rath wiederumb vergünt worden. Actum 26. July. — Szept. 8. *Eöttwes Ambrus* (kéri a tanácsot) wölle im ein, 3 oder 4 Jahr frist geben, die schulden zu zahlen. *Rp. Sen.* Solvat quod debet. 1589. *Ötvös Ambrus*

*) Kassai levélt. No 19317.

tilalmat teszen Warga Mihály javaira, «welche von Mütterlichen erbthail im betreffen thuen, auf fl 500». 1590. Febr. 27. Eötvös Ambrus sucht an den Wasaros Marton ein becher, den Er ym geben batt. (Tanúk meg nem jelenvén e tárgyban, az ügy elhalasztatik). — Júl. 10. Meszty Györgyön 500 frton felül adósságot keres. 1591. Jan. 7. 48 frt miatt tiltja Warga Mihály javait. — Márcz. 5. Cziriak Balás 10 frt adósság miatt tilalmat teszen Németh Albertnél. — Jún. 17. Eötvös Ambrus 10 frt birság terhe alatt tilalmat emel, hogy Meztj Jeörg mindaddig el ne utazhassék, a mig ki nem egyeznek. — Aug. 27. Ötvös Ambrus wider Georgium Meszty für einen Ersamen Rath erschienen, clagende, wie ime gemelter Meszty 515 fl schuldig gewesen, vor welche schuld, mit vor wissen des H. Richters, in beywesen ettlicher vorordneten Pershonen, er mir pro 300 fl Tuch von Wien zuebringen vnd in eo valore ime hier zur Caschaw vor die bemelte schuld zuegeben zuuersagt, er auch darmiet zuefrieden worden, vnd bey diesem Contract verplieben. Welchen weil Meszty Giörgy nicht gehalten, er, Clager, auch hinfüro auff zuestosen vnd die obgenante gantze summa ime zuerlegen rechtlich begeret. Hierauff sich bedagter entschuldiget mit Vermeldung, wie er clägern durch seinen bruderen, Mezty Ferencz, pro 100 fl silber geschmeidt, darneben auch Tuch bisz auff 300 fl laut des zwischen inen bestehenden contracts antragen lassen, cläger aber es nicht annemen wollen. — E miatt a tanács meghagyja nekik, hogy maradjanak meg eredeti pactumuk mellett s cselekedjenek a szerint s Meszty tartozik 300 frt ára posztót Bécsből hozni s felperesnek átadni. 1592. Jún. 28. Eötvös Ambrus jelenti a tanácsnak, hogy neki Meszty Jeörg 515 frtjával volt adósa, melyet 300 frtra engedett le. Miután azonban adósa a kikötött feltételeket be nem tartotta s neki e 300 frtot sem tette le, most az egész 515 frtot követeli rajta. 1593. Márcz. 20. Tilalmat teszen Katona Mátyásné külvárosi házára. 1595. Jún. 30. Ötvös Ambrus tiltja ötvös Istvánt háza építésétől. 1597. Apr. 30. Ötvös Ambrus 7½ frt miatt tilalmat teszen Johannes Thomas Canoba, Medicij Cæsar. Mttis összes javaira stb. — A következő 1598. ápr. 18-áig harminczadban adós 74 denárral. 1598. Ötvös Ambrus tilalmat teszen Meszty Mihálynak Meszty Georgnál lévő 44 frtjára. — Szent-Györgynapi adószedéskor ötvös Ambrus háza adóban fizet 1 frtot. 1599. Adókönyv: Eötvösch Ambrus Rest von Ao 80 bisz 94. fl 31. — Ao 95. fl 1 s 33. — Ao 96. fl 2. — Ao 94. fl 2. Thuet: fl 36 s 33. 1600. Febr. 10. Ersingiartho Georg der Junge (tilalmat tesz) auf seines Weibes theil Eotwös Ambrosen Tochter, bei der Simonin Barbel vnd bej Tüdetalpo Marton. — Ultima Die Novembris. Az mi Nemes es tisztölendő Biro urunk ó kegielme Menihart Rainert parancsolattiból mi Fainar Janos, Trucz Lukacs, Stekkeli Jakab, Toldi Marton voltunk az Ötűös Ambrusne Margit aszoni testamentomanak megh halgatasan az mint köüetközük. Én Margit aszoni ki mostan az en testemben beteg ember vagiok, de az en esemben es elmemben eppen uagiok, azert az en lelkemet aianlom az en Terömtő Istenemnek kegielmeben az Attianak Fiunak es Szent leleknek az egy bizoni örök Istennek, az en testemet hagiom penig tisztósseggel az földnek giomraban be tetetni. A mi keues iouaim it ez vilagon ennekem vadnak az en uramtól, Nagy Janostól, ennekem es az en fiannak, Janosnak, marattanak, akar allok s akar ingok legienek, azokat en mind ide hoztam es az en uramnak Ötűös Ambrusnak az ó kezeben attam es ideig penig abból eltünk, azt költöttük es semmiüel együt keresettel azokat megh nem többítettük. Az en penzemnek sommaia mit tenne azt külömben mostan meg nem tudom mondanom, hanem volt 13 alföldi borom az harmat ki arultuk 12 penzen iczeiet es az penzet uram vötte kezebe. Ismet hoztam ide az uram hazához 10 hordo bort, ezek is hasonlo borok voltanak, azokhoz, az kit ki arultunk, ezöknek az arat is Ötűös Ambrus uram vötte föl, ezöknek fölötte az en szőlőimöt en magam ösüegy koromban az en saiat penzommal megh mieltettem es az en uram hosot ide az en szöleimből 13 bort, melliekre semmiel nem költötte, az borokat atta az varosnak egiet fl 28., miert penig hogy az en uram az varosnak ados volt, mely adosságot az ó masik feleségeuel csinált volt, azert azt az borok arabol ki tuttak es az többit is ó ütötte kezebe es nala marat. Innet az meni ideie, hogy az en uramnal vagiok, attól fogüan az en öröksegimnek hasnat mind az en uram vötte kezebe. Ittem uagion mostan 30 Aranium. Ismet elegy penzem vagion fl 13. Ismet vagion egy nehani ezüst pogani penz es egy keües o penz. Ismet vagion egy parta öiem ezüst az maicza aranias es giöngiös. Ötűös Ambrus uram atta iegybe. Ismet uagion mas parta öiem, saiatom, Titili Zophinal vagion, zalogban, volt, de megh attam, nem vagiok ados; az lanceza es gombia ithon vagion. Ismet uagion egy kis arani gyürüm, nincsen kő benne. Az ispotaliban hagiok f 2., az tanulo deakoknak hagiok f 2. Immar uegezetre hagiom, hogy valami iouaim ennekem vadnak it Cassan, vagy az sziplaki hatarba, akar allok, akar ingok legienek, az en uram Ötűös Ambrus között es az en fiam, Nagy Janos közt mindenek az varos Törtüenie szerint oztassanak megh. Ismet vöttem en ösüegy koromban az Talliai hegiön egy szőlőt, az Piset hegien vagion, f 300 es egy veg kizniczer pozton, ezt az szőlőt hagiom Ötűös Ambrus uramnak illien okon, hogy biria es vegie haznat addig, mig ó el, ha penig megh hal, szallion ismet eppen az szőlő az en fiamra, Nagy Janosra, ha penig az en fiam Ötűös Ambrus uramnal előb megh halna is, de azert az Ötűös Ambrus halala utan ne szallion se ne maradjon az szőlő az Ötvös Ambrus uram giermökire sem attia fiaira, hanem szallion az en ket attiam fiara, Laios Deakra es Szűcs Gergölinere, az Gönczi Zophi Aszonra. Mikeppen penig hogy az en uram Nagy Janos hatta tutorul az en fiamnak Tolnai Mihaly Deak uramot, ennis ugian ötet hagiom, de illen okon, hogy mig az en fiam az approd ezten-dőt it uramnal ki tölti, biria addig az öröksegököt az en uram az haznat is el vegie, de az ökségököt (így!) építze iol megh, miuellie, ne puzticza. Annak utanna pedig az mint oda föl is megh mondam legien tutora es

gond viselőie Tolna Mihaly Deak uram Janos fiannak es mind az ő öröksegenek. Ennek nagio bizonisagara es erősegere attuk az mi levelünket peczetünkkel megh erősituen. *)

141. Debreczeni ötvös Jeremiás. 1575. 1575 elején Ötvös Pál legénye volt. Mint ilyet, ötvös Pál azzal vádolja, hogy veszélyes egyén, mert tőle aranyat s ezüstöt elidegenített. A tanács ez ügyben megindítván a nyomozást, Debreczenbe ír, hogy megállapítsa, vajjon igaz-e, a mivel Jeremiás védekezik, hogy t. i. a szóbanforgó arany s ezüst az ő jogos tulajdona. A debreczeni főbíró s tanács márcz. 3-án válaszol a kassaiak megkeresésére s előadja, miszerint debreczeni lakos özv. Hegedűs Mártonnét, Margit asszonyt, ki Jeremiás édes anyja, kihallgatván, vallja, hogy fiának ő adta azt az aranyat, mely még az apjáról maradt, továbbá, hogy fiának még egy ezüstkelyhet, egy kis ezürtláncot és 1 kis gyűrűt is adott. Ugyan így vall ötvös Gábor felesége, Erzsébet asszony is, miáltal beigazolást nyer, hogy azon arany, melyet Jeremiás mesterének, ötvös Pálnak, azon czézből átadott, hogy abból neki gyűrűket készítsen, Jeremiás jogos tulajdona volt. Miután azonban ötvös Pál legényét a czéh előtt is bepanaszolta s a czéh, hívéen az ötvösnek, a legényt néhány hétre a munkától eltiltotta, most azonban «das er ontlich von Debreczen Kundschaft bracht vnd beweisenn (hat), das gold und silber daher mit sich gebracht, das sein eigen gewesen: drum ist Eothues Paul der unbillichen Klag halben gestrafft worden, vnd den schaden vnd verseumnis dem Jeremias von Rechts wegen richtig machen vnd sich mit yme vergleichen. Actum 15. Marty».

142. Debreczeni Thassi ötvös Gáspár. 1575–1595. Debreczeni származású. Polgárjogot 1575-ben nyer. 1579-ben Chelling Balás ezüsttel kiveret kardját, melyet ez némi igazítás végett hozzá küldött, a kir. kamarára beszolgáltatja. Chelling e miatt panaszt emel ellene s e panaszát 1591-ben megújítja, de a tanács panaszlót keresetével a kir. kamarához utasítja. 1587-ben az órásmester által ellene bizonyos kezesség dolgában emelt vád ellenében özv. Homonnay Miklósné, Zrinyi Margitnál keres védelmet, a ki egy, Barkó várából október 28-án írott levelében meg is keresi a tanácsot, hogy ez ötvös Gáspárt «mindjárt ne kerítse az törvényre», hanem várakozzék, a míg a szükséges bizonyíték Erdélyből Homonnaynéhoz megérkezik. Valószínű, hogy ötvös Gáspár és Homonnayné között az ismeretség úgy keletkezett, hogy ötvös Gáspár Homonnay Miklós udvarában, mint udvari, vagy mint czéhes helyről kikért ötvös mívelt. *1575. Gaspar Thasy Aurifaber ex Debreczino ius Civile consecutus est. 1577. Nov. 8. Ötvös Gáspár tanú egy jelentéktelen perben. — Nov. 15. Inhibet bona Johannis Pollak usque ad valorem quinque flor. 1578. A város első fertályában lakik s van 2 kupa kassai bora. 1579. Apr. 7. Gaspar Eothues ordine Iuris liberatus est ab impetitione Egregy Blasy Czelling qui gladium quendam querebat et sibi tanquam depositum restitui postulabat. Quoniam autem constabat ex allegatis et responsis testiumque fassionibus eundem gladium non sponte sed seria ex commissione dni præfecti ac consiliariorum cameræ datum et ex manibus Gasparij Eötves receptum fuisse et ipse non potuit cameræ. — S. Mtts. Cesaræ resistere, ideo Czilling superinde requirat dictam Cameram, ubi scit suum gladium haberi. Eothues Gáspár tilalmat teszen egy, a Rottenbergen lévő szállóra, melyet ötvös Péter elcsérélt Chyzar Jakabbal. — Ugyanezen évben a város I. negyedében lakik. 1580. és 1584-ben lakik a város I. negyedében. 1585. Apr. 12-én tanú egy jelentéktelen pörben. 1587. Fidejussor Caspar Warkoni von Warkonj polgárjogának megszerzésénél s lakik a város I. fertályában. — Zrinyi Margit, Homonnay Miklós özvegyének levele a kassai bíróhoz: Prudentes et circumspectj stb. Towaba kgthekek azerth kellethek meghtalnom lewelem által, hogy panazolokdik nekem lewele által thj kglmetek kozeoth lakozo Eotwes Gaspar, hogh az oras mester wadoltha volna kegthekek valamj kezessigh dolgaerth, hogh myvel Galfj Balynth megh nem fizetheth volna nekj Erdelbe az fl 20, kjerth nekj kezes leoth volna es mondana azt is az oras mester, hogj Galfj Balynthnak nem Galfj hanem Bokj Balynth volna neue. Azerth en nalam egh wagjon thwdwa, hogj annak az Galfj Balinthnak nem Bokj, hanem Galfj volna neue ez az hwz forinthrwl is melleth igerth wolt, azt is megh atthak nekj. Azerth kerem kegtekath mynd vrainmoth, hogh kgthekek az Eothwes Gasparth mjngjarast ne khericze az theorwenre, hanem kegthekek warakozzek walamennyj ideigh, innen is warok onneth Erdelbwl valamj emberth byzonnjal megh erthem, ha elegeythetthey meg az oras mesterth galfj, awagh nem es osztlan kegthekeknek thudasara adom. Melyiert ha thj keg. en eretthem megh chelekezzjk, jo newen wezzem kegthbwl, mynth jo vrainthwl. Datum ex arce nostra Barko, 27. 8-bris Anno dni 1587. Margarethla Zriny Relicta Mag. Nicolaj Homonnaj. 1589. Decz. 6. Ötvös Gáspár tanú egy jelentéktelen perben. 1590. Márcz. 19. A várostól pecsétes bizonylatot kér Paul Schneider ellen. 1591. Jún. 21. Chelling Balás a tanács előtt bepanaszolja Eötves Gáspárt, hogy neki még 1579-ben egy ezüsttel kiveret kardot adott át, hogy arra egy esattot (Spange) tegyen, ötvös Gáspár azonban a kardot a kir. kamarára adta. Kéri tehát a tanácsot, adjon neki utasítást, hol és hogyan keressen kárára orvoslást. A tanács válaszában kijelenti, hogy miután a kérdéses tárgy a kamarához került, csak úgy simpliciter nem lehet új actiót kezdeni, azért kárát a kir. kamarán keresse. — Ebben az évben ötvös Gáspár az I. negyedben lakik. 1595. Az első negyedben lakik s van 6 kupa bora.*

143. Zalai Benke ötvös István. 1575. Polgárjogot 1575. márcz. 29-én nyer. 1575. Actum 29. Marty. Stephanus Zalay Aurifaber, Benke dictus, Iure ciuili donatus est.

*) Kassavárosi nyilv. levéltár No 4874.

144. Tarczali ötvös Chuka Péter. 1575—1599. Atyja, kit Barát Balásnak nevezett, a 80-as években Szántón lakik, ő maga azonban, tekintve a neve elé tett praedicátumot, Tarczalon született. Polgárjogot 1575-ben nyer Kassán. 1577. november havában meghal felesége, Sára asszony, kinek végrendelete alább egész terjedelmében megolvasható. 1580-ban atyjával együtt a Vereshegyben fekvő szőlőjét eladja Tassi ötvös Gáspárnak 175 frton, mely összegből 50 frt erejéig egy aranyos virágos pártá-övvel elégtetik ki, melyet ötvös Péter atya Margit leánya számára magával visz Szántóra. 1585-ben Szócs Lukács azzal vádolja az ötvöst, hogy 1584-ben neki 4 gira ezüstöt és 397 gyöngyszemet adott át egy pártá-öv elkészítésére, ezt azonban ő más embernek művelte fel, a mely dolog az ötvösczéh előtt is megfordult s bebizonyosodott. A czéh megparancsolta neki, hogy Szócs Lukácsot 15 nap alatt vagy ezüsttel, vagy készpénzzel elégtse ki, ötvös Ambrusné azonban tilalmat tett Péternél a 4 gira ezüstre. Ötvös Péter neve az 1599-ik éven túl elő nem fordulván többé, valószínű, hogy 1599-ben halt meg. 1575. Decz. 6. *Petrus Chuka Aurifaber de Tharczal* similiter ius ciuile adeptus est. Fl. 6. 1577. kisasszony havának 28. napján a bíró akaratiából Asztalgártó Bálint, Ewtvos Mihály, Lakatgyártó Máté és zócs (?) Bálint megjelennek *Tarczali ötvös Péter* nejének, Sára asszonynak, testámentumtételénél, mely szól a következőképen: En ky wagyok tarchyaly ewtwos peterne sara Azony mostan Az en betegy agyamban ayanlom az en lelkemeth az Kristus Jessosnak es az en testemeth az ew annyának az foldnek. Annak wtanna Akarok wallast tenny ez Jambor személyek eloth az en kewes marchacykamroly es eroksegemroly. Legy elozor hagyom Az nagy parta eweth az en wramnak. Az masikot hagyom az en gyermekemnek az margytnak. Az fekete maychy eweth hagyom az en ewehyemnek, az balasnak. Hagyok megis az ewchemnek az balasnak ket kassai hordo bor(t). Megis az ket kalant es az kys pohart hagyom az en wramnak. Megis was antalnenaly egy aranyos kwpa wyragos zalogba hagyom az en lyanyomnak az margytnak. Az szederyes tafota zoknyath hagyom az en anyamnak megis egy poharth az ky wagyon wytez andrasnak (igy!) szalogba hat foryntba, walchya ky az anyam, legyen ewe. Az lankanak, az annanak az kyth tartok, anak hagyok egy derekalth egy feyelth mynd hayostoly egy lepedoth es egy abrozth. Az my barom oth alat wolna Zanton mynd az anyamnak hagyom. Az sarga tafota zoknyath hagyom az en leanyomnak az margytnak. Az zold tafota zoknyath hagyom az en wramnak. Wagyon ket fedel hagyom az en wramnak egyketh az mellyket szerety. Az masykat hagyom az ehyemnek az balasnak. Egy fedel wagyon az ky madras hagyom azt az ilona azonnak. Az masykath hagyom az nenem lyanyanak. Az fonalakat is megy zewetwen hagyom felet az wramnak es az feleth az anyamnak. Az szederyes kontost Az Wramnak hagyom. Az maly (?) gereznat hagyom az ewehyemnek balasnak. Egy weres mwhaer szoknya wagyon wyselt hagyom az lankanak az kyt tartok Az kassay zoloth hagyom az gyermeknek az margytnak. Az tarchyaly zoloth hagyom az en wramnak.*) 1579. *Péter ötvös* a város IV. fertályában lakik. 1580. *Petrus Eothues Tharczaly* tilalmat teszen Georg Zwilcher házára. — Apr. 18. Tilalmat teszen *Penzwero Istóknak* 3 frt 50 *ŷ*-jára Aztalgiartho Jánosnál. — Zabo Márton arestálja *ötvös Péter* házát. — Beoyt közép vasárnap. En kiuagiok chuka Peter, mostan Kassan lakozando *cöttueös Peter Tarczialj*, adom en mindenek tuttara, az kiknek illik, hogj az en attiamual: *barat balasual* az my dolgaink uoltanak, myndeneket el uegezteonk, megh alkuuan jo modual mindenekről. Annakutanna biro Vram engedelmebeöl annak felette jambor tizteletes szemeliek eleot attunk egj zeöleött az veres hegien, ki uagion mostan Kassan lakozoo *Tassj etueös Gasparnak*, tudnj illik zaz hetueneott forinthon, melj zeöleönek az arabán adot *egj aranyas viragos partha coueott, mel niom hatt neheszek hian negj girath*. Mellyet adott cöttuen forinthon, melj partha coueth vith el azon attiam, Zanthora lakozoo barat balas, az én gyermekemnek Margitnak zamara, az partha coueth. Felette kez penzul megh elegjitet engemeth Jamborul es Imar nem tartozik egj filleruellis azzaz hetuen eöt forintrul. Az ara volt illien tizteletes szemeliek eleöth, tudnj illik: cöttueös Mihály, Czieres Ambrus és erdelj borbely Janos eleöth stb. 1585. Máj. 4. Szócs Lukács a tanácshoz beadott iratában ezeket mondja: Attam wala ez ellmult esztendőben *ötvös Peternek negj gera ezustott és 397 göngj zemet egy parta evnek chinalassara, mely 4 gira ezüstött ez fetül megnevezett ötvös Péter más embernek fell myelt*, az miatt ez dologh az egez cheh előtt bizonios keppen nylwan wagion es meg bizonitatott, az egez cheh megparancsolta neky, hogj engemet ötvös Péter 15 napra wagj ezustel, vagj kez penzul megelegichen, az mint ötvös Tamás az chech mester Biro uram ew kegme elott voltakeppen ez dolgot megbezellelte. Ezt megertven *ötvös Ambrusné*, hogy ennekem ötvös Peter 4 gira ezüstel wolna ados, tett tilalmat rea, ez okert, hogy az mely tizenhat hordo bortt Mezty Mihaly, az attia, 28. die Decembris Anno 1580 lengely orzagban ky vitt wolna, meeg Eperjessy harminczados woltomban egy altalag borat, mely az czedulaban be nem wolt irwaan, contrabandaltam wolna. stb. Azokért e fele méltatlann tiltasert Indebitum arestumot felelek hoznia, mely dolognak buntetesset hagiok Vrasagtoknak Isten torvenie zerent walo meghlatassara. — Jún. 4. Stephanus Debreczeny bepanaszolja a tanács előtt Ambrozius Eöttvest 4 márka ezüstje miatt s e panasztételre *ötvös Péter* társaságában jelenik meg, mivel az ezüstöt Debreczeny ennek adta felmívelés végett, de azt Ambrus letiltotta. 1587. Ötvös Péter a város IV. fertályában lakik. 1589. Barát Balázs *ötvös Péter* leányának, Margitnak nevében, 8 frt adósság miatt tiltja azt a kertet, mely háza mellett fekszik.

*) Kassavárosi titkos levéltár. Eötves No 6. A négy testámentumhallgató papirra ütött pecsétjével.

1599. *Eötvös Pettőr* lakik — vagy csak háza említettik — a IV. fertályban. Ugyanebben az évben a házat Barát Balázs veszi meg.

145. *Süket ötvös Lőrincz. 1576—1581.* Mint kassai ötvösmester 1576-tól 1581-ig szerepel egyes peres tilalmakban s mint fidejussor. 1576. May 25. *Laurentius Aurifaber surdaster* iure dictante vineam titulo pignoris a Georgio quondam Aurifabro sibi contessam tenetur peracto ys . . . . . interest remittere capitali summa et laboris in vinea facti pretio percepto atque senato. 1578. Márcz. 18. *Eothues Lőrincz Sikett* tilalmat teszen ötvös Péter házára törvénynapig. 1580. Gallus Kowach tilalmat tesz «bey dem Tobenn Eothwes Lorincz» azon szöllőre, mely jelenleg nála van, hogy abban ne dolgozhassék, míg 20 frtját meg nem fizeti. 1581. Jún. 20. *Eothues Leorincz syketth* tizenegyed magával fidejussor Seres Péternéért.

146. *Ötvös Miksa. 1577.* Valószínű, hogy mint legény működött Kassán 1577-ben, a midőn Illenfeldt András házánál holmijára tilalmat tesz Dániel Tamás. 1577. Szept. 6. Thomas Daniel thuet ein vorbot auf *Max Goldschmids* Sachen, so in Andre Illenfeldts behausung in der faulgasz vorhanden seind, bisz zum rechten.

147. *Tassy ötvös Boldizsár. 1578—1598.* 1578-ban polgárjogot nyervén, mint kassai ötvös 1598-ig szerepel. 1595-ben ötvös Boldizsárné említettén az adólajstromokban, kitűnik, hogy ötvösünk 1598-ban hunyt el. 1578. Die quinta mensis Decembris. *Balthasar Tassy Aurifaber* ius Civitatis est consecutus. 1587-ben *Eötvös Boldizsár* lakik a város IV. fertályában. 1598. A negyedik fertályban Szent-György-napi adószedéskor *ötvös Boldizsár* házából 1 frtnyi adó fizettetik. 1599. *Eötvös Boldizsárné* lakik a város IV. fertályában.

148. *Binder Jakab, pénzverő. 1578.* 1578-ban pénzverő-mester volt a kir. pénzverő-háznál. 1578. Actum 27. January. *Jacob Binder Minczmaister Ir Mts* tut beim Stephan Schwoger Pall auf ein vasz Saliter des hans Leipolts vonn der Cremnicz, wegen einer schuldt, bisz zum rechten.

149. *Kár (Schad, Schaden) ötvös Mihály. 1578—1587.* Valószínű, hogy gönczi származású, mert odavaló atyafiaival vannak pörös ügyei. Polgárjogot 1578. nov. 28-án nyer. 1579. és 82-ben a komunitás tagjává választatik, de miután bizonyos gönczi pöréből kifolyólag azzal vádolják, hogy *manadig worden*, azaz hamis eskün éretett, a czéh ráteszi kezét s mert «az egész ország és egész Erdély» előtt nyilvánvaló az ötvös Mihály hamis esküvése, a mi miatt a czéhet is nagy gyalázat éri, kéri a tanácsot, olvastassa fel a gönczi sententiát, mert tudni kívánják, joggal, vagy ártatlanul szenved-e Kár Mihály s nevezetik «manadig»-nak, hamis esküt tevőnek. Miként végződik e dolog, adatok híján nem volt megállapítható, de annyi következtethető mégis, hogy ötvös Mihályra nem üthetett ki balúl, mert tovább is városi polgár s czéhbéli mester marad 1585-ben makacs ellenszegülés s 28 frtnyi tartozásának meg nem fizetése miatt emel ellene panaszt a czéh, két évre rá pedig Zabo István szepsii lakos a városi börtönbe csukatja, mert 12 nehezék híján 2 márka ezüstjével, 2 frt mívelési összeggel és a műnek megaranyozására átadott 5 ortus aranyával tartozik neki. Kéri a tanácsot, hogy mindaddig ne bocsássák szabadon, a mig őt ki nem elégíti, vagy ha kibocsátják, tegyék ezt elegendő kezesség mellett. 1578. Nov. 28. Ius civile consecutus est: *Michael Schaden Aurifaber*. Fl. 3. 1579. Michael Schaden goldschmidt lakik a város III. fertályában. — Jan. 10-én «hat ein Ersamer Wolweiser herr Richter und Rhat der Stat Caschaw nach anruffung vnd im nahmen des allmechtigen Gottes ein Erbare Stat Gemain erwöhlte wie folgt: *Mihael Schaden goldschmidt.*» 1580. *Michael Schaden Goldschmidt*, als ein freund dem gebhurt nach seiner Hausfrawen, tilalmat teszen Gellierdt Imrének szántójára és egy darab rétyjére. 1582. Jan. 6. *Michael Kar Golttschmitt* a város harmadik negyedéből a komunitás tagjává választatik. — Szept. 19. A gönczi bíró ír a kassai tanácshoz, hogy az ő atyafiók, Kár Benedek, jött vala eléjük és kérte őket, hogy «az uraságtok között lakozó attiafiával Kar Miháliual, az ötweössel az mi teorvényünk előtt az minemű ügyök és teorvény szerint való keresetök lenne egymáson» — adna neki a gönczi bíró írást a kassaiakhoz, a mit ezennel nevezett bíró meg is tesz. 1583. Jún. 20. A czéhmesterek, ötvös Dániellel együtt, bepanaszolják a tanács előtt Kár Mihályt is, «das er manadig worden» t. i., hogy hamis esküt tett, mi köztudomásúvá válván az egész ország és Erdély előtt, gyalázatot hoz rájuk. A tanács, miután Kár Mihály ekkor nem volt Kassán, elhalasztja az ítéletet, de a czéhnek meghagyja, hogy Kár Mihályt tiltsa el a míveléstől. (Lásd Daniel Britsingernél.) 1584. Febr. 14. *Michael Eöttves* mitt der gonczen Zech wider *Kar Mihal* wegen des Rechten, das er zue Göncz gehabt, das sie vorstanden, das er da selb *manadig worden* d. h. (?) einen falttschen Aidt gethan, er haben in, wie die hern befehlen, in die Zöch beruffen, hat er inen geantwortet, sie sollen alle so lang solche bleiben, bis sie es auff in brehen, nun bring das Recht schriftlich von Göncz der . . . der Kar Mihal eine abschrift begeret. *R. Senatus*. Es wirdt aufgeschoben auf den nechsten Rechtes tag; die golttschmidt sollen die klag kurzlich stellen vnd dem Notario geben, er geb petenti paria des briffs, gibt man ime abschrift. Die Golttschmidt Zech spricht, sie wöll mitt ihme Rechlich nit fortfahren, sondern man soll den sentenz hinaus geben vndt ime vorlesen lassen, das er sehe, ob er billig oder vnbillig das leidet, des man in ein manadig heisst. *Senatus*. Keine abschrift des geschwten (?) von Göncz sentenzenes kann man inen diszmals geben. Si begeren es nichtt schriftlich, sondern man solls ihme dem Mihal offentlich verlesen. Er sagt, wen sie ihme seine ehr weren wieder geben für den ganzen Rath, will er sich auch ersuchen. 1585. Szept. 12. A czéh panaszt emel *Kár Mihály* ellen, hogy makacs ellenszegülést tanusit irányában s hogy 28 frttal adósa. A tanács megparancsolja neki, hogy 14 nap alatt elégítse ki

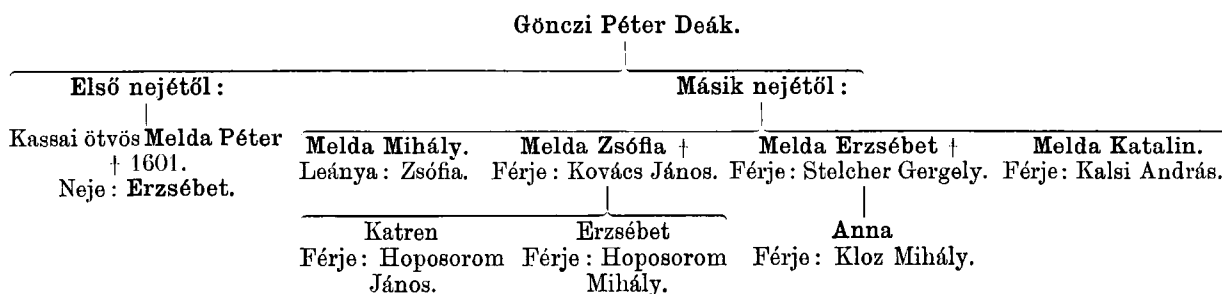
czéhet. 1587. Jan. 20. Zabo Istvan ausz der Molda (Szepesi) verbiet dem *Kar Mihal* goldtschmidt ihm gemeiner Stadt gefengnis vmb vnd von wegen zweyen Marck silber, weniger 12 Nessig. Item vmb 2 fl, die er ihm aufs Macherlohn geben. Item für fünff ort golt, so er ihm zuergulden gegeben, ihme nicht ausz zulassen, bisz er ime vorgefügen, oder auf genugsame burgschafft.

150. *Melda ötvös Péter. 1578–1601.* Atyja Gönczi Péter Deák volt s ennek első nejétől származott ötvös Péter, a ki 1578. január 24-én nyer Kassán polgárjogot. 1598-ban önmagánál tilalmat teszen ötvös Menyhért *zománcztörő mozsarára*, 1601 elején bekövetkezett halála után pedig Ziber Mátyásné tilt a hagyatékából 9 aranyat s 3 márka ezüstöt, melyet neki adott felművelés végett. Testámentumát 1601. márczius hó 9-én veszik fel a testamentáriusok s ennek értelme szerint a hagyatékon való megosztzkodás 1601. márcz. 17-én ejtetik meg. Ezen érdekes végrendelet s osztzkodási okmány alább egész terjedelmében közölve van. Özvegye 1604. decz. 7-én még szerepel egy tilalomban. 1578. Aug. 26. *Petrus Melda Aurifaber* Iure Ciuile donatus. Ugyanekkor lakik az első negyedben. 1579–80. *Ötvös Péter* a város első negyedében lakik. 1596. Jan. 24. *Melda ötvös Péter* testamentarius Varasdi Györgyné, Margit asszony végrendeletén. 1597. Márcz. 13. *Öttuös Melda Péter* tilalmat teszen Parady Andrásnál Fagyas István 100 frtjára. 1598. Aug. 18. *Eöttuös Peter* tut verbott auf ein Merser, *zamamz teörö masar genandt, des Eöttuös Meniherdt* bei sich. 1599. Máj. 22. Tiltja Szigyarto Peter hagyatékát, hogy az fel ne osztassék. — Szept. 25. Tanú Bakay Georgh házának eladásánál. 1601. márcz. 9. Herczeg István bíró akaratjából és parancsolatjából Trúcz Lukács, Mészáros Tamás és Gyulai Zabó Ferencz megjelennek *Melda ötvös Péter* házában s ennek testámentumát a következőkben veszik fel: Vagyon én nekem sajátom száztizenöt aranyom. Ittem vagyon tallér tizenkilencz és egy fél. Ittem vagyon apró pénz elevegh mindenféle, mintegy 50 frt egy zacskóban. Ittem egy hólyagban négy avagy öt forint, az is apró pénz. Ittem vagyon öt arany gyűrű és egy abroncosos gyűrűcske is. Az Ujváry István deák tartozik nekem 16 frttal. Zabó Miklós tartozik nekem 9 frt 50 denárral. Az gönczi Aszalós István és Borbély Mihály «hoztanak mindenik egy-egy övek csinálására ezüstöt én hozzám, a mennyit pedig kiki mit adott, az regestromban fel vagyon irván, mely övek csinálásához adtam mindenikéhez egy-egy aranyat, enyémet, hogy fel nem vettem az 6 aranyokat, az csinálásától pedig Aszalós Istvan, minthogy sógorom, adjon egy girától 5 frtot, az Borbély Mihály tartozik az 6 övétől fizetni egy girától hat forintot. Ittem adott volt énnekem az Siber Tamásné anyja, az én első feleségem, három gira ezüstöt és kilencz aranyat, melyekből csináltam volna egy övet az Siber Tamásné leányomnak, de hogy engemet soha nem kényszerített reá az megcsinálására, hanem adtam nekie az házat, hogy vették, arra az ezüstre és aranyakra 48 frtot. Ittem vagyon nekem két pártaövem, ki énnekem sajátom. Ennek az öregebbikét hagyom az én feleségemnek, Erzsébetnek, az másikat hagyom az Melda Mihály bátyám leányának, Zsófinak. Ittem az én Melda Mihály bátyám fiának, az Pálnak, hagyok 25 frtot. Az ispitályban hagyok jóakaratomból az szegényeknek két frtot. Ittem az iskolabeli deákoknak is hagyok 2 frtot. Az többi mindenek az város törvénye szerint osztassanak el.* — Márcz. 14. Ziber Tamásné tilalmat teszen *Eöttuös Péternél 9 aranyra s 3 márka ezüstre*. — Márcz. 17. *Néhai Melda ötvös Péter* hagyatéka s az osztzkodás megejtése: *Anno 1601. márcz. 17.* »Mi, az megholt *Eöttuös Péter* atyánkfia, az mi 6 tüle maradott álló és ingó marhája, akár mi névvel neveztessek, mi: Melda Mihály és Melda Katalin, ki mostan Malsi Andrásné és *ötvös Péternek meghagyott özvegye: Erzsébet Asszony*» a bíró engedelméből és hírével «megadnak mindeneket az testámentum szerint», a mint következik: Melda Pálnak hagyott huszonöt forintot, azt megadtuk. Az leányának: Sófinak, ez is Melda Mihály uram leánya, ennek hagyta «az kisebbik parta eovett, azt is megadtuk nekie». Erzsébet asszonyak hagyta «az eoregebbik parta eowett», azt is megadtuk. A tanuló diákoknak is hagyott két forintot. Azt is megadtuk. Ziber Tamásné, a mint 6 mondja az 6 szava szerint, megallattuk nekie, úgy mint három gira ezüstöt, kilencz araniat. Lőrincz diak is, a mint mondja, egy gira és 29 nehezék ezüstöt, azt is megadtuk. Az mi ezöktul megmaradott es az temetségéről és az inasoknak is ruházatjokra az mit adtanak, aranya, ezüstje es akár mi névvel neveztessek: Elsőben maradott es tasra (?) száz aranya. Ebből adtunk ki az harmadrészt *Eöttveös Péternének, Erzsébet asszonynak*. Az tallérnak is harmadát kiadtuk. Az ónmívnek is harmadrészet. Párnának is harmadát; az fejér ruhának is harmadrészetét adtuk Erzsébet asszonynak, város törvénye szerint. A mi kevés búzája volt, azt engedtuk Erzsébet asszonynak. Valami szalonna is volt, abból Kalsi Andrásnénak adtunk fél szalonnát és egy bokor sódart. «Az mi az *Eöttuös műw szer, abbol is attunk Kalsi Andrasnenak egi forintot*. Egi eges bibliat Melda Mihály vram vitt el; az *miw szert egezett engettwk egienlo akaratbul Erzsébett asszonynak*». Egy öreg zöld lábas lada volt, abban az mi része Erzsébet asszonynak volt, azt 6 is engedte Melda Mihály uram leányának, Sófinak. Ismét jutott harmadrészen Erzsébet asszonynak az boltban egy kis himes ágy, egy mennyezetes ágy, egy karszék és egy almárium; itt kin az ház közt és valami ládák is. A posztóruhának is harmada jutott Erzsébet asszonynak, a két részét ennek is eluittwk. A házat pedig osztottuk ilyenképen: Maradott Melda Mihály és Melda Katalinnak, ki most Kalsi Andrásné: Az első szoba, az mellette való bolt, konyha; az bolt konyha mellett az, mely nagy bolt vagyon, annak is fele, az konyha felől. Ott fönn egy bolt, elől az utca felől; ugyan ott fönn az udvar felől is egy bolt. *Eöttuös Péternének, Erzsébet asszony-*

*) Kassavárosi titkos levéltár. Sub tit. Melda No 2.

nak: a szoba itt alant, a kiben Zigyarto Péter lakott, ugyan ezen szoba mellett egy fából csinált konyha, a nagy boltnak fele itt alant a szoba felől; ott fönn vagyon elől fából csinált, ki még nem kész mitt egy kamara, — is Erzsébet asszonynak jutott. Ugyanazon renden folsó felől egy kis gerendás szoba. A pinczének is, a mint rész szerint ki vagyon mutatva, azonképen az olacsák is, ki vagyon mutatva, házközi közgarádics föl járni köz ott fenn való házak köz is stb. stb. marad Erzsébet asszonynak.

Melda ötvös Péter genealógiája az 1601. márcz. 16-án végbement tanúvallomások alapján.

151. Ötvös Taichmann Keresztély. 1580—1586. Polgárjogot 1580. márcz. 3-án nyert. 1582-ben a communitas tagja; 1584-ben, mert Chikay Gáspárt, a tizenkettők tanácsának egyik tagját, továbbá Ádámi Gedeont és erdélyi Kirschner Pált illetlen szavakkal megsértette, arra itéli a tanács, hogy tőlük bocsánatot kérjen. Christian Taichmann erre — úgy látszik — nem volt hajlandó, mert a tanács 20 frtnyi pénzbírságot ró reá, melyből ő november 16-án 14 frtot lekönyörög. A tanács azonban figyelmezteti, ne szolgáltasson többé okot a büntetésre, mert ellenkező esetben szigorúan fognak vele elbánni. Ötvös Keresztély 1586-ban húnyt el s a templomban temettetett el. Özvegye ez év február 5-én kéri a tanácsot, engedné el neki — mint szegény özvegynek a temetési összeget — valószínűleg a sírhely árát — de a tanács elutasítja kérelmével s kimondja, hogy a mivel adós, azt megfizetni tartozik. 1580. Tercia Mensis Marty. *Christianus Taichman Aurifaber* impetrauit Ius et libertatem Ciuitatis. — Decz. 20. *Christianus Goldschmidt* több polgártársával egyetemben felmondja a kezességet Trollich-nak. 1581. Márcz. 6. *Christianus golttschmidt* reicht ein Suplication ein, bittet wegen 28 fl, die ihme die Camer schuldig, das es an der taxen solte abgehen. Aber es kan nicht sein; die Stadt ist die Zeitt nicht bey gelt. — Jún. 20. *Christianus Teuchmann* Golttschmitt ismételt protestál Warkoni Ferencz ellen, a pörös kert miatt. 1582. Jan. 6. *Christianus Teuchman* a város első negyedéből megválasztatik a communitas tagjává. 1584. Febr. 14. Pro perpetua memoria. Die scheltt vnd Schmachwordt, die *Christianus Teuchmann golttschmidt* an den Ehrsamem Hern Caspar Czykay Radsfreindt damals geübet, als: «Das ihn der Teuffel hab in Rath gesezt; niemandt wuste, woher er wer» — und was dergleichen mehr vndt was schelten vndt fluchen von ihme wie es hern Gedeon Adami, so wol Pauln Kirschner Siebenbirger beschehen, — a tanács a főmender és a városi előljárók közbenjöttével békés úton elintézik az ügyet s Christianust arra itélik, hogy a tanács előtt s ő előttük a fentebb említett s megsértett egyénektől bocsánatot kérjen. — Nov. 16. *Christianus Teuchman* durch den Hern vorminder suppliciret, wegen ihms auferlegte straff, da er mitt dem hern Chykay ein handel gehabt, 20 fl, erbittet sich 4 fl zw geben. *Conclusit ampl. Senatus*: Leszállítja a bírságot 6 frtra, hogy «das soll er geben vndt ernstlich ermandt werden, das er nit mer zue straffen vrsach geben, sonsten soll die straff darnach gescherfet werden». 1586. Jún. 27-én a tanács előtt néhai ötvös Lőrincz hagyatéka miatt többedmagával tárgyal. — Aug. 12. *Christianus Teichman* kassai polgártól 50 magyar forintot kölcsön vesz Mathes Liebscher s erre zálogul leköti neki szőlőjét. 1587. Febr. 5. Relicta *Christianj Aurifabri* bit vmb erlassung der schulden, so sie von der begrebnus zu thun schuldig, *das ihr Mann ihn die kirchen begraben worden*, weil sie ain arme Wittib ist. R. Amp. Sen. Was sie schuldig ist, das soll sie bezallen.

152. Britzsinger Ötvös Dániel. 1580—1590. Származáshelye a nyitramegyei Német-Próna község. 1580 márcz. 8-án nyer polgárjogot, de mielőtt ezt elnyerte volna, febr. 26-án már összeütközése van az ötvösczéhhez, mely bizonyos okok miatt eltiltja őt a míveléstől. Ötvös Dánielnek Kassán való tíz éves szereplése az ötvösczéh ellen, az ötvösczéhnek pedig az ő ellene folytatott küzdelmek egész láncolatánál nem egyéb. Az első esetet rövidesen már láttuk. Azonban egy év sem telik le s ötvös Dániel kívánja, hogy a közötte és a czéh között felmerült controversia ügyében a mesterek összehivassanak. A tanács e kérelemre azt határozta, hogy Dániel ügye terjesztessék ötvös Lőrincz elé, a ki *a czéhlevelet átvizsgálván*, kideríti a baj okát. Ugyanekkor a Dánieltől elvett serleget neki visszaadatta a tanács s utasította őt, hogy tartsa magát a czéhszabályzatokhoz. Azonban ötvös Dániel előtt falra hányt borsó volt az efféle utasítás. Az év folyamán Paul Catani feladja, hogy gróf Nogaroli Ferdinándot gyalázó szavakkal illette. E miatt a czéh a míveléstől eltiltotta s boltját bezárta. Ámde ötvösünk nem hagyta a dolgot annyiban s minden követ megmozgatott, hogy a csávából kiszabaduljon. Előkelő összeköttetéseire vall, hogy ügyében 1582. márcz. 6-án *Paul Jacob, Herr von Starhemberg*, 29-én *Gilbert*

von Santillier, végre 30 án maga Rueber János, felsőmagyarországi tábornok Bécsből írott leveleikben emelnek szót a kassai tanács előtt. Rueber egyenesen megköveteli a tanácstól, hogy ötvös Dánielnek akadálytalanul megengedjék a tovább mivelhetést, mert hogy boltját bezárták s őt a munkától eltiltották, nemcsak nagy szükségbe taszíták őt, de nagy gyalázatnak tették tárgyává. A dolog, ily hathatós támogatások által segítve, csendes elintézést nyert, de a nyughatatlan Dániel 1583-ban újra csak a felszínre kerül az ötvös-czéh ama panasza révén, mely őt azzal vádolja, hogy semmi szin alatt sem akarja magát a czéh- és czéhlevelhez tartani, hanem «még mindig» kancsalúl néz arra. Egy nagy serleget is készített, a mely a próbát meg nem állotta s e miatt 200 frttal megbírságotatott. Ám erre ő nagy büszkén kijelenté, hogy még 100-at reá ad. A czéh kéri a tanácsot, engedné meg neki, hogy a kérdésses serleget összetörje, mivel az hamis munka. Ebbe azonban a tanács nem egyezik bele, de utasítja a czéhet, hogy ötvös Dánielt bírságotolja meg s fogság terhe mellett kényszerítse őt a czéh iránt engedelmisséggel lenni. Tizenhat nap múlva az ötvösök a tanácshoz benyújtják ötvös Dániel hamis munkáját s kérdik, mitévők legyenek. Kifejtik, hogy czéhlevelükben bennfoglaltatik, hogy a ki háromszor hamis munkán éretik s a czéh ellen engedetlenségben találtatik, az a czéhből vettessék ki. S miután ötvös Dániel mindezeket már többször megtette, tovább nem akarják őt maguk között túrni. Mindezekre ötvös Dániel azzal felel, hogy a «magyar ötvösök» igazságtalanul üldözik őt. Tagadja, hogy szokásban volna, hogy valakitől a mivelést megvonják s boltját bezárják csak azért, mert — mint ő tette — valakit gyalázó szavakkal illet. Előadja, hogy inasa által egy kannát küldött a czéhmasterhez bélyegzés végett, de ötvös Mihály azt mondta a fiúnak, küldje a grófhhoz, az majd megbélyegzi. Továbbá, hogy ő bebizonyítja, miszerint maga ötvös Mihály hamis mívet készít s ha ő közülök (a magyar ötvösök közül) valamelyik kihágást elkövet, azokat csupán 1—2 puttony borral büntetik, végre, hogy őt gyanúba vették s hogy a grófnál följelentették. Kitétszik ötvös Dániel védekezéséből, hogy itt tulajdonképen két párt, a magyar és német ötvös-párt, állott egymással szemben. Lehet, hogy csak maga ötvös Dániel terelte e mederbe a dolgot, hogy német létére a dolognak németellenes színezetet adván, pártfogásra találjon a német főtisztelnél s a bécsi hatalmasoknál. A tanács azonban constatálta, hogy az ötvös Dánieltől elvett s beterjesztett művön a próba hamis s e miatt elrendeli, hogy azt összetörjék, de mielőtt ezt tennék, próbálják meg még egyszer. Arra a vádjára nézve pedig, hogy ötvös Mihály hamisan mível, a következő törvényt napra álljon elő bizonyítékaival. Hogy, hogy nem, ötvös Dániel e nehéz ügyből is kieviczkált valahogyan, de 1585. szeptember 12-én megint csak panasz tételük ellene a czéh részéről, mely ötvös Kár Mihálylyal egyetemben azzal vádolja, hogy konok magaviseletű s hogy a rá kirótt 20 frtot sehogy sem akarja lefizetni, «inkább szétzuzatja, vagy akár levágatja a fejét», — hogy a czéhhez nem tart s mind a mellett tovább dolgozik, s azért kéri a czéh a tanácsot, zárassa be a boltját. Ezek ellenében Dániel azzal védi magát, hogy neki ötvöstársai el nem akarják hinni, hogy a gyalázó szavak miatt ő Besztercebányán már rendet csinát s ha meg akarnak bizonyosodni, irjanak oda. A tanács meghagyja, hozzon erről 15 nap leforgása alatt elegendő bizonyítékot s tisztázza magát, a czéhhez pedig béküljön meg s engedelmisséggel éljen, mert ha nem, boltja bezáratik s ő fogságba vettetik. Dániel azonban csak nem nyughatik. A következő év márczius 17-én, a czéh panaszára, a tanács két mestert küldet hozzá, hogy kérdezzék meg tőle, akar-e az idevaló mesterek akarata szerint cselekedni s hajlandó-e munkáit — mint azt mások teszik — a czéh előtt megnézetni? Ha ezekre hajlandóság nem mutatkozik benne, zárják be a boltját s őt magát, mint makacs ellenszegülőt, a czéh törvényei szerint sújtják. December havában végre utóléri a nemezis. Az egész czéh nevében ötvös János és ötvös Mihály czéhmasterek ismételt panaszt emelnek ellene, hogy hamis munkát készít, s hogy e miatt a miveléstől eltiltották, mindamelltt ő tovább dolgozik. Mert Dániel a tárgyaláson betegsége miatt meg nem jelenhetett, a tárgyalás folytatása decz. 19-ére halasztatott. Ekkor a czéh nevében ötvös Tamás és András előadják, hogy ötvös Dániel lezárt boltjáról a lakatot leverte s a tilalom daczára tovább dolgozott; a város hitelesítő jelét maga készítette el s munkáira — serlegekre és kanalakra — ezzel a lilomot ráütötte, holott ezt csakis a czéhmasternek van jogában megtenni. Ily súlyos kihágásra, annyi elnézés és gyengesség után, a tanács is megmozdul valahára s ötvös Dániel ellen a következő ítéletet hozza: Beigazoltatván az ellene többször emelt vád, megérdemelné, hogy a bitón kezét levágnák s szeméit kiszúrnák, miután azonban apró gyermekei vannak s tekintve isten nevében tett könyörgéseit, a tanács 50 frt bírságban marasztalja el s miután a czéhszabályok ellen is vétett, ezért újabb 10 frt bírsággal sújtja. Ha azonban még egyszer hamis munkán éretik, vettessék börtönre s a városból utasítsassék ki. Valószínű, hogy a czéhnek megítélt 10 frtnyi bírság miatt tesznek tilalmat 1587. január 14-én a czéhmasternek a nála volt ezüstmarhára, melyet most magukhoz vevén, a czéhládában őriznek. Ezt az ezüstneműt azonban a tanács, miután beigazoltatott, hogy az nem ötvös Dánielé, hanem boroszlói Pál hadnagy tulajdona, neki visszaadni rendeli. A szigorú ítélet — vagyis inkább a bírság tétemes összege — megjámborították ötvös Dánielt. Nincs is többé ellene nagyobb panasz a czéhben. De ha ő maga nem törhetett borsot a magyar czéhesek orra alá, tört indirecte a legénye által, a ki ellen 1589-ben a czéh azzal a panaszszal lép föl, hogy miután mindenütt kijelenté, hogy ő a magyar czéhre mit sem ad, munkájától megfosztották s Dánielnek megparancsolták, bocsássa el magától, a mit azonban Dániel megtenni vonakodik. Dániel azzal védekezik, hogy miután a legénye német, el nem bocsátja. De ha kényszerítik erre, a legény panaszra fog menni az öbesterhez, a kitől is munkát vállalván, a legényt nem nélkülözheti. A tanács azzal a föltétellel engedi meg a

legény megtartását, ha az aláveti magát a czéhnek s kiállja az ott reaszabandó büntetést, ellenkező esetben mehet Eperjesre, a hol az ötvösöknek nincsen czéhök. 1590-ben, a nap közelebbi megjelölése nélkül, ötvös Dániel még mint panaszlott szerepel egy pörben, mert Hans Burger szőlőjében a határkövet elmozdította, 1591. elején azonban már felesége szerepel, Dániel tehát 1590-ben húnyt el. Két felesége volt. Az első *Kár Katalin*, ötvös Kár Mihálynak vérrokona s Parth János kassai ötvösmesternek özvegye volt; ettől származott Anna leánya, ki Kel Bertalan házastársa lett. Másik neje Weiss Zsófia volt, kitől Katalin leánya született. Ötvös Dánielt egész szereplése alatt a durva erőszakosság, az ideges izgágaság s a minden áron, az eszközök megváltása nélkül való vagyonszerzés ösztöne jellemzi. Aligha tévedünk, ha az előttünk fekvő adatok alapján oda konkludálunk, hogy Dániel ügyes ötvös volt, mert előkelő egyének számára dolgozott s valószínű, hogy ezen a révén jutott ahhoz a hathatós támogatáshoz, melynek ügyes-bajos dolgaiban oly nagy hasznát vette, s a melynek köszönhette, hogy nagyfokú kihágásait oly hosszú időn át elnézték a tanácsurak s végül, a midőn megbüntetésére elől már ki nem térhettek, aránylag oly enyhe mértékkel róják ki reá a büntetést. Pénzes ember is volt, a ki kölcsönökkel gyakran kisegített egyik-másik császári tisztet, így például Hans Pigelitz krasznahorkai várkapitányt, kinek 1585-ben két arany gyűrűre 4 tallér s 60 $\frac{1}{2}$ -t ad zálogkölcsön gyanánt. Viszont ő is vesz fel kölcsönöket s e téren még Rueber Jánossal is összeköttetésbe lép, kinek halála után örökösei számára kötelezi le magát a 450 tallérnyi adósságot részletenként megfizetni. Kapzsiságát jellemzi, hogy még török fogolylyal is kereskedett, melynek érdekes példájául szolgálhat az 1587-ben Nicolaus Theodorici besztercebányai prédikátor örökösei által ellene indított kereset, mely alább az okmányok megfelelő évszáma alatt föllelhető. 1580. Febr. 26. Die ganze Goltschmid Czech verbeut dem Daniel Goltschmid seine arbeit vnd handtwerck mit zu brauchen, biss zum rechten. — Márcz. 8. *Daniel Priczinger Aurifaber de Germanica Prona*, Comitatus Nitriensis, jus civitatis tercia post Dominicam oculi, quæ fuit 8. dies Marty. Dedit fl. 3. — Ugyanezen évben lakik a város III. negyedében s van 1 kupa kassai bora. 1581. Febr. 3. *Daniel goltschmidt* begert die Zech, meister zu beruffen. Des Daniel goltschmidts soll dem Herrn Lorenzen diesach vbergeben werden, das er der *Goldtschmidt zechbricff* vbersehe vndt was billich ist zwischen den meistern, schlisse; die becher hatt man ihnen hinauss geben. Soll sich halten nach der gebier gegen die Zech. — Febr. 27. *Daniel goltschmidt*, miután neki Horvát János 45 frt adóssága fejében egy kupa bort adott, kéri a tanácsot, engedné meg, hogy azt kimérhesse. «Will der Edelman (Horvát) der Stadt den wein nit lassen, soll er in fürs thor fhüren lassen, vndt alda damitt dem Daniel goltschmidt bezalen». 1581. Ápr. 13. *Daniel goltschmitt* kéri a tanácsot, engedné meg, hogy azt a nagy kupa bort kimérhesse, a melyet adósság fejében Horváttól elfogadott. A tanács elrendeli, nézessék meg, hány hordót tartalmaz a kupa, fizetessék minden hordó után 2 frt, akkor kimérhető a bor. — Szept. 28. *Ötvös Dánielnek* másodízben meg nem engedtetik, hogy házat építtessen. 1582. Márcz. 30. Ersame, Wollweise, sonders Liebe Herren vnd freundt, Euch sein mein grusz in gurczem willen beuoran . . . . berichtet zaiger disz *Daniel Priczinger* Eur mitburger, wie er von dem wälischen Paumaister Paull Catanj für der khön. . . . Rath vnd veldt-obristen-amtbs verwalter Herrn Graff Ferdinanden von Nagaroll beschuldigt sey worden, alsz solte er sich verschiner Zeit wider wollgedachten Herrn Graffen mit vngebürlichen wortten höchlich vergriffen haben. Daraus Ime diser vnrat endtstanden, das er erstlich in merwollgedachtes Herrn Grafen schwäre abgunst . . . vnd volgendts auch seiner hausfrawen nach seinem verraisen durch ain Ersame Zech der *Goldtschmidt zu Cascha* sein handtwerch vnd laden gespert wäre worden, welches Ime dann nit allain zu vnerhofften vnd wnerdienten Nott, sonder auch zu grossem schaden vnd schmollerung seiner narung geraichen thet. Wann er mir dann auch von denen Personen darauf sich obgedachter Paumaister seiner fürgebnén beschuldigung halber referiert schriftliche verfertigte khundtschafft an Euch lautendt seiner diszfals tragend . . vnschuldtt fürgebracht vnd es demnach nit billich das auf ein blosses vnerwisznes fürgeben obengedeülter massen mit Ime verfahren solte werden. So ist an Euch von Recht vnd billichait wegen mein freundtlich an seinen, *das Ir gedachtem Priczinger, vnd in abwesen sein seiner hausfrawen von ermelter Goldtschmit Zech wider die gebürr nicht zuemuetten, sondern bisz zu merer aufftrag diser sachen sein handtwerch wnuerhindert treiben lasset*, wie mir dann nit zweifft, das Ir Ime hierinnen zu aller billichkeit gerne verholffen sein werdet. st. Wienn, den 30-ten Marty A-o 82. *Rueber*. 1582. jún. 2. Rudolf Bécsben kelt rendelete, Priczinger visszahelyezése tárgyában. Prudentes etc. Commitimus vobis præsentium vigore firmiter, quatenus Daniele Priczinger aurifabrum et conciuem uestrum in exercenda sua arte nec vos ipsi ullo modo impediatis, nec per czeham aurifabrorum impediri permittatis, sed eum cum suis ministris, seu coadiutoribus usque ad aduentum fidelis nostri Magnifici Joannis Ruberi de Pixendorff istarum regni nostri partium supremi nostri Capitanei libere et sine cuiusquam impedimento, labores suos isthic in modum aliorum artificum facere et exercere sinatis et per dictam czeham sinere faciatis. Adveniente enim isthuc præfato nostro supremo Capitaneo is differentiam eam cuius insimulatus est, componet. Secus nullo modo facturi stb. *) 1583. Jún. 20. Ötvös Dániel a tanácstól megvételtre kéri azt a bolthelyiséget, melyet a tanács Bartel Bart-tól vett. Bérért odaadják neki, de egészen el nem adják. — Szept. 11. Die goltschmidt Zech kompt wieder für wegen des Daniel goldschmitts, das ers keines wegen mit der Zech, oder

*) Kassai városi levéltár. No. 3657.

Zechbriffen gemuszhalten will, sondern schilt noch furt auf die Zech. Hatt auch ein grossen becher gemacht, der bestehet in der Prob nicht quod dixit hatt er zu forh bey die 200 fl. vorthen, er will noch 100 dran streken, das kein meister in der Stadt sein wirdt. NB. Klagen auch über den *Michael Kar*, das er manadig worden, welcher beyder geschrey in ganczen landt vndt Siebenburgen lauttmerig ist den ganczen Stadt vndt ihrer Zech ein schandt vndt nachwill, bethen derwegen vmb hilf; sie begern auch den becher zu zuschlagen, diewill es ein falttscher arbeit ist. *R(esponsum)*. Man wirdt sie zue Rede stellen beyde; iczt sein sie nicht daheim. Den Becher soll man nit zerschlagen, sonder eine straff dem Daniel auflegen, vndt im zwingen mit der gefenkis zur gerechtigkeit vndt die Zech gehorsam vndt willen, den *Kar* den handtwerk legen. — Szept. 27. Aurifabri legen die falscher arbeit des *Daniels goltschmidt* ein, begern einen bescheidt, wie sie sich halten sollen. Zeigen an, es sei in ihrem Zechbrieff: der dreimal mit falscher arbeit begriffen wirdt, vndt vngehorsam sich erzeugett, der soll aus der Zech gestossen werden. Derwegen will ers schon zum oftermal gethan, wollen sie in nit leiden. *Contra*. Die ungerischen goldschmidt trachten aus vngerechtigkeit mir nach. Item: es sey nit der brauch, das man in ihrem handtwerck, das man einem auf ein scheltwort den laden sperren soll. Item: er hab durch sein puben ein Kandel geschickt zue zeichen, hatt der Mihel gesagt, er soll sie zum grafen schicken, er wer sie zeichnen. Item: er will bewissen, das er selber der Michel faltsche arbeit macht. Wen seiner aus ihnen was verbriche, strafft man ihme vmb 1 oder 2 put wein. Item: Er sagt, er sey vordacht vndt bey Herrn Grawen angeben wordenn. *R(esponsum S(enatu))*. Die Prob ist falttsch, der wegen sollen sie die Arbeit zerschlagenn, doch noch ein mol probiren, ob sie aber recht wer, soll mans bleiben lassen, wie er dem Grafen hab abgebenen, soll man nochfragen ist er sach das er sich aufs maul geschlagen, soll er in der Zech nit sein. Das er aber sagt, der Daniel, das der Michael falttsch gearbeitet, soll ers darthun vndt den nechsten Rechstag herauf bringen. 1584-ben Daniel Goltschmidt lakik a város III. fertályában. 1585. Máj. 21. *Daniel Prizinger* bittet vmb ein vorschrift an die Hern ins Neue Sol, wegen verletzung seiner ehr, die ihme von Görgen Schwaben, gewesenenen alhie krigsman vnther den Pändel(?) wiederfahren. *Rs*. Simpliciter scribentum zw was er füg vndt Recht hatt, wölle man ihme vörhilfflich sein. — Szept. 12. Goltschmidt Zech klagt weder den *Daniel Goltschmidt* vndt den *Kar Mihal*, das sie so wederspenstig sein. Den Daniel: seines losen vntichtigen wandels vndt muttwillens, den *Kar*: das er dem Zech 28 fl. schuldig, doch ist von hern Richter dem *Kar* aufferleget, er soll in 14 tagen die Zech zufrieden stellen. Mittitur pro Daniele: Comparat. Accusat. dt 20 fl. pro parna die will er nit geben, ehe will er den Kopf zerstoßen, oder gar abschlagen lassen, helt er nit mit der Zech, will nichts than, vndt arbeit dennoch forth, begere das im der laden gesperrt werde. *Contra* Daniel spricht, wollen die goldtschmidt nicht glauben, das er sich wegen der Scheltwortt in Newsol vorglichen, sollen sie vmb kondschafft schreiben. *Amp. Sen. Con*. In 15 tagen soll er genugsame kundschaft bringen, darauf sich purgiren vndt der Zech ihren willen suchen, wo er das nit thut, soll ihme alsbalt der laden gesperrt, vndt er in die gefenkis gefuret werden. — Szept. 8. Ich, Merttn Thonnendorff Browandt-Verwalter zu krasnahurky, bekenne himidt, noh dem der edle vndt veste heer haubman Hannes Pigelizs zu Crasnehurky zwen guldene rink bay dem Daniel Goldtsmidt midtboner vndt burger zu Caschau vmb 4 taler vndt 60 $\frac{1}{2}$ versezett hott, vndt obgemelter her Daniel auff main Bitt vndt begeren die selbigen zwen rink mihr zugesteldt vndt ih emphanen hab . . . vndt versprihe Instadt des herrn haubman Ihn 8 wohen redlich vndt ehrlih an alle verhinderungen solcher gelihen geldt zu bezalen zu besser versicherheit stb. Datum Caschau 18. September Ao. 1585. Martin Thonnendorf mp. — Ebben az évben a III. fertályban lakik. 1586. Jan. 11-én sajátkezüleg kiállítja a következő kötelezvény: Ich, *Daniel Britzsinger*, Midtburger vndt *goltschmidt* zu Caschau, Bekenne Midt dieser Mainer handtschrift, das nohdem die hinderloosen Erben der wolgebornen herrn herrn Hannes Ruber wolsäligen ainem Ersamen wolwaiszen Rott dieser Sladt Caschau, von wegen wolgedochter Herr Herrn vatters vermeg auser ordentlichen schuldtbrieffs 4 hundert 50 taler zu erlegen schuldig. Ich anbenenther shumma gelttes Ihn namen vndt von wegen wolbenannten Ruberischen Erben ainem Ersamen Rotte hundertt vndt 15 taler auff zwen terminen, benendtlich halben tail auf Johanny der tauffer, vndt halben tail auff den geburtsttag Cristj dieses Izo lauffenden 1586. Jores tzalen vndt erlegen wil, des zugewisser vrkunt hab ich diese bekendtnis midt meiner eigenen bettschafft verfertiget. Actum den 11. Januari 86. — Márcz. 17. Gemeyner Stadt Goltschmidt vndt ein erbar Zech beschweret sich Einen Ehrsamem Rath auf den *Daniel Goltschmit*. — *R. Amp. Senat*. Die Zech soll 2 Meyster hinschicken, ihn befragen, wo er den Meistern hier ime ihren willen nit thun wolle, vndt seine arbeyt bey der Zech, wie andern thun, nit beschauen uollen lassen, sollen sie ihm den laden zuschlissen, vndt ihme alher nochmalsz, alsz ein widerspannigen, Ehrsamem Rath durch abgesandte beim halsz nehmen, auch wasz sie den Zech geschworen dem selbigen engstlich nachkommen. — Márcz. 27. Wilhelmo Ygl(?) zu Volderthurm Kassán irást ad róla, hogy ő «dem Treuersten Herrn *Daniel Prizingern, Goltschmidt* und Burger zue Caschau, wegen eines Silberm vndt wbergulden hungersischen Sabsz» kilencz magyarai forinttal adós, s ennek becsületes és lelkiismeretes megfizetésére magát kötelezi. — Ápr. 21. *Daniel Goltschmidt* begert an ein Ehrsamem waisen Ratt die 12 Nesich silber, so ym in ein eikauffen(?) auf gemeiner Statt netturff Silber abgeh vor seins gehabt, nicht für ein ergetzlichkeit nach zu lassen vndt die Mark zu 8 fl. an zu nehmen. Das silber soll er erlegen, vndt zallen. Ein kübel getraid hatt im ein ersamer Rath bewilliget für seine geabte Mühe ein kübel getreid zu schenken. — Decz. 16.

Eöttueös Janos, Eöttueös Mihal Zechmeister, ihm namen der gantzen Zech, verklagen abermal den Daniel Goldschmidt, das er falsche arbeit machett. Man hat ihm das handwerck gelegt bisz zur ausztrag der sachen, er fragt aber nicht darnach vnd arbeytet vort. Contrar pars ist nicht erschienen, den er ist krank, ist die Sach auf chumstigen Rechstag referirt werden. — Decz. 19. Eöttueös Thamas vndt Eöttueös Andras Zech mayster ihn Namen der gantzen goltschmidt Zech für Einem Ehrsamem Radt erschienen vnd den Daniel Goldschmidt ver-

Ich Daniel, Britzinger, W. Britzinger, vnd Goldschmidt
 zu unser, Bekand. Mit dieser, Meiner, furt. Schrift
 an Hof dem. Die funderlofenen, schon,
 Das hochloben, Herrn, Herrn, Janos Ribars
 & Wapfungen, einem spannen Verweisen 204.
 Dieser, fide. Cassin, von Weyen, Wapfungen,
 Herr, Herr, Wapfungen, vort, vort, vort
 funderlofen. & funderlofen, 50 rubel, zu vort
 funderlofen. Ich funderlofen, funderlofen, gelter.
 Herr, Wapfungen, vnd von Weyen, Wapfungen,
 funderlofen, schon, einem spannen 204,
 funderlofen, vnt 50 rubel, auf vort vort
 vort, funderlofen, funderlofen, auf vort, vort, vort
 vnt funderlofen, funderlofen, auf vort, vort, vort
 Dieser, funderlofen, 1 5 8 5. Herr, Wapfungen,
 vnt vort, vort, Das funderlofen, vort
 funderlofen, funderlofen, Wapfungen, vnt, vort,
 funderlofen, funderlofen, vort, vort, vort
 )) funderlofen, funderlofen, 8 8
 Das vnt, vnt, vnt, vnt, vnt
 funderlofen, funderlofen, funderlofen, funderlofen, funderlofen
 Do. 90. Den 27 Januarij 1780

Britzinger Dániel ötvös kezeirása. 1586.

klaget vmb vnd von wegen das er auff seine arbeyt, so er gemacht, die lilien aufgeschlagen vnd gezeichnet, so es den solches ihm zu thun nich, sondern solches dem geschworne Zechmeister gebüret. Vber das hat er auch eines Ehrsamem Rathens vnd Radt beuelch verachtett, den sie ihm den laden zuschliessen lassen, vnd die arbeyt verboten, er aber ausz eigenen Muttwillen freientlich dasz schlosz von der thür abgebrochen. R. Amp. Sen. Ein Ehrsamem Richter und Rath hierinnen beschlossen, weylen er mit falscher arbeyt umbgeheth, auch das Stattzeihen, wieder der Stattgerechtigkeit vnd der goltschmidt Zech gerechtigkeit bey sich halten hat, vnd schon zu

offtermal verklaget vnd vberwiesen worden, so het er, Daniel goltschmidt, wol verdienet, das man ihme die handt am Pranger abgehauen vnd die augen ausgestochen hett, weil er aber kleyne kinder vnd vntzogene habe, hatt ihm ein Ehrsammer Radt aus barmherzigkeit solche wol verdiente straff nachgelassen, so er aber noch ainmal mit gleichen falschen arbeyt begriffen wirdt, so soll er hinfüran bey der Stadt kein bleibende stell haben. Ytzund aber soll er 50 fl. zur straff erlegen, mit der Zech soll er sich vergleichen vnd einer ganzen Zech abtragen. Weil er aber auch den verbot gebrochen, und dawieder gethan, so soll er darumben vmb 10 fl. gestrafft werden. Egy másik feljegyzés szerint: 19. Deczemb. *Daniel Prizinger* goltschmidt wirdt Abermals von zweyen Zechmeister: Thoma vndt Andras, in namen der ganzen Zech falttscher arbeit, wie dieselb dan, Probweis fürkommen, angeklagt, hatt auch wieder eines Ehrsamers Rats vorbitten, sein laden geöffnet vndt gearbeit. *Item das Stadtzeich selb machen lassen* vnd felttschlich auff becher vndt leffel geschlagen, also vnehrlich weis das pettschir gemeiner stadt nachegrückt. Ein ehrsammer Rat erkennet, das er entweder die Rechte hand vorfallen, oder solt aller gerechtigkeit beraubt von der stadtgewiesen werden. Jedoch aus gnade soll er 50 taler dem gericht vorfallen sein. *Item*: der Zech den willen suchen vndt da er mer kompt, soll er seine gebirlich straff volkümlich empfangen. Die Stadtzeichen liegen in dieser Tischladen. Das er das vebott voracht hatt, soll er zu den 50 fl. noch 10 fl. zur straff erlegen, vndt in die gefenkus geschickt werden. Jedoch auf sein hohe vmb gottes willen het heroben bleiben. Dan er schon zum offtermal vndt gar vberflissig verbrochen, die Zechmaister sollen ihren Aidt bewachen vndt keines verschonen aus gunst, sondern ieden, der es vorschulden thut, nach gebir straffen, oder die Hern werden straffen. A margóra jegyezve: *Michael Goltschmidt* des kleinen vorgebracht arbeit solln sie auch probiren, vndt straffen, so ers vordint hatt. 1587. Jan. 14. Eöttwes Thamas der Zeyt Zechmeister der Goltschmidt, thuet verbott anstadt der Erbaren Zech auff des *Daniel Goldtschmidt* silbergeschmeidt, welches sie ihn irer Laden haben, 47 fl. betreffend. — Jan. 20. *Daniel Sprinzinger Goltschmidt* erscheinet mit den Zechmeistern seines gewerbs wegen des verbotts auff das Silber, was sie von ihme genommen, welches doch nicht sein wer, sondern herrn Leuttenampts Paulus von Breslaw, so hatt ein E. W. R. für Recht vndt billich geachtet, das gedachte Zechmaister das silber, so herrn Leuttnampt zugehörig, hinausgeben, hieweil es frembdes gutt, welches dergestalt nicht kan mitt verbott gehafftet werden. — Jülius havában a besztercebányai bíró és tanács írják a kassaiakhoz, hogy néhai Nicolaus Theodoricy német prédikátornak utódai panaszzal járultak eléjük, hogy Nicolaus Theodoricy egy törököt vásárolt, melyhez neki annak idejében *Daniel Prizinger goldschmitt* kassai lakos 100 frtot kölcsönzött oly föltétellel, hogy ha majd magát a török megváltja, Dániel megkapja a 100 frtját s a «halben theil der schatzung»-ot. Miként egy, a Miklós pap által, még életében, eszközölt feljegyzésből kitűnik, a török «hat sich längst geschätzt», de miután ötvös Dániel nem tartotta be a föltételt s nem engedte, hogy a török, a ki 400 frtra becsültetett Miklós pap által, megváltsa magát, de őt Kassán egy egész éven át a maga céljaira használta, t. i. általa lovait legeltette, s úgy látszik, a török sem igen gondolt arra, hogy szabadúljon, mert ötvös Dánielnél jó dolga lehetett; daczára továbbá, hogy Miklós pap többször megsürgette ötvös Dánielnél a török megváltatását, mert az meghalhat, vagy megszökhetik, mire ötvös Dániel sohasem hederített: most, Miklós pap halála után, az örökösök Besztercebánya bírása s tanácsa útján kéri a kassai tanácsot, hagyná ez meg ötvös Dánielnek, hogy tartsa magát a föltételekhez, avagy hozza a törököt Besztercebányára. 1588. febr. 7-iki kelettel a lőcsei bíró a tanács a kassaiakhoz írják, hogy Margarétha aszony, Kirschner Antal lőcsei polgár felesége a legközelebb elmúlt karácsonykor Kassán járván, visszatérőben a kassai erdő tájékán megtámadta őt Daniel Sprinczinger ötvös, egy baltácskával (mit ein beilchen) elverte, bundáját levette róla s kezében a bundával a városba visszatért. Kéri a kassaiakat, torolják meg e hallatlan útonállást s a bundát adják vissza tulajdonosának.*) 1589. Márcz. 4. Die goltschmitt Zech clagt über den *Daniel goltschmitt* und über sein Knecht, dass er sich hab hören lassen, er geb auf dj vngarische Zech alhie nichts, vnd djeweil sie das gehört, hetten sie im dje arbeit gelegt, vnd dem Daniel beuohlen, er solt dem Daniel beuohlen, er solt den Knecht von sich lassen, welches der Daniel nichts that, vnd dorumb begert die Zech wegen das verschuldt zu erkennen. *In causam attractus* spricht: Weil sein gsel ein deutscher ist, so lasz er sich nicht . . . in fal er in musz veglassen, so will der Knecht vor den Obristen gehn, und sich dessen beschweren. Dorzu hab der Oberste im zue arbeiten geben, welchs er an ein gsellen nicht künt verzichten. *Item* er uber im nach 7 fl. schuldig, vnd dorzu wisse er nicht, worumb man die zue Eperies arbejten alhie mitt arbeit nicht fürdern wöll. *A(ccusator)* sagen: Es wer in Ungarn das brauch vnd dje löbliche gewonheit wnder men, das sie Zech balten vnd weil die Epperiesser kein Zech haben, dorumb fürdet man alhie nicht die gesellen. *Inclytus Senatus* sagt: Der Goltschmidt Zech zur man wöll sie bej iren Zech brauchen vnd . . . . schuzen vnd hand haben und dorumb wirdt dem Daniel beuohlen, er soll dem gesellen sagen, das er sich vnder der Zech straff gebe, wo ers nicht thuet, soll im der Daniel nicht fürdern. — *Eöttwes Daniel* tilalmat teszen azon házrészre, melyet Patikárus Bálint fia, Jakab, ötvös Dániel irnokának (Schreiber) eladott. 1590. Szept. 30. Goltschmitt Zech tuett verbot auf *Daniel Goltschmitt* hab vnd gütter vmb 40 fl. schuld. — Hans Burgner bepanaszolja *ötvös Dánielt*, hogy ez «seine Grundt-stein in weingarthen verrückt vnd verworfen hab». 1591. Ápr. 4. *Daniel goldtschmidin* kéri a

*) Kassai levélt. Miss. No 4070/117.

tanácsot, hagynák az árvát nála. Ápr. 9-én megismétli ezen kérelmét, de a tanács elutasítja. — Apr. 9. *Daniel Prinzingers goltschmitt* hinderlassen kindt ist — aus beschlies des E. W. Raths — dem Michel Schäd, sowohl auch das Kindes weingart, im zuersorgen geben worden, weil herr Christoph Diak sich erboten, das er wol fleissig achtung auf den weingart haben, domit er Kascha gebaut worde, will dem M. Schäd auch gelt vorstrecken. Auf solch erbitten hatt ein E. W. Rath dem Michael Schäd den weingarthen zu bauen vergunstigt, doch ob dj Rob auf ain Jahr bestehen wirde. — Novemb. 6. Friedrich Strobel claget die Daniel Goldschmidin an, wegen einer schulden, so ihr man im verblieben, als nemblich weil sie beide einander gearbeit vnd abgerat haben, ist Daniel Goldtschmied ihm 7 fl. verblieben, darumber in noch ettliche silberne spangen hingegeben, das er umb so viel wert ist, als 7 fl. silber, soll nehmen vnd seinem waib ain par Henkel machen, welches Daniel goltschmied verwilligt, aber es sind Ao 83 biesz in sein Todt auffgezogen. Und wiewol man ime pro 12 fl. eingeschätzt, so will sie es nicht passieren lassen, miet vermeldung, sie visse nichts umb die schuldt. Testis ex parte Friderici Strobely. Elias Vhrmacher sagt, das er nicht weids, wi der goldschmied dem Mahler sey schuldig worden, aber das Mahler hab in gebeten, das er miet ime gehen wolt sein schuld einzufordern, vnd wie sie hinkommen sindt, da hab zeug gesehen, das der Goldtschmidt sey hintern Tisch gesessen, da sey er heraus blieben, vnd der Mahler sey zur im hinein gangen. Was er aber mit im gehandelt hab, weis zeug nicht. — *Colman Sorg* sagt, das er weis, das der Mahler den Daniel Goldschmied hab 12 spang geben, das er im sol ein par beschlag auff einen gürtl mahen, aber er hab im keine gemacht, das weis er gentslich. *Sententia*. Der Mahler soll ein Aidt thuen, das im Daniel Goldtschmied schuldig verblieben sey. Oder auff den nechsten rechstag besser beweisen, als dan soll im sein sentenz erfolgt werden. — Decz. 10-én újból előfordúl e panasz, de a tanács ugyanezen végzést hozza. 1600. Júl. 6. Bertalome Kel házastársa: Anna Aszonj, *Eötvös Daniel leania*, Kar Cathrina aszontol születettöt, tilalmat teszen egy jelentékelen perben. 1609. Jún. 15. Johann Weiss Leuchoviensis Renovat arestum nomine filia Danielis goldschmidt in domo Matthæi Gerstmegei etc. 1612. Febr. 19. Hannes Weis lőcsei polgár személyesen megjelenik a kassai tanács előtt és előadja, miszerint néhai *Daniel Prinzing*er kassai polgár és ötvös egy *Katharina* nevű leányt hagyott hátra, a mely leány Princzingernek második, Hannes Weis édes nővérével, Sophia asszonynyal való házasságából származik. Igényt tart Prinzinger házának egy részére, melyet a férj elhalálózása után az özvegy a gyermekkel együtt bírt.

153. Ötvös Menyhért. 1581—1599. Polgárjogot 1581. febr. 3-án nyer. Leginkább tilalmakban szerepel, melyek többnyire vagyoni állapotára vonatkoznak s a melyek 1598-ban sűrű fellépésükkel anyagilag erősen sújtják. Ezek között legérdekesebb Melda ötvös Péter tilalma, melylyel ötvös Menyhért *zománczörő mozsara* vétetik arrestum alá. Cziahrowsky de Cziahrov lengyel nemesnek 1599-ik évi jegyzéke érdekes adatokat tartalmaz arra nézve, mily kincsek s mily értékben voltak ötvös Menyhértnél általa zálogba vetve. Így volt: egy magas ezüstpohár mindenestől aranyozva; egy széles ezüst egészben aranyozott ezüst csésze; egy magas szabású ezüst gyertyatartó, ezüst sótartó, mind aranyosak és mind egybenjárók. Továbbá: hosszú aranyos ezüst sarkantyú és ezüst, puskához való, kulcs húzó, ezüst lánczon. Mindezeket a nevezett lengyel ötvös Menyhértnél 45 frtban zálogosította el. 1581. Die 3. February. *Eöttues Menyhertt* ius ciuile consecutus, numerabit fl. 4. 1585. Lakik a város II. fertályában. 1593. Szept. 9. Ziber Tamásné tilalmat teszen Basunkaj Zabó Andrásnak *Melchior Goldtschmidtnél* lévő pénzére. — Okt. 21. Pupos Estuan tilalmat tesz *Melchior Goldtschmidt-nél* 7 frtra. 1594. Júl. 26-án ötvös *Sorgh Kálmán* műszereinek összeírásánál szerepel. 1595. Jún. 22. Zabó János, ki Kassán polgárjogot akar nyerni, *Öttues Menyhérttel* bizonyítja tisztességes származását. 1597. Jan. 29. *Öttues Menihart* tiltja Máté Diákné, Vas Zsófi asszony javait 9 frt miatt. 1598. A második fertályban Szent-György napi adószedéskor *Eöttues Menyhért* háza után adóban 1 frt 50 $\frac{1}{2}$ fizettetik. — Máj. 22. Kechkemety Georgh tilalmat teszen *Eöttuos Menyhért* minden javára 28 frt miatt. — Máj. 25. Wigandus Weinsperger tilalmat tesz *Eöttuos M.* összes ngó s ingatlan vagyonára 12 frt 75 $\frac{1}{2}$ miatt. — Aug. 18. Eöttuos Peter tilalmat teszen önmagánál ötvös Menyhért mozsarára «*zamanz teörö masar genandt*». Adókönyv: Eöttues Menyhert Rest: Ao 93. fl. 1. — Ao 97. fl. 2. Summa fl. 3. 1599. Szept. 29. Cziahrowsky de Cziahrov leltárában: «Item *Ötves (irva: Ofes) Menyhartnál*, ki akkor lakott az utcában kerál képe háza megett, egy magos ezüst pohár mindenestől, aranyozott és széles ezüst csésze, az es mindenestől aranyos, ezüst gyertyatartó magas szabású, ezüst sótartó, ezek es mind aranyos, ki mind egyben vagyon. Hosszó ezüst aranyos sarkantyó (így!) és ezüst hosszú kúcs húzó ezüst lánczon puskához való. Annak adtam aztot mind kezében, kire tartozom neki mindenestől negyvenöt forintval.»

154. Krakói ötvös Tamás. 1581—1595. Polgárjogot 1581-ben nyer. Valószínű, hogy vele egy személy azon *Kántor ötvös Tamás*, kinek végrendeletét 1595-ben veszik fel a testamentáriusok, mint alább következik. 1581. *Thomas Eöttues van Kark* reichet sein Burtsbriff ein vndt bettweis erlanget er das Burger Recht. Gab nach gethanen Eidt fl. 5. 1595. február 5-én Venczel Márton bíró távollétében Materna András, mint a «bíró képe» parancsolatjából Eöttvos Mihály, Kerékjártó István, Jeremiás diák és Zócs János megjelennek *Kántor ötvös Tamás* házána, hogy testámentumát meghallgassák. Ennek főbb tételei a következők:

Kerekjártó Istvánnak tartozom ..... fl. 13. $\frac{1}{2}$ —
Jeremiás diákné asszonyomnak tartozom igazán 26 nehezék ezüsttel, mely teszen ..... fl. 4. $\frac{1}{2}$ 32

Ittem mégis tartozom Jeremiás diáknak készpénzzel	fl. 5. 2/3 —
Gáspár diáknak egy biblia árával	fl. 5. 2/3 —
Smeltzer Andrásnak	fl. 2. 2/3 —
Nádaskay Kovács Ambrusnak	fl. 21. 2/3 —
Kovács Simonnak	fl. 4. 2/3 —
Antal diáknak, a sógornak	fl. 8. 2/3 50
Orosz Lászlónak, a hostátinak	fl. 6. 2/3 —
Az böki papnak öt köből búza árával, de igen abajdóc volt és olcsó is volt akkor az búza, de mindazonáltal a mit el mer érette venni, azt adják érette neki, mert nem akarom volt meg vele, hogy adja e felül megírt adósságokat megfizetvén és az mi attól megmarad, hagyok az én atyámfiainak, kik közelbek	fl. 4.

Mégis ezekről a mi marad, hagyom az én feleségemnek, Lipóczy Dorkó asszonynak. Házat, szőlőt valami vagyon és valami névvel neveztetik, mindenenket, miért hogy az ő atyjától és anyjától maradt pénzen szerzettem és vöttem jobb részét.)*

155. Ötvös Ezekhiás. 1582—1586. Miként egy kérelméből kitünik, 1582-ben már birta a kassai polgárjogot, működése tehát ettől az évtől datálendő. 1586-ban Kolozsvárról, hová időközben eltávozott, kéri a tanácsot, hogy a kassai ötvösczéhbe felvétessék, ennek teljesítését azonban a tanács megtagadja tőle. *1586. Decz. 16.* Orzag Balas an stadt des *Ezechiel Golttschmidt* begert ein Ersamen Ratt, welle ihm vorgonnen, das er mochte in die Golttschmidt Zeeh einkhemen, denn er ein felzamen handl zu Clausenburg gehabt mit einer frauen, Katharina Eppel, welcher er Ehe versprochen hatt, vnd zeiget ahn, er hat zuuor das burger Recht gehabt, ist aber in 4 Jaren nicht allie gewesen. *R. Amp. Senat.* Wo er die Zeyt gewesen, vndt wmbzogen ist, da soll er derumb hinziehen vnd sich erhalten.

156. Makai ötvös János. 1584. A második czéhpecséltő felirata szerint ebben az évben második czéhmaster volt.

157. Gyulai ötvös Kristóf. 1584. A második czéhpecséltő felirata szerint ezen évben első czéhmaster.

158. Somlyai ötvös András. 1586—1597. Polgárjogot 1586-ban nyert. Ezentúl kisebb tilalmakban szerepel. Meghalt 1597. márczius havában, mert alább következő testámentumát e hó 24-én veszik fel. *1586. Jún. 19.* *Eöttüeos Andras* begert burgerrecht. *R. A. S. Concedit* vndt soll für das burgerrecht 3 fl. geben. *1587. Febr. 2.* Somlai András tilalmat teszen a czéh nevében Eöttvös Mátyásné javaira 8 frt erejéig. *1588.* Eotwes András kéri a tanácsot, ne emelje házadójtát, de hagyja ezt meg előbbeni összegében. A tanács megengedi, hogy 3 frtnál maradjon. *1592. Jún. 12.* *Ötvös András* tilalmat teszen Magyar János javaira 6 frt miatt. *1595. Jan. 7.* *Schomlay Etues Andrasz* tartozás miatt tilalmat teszen Serez János boraira, melyeket ez a kovács czéhnek eladott. *1596.* *Eottues András* bizonyítja Carolus Erdely Cassoviensis tisztességes származását. Ugyanezen évben lakik a város III. negyedében. *1597. Márcz. 24-én* Wenczel Márton bíró parancsolatjából Tonhajzer Ambrus, Ötvös Ambrus és Ötvös Péter megjelennek *ötvös Andrásnak* házánál s testámentumát a következőkben veszik fel: . . . Harmadszor. Az minemü jókkal az uristen engemet az ő jóvoltából ez világon megajándékozott volt, akár állók, akár ingók legyenek, azokról teszek ilyen vallást és testámentomot: Miérthogy az úristen az ő kegyelmes gondviseléséből az mely szömélyt jegyesül mutatott énnekem, hagyok jóakaratomból neki egy szoknyának való dupla tafotát, mely tafota a szabónál vagyon. A csináltatására és szerszámára hagyok öt forintot. Innét hagyok az én jegyesemnek, Anna asszonynak, egy alföldi hordó bort, ezt úgy hagyom, hogy megadják neki. Az én fiamat, az Jancsit, hagyom az én bizodalmas uramnak, ötvös Mihálynak, hogy ő kigyelme legyen tútora és gondja viselője, ha az atyafiak alá adják. Ittem az mi pénzem és ezüstmarhám vagyon: Vagyon az én bizott uramnál, ötvös Mihálynál egy kis ládában készpénz 139 forint. Ittem vagyon egy pártá-öv, merő aranyos, mely nyom egy girát és kilencz nehezéket. Vagyon négy kalán, egyik eltörött és egyéb töredék-ezüst és reszelék. Ittem vagyon három aranygyűrű, egyikben czímerkő vagyon, az másik két karika, az harmadik fél-mívében vagyon. Ittem ismét hagyom az aszalai(?) szőlőmet az ő kigyelme gondviselése alá, mind az pénzzel és az ezüst aprólékkal össze, hogy ő kigyelme birja és vegye hasznát és az én gyermekemet tartsa belőle. Ittem az városbeli házat és a Szent-László utcán való házat és az Monak-patakban egy ortvány-rét. Ittem ismét Bonczidai Istvánnál vagyon egy arany gyűrűm, mely nyom hat aranyat, kiben sajlelkő (így!) vagyon, ezt úgy adtam neki, hogy negyven forintnak alatta el ne adja, hanem meghozza az én marhám. Ittem vagyon hetedfél hordó borom, az egyiket az leánynak hagyom. Vagyon egy fajlongis mentém és egy nadrágom, egy dolmány feltoldozva. Ittem ismét vagyon egy szekrényben valami kevés fehér ruha, kit nem tudok, mennyi. Mindezeket ez felül megnevezett örökséget és mindenenket mind állót s mind ingót, akármi névvel neveztessenek, hagyom, hogy mindenenket eladjanak és az pénzt az tanács-

*) Kassavárosi titk. levélt. Y. Eöttvös, No 9.

háza az urak kezébe adják és az urak gondviselése alatt legyen mindaddig, míg az én gyermekem felnevekedik és emberkort ér. Ittem hol ha Mihály uramat az uristen ez világból kivenné, hagyom, hogy mind az alföldi szálló árát s mind az készpénzt és az ezüstmarha valami nála vagyon, mind az tanácsházra vitessék és az urak oltalmában mind együtt legyen mind az többivel egyetemben és ott tartassék mindaddig, míg az én fiamat, az Jancsit, az uristen felneveli és emberkort ér. Ittem hogy ha az én fiamnak, Jancsinak, halomása történik és az uristen e világból kivessi, hagyok az ispitályi szegényeknek hogy adjanak 7 frtot; ittem hagyok az tanuló deákoknak hogy adjanak 7 frtot. Ezen kívül senkinek semmit sem atyámfianak, sem másnak csak két pénz is nem hagyok. Ittem vagyon négy darab rét zálogban 20 forintban, melyről levél vagyon, ha kiváltják, vigyék fel a 20 frtot és azt is a tanácsházra az uraknak adják és a többihez tegyék. (Kassai titkos levéltár. Y. Eötvös No 11). A hagyaték elosztása ugyanezen évi augusztus 7-én történt meg, a miről a bíró parancsolatjából a következő okmányt veszik fel a testamentáriusok: Ötvös András vette volt házastársul városi Bolha Simon leányát, Borbála asszonyt és mikoron Borbála asszony ötvös Andrásához ment házasságra, ő nekie akkoron valami javai voltak, azok közül némelyiket ő atyjától és anyjától maradtakból hozta volt Sárosból, ismét némelyeket az ő első urával Szopó Istvánnal kerestenek volt együtt, de mindkét rendbeli javainak Borbála asszony az ő halálának idejéiglen szabad uraságában megmaradt békével. Ismét ötvös Andrásal és Borbála asszony együtt élőkben valamit kerestenek, annak és ők szabad uraságában megmaradtanak, a míg együtt éltenek. De immár Borbála asszonyt az uristen előbb kivette ez világból ötvös Andrásnál és maradt egy férfiú magzatja, János, és Jánost pedig szülte volt Borbála asszony az ő urától, ötvös Andrásról. Immáron a mi javai Borbála asszonynak voltak, mindazokkal holt meg az ő urának, ötvös Andrásnak, úgymint a Borbála asszony javaiból illetve volna ötvös András hitrészt, a város törvénye szerint. Ismét az ő javainak a másik részével holt meg Borbála asszony az ő fiának, Jánosnak. Ennek utána ötvös Andrásnak mikoron jegybe volt mátkája, ő is megbetegülve tett testámentomot az ő javaiból, ő is hagyott, a mit akart az ő mátkájának és a többit hagyta mind álló és ingó marháját Jánosnak, az ő fiának, a kit szült volt ő nekie Borbála asszony, az ő felesége. Az ötvös András testámentomát pedig a kassai nemesi tanács helyben hagyta, a mit az ő mátkájának hagyott is, megadták az testámentomos uraim, épen, mind. Immáron mind e fölül megírt bizonyos okokból nyilván és világosan kitetszik, hogy mind atyai anyai jószágok épen Jánosra szállottak. Annakokáért következik az osztásnak rendi ilyenképen, miért hogy ötvös András nem ittvaló fiú volt, remélvén azt, hogy még ő nekie is valami atyafiai e földre jönnek, hallván az ő atyjok fiának halálát, a mint hogy gyakorta megtörténenek is eféle dolgok, azt is megdondván, hogy immáron mind atyai, anyai jók éppen csak Jánosra szállottanak volt és János az ő atya és anyja halálok után holt meg. Annak okáért következik, hogy az ötvös András atyafiai kik volnának szintén olyan atyafiai Jánosnak, mint az ő anyjáról Bolha Borbála asszonyról való atyafiai, úgymint Bolha Péter, Bolha György és Bolha Erzsébet asszony, Nyúl Mártonné. Ez okáért mindeneknek az hason felét megállattunk az ötvös András atyafiai számokra, ilyenképen: Készpénz volt: fl. 180; és ebből minden osztásnak előtte adtunk az ötvös András testámentoma szerint az ispitálybeli szegényeknek 7 frtot, az tanuló deákoknak 7 frtot. Maradt immár így osztásra 166 frt. És immár először két részre osztván az százhatvanhat frtot, jut egy félre 83 frt és ezt megállattunk az ötvös Andrásról való atyafiaknak. Marad az anyáról való atyafiaknak is, Bolha Péternek, Bolha Györgynek és Bolha Erzsébetnek fl. 83. Jut ebből egynek-egynek fl. 27 $\frac{2}{3}$ 66 $\frac{2}{3}$ %. És az Péter részéből vettünk ki az osztásra és becslésre 3 frtot. Marad mégis Péternek fl. 24 $\frac{2}{3}$ 66 $\frac{2}{3}$ %.

Következik az arany és ezüst marhának osztása.

Volt egy párta-öv, merő aranyas, nyom egy girát, 9 nehezéket, tudtuk	fl. 19. $\frac{2}{3}$ —
Vagyon 4 ezüst kalán, az egyik törött és egy darab <i>zomorlas</i> ezüst, nyomnak egy girát és 14 nehezéket, tudtuk	fl. 10. $\frac{2}{3}$ 30
Ittem vagyon öt ezüst garas és egy farkas-fog ezüstben, nyom fogastúl 11 nehezéket, tudtuk	fl. 1. $\frac{2}{3}$ 50
Egy arany gyűrű, nyom kövestől 6 aranyat, safirkeő vagyon benne, tudtuk	fl. 28. $\frac{2}{3}$ —
Ittem vagyon más arany gyűrű, címerkő vagyon benne, nyom egy aranyat és fél ortót...	fl. 2. $\frac{2}{3}$ —
Vagyon harmadik arany gyűrű is, ki fél mivésben vagyon, smaragd-kő vagyon hozzája, nyom kövestől másfél aranyat és fél ortót, tudtuk	fl. 3. $\frac{2}{3}$ —
Ismét vagyon egy két karikás gyűrű és egy kis darabocská arany, nyomnak másfél aranyat és fél ortót, fél ortónak az felét, tudtuk...	fl. 12. $\frac{2}{3}$ 15
Ittem vagyon egy ezüstgyűrű, aranyozott, anichel vagyon benne, nyom másfél nehezéket, tudtuk	fl. — $\frac{2}{3}$ 75
Mindezeknek az ára teszen egy sommában	fl. 66. $\frac{2}{3}$ 70

És ennek az felét megállattuk az ötvös Andrásról való atyafiaknak, ki teszen fl. 33 $\frac{2}{3}$ 35. És erre adtunk nekik az merő párta-övet, ki teszen fl. 19. Ismét adtunk öt kalánt és az *zomorlas* ezüstdarabkát pro fl. 10 $\frac{2}{3}$ 30. Ismét adtunk 5 ezüst garast, a farkasfoggal együtt: fl. 1 $\frac{2}{3}$ 50. Ismét adtunk egy aranygyűrűt, a ki fél mivésben

vagyon: fl. 3. Ezzel tölt ki egyik rész az atyafiaknak. Az anyáról való atyafiaknak, Bolha Péternek, Bolha Györgynek és Bolha Erzsébetnek: Az öreg arany gyűrűt adtuk pro fl. 28. Más aranygyűrűt: fl. 2. Ismét adtuk a kettős aranygyűrűt és a kis darab aranyacsát: fl. 2. $\frac{1}{2}$ 15. Ismét adtuk az ezüst gyűrűt; $\frac{1}{2}$ 75. Ismét adtunk egy Jakezint-követ és egy rubint balast: $\frac{1}{2}$ 45. És ezzel tölt ki az másik atyafiak része. Valami kevés apró kövecskék és apró gyöngy, nyomott egy nehezéket, ezt is ide adtuk, Megosztván ezt három részre, jut egyik atyafiúnak fl. 11. $\frac{1}{2}$ 11 $\frac{2}{3}$. De semmiképen darabszámra nem oszthattuk, hanem vettek ketten kezekben, Bolha György és Bolha Erzsébet képében Nyúl Márton, Erzsébesnek az ura, ilyen okkal, hogy ők Bolha Pétert megelégitik az ő részeért, akár a házrészből deputáltassék ki Péternek.

Következik az önműnek osztása.

Volt önmű egy sommában 48 font; ennek a felét megállattuk az ötvös András atyafiának, ki teszen 24 fontot. Darabszámra pedig ezek: Egy palaczk három itezés, egy pintes kanna, három 1—1 itezés kannák, meszszyes kanna: kettő; két középtál, és egy kis hitvány tálacska. Az anyáról való atyafiaknak is jutott 24 font, teszen egynek része 8 fontot. A Péter része darabszámra ez: Egy itezés palaczk, egy törpe kanna, meszszyes, egy közép tál, két kis tál, egy tányér. Ittem az ötvös András atyafainak jutott: egy rézmozsár, vas az törője, nyom törőstől 13 $\frac{1}{2}$ fontot. Ugyanezen atyafiaknak jutott egy derékalj és két kis vánkös, tött az ára 3 frtot. Az mi pedig illeti a holmi aprólékot, a kik csak veszendők voltak, fatálat, fatányért, apró tekenőt, hitvány ó hordót, kádat, aprólék-vasat és egyéb veszendő aprólékot, ezeket mind Györgynek és Erzsébetnek hagytuk. És az ötvös András atyafainak mindezeknek a feléért adtunk egy paplant pro fl. 7 és ezt készpénzül adtuk meg, azonkívül a három darab párnát is, ki teszen fl. 3. Ismét Bolha Péternek állattunk meg ugyanezen veszendő aprólékokból egy rakott kasztot (így!) az ő harmadrészeért. Jutott mégis Péternek egy öreg vasfazék.

Következik az mi kevés fejr ruha volt, annak osztása.

Jutott Bolha Péternek egy reczés lepedő, kit ágyfőre szoktak teríteni. Ismét jutott volt egy ó párna, azt is az ő atyafainak adtuk. Az ötvös András atyafainak jutott a fejr ruhából 3 párnahéj, ketteje kék hímmel vagyon, és a harmadik fejr gyolcs. Egy lepedő, két sahos abrosz, egy sahos kendő, keszkenő vörös hímmel; vagyon két paraszt kendő keszkenő, két hitvány reczés ingváll, egy fürödő ruha és egy előkötő, egy viselt patyolat, egy konty, egy reczés keszkenő férfiúnak való és egy fejr láda. Az Monak-pataknál vagyon egy rét, örökös, ennek a fele illeti az ötvös András atyafiait és a másik része illeti az anyjáról való atyafiakat. Innét vagyon zálogos rét a testámentomlevélnek tartása szerint fl. 20. Ennek is a fele illeti az András atyafiait és a másik fele az anyáról való atyafiakat. Ittem vagyon itt benn a városban egy kis ház a tót utczán, az, mely rész szerint a Zabó Mihály házából szakadott ki, két kis bolt és két darab pincze, ezt becsültük fl. 100, ennek is a fele illeti az ötvös András atyafiait, mely teszen fl. 50., a másik rész illeti az anyáról való atyafiakat, az is teszeu 50 frtot; jut ebből három részre osztva egynek-egynek fl. 16 $\frac{1}{2}$ 66 $\frac{2}{3}$ %. Vagyon mégis más ház a hostadban, a Szent-László utczában, szinte a végén, a felső szeren, azt becsültük fl. 175. Ennek is a fele illeti az ötvös András atyafiait, ki teszen fl. 87 $\frac{1}{2}$ 50. Ismét a másik fele illeti az anyáról való atyafiakat és ezt három részre osztva, jut egyik részre fl. 29 $\frac{1}{2}$ $\frac{2}{3}$ %. A tályai szőlőről mostan mi előttünk semmi oszlas nem volt, mert annak ott kell lenni, a holott vagyon, hanem csak emlékezetre irtak be. Ittem volt egy ó viselt gerezna és egy gyöngyös öv, és az is viselt, de ezeket az atyafiak akaratjokból adtuk az eperjesi asszonynak, a gyermektartásért. Bolha György és Nyúl Márton vetének számot mi előttünk, hogy ők ide Kassára járván törvényre és prókátorra, költötenek és tón a Márton költsége 6 frtot. Ismét tón a Bolha György költsége 4 frtot. És merthogy ez mind egyaránt illeti, mindkét fele atyafiakat, annak okáért mi is a közönséges aprólékból elégitettük meg őket ilyenképen: Mártonnak adtunk egy ó viselt vörös dolmányt pro fl. 3. Ismét egy zöld asztalt s egy kis egygyes gyertyatartót: fl. 3. Györgynek adtunk egy hitvány mentét: fl. 1 $\frac{1}{2}$ 50. Ismét tiz fonalat pro fl. 1 $\frac{1}{2}$ 32. Ismét adtunk egy nyoszolyát pro fl. 1 $\frac{1}{2}$ 38. Ittem volt egy bélelt süveg, tött az ára fl. 1. Ezt a város szolgájának és aprólék költségére költöttük. Ittem vagyon, kit ötvös András szabatott volt magának fajlondis posztóbol, egy dolmány, csak foltozva volt, egy mente és egy nadrág. Mindezeket az atyafiak engedték ötvös Ambrusnak fl. 17-ért, és ebből fizetett ötvös Ambrus az itt benn való ötvös András házából adót fl. 6 $\frac{1}{2}$ 35. Ismét, a mint ötvös Ambrus mi előnkbe egy czédulájában adta, mikor harmadszor Tályára ment a szőlőhez, fizetett a kocsisnak fl. 2 $\frac{1}{2}$ 20. Ugyanakkor ő magára költött fl. 1 $\frac{1}{2}$ 15. Ismét a vinczlernek adott fl. 1 $\frac{1}{2}$ 50. Ismét Bolha Györgynek háromszor adott, úgy mint atyafiúnak, fl. 4 $\frac{1}{2}$ 15. Ismét mikor a szüretre ment, szekeresnek adott $\frac{1}{2}$ 80. Ismét a dézmásnak adott fl. 1 $\frac{1}{2}$ 30. Ismét ő magára költött fl. 1 $\frac{1}{2}$ 25. Ismét a vinczlernek adott egy süvegért $\frac{1}{2}$ 12.*) Jul. 11. *Ötvös András* már mint néhai említettik egy feljegyzésben feleségével, Annával, kapcsolatosan. — Jul. 20. Eperjesen lakozó Tamás Schmiedin értesíti a kassai tanácsot, hogy néhai *Ötvös András* gyermeke, kit ő magához fogadott s erényben, istenfélelemben nevelt, meghalt. Kéri tehát a tanácsot, hogy a gyermek eltemettetésére adjon 4 frtot, melyet a harangozónak, papnak «*darnach auff die Opfer*» kell fizetnie. *Adókönyv.*

*) Kassavárosi titk. levélt. Eötwes No 12.

1598. A város III. negyedében Eöttwes András háza. Rest: Ao 93. 94. § 75. — Ao 95: fl. 1. Ao 97. § 50. Thuett fl. 2. § 25. 1600. jún. 6-án Rainer Menyhért városi bíró parancsolatjából Erszénygyártó György, Trúcz Lukács és ötvös Péter a hagyaték két harmadát átadják néhai ötvös András atyafiának, Borbély Jánosnak, a ki eziránt könyörgéssel járult a tanács elé. A hagyaték harmadik része a városé marad.¹⁾ Borbély János a hagyaték öt megillető részének átvételéről ugyanezen napon elismervényt állít ki.²⁾

159. Futaki ötvös Ferencz. 1586. Fia a Nagy-Bányán lakott Futaki Zabó Ferencznek és neje Erdődi Zabó György leánya, Borbála asszonynak. Anyja első férje elhalálása után Pétsi Zabo Jánoshoz menvén nőül, ez utóbbi ötvös Ferencznek mostoha atyja lett. Tisztességes származásáról 1586. jún. 24-én ad bizonyítványt a nagybányai bíró a tanácssal egyetemben, tehát valószínű, hogy még ebben az évben telepszik meg Kassán. Valószínű, hogy kassai ötvös István műhelyébe került, mert ennek 1598-ik évi adókimutatásában egy ötvös Ferencz nevű egyén szerepel. 1586. Jún. 24. Jöve mi előnkben az mi varosunkban lakó tisztességbeli jambor Petsi Zabo Janosnak mostoha fia: Futakj Ferencz es kivána tőlünk az jo mudtartasnak mogia zerintt, hogy az ő nemzetségéről wneki jöwendőben tiztesseges megtelepideseirt az ktek kwzwt walo megmaradasaert my is kteket certificalnank es byzoniosba tenneők. . . Ez *Futakj ettues Ferencznek* az ides atthia mj kuzeotteonk Futakj Zabo Ferencz tyztesseges jambor cebheli ember vala. Az annia penighlen Erdődj Zabo Georgy leania, Barbala azzon, ki mostan is tyztessegbeli jambor Byrossag vyselt embernek, az vin Petsi Zabo Janosnak felesége, kik my közeotteonk elejtől fogva minden eleteket tyztessegesen viseltyk. Vgian ezen fiok Futakj Ferencz feleől is egiebett irni nem tudunk, hanem az mjulta mj keözeotteonk felneuekedett, jamborol vyselte magat meg nem notaltatta mj közteonk kyert zemelyt is kgtek meg vehetne etc. Datum Riulis Dominarum, die 24. Juny Anno dni 1586. Nicolaus Petsi judex ac cæteri Senatores Civitatis Riulj Dnum.

160. Boncziday ötvös István. 1587—1609. Kolozsvári származású. Atyja, Gergely, 1568-ban kolozsvári ötvösmester, kinél Zilahi Lőrincz is, a későbbi kassai ötvös, tanulóveit töltötte. 1587-ben tanácsbéli esküdt-polgár s minden valószínűség szerint ebből a családból való azon Boncziday Márton nevű egyén is, a ki Bethlen Gábor küldötteként szerepelt Axell Oxenstiernánál, s a kiről egy Albing, 1629. jun. 28-án kelt memoriale hátiratán a cancellár által említés tételik. Testvéröccse, János, 1615-ben Bethlen Gábornál jegyző. Boncziday ötvös István tanulóveit atyja házánál töltötte ki. Bujdosása közben került Kassára, a hol már ismerőse úgy is volt Székely ötvös Mihály személyében, a ki szintén atyja műhelyében dolgozhatott, mert István egyik beadványában vonatkozást tesz erre. Ötvösünk Kassán atyja ellenzése daczára telepedett le s ittvaló szereplése mindjárt kezdetben balúl üt ki. Még Kassán sincs, máris közvetítők közbenjárásával jegybe lép ötvös Mihály leányával, Sárával. Bizonyos dolog, hogy ötvös Mihály maga óhajtottá vejéül Boncziday Istvánt. Ötvös Tamás és neje, a kik az eljegyzés létrehozásán fáradoztak, tanúvallomásaikkal beigazolták, ötvös István pedig a házassága folyamán keletkezett perben határozottan kijelenté, hogy ötvös Mihály küldte a jegyváltás első zálogát hozzá, mégis alig történt meg az egybekelés, mely az 1587. évre esik, ötvös Mihály kemény váddal illeti vejét s bepanaszolja a tanács előtt, hogy leányát, már mint hitves nejét — ígérete ellenére — Kolozsvárra akarja vinni. Egyszersmint kéri a tanácsot, ne engedje meg Bonczidaynak, hogy ezt tehesse, mert a kolozsváriak irtóztató babonákkal s ördögi tanokkal vannak tele. («Den die Klausenburger saint mit vielen schrecklichen Feden vnd Aberglauben, auch teuflichen Lehren behaftet»). A tanács, tekintve a dolog «nagy fontosságát», mely úgy a világi, mint pedig az egyházi hatóságok elé tartozik, széles alapon indította meg az ügyben az eljárást. Az após, ötvös Mihály, nem elégedett meg azzal, hogy vejét a tanács előtt bevádolta, de még Rudolfhoz is menesztett egy feljelentést, melyben Boncziday Istvánt a legsötétebb színekkel festi le s azzal vádolja, hogy nejét erőszakkal Erdélybe, a pogány ariánusok közé akarja elhurezolni, holott ő oly föltétel mellett adta hozzá egyetlen leányát nőül, hogy Kassáról el nem távozik vele. S hogy Bonczidayra nézve csordultig teljék a pohár, apósa elfogatta s vasra veretvén, elzáratta őt. E fogságból értesíthette Boncziday István siralmas állapotáról Kolozsvárott lakó agg édesatyját, Gergelyt, segélyért esedezvén hozzá. Az öreg férfiú ezernyi baj s fáradtság között ápr. 26-án indul ki Kolozsvárról Kassa felé, hogy fiát a fogságból kiszabadítsa s ügyét, tőle telhetőleg, rendbe hozza. Kassára érkezvén, május 20-án a tanácsnak bemutatja a kolozsvári főbíró és esküdt-polgárok ajánló levelét, melyben ezek arra kéri kassai kartársait, legyenek patrocíniummal öreg «régi esküdt tanácsbéli felük»-höz, sőt ha netalántán a dolog törvényre kerülné, ne terheljék hosszú processussal az öreg urat, hogy mentül előbb hazájába visszatérhessen. A tanács, bár a város igazságának elégtételt kívánt szerezni, mindamellét elég nemesen beleegyezett abba is, hogy ha a pörös felek békélni akarnak, békéljenek hát ki Isten nevében. A pacificatio meg is történt, mert ötvös Mihály tisztességes személyek által, sőt ő maga is, megkövette Boncziday Gergelyt és fiát Istvánt, azonkívül ötvös Istvántól az egész czéh előtt is bocsánatot kért. Ámde időközben leérkezett Prága városából a királyi rendelet, mely Boncziday István ellen ötvös Mihály panasza által provokáltatott. Ötvös Mihály tehát, hátra hagyván a békességet, mely köztük köttetett, újból ellenséges érzelmeket táplál veje ellen, mely annyira elkeseríti a szerencsétlen férfút, hogy már-már arról álmodozik, hogy — bár nem volt száundé-

¹⁾ Kassavárosi titk. levélt. Y. Eötves. No 13/a.

²⁾ Ugyanott No 13/b.

kában — elbujdosik Kassáról, mert «tovább nem bírja azt a nagy erőszakot, melyet rajta cselekednek». Tagadja, hogy házastársával nem volna egy valláson s hogy más reliigióra erőltette volna s kijelenti, hogy nejét, kit «Isten reá bizott, mind ruházatjában, ételében, italában és békességben hite szerint, a mint az házasságuk rendeli, keresztény emberhez illő módon» tartja. Ha tehát most ő felsége rendeletében az parancsoltatik, hogy bizonyítassanak be azon fogadások, melyeket a házasság megkötése előtt ötvös István állítólag tett volt, úgy ezt ő csakis hálával veheti, mert így kiderülhet, hogy ő szabadságát ily ígéretekkel soha le nem kötötte, egyben kijelentvén azt is, hogy ő a Kassán való lakást meg nem unta, nem is szándékoznék innét eltávozni, de ha a nyakába vetett nehéz igát, melyet immár tovább el nem viselhet, le nem veszik róla, úgy módot kell keresnie, hogy ő felségének ugyanezen religiön lévő más városai közül valamelyikbe elbújdossék, szabadságának megtartása okáért. Hogy miként békéltek a czivakodó felek megint össze s mely módon nyert elintéztést a kínos ügy, melyhez ötvös Mihály fondorkodó lelkülete nyújtotta a tápot, okmányok híján meg nem állapítható, de annyi tény, hogy ezentúl Boncziday István 1609-ben bekövetkezett haláláig együtt élt nejevel s időközben Kassán ötvös- és polgártársai becsülését kivívta s mindama tisztségek, melyekre megválasztatott, elégtételül szolgálhattak neki a méltatlan szenvedésekért. 1590-ben, ismeretlen okból a tanács által 10 frtnyi pénzbírságra ítéltevéen, ezt időközben lekönyörgi 5 frtra, melyért a tanács — ajánlatára — 1 márka súlyú ezüst serleget rendel meg nála. E serleg 1591-re el is készül s a mester kéri a tanácsot, vonná le annak értékéből az 5 frtnyi követelését s a többit szolgáltatassa kezeihez, a mit a tanács részben megtesz ugyan, de az 5 frton felüli összegre várni hagyja az ötvöst. 1592-ben Boncziday ötvös István két más ifjú mestertársával panaszt emel a tanács előtt a czéh azon határozata ellen, hogy csupán a fiatal mestereknek kell vásárok idején a kapuk előtt állaniok s miután ebbeli panaszuk a czéhben eredménytelennek bizonyult, mert a czéhmesterek ennek tárgyalására csak az idősebb mestereket hívták meg, őket pedig a gyűlésből kihagyták, kéri a tanácsot, tegyenek e dologban intézkedést. Ötvös Tamás czéhmester eme panasz ellenében azzal áll elő, hogy a czéhben az idősebb mesterek képezik a *maior parst* s az ifjú mestereket azért nem hívták meg a gyűlésbe, mert azok képezik a *contraria parst*, s kéri a tanácsot, hagyja érvényben előbbeni intézkedésüket. A tanács azonban az ifjú mesterek mellőzése miatt 10 frtnyi bírsággal sújtja a czéhet s az ifjú mestereket a czéh végzéseire iránt való engedelmességre inti, egyben meghagyván nekik, hogy a kapuk előtt való állásra vonatkozó czéhhatározathoz tartsák magukat. 1602-ben a tanács Thobias Rottenberger gyalogsági kapitánynak, mert ez a várost sajátkezűleg lerajzolta (abgeriszen) s a képet a tanácsnak dedicálta, egy két márkányi aranyozott ezüstserleget készített ajándékképen. A serleg elkészítése Bonczidayra bizatik. A czéhregesztromban eszközölt feljegyzések szerint Boncziday 1606. febr. 6-án mondja szabadon tanulóját, *Posta Istvánt*, Posta Bálint fiát, mivelhogy jámborul kitöltötte az ő 4 apródesztendejét és három fertályt; az egy fertály esztendőt elengedte neki a mester. Ugyanezen év május 30-án szegődteti be tanulóul öt évre sóvári *Bakócz András* fiát, *Geczit*, kiért a kezességet Szinyérváraljai ötvös Kelemen és Debreczeni ötvös Imre vállalják el. A szegődtetésért járó 64 denár «czéhigasságát» a tanuló fizeti. Boncziday István Kassán eltöltött 22 éves szereplése alatt több ízben viselt városi tisztségeket. Így volt városi senior (a communitas tagja) 1605-ben; consul 1606—1609, a czéhben pedig első czéhmester 1600., 1602—1603., 1606—1607. Meghalt 1609-ben. «Hoc anno circa nomen Martinum placide obijt» — mondja felőle egy egykorú följegyzés. Testamentuma alább egész terjedelmében közölve van. 1587. Ápr. 26. Prudentes circumspecti stb. Az Vristenteol thy keteknek minden lelkj testj iokath, aldasokat kivanunk adatnj. Erreol kelletek thy kteketh meghtalalnunk lewelewnk által: Ez lewel meghado my Vrunck es atthiankffia, reghy eskwth tanacsbeli felewnk: *Boncziday Gergely*, megyen Cassara, az ktek warossaba, fianak *Boncziday Istvannak*, most Cassan lakozonak neminemeő dolghanak segítségere, otalmara es elligazitasara. Annak okaerth keriwk kektet bizodalommal minth tizteletes vrainkath, hogy legien ktek igassagban minden otalommal es patrociniummal hozza, seott hogy ha az dologh theorwenybe elegiednek, felette igen keriwk kteket, hogj hozzw processussal ez my tizteletes vrunkat atthiankfiat ne terhelle, hanem minden dolgaiban igassagaban az ktek hozzank walo zeretetyerth procedalhasson vgj, hogj oth ne kesleleodwen es hamar visszafordulwan, így ennek veghbe menetelyt megherthwen, my es nagj ob dologban kedweskedhessewnk, zolgallhasunk ty kteknek etc. Datum in ciuitt. nostra Coloswar, die 26. Aprilis 1587. Petrus Munich primarius & Thomas Buday Regius iudices cæterique jurati cives ciuitatis Coloswar. 1587. Júl. 13. Rudolphus secundus stb. Prudentes et Circumspecti fideles nobis dilecti. Ex inclusa præsentibus fidelis nostri Circumspecti *Michaelis Szekel* aurifabri et conciuvis vestri Supplicatione fusuis intelligetis in quo nobis idem humilime supplicet, Cum autem ab aequitate nihil alienum petat, et huiusmodi pactea et promissa de uire sint seruanda Ides fidelitati vrae harum serie firmiter committimus et mandamus, vt rescita prius rei mera veritate, si *Stephanum Bonczhiday* generum præfati supplicantis, ante contrarum matrimonium illud promissum fecisse compereritis, eundem facti sui promissi serio admonere, et ad illud complendum et exequendum debitis modis compellere, conatibus que eius in abducenda præfati supplicantis filia omnino resis . . . eosq. inhibere debeatis et teneaminj. Secus non facturi. Datum in arce nostra Regia Pragensi, decima tertia die mensis July. Anno Dominj Millesimo, quingentesimo octogesimo septimo. Rudolphus. m. p. 1587. Május 20. Gröger Bonchidaj, ein alter Rathsgeschworener von Clausenburg bringt ein schreiben vnther dem Stattsigil wegen seines Sons, *Steffan Bonczhidaj*, wider den kleinen vngerischen Golttschmidt Michæel, des Steffan schwiher, der ihn als

seinen Aiden ahn ehren vorlezett, begert Recht, vndt verhörung. R. Die Stadtgerechtigkeit wils diszmals nit leiden, das man Recht size undtt halte allein in 14 tagen; kan aber pacificatio geschehen, in gottes namen. — Okt. 6. Testis pro Bonczitaj Istuan. Eottues Thamas jure mediante fassus est. Er weisz nichts mehr allein, das er auch ein werber gewesen, das hatt Eoutues Mihal gesagt, wenn es dem Bonczidaj Gergely seinem Vatter nicht zuwider wer, wolt ich dem Bonczidaj Istuan meine tochter geben, aber von kheiner Condition weisz er nicht ihm dem das Bonczidaj zugesagt, er wolle seine Tochter nirgent hinführen. In dem hatt auch des Bonczidaj Istuan sein Vatter zur besser bestetigung ihrer heuratt einen Ring geschickt sampt einem brieff, das er ihme wollgefalle. Auf solches alles hatt die Ettues Mihalín selbst dem Bonczidaj Istuan in namen ihrer Tochter ein faczanetel und Ring gebracht. Item: der Bonczidaj Istuan vom Vedanj Ferencz vnd Pap Ferencz gefragt worden, ob er auch seine braut ihrgent wol hinführen. Hierauf Bonczidaj geantwort, wen ich sie wolt hinführen vnd des . . . . . wolt ich hirnit heuraten. Doch weisst gott, wie es die Zeyt wirdt bringen, es stehet ihn seiner handt vnd gewalt. Catharina, ein Dienst-Magdel bey der Zabo Mikloschin, welche Eottues Mihal erzog, bekant bey ihren eidt, das Bonczidaj Estuan hat durch die Zech Estuanin lassen dem Eöttues Mihal entbitten, er will sein hauszfrau, bis vatter und Muetter leben, nirgent von hinen hinführen. — Okt. 16. Eottues Tomaschin bekent, das erstlich die Eöttueös Mihalín ihm Bonczidaj Estuan ein Faczanetel bracht, darnach er Eöttues Mihal selbst ein Ringel geben ihn irrer behausung. Von der condition weisz sie nichts zu sagen, das er Bonczidaj zugesagt hatt, er werde sein Tochter nicht hinweg führen. — Boncziday Istvának a kassai bíró és tanácsához intézett panaszlevele. Tisztelendő bíró uram, tisztelendő nemes uraim, nyilván vagyon urasagtoknak, hogy az elmúlt napokban ez jelen való 1587. eztendőben az en ven atyamuram jelen volt itt Cassan ty kegték előtt, ez tizteletes nemes tanacs előtt es semmi egyeb panaszokodasa az én atyamuramnak kegték előtt nem volt, hanem csak arról panaszokodott kegték előtt nagy keserűséggel, hogy ű rajta es en raytam, úgy mint fíján, minemű nagy gyalázat történt Eöttweos Myhalj uramtól; mely gyalázatot én és az én fiam Mihály uramtól soha nem vartok volna, seőt még ha más ember myelte volna is ez nagy gyalázatot mi raytonk, Myhaly uram tartozott volna mynket oltalmazni. Annak okaert tisztelendeo nemes uraim mykoron en ezt meghallottam volna, ilyen messze feoldre, hogy Myhalj uram az en fiamat, Boncziday Istvánt tisztességében ilyen igeon megbántotta volna (kovetven szollok kegték eleött) latornak, hytelennek es nem jambornak mondotta, lennj es egyéb gyalázatokkal illette, annak felette feyeygh foghatta es Byro urammal az varas szolgay által az fogsagban vitettette es tartatta. Ezt en megértvén, ebben en egyeb módot nem találhattam, hanem ilyen mezze feoldre el kellett jeonneom nagy faradsaggal az en vensegemben es nagy keolcsegvel jöttem kegték eleyben, hogy en magamnak es az en fyamnak tiztesseget törvyn szerint is megoltalmazzam. Erreől kegték jól emlekezhetik, az en atyam uram erreől panaszokodeott kegték eleött. Mykoron penigh Myhalj uram, az en hazastarsomnak attia, hallotta volna az en atiam uramnak panaszokodassit es törvyn szerint való kyvansagat az my tiztessegönknek megholtalmazásaert es az dolgokat is jól ertötte Myhalj uram, hogy en raytam ok nelkül cselekedte. Azért Myhalj uram Byro uramtól eő kegmtől bekessegre kerte az dolgot es byro uram engedelméből tizteletes jambor szemelyeket kért, kiknek általa az en atyamat es engeömet is megkövetett es w magays megkövetett. Azonkepen az egez Eöttweös Céh előtt is megkövetett. Ennek utána, mikoron immár csendességben es békességben volnánk, jól emlekezhetik urasagtok rea, hogy egikoron engeomet előhíván kegték, Myhalj uram is jelen levén kegték eleott megertem, hogy Myhalj uram w felségét, az my kegyelmes feyejedelmönket megtalalta könyörgése által es az mynemeő panaszokodasokat teött w felsegenek en reám, melyet kegték megért az w maga suplicatioiabol, az mely suplicatiot w felsege kegtéknek ismet az w felesége mandatomiawal ide kwldeött, melyeknek massa ys en nállam vagyon es azokból megérteöttem nilván, hogy Myhalj uram mynd azokat hatra hagyván, az gyalazatokat, mellicket en raytam cselekedett es az békességet is meg nem gondolván, mely my közöttök volt, hanem elsőször is az w suplicatioiban az en atyamat es az w hazanepet gyalazta, melyet az en atyam w twle nem erdemlett volna, mert az en atyamat en nalamnal elebb ismerte. Azon is panaszokodik w felsegenek Myhalj uram, hogy en az w leanyat, Sarat, mykoron kerettetteom, nagy fogadast teöttem, hogy csak nekem adja, soha hazámban nem viszeom innét, melyet mond, hogy szok fw emberek előtt teöttöm, melyet en nem fogadtam, nem is volt szükségem fogadast teönneöm, mert w kegmek fogadas nelkol is eörömet adták, seőt meg itt Cassán sem voltam, mikoron nekem adták, hanem Erdelyben voltam. Mely dolgot kegték megért az ket lewelből, melj az en hazassagomnak közbenjarasáról volt, melyeket kegték kezében adtonk. Azonképen azoktol is az szemelyektől, az kik közbenjárók voltak is, hogy mykor az en hazassagomnak elseő bizonyos ayandokat megadták, elsőben w maga Eöttweös Myhalj uram vytt egy kezkenot Eöttweös Thamas uramnak. Ennek utana nagyobb bizonyóságért felesége is egy gwrwt vytt ugyan Eöttweös Thamas uramnak es az en ayandekomat is ezen szemelyektől elvevén, mely ayandokoknak elvetele es adása koron itt Cassan sem voltam, hanem az én atyámnak házánál Kolozswaratt. Azért en Isten szerint hazasodtam, semmi fogadast az en szabadsagom ellen nem teöttem, seot mondeom kegték eleött, hogy semmi gyönyörűségem nincsen az bwdossashoz, nem is volt semmi kedvem az bwczwzashoz; mostan sem bwczwzom kegmtektől, de ha ugy kell lenni is, hogy bwdosnom kelletik, semmi nem egyéb az oka, hanem az nagy erőszak, melyet en raytam cselekedtek es cselekednek is Myhalj uram es felesége. Azert is fognak meg wk az en szabadsagomat, csakhogy en raytam az myt wk akarnak

azt cselekedhessék, mert en jamborúl tartom az en házastarsomat es w vele egy kerestyen Religyon vagyok, nem is erőltetem soha masra, nem is erőltettem. Es az en rendem szerint az myt Isten ream bizott, mind ruházatjában, eteleben, italaban és békessegeben valo tartasban lytom szerint az mynt az házassagnak rendj és modja tartia, ugy tartom mynt keresztyen embernek illik. Azon is panaszkodik w felségének Myhalj uram, hogy nem tudja my okokból indultattam fel atyamat, kyhivan Erdeljéből (követven szólok uraságtok előtt). Bizon hamar elfeylettötte volt w keglme az okokat, de am en ide fel eszében juttatom uraságtok eleött. Én penig azon czudalozom, hogy my okokból indultatott azokra, az kikkel w felségét en felölem ok néköl megtalálta, mert hogy engeom megbántott tisztösségemben arról w felsége előtt semmit nem szólott, mely minden dolognak fw fundamentoma. De az en kegyelmes uram es feyedelmcom w felsége kegyelmesen parancsol ty kegteknek, hogy megbizonyíttassék, hogy en az en házasságomnak előtte teöttem volna az fogadasokat, annak megtartasara kenyseritem uraságtok, melyet en w felsegetöl halaadással veöttem es veszek is. Hogy penig uraságtokat farasztanom kell, kegték ne vegye egyebnek, hanem meg akarom bizonyíttatni, az mint w felsége parancsolia, hogy nyilván legyen és megbizonyíttassék kegték előtt, hogy efféle fogadasokat en nem teöttem es az en szabadságomat semmi fogadással el nem kötöttem. Azert meghigyje uraságtok, hogy en az Cassan valo lakást meg nem untam volna, hanem Myhalj uram és az w felesége az minemw nehéz igát nyakamra egyekeznek vetni, melyeket ez előtt is megeselekedtek raytam, semmiképen azokat el nem viselhetem, hanem ha ennek utána is azt cselekszik én velem, módot kell benne keresnem, de nem úgy, az mynt Myhalj uram w felsegenek panaszkodott, hogy feleségeömet mas Relegyora vinném, hanem wagnak w felségének teöb kereztyen várassi is az igaz Relegyon, melyben enneköm módóm leszön az en szabadságomnak megtartásáért. Ezeöket pennig kegték eleött mostan is nem bweswzsnak okáért mondom es nem bweswzom is, hanem az elwiselhetetlen igát az w akaratjok szerint nyakamon nem hordozhatom s nem is akarom hordoznom. Ezeknek meglátását Isten szerint uraságtokra hagyom. 1589. *Boncziday Estwan* a tanácsnak praesentál egy levelet, melyben Stephan Wagner írja, hogy *Boncziday*nak egy szőlöt 40 frtért eladott. — *Bonczitai Istwan* tilalmat teszen «auf ain Panczer des Zabo Andras, das er bei sich hat, pro 42 fl. schulden». 1590. Febr. 28. *Boncziday* kéri a tanácsot 10 frtnyi birságának elengedésére. A tanács a birságot 8 frtra szállítja le. — Márcz. 15. Ugyanö birságának 6 frtra való leszállítását kéri. A tanács végzése: Adjon 7 frtot. — Ápr. 16. *Boncziday Estwan*, weil er 5 fl. schuldig, erbiet sich ein Becher darumb zue machen. — Er soll ein Pecher ausz 1 mark silber machen. 1591. Jan. 26. *Bonczidai Istwan* tut verbott auf ein Smaragd Ring, den der Zabo Christoph von Pap Ferencz verseczt hatt. — Ápr. 9. *Boncziday Estwan* bietet, man wolle die schuld, so er gemeinen Stadt zue thuen ist, an dem Becher abziehen, vnd das obrige heraus volgen lassen. R. Man wirdt der schuld abziehen, aber mit dem vbrigen ein theil lang vortzug haben. 1592. Jan. 23. Fekete Ferencz tilalmat teszen *Boncziday Isthwánnak* 12 frtjára *ötvös Gáspárnál*. — Decz. 17. *Boncziday Istwan* neben andern zwaien goldschmiden den jungen Meister beschweren sich des beschluses, dass allein die Jungen Meistern an Jahrmarkh sollen an Thor stehen vnd das aus beuelch des H. Richters die Zech zuuersamlen vnd das best zue schliessen der Zechuatter dasselb nicht thuen hab, das er di ganze Zech-Leitte beruffen, sondern es weren nur edlich zusammen kummen, vnd sie hat er ausgelassen. Begern sich bej der alten löblichen Geuonheit zu erhalten, durch rechtlich erkentnisz. Der Zechmeister — Eotwes Tamas — zeugt, sie werden Maior pars, sie haben die jungen Meister dorumb nicht beruffen, weil sie contraria pars seindt. Bitten sich bej vorigen beschlus zue erhalten. *Senatus*: Weil der Zechuatter die jungen Meister nicht hatt neben den andern in die Zech beruffen, bleibe er sambt den Maior pars, ein E. W. Rath 10 fl. straf, und die jungen Meister sollen sich den andern vnderthenig in Iren beschlus wegen des Thorstehens vndergeben. 1593. Máj. 22. *Bonczyday Estwan* 60 frt miatt tilalmat teszen magánál Galmaier Hans kardjára. — Szept. 5. Tilalmat teszen Kecske(éti) Georg ezüstmarhájára Siket ötvösnél. — Decz. 23. *Ötvös István* bitt sein Straff nach zu lassen. *Senatus*.. Weil er sich nichts erbielt, soll geben 10 fl. 1597. Jan. 27. *Boncziday J.* tilalmat teszen Ötvös Imre javaira 32 frt miatt. — Júl. 26. *Boncziday J.* Zabó Miklós nevében tilalmat teszen Molnár Pál minden hagyatékára 15 frt miatt. 1598. *Adókönyv*. A város IV. fertályában. *Bonczyday Istwan* Rest. Ao 95. 80 $\frac{1}{2}$. — Ao 96. fl. 3. — Ao 97. fl. 3. Thuet fl. 6 $\frac{1}{2}$ 80. A folyó évre pedig kivette fl. 1 $\frac{1}{2}$ 50. 1599. Márcz. 29. *Boncziday István* tilalmat teszen Zabó Miklósnak Thury Istvánnál lévő 80 frtjára. 1600. Febr. 16. *Boncziday Istwan* inhibet eiusdem Petri Molnar generi sui einen demant, drej Rubin, einen Schmaragd, einen Türkis, einen dukaten, einen Probirstein fl. 12 vnd $\frac{1}{2}$ 18, so wol auch mancherlei zeug, der vorhanden. 1601. Jan. 8. *Boncziday István* és az egész ötvös czéh Molnár Péternél tilalmat tesznek 25 frt 24 $\frac{1}{2}$ miatt. 1602. Máj. 20. *Boncziday Istwan* tutt verbot sambt seinem Weib, Fraw Sara, auf ihren Eidt, das sie auf den Pfarchoff keinen Eidt thuen wollen etc. — *Poculum donaticium*. Notandum. Ein Ersamer Rath war willens dem Herrn Thobia Rottenberger, der Landtsknecht Hauptman alhier, das er mitt eigener handt diese Stadt abgeriszen wndt einem Ersamen Rath dedicirt, einen vbergulden Becher darumb bej 2 Mark schwer zu verehren. Darumb den einen solchen Becher durch den *Boncziday Istwan* machen lassen. Vnter des aber weil berührter hauptman (ezzel megszakad). Decz. 12. *Boncziday Istwan* beghrt ein vergleichung zu zu lassen zwischen seine Schwester vnd Ihres Mutter(?) gutter abzurichten. *Del*. Weyl supplicant sich nicht genzlich erklert, so kan man ihm nichts versprechen, sondern er mach es klar. — Decz. 19. *Boncziday Istwan* zeigt an klagweis, er könne sich mit seines weibes bruders weib

nicht betragen, könne ein Hausz weder sie habe in Hausz keine gerechtheit, drum begehrt er, das man ihrs anferlege stb. 1603. Az ötvösczéhben első czéhmester. 1604. Szept. 8. *Bonczidai István* tilalmat teszen Másyás Diák 2 frtja s 2 aranyára a tanácsháznál a fizető tiszteknél. 1605. Decz. 1. *Bonczidai István* beterjeszti a tanácshoz a Petrus Mártonné hagyatékáról szóló inventáriumot. Ez év folyamán *Bonczidai István* testámentomhallgató Kelepeczi Istvánnál, Debreczeni István, Gönczi Demeter és Posta Miklósnénál. 1606. Jan. 7. Testámentomhallgató Kaczur Miklósnénál. Ily alkalmakkor mindig e pecsétlőjével pecsétel :

Nov. 19. *Bonczidai István* tilalmat teszen Somodi György pénzére, 88 frt miatt. 1607. Szept. 4. Tilalmat teszen Zabó Miklós marhájára 20 frt miatt. 1608. Nov. 29. Tanúként szerepel egy örökség eladásánál. — Decz. 24. *Stephanus Bonczidai* arrestat tacite bona omnia Johannes Szóch fl. 170. E tilalmat 1609. jan. 12-én megújítja. 1609. márczius 20-án. Herczeg István kassai bíró parancsolatjából Gitlich Zabó István, Kiszili János, Lang János és Bakai György megjelennek *Boncziday István* házánál s testámentomát a következőkben veszik fel: En *Bonczidai István* kassai jurátus civis, noha az megharagudt hatalmas Istentől az én büneimért fölötte igen hamar és keményen megostoroztattam volna, de mégis az ő szolgálja Szt.-Dávid példájával élvén, ki ő előtte sem imide, sem amoda nem tuda elszaladni, sőt az lelki kezével megfogván az urat, soha addig el nem bocsátá, hanem meg kellették neki kegyelmezni, így én is, látván az én uramnak rajtam nagy haragját és büntetését, ágyamban az falhoz fordulék sírván ő fölsége előtt, hogy ne nézné ilyen gyarló edényének ilyen nagy esetét, hanem lenne kegyelmes az ő szerelmes fiáért énnekem is, melyet eleiben vevén az úr valaminemő hamar az büntetésre hajlandó vala, szinte az könyörületességre olyan hamar kegyes atyja lön. Kiért, még ez hitvány testben élek, áldom, dicsérem, magasztalom ő szent felségét érette. Mindazonáltal nem pratermitálhattam ez harmadnapról fogva ez előtt magamban elvégzett jó szándékomat megjelenteni, hogy holtom után sem az én feleségemnek, sem atyámfiainak, sem jó barátaimnak rövidséget ne tennék, némi-némű adósságoknak kijegyzésében foglalom magamat. Elsőben azért, noha az uristennek meglátogatásából igen nehéz betegségben és ágyamban fekszem, de elmémben épen vagyok, ha az Úristen ebben végezte életemet, hagyom lelkemet az Úristennek szent kezében, testemet pedig az földnek gyomrában betakarítani tisztességesen, tudom penig, mindörökké ott nem maradok, hanem amaz utolsó nagy napon, mikoron az angyalok által az trombitát megfuválja az én üdvözítőm és azt mondja: Surgete mortui, Venite ad iudicium, akkor én is az porból ezen kézzel, lábbal föllálok az én Jézusommal, a ki a keresztfán kezét kiterjesztvén, minden bűnösöket hozzá hivat színről színre meglátom. A mi penig az én javaimot, kivel az én Istenem engemet, szegény méltatlán szolgáját meglátogatott, illeti, azokról ezután vallást teszek, mostan az adósságokat jelentem meg. Elsőben vagyok Cecei Jánosnak egy hitvány kanna derék fedelestől, melynek mind pondusa, mind ideye az régi registromban föltaláltatik, én is penig szegény szükölködő ember lévén, kényszeríttem elzalogosítani Zabo Miklósné által az derekát Seczi Vrbánnénak in et pro flor. 5 sz és ha többet kérne, hogy ha emleget valami búzát mit, de egy fillérével sem vagyok többet adós. Az fedelet Debreczeni Imreh az czéh ládájával vitt zálogban maga szüksegeért. Zálogban én nálam volt az kanna fl. 6 sz 40, ezt le tevén Cecci János, váltsák ki az kannát és adják meg neki. Almási István szomszédommal az minemű interesünk volt eleitől fogván, arról egymásnak signaturát adtunk; oly keresztény embernek hiszem, holtom után sem háborgat mód nélkül benneteket. De Almásinak az beadott signatura után ötvös Imre által adtam batka-pénzt fl. 1. Item házamnál készpénzt fl. 10. sz — Zegedi András urammal azonképen signaturám vagyok, mit adott és maradok-e adósa neki, vagy nem. Nagy Zegedi Györgynek vagyok nálam ezüsti, pizetum 32. Gitlich Istvánnak vagyok nálam ezüsti marc. 1, pis. 7½. Törös Péternek vagyok nálam ezüsti pis. 27. Gönczi ötvös Boldizsárnak bor árában vagyok adós fl. 30. Vizsolyi Gönczi Mihálynak bor árában vagyok adós fl. 13 sz 50. Borbély Mártonnak, szántainak, nem tudom megvethetni. Czeh Andrásnak, tályainak, vagyok adós fl. 6 sz 43. Zegedi uramnak csináltattam az apróbb selliegh poharakhoz 2 kisebbet, az pondusa megmutatja, az munkája is vele vagyok, de az ezüsti ő magáé. Ittem egy pallost másfél girából fl. 4 sz 50. Számot vetvén azért ő kegyelmével, nem itélem, hogy semmivel adósa maradjak neki. Én nekem penig tartoznak úgy mint:

Zócz János tartozik készpénzzel	fl. 122. sz 50
Forintverő István tartozik	fl. 14. sz —
Virginás Máté tartozik	fl. 8. sz —
Somogyi György tartozik	fl. 46. sz 80

Jól lehet az adóslével többet mutat, de megfizetett, ennél többet nem tartozik. Ezeken kívül én nekem az én gazdám-asszonynyal tulajdon saját keresményünk, mert jól tudják azt jámborok, mivelhogy az én atyámnak Kolosvarott lakozó *Bonczidai Gergelnek* akarátja ellen telepedtem volt meg itt Kassán, semmi segítséggel nem

akartak lenni, csak hogy inkább beviessenek, de az urnak akaratját előmben vevén, biztattam az ő kegyelmességével magamat, de én Eötvös Mihálynak, se ötvös Mihálynénak sem éltökben, sem holtjuk után soha csak egy szegett filléröket sem láttam egyebet, hanem az szegény istenben elnyugodt ötvös Mihály uramnak temetségére találtunk asztalában, kit feleségem jól tud, és ő fizette is ki, fl. 12 dutkapénzt és 7 aranyat, melynek az fölött aztán feleségem tette az hová akarta, én hozzá sem nyúltam. Látván pedig ezt az én atyám, hogy soha semmi promotióm nincsen az itt való apámtól, occasio is adatott reá, hogy menjek oda be, mert volt egy bujdosó atyjok-fia, a kinek valami kevés pénzecskeje volt, de az sok fősvénység miatt imide amoda duggatván, kiszaggatták tőle, hogy pedig az én járásom hiában ne legyen ennyi földre, hol pénzül, hol ezüst marhául, hol arany marhául adott háromszáz forintot. Az háznak dolga pedig miben legyen nem szükséges sokat irnom felőle, ha az oszlás-levél megmutat mindeneket és miképen költ legyen el Zekel Jánosnak az ő gonoszsága miatt, melyet én úgy mint az én feleségem Sára vér lévén hozzá, tiszta keszpénzömön váltottam hozzám, a ki jövendőben leteszi az árát és vérségét pretendálja, csak hozzon bőven pénzt, örömet kibocsássák kezökből. Vagyon két darab szántóföld, egyik a rákpataki út mellett, mely oszlásban jutott volt Zekeli Jánosnak, de azt is ő tőle elbecsülték volt, hanem pénzemen váltottam ki; az másik vagyon az akasztó-hegy oldalán, most mind a kettőt én vetetem zálogban Zegedy Mihály uramnak pro fl. 40. A ki kiváltja, örömet fölveszi, örököt nem adtam. Vagyon egy darab szőlőcske a Rákpatakban, gyümölcsösével, kaszáló réttel, melyet Zekely Mihály az ő leányához való szeretetében úgy mint sajátját Zekely Sárának, az én feleségemnek, hagyott volt és ugyan éltében per manus kézhez is adott volt. Az darab szántóföld, az ki Nagy Balázsé volt, tulajdon saját pénzöm ára. Ezen kívül több adósságok nem jutnak most eszembe, hiszen a kinek én adós vagyok, avagy mások, kik énnekem tartoznak, arról jegyzés vagyon, mindenek meg vannak írva. Az adósságoktól immár az mi megmarad, az én keresményem város törvénye szerint az én feleségem és atyámfiái között osztassék el mindenek. Ittem az ötvös Imreh leánya menyegzőjére adjanak fl. 20. Az mit az nagyatyja hagyott neki, azt is megadják neki, a mivel az én feleségem az enyemből még jobbíthat, kérem, jobbítsa meg. Valamennyi asszonyember-ruha vagyon, mind az feleségemnek hagyom. Az szödörjes rókaháttal bélelt galléros subámat hagyom az Mihóknak. Az szödörjes csonka újjú mállal bélelt mentémet hagyom ötvös Imrének, viselje meg érettem. Az divízió után szegényeknek az ispitályban adjanak fl. 4. Azonképen az oskolának is hagyok fl. 4. És ekképen végeztem el utolsó akaratomat, kérem az én atyámfiat, hogy ebben megmaradván, ne háborogjanak meg egymással, hanem keresztény módon alkudjanak meg és elégedjenek meg vele, kinek mi jut ez városnak régi szép törvénye szerint. Ennek nagyobb bizonyosságára mi felül megnevezett személyek ez Bonczidai István uramnak testámentumát pecsétünkkel és kezünk írásával megerősítettük. Mely lött Kassán, die 9. Marty, Anno 1609.¹⁾ 1610. Jan. 11. *Relicta Stephani Bonczidai* arrestat apud Johann Kiszily argenteas res Johannis Szóch, ne eas extradet pro fl. 100. 1615. Jan. 24-én Bethlen Gábor Gyula-Fejérvárról írja, hogy «fidelis noster Egregius Johannes Boncziday Scriba et Juratus Notarius Cancellariæ Nostræ» részt kér néhai Boncziday István hagyatékából, ki neki édes testvére volt, kérését ajánlja a kassai urak figyelmébe.²⁾

161. Ötvös Sorgh Kálmán. (Culman Sorg). 1587—1594. 1587-ben már kassai lakos, de polgárjogot csak 1588. júl. 26-án 4 frt lefizetése mellett s azon utasítással nyer, hogy a kassai ötvösökkel egyezzek meg, bizonyos, előttünk ismeretlen dologra nézve. 1590-ben Melegh Istvánnak egy általa 60 frtra becsült övet készített, de mert az ifjú mesterek azt a czéhben kevesebbre, csupán 45 frtra becsülték, ez ügyben a tanács elé járúl. Miután azonban a tanács szakértők vallomásai alapján úgy találja, hogy az öv «leicht und gering» volt dolgozva s azt, mivel már egyszer eltörött, foltozni is kellett, meghagyja 45 frnyi becsértékében. Ötvös Kálmán 1594-ben hunyt el. Alább részletezett vagyona elosztásánál kitűnik, hogy kétszer nősült. Első nejét Annának hívták s ettől való Zsuzsánna nevű leánya, kinek — anyja halála után — a gyámja Rottengatter Tóbiás. Második neje Katalin volt, kitől két gyermeke: Kristóf és Anna, született. 1587. Jan. 12. *Kolman Sorg* thuet verbot auf 92 fl. bej dem Friedrich Strobel Moler, ahm gelt, das er für der Hansen Apothekers hausz von Zaymar(?) erlegen soll, denn er Hannsz ihme so viel geldes zuthan schuldig. Ezen évben *Culman goltschmid* lakik a város III. fertályában. 1588. Júl. 26. *Colman Sorg* hatt burgerrecht erlangt mitt der condition, das Er sich mitt dem Goltschmiden allhie vergleiche. Zalt 4 fl. 1590. Ápr. 10. *Colman Sorg Goldschmidt* erscheint vor ein E. W. Rath, beschwerend, das der Gurtl, den er Herrn Melek Isthwan gemacht vnd vor beschehene schezung seiner doron verdienten arbit gering geschezt were worden. Das vor wer derselb sobt 6 dorzue gehörig gulden Ringe auf 70 fl. geachtet worden. Das er auch hernach selbsz vmb 60 fl. sombt den Ringn Herrn Melek Isthwan gelossen. Aber in iczo wer er von den jungsten Schezleithen nur auf 40 fl. geschezt. Baj E. W. Rath erkhendt noch dorüber angehorter Zeugen, weil der Gurtl war leicht vnd gering gemacht, vnd er In schon ein mol, nochdem er zerbroch, fliekchen müssen, vnd das die Jüngsten Schezleüt kein gulden ring bej den gurtl geseh, so solis bej der iczt gemelten schezung verbleiben. 1591. Nov. 6. Colman Sorg tanúként szerepel ötvös Daniel egy perében. (Lásd Britzsinger ötvös Dániel alatt.) 1594. Júl. 26. *Divisionales bonorum Colomanni Sorgh. 1594.*J úlius

¹⁾ Kassavárosi titk. levéltár. Boncziday, No 2.

²⁾ Kassavárosi titkos levélt. Y. Boncziday. No 3.

26-án Merten Venczel bíró s az egész tanács meghagyásából Mattes Lang szabó, Mattes Rephun, Trucz Lukács és Gedeon Adamj kassai polgárok megjelennek «des Ersamen Herrn *Culman Sorgs Goltschmidt*, gewesenem mitburgers alhie behausung»-jában «eine ordentliche Abteylung zu halten zwischen seiner vorbliebenen Hausffrawen Catharina vnd irer zweyen kindern: Christoffen und Anna, so wol auch zwischen der Jungffrawen Susanna, so von seiner ersten Hausffraw Anna, als natürliche Erben vorblieben». Itt a következő osztás történt meg: Demnoch der edle bestrengte her Tobias Rottengatter, Irer Röm. khay. Matt. Zeüg-Leuttenamptt in Ober Kreis Vngern sich als ein gerhab vndt Schwoger der Jungffraw Susanna angenommen, hat er erstlich begert von der ffraw Catharina, weylandt iczo gemelten Herrn Culman Sorgs nochgelassene Wittib, die fünf Kuffen Landtwein befor herausz, so die erbare tugendsame ffraw Judith, weylandt des edlen ehrenfesten Herrn Andrea Illenfelt, irer Röm. Khay. Matt. gewesenem Zeüg-Leuttenampts allhie nachgelassene Wittib ime Herrn Culman Sorg, wegen seines ihr ffraw Judithn geleisten treyen Dinsts im Testament verlassen hatt sein Haus darmit zu bessern vnd zu bauen, der Jungffraw Susanna befor sollten herausz deputiert vnd gegeben werden sammt 9 Stück Bettgewant, so gleichfals ihr verlossen sindt worden vnd da solchen begeren noch gedachte ffraw Catharina eingehen würde, soll als dann die vorgenommene Teylung ihren ordentlichen fortgang haben. — — — — Erstlich hat die erbare ffraw Katharina vor vns noch vnser Statt brauch vnd ordnung einen Aidt gethan vnd als dan die noch folgende sylbern geschmeyt vnd andere sachen vor uns bracht: Es ist vorhanden ein Stück zusammen geschmolzen Sylber, welches er mit der ffraw Catharina gezeügtt; wigt 2 $\frac{1}{2}$ marck vnd drey nesig, haben die marck gescheczt pro fl. 8, thuet . . . . . fl. 20. $\frac{1}{2}$ 42. Aus diesem komptt Jungffraw Susanna auf ihr Vatertheil fl. 2 $\frac{1}{2}$ 26 $\frac{2}{3}$. Auf der ffraw Catherinen teyl kompt . . . fl. 13 $\frac{1}{2}$ 63. Auf die beyde kinder, Christoff und Anna fl. 4. $\frac{1}{2}$ 53. Disen haben wir vermög des vertrags, Schulden damit zu zalen deputirett. Ittem hat Herr Culman Sorg der ffraw Catharina zur Morgen gab geben zwey gulden Ringl, eines mit einem Rubin, das ander mit einen türkis. Item auch einen Sametten weyber huett, mitt einer sametten Schnur, darauf sylbernen vberguldt Spängl gewesen. Die haben wir ir alles ausserhalb der teylung folgen lassen.

Volgett ferner das zinern gefesz, so her Culman mit seiner vorigen hausffraw Anna gezeügtt.

Thuett das zin gefesz, so vns vorbrocht worden, in gewicht lib. 112. Auf diesem haben wir der ffraw Susanna geben mutterteyl: lib. 37 $\frac{1}{3}$. Item mer haben wir ir auch geben Vatterteyl lib: 17. Das ubrige, so gebliben auf die ffraw Catharina, als ir dritt teyl lib 26 vnd der beyder kinderteyl Christoff vnd Anna so iedem khomen ist lib. 17, haben wir auf die aufstendigen schulden vormög des geschehenen contracts deputirt, thutt lib. 60.

Volgen weiter die Kleyder, so her Culman bey seiner vorigen hausffraw Anna gezeügtt.

Erstlich ein Zügl farben Attlacz Rock, mit schwarzen Samett gezirtt auf welische Art; ist gescheczt worden pro fl. 8. Item ein Deck von Taffot; ist gescheczt pro fl. 5. Thuett die zusamen: fl. 13. Auf diesem komptt der Jungffraw Susanna Mutterteyll: fl. 4. $\frac{1}{2}$ 33 $\frac{1}{3}$. Bleybt aufs Vatterteyll zu teylen: fl. 8 $\frac{1}{2}$ 66 $\frac{2}{3}$.

Item ist mer vorhanden ein Tamaschketener Rotter Rock, mit einer Schwarzen samettener wüst, mit gestrickten goltschniren gezirtt, welchen Rock er auch bey seiner ersten hausffraw hatt machen lassen; den haben wir gescheczt pro . . . . . fl. 25. —
Welchen Rock er her Culman der ffraw Catharina zur morgen gab geben hatt.

Volgen die kleydern, so her Culman Sorg gezeügtt hatt mit der ffraw Catharina.

Erstlich ist ein köpönik vorhanden von Mörischen tuch, thuett	fl.	3. —
Ittem ein braun getragener Mentó von granath, mit wolffs Ruckhen gefuettert, thuett	fl.	4. —
Item ist ein grin wammsz vorhanden von Tobin, ist Samptt den pomhosen mitt reuerenz vnd strempffen gescheczt worden pro	fl.	8. —
Item ist vorhanden ein Rotter Tirkisch macheyer weybes Rock, mitt einer schwarzen sammettenener wüst, thuett	fl.	8. —
Item ist vorhanden ein brauner Tobin Rock, mitt einer Schwarzen Sametten wüst, thuett	fl.	7. —
Thuen diese kleyder am geltt:		fl. 30. —

Mer hatt her Culman bey seiner vorigen Hausffraw Anna gezeügtt ein samett baretth, welches ist gescheczt worden pro . . . . . fl. 1. $\frac{1}{2}$ 50
Mer ist der Jungffraw Susanna khomen ein sametter weibs hut mit einen sametten randtt inwendig. Item ist der Jungffraw Susanna auf ir Mutterteill khomen ein ausgenettes Tischtuch auch mit gestrickter arbeit schön gezirtt.

Volgett, was her Culman ferner mit der ffraw Catharina seiner Hausffrawen gezeügtt.

Erstlich drey neye Tischticher. Ist gescheczt worden pro . . . . . fl. 1. $\frac{1}{2}$ 50

Item so ist mer Jungfraw Susanna khomen von Beeth gewandtt ein guett vnder brettth, vnd dray hauptt polster ; die vbrigen 7 stück betth klayder, so auch zimlich genuetzt sein, sind der fraw Catharina mit irem beiden kindn khomen.

Volgett, Meszing geschir, so her Culman mit seiner vorigen hausfraw Anna gezeügett.

Erstlich ist ein Meszinger hengender leichtter vorhanden. Item sindt nein stuck einleczige leichtter, das einer mit einer tyll. Item ein Meszinges becken. Item sex meszinge köpffel ; thuett zusammen so geschetzt worden fl. 4.

Volgett, was her Culman mit seiner hausfraw Catharina geczeügett.

Erstlich zwey lange Rhor mit feyer Schlosz, sind sampt den futter vnd flaschen, so zu gehörig samptt einer altten Sabel geschetzt worden . . . . . fl. 7. —
 Item ein deütscher Sattl, samptt zweyen reitt zamen, ist geschetzt worden pro . . . . . fl. 3. —
 Item ein Harnisch pro . . . . . fl. 1. —
 Item ist vorhanden ein vngerischer Sattl, thutt . . . . . fl. 2. —

Volgett ferner, was her Culman mit seiner vorigen hausfrawen Anna geczeügett hatt.

Zwey himmel betth ; item ein grossen kasten, mit einen fusz ; ein weisse Alnerey ; zwey schlechte Reis betth, vnd einen Alcown tisch, ist alles geschetzt worden pro fl. 5. Item ist Jungfraw Susanna khomen ein grosser brotth spiesz, das vbrige so schlecht vndtt gering ist beim hausz verbiiben. Mer sind drey seyten Speck vorhanden, thun am geldt fl. 6.

Volgen die Buecher.

Es ist vorhanden die gancze Biebel vnder schiedlich in zwey teyl. Item 4 partes ; item ein betthbichlein ; sindt geschetzt worden pro fl. 5.

Volgett der Goltschmitt zeüg.

Den ganczen Goltschmitt zeüg, so zwen zechmeister des Goltschmitt handwercks, als nemlich Mólcher vndtt Michel Goldschmitt, mit vorwissen des her Richters geschetzt haben, auch auf ir vngerische sprach stuck von stuck vorzeichnett, derer vorzeichnisz, so sie vnder irem pettschir herrn Tobias Rottengatter vber antworttett. Ist geschetzt worden pro . . . . . fl. 72. 2/75

Volgett das Hausz.

Das Hausz gelegen auf der püttlgasz haben wir geschetzt pro . . . . . fl. 200. —

162. Horváth ötvös András. 1587. Az 1587. Jan. 14-én kelt testamentumában özvegy ötvös Mátyásné a férje után megmaradt műszereket Horváth ötvös Andrásnak hagyományozza : «Az miv szoertt ladaiaual es mynden benne walo aprolekual egyetemben es hozza tartozo szerszamokual hagyom horwath eotues Andrásnak». Ezenkívül ötvös András 1598-ig szerepel az adókönyvekben, melyekben ki van mutatva, hogy a város első negyedében mint «gesindt» 1597-re 50 denárral hátralékban van, melyre a Szentgyörgynapi adószedéskor 25 denárt fizetett.

163. Szinyérváraljai Tamási Kelemen, ötvös. 1591—1615. A czéhregesztrom egy 1600-ban kelt bejegyzése Tamási Eötvös Kelemennek, az 1606-ban kelt bejegyzések pedig, a mikor mint jótálló szerepel ötvösinasok felvételénél, *szinyérváraljainak* nevezik. Világos ebből, hogy Tamási volt a vezetékneve, a másik jelző pedig származáshelyét jelenti. Polgárjogot 1591. szept. 26 án nyer. Első felesége, Zsófia, 1606-ban még életben van s tanúként szerepel egy perben. Ettől származó egyik leányát Zabó István vette el, a másikat, Borbálát, a rozgonyi prédikátor, Somossi Mihály. Második felesége, Koncz Erzsébet, már mint ötvös Kelemen özvegye, 1648-ban még szerepel egy tanúvallomásban. Ötvös Kelemen 1602-ben vett volt egy szatmári némettől valami aranyakat, melyekből kassai ötvöstársainak is eladott volt. Nem igen vette figyelembe s nem vizsgálta meg a vett portékát, hanem a mint az aranyakat a kassai mesterek a tűzben kipróbálták, akkor tudódott ki, hogy nem igaz arany, hanem «Alchemista arany». A dolog a czéh elé kerülván, ötvös Kelemen, nyilván csalással vádoltatva, megfosztatott mesterségétől, de később a dolgot megbocsátották neki s az egésznek emlékét «eltemették». De kassai ötvös István 1611-ben a dolgot újból felújította s a czéhben felhányta, mondván : micsoda embereket tarttok ti magatok között, ki gyilkos, ki parázna, ki hamis aranynyal kereskedő, de senkit meg nem nevezett. Békéssi ötvös István, szemére vetvén ötvös Kelemennek, hogy hamis aranynyal kereskedik, föllállott s kijelenté, hogy ő vele egy czéhben nem ül, holott tudta jól, hogy ötvös Kelemen ezért a dologért már megszenvedett, sőt épen ő volt az egyik, ki elvett mesterségének visszaadásában s a dolog eltemetésében annak idején közremunkált. A tanács által megindított vizsgálat során szeptember 16-án tizenkét tanút hallgatnak ki e tárgyban, de az ítélet, melylyel ez ügyet befejezték, ismeretlen előttünk. Mintán ötvös Kelemen a Nagybányán lakozó

Zsófia asszonynak fitestvére vala, ez pedig édes anyja volt nagybányai ötvös Istvánnak, ki 1620-ban telepszik meg Kassán, nyilvánvaló, hogy ötvös Kelemen nagybátyja volt nagybányai ötvös Istvánnak, ki 1646-ban tett végrendeletében nagybátyja gyermekéről is megemlékezik s neki bizonyos ingó s ingatlan s vakat testál. 1591. Szept. 26. *Eotwos Kelemen* biettet umbs Burgerrecht. Er soll 2 fl. geben. 1596. *Ötvös Kelemen* lakik a város III. fertályában. 1597. Jan. 31. Tilalmat tesz Chizmazia Mihálné egy hordó káposztájára, adósság miatt. 1598. A III. negyedben ötvös Kelemen háza után 75 $\frac{1}{2}$ adó fizettetik. 1599. Decz. 29. Tilalmat teszen Purtsan Andrásné házára. 1602. Egy szatmári némettől jóhiszeműleg aranyokat vásárol, melyekről később kiderül, hogy alchemista aranyok. E miatt mesterségétől megfosztják. 1606. Apr. 25. Sambsdorfer Tamás bíró tilalmat tesz Ország Balásné azon szőlőjére, melyet ez *ötvös Kelemennek* eladott. — Szept. 22. *Eötvös Kelemen*, 32 éves, tanú egy perben. Ugyanekkor neje, Zsófia, 35 éves, ugyanabban a perben mint tanú szerepel. 1614. Okt. 4. Zabo István, *ötvös Kelemennek* veje, tilalmat teszen Bodnár György ellen. 1615. Szept. 17. Ötvös Kelemen tanú egy ház eladásánál. 1648. Jún. 22. *Eötvös Kelemené*, Konez Erzsébet, annor. circiter 50, mint tanú bizonyítja, hogy ötvös Kelemen rokona volt Nagybányai Istvánnak.

164. *Boncziday Debreczeni ötvös Imre. 1591—1637.* A kolozsmegyei Bonczhidáról származott, de az időközben Debreczenben megtelepedett ötvösök egyike. Kettős előneve közül az első származáshelyét,

Imre Debreczeni Ötvös Imre's Tizedek Ellyen Vallasi Az en honom:
 nek rendiben, hogy az M. J. Szolom emmitim Vok az Vag
 hogy oldalban M. J. Szolom emmitim Vok az Vag
 Falagban. Amak Utanna Ariska megis János Uram en
 Tolkem Debreczeni Imre's Ellyen Jambor Jambor
 s lott. T. n. d. n. a. J. l. k. X. m. J. g. j. a. t. P. a. l. v. s. k. l. a. v. s.
 a. s. k. l. a. v. s. J. g. o. o. j. l. o. t. t. H. a. r. m. i. n. e. s. h. a. t. t. f. u. r. i. n. t. o. t.
 M. e. j. s. b. r. o. l. i. n. g. o. m. t. J. a. n. o. s. U. r. a. m. J. g. a. l. a. n. A. m. b. o. r. o. l.
 m. e. j. s. l. e. j. i. t. e. M. i. n. d. e. j. P. i. n. d. e. k. e. M. h. i. n. k. b. i. z. o. n. i.
 B. a. g. a. r. a. a. d. o. m. l. e. j. m. J. a. s. a. t. b. i. z. o. n. s. a. g. i. a. l. A. m. o.
 1598. de 26. J. a. n. u. a. r. i.

Debreczeni ötvös Imre kezeirása. 1598.

az utóbbi letelepedésének helyét jelentheti. Ötvös Imrének nagyatyja, vagy atyja, kivándorolván Erdélyből, telepedett meg Debreczenben, ő maga már kassai ötvös. Hogy Debreczenben ingatlannal is birtak, azt igazolja a kolozsvári tanács alábbi levele, melyben bebizonyul, hogy ötvös Imre a Debreczenben testvérbátyja után megmaradt örökségét magához veszi. Ötvös Imre 1591. Szept. 5-én nyeri el Kassán a polgárjogot. A második ezéhmesteri tisztet 1609—10., 1613., 1620—21., és 1629-ben viseli, ezenkívül több éven át mint arbiter szerepel az egyes polgárok testámentumának felvételénél, a hagyaték megbecsülésénél és szétosztásánál. Mint ilyen valami kihágásért 5 frt pénzbírsággal büntettetik 1630-ban s ezentúl e tisztben nem szerepel többé. Nejét Annának hívták, fiát Pálnak. Felesége valószínűleg Zákány Lukács nagymihályi bírónak leánya volt, mert ez egy 1557-ben irt levelében fiának nevezi ötvös Imrét. Ez esetben ötvös Imre sógora Zákány János kassai ötvösnek. Pál, atyja halála után, 1638-ban nemzetséglevelének kiadásáért fordul a tanácshoz, nyilvánvaló tehát, hogy elköltözik Kassáról. Ötvös Imre 1633-ban Kolozsvárt elhunyt fivére, Debreczeni ötvös Zsigmond után bizonyos örökséget keres, melynek kiadását azonban a kolozsvári tanács megtagadja tőle, miután a Zsigmond után megmaradt javak kolozsvári illetőségű feleségéről szállottak reá. Ötvös Imre halála az 1637. évre esik, mert ezentúl neve többé nem fordul elő. 1591. Szept. 5. *Eotwos Imre* biett umbs burgerrecht. Ist im vergunstigt und aufgeben. Er soll geben 3 fl. — Okt. 29. Makai János tilalmat tesz *ötvös Imrénél* ötvös Ferencz 2 frt 90 $\frac{1}{2}$ adósságára. 1594. Aug. 30. Ötvös Imre tanú egy perben. 1596. Lakik a város III. fertályában, 1597. Decz. 16. Nagymihályból: «En

Zakanj Lukacz Nagi Mihalj főbíró adom emlékezetére, az kiknek illik minden rendbeli uraimnak, hogy jöve en hozzám az én fiam Debreczeni ötvös Imre Cassán lakozó és kére engemet, hogy az mely szőlőt én kezében bírtam volt, hogy én arról ő neki levelet adnék városunk pecsété alatt, hogyha el akarja adni, vagy elzálogosítani, ezt tehesse. A levelet Zákány Lukács megadja.¹⁾ 1598. die 26. Febr. *En Debreczeny Eöttveos Imreh* Tezek Illyen Vallast Az en lewelemnek rendiben, hogj az Melj szolom ennekeom volt az Varhegj oldalban melj szőlőmet elsoben vetöttem volt csak zalogban. Annak vtanna árwlta megh Janos vram en tollem Debreczeny Imrehtol illyen jambor zemelyek előtt, twdnia illik: Nemezyarto Pal es Kokws Lukacz es Kokws György előtt Harmincz hatt forintot. Melj fl. 36-ról engeomet Janos Vram igazan jamborul megh elegjteött mind egj Pinziglen. Meljnek bizonsagara adom kezem Irasat bizonsagwl. Anno 1598. die 26. februar. Idem qui supra.²⁾ Ugyanekkor így pecsétel:

1609. Máj. 14. Tanú egy jelentéktelen kisebb perben. 1611. Jún. 28. Ötödmagával kezes Thuri Kádas András polgárjogának megszerzésénél. 1615. Decz. 15. *Debreczeni Eotveos Imreh* tanú egy ház eladásánál. Felesége, Anna, apr. 4-én szerepel ugyanilyen minőségben. 1616. Márcz. 9. *Debreczeni ötvös Imre* tanú egy jelentéktelen perben. 1618. Febr. 28-án *Eöttves Imreh Debreczenj* negyedmagával a bíró által mint «kirendelt személiek» szerepel Gellej István és Benedek házánál, «hogi az minemő kereskedést indítottak volt ketten, az eő közeött» eligazítanak. 1618. Márcz. 26. *Debreczeni Eöttves Imre* a bíró parancsából hetedmagával mint arbiter szerepel Erharth Jakab javainak elosztásánál. 1619. Jan. 4. *Eöttves Imre* concivis, annorum 53, tanú egy örökösödési perben. 1622., 1623-ban kisebb perekben mint tanú szerepel. 1625. Márcz. 7. *Debreczeni Imreh* testámentumhallgató Csiszár Bálint özvegyének, Horváth Katalin asszonynak testámentomán. — Máj. 15. Ugyanő ugyanaz Paraszti András özvegyének Torni Erzsébet asszony testámentomának elkészítésénél. 1623. Nov. 2. *Bonczidaj Imre* könyörög büntetése elengedéseért. Ezt megújítja nov. 23., decz. 7. és decz. 11-én. A tanács 3 frtra engedi le büntetését. 1624. Ápr. 15. Tilalmat tesz Czere János marhájára 4 frt erejéig. 1626. Ápr. 6. *Debreczeni ötvös Imreh* Bonnár György javainak összeírásánál szerepel. 1627. Jún. 29. Testámentumhallgató Keresztény Mihály özvegyénél. 1627. Aug. 25. Egy adóslevélen, a bíró rendeletéből, negyedmagával mint tanú szerepel. 1628. Decz. 23. Tanú egy házeladásnál. 1629. Febr. havában *Debreczeni ötvös Imreh* kassai concivis mint arbiter szerepel a bíró parancsából Vass Mihályné javainak elosztásánál. 1630. Jún. 8-án *Emericus Aurifaber* mint második czélmester szerepel Joannes Németi szabadító levelén. — Jún. 20. *Emericus Eöttveos Debrecziensis* mint fidejussor szerepel Püspöki István polgárjogánál. — Decz. 12. Debreczeni Eöttvös Imre supplicál Arbitersége miatt való poenának mitigálásért, hogy ad fl. 2., engedgyék. *Delib.* Adgyon fl. 5, ne is supplicályon többször. Ugyanezt teszi decz. 19-én, igervén 3 frtot. A tanács az 5 frttól nem tágít. 1631. Decz. 6. *Debreczeni Eöttvös Imre*, annorum 75(?), tanú egy perben. 1632. Szept. 2. Kéri a tanácstól Sellyei Lakiatgiarto Balásné testámentumának párját. Kiadják. Az adókönyv ez évi kimutatasa szerint. *Eöttves Imre* és Pándi 1630-ig adóba 26 frt 50 *q*-ral tartoznak. 1633. Márcz. 17. Kéri a tanácstól Bodnár Dánielné testámentumának párját. Kiadják. — Jún. 30. *Debreczeni Eöttveos Imre* supp., hogy a Boncziday István úr szerint való atyafiai közöt teött Divisionalisnak pariáját, mely az arbiterknél vagion, adatnék ki neki. Kiadatik, 1634. Boncziday Imre a Kolozsvárott elhúnyt Debreczeni ötvös Zsigmond hagyatékából részt kér s ez ügyben 1633. telén a kassai tanács ügyében Kolozsvárra levelet intéz. A válasz erre ez: *Kolozvár, 1634. jún. 19.* Ez elmúlt télben nekünk irt kegmetek levelét, melyet városában lakó *Boncziday Imreh* concivis atyafia relatiójára és instantiájára irt kegtek minekünk, az néhai városunkban lakott Eöttves Sigmund vér szerint való atyafia jovai állapotja dolgából, megadván minekünk, értjük, mit irjon kegmetek az dolog felül. És noha majd kesen szobasuan vagyon, mind az által nem akaruk praetermittálni, hogy kgtteket voltaképen ne informáljuk róla, mibenlegyen, hogy így mind kegtek, mind pedig Bonczidai Imreh úr cziendeshessék elméjében. Irja azért kegtek levelében, hogy az ittvaló divisor uraim Bonczidai Imreh uramat illyen ratiókkal excludálták volna az Eöttves Sigmund javainak successiojátúl: hogy t. i, ő kglme nem colosvari, hanem cassay ember volna, ki itt az városnak semmi terhét nem viselné és taval idegen helyen lagnék. És ebből inferallya kgek, hogy mivel nem az egy varosban való lakás, avagy együtt való terehviselés, sem az közelség és messzeség succedáltatja az atyafiakat az jókban, hanem, hogy az igaz vérség et sangvinis propago efficit mutuum in bonis successorum az vérségnek grádussa szerint. Azért in dignum, hogy az közalb való atyafi excludáltassék az jóknak successiojától és másoknak, kiket talám nem is illetne, azoknak adjudicáltassék. És kér azon kegk, hogy ezeket maturo Iudicio . . . . . Bonczidai Imre urtól ne engedjük ablienáltatni reá condescendált jókat,

Debreczeni Imre

Debreczeni ötvös Imre névalírása. 1627.

¹⁾ Kassai titkos levélt. Debreczenyi No 1.

²⁾ Kassai nyilv. levéltár. No 4748.

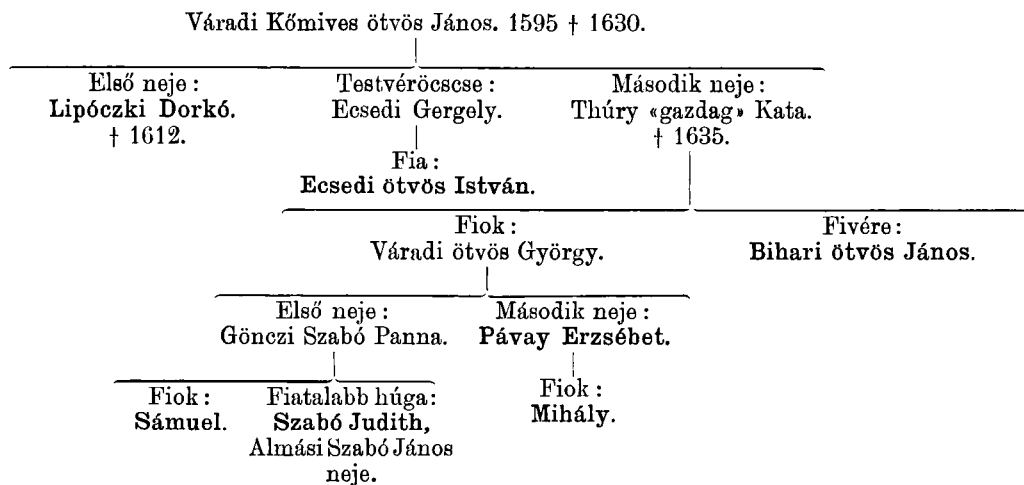
alioquin per modum protestationis. Irja kgc, hogy ha kassai és kolosvári emberek között ilyen casus történnék az kmetek városában, hasonló törvénnyel akar élni például. Kemeteknek mi azért ezekre ilyen választ tehetünk: Elsőben a hol a divisoroktól allegált okokat kegc elészámlálják, ott az derekasbikat elhagyják, hogy t. i. Eötvös Sigmond ide semmi avitum bonumot nem hozott, hanem mindezeket itt az mi városunk törvénye (az-az házassága) által akvirált. Mert noha divisor ur az több okokat is hoztak ugyan elé deliberációjokban, de ez utolsóra concludáltak, mint fundamentalis rátióra. Azt sem pretermittálván mindazáltal, hogy ha Bonczidai Imre ur plenipotentiariusi valami avitum bonumot mutathatnak, kit Eötvös Sigmond idehozott volna, azt integre szeorin restituálják nekik. Mely dolog így lévén, jól lehet hogy jus naturæ et sanguinis propagatio simpliciter ő magában azt kívánja, hogy a magtalanul megholt embernek utcunque legitime tamen ab eo possis in bonis a legközelebb vér succedáljon. De mivelhogy az jure positivo, hogy tovább ne terjedjünk, az ország decretuma szerint is variáltatott s az mi városunk privilegiuma szerint is: mert Tripart. part. 1. tit. 47. világosan extal, hogy ha valamely oszló atyafiak megosztoznak és az egyik ág deficial, sok üdők múlva is az más ágók az meghozott jókhoz hozzá jutnak, de ha az osztozás után valamelyik fél mit acquirál, az osztán nem az atyafiakra száll, az acquirensnek(?) defectussa után, hanem az fiscusra. A mi városunknak pedig privilegiummal adatott donációja az, hogy ha ki itt köztünk deficial, annak javaihoz szintén olyan jussunk vagyon, mint az Fiscusnak volna, ha városunkra abbeli jussokat az boldog emlékezetű királyok nem transferálták volna. Minek okáért a divisor vram ratiocinatiojok városunk privilegiuma és a decretum continentiai szerint ez volt, hogy mivel Debreczeni Sigmond ide semmi avitum bonumot nem hozott, hanem mindent oda hagyott és az mint értjük *Boncziday Imre* uram vette kezébe, az mije pedig itt holtá után maradt, úgy mint: egy ház, azt felesége után birta s többet is annál, az kit elköltött. Mert a házon kívül mind sem teszen száz forint felett az, mije maradt. Azért innét semmit az itt keresett jókban nem tartozunk kiadni, hanem városunkat illetne. De mivelhogy a feleségének is vannak atyafiai és magának is mind apjáról, anyjáról való atyafiai vannak, azért fiscusunk előtt azok succedálnak. És ide valók immár azok az rátiók, hogy az mit idegennek ki nem adnánk, azt az ittvaló atyfiaknak megadjuk, mert itt laknak és itt segítik városunk terhét viselni. De mégis azért az vérségnek testimoniumjéért nem szintén üresen bocsátottak az kmetek atyafiait, hanem az itt keresett jókból is, a mint oly kevésből lehetett, részesítették, holott vannak példánk, úgy mint egy Bek Samuel, más egy Szigyarto Mihály nevű atyánkfiak, a kiknek atyokfiak oda házasodván kgc közé es sine prole meghalván, csak üresen bocsátották őket. Ide járul az is, hogy noha a néhai *Eötvös István* *) innét egynéhány száz forint értékű jókat vitt volt ki, de mégis mikor meghalt, a kmetek törvénye szerint, (melytől a mi törvényünk igen tawul jár) elsőben az relictájának mindenét, valamint melléje vitt volt szeorin megadták a mit feltaláltak, a mit szeorin nem leltek, arról excontentáltak. Azután az együtt keresett jókból két részt adtak s még azután fizettek meg az adósoknak, summa annyiban ment az dolog, hogy 17 frtot ítéltek Bonczidai János Vrnak, a ki oda fel ment volt, azt is hozta el, avagy nem, nem constal. Ezek pedig az *Eötvös István* testámentumából és az ottvaló arbiterek leveléből mind nyilván. Mindazáltal, hogy mi semmi idegenkedésre okot adni ne láttassunk, kérjük mi is ktekét szeretettel, hogy ezeket perpendálván, lássa, mint alkalmaztathatjuk legjobban törvényünket össze. Mert mi kgc-vel barátságosan akarunk inkább élni, a mennyire az állapot engedi, hogy sem mint idegenséggel lenni. Addig azért itt a dolog in suspenso leszen, a míg kgc minékünk választ ír stb. — Okt. 3. Tanú Alvinczy Péter polgárjogának megszerzésénél. Okt. 31. Emericus Eötvös Debreczeniensis, annor. circ. 78(?) tanú egy perben. 1635. Márcz. 1. *Ötvös Imre* supplikál: Egy özvegy holt meg Kolosvart, az kivel egy test és egy vér volt, de semmiét ki nem akarják adni, mivel azért most az Czikay Gáspár ozlason kolosvariak vadnak, azokat akarná érlette megtartani. *Delib.* Nem lehet ez, mivel ennekelötte is írt volt az N. T. erről az dologról, az melire bőségesen választ is irtanak. Statomok ez, hogy az odbenn keresett jót *idegen országban* (!) ky nem adgiák, mink nem szabhatunk oda be nekik mas törvényt; keresse ott benn jure, az mit akar. 1637. *Ötvös Imre* és Pándy István usque 1630 restálnak adóban a házuk után: 26 fl. 50 *q*-t. 1638. Szept. 16. *Debreczeni Ötvös Imre* fia: Pál, nemzetségeleért supplicál. Megadják neki.

165. *Zilahi ötvös István. 1594.* 1594-ben fia, Istók, szerepel egy kisebb peres ügyben, tilalmat tevén azon szőlőkertre, melyet Kirschner Márton kovácsnak eladott. Magáról az apáról adatok nem találhatóak; lehetséges, hogy nem is kassai, hanem zilahi ötvös volt. 1594. Márcz. 12. *Zylahi Öttves Istuan* fia: Istók, tut verbott auf den weingarten, so wal Kirschner dem Marton Kowacz verkaufft.

166. *Váradí Kőműves (Keórmes) ötvös János. 1595—1630.* Polgárjogot 1595. szept. 14-én nyer. 1602-től kezdve nagy szerepet játszik a czéhben s a város municipális életében. Így megválasztatik városi seniorrá: 1601—1637-ig; első czéhmasterre az 1604., 1610—1612., 1617—1619., 1626 és 1627. években, második czéhmasternek pedig: 1602—1603., 1606—1607-ben. Mint ispotálytisz 1624-ben, mint alsó és felső külvárosi adószedő 1626-ban, végre mint fertályos kapitány és búzatiszt 1628-ban szerepel. Ezenkívül több ízben működik mint testamentárius és arbiter. 1601-ben azzal a kéréssel járul a tanács elé, engedje ez meg neki, hogy három legénnyel művelhessen. Ez a kérése már azért is sajtáságos, mert az 1601-ben renovált czéhartikulusok

*) T. i. Boncziday ötvös István.

ötödik pontja szerint egy mester két legénynél többet nem tarthatott. Első felesége, Lipocki Dorkó asszony, 1612-ben húnyt el. Testámentumából tudjuk meg, hogy férjéhez hozományképen egy házat, a Térharaszton, a Hernádon túl s Tarczalon fekvő egy-egy, összesen tehát három szőlőt s 500 frtot hozott. Testámentumának érdekes tartalma alább egész terjedelemben megtalálható. Második neje Thúry «gazdag» Kata volt, a ki után gyermeke is maradt, míg első nejével való házassága magtalan volt. Fia, *György*, 1660-ban lesz Kassán ötvös-mester s ekkor nyer polgárjogot is. Váradi ötvös János 1630-ban hunyhatott el, neje 1635-ben, ki méltán megérdemelte a «gazdag» jelzót, mert hagyatékában, mint ez alább megolvasható, az ingatlan és ingó javak oly tömegét találjuk, mely polgárembernél e korban ritkítja párját. Váradi János nemzetségtábláját ezekben közöljük:

Váradi ötvös János a czéhregesztrom szerint: 1606. nov. 8-án szegődteti négy esztendőre *nagybányai Szuvs András* fiát: *Mihókot*. Kezesek érette Debreczeny Imre és Beeskereki ötvös Ferencz. 1608. okt. 6-án szegődteti négy esztendőre *Czakanj Rosa Györgj* fiát: *Mihókot*. Kezesek érte Veres Mihály (ötvös) és Zita (ötvös) György. Felszabadítja 1612. nov. 21-én. 1611. júl. 1-én szegődteti négy esztendőre *Wyhely Was János* fiát, *Geczyt* (= Gergely). Kezesek érte Szegedy ötvös Ferencz és Beeskerek Ferencz. Felszabadítja 1615. aug. 29-én. 1612. Nov. 26-án szegődteti *beregszászi Mészáros Pál* fiát, *Istókot*, négy esztendőre. Kezesek érte: ötvös Kelemen és ötvös Gáspár. 1617. febr. 1. szegődteti *debreczeni Kádas Balás* fiát: *Gassit*, négy esztendőre. Kezesek érette: Szabbados ötvös Gáspár és Hunyadi (ötvös) István. 1619. Jan. 9. szegődteti Kisztey(!) *Deme János* fiát: *Istókot*, 4 esztendőre. Kezesei Szegedy (ötvös) Ferencz és Hunyadi (ötvös) István. Minden egyes szegődtetés alkalmával 64 *ŕ* beálló pénz fizettetett. 1595. Szept. 14. *Johannes Keömyves Aurifaber Váradj* Impetravit Ius civile, dabit fl. 3. 1596. Ápr. 4. Kristóf deák tilalmat teszen azon 115 frtra, melylyel Somogy György *Váradj Öttues Jánosnak* adósa. 1597. Aug. 22. Erszengiártó György tilalmat teszen *Ötvös Jánosnál* a megszökött *ötvös Jánosnak* minden ingóságára. 1598. *Ötvös Jánosnak* két háza van. Az első, a hol ő maga is lakik, a IV. negyedben van s ez után ez évben 1 frttal adós. A második háza a II. fertályban van s ez után tartozik adóban az 1597. és az előbbeni évekről összesen 8 frt 34 *ŕ*-ral, ez évre pedig kivettetik reá 3 frt 34 *ŕ*. 1601. Nov. 29. *Eötvös János* supplicirtt, das ein k. Rath, laut seines negst eingelegten Supplication, wolle in(?) den Zechbrieff einschreiben lassen, das er Master mahe habet (sic!) 3 gesellen zu halten. *Sen.* Man wolle sehen, was zu thuen sej (bevor?) zu sachen greifen werde. 1602. Júl. 9. *Johannes Eötvös* prohibuit vicinam relictam Valentini Takacz ab ædificando negans liberum illi esse ibi ædificare. Adquæ J. replicauit sibi integrum esse in arca propria ædificare et inhibitionem indebite factam. *Deliberatum.* Ratione indebiti aresti. J. persolvat flor. decem. — Júl. 14. Mint második czéhmaster szerepel Nagymihályi István szabadító-levelén. — Szept. 19. *Ötvös János* kéri büntetésének 3 frtra való leengedését. — Adjon 5 frtot. 1604. Ötvös Ambrus tut verbot beim *Ötvös János* auf des Bischoffs silberne Schizsel, schuldthalber, fl. 6. 1605. Aug. 19. Alanczy András Czay Jánosnak ezüsttel kivert kardját tiltja *ötvös Jánosnál*. Ez évben testámentumhallgató özv. Szűcs Mihályné Dorkó asszony testámentumánál. 1606. Jan. 24-én testamentarius Darholez Pálnál s a következőleg pecsétel:

(A paizs monogrammjának betűi, valamint a paizs fölött állók *Hans Váradit* jelentenek). — Máj. 18. Fidejussor Jacobus Literati alias fabricius Ponieny polgárjogának megszerzésénél. 1608. Okt. 4. Ötvös János felesége,

Dorkó asszony, egy pörben tanúként szerepel. 1609. Febr. 13. *Váradai Ötvös János* kassai concivis és felesége, Dorkó asszony, eladják «az mi malom-uczabeli házunkat (kinek felső felől Mészáros Bálintné hátulsó háza, alsó felől Eotveos Péterné asszonyom háza) az mi böcsületes urunknak Fran. de Tamassi uramnak, kassai concivis és áros embernek, tudniillik 250 frtéért és gazdámasszonynak, egy szoknyának való vörös olasz posztón, és $\frac{3}{4}$ bársonyon, ilyen okon, hogy ő kglme mindezeket én nekem késedelem nélkül megadja. Az mi penigh ez ideig az házon való adó volna, azt én reám veszem és az várost megelégitem». 1610. Máj. 27. Pro decimatione supplicans (heted magával) *Oetves János*. 1612. Okt. 12-én Ötvös János felesége, Lipócki Dorkó asszony, testámentot tesz, mely egész terjedelmében a következő: Anno Domini 1612. 12. Octobris. Az mi Nemes es Tisztelendő Biró Urunk Püspöki Mészáros Thamás ő kglme parancsolatjából, mi Gitlik Zabó István, Zörös György, Zorkóczy János voltunk jelek az *Váradai Oetves János* kassai Concivis házánál, annak okáért, hogy az ő feleségének, *Lipócki Dorkó* asszonynak testámentomát meghallgatnánk, mely ez kippen lött az mint következik. En Lipócki Dorothea, noha testemben most beteg ember vagyok, mind azért elmémben és lelki esmértemben épen vagyok és fogyazkozás nélkül, mindeneknek elütte lelkemet az Teremtő Istenemnek ajánlom, testemet pedig hagyom az keresztény szép szokás szerint, hogy eltemetessék tisztességesen, melyet hiszem, hogy föl-támasztja az Ur Jézus Christus az utolsó napon az örök életre, Amen. Az mi keves javait az Ur Isten mi reánk bizott, én azokról teszek ilyen vallást és rendelést: Az házat, az kibe lakunk és az Térharaszton való szőlőt az uramnak hagyom, senki ne háborgassa benne. Az Szent-László utczában való kertet azt is neki hagyom. Az tarczali elzálogosított szőlőre is az mit adott, abba se háborgassa senki, övé legyen. Jó lelki esmeretöm szerint az mint magamban számloltam atyámról és Pataki bátyámról, az ki reám maradt, teszen ötszáz forintot. Annak hason felét hagyom az én uramnak, Oetves Jánosnak, az felét az atyámfiainak közönségesen ilyen okon és ilyen conditioval, hogy ha az én uramnak magtalanul történék halála, kivánom, hogy az én rólam maradt jók szálljanak vissza az én atyámfiakra. Az mi az kétszázötven forintot illeti, abból: Elsőben hagyok az Kováts Simon fiának, Gyurkónak, száz forintot. Item, az Hernád által való szőlőmet is neki hagyom. Item az gyöngyes pártá-övemet is mind lánczostul neki hagyom. Item az Rósa György fiának, Mihóknak, hagyok huszonöt forintot. Az nénémnek, Gerusnak, hagyok huszonöt forintot. Az ő leányának, Borisnak, hagyom az gránát köntösömet és az vörös csimazin szoknyámot, az újat. Az varannai néném leányának, Erzsébetnek, hagyom az új gereznát. Az száz forinttal, az ki maradt, osztozzanak ez fölül megnevezett atyafiak egyaránt mint vele.

Az templom építésére hagyok tiz forintot	— — — — —	f. 10
Iskolába öt forintot	— — — — —	f. 5
Isptályba öt forintot	— — — — —	f. 5

Alvinczy Péter uramnak és Imre uramnak hagyok tizenkét forintot. Az mely árvácskát mostan tartják, Zsóphit, annak hagyok két derékaljt, két fejelt és egy palástot neki. Két abroszt, két lepedőt. Ahoz csináltasson az uram egy szoknyát és egy palástot neki. Vagyon más szolgálónk is, Kata; hagyom annak az viselt vörös szuknyámot. Ezenkívül valami egyéb marhám, akár arany-ezüst, akármi névvel nevezendő marha vagyon, mindeneket hagyom az én uramnak, Ötves Jánosnak, szabados legyen véle, valahova teszi. Ezeknek nagyobb bizonyására adtunk mi az oda fel megnevezett személyek ez testamentomot ki élő szokott pecsétünkkel és kezünk írásával megerősítvén. Datum Cassouia, die et Anno uti supra. 1613. Febr. 4. *Váradai ötvös János* «az bor uraknál» tilalmat tesz Gedeon Ádámné 7 frt 68 *szj*-jára. — Decz. 12. Kéri a tanácsot, szállítsa le birságát 5 frtra. — Adjon 10 frtot. Ezen évben ötvös János, Greger Binder és Jorgh Khlainnal, a fahivatálnak (Holzamt) 56 frttal tartozik, melyre 1614. Febr. 15-én lefizetnek 33 frtot. — Ápr. 26. *Ötvös J.* tilalmat teszen Tamási Ferencznél a *Boier Ferencz* 50 frtjára. — Szept. 1. Rosa Mihály, alias Ötvös, protestál azon, hogy az mely 150 frttal tartozik *Váradai Ötvös János*, az én édes anyámnak, Rósa Györgynének, ki mostan Bolárdi Györgyné, azt én nekem, mint fiának *Váradai János* uram az adóslevélnek continentiája szerint ma éppen megadta; de ilyen conditioval veszem azt is fel az 150 frtot, hogy még ennek utána én az én anyámnak, Rósa Györgynének mint fia ötven magyar forint adósságot kereshessek *Váradai János*on, az anyám adósságát. — Decz. 5. *Váradai Ötvös János* supplicál, hogy az minémű pœnát imponált a bech. N. T(anács reá), relaxálná 4 frtra. *Delib*. Az pœna husz forint volt, adjon fl. 10, de többször ne supplicáljon. 1615. Máj. 9. *Ötvös János* renoválja az tavali tilalmat Francisconál, az Boer Ferencz pénzére fl. 50. 1616. Júl. 29. Gendzler Mihály tesz tilalmat *Váradai öttüös János*nál egy «partah öre» (= öv) törvényt napig. 1623. Jan. 23. Kezes *Váradai János* és *Váradai Pál* polgárjogának megszerzésénél. 1624. Jan. 27-én *Váradai öttüös János* ispotálytisztté választatik. 1626.-ban alsó és felső hostati (= külvárosi) adószedő. 1628. Búzatiszt és fertályos-kapitány a III. negyedben. 1630. Jan. 25. *Öttüös János* az patika-tiszt miatt tilalmat teszen 4 gyűrőre, mely itt vagyon, Patikarius Jakabné adósságáért, ad fl. 50. 1635. die 13. augusti. Thuri Kata asszony testámentoma. Az Jehova szentháromság egy örökké áldandó Istennek nevében kezdessék az én testámentomtétel, amen. Az mi nemes és tisztelendő kassai biró Kőszeögi Miklós urunk ő

Váradai Ötvös János

Váradai ötvös János névalírása. 1624.

kegyelme parancsiolattiából mi Várad Péter és Vásárhelyi Pál voltunk jelen itt Kassán az néhai *Várad Jánosnak* megmaradott özvegye *Thuri Kata* asszony házában, hogy az ő utolsó akaratiát és testámentomát meghallgatnánk és az szerént be is íránk. Én, az néhai Várad János uramnak meghagyatott özvegye, Thuri Kata asszony, mostan az úristennek súlyos ostrom alatt nyögven, testemben nehéz beteg vagyok, de lelkemben s az urnak engedelmeiből csendességben és békességben vagyok, akarok azért ilyen boldog reménységgel az mi kicsiny javait az úr én reám bizott volt, ilyen vallást és testámentomot tenni. Először is, hogy ha az én kegyelmes Istenem az ő bölcs tanácsa szerint az én lelkemet az én testemből kiveszi, ajánlom az én kegyelmes Istenemnek gondjaviselésében az én uram Jézus Krisztusnak érdemeért, testemet pedig hagyom az keresztényeknek jó szokások szerént az mi közönséges anyáknak az földnek gyomrában tisztességesen eltemetni, az honnan véteget volt, amaz utolsó feltámadásnak boldog reménysége alatt, az mikoron az én testem az földnek porából feltámad, akkor mind lelkestül testestül az örök boldogságban az szent angyalokkal bevitetem. Először is annak okáért az nemes és tisztelendő bíró uramat és az nemes és becsületes tanácsbeli uraimat kérem az nagy Istenért, hogy az én árva fiamnak legyenek ő kegyelmék mindenekelett gondja viselőjök és tutorai, az mi az mostani nevetlen állapotját illeti, az míg az jó Isten élte az nálam lakó Szeőke Györgyné nénémet, neki hagyom, hogy tartsa, nevelje, az mi pedig táplálására, ruházatjára szükséges legyen, kérem bíró uramat az nemes tanácssal együtt, viseljének gondot reá. Az mi kevés aranyam, pénzem és ezüst marhám megmarad, azoktól az kiknek jóakaratomból mit hagyok, azokat az nemes tanács házra vigyék és ha Isten jóvoltából ez én árva fiamat Várad Gyurkót élte, míg emberkört él, ott tartassék. Ha pedig ez Szeőke Györgyné néném meghal, kérem mégis bíró uramat és az nemes tanácsot, hogy az gyermeket ez Kassa városából ki ne bocsássák ő kegyelmék, hanem az ő kegyelmék bölcs értelmek szerént oly keresztény becsületes emberre bízzák, az kinél mind az jó erkölcsökben s mind az keresztény igaz tudományban nevedhessék. Bíró uram s az nemes tanács az mi szükséges legyen az övéből gondot visel reá. Hogy ha pedig az bölcs Istennek az elvégzett decretoma, hogy ez árva fiam nevetlen meghalna, az mi kicsiny álló és ingó javai maradnak, azokat ez szerént hagyom: Az mi kevés arany vagyon, azt hagyom az édes atyámnak és édes anyámnak atyafiainak, azok között oszollyon el, mivel hogy az én édes anyámnak atyjáról, az én atyámról maradtanak, sőt nemcsak az aranyak, hanem ez üst marhák és egyéb pénzek is. Ami pedig az aranyon kívül vagyon álló és ingó jók, akár mi névvel nevezedeők, hogy az néhai Várad János Uram anyja és atyafiai és az én atyámfiai között háborúság és perpatvar ne következék, annak okáért hagyom az én atyámról és anyámról való atyámfiai felét és az felét az én néhai Várad János uramnak anyjának és atyafiainak mind házat, ezüst marhát és minden egyéb jelenlévő házbeli eszközt, oszollyon igazán kétfelé közöttök. Debreczenben lakozó Gáspár Deák bátyám adott volt az Istenben elnyugott uramnak egy lovat, melyért No 70 egész tallért kért, az mely lovat Gierörgi Benedek vitt el; vagy az pénzt, vagy az lovat adja meg bátyám uramnak Geörgi Benedek. Az mi adósságok kin vannak: Geörgi Benedek adós: fl. 31. Swueges Jakdorsski Jánosné: fl. 193. Vásárhelyi Pál adós: fl. 50. Niereghiaro András: fl. 10. Az adósságoknak beszédésére Eötues János (t. i. Bihari) bátyámat bíztam, melyek bejövén, egyszer is másszor az gyermek táplálására és ruházatjára fordíttassanak. A lengyelfalusi rétet is eladják és az gyermek táplálására és az mire szükség legyen, fordíttassék. Következik az, kiknek az én kicsiny javaimból mit akarok hagyni. Bihari Eötues János bátyámnak hagyok készpénzt fl. 50. Item egy öreg aranyas hasadt pohárt és az mivel adós volna is, azt is megengedtem neki, mivel hogy betegségben és egészségemben is sokat fáradott és szolgált anióstul nekem. Az öcsésének, Zorbély Mihálynak, hagyok fl. 18. Az mivel adós, azt is megengedtem neki. Szeőke Györgyné nénémnek hagyok fl. 25. Az gereznámat is neki hagyom; az mivel adós, azt is megengedtem, hogy ő is az én árva fiamnál jó szívvel dajkálkodjék. Az szolgálónak Eörzsiknek megfizessenek; szegődségen kívül hagyok neki egy hajatlan öreg derékaljat, egy kékfonalas abroszt és egy viselt lengyelországi reczés lepedőt. Az templom épületire hagyok fl. 5. Az scholában hagyok fl. 4. Az bertenházban levő raboknak fl. 1. Az tömlöczben levő raboknak is fl. 1. Az testámentomhallgató uraimnak hagyok három-három egész tallért. Az ispotálybeli szegényeknek hagyok fl. 5. Mégis Váradon lakozó Poztos Istvánné néném adós No 14 egész tallérral. Az mi pedig házbeli buitort illeti, azok meginventáltatván, egy boltban bezárván, bizonyos embernek gondviselése alatt legyenek. Így végezte el az néhai Várad Jánosné Thuri Kata asszony az ő utolsó akaratiát és testámentomát, melyet mi felül megnevezett személyek nagyobb bizonyoságnak és erősségnek okáért az mi élő pecsétünkkel és kezünk irásával megerősítettünk. Actum Cassoviæ, die et Anno supra notato. Várad Péter, s. k. (P. H.) Vásárhelyi Pál, s. k. (P. H.)* 1635. die 5. septembris. Az mi nemes tisztelendő bíró urunk Köszögy Miklós urunk ő kegyelme parancsolatjából voltunk jelen: Naiman Matias, Kalmár György, Pósa Ferenc az istenben elnyugott *Karacson Várad Jánosné Tury Kata* asszony házában, ez okért, hogy az minemű jövai maradtanak az megmaradott árva kis fiai Karacson Várad Gyurkó számára, hogy azokat meginventálnánk és beíránk. Azért minekelőtte az inventáláshoz kezdtünk volna, kellett elsőben is azokat, az kik ez megholt Tury Kata asszony körül forgolódtanak, hogy hitek szerint mindeneket megmondjanak és előadjanak, ha valamit kivettek volna az házból, avagy valahová tettek volna és adták volna.

*) Kassavárosi titkos levéltár, Várad No. 1.

Elsőben is pénz és ezüstmarhához kezdvén, ez szerint következők:

Találtunk elsőben is aranyakat egy ládában	No. 334
Azután találtunk aranyakat	No. 85
Egy vörös erszényben, mely bársony és aranyprémes, vagyon arany	No. 8
Vagyon ugyanezen erszényben tallér	No. 7
31 arany gyűrű vagyon, mely nyom kövestől aranyat	No. 61
Vagyon arany pénzformára veret, arany temérdek	No. 1
Vagyon arany pinz	No. 1
Ittem vagyon pogánypénz formára való arany	No. 2
Vagyon ospora arany	No. 1
Vagyon arany fillérek	No. 18
Vagyon egy sinór formára való aranyláncz, mely nyom aranyat	No. 19
Ittem vagyon kettős négyszögű tallér No 4, teszen tallért	No. 8
Vagyon kopasz tallérok, úgy mint	No. 11
Vagyon kerekded dupla tallér No. 3, teszen köztallért	No. 6
Vagyon egész tallér, az temetésre kivett tallérokkal együtt	No. 31
Vagyon ópinz régi dutkával elegyes, mely teszen	fl. 10. $\frac{2}{3}$ 62
Vagyon régi jó apró pénz	fl. 6. $\frac{2}{3}$ 30
Vagyon ó-dutka pinz No 169, teszen	fl. 14. $\frac{2}{3}$ 40
Vagyon régi tizenkét pinzes garas, teszen mostani valor szerint, tudván tizenkét pinzre egyet-egyet	fl. 1. $\frac{2}{3}$ 80
Vagyon német aprópénz, úgy mint	fl. 9. $\frac{2}{3}$ 30
Vagyon egy nagy ezüst aranyas gyűrű, melyben egy nagy vörös kő vagyon.	

Következik az ezüstmarha.

Vagyon egy régi forma aranyas pártá-öv, nyom girát	No. 2. lotot 12
Vagyon egy gyermeknek való pogánypénzes pártáövecske, nyom	No. lotot 12
Vagyon három ezüst kés-hively, mely nyom	No. lotot 11. neh. 1
Vagyon egy czápával borított ezüstös keshüvely.	
Vagyon dolmányra való ezüstgombok, szoknya-kapcsok és egyéb aprólék ezüstökkel, mely nyom girát	No. 4.
26 vont ezüst gomb, dolmányra való.	
Vagyon egy aranyos ezüst itezés kanna, virágos, nyom girát	No. 3. lotot 11
Vagyon egy törött lábú aranyas kupácska, nyom girát	No. 1. lotot 6
Vagyon más viseltes lábas arany kupácska, nyom girát	No. 1. lotot 3
Vagyon egy kis aranyas lábos pohárka, nyom	No. lotot 7 neh. 2
Egy régi forma veszzsós pohár vagyon, az széli aranyas és az lába, az mely nyom girát	No. 1. lotot 7
Vagyon egy kis veszzsós pohár, mely nyom girát	No. 1. lotot 2
Vagyon ugyanezen formára más pohár is, mely nyom girát	No. 1. lotot 10
Vagyon negyedik is ezen formára való pohár, de lábatlan	No. lotot 14
Vagyon egy pártáöv, nyom girát	No. 2. neh. 1
Vagyon egy ezüst kalán, melyet az gyermek számára adtunk etetni. Kivette.	
Vagyon egy udvari lábas pohár, az két széli aranyas, úgymint az fölinek széli és lábának széli, nyom girát	No. 1. lotot 5 neh. 1
Vagyon egy pogánypinzes aranyas pohár, az széli és az pogánypinzek aranyasak rajta, nyom girát	No. 1 $\frac{1}{2}$
Vagyon egy fejér selliegh-pohár, mely nyom egy lot híján girát	No. 2.
Vagyon más kisebb selliegh-pohár, az széli aranyas, nyom girát	No. 1. lotot 2
Vagyon ugyanezen formára egy pohárka, nyom egy lot híján girát	No. 1.
Vagyon egy pikkelyes lábas pohárka, mely nyom	No. lotot 11, neh. 1
Vagyon egy üvegpohárka formára való lábas pohárka, nyom	No. lotot 5
Vagyon egy kis fazekacska formára való pohárka	No. lotot 3 neh. 2
Vagyon egy öreg fejér selliegh-pohár, nyom girát	No. 3.
Vagyon egy kis selliegh-pohár, mely nyom	No. 1. (girát).
Vagyon ezen formára egy kis pohárka	No. lotot 10
Vagyon egy fejér egybenjáró öreg fejér kupa, nyom girát	No. 4. lotot 3
Vagyon gyümölcsnek való aranyas csésze, gira	No. 1. lotot 6 neh. 2
10 ezüstkalán vagyon, mely nyom girát	No. 2 $\frac{1}{2}$

Egy ló orrára való láncz vagyon, mely nyom girát . . . . . No. 1. neh. 1
 Vagyon két ezüst kava, szoknyakapcsokkal együtt, nyom . . . . . No. lotot 6

Vagyon egy aranyas ezüstös zöld czápás szablya, az szija bogláros. Vagyon más ezüstös fekete czápás új szablya, az szija bogláros. Vagyon egy viselt pallos, ezüstös, az körösztí borított. Vagyon két fedélre való gyöngyös tüzes. Egyik nagyobb, másik kisebb.

Követközik az ólomedények.

Vagyon egy pintes kanna . . . . . No. 2
 Vagyon három meszelyes kanna . . . . . No. 2
 Itezés kanna vagyon . . . . . No. 4
 Vagyon födetlen meszelyes kanna . . . . . No. 1
 Egy hosszú ónpalaczk vagyon . . . . . No. 1
 Óntálak vagyon . . . . . No. 20
 Ontányér vagyon . . . . . No. 11
 Vagyon egy öreg rézmedenceze. Két kis rézmoszárka. Egy étkelegítő réz.

Követközik immár az férfi és asszonyember-ruhák.

Vagyon egy szederjes suba-mente, rókaháttal bélettel. Vagyon más zöld csonka ujjú mente, rókaháttal bélettel
 Vagyon egy vörös atlacz kis subácska, az elein nyest, az derekában béletlen, az alján aranyprém. Vagyon egy viselt vörös kamuka szoknya, zöld bársony az vállán és aranyprém, az alján zöld bársonyprém. Egy ujjás gránát köntös, asszonyembernek való. Egy viselt gerezna. Egy kis subának való zöld kamuka. Egy vörös kamuka «kithe» váll, aranyprémes. Vagyon két darab bársonyprém, egyik zöld, a másik vörös. Három bokor nyuszt. Egy viselt szederjes dolmány. Egy viselt szederjes nadrág. Vagyon egy selyem paplan, közönséges. Vagyon más viselt paplan. Vagyon egy viselt szőnyeg. Egy viselt török kárpit. Egy bélettel vörös posztó viselt süveg.

Követközik az fejér ruhának inventálása.

Abrosz vagyon . . . . . No. 7
 Kendő, keszkenők, ki hímes, ki kékfonalas, ki reczés . . . . . No. 8
 Vagyon gyoles, reczés lepődő . . . . . No. 2
 Régi forma kék abrosz vagyon . . . . . No. 8
 Kék dikta dunnahaj vagyon . . . . . No. 2
 Vagyon hímes fejel-hajak . . . . . No. 6
 Kékfonalas négy nyüstös fejel-párnahajak . . . . . No. 3
 Vagyon hímes reczés fejel-hajak . . . . . No. 2
 Vagyon kékfonalas hosszú kendő-keszkenők . . . . . No. 8
 Férfiingek vagynak . . . . . No. 3
 Lábra való vagyon . . . . . No. 5
 Ingvállra való, aranyos hímes varrások vagyon, darabszám . . . . . No. 29
 Egy előruha, aljára való hím csipke . . . . . No. 1
 Egy kis darab aranyprémecske.
 Gyolesingváll vagyon . . . . . No. 2
 Párnahajra való hímvarrások vagynak . . . . . No. 5
 Vagyon fodor, asszonyembernek való . . . . . No. 2
 Vagyon asztal keszkenők . . . . . No. 5
 Egy keskeny keszkenő vörös fonalas, nyakban való . . . . . No. 1
 Vagyon előruha . . . . . No. 3
 Egy reczés ágy, főtül való. Egy lepődő végiben való fejér varrás. Egy csomolyékban kapcsok. Egy vég kék török bagaria és egy darab gyoles. Egy vég tengerszín török muhar. Vagyon két bokor vörös saru, az egyik csizmaforma. Egy török szőrzsínór-öv, hajszín. Egy téglaszín viselt hajag volt. Egy lengyen reczés lepődő. Egy darab gyoles is volt, mely egynéhány sing. 17 vékony fonal, vászonnak való, kit Váradi Péter uram vitt el, hogy az árva számára megszőttet. 9 derékalj-párna, ketteje hajas, 6 fejel-párna, ketteje hajas. Egyik hímes haj, másik kötéses. Vagyon ott fenn az szobában és az falon két kárpit. Az alsó szobában is az falon két kárpit. Egy varró ládácska. És egy tükör. Egy viselt paplan.

Követköznek a könyveknek száma.

Vagyon egy könyv Erazmy Rote Rodamy ad Agiorum in folio. Istuanfy Historiczy in folio. Ó-testamentum Oreander írása szerint. Patriony Medicamenty. Vagyon Hendrikus Erkardius. Vagyon Jacobus Veenerus. Serpens Antiquus. Vagyon Epistola Ciceronis de familia. Vagyon Natalis Comes. Vagyon Ceccer Manus. Vagyon Ciknerus.

Vagyon német könyv az örökéletéről való. Vagyon Tezaurus Johannes Buknery. Vagyon Ovidi Meta Forfos. Vagyon Doktrina Civilis. Vagyon Nicolaus Rasnerus. Vagyon Herodotus Halikarnus. Vagyon Fizika Clementi Timpleri. Vagyon Titus Livius. Vagyon német énekes-könyv. Vagyon Anfea Tridion. Vagyon De vite Zodeakus. Vagyon Preceptorum Prorodie. Két árkus írott pergamena. Két fekete vászontáskában levelek vagynak.

Következik holmi háziedények és eszközök, fa és vas.

Vagyon az szobában az alsóban egy festett mennyezetes ágy. Vagyon az fölső szobában is egy mennyezetes ágy. Az alsó szobában vagyon egy asztal. Ugyanezen szobában két jó hosszú karszék, egyik fejér, másik zöld. Vagyon az fölső szobában egy fejér pléhes asztal. Vagyon egy öreg kocsiláda, vasas, az melyben az pinz és ezüstmarha. Vagyon egy hosszú fejér láda. Az kiben az fejr ruha, paplan és szőnyeg és az ezüstös szablyák. Vagyon egy festett szekrény, az kiben az könyvek és ólomedények vagynak. Ez három ládát az tanácsolásban vittük, bíró uram parancsolatjából mind marhástól. Vagyon egy pulhak puská. Vagyon egy pisztoly, tokostul. Két hitvány láda itt alant az boltban. 29 fatanyérok. 12 szakasztó-teknőcske. 2 öreg tekenő. 3 dézsa. 3 fakupa. 1 putton. 23 üres hordó. 7 átalag, üres. 4 köből búza, 3 köből zab. 2 vasrost. 3 vassfödők. 1 vassörpönyű és egy vagdalócska. 2 vasnyárs. 1 feneketlen vasas vödör. 1 vastábla, ablakra való és két kis vasróstély, ablakra való. Vagyon egy agg tehén, melyet az háznál hagytunk.

Következik az testamentom szerint való jóknak kiadása, kinek-kinek az mint hatta kiadtuk, az mint így következik.

Bihary ötvös Jánosnak megadtuk	fl. 50. —
Az öreg aranyas pohárt is, az hasadtat, megadtuk.	
Borbély Mihálynak megadtuk	fl. 18. —
Szóke Györgynének, úgymint néjének is, hagyomása szerint adtunk	fl. 25. —
Az gereznát is megadtuk, az mint neki hagyta.	
Az szolgálónak is, Eörzsiknek, megfizettünk az testamentum szerint. Az hajatlan derékalj-párnát is megadtuk ez szolgálónak. Egy kékfonalas abroszt is megadtuk az szolgálónak. Egy lengyelországi viseltes reczés lepedőt megadtunk.	
Az templom épületeire hagyott és megadtuk	fl. 5. —
Az scholában hagyott, azt is megadtuk	fl. 4. —
Az bertenházban levő raboknak az mit hagyott, megadtuk	fl. 1. —
Az tömlőczenben lévő raboknak is adtunk hagyománya szerint	fl. 1. —
Az ispitálybeli szegényeknek is, az mennyit hagyott, kiadtuk	fl. 5. —
Bihari ötvös János anyjának is adtunk egy derékaljt.	

Következik az mit az asszony atyafiai avagy az fia, Váradí Gyurkó atyafiai elvittének az gyermekkel együtt az gyermek szükségére és tartására, ez megírt marha közül:

Adtunk bíró uram parancsolatjából ez gyermek atyafiainak:

A gyermek tartására	fl. 25. —
Egy ezüstkalánt is vittek el az gyermekkel. Az gyermek apja bélett süvegét is. Egy viseltes paplant is. Egy hímes új ingecskét, gyolcsból. Két szabott gyolcsingecskét. Egy hajas derékalj-párnát, két hajas fejelt. Két kék abroszt. A vörös kamuka szoknyát is elvitték. Az szoknya árában adósok maradtak az atyafiak fl. 13. Egy sima lepedőt. Más sima lepedőt is. Egy rézmozsárkát. Egy réz étekmelegítőt. Egy vas sörpönyőt. Két vasrostot. Két vasnyársat. Egy vagdalót, ételhez valót. Egy bársonyos varroládácskát. Egy aczeltükröt. Egy írott kárpitot. 4 kis teknőcskét.	

Következik az asszony temetésére az mely pinzt kivett Váradí Péter uram, úgymint testamentomos, bíró uram akaratjából ez beirt pinzből. Ez hová költ és mennyi volt. Ehhez járul az eladott marha is, avagy ruha, az melyet kezünkhöz vettünk mi arbiterek, bíró urunk akaratjából, hogy pénzzé tegyük, mivel nem állandó az ruha az gyermek felnövéséig, azért így következik rend szerint az ruhák és azoknak az ára és az árából való kiadás és fizetés mind az temetéstől maradt pénzzel egyetemben.

Az asszony temetésére vett ki Váradí Péter uram az megírt tallérokból tall.: 30. Mely tallér

teszen	fl. 54. —
Polturák pénzt ugyanakkor	fl. 4. —
Egy bélett zöld csonka újjú zöld failongis mentét, rókaháttal béleltet, adtuk el	fl. 25. —
Egy más bélett mentét, ez is rókaháttal béleltet, szederjes suba-mentét, adtuk el	fl. 23. —
Egy vörös atlaz kis suba az alján aranyprém, az elején nyest-béllés, adtuk el	fl. 32. —
Egy szederjes gránát viseltes köntös, ujjás, asszonyembernek való	fl. 13. 50
Hat derékalj-párnákat is adtunk el	fl. 11. —

4 fejel párnákat is, hajatlanokat, adtunk el	fl. 5. —
Egy pulhakat adtunk el	fl. 3. —
Egy viselt pistolt adtunk el	fl. 1. 80
3 bokor nyusztot is adtunk az gyermek atyafiainak	fl. 20. —
Ugyanezen atyafiak vitték el az vörös kamuka szoknyát is, árú szerint fl. 20, adtuk meg az áraban	fl. 7. —
	Summa fl. 199. 80
Item adtunk Portörő István uramnak holmi hitvány házi eszközt, úgymint	fl. 5. 36

Következik az temetésre való pinz Várady Péter uram számadása szerint és az mely marháat pinzzé tettünk, az ki hová költ és mi maradt ez pinzből.

Az temetésre költ az szegényeknek, akkor az mit osztanak, avval	fl. 47. 29
Az testámentom szerint az scolában, templomra és rabokra és az több szegényeknek adtunk	fl. 16. —
Borbély Miklósnak az testámentum szerint adtunk	fl. 18. —
Szóke Györgynének is az testámentum szerint adtunk	fl. 25. —
Az temetségtör az gyermek táplálására adtunk Szókéknének	fl. 1. 80
Bihary ötvös Jánosnak az testámentom szerint adtunk	fl. 50. —
Az gyermeket az kik elvitték, azoknak az atyafiainak adtunk gyermek táplálására biró uram parancsolatjából	fl. 25. —
	Summa fl. 183. 09

Summa summarum ez temetésre való pinz és az eladott marhából árult pinz ez házi hitvány	
bujtornak az árával, melyet Portörő uram adott, teszen ez perzeptum	fl. 204. 60
Kivevén az költséget belőle, úgymint	fl. 183. 09
	Marad készpénz fl. 21. 51

Az mely huszonegy forintot és ötvenegy pinzt ez levéllel együtt az árva ládájában az tanácsházon betettük az több pinzhez. Mathes Neyman. (P. H.). Kalmár György. (P. H.) Pósa Ferencz. (P. H.) *)

167. *Választói ötvös Veres Mihály. 1596—1622.* Származáshelye a kolozsmegyei Választó község. Polgárjogáért 1596. jún. 27-én folyamodik, de miután nemzetséglevelében anyjának neve nem volt feltüntetve, a tanács új nemzetséglevél bemutatására utasítja, de azért a polgárjogot, elegendő kezesek mellett, feladja neki. A kezesek között Bonczidaj István, Szegedi István és ötvös Tamásmest ereket találjuk, a kik 32 márka ezüst mellett szavatolnak azért, hogy ötvös Mihály egy év és egy nap leforgása alatt a szabályszerűen kiállított nemzetséglevél szülőhelyéről meghozza. A czéhregesztromban 1622-ig van tudomásunk szerepléséről. 1617—19-ig második, 1622-ben pedig első czéhmaster. 1596. Jún. 27. *Veres Mihály von Walazútt* aus Sybenburgen petit jus civile, weil aber in seinem Burtsbrief seiner Muetter-Namen nit steht, als soll er einen andern holen, oder wierdt er Burger setzen, so soll er dan 3 fl. geben. — Júl. 4. *Michaël Veres de Valazútt Aurifaber Transylvanus* hat Burger-Recht erlangt, vndt weilen er den geburtsbrief nit bey Henden hatte, seint fur Im burg worden: Stephanus Bonczidaj, Stephanus Eöttues Zegedj, Thomas Eöttues, das er solchen inner Jahr vndt tag bey yren 32 M. Silbers bringen werde. Dedit fl. 3. 1606. Die 6. February. Mondotta szabadon *Valuzwthy Veres Mihaly* az w inasát, az Raczkewy Eöttweos Jacab fiát, az Petort, mert jámborúl igazán ki töltötte az w apród esztendejét, az négh Esztendőt. 1606. Die 30. May. Szegődtetett egy inast *Veres Mihályj*, az szikszai István kowáczi fiát, az Thamást, ötödfél esztendőre, kezes peniglen erőtte Sinyr-Varallay Eöttweos Kelemen es Szabados Eöttweos Gáspár es meghadta az céh igasságát, tudni illik 84. 64. 1610. Die 9. Augusti. Mondotta szabadon *Walazwthy Veres Mihaly* az eő inasát, az Zikzay Istvan kowacz fiát, az Thamást, miért hogy jámborúl kitöltötte az 6 apród esztendejét, úgymint négy esztendejt es hármad fél hónapot, megengedte neki az három hónapot es két hetet, mert ötödfél esztendőre szegődött volt. 1611. Die 1. Augusti. Szegődteteött egy inast *Veres Mihalyj*, az Zykzay Thott Marthon fiát, az Mihókot, négy esztendőre, kezesek peniglen erőtte Eöttweos Kelemen es Zakar Gáspár. Es megadta az Céh igasságát, tudniillik 84. 64.

168. *Ötvös Budai György, alias Kolozsvári Zitha (Szitha) György. 1596—1677.* Nevéből következtetve, kolozsvári származásának látszik, ki később Budán működött, a honnét, valószínűleg a török zavarok miatt, Kassára jő, hol 1599-ben nyer polgárjogot. Zitha György intenziv ötvösműködéséről, mely egyúttal tehetségére szolgál bizonyítékul, több adat áll rendelkezésünkre. Így 1599. febr. 23-án Nagy-Idáról Perényi István főispán Rajner Menyhért kassai főbíró előtt bepanaszolja az ötvöst, hogy körülbelül egy hónap előtt egy mosdóra s egy medenczére való ezüstöt adott át neki, hogy a kérdéses tárgyakat három hét alatt megcsinálja. Miután már egy hónap is elmúlt s Zitha György a szóban forgó edényeket még sem készítette el, Perényi kéri a bírót, szorgalmazza az elkészítést az ötvösnél s hasson oda, hogy az edények a jövő hétre készen legyenek, mert ha az ötvös azokat elkészíteni nem akarja, Perényi az ezüstjét elhozatja tőle. Miért, miért nem? — talán elsikkasztott ezüstökért — Ötvös Györgyöt 1601. jan. 16-án elzárva találjuk. Onnét könyörög ügyvédje,

*) Kassavárosi titkos levéltár. Várady No. 2.

Trúcz Lukács által szabadulásáért, mely czélből kész elegendő kezes is állítani, de a tanács még ekkor nem bocsátja szabadon. Ez csak márczius 2-án történik meg, a midőn érette tizenöt kassai polgár 32 márka ezüst birság alatt s oly feltétellel vállal kezeséget, hogy öt szükség idején rögtön törvény elé állíttatja. Márcz. 10-én Vécsey Sándorné Lorántfi Zsuzsanna tilt nála 2 márka s 3 lat ezüstöt és 5 aranyat; a következő években pedig sokszor szerepel tilalmakban, melyek műtörténeti tekintetben érdekesek, mert a művelés és műveltetés, valamint az ötvös technikai működésére szolgálnak adatokul. Ezen tilalmak chronologiai sorrendben az alább következő adattárban megtalálhatók, itt még csak azt említem föl, hogy 1612-ben Zitha György beteges állapota miatt a városi tanács nem talált benne elég garanciát arra, hogy egy házat gondozni képes legyen, azért nem is engedi meg neki, hogy ilyet vegyen. 1614-ben azonban már megengedi, hogy Zölösi Ferencz Deák házat megvásárolja, egészségében tehát kedvező fordulat állott be. Mint művelő ötvös 1617-ig szerepel Kassán, miként azt a czéh-regesztromban eszközölt feljegyzések tanúsítják. 15. Septembri (év nélkül, de valószínűleg 1600-ban) Szita Györgynek esett meg próbája, első esetit megengedték az uraim. 1606. die 13. Marczy. Szegődtett Szita Ettues György egy inast, tudniillik az Győri Nagj Istuany fiát, ar Bálintot, négy esztendőre, kezes penig érette: Beczkerekj Ettues Ferencz és Kadas Tamás, megadta az Che igazságát, tudniillik 2/3. 1611. die 6. Juni. Mondotta szabadon Szita György az 6 inasát, tudniillik az Győry Nagj Istuany fiát, Bálintot, mert hogy jámborúl kitöltötte az 6 apród esztendejét, úgy mint négy esztendejét. 1613. die 25. Febru. Szegődtett Szita György egy inast, tudniillik Colosuary Zilahy Eöttuös János fiát, Palkót; kezesek pedig érette Kőrösy János és Egri Mátyás. Szegődtette négy esztendőre, és megadta az czéh igazságát 2/3. 1617. die 29. Marti. Hatta szabadon Szytta Geörgy az Kolosváry Szyllay Eöttvös János fiát, Palkót, miért igazán kitöltötte az négy esztendőt. 1596. Szept. 26. *Budaj Georgh, alias Zitha de Coloswar* petit Ius Civile impetrat. Dedit fl. 3. 1598. A város I. fertályában lakik Zytta Georg Goldschmitt. 1599. Febr. 23. Perényi István levele Rajner Menyhért kassai bíróhoz: «Kegjelmedeth kellett levelem által megh talalnom illjen dologert: attam wala Cassara Eottuos Georgjnek., kj mas newen hjuattatik Szjta Georgjnek, egi mosdora es egi medenczere ualo ezusteot, melljeth felfogadva es engemet azzal biztata, hofi három hetre megh czinallia, de ezt eő nem praestalta, mert immar egi holnapia is ell mult es itelem, hofi ez utan egi holnapra sem kesziti ell, meli nekem nagi karomra uagion, mert ittkjn meg nem uarhatom. Kerem azerth kedeth, hofi ked szorgalmaztassa rea, czjnallia megh ez jeoveo heten; ha penigh megh nem czjnallia, en ell hozatom twle. Kednek hjreuel legjen. Isten tarcza megh kedeth jo egessegben. Ex Nagi Ida, 23. febr. An. (15) 99. *Stephanus de Peren*, comes ppa manu. 1601. Jan. 16. Trúcz Lukacz Czaj János nevében kéri Zita Györgyöt a fogságból szabadon bocsátani, mely czélből elegendő kezes is állítani hajlandó. *Senatus*. Ez most meg nem történhetik. — Márcz. 2. A bíró és tanács határozatából, 15 polgár kezesége mellett, *Zita György* a fogságból kibocsáttatik. A tizenöt kezes között vannak: Melda Péter, Kassai János, Wáradai János és Ambrus ötvösök. A tanács szigorú felelősség terhe alatt meghagyja a kezeseknek, hogy Zita személyét, ha arra szükség lesz, a kezesek azonnal törvény elé állítsák. — Márcz. 10. Fraw Lorantfi Susanna, als die Veczej Santorin, tutt verbot beym *Zitha Georgh* auf 2 marck silber und 3 lott, auch auf 5 ducaten. 1603. Ápr. 19. *Zita György* tilalmat tesz néhány, a bírónál elhelyezett s elveszett ezüst gyűrűre. 1605. Jan. 25. *Zita György* tilalmat tesz wáradai ötvös Jánosnál «auf des Bischoffs Silberne Schissel schuldthalber pro fl. 5, das ers soll nicht herausgeben». 1607. Ápr. 3. *Zita György* inasa: *Valentinus Nagy*, circiter 14 éves, vallja a tanács előtt, hogy ma a szolgálóját elkergette a házától, mert miatta «sok kárvallásban volt, gyűrők és ezüst gombostók elvesztenek». 1612. Márcz. 22. *Zitta György* könyörög, hogy az Asztalgyartheo Pal házát engedje a N. T. neki, mert nincsen seholy helye hol lakják. Ha eladó leszen, örömet megvenné, csak hogy patrocíniummal legyenek neki. *Del*. Olyan gazdának adják, a ki gondját viselhesse, de ő beteg lévén, elégtelen reá, azért lásson más alkalmatosságot. 1614. Decz. 11. *Zita György* kéri a tanácsot, engedje meg neki, hogy Zölösi Ferencz Deák házát megvegye. — Ha a pénzt leteszi érte, bírja.

169. *Kassai Zachar Zubados ötvös Gáspár. 1596—1612.* Kassai származású ötvös. Atyja, Valten Töpfer, mint neve is mutatja, fazekas volt. Hogy Gáspár tisztességes ágyból való, azt 1596. ápr. 25-én a tanács előtt ötvös Gáspár polgárjogának megszerzésekor Hans Churman és ötvös András igazolják. 1612-ig való szereplése ideje alatt leginkább tilalmakban szerepel, csupán 1598-ban, valami ismeretlen vétség miatt 10 frrtal birságolja meg a tanács. 1614-ben neje, Erzsébet, említetik, valószínű azonban, hogy ötvösünk ekkor még él. 1632-ben már csak özvegye szerepel a nagy adóhátralékokban. 1596. Actum die 25. Aprilis. *Eöttues Caspar Cas-souiensis* auf geczeugnus der Ehrlichen gebuert desz H. Hansen Churman Rathsgeschwornen vndt Andrea Euttues burgers alhie, hatt Burger-Recht erlangt. Sein Vatter hatt gehaissen Valten Töpfer. 1597. Szept. 24. *Ötvös Gáspár* tanú egy bűnpörben. 1598. Júl. 14. *Ötvös Gáspár* ötvös Istvánnal együtt bizonyos okból 10 frrtal birságoltatik meg a tanács által. A város II. fertályában *Ötvös Gáspár* adóban 1597-ről restál 25 2/3-t. 1599. Decz. 28. *Ötvös Gáspár* tilalmat teszen azon háznak felére, melyben lakik, hogy abba Zeőcz Márton be ne hurczolkodhassék, mivel ötvös Gáspár azt meg akarja fizetni. 1602. Júl. 15. A miszlókai bíró előtt bizonyos hagyatéki eljárás tekintetében megjelenik *ötvös Gáspár*. 1604. Okt. 22. Tilalmat tesz Rosa András szőlőjére, hogy azt nevezett el ne adhassa. 1610. Nov. 4. Erszengyartheo István, az vak, könyörög az purgaleitért, mutatván tanúkat az ő tisztességes eredetinek: Erszengyartheo Matiaszt, *Octves Zachar Gáspárt*, kik hitek után egyenlő-

képen mondották, hogy az atyja Bálint volt stb. 1612. Márcz. 6. Eötvös Gáspár, 45 éves, tanú egy perben. 1614. Júl. 10. Örzsébet, ötvös Gáspárné, tanú egy perben. 1632. Adókönyv. Eötvös Gáspárné $\frac{1}{2}$ háza után adóban restál ab anno 1589—1629. 34 fl. 67 s. 1629. fl. 1 s. 50, összesen 36 fl. 17 s. 1630-ban ifjú ötvös János fizet 1 fl 50 s. Rest: 34 fl. 67 s. 1637. Ötvös Gáspárné a város III. negyedében háza után restál ab anno 1589 usque 1632. 34. frt 67 s. 1648. A III. negyedben lévő $\frac{1}{2}$ ház után ötvös Gáspárné adóban tartozik 34 frt 67 s.

170. Váradai ötvös Szabó András. 1596—1606. Polgárjogot 1596. szept. 5-én nyer. 1606-ban próbájában hiba esvén, miután ez volt első esete, nem bünteti meg a czéh. 1596. Die 5. Septemb. Andreas Zabo Varadiensium Aurifaber impetrauit ius civittatis. Dd. fl. 4. 1606. die 8. Novembris. Esőtt meg próbája Váradai Andrásnak. Mivel hogy első eseti, az uraim megengedtek neki.

171. Radácsi Gonda ötvös Mátyás. 1598—1601. A Sáros megye sirokai járásban fekvő Radács községből való. 1598-ban mint legény már Kassán lakik, mert egy itt kiállított nyugtatóványon neve szerepel. 1600 elején Kassai ötvös Istvánt azzal vádolja, hogy lopott próbakő van nála. Ez ügyben a tanács a vizsgálatot megindítván, Gonda ötvös Mátyás a saját részéről több tanút mond be, kiket a tanács február hó 24-én kihallgat. Az első tanú Radácsy ötvös Mátyás, eskü alatt vallja, hogy ötvös István házába menvén, utóbbi a «ramárol» levett egy követ s azzal mutatta meg, hogy eladja neki. Erre tanú kezébe vevén a követ, mondá, hogy ő ezt már látta valahol s kérdé Istvántól, honnan szerezte? Mert ő — mondá — úgy véli, hogy az lopott jóság, mert látott egy német ifjút, ki a követ eladás czéljából hordozta. Így felele erre István: «Ne kérdezősködj utána; nem beszél róla senki, én sem akarok felelni a kérdésedre.» Az eljárás folyamán összesen 8 tanú hallgattatik ki. Közöttük Muszka ötvös Jakab, Szécsényi ötvös Boldizsár, Paizsgyártó Sebestyén és Kecskeméti György. Ez utóbbi azt vallja, hogy neki a követ ötvös István adta azon czélból, hogy azt 5 frt 25 s-ért eladja, de miután — pedig olcsón tartotta! — csak 2 frtot ígértek neki érte, visszahozta ötvös Istvánhoz. Kiderül végre, hogy ötvös Mátyás alaptalanul vádolta ötvös Istvánt, ezért a tanács őt rágalmazásban vétkesnek találván, munkájától eltiltja. Halála 1601-ben következzék be s testámentumát ez év január havának 28-ik napján veszik fel a testamentáriusok. Katalin neje túléli férjét, mert csak 1626. pünkösdi táján húny el Eperjesen, a hová férje halála után költözött. Testámentuma s a rokonai által eszközölt örökségkeresés okmánya alább található. 1598. Jún. 6. Radaczi Eötvös Matthias egy nyugtatóványon szerepel. Ugyanezen napon: Notarius Capituli tut Verbot auf des Banyay Janos Ring, bey dem Ötvös Mathias. Ezen évben a város IV. fertályában ötvös Mátyás háza után adóban fizettetik 50 s. Ugyanő pedig Buday Zabo Jánosért 1595-ről 2, a jelen évről 4 frttal, összesen tehát 6 frttal tartozik, melyből lefizet 2 frtot. 1599-ben ötvös Mátyás a IV. fertályban lakik. 1600. Febr. 24. Radaczi Matthias mint tanú szerepel az Ötvös István és Gonda Mátyás között fenforgó próbakő-perben. Decz. 21. Matthias Radaczi Goldtschmid ötvös Ambrusné nevében tilalmat tesz Jeremias Schiltmachernél 90 frt erejéig. 1601. Jan. 18. Tilalmat tesz Zita György összes javaira 44 frt miatt. — Január 28-án. Rayner Menyhért bíró helyettesének, Herczeg Istvánnak parancsából Trúcz Lukács, Erszénygyártó György és Boncziday István megjelennek Radácsi ötvös Mátyás házában s utolsó akaratját a következőkben jegyzik föl:

. . . . . Annakutána vagyok adós az tokaji sernevelősnének, Juditnak . . . . . fl. 96.
 Ittem Tobias Rotthembergernek . . . . . fl. 50.
 Ittem Keömecező Gábrrielnek . . . . . fl. 19.
 Ittem Pap Ferenczné boltjában . . . . . fl. 3.
 Ittem vagyon Darhócz Pálnak ezüsti nálam négy gira, harminczhárom nehezék, de ennek harminczöt nehezéke
 vagyon Szitha Györgynél. A szendrei udvarbírónak vagyon nálam ezüsti másfél gira. Jánoki Gáspárnak vagyon
 nálam ezüsti négy gira.

Az kik énnekem adósak, ezek:

Szitha György adós . . . . . fl. 44.
 Cehi Mihály adós . . . . . fl. 3. s. 50
 Darhócz Pál adós . . . . . fl. 5.

Vagyon készpénzem harmincz aranyforint. De ennek tizenötje vagyon zálogban Dédesi ötvös Jánosnál 3 forintban.
 Ittem vagyon hat tallér.

Ittem vagyon két merő ezüst, aranyozott botok, kik tesznek . . . . . fl. 10. —
 Ittem vagyon egy aranyos, köves szablya, ki teszen . . . . . fl. 60. —
 Ittem egy lóra való ezüstös szerszám, fejjér, ki teszen . . . . . fl. 100. —
 Ittem az rácz asszony rabomnak sarcza vagyon pro . . . . . fl. 100. —

Ittem az török asszony rabomnak sarcza vagyon 60 aranyban, egy selyem paplanban, egy kis paplanban, két vég
 patyolatban, egy asztalra való szőnyegben, egy portan (portai?) dolmányban és két keszkenőben.

Az malom-utczai házamat vettem volt az várostól, kiről adóslevelem is vagyon . . . . . fl. 100. —
 Elsőben fizettem meg benne Reyner Menyhért uramnak készpénzül . . . . . fl. 33. —
 Másodsor ugyan Reyner Menyhért uramnak adtam egy ezüst, aranyozott törkéses merő botot . . . . . fl. 62. —
 Harmadsor az vén asszonyért, budai Szabó Jánosnéért fizettem adóban . . . . . fl. 2. —

Mivel pedig hogy mindeneket az én feleségemmel, Zsófia asszonynyal kerestem, tehát hagyom, hogyha az én leányomnak holta történnék, az én feleségöm, Zsófia asszony, adjon az én atyámfiaimnak 100 frtot ha lézön az atyai részből, ha pedig az én gyermekem előtt az anyjának holta történnék, az gyermeknek gondjaviselését hagyom az bátyjára, János deákra. Utolszor hagyom Jakabnak, az inasomnak, mindenféle apró műszeremet, ponczolókval, konszto könyvekkel és pecsétes táblával egyetemben. Ez felett hagyok egy viselt gránát dolmányt ugyan Jakabnak.*)

172. Kolozsvári Veres ötvös Mihály. 1598—1600. 1598. aug. 8-án nyer polgárjogot. 1600-ban Keczer Andrásné nevében Berzeviczy Herlich teszen tilalmat 59 aranyforint erejéig örökségére és marhájára s miután nevével többé nem találkozunk, valószínű, hogy még ez évben meghal. 1598. Aug. 8. *Öttues Mihaly, alias Veres*, Caudopolitanus, impetrat Ius civile. Dedit fl. 3. 1600. Febr. 5. Berzeuicz Herlich Keczer Andrásné nevében tiltatja *Veres Kolosuári Eöttvös Mihal* örökségét és marháját, 59 aranyforintban.

173. Gyulai Rác ötvös Ambrus. 1598—1622. Származáshelye a kolozsmegyei Gyalu község. Polgárjogot 1598. aug. 3-án nyervén, csakhamar nagy szerepet kezd játszani a czéh- és városi életben. A communitás tagjává 1607—1608., 1612—1622. években, összesen 13 éven át választották meg, a czéhben pedig mint első czéhmester 1612—13., 1615—16., 1620. és 1621-ben, mint második czéhmester pedig 1608-ban működött. Felesége, Erszénygyártó Judit asszony miatt 1610-ben controversiába keveredik a czéhhez és Egri ötvös Mátyással. Az eset a következő: Bőjt előhava 19. napján Egri ötvös Mátyás elment volt ötvös Rác Ambrus házához, hogy az utóbbi által neki ígért ötvösműhöz való szerszámot átvegye. Ötvös Ambrus, mert ez a megelőző napon tartott czéhmulatságból őt haza nem kísérte, megtámadta ötvös Mátyást, alávaló embernek nevezvén őt. Bejövén erre a szobába ötvös Ambrus felesége, ő vette át a szót férje urától s az ötvösczéhet még a lakatgyártó czéhnél is alábbvalónak mondotta lenni. A szemére hányta neki, hogy a czéhben úgy isznak, mintha bort sohasem kaphatnának, hogy a czéhben nincsen tisztességes ember s hogy a czéhben történt nagy ivások miatt halt meg ötvös Szabó Mihály is. Az ötvösök ezt a dolgot nem akarták hosszú lére eresztetni, mindkét fél akaratából és megegyezésével ötvös Ambrusra egy gira ezüst büntetést rótt a czéh, a mibe ötvös Ambrus bele is egyezett. Ámde Judit asszony protestált a tudta nélkül hozott ítélet ellen s hogy a czéh a gira ezüst behajtására két emberét elküldte volna Ambrus házához, már a férj is, de kiváltképen az asszony, ellene szegült a fizetésnek. Kijelenté, hogy egy fillért sem ad s a «kinek a nehéz, keresse törvénnyel igazságát; inkább adja a prókátornak azt, a mit a czéhbe kellene fizetnie». Így került az ügy a rendes pör utjára, mely számos, leginkább az ötvösök rendjéből kikerülő, tanu vallomása alapján részleteiben érdekesen jellemzi a kort, de leginkább az ötvös-czéhéletet a XVII. század elején. A pör birsággal végződött, melyet ötvös Ambrusnak feleségeért nyelváltóság címén kellett lefizetnie. Hogy mily nagy volt az összeg, az adatok híján meg nem állapítható, de hogy nagyobb volt 8 frtnál, az kitűnik abból, hogy ugyanez év szept. 23 án ötvös Ambrus feleségétől könyörög a tanács előtt birságának enyhítéseért s ígér 8 frtot. A czéhregesztrom szerint: 1606. máj. 30-án *szegődötteti* 4 évre inasul *Debreczeny Szabó Balázs* fiát: *Ferenczet*. Kezesek érte: «az my Beoczülletös Vrunck Vedani Ferencz Vram» és Veres (ötvös) Mihály és Szitha ötvös György. Felszabadítja: 1610. jún. 14. 1608. okt. 6-án *szegődötteti* 5 évre inasul *Zabo Barlabás* fiát: *Mihókot*. Kezesek érte: Zakar Gáspár és Veres Mihály ötvösök. 1611. máj. 12. *Szegődötteti* 4 évre inasul *Károly Szöke György* fiát: *Jancsit*. Kezesek érte: Zakar Gaspar és *Benedeök Eöttues Gergelj*. 1614. júl. 28. *Szegődötteti* 5 évre inasul *Bagdy Erdős Tamás* fiát: *Andorkót*. Kezesek érte *Zagar* (ötvös) Gáspár és *Becskereki* (ötvös) Ferencz. 1615. júl. 30. *Mondja szabadon Károly Szöke Jánost*. 1618. jún. 18. *Mondja szabadon inasát: Zakmary Mihály kovács* fiát: *Pétert*, miután 4 tanuló-évet kitöltötte. 1619. jún. 29. Szabadítja fel inasát: *Erdős Bagdy Andrást*. Minden szegődöttetés alkalmával «czéhigassága» címén 64 *ű* fizettetett. Ötvös Ambrus 1622-ben húnyt el. Özvegye még 1652-ben is szerepel ama nagymérvű adórestancziákkal kapcsolatosan, a melyek példásan illusztrálják, hogy a munkás férj elhalálása után az asszony anyagiak tekintetében mostoha viszonyok közé jutott. Rác ötvös Ambrusnak egy megmaradt ötvösműve jelenleg az orsz. magy. iparműv. múzeumban őriztetik. Az 1884. évi magyar történeti ötvösműkiállításra még néh. Andrássy Manó gróf gyűjteményéből került, a hol a IV. terem 2. szekrényében a 25. szám alatt volt kiállítva. A mű egy aranyozott ezüst fedeles kupa, öntött, vert és vésett munkával előállítva. Felületét egy hálószerű trébelt ornamentum borítja be, melyben cartoucheok és virágokból s gyümölcsökből képezett függő díszítések — fesztónok — láthatók. Fogantyúja derekán egy caryatid, felső csuklóján pedig egy kisdud női alak foglal helyet. A kupa alakjára nézve azon ötvösművek közé tartozik, melyeknek divatja Németországban keletkezett s onnét került mi hozzánk. A németországi renaissance-mesterek közül különösen *Paul Vlindt* és *Georg Wechter* foglalkoztak ilyen kupák tervezésével. Wechter, ki 1541—1619-ig működött Nürnbergben, 1579-ben adta ki 30 lapból álló gyűjteményét, Paul Vlindt pedig szintén a XVI. század második felében bocsátotta közhasználatra 84 lapból álló mintáit, melyek egyházi és világi ötvösművek tervezéseit tartalmazták. Mindkét művész lapjai között fölös számmal találunk olyanokat, a melyek Rác Ambrus kupájának teljes analógiáját mutatják alakra nézve; a díszítés egyes részleteiben elütő ugyan e lapokon, de ezek főelve, a hálószerű dísz és a cartoucheokba helyezett fesztónok, csaknem mindegyiken megtalálhatók. A kupa

*) Kassai titkos levéltár. Radácsi No. 1.

fenekébe két bélyeg van ütve. Ezek egyike a kassai hitelesítő liliom, a másik pedig az *A* és *R* betűkből álló monogramm, mely Rác Ambrus mesterjegye.

A kupa megrendelőjére s készítési évére a födélén található következő véset vet világosságot:

MARGARETA · BARSE · DE · NAGI · TALLIA ·
1 · 6 · 0 · 6

A miből kitetszik, hogy a kupát Rác Ambrus nagytályai Barsi Margit részére készítette 1606-ban. A technika gyenge közepesnek mondható; a hálószerű szalagdísz szabálytalanul egymáshoz helyezett részletei, de külö-

Rác Ambrus fedeles kupája. 1606. — Az iparműv. múzeum gyűjteményében.

nösen a födélre alkalmazott vésett fölírás bizonytalan, hibás betűi csak a harmadrendű művek közé sorozzák a kupát, mely egész kivitelében a gyors munka látszatát kelti fel. Egyes részletei, a minő a talp fölötti friez, de különösen a fül alsó fele, a Lippay-féle fedeles kupáról úgy vannak lemásolva, a miről e kupa méltatásánál, egy előbbi fejezetben, már különben is szóltunk. 1598. Aug. 3. *Öttües Ambrus*, alias *Racz Ambrus von Gyalú*, impetrat Ius Civile. Dedit fl. 3. 1599. Szept. 25. Bakay Georgh házának eladásánál *Öttües Ambrus* tanúként szerepel. 1600. Márcz. 28. *Eöttües Ambrus* és felesége *Margit* asszony, kinek első férje Nagy János volt, perbe fogják gönczi Mészáros Lukácsot. 1603. Szept. 23. *Eöttües Ambrus* tilalmat tesz Kovács Mihály eladott földjeire. 1605. Jan. 15. *Öttües Ambrus* tut verbot beim Öttües Janos auf des Bischoffs Silbern Schissel schuldtalben pro fl. 5. — Febr. 19. Testamentárius özv. Szücs Mihályné, Dorkó asszony végrendelettelésénél. 1609. Júl. 17. Caspar Czigai arreatat apud Magnum Checha *Ambrosy Oetues* fl. 4. 1610. *Egri ötvös Mátvás* pöre *ötvös Ambrus* és felesége, Judith asszony, ellen. Attestationes ad Instantiam Providi Egri oetves Matias. Jún. 15. 1. Testis. *Ötves Gergely*, a következőképen vall: Mikor *Egri Mátvás Oetues* Oetues Ambrushoz jött volt az czéh-

nek multásaa és vendégsége után másod nap, köszöne, bejövén Egri Mátyás, ötves Ambrus mindjárt azt mondta neki: «Micsoda alávaló ember vagy te Mátyás, hogy el nem késértél az estve?» — Arra mit szólalt legyen Egri Mátyás, nem jut eszembe, de Ambrus (így folytatta): «Rossz ember vagy, én tégedet elkésérnék.» És azután az felesége is bejövén, mondta neki, hogy rossz ember; nem emberséges emberek vagytok — az ifjú mestereket értötte — az lakatgyártó czéhnek is jobb rendtartása vagyon. Úgy tetszik, azt mondta, vagy ezt mondta, vagy azt mondta, hogy alábbvaló czéh az oetves czéh a lakatgyártó czéhnél, nem vehettem jól eszömbbe, azért feddette őket, hogy sokat isznak mód nélkül. Egyéb mondása nem jut eszembe. 2. Testis: *Kőrössy Ferencz* ötvöslegény vallja: Ötvös Ambrustól nem hallottam semmi tiszteletlen szót; az asszonytól halottam, hogy mondta: «Lám úgy isztok, mintha soha bort nem kaphatnátok, alábbvalók vagytok a lakatgyártó czéhnél; egy valamire való ember sincs köztötök». Rossz embernek is mondta és egyéb sok pirongatást tött az Egri Mátyáson az asszony. Mondotta azt is neki közönségesen: «Vagyon szalonnátok is már a czéhben — a Szabó Mihályt értvén rólla — ihattok azután is, annak az nemzetsége mindenkor reátok kiált, valamikor hallja, hogy együtt vagytok.» 3. Testis. *Szabó Barlabás fia: Mihók* adolescens, circiter 16 annorum így vall: Oda hátra voltam az konyhán. Elsőben nem hallottam semmit az ötves Ambrustól, de az asszonytól azt hallottam, hogy: «Egy emberséges ember sincs köztötök, az lakatgyártó czéhnél is alábbvalók vagytok.» Mondotta azt is: «Vagyon szalonnátok az másvilágon, annak az maradéka is mind reátok kiált». Rossz embernek is mondta. 4. Testis. *Dédesi Oetues Jánosné, Dorothea*, vallja: Egyszer az szépsi sokadalomkor mondotta Oetves Ambrusné nekem, hogy haragszik reá az öcsém ura; én arra mondtam, hogy méltán haragszik, mert igen megpirongatta; ő mondta is meg, hogy igazán mondtam valamit mondtam, mert majd egy emberséges ember sincs köztök, a lakatgyártó czéhnél is alábbvalók. 5. Testis. *Váradai Oetues Jánosné, Dorothea*. Szepsiben hallottam én is, hogy mondotta Oetues Ambrusné, hogy az Egri Matias felől beszélünk, hogy: egy emberséges ember sincs köztök, alábbvalók az lakatgyártó czéhnél, nem heába, hogy Váradai János közikbe sem megyen. Én intöttem, hogy ne szóljon semmit e félét, mert mi csak gyarló asszonyemberek vagyunk. Azt is mondotta, hogy az ő italok miatt holt meg Zabó Mihály is az ötvös-czéhben. 6. Testis. *Oetues Imréné, Anna*, vallja: Hivatott által egyszer házához és látván, hogy busult szívvel vagyon Oetues Ambrusné, kérdém, hogy mi lelte. Mondá: Im az istentelen ember az czéhbe megalkudt hirem nélkül; mire (?) hozta dolgomat, hogy megalkudt Egri Mátyással. Intettem arra, hogy engedjen az ura szavának, ura akaratjának. Mondá ő arra: Egy emberséges ember sincs köztök, hogy szenvedjen ezt, úgy adnám örömost magamot büntetések alá, ha mindenkor oda hínának közikbe az czéhbe, hogy az én nevem is ott legyen. Mondotta azt is: Én nem követtem őket, mert az lakatgyártó czéhnél is majd alábbvalók. 7. Tetis. *Bakkay György* mondja: Panaszolkodnám az Egri Mátyás az böcsületes ötves czéh előtt Oetues Ambrusra és az feleségére, hogy házoknál orczáztak és pirongatták, sőt hogy az böcsületes czéh felől is, kiváltképen az felesége böcsületesen szólott volna, mely szidalmokat mondotta Egri Mátyás, hogy hallotta Oetues Gergely és hogy e reá az böcsületes czéh, mi az Egri Mátyást és Oetues Ambrust kiküldöttük és az Oetues Gergelyt reá kérdöttük, mivel hogy Egri Mátyás reá reperálja magát, hogy ő hallotta volna, micsoda gyalázatos szókkal illették őtet és az egész czéhet is Oetues Ambrus feleségestől, hogy ő magát rossz embernek mondták, alávalónak, az czéh felől azt mondta volna az felesége, hogy egy emberséges ember sincs köztök, alábbvalók az lakatgyártó czéhnél és hogy szalonnájok volna, kiért az maradéki rájuk kiálnak. Azért ha azok így vadnak és ha ő ezeket hallotta, noha minekünk arra méltóságunk nincsen, hogy mi őtet megesküdtesük, de tartozik igazán megmondani, valamint tudja az dolgot, hogy jövendőben is, ha tovább menne az dolog, igasságba találtassék. Ezekre Oetues Gergely azt mondta: Akarnám, hogy másképen menne az dologh véghez, és ktek ne kérdje engem azokra, de látván, hogy nem lehet egyéb benne, mondá aztán: Mit mondhatok, ugyan úgy volt az dolog, az mit ktek előszámlatta, nem tagadhatom. Mi erre nem akarván az dolgot nagyobbra vinni, mint az két félnek akaratjából Oetues Ambrusra büntetést vetettünk, melynek ő is akkor engedett, de az tegnapi napon az büntetése, az mi volt volna egy gira ezüst, azért két atyánkfiát küldvén, azt izente, hogy ő semmiképpen nem áll annak az végzésnek, kiváltképpen az felesége azt mondotta, hogy ő nem ad egy fillért is; kinek nehéz, keresse törvénnyel; inkább adja ő az prókátornak azt, az kit oda kellene fizetni. — Azért ezeket így referálták előttünk. Jún. 18. *Egri Oetues Mátyás* úgy mint *A*(accusator) feleleti az böcsületes *Rácz Oetues Ambrus* és felesége, *Erszénygyárthó Judith* asszony ellen, úgy mint *I*(n causam attractus) ellen. Tisztelendő böcsületes bíró uram, nemes és böcsületes tanácsbeli uraim! Az *A.*, úgy mint Egri Oetues Mátyás, az vármegyében, az királyi szabad Kassa városában lakozó *Rácz Oetues Ambrus* uramot és feleségét, *Erszénygyártó Judith* asszonyt, azokért idéztette uraságtok elében, hogy az jelen való 1610. esztendőben böjtelő hónap 19. napján az *A.* ment volna az *I*-knek az ő kgnék házához ilyen dologért, hogy ő kegme, Ambrus uram, ígért vala az *A*-nak valami Oetues műhez való szerszámot jóakarattjából, hogy segítségével lenne véle. Az *A.* bemenvén az ő kgnék házába és tisztességesen köszönt. Köszönetét az *I.* nem fogadta, hanem mondá mindjárt az *A*-nak: Micsoda rossz ember vagy te Mátyás, hogy még csak azt sem érdemeltem meg tőled, hogy házamhoz késértél volna tegnap? Arra az *Actor* tisztességesen felele és mondá: Már örömost haza késértem volna kedet, de azt monda kegyelmed, menj vissza házadhoz, mert az czéhmaster ott vagyon házadnál és több ötvesek is nálad vannak, nem illik, hogy gazda lévén, el jőjj onnan hazulról. Mert én, úgy mond, haza mehetek az inasommal is, térj vissza és úgy az *A.* tért házához. Ez idő alatt az felesége, *Judit*

asszony, bejőve az mihelyben és nem tudom honnan arra indéttatván, kezde rúttól diffamálni és gyalázni; annál inkább az szókat kivevén az urának szájából és ezt mondta: Rossz ember vagy te Mátyás, látszik, hogy egy emberséges ember sincs czéhetekben; gazok vagytok. Még az lakatgyártó czéhnél is alábbvaló czéhetek. Mindezeket böcsületes bíró uram böcsületes nemes tanács az A. bőségesen megbizonyítja, hogy az I-k az *Actort* mint, pediglen az böcsületes ötves-czéhet így diffamálták és meggyalázták. Tudgya pedig azt uraságtok böcsületes nemes tanács, hogy az kiváló szabad Kassa városában nem szoktanak rossz embernek sem purgaleitet, sem czéhet feladni, én pediglen jámbornak és tisztességbeli embernek tartom magamat. Mivel hogy ilyen gyalázatos névvel illetenek, rosez embernek mondották lenni az *Actort*, az I-k hírében, nevében, tisztességében meggyalázták. Ezeket tisztelendő böcsületes bíró uram B. N. Tanács azt kívánom, hogy az I-k singillatim az ország törvénye szerint propter illicita et inhonesta verba contra ipsum Actorem prolata juxta Trippart. 2. Tit. 72. in emenda linguae convincáltassanak. — Szept. 23. *Oetves Ambrus* feleségével könyörög az birságnak alleviálásáért, igérvén fl. 8. 1619. Máj. 28. *Ötvös Ambrus* kéri a tanácsot, hogy Perini ruháit arrestálja, mert ez adós neki. 1632. Az első negyedben *Ötvös Ambrusné* háza után adóban fizet 6 frtot. 1633. A ludmány-utczai kert után adóban fizetendő 25 *Ű*. 1634. Szept. 7. *Ötvös Ambrusné* supplicál, hogy négy (hordó) borát engedjék kiárulni. *Del.* Nem lehet. 1637. A ház után az özvegy adóban restál 9 frtál. 1643. Ugyanezért ab Anno 1634. restantia 8 frt. 1648. *Ötvös Ambrusné* házának régi restanciái: Anno 34., zselléradóval együtt rest fl. 4 *Ű* 50. Item Anno 35., zselléradóval együtt, Csiszár István, fl. 4 *Ű* 50. Item Anno 36., 37., 38., 39., 40. rest fl. 20. Anno 42. rest fl. 4 *Ű* 50. Zselléradó fl. 1 *Ű* 50. Anno 46. rest fl. 4; zsellér: Bodnár Jónás *Ű* 50. Anno 47. rest fl. 4; zsellér: Bodnár Jónás *Ű* 50. Teszen summa fl. 47 *Ű* 50. 1651. *Ötvös Ambrusné* régi adórestantiája fl. 60.

174. *Ungvári Ötvös Benedek. 1600—1604.* Neve a czéhregesztromban már 1600-ban előfordul. Azon-túl ugyanebben a jegyzékben a következő adatok jelzik Kassán való működését: 1601. szept. 24. Szegődtesi 4 esztendőre inasúl *Debreczeni Szabó János* fiát: *Gazsit*. Kezes érette «az sógora» *Virginas Máté*. 1604. jan. 7-én szegődtesi 4 évre inasúl *lelezi Geörgj* fiát: *Mihókot*. Kezes érte *Váradi (Ötvös) János* és *Beckereki (Ötvös) Ferencz*, «azonkívül *Váradi Jánosnak* és *Beckereki Ferencznek* az *ura*: *Ötvös Benedek*, lett kezes, hogy ha nemzet-séglevelét meg nem hozhatná és az *Chének* valami bántása lenne, tehát az *Chének* minden terhét az kezesek tartozzanak felvenni és megótalmazni». 1604. jan. 7. Szegődtesi 4 évre inasúl *Vylakon* lakozó *Tokai Benedek* fiát: *Jónásat*. Kezesek érette — teljesen a fentebbi föltételekkel — *Váradi János* és *Beckereki Ferencz*. A szegőd-tetéskor minden esetben 64 denár fizettetik.

175. *Váradi Ötvös András. 1600—1606.* Az okmányokban s a czéh regesztromában az 1600—1606. években szerepel mint kassai ötvösmester. 1600. Márcz. 10. *Eötvös Andras* Waradi begehrt eine vorschritt unter der Stadt siegill nach . . . weil er den zu nehmen wegen etliche erbgüter hatt senatus concess. 1606. A czéh-regesztrom szerint: 1606 nov. 8-án «eseott megh próbája *Varadi Adrásnak*. Miel hogy első eseti, az vram megh engették.» — Nov. 16. *Ivan Langh* vel *Notarius* tilalmat tesz *Eötvös András* minden marhájára az 2 esztendeig való házbérért.

176. *Miskolczi Ötvös Gergely. 1600—1609.* Nevét már 1600-ban a czéhregesztromban találjuk. 1609. január 13-áról szól felőle ugyanott ezen adat: Szegődttetett *Miskolczi Eöttweos Gergely* Egy Inast: Az *zempleny Zabo Fál* fiát, az *Istuant* négy esztendőre; kezesek pedigleg érotte: *Békéssy Eöttweos István* és *Zakar eöttweos Gáspár*. És megatta az Céh Igasságát, tudnyillik *Ű* 64. *Ötvösünk* tehát nem *miskolczi*, de *Miskolczi* Kassára beszármazott mester volt.

177. *Krakai Kecskeméti Ötvös György. 1600—1614.* 1600-ban már kassai ötvös volt s mint művelő legény valószínűleg ötvös Istvánnál állott szolgálatban, mert ez neki, miként az a *Gonda Ötvös Mátyás* ellen ez évben indított pör tanúvallomásaiból kitetszik, egy próbakövet adott át, hogy azt 5 frt 25 *Ű*-ért eladja. Későbbben innét *Krakóba* költözött, a honnét 1614-ből Kassán lakó rokonának, *Kranaczkay János* deáknak bizonyos záloglevelek dolgában, melyben Kassán lakó rokonait is érinti, levelet ír. Levele végén sejteti, hogy szándéka van Kassára visszatérni, de hogy rövidebb, vagy hosszabb tartózkodásra-e, az nem tudható meg jelzett s alább egész terjedelmében adott soraiból. 1611. Decz. 9. *Fodor János* tilalmat tesz ifjú *Zóch Jánosnál* az *krakkai Ötvös Georgi* marháira fl. 100. — Decz. 12. *Boros Mihály* tilalmat tesz *Ötvös Georgi* marháira *Zóch Jánosnál* 100 frt erejéig. 1614. Szent-Mártonnap után való pénteken *Kecskeméti Eöttves György* *Krakóból* a következő levelet írja Kassára *Kranaczkay János* Deáknak: Szolgálatomat ajánlom knek, mint jóakaró barátomnak attiafiamnak, Istentül kívánok knek minden lelki és testi jókat megadatni, mint az kmedhez tartozókal egietemben. Továbbá csak az felől kellettéd kedet levelem által megtalálnom, hogy jól tudgia kmed az adósleveleket, a melyeket én az kmed kezében adtam az Biro uram házánál, hogy nem az enyimek voltanak, hanem az szegény rokona egy nihanja, azért kérem kemedet, mint jóakaró uramat, hogy kmed adnája ennek az én levelem mutató személynek, hogy ha *István* deáknak nem adta kemed. Ezen ugyan felette kérem kemedet, mint jóakaró uramat, barátomat, hogy ebből netalán fogyatkozásom ne lenne, mert énnekem kemed nem kevés kárt tenne, hogy ha valami fogyatkozásom lenne. Az én magaméi ha itt maradnak is, csak szegény rokonat, úgy az mint az adóslevél szól, az ki *Kecskeméty Benedekre*, azt adja ki kmed az az enyim, ha itt marad is, adigh az migh én

magam kijöhetnek. Isten éltesse kmedet stb. Datum Krako, 1614. Szent-Mártonnap után való pénteken. Kecskemety Eotves Giergy, kmednek erőmet szolgál.

178. Bakai ötvös György. 1600–1611. Az 1600. és 1601. években már második, 1608. és 1609-ben első czéhmeester. 1607. jan. 17-én szegődött inasul 5 esztendőre Szikszay Kállay Mátyás fiát, Mátyást, kit 1611. okt. 10-én szabadít fel. 1603. Jan. 29. *Georgius Bakay Aurifaber* tiltakozik Lang Christófné leányai ellen, hogy ezek a házában lévő bolthelyiség kulcsait magukhoz vették. A czéhbe 1608. nov. 25-én 4 frt beálló-pénz lefizetése mellett veszik be s ugyanekkor remekbüntetés fejében harmadfél gira ezüstöt rónak ki reá. A miből az tetszik ki, hogy Bakai időközben a mesterjogát elvesztette, melyet ekkor adnak meg neki másodsor. Hogy ez miért történt, arra nincsenek adataink.

179. Zabolofszki Muszka ötvös Jakab. 1600–1617. Oroszországi születésű. 1600 elején mint ötvöslegény már Kassán van munkában s egy évre rá június 28-án polgárjogért esedezik a tanács előtt. Maga adja elő, hogy oroszországi születésű s hogy származáslevele nincs, a mi a kezünkön levő homályos adatokból sejthetőleg valószínűleg elveszett. Kéri tehát a tanácsot, hogy ettől tekintsen el s neki a polgárjogot adja fel. A tanács kérelmével ez esetben elutasította. Ötvös Jakab ugyanezen év július 12-én ismételen esedezik a polgárjogért s hivatkozik arra, hogy az ötvösmesterséget kitanulván, immár mesterré kellene lennie. A tanács születési bizonyítványa híján, a polgárjog feladását újra csak megtagadja tőle, sőt az ötvös-czéhet, mert Jakabot születési bizonyítványa bemutatása nélkül fogadta fel inasnak s így taníttatta ki a mesterségre, 20 frt pénzbüntetésre ítéli, melyet később leszállít 10 frtra. 1602. nov. 21-én, Burghauser úr közbenjárásával, harmadszor kísérti meg a kérelmezést Zabolofszky Jakab. Burghauser beallegáltja, hogy ötvös Jakab származása daczára sem pogány, mert az oroszok keresztényeknek tekinthetők s maga a muszka fejedelem a magyar királynak sok szolgálatot tett a török elleni háborúban, sőt az is megtörtént már, hogy töröknek feladták a polgárjogot. A tanács ismét azzal üti el a határozott válaszákat, hogy előbb az ötvös bizonyítványait látni óhajtja s csak azután tudja meg, hogy intézi el Burghauser intercessióját. Mégis kedvező lehetett erre a válasz, mert 1604. aug. 24-iki kelettel találjuk feljegyezve a czéh regesztromában, hogy ekkor váltotta fel a czéhet, melyért 4 frtot kellett lefizetnie. Ugyanekkor vetettek reá remek-büntetést 20 frtot. Mielőtt önálló mesterré lett volna, ötvös Mátyás műhelyében dolgozott; erre vonatkozik egy tanúvallomása, melyet 1612-ben tett. A meglevő adatok segítségével megállapíthatjuk azt is, hogy ötvös Jakab Pesti Pálnak, annak ezüstjéből, egy ezüst kupát készített abban az évben, midőn mesterré lett. 1600. Febr. 24. Ötvös Gonda Mátyásnak ötvös Istvánnál való perében mint tanú kihallgattatik. 1601. Jún. 28. *Ötvös Jakab* biet wmb das bürgerrecht, anzeigend, weil er aus der Muszkay geburtig ond alsz er noch . . . . . gewesen . . . . . gesucht zu zeit des Istuan kirals (?) als bitt er weil er kalm keinen geburtsbriel bringen, dasz will man ilm dieselbe ausz gnade wiederfahren lassen. 1601. Júl. 12. *Jacob Jabolofszky Goldschmigesell* biet zum andern mahl wmb das burgerrecht, das mansz ihm ausz gnade geben woll, die weil er von seiner Kindheit von-der Polen (?) aus der Moskau (?) den er geborhen (?) in ober Ungarn brach worden . . . . . daher . . . . . unmöglich ein geburtsbrieff zue bringen. Bitt also ausz genade ihm das selbige zue geben dieweil er auch das Handwerk gelernet und schon Master werden sollt, er aber eh dazu nicht komen klan, biesz er nicht bringet burtsbrieff (?) von gemeine. *Sen.* Es kann nicht sein, das man ihm das burgerrecht aufgabe ohn geburtsbrief, ond die Goldschmied hetten ihm nicht sollen lehren lassen das goldschmid hondwerk, derwegen so sollen sie für diese ihr unachtsamkeit gestrafft werden fl. 20. Későbbi kézzel a margóra jegyezve: Ist ihnen erlassen bies auf fl. 10. 1602. Nov. 21. Notarius anzeiget, das der Herr Burghauser an einen E. Rath gelangen lassen wegen das Moskowitwischen Goldschmidts, der burgerrecht begehrt ond ihm solches abgeschlagen, weil er ehelichen gebürt ordinaria testimonia nicht hab auszulegen, weil er gleich wol nicht ein unchrist, sondern die Moskovither für christen ansgenomen werden, der Moskowither Fürst auch Ihrer Mts in den Türkenkrieg will dienstlich, weil man auch sonst exempal hath, das man Türken das burgrecht wiederfahren lassen, bitt er doch erbethener, man wol ihm respectiren ond wo es sein kan, das Jenig wiederfahren lassen. — Wegen des hern Burghausers anlangen concludit: Man wil den Goldtschmidt gesellen fürkommen ond sein Zeignis auflegen lassen. Als den will man sachen, was zue thuen ond das her Burghausers Intercession ingedanck sein. 1607. márcz. 19-én szegődött 4 évre inasul *Cyathy* (= csáti) *Szabó Tamás* fiát: *Boldizsárt*. Kezesek érette: Kassay ötvös István és Rác ötvös Ambrus. Nemzetségelevét megmutatta és megadta az czéh igazságát, a 64 denárt. 1609. Decz. 17. Neve egy ügyben említettik. 1612. Márcz. 20. *Muszka Jakab* mint tanú vallja: Ötvös Mátyásnál laktomban én készítettem azt az lóra való szerszámot és aranyoztam volt stb. 1617. Nov. 29. Borbély János vallomása Pesti Pál hagyatékának tárgyalása alkalmával: Tudom azt is, sőt ittam az kupából, az melyet Pesty Pálnak az maga ezüstjéből csinált az *Muzka Ötvös Jakab*, mikor mesterré lett stb.

180. Thott ötvös Gáspár. 1600. E néven s ezen kelettel van bejegyezve a czéhregesztrom egyik lapjára. Szabados ötvös Gáspárral nem lehet egy és ugyanazon személy, mert ennek is külön lap van nyitva a regesztromban.

181. Dédesi ötvös János. 1600–1607. 1601., 1604. és 1605-ben első czéhmeester. Testámentumát 1607. július 11-én veszik fel a testámentumhallgatók, tehát ezen évben húny el. 1620-ban neje könyörög a tanács előtt, hogy fiának «gyarlóságból történt szörnyű esetét», mely források híján részletesebben nem ismeretes előt-

tünk, nézze el a tanács s kezesség dolgában legyen engedelemmel iránta. Az «eset miatt» úgy az anyát, mint pedig fiát, Nyirő Pált, 40—40 frt pénzbírságra ítéli ugyan a tanács, de többszöri könyörgés után leszállítja ezt 25 frtra. Tudjuk, hogy ötvös Jánosné ekkor még özvegy s ha 1621-ben mégis Dédesi ötvös János neve szerepel egy kérelemben, mely egy művének a czéhbe való felvétele iránt nyújtatik be a tanácshoz, úgy e név alatt itt csakis özvegyét kell értenünk, a ki a mesterséget tovább folytatta. Ugyanezen év júl. 1-én az özvegy fia, Pál, kéri a tanácsot, hogy legényül művelhessen, a tanács azonban elsőben a czéhhez utasítja kérelmével, magának az özvegynek pedig a város igazságát 1624-ben adja meg kegyelemből. Nyirő ötvös Pállal alább találkozunk. 1607. júl. 11-én Herczegh István bíró parancsolatjából Gitlich István, Szabó Dávid, Petris Simon és Szörös György megjelennek *Dédesi ötvös János* házánál, hogy testámentumát a következőkben felvegyék: Elsőben, mikor az patikatisztben voltunk ketten Kiszil Jánossal, adtunk be anno 1606. az fizető uraknak egyszer 206 frtot, marad mégis Kiszil Jánosnál fl. 16 $\frac{1}{2}$ 90. Minthogy az én leányomat, Szegedi Ferencznét, Erzsébetet, kiházasítottam, többet költöttem reá másfélszáz forintnál, ez penig az pénz az mostani feleségemmel együtt keresett volt, elégedjék meg azzal az jó leányom, mert én az ő anyjától semmit sem aprehendáltam. Az mivel penig mostan az úristen megáldott, az het fel (?) gyermekim között legyen az város törvénye szerint való oszlás. Az hajadon leányomat, az más feleségemtől valót, hagyom az én feleségemnek gondja viselése alá.

Tonhauzer Jánosnak adtam az ő házára ————— fl. 100.

Azután is még zálagjára adtam ————— fl. 12.

Az mit Tonhauzer János urannak mielgettem, meg vagyon az én könyvemben írva.

Menyherth uram boltjában vagyok adós ————— fl. 25.

Erre vagyon zalogom 12 arany gyűrűm.

Dobrai Péter adós ————— fl. 11.

Perzat Jakab adós ————— fl. 10.

Az ispotályban hagyok ————— fl. 6.

Az tanoló deákoknak hagyok ————— fl. 6.*

1620. Szept. 3. *Dédesi ötvös Jánosné* könyörög a tanács előtt, hogy az ő szörnyű esetét megtekintvén, hogy «gyarlóságból az fián, Niro Pálon, az miből lehet az N. T. legien engedelemmel az kezesség dolgában.» *Del.* Mostan elhalad. — Szept. 17. *Dédesi Eötvös Jánosné* supplikál a N. T. minden kegyelmességeért «az eset mia». *Del.* 40—40 frtot mind fia, mind ő maga adjon meg. A nov. 26., decz. 10. és decz. 17-ikén megújított kérelmek alapján a büntetést a tanács leengedi 25 frtra. 1621. Ápr. 1. *Dédesi Eötvös János* supplikál, hogy a czéhnek injungálják, hogy mivét felszabadítsák. *Del.* Az ötvösczéhet hívja a bíró magához s hagyja meg neki, hogy bevegyék. — Júl. 1. *Dédesi ötvös Jánosné* fia, Pál, supplikál, hogy legényül művelhessen az anyjánál. *Del.* Igazítsa el dolgát először a czéhben, azután meglátják. 1624. Febr. 8. Rta. *Johann. Dedessy* supp., hogy az város igazságával megis részesítsenek. *Del.* Ex gratia megengedik, éljen vele az város igazságával. 1632. *Dédesi Eötvös Jánosné* a II. negyedben 1630-ig és attól adóban restál 24 frttal. Ugyanebben az évben fizet 3 frtot.

182. *Németi ötvös Mihály. 1600—1613.* Neve a czéhregesztromban 1600-ban, minden más adat nélkül, már előfordul. Előnevéből következtetve, a szatmármegyei Németiből való. Mint legény Garay ötvös Gergelynél állott szolgálatban. 1612-ben ötvös Gergely, feleségének elcsábítása miatt, panaszt emel ellene s a tanács 40 frtnyi pénzbírsággal sújtja. 1613. szeptember havában bírságának leszállításáért könyörög a tanács előtt. Ekkor 30 frtra, ugyanezen év deczember 12-én pedig 20 frtra szállítják le bírságát.

183. *Tarczali ötvös Czikos Mihály. 1601—1612.* 1601. február hó 15-én, beterjesztvén tisztességes születéséről szóló bizonyítványát, polgárjogot kér a kassai tanácstól. Ez azonban, a míg ötvös Mihály bizonyos ügyét el nem végzi, ennek megadását tőle megtagadja. 1612-ben, hivatkozva nagy szegénységére, mely miatt sem a czéhet, sem a polgárjogot fel nem válthatja, arra kéri a tanácsot, engedje meg neki, hogy «a mit maga kezével itt találhat» szabad legyen mivelnie, hogy magát a város mellett tengethesse. A tanács az ötvösczéhhez utasítja, hogy egyezkedjék először azzal. Augusztus 30-án újból könyörög, hogy azon két forintot, melyért neki a tanács a polgárjogot jóakarattól feladni megígérte, a városnak leművelhesse. Czélját azonban el nem érte, mert az ötvösczéhben neve elő nem fordulván, kassai ötvös-mester nem volt. 1601. Febr. 15. *Czikos Mihály von Tarczaly* begehrt das burgerrecht mit einweisung seines ehrlicher geburts brieff. *Sen.* Er soll sich von sein . . . . frej machen. 1612. *Octues Mihály* könyörög, mint hogy szegény és nyomorult, czéhet és purgaleitet fel nem válthat, engedjék meg, hogy az mit maga kezével találhatja, szabad legyen mivelni nekie, hogy tengethesse magát itt az város mellett. Az czéhnek keresse kedvét. — Aug. 30. *Octues Mihály* hozott testimonialist Tarczalról és könyörög az purgaleitért, az mint az N. T. jó akaratjából neki megígérte, hogy két forintra leműveljen az városnak és szabadon mivelheti azután az mivet.

*) Kassai titkos levéltár, sub tit.: Y. Eötves, No. 11.

184. Fejérvári Pontyos ötvös Mihály. 1601–1618. Gyulafejérvári nemes és nemzeti Pontyos Ferencz és neje, Margit asszony, fia. Polgárjogot Kassán 1601-ben nyer, melyet időközben az alább előadott ok miatt elveszít. A czéhregesztrom szerint 1613. máj. 22-én váltotta fel újból a czéhet. Ugyanekkor mesterremek-büntetés fejében 12 frt vették ki reá. A czéhregesztrom feljegyzése szerint 1617. márczius havában, «mivel hogy az becsülletes czéhnek néminemű vásárlása kévántatott az iffiu mestertül, így ez megnevezett Pönttös Mihálynak adtak az czéh mesterek pénzt, ki az mely pénzből számot akarván venni eztül az Pönttös Mihálytül, elégségesen számot nem adhatott, hanem kevánta, hogy elengedjék és az czéh az ő magáét kérvén tőle, magába megháborodván, az becsülletes czéhet letévé, ugyannyira, hogy azt mondta az Czéh előtt, hogy nem kell sem czéhek, sem emberségek, azért az czéh protestálván az magistrátus előtt, hogy ő utált meg, nem mi, azért nem az mi társaságunk közé tartjuk ezután. De mivelhogy ő is gyarló ember lévén, találhatta meg ez meglött dolog után az becsülletes czéhet idegen ember által, úgymint biró uram által, ő kévántván azt, hogy az czéhet megadnák neki, de meggondolván ennyi sok főember mellette való intercedállásokat, arra mentek az uraim, mivel hogy kettő az vétek, egyik az, hogy szabad akarata szerint elhagyta az czéhet és most ujjban jó be a czéhbe, azért *hátul üljön* és a mit czéh artikulussa ellen vétett, úgy mint egy forint, azért valamíg meg nem adja, fennálljon az czéh előtt. Másik az, hogy az czéh mester az czéhnek adósságát kérvén tőle, azt felelé az czéh előtt, hogy nem iszik arra, azért ez két vétekkért vetették az uraim ez penát reá. De viszontag az czéhnél könyörögvén, engedték mindezt egy gyra ezüstre, de ilyen okon, hogy valamíg meg nem adja, fenn álljon az czéh előtt.» Az utolsó adat, mely nevével kapcsolatos, 1618-ról szól. **1601.** Szept. 17. A gyulafejérvári judex primarius és az egész tanács bizonyítványt állít ki, hogy *Michael Pontios alias Fejérvári* tisztességes és törvényes szülőktől származik, nemzetsége magyar, most már néhai atyja Egrejus és nobilis Franciscus Pontios, anyja pedig Margaritha asszony volt. **1614.** Jún. 19. *Pontios Mihály ötvös* tutorságát kéri a Lakatgiartha István gyermekének. **1614.** Decz. 18. *Pontios Mihály* kéri a tanácsot, abszolváltatná a Matthias diák által emelt vád alól. *Del.* Ha hittel mond vele, hogy más irást nem olvasott Zita előtt, felszabadíttatik abból. **1615.** Decz. 17. *Ötvös Pontios Mihály* kéri a tanácsot birságának leszállítása iránt. *Del.* Adjon 5 frtot és a mely két frttal adós, azt is adja meg s többször ne supplikáljon. **1616.** Decz. 15. *Pontios Mihály* supplikál, hogy háza adóját igazítsák el. *Del.* Jőjjön fel szombaton s igazítsák el az adószedő urak. **1618.** Decz. 8. Három részeg kassaujfalusi parasztleány a czéheseket szidalmazván, egyik közülök egy doronggal *Pontios Mihálynak* esik s ha társai a dorongot meg nem kapják, «úgy üti vala az Pontios Mihályt, hogy talám vaczorán is sem tart vóna.»

185. Szegedi ötvös Ferencz. 1601–1622. Egy Szegedről Kassán megtelepedett család ivadéka. Bizonyítja ezt kettős neve, melyből a *szegedi* előnév szülőinek származáshelyére vonatkozik, a *cassoviensis* pedig azt jelenti, hogy ő maga már Kassán született. Polgárjogot 1601-ben nyer, a czéhregesztrom tanúsága szerint pedig a czéhet 1601. okt. 8-án váltotta fel, a miért 4 frtot fizetett. Ugyanekkor mesterremekért való büntetésért 2 gra ezüstöt vetnek ki reája, melyet meg is adott. **1602.** szept. 16-án szegődteti 5 évre inasul *Pethe Pál* fiát *Mátyást*. Kezesek érette Várad János és Várad András «illenj modonj, hogy az Ura felell felőle az Chenek, ha valamj bantasa lenne.» **1610.** jún. 14. Szegődteti 4 évre inasul *Nyiro Pal* fiát: *Palkót*. Kezes érette «az néhai Dedessi Eöttweos Jánosné.» **1614.** jún. 16. Felszabadítja ezen inasát. **1617.** jan. 13. Szegődteti 5 évre inasul *Caplar András* fiát: *Gürköt*. Kezesek érte: az anyja, Becskereki Ferencz és Körössi János. **1617.** máj. 29-én esett meg próbája, «de mivel hogy első eseti, az Vrain megengedték neki.» **1619.** jan. 9-én szegődteti 4 évre *Szentgyörgyi Szücz Giorgj* fiát: *Andrást*. Kezesek érte Várad János és Forintverő István. **1619.** jún. 3-án szegődteti négy évre inasul *Bagiogy Baloka Péter* fiát: *Jakabot*. Kezesek érette: Forintverő István és Egri ötvös Mátyás. A «czéh igassága» minden egyes szegődtetésnél 64 *ſ*. 1611. és 1612-ben második, 1614-ben pedig első czéh mester. Mint városi senior 1610–1622-ig működött. Ez utóbbi évben húnyt el. Feleségül Dédesi ötvös János leányát, Erzsébetet, birta. **1601.** Szept. 27. *Franciscus Zegeđ Aurifaber Cassoviensis* jus civile consecutus est. Dedit fl. 4. **1612.** Júl. 9. *Zegeđi öttues Ferencz* harmadmagával Chiaplar Andrást a börtönházban tartja, hogy ki ne bocsássák onné, míg nem contentálja őket. **1615.** Okt. 5. Ötvös Ferencz tiláimat tesz Tanio Bálint adósságára 16 frt erejéig.

186. Tarczali ötvös Ferencz. 1601. Polgárjogot, mintán tisztességes születését igazoló okmányát a tanácsnak bemutatva, 1601. nov. 29-én nyert. **1601.** Nov. 29. *Eötvös Ferencz von Tarczal* biet umbs Bürgerrecht mit einreichung seines ehrlichen geburts brieffs. *Sen.* Demnach des geburts brieff gut ist, wirdt ihm das burgerrecht aufgeben. Soll geben fl. 3.

187. Szécsényi ötvös Boldizsár. 1601–1643. Gömörmegyei származású. Szépapja Kappan Antal, Rimaszombatban lakott s ennek utódai, Dorottya nevű leányának Poszner Jánostól származó gyermekei, Kassán telepedtek le. Ötvös Boldizsár Kappan Antalnak Margit nevű, férjezett Nyirő Péterné lányától származó Borbála asszony gyermeke, tehát Nyirő Péter unokája volt. Miként egyik tanúvallomásából kitetszik, tanulóéveit rozsnyai ötvös Istvánnál töltötte. Ez az ötvös, bizonyára Rozsnyón lakott, de Kassán is volt háza a klastrom mellett. Ötvös Boldizsár Kassára az 1590-es évek végén juthatott, hol 1601. május 10-én kapta meg a polgárjogot. A czéhregesztrom tanúsága szerint «1601. die 2. july váltotta fel az cehet és meghatta az Céh Igassagát

fl. 4. Vetettek az uraim az Mester-Remekert valo Büntetesben valo vetekert Harom gyra ezüstöt». Továbbá «1602. január 28-án «esett meg probaia; első esetit megengettek az Vraim». 1605-ben részegségében kiejtett könnyelmű szavai miatt oly kázusba keveredik, melyért csaknem életével fizet. Bocskay hajdúi előtt ugyanis úgy nyilatkozott, hogy mihelyest Sennyey Miklós kassai főkapitány kimegyen a városból, a bíró meghagyása folytán a polgárság fegyverbe lép s lemészárolja a hajdúkat. E nyilatkozat miatt ötvös Boldizsár börtönbe vettetett, de nagy könyörgésére a fejedelem életének megkegyelmezett s ötvös Boldizsár ünnepélyesen megfogadá a tanács előtt, hogy többé sem szavaival, sem tettei által a város ellen nem vét, vagy ha ezt tenné, vagy akár csak kisebb dologgal is vétene a város ellen, ugyanezen vétkeért büntetessék meg oly módon, a mily büntetést e kihágásért érdemelt. Míg ötvös Boldizsár a börtönben sínylődnék, meghagyása folytán neje, Catharina asszony, egy Guba Imre nevű eperjesi ötvösnek ad szállást, a ki azonban a vendégjoggal s a nő iránt tartozó tisztelettel csúnyán visszaélt. Az ezen ügyben megindított vizsgálat csak 1616-ban ejtetik meg, valószínűleg azért, mert csak ekkor szivárgott ki a dolog s jutott a tanács fülébe. Ötvös Boldizsár kassai szereplését a kútforrások nem tüntetik fel előnyösen, mert lépten-nyomon pénzbírsággal sújtja a tanács, melyeknek leszállítása iránt az ötvös ugyancsak sokszor fordult hozzája. A legsúlyosabb pénzbírság 1625-ben éri, mert 40 frt lefizetésére köteleztetik, de ezt is leszállítja a tanács 10 frtra. Cselédjének ugyanez évi tanúvallomása, melyet a benyéki bíró s esküdtek előtt tesz, ötvös Boldizsárt erkölcsi tekintetben erősen kifogásolható színben tünteti föl. 1637-ig szerepel neve az adóajstromban, a hol rendesen mint hátralékban levő fél van feltüntetve. Vagyoni állapota nem lehetett kedvező, a mit különben 1643-ban felvett testámentuma is igazol. 1601. máj. 10. *Balthasar Seczenj Aurifaber* ius civile adeptus est. Dedit fl. 3. 1603. Szept. 13. *Ötvös Boldizsár* tilalmat tesz Somodi Lőrincznél Tarczali Jánosnak összes javaira. 1604. Szept. 28. *Ötvös Boldizsár* tanú egy perben. 1606. Jan. 22. *Én Seczeni Ötvös Boldizsár*, mostan Kassán lakozó, vallom ez jelen való böcsületes egész tanács és község előtt és minden renden levő emberek előtt, hogy ez elmúlt 1605. esztendőben gondolatlanul részegségemben czaczogtam és némi gyalázatos szókkal nem csak bíró uramat elő kgmét, hanem az egész várost illetem, mondván az hajdú vitézek előtt: «Hogy mihelyt Segnej Miklós kimegyen az városból, mingyárt levágjuk az hajdúkat, mert meghatta az bíró, hogy minden ember készen legyen fegyverével és mingyárat levágják az ittben való hajdúkat; meglátjátok, hogy bizony az szabályamat megmosom az napokban az hajdúvérben. Csakoly könnyen meg lehet az tőlünk, mint ha az ember csak a kezét megfordítaná, mert csak intsen a bíró, mingyárat megleszen.» Miről pedig ezután meggondolván magamat, láttam, hogy ezekkel az gyalázatos szókkal az böcsületes bíró uramat és az egész várost kisebbittem és azok ellen igen vétkeztem, ki miatt ennek az városnak szabadsága és törvénye szerint megbüntetést, sőt az halált is megérdemlettem volna. De mivelhogy feő és böcsületes urak könyörgésök által ő Felsége fejmennek grátiát adott és megkegyelmezett, ez böcsületes tanács is halálomat nem kívánja. Azért szánván-bánván búneimet és az egész közönséges város ellen való vétkeimet, kiket részegségemben nem igazán hintegettem és szólottam, mely teljességesen én reám megbizonyosodott, annakokáért, miután emberek előtt és főképen az mostani velem való böcsületes tanács és község előtt, revocálom és visszamondom azokat én nyelvemnek vakmerőségéből származott beszédemet, mert én azokban igazat nem mondtam, sem bíró uramtól, sem az egész tanácsbeli uraimtól soha semmit sem hallottam. Annakokáért az istenért is kérem becsületes bíró uramat, az egész tanácsot és az velem való egész községet, hogy énnem azokat az vétkeimet az istenért is megbocsássák, arra kötvén magamot, ha ennek utána e féle, avagy kisebb dologban vagy bíró uram, vagy az tanácsbeli uraim és az egész közönséges város ellen vagy számmal, vagy cselekedetemmel vétének, tehát ugyanezen vétkeimért való büntetéssel büntethessenek meg ő kgmek, a mit ezért érdemlettem volt. Actum Cassovia, 23. Jan. 1606. 1607. Febr. 5. *Ötvös Boldizsár* kilenczed magával kezes Czupánnéért. 1609. Decz. 3. *Ötvös Boldizsár* kéri a tanácsot, szállítaná le büntetését 5 frtra. A tanács ekkor 10 frt megadására itéli, de decz. 10-én leengedi azt 6 frtra. 1610. Szept. 23. A lakathgyárhó-utca és ott az körül valók könyörögnek, hogy az mely kút vagyon ott az utcán *Oetves Boldizsár* háza előtt, az böcsületes N. T. engedtetné meg, mint ennekélte, ők is az vedret és lánczot tartsák rajta. 1612. Márcz. 29. *Oetves Boldizsár* fide mediante fassus: Én az ötvesművet tanultam az *Rosnai oetves Istvánnál*, annak volt négy leánya és három fia, az egyik leánya mádi Pál deákné, a másik Hidvég Mihályné, mind egyek. Az apjuk birta sokáig az házat, mely házat Jacab uram (Nagy Jakab) vett az klastrom mel'ett Kádas István szomszédságában Mátyás deáktól (és maradt?) az vejére, Mihály deákra és kérte, hogy ne hagyja elpusztulni, hanem megépítse azt stb. 1613. Jan. 18. *Ötvös Boldizsár* mint atyafi tilalmat teszen Pozner Bálint javaira. 1613. Febr. 8. Tkomas F. Nagy-Thaliensis minister verki Dei in Szixo et Senior Ecclesiarum in Comitatus Gómör, Borsod etc írja a kassai bíró- s tanácsnak: Az kegielmetek becsületes városában lakozó *Seczienj Ötvös Boldizsár* találta meg engömeth, én előmben alatt van egy Vionio nevű Faluban lakozó lölkitanítót, Rimaszombathi Domonkos Miklóst, úgy mint hetvenegy esztendő embört, kívánván azt én tőlem, hogy ez tiszteletös megneveztetött predicatornak hit szerént való bizomságát venném az ő genealogiája rendi felől. Kit én meghallgatván, tisztem szerent hívóségesen megexamináltam, az megneveztetött Miklós predikatort. Annakokáért ekképpen számlálja elé az Ötvös Boldizsár nemzetségének rendit és vérét hiti szerént: Volt, ugymond, egy Kappan Antal nevű embör Rimaszombatban, kinek leányi voltanak, kiket én ismertem, egyiknek Dorotthea volt neve, melyet Poszner János nevű embör vette el én magam emlékezetire, ettől nyert az Poszner

Jánostól az asszonynak két fia vala, egyik Antal nevő, a másik Pál nevő. Az Antal megházasulva vevé el Fodor Thamás leányát, Piroska asszonyt. Posznar Bálint Deák, mely kegyelmetek városában nem régen nyugodt el Istenben, ennek az Piroska asszonynak fia volt. Másik leánya pedig az megneveztetött Kappan Antalnak Margit vala, ezt az Margitot vevé el Nyrő Péter nevű embör. Ennek azért az Nyrő Péterné Margit asszonynak leánya az Ötvös Boldizsár édes anyja, az Borbála asszony. 1613. Márcz. 2. Megyasszai főbiró esküdtársaival írja a kassai tanácsnak: Jöve mi előnkben egy becsületes személy, ugymint Kassán lakozó ötvös Boldizsar, kíváná mi tőlünk, hogy mi tanúkat állítsunk ő neki, az minemű peri volna, arra. Azért Niak Gergelyné hiti után azt valja, hogy az én anyám ő édes anyjával mind egy atyától és anyától voltak, azért emlegette az szegény anyám, hogy volna még egy bátyád Kassán, ötvös Boldisárnak hívják. Azt is hallottam az anyámtól, hogy az Kappan nemzetségből való, az anyám pedig Niro Péter leánya volt és ő anyja is. 1614. Júl. 10. Ötvös Boldizsár felesége, Catharina asszony, tanú egy perben. 1616. Febr. 24. Pontios Mihály ötvös vallja a tanács előtt: Ezelőtt egy nehány esztendővel, mikor az ötvös Guba Imreh az ötvös Boldizsár házában hált volna és ő maga ötvös Boldizsár a börtönházban volt volna, hallottam ilyen dolgot ötvös Boldizsárnétól, hogy mondotta, hogy ágyat vetvén tisztességesen Guba Imrének, éjszaka ágyából felkelvén, ott tapogatta éjszaka ötvös Boldizsárnét. És az asszony mondotta erre nékie: Ez-é az dolog, Imreh uram, az én házamnál többé nem hálsz. Arra mondotta másnap Guba Imre: Mit mondhatok asszonyom, bizony ha . . . . fám lett volna, be is főtöttem volna. Ötvös Boldizsárné Judit (így!) vallja ez ügyben: Boeskay idejében volt ilyen dolog, hogy az uram fogva volt volna, ment Guba Imreh az uramhoz a fogházba s ott mondotta az uramnak: Boldizsár úr, ha engemet valahogy a szállásomra be nem eresztenének, adasson asszonyomnál szállást. Én arra képest szállást adván és ágyat is vetvén házamban egy deákkal (?) lefeküdt Guba Imreh. Éjszaka onnét ágyából felkelvén, jött az én ágyamhoz és ott tapogatni kezdett, melyre én mondtam, hogy ez nem tisztességes dolog és nem illenék hozzá; az uram barátod lenne, hogy ennél is egyéb gyalázatba hozz bennünket, mint a kiben most vagyunk. Mely szómra Guba Imre másnap azt mondotta reggel: Mit monhatok asszonyom, bizony ha fűtű fám lesz vala, befűtöttem volna. Ezzel ment a házamtól el. — Decz. 31. Ötvös Boldizsárné Katalin asszony, annorum circiter 60, tanú egy perben. 1618. Aug. 24. Zecheny Eotves Boldizsár testamentárius özv. Szappanos Fábíánné, Anna asszony végrendekezésénél. 1619. Aug. 18. Ötvös Boldizsár portiunculam terræ domui suæ consignam sibi occupandam dari petit. Del. Inspicient ædiles locum. 1621. Júl. 8. Ötvös Boldizsár kéri a tanácsot, hogy házában a helye adassék újra a kezéhez. Del. Visszaadják, de 15 nap alatt tegye le, a mit Gombkötő János a házra s a vártajárásra elköltött. 1625. Jún. 20-án a benyéki bíró esküdtársaival kihallgat bizonyos tanúkat, kik az Ötvös Boldizsárnétól Kassáról megszökött cselédre vonatkozólag úgy vallanak, hogy a leány mondta nekik: «Az ő ura, a kinél szolgált, (t. i. ötvös Boldizsár) valami lakodalomban volt, a cseléddel nagy sok bort elhordatott, czipót, halat az maga házához hordatott, annak utánna az szomszéd asszonyt is behíttá és addig ittak, hogy agyon elrészegedtek, «annak utánna osztán más szemekre vetette» — én (a cseléd) azért jöttem ki (t. i. állt ki a szolgálatból).» — Decz. 4. Ötvös Boldizsár supplikál büntetésének 20 frtra való leszállításáért. Decz. 9-én ugyanezt teszi, míg végre a tanács 40 frtnyi eredeti birságát decz. 18-án leszállítja 10 frtra. 1626. Szept. 17. Ötvös Boldizsár könyörög birságának leszállításáért. Del. Adjon 5 frtot. 1627. Okt. 7. Ötvös Boldizsárné supplikál, hogy törvény szerint láttatnék meg Boér Ferenczcel való dolga a diffamatio miatt. Del. Ha békélni akarnak, békéljenek, ha nem, várjanak törvényig. 1628. Okt. 26. Ötvös Boldizsár supplikál, hogy ex gratia irjanak le háza adójából vagy 3 frtot. Ugyanekkor az asszony jelenti a tanácsnak, hogy minthogy az ura az ő akarata ellen adta el a házat Varga Andrásnak, kész letenni az árát. Del. Várjon törvény napig. 1632. Ötvös Boldizsár a város I. negyedében háza után 3 frtot restál adóban. 1637. Adókönyv. Ötvös Boldizsár restál ab anno 1615—1634. fl. 7. — 1634. rest 1 fl. — Erre fizetett Ant. Berger 1635-ben fl. 5. Restál tehát 3 frttal. 1643. okt. 16-án Keviczky János bíró parancsából Szigyártó Márton és Deáky Pál megjelennek Ötvös Boldizsár házában s testamentumát a következőkben veszik fel: Én Eötvös Boldizsár az én kegyelmes istenemnek az ő meglátogatása szerint nyomorult beteg ember vagyok, de mindazáltal lelkiösmeretemben ugyanazon jó gondviselő istenemnek engedelméből épen és eszemen vagyok, azért én ti kegyelmetek előtt ilyen vallást teszek, hogy legelsőb is, ha az úr isten engemet ez árnyékvilágból ez mostani nyavalyám által kiszólt, engemet az én fiam temettessen el keresztények jó rendtartása és szokása szerint az földnek gyomrában, a honnan hiszem, hogy az utolsó napon az én uram Jézus Krisztus föltámaszt és beviszen minden nemzetekből álló sok szenteknek társaságába. Amen. Az minemű kevés javait pedig az úristen én reám szegény szolgáljára bizott volt, ez világon azokról ti kegyelmetek előtt ilyen vallást teszek: Az mi az temetés után megmaradna, azokat három felé osztzák, ugymint az feleségemnek, fiának és leányomnak, az hogy mindenestől fogva teszen ötven forintot. Vagyon két ezüst kalánom, az öregebbiket az fiának hagyom, az kisebbiket az leányomnak hagyom. Egy sze-recseny dió vagyon. Adják az papnak. Vagyon ezüst kapocs gyűrű. Az fekete vászonon vásári mű, azokat adják el, azzal is osztozzanak föl. Az Nagymihályi ötvös János adós 5 frttal, az fiam vegye meg, legyen övé. A rézmozsárt is hagyom az fiának fáradságáért. A testámentomhallgatónak egy-egy ezüst gyűrűcskét fáradságokért, az fekete vászonon vagyon. Az zöld ládát mindenestől az fiának hagyom fáradságaiért. Lássá, mit ad belőle az feleségemnek, leányomnak. (Kassai titkos levéltár. Tit. Eötves. No. 21.)

188. *Beckereki ötvös Ferencz. 1601—1624.* 1601. július 12-én, miután ő a mesterremeket el

akarja készíteni, a czéh azonban ezt meg nem akarja neki engedni, továbbá, hogy ő már egy esztendőn keresztül egy helybeli mesternél (t. i. ötvös Benedeknél) mívelt, kéri a tanácsot, parancsolja meg az ötvösöknek, hogy Becskerekinek mesterremeke elkészítését engedjék meg. A tanács előtt megjelent ötvösök ezek ellenében hivatkoznak czéhlevelök articulusaira, melyek a remek elkészítése s a mesterség felkövetésére 40 év óta irányadók s kéri a tanácsot, hagyja meg őket régi igazságukban, melynek demonstrálására betérjesztik czéhlevelüket. Mindezek ellenére a tanács utasítja a czéhet, hogy Becskerekinek a remek elkészítését engedjék meg s hogy *czéhlevelük megújítását eszközöljék*. Becskereky Ferencz ezen huza-vona után csak 1601. decz. 3-án lesz kassai ötvösmester s valószínű, hogy már ekkor veszi feleségül Léway Zsuzsánna asszonyt, néhai ötvös István feleségét. Mint kassai ötvös 1624-ben bekövetkezett haláláig szerepel s 1622-ben második, 1623. és 1624-ben pedig első czéh-mesterül választatik. A czéhregesztromban ezenkívül a következő adatokat találjuk: 1601. decz. 3-án váltotta fel az Czéhet *Becskereki Ferencz* és meghatta az ceh igasságát fl. 4. Vetettek az vrajm az mesterremekert valo büntetesben harmadfél gira ezüstöt, kiben semi engedelem nem lesz. Megatta. 1602. apr. 9. Szegődteti 4 esztendőre *Radaczy Kerekes Cristoph* fiát, *Jacabot*. Kezesek: Sárossy Jacob pap és Széczeny Eöttweös Boldisar. 1602. szept. 16. Esett meg probaia Beczkerekj Ferencznek, első esettjt meg enettek az Vraim. 1606. febr. 6-án szegődteti 4 évre inasul *nagybányai Forintverő János* fiát: *Pétert*. Kezesek: Bonczidai ötvös István és Váradí ötvös János. «Ilien okon, hogy ű kigmek az inassal megh hozassak az nemzetségelevelet az négh esztendő alatt.» Utána jegyezve: 18. febr. Az nemzetségh levelet megh hozta. 1606. máj. 30. Mondotta szabadon inasát *Jacabot*, mert jámborúl kitöltötte tanuló éveit. «Miuel hogi az felől megh nevezött négh esztendő alatt Nemzetségh levelet kellett volna hozni, az időnek háború volta miatt elmúlt, kezes ű maga Becskereki Ferencz, hogi Zent Mihály napiara meghozza, ha ebben fogyatkozh lenne, tartozik az Céhnek ket gyra ezüsttel.» Utólagosan hozzáírva: «Ez felől megnewezött kezesegött le tötte Becskereky Ferencz, 26. die augusti. 1606.» 1610. febr. 18. Mondotta szabadon *Péter* inasát. 1601. Júl. 12. *Beczkerekj Ferencz* biet demnach er das Masterstuck den goltschmieden machen, woll sie sich aber nicht dazu lassen wollen, es wer den er arbeite einen Master ein ganz Jahr, biet also, wolle ilme aufgeben den goltschmieden, das sie ihn das Masterstuck machen lassen. Die Goltschmid-Zech komen (?) sein ond sagen, es war allzeit von 40 Jahren her der Gebrauch gewesen, das einer Master . . . . biet sich auch bei diesen Gerechtigkeith zu erhalten, reichen auch ihr alte Zechbriefen ein. *Sentenz*. Die Goldschmid sollen ihm des Masterstuck machen lassen, und er bestehe wol und gutt, wenn nicht, so lassen sie ihm arbeiten und sie sollen ihren Zechbrief renoviren lassen. 1606. Nov. 16. *Ötvös Ferencz* tilalmat tesz magánál ötvös András marhájára pro fl. 22. 1607. Jún. 29. *Becskereki ötvös Ferencz* és *Possa Ferencz* az Aszu-patak völgyében 13 frtért szöllőt vesznek Szabó Istvántól. 1613. Decz. 12. *Ötvös Ferencz Becskereky* supplikál büntetésének 3 frtra való leszállításáért. *Del*. Adjon 5 frtot. 1614. Szept. 25. *Becskereki Ferencz* supplikál: az minemű aranyas botot adott volt adósságáért Öttüös Matthias Radaczi, hogy felkeressék és megadják. *Del*. Meglátják, mint vagyon, szombaton. 1615. Szept. 16. *Becskereki ötvös Ferencz* tanú egy perben. 1619. Febr. 18. *Levay Susanna* asszony, *Becskereki Eötve; Ferencz* felesége, ki ennek előtte Eötves István felesége volt, 36 esztendő, a tanács előtt vallja: Emlékezem reá, hogy az elmúlt esztendőkben hozott volt én hozzám Feöldesj Mihály úr két ezüstös pallosokat, melynek egyikének ujonnan hagyta volt az keresztit, hogy megcsináltassam, az másiknak az kötővasán egy ezüst karikát, mely pallosok többig voltak házamnál és kezemnél egy egész esztendőnél. Idő múltván találá egyszer Széplaki János Deák, Orbán ispán fia, mivel hogy együtt volt Feöldessy urammal, akkor, mikor a pallosokat én hozzám hozták csináltatni és mondá: Asszonyom, élnek-e még az pallosok, melyeket Feöldesj urammal nálad hagyatunk volt? Mondám erre: Élnek, uram, mert én őket senkinek ki nem adtam, mivelhogy akkor Feöldesj ur meghagyta, hogy senkinek ne adjam ki, kegyelmeden kívül. Arra mondta: Én kiváltom a pallosokat, mert Feöldesj uram meghalt, adós is volt én nekem, had álljanak nála az pallosok. Azért minekutána 1 frtot adott volna én nekem az munkáért, én az pallosokat Széplaki Jánosnak kezébe adtam két öreg tallérokkal együtt, az mely két tallérok nagyobbak voltak az közönséges tallérok nál, de én nem tudom, mennyi volt benne stb. 1620. Máj. 19. *Becskereky Ötvös Ferencz* inasa: *Kopeczky Dániel* tanú egy perben. 1622. Jún. 3. *Becskereki ötvös Ferencz* testámentumhallgató *Forintverő Istvánnál*. A végrendelet alján így pecsétel:

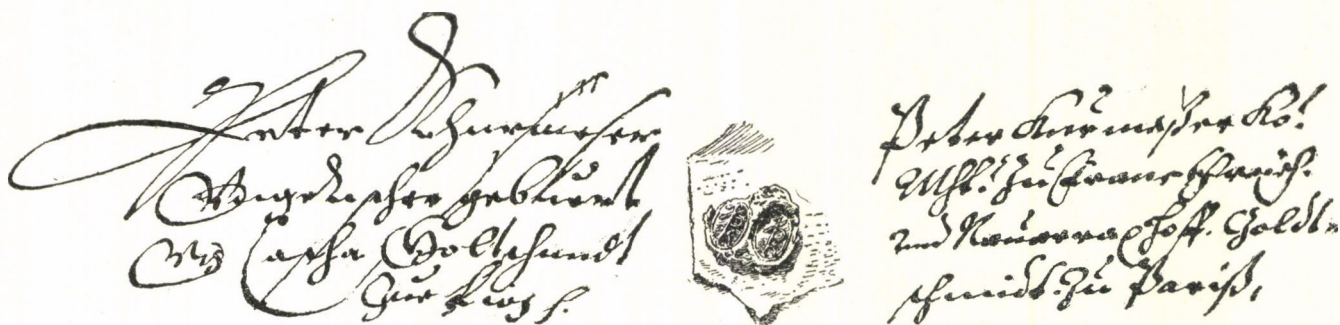

(A pecsétlő köriratában neve *Becskereki*-nek van metszve). 1623. Júl. 3. *Becskereky Ferencz* vallja: Tudom, hogy Gyurkó feleségével jöve hozzám Német János és hozának valami ezüstkapcsokat. Én megnézem, kértem is tőle, hogy adják nekem, de azt monda az menyecske: Hozzám váltom. És János is mondá, meg-meg nem alkudhatunk, mivel hogy ők . . . . . találták ezeket. 1624. Jan. 15-én megválasztatik első czéh-mesternek, de már június 27-én ötvös Imre Becskereky Ferencz testámentomának párját kéri a tanácstól.

189. I. *Nagymihályi ötvös István*. 1602—1608. Tanult Melda ötvös Péternél, kinél 5 inasévit kitöltvén, 1602. júl. 14-én felszabadíttatik. Idegenben való bujdosása után visszatér Kassára, a hol 1608. okt. 9-én

nyer polgárjogot. 1602. Júl. 14. Nagymihályi István inas, ötvös Melda Péternél töltött 5 évi tanuló éve után felszabadítottatik. 1608. Okt. 9. Nagymihályi ötvös István, beteresztvén születési bizonyítványát, polgárjogot kér és nyer. Dedit. fl. 3.

189 a). *Kürmessenger ötvös Péter. 1605–1608.* 1605. január 30-iki kelettel «Peter Khurmeser goldschmidt» aláírással Lyonból levelet ír a kassai tanácsnak, tudatná ez vele, minő hagyaték maradt reá édesatyja és anyja után. 1605. febr. 13-án ugyancsak Lyonból ír a kassai tanácshoz ezen hagyaték ügyében s kifejti, hogy az ő atyja, Greger Kurmeser, az anyja pedig Katharina Saboó volt. A többi között írja, hogy «weil ich mich in fremdes Länder meines Handwerks ein Goldtschmidt ehrlich ond aufrichtig verhalten ond in der Stadt Lion zue Franckreich in des Herrn Obristen Hoffgoldtschmiedt etlich Jahr in Diensten verhalten, auch hernach verhelicht dor zue verliche (Gott seinen Segen)», nem kételkedik tehát, hogy a nemes tanács a szülõi után megmaradt hagyatékot annak rendje s módja szerint szívesen letárgyalja s kezeihez szolgáltatja. 1605. febr. 27-én ismét Lyonból «Peter Khurmeser goldschmidt und wohnhaftig zue Lion» aláírással ír a tanácshoz: Hogy miután hagyatéka ügyében választ mindekkoráig nem kapott, a szintén Lyonban lakó Hansz Jacob Binder nevű rokonát küldi egy, 1605. febr. 24-én keltezett írással Kassára, ki a levélben foglaltakon kívül még szóbeli felvilágosítással is szolgál a kassai tanácsnak s a Kürmessenger Péter levelét is óhajtani fogja (begehren wirt) «vnd einen Pasport vonn meinem gnedigen Fürsten vndt Herrn Herrn de la guische, Gubernator zue Lion vnd andern Ländern.» Alázatosan kéri a tanácsot, ne tagadja ezt meg s küldöttjének hitelt adván, minden dolgában segítségére legyen. 1605. márcz. 27-én Lyonból: «Peter Khurmeser burgerlicher geburt von Cascha, goldtschmidt zue Lion» aláírással ugyancsak ezen öröksége ügyében ír Kassára. 1608. decz. 13-án Párisból «Peter Kurmessenger Ko. Mst. zu Franckreich vnd Navarra Hoff-Goldtschmidt zu Parisz» aláírással a szülei után reá maradt s 90 frtot érő hagyaték ügyében intéz újabb levelet a Kassai tanácshoz.*) Nyilvánvaló ezen adatokból, hogy Kürmessenger

Kürmessenger Péter névalírása és pecsétje 1605-ben Lyonban és Párisban kelt levelein.

Péter kassai illetőségű volt s mint kassai fiú valószínű, hogy születéshelye valamely ötvösmesterénél tanulta ki az ötvösséget. Inasévei befejezése, illetve felszabadulása után «bujdosni» indult s bejárt több országot. 1605-ben Lyonban tartózkodik, itt meg is nősül s valamelyik Guise-herceget (Károlyt, a Mayennei herceget?) szolgálja udvari-ötvös minőségben. 1608-ban már Párisban lakik, a hol IV. Henrik Franciaország és Navarra királyának udvari ötvöse gyanánt van alkalmazva. A Lyonból 1605. ápr. 9-én keltezett levél zárlatán található vörös viaszba nyomott mellékelt jegyű pecsétlő-jegy alapján, mely Kürmessenger Péter nevének kezdőbetűiből s az azokhoz önkényesen csatolt geometriai vonalakból van megszerkesztve,

PK

könnyen fel lehet ismerni ötvösműveit is, mert valószínű, hogy azokra is ezt a jelt ütötte reá. Műtörténetünkre nézve nagy nyereség volna ezeket a műveket felismerni, mert ezek az ötvösség közepes alkotásai közül mindenestre magasán kiemelkedő mesterművek lehetnek. Megjegyezzük még, hogy ezen jeggyel csaknem teljesen analog s attól csak jelentéktelen függelékeiben eltérő ötvösjeggyel van egy czápás testű pohár jelezve a magy. nemz. muzeum tulajdonában, lehetséges tehát, hogy ennek mestere maga Kürmessenger Péter s a poharat még itthon létében, talán legénykorában, készítette.

190. *Kállai ötvös Ferencz. 1605.* Valószínű, hogy mint ötvöslegény működött Kassán, hol 1604. végén, vagy 1605. elején elhunyt, a mikor Kállóba való Kopis Tamás tilalmat tesz hagyatékára 2 frt, 10 egész tallér és 2 arany miatt. 1605. Jan. 6. Kopis Thomas von Kallo tut verbot bein Szócz Janos auf des Ötvös Ferencz von Kallo verlassenschaft schuldthalber 2 fl, 10 gonceze Taller und 2 ducaten.

*) Kasavárosi nyilv. levéltár No. 5150/14., /16., /20., /27., /28. és 5263/26.

191. *Garai ötvös András. 1605.* Erdélyi származású, mert fia — Garai Gergely — 1609-ben *Transilvanus* előnévvel jegyeztetik be a kassai polgárok közé. Valószínű, hogy először kassai ötvös volt s csak később lett krakói lakossá. 1605. aug. 12-én a sárosszegyei ossikói parasztok által okozott károk megtérítése ügyében tárgyal a kassai tanács előtt, ugyanezen év november havában pedig a kassai börtönházban ismeretlen okok miatt fogva tartatik s az ötvösczéhnek kiszabadítására irányuló törekvései eredménytelenek maradnak. Atyja volt Garay ötvös Gergelynek, a kassai ötvösmesternek, kinek, a hűtlen neje ellen indított perében megejtett tanúvallomások az apa egyik-másik dolgát is megvilágítják. Az egyik tanú vallomásában u. is elmondja, hogy Garay András fiával Krakóban egy bordélyházból kihozott egy leányt s miután a fiúnak — Gergelynek — első neje elhunyt, e nővel viszonyt folytatott. Világos ebből, hogy ötvös András ezen időben — 1609—10. táján — Krakóban tartózkodott, a hol állandóan megtelepedett, miután Kassáról oda átköltözött volt. 1605. Aug. 12. *Garay vel Ötvös Andras Cracoviensis* az ossikói parasztok által okozott kár megtérítésének jogát a kassai tanács előtt fentartja magának. — Nov. 24. Die Goldschmidt Zech bietten, soll den *Eötvös Andras*, der in der Bütl-Stuben sitzt, auf ihr burgschaft heraus zu lassen. Herr Richter aber protestirt dawider, wo er ausgelassen soll flichtig werden möcht. . . . . Előbb azonban a tanácssal kíván e tárgyban beszélni. *Sentenz.* Er soll dahinnen sitzen bleiben bis zum Rechten.

192. *Garai ötvös Gergely. 1606—1675.* Atyja Garay ötvös András, a későbbi krakói ötvös volt, de a család erdélyi származású, mert midőn fia, ötvös Gergely, Kassán polgárjogot nyer, *Transilvanus*-nak jegyeztetik be a polgárok anyakönyvébe. Valószínű, hogy ötvös Gergely Krakóban atyjánál tanulta ki az ötvöséget s bujdosása közben került Kassára, hol a század legelső éveiben felkövette a czéhet és polgárjogot nyert. Ekkor megnősülvén, neje leánygyermekkel ajándékozta meg. Neje halála után ötvösünk élete az elzúllás minden fázisán keresztül megy. Nevezett atyjával egy krakói bordélyházból egy rosszhírű leányt vesz ki, magával hozza Kassára s komoly szándékot táplál iránta, hajlandó neki ezt az «egy vétkét» elnézni, a melyből reményli, hogy «kitér» s azon gondolkodik, hogy feleségévé tegye. Időközben azonban megismerkedik Alvinczy Péterrel, a híres kassai pappal s mert a hozzá Krakóból átrándult Pesti ötvös Gergely felvilágosítja, hogy a leány nemcsak «ott benn» volt erkölcstelen, hanem itt Kassán is legényeinek: ötvös Mihálynak és egy Sebestyén nevű bécsi németnek átadta magát, ötvös Gergely a szégyenletes állapot elől Krakóba megyen, kis leányát Szóts Jánosné őrizetére hagyván Kassán. Ez 1606 táján történt. Valószínű, hogy ötvösünk huzamosabb ideig tartózkodott Krakóban, mert 1609-ben új polgárjogot kell váltania, melyért 6 frtot fizet. Most másodizben megnősül, elvevén Alvinczy Péter húgának, özvegy Szabó Gáspárné, Katalin asszonynak Borbála nevű leányát. Ez a házasság azonban teljesen szerencsétlenül ütött ki; Borbála hűtlen volt urához, mert saját édesanyja közremunkálásával férje Mihály nevű legényével szerelmi viszonyt folytatott. A szerencsétlen férj tetten érte a bűnösöket s jelentést tett az esetről a bírónál. A megindított vizsgálat roppant apparátussal hajtattott végre s mert így történt, módunkban áll annak minden részletével megismerkedni. E részletek ugyan szomorú, de kitűnő képét nyújtják a XVII. századi kassai polgárellet fázisainak, a feslettség, az erkölcsi súlyedés fokozatának, mely bevette magát a polgár csendes hajlékába s megmérgezte a szülőt, a gyermeket s a közmorált egyaránt. *Grar* beigazoltatott, hogy a nő vétkes s hogy a csábító feldúlta gazdjája családi életét, a tanács ítéletében enyhén mért. Kettejüket a vétek tényleges elkövetésétől, az anyát pedig a kerítés vétségétől esküvel való tisztázásra ítélte, ezenkívül Mihály legényt 40 frt pénzbírsággal sújtotta, az asszonyt férjéhez visszaküldé, hogy ezentúl békességben éljenek, ötvös Gergelyt pedig anyósától, ki leánya vétkének okozója volt, bocsánatkérésre utasítá. Aligha csalódunk, ha ezen enyhe ítélet létrehozásában a hatalmas Alvinczy Péter kezeit keressük és találjuk. Más halandón, kinek ilyen befolyásos pártfogói nem voltak, másképen verték volna el a port, hiszen számtalan egykorú eset tanúsítja, hogy a hűtlen nőt halálra ítélik, a megcsalt férjet a csábítóval együtt a városból kiutasítják, míg ezt az esetet, miután három hosszú esztendőn át elhúzták-halasztották, ily hallatlan enyhe sentenciával befejezik. Az ítéletbe azonban ötvös Gergelyné nagybátyja, Alvinczy Péter, még így sem nyugszik bele s kijelenti, hogy az ügyet a szentszék elé viszi s az asszonyt férjéhez vissza nem bocsátja. A tanács ebbe beleegyezik s azzal fejezi be a maga részéről az ügyet, hogy «ezen elsőben általmenvén, azután mit kellessék cselekedni, megtanít az üdö». Ötvös Gergelynek 1614-ben póre folyik a tanács előtt Hunyadi ötvös István ellen is, kit azzal vádol, hogy a czéhben Gergelynek egy ezüstpohara az ő kezén veszett el. Miután azonban a tanúvallomások alapján Hunyadi ötvös Istvánt a vád alól a tanács felmentette, ötvös Gergely, a tanács utasítása s engedelme folytán, Forintverő István ellen újította meg ebbeli keresetét. 1609. Júl. 16. *Gregorius Eötvös Transilvanus* similiter jus Civile at literas suas genethlicas adeptus. Dedit fl. 6. 1612. Okt. 5-én. Neje hűtlenségi póre tárgyalatván, ez alkalommal tanúként ötvös Gergely részére a következő egyének hallgattatnak ki. Vallomásaikat, helyenként kivonatolva, a következőkben adjuk. *Andreas Borbely* vallja: Semmit sem tudok felőle, hanem mikor az zenebona esett Oetues Gergelynél, másnap reggel hozzám jött Ormánczi uram, az ur komornyikja, Bekes Gergely, és mondotta, hogy nem nyughatott éjjel miattok; az Oetues, úgymond, kapta az legényt az felesége mellett és egész éjszaka szidta, kurvázta, ott vesződtenek, hogy nem is alhattunk miattok, úgymond. Hallottam, hogy kikergette az Oetues legényt az utcára, de nem tudom semmi dolgokat mint s hogy voltak egymással, ott is mástól hallottam. *Waranay Borbely István* szolgája: Ambrus deáknétől hallottam, hogy felugratta az ötues

legényt Oetues Gergely az felesége mellől, az kést is belé ütötte és hogy titkon gyógyította; csak esküdtessék meg Gadóczinét, úgy monda, bizony elesik az fejek érette. Mert ő tudja minden dolgát az ötues legénynek. *Merő Imréné Békéssi Borbála*: Másadnap a zenebona után csak elesdálkoztam, hogy tiz óra tájba oda hozta az Oetues Gergely szolgálója az öreg asszonynak ládácskáját és úgy jött azután maga is oda, és beszélte, hogy rútul szidalmazta Oetues Gergely mind magát, mind leányát, de én nem tudom semmi dolgokat. *Ambrus deákné*: Az Gadóczinétől hallottam, hogy az Oetues Gergely felugratta az legényét a felesége mellől és hogy az kést is belé ütötte, de én nem láttam, nem is tudom; mondotta Gadócziné azt is, hogy ő régen vette észbe, hogy nem jól indul az Oetues Gergelyné, mert az anyja vesztette. *Merő Imréné szolgálója, Annók*: Ez elmúlt vasárnap, ultimo 7-bri, hogy az asszonyom prédikációra ment, láttam egy legény ott az kapu között állott az Oetues Gergelynével egész reggeli prédikáció alatt; én betöttem volt az kaput asszonyom után, de Oetues Gergelyné megnyitotta és bebocsátta az legényt s mind ott beszéltek egymással; az ajtót betöttek volt, de én nem tudom, mit beszéltek, minthogy én oda hátra voltam, főztem, én ahoz láttam, a mi dolgom volt; az asszony veszteg ült az széken, az legény pedig fölállott mellette, én mind az konyhán voltam inkább, azt sem tudom, a mikor el ki-ment innét a legény. *Ambrus deákné szolgálója, Anglét*: Az Merő Imréné szolgálójától hallottam, hogy mikor az asszonya prédikációra ment, oda jött az ötvöslegény Oetues Gergelynéhez és ott beszélgettek az kapu között egymással. *Nagy Balinth, Zitta György legénye vallja*: Az udvarbeliektől hallotta, hogy nem nyughattanak az Oetues Gergely miatt, mind ott csatáztanak, hogy az legényét felugratta az felesége mellől, és ott szitkozódott oztán éjszaka. Hallottam az szolgálótól, hogy beszélte az asszonyomnak, hogy Oetues Mihály igen szerette az asszonyt, csókolta s ölelte egynehányszor. *Gyügyei György, ugyanennek inasa*: Ittem az Oetues Gergely inasától hallottam, mikor kérleztük, hogy mint esett a Mihálynak dolga, akkor éjjel az beszélte: Én igen elaludtam volt akkor — úgymond — hanem az kiáltásra felebrülék, azonban az uram bejött az boltba az hol mi háltunk és szidta rútul az öreg asszonyt, hogy kurvát adtál (úgymond) nekem; tapogatta aztán az legény, a Mihály, ágyát, és ott nem találván, monda, hol a lator, a bestia kurva? Gyertyát gyújtánk, azonban a Mihály bejött volt már a boltba s az uram kiment volt, de be akart hozzánk jönni megint a boltba, de a legény azt mondotta: Be ne bocsássátok, mert Isten úgy segéljen, mingyárt levágom. Az uram ott kin öltözött, az legénye az boltban hamar felöltözött és kiment az ajtón, míg az öreg asszony az uramnak esedezett, hogy ne kiáltson, az Istenért, legyen csendesesen. Az uram észbe vévén, hogy az Mihály elment, utána akart menni szablyával, de az Gáspár mester megtartóztatta. Azután az legénytől magától hallottam, mikor kérdettem, hogy mint mult volt dolga ott az asszonynyal. Mondotta, nem volt semmi, csak hogy a gazda mód nélkül kikiáltotta. Mondok: Mert azt hallom, hogy ő maga az asszony sem tagadta, hogy ott voltál mellette. Monda: No, ha ő mondta is, tudja, miért mondta. De kelljen csak törvényre a dolog, megvállik, ha bizonyíthat valamit az gazda. Ezeket én az Oetues Mihály szájából hallottam. *Zegedi Demeter, Oetues Péterné szolgálója*: Asszonyomtul hallottam, hogy Oetues Gergely Péter uramnak haza küldte a feleségét, mert nem jámbor. *Halassy György, Zegedi Ferencz szolgálója*: Hallottam, hogy féltette az ura az legényétől, de én nem tudok semmit hozzájuk. Hallottam, hogy azon éjjel haza küldte *Péter Papnak* az feleségét, és mondotta, hogy kurvát adtanak neki, nem jámbort. *Hunyadi Istvan*: Hallottam, hogy féltette Oetues Gergely Mihálytól az feleségét, de én nem tudok semmit dolgokban, mert nem régen jöttem a városba. Az öreg asszony most is igen jár oda a legényhez, Oetues Mihályhoz, de én nem tudom, mi járója vagyon ott. *Makay Miklós*: Hallottam, hogy féltette Oetues Gergely a Mihálytól a feleségét, de nem láttam semmit hozzájuk. Láttam, hogy mind együtt jártak, az Mihály minduntalan az öreg asszonynyal és igen szerette, az öreg asszony a kedvét kereste a legénynek, hol egyből, hol másból, de nem tudom semmi gonoszságokat, nem is hallottam Oetues Gergelynéhez, sem az legényhez semmit azelőtt. *Zigetti István, Kőrössi János szolgálója*: Nem tudok semmit Oetues Gergelyné dolgában, mint s hogy voltak; hallottam azelőtt is, hogy gyanakodott az ura hozzá, de én nem tudom, mi okon. Azt láttam, hogy az öreg asszony igen kereste kedvét a legénynek. Hallottam a legénytől, mint esett akkor éjjel dolga, beszéllette, hogy ki akart menni az udvarra (minthogy a szobából nyíló boltba háltak ők); hogy az szobába jött, vötte észbe, hogy áll valaki ott és a mellől el akarván térni s úgy ment az asztal felé, azonban az ura megragadta és szidalmazni kezdte. (Kihúzza: Másoktól azt is hallottam, minthogy az asszony külön hált az urától az kemenceze mellett, hogy az Oetues Mihály az ágy előtt volna; én nem tudom, mint volt, csak hogy így hallottam tüle). Az öreg asszony jár oda hozzánk, beszélget a legénynyel, de én nem tudom mit és miről traktálnak. *Gadóczy Bálintné, Sophia asszony fide mediante fassa*: Sok volna a szó, ha mindenekről szólhatnék, de megmondom, valamint eszembe jutnak, mindeneket elől számlálom. Régen vettem eszembe állapotjokat, hogy néha-néha igen ellenkeznek egymással, Oetues Gergely az anyjokkal. Míg pénze volt Oetues Gergelynek, addig jó mester volt az öreg asszony előtt; igen dicsérte és felmagasztalta, de ha pénze nem volt, mind haragutt véle. Jöttek sokszor hozzám egyik-másik is és panaszkodtak előttem. Igazán mondom, hogy mind az Oetuest feddettem érette. Mert nem tudtam, mibe vagyon a dolgok; hanem jött egynehányszor az Oetues Gergely és sirván és panaszkodott, micsoda bosszúságot kell látni az anyjok miatt, nagy titkon jelentette meg nekem. Nem engedi (úgymond) az anyja, hogy velem háljon az feleségem, ő maga veszti, úgymond; ő az ágyon hál, engemet tovetnek a lóczára, abból vettem eszembe, hogy nem igen jól vagyon a dolog. Szólottam az öreg asszonynak itt nálam az leánya előtt is, hogy

miért tart ellent benne; hogy az uránál hál, azt mondotta. Ott bizony nem büszkeszik (így!) a kurva leánya az utálatos mellett; még hogy a leánya sírt, mondotta neki is: Talám kedved vagy, hogy büszegyél véle, ott bizony nem büszedel az ocsmány mellett. Rútúl szidta az vejét. Lerúgnám, úgymond, az rút kurvát az ágyról is. Sokszor volt az ilyen szó köztünk. Én mindazáltal mikor alkalmatosságom volt, mind szólottam az menyecske-kének, hogy külön ne háljon az urától. Mert nem illik, ne is fogadja abból az anyjának szavát. Mondottam azt is egykor az anyjának: Megharagszik érette, ha véle nem hál s igen megvér. Az öreg asszony mondotta: Merni is kellene azt. Mondám is még: Bizony megveri; tudok annyit benne; nem jól kezdte, de bizony megbánjátok. Értettem valamit, de bizony nem jól leszen dolgok. Mondotta, hogy micsoda lehet az? Én mondtam arra: Nem szükség azt nekem kimondanom. Ismét mondá: Bizony megmondom Péter uramnak s meg kell mondanod. Én nem gondoltam véle, nagy haraggal ment el akkor tőlem. Ez az nyáron, hogy megharagudtak volt az öreg asszony a vejével, mikor az Mihályt a boltba tötték az öreg asszony ágyához, jött hozzám a menyecske és mondotta: Most is haragszik az anyám az urammal, én nem tudom, miért nem marad békével a jó anyám, mikor ő nem volna, úgy tetszik, jobban volna dolgunk és békével lagnánk az urammal. Ezt jól tudom, szememmel is láttam, hogy az ötves legények előtt megfogta az leányának az karját és az reczés vállát megszorította, úgy mutogatta az testét s azt mondta: Hiszem, fejer húsa vagy a kurva leányának, alig esmered meg az ingvállától. Tudom azt is, hogy ezelőtt az Oetues Mihály igen olcsárlotta az asszonyát, hogy gondviseletlen, tunya gazdasszony, de azután, hogy szerelembe esett véle, mindenkor mondotta és dicsírte mindenkben. Mint-hogy pedig az ötves legények az boltban hálnak, a ki az szobából nyílik, azelőtt Mihály együtt hált Gáspárral, azután pedig külön vetettek ágyat neki az én nagy ládámra, az, ki ott az boltban áll most is, az öreg asszony az maga ágyához fővel, hogy egymást érték, az ki nekem párnám ott volt is, mind az legény alá csináltatta, az magáét is, csak egy fejelen hált s úgy kereste a legénynek kedvét; ha mikor valahová ment, soha üresen haza nem jött, mindenkor hozott valamit a zsebében az ötves legénynek, a Mihálynak. A szolgáló egyszer estve bejött hozzám, im nem fölöttébb régen és mondá: Jaj, most is együtt találta az uram asszonyomat Mihállyal, de inkább hiszem ittas volt, eszébe sem vötte. Egyszer tudom azt is, hogy estve kilencz órakor csak hirtelenül betekinte az Oetues Gergelyné ide hozzám, meg mingyárt kifordulván, nagy szóval mondá: Adjon Isten jó éjczakát! Ugyanakkor egy kevés vártatva jöve be az öreg asszony is Oetues Mihálylyal; csak elcsodálkoztam, hogy mit akarnak; bántam is, hogy olyankor jönnek hozzám; az legény az asztalhoz jöve, az öreg asszony ott állott meg a kemenkezésnél, azok sem mulattanak itt, jó éjt vőnek s kimenének az ajtón. Gondoltam magamban, hogy vagy valami praktikájok, de nem szólottam senkinek semmit. Másnap az ötves ide jött és panaszkodott, hogy estve az feleségét itthon nem találta, de a feleségét nem láthatta az kapu között; az garádicson látta az öreg asszonyt a legénynyel. Én mingyárt eszembe vettem, hogy a menyecske is ott volt vélek, valamint voltak ők benne, énhozzám csak képmutatásból jöttek be, hogy az ember eszébe ne vegye, mint ha nálam voltak volna. Panaszkodott azután nálam sokakról az öreg asszony és mondta: Im elvetemedik a hitvány menyecske, ugyan nem jól indult. Mondottam arra neki: Mit beszélsz? Öreg asszony vagy, kétszer is anyám lehetnél, nem találsz módot abba, régen elhagytam én azt, eleget szólottam azelőtt. Mert láttam, hogy okot adtál te magad neki és utat nyitottál a gonoszságra, de bizony megver az Isten érette. Ő mindazt mondta, hogy ő nem oka semminek, s ő nem tehet róla, noha pedig ugyan maga szította, mégis hogy az uránál ne háljon, abban esett inkább, hiszem, a mi esett. Mert ő maga a menyecske is mondta, hogy ha valamire vetemedik, az anyja miatt vetemedik el. E szókat szájokból hallottam. Im ezelőtt nem régen megint hozzám jött Oetues Gergely sok sóhajtással panaszkodott és beszélt némely dolgait. Az többi között azt beszélte. Minap estve — úgymond — eszembe vém, hogy mint vagy a dolog, hogy így különöz a feleségem tőlem, és az legénynek oly igen keresik kedvét, mind lestem, hogy ha valamibe érem őket, de elaluván, szinte 12 óra előtt ébredtem fel s azt gondoltam magamban: oda vagy az, a kit lestél. Azonban, hogy vigyázék, láttam, hogy az feleségemtől jött fejéren valaki, csak nagy lassan, mint ha csak valami kis fejer árnyék múlték az ágyam mellől, be az boltba. Nem szólék semmit, meg sem mozdultam, inkább úgy tettem, mintha igen aludtam volna, azonban beszélgetni kezdé az legény az öreg asszonnyal ott benn a boltban, gondolkodtam mingyárt, hogy nem jól vagy dolgunk, belől ég az házam. Azután másodnap — úgymond — kerülő beszéddel kezdém kérdezősködni az öreg asszonytól, hogy éjczaka ment vala-e oda ki? Nagy gondolkodás után mondá: Mentem volt. Megis kérdém, ha volt-e az feleségemnél. Mondá sok gondolkodás után gunyolva: Oda mentem volt — úgymond — én voltam. De énnekem mind visszatevett az az ő beszéde. Így panaszkodott előttem. Én biztattam a jámbort és mind szépítettem a dolgot, jól-lehet eszembe vettem, hogy nem jól vannak. A minapi dologban annyit tudok, hogy tizenkét óra után éjjel nagy bágyadva feküdtem, de nem aludtam. Az ajtómon zörgének, felnyitattam, hát az Oetues Gergely szolgálója úgy jó s mond: Jaj, az uram az legényt az asszonnyal kapta. Én mingyárt gondolám, hogy Mihálylyal, kérdém mindazáltal, hogy hogy beszélsz: együtt kapta! Mondá az asszonyember: Az ágyon találta együtt őket fegetni. Én nem hattam az biróhoz menni, hanem mondám, hogy hallgasson és híjja által Alvinczy Péter uramot, le kell — mondok — csillapítani őt. Péter uram, minthogy én izentem én szómmal, nem jött ő kegyelme, mert háromszor is izentem, azonban Oetues Gergely az biróhoz is ment volt, de ő kglme akkor itthon nem volt. Az legény is azonban elszaladott. Jöve hozzám oztán Oetues Gergely és sírt, búsult rajta; én igen kértem, ez édes

leánya is nyakára borúlt sírva s úgy kérte, hogy a bíróhoz ne menjen, ki ne hirdesse, lenyomják inkább. Mondottam neki: Nagy dolog az éjzakai dolog, kivel bizonyítod, az egy szolgáló hogy látta. Mondotta ő arra: Hiszen én magam is láttam, maga sem tagadja az feleségem, hogy ott volt, noha azt mondja, hogy nem csinált semmit. De én láttam, úgy kiáltottam — úgymond — az házam népe mind hallotta. Azután bementem a boltba az legény fekvőhelyét tapogattam s azt mondtam, hol a lator, a parázna, bestia kurva fia? Az öreg asszonyt is szidtam, de egyet sem szólottak ellenem, minthogy ott kaptam és mind jól láttam, miképen ment oda lassacskán, sem csúszolódott, sem moczczant, oly halkal ment oda a feleségemhez; az mikor szintén (salus auribus gondoltam in opere volt) akkor kaptam. Kész vagyok inkább martiromságot szenvednem, ha szómat, hitemet nem hiszik s meg nem bizonyíthatom. Mert szememmel láttam, kezeimmel tapasztaltam. Nem lakom soha véle. Ezeket hallottam tüle akkor, az Oetues Gergelytől. E napon még három más tanút, köztük *Forintverő Istvánt* is kihallgatja a tanács, ezek tanúvallomása azonban jelentéktelen. Október 9-én tovább foly a tanúkihallgatás. *Bodnár Mihály* vallja: Tudom, hogy járt Balás Deáknéhoz az Oetues Gergely napa, de én nem tudom, miért és mi végre járt oda; igen barátságosak voltak egymással, az mikor fogva volt is, gyakran látogatta. Hallottam közhirrel, hogy az Oetues Gergely együtt kapta az feleségével az legényét, de nem volt semmi embere, az kivel megbirhata volna, de én nem tudom, mint volt; az szolgálója, a ki volt, az tudná legjobban a dolgot. *Paisgyáráthó János*: Hallottam az úr sáfárától, mikor az zenebona esett köztök, azután házamnál beszélte generális urunk sáfára. Azt tudtam — úgymond — hogy az a veresbeli legény annak az menyecskének az ura, mert oda hátra az kohba minduntalan avval az legénynyel volt, véle traktált és ekecsélt, én, minthogy nem esmérem az urat, azt tudtam, hogy az lehet az ura; azután tudtam meg, hogy más ura volt. Az mikor — úgymond — a zenebona közöttök lött, meg az ur is felkült volt és hallgatta az folyosóra az szitkot. *Csizmadia Jánosné, Anna*: Intettem sokszor Oetues Gergelyné, hogy láttam vihogását, mód nélkül való dolgát; kértem, hogy megbecsülje urát és az anyját, becsületbe tartsa magát is. Azt mondta ő arra, hogy semmit sem ad az ő urára. Bizony, én ennyit sem gondolok az urammal. Feddettem érette és dorgáltam, de én nem tudtam, hogy így elvetemedett. Hallottam szolgálójától, Oetues Gergelynek mondotta, hogy elmegyen valahová Forgátshoz, avagy elmegyen az városról, csak hogy ne kellésék megeskünni, mert ha ő megesküszik, minthogy minden dolgát tudja az asszony-nak, bizony rosszul leszen dolga. Mert mind igaz — úgymond — az, kit az uram, Oetues Gergely, beszél. Többen is voltunk akkor, az kik hallottuk ezeket szájából. Az öreg asszony tudta — úgymond — az legénynek minden dolgát. *Kocsisné, Kata asszony*: Nem tudok semmit dolgokban; az mig én ott laktam, addig jól voltak feleségével Oetues Gergely, de akkor legények sem volt. Pro I. Vöttem eszembe, hogy Ranki György szerette Gadóczinét, ölölte s csókolta, de nem láttam semmi oly dolgot. Az lovász-mestert is láttam, hogy szerelmeskedett véle, de nem láttam gonoszságot hozzájuk; tudom, hogy igen szerették egymást, hitet is adtak volt egymással. Azt is hallottam, Gadóczinétől, mondotta: Hetvenhétféle hit vagyon, ha én megesküszöm is, az szivemben más ha vagyon, nem véték abban. De azt sokszor mondotta. *Osuart Mártonné Anna*: Hallottam Oetues Gergely szolgálójától, hogy tudta az öreg asszony is minden dolgát a legénynek. Egyszer — úgymond — úgy éjzaka is azelőtt ott járt a legény s az öreg asszony magára vette, hogy ő járt ott; maga a legény volt, nem az öreg asszony. *Agilis ifjú Andrásné, Borbála*: Gadóczinétől hallottam elsőben az dolog felől, hogy beszélgettünk. Jól kérjék az Istent, hogy meghaljak, hogy ne kellésék megeskünnem, mert az atyámért sem gyermekemért lelkeket el nem veszteném s az rútat nem szépéthetem. Eleget intettem az öreg asszonyt; azután is másképen vehették volna eleit, lenyomhatták volna, de Péter uram nem jöve ide az én szómra. Az Oetues Gergely szolgálójától hallottam, hogy mind az anyja dolga volt az. Mert azelőtt is — úgymond — a legény hogy ott járt éjjel az szobában, az öreg asszony magára vötte. Én voltam — úgymond — ott s én jártam; maga a legény járt ott, úgymond. *Nagy Jánosné, Kata*: Az Oetues legény járt sokszor oda hozzánk, Virginás Máthéhoz, tudom, hogy ócsárlotta az asszonyát, Oetues Gergelyné, de én nem tudok semmit, mint volt dolgok. Az háborúságok után is jött egynéhányszor oda, az Oetues Gergely napa is oda jött hozzá, ott beszéltenek egymással az szobában, de én nem tudom, miről beszéltek, mert nem voltam ottbenn ilyenkor. Október 18-án Alvinczy Katalin asszony, ötvös Gergely anyósa, tanúkat állít Gergely ellen. Vallomásaik a következők: *Johannes Borbély*: Hallottam közhirrel, hogy az Oetues Gergely szolgálója terhes volt, de én nem tudom, kitől volt, ha úgy volt-é, vagy nem; azt is hallottam, hogy az Oetues Gergely és akkorbéli legénye, az ki akkor volt, egyaránt éltek avval a szolgálóval. *Zigyárho Lukács*: Hallottam annak a leánynak, Oetues Gergely szolgálójának szájából, hogy mondotta az Oetues legénynek, a ki akkor Oetues Gergely szolgálója volt, szemébe, hogy valamikor akarta, véle élt. A legény azt mondta neki, hogy fejedre szólsz, hallgass; én is mondtam neki, hogy veszteg hallgasson, de az leány ugyanazt mondta azután is. Oetues Gergely felől nem hallottam semmit. Az mikor ezek az szók estenek köztök, Oetues Gergely elment volt már akkor, az a leány is úgy ment el aztán, úgy sokadalomkor innét Kassáról el. *Lakadgyáráthó István*: Tudom azt, hogy az házat megfogadta volt tülünk s az lovat Oetues Gergely, az kit el akart vinni a szolgálója, oda szállította; két vagy három hétig volt ott; tudom azt is, hogy mikor immár szintén el akarta venni Oetues Gergely az szolgálóját, összeveszett az legénynyel az a szolgáló, az Oetues Györggyel. Hallottam akkor az leánytól, hogy szemébe mondta a legénynek, az Györggynek, hogy ő véle lakott és hogy még Krakkóban csalta meg (az kemencze megett, úgymond). Azután hogy Oetues Gergely azt megtudta, az maga

édes leányát elvötte tőle és Zóts Jánosnének adta. Azután Lengyelországba ment ő maga és a leány is elment az városról, Oetues Gergely felől nem hallottam semmit, de az legénye felől ugyan szájából hallottam a leánynak, maga a legény sem szólott ellen. *Oetues Gáspár*: Megbeszélem minden dolgot, akkor éjjel az mint történt és én a mit eszembe vöttem. Az zajra hogy felserkentem, akkor éjzaka álmos szeszszel hogy bejött az boltba az gazdám, Oetues Gergely, az kezemet fogá és az Oetues Mihály ágyához vitt, tapogattatta az ágyat és mondá: Íme, nincs itt a lator, hol vagyon? Az feleségem mellett kaptam most — úgymond. Az legény arra semmit sem szólott. A legény, a Mihály, azután eszembe vettem, hogy ott ült az mi ágyunkon. Akkor szidalmazta az Oetues Gergely az feleségét, kurvának, paráznának, az anyját is rútúl szidta, lélek-kurvának, keritejnek (így!) mondta, kurvát adtál nekem, nem jámbort, úgymond. Én az inast felkiáltván, hogy györtyát gyűjtson, azonban a gazda is kimene az boltból, betöttem az ajtóját az boltnak, hogy az uram megint be akar vala jönni, mert az Mihály is mondá, hogy általveri, ha bebocsátjuk, azért nem bocsáttam be, hogy meg ne sértegensék egymást. Azonban az uram mind szitkozódott, mind feleségét, mind anyját egynehányszor kurvázta. Mondta azt is, régen lestelek már, de rajta kaptalak egyszer. Az asszony mentette magát, hogy semmi gonoszt nem mivelt, csakhogy odajött a legény, de esküdt, hogy ötet nem bántotta. Én nem tudom, mint voltak. Az legény azt mondta, hogy csak oda mentem — úgymond — asszonyomnak az ágyához az fejét tapasztam (így!), mindjárt hallom, hogy az két zuhant(?) és ugy ragadott meg a gazdám, de én semmi gonoszt nem akartam, úgymond. A mi az Oetues Gergelynek szolgálójával való dolgot illeti, hallottam Oetues Istvántól, az szolgájától, hogy sokszor panaszkodott az leány, hogy Oetues Gergely hitet adott neki és hogy mind egyaránt birták az ura és a legénye, György, sőt azt mint beszélte, mint ha szerződésből volt volna, hogy egyik elhagyta s az másik elővette. Az Gadócziné felől hallomást mondhatok, hogy szerették egymást a lovász-mesterrel; látta is néha, hogy gyomrozta s ölegette az asszonyt, de nem láttam egyebet. Azt is tudom, hogy el akarta a lovász-mester venni, de hogy azonban megholt. *Zilahi Pál*, *Oetues Gergely inasa* fide mediante De primo eadem per omnia, csakhogy azt nem hallotta a legénytől, Oetues Mihálytól, hogy mondotta volna, hogy ott volt az asszonynál és fejét tapogatta. De 2-do et tertio: minthogy nem régen jött, nem tud semmit. *Kőrösy Oetues János*: Itthon sem voltam, az mikor az zenebona történt; hallottam a legénytől, hogy ki akart menni az udvarra és mindjárt eleibe állott Oetues Gergely. Egyszer Oetues Gergelynek egyik szolgájával sétálván, mondám neki, *Sebestien* volt neve, egy bécsi legény. Mi dolog lehet az, hogy az mi gazdánk ilyen jámbor és istenfélő, mégis semmi előmenetele nincsen? Melyre ő mosolyodva mondá: Vajha te azt tudnád, a mit én; nem mondanád azt, nem is csodálnád. Megkérdezvén tőle, előbeszélgeté annak a leánynak Krakóban esett dolgát, hogy Oetues Gergely az *atyjával*, *Garai Andrással*, az bordélyházból kihoztak és itt felesége meghalván, az leányt kenszergette (így!) véle közösülni; az leány nem akarván, erős hittel megesküdt neki, hogy az régi bűnét soha szemére sem veti, hanem hitvestársul magához veszi és mint jámbort úgy tartja, ha az ő akaratjának engedelmes leszen. És így hallottam a legényétől, hogy hitet adott az leánynak, hogy elveszi és hogy közi is volt véle, felesége halála után. Mint s hogy hagyta el, azt én nem tudom, tudják sokan az városbeliek, én ezt is másoktól hallottam, de azoktól, az kik kenyerét ették. *Egyri Oetues István*: Hallottam szájából Oetues Gergelynek, hogy felébrültem éjzaka, az feleségét lelkevel szidta híres kurvának, az anyjának is azt mondta, kurva vagy te is és kurvát adtál énnekem, te magad kerítettél el ebbe, magad is mátkája vagy a legénynek. Mondá az öreg asszony: Nem én adtam oda, hanem Péter pap, de bár oda ne adtuk volna, mert nem igazán esküdtél meg véle; hallgass az Istenért, mit csinálsz, mi lelt. Oetues Gergelyné is mondá: Azelőtt sem kellett nekem, most sem kellesz az sok rútságodért, kit rajtam mivelsz, sem felköttemben, sem lefektemben, nyugodalmam nincsen miattad. Ítem. Hallottam az Colosuari Garai András leányától, Cattától, az, ki azelőtt szolgálója volt Oetues Gergelynek, hogy azt mondta, terhben (így!) indultam — úgymond — tőle, Oetues Gergelytől, engemet hitivel csalt meg; de én nem tudom, ha terhes volt-e, vagy nem; azt sem tudom, miképen ment el innét. Mert én Miskolcra mentem volt, addig Oetues Gergely Lengyelország felé ment s az leányt Zóts Jánosné és Zyggyarthó Lukácsné az mint hallom, azok iktatták el. Az böcsületes tanács ellen való szó eszembe nem jut, miképen esett, akkor volt, mikor az hús megszükölt volt a székbe, de nem tudom, miképen ejté a szót. Hogy nem vesznek gondot reá; ha igazak volnának, elég hús volna a városon, vagy mint volt, ugyan nem jut eszembe, miképen mondotta. Az napa mindjárt megszólította érette. Hallgass — úgymond — nem te igazejtásod az, tarts dolgot — úgymond — és ne hágd senki tisztiben. *Takáts Andrásné*, *Catta*: Gadóczinétől hallottam szájából sokszor nemcsak én, hanem többen is: hetvenhétféle hitem vagyon nekem, én utánam senki semmit ne mondjon, mert én az melyikre akarom, arra esküszöm, mégis betöltöm az tiz parancsolatot. *Szóts Jánosné*: Vayon már annak 6 esztendeje, kevés jut eszembe abban a dologban. Tudom, hogy Oetues Gergely az leánykáját oda hozta hozzám és tartottam két hónapig, míg ő Krakóba megyen. Hallottam Oetues Gergelytől, hogy azért hagyta el a leányt, hogy legényes, de én oda sem jártam házokhoz, nem is hallottam semmit az leánytól, csakhogy egyszer mondtam neki, az leánynak, hogy miért nem tartottál jó erkölcsben magadat, talán el is hagyott az, mint hallom. Mondta arra a leány: Hiszem Istene s lelke vagyon s hogy hagyna el, hiszem fel is hirdettette magát velem, az menyegzőre is rá készült, de én sem láttam semmit hozzá a leányhoz, nem is hallottam semmit tőle. *Zegedi Oetues Ferencz*, *Concivis et aurifaber*: Hallottam Oetues Gergely szájából; hallottam azt is, az leány miképen vetemedett el Lengyelországba. De Oetues Gergely mondta,

hogy azt az egy vétkét megengedi, talán kitér belőle, úgymond. Azután hogy fel hittatták Alvinczi urammal, Pesti Oetues Gergely szintén ide jött Krakóból (ezeket én Oetues Gergely szájából hallottam), mondta neki, hogy el ne vegye, mert nemcsak ott benn vetemedett, hanem itt is mondotta, hogy az legények birják mind-egyaránt, Oetues György és Sebestyén, az inasa is paráználkodnak véle. Mondotta Oetues Gergely, küldjétek el, menjen el, mert mind az háromnak kellene azért halni, ha törvény lenne benne. Önmagamra veszem én annak gyalázatját inkább és úgy mene el Krakóba. Az leány is elment innen az városról. *Johann Oetues Waradiensis*: A minap egy kis collátiót készítettem, hogy az inasomat szabadon mondtam. Tudom azt, hogy Zabó Gáspárné oda hivatja az legényt, Oetues Mihályt, kétszer vagy háromszor házamhoz, egyszer beteg hogy volt, három nap is már, és lefekünte, éjzaka is oda hivatja, ő maga is oda megyen az legényhez, háló csak egy szoknyába is néha, én mondtam, hogy mit jár és mit tudnak annyit traktálni. Az öreg asszony mondá: Mi egy hajóban evezünk, beszélgetnünk kell egymással, de én nem tudom, miről traktálnak, beszélnek. Az collátióban ott volt Oetues Gergelyné is nálam, ott is hálott vagy két éjjel, de én nem hívtam, azt sem tudom, hogy ha hivatja-e oda a legényt aznap, vagy nem. Az vesződésök mint volt Zabó Gáspárné között és Boér Ferencz között, nem hallottam, hanem másodnap az öreg asszony panaszkodott, hogy meghazudtolta s kérdém, miért, mondtam — úgymond — hogy az apja ország árulója volt, ő megint nekem azt mondta: te is korcsmárosné voltál, ott benn — úgymond — tudom, ki voltál. E napon összesen 24 tanút, közöttük Zegedi Gáspár, Zegedi Ferencz, Wáradi János, Boér Ferencz, és Pontios Mihály ötvösöket s egynéhány ötvösínast hallgatnak ki ez ügyben. Az ügy folytatása ekkor megszakad, de találkozunk vele ismét három év múlva, 1615. jún. 25-én, a midőn újabb tanúk kihallgatása eszközöltetik. Az ítélet ugyanezévi június 28-án a következőkben mondatott ki. *Sententia*. Noha az bizonyságokból nehezen(?) ki nem tetszik az factum, de az minemő circumstantiák jönnek ki az bizonyságokból, melyre az *I(ncattus)* része mint gazdának vigyázni és noha szidalmakkal illeté az felesége anyját, arra okot adott az ötvöslegény, Mihály, mert hogy ő az asszonya ágyához ment, a mit önen magok az *A(ccusator)* nem tagadtak és az fejét tapogatta, Per hec az *I.* ötvös Gergely . . . . . sem marad; az feleségének is nem kellett volna mingyárt elmenni és az urát ezzel . . . . . Annakokáért, mivel hogy az *A.* a mint az bizonyságokból megtetszik, suspicione . . . . . Mind a hárman, úgymint: az ötvöslegény, Mihály, és az ötvös Gergelynek felesége mentsek magokat hűtökkel . . . . . napon, hogy sem akkor, sem ezelőtt egymással nem paráználkodtak, sem semmi közök nem volt egymással. Az öreg asszony, Zabó Kata, mentse hűtével magát, hogy kerítő nem volt, az leányát az ötvöslegénynek el nem kerítette. Ha ezen megesküsznek, mostan mentek lesznek (az ötvös Gergely kövesse meg az öreg asszonyt, Zabó Katát) és ezután békével lakjanak egymás mellett. Hogy penig az ötvöslegény, Mihály (a mint az bizonyságból kitetszik, hogy maga is megvallotta, hogy ott volt, de csak a fejét tapogatta, egyebet semmit sem mivel) éjzaka az asszonya ágyához ment és ott tapogatta a fejét, holott semmi járója nem volt, ezért contentálja in homagio fl. 40. Dnus Alvinczius de Kassa: az . . . . . contentusnak kell lenni, de az néjének az leányát nem bocsátja az urához, hanem elválasztja s az ügyet az szent székre appellálja. *Delib.* Ezen elsöben általmenvén, azután mit kellessék cselekedni, megtanit az üdö. 1612. Okt. 5. Pesti Pálné tilalmat tesz Haida Istvánnál ötvös Gergely pénzére 5 frt erejéig. 1613. Ápr. 26. Gadóczy Bálintné tilalmat teszen magánál ötvös Gergely marháira 33 frt erejéig. — Aug. 23. Ötvös Gergely könyörög, hogy valami adósság bevételére Kolozsvárra bocsássa a N. T. Ha el nem bocsátják, hogy vennék elé törvény szerint dolgát és ne deflecálnák ennyire, mert megfogyatkozott állapottal vagyon. *Del.* Hogy ha a kezesek eleresztik, szabadok véle, az N. T. sem tart úgy ellent benne. 1614. Febr. 25. Ötös legények, abunc, az ötvös Gergely dolgát az czéh eliben halasztják, hogy ott igazítsák el az dolgát. Gergelynek egy ezüstpohara vészett el az mesterasztal idején, és ezek az ötvöslegények szolgáltanak fel s azt keresi. *Del.* Ha az czéhben eligazíthatják is jóval, ha nem, úgy hozzák az becsületes tanács eleiben. 1614. aug. 14. Kereszturi bíró a kassai tanácshoz: Ez elmúlt napokban Kassán lakozó *Eötvös Gergely* Keresztúrba bizonyos szükséges dolgainak véghez vitelére lemenvén, Kassán Varga Gergelytől lovakat bérelt. Dolgainak elvégzése után ismét vissza akarván térni Kassára, az mi mezőnkül egy Keresztúrba való embernek Urunk eö Ngának jobbágyának: Kis Istvánnak lovát elvitte s a magáét ott hagyá. Kassára érvén, Varga Gergely azonnal észrevette a cserét s ezt a lovat Ónodon el is cserélte egy másikért időközben. Kérik tehát a tanácsot: «Az mely lovat penig mongyák, hogy Eötvös Gergely itt az mi mezőnkön hagyott, az hol hagyta, keresse meg, és az ki pásztorsága alá bizta, kérje elő tőle, mert itt ahoz senki nem nyúlt s nem is tudják, hol vagyon. — Szept. 25. *Ötvös Gergely* kéri a tanácsot, halaszsa el adója befizetését, mert nincsen mostan pénze. *Del.* Fizessen, kinek adós, az adót megleli a böcsületes tanács.

193. *Radácsi Jakab. 1606—1608.* Inasul 1602. ápr. 9-én szegődteti Becskereki Ferencz. Felszabaddítja 1606. máj. 30-án. Két évre rá, 1608. jul. 14-én, mint ötvös Mihály «szolgája» tanúként szerepel egy perben, nyilvánvaló tehát, hogy ekkor mint mívelő legény áll szolgálatban Mihály mesternél.

194. *Tordai ötvös Boér Ferencz. 1607—1643.* Polgárjogot 1607. decz. 6-án nyer, szokatlan nagy taxa, 8 frt lefizetése mellett. A czéhbe, 4 frt lefizetése mellett, 1607. decz. 10-én lép be s ugyanakkor remekbüntetés fejében kivetnek reá 2 gira ezüstöt. Felesége Pesthi Borbála asszony volt, kivel együtt már 1614-ben eladja házrészét 675 frtéért. Egész 1632-ig kisebb tilalmakban és pörökben mint tanú, kezes és fidejussor szerepel, 1625-ben próbája megesik s beadott munkáját a czéhartikulusok értelmében összetörik. Ugyanígy jár

1627-ben is s mert a jelzéshez munkáinak csak egyes részeit szolgáltatta be, félmester-asztallal büntetik. Ekkor azonban valami nagy kihágásért a tanács 100 frtnyi pénzbírsággal sújtja, Tekintve a büntetésül kirótt összeg nagyságát s a tanácsi jegyzőkönyv ama szavait, hogy Boér Ferencz e büntetésnél «nagyobbat érdemelne», végre figyelembe véve, hogy e pénzbírság már csak egy megváltoztatott, tehát enyhébb büntetési nem volt, mert Boér Ferenczet eredetileg kihágásaért a városból kiutasították s miután ő s mellette sok «főember» esedezett, hogy ismét szabad bejövelele lehessen, a tanács engedve azok instantiájának s tekintettel háza népe s gyermekeire, bejövételét megengedte ugyan, de reája a fentebbi 100 frt bírságot róttá ki: nyilvánvaló leszen, hogy a kihágás, melyet Boér elkövetett, de a melyet adatok híján közelebbről megneveznünk lehetetlen, nagyobbszabású kihágás lehetett. A nagy bírságot, mint azt rendszeren tenni szokta, a tanács ismételt supplikációk után leszállítá 10 frtra. 1643-ban még személyesen megnevezve szerepel, azon túl 1554-ig neve alatt háza fordul elő az adólajstromokban, de itt nem találni semmi oly adatot, melyből halálára következtetni lehetne. 1607. Decz. 6 Boër Ferencz von Torda ein goldschmidt, hat auch das Burgerrecht mit aufweisung seinen ehrlich geburts brieff erlangt. Dedit fl. 8. 1614. Ápr. 28. Kassán lakozó Boier Ferencz és felesége Pesthi Borbála eladják Tamássy Ferencznek házrészüket hatszázhetvenöt magyar forintot, minden reá nézendő és hozzá tartozó szabadságaival egyetemben, a mint ennek előtte mások és ők birtak. Ennek árában Tamássy lefizetett azonnal készpénzben 625 magyar forintot, melyet Boér feleségével együtt felvett, a hátralékos 50 frtot pedig esztendőre fizeti a vevő. Az eladott ház a következő berendezésű: Az udvaron a kút mellett egy boltos szobácska, a mellett egy kis boltocska, a szobácska alatt egy pincze, ismét az oda fel való köfolyosó, ugyanott a folyosón egy gerendás kamara, egy szobácska, konyha és egy puszta kamara, a mellett egy megégett falyosó és ugyanott egy beomlott árnyékszék, végül hátul egy kert a hátsó kaputól fogva téglával sárral berakott lyukig. 1614. decz. 8-án esett meg próbája, mivel hogy első eseti, megengedték neki. 1615. Máj. 14. Boier Ferencz Thomasi Ferencznek örököt vall a ház dolgából. 1627. Okt. 14. Kezes tarziali Vincze Deák polgárjogának megszerzésénél. A regesztromban 1627. nov. 15-iki kelettel a következő épületes dolgokat olvassuk felöle «Vigezett az becsületes Czéh Buer Ferencz felől rigi engedetlenségért, úgymint Anno 1625 esztendőben esett meg próbája, kivantatott az chenek rigi szokasa szerint minden mivít behozni; az melyeket behoztak, azokat eltörtik. Volt egy trucs (= strucz) moni pohár is, azt be nem hozta, hanem arra igrte volt magát, hogi ha elkizül, minden szerszamaval az chemesterhez viszi, minthogy suspicio volt ahhoz az mühöz és ezt w kigielme elhalgata. Ismet Anno 1627. mint ezelőtt is egi nihan-szor elő fordult az dologi vette az labat az chemesterhez, az töbit nem akarta. Czemester nem tudvan mibe legien állapotja, jelt ütött az labra, ezt megtudvan, az che, az töbit is el kivantak. Vigeze az Che koinorgisire, hogi vigie el, de ugi, hogi azt az rozsat vigie az masodik chemesterhez, azt sem követé. Ezekért az engedetlesigirt vetettek reá az böcsületes Che felmester-asztalt. Az műe is, az ki rozst benne, elrontassik.» 1628. Márcz. 2. Boer Ferencz supplikál, bogy a minemű dolga volt, az, a mivel vádolták, arról felejtkeznék el a N. T. és grátiájával temporálná. Del. Mostan elhalasztatik. 1629. Jún. 28. Boér Ferencz supplikál, hogy a minő pénzét a külső emberek Friedrichnél letiltották, szabadítsa fel a tanács s kötelezi magát, hogy megfizeti, a kinek adós. Del. Felszabadúl, csak más ne bánja. 1632. Jún. 17. Boér Ferencz kéri a tanácsot, hogy vétékét obliniába bocsátánák, legyen szabad bejövelele. Delib. Megtekintve mind és sok fő embernek mellette való instantiajokat s mind házanépét s gyermekeit, bejövételét megengedik, imponálván pro pœna fl. 100, noha nagyobbat érdemelne. — Okt. 14. Boier Ferencz supplikál pro mitigatione impositæ multæ. Del. Noha nagy a véték, de tekintve fogyatkozott mivoltára, a töbit elengedik, adjon fl. 75. — Decz. 2-án ismételt supplikációjára, büntetését leszállítják 10 frtra. Az ezen évi adókimutatás szerint Boér Ferencz háza után az 1619—32. évekre adóban restál 25 frttal. 1636. Szept. 24. Bohér Ferencz, annorum circiter 50, tanú egy perben. A következő bejegyzés a czéhregesztromban egész terjedelmében keresztül van húzva: «Anno 1637. January 14. Jöue Elonkben Illien dologh Boyer Ferencz felől: Mikoron Szent Janos napian az Büczülletes Chenek chemester valastassa szokott lenni az regi szokas szerint. Akkor ő kigielmek az 4 ifiu mestert ben hagivan hasonlokeppen egi Eöreg mestert köztök hagian Bizonssaghnak okaiert. Igi az vokssokat igaz lelkik Ismereti szerint be szednek. Az véghez menven ő kigielmek az iffiu vrain az öreg Vraimeket mint fejenkent be hittak. Igi ostan az kiket Isten valasztot az vokssok Altal az che mestereket neueken neuezuen Aldassra es kizfogassal helyben hattak. Annak vtanna Egi nehanej nap mulva maga gondolatlanol az Vraimekat Egi nehaniat hazrol hazra Jarta voxxokat belöllök ki vevén Nagi zurzavart es haborusagot Jnditot az ki soha nem volt. Az büczülletes Che tudot volna velle mit celekedni az che levelenek rendtartasa szerint, de ő kigielmek megh gondoluan az szeretetnek palasstiaival vgiannira, hogi (külön kihúzva: vetettenek Rea az mod uelkul valo vox kiviteleiert reaya Az Vraimek Egi gira) ket Idegen szemelliel kovesse megh az che mestereket Es az eges Büczülletes chehet, ha penigh Ennek az Deliberationak nem al, hat az Erösseghben vitettesek es harmadnapigh ot tartassek. Ezt ő kigielmek eges chehöl irattak be peldanak okajert. Az kovetes penig legien Az ivuendő kántorban, ugi mint böt kantoraban». 1640. Decz. 7. Mint alperes szerepel egy örökségi perben. Felperes: Nicolaus Gergellaki. — Decz. 13. Boér Ferencz supplikál: a 150 frtot, melyet gyermekeire törvény útján nyert, adná a tanács a kezéhez. Del. 50 frtot adnak, azzal valami haszonra valót indíthat. A többi fenn marad. 1643. Jún. 30. Eperjesi ötvös Rays Péter mint felperes szerepel

Kassán egy ügyben, melyben *Boér Ferencz* tanú és fidejussor. Ez évben tavalyi házadó-restantia fejében, Boér Ferencz 2 frttal, a folyó évre szintén 2 frttal tartozik.

195. Bedegi ötvös János. 1607. Előnevéből következtetve, a Tolnamegye dombovári járásban lévő Bedegh községből származott. Kassán való működéséből csupán annyi ismeretes, hogy itt 1607-ben a városi communitas tagja volt s ez évben neve a városi jegyzőkönyvekben keresztel van jelölve s utána írva: Hoc Anno obyt, tehát ötvös János ebben az évben húnyt el Kassán.

196. Kolozsvári Forintverő ötvös István. 1607—1622. Polgárjogot 1607. szept. 19-én nyert Kassán, míg a czéhet, 4 frt lefizetése mellett, 1607. október 1-én váltja fel. Ugyanekkor remekbüntetés fejében 3 gira ezüstöt fizet. Egyik előneve származáshelyére, a másik pedig foglalkozására utal; így tudjuk meg, hogy ötvösünk a kassai pénzverőháznál működött. Felesége Szoklyosy Anna asszony leánya volt s ennek révén sógor-sági viszonyba lép Sámuel Deák és György Deák kassai polgárokkal. Neje halála után, a mi talán az 1621. évben történhetett, jegyet váltott özv. Pécsi Jánosné, Erzsébet asszonynyal, de ötvös István már meg nem érthette, hogy főlkötő alá hozza, mert időközben megbetegedvén, 1622-ben elhúnyt. Ezen eljegyzésére vonatkozást találunk testámentumában. 1621-ben ötvösünk nagy bajba keveredik. Bethlen Gábor fejedelem első neje, az 1622. év május hó 13-án elhúnyt Károlyi Zsuzsánna, maga elé hivatván a kassai főbirót, panaszt emel «egy vak ötvös», *Forintverő István* ellen, hogy ez azt mondotta volna, hogy egynéhányan éjjel összegyűlnek, megfenik kardjaikat s felkonczolják Bethlen hiveit. Forintverő István védelmére előadja, hogy «egy rossz pápista legény», Wesselényi Pál szolgája, kérdezték, mint adták fel a várost, állította, hogy rosszul fú a szél a kassaiakra nézve, és tagadja, hogy ő a neki imputált szavakat kiejtette volna s ha rábizonyúlna, hogy mondotta azokat, akár üssék el a fejét, de előbb az ő hitén lévő jámbor személyekkel s nem pápistákkal bizonyítsák reá a vétséget. Bárhogyan tagadta is a vádat, a tanács mégis a börtönházba csukatta ötvös Istvánt, értesítvén ő felségeiket az executióról. Ez február 17-én történt. 18-án a börtönházból supplicál ötvösünk, hogy kezességén bocsássák szabadon, a mi, ha ekkor mindjárt nem is, de később okvetlen megtörtént, mert április 2-án Forintverő István már peres ügyekkel bajlódik. Valószínű, hogy ezen ügyből származik ama 5 frtnyi pénzbírság, melyet decz. 16-án a tanács 3 frtra leszállít s a melyet ötvös István valószínűleg meg is fizetett. 1622. június 3-án, a bíró meghagyásából, felvett testámentuma érdekes adatain kívül a mellett bizonyítanak, hogy ötvösünk jómódú polgár volt. Hagyatékát testámentumostól megtámadják nagybányai rokonai s fivere, Forintverő Péter Nagy-Szombatból s a boldogultról azt állítják, hogy nem volt eszén, midőn végrendekezett, e miatt tehát, de még azért is, mert a végrendelet a bíró híre nélkül készült s egy azon személyek közül, a kiknek neve a testámentum elején szerepel, jelen sem volt annak irásánál, ezek alapján tehát ők a végrendeletet nem igazinak mondják. Hosszas perpatvar után, melylyel a rokonok a tanácsot «eluntatták», 1623. febr. 23-án a tanács elegendő kezességén a rokonok kezeihez bocsátja a javakat, azzal a kikötéssel, hogy a házat és az álló örökséget el ne adják, egyébkép pedig az öröklő rokonok mindent szabadon concludálhassanak egymás között. Forintverő István a második czéhmesteri tisztet négy éven át, 1614—1617-ig, viselé. A czéhregesztrom följegyzései szerint 1607. decz. 25-én szegődteti inasul 4 esztendőre *Nádaskai Kovács Simon* fiát: *Gyurkót*. Kezesek érette Becskereki Ferencz és Boyer Ferencz. Továbbá: 1612. febr. 7-én szegődteti 4 évre *Eperjesi ötvös Jakab* fiát: *Dánielt*. Kezesek: Wyfalusi Balázs és Banaj István ötvösök. 1612. júl. 26-án szegődteti 4 évre *egri Mészáros Lőrincz* fiát: *Palkót*. Kezesek: Becskereki Ferencz és Egri Mátyás. 1616. febr. 29. Mondja szabadon *Eperjessi Dánielt*. 1617. febr. 27-én szegődteti 4 évre néhai *Tabor János* fiát: *Janczyt*. Kezesek: Becskereki Ferencz és Boer Ferencz. 1607. Szept. 19. *Forintverő Eotucós Istvan von Clausenburgh* aus Zbeny (Siebenbürgen) hat das bürgerrecht mit ausweisung seines ehrlich geburtsbrieffs erlangt. Dedit fl. 6. 1608. febr. 25. Esett meg próbája, de mivelhogy első eseti, az uraim megengedtek neki. 1619. Szept. 7. Stephanus Forintverő arrestálja Literati Károlynál Gombkötő Balthasar 24 frtját. 1613. Febr. 21 és máj. 17-én tanú egy perben. Decz. 12-én kéri büntetésének leszállítását. *Del. Solvit fl. 5.* 1614. Júl. 27 *Forintverő István* Zabo Mihály és Zegedi ötvös Ferenczcel együtt 32 gira ezüst mellett kezes Sámuel Deák polgárjogánál, t. i. hogy ez elhozza nemzetségelevét. 1618. Márcz. 20. *Forintvereő István*, Szokliossy Anna asszony veje, fölvesz ennek megbízására eladott két kötél földjének ára fejében hatvan magyar forintot, tiszta szép pénzt és az anyósának kezeihez szolgáltatja, mit a tanács előtt az asszony beismer. — Júl. 19. *Forintvereő István* örökségi tárgyalása a Gellert-féle ház ügyében. 1619. Aug. 8. *Eötveos Istvan* terræ portuunculam domui suæ contigua sibi concedi petit ut ibi ligna possit reponere et asservare. *Del. Permissum.* 1621. Febr. 17. Dnus Judex, Joannes Langh postulit: Eő felsége Asszonyunk hivatta tegnap és nagy haraggal búsultában mondá: «Jó bíró uram, én nem tudom mire vélni, hogy az emberek ilyen rútul kezdenek az én szerelmes uram felől és én felőlem is beszélteni, úgyannyira, hogy ez napokban egy vak ötvös, Forintverő István, azt mondotta legyen az szulainek(?): Meghígyjétek — úgymond — hogy egynéhányan össze gyülünk éjjel és meg is fenyjük kardainkat, hogy bizony mind ő felségét, mindt pedig az . . . . . várost feladták, felkonczoljuk». — A bíró mindezeket a tanácsnak előterjesztvén, felhivaték Forintverő István, ki előadja, hogy: «Egy rosz pápista legény, Veselényi Pál szolgája, kérdezkedett, mint adtuk fel az várost? És fenyegetett, hogy meghígyjétek, hogy rosszul fú a szél, meglátjátok kassaiak! Én mondom arra: Tudom azt, hogy rosszul járunk, de bizony míg ide jönnek, bizony ők is rosszul járnak. De azokat, az melyeket uraságod elé számlál, ha én mondtam, bátor mindgyárost

megsüssönek, hiszen nem vagyok gyermek, hogy olyat beszélnek, tudván, hogy nem hitemre való emberek, de ha én azt mondtam és reám bizonyítják jámbor személyekkel, nem pápistákkal, az fejemet mingyárt elüssék. *Delib.* Vigyék az börtönházba és 6 felségeket találjonk meg felőle, megjelentvén excusatióját. — Febr. 18. *Forintverő István* supplikál, hogy kezeségen bocsássák ki. — Apr. 2. *Forintverő István* tilalmat tesz Sámuel deákné szöllejére. — Decz. 9. Supplikál birságának 2 frtra való leszállítása iránt. *Del.* Solvat 5 fl. — Decz. 16. kérelmezi 5 frtnyi büntetésének elengedését. *Del.* Adjon 3 frtot. 1622. Jún. 3. *Forintverő Eötvös István* házában testámentumhallgatás céljából a bíró meghagyása folytán megjelennek: Zegedy Eötvös Ferencz, Debreczeny Eötvös Imreh és Beekerekj Eötvös Ferencz. Testámentomának érdemleges része ez: Először is, mivel hogy ilyen jó akaratját mutatta én hozzám az néhai Péczy Jánosné, Erzsébet asszony, az sz. házasságra eljegyez-teteött mátkám, ajándékomat is elvötte, úgymint gyűrűmet, azért az ő jó akaratjáért hagyom nékie az vár-hegyen való alsó szőlőmet, az vasas szőlőt, mint sajátomat. Másodsor: Egy veres kamuka subácskát, arany prémme hányott. Harmadsor: Egy opályos arany gyűrűt. Negyedsor: Két fejelt, két derekalt és az nyomtatott kamuka abroszt és az gyöngyös fedelet és az udvaron való kis szobát pitvarostól, pinczéstül és ha az feléért az pinzt megadják, azt is neki hagyom, az mint ezelőtt való oszláslevélből kitetszik. Ittem: Nagy-Bányán levő öcsémnek, Ferencznek, hagyok egy veres atlacz szoknyát. Ittem: Egy gyöngyös virágos párta-övet, kibem vagyon két gyra. Ittem: Nagh-Szombatban lakozó Forintverő Péternek hagyok öt ezüst kalánt, aranyas az nyele, gombjával egyetemben. Ittem: Egy koczkás duhna (sic!) haját. Az hugomnak, Erzsébet asszonynak, ki mostan Zegedj Istvánné, Nagy-Bányán lakozónak, hagyok két kamuka abroszt. Ittem: Egy párnahajat, az négy szegleti ezüsttel varrott. Az én atyámfiainak, az kinek mit hagyhattam jó akaratomból, ezekkel elégedjenek meg és az teöbbi kézre menjen város törvénye szerint. Sámuel Deiákné, Dorkó asszonynak, hagyok egy kézben való aranyas keszkenőt. Ittem: Két aranyas elő ruhát. Gombkeöteő Bódisár feleségének egy kassai abroszt s egy lepedőt. Boer Ferencz leányának hagyok két krakkai abroszt, egy lepedőt s egy aranyas ingvállat. Nagy-Bányán Jánosnének hagyom az fekete ruhámat, mellettem való forgolódásáért fizessenek neki. Ittem: Nagy-Bányán Jánosnének mellettem való forgolódásáért hagyok egy krakkai abroszt, egy lepedőt és egy ingvállat. Ittem: Az mely másfél száz forintot reám vetött volt az böczületes tanács, az reám maradott örökség felől, adtam meg abban az magam részét száz magyar forintot az ötven forintjából, az ki hátra maradott, engedett el az böczületes tanács fl. 25. Tartozom még az nömös tanácsnak: fl. 25. — Ittem: Az böczületös városnak vagyunk adósok az sógorral, Sámuel Deiákkal, az ház adajában száznegyven forinttal, az melyre az pinczében állattanak ki annyi eső részt, az mint az oszláslevelbeől kitetszik. Ittem: Az sógornak, Georgh Deiáknak, vagyunk adós fl. 25, az melyet megfizessenek; az oszlásból kitetszik, mennyivel tartozom én. Ittem: Az sógorral, Sámuel Deiákkal, ketten vagyunk adósok Lakatgyárthó Miklósnak száznegyven forinttal, melynek az fele reám nézendő, úgymint fl. 70. Eperjesen lakozó Gwba Imrénnek feleségével egyetemben adtam kölcsön ötven magyar forintot, melyre vagyon négy darab vászon zálagban. Ittem: Az testámentomos uraimnak mellettem való forgolódásokért, hogyha az úr Isten lelkömet testemből kiszólítja, hogy az én testömet tisztösségesen eltemettessék, hagyom az alsó kapu előtt való kis kertöcskémet. Ezökön kívül, ha kinek mi aprólék adóssággal vagyok adós, fizessenek meg. Az többi úgymint ingó és álló örökség, azt az atyámfia között közönségesképen oszlassák. Az ispitálybeli szegényeknek hagyok fl. 3. — Decz. 2. Forintverő atyámfiai, Nagy Bányaiak supplikálnak, hogy az mi jó Forintverő Istvánról maradt volna, adatna az N. T. kezekhez. *Del.* Ha az testámentomnak contentuma szerint akar-nak precedálni, meglehet, hanem törvény szerint láttassák meg. — Decz. 6. A(cusator) dicit: Mi úgymint igaz vérei az Istenben elnyugodott Forintverő Istvánnak, a testámentumot, melyet tött, nem hagyhatjuk helyen, minthogy értjük, hogy nem volt volna eszén, sőt az testámentom (tevésnél) is nem volt (jelen) az, kinek neve vagyon ott az egyike. Azért az nemes Tanács lássa meg, ha stallhat-e az testámentom, avagy nem, mert az testámentom nem igaz, holott bíró uram híre nélkül lött az mint értjük, az testámentomtétel. stb. 1623. Febr. 23. A bíró proponálja: Ime elmutatták az nagybányaiak és az szombati ifjú legény, úgymint Forintverő atyámfiai, hogy mivel pörösök nincsen, adatná az N. T. kezekhez az Forintverő javait, hiszen az örökséget mi innét el nem visszük, úgymond — azért kelmek lássák, mit cselekedjünk. *Delib.* Elegendő kezeségen kezekhez bocsát-ják cum licentia, hogy mindent szabadon concludálhassanak egymás között és libere cselekedhessenek azokkal az jókkal, de ily conditióval, hogy az házat és álló örökséget el ne adják.

197. *Nagy Bálint (Valentin). 1607—1612.* 1607-ben Zitta ötvös György tanulója. Mint legény még 1612-ben is ezen mesternél van munkában, mert az október 5-én, a Garay ötvös Gergely nejének hűtlenségi pörében megtartott tanúvallomások alkalmával, mint ilyen jegyeztetik fel. Neve 1612-ön túl elő nem fordulván, valószínű, hogy elbujdosott Kassáról.

198. *Ujfalusi ötvös Mátyás Balázs. 1608—1632.* A tizennégy magyarországi Ujfalú közül, mely németül mind Neudorfnek neveztetik, ötvös Balázs Kassa-Ujfalut mondotta szülő falujának, mert, bár erre a kútforrások közvetlen adattal nem szolgálnak, a polgárjogának megszerzésével esküt tevő tanúk tót nevei — Marczin és Lukaczko — a Kassától alig egy órányira fekvő tót községre utalnak. Az ötvösséget Zitta György kassai mesternél kitanulván s bujdosó éveit idegenben kitöltvén, 1608. jan. 31-én nyer Kassán polgárjogot, febr. 25-én, a szokásos 4 frtnyi taxa lefizetése mellett, váltja fel a czéhet, mely alkalommal mesterremek büntetés

fejében 3 gira ezüstöt fizet s mint ötvösmester megszakitás nélkül működik itt 1632-ben bekövetkezett haláláig, az első czéhmesterséget két ízben, 1625. és 1629-ben, a második czéhmesterséget ugyancsak két éven át, 1623. és 1624-ben, viselvén. Inasa, Burda András, 1631-ben feltámadván ellene, késsel rohant reá s többek halatára kijelenté, hogy sem nyárs-, sem akasztófától, sem egyébtől nem fél, de embert ő, a megöleendő ember alatt mesterét értvén, a miért ötvös Balázs őt magától elkergette s jelentést tett a czéh előtt. A czéh előjárói az inast elsőbben veréssel büntették, azután megvasalva a börtönházba vették, míg végre a városból is kitiltották, hogy ahhoz 12 mértföldig meg se maradjon. Miután a czéh eme ítéletével hatáskörét túllépte s magát a tanács és város privilégiális jogaiba ártotta, a tanács az ötvösczéhét előbb a fiscus elébe akarta állítani, de ennek könyörgésére később ettől elállván, 200 frtnyi pénzbírság megfizetésére utasítja. A czéhregesztrom szerint: 1609. júl. 13-án szegődteti 5 évre inasul *Sárosi Szabó Mihály* fiát: *Jancsit*. Kezések érette: Forintverő István és Boér Ferencz. 1615. júl. 30. Wyfasusi Balasznak esett meg probaia, de mint hogy első eseti, engedtek meg eő kegelmek. 1625. decz. 8. Szegődteti 4 esztendőre *Mihály pap* fiát: *Andorkot*. Kezesei: Boier Ferencz és Banaj István. 1628. jún. 26. Szegődteti 4 esztendőre *Borda Miklós* fiát: *Istókot*. Kezesei: Halasi György és Nireó Pál ötvösök. Ezen inas 1633. május 22-én Nagybányai Istvánnal szabadul fel. 1608. Actum 31. January. *Mattias Balas von Neudorff, ein Goldtschmidt*, hat bürgerrecht, neben (kihúzza: aufweisung seines ehrlichen geburtsbrieffs) furstellung ettlichn zeug alsz: Marczin Peter, Pal Janos ond Lukaczko Mattias von Neidorff, die da bei ihren Eidt ausgesagn, das er von Mattias Janos seinem Vatter ond Pap Anna seine Mutter ehlich geborhren — erlangt. Dedit fl. 3. 1612. Márcz. 20. *Oetves Balás* tanú vallja, hogy inasa volt Zitta Györgynek stb. 1614. Szept. 25. *Ötvös Balás* a házán lévő adót kéri felére leengedni. *Del.* Elengednek belőle, ha látják, hogy építeni kezdi a házat. 1616. Aug. 26. Tanú egy perben. 1617. Jún. 8. Ötvös Balázs supplikál, hogy az mely csatornát vett és fel is . . . . . az bárczaiakkal, fizettetének meg. *Del.* Ujabban meg kell látni s el kell igazítani. 1619. Okt. 3. Egy kisebb perben szerepel. 1626. Okt. 1. *Ujfalusi Eötvös Balás* supplikál, hogy az mely házban lakik, annak az adóját addig, a míg az pusztán állott, engedné el a tanács. *Del.* Meglátják a hátralékot s hogy meddig állott pusztán. — Okt. 8. Ugyanezért supplikál, de mivel 84 frt volt a restánczia, adjon 60 frtot a többit elengedik. 1630. Jún. 8. *Blasius Aurifaber* mint czéhmester szerepel Joannes Némethi szabadító-levelén. 1631. Febr. 27. Burda András supplikál, hogy az ötvösczéhnek egyező deliberatiójából tett szentenciát ne engednék rajta effectuálódni, mivel *ötvös Balásnál* inasul szolgálván, elsőben veréssel, azután börtönházban vettétvén, vasazással büntette, most immár az czéh deliberatiójából az városból is kitiltják, hogy 12 mértföldig meg ne maradjon. A czéh advocatusai, Mathias Eötvös Agriensis et Georg Halasi, mondják: Hogy ők nem deliberáltak azt s nem is mondtak olyan sententiát, hogy a supplicáló inas itt a városon ne lakhassék, hanem, hogy czéhbeli mester-nél ne legyen szabad lakni(a) s szolgálni(a). Mivelhogy ötvös Balás nem akarja immár magához venni, latornak mondván, mint ki neki, azaz urának, késsel igyekezett volna halálára, ellene feltámadván. Dominus supplicantis Blasius Eötvös dicit: Nem akartam, most sem akarom magamhoz venni s visszafogadni, mert az egész utczabeliekkel megbizonyíthatnám, hogy az inas azt mondotta, hogy sem nyárs-, sem akasztófától, sem egyébtől nem fél, de bizony még ma embert ölök, úgymond, melyet én rólam magyarázott. A supplicáló inast behivatván, kérdék tőle, meg merne-e esküdni, hogy a czéh deliberálta, hogy a városról elmenjen és sem itt, sem a város körül 12 mértföldig laknia nem szabad? Inas: hogy meg mernék, úgymond, mert nekem olyan szentenciát mondott ki czéhmester uram. És mikor kértem volna ő kelmeiket, hogy ne mutatnának (sic!) ki az városról, hanem engednének itt lakást s adnának más mestert, arra azt mondták, hogy elmenjek, mert ők nem adnak. Erre a czéhmesterek felelnek: Azt mondtuk, hogy mi nem adunk más mestert; ha nehéznek tetszik neki, lásson törvénykezést az urával s keresse meg bíró uramat is felőle. De mi az városról ki nem igazítottuk. Ez ügyben a tanács hit alatt tanúkul kihallgatja Hunyadi Eötvös Jánost, ki megczáfolja a czéhmestereket és füzessi Ötvös Pétert, ki szintén a czéhmesterek ellen vall s igazolja az inas állítását. Erre a tanács meghozza deliberatióját: Mivel az egész czéh a deliberatiójukkal in auctoritatem magistratus et privilegium pereáltak, deffinitive excommunicatiot (quod non ipsorum, auctoritatis erat) töttek, el nem szenvedik, hanem az fiscus eleiben adják és menjen törvényből ki dolgok. *Eötvös Balásnak* pedig ebben vétke nincs, mivel ő csak úgy mint ellene feltámadottat nem akarta magához fogadni az inast. Interim az czéhet nem erőltethetik arra, hogy más mestert is adjanak az inasnak, kinél szolgáljon, de ha valami állapottal akarja, itt lakhatik. Márcz. 6-án az ötvösczéh supplikál, hogy az ötvös Balás inasának az városról való kimutatásáért ne poenálja az N. T. vele, inkább vétkeket kegyesen engedjék meg. *Delib.* Noha magok kötelessége ellen is vétvén, a magistratus böcsületében is kaptanak, mindezáltal ne érdemek szerint büntetessenek, adjanak 200 frtot. 1632. Jan. 7. Karacson Balásné tiltamat tesz Eötvös Balásnak minden javára. Ez évben a IV. fertályban háza után adóban restál 40 frttal s ötvös *Balásné* fizet 3 frtot.

199. *Czikos ötvös István. 1608.* Polgárjogot 1608-ban nyer ugyan, de mert a czéhregesztromban nevével nem találkozunk, valószínű, hogy a czéhet fel nem váltotta. 1608. Actum 27. Juni. *Eötvös Istvan alias Czikos* von der Neustadt hat das burgerrecht auff sein eingereichtes geburtsbrieff erlangten. Dedit fl. 3.

200. *Nagybányai ötvös István. 1608—1646.* Nagybányai illetőségű. Anyja, Zsófia asszony, 1646-ban még életben van Nagy-Bányán s édes testvére ötvös Kelemennek. Nyilvánvaló tehát, hogy nagybányai

ötvös István ötvös Kelemennek unokaöccse. A czéhet 1608. júl. 14-én váltja fel 4 frt beálló pénz lefizetése mellett, mely alkalomból egyszersmind remekbüntetés fejében három gira ezüst lefizetésére köteleztetik. 1609. jún. 22-én szegődött 5 évre inasul *Maklary Kalmár Mihály* fiát: *Demetert*. Kezes érte az édes apja. Felszabadítja: 1614. júl. 28-án. 1613. febr. 25. Szegődött 4 évre *Nánási Czako Balás* fiát: *Petit*. Kezesei: Ötvös Kelemen és Kőrössi János. 1627. jún. 21. Szegődött 4 évre *Szoliomj Kalauz János* fiát: *Jancsit*. Kezések érette: ötvös Lőrincz és Füzessi Péter ily okon, hogy ha elszökik, megkárosítja, 6k mentek legyenek. 1630. jan. 7. Mondotta szabadon *Nagy Mihályi István* fiát: *Istvánt* illien okon, hogy szegődte volt be kolozsvári Nagh Lőrincz négy esztendőre, de mivelhogy néminemű engedetlensége miatt az inast Lőrincz uram meguntta volt, annak okáért az böcsületes czéh adta volt Bányai István uramhoz Lőrincz uram engedelmeiből. 1633. máj. 2. Mondotta szabadon *Burda Miklós* fiát: *Istókot*, ki Ujfalussi Baláshoz szegődött be 4 évre, de onnét «néminemű magaviseleti» miatt elkergetik. 1639. júl. 26-án mondja szabadon *Mihók* nevű inasát, mivelhogy jámborúl kitöltötte 5 apródévét. 1642. Nov. 24. Szegődött 4 évre *Makai Szabó András* fiát: *Jancsit*. Kezések érte: Kolozsvári Lőrincz és ötvös Pál. Minden szegődéskor a «czéhigassága» 64 s^z. 1620-ban háza említettik a klastrom mellett, melynek tágitása s a szomszédos kis boltocska megvásárlása ügyében lépéseket tesz a városi tanácsnál. Mint második czéhmester 1625—1626., 1628., 1632. és 1633-ban, mint első czéhmester pedig 1637-ben működött. Neje Kádas (Kis) Katalin asszony volt, ki férje előtt halt el, mert ötvös István 1646-ban tett végrendeletében egy mátkájára hagyományoz. Természetes, hogy egy ilyennek létezése, a törvényes hitvestárs elhalálzását kívánja feltételül. Ötvös István betegségében Rozgonyba ment ki sógorához, Somossi Mihály prédikátorhoz s itt foglaltatta írásba végrendeletét, mely alább közöltetik. 1620. Aug. 20. *Nagybányai Eötvös István* supplikál, hogy a klastrom mellett a házának talpfáját egy lábnyomnyira tenné kiljebb. Item, hogy egy kis szurdokocska legyen ott, a melyre a kemenczeházat akarja építeni. *Del.* Lássák meg az építő urak és ha lehetséges, engedjék oda, de a boltot ne birja, hanem ha birni akarja, tehát találja meg a nemes tanácsot felőle. — Szept. 3. Supplikál egy kis boltocskáért, hogy örök áron adják neki, mely a házához nyílik. *Del.* Az építő urak meglátják és megbecsülik s odaadják örökáron, adja meg árát. — Decz. 10. *Nagybányai Eötvös István* a boltocskáért, melyet a klastromnál az építő urak megbecsültek, ígér 30 frtot, de úgy, hogy örökül adják neki. *Det.* 32 frtot adjon érette. 1632. Márcz. 21. *Eötvös Baniay István* tilalmat tesz Németi Mátyás javaira. — Szept. 3. Wyfalussi Sottes Zabo Georgh és felesége Boczo Susanna eladják a kassai határban: Seyben levő szőlőjüket 100 magyar forintot Kassán lakozó *Banay Eötvös Istvánnak* és feleségének, Kádas Katha asszonynak, mely összeget vevő felek eladónak készpénzben le is fizették. 1633. Jún. 8. *Nagybányai István* mint második czéh, mester szerepel Cyrus Jakab szabadítólevelén. 1635. Márcz. 29. *Nagybányai Eötvös István* supplikál a Kádas Pálné fapatikájáért, kiben *nemcsak* kevés kalmár marhácskáját árulhassa, *hanem ötvösmivcít is. Delib.* Nem lehet mert mesterember, az penig kalmárpatika. — Okt. 12. *Nagybányai ötvös István* Scholtz Sámuel által egy szőlő miatt a tanács előtt pereltetik. A per végén az ötvös elítéltetik 10 frt birságra, mert «elnegligálta dolgát». 1637. Szept. 14. Supplikál háza adójának 3 esztendeig megengedéseért és dézsmájának megengedéseért. *Del.* A dézsmát adja meg, házának egy esztendei adója elengedtetik. — Az adókönyvi kimutatások szerint ezen évben az I. negyedben fekvő ház utáni restancziák: Ab anno 1634. 50 s^z., Anno 1636. 50 s^z., összesen 1 frt A II. negyedben lévő fél-háza után ab anno 1636. 1 frt., az 1637. évre pedig szintén 1 frt. 1643. A II. negyedben lévő fél-háza az adóhátralék 2 frt. 1646. Ápr. 4. *Nagybányai ötvös István* végrendelete: Kassa szabad nemes városának egyik alázatos, igaz concivise . . . . . Rozgonyban kimenvén, halálos betegségben esvén kérvén arra sógor uramot: Somossi Mihály uramot és rozgonyi prédikátort, hogy az rozgonyi főbirót, bíró avagy polgártársaival együtt híjja elém s elöttük a következő testámentumot tevő: Elsőben az én kicsin keresményemből hagyok az nemes kassai tanácsnak egy gira ezüstöt. Másodszor, mivel hogy énnékem közel való atyámfia nincsen az én anyámról, Nagy-Bányán lakozó Sophia asszonyról, mint a rozgonyi prédikátornak a felesége Borbála asszony; mert az Borbála asszony volt Eötvös Kelemennek leánya, Eötvös Kelemen pedig az én anyámmal, Nagy-Bányán lakozó Sópia asszonynyal mind egytest és vér volt, azért az Borbála leányának, Somossi Erzsébetnek, mostansággal Varannay Borbély György feleségének, az én keresményemből hagyom testámentomban: az én kőházamat, boltjával együtt, pinczéjével, konyhájával, bemenetelével és kimenetelével együtt, minden ingó-bingó házi eszközömmel, úgymint: arany, ezüst, ólom és egyéb marhájával együtt. A fejr ruhának a felét; a harmadik részét Somossi Mihály uram leányának, Katának; a negyedik részét a mátkámnak; és ugyan ezen leányzónak Katónak: két derekalt s négy fejalj-párnát; az szőlőmnek felét ugyanezen Somossi Erzsébetnek hagyom. A mátkámnak pedig hagyom a házamnál való kertét; mindaddig birja, míg a húgom: Somossi Erzsébet, úgymint Borbély Györgyné, ki nem fizette. A szőlőmnek is a felét neki hagyom. Vagyon egy hordó borom is, az 6 kegyelme vegye kezéhez, adja be pénzért és az ispotályban az szegények számára adjon fl. 25, id est huszonöt forintot. Végül kéri a kassai tanácsot, hogy e Rozgonyban tett testámentomát hagyják helyben. Datum Rozgonini, Anno 1646. die 4. aprilis. 1648. A II. fertályban fekvő háza utáni adórestanczia 7 frt., melyre fizette-tik 1 frt. — Márcz. 24. A tanács előtt tanúkkal igazoltatik, hogy *Nagybányai ötvös Istvánné* született Kis Kata, atyja pedig Kis Pál volt. Kis Pálnak négy leánygyermeké volt, az egyiket elvette *Nagybányai István*, a másikat Szabó István, a harmadikat Nagy Pál, végre az utolsót Egri János. — Jún. 25. Eperjesi Mihály sup-

plikál, hogy Bányai Eötvös István az minemű műszert legált volna neki testámentomában, vétetnék executióba. *Delib.* Megleszen. 1654. Bányai Eotwes István II. fertályban megmaradt háza után az adóhátralék 3 frt.

201. Kolozsvári Egri ötvös Mátyás. 1609—1637. Kettős előneve után ítélve, elődjei Egerből szakadtak Kolozsvárra, a hol ötvösünk született s honnét bujdosásában Kassára, Becskereki ötvös Ferencz műhelyébe, került. Itt készítette el a mesterremeket s 1609-ben elnyervén a kassai polgárjogot, csakhamar egyike lett az ötvösczéhben s a város municipális életében egyaránt szerepet játszó ötvösöknek. A czéhet, a regesztromban található feljegyzés szerint, 1609. szept. 21-én váltotta fel, mely alkalommal három gyra ezüst vettetett reá remek-büntetésképen, a mire ő egy két gyrát nyomó virágos pártá-övet ad zálogba. A czéhben mint első czéhmester 1625., 1630—31., 1634. és 1635-ben működött; városi senior 1618—23., és 1632—37-ig volt, a szenatori tisztséget pedig 1624-ben viselte. Ezenkívül volt építő-tiszt és fertályos-úr (1624.), decimator, adótiszt és fidejussor. Meghalt 1637-ben s ekkor a seniorok névjegyzékében neve kereszttel jelöltetett meg. A czéhregesztromban működésére vonatkozólag a következő feljegyzések foglaltatnak: 1610. jún. 14-én szegődteti *Sóvári Bakacz András* fiát: *Geczyt* (Gergely) négy esztendőre. Kezesei: Debreczeni ötvös Imre és Forintverő István. Felszabadítja: 1614. júl. 7-én. (Ezen inas Bonczidai Istvánnál kezdte az ötvösséget tanulni 1606-ban.) 1617. febr. 27. szegődteti négy évre *Semlinben* lakozó *Mészáros Péter* fiát: *Andrást*. Kezesei: Forintverő István és Bányai István. 1619. jún. 29-én szegődteti négy évre *Debreczeni Füzessi ötvös János* fiát: *Istókot*. Kezesei: Kőrösi ötvös János és Hunyadi ötvös István. 1620. máj. 4. «Esett meg próbája, a melyet mivelhogy első eseti, megengedtek neki az uraim.» 1625. jún. 1. Szegődteti négy évre *Nagy Gergely* fiát: *Bálintot*. Kezesei: Hunyadi István és Nyírő Pál. 1626. jún. 8. Szegődteti öt évre *Békési ötvös János* fiát: *Csetneken* lakozó *Palkót*. Kezesei: Hunyadi István és Halasi György. Felszabadítja: 1631. szept. 22-én. 1626. aug. 17. Szegődteti öt évre *Somosi Kovács Péter* fiát: *Gyurkót*. Kezesei: Halasi György és Kolozsvári Lőrincz. 1631. jún. 30. Szegődteti *Szűry Ágoston Péter* fiát: *Marczit*. Kezesei: Halasi ötvös György és Szabó ötvös Mihály. A 64 *Ű* czéhigazságát, fogadása szerint, Hunyadi ötvös István tartozik Sz.-Jakab napjára megadni. 1632. jún. 14. Szegődteti négy évre *Makai mézsáros János* fiát: *Palkót*. Kezesei: Bányai ötvös István és Nyírő ötvös Pál. 1635. jún. 4-én szegődteti hat (!) évre *Ifjú János* fiát: *Istókot*. Kezesei: Kolozsvári ötvös Lőrincz és Halasi ötvös György. Halála után felesége és atyafiai örökölnek, de a ház utáni adója, mely elhalálózása évében restantia fejében csak 4 frtot tett ki, évről-évre rohamosan nő, a mi a kenyérkereső férj halála után bekövetkezett sanyarú állapotok illusztrálására jellemző adat. E hátralék maximumát 1648-ban éri el s ekkor összesen kitesz 26 frt 99 denárt. 1609. Szept. 10. *Matthias Egri Aurifaber Chaudiopalitany* Transylvany visis literis natalitys jure Civili donatus. Dedit fl. 4. 1611. Szept. 16. *Egri ötvös Matthias* tanú az ötvös Kelemen ellen újból felvetett alchemista-arany féle perben s a következőket mondja: «Én akkor a mesterremeket csináltam Becskereki Ferencz házában» s hallottam, hogy Kassai István ötvös e szavakat mondotta: «Hamis arannyal kereskedő embereket tartotok kezteket», de senkit meg nem nevezett. — Ápr. 21. A tanácsnak jelenti, hogy vagyon egy régi elhagyott pusztá darab szőlője, melynek az töve mind kivesszett, az szomszédságban sokan szántják az övéket, holott alkalmatlan az szőlőre, könyörög, hogy ő neki is szántóföldnek engedjék. Ha a szomszédnak kára nélkül leszen, átadják neki. — Júl. 7. Egri ötvös Mátyás Tholdi Mártonnal és David Reiprechttel a tanács előtt a dézmálásért könyörög. Az dézmásoknak fizetése leszen ezután pro fl. 2. hebdomanatim, míg az dézma főnnáll és az plébániai csúrból pro cub. 10. — Datur Tholdio et Davidi. 1613. Decz. 12. *Ötvös Mátyás* supplikál, hogy a házra való adót választanak el a Szabó Borlabásétól és ne kellessék neki másért fizetni. *Del.* Igazítsák el az adószedő urak. 1615. Nov. 18. *Ötvös Mattias* tilalmat tesz folgacz-utezai Borbeli Istvánnál egy pártá-övet, kit neki adott volt, hogy pénzt adjon reá, de mivelhogy nem adott, azt vissza kívánja. 1618. Jún. 28. *Eötvös Mathias* és Daniel Fuchs papi tizedért (umb den Pfarrherrn Zehenden) supplikálnak. *Del.* Der Zehend des getraidts, so zum Pfarhoff gehöret, soll dem Erszengiarto Georg ond Eottweos Matthiassen conferirt sein. — Nov. 27. Erszénygiarto Georgy és *Eötvös Matthias* decimatorok bepanaszolják Melda Istvánt, a ki azt mondta: Nem hiszem, hogy az egész Magyarországnban hamisabb és istentelenebb dézma az kassai dézmánál legyen. 1623. Márcz. 20. *Egry Eötvös Mattias* supplikál, hogy az téglacsinaló nem akar az fizetésén megmaradni, azért lássák ő kgmék; az téglásmester az legények számára 150 pénzt kér. *Del.* Megadják, csakhogy az téglá árát is feljebb rendeljék. — Ápr. 6. supplikál, hogy az Orlay háza miatt nagy kárt vall, mivelhogy mind hó és esővíz az ő háza fafát áztatja, azért engedné az N. T., hogy lyukakat vágatna rajta. *Del.* Nesuit quid petit. 1624. Jan. 13. Tilalmat tesz Csieszár Pálné javaira 9 frt miatt. 1625. Márcz. 6. *Eötvös Mátyás* supplikál: Minthogy nem lehetett betegsége miatt télen, mikor a többi czéhmesterek az juramentumot deponálták, azért most akarná deponálni. *Delib.* Deponálja. 1626. Márcz. 26. *Mattias Egry alias Eötvös* supplikál, hogy a mely szöllőt vett Dédesi Jánosnétól, irattatnék be a protocolumba. *Del.* Beirattassék. 1629. Aug. 27. *Eötvös Mátyás* egy perben tanú s itt mint volt *bortiszt* említi magát. 1632. Jún. 17. Supplikál az város dézmásságáért. *Del.* Odaadják. Ez évben a város I. fertályában adóban 8 frttal restál. 1633. Júl. 6-án egy peres aktán így írja alá magát:

Egri Eötvös
Mátyás

s így pecsétel :¹⁾ 1634. Decz. 14. Tanú Kovács András polgárjogánál. 1636. nov. 14-én Vass Mihály bíró parancsolatjából Papi Szabó János és Kösörűs Szabó János megjelennek *Egri ötvös Mátyás* házánál, hogy testámentumát meghallgassák s fölvegyék. Ennek főbb részei :

Az téglatisztnak maradtam adósa, az mint az nemes város registromából kitetszik.

Az alsó hostáti adótisztben maradtam adós	fl. 18. 1/2 —
Néhai Barát Jánosné asszonyomnak vagyok adós	fl. 250. 1/2 —
Dédesi István sógor úrnak vagyok adós	fl. 180. 1/2 —
De számvetetlenek vagyunk, mivel én is munkálódtam ő kegyelmének.	
Rott Gáspár uramnak vagyok adós	fl. 80. 1/2 —
Jakus András atyjától maradt pénze vagyom nálam	fl. 73. 1/2 —
Keresztúri Andrásnak vagyok adós No. 4 ^{1/2} tallérral	fl. 8. 1/2 10
Az ötvösezőh ládjába vagyok adós No. 8 tallérral	fl. 8. 1/2 40
Lipóczi Szabó Lőrincznek vagyok adós	fl. 150. 1/2 —
Tánczos Pálnak vagyok adós fl. 20, de mivel hogy fizettem bíró uramnak érette No. 5 tallért, vagyom még hátra	fl. 11. 1/2 —
Hunyadi ötvös János adós az czéh ládjában, mivel Boncziday Imrének betegségében adtunk kölcsön	fl. 4. 1/2 —

Továbbá kérem az én becsületes bíró uramat és az becsületes nemes tanácsot, hogy ha jövendőben az hitihagyott Szakmári ötvös Gáspár ide találna jönni Kassára, az én javaimból ne legyen része, mint olyan hitihagyottnak, az kit ő kegyelmek jól tudnak, mennyi sokat fizettem és búsultam miatta. Annakutána az feleségemnek, Erzsébet asszonynak, az alsó kapu felől való házam részén hagyok 80 forintban egy darab pusztá földet, egy szoba deréknak valót pitvarostól, az ganéj-színen innét, de úgy, hogy ha az én gyermekimnek kedvek lenne hozzá, tartozik az árát tőlök felvenni. Ezeknek utánna az mit ide az én házamhoz hozott mindeneket megadassék ő nekie, épen valamelyeket ő sajátjának mond. Annak felette az mi az külső örökségemet illeti, azokról mindenikről szép levelek vannak, mint szerzettem és mint építettem eleitől fogva, megtetszik az levelekből, az melyek egy csomóban össze vannak kötve, egy fehér skatulyában megtalálják.²⁾ 1637. Egri ötvös Mátyás régi restantiája az I. fertályban fekvő háza után 4 frt. Fizet erre 4 frtot. 1643. Egri ötvös Mátyás háza az I. fertályban restál eddig adóban 13 frt 16 1/2-ral. Item e házban ötvös Gáspár ab anno 1641—42 : frt 2 1/2 67, összesen 15 frt 83 1/2. 1648. Városi adókönyv : Egri ötvös Mátyás régi restantiája fl. 19 1/2 50. Ilyenformán usque ad annum 1640 : fl. 14 1/2 50. Erre fizetett egri Ferencz fl. 1 1/2 34, a többi restantia pedig maradt az atyafiakra alkuvás szerint, mivel ők vették hasznát a háznak. Restálnak ezért : fl. 13 1/2 16. Item Eötvös Gáspárné rest anno 41 : fl. 1 1/2 33. Anno 42—44 : fl. 3 1/2 99; item Caroli Mihály : fl. 1 1/2 33, teszen fl. 19 1/2 83. Item Anno 45. Caroly Mihály rest : fl. 1 1/2 33, teszen fl. 21 1/2 16. Item Eötvös Gáspárné rest fl. 1 1/2 33. Anno 46. az ötvösné rest fl. 1 1/2 33, teszen egy summában a mi ez előtt való regestromból kitetszik fl. 24 1/2 32. Item anno 47. restálnak az ezen házból 26 fl. 99 1/2. 1652-ben 12 frt 50 1/2, 1654-ben pedig 18 frt 27 1/2 az adóhátralék e ház után.

202. *Kőrösi ötvös Nemes János. 1609—1621.* 1609. Szept. 3-án nyer polgárjogot két kassai polgár jóátállása s azon föltétel mellett, hogy származáslevelét egy év és egy nap leforgása alatt bemutatja. Miután ötvös János a kérdéses bizonyítványt már 1610. ápr. 1-én betérjesztette, a tanács a két kezeset felmenti, a származáslevelét pedig elfogadja. A czéhbe 1609. szept. 8-án vétetik be a szokásos taxa lefizetése mellett, mely alkalommal remekbüntetés fejében két gyra ezüstöt vetnek ki reá. Kőrösi ötvös János azonban már jóval 1609 előtt is Kassán tartózkodott. Kitűnik ez az 1612. évben Garay ötvös Gergely ügyében tett tanúvallomásából, mely azt is bizonyítja, hogy ötvösünk ennél a mesternél mint művelő legény állott munkában. Felesége, Dorkó asszony, Pesti Pálné leánya volt. Miatta 1617-ben egy jelentéktelen pere van a tanács előtt, 1619-ben pedig kéri a tanácsot, hogy bizonyos adósságát ezüstedényekkel fizethesse meg a tanácsnak, ki azt elfogadja. A czéhregesztromban szegődtetéseire s inasszabadításaira vonatkozólag a következő adatokat találjuk : 1612. nov. 26-án szegődteti az ő mostoha fiát : *Andrást*, 4 esztendőre. Kezesei : ötvös Mátyás és ötvös Ambrus. Szabadon mondja : 1617. ápr. 17-én 1613. máj. 16. «Esett meg próbája, melyet, mivel hogy első eseti, engedték meg az uraim neki.» 1613. decz. 10. Szabadon mondja *Szabó Barlabás* fiát : *Mihókot* «ilyen okon, hogy szegődtette volt be ötvös Ambrus uram úgy mint 5 esztendőre, de mivel hogy néminemű engedtelenségiért az inast Ambrus uram meguntta volt, annak okáért az becsületes czéh adta volt Kőrössi János uramhoz, Ambrus uram engedelmeiből.» 1613. decz. 28. Szegődteti négy esztendőre inasul *Pápay Bakony Imreh* fiát : *Pétert*. Kezesei : Forintverő István és Becskerekai Ferencz. A nemzetségeleért lett kezes ő maga az ura : Kőrössi János, hogy addig szabadon nem mondják, míg meg nem leszen. 1621. jan. 13. Szegődteti inasul 4 esztendőre *Zegedj Ferencz* fiát : *Istókot*.

¹⁾ Kassavárosi nyilv. levélt. No. 6471.

²⁾ Kassai titkos levéltár, Y. Eötvös, No. 20.

Kezesei: Ujfalusi ötvös Balás és Hunyadi ötvös István, «ilyen okon, hogy nemzetséglevelét meghozassák vele, mert addig szabadon nem mondják. 1609. Szept. 3. *Joannes Nemes Körös Jaurifaber* ad fideiussionem Stephani Gitlich et Ivan Zorkoczj ius ciuile consecutus est ita ut infra spatium unis anni et diej sub pœna 32 Marcarum Argenti literas genethliacus exhibeat senatui. Dedit fl. 5. Későbbi kézzel a margóra írva: Anno 1610. Attulit literas natalicias super honesta sua origine quas ab Amplus Senatu sunt approbatus et fidejussores liberi pronunciat. 1. Aprilis. 1612. Okt. 8-án *Körösi ötvös János* mint tanú szerepel Garay ötvös Gergely perében. 1617. Júl. 3. Zabo János János inasa *Körösi ötvös Jánosnét* «nagykonytú»-nak nevezvén, ötvös János őt ezért megfenyíti. A fiú gazdája a dolgot a bíró elé viszi, melyben több tanúnak kihallgatása eszközöltetik. 1619. Márcz. 14. *Keöreösj Eötvös Jánosnak* Marci András nevében a városnak némi adósságot kellett volna fizetnie, kéri a tanácsot, hogy ezt ezüstedényekkel fizethesse ki. *Del.* Hozza fel az ötvös, elfogadják.

203. *Ötvös Sebestyén. 1609–1611.* Kőrössi ötvös Jánosnak 1612. okt. 18-án tett tanúvallomása alapján kiderült, hogy ötvös Sebestyén az 1612-ik évet megelőzőleg, valószínűleg tehát, hogy 1609–11-ben, Garay ötvös Gergelynek legénye s bécsi származású volt.

204. *Benedékök ötvös Gergely. 1611–1616.* A czéhet 1611. jan. 13-án váltja fel, mely alkalommal mesterremek-büntetés fejében 16 frt vettetik ki reája, «de ezeket ez fölül való büntetéseket fizette meg ő kegyelme az ő maga cynalt mester-remek gyűrűjével, melylyel az egész czéh contentus.» 1612. febr. 7. «Esett meg próbája, mivelhogy első eseti, engedtek meg az uraim neki.» 1612. febr. 7. Szegődteti négy évre «az lengyel inast: *Flóriánt.*» Kezesei: önönmaga és *Körösi János.* «Az nemzetség levelek is meg vagyon, kiből kitetszik, hova való és atyjának is neve lengyelül vagyon.» 1616. jún. 6. Mondotta szabadon inasát: *Flóriánt.*

205. *Békéssi ötvös István. 1612–1648.* Már 1600-ban kassai mester, mert ezen dátummal neve a czéhregesztromba be van vezetve. 1612-ben nejével együtt egy perben mint tanú szerepel. Azontúl csak 1648-ban találkozunk vele, a mikor «körülbelől» már 60 éves. 1612. Márcz. 20. *Békéssi Ötvös István* és felesége tanúkként szerepelnek egy perben. 1648. Jún. 22. *Békéssi István,* körülbelől 60 éves, bizonyítja, miszerint «hallottam (Forintverő) Eötvös Istvánnak szájából özvegyiségében és egészséges korában, hogy több atyafiát nem ösmerne Eötvös Kelemen maradékainál, sőt Nagy-Bányán sem volnának neki atyafiai».

206. *Szegedy Demeter. 1612.* 1612-ben Ötvös Péterné «szolgája.» Mint ilyen tanúskodik október hó 5-én Garay ötvös Gergely perében.

207. *Szigeti István. 1612.* 1612-ben Kőrössi ötvös János «szolgája» s mint ilyen hallgattatik ki tanúként a Garay ötvös Gergelynek hűtlen neje ellen indított perében október 5-én.

208. *Szegedi Gáspár. 1612.* 1612-ben Garay ötvös Gergelynél legény s mint ilyen s közvetlen szem- s fültanú tesz tanúságot gazdájának hűtlen felesége ellen indított perében október 18-án.

209. *Forintverő ötvös Péter. 1612.* Forintverő ötvös István testvéröccse, nyilvánvaló tehát, hogy kolozsvári illetőségű. Nevéből következtetve, pénzverő volt. 1612. okt. 5-én mint tanú hallgattatik ki Garay ötvös Gergelynek felesége ellen indított perében. 1622-ben már Nagy-Szombatban lakik, miről testvérbátyja ez évi június 3-án Kassán keltezett testamentumának reá vonatkozó sorai tanúskodnak: «Ittem. Nagh-Szombatban lakozó Forintverő Péternek hagyok őt ezüst kalánt, aranyas az nyele, gombjával egyetemben. Ittem: Egy koczás duhna hajjat.» A hagyatékot Forintverő István örökösei, közöttük Péter, «az szombati iffu legény» is, csak 1623. febr. 23-án vehetik fel, a midőn a kassai bíró s a tanács elegendő kezességen kezeikhez bocsátja a javakat, de oly hozzáadással, hogy a házat s az álló javakat az örökösök el ne adhassák.

210. *Zilahi Pál. 1612.* 1612-ben Garay ötvös Gergely inasa s mint tanú hallgattatik ki október 18-án mesterének hűtlen felesége ellen folyamatban lévő perében, de Zilahi Pál, «minthogy nem régen jött», a feltett kérdő pontok második és harmadikára nem tud semmit felelni. Később Zilahi Pált ötvös Zitta Györgynél találjuk mívelő legényi minőségben.

211. *Gönczi ötvös Zeller (Zsellér) János. 1613–1614.* A czéhet 1613. decz 28-án váltja fel s miután a regesztromban arról van szó, hogy «az külseő czéhet» váltotta meg, melyért 4 frt czéhigazságot fizet, nyilvánvaló, hogy nem Kassán, de idegen helyen: Gönczön lakó és működő ötvös volt. 1614. máj. 5-én szegődteti *Szokmári Mihály kovács* fiát: *Pétert* négy esztendőre. Kezesek érte: Veres ötvös Mihály és Nyeregyártó Mátyás. A czéhigazsága ez esetben is 64 denár. «Igéerte peniglen arra magát, hogy addiglan szabadon ne mondja az becsületes czéh, míg nemzetséglevelét meg nem hozza».

212. *Hunyadi Bárdy ötvös István. 1613–1634.* Vajdahunyadi illetőségű. Polgárjogot 1613. május 21-én nyer. A czéhbe, négy frt fizetés mellett, 1613. máj. 22-én áll be, mely alkalommal mesterremek-büntetés fejében másfél gyra ezüstöt vetnek ki reá, melynek értéke 12 frt. 1614. márczius havában Garay ötvös Gergely bepanaszolja, hogy egy ezüstphara a czéhlakoma tartama alatt az ő kezén elveszett. Ez ügyben a tanács nyomozást indít, de mivel a tanúvallomások Hunyadi Istvánra kedvezők voltak, a tanács azzal a feltétellel menti fel őt, hogy hitet tartozik tenni róla, hogy a pohár hovátűnt felől nincsen tudomása. 1615. márcz. 16. Szegődteti «az Erdeli *Kopoczint* lakozó *Jakab Pap* fiát», *Dánielt* négy esztendőre. Kezesei: Becskereki Ferencz és ötvös Balázs. «És addig nem hagyják szabadon az uraim, míg meg nem leszen az nemzetséglevele.» Felszabadítja 1620. jún. 29-én. 1631. márcz. 24. Szegődteti *Mádi Jó Mihály* fiát: *Marczit* négy esztendőre. Kezesei: Szokmári

ötvös Gáspár és ötvös Balázs. Az 1628., 1631. és 1632. évekből néhány érdekes adat Hunyadi István művelésére vet világot. Az első adatból kiderül, hogy Kassai Ádám részére csészét és kannácskát, Jelesi Jánosnak pedig egy merőn aranyozott kupát trébelt; mívelt Tarczay György részére, a ki tilalmat tesz nála két márka ezüstjére, végre Tábori Mátyásnéval kerül össze peres úton, mert ennek egy ezüstövét részben beolvastotta, részben elzalogosította. 1613. Máj. 21. *Huniadi István* ötvös, filius Michaelis *Bárdy*, petit jus civile medio Johannis ötvös Waradi sibi ab amplissimo senatu elargiri, et producit literas testimonialis civitatis Hunyad super honesta eius pro (?) . . . . . 1608. anno emanatas, az mesterremeket is megcsinálta és az czéhben bevétetett. Conceditur, solvit fl. 4. Unde prestitit etiam solenne juramentum. 1614. Jan. 30. *Huniadi István* ötvös tilalmat tesz Kizili János marhájára 13 frt 50 $\frac{1}{2}$ miatt. — Jún. 25. Tanúként szerepel ötvös Gergelynek ennek legénye ellen indított perében. — Júl. 10. Felesége, Zsuzsánna, tanú egy perben. 1615. Jún. 25. Tanú ötvös Gergely perében s bizonyítja, hogy Hunyadi ötvös Jánosnál többször látta, hogy ötvös Mihály ötvös Gergely feleségével beszélt. 1618. Decz. 8. Három részeg újfalusi parasztleány dolgában, kik a czéheseket gúnyolták, tanú gyanánt szerepel. 1620. Júl. 9. *Hunyadj István* supplikál, hogy a háza megett lévő darab földet, mely a kamaraház udvarán vagyon, adnák el neki. *Del.* Az építő urakkal meglátatják s a mit ér, adja meg. — Aug. 5. Egy bizonyos ötvöslegény szabadon bocsáttatása iránt negyedmagával könyörög a tanács előtt. 1628. Márcz. 31. Ad instantiam Adami Kassai alias Literator, *Hunyadi István* vallja: Én nem emlékezem róla, mert hat esztendeje immár, hogy ezt az csészét és kannácskát vertem volna, melyet mostan mutatott, de az jut eszembe, egy öreg fél kupát meren aranyast, vertem Jelesi (?) Jánosnak, nem tudom azt is, volt-e czimer rajta, vagy nem. 1631. Ápr. 12. Tarczay Georgy tilalmat tesz Hunyadi ötvös Istvánnál két gyra ezüstire. 1632. Aug. 2. Tábori Mátyásné tilalmat tesz Hunyadi István javaira egy ezüst övének az árára, melyet elolvastott s egyik részét elzalogosította. Ugyanekkor Berzeny Georgi, Czobor Imre szolgálja, teszen nála tilalmat egy tallérig és $\frac{1}{2}$ gira ezüstig. 1634. Júl. 6. Hunyadi Eötves István supplikál: Fiacskáját mesterségre akarván adni, az szabóczéh nemzetségelevet kíván, intené meg a N. T. az czéhet, hogy várna egy kevés korig. *Delib.* Mivel az aratásban vagyon, az aratás után viselje gondját.

213. *Debreczeni ötvös János. 1614—1623.* 1614-ben már Kassán tartózkodik s tanú egy perben. 1619-ben Rákóczy Pál kivánságára egy ügye tárgyalatik a tanács előtt. Ötvös István ugyanis Rákóczy Pál előtt azzal vádolta ötvös Jánost, hogy a neki művelésre átadott aranyból ötvös János visszatartott valamit, hogy az aranylánczból kimetszett egy darabot s végre, mint a tanúvallomásból sejtethető, hogy a muszkapénzekből készített pohár anyagából is valamit elsikkasztott. A tárgyalás folyamán kihallgatott tanúk, ötvös János két legénye, kedvezően vallanak mesterükre nézve. Kitétszik, hogy ötvös János Rákóczy Pálnak «szolgája», vagyis udvari ötvöse volt, a mi úgy értendő, hogy debreczeni ötvös János mint kassai mester állandóan mívelt Rákóczy Pálnak. A tanúvallomásokon kívül, melyek érdekes részleteket szolgáltatnak az ötvösök műhelyi eljárása felől, az ügy egyéb adata nem áll rendelkezésünkre s így csak sejtjük, hogy ötvösünk a keresetből büntetlenül menekült. 1623-ban ismeretlen okból pénzbírsággal sújtja a tanács, melyet leszállít 3 frtra. 1614. Ápr. 29. *Ötuoős János Debreczeni* tanú egy perben. — Nov. 27. *Debreczeni ötvös János* és Gittlik István tilalmat kérnek Kizili Orsolya ellen, a Kizili János által nekiék relegált örökség felől. *Del.* Megadják. 1619. Máj. 13. Ad instantiam Magnifici d. Pauli Rakoczy contra *Debreczeni Eöteős János*. Első tanú Georgius Thúry ötvöslegény 22 éves, hite után vallja: Tudom azt, hogy egyszer maradott arany, de nem tudom, hány aranyat nyomott, de azt mondá ötvös János, hogy ő Ngának beadta volna, azután az úr ő Nga mondotta volna neki: Legyen tied az, atyámfia. Még az több ötvösök között közlötte. Eötvös István az előtt bevádolta volt ő Ngának az arany felől, hogy arany maradott s be nem adta volna. Az úr ő Nga azt mondotta azután az udvarbirónak, úgymint Hartai Sebestyénnek, hogy ellégy ez ötvös János nélkül, mert az én nekem szolgám s beszolgáltatta én nekem az aranyat és én viszontag visszaadtam neki. Az ezüstöt mikor megolvastottuk, láttam, hogy tiszta és igazán olvastotta és a mint ő Nga adta ki, úgy művelte. Nem láttam semmit soha, hogy kimetszett volna az aranylánczból, hanem miképen kiadták, úgy igazán beszolgáltatta. Az muszkapénz miképen az várbul kihozták, ugyan tulajdon azon csinálta az muszka pohárt. Egy summába az én uram, az Eötvös János, ő Ngának igazán mívelt mindenben, ő Nga tudja mikoron számot vett tőle mindenkor. — A második tanú, Kolosvári Lőrincz, hite után vallja: Két hétig ötvös János legénye voltam. Mondottam egyszer az urnak: Uram, ehhez több arany kellene, mert jobban kellene megaranyozni. Mondá ő erre: Ha ő Nga többet adott volna, jobban megaranyoznám. Egyszer 8 $\frac{1}{2}$ nehezék *faczaras* arany maradt meg, de én azt nem tudom, ha beadta-e, vagy nem adta. Tizenöt gira volt az muszkapénz, mikor betették az tűzben; az tűzben hogy betették, az tegel elfakadott és a mint mondá, hét nehezék hija lett. Az kuhot megrontották, úgy keresték az tűzben az maradékját; nem találták akkor, de azután én találtam egy kicsinyt, nem tudom, egy nehezék volt-e, vagy fél, de megmutattam az uramnak és az táblán is ott hagytam. Az aranyláncz felől semmit sem tudok. 1623. Nov. 2. Debreczeni János könyörög a tanács előtt bírsága enyhítéseért. A nov. 23., decz. 7. s végre decz. 14-ikén megújított könyörgések után a tanács az 5 frtnyi bírságot 3 frtra leszállítja.

214. *Beregszászi ötvös Pál. 1614.* 1614 február havában már kassai lakos s e hó 22-én kelt levelében az ungvári bíró a tanácssal egyetemben megkeresi a kassai főbíró, hogy ötvös Pál Ungvárról elköltözvén, feleségeért 200 forint erejéig kezességet vállaltak némely ungvári egyének, melyről ötvös Pálné reverzálist is adott volt az illetékes ungvári személyeknek. A kezesség napja, mely január 7-ike volt, immár elmúlván s az

ungváriakat a kezesség hiteleért sollicitálják, kéri a kassai tanácsot, kényszerítené rá ötvös Pált és feleségét a kezesség elégtételére, nehogy az ungváriak miattok kárban maradjanak. Márczius 6-án tárgyalá a tanács polgárjogának megszerzése iránt beadott kérvényét, de miután a földesura által kiállított származáslevele jónak nem találtatott, annak megadását megtagadja tőle. Időközben Homonnai Drugeth György, ki jobbágyának lenni állította az ötvöst, Ungvárról márczius 28-án, majd ápr. 3-án kelt levelében szökevénynek declarálja s néhány emberét Kassára utána küldvén, kéri a tanácsot, hogy kiadatása és visszaküldetése tárgyában akadályúl ne szolgáljon. Azonban a tanács nem volt hajlandó ötvös Pált kiadni, a ki bizonynyal vonakodott is Homonnaihoz visszatérni s ennek jogtalan keresetét kimutatni igyekezett. Beregvármegye nemessége június 30 án Dédán keltezett levelében igazolja az ötvöst s kimutatja, hogy Homonnai Drugeth György jogtalanúl vallja a maga jobbágyául őt, mert ötvös Pál néhai Homonnai Bálintot Ungvárott mesterségével szolgálta ugyan, de nem mint jobbágy, hanem tisztességes fizetésért s miután urának halála után Homonnai György jobbágyává akarta tenni, ötvös Pál oltalmat s szabadságot keresendő Kassára menekült. Bizonyítja az okmány továbbá, hogy ötvös Pál atyja erdélyi volt s a Bereg megyében fekvő Orosziban lakván, Nagyoroszi Istvánnak örökös jobbágya volt. Ennek halála után fiai megosztóván atyjok jószágán, Erdélyi János — ötvös Pál atyja — a nagyobbik fiúnak, Oroszi Jánosnak jutott s így ötvös Pál is ezen Oroszi Jánosnak és nem Homonnai Drugeth Györgynek jobbágya volna. Ezek előadása után kéri a tanácsot, hogy ötvös Pálnak igaz és méltó ügyében legyen mellette és városában minden illetlen és méltatlan háborgatások ellen oltalmazza meg, sőt, ha Kassán akarna maradni és megtelepedni, mint mesterembert bizvást befogadhatják őt — miként írják — *ugyan commendáljuk is kegyelmeteknek; az ő mesterségével minden rendeknek kedvesen tud szolgálni.* Annyival is inkább ajánlják, mert Oroszi Jánostól immár absolutus s ott telepedhetik le, a hol akar. A bereg megyei urak levelének utóbbi sorai bizonyoságot tesznek róla, hogy Beregszászi Pál jeles tehetségű ötvös volt, mert e szavakat: *«mesterségével minden rendeknek kedvesen tud szolgálni»* csak ilyen értelemben magyarázhatjuk. 1614. Febr. 22. Az ungvári bíró és tanács írja a kassaiakhoz: Mivel hogy *Eötvös Pál*, ki mostan az kegyelmetek becsületes királyi városában lakik, ki ennek előtte itt az mi kegyelmes urunk ő nagysága ungvári városában lakott, kinek feleségeért usque septimum diem Januarii löttének volt kezesek kétszáz forintban bizonyos okok és módok alatt, kirúl az megírt Eötvös Pálné is az mi atyánkfiainak reverzálist adott, mely kezességnek napja immár minthogy régen elmúlt és az mi atyánkfiat az kezességnek hiteleért sollicitálják: annakokáért, hogy az megmondott Eötvös Pálné reverzálisáról teljességgel elfeledkezett, minthogy tudja kegyelmetek, az kezesnek dolga miben legyen, kegyelmeteket szeretettel kérjük, az mi atyánkfiainak igaz és méltó ügyéhez elől vevén kegyelmetek az megmondott Eötvös Pált és feleségét, kényszerítse reá az ő reverzálisának és kezességének elégtételére, hogy az mi atyánkfiat miattok kárban ne maradjanak stb. — Márcz. 6. *Beregvasi Öttuös Pál* supplicál pro jus civile unde producit literas testimonialis super sui honesti natus. *Del.* Nem jó levele az földesurától való. 1614. Márcz. 28. Prudentes et Circumspecti Domini Amici etc. Salutem stb. Az kegyetek levelet nekünk megatták, kiben az kegyetekhez való jóakaratumkot keöszönik kegyelmetek, mi az jó szomszédaságot minden időben szemünk előtt viselvén, örömet kedveskedünk barátinknak, azonképpen kegyelmeteknek is, főképpen megesmervén, hogy kegyelmetek is az mi böcsületünkért igaztul nem vonja magáth. Jól lehet azért az kegyelmetek levelében néminemű Ambiguitást látván, méltán differaltathatott volna az Gergely Deák dolga; de hogy kegyelmetek esmerjen jó akaró szomszédjának lenni bennünköt: Im Gergely Deáknak marháját is felszabadítottuk, most is oly conditiókkal, hogy *Eotves Palt kegyelmetekhez küldendő embereink(ne)k kezéhez adgiák kegyelmetek.* Ez után is kegyelmetek(ne)k az mi jóakaratumkban az mibül kevántatik fogyatkozása nem lesz. Ezen is kérjük kegyelmeteket ez elmúlt napokban egy szolgánknak, Szepsy Sigmondnak, esett néminemű dolga az kgték városában stb. Data ex Arce nostra Vnghuar, die 28. Marty Anno 1614. Pruden. et Circumspe. Do. Vrarum Amicus etc. *Geor. Druget de Homonna.** — Ápr. 3. Homonnai Drugeth György Ungvárról a kassabíró és tanácsot megkeresi, miszerint «difficultast nem szerzett Eötues Pál szökött jobbágyom és szolgám megadásában, kinek megadásáért kgték jó ajánlása szerint küldtük bizonyos embereinket, elhívén, hogy ebben semmi akadált nem szerez ktek oda menő embereinknek.» — Jún. 30-án Beregvármegye nemesei Dédáról írják a kassaiakhoz: Isten kglmeteket stb. Ez levelönk mutató *Eöttuös Páll*, ki ezelőtt az Istenben elnyugodt tekintetes és Ngos Homonnay Bálint urunk eő Nga várossában Ungvárott lakván, ő Nagát, Homonnay Bálintot, az mint bizonyosson érintettük, nem úgy mint jobbágy, hanem tisztességes fizetésért ugyon ott városában mesterségével szolgálta volna. Homonnay Bálint halála után az Tekintetes Nagos Homonnay Geörgy urunk eő Naga jobbágygyá akarván csinálni, oda kegetek közében Cassara császár urunk ő felsége szabad és királyi városába per fugiált és ment volna és onnét is kegetek közöl Homonnay Geörgy urunk ő Naga Eöttueos Pált jobbágyának prætendálván, Ungvárra visszaakarná venni. Ez Eöttueos Pál soha sem Homonnay Bálintnak, sem penig Homonnay Geörgy urunknak ő Ngának nem volt jobbágya, hanem atyja Erdély János, Orosziban, itt Beregvármegyében lakván, az megh holt nagy oroszi Istvánnak örökös jobbágya volt. Oroszi István halála után az fiai: Oroszi Tamás és Oroszi János hogy megosztotak az atyjok jószágával, ez Eöttueos Pálnak az atyja Erdéli János, ugy mint jobbágy, nagyobbik oroszi Jánosnak jutott volt és így az Eöttuös Pál oroszi János atyánkfia jobbágya

*) Kassavárosi nyilv. levéltár, No. 5579.

volna, nem Homonnay Georgi urunk ő Nagáé, az mint az tőlünk neki adott vallás levelből kegyetek állapotját Eötvös Pálnak meg értheti. Kérjük azért kegyeteket ez Eötvös Pálnak igaz és méltó ügyében legyen mellette és városában minden illetlen és méltatlan háborgatások ellen óltalmazza. Ha ott az kegyetek városában akar maradni és megtelepedni, mint mesterembert bizvást befogadhatja kegyetek, sőt ugyan commendáljuk is kegyeteknek, az ő mesterségével minden rendeknek kedvesen tud szolgálni. A kinek pedig örökös jobbágya volna, attul immár absolutus, úgy mint Oroszi Jánostúl; valahol akar lakni, szabadsága vagyon. Datum in possessione Deda, die 30 juny. 1614. Universitas nobilium Comitatus Beregh.

215. Pécsi ötvös Demeter. 1614—1619. Polgárjogot 1614. deczember 18-án nyer, midőn Zákány ötvös János által nyújtatja be származáslevelét. A czéhet 1615. febr. 8-án váltja fel, mely alkalommal mesterremek-büntetés fejében 16 frt vetetik ki reá. 1618. máj. 24-én szegődteti *Bárzi Suluk Mihály* fiát: *Tamást* négy esztendőre. Kezesei: Szécsényi Boldizsár és Hunyadi István ötvösök. 1619. márczius 8-án azzal a kéréssel járul a tanács elé, hogy mivel Szittay (Zitta) György ötvöstársával együtt Tállyára költözni s ott mindketten Alagi Menyhértnek (a felvidék fővezére, országbiró s II. Ferdinánd király híve) alattvalói (subditi) lenni kívánnak, a város jogait s a kassai ötvösczéh privilégiumait megtarthassák. A tanács, miután a kérelemből nem vehette ki tisztán, hogy kérelmezők csak egy ideig kimaradni, avagy egyszer s mindenkorra eltávozni kívánnak-e Kassáról, kétféle határozatot is hoz ügyökben. Kimondja ugyanis, hogy ha a tanács és a czéh beleegyezése nélkül Kassáról eltávozni, tehát lakóhelyeket változtatni akarják, akkor a város jogait egy éven és három napon túl meg nem tarthatják; ha pedig a tanács engedélyével csak bizonyos időre távoznának a városból, úgy kötelesek helyetteseket állítani, kik összes személyi terheiket viselik. Ötvösünk említett társával együtt az év folyamán csakugyan eltávozik Kassáról, még pedig a nélkül, hogy erre a tanács engedélyét kikérte, vagy megnyerte volna. Azonban Péchy Demeter már deczember 12-én vissza kíván térni s azzal a kéréssel járul a tanács elé, hogy miután eltávazása által elkövetett vétkét bánja s különben is egy év leforgása előtt, tehát a mikor polgárjoga még sértetlen épségben fennáll, kíván visszatérni, bocsásson meg neki a tanács s fogadja ismét vissza a polgárok kebelébe. A tanács kérelmével az ötvösczéhhez utasítja, hogy előbb azzal egyezzen meg. Bár ötvös Demeter nevével ezentúl többé az okmányokban nem találkozunk, mégis valószínű, hogy visszaterése elé nagyobb akadály nem gördített s ötvösünk ismét kassai lakos lett. 1614. Decz. 18. *Pechi Ötvös Demeter* Zákány János által benyújtván származáslevelét, polgárjogot kér. *Delib.* Megadják neki, adjon 4 frtot. 1618. Decz. 8. Három részeg ujalusi parasztlégény ügyében, kik a czéheseket gúnynevekkel illették, tanúként szerepel. 1619. Márcz. 8. *Zecha Aurifabrorum* retulit aurifabres *Bechj Eötvös Demeter* et *Georgium Szittaj* Thaliam profisci velle et ibi larem figure et quod ipsi illustris domini Melchioris Alagj subditi facti nihilominus jus civitatis et privilegia Cehæ aurifabrorum Cassoviensium retineri velint. *Decisum.* Quod non constet an animo emanendi proficisci hinc velint, si vero nunquam redituri vel larem mutaturi discesserint sine presertu magistratus et consensa Cehæ irrequisito, tunc jus civitatis ultra annum et 3 dies retinere non poterint, nec privilegiis Cehæ gaudere si vero cum presertu magistratus tantum ad aliquod temporis spacium abierint tenentur aliquos substituere, quod eorum absentium nomine omnia personalia onere supportent. — Decz. 12. *Bechj Eötvös Demeter* nuper cum Zitta G. sine venia domini Judicis discesserat, nunc intra anni spacium reversus jus civitatis sperat sibi solvum adhuc fore, culpam deprecatur eamque sibi remitti et se iterum recipi petit. *Del.* Transigat prius cum Zecha aurifabrorum salva interim manet.

216. Rósa ötvös Mihály. 1614. Neve egy 1614. évi periratban említettetik.

217. Genfi Konte János. 1618—1619. Egy 1619. márczius 16. és 18-án a kassai tanács előtt, Tolnai Ferencz és Mihály kassai polgárok kérelmére Tamási Ferencz ellen megtartott tárgyalásból kiderül, hogy genfi Konte János *desztilláló és fémpróbáló* volt s mint ilyen állott Szin Ferencz kassai polgár szolgálatában. Voltaképen valami alchymista s nem igazi ötvös. Az eset, melyből foglalkozása kiderül, a következő: A Tolnai testvérek tulajdonát képező házban lakó Szin Ferencz szolgája, Vincze, a pinczében kincset talált, mely «öt dézsával vagy öt zsojtárral» való ezüstpénzből állott, a melyből, miként azt Konte János vallja, ő hozzá is (Kontéhoz) eljutott néhány darab. Az elmúlt nyáron (tehát 1618-ban) — vallja Konte János — Szin Ferencz uram házában tartózkodván s szolgáltam neki azzal, a mit tanultam: t. i. desztillálással és fémpróbálással. Egy alkalommal Szin Ferencz úr szolgája, Vincze, hozzám jöven, megkérdezett, vajjon nem tudnék-e rossz pénzből (forgalomból kiment régi pénzből) ezüstöt kihozni. A mire azt válaszoltam neki, hogy ha finom ezüst van benne, akkor kihozom belőle, ha 100 frtban csupán csak 2 lat van is. Kértem, hozna nékem a kérdéses pénzből valamit, meglátom mit lehet vele tenni s majd azután kiszámítom, mennyi ezüsttartalom vagyon benne. Erre körülbelől 300 fillért (Pfennig) hozott hozzám a szolgál, a melyből száz darabot próba alá fogván, ezek a próbában mind füstté váltak s egy kevés ezüstöt sem tartalmaztak. A többi kétszáz darabot megfehéríteni próbáltam, ezek azonban az eljárás alatt, mert a rozsdától át meg át voltak rágva, papírvékonyakká lettek s így e kísérlet sem vezetett eredményhez. 1619. Márcz. 16. és 18. Ad instantiam Franciscus et Michael Tolnai contra Franciscum Tamási. *Johannes Konte von Genf* f(ide) (mediante) f(assus): Den vorgangenen Sommer hab ich in Herrn Frantz Sin Hausz mich aufgehaltten, hab mich brauchen lassen mit dem, was ich gelernt: als mit *distiliren, Metall zue probiren*. Untern andern, so mich gebraucht habe, kompt einmal Herrn Frantz Sins Diener, der Vicentz, fragt mich, ob ich auch könnte aus

schlimmen Geld Silber heraus bringen. Darauf hab ich gesagt: Wo Fein silber drinnen ist, will ichs herausz bringen, wenn schon in 100 fl. nur 2 Lott weren. Hab gesagt, er sollt mir etwas bringen, ich will sehen, was daran ist, will bald die Rechnung machen, wie viel Silber drinnen ist. Darauf hat er mir ohngefehr 300 Pfennig von Putschandel bracht. Darvon hab ich 100 in die Prob genommen; si sindt in der Prob gontz in Rauch aufgangen, ist kein bissle Silber dran gewesen. Die andern 200 hab ich versucht, ob ichs könnit weisz machen; sie sind aber, alls ich es versucht, so dünn worden, als Papier, dorumb das es der Rost gontz gefresszen hat vnd ist nichts dran gewesen . . . . stb.

218. Füzessi ötvös Péter. 1619—1631. 1619-től 1630-ig kisebb tilalmakban szerepel. 1625-ig mint mívelő legény ismeretes. A czéhbe 1625. szept. 29-én lép be, mely alkalommal 3 gyra ezüstöt fizettetnek vele mesterremek-büntetésért. A czéhregesztromban foglalt bejegyzések szerint: 1627. jún. 21-én szegődteti 4 évre inasul zólyomi ötvös Gábor fiát, Izsákot. 1628. márcz. 20-án Veres Mihály fiát, Mihókot, ugyancsak 4 évre, «de mivel ez az urától elszökött volt és oda vándorolt numero 2 esztendeig, azután haza jövéen ide Kassára, az atyja megtalálván a czéhet idegen emberek által», megengedték neki, hogy töltsön még 2 esztendőt ugyan Füzessi Péternél; ha jámborul kitölti a 2 esztendőt, az ura tartozik szabadon mondani s ez esetben az atyja fizet a czéhnek 10 frtot, a melyből azonnal le is tesz 6 frtot s a többit a felszabadítás napjára igéri. Ugyancsak 1628. márcz. 20-án szegődteti 4 évre inasul Erdősi János fiát, Istókot, 1631. jún. 30-án pedig 5 évre Szabó Márton fiát, Mihókot. **1619.** Ápr. 12. *Eötvös Péter* egy kertnek egyik részét örökáron megvette, a kert másik részét egy drabant vette meg Chay Mihálynétól. Ez utóbbi részt a tanács, kiküldvén négy személyt, kik meglátták a dolgot, elvettette a drabanttól s átadta ötvös Péternek, ki letette az érte járó összeget. **1627.** Márcz. 5. *Füzessy Péter* ötvös tanú egy bünpörben. **1630.** Jan. 29. Lövei Márton tilalmat tesz *ötvös Péternél* 6 gira ezüstre, hogy miután az az övé, semmiféle atyafia kezébe ki ne adassék. Ugyanekkor ötvös Péter is tilalmat tesz Kalmár Jánosné javaira 75 frt 17 *ŋ* erejéig.

219. Thüry György. 1619. 1619-ben Debreczeni ötvös János legénye s 22 éves. Mint ilyen hallgat-tatik ki tanúként május 23-án gazdájának Rákóczy Pál elleni perében.

220. Kuntschick János, pénzverő-legény. 1622. 1622. ápr. 16-án egy «aufm Schlosz Skoczow» kiállított okmányban Wenzel Kuntschick «Bürgermeister in Ober-Freystadt» elismeri és bizonyítja, miszerint ő Johannes Kuntschick nevű fiát az «ehrenvester, wolbenambter und kunstreicher Herr Florian», a lengyel király ő felsége varsói «münczmaister»-éhez adta tanulásba, hogy t. i. ott a «Münczkunst»-ot kitanulja, de miután ezért Florian úr «ein stuck Geld»-et követel az apától s ilyet, vagyontalan lévén, letenni nem tud, fia tanuló-éveit 4 esztendőre kellett meghosszabbítania. A fiú teljes 4 évet töltött el Florian mesternél s ott «in allem ihme anbefohlenen sachen vleiszig, trewlich sich vorhalten, ond allen billichen gehorsams in der Furcht Gottes darzu er von jugendt auf von mir erzogen». Ezt bizonyítja az atya a kassai tanácshoz irt levelében, kinek fia, *Kuntschick János*, a kassai pénzverő házba jön magát tökéletesbítení.

221. Somlyai (Szomolyai) ötvös Sebestyén. 1622—1624. Polgárjogot 1622. május 6-án nyer-vén, a czéhet jun. 27-én váltja fel, mely alkalommal mesterremekbüntetésért 16 frt lefizetésére köteleztetik. **1622.** Máj. 6. *Somoliai Eotueos Sebestien* jus civile consecutus. Dedit fl. 4. **1624.** decz. 2. Szegődteti *Váradí Erös Mátyás* fiát: *Palit* négy évre. Kezesei: Boér Ferencz és Szécsényi ötvös Boldizsár. A nemzetség-leveleért *Váradí ötvös János* lesz kezes. Decz. 23. *Eotueos Sebestien* az felesége képében tesz tilalmat az Balogh Pál hajadon leányánál stb.

222. Halasi ötvös György. 1623—1640. Sárospataki illetőségű. Tanulóéveit Kassán, Szegedi ötvös Ferencz műhelyében, töltötte ki s mint ennek «szolgája» tesz tanúságot 1612-ben Garay ötvös Gergelynek hűtlen felesége ellen indított perében. Polgárjogot 1623-ban nyer s 1640-ig működik mint ötvösmester. A czéhbe 1623. júl. 31-én áll be, mely alkalommal mesterremek-büntetésben három gyra ezüstöt vetnek ki reá, melynek értéke 24 frt. Ezen adaton kívül a czéhregesztromban a következő feljegyzéseket találjuk róla: **1624.** decz. 2-án szegődteti *Sz. Kirali Bagos Pál* fiát: *Marczit* öt esztendőre. Kezések érte: Somlyai Sebestyén és Kolozsvári Lőrincz. A nemzetségleveleért Szakmári Jakab Deák vállal kezességet. Felszabadítja 1630. jan. 6-án. **1628.** ápr. 23. Szegődteti «az *Crakay Chirus Szaniszló* fiát: *Jakabot*, négy évre. Kezesei: Egri ötvös Mátyás és ötvös Lőrincz. Felszabadítja: 1633. jun. 16-án. **1629.** jun. 11-én esett meg próbája, melyet, miután első esete volt, elengedtek neki. **1630.** jun. 10. Szegődteti *Munkácsi Sike (Szigeti) Tamás* fiát: *Tamást* négy évre. Kezesei: Bányai ötvös István és Nyirő ötvös Pál. Felszabadítja: 1634. jun. 21-én. **1634.** (Közelebbi dátum nélkül.) Szegődteti négy esztendőre *Vadi (sic!) Szabó Lukács* fiát: *Mihókot*. Kezesei: Hunyadi János és Füzessi Péter. **1635.** márcz. 6-án szegődteti *Szindi András* fiát: *Mihályt* négy esztendőre. Kezések: Kolozsvári ötvös Lőrincz és ötvös Mihály. Felszabadítja: 1639-ben (közelebbi dátum nélkül.) özvegye: Halasi Györgyné asszonyom. **1636.** máj. 26-án szegődteti *Mészáros János* fiát: *Jancsit*, négy esztendőre. Kezések érte: Boér Ferencz és Kolozsvári Lőrincz ötvösök. **1637.** jun. 15-én esett meg próbája; «az szokás szerint elküldött (a következő szavak a regesztromban ki vannak húzva) az becsületes czéh ő kigyelméhez, de engedetlen volt, az czéhnek be nem adta az mivét, hanem csak két kalán fejét. Vakmerőségből megmondotta, hogy hiszen jobb volna, hogy én szántanék máson, hogy sem én rajtam; ha így nem volnék Szentkirályi ötvös Márton és Németi ötvös János előtt». 1630. és 31-ben második,

1632. és 33-ban pedig első czéhmesterül megválasztatik. Meghalt 1640-ben, a midőn Szikszón és Szerencsen lakó atyafiai örökségéből részt kérnek. 1623. Júl. 27. *Halasi Geörgy Eötvös* az város igazságáért könyörög, producit literas natalicias sub sigillo Civitatis Patakiensis, quibus comprobatis, recipitur. Solvit fl. 6. 1630. Febr. 27. *Halasi Györgynek* pénzét Udvari István boszszúból arrestáltatván, ezen arrestum alól márcz. 1-én Halasi felmentetik a tanács által. 1633. *Halasi György* mint első czéhmester szerepel Cyrus Jakab szabadító levelén, ki ő nála töltött ki 5 tanulóévet. 1634. Jan. 22. *Halasi ötvös György* tilalmat tesz Beke János házára, mivel hogy az ő pénzén vették, hogy azt senkinek el ne adhassa, vagy elzalogosíthassa. 1635. Márcz. 10. *Georg Halassi*, körülbelől 40 éves, vallja: Bellevariné hozott volt egy ezüstös oh (= régi) kardot hozzám és a mellé teöbb ezüstet is adott, hogy javítsam s csináljam másképen. Az aranyozásra is aranyakat s egy aranygyűrűt is adott volt, kin az asszony maga czímere volt. Én megcsináltam a kardot s engem contentált róla. 1636. *Halasi Györgynek* az alsó hostáton, a Ludmány-utczában fekvő majorja vagy kertje után fizetendő adója 80 s^z. 1640. Jun. 14. Halasi György atyafiai, Szikszón és Szerencsen lakozók, Halasi javaiból részt kérnek. *Del.* Holnap törvéynap leszén, kiki mutassa igazságát és vérségét. — Jun. 15. Halasi Bat Kata és Négiessi Ilona, az első atyái, az utóbbi anyai ágról mondván magát rokonnak (lenni) néh. Halasi Györggyel, részt kérnek. A tanács az ügyet a következő törvéynapra halasztja.

223. *Szabó ötvös Mihály. 1623—1641.* Szabó Barlabás fia. Már 1610-ben szerepel Kassán, a hol mint inas tölti éveit. Polgárjogot 1623 július 31-én nyer, a czéhet pedig 1623. szept. 4-én váltja fel, mely alkalommal mesterremek büntetés fejében 2 gyra ezüstöt vetnek ki rá, «az melyben sem kérő, sem engedő». 1641-ig kisebb ügyekben szerepel. 1639-ben neje megőrülvén, a tanács által melléje két öreg asszony rendeltett azon meghagyással, hogy ha ez dolgán nem segítene, egy házban kell az örvöngő asszonyt, ki magának s gyermekeinek veszedelmére igyekszik, elkülöníteni. Szabó ötvös Mihály 1636-ban első czéhmester. A czéh-regesztromban eszközölt feljegyzések a következőket tartalmazzák felőle: 1624 decz. 27-én szegődteti inasul 4 évre *Boncziday ötvös Imre* fiát, Palkót. 1626 jun. 8-án szegődteti 4 évre szatmárnémeti Molnár István fiát, Jánost, kit 1630. júl. 25-én szabadít fel. 1633. máj. 30-án szegődteti *szepsi ötvös Benedek* fiát, Petit, 4 évre. 1635. ápr. 6-án szegődteti 4 évre Kőszegi Szabó Pál fiát, Istókot. 1623. Máj. 11. *Eötvös Mihály* supplikál, hogy egy Kolozsvárott lakozó váradi embernek adott volt aranyat és az ember fogadta, hogy 5 polturát ad érte, az aztán azért magánál megtiltotta néminemű pénzét az erdélyi embernek, hogy azt, a mennyi őt illeti, kitudnák belőle. A tanács ekkor oda utasítja ötvös Mihályt, hogy a maga módja szerint keresse a pénzét, de máj. 26-án megteszi neki a tanács, a mire kéri. — Júl. 31. *Eötvös Mihály* supp. pro jure civili produxit testes legitimi ortus, Petrum Zabo et Lucam Szigiartio. Receptus est, solvit fl. 3. 1626. Júl. 9. *Ötvös Mihály* könyörög a zálogmarhának leadása felől. *Delib.* A mi lehet leszén, megadják. 1627. Márcz. 23. *Ötvös Mihályné* supplikál, hogy minemű kárvallását akarja proponálni a ház miatt, lennének bizonyos arbiterek ott. *Del.* Zócz Miklós, Miskolczi Gergely, Molnár Péter, Debreczeni János, Eötvös Imre és Váradi János legyenek ott. 1632. A IV. fertályban fekvő háza után ab anno 1620—1630 adóhátraléka 5 frt, melyre ekkor fizet 3 frtot. 1633. *Ötvös Mihály* a Szent-Lénárt-utczában fekvő kertje (vagy majorja) ntán 40 s^z adót fizet. 1634. Szept. 7. *Eötvös Mihály* supplikál egy temető helyeekét be engedne fedni az N. T. *Del.* Nem lehet. — Okt. 5. Supplikál: A mint az elmúlt napokban megtalálta volt supplikációjával az N. Tanácsot, valami temetőhely felől, várná kegyes resolútióját az N. Tanácsnak. *Del.* Nem lehet. 1636. A Szent-Lénárt-utczában lévő kertje utáni adója 40 s^z. 1639. Okt. 13. *Eötvös Mihály* (kérdi a tanácstól): Mit kellessék megőrjült feleségével cselekedni, mivel mint magának halálára és gyermekeinek is veszedelmekre igyekeznek. *Del.* Valami öreg asszonyokat kell melléje rendelni, az kik vele beszélgessenek, úgy is meg kell próbálni, azután ha különben nem lehet, be kell valahová egy bizonyos házban rekeszteni, külön magát. 1641. Jan. 12. *Ötvös Mihály*, körülbelől 45 éves és inasa, Tót Gyurka, mintegy 16 éves, tanúk gyanánt szerepelnek egy birtokperben.

224. *Kolozsvári ötvös Nagy Lőrincz. 1623—1654.* Polgárjogot 1623 november 2-án nyer. A czéhbe ugyanezen év november 3-án, vagyis a polgárjog megnyerése után való napon áll be, mely alkalommal mesterremek-büntetés fejében három gyra ezüst lefizetésére köteleztetik, a minek készpénzértéke 24 frt volt. 1634-ben második czéhmesterül választatik. Az első czéhmesteri tisztet 1640., 1644., 1646—47. és 1653-ban viselé. Ezenkívül élénk szerepet játszott a városi municipális életben is, a hol 1646-tól kezdve egészen 1654-ig, tehát kilencz éven át, *seniorrá* választatott. Ezenkívül volt 1647., 1648., 1651., 1652. és 1653-ban második *fertályos kapitány*, 1650. és 53-ban *szállásosztó tiszt*, 1652-ben *strázsamester*, végre ugyanezen évben és 1653-ban *tárgymester*. A series electæ communitatis tagjai között fokozatosan halad előre, mert míg 1646-ban a harmadik asztaltól választatik meg seniorrá, 1649-ben már a második asztaltól lesz ilyenné, 1653-ban pedig az elsőtől. Mint ilyen szerepel 1654-ben is s valószínű, hogy ez évben húnyt el, mert nevével többé a tisztviselők lajstromában nem találkozunk, holott nagyon valószínű, hogy ha életben marad, 1655-ben a consulok között találkozunk vele. 1623. Nov. 2. *Nagy Lőrincz Aurifaber* sup. pro jure civili, produxit literas natalicias, quibus perfectis comprobatae sunt et receptus est in numerum civium, supplicans solvit fl. 3. 1625. Jul. 4. *Eötvös Lőrincz* tilalmat tesz Katona Mihály marhájára 8 frt erejéig. 1626. Szept. 10. *Ötvös Lőrincz* supplikál a háza mellett való pusztácskáért, hogy vehetné meg Gombköthő Jánostól. *Del.* Nem szakaszthatni el Gombköthő Jánostól. —

Szept. 17. Supplikál Gombköthő János háza mellett való puszta helyecskéért, vehetné meg; és az czirkálástól immár visszatennék és az szerjárástól. *Del.* Lássák meg, ha neki való leszen, meglátják, ha pedig az ácsnak való leszen, annak adják. — Decz. 3. Supplikál a mellette való puszta házhelyért. *Del.* Nem lehet, hogy a házból egyet csináljanak. Talán találkozik más, a ki megveszi. — Ugyanekkor kezes Vörös István polgárjogának megszerzésénél. 1629. Júl. 3. Eötvös Lőrincz, ki valami töredékezüstöt vett, nejével, Kata asszonynyal, tanú egy perben. 1630. Jun. 22. Ötvös Lőrinczné tilalmat tesz, hogy a Gelleiné házában lévő istállót az ő kertjére ne építsék, se Beke János, se más. 1634. Febr. 3. Ötvös Lőrinczné tilalmat teszen Vörös Istvánnál Kutasi Gergelynének szoknyájára, miglen meg nem fizet érte. 1637. Ötvös Lőrincz a város II. fertályában lévő háza után ezen évben adóban restál 1 frttal. 1640. Jun. 15. Laurentius Aurifaber mint első czéhmester szerepel Makay János szabadító levelén, ki ő nála tanulta ki a mesterséget. — Jun. 21-én hasonló minőségben szerepel Pataky György szabadító levelén. 1641. Eötvös Lőrincz és felesége, Vörös Kata, tanúk egy perben. 1644. Ápr. 7. Mint első czéhmester szerepel Kakasfalvi Pál szabadító levelén. 1648. A II. fertályban lévő háza után ez évre adóban fizet 1 frtot. 1652-ben adója ismét 1 frt. 1653. Máj. 4-én Ötvös Lőrincz Virginás Mihály Kata nevű leányának keresztapja. 1654-ben házára adóban restál 1 frttal. 1656-ban háza említetik a II. negyedben.

225. *Nyirő ötvös Pál. 1624—1644.* Dédesi ötvös János özvegye könyörög a tanács előtt, hogy fiának, Nyirő Pálnak, «gyarlóságból történt szörnyű esetét», — mely eset adatok liányában ismeretlen előttünk — bocsátaná meg. 1621-ben ötvös Pál kéri a tanácsot, hogy legényül művelhessen, a tanács azonban elsőben a czéhhez utasítja őt kérelmével, az özvegynek azonban 1624-ben, tehát ugyanakkor, a mikor fiának feladja a polgárjogot, kegyelemből megadja a város igazságát, vagyis megengedi, hogy a neve alatt művelhessen. A czéhbe 1624 deczemb. 2-án áll be, mely alkalommal mesterremek-büntetés fejében 2 gyra ezüstöt kellett lefizetnie, melynek akkori értéke 16 frt volt. Valószínű, hogy ötvös Pál anyja műhelyében kezdte meg pályafutását mint ifjú mester. 1640. és 1644-ben mint második czéhmester szerepel, míg 1643-ban a város második negyedében tizedes. A czéhregesztrom szerint 1625. szept. 22-én szegődött 4 évre inasul tarczali Almássy István fiát, Istvánt; kit 1630. jun. 10-én szabadít fel; 1628. jun. 26-án szegődött 4 évre Benedek Demjénnek Mihók nevű fiát, kit 1632. szept. 23-án mond szabadon; 1632. okt. 4-én szegődött «Lubugniay» Szabó Ambrusnak Bálint nevű fiát; 1636. decz. 10-én 4 évre Csipke Péter fiát, Jancsit; 1638. okt. 25-én Darvas Szabó Gergely fiát, Jancsit, 4 évre, végre 1639. decz. 12-én Lipóczi Gál Márton Pál nevű fiát, ki 1644. ápr. 7-én történt fel szabadulásakor Kakasfalvi Pálnak nevezetik. 1648-ban neje már mint özvegy említetik az adókönyvekben. 1624. Szept. 26. Eötvös Nireő Pál polgárjogot nyer. Fizet 3 frtot. 1640. Jun. 15. Paulus Aurifaber mint második czéhmester szerepel Makay János, junius 21-én pedig Pataky György szabadító levelén. 1641. Jún. 18. Eötvös Pál körülbelől 45 éves, tanú egy perben. 1643. A város II. negyedében Ötvös Nyreő Pál régi házadórestantia fejében fizet 3 frtot. 1644. Ápr. 7-én mint második czéhmester szerepel Kakasfalvy Pál szabadító levelén. 1648 — 1651. a III. fertályban Ötvös Pálné háza szerepel az adókönyvekben. 1649-ben háza említetik a II. negyedben. 1652. Eötvös Pál fél házrésze 1649., 50. és 51-ről adóban restál 3 frttal. Ugyanekkor a III. negyedben ötvös Pálné új restantiája adóban 1 frt. 1653. Eötvös Pálné házrésze említetik a II. negyedben.

226. *Hunyadi ötvös János. 1626—1646.* Vajdahunyadi illetőségű. Kassára 1610—12 táján került s mint művelő legény Hunyadi Istvánnál állott munkában. Polgárjogot 1626-ban nyer s a czéhbe ugyanezen év decz. 14. napján áll be, mely alkalommal, mesterremek büntetése fejében 3 gyra ezüstöt kellett lefizetnie. 1636—1637-ben mint második czéhmester, 1646-ban pedig mint városi senior ismeretes. Felesége Szabó Dorothea volt s 1648-ban az adókönyvek már csak őt említik; a miből kiderül, hogy ötvös János ekkor már nem élt. Valószínű, hogy 1646-ban hunyt el. A czéhregesztrom szerint 1631. márcz. 24-én szegődött inasul 5 évre Szerencsen lakó Dukka András fiát, Istókot. 1633. decz. 12-én szegődött 4 évre Rövidkezü András fiát, Mátyást. 1639. márcz. 14-én szegődött mádi Bak Mihály fiát, Jancsit, 4 esztendőre. 1626. Aug. 27. Hunyadi Eötvös János supplikál az város igazságáért, bemutatván Bánfi-Hunyad község pecsétjével ellátott származáslevelét. Comprobantur; solvit fl. 3. 1635. Ápr. 18. Eötvös Jánosné, Dorothea Szabó, körülbelől 60 éves, tanú egy perben. 1643. Hunyadi ötvös János az I. negyedben Tályai János Pap házában adó fejében restál 50 denárral. 1644. Jun. 26. Hunyadi Eötvös János feleségével: Debreczeni Dorko asszonynyal együtt eladja a malom-utczában fekvő házát Szabó Gergelynek 220 magyar forinton, melyből vevő másfélszáz forintot azonnal lefizet, a többi 70 frtnak lefizetését pedig ez esztendőben jövő karácsony napjára igéri. 1648-ban Hunyadi ötvös Jánosné lakik a IV. fertályban, a hol háza 1656-ig említetik. 1652. Háza után adóhátralék fejében fizettetik 2 frt 14 s.

227. *Szakmári ötvös Gáspár. 1628—1645.* Polgárjogot 1628. július 27-én nyer. A czéhbe a következő napon, vagyis júl. 28-án áll be, mely alkalommal mesterremek-büntetése fejében 3 gyra ezüstöt, melynek értéke 24 frtot teszen ki, tartozik lefizetni. A czéhregesztromban május 10-iki kelettel, mely talán a következő 1629-ik évről szól, fel van róla jegyezve, hogy «minden adósságát megfizette, az Bakay Benedek kalaniával együtt, melyet az czéh adott Bakay Benedeknek ajándékon». Kassáról, állítása szerint ipja «kegyetlensége» miatt, csakhamar kibujdosik, de 8 évi távollét után, 1637-ben kérelemmel járul a tanács elé, bocsátaná a városba s adná vissza ismét polgárjogát. Kérelmét azzal támogatja, hogy felesége nem akar vele kibékülni s hozzá visszatérni, mert «sem concivis, sem semmi», igéri végül, hogy a jövőben jól akarja magát viselni. Ezek

ellenében azonban neje, Borbála asszony, kinek urával való ügyét a tanács törvéynapra kitűzé, arra kéri a tanácsot, fogná az ő pártját s férjének, ki őt s hitét hűtlenül elhagyá s a város iránt tartozó kötelességeit is semmire becsülé, ne engedje meg a városba való visszatérést s ne adná vissza neki a polgárjogát. A tanács az ügyet elhalasztja «egy kicsiny időre», mert gondolkodni akar fölötte, de a két hét múlva hozott határozatában elutasítja a kérelmező ötvöst s apodiktikus rövidséggel kijelenti, hogy nem adja vissza polgárjogát, ne is búsítsa többé kérelmezéseivel a nemes tanácsot. 1638-ban ötvös Gáspár megújítja kérését, de a tanács hajthatatlan marad, végre azonban megkönyörül rajta s 1639-ben, ex mera gratia, megengedi, hogy a városba bejöhessen s itt a concivisséget újra felvállalhassa. 1639. máj. 12-én veszik be a czéhbe is «másodsor», még, «penig ilyen okon, hogy *utól üljön*, ugi mint az Kallai Mihály (után)», mivelhogy minden pénzbeli büntetését megengedték ő kegyelmék. A tanács két álló esztendőn át húzta ez ügyet s látható nehézséggel egyezett bele, hogy ötvös Gáspár Kassára visszatérjen. Oka is volt erre, mert ötvös Gáspár, ha nem is bajt, de sok kellemetlenséget okozhatott a kassai tanácsnak, a következő évek folyamán pedig — mint ez később bebizonyult — a kriminalitás fertőjébe kerülve, becsutottan egyénnek bizonyult. 1641-ben még Kassán tartózkodik, de nem sokáig volt egy helyben maradása, mert 1642-ben már valahonnét kívülről ír a tanácshoz, hogy vegye ismét vissza a város kötelékébe. A bíró július 15-én presentálta e levelét a tanácsnak, mely kereken kijelenti, hogy be nem bocsátja s hogy ülhet ott, a hol mostan vagyon. A következők beigazolták a tanács aggodalmait. 1645-ben Wadas István, budatini Szunyogh Gáspár szendrői főkapitány jószágainak gondviselője, lerántja a leplet ötvös Gáspár csalárádságairól s a tanácshoz beadott iratában elmondja, hogy ötvös Gáspár «egykor» Szunyogh Gáspár konyhaszekerén Szendrőbe jött s ott magát mesterségével szolgálatba kínálta. Mivel Wadas István nem adhatott neki házat, melyben Szunyoghnak mivelhetett volna, ő maga keresett magának szállást, «de mikor sok emberséges embereknek csalárdul és hamisan munkálódott volna, aranyát, ezüstjét ellopván, eladta volna», hogy a megkárosított emberek bosszúját elkerülje, Bató Farkas árvainak Zákány András hatalmában lévő házában kért magának szállást, de ott is csalárdul mívelt s mesterségével nemcsak sok embert, de magát Zákány Andrást is megkárosította. Ezért Zákány elfogatta s a szendrői vár alsó tömlőczébe záratta, hogy «mint a féle lopó, csalárd embert törvény szerint megbüntettesse». Ezt megértvén ötvös Gáspár, Wadas István és többek által holtig való szolgálatát ajánlván Szunyogh Gáspárnak, könyörgött, szabadítsák ki a fogságból. Zákány tudomásul vevén, hogy Szunyoghnak erre hajlandósága volna s őt Olasz János vicekapitány ura engedelmével s hírével a börtönből ki akarja venni, megelőzte őt s az ötvöst «bizonyos erős reverzális alatt» szabadon bocsátotta. Ámde ötvös Gáspár «megfeledezett» reverzálisáról s szabadon érezvén talpa alatt a földet, megszökött Szendrőből, mert «sok gonoszsági és csalárádsági miatt halál követte volna fejét». Hogy most él-e, s hol van, Wadas nem tudja. 1628. Júl. 27. *Gasparus Szakmári* aurifaber polgárjogot nyer, melyért fizet 5 frtot. 1637. Febr. 5 *Eöttvös Gáspár* supplikál, mivel hogy az ipa kegyetlensége miatt bujdosni költett edigh és esztendeje, hogy oda ki jár, bocsátanak be, had beszéljené meg dolgát. *Del.* Várjon az Miniszterium törvényetül compareálván az ő kme citációjára, de az putkleit (polgárjog) nélkül el legyen; bejöhet s ágálhatja dolgát. — Márcz. 5. *Eöttvös Gáspár* supplikál, mivel az felesége azt pretendálja, hogy azért nem áll hozzá s nem békélik meg vele, mivel nem concivis, sem semmi, adnák az purkleitet vissza neki, jól akarja magát viselni. *Del.* Tartsa magát ehez, míg a feleségével való dolga eligazodik. — Ugyanekkor *Eöttvös Borbála* supplikál: Ez jövő hétfőre az urával az Miniszterium előtt törvényre való terminusa vagyon, mely ura hűtét elhagyván, egynéhány esztendeig idestova járt, mind hozzá s mind városhoz való hűtét semmire becsülvén; most azon volna, hogy az Miniszterium azt deliberálná, hogy hozzá állhatna, fogna az N. T. mellette, hogy így ne lenne. — *Del.* Elhalad egy kicsiny időre, gondolkodik a N. T. felőle. — Márcz. 19. *Eöttvös Gáspár* supplikál, adnák vissza az város igazságát neki, *Del.* Nem adgiák, ne is búsítsa többé az N. Tanácsot. 1638. Júl. 8. *Eöttvös Gáspár* supplikál, adnák vissza az város igazságát. *Del.* Volt már válasza; nem adják. 1639. *Eöttvös Gáspár* supplikál, hogy az N. T. venné grátiájába és az város igazságát 5 (?) esztendei bujdosás után adná fel, minden engedelmességre igérvén magát. *Del.* Ex mera gratia mind az városban bejövételét s mind az város igazságának feladását megengedi az N. T. úgy, hogy ezután magát istenesen viselje. *Solv. fl.* 3. 1641. Máj. 31. *Caspar Eöttvös*, körülbelől 32 éves tanú egy perben. 1642. Júl. 15. *Eöttvös Gáspár* levelét bíró úr ő kme presentálta az Nemes Tanácsnak, melyet elolvastván, deliberatum est, hogy ott ülhet, a hol mostan vagyon. 1645. Júl. 31. En Wadas Istvan, adom emlékezetül tudtára mindeneknek, az kiknek illik és egyszersmind bona fide christiana recognoscáalom per praesentes, hogy az elmúlt néhány esztendőkből, midőn az tekintetes és Ngos Budathiny Szunyogh Gáspár Urk. eő Nghának szendrői feő kapitánságának idejében az eő Naga szendrői jószágának es udvarának gondviselésében löttem volna, tehát egykor az megemlített uram Kassára jövé, egy *Eöttvös Gáspár* nevű csalárd ember az eő Nga konyhaszekerén jöve Szendrőben és kínálván magát az szolgálattal; mivel házat nem adhattam neki, kibem szállíthattam volna, hogy mesterségével szolgálta volna az urát, hanem elsőben maga keresett és szerzett magának szállást, de mikor sok emberséges embereknek csalárdul és hamisan munkálódott volna, aranyát ezüstöt ellopván eladta volna, hogy bátorságosabb helyt kereshessen magának, félvén az megkárosított emberektől, kért magának szállást nemzeti Zákány András uram hatalmában levő Bató Farkas árvái számára levő háznál és midőn ott is azon csalárd mesterségével sok emberséges embereket és magát is Zákány uramat megkárosította volna, melyért megfogatván Zákány uram küldötte

az szendrei alsó várbeli tömlöczben, mint a féle lopó csalárd embert, hogy törvény szerint megbüntethesse, de mikor ezt is megértette volna az a csalárd ember, mind én nekem s mind én általam és mások által is az urnak holtig való szolgálatjával igérvén magát, csak szabadítsuk ki a tömlöczből és Zákány uram hitibül erre lévén Urunk eő Nk hajlandósága, Zákány uram pedig eszében vevén, hogy ki akarnánk szabadítani az úr otthon nem létében, vicekapitány Olasz János uram engedelméből s hirével ismét kivívén az rabságbul, bizonyos és erős reverzális alatt bocsátotta szabadon, de elfeledkezvén reverzalisárul, elszökött Szendrőből, mert sok gonosztsági és csalárdsági miatt halál követte volna fejét. Most él-e? hun legyen? nem tudom. Datum Cassoviæ, die 31. july Anno 1645. Idem qui supra.

228. Bihari ötvös Nagy János. 1628—1643. A czéhet 1628. július 10-én váltja fel és megadja a 4 frt czéhigazságot. Ugyanekkor mesterremek büntetés fejében négy gyra ezüstöt vetnek ki reája, melynek akkori értéke 32 frt volt. A czéhregesztromban foglalt feljegyzések szerint Bihari ötvös Nagy János 1629. okt. elsején szegődteti inasul 5 esztendőre Balogh György fiát, Istókot. 1635. márcz. 6-án szegődteti Debreczeni Kecs-keméti Szabó Gergely fiát, Mihókot. 1636. május 26-án szegődteti 4 évre ugyanennek Gyurkó nevű fiát, vagyis az előbbeni tanuló testvéröcscsét. 1637. márcz. 16-án szegődteti Helmecezi Szabó József fiát, Istókot, 4 esztendőre. 1640. márcz. 5-én szegődteti Döbreczeni Nagy Tamás fiát, Jancsit. Felesége, Zachar Judit, valószínűleg vérségi összeköttetésben állott kassai Zachar Gáspárral, az ötvösmesterrel. E nő 1643-ban, férjes asszony létére Ungvári Istvánnal házasságtörést követett el s ettől gyermeket is szült, a miért a tanács, tekintet nélkül hitese férjétől való három apró gyermekére, halálra itéli. Ápr. 23-án adatott a hóhér kezébe s vétke a szokott helyen kikiáltatván, tövises verembe vettetett s karóval általveretett. Ezentúl a férje nevével kapcsolatos ügyekkel nem találkozunk többé, lehet tehát, hogy Bihari ötvös Jánosnak is távoznia kellett a városból, de árváinak háza a második negyedben 1648., sőt még az 1656-ban is szerepel az adórajstromokban. 1639. Okt. 7. *Bihari Eötvös János*, körülbelöl 35 éves, tanú egy perben. 1641. Jún. 18. *Bihari Eotvos Jánosné*, Zachar Judit, körülbelöl 25 éves, tanú egy perben. 1643. Ápr. 7. *Bihari Eötvös Jánosné* szabadulásért könyörög. *Del.* Üljön csak ott. — Ápr. 8. *Eötvös Juditot* citálta a Nemes fiscus a törvényszék eleibe, mivel megvetvén az Istennek parancsolatját s nem félvén s rettegven a világi magistrátusoknak kemény büntetésétől is, nemcsak paráznságban találtatott, hanem a paráznságos ágyából is gyermeket szülvén, azt is megölte s fujtotta. Annak okáért az N. Fiscus maga procuratorja által mint ilyen gonosztevő ellen juxta allegata törvényt és executiót kíván. *I(ncattus)* három neveletlen gyermekét melléje vevén, térden állva fejének kegyelmet és grátiát kíván. *A(ccusator)*: Kivel volt dolgod s mint éltél ott az Ungvári István házában, vald meg. *I.* Tekéntse uraságtok az én árváimat, készületlen vagyok, uraságtok kezében vagyok mind életem s halálom. Ápr. 22. *Delib.* Holnapi napon 8 óraker henger kezében adattatván és vétke az szokott helyen az beörteöny által kikiáltatván, annakutána kivívén az teörvényfálhoz, az holott az henger által tövises verembe vettetéssék és karóval által verettössék. — Ezen évben az adókönyv kimutatása szerint a Bihari ötvös Jánosné II. fertályban fekvő félháza után az adórestancia 1 frt 50 *ŕ.* 1648. A város II. negyedében *Bihari ötvös János* árvái adóhátraléka ez évre 50 *ŕ.* 1656. *Bihari Eötvös János* félháza említetik a város II. fertályában.

229. Szatmárnémeti ötvös János. 1630—1638. Mint kassai ötvös Mihálnál 4 tanulóévet betöltött inas, 1630. jun. 8-án legénynyé felszabadíttatik. Valószínű, hogy mint ilyen dolgozott egy ideig Kassán, a hol, miután bujdosó éveit befejezte, 1634. jun. 12-én áll be a czéhbe, a mely alkalommal mesterremek-büntetés fejében három gyra ezüstöt vetnek ki reája. 1636-ban egy perben tanúként szerepelve találkozunk nevével, 1638-ban pedig, jun. 7-én, szegődteti inasul Darvas Szabó Gergely fiát: Jancsit, 4 esztendőre. 1630. Jun. 8. *Joannes Németj* inas, Michael Aurifaber Cassoviensisnél eltöltött 4 tanuló éve után felszabadíttatik. 1636. Decz. 10. *Németi ötvös János* tanú egy perben.

230. Zongó (Szongo) ötvös István. 1632—1637. Polgárjogot 1632. december hó 2-án nyer, a czéhbe pedig decz. 12-én áll be, mely alkalommal remekbüntetés fejében harmadfél gyra ezüst vettetik ki reája. 1633. decz. 12-én szegődteti 4 évre inasul Kezi (Lezi?) János fiát: Mihókot, 1635. jun. 4-én pedig beregi Balog István fiát: Jakabot, 4 esztendőre. Valószínű, hogy az 1632-ben elhunyt Újfalusi ötvös Mátyás Balás özvegyét vette nőül, mert 1637-ben ennek nevével kapcsolatban találjuk ötvös Istvánt a IV. fertályban fekvő ház után fenmaradt restantiák összeírásánál és fizetésénél. 1632. Decz. 2. *Zongo Eötvös István* supp. pro jure Civile producias literas testimoniales legitimi sui ortus, quibus approbatis est. Et solvit fl. 4. 1637. Adókönyvi kimutatás. *Songo István* az Öttüös Balásné háza után a IV. fertályban régi restantia fejében fizet 25 frt 15 denárt. Ugyanekkor Öttüös Balásné *avagy* Szongo István Tar János házától a IV. fertályban restál ab anno 1632 usque 1635. 37 frt. 25 *ŕ.* Anno 1636. fizet fl. 15. Restancia: 22 frt 15 *ŕ.* Anno 1636. rest fl. 3. Summa 25 frt 15 *ŕ.* — Tar Gábor Ötvös Balásné háza után 1637-re fizet házában 3 frtot.

231. Cyrus Jakab, ötvöslegény. 1633. Halasi ötvös Györgynél eltöltött 5 teljes tanuló éve után 1633. junius 8-án felszabadíttatik.

232. Szentkirályi ötvös Márton. 1634—1668. A czéhbe 1634. június 13-án áll be, letévén a 4 frtnyi czéhigazságát, mely alkalommal remekbüntetés fejében, «az kit meg is érdemel», 3 gyra ezüstöt vetnek ki reája. Belterjes ötvösműködéséről a czéhregesztrom följegyzései tanúskodnak, melyek szerint: 1635. júl. 30-án

szegődteti inasul 4 évre Böszörményi Pál fiát, Petit; 1638. aug. 25-én ugyanennek Palkó nevű fiát 4 évre; 1640. szept. 16-án Szegő Jánosnak Jancsi nevű fiát; 1638. decz. 3-án Szepsi ötvös Benedeknek hasonló nevű fiát 4 évre, kit 1642. márcz. 18-án szabadít föl; 1642. jún. 23-án szegődtet 4 évre egy meg nem nevezett inast; 1642. szept. 21-én ötvös Tamásnak Palkó nevű fiát 4 évre; 1647. márcz. 18-án Horváth Jánosnak András nevű fiát 4 évre; 1647. decz. 16-án Burja Péternek Peti nevű fiát 4 évre, kit a czéh mond szabadon 1651. szept. 21-én; 1647(?) szept. 6-án szegődteti 4 évre Nagy-Bányán lakó Matócsi János fiát, Istókot, végre 1658. márcz. 18-án Méray János fiát, Istókot, négy esztendőre. 1643-ban háza említetik az első negyedben, mely után erre az esztendőre 2 frtot fizet adóban. 1651-ben a czéh «lopónak» ítélte, mert vásár idején állítólag három pár karikát talált s azokat tulajdonosaiknak vissza nem adta. Ötvös Márton ez ügyben a czéh ellen a tanácshoz apellál. Mint *második czéh-mester* 1646—47., 1655- és 56-ban, mint *első czéh-mester* pedig 1660-ban működik. Ezenkívül az első negyedben, a hol lakott, mint hatodik és hetedik tizedes szerepel az 1649., 1651—52., 1655. és 1658. években. Meghalt 1668-ban, mert ezen évtől neje szerepel az adókönyvekben. Közkeveltségét előtűnteti ama körülmény, hogy az 1653—64-iki években öt magát hét, nejét egy esetben kéri fel egyes családok a keresztapai, illetve keresztanyai, tisztség elvállalására. 1643. *Szentkirályi Ötvös Márton* a város I. negyedében fekvő háza után ez évre adóban fizet(?). 1648. Ugyanaz, fizet 2 frtot. 1651. Szept. 14. *Szentkirályi ötvös Márton* menti magát, hogy az minemű marhát sokadalomnak idején talált, úgymint három bokor falusi tótos(?) valami karikát, melyért midőn az kié volt, meg nem adta volna, az becsületes czéhtől lopónak ítéltetett; nem lopott marha. *Del. Stat deliberatio.* 1652. *Szentkirályi ötvös Mártonnak* az I. fertályban házadó restancziája 15 frt. Erre fizet 4 frtot. 1661. Okt. 3. *Szentkirályi Eötvös Márton*, Cassai ötvös István és Váradai Eötvös György egy jelentéktelen perben tárgyalnak a tanács előtt. 1668. *Adókönyv.* I. fert. Szentkirályi ötvös Mártonné fizet adóban 2 frtot. Adóhátralék pro Anno: 65—67. összesen 6 frt. A folyó évi Szent-Mihály és Szent-György napi adóhátralék 2 frt.

233. I. *Debreczeni ötvös Mihály. 1635—1641.* 1635-ben már kassai mester s az egyik tanúkihallgatási jegyzék szerint «körülbelől» 43 éves, 1638-ban harmadik helyen szenátor, 1639—41-ig pedig városi főbíró lesz. Ezentúl nevével sem a szenátorok, sem a bírák lajstromában nem találkozunk, az adókönyvek azonban még 1648, sőt még 1668-ban is említést tesznek a város III. fertályában fekvő házáról, melynek restancziájával foglalkoznak. 1635. Márcz. 10. *Debreczeni Mihály*, körülbelől 43 éves, vallja: Én nékem adott volt zálogot Belleváriné asszony egy csészét, egy fél kupa pohárt, egy viselt aranyas kardot; 105 frtban volt nálam, de kiváltotta tőlem. 1638-ban a harmadik helyen városi szenátor. 1639—41-ig városi főbíró. 1648. *Adókönyv.* A III. fertályban Debreczeni ötvös Mihály háza után ezen évre az adórestanczia 1 frt. 1651. *Döbröczeny Eötvös Mihályné* háza a III. fertályban említetik. 1668. A III. fertályban *Debreczeni Eotues Mihály* házrészén a régi restanczia (üres).

234. II. *Nagymihályi ötvös István. 1635—1643.* Polgárjog iránti kérvényét első ízben 1635. augusztus hó 2-án terjeszté a tanács elé, melynek tárgyalását ez szept. 4-ére halasztotta. Bár a Nagy Mihály város pecsétje alatt hozott testimoniális arról tanúskodik, hogy ötvös István nem parasztnak fia, hanem szabad, mindamellet a tanács meg nem értvén a szerinte homályos okmányt, azt kívánja, hozzon a földesurától is menedéklevelet. Végre október 12-én, miután az ötvös esküt tett arra, hogy nem jobbágyfú s tekintettel «gyámoltalan voltára» is, 4 frtért feladja neki a tanács a polgárjogot. A czéhbe október 22-én áll be s lefizeti a 4 frt «czéhigasságot». Ugyanekkor mesterremekbüntetés fejében negyedfél gyra ezüst lefizetésére köteleztetik. Neve 1643-ban még előfordul egy adófizetéssel kapcsolatosan. 1635. Aug. 2. *Nagy Mihály Eötvös István* supp. pro jure civili. *Del.* Elhalad most. — Szept. 4. Supp. pro jure civ., producit literas natalicias et testimoniales subsigillo oppidi Nagymihály quod silicet non sit coloni alicujus filius, sed liber. *Del.* Nem elég documentum ez, mert nem érthetjük mi azt, hogy Nagy-Mihályban született és mégis senki fia nem volt, vagy az atya vagy maga, azért, ha valamit obtinealni akar, hozzon az földes úrtul is menedéklevelet. — Okt. 11 *Nagy Mihály Eötvös István* supp. pro jure Civ. juramento se volt obstringere, hogy nem jobbágyfú. *Del.* Dabitur jure s gyámoltalan voltára tekintvén. *Det fl. 4.* 1640. Jún. 16., és jún. 22-én *Nagymihályi Eötvös István* annorum circiter 30, tanú egy perben. 1643. Az I. fertályban fekvő háza után ez évre adóban lefizet 1 frtot.

235. *Kassai ötvös István. 1635—1689.* Előneve bizonyítja, hogy kassai származású. 1635-ben már kassai polgár s borainak bebocsáttatása iránt esedezik a tanács előtt. A czéhet 1648. okt. 8-án váltotta fel, mely alkalommal 3 gyra ezüst vettetik reá mesterremek-büntetés fejében. Ezentúl nagy szerepet játszik a czéhben s a városi életben egyaránt. Az 1670., 1672., 1683., 1684., 1687. és 1688-ik években városi *senior*: 1660., 1669. és 1684-ben *második czéh-mester*; 1682., 1686—89-ig *első czéh-mester*, ezenkívül mint *tizedes* szerepel 1650—51., 1658. és 1660-ban; 1683-ban *dézsma*s, 1684-ben *patikatiszt*, 1686-ban *exactor*, 1688-ban *czehvart*, *fertályos kapitány* és a negyedik fertályban *exactor*. Felesége Király Judit volt, kitől két leánygyermek származott, Anna és Erzsébet. Ez utóbbit a Tályán lakó Szöcs András birta nőül s midőn ötvös István 1689 elején elhal, leánya a Sáfránykertben fekvő s reászállott szántóföldet 60 magyar forintokon eladja, a szerződésen nevét csupán keresztvonással jelezvén, miből az derül ki, hogy ötvös Erzsébet nem tudott írni. Az adókönyvek kimutatása szerint Kassai ötvös István folytonos hátralékban van adójával s ez a körülmény anyagi helyzetét nem tünteti fel a legkedvezőbb helyzetben. Meghalt 1689. elején, mert még mint megválasztott czéh-mester szerepel ugyan az ez évi kimutatásban, de márczius 3-án már mint néhai említetik leánya örökségének eladásánál. Kassai

István 1655. márczius 1-én szegődött inasul 4 évre Tirpák Márton fiát, Istókot, 1674. decz. 10-én pedig saját fiát, Istvánt, szintén 4 esztendőre. 1635. Okt. 29. *Kassai Eötvös István* supplikál borainak bebocsátásáért. *Del.* Bebocsátják. 1636. Decz. 8. Tanú egy perben. 1648. Kassai ötvös István a IV. fertályban fekvő háza után ez évre adóba restál 50 *fl.*-ral. 1652. Ugyanott adórestanciája 6 frt, melyre fizet 3 frtot. 1654. Márcz. 11. *Cassay Eötvös István* és felesége Király Judith a nekik jutott szálló-örökséget «az medvelyukban» zálogképen adják Kállay Szócs Mihálynak és feleségének 100 magyar forintokért. — Ezen évre adórestanciája 3 frt. 1657. Aug. 1. *Cassai ötvös Istvánnak* az ev. reformátusoknál keresztelnek egy leányt Annának. A keresztapa Kállay (ötvös) Mihály úr. 1668. Adókönyv. Régi restanciák: fl. 2. Ab anno 1661—67. fl. 18. Summa 20 frt. 1668-ra 3 frt = 23 frt. 1678. Adókönyv. Régi restanciák a IV. fertályban lévő ház után 17 frt, Ao 73—76. fl. 12, tesz fl. 29. Fizetett: fl. 3. Anno 77. fl. 3. Summa fl. 29. A folyó évre pedig 3 frt. 1681. Márcz. 23. *Stephanus Kassay* mint első czéhmaster szerepel Gönczy István szabadító-levelén. 1686. Aug. 5. *Eötvös István* kassai többedmagával a fekete kösség által az N. Kösség a minapi kiadott punctumi szerint az török adó számvételére kirendeltetik. 1688. Márcz. 31. Egy ezüstös kardnak az ára Czeto Béter urnak egy hordó bor kiárultassék és abból adattassék meg (a kit ajándékba vött az N. Magistratus commendáns urunk eő Nga számára). *Del.* Az mely kard in suspenso legyen s maradjon utolsó szükségre az kinek fog kívántatni ajándékba. Azon kardot meglimitáltatván *Eötvös István* uram által, 25 Tallérokban árultak meg az N. Tanács fl. 45. 1689. Márcz. 3. Tályán lakozó Szócs András házastársa: Eötvös Erzsók, *néhai* kassai Eötvös Istvánnak édes leánya és örököse eladja a kassai territoriumban, a sáfránykertben, fekvő szántóföldjét «távol lakásomra nézve és az mostani nehéz üdöre nézve is», Kassán lakozó Vancsai Balásnak 60 magyar forintokon. A szerződésen keresztvonással jelzi a nevét.

236. *Kecskeméti W. Ötvös Péter. 1637—1680.* Kecskeméti ötvös Péter hazánk XVII. századbeli ötvöseinek kétségtelenül egyik legérdekesebb alakja. Hogy ilyenné lett s hogy neve az ötvösműipar terén közismeretűvé vált, azt azon följegyzéseinek köszönheti, melyeket az ötvösművészetről s a «kövekről» készített. E följegyzéseket «*Kecskeméti W. Péter ötvöskönyve*» cím alatt Ballagi Aladár dr. az Arch. Értesítő 1884. évfolyamában közzé tette, kellőleg méltatván annak műipari s műtörténeti becsét, az alábbiakban tehát csupán egy rövid élettörténeti vázlatot s Kecskeméti Péternek eddigelé ismeretes munkáit kell ismertetnünk. Ötvösünk Nagy-Váradon született, de szülői kecskeméti illetőségűek lehettek. Erre vonatkozik a neve előtt álló «kecskeméti» jelző, míg a nevében előforduló W betű nem jelenthet mást, mint *váradli*-t. Ez igazolást talál egyrészt abban a körülményben, hogy ötvösünk, midőn Kassán polgárjogot kíván nyerni, Biharmegyétől hoz testimonialist, másrészt abban, hogy Kecskeméti Péter Nagy-Váradon, Komor István ötvösmesternél 1637. Szent-Mihály napján kezdte el az ötvösmesterséget tanulni, a hol is — hogy a kassai muzeumban őrzött s itt facsimilében bemutatott szabadító-level szavaival éljünk — «a négy szolgálati (vagy mint nevezni szokás) bármely kézműiparba bevezető évet kitöltötte» . . . «s ezen tanulóéveit 1641. évi Szent-Mihály napján becsületesen, jól és hűségesen befejezte.» Ötvösünk szabadító-level 1642. május 10-éről van kelteve s kiálltva a nagyváradai ötvösczéh részéről, holott ő már 1641. szeptember végén legénynyé lett, a miből kitűnik, hogy Kecskeméti felszabadulása után még hét hónapot töltött Váradon mint legény, valószínű, hogy régi mesterénél, Komor István uramnál s ezt a szóban forgó okmányt csak akkor kérte ki a czéhtől, mikor elbujdosni készült. Nagy-Szebenbe ment legelsőbben, a hol Schlisser Jakabnál állott munkába. Ötvöskönyvéből tudjuk, hogy merre bujdosott ezután. Bejárta Brassót, Gyulafehérvárt, Kolozsvárt, végre visszatért hazájába, Váradra, a hol önálló műhelyt nyitott, nőül vevén Kenderessy Annát, ki 1667-ben hűnyt el Kassán. Azonban Váradon sem lehetett maradása. Tudjuk, hogy a város a töröknek hosszabb ostrom után 1660. aug. 27-én feladatott, de Kecskeméti Péter még az ostrom előtt elmenekült onnét s Kassára futott. Följegyzéseiből kitűnik, hogy 1660. augusztus 24-én már Kassán volt, a hol mint legény legelsőbben Váradai Ötvös Györgynél dolgozott; utolsó gazdája Debreczeni Mihály volt 1663-ban. Polgárjogért Kassán való letelepedésének harmadik esztendejében, vagyis 1663. február 22-én fordul a városi tanácshoz, melynek jegyzőkönyvében erre vonatkozólag ez áll: «1663. febr. 22. Kechkemethi Eötvös Péter Waradj futott ember suppical az N. Tanácsnak az N. Varos igassagaert, producalvan Néhai Rakoczj Györgytil adatot Armalisat, az, ki a Tűz miat el romlot, de arrul valo Testimonialisa Bihar varmegye pecsettye alat exstal, az mellyet producalt is. *Deliberatum.* Most differaltatik az yövendő chetertekre, akkor hozzon magával valami recognitiot elő Emberseges Embereket, kik is recognoscallyak ortusat.» Kecskemétiének tehát «élő emberséges emberekből álló tanúk híján ez alkalommal a polgárjogot fel nem adták, de elhalasztották azt a «jövendő csütörtökre», a mi a tanácsülések szokása szerint egy hetet számított a dato. A «jövendő csütörtök» tehát 1663. márczius elsejére esett s az e napi tárgyalások között (közelebbi dátum nélkül) a következők jegyeztettek fel ötvösünkre nézve: «Kecskemethi Eötvös Péter supp. Az N. város igasságúért, noha nemzetség Levelet nem producalhattya, *mint hogy Varad az Pogánság kezében vagyon*, de az minemű Armalisa volt is az Fejedelemtől, az is mind el vesztegetődött az tűz miat, hanem Bihar varmegye testimonialisát producálta és két becsületes özvegy asszony is: Csuthi Miklósné és Király Istvánné is jó lelkek esmereti szerint recognitiot tettek, jól esmervén mind édes atyját s mind édes anyját, bechülletes életet követő emberek voltak, semmit is nem tudnak egyebet az jónál felőlük. *Deliberatum.* Megtekintven az Nemes tanács váradli futott állapotot s helt adván mind az Bihar varmegye testimonialisának, mind az asszonyok recognitiójának, az Nemes város igasságát megadta, fizessen fl. 16 (denár) 20.» A czéhbe — az ötvösczéh rege-

Nos. GIÖRGI, CZERGELET, PETR, MANAKI, MAGISTRI, CEHA:

Aurifabrinæ Regiæ Liberae Civitatis Varad, Coeteriq; Magistris, tam Seniores, quam Juniores, Michael Szegedi, Stephan, Komor, Stephan, Szegedi, Basiliius Nyerges, Gaspar, Mikalakai, Michael Kovacs, Gregorius Nagy, et Notum facim, per praesentes, quib; expedit, universis, et singulis, dicti artificii Aurificalis Magistris, et Sociis, ubivis, et quib; cumq; Civitatib;, et Oppidis existentib;, et constitutis, Quod Circumspicit, Vir Stephan, Komor praenominat, confocius Noster etiam, ex Collegio artificii nostri Artificialis Personaliter nostram adveniens praesentiam, seu Collegium, adduxit secum, favitq; Coram nobis agilem Juvenem Petru Keczkeemeti, servum seu pedisequum suum, quem in artificinam receperat, in die S. Michaelis, Anno Millesimo Sexcentesimo tricesimo septimo, qui etiam amos serviles, seu ut vocantur in Artificio, cujusvis manuali Tirocinio integros quatuor proculit, honesteq; probe, fideliter, apud eundem traducendum usq; ad diem S. Michaelis, Anno Millesimo Sexcentesimo quadragesimo primi explevit, Unde ipsum tanquam probum, morigeru, et bene moratu Adolescentem nulla, cujusvis in familia, vota, [qua honestiam ipsi, existimationem laedere possent] inquinatu a se pacifice dimisit, etq; libertatem, ut moris est, debita adhibuit, in cujus rei testimonium, ac evidentiâ, eidem Petro Keczkeemeti, tanquam bene merito Adolescenti, hasce litteras nostras testimoniales, usitato huj; Cehæ sigillo munitas, dandas, et concedendas esse, concessimus, ut quocumq; terraru, et Regionu, praefat, Juvenis venerit, solitu suu Artificiu libere, et sine suspitione alicuj; in familia exercere possit, Qua propter, Omnes hanc artem Aurifabrinâ exercentes, tanquam Viros pios, ac honestissimos, sum opere rogatos volumus, ut praesentiu litteraru nostraru Testimonialiu tanquam legitimaru debitam rationem habentes, memorato Petro Keczkeemeti in officinis, seu ergasteriis, non honestu solu locu dare, Veru, vesiro etiam auxilio indigenti in omnib; [ut probe, honesteq; Juvenis meritis] opem ferre pro Virib;, non dedignemini, quod si litteris nostris Cehæ nostræ sigillo obfirmatis impetraverim, vicissim ad omnia humanitatis officia nos obstringim, Praesentib; perlectis exhibenti restitutus, Datu ex praescripta Regia libera Civitate, Varad, die decima Mensis Maji, Anno Millesimo Sexcentesimo quadragesimo secundo.

Keckeméti Péter szabadító-levelé. 1642.

sztroma szerint — 1663. április 2-án állott be Keckeméti, tehát polgárjogának elnyerése után egy hónappal s ekkor nyitotta meg önálló műhelyét is, melyben munkálni valója csakhamar s elég bőven akadt. 1667. november végén hal meg hűséges hitvestársa, Kenderessy Anna asszony, kinek utolsó akarátát és testámentomát, a város bevett szokásai szerint, két megbízott testamentárius foglalta írásba. Ötvös Péter 1668-ban a város első fertályában lakik s háza után 4 frtot fizet adóba. Egyáltalában pontos, rendszerető ember volt, mert az 1668. évi «Szent György» és «Szent Mihály-adóban új restantia» című rovatok az adókönyvben neve után a *nihil* bejegyzést tartalmazzák, a mi azt jelenti, hogy Keckeméti kifizette a kifizetendőket s nem tartozott semmivel, a mi elég ritka dolog ebben az időben a kassai háztulajdonosok sorában. Az 1678-iki adókönyvben Keckeméti neve az adózók között már nem található fel, de azért még életben van, mert a czéhregesztromban még 1680-ban is találkozunk a kezeirásával. Valószínűleg a 80-as években húnyt el Kassán. Keckeméti ötvös Péternek idáig két napjainkig fenmaradt munkáját tudjuk kimutatni. Az egyik azon «szőlőfőpohár», melyet ötvösünk 1664-ben készített *Latran János* rendeletéből a kassai ev. ref. ekklézsia számára úrvacsora-kiosztásra s a melyről ő maga is megemlékezik ötvöskönyvében. E pohár az ú. n. hólyagos, ananász alakú, fedeles poharak sorába tartozik; anyaga részben aranyozott ezüst, a talpán és kupájának felső, sima szélén található eme bevéssett felirással:

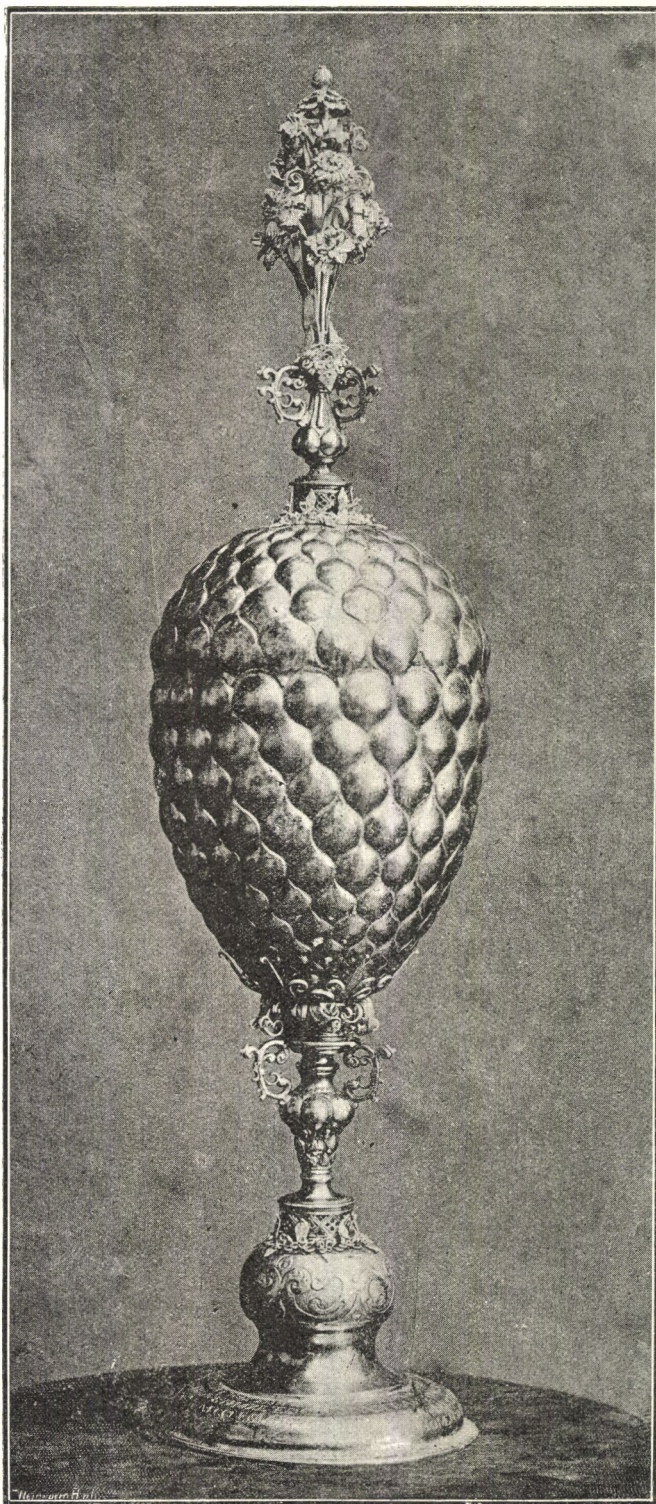
Talpán:

|| EZ : POHART : CZINALTATA : ISTEN TISZESSEGERE :
 NEMZETES : VIEZLÖ : LARAN : IANOS : VAM : || SZERELMES :
 HAZAS : ARSAAL : NEMZETES : CZADI : INDIT : ASSZONYVAL :
 EDGYVT : AZ : CASSAI : KERESZTYEN : REFORMAT : HELVETICA :
 ECCLESIAHOZ : AZ : V : WCZORAIANK : KI : SZOLGALTASRA :
 1664 : ESZENDOBEN :
 ☉ SIT : NOMEN : DOMINI : BENEDICTUM : (diszitmény).

Kupáján:

||| SZ : PAL : CORIN : XI : RESZBEN : VERS : 25 : EZ : POHAR : AMAZ :
 VY : TESTAMENTOM : AZ : EN VEREM : ALTAL : MELY : SOKAKNAK :
 BVNÖKNEK : BOCZANATARA : KI : ONTATIK : EZT :
 CZELEKEDGYETEK : VALAMENYISZER : ISSZATOK : AZ : EN :
 EMLEKEZETEMRE ☉

A pohár talpán és kupáján beütve két bélyeg: liliom és **PK**, melyek közül az utóbbi a mesterjegy. A pohár egész magassága 50 cm. Ebből a talp és lábra 15 cm., a kupára, fedőjével együtt 19 cm., a fedőből kiemelkedő oromdíszre pedig 16 cm esik. A díszedényeket, füleket és rácsműveket kivéve, melyek öntöttek s utólag

Keckeméti Péter «szőlőfő-pohara» a kassai ev. ref. templom kincstárában.

cizelálvák, a serleg vert mű. A talp köralakú, sima s domború; az ebből gömbalakban kiemelkedni kezdő láb alsó része trébelt ornamentumokkal van ékesítve, melyet egy keskenyebb s rombusokba rakott áttörtművű rácsmű díszít. A rácsmű tetejét fehér ezüstből vágott, növényleveleket és csavart növényindákat példázó guirland fűdi

be; ebből egy tojásdad, stilizált s hólyagokkal ellátott díszedény emelkedik följebb, mit ismét az alsóval mindenben megegyező rácsmű határol. A középső tagot az a három stilizált fül ékesíti, melyekkel hazai és külföldi e korbéli ötvösműveken gyakran találkozunk. E középső tagot, az imént említett rácsműt részben elborítva, ezüstlemezből nyírott, leveles, indás s kacsakaringós szárukba menő guirland fedezi, ebből nő ki a 19 cm. magas, hegyesedő végével lefelé álló kupa, mely ellipszis alakú trébelt hólyagokkal van díszítve, úgy, hogy a hólyagok egymástól eltérő alsó és felső közeit a következő hólyagsor kihegyesedő szélei töltik be. A kupa fedele szintén hólyagos; a hólyagok alsó szélei csipkézett hegyeikkel a kupa alsó részének megfelelő közeibe illenek, az összeillesztés helyén a fedőre és a kupa egyik hólyagjára bevéssett A A betűk szolgálván a fedél feltevésére irányadóul. A kupa, illetve a fedél tetején, vagdalt növénykoszorúból kinőve díszedényt találunk, mely a középső tagon látott fülekkel van ékesítve. Ebből nő ki a polár oromdísz, a fehér ezüstlemezből vagdalt s kecsesen hajló levelekkel és növényszárukkal ékeskedő bokréta, melynek finoman s ügyesen dolgozott virágai között a tollas szegfű s a csipkés szélű rózsá elég természetes előállításukban azonnal felismerhetők; a többi, számszerint két virág, stilizált és dússzirmú. A poháron minden rész tűzben dűsan meg van aranyozva, kivéve a növényeket példázó motívumokat. A fedél csúcsában kör alakú aranyozott lemez van elhelyezve, ebbe van vésve egy címér, melyet heraldikátlan constructiója folytán nemesi címérnek nem tartok. Levélkoszorúban s (rozetta) LATRAN : IANOS : CZANADI : IVDIT : 1664 : felirat által körülvevett mezőben barokk stílusú paizsot látunk, melyben hármassal halomból háromágú tulipánvirág nő ki: egyik jobb, másik balra hajolván, a harmadik egyenesen fölfelé haladván. Ez utóbbiban áll egy önkeblét csőrrel tépő pelikán-madár, szárnyait repülő helyzetben, előre kinyújtott jobb lábában pedig egy tulipánvirágot tartván. Sisak és korona hiányzik a címerből s magam ez előállításban a református egyház által oly nagy előszeretettel használt symbolumot látom csupán s úgy vélem, hogy a körirat s e kép a Latrán és neje jelképes vallásos dedicatioja kíván lenni. A kassai ev. ref. ekklezsia birtokában van még egy, az általam most leírt pohárhoz nagyon hasonlító ananász-alakú serleg, melynek mestere, a bélyegek tanúsága szerint, Nürnbergben keresendő. A provenientia az N betű által világosan Nürnbergre, a szívalakban elhelyezett s száraival egymáshoz kapcsolt kettős M betű pedig Michel Müller-re utal, a ki ott már 1612-ben mester, 1633-ban esküdt volt s 1654—1660 között halt el.¹⁾ Ezen mestertől különösen ananász-alakú poharak bőséges számban maradtak reánk s úgy látszik, ezen ötvös ilyfajta művek készítésével foglalkozott előszeretettel. Egy aranyozott ananászserlege N. N. Oppenheim birtokában van M. Frankfurtban; egy másik ugyanilyen műve az 1884. évi budapesti ötvösműkiállításon Semsey által kiállítva volt látható. A két bélyeg közül az N betűs, mely Nürnberget jelenti, helyesen van a kiállítás katalógusában közölve, de a mesterjegy — valószínűleg a bélyeg elkopása miatt hibásan van «ötágú korona levélben»-nek²⁾ minősítve — mert ez nem más, mint egy szívalakba helyezett kettős M, vagyis Michel Müller monogramma. Analógiák után ítélve, ugyanazon mesteré a kolozsvári ref. templom által ugyanezen kiállításon bemutatott ananász-formájú fedeles serleg is, melynek Nürnbergre vonatkozó bélyege egészen világos, míg a mesterjegy olvashatlan. Készítési éve 1613.³⁾ Ismeretes végre ezen mestertől még egy ilyen modorban készített serleg, melynek fogója fehér (ezüst) fatörzs; tulajdonosa Günzburg báró Szent-Pétervárott.⁴⁾ A kassai református ekklezsia birtokában lévő serleg — a leírás után ítélve ez utóbbit — nagyon hasonló a Semsey-féléhez, azzal a különbséggel, hogy azon a serleg fogóját egy ezüstdől tömören öntött lándzsás alak képezi. A lándzsán, melyet baljában tart, egy kis bárány van felfüggesztve, az alak jobb lábára pedig egy felugró helyzetben előállított kutya ágaskodik. Az ezüstlemezből metszett fodordíszek s a serleg csúcsát ékesítő bokréta elhelyezése teljesen analóg ezzel, analóg a Kecskeméti által készített serlegével is, a miből az dedukálható, hogy Kecskeméti Péter Michel Müller nürnbergi ötvös munkáját — talán éppen Latrán János kívánságára — használta mintául «szőlőfőpohara» munkájánál. A Müller-féle serleg már az ekklezsia tulajdonában volt akkor, midőn Latrán János a magáét Kecskemétinél megrendelte, úgy intézték tehát a dolgot, hogy a leendő új serleg összhangban legyen a régivel s Kecskemétinek utasításul is adták ezt a szándékukat. De azért ötvösünk nem végzett szolgálai másolást. Új talpat, középső tagot komponált s az oromdíszül szolgáló virágbokréta virágaiban egészen eredetit és Müllernél szebbet alkotott. Müller munkájából a fehér ezüsthézagokat átvitte ugyan serlegére, de tanult ízléssel összebb vonta vagy kiterjesztette a megfelelő helyeken; megtartotta a díszedényhez a nürnbergi ötvös által is használt füleket, de ezeknek kivitelében már korántsem tanusított oly ügyességet, a melyet külföldi kartársa. A serleg kupájának nemes formája, a trébelt hólyagok erős kidomborodása vesztett Kecskeméti keze alatt, s bár ő az általa trébelt kupán megháromszorozta a hólyagok számát, e szám azonban nem emelte a művészi ízlést, melyet ötvösünk Müllertől nem bírt eltanulni s éppen e túlbuzgóságával, hogy t. i. a trébelt dudorok számával tegye művét becsessé, ért el Kecskemétink ellenkező hatást: serlegének kupáját nehézkessé tette. Kecskeméti második munkája egy úrvacsoratól, mely

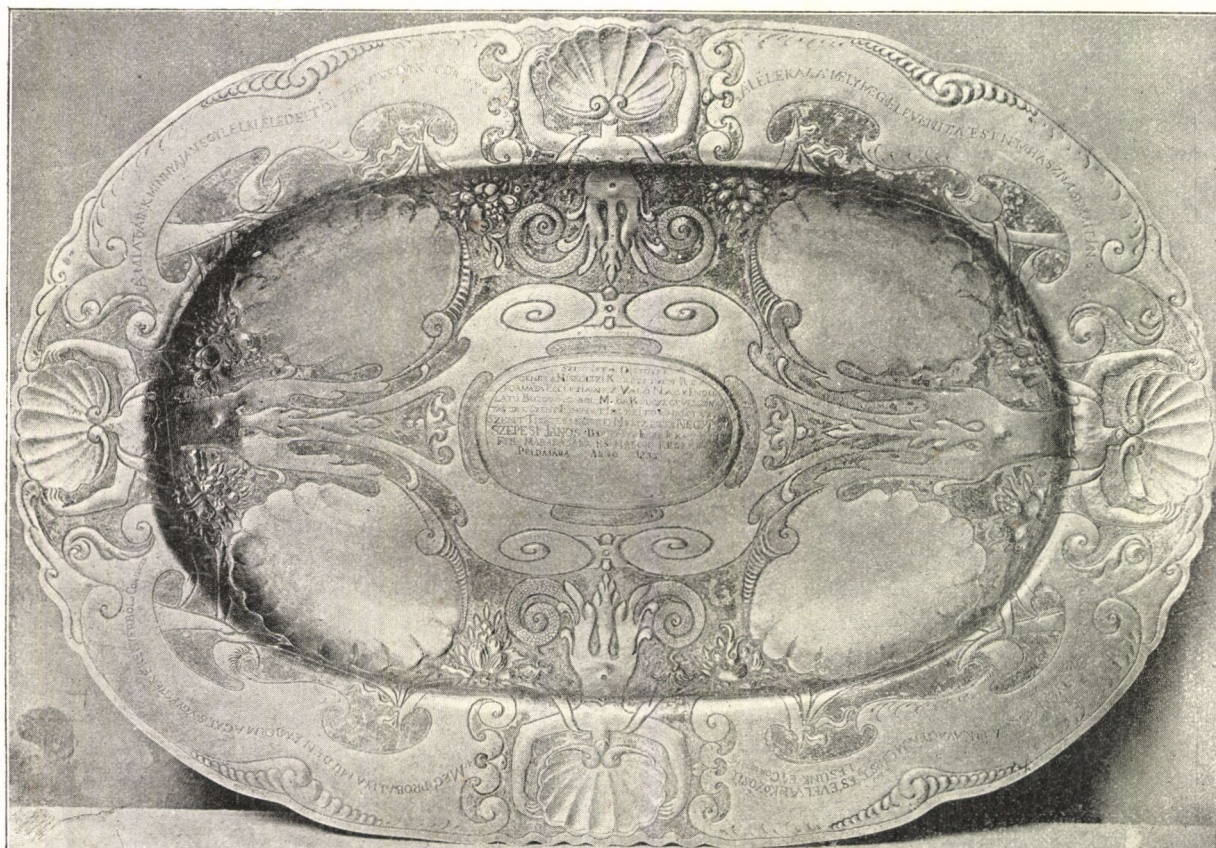
¹⁾ Marc. Rosenberg: Der Goldschmiede Merkzeichen. 290. l.

²⁾ Ötvösműkiállítás lajstroma. Harmadik terem, 2. szekrény, 40. sz.

³⁾ Ötvösműkiállítás lajstroma. Harmadik terem, 3. szekrény, 43. sz.

⁴⁾ Rosenberg: Idézett mű, 290.

a miskolci ev. ref. ekklezsia kincstárában őriztetik. A tál vert és vésett munka. Hajlott szélein, az ellipszis nagy és kis tengelyének végződési pontjain, zarándok-kagylót (Pecten Jacobæus) tartó meztelen női alakok láthatók, melyek altesteikkel a tálca belső mezejébe érnek, úgy, hogy mellük középső része esik a szél és tálfenék hajlásszögletébe, a tálca rövidebb tengelyénél helyet foglaló alakoknál triton-farkakká alakul az altestük, a másik két alaknál pedig ornamentális díszben szétfutva a tálfenék alját elborítják. A tál szélének azon részeit, mely ez alakoktól szabadon maradt, barok-stylű s helylyel-közzel bevagdalt keret övezi, melyből ívekben aláhajló szalagon gyümölcskötegek — összesen nyolcz — csüngenek és töltik be azt a tért, mely a kagylót tartó alakok karjai alá esik. A tál alakos és ornamentális része mindenütt trébelt, utólagosan cizelirozott és tűzben megaranyozott; az alapteret képező diszítetlen tér ponczverővel van dolgozva és sötét feketébe játszó kék színnel befuttatva. Ez az alapszín azonban ma már több helyt megkopott, az aranyozás azonban teljesen ép. A tál haj-

Urvacsora-tál a miskolci ev. ref. templom tulajdonában. Kecskeméti Péter munkája.

lott szélének üres mezőire a szentírásból vett idézetek vannak bevésve. A véset is Kecskeméti Péter sajátkezű munkája s emígyen szól:

1. A' MI ATYÁINK MINNYAJAN EGYLELKI ELEDELT ÔTTEK
MIVELŰNK, COR . 10. XI. 3.
2. A' LÉLEK AZ, A' MELY MEGELEVENIT, A' 'EST NEM HASZNÁL
SEMMIT. JAN. 6. XI. 63.
3. A' KENYÉR MELYET MEG = SZEGŰNK AVAGY NEM CHRST,
'ESEVEL VAL^o KÖZÖSŰLESŰNK = E? 1. COR. 10. XI. 16.
4. MEG = PPROBALLYA MINDEN EMBER MAGAT, S VGY EGYÉK
E KENYÉRBŐL. 1. COR. 11. XI. 28.

Az első számú idézet elé, a tál szélébe, van beütve a kassai ötvösczéh hitelesítő jele: a lilium, melléje P K, vagyis Petrus Kecskeméti mesterjegye. A tál közepén, kiemelkedő kerülékes mezőben, ismét feliratot találunk bevésve:

SZENT ISTENE DITSŐSSE=
GÉHEZ A MISKÓLTZI KERESZTYÉN RE=
FORMÁTA ECCLESIAJÁHOZ VALÓ NAGY INDÚ-
LATÚ BUZGÓSÁGÁBÓL: MAGA KÖLCZEGEVEL CZINA=
TATTA E' SZENT EDÉNYT, IDVEZITŐ CHRISTVSA
SZENT TISZTESSÉGÉRE, NEMZETES NÉGYESI
SZEPESI JÁNOS BÓLDOG EMLÉKEZETE
FEN MARADASARA ÉS MASOK KEGYES
PÉLDÁJÁRA ANNO 1733.

E felirat értelme és tanúsága szerint hajlandók volnánk a tál készítésének idejéül az 1733-ik évet elfogadni; hogy ez azonban helytelen volna s hogy maga a négyesi Szepesi János uramra mint donátorra vonatkozó azon felirat nem helyes, történelmileg nem hű s nem igaz, azt a következőkben fogom kimutatni. Addig is utalok e tényre, melyből levonható a tanulság ez alkalommal is, hogy korábban keletkezett műemlékeken évtizedekkel későbbben keletkezett valótlán dedicatio csakúgy előfordulhat, a mint előfordul későbbi évszám századokkal előbb keletkezett ötvösművön, vagy másféle műemléken, a mely számból azonban még nagyon helytelen volna annak készítési évére következtetnünk. A szóban forgó úrvacsora-tál keletkezésének és Miskolczra való elszármazásának kipuhatólása ügyében, átnéztem a kassai ev. ref. ekklézsia kincstárának legrégebb leltárait s ott 1671. nov. 21-iki kelettel a 2. szám alatt e feljegyzést találtam: «Egy eregh medence, melyet N. Barnáné asszonyom csináltatott.» Továbbá az 1690. ápr. 17-én Fogaras várában felvett leltárban, a 2. sz. a. ugyancsak e tárgyra vonatkozólag ily feljegyzés foglaltatik: «Egy tarkásan aranyozott ezüst medence, néhai Barna Ferenczné, Czecki Dorkó asszony neve rajta». Végre az 1710. aug. 19-én felvett leltár így ír róla: «Vagyon egy mosdó forma eöreg medence, virágos, circiter 132 löt; Szepesi János uramnál vagyon zálogban in fnis hung. 150. Ugyan említett feo curator (Kecskeméti Mihály) uram hazatul viteteodott el.» Későbbi kézzel hozzáírva ez oldaljegyzet: «Szepesi ur kifizette az ecclesiat a medenczéből.» Már e néhány adatból is világosan kitünik, hogy a szóban forgó úrvacsora-tálat, vagy a miként itt nevezik: ezüstmedenczét, nem Szepesi János uram készítette a miskolczi ev. ref. ekklézsia számára, hanem a kassai ev. ref. ekklézsia részére özv. Barna Ferenczné, szül. Czecki Dorkó asszony csináltatta azt, ki egyike volt Abaujmegye előkelő nemeseinek és a kassai ref. egyház legelső pártfogóinak. Melléthei Barna Ferencz 1629. február 26-án tartá meg esküvőjét a már akkor özvegy Czecki Jánosné, szül. Négyessy Anna asszony idősebbik leányával, Dorkóval, Szakalyban. Erre az esküvőre az özvegy a kassai birót és tanácsot is meghívá. A férj, Barna Ferencz, 1663-ban már nem él, ő azonban 1668. nov. 21-én leányával, Barna Kata asszonnyal, nemzetes Úsz István uram házasársával egyetemben a kassai református iskolában tanuló diákok javára conferál: 1. tíz köből búzát, 2. húsz magyar forintot, 3. egy verő ártányt s végre 4. egy szapu lencsét, borsót s kását. «Ezeket pedig — mondják az alapítóokmányban — míg Isten éltet szentül s fogyatkozás nélkül administrállyuk s administráltattuk. Sőt átok alatt hagyjuk, hogy holtunk után is valakire maradni fog szakalyi nemes házunk s curiánk, cum omnibus pertinentiis azok is ugyanezt Istenhez való buzgóságokbul praestállyák, bár más valláson legyenek is (melyet isten távoztasson), sőt minden esztendőben kiszolgáltassák». stb.)* Ezen hitbuzgó hölgy készítette a ref. ekklézsia számára Kecskeméti Péter kassai ötvössel a szóban forgó medenczét s mint donátor, a kor szokása szerint, reá is vésette nevét, mit az 1690. évből származó leltár idevágó pontjának szavaival igazolva látok. Az úrvacsora-tál későbbben idegen kézre került. Ennek okát és részletes körülményeit nem fejtegetem, de ide igtatok két okmányt, melyeknek érdekes részletei mindent megmagyaráznak. Az első okmány a kassai ev. ref. ekklézsia consistoriális tagjai részéről Kassán 1738. decz. 4-én kiállítva így szól: Minemű dolga legyen ezen árva refa kassai nemes Ekklésiának a Miskóltzi T. Nemes Ekklésiával in Anno 1710. tek. Négyesi Szepessy János urnak inhypothecált ezüst medenceze iránt, nyilván vagyon a Tekin. Nemes Miskóltzi Rfa Ekklésiának Tiszt. Tüdös Prédikátorai és Tekintetes Curatorai előtt, melly dologban minthogy ennek előtte Miskóltzonn megfordúlt ezen dolgunkat folytató követeink referálták, hogy a Tekintetes Nemes Miskóltzi Ekklézsia ha Tekintetes Négyesi Szepessy János úr az inhypothecáltatott ezüst portékáknak (sic!) supunquitását(?) tellyességgel megadni nem akarná (melyet nem remélünk) casu in eo refundálni kész leszen, ex innata miseri-

*) *Révész: Figyelmező.* 1872. évf. VII. füz. 385—386. l.

cordia et justitia ita postulante, kihez képest: minthogy az időnek mostohaságához képest szegény árva Ekklesiánk nagy szükségek között vagyon, úgy annyira, hogy az belső személyeknek is esztendőnkint való szolgálattok bérít magunk tehetségünkben le nem tehetjük, hanem ha más Úri rendek grátiája járul hozzánk. Ezenn az úton kintelenítettünk mostan is, ugyan árva Ekklesiánk V. Curátorát Nts Szathmári Pál Uramat adjungáltt Egyházi: Kecskeméti Sámuel Urammal együtt expediálnunk és autorizálnunk s Plenipotentiáznunk, hogy az Tekintetes N. Miskóltzi Ekklesiával fellyebb vitt dolog iránt minden jót végezzenek és ha annyi gratiája járul a Nemes Ekklesiának, hogy contentumot téssen a supernatus summa iránt, felvegyék és a N. Miskóltzi Ekklesiának az említett ezüst edényt örökösen, minthogy ott is Isten dicsőségére fordított, cedállyák, casu tamen in eo: hogy ha a supernatans summát renuálnának a Tekint. N. Miskóltzi Ekklesiának tagjai, vagy a kinek in hypothecáltott megadni a mi árva Ekklesiánknak az ezüst portékánk resignáltatván, az hypothecaria summát le tésszük. Melly dologh nagyobb bizonyosságára adjuk ezen Nemes Ekklesiánk Petsettyével megerősített Levelünket. Cassovia 4. Xbr. Anno 1738. Kassai N. Rf. Ekklesia consistorialis tagjai: Farkassanyi Pál m. p., Igaz János m. p. Kereszturi Mihály m. p. és az egész communitás. (Pecset lehullott.) A kassai ref. ekklezsia ezen levelére s kiküldött embereinek közbenjárására a miskolczi ekklezsia az intézkedést négy nap múlva, vagyis deczember hó 8-án, már megtette, a mi kitűnik a következő okmányból: Mi alább is meg irt Nemes Kassay Reformata Ecclesianak Vice Curatorata és Egyházfia, úgymind ket részről ezen Plenipotentialisban denotáltt dolognak vegben vitelére exmittált Deputatusti, Adgyuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik ezen mi levelünknek rendiben, hogy minekutánna: Nemes Ecclesianknak még az régi időkben conferált Ur Asztalához, avagy az Uri Vacsorának kiszolgáltatásához kívántató egy aranyas ezüst Tál ez előtt bizonyos esztendőkkel Ecclesiánk által Tekintetes Nzts Vzló Negyessi Szepessi János Vramnak in et pro fuis Hgb. 158. abalienáltott és titulált Úr által az Miskóltzi Nemes Reformata Ecclesia szükségére conferáltatott volna, noha ezen abalienatio akkori fő curator uram által véghez menvén, annak in æternum stalni kellett volna, mindazonáltal ujjobb e mai napon Titulált Ur Ó kglme Istenhez és Ecclesiankhoz való kegyes és Istenes indulattal Tiz Hollandiai aranyakat adott és Conferált, nemkülönb az Miskóltzi Nemes R. Ecclesia is fnos 5 § 33. Mely ket rendbeli summa in universum teszen fnos 55 § 33, mellyeket in is defectu absque omni felvevén, ujjabban Nemes Ecclesiánk neve alatt az megírt ezüst Tálhoz semminemű közit és jussat Ecclesiánk tovább fen nem tartya, hanem aztat sokszor megnevezet N. Ecclesiara inperpetum transferallya, a mint hogj mi is transferallyuk pleno jure et cum effectu, melyről adjuk ezen obligationalis Levelünket. Datum Miskoltz, Die 8-a xbris Anno 1738. Szathmari Pal, m. p. Az casai R. E. V. C. ppa Kecskeméti Samuel, saját keze vonasa. (Sz és P betűkből alakított monogrammos pecset, kétszer.) E két okmány egész világos tanúbizonyosságát adja annak, hogy a szóbanforgó úrvacsora-tál a kassai ev. ref. ekklezsia számára készítettett s hogy azt a most nevezett ekklezsia 1710-ben nagy szükségből négyesi Szepessy Jánosnál 158 magyar forinton zálogba vetette s hogy Szepessy János egészen 1738-ig csak mint hypothecarius creditor szerepel az ezüsttedény ügyében. A kassai ekklezsia sanyarú anyagi helyzete miatt az elzálogosított jószágot évtizedeken keresztül nem bírta kiváltani s midőn az 1730-as évek végén pénzbeli viszonyai még nehezebbekké válnak, elhatározza, hogy elzálogosított ezüstmedenczét eladja a miskolczi ekklezsianak, hiszen «ott is Isten dicsőségére fordított» eddigel is. Ezen adás-vevésbe a miskolczi ekklezsia s annak bőkezű patrónusa: Szepessy János, szivesen egyeznek bele s a 158 frtnyi kölcsönösszegre, bizonyára tekintettel lévén az úrvacsora-tál magasabb értékére, de még a kassai ekklezsia szorult helyzetére is, Szepessy uram ráfizet 10 hollandi aranyat, az ekklezsia pedig 5 frt és 33 denárt, úgy, hogy az úrvacsora-tál örök időkre összesen 213 magyar frt és 33 denárért ment át a miskolczi ekklezsia tulajdonába. Úgy kellett történnie, hogy később az ekklezsia által rápótol 5 frt 33 denárt Szepessy János uram az ekklezsianak a maga pénzéből visszatérítette s azután az ezüstmedenczét odajándékozta az egyháznak. A tálról Czeczi Dorkó asszony nevét valamely miskolczi ötvös által eltávolítottatván, Szepessy a saját nevét vésette oda a dedikáló sorokkal együtt, visszamenő évszámmal, mert 1733-ban, az ajánló sorok keletezése idejében, a tálat jogos tulajdonának még nem mondhatta. Az okmányok tartalmából kitűnik még az is, hogy Szepessy Jánosnak nem volt jogában a dedikációba felvenni azon sorokat, hogy a maga költségével «csináltatta» a tálat; lényegében azonban a dolog, a miskolczi ekklezsia szempontjából, végre is mindegy, mert itt az ajándékozás tényére fektetendő a fősúly, de műtörténeti s historiai szempontból annyiban neheztelendő e tény, mert könnyen tévedésre adhatna okot. Hátra volna az úrvacsora-tál készítésének idejét megállapítani. Ez, Kecskeméti Péternek pontos feljegyzései segélyével, sikerül is. Ha figyelmesen megvizsgáljuk ennek ötvöskönyvét, kassai feljegyzései között ott találunk egy «Tarkán való aranyozáshoz» című jegyzetet is. Megelőzi ezt az 1667. junius 10-én «Mátyás javallotta»-féle jegyzet, követi pedig egy 1668. márczius 15-éről való. A tarkán való aranyozásról szóló recept tehát vagy még 1667-ben iratott, vagy pedig az 1668-ik év legelején s ha tekintetbe vesszük, hogy Kecskeméti kassai mester korában időrendben, a végbevitt munkák eszközlése után, jegyzi fel észrevételeit, sokszor meg is nevezvén az ötvösművet, a melyhez ezt vagy azt a szert használta: talán nem tévedek, ha az úrvacsora-tál keletkezésének idejét a «Tarkán való aranyozáshoz» című feljegyzés keletkezése idejébe — 1667—68-ba — helyezem, annyival is inkább, mert maga az 1690-iki leltár is «tarkásan aranyozott» ezüst medenczének nevezi az úrvacsora-tálat. Megerősíti még e nézetemet ama körülmény is, hogy Barna Ferenczné asszony, a fentebb bővebben megolvasható alapítványát is 1668. november 21-én teszi a református iskola tanulói javára. Végül valamit az ezüsttál

technikájáról. A trébelés, czizelirozás és ponczolás amolyan közepes magyar ötvös munka; a mintának ezüst-lemezre való kirajzolását Kecskeméti a szokott módja szerint eszközölte, t. i., hogy a rajz negyedét kidolgozván, a többi részt ennek átkopírozása által vitte rá a lemezre, a miként az ily eljárásról «Töröly konstnak kirajzolása részre», «Rajzolás ezüstre» s «Papirosra rajszolni» címek alatt ötvöskönyvében megemlékezik. Azzal azonban, hogy a kagylót tartó női alakok fejeit elfödte s ezáltal a túl díszét tetemesen csorbította, nézetem szerint, elárulta azt, hogy emberi arcznak trébelésében egészen gyöngé vagy teljesen járatlan volt. Kecskeméti Péter szabadítólevele a következőleg szól: 1642. Máj. 10. Nos Georgius Czergei et Petr. Manaki Magistri Cehæ Aurifabrinæ Regiæ Liberaq Civitatis Varad, ceterique Magistri, tam seniores, quam Juniores: Michael Szegedi, Stephanus Komor, Stephanus Szegedi, Basilius Nyerges, Gasparus Mikalakai, Michaël Kovacz, Gregorius Nagy etc. Notum facimus per præsentem quibus expedit, universis et singulis, dicti artificio Aurificalis Magisterio, et Sociis, ubivis, et quibus cunque Civitatis et Oppidis existentibus, et constitutis. Quod Circumspectus Vir Stephanus Komor prænominatus consocius noster et unus ex Collegio artificii nostri Artificialis Personaliter nostram adveniens præsentiam, seu Collegium adduxit texum fatuit (így!) que coram nobis agilem Juvenem Petrum Keczkemeti, servum seu pedisequum suum quem in artificinam receparat in die S. Michaelis Anno Millesimi Sexcentesimali tricesimi septimi, qui etram annos serviles, seu (ut vocant) in Artificio cujus vis manuali Tricinius integros quatuor protullit, honesteque probe fideliter, apud eundem traducentem iisdem diem S. Michaelis Anni Millesimi sexcentesimali quadragesimi primi explevit, Unde ipsum tanquam probum morigerum et bene moratu Adolescentem nullaque cujus vis infamia nota (quæ honestam ipsius existimationem ladere posset) inquinatum a se pacifice dimisit eique libertatem, ut moris est debitam adhibuit in cujus rei testimonium ac evidentia eidem Petro Keczkemeti tanquam bene merito Adolescenti hasce literas nostras testimoniales usitato hujus Cehæ sigillo numitas: dandas et concendendas esse concessimus; ut quocunque terrarum et Regionum profat Juvenis venerit, solitum suum Artificium libere et sine suspitione alicujus infamia exercere possit. Qua propter Omnes hanc artem Aurifabrinæ exercentes tanquam Viros pios, ac honestissimos sum opere rogatos volumus, ut præsentium literarum nostrarum Testimonialium tanquam legitimarum debitam rationem habentes memorato Petro Keczkemeti in officinis seu ergasteriis non honestum solum locum dare; Verum vestro etiam auxilio indigenti in omnibus (ut probus honestus que Juvenis meretur) opem ferre pro Viribus non dedignemini, quod si literis nostris Cehæ nostræ sigillo obsignatis inpetraverimus vicissim ad omnia humanitatis officia nos obstringimus, Præsentibus perlectis exhibenti restitutis. Datu ex præscripta Regia liberaque Civitate Varad, die decima Mensis Maji. Anno Millesimo Sexcentesimo quadragesimo secundo. (P. H.) 1663. Ápr. 2. Anno 1663. die 2. Aprilis. Állott be az Böcsülletes Czéhben *Keczkemeti Péter* és megatta az B(öcsülletes): C(zéh): igasságát. Rhfl. 4. Illyen dolgot, mivel ő kegyelmek Kecskeméti Péter uramat remek nélkül vötték be, azért emlékezetnek okáért iratták fel illyen okon, hogy ususban ne mehessen, mert ő kegyelmét az töröktől való búdosása miatt vötték be azért fizetett az Böcsülletes Czének Rhfl. 90. Két terminusra attá meg ő kegyelme. Ebből az megnevezett pénzből attunk biro uramnak ő kegyelmének Rhfl. 10. den 80. 1663. Okt. 30. Die 30. octobris szegőtöt egy inast Kecskeméti Péter, Nagy István fiát, Nagy Mihókot, és megata a hatvannégy pénzt, kezesek érette: Szegedi János és Laczi János (János helyett). 1665. Aug. 13. *Kecskemeti Peter* arestallya maganal szolgálója Kathonak mint ő klt (= kegyelmét) megh karosított felnek, szoknyáját, valamíg ő klmével nem igazitya dolgot. 1667. Júl. 21. *Petrus Kecskemeti*, annor. 44. mint tanú szerepel egy pörben. 1667. Dye 3 octobris. *Kecskemeti Peter* mondotta szabadon az inasát, Nagy Mihályt. 1667. die 24. Novembris. Ez nemes Kassa szabad királyi városának nemes és becsületes substitus birájának, nemzetes Kroner György urunknak eő kegyelmének hírével és parancsolatjából mi: Rozgony Szabó Mihály és Swertel Szűcs Márton voltunk jelen ez nemes városban a Folgasz utcában az észak felől való soron Vereszegyházy István és Szaryhaju utcának szegletiben való szomszédtságokban, úgymint nemzetes Kecskemeti Eötvös Péter uram házánál ez végre, hogy az ő kegyelme feleségének, Kenderessy Anna asszonynak, az ő kegyelme utolsó akarátját és testámentomát meghallgatnánk és be is íránk, városunknak bevett szokása szerint, ilyen képen következnek rend szerint: Én Kenderessy Anna asszony, mivel hogy Istenemnek súlyos atyai látogatását ideig testemben beteges, de elmémben és lelkemben ép lévén, vallom és hagyom az én lelkemet az én megváltó Jézusomnak szentséges kezébe és az én testemet az ő anyjának, a földnek, az utolsó feltámadásnak jóreménysége alatt, elhívén azt, hogy engemet a földnek gyomrából feltámaszt és lelkemet együvé szerkesztetvén, beviszen az örökéletnek boldogságára, holott ő szent felségét végnélkül örökké magasztalom. Elsőben is a mi azért az én uram Kecskeméti ötvös Péter javaiból rész engemet illetve, azokból a jókból elsőben is hagyok Isten dicsőségére a lutheránus templomra két tallért. Item a kálvinista templomra is két tallért. Item a nemes tanácsnak is hagyok három tallérokat. Item a három egytestvéri atyámfiainak: Kenderessy Mihálynak, Kenderessy Jánosnak, Kenderessy Erzsébetnek közönségesen e három atyámfiainak hagyok tizenöt magyar forintokat. Item az ispotálybeli szegényeknek hagyok egy forintot. Item a két rendbeli templom előtt való szegényeknek hagyok egy forintot. Ezekon kívül minden névvel nevezendő jókkal Isten megáldott, valami rész engemet illetve, azokból, mivel hogy uram ő kegyelme Kecskeméti Péter keresete ugyan ő kegyelmének, Kecskeméti Péter jámbor uramnak hagyom, hogy bírhasa ő kegyelme mint sajátját, senki benne meg ne busíthassa, sem háboríthassa ő kegyelmét, sem egy pénz érő jót senki ő kegyelmétől el ne vehessen, ezeken a felül megnevezett summákon avagy részeken

kívül. Ezeknek utána a minemű jókkal az úr Isten ő felsége az én édes urammal, Kecskeméti Ötvös Péterrel együtt minket megáldott volt, azokból a jókból a mi engemet illetve, élő nyelvemmel és ép elmével azokról így tettem testámentomot, hogy holtom után uramat ő kegyelmét az ő kegyelme fáradságos munkájával keresett javaiért meg ne háborgathassák, se meg ne búsíthassák, hanem birhassa mint sajátját ő kegyelme békével, minden megbántódás nélkül, mert minékünk semmi névvel nevezendő javaink egy pénzérő is ősről álló nincsen, hanem az én jámbor urammal Kecskeméti Ötvös Péterrel együtt kerestük, valamink vagyon, mivelhogy az édesanyánk is élt, Várad romlásakor minden valami javaink volt édesatyámnak holta után, az anyám kezébe szállott és valamit kibozott szegény anyám Váradról, halála után az atyámfiái kezébe szállott, kiből semmi névvel nevezendő jókból én nekem egy pénzérő részt sem adtak, mivel velök osztozatlan voltam. A testamentom hallgató uraimnak hagyok egy tallért. Így végezte el mi előttünk Kenderessy Anna asszony az ő kegyelme utolsó akaratját és testámentomát. Coram me: Michaele Rozgonj. (P. H.) Schwertel Marton. (P. H.) 1668. *Kecskeméti Eotvos Péter* a város I. negyedében fizetett adóban 4 frtot. Régi és tavalyi házrestantia: *nihil*. 1668-ra S. G. és S. M. adóban új restancia: *nihil*. 1672. Márcz. 7. Anno 1672. Die 7. marcy. Mondotta szabadon Kecskeméty Uram inassát, Gönczy István Uram fiát, Jancsit.

237. *Aranymives ötvös Tóbiás. 1638—1640.* A czéhbe 1638. jun. 9 én áll be, «de mivel hogy remeket nem csinált, engedtek ő kigielmek egész czéhül tudniillik flo. 75, melyet ígért három terminusra megadni». 1638-ban, közelebbi dátum nélkül, szegődött inasul 4 évre Schlesinger János fiát: Mátyást, 1639-ben pedig, «Szent-Mihály kántorában» (szept. 29.) Materna nyereggyártó Tóbiás fiát, 6(1) esztendőre. Miután pedig a czéhregesztromban az inasfelvételekre vonatkozó sorok ki vannak húzva, valószínű, hogy Tóbiás mester a szerződéseket felbontotta. 1640-ben kéri a tanácsot, hogy két kisebb bolthelyiséget egyesíthessen, azon ajtót nyithasson s kemenczékét meg egy kéményt építhessen bennök. A tanács ezt megengedte neki s ötvös Tóbiás az év végén az utána járó adó elengedését supplikálja, mit azonban nem engednek el neki, 1640. Jún. 14. *Aranymives Tóbiás* supplikál, hogy az mely patikákat bir az N. T., azokon ajtót vágatna, kemenczékét csináltatna és kémént. *Del.* Biró uramtól léssen válasza. — Decz. 13. *Aranymives Eötvös Tóbiás* patikáinak ez idei adójának elengedéseért (supplikál). *Del.* Maga szabad jóakarattyaiból assumalta magára, azért fizesse meg, elég grátia volt, hogy az két patikát öszvevágatni megengedték.

238. *Kállai ötvös Mihály. 1639—1662.* A czéhbe 1639. júl. 19-én lép be, mely alkalommal 3 gyra remekbüntetést kell lefizetnie. Polgárjogot 1639. okt. 13-án nyer. Még polgárjogának megszerzése előtt nősült, mert október 6-án a tanács, mivel feleségének «idő előtt» lett gyermeke, 40 frt pénzbírságra ítéli. A negyvenes évek közepétől nagy szerepet játszik úgy a czéh-, mint a municipális életben. 1646-ban a negyedik asztaltól városi *seniorra* és *plébániatisztte* választatik; 1647-ben a 3. asztaltól *senior* s egyszersmind *fürmender*, 1648-ban tizenkettedik *senátor*, városi *adószedő-tiszt*, *porkoláb*, első és negyedik *fertályos-kapitány*, 1649-ben pedig tizedik helyen *senátor*. Ezenkívül szolgálta a várost mint negyedik *fertályos-kapitány* 1650-ben s mint *bortiszt* és mint a IV. fertályban a *gyalogosok kapitánya* 1654-ben, míg 1651-ben *bortiszt*, negyedik fertályos és negyedik fertályos-kapitány volt egyszerre. A czéhben mint *első czéhmester* az 1648., 1649., 1650 és 1654. években működött. 1646-ban politikai tekintetben tanúsított inkorrekt magaviseletével a tanács vizsgáló és bíraskodó széke elé kerül. Ötvös Mihály ugyanis engedelmet kért a tanácstól, hogy Tokajba és Szántóra mehessen. Azonban kitudódott, hogy nem oda, hanem Wesselényi Ferenczhez Rozsnyóra ment. Rozsnyó ekkor a császár részéről való felsőmagyarországi státusok gyűlési helye volt, Kassa pedig I. Rákóczy György pártján állott s általa biratott. S miután Kállay ötvös Mihály azt állította, hogy Tokajba utazik s mégis egészen ellenkező irányban, Rozsnyóra ment, útjáról pedig maga a fejedelem is értesült, sőt annak tendenciájával Imre Pap uram is foglalkozott a tanácshoz beadott supplikációjában, érthető a tanács aggodalma, mely ötvös Mihály úijában a város elárúltatását kezdi kibogozni s a midőn a tanács előtt kifejti, hogy «minemeő nagy munkával oltalmazták eleitől fogva a mi eleink a városnak szabadságát, hogy mi általunk meg ne romoljon s azon kellene igyekeznünk, miként kerülhessük azt el», ezen fejtegetés includálja az ötvös Mihály ellen emelt vádat, mely őt a császárpártiakkal való paktálással gyanúsítja. A törvény elé citált ötvös, mivel igaztalanul szólott, holott «az tisztviselőnek igazmondónak kell lenni», fürmenderségétől megfosztatván, illő fogságba vettetett, elegendő kezességen azonban elbocsátandónak ítéltetett. Hogy mi volt Imre pap supplikációjában ellene felhozva s miben állott e homályos kihágás valódi ténye, adatok híján nem tudható, de ötvös Mihály csakhamar tisztázhatta magát a vád alól, mert a rákövetkező évben megint fürmender s azután még intenzívebben vesz részt a város ügyeinek intézése körül; 1648-ban a várost a megyei congregatióban képviseli s ezentúl viseli mindazon tisztségeket, melyek főntebb elősorolvák. 1650. deczember hó 3-án feleségével, Veres Judit asszonynyal, szőlőt vásárol Ürgési Imrétől, ki Bottyánban lakozó nemes és nemzeti Tárkányi Istvánnak volt prédikátora. A szőlő ára 250 magyar forint volt.*) Egyik fenmaradt munkáját a miskolczi ev. ref. ekklezsia őrzi. Ez egy köralakú 17.5 cm. átmérővel bíró, aranyozott, ezüst patena, peremén a következő felirattal:

*) Kassavárosi titkos levéltár, Kállay. No. 2.)

(Czímer). MISKOLCZI * GERGELY * URAM * AIANDEKOZTA * MISKOLCI * TEMPLUMBAN * ISTENI* TIZTELETNEK: KI: SOLGALTATASARA*IN: ANNO*1649*DIE*13 MAIY.

A felirat előtti czímer: Levélkoszorúban paizs, ebben ágaskodó oroszlán jobbra, felemelt jobb karmában buzogányt, baljában három kulcsot tartva. Sisakdísz a paizsalak. — A patena alján két bélyeg látható. Az első a *liliom*, Kassa város hitelesítő jele, a másik **MK**, vagyis Michael Kállai monogramja. A czéhregesztrom szerint: 1639. decz. 12-én szegődteti inasul 5 esztendőre György Mátyás fiát, Mihókot, kit 1645-ben szabadít fel. 1643. decz. 7-én szegődteti 4 évre Mátyási György fiát, Istókot. 1647. szept. 16-án szegődteti 4—4 esztendőre néhai Molnár István fiát, Jánost és Erszénygyártó Istvánné fiát Andrást. Az első 1651. szept. 17-én, az utóbbit 1651. decz. 4-én szabadítja fel. 1639. Okt. 6. *Kállay Eötvös Mihály* gratiam petit, hogy az feleségének ideő előtt lett gyermeke. *Del.* Az predikátoroknak keresse kedvét, az Nemes Tanácsnak solvat fl. 40. (Margóra jegyezve: 1. Decembris ad fl. 20. engedték). — Okt. 13. *Kállay Eötvös Mihály* polgárjogot kér, bemutatván Kálló város pecsétje alatt származáslevelét. *Del.* Adjon fl. 3. feladják. 1643. *Kállai ötvös Mihály* a IV. fertályban fekvő háza után ez évre fizet 2 frt adót. 1644-ben *Kállai ötvös Mihály* «az nemes keresztieni keossegh» tagja a negyedik fertályból. 1645. Júl. 7. *Kállay Eötvös Mihály* az Abódy Gergely házában az minemő portioja vagyon az városnak. *Del.* Az arbiterekkel beszélgetvén, illendő áron neki adgyák. 1646. Febr. 22. *Kállay ötvös Mihálynak* a város pecsétjével ellátott bizonyítvány adatik. — Márcz. 23-án a kassai főbíró előadja a tanácsnak: Hogy ti keteket az ilyen dolog végett kelleték egyben gyűjteni, szívem szerint bánom és ha ezt elmémmel megfoghatom, talán nyelvemmel kimondhatom, minemő nagy munkával oltalmazták eleitül fogva az mi eleink az városnak szabadságát, hogy mi általunk meg ne romoljon, azon kellene igyekeznünk s az veszedelem is előttünk forogván, mikint kerülhessük el, azon munkálkodjunk. Ez elmúlt napokban *kállai Eötvös Mihály* általkérdezett Szántóra és Tokajba, de nem oda ment, hanem Rosnóra és a mint Bakos uram jelentette, Veseleni Ferencz uramhoz s olyan időben, a mikor az császár részéről való feőlő-magyarországi Státusoknak gyűlésök volt ugyanott. Item ezekre kell vigyázni, hogy Tokajban adta az útát s Rosnóra ment s ebből micsoda veszedelem következhetik s eddig is értésére lévén Urunknak ugyan ez az ő kglme cselekedeti. Micsoda csirázott ki ebből, im Imre Pap uram supplicatiójából kitetszik. Mivel Tokajba kéredzett bíró uramtól, Rosnóra ment s ezzel is bíró uramat defraudalta, holott az tisztviselőknak igazmondónak kell lenni, másik az, Imre Pap minemő supplicatiót adott be ő klme ellen, continentijája megmutatja s ezért is nomine fisci legitimo in termina törvényre citáltatik, melyért az firmenderségnek tisztit sem viselheti mindaddig, valamig dolga ő klmenek el nem igazodik. Interim pedig sub honesta custodia vettetik ő klme, kezességén azonban sub certa summa elbocsáttatik. 1648. Jul. 6. Fuerunt in Congregatione Comitatus Abauyvariensis ex parte Civitatis (harmadmagával) *Kállay Eötvös Mihály*. — Nov. 3. Referál egy ügyben, melyben ötödmagával ki volt küldve generális uram ő nagyságához bizonyos boreladás végett. Ezen évben adóba fizet 2 frt 50 denárt. *Adókönyv:* Kállay Eötvös Mihály házán régi restancia fl. 4; in anno 1644. rest Abodj Gergely fl. 3; in anno 1645. rest Kállay Mihály fl. 3. Summa 10 frt 50 *ŕ.* 1652. *Adókönyv.* Ab anno 1644. összes adórestanciája 10 frt. 1653. Márcz. 31. *Kállay Eötvös Mihály* néhai Aranyassi János hagyatékának inventálásánál szerepel. — Ápr. 12-én *Nemzetes kállay Eötvös Mihály* tauú egy adás-vevésnél. — Decz. 5. *Kállay ötvös Mihály* Johannes Henricus Spicardus pharmacopœusnál vásárol: Ein Laxier Battweg pro 90 *ŕ.* — Decz. 15-én Vomitorium Dos. pro 60 *ŕ.* Hautb omschlag pro 48 *ŕ.* — Decz. 17-én: Ung. Dialtheæ Martiat. Rosat. simpl. Ol. Rushæ q. s. Mise. etc. 1654. Jan. 3. «*Becsületes és nemzetes Kállay ötvös Mihály*» mint tanú szerepel egy perben. — Jan. 29-én a patikából vásárol: Lenden salben für das Stechen 42 *ŕ.* — Jul. 29-én: Ung. Dialthæ. Rosat. simpl. Ezen évben adóban restál 10 frttal. 1662. Novemb. 13. *Kállay Mihály* Tályai Jánosnak Ábrahám nevű fiát tartja keresztvízre.

239. *Ötvös Izsák.* 1639. 1639-ben ötvöslegény Kassán. 1639. Október havában és decz. 8-án *Eötvös Isak*, annorum circiter 19, tanú egy perben.

240. *Debreczeni Hőseok ötvös György.* 1640–1646. Polgárjogot 1640. Okt. 11-én nyer, a czéhbe 1646. aug. 25-én áll be, mely alkalommal remekbüntetés fejében 3 gyra ezüstöt vetnek reá. Miután azonban a czéhregesztromban a felvételére vonatkozó bejegyzés még ugyanazon tintával ki van húzva, valószínű, hogy ötvös György csak igen rövid ideig volt a kassai czéh tagja. 1640. Okt. 11. *Hőseok*, alias *Eötvös Georgy* (supp.) pro jure civili producens literas suas Natalicias sub sigillo oppido Debreczen. *Del.* Solvat fl. 6.

241. *Ötvös Lénárt.* 1640. A czéhbe 1640. május 19-én lép be s megfizeti a 4 frtnyi beálló pénzt.

242. *Böszörményi ötvös Josa Ferencz.* 1640. Polgárjogot 1640. november 22-én nyer. A czéhbe azonban már márczius 5-én iratkozott be, mely alkalommal 3 gyra ezüstöt vetnek ki reá remekbüntetés fejében, mit azonban csak 1642. jún. 23-án fizet meg felesége — bizonyára már mint özvegy — miután neki erre a czéh a halasztást megadta. 1640. Nov. 22. *Eötvös alias Josa Ferencz* pro jure civili (suppl.), productis literis Natalicias subsigillo oppidi Beszermény. *Del.* Mivel is bizonsagh levele vagyon, feladgyak. Adgion fl. 6.

243. *Makai ötvös János.* 1640–1653. Kolozsvári ötvös Lőrincznél a mesterséget kitanulván, 1640-ben felszabadíttatik. Tíz évi bujdosás után 1650. márcz. 10-én kéri a polgárjogot Kassán, de miután ez alkalommal a bíró nincs otthon, e dolog pedig az ő «authoritásába jár», elhalasztatik későbbre a válasz s az ügy szept. 12-én nyer kedvező elintézt. A czéhbe azonban még ugyanezen év február 15-ik napján vétetett be, mely

alkalommal remekbüntetés fejében 3 gyra ezüst vettetett reája. 1650. szept. 25-én szegődött inasul 4 évre *Kecskeméti Szabó Péter* fiát: *Istókot*, kiért Szindi ötvös Mihály és Békéssy ötvös Gergely vállalnak kezességet. Makai János 1651-ben városi tizedes, 1653-ban azonban zsellérségen lakik. 1640. Jún. 15. *Makai János* kolozsvári ötvös Lőrincz kassai műhelyében 4 teljes inasévet eltöltvén, felszabadíttatik. 1650. Márcz. 10. *Makay ötvös János* suppl. pro jure civili statuere volens fide jussores. *Del.* Mivel ezen dolog biró uramnak autoritásába jár, biró uram penigh itthon nincsen, elhalad. — Szept. 12. *Makay ötvös János* suppl. az N. Város igazságáért. *Del.* Feladták, fizessen 9 frtot. 1651. Makai János lakik a város IV. fertályában s itt tizedes. 1653. Zsellér a III. fertályban, a hol Váradi ötvös János árváinak házában lakik.

244. *Debreczeni Molnár Laczi (Laczi, Lánctzi) ötvös János. 1641—1668.* 1641-ben, valószínűleg mint ötvöslegény, már Kassán tartózkodik s valami kihágás miatt a börtönben ül, melyből kezeségen való kibocsátásáért könyörg a tanács előtt. Polgárjogot csak kilencz évvel később, 1650. nov. 10-én nyer, valószínűleg idegenben való bujdosásának bevégezése s Kassára való visszatérte után, a midőn egyszersmint megnősül, feleségül vevén Csontos Zsuzsánnát. A czéhet 1651. augusztus 26-án váltja fel, lefizetvén 4 frtot s a 4 gyra ezüst mesterremek-büntetést. 1654. márcz. 2-án szegődött inasul Szaár Pál fiát, Jancsit, 4 esztendőre, kinek kezesei maga a mester és Bitha ötvös Mihály. 1654-ben Szendrey ötvös Mihály nejét «mocsos gyalázattal» illeti, azt állítván, hogy ennek gyermeke ő tőle ered. Ugyanekkor kerül a bíróság elé felesége is, ki Gönczy ötvös Istvánnéról azt hireszteli, hogy Bithe ötvös Mihálylyal folytat titkos szerelmi viszonyt. Ezenkívül ötvös Jánosné azzal is vádoltatik, hogy a lutheránus prédikátorokat gyalázta, őket semmirekellőknek, kit disznópásztoroknak, kit kovácsnak valónak állított, sőt még az úr vacsorájában adandó ostyáról is becsmérlőleg nyilatkozott, azt mondván, «inkább áldoznék ő sárral, hogysesem mint ostyával, mert úgy kinozzák az ostyát az vas között, ugyan nyikog», s hogy a lutheránusok «az Krisztus testét fogukkal rágják». A tanúk vallomásaikkal a vádat megerősítvén, a tanács október 2-án hoz ötvös János és felesége ellen sententiát, melynek értelmében, noha keményebb büntetést érdemeltek volna, mindazáltal, el akarván a tanács a helvética religiónak gyűlölésével való vádolást távoztatni és megtekintvén méltóságos személyeknek mellettük való intercessióját, a városból három nap alatt való kitakarodásra itéli őket, hogy soha többé oda vissza ne térjenek. Ötvös János és felesége azonban már korábban elhagyták Kassát; a kezesseg alól Ujhelybe szöktek s szeptember 24-én onnét kéri a tanácsot, hogy, miután ők nem is oly nagy vétkesek s szomszédjaik által csak írgységből vádoltatnak, ne procedáljon törvénynyel ellenök, annyival is inkább, mert ők nem «elszökőképen» távoztak Ujhelybe, hanem «valami adósságnak megvétele» czéljából. A tanács figyelmen kívül hagyván könyörgésüket, október 2-án meghozza ellenük a fenti sentenciát s javaikat a fiscus által lefoglaltatja. Ötvös Jánost s feleségét érzékenyen sújtotta a tanács ítélete. Kassai ingatlanaitól megfosztva idegenben kellett bujdosniok s nem csoda, ha mindenáron visszakiváncokoztak ismét Kassára. A következő év márczius havában teszik meg első kísérletüket az iránt, hogy a tanácsnál visszabocsátatásukat kieszközöljék. Lugosi András jár közben a kegyelemkérvénynyel, de a tanács apodiktikus rövidséggel kijelenti, hogy «maradjanak ott kint», a hol vannak. Deczember havában három egymást követő törvénynapon megújítják esedezésüket, de a tanács mindannyiszor elutasítja őket. Egyszer azzal argumentál, hogy még nincs itt az ideje bebocsátatásuknak, másszor, hogy még nem készek a conditiók, a melyek alatt visszatérésök megengedhető lesz. 1656. márczius 16-án a föltételek elkészítésére a tanács már csak három napot szab s azoknak aláírása esetén hajlandónak ígérkezik őket visszafogadni. Kár, hogy ezeket a föltételeket nem ismerjük. Sejthetjük azonban, hogy mik lehettek: a sértett felekkel való föltétlen megbékülés s tetemes pénzbírság a város cassájába. A conditiók ötvös Jánosék által aláíratván, őket ismét Kassán találjuk, mert már máj. 18-án ötvös János javainak visszaadatása iránt kérelemmel járul a tanács elé. A czéhbe, a honnét eltávozásakor kitérültek, 1656. okt. 2-án írják újra be: «a Debreczeni Molnár János eseti után állott be újabban a czéhben.» Ez évben hal meg első felesége, Csontos Zsuzsánna. Ötvösünk 1658-ban újra megnősül s 1659. márczius 12-én kis leányát tartják keresztvízre. Fia, András, 1661-ben született, de atyja nem soká élte túl, mert 1668-ban elhunyt. Ezentul özvegye szerepel az adókönyvekben s a házadók tetemes nagysága az özvegy sanyarú helyzetét tárja elénk. Testámentomát, melyet 1680. jan. 7-én vesznek föl, alább közöljük. 1641. Szept. 24. *Laczi János* kéri a tanácsot, hogy kezeségen törvénynapig fogságából kibocsátassék. *Del:* Várjon törvénytől. 1650. Nov. 10. *Debreczeni ötvös János* supp. pro jure Civili, bemutatván nemzetséglevelét Debreczenből. *Delib.* Dabitur, solvat fl. 9. 1653. Decz. 5. *Laczi ötvös János* Hentes János István nevű fiának keresztapja. 1654. Aug. 27. Szendrey ötvös Mihály pört indít *ötvös János* ellen. A tanúkihallgatás eredménye a következő: 1. Tudja-e avagy hallotta-e az tanu tulajdon maga szájából Debreczeni Ötvös Jánosna k, avagy pedig másoktól, hogy azt mondotta volna, hogy Szendy Ötvös Mihálynénak, úgymint Mach Susannának, ő csinálta volna az gyermeket és mennyiszer hallotta? 2. És ha egyéb tisztessége ellen való szókat hallott volna felőle? *Gönczy Istvánné*, Kecskeméthy Judith, Anno. cir. 25. f. m. f. Hallottam Debreczeni Ötvös János szájából ételközben házamnál kétszer avagy háromszor, hogy ő csinálta az gyermeket Szendy Mihálynénak. *Gönczy Ötvös István* Ann. cir. 36. f. m. f. Hallottam ugyan házamnál Debreczeni Ötvös János szájából hogy azt mondotta, hogy ő csinálta az gyermeket Szendy Ötvös Mihálynénak, még intettem is, hogy megárt neki aféle beszéd. *Szegedi Ötvös János* Ann. cir. 28. f. m. f. Egyebet nem tudok, hanem hallottam Debreczeni Ötvös Jánostól, hogy annyira szereti Szendynét, hogy csaknem meghasad

az szíve érette. *Bite Ötvös Mihály* Ann. cir. 28. f. m. f. Hallottam Debreczeny Ötvös János szájából jókedvében egynehányszor, hogy az Szendy Mihályné leánykája övé s ő csinálta, mög megintette Gönczy István úr, hogy ei légyen aféle beszéd nélkül, mert megárt neki. *Ötvös Lőrinczné Suska* Ann. circ. 22. f. m. f. Hallottam egyszer Debreczeny Ötvös Jánostól, hogy szintén olyan képű leánykája vagy, mint maga; melyet hallván kértettük, hogy melyik; felelé: Szendy Mihályné leánykája. *Békéssy Ötvös Gergelyné*, Zboray Erzsébet, Ann. cir. 20. f. m. maga szájából nem hallottam, hanem másoktól, hogy azt mondja Lacsy János, hogy ő csinálta Szendynének az Máriácskát. — Szept. 17-én tanúk kihallgatása Csontos Zsuzsanna ellen: Hallotta-e az tanu miképen gyalázta Csontos Susanna az mi prédikátorunkat, úgymint Páthe Ádám és Osztropataky Mátyás uramékat; azon kívül az Ur vacsorájában adandó ostyát, melyet az nagy templomban és az pápistáknál adnak, minek mondotta? *Csontos Gombkötő Györgyné*, Vajda Anna Anno, cir. 30 f. m. f. Egykor az házam előtt állván, hallottam, hogy az ostya felől feleselt Lacsiné az szomszédgyaban lakó Csapónéval, s azt is hallottam, hogy az sárt emlegette; melyre képezt kértem az Csapónét, hogy mit beszélt Lacsiné? Felelé: Azt mondja, hogy inkább áldoznék ő sárral, hogysen mint ostyával, mert úgy kiozzák az ostyát az vas között, ugyan nyikog. *Egy más tanú* vallja: Semmirekellő az ti prédikátoritok, ki disznópásztornak, ki kovácsnak volna jó. Azt is mondotta, hogy az Krisztus testét az lutheránusok fogukkal rágják. stb. A *Gönczi Ötvös István* által indított perben. 1. Tudja-e, avagy hallotta-e az tanú, hogy Kecskeméthy Judit asszonyt gyalázta volna Csontos Susanna, hogy tiszszerte inkább szereti Bite Ötvös Mihályt, hogy nem mint az urát? 2. Hogyha másképen is gyalázta volna? *Paisos Ötvös Mihály* Ann. cir. 36 f. m. f. Hallottam sokszor másoktul imitt-amott, hogy Gönczy Istvánné inkább szereti Bite Mihályt az uránál s azért iszik-eszik, mulat annyit Bite Mihály Gönczy István házánál. *Szegedi Ötvös János*, ann. cir. 25. f. m. f. Nihil. *Ötvös Lőrinczné Suska* An. cir. 22. f. m. f. Hallottam Csontos vagy Pronzás Susanna szájából ilyen szokat: Mikor Gönczynének az egyik ma elmegyen, az másik otthon marad, úgymint Bite Mihály. *Paisos Ötvös Mihályné* Ann. cir. 20. Hallottam Csontos Susanna mellett lakó drabantnétől, hogy hallotta volna Csontos Susannától, hogy Gönczy Istvánné inkább szereti Bite Mihályt, hogy nem mint az urát. *Nagy Mihályné*, *Annók* Ann. cir. 20. f. m. f. Hallottam Lacsy Jánosnétől Susannától, hogy Gönczyné inkább szereti Bite Mihályt az uránál. *Székelly Miklósné*, Ann. cir. 26. f. m. f. Hallottam Lacsy Jánosnétől, Suskától, hogy Gönczyné nem adná Bite Mihályt az urán. *Békéssy Ötvös Gergelyné*, Zboray Erzsébet, ann. cir. 20. f. m. f. Hallottam, hogy beszéltek egynémelyek, hogy inkább szereti az száraz Ötvöst, hogy nem mint az urát, noha sokkal becsületesebb ember volna ura. *Cornéliusné asszonyom szolgálója*, *Annók* Ann. cir. 18. f. m. f. Tavaly szolgálván Lacsinénál, hallottam szájából, hogy Gönczyné inkább szereti Bite Mihályt, hogy nem mint az urát. — Szept. 24. *Debreczeny Ötvös János* és felesége Csontos Zsuzsanna praetendálván, hogy nem elszökőképen mentenek volna Ujhelyben, hanem valami adósságnak megvétele miatt és hogy nem volnának vétkesek annyira, a mennyire az szomszédságtól csak irigységből vádolatnának, azért az Nemes Tanács könyörületességen indulván, ne procedálna törvény szerint ellenek. *Delib.* Törvénytől várjanak. Az okt. 2-án tartott ítéletek: Noha az *Debreczeny Ötvös János* jámbor és becsületes személyeknek mocskos gyalázásokért és az kezesség alól való elszökéséért az Jus Civile szerént gyalázatos és keményebb büntetést érdemlett volna; mindazonáltal el akarván az N. Tanács az Helvética religiónak gyűlölésével való vádolást távoztatni és megtekintvén méltóságos személyeknek mellette való intercessiójokat, ennyivel temperálya törvényét, hogy mivel egyébiránt is tetszett neki az városunkból való elszökés, azért harmadnap alatt menjen el az városul s többé soha ide ne jöjjön. Az fölperes pedig in suplementum hitivel mentse magát. Noha ez *Csontos Susanna* istentelen káromkodásért és böcsületes egyházi személyeknek mocskos gyalázásokért az megköveztetést megérdemelte volna, mindazonáltal el akarván az N. Törvényszék az helvética religiónak gyűlöléssével való vádolást távoztatni és megtekintvén méltóságos személyeknek mellette való intercessiójokat, ennyiben gratiával temperálya törvényét, hogy mivel egyébiránt is kezesit ide hagyván, elszökött városunkból, azért harmadnap alatt menjen ki az városból s ide soha többé ne jöjjön. 1655. Márcz. 18. Lugasi András *Eötvös Molnár János* és felesége mellett instál, hogy lenne szabados bejövetele és kimenetele. *Delib.* Maradjanak ott kint. — Decz. 2. *Debreczeny Ötvös János* supplikál grátiáért és az városban való visszafogadásért. *Delib.* Maradjon ott kint, nincs még ideje bebocsáttatásának. — Decz. 9. *Debreczeny Ötvös János* ugyanezért könyörög. *Del.* Nem készek még a conditiók; maradjon ott kinn. — Decz. 16. Ugyanaz. *Del.* Bizonyos okokra nézve maradjon még ott kinn. 1656. Márcz. 16. *Debreczeny Ötvös János* suppl. az városban visszafogadásáért, igervén mindenkben engedelmességet az N. Városhoz. *Del.* Harmadnap alatt conditiók irattatnak eleiben és ha azoknak subscribál, meglátja az N. Tanács, mit kellek tovább cselekednünk. — Máj. 18. *Debreczeny Ötvös János* supplikatio által jelenti, hogy immár az N. Tanács grátiájából befogadtatván az városban, a mi kevesecskéje volna, más embereknél volna s ki nem akarnak adni, azért méltóztatnék az N. Tanács egy szolgát melléje adni, kinek erejével kezéhez keríthetné javait. *Del.* Mivel javai arrestumban vadnak, azért törvénytől várjon. — Máj. 19. *Debreczeni Ötvös János* szerepel felesége örökségi perében. 1657. Okt. 4. *Eötvös János* supplicatioja által néhai feleségétől a nemes fiscusra szállott házrészt kívánná neki adni. *Delib.* Építő uraimék kimennek s megbecsülik. 1659. Márcz. 12. *Lacsy Ötvös Jánosnak* az ev. ref. szertartás szerint Mária néven leányt keresztelnek. 1661. Márcz. 17. *Lacsy Ötvös János* suppl. által jelenti, hogy már az boltért megadta volna az fl. 100 éppen, noha más húszszal többet ígért, de nem érvén többet, kérne már

arrul . . . . . *Del.* Még ma tegye le az 10 forintját, mert azután mind éppen megkívánja az N. T. — Debreczeni Eötvös Laci János supp. által alázatosan kér az N. Tanácstul eörök levelet arrul az boltrul, melyet vett az nemes várostul. *Del.* Megadja a nótárius úr, keresse eö kglmét. — Okt. 11. *Debreczeni ötvös Jánosnak* kereszteltének egy fiát Andrásnak. Keresztanyja ötvös Mártonné. 1663. Okt. 30. *Laczi Jnos* kezes Nagy Mihókért, ki inasul szegődik be Kecskeméti ötvös Péterhez. 1665. Márcz. 19. *Debreczeni ötvös Jánosnak* szántóföldjéből az agyagot téglaegetésre használják. 1666. Aug. 37. Kezes harmadmagával Tenyey Istvánért. 1667. Febr. 3. *Döbröczeni Eötvös János* supplikál temetőséget. *Del.* Elhalad. — Febr. 10. Ugyanazért supplikál. *Del.* Másnak adták. 1668. Jún. 21. *Debreczeny Ötvös János* suppl. mivel szegény legény, a téglaszinnél vagyon egy szántóföldje, azt hordják, téglára, annak a földét, nagy kárával. Kéri azért a N. Tanácsot, küldje ki az építőtsiztet s kárát téríttesse meg. *Del.* Pro revisione kimégyen az építőtsizt s refundáltatik kára, mert meg kell engedni, nem lévén más-honnét földet hordatni, az ő földé szenved nagy kárával. — *Laczi Eötvös János* a II. negyedben régi adórestancziája fejében fizet 11 frtot. 1678. *Adókönyv.* *Laczi ötvös Jánosné* házának adórestancziái: fl. 8. Anno 71—76 pro fl. 1 teszen: fl. 6. Sellér *sz* 50., teszen: fl. 14. Fizetett fl. 6, rest fl. 8 *sz* 50. Anno 77. fl. 1. tesz 9 frt 50 *sz*. A folyó évre Szent-Márton és Szent-Mihály napi adóban restál 1 frttal. 1680. január 7. Fridericus Plachyus és Jászaj Szabó András mint testámentumhallgatók megjelennek a béka-utczában néhai ötvös Gergely házánál az *ötvös Jánosné, alias Lacziné, Kata* asszony testámentumának felvételére. Ez főbb pontjaiban a következő: *Vayon én nekem a kassai határon az várhegyen egy örökös szöllöm, ezt hagyok és testálok, hogy testámentom-hallgató uraimék eladják és az én gyarló testem téztességesen azon felvett szöllő ára pénzben eltemettessék. Mennyi penig temetés után pénz maradna, azt hagyom nemes kassai nagy templomra és harangoknak épöletire: espitály szegényeknek is egy részecskit fordítsák és adják ő kegyelmék. Nemes Kassa városában miszar (mészáros) utczán vagyon én nekem egy örökös pusztá házam, az szaladház (= malátaház) ellenében, azt hagyom és testálok nemes Kassa városának, mivel az én kedves uram gyermekségétől fogva nemes Kassa városa melyet velem együtt megkereste és szerzette. E mellett nemes biró uramhoz is nem akarnék háladatlan lenni, ő kegyelmének is hagyok és testálok a kassai határon lévő az Markon két szántóföldemet, mely földek néhai Belevariné asszony földei mellett viczináltaték. Mihály diák uramhoz is, sok jót velem téteményeért és mostani betegségben lévő dajkázkodásért nem akarván ő kegyelméhez is háladatlan lenni, ő kegyelmének is hagyok és testálok egy englia szoknyát, mely vagyon Debreczen városában Iza Péterné asszonyomnál; párnáimat, ruháimat, ház körül ingó-bingó butort valamennyi maradtak, az ő kegyelme vegye jó nevéen. A testámentomhallgatóknak a szöllő árából négy tallért, id est fl: 7 *sz* 40. hagy.*) 1691. *Laczi ötvös János* háza után régi adórestanczia 22 frt 50 *sz*. A folyó évre 1 frt. 1693. *Laczi ötvös János* házán vagy pusztáján az adóhátralék 24 frt 50 *sz*. 1695. *Laczi ötvös János* pusztája után fizetendő adóhátralék 76 frt(?) 50 *sz*.*

245. *Kammerschreiber Eucharius ötvös. 1641—1648.* 1641-ben Eucharius Kammerschreiber ötvös Eperjesről Kassára jó lakni. Eperjesen azonban többi mestertársát, legkiváltkép pedig Wittig Tóbiást, illetlen szókkal megsértette, kit tanítványaival együtt magához hasonlóknak nem tartott, holott ő maga is ezelőtt negyedfél évig ő nála szolgált. Az eperjesi mesterek reverzálist kértek tőle, hogy ezentul senkit közülök meg nem bánt s hogy velök egyet fog érteni. Kammerschreiber erre rá is állott, reverzálist is iratott az ötvösmesterekkel, ámde a midőn kezébe adták a bizonyítványát — miként azt 1641. nov. 23-iki kelettel az eperjesi tanács a a kassaiakhoz írja — «fogadása s maga reverzálista ellen vétett mód nélkül való szókkal, tisztességekben akarván praktikálni», miért is a bizonyítványt tőle elvették s bepanaszolták a bírónál. Ezalatt Eucharius mester megszökött Eperjesről s Kassán váltott polgárjogot, a hol az ötvösezhbe 1642. márczius 18-án vétetett fel 4 frtnyi beálló-pénz lefizetése mellett. Mielőtt azonban a czéh ekként határozott volna, másképen gondolta ötvös Eucharius fölvételét, mert a regesztrom áthuzott soraiban 1642. február 17-iki kelettel ez van bejegyezve: «Ex gratia arra ment az czéh, hogy Eucharius nyolcz tallért adjon az esztendő itt nem lakásért, annak utánna fizessen az remekért es az két darabját csinálja meg, tudniillik az egy gyűrűt és egy pecsétet ezüstből, ne is munkálódjék; azután az mesterasztallal tartozzék, mikor ideje leszen». A felvételt megelőző napon, márczius 17-én, «az remek büntetésben az böcsületes czéh egyenlő consensussal Eucháriusra vetett úgymint fl. 24». Úgy kellett történnie, hogy időközben valami okból visszatért Eperjesre, mert itt, nemcsak azért, mert fogadását illetlenül megszegte, de mert sok kiegyenlítettlen adósságot is hátrahagyott s ezenfelül egy eperjesi polgárnak hozzá mívelésbe adott marháját is magával vitte, az eperjesiek elfogták s elzárták. A kassaiak ezért óvást emelnek s polgártársuk kibocsátását sürgetik. Idézett dátumú levelükben az eperjesiek hajlandóknak mutatkoznak őt kibocsátani a fogságból, «ha előbbeni fogadását maga kezeirásával expedálja, illetlen szavait megvisszálja s böcsületesen megalkuszik ő kegyelmekkel. Az mi pedig — mondja tovább a levél — kegyelmetekből (t. i. a kassaiaknál) való concivisségét illeti, hogy competens bíróját kellett volna felőle megtalálni, azt kegyelmetek így értse, hogy ezen Eucharius ily conditióval adta fel itten az burgerrechtet, hogy egy esztendő s egy nap alatt burgerrechtje fennmaradjon és ha ez alatt ismét közzünkben akarna lakni, legyen arra szabadsága; mire képest nem illetlen dolognak látszik lenni, hogy mi városunkhoz kötöles, városunktól, ha vétkezik, meg is büntetődjen. Mi az azáltal az

*) Kassai titkos levél. Eötvös No. 24.

kegyelmek intercessiójáért annyira nem súlyosítjuk az dolgot, hanem ha conveniál ötves mestereinkkel, békével bocsátjuk». Kamerschreiber, elvégezvén az elvégzendőket, kiszabadul az eperjcsiek fogságából s visszatér Kassára. 1642. jún. 23-án inasul szegődött 4 évre Nyereggyártó Tóbiásnak Tóbiás nevű fiát, 1645. márczius 6-án pedig hat esztendőre Hansz Hoffmann Sámuel nevű fiát. 1648-ban már nem élt, mert Velekinus Istvánnak a város I. negyedében fekvő házában felesége zsellérségen lakik. 1649-ben a III. fertályban találjuk az asszonyt. Egyik munkáját a kassai ev. ref. templom kincstára őrzi. Ennek EE betűs mesterjegye Eötvös Eucharius nevére alkalmazható csupán s így föl kell tennünk, hogy az ő kezemunkája. A tányér aranyozott ezüstműből való, köralakú, átmérője 220 miliméter. Előlapjának peremén kettős körben két címér van bevésve. A jobbfelől álló a Rákóczyaké, e körirattal: GEORGI-RAKOCI D · G · PRIN · TRAN. A balfelől Lorántffy Zsuzsánna címere, melynek körirata: SVSANA LORANTFI D G PRINCIPISA · TR. Peremén a kassai hitelesítő lilium és **E E** mesterjegy. A tányér hátlapján eme körirat van bevésve:

ILLUST · AC · CELS · TRANIÆ: PRINCEPS · GEOR. RAKOCI OBTULIT IN USUM SACRAE COENÆ
ECCLÆ REFORMATÆ CASSOWIEN ANNO CHRI 1644 DIE 26 MÆCY.

216. Gönczy ötvös István. 1642—1692. Polgárjogot 1642. szept. 11-én nyervén, a czéhbe okt. 21-én áll be s lefizeti a 4 frtnyi beálló pénzt; ugyanekkor mesterremek-büntetés fejében 4 gyra ezüstöt vetnek reája. Mint ötvösmester 1692-ben bekövetkezett haláláig működik Kassán. Nemesi mivoltát igazolja az 1672. márcz. 16-án Tassi Gombkötő Mártonné testámentumára ütött czimeres pecsétje, mely címér paizsban kardot tartó oroszlánt ábrázol. A koronás sisakból kardot tartó szárnyas griff nő ki jobbra. A sisakdiszt jobb s balfelől S(tephanus)és G(önczy) betűk oldalozzák. Gönczy ötvös Istvánt polgártársai nagy és kitartó bizalmakkal tüntették ki, mert évek hosszú során át választották meg különböző városi hivatalokra, ötvöstársai pedig czéhmesterekül. Mint *centumvir*, vagyis a series electæ cummunitas tagja, működött 1659—70., 1683—84-ig összesen tehát 14 éven keresztül, fokozatosan emelkedvén e rangban is, mert míg az 1659—65. években a harmadik, 66—72-ig a második, 1683. és 84-ben pedig az első asztalhoz választatik meg ilyenén. Tudjuk, hogy az első asztalt rendszeren a szenátorság követte, ámde ezt ötvösünk meg nem érte. A *bortiszttséget* 1661—62., és 1668-ban, a *büzatiszttséget* 1665—67., 69—70., és 84-ben, a *sertiszttséget* 1683-ban viselte. Volt ezenkívül városi *tizedes* (1649—50.), a *református ekklézsia kurátora* (1684), a czéhben pedig *második czéhmester* 1652—54., *első czéhmester* 1655—59., 1663—66., 1668—70., 1672., 1683—84-ben, összesen tehát 15 éven át, mint első, három éven át mint második czéhmester működött s hogy népszerű férfi volt, a kit magáncsaládok is kedveltek, bizonyítja ama körülmény, hogy az 1652—1664-iki időközben huszonhárom család gyermekeihez hívják meg keresztapának. Ő magának *Kecskeméti Judit* asszonnyal nemzett családja öt tagból állott. *János* (szül. 1652.), *István* (sz. 1654), *Zoka* (sz. 1657.), *Erzsébet* (sz. 1659) és *Zsuzsánna* (sz. 1660.) neveken említettetnek gyermekei. Közülök János érdekel bennünket, mert szintén ötvös volt s mesterségét Kecskeméti Péternél kitanulván, 1672-ben szabadíttatik fel. A czéhregeztromban foglalt följegyzések szerint Gönczi ötvös István 1643. jún. 8-án szegődött inasul 6 esztendőre Füzési (ötvös) Péter fiát, Petit, kit 1648. december 7-én szabadít fel. 1648. márcz. 2-án Koczurka Istvánnak Marczy nevű fiát szegődött 4 évre, kit 1652. febr. 19-én mond szabadon. 1651. márcz. 5-én szegődött 4 évre Galgóczy ötvös Mihály fiát, Jancsit, kit 1655. szept. 13-án szabadít fel. 1658. decz. 9-én szegődött Károlyi Sziogyártó István fiát, Jancsit, 1663. febr. 19-én 5 évre Lakatos György fiát, Mihókot; 1668. jún. 4-én négy évi tanulása után felszabadítja szőlőskei Juhász Pál fiát, Istókot, végre 1692. decz. 8-án szegődött 4 évre inasul Kabai Mózeset. Gönczi ötvös Istvánnak egyik munkáját a kassai ev. ref. ekklézsia kincstára mai nap is őrzi. Ez egy 180 mm. átmérővel bíró kerek, aranyozott ezüsttányér. A szélen kettős körbe vésve a két donátor két czimerét találjuk. A (heraldikailag) jobbról álló s GIORG VDVARHELLI körirattal bíró czimerpaizsban jobbjában kivont kardot, baljában keresztet tartó női alak áll; a koronás sisak dísz: egy jobbjában kivont kardot tartó oroszlán növekvőben. A bal felől álló czimer körirata: MARIA KVVN. A czimerpaizsban oroszlánnal viaskodó férfit látunk, az oromdísz két pávatoll között álló lombos fa. A tányér bevéssett körirata, a XVII. században divó összevonásokkal, ez

IOHAN : $\overline{\text{VI}}$: $\sqrt{\text{V}}$ „ 27. (Címér) MUNKALODGIATOK. NEM AZ ELEDELERT,
A MELy ELVÉS HANEM AZ KENyERT (sic!) MELy MEGMARAD
AZ ÖRÖK ELyRE, MELyET AZ EMBERNEK FIA AD NEKTEK
MERT EZT, E, VEGRE, PEFEELTEL AZ-ATyA TUDNILLIK
AZ ISTEN : ANNO SALUTIS NOSTRÆ : 1650 : Die. 23.
 $\overline{\text{DGS}}$:

A tányér fenekén két bélyeg; az egyik a kassai hitelesítő lilium, a másik Gönczy István mesterjegye:

1642. Szept. 11. *Stephanus Eötvös* (supp.) pro jure Civili productis testimonialibus sub sigillo oppidi Göncz, *Delib.* Dabitur, solvat fl. 10. 1648. *Gönczy Eötvös István* a város II. fertályában ez évre 4 frt adót fizet. 1651. Nov. 24. *Gönczi ötvös István* a «fekete kösség» közül többedmagával városi ügyekben a generálishoz küldetik ki. 1652-ben a második negyedben adórestanciája 4 frt. Ugyanott a felesége házában nem contribuált restancia 1 frt. 1653. Júl. 26. *Gönczi Eötvös István* kassai lakos és neje, Kecskeméti Judit, adják tudtul, hogy az asszony első férje, néhai Thot Szócs János halála után megmaradt házrészt, mely volt a mészár(os) utczában, eladták Pithe Mihály urnak 250 frtnyi örökáron, mit vevő készpénzben lefizetett. 1654. *Gönczy Eötvös István* házadó restanciája 14 frt. 1664. Ápr. 23. *Gönczi ötvös István* úr tiltja Báthory Borbély Jánost ludmányutczai kertjétől. 1666. Márcz. 4. *Stephanus Gönczy alias Eötvös*, körülbelül 45 éves, tanú egy perben. 1668. Adókönyv. II. fertály

Gönczi Eötvös István

Gönczy ötvös István névaláírása.

Gönczi ötvös István házában régi restanciája fl. 32 $\frac{1}{2}$ 50. Anno: 61—65 fl. 20 $\frac{1}{2}$ 50. Anno: 66—67 fl. 8. Összesen 61 frt. A folyó 1668-ra pedig 4 frt. 1672. Márcz. 16. *Gönczy ötvös István* testamentárius néhai Tassi Gombkötő Márton özvegyének, Petracs Annának, hagyatékánál. 1678. Házadórestanciája ez évre 4 frt. 1687. Jún. 17. Tanúkihallgatás a tanács előtt a következő ügyben: Váradi Sigmond pinczejében két emberfejet találtak, melyekről a tanú bevallása szerint, «*Eötvös Gönczy Istvánné* jobban tudni fog». Előhivatván, vallja, hogy tavalyi esztendőben lévén egy vizslácskájok, a mely az kút mellett levő kis rekesztben felkaparván a földet, azon két fejet talált a kis kutyácska stb.

217. *Szendi (Szindi) ötvös Mihály. 1642—1678.* A czéhbe 1642. szept. 23-án áll be, mely alkalommal 3 gyra ezüst mesterremek-büntetést vetnek reá. 1643-ban már házzal bir a IV. fertályban, mely után 3 frtot fizet adóba. Feleségül Mach Zsuzsánnát bírta, a kinek anyja kassai Mészáros Boldizsárral volt édes testvér. E nőtől két gyermeke származott: Mária, ki 1652-ben, s Judith, ki 1656-ban született. Mindkettőnek keresztülje Kállai ötvös Mihály, illetve Mihályné. 1654-ben Szendi Mihály pert indít Debreczeni ötvös János ellen ennek rágalmozó szavai s beestelen állításai miatt. A pör — mint az a vádlott ötvösnél előadatott — az ítéletben Szendi Mihálynak szolgáltat elégtételt. Szendi ötvös Mihály az évek folyamán élénk szerepet játszott a municipális élet- s a czéhben egyaránt. Mint második czéhmester szerepel az 1648—50., 1657—59., 1663—65., 1670. és 1672. években, tehát összesen 11 éven keresztül. Első czéhmester öt ízben, u. m. 1651—1652., 1662. és 1669-ben. A czéhregesztrom följegyzései szerint 1643-ban szegődötteti inasul 4 esztendőre Makay Istókot, kit 1647. szept. 6-án mond szabadon; 1647. jún. 26-án szegődötteti örmény Borbély János fiát, Jancsit, kit 1649-ben szabadít föl; 1649. jún. 6-án szegődötteti 4 évre Váradi Gyurkát, úgy tetszik, néha Váradi ötvös János kassai mester fiát; 1654. szept. 16-án szegődötteti 4 évre néhai Szóts Gáspár fiát Gyurkót; 1670. márczius 3-án 4 évre *Képiró Mihály* fiát, Illést, végre 1675. január 9-én Láncoz Imre fiát, Andrist, négy esztendőre. Mint második és harmadik tizedes működött a város IV. fertályában az 1650—51., 1654., 1656., 1658., 1661—63., és az 1665. években. Mint keresztapa, illetve felesége mint keresztanya, 1652—59-ig négy családnál szerepel, e tekintetben tehát sem Gönczy ötvös Istvánnal, sem Szentkirályi ötvös Istvánnal nem hasonlítható össze. 1643. Okt. 1. *Szendy Eötvös Mihály* néhai Szálasiné testamentumának párjáért könyörög a tanács előtt. *Delib.* Kiadják. — A IV. fertályban fekvő háza után ez évre adóba fizet 3 frtot. 1650. Szept. 16. Tanúkkal, bizonyíttatik, hogy Mészáros Boldizsár és *Szendy ötvös Mihályné* az anyja egy testvérek voltak. — Decz. 11. *Szendi Mihály* alias *ötvös* hagyatéki ügyben tárgyal Scholtz Mihály atyafiával a tanács előtt. 1654. Aug. 27-én *Szendi ötvös Mihálynak* Debreczeni ötvös János elleni perében tanúk hallgattatnak ki. Ennek lefolyása s az okt. 2-án hozott ítélet Debreczeni ötvös János alatt tárgyalatott. Ezen évben a IV. fertályban adóba restál 1 frt 50 $\frac{1}{2}$ -ral. 1657. Júl. 5. *Szindi ötvös Mihály* supplikál, hogy az mely Keomives Jánossal való házbeli controversiában immár az előtti igazítást kívánt volna, az nemes tanács immár egyszer finaliter igazíttatná el. *Del.* Az nemes tanács Kroner György urat több társaival együtt kibocsátja, ő klmék eligazíttják. 1668. *Szendi ötvös Mihály* a IV. fertályban adóban fizet 2 frtot. Restanciák pro Anno 66—67. fl. 2. 1668-ra 1 frt. Summa 3 frt. 1678. Házában restanciái: Anno 72—76. fl. 5 fizetett fl. 2, marad 3 frt. Anno 72. fl. 1. Teszen 4 frtot. A folyó évre 1 frt. Összesen 5 frt.

218. *Kökényesdi ötvös János. 1643—1645.* A czéhbe 1643. nov. 16-án áll be, mely alkalommal remek-büntetés fejében 3 gyra ezüstöt vetnek ki reá. Halála 1645-ben történt, mert a czéhregesztrom közelebbi dátum nélkül ez évben jegyzi fel «propter memoria»: Fel akarván az becsületes czéh jegyeztetvén Istenben kimúlt Kökényesdj Jánosnak az mi kicsiny ezüsti avagy pénze maradt volna, hogy jövendőben is az becsületes czéh meg ne búsúlna miatta, hogy ha valaki keresné jövendőben, tehát tudná az becsületes czéh is magát mivel oltalmazni. Szám szerint ezüst No. 1 gira és 6 nehezék és egy forint és huszonhét pénz.

249. II. Debreczeni ötvös Mihály. 1645—1667. A czéhbe 1645. november 2-án áll be, a polgárok sorába pedig ugyanazon évi december hó 15-én vétetik fel, bemutatván Debreczen városától való születési bizonyítványát, a mely körülményből kiderül, hogy nem volt fia a hasonló nevű kassai ötvösnek és főbirónak, a kivel különben is egész szereplése alatt semmi bensőbb összeköttetése nem volt s őt egyik adás-vevési feljegyzésében egyszerűen csak «szomszéd»-nak nevezi. 1650., 1663. és 1665-ben második fertálybeli tizedes. 1647-ben (szeptember havában) nejével, Varannay Margittal, eladja a szántóföldjét Kassán lakó Püspöki Istvánnak, 44 frton, 1662. febr. 18-án pedig ezen nejével a mézáros-utczában lévő házukat elcseréli Vig Szócs Jánosnak az öreg piacon lévő házával.*) 1653-ban ismét elad egy kötél szántóföldet 25 frton, 1665-ben azonban már súlyos idők nehezdednek reá. Javait több rendbeli adósság miatt lefoglalják, ő maga börtönbe kerül, a honnét Békéssy ötvös Gergely kezessége mellett szabadul ki azzal a föltétellel, hogy tartozik Paisos ötvös Mihálynak tartozását megfizetni. Nyilvánvaló tehát, hogy ez az ötvöstársaság záratta el. 1685-ben a kassai ref. ekklezsia részére hagyott házábanak részéből 60 frtot vesz fel ugyanezen ekklezsia, a miből kiderül, hogy ötvös Mihály ekkor már nem volt az élők között. A czéhregesztrom szerint 1646 (?) szept. 20-án szegődteti inasul 4 évre Mézáros Jánosnak Mihók nevű fiát. Az 1662-ik évi cserelevélen így pecsétel:

Anno Domini 1645. die 2. Novembri (igy!) Állott be az czében *iffiu Debreczeni Mihály* és megatta az czéh igasságát tudni illik fl. 4. Vetett az böcsületes czéh Debreczeni Mihály uramra remek büntetésbe 3 gira ezüstöt egyenlő consensusból. 1645. Decz. 15. *Debreczeni Eötvös Mihály* polgárjogot kér, bemutatván Debreczen városától való születési bizonyítványát. Megadatik neki, fizet 10 frtot. 1648. Debreczeni ötvös Mihály háza után a II. fertályban ez évi adóban restál 3 frttal. 1652. Jún. 11. *Debreczeny Eötvös Mihály* tanú egy szántóföld eladásánál. — Okt. 9. Debreczeni ötvös Mihályné keresztanya Nagy Györgynek Mihály fiánál. — Decz. 12. *Debreczeni ötvös Mihálynak* újszülött fiát Mihály névre keresztelik. Ugyanezen évben adóban contribuál 1 frtot. 1653. Aug. 22. *Debreczeny Eötvös Mihály* és házastársa, Varannay Margit asszony, eladják két kötél földjük közül az egyiket, «mely az téglaszínen felől Rozgony János és Debreczeni Eötvös Mihály szomszéd szántóföldjek között vagyon», Biró, alias Mézáros Jánosnak s feleségének 25 magyar forinton, melyet nekik vevő kifizetett. 1660. Decz. 29. *Debreczeni Eötvös Mihály*, körülbelül 38 éves, tanú egy perben. 1665. Márcz. 3. Rác Mihály tilalmat teszen *Debreczeny ötvös Mihály* javaira usque ad fl. 18. — Márcz. 4. Györkén lakozó Sós Pál tilalmat tesz ugyanennek javaira 6 köböl búza ára erejéig. — Apr. 8. *Debreczeni ötvös Mihályt* vette ki kezességen az bertenházból Békéssy ötvös Gergely ilyen mód és conditio alatt, hogy ha Paisos ötvös Mihálynak meg nem fizeti az mivel tartozik, az kezes tartoznék contentatióval. 1667. Okt. 5. Debreczeny Mihály negyedmagával 30 tallérral kezes Békéssy ötvös Gergelyért. 1685. A *Debreczeni ötvös Mihály* által a kassai ev. ref. ekklezsia részére hagyott «Kannagyártó házábanak való háznak része ára» fejében az ekklezsia 60 frtot vesz fel.

250. Huzin ötvös Kristóf. 1645—1669. A czéhbe 1645. nov. 29-én áll be s megadja a 4 frtnyi beálló-pénzt. Az ekkor reája kivetett 28 frtnyi remek-büntetést úgy tetszik elengedték neki, mert az erre vonatkozó sorok ki vannak törölve a regesztromból. 1649-ben még zsellérségen lakik a második negyedben, 1651-ben azonban már a III. fertályban találjuk, a hol házat vásárol, mert élte fogytáig ott marad lakásban. Felesége, Calhoffer Katalin, pozsonyi illetőségű volt, mert atyai s anyai örökségét ott kapja s nővére, Miller Judit asszony is ott lakik, fivérei azonban Stájerországban tartózkodnak. Huzin Kristófné 1664-ben hal meg. Testámentumának tételei arról tanúskodnak, hogy jómóduak valának s egy házuk is volt a nagy piacon. Az 1668-ik évi adókönyvben Huzin Kristóf régi adórestancziája után a *nihil* szó van jegyezve s ha figyelembe vesszük, hogy itt, az ötvösség hanyatlása éveiben, a midőn egyáltalán a viszonyok súlyosan nehezdednek az adófizető polgárok vállaira, ritkaság számba ment az adóját pontosan fizető polgár: ötvös Kristóf anyagi helyzetét a legkedvezőbbek közé kell soroznunk. A czéhregesztrom szerint 1646. febr. 19-én szegődteti 6 évre inasul Hansz Hoffmann fiát, Sámuel, ki tanuló éveit 1645. márcz. 6-án Kammerschreiber Eucharius ötvösmesternél kezdette meg. Felszabadítja 1652. február 20-án. 1653. jún. 16-án szegődteti 5 évre Krompholez Jakab fiát, Mátyást, ki később Kassán mesterré lesz. 1658. szept. 23-án szegődteti 4 évre Miklós kovács Marczy nevű fiát; 1664. okt. 6-án pataki Ökrös István fiát, Gyurkót, kit 1668. szept. 25-én mond szabadon; végül 1668. decz. 10-én Gönczy ötvös Istvánnak János nevű fiát, a későbbi kassai mestert. Huzin Kristóf az 1652—54., 1657. és 1669. években a városi communitás tagja, 1655-ben városi tizedes 1662-ben pedig a czéhben *második czéhmaster* volt. A seniorok jegyzékében 1669-ben neve után kereszt van jegyezve, tehát ez évben hunyt el. 1649. *Eötvös Christoph* a város II. fertályában lakik zsellérségen. 1651. *Christoph Huzin* a város III. negyedében lakik. 1656. Békéssy ötvös Gergely gyermekének keresztatyja *ötvös Kristóf*. 1660. Márcz. 3. A tanács rendkívüli ülésben tárgyalja gróf Csáky István levelét, mely-

*) Kassai levélt. No. 19430.

ben arról tudósítja a tanácsot, hogy egyik káposztafalusi jobbágyának leánya, ki Kassán *Huzin Aranyművesnél* szolgál, gyermeket szült. A leány az ötvös inasát nevezvén meg a gyermek atyjául, Csáky István levele útján kívánja, hogy «azon inas vagy venné el, vagy alkudna vele.» *Del.* Felhivatván az inas, a N. Tanács tudakozta, ha ugyan ő dolga volna azon dolog, de az tagadván, mindazonáltal hátravitetett az beörtönházban. — Márcz. 12. *Christoph Huzinné*, Catharina asszony, körülbelől 46 éves, tanú egy perben. Ugyanekkor férje is, ki circiter 56 évesnek jeleztetik, szerepel e pörben. 1664. Okt. 1. A gyógyszerész könyvében, mint adós, a következő tételekkel szerepel *Herr Christoff Huzin Goldarbeiter* :

Tränklein für das Rechen, Item eine artzney	96.
Mehr eine Salben 2 mal	60.
Item Safft zum Halsz	84.
Althea	24.
Item Gallmaystein	18.
Még további orvosságokért összesen	96.

1664. *Huzin Kristóf* feleségének testámentuma. 1664. szept. 15. A bíró, Martin Madarász, parancsára Gottfried Wolffmiller és Samuel Spillenberger megjelentek *Christoff Huzin* kassai polgár és ötvösnek «am Platz liegend» házánál, hogy feleségének, Catharina «gebohrne Calhoffern» asszonynak, testamentumtételét meg hallgassák. Ez főbb pontjaiban a következő: Miután atyai s anyai öröksége, melyet Pozsonyban kapott, a nagy tűzvészben elégett és füstbe ment vala, a mit azután isten áldása és keze munkája által szerzett, azon javaiból hágy: Az evang. templomra 5 frtot. Az evang. iskola tanulóinak 5 frtot. A kórházra 5 frtot. Millern Judith nővérének és gyermekeinek, a ki Pozsonyban lakik, 25 frtot, Boldogult Susanna nővére gyermekének, Sophiának, 25 frtot. Zacharias Calhoffern testvérének Stájerországban 5 frtot. Ugyanott Hans Jacob fivérének 5 frtot. A többi ingó és ingatlanát «verlasse ich meinem lieben Hauswirtchen, Christoph Huzin.» A két testamentumhallgatónak hágy 2—2 ezüstkanalet. 1668. *Adókönyv.* III. fertály. Christoph Huzin fizetett adóba 2 frtot. Régi restancia a házrészben: nihil. A folyó évre restancia 2 frt.

251. *Gockel (Kokkel) ötvös András. 1646—1664.* A czéhbe 1646. szept. 17-én áll be, mely alkalommal 3 gyra ezüst remek-büntetés vettetik reá. 1649. június 6-án szegődött magához 4 évre inasul néhai Váradi ötvös János fiát, Györgyöt, e szerződés azonban felbomolhatott, mert a czéhregesztromban a bejegyzés keresztül van húzva. 1651-ben még zsellérségen lakik, de 1653-ban, Erzsébet feleségével együtt, 125 frtért már házat vesz a kovács-utcán. 1664-ben a III. fertályban tizedes. Felesége Bighosz Erzsébet volt, kinek 1664-ben egy Dudás Erzsébet nevű nővel, ki neki azelőtt cselédje volt, pöre támad. A pört 1664. decz. 9-én tárgyalja a városi tanács. Gokkelné nemes Bogdányi István ügyvédje által allegáltatja, «miképen ez jelen való esztendőben Szent-Jakab apostol napja tájában Dudás Erzsébet nem tudatik micsoda gonosz gondolatokkal és más jó hírnévbeli keresztyén felebarátját tisztességes hírében és nevében megsérteni igyekezetű szándékoktól viseltetvén, ezen felül már sok ízben megmondott nemes Abaujvármegyében lévő nemes szabadkirályi Kassa városában nyelvét meg nem tartóztatván, illetén rút és éktelen gyalázatokkal merte gyalázní és kisebbíteni: No ötvösné, boszorkánysággal élsz, mert hangyákat főztél edényeid megmosására, hogy annál jobban keljen az borod.» Allegálja továbbá, hogy Dudás Erzsébet azt is mondta, hogy a mikor cselédje volt Gokkelnének, ez őt arra kényszerítette volna, «hogy ezen nemes Kassa városában lévő más embereknek házok előtt való czégékekről galyakat tördelne és ő neki, nem tudatik miféle dolgainak végbenvitelére, vitte volna.» Kéri ezért a panaszlottat a Tripartitum 2. részének 72. titulusa és a Tract. Jur. Civilis Continentiája szerint megfenyíteni.*) A pör kimenetele ismeretlen. Az ötvös 1664-ben hűnyhatott el, mert 1664-től kezdve ötvös András saját neve alatt többé nem, hanem csak mindig ötvös Andrásné szerepel. 1666-ban Gockel Andrásné Árokszállási Istvánnak nála elzalogosított kard-pallosát, miután a határidő lejárt, tovább magánál tartani nem hajlandó s a tanács előtt kijelenti, hogy másnál veti zalogba. Gockel Andrásnak nejétől két gyermeke maradt. A leány, Kata az 1660-as évek elején Csomaközy ötvös Andrásnak lesz nejevé, de 1666-ban már özvegyen marad; fia 1659-ben betegeskedik s részére a kassai gyógyszerész orvosságokat szolgáltat ki. 1649. Die 6 Juny. Szegődöttetett egy inast *Gockel András* 4 esztendeig Néhai Váradi János fiát, Gyurkát. 1651. *Guckel Eötvös András* zsellérségen lakik a II. fertályban. 1653. Jún. 17. Ujhelyi Mihály Deák és felesége Dorko kovács-utczai kőből épült félházukat (házuk részét) örökáron és visszavonhatatlanul eladják *Gockel Eötvös Andrásnak* és feleségének, Elisabetha Gockelinnek, 125 magyar forinton, «az mely no 125 forintot mi in paratis jó és elkelhető. monetajul in ducatis et talleris egyszersmind plenarum felvettük.» 1654. *Kukkel András ötvös* 6. tizedes a III. negyedben. 1655. *Kukkel Eötvös András* háza Grigel Zolerral közösen a III. negyedben említettik. 1656-ban lakik a III. negyedben. 1659. Márcz. 17-én *Andreas Gokkel*, körülbelől 56 éves, márczius 31-én pedig felesége: Elisabeth asszony, mint tanúk szerepelnek pörökben. — Ápr. 2. A gyógyszerész könyvében mint adós a következő tételekkel szerepel: H. *Kokelsz Goltschmidsz Söhnlein*: Krafft Wasser sambt brust-salb . . . 48. — Jún. 21. Ugyanott: Lapis Punicis ¼. 1664. Júl. 28. *Gockel*

*) Kassa városi levéltár No. 8840. és 8841.

ötvös Andrásné solenniter protestál azon, hogy Rézfazekas Gergelynéől meggyalázott volna, melyet törvény nélkül nem akar elszenvedni. 1666. Máj. 3. *Gockel Andrásné* protestál azon, hogy Árokszállási István nem akarja kiváltani zálogos pallosát, melyre képest másnak veti zálogba s ha oda vész, se magán, se maradékján ne kereskedhessék, mivel már egynéhány terminust elmulasztott Árokszállási István. — Júl. 26. *Gokkal ötvös Andrásné* tilalmat tesz néhai Szabó Péter pénzére, melylyel tartozott Csomaközy Andrásné, usque ad fl. 6. — Nov. 10. *Gokkal ötvös Andrásné* tilalmat tesz Patikáros János javaira ad fl. 3 2/3 60. 1668. Adókönyv. III. fertály *Kökel Eötves András* háza után befizetett adó 2 frt.

252. *Kerekes ötvös Pál. 1647—1650.* A czéhbe 1647. jún. 26-án áll be, mely alkalommal remekbüntetés fejében 3 gyra ezüstöt vetnek reá. Nevével kapcsolatosan csupán három adatot találunk. Az első 1648. ápr. 25-éről szól s egy perben való tanúskodását jelzi. Ötvös Pál ekkor körülbelül 25 éves. A másik adat szerint 1649. február 15-én szegődött inasul 4 évre Sóváriné fiát, Jancsit, a harmadik adat végül arról világosít fel, hogy Kerekes ötvös Pál 1650-ben a város II. fertályában lakott.

253. *Eperjesi Paizsos ötvös Mihály. 1648—1668.* 1648-ban mint ötvöslegény Kassán dolgozik. Kitöltvén a két esztendei legénysort, 1650-ben nyer polgárjogot. A czéhregesztrom szerint azonban a czéhbe már 1649. jún. 6-án állott be, mely alkalommal remekbüntetés fejében 4 gyra ezüst vettetik reá. 1652-től 1668-ig a város II. negyedében lakik, a hol házzal bir. Innét tizedes 1652., 1653. és 1668-ban. Felesége, Borbély Panna (a Szendy contra Debreczeny ötvös János-féle perben *Örsik*-nek neveztetik), 1667-ben húny el magtalanul, azért idősb nőtestvére, Váradi Istvánné szül. Borbély Kata asszony, tiltja őt a neje után fenmaradt javaknak akármely úton-módon való elidegenítésétől, mert a hitrésznél egyéb nem illeti őt. 1668-ban tetemes adórestanciái kedvőtlen anyagi helyzetének jelzői. A czéhregesztrom szerint 1651. decz. 27-én szegődött 4 évre inasul Boknyay ötvös Simon fiát, Szaniszlót; 1657. febr. 26-án 3 évre Csiszár János fiát Mihókot; 1668. márcz. 5-én pedig Nosca István fiát, Gyurkót, 5 esztendőre. 1648. Jún. 22. *Paizos Mihály*, annor. cir. 25, tanú bizonyítja, hogy Nagybányai ötvös Istvánnak ötvös Kelemen atyafia volt. 1650. Márcz. 17. *Paizos ötvös Mihály* supplikál pro jure civili, bemutatván nemzetségelevelét sub sigillo Civitatis Eperjesiensis. *Del.* Feladják, solvat fl. 4. 1652. A II. fertályban *Paizos ötvös Mihály* nem contribuált restanciája 1 frt. 1654. A II. fertályban *Paizos ötvös Mihály* háza részén adórestancia 1 frt. 1666. Aug. 4. *Paizos ötvös Mihály* kezes Ciszár ötvös Mihályért. 1667. Aug. 13. Várady Istvánné, Borbély Katha, tiltja sógorát ötvös Mihályt öcsese Borbély Panna javainak akármely úttal-móddal való elidegenítésétől, mivel magtalanul holt meg s az urát, *ötvös Mihályt*, hitrésznél egyéb nem illeti, mindaddig, valamíg város törvénye szerint el nem igazodik a dolog. 1668. Adókönyv. Paizos Eötves Mihály házának régi restanciája fl. 17. Anno 1661—67. fl. 7. Összesen 24 frt. A folyó évre 1 frt. Ezekre fizet 5 frtot.

254. *Váradi ötvös Ferencz. 1648—1656.* A czéhbe 1648. decz. 7-én áll be, mely alkalommal remekbüntetés fejében 4 gira ezüst vettetik reá. 1648-ban már háza is van, mely után 60 denárral restál. Polgárjogot 1649. decz. 9-én nyer. 1656-ig a város III. negyedében lakik, a hol ez évben 2-ik tizedes, de 1652-ben az adókönyvekben említették egy házrésze az I. fertályban is. 1648. *Váradi ötvös Ferencz* 2/3 házrészén a III. negyedben ez évre a Szent-György és Szent-Mihály napi adórestancia 60 denár. 1649. Decz. 9. *Váradi Eötves Ferencz* a város igasságáért könyörög. *Del.* Megadatik. Fizet 2 frtot. 1649—1656-ig lakik a város III. fertályában.

255. *Baranyai ötvös István. 1649—1652.* Az 1652. évi adókönyvben szerepel: II. fertály. Baranyai Eötves István 1/2 házrésze (után) Anno 1649., 50. az adórestancia 2 frt. A czéhregesztromban neve nem fordul elő, a miből az következik, hogy czéhbeli mester Kassán nem volt s csak mint legény dolgozott egyik-másik mesternél.

256. *I. Békéssy ötvös Gergely. 1649—1674.* Születéshelye a torda-aranyosmegyei Alsó-Szent-Mihályfalva. 1649. július 27-én váltja meg a czéhet, mely alkalommal 3 gyra ezüstöt vetnek reá remekbüntetés fejében. A polgárjog iránt ugyanezen év szeptember utolsó napján adja be supplikációját, melyhez születéshelye birtokosainak pecsétjével ellátott s a genealógiájára vonatkozó bizonyítványát is becsatolta, a tanács azonban kérelmét nem találta teljesíthetőnek, mert döntését október 21-ére, majd december hó 26-ára halasztotta, a mikor is kimondá, hogy vagy hozzon helyesebb bizonyítványt, vagy fizessen 27 frtot. Ügye még itt sem ért véget, s csak a rákövetkező év márcz. 10-én adják fel neki 25 tallér lefizetése mellett a polgárjogot. Vagyonban csakhamar gyarapodni kezd s már 1652-ben egy fél háza van az első negyedben, míg ő maga zsellérségen lakik a város második fertályában. Ugyanekkor mostoha fia, Kereszturi Szabó Márton, ki mesterségében magát tökéletesítendő «hazájából külljebb lépni», vagyis elbujdosni, készül, örökségének gondviselését reá és feleségére, Zboray Erzsébet asszonyra bizza. Ötvös Gergely ekkor Szabó Mártonnak négy tallért nyomó ezüstgombokat ad. 1653-ban szentmiklóssi és óvári Pongrácz Kristóf abaujvármegyei alispánnak a mészáros-utczában fekvő házrészeit veszi meg részben cserében, részben készpénzért. Ad érettük egy kertet, mely a biró-utczában fekszik, három, részben aranyozott ezüsttel kivert, kardot s 342 frt készpénzt; még ugyanezen évben eladja feleségével együtt a Forgács-utczában fekvő s egy felső puszta boltból álló örökséget Szabó Jakabnak 100 magyar forinton, végül 1667-ben négy ötvös-mester társa letesz helyette 30 tallért Szentpétery István úrnak, melylyel adósa volt. A hitelező ekkor azon föltételt szabja még, hogy adósa tartozik neki az ő (Szentpétery) ezüstjéből egy kantárt készíteni, egyébként adósságától

szabadnak lenni mondja, bár az ötvös Gergely által kiállított adóslevelet — hirtelen fel nem találhatván — vissza nem adhatja Békéssy Gergelynek. 1668-ban tilalmat teszen Lebetko Menyhértnél elzálogosított három darab remekbe készített türkisz pallosára, melynek kiváltását még Lebetko életében eszközölni akarta, ámde ő azt folytonosan halasztotta. Most, hogy Lebetko meghalt, az ő tulajdonát képező kardokat az arbiterek az elhúnyt özvegyének adjudicálták. A czéhregesztrom bejegyzései szerint Békéssy ötvös Gergely 1659. jún. 15-én szegődött inasul 4 évre Palóczi János Jancsi nevű fiát; 1670. decz. 8-án pedig a saját fiát Geczit (Gergely), kit 1674. decz. 10-én mond szabadon. Ez 1684-ben lesz kassai mesterré. A férj haláláig adóhátralékokkal nem találkozunk. Elhúnyta után — a mi valószínűleg 1674-ben történt — tetemes összegekben ütök fel ezek fejeiket s jellemzik az özvegy sanyarú állapotát. 1678-ban ezen adórestánczia 36 frt 99 denárra rúg. Békéssy ötvös Gergelynek két gyermeke maradt: Gergely (szül. 1653.) és Mária (szül. 1656.). Az előbbi szintén ötvös lesz s 1684-ben nyer polgárjogot Kassán. Id. Békéssy Gergely mint városi tizedes működött az 1657. és 1663-ik évek folyamán. 1649. Szept. «ultima.» *Békési Eötvös Gergel* supp. pro jure Civili productis testimonialibus literis ratione suae geneologiae sub sigillis Inhabitorum quorum dam Szent-Mihaliensium in Transsylvania. *Del.* Differtur. — Okt. 21. *Békési Eötvös Gergel* supp. hogy az minemő defectus volna a nemzet(ség) levelében, condonáltathatnék és az Jus Civile adattatnék megh. *Del.* Differtur. — Decz. 26. *Eötvös Gergel* supp. pro jure Civili, productis Testimonialibus Possessionis Alsó-Szent-Mihály-falua in Transsylvania. *Del.* Avagy helyesebb testimoniálist hozzon, avagy fizessen fl. 27. 1650. Márcz. 10. *Ötvös Gergely* supp. pro jure Civili. *Del.* Letévén 25 tallért, feladják. 1651. *Békéssy Eötvös Gergely* mint zsellér lakik az I. fertályban. 1652. Félháza említették az I-ső negyedben, ő maga zsellérségen lakik a II. fertályban. — Jún. 20. Kassán lakó Kereszturi Szabó Márton Isten segedelméből jövőndöbeli állapotával gondolván, látásnak, hallásnak és tanulásnak okáért mestersége mellett vándorolni és «hazájából külljeb lépni» igyekszik, azért «jövendő kárának eltávoztatásáért», mind pedig bodrogkeresztúri kevés örökségének gondviselését «hagyta és bízta» bizonyos ideig «az ő jóakaró urára, Kassa városában lakozó *Békéssy Eötvös Gergelyre* és feleségére Zboray Erzsébet asszonyra, úgy mint édes szülei után való mostohájára. A birtokrészletek s feltételek felsorolása után ötvös Gergely Szabó Mártonnak ad «No. 4 tallért nyomó ezüstmű gombokat.» 1653. Jan. 25. «Szent-Miklössy Pongrácz Christoph, mostan nemes Abaujvármegyének Wice Ispannya» eladja a mészáros-utczában lévő házrészeit Kassán lakozó *Békéssy Eötvös Gergelynek* és feleségének, Zboray Erzsébet asszonynak, rész szerint cserében, rész szerint készpénzért. Cserében adtak Békésyék Pongrácznak egy kertet, «mely vagyon az középső hostatnak bíró nevű utcájában», továbbá «három ezüstös új kardokat, ki szerszámával együtt aranyasokat és készpénzt is úgy mint háromszáz és negyvenhét forintot.» — Febr. 28. *Békéssy ötvös Gergelynek* Gergely néven fiút keresztelnek. — Jún. 20. Burja Péter, kassai lakos és neje Veres Erzsébet örökáron eladják a kassai határban, a Várhegyen lévő szőlőjüket kassai lakos *Békéssy Gergely ötvösnek* és feleségének, Zboray Erzsébetnek, 150 frt készpénzért. Tanú Bithe ötvös Mihály. — Jún. 26. *Békéssy ötvös Gergely* supplikál valami parlag szőlőnek az dézsmától bizonyos esztendőig való felszabadításért. *Del.* Kimennek Építő uraimék s meglátogatván, megadják illendő szabadságát. — Decz. 20. *Békési Ötvös Gergely* és felesége Zboray Erzsébet, házbéli örökségüket, úgymint: egy felső puszta boltot a folgács-utczában Tukats (sic!) Szabó Jacabnak és feleségének Lovas Anna asszonynak és successorinak örök áron eladják 100 magyar forinton, mely összeget hogy kézhez vették, elismerik. — Ez évben az adókönyvben háza említették az I. negyedben. 1654-ben lakik a II. negyedben, de az I. fertályban közös háza van Keresztúri Gombkötő András árváival. 1655-ben lakásviszonyai mint 1654-ben. A II. negyedben 8. tizedes. 1656. Ápr. 20. *Békési ötvös Gergelynek* Mária néven leányt keresztelnek. Keresztapa Huzin Kristóf ötvös. Ez évben az I. negyedben több atyafiával közös, a II. negyedben pedig tisztán az ő háza említették az adókönyvben. 1661. Jan. 1. Madarász Márton úr (a bíró) teszen tilalmat *Eötvös Gergely* spádéjára, az ki Gönczy Eötvös István uramnál vagyon zálogban usque contentationem. 1662. Júl. 4. *Békési ötvös Gergelyért* Keresztúri Szabó Mártonnal kezes Bita Mihály 100 frt erejéig. 1665. Ápr. 8. *Ötvös Gergely* Debreczeny ötvös Mihályt kezességen kiveszi a börtön-

Coram me Gregorio Bekeffy,
Lucifabre,

Békéssy ötvös Gergely névalírása. 1672.

házból. 1666. Aug. 4. *Békéssy ötvös Gergely* kezes Csiszár ötvös Mihályért. 1667. Okt. 5. Szendi ötvös Mihály Bite ötvös Mihály, Debreczeny Mihály, Paisos ötvös Mihály oly recognitiót tettek, hogy *Békéssy ötvös Gergelyért* letettek Szentpétery István úrnak tall. 30., elengedvén ő kglme az duplumot s nem tévén egyebet fel, hanem

Békéssy ötvös Gergely tartozék az ő kglme ezüstéből egy kantárt csinálni. És midőn kérték volna ő klmétől vissza ötvös Gergely adóslevelét, ő kglme azt mondotta, hogy hirtelen fel nem találhatja, melyet hogy most sem akar ő kglme kiadni, ő kelme solenniter protestálnak s magokat és maradékokat az ő dolgából enodáltattaknak recognoscálják. 1668. Márcz. 3. *Békéssi ötvös Gergely* tilalmat tesz néhai Lebetko Menyhértnek zálogosított három darab remek türkizes palloson való ezüstmarhára. — Ápr. 4. *Békéssi ötvös Gergely* újabban tilalmat tesz Lebetko Menyhértnek zálogosított ezüstmarhára. — Márcz. 15. *Békéssy ötvös Gergely* jelenté, hogy három . . . való köves . . . aranyos . . . vetett volt zálogban Lebetko Menyhértnek 6 forintban s holta után Lebetkonak feleségének adjudicáltatott arbiter uraiméktül, holott mikor néhány ízben kérte zálogjogát, pénzét le akarván tenni, mindenkor halasztotta. *Del.* (Bizonyítsa) a mit supplicatióban föltett s léssen satisfactiója kívánságának. — Ez évi adórestancziája a II. negyedben 1 frt. 1678. Adókönyv. II. fertály. *Békéssi Ötvös Gergelyné* házának adórestancziája: fl. 29 $\frac{1}{2}$ 99. Zsellér 2 fl. Anno 71—76. teszen fl. 36 $\frac{1}{2}$ 99. Fizetve fl. 2; rest. fl. 34 $\frac{1}{2}$ 99. — Anno 77. fl. Tesz fl. 35 $\frac{1}{2}$ 99. A folyó évre ezenfelül 1 frt.

257. Váradi ötvös Poch (Pocz) Miklós. 1651—1662. 1651-ben a börtönházban ül. 200 frtig való kezességén a tanács szabadon bocsátja törvéynapig. Azontul 5 évig nyomát nem találjuk, de 1656-ban már a czéhbe áll s jún. 19-én fizeti le a 4 frtnyi beálló pénzt. Ugyanekkor remek-büntetés fejében 3 gira ezüstöt kell lefizetnie. 1660-ban zsellérségen lakik, úgy kell lenni tehát, hogy ez időtájt másodszer telepedett meg Kassán, a honnét időközben, talán 1651-ben, eltávozott. 1662. márczius havában a fiscus teszi rá a kezét s mint olyan embert, a ki concivis hite s a czéh szabadsága ellen vétett, arrestálja törvényre. Miben állott vétke, adatok híján nem tudjuk. Ötvös Miklós halálával váltotta meg büntetését, mert ugyanezen év december 2-án már mint néhai említették s javaira 12 frt erejéig Komáromi ötvös Sámuel teszen foglalást. 1651. Júl. 6. *Várady ötvös Miklós* suppl. szabadulásaért. *Delib.* Embérséges concivis emberek kezességére úgy mint 200 forintig, kibocsátatja az N. Tanács törvéynapig. 1660. Zsellérségen lakik a II. negyedben. 1661. Die 3. Oktobris. Szegődtetett egy inast Váradi Ötves György, Szüttő Péter fiát, Szüttő Gyurkát 4 esztendeig; lettek kezesek érette Szentkirály Ötves Márton uram és *Várady Miklós*. 1662. Márcz. 29. Az Nemes fiscus arestáltatja *Ötvös Miklóst*, mint olyan embert, az ki concivis ő hiti ellen vétett s mint czéhének szabadságát megrontó embert, törvényre. — Decz. 2. Komáromi Sámuel (ötvös) tilalmat tesz néhai Váradi Ötvös Miklós javaira, úgy mint ad fl. 12.

258. Szegedi ötvös János. 1651—1671. 1651. június hó 15-én supplikál első ízben a polgárjogért, mivel azonban «igen iffiu» volt, a tanács ekkor még föl nem adja azt neki, hanem arra utalja, hogy vándoroljon még egy ideig s jól viselvén magát, annak utána leszen jó válasza. Ötvös János a viszautasítás dacára meg nem szünt kérésével a tanácsot ostromolni, de jún. 22-én megint csak elodáztatik kérelme, azzal okolván meg a tanács az elhalasztást, hogy nem voltak teljes számban együtt a tanácsurak. Úgy kell lennie, hogy még ez évben kapott ötvös János polgárjogot, mert 1652-ben, decz. 10-én, a czéhbe áll, mely alkalommal 3 gyra ezüstöt vetnek reá remek-büntetés fejében. Ugyanezen évben már háza is van a III. fertályban, melynek új restancziája 1 frt. Még ugyanezen évben nősül is, mert 1653. június havában születik első gyermeke, Judit, kinek Gönczy ötvös István, akkori második czéhmaster, a keresztatyja. Második gyermeke, András, 1657-ben, Mária nevű leánya pedig 1659-ben született. 1666-ban a feleségével «rút controversiában vagyon.» Részegeskedő és «rossz életű» volt az asszony, ezért ötvös János elfordult tőle, talán el is kergette magától, de a felesége «addig instált emberséges embereknek, hogy szőljanak az urának és még egyszer vegye grátiájába», míg Szegedi ötvös János szíve meglágyul s az asszonyt oly feltétellel veszi vissza, hogy ha ennek utána «részegeskedésben és akármilyen rossz életben» találtatnék, a fiscus kezeibe kerüljön s a törvénytől vegye el méltó jutalmát. Avagy ha úgy kívántatnék, hogy az ügyet a papok elébe kellene vinni, Szegedi János a város pecsétje alatt a maga dolgának támogatására testimoniálist vehessen. Fogadását az asszony sajátkezűleg alájegyezte s ez augusztus 2-án «pro futura cautela» a férj kívánságára a város könyvébe is beiratott. A férj viszont kötelezte magát, hogy nejét istenfélő keresztény emberhez illő módon fogja tartani, ha fogadását megtartja. Azonban a béke csak nem állt közöttük helyre. Már augusztus 25-én Ötvös János tilalmat tesz a felesége javaira 20 frt erejéig, 1667-ben pedig ügyvédjének és teljhatalmazottjának Zakon Lukácsot nevezi meg a tanács előtt, viszont az asszony 1669-ben tilalmazza az urát örökségének «akármilyen úttal-móddal való elidegenítésétől.» A feleségével folytatott perpatvarok, még inkább azonban a gyökeresen megváltozott városi viszonyok, a végsőig elkeserítették ötvös Jánost, ki 1671. márcz. 5-én arra instálja a várost, hogy «mivel az mostani zürzavaros üdőhez képest, hogy az mesterségének nagyobb keleti legyen és hasznosabban kereskedhessék», engedné meg neki, hogy Debreczenbe menjen lakni, kívánja szabadon bocsáttatását és testimoniálist kér. Aligha csalatkozunk, ha az ötvös János által okúl felhozott «mesterségének nagyobb keletét» és «hasznosabban való kereskedését» csak ürügyül tekintjük a távozásra, melynek igaz rúgója másban rejlett. A feleségével való meghasonlást ismerjük, a városi viszonyok alakulása pedig igen alkalmas volt arra, hogy a református polgárokat elidegenítse Kassától. 1671-ben Lipót Borsiczkyt nevezte ki királyi biztosul az Erzsébet-székesegyház visszafoglalására. A tanács is a katolikus férfiak sorából alakítottatott meg s ezek minden térről leszorították a reformált polgárokat. Az evangélikus s református polgárok tanakodtak ugyan ellenállásról, mert reményük volt, hogy a városi órség vezére, Spankau, pártjukon lesz, mert hitsorsosuk volt, azonban csalódtak benne, mert a midőn őt védelmükre felkérték, ez azt felelte nekik, hogy ha a császár magát

Luthert vasra veretni parancsolná, azt is örömmel teljesítené. Mindezek után az Erzsébet-templom, mely hosszabb időn át volt az evangélikusok birtokában, a katolikusok által elfoglaltatott s csakhamar bekövetkeztek a reformátusokra nézve azon kedvezőtlen viszonyok, melyek a történelemből közismeretűek. Ezek után egy cseppet sem lehet csodálkoznunk, ha ötvös János is, mint sok más reformált polgár elkivánczolt Kassáról, melyet még az 1671. év folyamán elhagyott, miután itt a tanács által ráparancsolt mindennemű dolgait eligazította s tőle a szokásos és szükséges testimonialist kikapta. A czéhregesztrom 1671. márcz. 14-iki kelettel bocsátja el: «Szegedi János minden igaz ok nélkül megvetvén becsületes czéhünket, közülünk kimenvén, viselje Isten békével.» A bejegyzés Kecskeméti Ötvös Péter kezeirása. Működésének nyomát a regesztrom a következő följegyzésekben őrzi: 1653. márcz. 10-én szegődteti 4 évre inasul Tóth András fiát, Istókot; 1658. márcz. 18-án szegődteti 4 évre Sziogyártó István fiát, Istókot; 1664-ben végre 5 évre Eperjesen lakó Fekete Mihály fiát, Istókot. 1651. Jún. 14. *Szegedi ötvös János* supplikál az N. Város igazságáért. *Delib.* Mivel hogy igen iffiu, vándoroljon még egy ideig s jól viselvén magát, annak utána jó válasza leszen. — Jún. 22. *Szegedy ötvös János* suppl. azon, hogy noha minap az N. Város igazságáért supplikálván, válasza lött volna; mindazonáltal alázatosan kérvén az N. Tanácsot, hogy meg nem ütközzvén ifjuságán, méltóztatnék az N. Város igazságát neki feladni. *Del.* Nem lévén az Nemes Tanács pleno numero, elhalad dolga. 1652. *Szegedi ötvös János* házának új restancziája a III. fertályban 1 frt. 1563. Jún. 10. *Szegedi ötvös Jánosnak* kereszteltenek egy leányt Judithnak. Keresztatyja Gönczy ötvös István. 1564. Az 1652—53 évekről a III. fertályban adórestancziája 2 frt 50 *Ű*. 1657. Febr. 10. *Szegedi ötvös Jánosnak* kereszteltenek egy fiút *Andrásnak*. Keresztanyja Kállay ötvös Mihályné. 1659. Febr. 10. *Szegedi ötvös Jánosnak* Mária néven leányt keresztelnek. — Márcz. 6. *Szegedi ötvös János* supp. által jelenti, hogy Szakmári Jánosné, egy öreg asszony, a klastromban meghalván, a mely háza ott maradt arról az öreg asszonyról, mivel az ő feleségének vérszerinti rokonáról való atyafia, azt a házat adná kezéhez a N. T. s hagyná felépítenie. *Del.* Certificálja Putnokj urt elsőben, ha ő kglme ide jó, jó leszen, ha pedig nem jó, kezéhez adják a házat. — Ez évben gyógyszerékért tartozik: Für dasz Goltschmidts in der faulgaszen N: Töchterlein: Jún. 8. Ein Laxier Tränckhlein. Jún. 9. Tränckhlein für die Würm. Item. Ein Clystierl abends. Jún. 10. Für Hern Szegedy Istvan (sic!) Goldtschmidts in der Faulgaszen, Töchterlein:

Sp. ins Pier zue smeckhen	Ű 39.
Jún. 11. Ein haubt Umbschlag	Ű 30.
Jún. 13. Hertz starkhung	Ű 54.
Ein Öhl in die Ohren	Ű 28.

N. Umb. unterschiedliche Artzneyen zusammen gerechnet fl. 1 *Ű* 28. Jún. 20. *Szegedi Janos Goldtschmidts in der faulgaszen, den Jungen*: Ein Magen Tränckhlein. 1663. Decz. 6. *Szegedi ötvös János* supp. által jelenti, hogy neki nagy kára lévén az Kemenczey és Király Istvánnak háza felgyujtatása miatt stb. 1664. Szept. 22. «*Szegedy ötvös János* arestallya azt az ezüstöt, az melyet Szentkirályi ötvös Márton meg vett volt ifju *Burja ötvös Pétertől*, mint saját marháját, melyet kész leszen comprobálni, mikor annak ideje leszen.» 1666. *Szegedy ötvös János* vette ki kezességén az bertenházból törvéynapig öcscsét, *Szegedy Miklóst* és szolgáját, *Soltész Arnókot*. — Aug. 19. *Szegedy ötvös János* találta meg a tanácsot Koncz György urammal és ötvös Gergelylyel ilyen dolog végett, mivel *Szegedy Ötvös János* mostanában feleségével rútt controversiában vagyon, az felesége addig instált emberséges embereknek, hogy szóljanak az urának és még egyszer vegye grátiájába, melyet Szegedi János tali conditione megcselekedett, hogy ha ennek utánna az felesége részegeskedésben és akármi rossz életben találtatik, tehát a nemes fiscus citáltassa és valamit az törvény hoz, tehát elvegye jutalmát. Avagy ha úgy kivántatnék, hogy papok eleibe kellene menni, tehát Szegedy János vehessen testimonialist város pecsétje alatt maga dolgának fulciálására, az melyre Szegedy Jánosné keze beadásával sponte obligálta is magát, mely fogadássát az ura pro futura cautela az város könyvébe be kívánta irattatni s maga is fogadást tett, hogy ha megtartja, az mire kötelezte magát, ő is úgy tartja mint keresztény istenfélő ember szokta feleségét tartani. — Aug. 25. *Szegedy ötvös János* tilalmat tesz Fekete Mihály s felesége javaira usque ad fl. 20. 1667. Okt. 8. *Szegedy Ötvös János* constituálja plenipotentiariusának és prókatorának Zakon Lukácsot. 1668. Szegedi ötvös János Kormos Ferenczel közös háza után az I. negyedben 2 frt új adórestancziával tartozik. A II. negyedben lévő háza után restál 3 frttal. Ekkor e negyedben városi tizedes. 1669. Ápr. 28. *Szegedi ötvös Jánosné* tilalmazza urát örökségének akármi úttal-móddal való elidegenítésétől. 1671. Márcz. 5. *Szegedi ötvös János* instál azon, mivel az mostani zűrzavaros üdőhez képest, hogy az mesterségének nagyobb keleti legyen és hasznosabban kereskedhessék, Debreczenben igyekszik lakójúl menni, azért búcsúzik az N. Tanácstól, concivitasát is resignálja, kívánván szabadon bocsáttassék, cum decenti recommendatione et Testimonialibus. *Deliber.* Mindennemű dolgait igazítsa el, azután elmehet, aliquis animadversióban esik, leszen testimonialisa is.

259. *Becskereki ötvös György. 1653.* 1653. január 25-én mint tanú szerepel Békéssy ötvös Gergely házvételénél. A czéhregesztromban neve elő nem fordulván, mint legény dolgozhatott valamely ötvös-mesternél, talán éppen Békéssy Gergelynél.

260. *Bithe ötvös Mihály. 1653—1683.* Polgárjogot 1653. márczius 6-án nyer, melyért 10 tallért

fizet. A czéhbe ugyanezen év október 28-án vétetik fel 4 frt czéligazsága lefizetése mellett, mely alkalommal mesterremek-büntetés fejében 3 gyra ezüstöt vetnek ki reája. 1654-től kezdve a város II. negyedében lakik, a hol házrésze van s ezután mindvégig pontosan megfizeti adóját. Felesége az Ungmegye ungvári járásában fekvő Felső-Németiből származó Fel-Németi Kata asszony volt, kitől három gyermeke származott. Erzsébet 1657-ben születik, Judit 1691-ben Sáros-Patakon Dókus Mihály hitestársa, János pedig 1691-ben ugyancsak pataki lakos. Bithe ötvös, Mihály az 1666., 1668., 1681—83. években a *második czéhmesteri* tisztet viselte. 1657., 59. és 1665-ben pedig a város II. negyedében tizedes volt. Kedvező anyagi helyzetét illusztrálja egyrészt ama körülmény, hogy adójával hátralékban soha sem maradt, másrészt 1671-ben eszközölt szőlővásárlása, a midőn Tokaj városának Remete nevű promontoriumán, Kassán lakozó Pattantyus Györgytől 1300 magyar forintot veszi meg szőlőjét. Ezen szőlőt fentebb említett gyermekei és örökösei 1691-ben 850 magyar forintot eladják Klobusiczky Ferencznek. Ugyanekkor a város II. negyedében fekvő háza is idegen kézen van s az adminisztrátor tulajdonaként tüntetetik elő 21 frt 25 denár adóhátralékkal, mi 1695-ig 41 frtra nő meg. Bithe Mihály halálának éve pontosan meg nem határozható. Miután azonban 1681-től 1683-ig szakadatlanul viseli a második czéhmesterséget, itt pedig e tisztből kimarad s ezentul nevével többé direkt összeköttetésben semmi ügygyel nem találkozunk, ez évet kell halála idejéül tekintenünk. A gönczi ev. ref. egyház tulajdonában egy koralakú, aranyozott ezüstantányér őriztetik, mely fenéken a kassai hitelesítő liliomot s egy elmosódott mesterjegyet visel. Ez utóbbi PM-nek és BM-nek is olvasható. A készíttetés éve 1681. Oly ötvössel, kinek neve a jelzett monogramokkal összeegyeztethető volna, kettőt ismerünk e korból, n. m. *Paizsos ötvös Mihályt* és *Bithe ötvös Mihályt*. Miután azonban Paizsos Mihály szereplése valószínűleg 1668-ban ér véget, mert, bár halála éve meg nem állapítható, de házának nagymérvű adórestanciái ekkor merülnek fel, nem valószínű, hogy ő volt a tányér mestere, elfogadható tehát, hogy a szóban forgó tárgy készítője Bithe Mihály, ki 1681-ben mívelő mester s az ötvösök második czéhmestere volt. A tányér karimáján bevésve e felirat látható: TUNYOGI SAMUEL CZINALTATA EZ TAN, 1681. 1653. Márcz. 6. *Bite Mihály* supplikál az N. Város igazságáért. *Del.* Feladatik; fizetett 10 tallért. 1654. *Bite Eötvös Mihály* lakik a II. negyedben, a hol egy fél házrésze van, mely után adóban fizet 1 frt 50 *sz.* 1657. Ápr. 29. *Bite Eötvös Mihálynak* Erzsébet néven leányt keresztelnek. Keresztatya Szentkirályi Eötvös Márton, keresztanya ennek neje. 1666. Márcz. 4. *Michael Bita Eötvös*, körülbelül 35 éves, tanu egy birtokperben. 1668. Adókönyv. II. fertály. A folyó évre fizet adóban 2 frt 25 denárt. Restanciája: nihil. 1671. feria tertia post dominicam in albis. Kassa városában lakozó Pattantyus György és felesége: Semsei Mária «bizonyos és elkerülhetetlen nagy szükségeül viseltetvén, kiváltképen ezen alább megirt szőlő teljességgel pusztá lévén, kiben egy átalag bor is alig termett öt esztendőktül fogvást és 800 frtokban is zálogban lévén», eladják ezen szőlőjüket, mely nemes Zemplény-vármegyében Tisza-Tokaj városának Remete nevű promontoriumján fekszik, Kassán lakozó *Bithe ötvös Mihály* uramnak és feleségének: Fel-Németi Katha asszonynak és mindkét ágon lévő maradékjoknak «jó és elkelhető folyó pénzen», úgymint tizenháromszáz magyar forintokon, mely summa pénzeket . . . . . «et semel percipiálták is» a vevőktől. Hogy ezen örökös kötésük állandóbb lehessen, annak nagyobb bizonyosságára és erősségére «az nemes egri káptalan előtt ezen örökös és megmásolhatatlan fassiónkat töttük és celebráltuk». 1678. A folyó évi adó a II. fertályban fekvő háza után 2 frt 25 *sz.* 1681. Márcz. 23. *Mihael Byte* mint második czéhmester szerepel Gönczy István felszabadító levelén. 1691. Júl. 10-én egy Tisza-Tokajban kötött adásvevési szerződés szerint az 1671-ben tárgyalt szőlőt néhai *Bite ötvös Mihály* édes gyermeki, úgymint: Nemes Zemplén-vármegyében Patak városában lakozó nemzeti Dókus Mihály uram házastársa, nemzeti *Bite Judith* asszony és ugyan az említett vármegyében és városban lakó *Bithe János*, -- mely szőlő édes atyjokról néhai *Bite Mihályról* és édes anyjokról: *néhai* Némethi Katha asszonyról maradt reájuk, örök áron eladják 850 magyar forintért nemes Zemplén-vármegyében Zecheny nevű kastélyban resideáló méltóságos és tekintetes nemzeti Klobusiczky Ferencz Úrnak, keglis császár és koronás király urunk ő felsége táblája jurasorának és Mlgs Rákóczi árvák minden jószágának administratorának és házastársának: Soós Christina asszonynak. — Administrator úr ő Nga (háza) a II. negyedben, mely volt *Bite ötvös Mihályé*, adóban restál 29 frt 25 denárral. 1693. *Bite ötvös Mihálynak* volt háza, mely most az administratoré, adóban restál 35 frttal. 1695. Ugyanaz 41 frttal restál.

261. *Krompholcz ötvös Mátyás. 1653—1688.* Valószínű, hogy ama Cromptz-családból származott, melynek egyik őse, Cromptz Miklós de Nissa, 1497-ben a kassai dóm renovációját befejező s helyreállítá mindama sérüléseket, melyeket a templomon Albert ostromagyúii okoztak. A városi jegyzőkönyvek tanúsága szerint az építész Krompholtz 1497-től 1514-ig mint választó polgár, 1505-ben és 1506-ban pedig, mint a series electæ communitatis fürmendere szerepel; 1499-ben házat vásárol Bank Ferencztől és 1503-ban, mert a város pinczéit a vízveszélytől megmenté, polgártársaitól hála fejében tíz esztendőre felmentetik minden adó fizetése alól. E néhány adatból is világosan látható, hogy Krompholcz Miklós, a dóm jeles helyreállító mestere, Kassán telepedett meg. Egyik utóda Krompholcz Mátyás volt, ki a XVII. század első tizedeiben volt kassai lakos s mint ilyen 1633. június 9-én supplikál a tanács előtt, «hogy két fiainak adnának nemzetségelevelet.» A delibratio szerint kérelmezőnek kérését meghallgatják, a nemzetségelevelet megadják, «de vigye notárius urhoz bizonyoságit.» Világos ebből, hogy Krompholcz Mátyás fiai, kik között azonban szóban forgó ötvösünk nem lehet,

kivándorolnak Kassáról. Ötvös Mátyás még ekkor a világon sem volt, mert a czéhregesztrom szerint inasul csak 1653. június 16-án vétetik fel öt esztendőre Huzin Kristóf kassai ötvösmesterhez. Itt említettik, hogy atyja Krompholcz Jakab s hogy kezesei Gönczy István és Debreczeni Mihály. Nem valószínű, hogy ötvös Mátyás ezen mesternél szabadúlt fel, mert az erre vonatkozó bejegyzést nem találjuk meg a regesztromban. Annyi bizonyos, hogy Ötvös Mátyás ismeretlen helyekre bújdosik, végül Krakóban telepszik meg, ott beáll a czéhbe, megcsinálja a remeket s mesterré leszen. Dolgai azonban nem jól folyhattak, «mivel ott sok az aranyműves» s 1673-ban visszavágyódott elei városába, a hol — állítása szerint — aranyműves egy sincs. Krompholcz Mátyás ezt rosszul tudta s helytelenül állította, mert a XVII. század hetvenes éveiben öt mester is működött Kassán. Igaz, hogy e szám az előbbi évtizedek ötvösmestereinek számához képest némi hanyatlást jelent, de semminek még sem volt vehető. Ötvösünk kérelmével első ízben a czéhhez fordult, ez azonban «felette keménykedett» felvételében s remekcsinálás nélkül nem akarta bevenni. Mátyás ötvös a tanácshoz appellál kérésével s ez 1672. szept. 1-én kelt deliberációjában meghagyja neki, hogy hozzon testimoniálist Krakóból arról, hogy ott a czéhbe beállt s hogy «ujonnan böcsülettel elvált» tőlük. Ha ez megleszen, a tanács rajta lesz, hogy itt bevegyék. Be is vették nem sokára, mert a czéhregesztrom szerint a czéhet 1676. jún. 16-án váltja meg, mely alkalomkor 7 frt beálló-pénzt s 24 frt remek-büntetést fizet. 1678-ban valami kihágásért 40 frt pénzbírsággal sújtatik a tanács által. Ismételt kérelmezései folytán s mert ügyében még a fiscus is szószólója lett, büntetését leszállítják 10 frtra. 1679. márcz. 6-án szegődött inasul Tót Mészáros János fiát, Jankót. 1681-től kezdve kisebb hivatalok viselése által, a város municipális életében is kezd szerepelni. Jellemző a viszonyokra első megválasztatásának egykorú feljegyzése: «1681. Notandum! Az N. Tanács és Kösséghe edgyütt lévén kglmes Urunk eő Felsőghe parancsolatyát az Magistratusbéli személyeknek Catolikusokból választása felől publicálja Biró úr eő kglme. (Megválasztattak): Építő tisz: *Krompholcz Mátyás úr*». Ugyanekkor a negyedik fertályos és negyedik gyalog fertályos kapitányi tiszet is

Mátyás Krompholcz

Krompholcz Mátyás névalírása. 1681.

reá ruházzák. 1682-ben és 1688-ban egyházfivá, 1687. és 88-ban pedig második czéhmesterré választott. Halála 1688-ban következhetett be s javaira az 1689. júl. 9-én Faigenpucz György által megindított pörben felvett tanúvallomási jegyzőkönyv derít adatokat. Özvegye Simon Andrásához megy nőül s miként ugyanezen jegyzőkönyvből kiderül, kriminális perbe keveredik. 1673. Szept. 1. *Aranyműves Krompholcz Mattyás* (supplikál), jelentvén, hogy krakkai czéhben beállván és az remeket is megcsinálván, mivel ott sok az aranyműves, itt pedig egy sincs, azért onnan bucsút vévén, az itt való ötvösczéhben akar beállani; de az czéh felette keménykedik, és remekcsinálás nélkül nem akarja bevenni. Az Nemes Tanács méltóztassék mellette magát interponálni. *Deliberat.* Hozzon testimoniálist Krakóból, hogy ott beállott volt az czéhben és ujonnan böcsülettel elvált; azon leszen az N. Tanács, hogy itt is bevegyék az czéhben. 1678. Decz. 9. *Krompholcz Mátyás* kéri büntetésének relaxálását. *Del. Noha* méltón megvehetette volna a N. Magistratus az fl. 40, mindazáltal elengedi felét, a husz forintot pedig ma tegye le, egyéb iránt fennmarad az egész convictio. — Decz. 13. Supplicálja bírságának relaxatióját. *Del. Tartsa* magát az N. Tanácsnak deliberációjához, mivel az mely hat forintot pretendál, nem az convictióhoz való. Egyébiránt az első convictióba esik. — Decz. 16. *Krompholcz Mátyás* az N. fiscus által supplicálja convictiójának relaxálását, igérvén fl. 8. *Del.* Supplicációjára nézve elengedtetik az többi, fizessen fl. 10. 1689. júl. 9. Tudgya-e, avagy látta-e bizonyossan az tanu, hogy Istenben elnyugodott *Krompolcz Mátyás*nak volt volna arany- és ezüstgyűrűi, poharai, klenodiumi és hány hordó borokat vitetett az feleségéhez, Simon Andrásnéhoz, s hová való borok, kassai borok-e, vagy hová való voltanak, teli avagy csak félben, avagy valami pénze hogy volt volna. 2-do. Hallotta-e a tanú, hogy Simon Andrásné az nemes város bábájától kívánt volna olyan gyermeket, az ki más asszonyembertől elment volna s mire kívánta aztat? Az első tanú, Thobias Kaul, ekképen vall: Tudja bizonyosan, s látta maga szemével, hogy Krompolcz Mátyásnak voltak egy arany gyűrő-tartó ládácskájában egy-néhány arany gyűrűi és ezüst pohár, kettő zálogban, egy-egy meszselylyes és három sinór öregh gyöngye, mint az borsó-szem, az kit Krakóból hoztak. Két hordó alföldi bort vittek az feleségéhez és három hordó kassai bort; maga ezen fatens töltötte teli mind az öt hordóval s az lakadalmok után teli voltak. Pénzét nem látta, de hallotta, hogy Krompolcz Mátyás mondotta, vagyon — úgymond — készpénzem ötszáz forintom s háromszáz adóságban. A mint hogy az lakodalom után maga pénzén, az Krompolcz Mátyásén, vött tizenhét hordó alföldi borokat. Ad 2-dum: Maga feleségétől hallotta, hogy Simon Andrásné az bábától kívánt volna olyan gyermeket; mi végre, nem tudja. A második tanú Ersók, városi bába, vallja: Midőn szálláson Krompolcz Mátyásnál lévén, látott zacskókkal pénzét, de nem tudja, mennyi volt. Gyűrűket is egy-néhányat látott. Ad 2-dum. Maga járván

Simon Andrásné ezen fátenshez, otthon nem találván, hivatta másszor kenni; kenvén, ezen fátens azonban jelenti, hogy nem terhes legyen, kérte ezen fátens, hogy ha jól akarna vele cselekedni, jót tehetne véle, hozna neki egy gyermekecskét lopva, csak míg megköröszölnék, azután üres koporsócskát eltemettétvén, vissza vihetné az gyermekecskét. Ezen fátens kérdi: miért, felelé Simon Andrásné: Azért, hogy terhesnek mondottam magamot lennem, már szégyellem és felettéb is erőltette ezen fátens.*)

262. Vácsi ötvös István. 1654. 1654-ben a város II. fertályában lakik s háza részén 1 frt adó van kimutatva. A czéhregesztromban neve elő nem fordulván, valószínű, hogy csak mint ötvöslegény állott valamelyik kassai mesternél munkában.

263. Váradi ötvös Pál. 1655—1656. Csupán annyit találunk róla feljegyezve, hogy 1655-ben a III. negyedben lakott, 1656-ban ugyanott Váradi ötvös Ferencznél. Valószínű tehát, hogy bujdosásban lévő ötvöslegény minőségében tartózkodott Kassán, a hol meg nem telepedett, mert polgárjoga felvállalásának adataival nem találkozunk s neve sincs beíratva a czéhregesztromba.

Nonnert Pál fedeles kupája. 1662. — A kassai ev. ref. templom kincstárában.

264. Nonnert ötvös Pál. 1656—1664. Neve az egykorú okmányokban több változatban fordul elő, hol *Nonner*, *Nunner*, *Nondert*, *Numert*, vagy *Numerne*, hol *Nunert*, *Nunnerth* s *Nonnertnek* nevezik. Igazi s helyes neve Nonnert volt, mit egyik munkáján sajátkezű vésete igazol. Hogy hol tanult, merre bujdosott s mikor vétetett be a kassai polgárok sorába, az nem tudható. A kassai czéh 1656-ban veszi mesterül kebelébe, miről a czéhregesztrom e szavakkal ír: «Anno 1656. Dye 14. July. *Numert Pál* állott be az az Böcsületes Céhben és megatta az czéh igasságát . . . Rh fl. 4. Vetett rája az becsületes céh remekbüntetést . . . gira 3». Az ifjú mester egy ideig egyedül dolgoztatott s csak két év mulva fogadott inast, miről ismét az említett forrás emlékezik meg: «Anno 1658. die 23. septembris szegődtetett egy inast Eötves Pál Nagy Bánai Laskay Mihály fiát, Jancsit öt esztendőre és megatta az C(éh) igasságát . . . den. 64. Löttenek kezesek Szentkiralj Márton, Debreczeni Mihály uraimék». A fiatal mesternek kezdő évei — különösen 1661-ig — nem voltak fényesek, sőt ellen-

*) Kassavárosi nyilv. levéltár, No. 10222.

kezőleg, mostoha viszonyok között kellett tengődnie ifjú feleségével együtt. Ötvösünk anyagilag nem egyszer megszorult s hogy segítsen magán, a kassai patikáriustól vett fel apróbb kölcsönöket. A patikárius által vezetett kontókönyv azon tételei, melyek a mellett tanúskodnak, hogy Nonnert Pál a mestersége üzéséhez szükségelt szerekért is adós maradt, nem sokat jelentenek, mert a XVII. század folyamán is divott az a szokás, hogy egyes mesterek kontóztak a kereskedőnél s kontóikat időszakonként, negyed-, fél-, vagy egyévi időközökben, egyenlítették ki, vagy esetről-esetre akkor, midőn tetemesebb összeghez jutottak. A szóban forgó patikárius kontókönyvében Nonnert Pál viszonyaira azon apróbb készpénzbeli kölcsönvételek a jellemzők, a melyekkel az ifjú mester oly gyakran élt s a melyek eszközzésére felesége közbenjárását is felhasználta. Úgy látszik, ötvösünk sorsa az 1660-ik évtől jobbra kezd fordulni. 1661-ben választja meg a czéh második czéhmesterének. Ugyanakkor lesz tagja a városi közgyűlésnek (series electæ communitatis) is és e tisztséget 1662-ben is megtartja. 1663-ban Rozgóni Gergelylyel *portörő-tisztnek* és *czaigvartnak* választatik meg. Nonnert Pál a városi jegyzőkönyvek tanúsága szerint 1661-től 1664-ig a város első fertályában lakott. Minden valószínűség szerint 1664-ben hunyt el, mert ezen évtől csupán neje, *Pálné*, említetik. Ezen nő, kinek családi neve *Kramerin Kata* volt, Nonnert halála után ismét férjhez ment Snajder Mátyáshoz. Egy, 1702. május 10-én Lőcsén kelt s a kassai tanácshoz intézett okmányból kiderül, hogy első férjétől egy, a másodiktól két leánygyermek származott. Ezek Lőcsén az említett évben elhúnyván, örökrészük édesanyjok nővérére: Kramerin Krisztinára szállott. Nonnert ötvös Pálnak egyik munkáját a kassai ev. ref. ekklezsia kincstárában találtam meg. Ugyanazon Fráter-féle «öreg ezüst fejr kanna» ez, melyről a Teleki-levéltár 1690-ik okirata «Az kassai reformata ecclesia bonumi, mellyek néhai Kóvári vicekapitány Katona Mihály uram keze alatt voltanak és ugyan odavaló udvarbiró Diószegi István uram Fogarasban hozván Tekintetes Nemzetes Vay Mihály uram kezéhez ez szerint adattanak» czim alatt megemlékezik s a melyet Ballagi A. Kecskeméti Péter ötvösművének tartott. A szóban forgó kanna Nonnert Pál műve s Kecskeméti Péter csupán annak időközben leszakadt fülét forrasztotta helyre 1667 április 1-én. Ez alkalommal használta azt a «jó forrasztó»-t, melyről ötvöskönyvében említést tesz s a mely följegyzés Ballagi Aladárt arra a gondolatra vezette, hogy a kanna Kecskeméti keze munkája. A három gömbalakú lábacsán nyugvó fedeles és füles fehér ezüstkanna egész magassága 50 centiméter, súlya 2230 gramm. Belső átmérője felül 127, alul 138 mm., belső magassága pedig 343 mm., a miből kiderül, hogy ürtartalma 4-727 liter. Kiszélesedő féldomború s tektonikusán tagolt talpárak pereme gyümölcs-, levelekből s virágokból stilizált guirlanddal van ékesítve; a trébelt s utólagosan vésett guirland háttére pontverő ponczollal díszített. A kanna fölfelé kevésbé keskenyedő hengeralakú testének alsó s felső széle sima alapból domborúan kiemelkedő ornamentumokkal van díszítve. A középső főtérlet a kanna készítettőjének s donátorának, *keserű Fráter Istvánnak* czimere foglalja el. Koronás, pántos sisakkal és takarókkal díszített, felül egyenes vágású, alul csúcsos paizsban leveles koronából jobbra növő s ágaskodó ló van ábrázolva; fején kötőfék látható, szügye táján pedig egyenes karddal van átverve. Oromdíszül a paizsalak szolgál. A czímer domborúan van trébelve, a takarók pontütővel ponczolva. A czímer körirata:

GEN: DNS STEPHANVS FRATER DE KESERV IN HONOREM DEI FIERI, FECIT
ANNO DOMINI 1662 DIE 23 10 BRIS.

A kanna testén, a czimertől jobb s bal felé, e felírás olvasható:

HILAREM DATOREM DILIGIT DEVS: QVI POTENS EST EFFICERE VT TOTVM
BENEFICIVM IN NOS EXVBERET VT IN OMNIBVS OMNEM SVFFICIENTIAM HA-
BENTES EXVBEMVS IN OMNE OPVS BONVM 2 COR: IX. XI. 8.

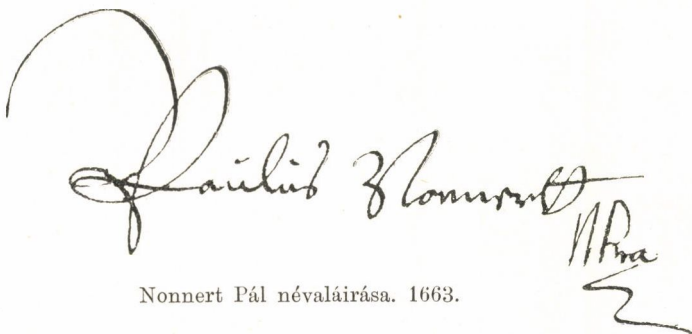
A kanna fedőjének alsó szélét a talp pereméhez hasonló gyümölcs- és levélguirland ékesíti, tetejét pedig egy tobozszerű csúcsdísz fejezi be. A fedél belső köralakú lapján pontokkal kivert czímert, Fráter István nevének, Szilágyi Annának, czímerét találjuk. A felső szélen egyenes vágású, alul hegyesedő paizsban leveles koronából jobbra növekedő, ágaskodó oroszlán foglal helyet. A paizson koronás sisak, a sisakon takarók. Oromdísz: a paizsalak. A czímer körirata:

NEMZETES FRATER ISTVANNE SZILAGI ANNA: A: D: 1662 DIE 23 Xbris.

A kanna fedőjének csapját, mely a felnyitásra szolgál, ezüstműből tömören öntött, kettősfarkú triton képezi. A fül alsó része paizsalakot utánozó lapocskában végződik, oldalai s felső lapja pedig ponczczal bevett hullámokat s pikkelyeket példázó vonalakkal vannak díszítve. A fedőn két bélyeget találunk. Az egyik a kassai ötvös-czéh hitelesítő jegye, a liliom, a másik: a szivalakban elhelyezett *PN* betűk, *Paul Nonnert* nevének kezdőbetűi. Ez a mesterjegy. E bélyegen kívül a mester nevét a talp peremének és a kanna testének érintkező közén is megörökítette, pontütővel e szavakat vervén a kannába: *Paulus Nonnert Fecit*, a miből feltétlen bizonyossággal kiderül, hogy e kannát Nonnert Pál készítette 1662-ben s hogy e mesternek jegyét a mellékelt bélyeg

képezte. A kanna kidolgozása egészben véve tehetséges mesterre vall. Ügyes kézre mutatnak a guirlandok, a címerek előállítására s az ornamentális részek, de a feliratok betűi, a maguk primitív előállításában, e genreből Nonnert Pál mestert nem tüntetik elő kedvező színben. Úgy tetszik, Nonnert Pál ügyes trébelő volt, de nem volt járatos a véső kezelésében ott, ahol betűk metszéséről volt szó. Bizonyos, hogy a kupa díszének emelésére szolgált volna, ha az ötvös vésett betűket alkalmaz a feliratoknál, a helyett, hogy egyes pontverővel üti be azokat, amelyek így előállítva kezdetlegesen és a kedvező benyomás fölkeltésétől messze állók. 1656. Júl. 14. A czéhregesztromban: *Numert Pál* állott be az Böcsületes Céhben és megatta az Céh igasságát Rh fl. 4. Vetett reja az becsületes céh remekbüntetését gira 3. 1657. Szept. 13. *Paulus Nondert* supplicatioja által pretendálja, hogy az mely patikában mível, annak egy ajtaja berakva levén, nem kevés kárára. Méltóztatnék az nemes tanács megengedni, hogy az ajtót maga költségével vágathassa ki. *Del.* Építő tisztségi uraimra bizta az nemes tanács. 1658. Szept. 23-án Laskay Jánost inasul szerződteti. 1659. A patikáros kontókönyvében: may 7. Hn. *Nunert*

Nonnert Pál névalírása. 1663.

Goldschmidt gelihen pahr fl. 1. $\frac{1}{2}$ 60. — Jún. 5. Hn. *Nunert goldtschmidt* alhier gelihen pahr $\frac{1}{2}$ 90. — Jún. 25. Hn. *Nunerts goldtschmidts Hauszfrau* gelihen pahr tall. Nr. 2. — Júl. 4. Für Hn. *Paul Nunert Goldtschmidt* gelihen pahr $\frac{1}{2}$ 60. — Júl. 8. Für Hn. *Paul Nunert Goldtschmidt* Spiesz Glasz $1\frac{1}{4}$. (Melléje jegyezve): N: 30. May Grünspan $\frac{1}{2}$ 18. — Júl. 19. Hn. *Faul Nunert Goldtschmidt* gelihen Pahr tall. Nr. 3. — Aug. 8. Hn. *Nunert* gelihen Pahr $\frac{1}{2}$ 45. — Szept. 23. Hn. *Paul Nunnerth Goldtschmidt* Paar gelihenes Geldt Rdale (= rajnai tallér) no 4 $\frac{1}{2}$ 40. — Nov. 24. Für Hn. *Paul Nunnert Goldtschmidt* N. Antimonium 2 π $\frac{1}{2}$ 24. — Decz. 6. Herrn *Paul Nunnerth Goldtschmidt* N. paar gelehnet fl. 1 $\frac{1}{2}$ 80. — Decz. 10. paar gelehnet Rdale No Trey. 1660. Jan. 25. Für Herrn *Paul Nunnert Goldtschmidt* N: Pferszing blühe safft $\frac{1}{2}$ 12. — Febr. 1. Herrn *Paul Nonnert Goldtschmidt* Baar gelehnet fl. 1. — Dito Idem Baar gelehnet fl. 1. $\frac{1}{2}$ 80. Item den. 90. — Apr. 28. Herr *Paul Nonnert Goldtschmidt* allhier N. Restiret ann paar gelehnten geldt $1\frac{1}{2}$ Rdalr. 1663. Febr. 22. Rozgoni Gergely es *Nonnert Eötvös Pal* supp. által detegálják az N. tanácsnak, hogy az mint számot adott Hertel János ur (t. i. az előbbeni portörő tisztt), az puskapornak kellett volna lenni No 336 fontnak, de az mint kezekben assignalta, nem volt több No 177 fontnál, ők csak annyival tartoznak számot adni.

265. *Szendi ötvös György. 1657.* 1657 november hó 25-én *Szendi ötvös György* mint keresztapa szerepel Farkas István Sára nevű leányának az ev. ref. szertartás szerint való megkeresztelésénél. Ha *György*-nek való nevezése a kassai ev. ref. ekklézsia irattárában őrzött anyakönyvben nem tollhíba, úgy ötvös György Szendi ötvös Mihálylyal, ki 1643—1678-ig működik Kassán, nem egy személy. Miután azonban Szendi ötvös Györgyről ezen egy adatnál több nem található s neve a czéh regesztromában sem fordul elő, valószínű lehet, hogy itt tollhibával van dolgunk s ez esetben ötvös György azonos Szendi ötvös Mihálylyal.

266. *Makai ötvös Mihály. 1659—1660.* Az adókönyvek róla ebben a két évben mint a város II. fertályában lakóról emlékeznek meg, azzal a megjegyzéssel, hogy 1659-ben mint zsellér lakott az említett negyedben. Neve a czéhregesztromban elő nem fordulván, csak mint mívelő legény állhatott munkában valamely ötvösmesternél. Lehetséges azonban, hogy az adókönyvben tollhíba folytán neveztetik Mihálynak s hogy Makai ötvös Jánossal egy személy.

267. *Vízolyi ötvös János. 1660.* 1660-ban a város első negyedében lakik, a hol háza is említettik. Neve a czéh regesztromában elő nem fordul.

268. *Váradi Karachon ötvös György. 1660—1668.* Váradi ötvös János fia. Anyjának 1635-ben bekövetkezett halála után teljesen árva maradván, rokonai veszik magukhoz s nevelik föl. 1647. június 14-én Szatmáron lakó Dengeleghy Máté deák a gondviselője, a ki a kassai városi archivumból, a bíró és tanács beleegyezése folytán, a gyermek javaiból a következőket veszi föl: Az ládában egy hólyagban lévő aranyak közül 25 darabot, mely kiteszen 50 tallért, vagyis 99 frtot; 5 darab fehér abroszt; két reczés vánkös-hajat; két hímes párnahajat; 6 kékes paraszt párnahajat; négy kerek fonalas kendő-keszkenőt; két kékes dunnahajat; két új lábbravalót; egy hímes aranyas inget; egy darab török vásznat; egy reczés viselt kendő-keszkenőt; három török

kendő-keszkenőt; 1 török tarka kendőt, patyolatot; egy reczés aranyos viselt előruhát; egy aranyos viselt előruhát; egy darabban hat sing fedelnek valót; 1 fodor veres selymet és aranyat és egy gránátköves és vízi gyöngyös koszorút. Az ezen átvételről szóló térítvényt Dengeleghy Máté és ifjú Váradi György is sajátkezűleg aláírják.*) Kiderül e térítvényből, hogy Váradi György ifjú éveinek egy részét Szatmáron töltötte el, a honnét

Ego Georgius Vary

Váradi ötvös György névalírása. 1647.

azonban 14 év eltelte után ismét visszatér Kassára, Szindi Mihály ötvösmester műhelyébe, a hol az ötvösséget tanulni kezdi, mint azt a czéhregesztrom ezen följegyzése tanúsítja: Anno 1649. Die 6. Juny. Szegődötett egy inast négy esztendőre s úgymint Váradi Gyurkát Szindy Mihály és megadta a che igazságát, § 64. Kezesek érette kassai Szabó András és Kunka János Uraimék». A czéhet 1660. febr. 3-án, tehát tanulóéveinek kitöltése után 7 évvel, követte fel, de mert a remek bemutatásakor «mocskos, illetlen magaviseletet» tanúsított, a czéhmestereket «hamis lelkűeknek», a czéhet pedig «ördöglelkűnek mondván», a czéh által 10 frt 80 denárral büntették, ezenfelül, mert remekét is kifogásolták, 4 gira büntetést vetettek reá. Polgárjogáért a czéhbe való beállása után 10 hónappal később, azaz december 2-án, folyamodik, melyet, minthogy kassai fiú, 3 frtért megadnak neki. Mielőtt azonban a polgárjogot elnyerte volna, az apai örömeiket élvezte, mert 1660. november 25-én János néven, az ev. ref. szertartás szerint, fiút keresztelnek neki. Ez a fiú elhalt, de családja csakhamar szaporodik, mert 1662-ben születik Sámuel, később Mihály nevű fia. Valószínű, hogy ötvös György 1668-ban húnyt el. Két fiának halála 1680-ban következhetett be, mert ez év április havának 2-dik napján jelennek meg Demeczky Mihály, Szekér István, Kolozsváry Szabó János és Jászai Kovács István néhai Várady ötvös György első felesége, Gönczi Szabó Panna, testvérhúgának, Szabó Judit, férjezett Almási Szabó Jánosnének házában, hogy ennek és Ecsedy ötvös Istvánnak, ki ötvös Györgynek atyai nagybátyja volt, kérelmére, miután Várady ötvös György Sámuel és Mihály fiaiban deficiált, hátramaradt vagyonát közöttük megosztanak, mi is a következőképen ment végbe: Elsőben az előbbeni osztály szerint Almási Szabó kezeihez Várady Sámuel javait produkálja ekképen:

Egy arany pecsétnyomó gyűrű	fl.	6	
Egy nyakra való gyöngy, veres klárisal	«	5	
Ónedény, font 16, pro 33 (denár),	«	5	den. 28.
Egy réz mosdó-medence	«	1	« 80.
Egy fontos kő, négy fontot nyom egészben	«	3	« 60.
Egy próbakő	«	1	« 80.
Egy viselt lóding ezüstkarikával	«	—	« 90.
Egy viselt kalap	«	—	« 80.
Egy firháng	«	1	« 80.
Egy pár sarkantyú	«	—	« 9.
Egy ó öreg láda	«	1	« 25.
Egy ó almáriumra való hajtott sarkvasak	«	—	« 12.
Két török festett kanál	«	—	« 6.
Egy szerecsenydió	«	—	« 12.
Egy superlátos ágy	«	4	« —
Egy zöld karszék	«	1	« —

Az második osztály szerint produkálta ezeket:

Egy fehér trébellett öblös kupa	fl.	30	den. —
Egy pogány aranypénzzel a szélyel simán aranyas pohár	«	27	« —
Egy majcz ezüstsattostól	«	(üres)	
Egy ametisztos aranygyűrű	«	8	« —
Egy középszerű aranygyűrű, két türkisz benne	«	9	« —

*) Kassavárosi titkos levéltár. Várady No. 2.

Egy kívül-belől aranyas zománcz s az két esattján kívül huszonhat forgácsos pártáöv, az vége aranyos, lánczos, gombos, tizenhárom szem igaz gyöngy benne	fl	40	sz	—.
Egy eő(?) láncz	„	75	„	—.
Egy zöld gránát nyári mente, sertével(?) bélelt	„	22	„	—.
Egy viselt királyszin kamuka suba öt soros aranyprém gallérán rojtos bársony	„	22	„	—.
Egy veres bársony erszény	„	1	„	80.
Egy pár kézelőre varrott aranynyal	„	1	„	30.
Más kisebb	„	—	„	60.
Három darab zöld előre való	„	2	„	30.
Egy barackmagos duplás krakai kötéses abrosz	„	2	„	40.
Más alábbvaló, de hasonló formájú	„	1	„	80.
Harmadik vékony koczkás kötéses abrosz	„	2	„	80.
4-ik apró barackmagos vékony abrosz	„	2	„	60.
5-ik hasonló vastagabb	„	1	„	80.
6-ik lánczos forma, új	„	1	„	80.
7-ik vastagabb, kötéses	„	1	„	—.
8-ik viselt vastag paraszt	„	—	„	90.
9-ik vastag abrosz	„	1	„	80.
Tizedik veres végű abrosz	„	2	„	50.
11-ik veres végű pamutos	„	1	„	80.
Egy két végén reczés kétfejű sasos lepedő	„	6	„	—.
Más lepedő, két végén reczés, ablakos formájú	„	5	„	—.
Harmadik végében reczés, liliomos	„	3	„	—.
4-ik két vége kötéses	„	3	„	—.
Egy paraszt három szélyű lepedő	„	—	„	75.
Egy fejel ing, ritkásan selyemmel varrott	„	—	„	90.
Más hasonló	„	3	„	—.
3-ik hasonló	„	3	„	60.
4-ik hasonló	„	2	„	60.
5-ik hasonló, készületlen	„	2	„	—.
6-ik hasonló, viselt	„	1	„	80.
Egy lengyel patyolat szametos kendőcske	„	—	„	90.
Más veres szametos végű kendő	„	1	„	70.
Harmadik reczés kendő	„	1	„	80.
4-ik veres végű kendő	„	—	„	90.
Egy veres szametos dunna-haj	„	1	„	—.
Más viselt diktás dunna-haj	„	2	„	25.
Egy lepedő való felszély-kötés	„	1	„	60.
Más vékonyabb ritkább recze-kötés	„	1	„	—.
4-ik párna-hajba való recze-kötés	„	—	„	60.
4-ik egyes kötés	„	—	„	24.
5-ik félbehagyott kötés	„	—	„	24.
Vagyon az Folgács utcán egy ház, Tályai és Vizsolyi János házak szomszédságában.				
Az alsó nagy kéményű konyhában ősi része	fl	20	sz	—.
Az első alsó szoba fütőjével együtt	„	230	„	—.
Az kapu között való bolt	„	180	„	—.
Az kapu közti alatt való belső pincze	„	46	„	16.
Az kertnek napkelet felől való fél része	„	62	„	80.

Következik az osztálya az felül megirt jóknak.

Legelsőben is az adósságok eligazítása. Az N. város házadójaival az Samu részéről vagyon ez ideig restantia fl. 3 sz 73. Ezt Eöcsedy Eötvös István úr adja meg. Az más része jön a ház adójába fl. 17 sz 46^{1/2} Ezt az más atyafiak Várady Mihók részéről tartoznak megfizetni. Szabó Judith egy testvér lévén Szabó Pannával, Várady György első feleségével, vette ki azon Szabó Pannával adott és Várady Györgyhez irt jókat, a mint következők:

Egy aranyas csészét	fl	8	sz	80.
Egy veres pamutos dunna-hajat	„	1	„	—.
Egy tarkáson selyemmel varrott párnahajat	„	10	„	10.

Egy két végű kötéses lepedőt	„ 3 „ 80.
Egy két végű reczés kétfejű sasos lepedőt	„ 6 „ —.
Egy barackmagos vastag abroszt	„ 1 „ 80.
Egy veres végű kendőt	„ — „ 40.
Három ezüst kalánt	„ 5 „ 40.

Azután Várady Sámuel javaiból distrahálta a következő jókot Almási Szabó János:

Egy zöld czápás aranyas kardot adott el	„ 30 „ —.
Egy öreg pecsétés aranygyűrűt	„ 10 „ —.
	Teszen frt 40 „ —.
Ebből költött az árvára	„ 4 den. 89.
Azonkívül az árva szöllőjére költött	„ 53 „ 39.
	Marad adós az árva frt 13 den. 39.
Item az házra és háznál lévő Várady Sámuel harmad részére való épületre tött expensái, melyekre concurráló Pater Jalkóczy urammal extradáltatott ad	„ 46 „ 72.
Item ház adóját fizetett	„ 5 „ 26.
Marad in toto része hozzá Almási urnak	„ 65 „ 37.

Következik az álló jóknak osztálya.

Az felül megírt álló jókot, melyek Samunak jutottak volt, adtunk úgymint Várady György atyja Várady Gergely egy testvéröccse édes fiának: Eöcsedy Istvánnak, Váradi Jánosról való atyafiának.

Következnek az ingó jók.

Szabó Juditnak jutott egy ametisztus egy-egy pecsétlő aranygyűrű. Ecsedy Istvánnak egy türkisz aranygyűrű. Item két duplász Betlen Gábor talléra. Item egy aranyas gyöngyös ezüstlánc estimáltatván ad fl. 40. Fele egynek, fele másiknak; a melyeknek kedve leszen hozzá, váltsa magához. Eöcsedy uram kifizet fl. 30 és magához váltja. Az feje ruhára nyilat vetvén, Szabó Juditnak jutottak ezek: Három kézelőre való Egy diktás dunnahaj. Egy reczés végű kendő. Egy veres végű abrosz. Két barackvirágos abrosz. Két új barackmagos abrosz. Item két barackmagos abrosz. Egy tarkás párnahaj. Egy lilomos reczés végű lepedő. Egy igaz gyöngyös párta. Egy igaz gyöngygyel klárisos nyakra való.

Ecsedy Istvánnak jutottak ezek:

Négy pár kézelőre való. Egy kétvégű reczés lepedő. Egy firhang. Öt darab recze. Két pamutos párnahaj. Egy öreg barackmagos közbe kötéses abrosz. Más hasonló, új. Egy veres végű abrosz. Egy más szametos végű kendő. Két párnahaj. Egy lengyel patyolat veres végű kendő. Egy zöld gránát-mente. Egy királysín viselt suba. Egy trébellett ezüstkupa. Egy arany foglato pogánypénzes pohár. Egy bársony erszény. Egy nagy fontos kő. Egy próbakő. Egy szerezcsenydió. Egy rossz lóding. Egy rézmedence. Három ólomtál. Két kanna, egyik itczés, másik pintes, harmadik fületlen.

Marad Pávai Erzsébetnek divisióra:

Egy reczés férfi ing. Egy reczés kézelő. Egy aranyos szélű patyolat lepedőkendő. Egy kötéses előruha. Egy keszkenő kék selyemmel, arannyal varrott. Más viselt keszkenő.*) A czéhregesztrom szerint Várady ötvös György 1660. máj. 31-én szegődteti inasul 4 esztendőre Szakmári Edetty (Ecsedy?) ötvös György fiát, Istókot; 1661. okt. 3-án 4 évre Szüttő Péter fiát, Gyurkót; 1664. jún. 16-án 4 évre Széplakon lakó Ciglei Mihály fiát, Istókot, kit 1668. júl. 5-én szabadít fel. 1660. Die 3. February. Az Becsülletes Czében állott be Várady Eötvös György és totaliter megelégtette az Becsülletes Czéhet, letévén a czéh igasságát. Rh fl. 4. Item vetett az Becsülletes Czé remekbüntetést ő kegyelmére 4 gira ezüst . . . Rh fl. 32. Továbbá remek bemutatásakor Várady Eötvös György mocskos illetlen magaviselésért, tudniillik ő kegyelme az czémestereket hamis lelkűknek mondván és az Becsülletes Czéhet is ördöglelkűknek mondván, ezt semmi úton módon el nem szenyvedhette az Becsülletes Czé, hanem beállításakor ő kegyelmét érdeme szerint való büntetéssel megbüntette az Becsülletes Czé, úgy mint fl. 10. den. 80. — Nov. 25. Váradi ötvös Györgynek János néven fiút keresztelnek. Decz. 2. Várady Karachon Eötvös György supp. az nemes város igasságáért. Delib. Minthogy itt való fiu, adgyon flor. 3, megadatik. 1662. Jan. 6. Váradi ötvös Györgynek Sámuel néven fiút keresztelnek. — Decz. 6. Váradi Eötvös György supp. az városházán még fenn levő pénzbeli restantiájának megadásáért. Del. Legyen egy kevés patientiával, mihelyest borainkat eladhatjuk, megfizetünk, adunk neki még az ünnep előtt is, az mit lehet. 1664. Márcz. 13. Váradi Eötvös György suppl. N. városházánál levő rest(ancziá)ért. Del. Felkeresik az fizető tisztbéli urak azon restan-

*) Kassai titkos levélt. Várady No. 20.

tiát és az eljövő hétfőn jelen legyen N. városházán, contentáltatik. 1668. Az első negyedben régi és tavalyi házadója 6 frt, a jelen évi pedig 4 frt. Ezt lefizeti. 1670. Az adókönyvekben háza említettik az I. negyedben.

269. Csomaközi ötvös András. 1660—1666. Kassai fiú lévén, a polgárjogot 1661. jun. 30-án minden akadály nélkül 3 frt lefizetése mellett elnyeri, miután a czéhet már elébb, 1660. jun. 23-án, felváltotta, mely alkalommal 4 gira ezüst remekbüntetést vetettek reá. Felesége Gockel ötvös Andrásnak első nejétől, Erzsébettől, származó leánya, Katalin, volt, de csak rövid ideig élhetett férjével, mert a férj 1666. elején elhal. Testámentumának felvételére a bíró parancsolatjából 1666. január 2-án jelen voltak Rozgonyi Szabó Mihály és Emericy Felix testamentáriusok ötvös Andrásnak Szabó Péter házában lévő lakásán. A testámentom tartalma alább közölve van. Február 1-én meghatalmazottjának (mostoha) anyját, özv. Gockel Andrásné, ügyvédjeiül pedig Beszterczey Timót és Zakon Lukácsot nevezi meg Csomaközy ötvös András özvegye. A czéhregesztrom szerint Csomaközy ötvös András 1661-ben szegődött 4 évre inasul Horkán lakó Vida Mihály fiát, Mihókot; kelt nélkül 4 évre Kisvárdai Borbély Mátyás fiát, Sándort; 1664. jún. 16-án pedig szállóskei H. Juhász Pál fiát, Istókot, 4 esztendőre, ki Csomaközi közbenjött halála miatt, Gönczi ötvös Istvánhoz megy át s ott szabadul fel 1668. jún. 4-én. 1661. Jun. 30. *Eötvös Andras* supp. Az város igazságáért. *Delib.* Itt való fiú lévén, megadatik. Adgyon fl. 3. 1664. Szept. 18. *Csomaközi Eötvös András*, 32 éves, tanuként szerepel egy perben. 1665. Jun. 4. *Csomaközy Ötvös András* kezes Galambos Szócs Istvánért. 1666. Jan. 2. Madarász Márton főbíró parancsolatjából Rozgony Szabo Mihály és Felix Emericy jelen voltak «immár Istenben boldogul kimult néhai *Csomaközy Eötvös Andrásnak* szállásán, úgy mint Szabó Péter úr házában, a végre, hogy az ő kgye utolsó akaratját és testámentomát» meghallgassák, melynek tartalma a következő: Mivel hogy pedig világi kicsin ideig tartó életemben a mi kevés jutott volt atyámról és anyámról, melyet bátyám uram kiszolgáltattott, még ifjúságomban elköltöttem, de mindazonáltal az úristen ő szt. felsége két kézi munkám után kicsin áldását terjesztette volt reám, azért én is mint saját keresetemet szabad jó akaratomból és jó lelkemismerete szerint hagyom és testámentom a mint következők:

Legelsőben is a templomra hagyok	fl. 3	sz	60.
A nemes tanácsnak hagyok	fl. 3	sz	60.
Az ispitályra	fl. 3	sz	60.
Bátyám uramnak hagyok	fl. 10	sz	—

A mely föld Csaban urnál zálogban vagyon, azt is bátyám uramnak hagyom. Item két ólomtálat; item egy öreg kannát és egy földetlent. Nagyobb leányának egy rubintos aranygyűrűt, a kisebbiknek is egy türkisz-aranygyűrűt. A többi valami névvel nevezendő ingó-bingó jócskaim vannak, hagyom jámbor hűvestársamnak. Item a testámentomhallgatónak egy-egy tallért hagyok. — Febr. 1. Néhai *Csomaközi Ötvös Andrásné* constituálja plenipotentiáriusának anyját, Gokel ötvös Andrásné, és prókátornak Beszterczey Thimoteust és Zakon Lukácsot. Eod. die. Ugyan *Csomaközy Andrásné*, Gokkal Katha, solenniter protestál azon, hogy Erszéngyártó István úr neki Csomaközy András testámentumának contradicált s fel akarja bontani, nem akarván azt az contradicált fél suo tempore törvény nélkül szenvedni.

270. Komáromi ötvös Sámuel. 1663—1685. 1663. október 4-én lesz a czéh tagjává, mely alkalommal 4 forintot fizet s miután bemutatott remekében gáncsot találtak, 4 gira ezüsttel bünteti meg a czéh. A czéhregesztrom kimutatása szerint ötvös Sámuel egyszerre csak egy inast tartott műhelyében, mert 1666-ban szegődött Patakon lakó Bihari ötvös István fiát, Istvánt s midőn ennek négy tanulóéve kelt, szegődött 1671-ben Szécsényi Mihályt megint csak négy esztendőre, végre 1676. decz. 7-én Kassán lakó néhai Molnár János fiát, Andrást. Ujfalusi Szabó Mihálylyal közös háza volt a IV. fertályban, de ezen házból a nagyobb rész ötvösünkre esett, mert ennek adórestancziájából ő 3 frt 50 sz, ellenben Szabó Mihály csak 1 frt 50 denárt fizet 1668-ban. Ugyanezen negyedben 1665-ben 4-ik tizedes volt ötvös Sámuel. Munkáiról annyiban birunk tudomással, hogy kor- és kartársa Kecskeméti ötvös Péter, ismeretes feljegyzéseiben arról is megemlékezik, hogy «Sámuel mester az Sábár feszületképet így aranyazta meg, kit Pető Zsigmond aranyaztatott meg». Nyilvánvaló dolog tehát, hogy Komáromi ötvös Sámuel Sábárnak, a híres polemizáló jezsuitának, dolgozott. Ő tőle tanulta Kecskeméti Péter 1663. május 1-én a cementpor készítését. Hogy mikor halt meg ötvös Sámuel, közvetlen adatok híján pontosan meg nem állapítható, de 1685-ben már nincs az élők között, mert az egyházi hivatalos számadásaiban a templom részére tett 12 frtnyi legátumát hivatalosan elszámolja. Anno 1663. die 4 octobris. Állott be az böcsülletes czében (vay; sor fölé, későbbi kézzel, zárójel közé írva) *Eötvös Sámuel* és megatta az böcsülletes czé igasságát Rhfl. 4. Vetett reá a böcsülletes (czéh) büntetést girát 4. 1666. Dye 15. Marty Szegődött egy inast *Eötvös Sámuel* Patakon lakó Bihari Ötvös István fiát Istókot és megadta az czéh igasságát, den. 64. Kezesek érette *Eötvös Gergely* és Kecskeméti Péter uramék négy esztendeig. 1667. Jul. 21. *Sámuel Eötvös*, annorum circ. 33, tanu egy perben. 1668. *Eötvös Sámuel* Ujfalusi Szabó Mihálylyal a város IV. fertályában közösen bírt ház után adóban fizet 5 frtot, melyből 1 frt 50 sz-t Szabó Mihály tett le. Régi és tavalyi restanczia marad a házon 3 frt. A folyó évre járó adó pedig 1 frt. 1671. Die 5. 8-bris. Szegődött egy inast, Tokajban lakó Szécsény Mihály fiát, Mihókot 4 esztendeig és megadta az czé igasságát, voltanak kezesek Kecskeméty Péter

és Vásárhely Eötves István uramék. 1678. *Ötvös Sámuel* házrészén a IV. fertályban régi restancziák: Anno 72—76. pro fl. 1, teszen fl. 5. Fizetett rá 2 frtot. Anno 77 fl. 1. Summa 4 frt. A folyó évre jár még 1 frt. 1685. *Komáromi Ötvös Sámuel* legátuma a templom számára — az egyházi számadókönyve szerint — 12 frt.

271. *Vásárhelyi ötvös István. 1663—1691.* A czéhbe 1663. június hó 5-én áll be, mely alkalommal remekbüntetés fejében 4 gira ezüstöt vetnek reá. 1677-ben a Szatmár-Németiből Bécsbe utazó polgárok Vásárhelyi ötvös Istvánnál deponálják «uti költségre rendelt pénzeket» s egyéb holmijukat, azonban az ötvös a «turbát felszakasztván, a pénzt elköltötte», vagyis nevében nevezve meg a gyermeket: Vásárhelyi ötvös István meglopta az utasokat. Ezt a dolgot a szatmárnémetiek nem szenvedhetvén, 1677. máj. 30-án levélben keresik meg a kassai bírót s tanácsot, hogy, jóllehet már néhány izben ide fárasztották ez ügyben néhány atyjokfiát, de mindedig eredménytelenül, most tehát utoljára küldik Legenyei István polgártársukat, hogy ez az ötvös István által ellopott pénzt valami uton visszaszerezze s kéri a tanácsot, miszerint igazságos ügyökben nekik segítségül legyen. Az ügy pontos időszerű fejlődéséről és haladásáról adataink nincsenek, de 1679. febr. 6-ikáról felmaradt egy levél, mely világot vet a további fejleményekre. Vásárhelyi ötvös István ugyanis a szatmári károslult felek sok utánjárása után írásban lekötötte mádi hegyen lévő szöllőjét azon 220 frtokért, melyeket a lepecsételt turbából elidegenített, megfeledekezvén «depositoriusi tisztirül». Kitünt azonban, hogy e szöllő nem képezi sem ötvös István, sem neje tulajdonát, mert az az első nejétől származott gyermekeké, de mert, ha a szöllő tulajdon propriuma volna is az ötvösnek, a szatmáriaknak nem tetszik az, minthogy tőlök messze vagyon s miután a fentebb említett írásos kötelezvény egyik pontja erre a szatmáriaknak engedélyt ad: a szatmáriak visszautasítják e zálogot s arra kéri a kassai tanácsot, hogy őket Vásárhelyi ötvös István által más módon contentáltassa. Miként történt ezek kielégítése, nem tudjuk, de ötvös Istvánnal 1679-ben ismét oly dolog esik meg, mely erkölcsi züllöttségének újabb bizonyítékát adja kezünkbe. Az említett évben ugyanis a bírónak bejelentették, hogy ötvös István «valami hamis pecsétcsinálásban és azzal élésben» éretett, mely okból a bíró őt mesterségétől eltiltotta. Az ötvösczéh azonban, a bíró tudta és engedelmé nélkül, ismét bevette kebelébe. E miatt a tanács 1680. decz. 6-án utasítja a czéhet, hogy a kebelében lévő «adstansok merészségének comprobálására» producálják czéhök articulussait. Ezeket meg szemlélvén, a vádló fiskális a constatatálja, hogy azokban olyan pont, mely a czéhet ruházza fel a megbüntetés kiszabására, nem foglaltatik, vagyis a czéh illetősége a producált articulusok continentiájából «ki nem sült», sőt «nyilván kitetszett, hogyha oly nagy dolog volna, tartozzanak bíró uramhoz s a nemes tanácsra referálni» az ügyet, s mert mindez a czéh meg nem tette, az ügyvéd megbüntetésüket kívánja. A dolog e tárgyalás folyamán nem ért véget, mert erről elhalasztották, de hogy miképen fejeztették be, sajnálatunkra, nem tudjuk, mert a kellő források e tárgyban hiányzanak. 1691-ben már özvegye szerepel. Házának restancziáiról még 1695-ben is találunk adatokat. A czéhregesztrom szerint 1663. márcz. 3-án szegődötti 5 évre inasul Szegedi Márton fiát, Mihókot, kit 1668. decz. 10-én mond szabadon. 1665. Jun. 4. *Vásárhelyi ötvös István* kezes Galambos Szócs Istvánért. 1671. Okt. 5. *Vásárhelyi Eötves István* kezes ötvös Sámuelhez inasul beállott Szécsényi Mihókért. 1677. Május 30-iki kelettel a szatmárnémeti bíró és tanács a következőket írja a kassai magistratushoz: «Jól emlékezhetik kmetek kmetek városában lakó *Vásárhely Ötvös István* urammal Beczben készített (= Bécsbe készülődő) atyánkfiái deponálván uti költségre rendelt pénzt és egyebeket, mi gondolattal viseltetvén ő kglme, az turbát felszakasztván, az pénzt elköltötte és mai napig is 146 frt oda van, kit immár tovább mi sem szenvedhetvén, jól lehet már néhány uttal fárasztottuk atyánkfiákat, most pedig utoljára Legenyei István uramot az végre expediáltuk, hogy ezen pénzt tali qualo modo csak megvegye». Továbbá kéri a levél a tanácsot, hogy szavaiknak hitelt adjanak s hogy neki segítségére legyen. 1678. *Vásárhelyi ötvös István* háza után az I. fertályban az adórestancziák: Anno 70—75, pro fl. 2 = fl. 12. Fizetve rá 2 frt. marad 10 frt. Anno 76. fl. 2., fizetve 3 frt; Anno 77. fl. 2. Összesen fl. 11 $\frac{1}{2}$ 50. A folyó évre pedig 2 frt. Ibidem *Istvánné* háza részén a restanczia összesen 90 frt 50 $\frac{1}{2}$. 1679. Febr. 6-iki kelettel a szatmárnémeti tanács írja a kassaihoz: Nem kételkedünk benne, hogy kteknek avagy csak rész szerint értésére nem volna, hogy ennekölte való esztendőkbén a kmetek városában *Vásárhelyi Eötves Istvánnal* Kassára expediált emberink tutoris conservationis causa tették volt le 200 egynehány forintunkat egy turbában pecsétek alatt, kit az említett Ötvös István felszakasztván, elköltött, elfeledkezvén a depositoriusi az aránt való tisztirül. Sok rendbeli emberinknek nagy költséggünkkel való fáradsági után is, mivel semmi uton és módon meg nem vehettük volna, emberünknek contractusra kellett lépnie primario két rendben de ultimarie in Anno proxime transacto 220 frtokig vagy a miatt lett expensánkra nézve, mely contractusban kötött néminemű Mádi hegyen lévő szöllőt úgymint propriumot, de mivel nem propriuma sem feleségének, sem magának, hanem az elébbeni feleségétül való gyermekeié (sőt ha propriuma volna is) mivel a contractusnak prenultima particulájában vagyon, hogy mivel a Contractio ad informatio nem lett, ha nem tetszenek a szöllő nekünk vagy emberünknek, tehát az elébbeni két rendbeli contractusok in suis vigoribus per omnia puncta et clausulis maga és felesége ellen fenmaradjanak. Minekünk a szöllő nem tetszván, minthogy tőlünk messze vagyon és mind maga s mind pedig felesége nem propriumokat kötötték, hanem árvákét (óvjon Isten az árváknak javainak elvételeitül), kívánjuk az elébbeni contractusok fen et in suis vigoribus maradjanak. Mostan becsületos biránkat adiunctussával együtt, jóllehet egyéb dolgaink végett is ugyan, de mindazonáltal e végett is kellett a ktek nemes városába expediálnunk», — kéri tehát, legyen a

város jóakarattal, « hogy azon említett Vásárhelyi Eötvös Istvánnal bennünket contentálhasson, ne kellessék immár a miatt többet küldenünk és kegyelmeteket is fárasztanunk és turbálnunk. 1679. Nov. 28. A fiscusnak Vásárhelyi ötvös István elleni actiója röviden jeleztetik egy jegyzőkönyvben. 1680. Decz. 6. Hogy az elmúlt időkben Biro urt megtalálván jelentették, hogy *Vásárhelyi Eötvöst* kaptak volna valami hamis pecsétcsinálásban és azzal élésben ő kglme ereival eltiltván mesterségétől. Azonban minemű gondolattal viseltetvén, bíró ur hire nélkül ismét bevették. *Delib.* Ezen becsületes Eötvös czéhbéli adstansok magok merészségeknék comprobálására produkálják azon b. czehek artikulusát és törvényt néznek cselekedetükül. Az D. A. fiscalisa, minthogy az böcsületes Eötvös-czéh provocálván magát az articulusinak continentiájára, hogy tudniillik azok szerint Vásárhelyi István Urt az mesterségtől eltiltván, annak büntetése egyenesen az ötvösczéhet illette volna, mely azon producalt articulások continentiájából ki nem sült, sőt nyilván kitetszett, hogy ha oly nagy dolog volna, tartozzanak bíró uram és N. Tanácsra referálni, azért kívánja convincáltatni. *Del. Differáltatik. 1691. Vásárhelyi ötvös Istvánné* az I. fertályban levő háza után ab anno 1679, tartozik 22 frt adóval. A folyó évre pedig 2 frttal. 1693. *Vásárhelyi Ötvös István* pusztáján (pusztán álló házán) az újabb restancia 2 frt. Ötvös Istvánné pusztáján régi és tavalyi restancia pedig 26 frt. 1695. Vásárhelyi ötvös Istvánné pusztájától az összes adóhátralék 30 frt.

272. *Csiszár ötvös Mihály. 1666.* 1666. aug. 4-én Csiszár ötvös Mihályt vették ki az bertenházból törvéynapig, kezességén usque ad fl. 200. A kezesek Békéssy Ötvös Gergely és Paisos Ötvös Mihály. Neve a czéhregeosztromban nem fordul elő.

273. *Kecskeméti ötvös Gergely. 1666.* 1666-ban mint a város I-ső negyedében lakó ötvös említetik. A czéhregeosztromban elő nem fordul.

274. *Laskai ötvös István. 1668—1694.* A czéhbe 1668 okt. 3-án áll be 7 frt beálló-pénz lefizetése mellett, mely alkalommal ötödfél gira ezüst remekbüntetést vetnek reá. 1673-ban hites tanúkkal igazolja a tanács előtt, hogy «attyafia s eöcsese» néhai Szikszay Margit asszonynak. 1675-ben háza említetik, mely 1691-ig szerepel az adólajstromokban. A czéhet mint első czélmester 1692-ben, mint második czélmester pedig 1686-ban és 1694-ben szolgálta. Mint művelő ötvösnek 1678-ban Pelsőczy Györggyel gyűlik meg a baja. Ez ugyanis azon megbízással adott át neki 10 font, 23 lat s $\frac{1}{2}$ nehezék ezüstöt 308 frt 81 $\frac{1}{2}$ értékben, hogy abból Laskay gombokat készítsen. A gombok el is készültek s az ötvös 16 frt 36 $\frac{1}{2}$ -t számított fel munkadíjúl, kitudódott azonban — vagy legalább Pelsőczy így állítja — hogy a gombok rézből valának s csak futtatásuk volt ezüst, ezért Pelsőczy a 308 frt 81 $\frac{1}{2}$ és 16 frt 36 $\frac{1}{2}$ -át visszaköveteli Laskaitól. Hogyan végződött ezen ügy, kútforrások híján nem tudatik. 1682-ben újra ügye akad a tanács előtt, melynek kimenetele ismeretlen lévén, nincs módunkban abból Laskai jellemére határozott következtetést vonni. Egy Nagy-Bányán lakozó özvegy — Domán Ferenczné — ugyanis azzal bírta meg Laskait, hogy Tályán lakott néhai Domán János hátrahagyott javait vegye magához s szolgáltatassa azokat Nagy-Bányán lakó árvái kezeihez. Laskai a javakat megszerezte ugyan, kézhez is vette, de a legnagyobb részét elköltötte s az özvegynék mit sem küldött. A czéhregeosztrom szerint: «1676. márcz. 17-én Lánzos Imre uram fia elszökvén az ötves-műről és oda járt bizonyos ideig, úgymint fél esztendeig, az mely inasnak édesatyjának esdeklését megtekintvén az becsületes czéh és melyért fizetett fl. 6.» 1677. márcz. 22-én szegődött 4 évre gönczi Csizmadia András fiát, Istókot, kit 1681. márcz. 28-án mond szabadon. 1689. jún. 13-án szegődött saját fiát, Mihókot, kit 1692. febr. 19-én mond szabadon. 1692. aug. 23-án adják hozzá ötvös Gergely inasát, Kabay Sámuelet, alias: Tozert, kit ötvös Gergelytől elvettek a tanulásból. A czéh, Laskainak időközben bevöketezett halála miatt, 1694. május 3-án mondja szabadon a fiút, elengedvén neki a hátralévő tanulási időt. Laskai István 1694-ben húnyt el mint második czélmester. 1673. Febr. 8. *Laskay Eötvös István* bizonyos örökösödési per folyamán tanúkkal igazolja, hogy «attyafia és eöcsese» néhai Szikszay Margit asszonynak. 1675. Márcz. 7. *Laskay Eötvös István* supl., mivel vagy az ő házban része az nemes városnak, azért kéri pénzért. *Del.* Bíró úr eő kglme opinióját levén leszen válasza. Építő-tiszt uramék kibocsátatnak, estimálják azon házat. 1678. Decz. 9. *Laskai János* (így!) kassai ötvösnek Pelsőczy György (nobilis) átadott 10 $\frac{1}{2}$ 23 lat, «et medium quadrantem» vagyis összesen 343 lat és $\frac{1}{2}$ nehezék ezüstöt, a melynek értéke 308 frt és 81 $\frac{1}{2}$ volt, azzal a feladattal, hogy ezüstgombokat készítsen belőle. Laskai a munkáért 16 frt 36 $\frac{1}{2}$ -t kért, a mit meg is kapott Pelsőczytől. Pelsőczy azonban fent említett napon a tanács előtt azzal vádolja Laskait, hogy ezüsttel befuttatott rézgombokat készített neki s az ezüstöt magának megtartotta, miért is kéri a tanácsot, hogy Laskait 308 frt 81 denárjának továbbá a 16 frtnyi munkadíjnak visszatérítésére kényszerítse. — *Adókönyv*: I. negyed. *Laskai Eötvös István* régi házadó restanciája: fl. 2 $\frac{1}{2}$ 40. Anno 76. fl. 2., fizetett: fl. 2. Anno 77. fl. 2., fizetett. 1682. Márcz. 5. Nagybányai bíró s tanács panaszszal járulnak a kassai tanács elé, hogy Kassán lakozó *Laskai ötvös Istvánt* ugyanezen esztendőben megbízta Nagy-Bányán lakozó özvegy Domán Ferenczné, hogy «Tályán lakott Bányai Domán Jánosnak elmaradott javait keresné meg és árva gyermekei számokra szolgáltatná kezéhez, ide Nagy-Bányára. Azon bonumokat megkereste s apprehendálta ugyan Laskai uram — írja a panaszos levél — de in proprios usus nagy részét elköltötte és említett özvegynék semmit sem küldött.» Az özvegy Kassára ez ügyben nem jöhetvén, a bányai tanács kéri a kassaiakat, hogy ezen dologban Kassára küldött Zachariás concivisüknek kezére járjanak. 1691. Az első negyedben fekvő házrész után *Laskay ötvös István* 6 frttal tartozik régi adóba. A folyó évre 1 frttal.

275. Gönczy ötvös János. 1668–1696. Fia Gönczy Istvánnak, ki 1642-től 1692-ig kassai ötvösmester volt. Tanuló éveit 1668. december 10-én kezdette meg Huzin Kristóf kassai mesternél, de ennek időközben történt elhúnyta miatt tanulmányait Kecskeméti Péternél folytatja, a hol 1672. márcz. 7-én felszabadítatik. A czéhbe 1683. november 1-én áll be, mely alkalommal lefizeti a 7 frt beálló-pénzt s kivetnek reá mesterremek-büntetés fejében 3 gira ezüstöt, melynek értéke 24 frt. 1690. decz. 11-én szegődteti magához 4 évre inasul Gömöri Jancsit. 1691-ben a város I. negyedében fekvő háza után régi adó fejében 8, ez idei adóban pedig 2 frttal tartozik. A következő évben, feleségével Terczel Zsófia asszonynyal egyetemben, mint alperes szerepel egy perben, melynek czímében neve előtt a «prudens» jelzöt találjuk, világos tehát, hogy ekkor a tanácsnak tagja volt. Mint második czéhmester az 1689., 1691., 1693. és 1695-ik években szolgálta a czéhet, de 1696-ban eltávozik Kassáról, előbb azonban presentálván magát a bíró előtt, jelentvén, hogy a város törvénye szerint fentartja concivisségét és czéhbéli szabadságát. Hová ment lakni, nem tudható, de hogy kívül való tartózkodása nem terjedt rövid időre, kitetszik a tanácsi jegyzőkönyvből, melyben nyoma sincs azon intézkedésnek, mely fennállott, ha kassai polgár rövidebb ideig kívánt kinlakni. Ilyen esetben ugyanis helyettesről kellett gondoskodnia, ki minden személyes terheit magára vállalta, miként az Péchy ötvös Demeter esetéből nyilvánvaló. **1691. Gönczy Ötvös János** a város I. negyedében lévő háza után régi adóba tartozik 8 frttal. Az ez évi restancia 2 frt. **1692.** Ez év folyamán márcz. 19-én «*Levata Causa Dni M. et A. contra adversus Prudens (ac) Circumspectus Joannem Gönczy Aurifabrum*», jún. 13-án és júl 18-án pedig «*Reassumpta causa Prudens ac Circumspecti Joannem Gönczy alias Eötves et consortis ejusdem Sophiæ Terczel uti A. contra et adversus Elizabetham Szüvény*» stb. czímek alatt jelentéktelen per van folyamatban Gönczy ötvös János és felesége ellen. **1696.** Febr. 20. **Gönczi Ötvös János** presentálván magát N. Bíró úr előtt, városunk törvénye szerint cum deposito onere fentartja concivitasát és czéhbéli szabadságát, mivel kívül lakik.

276. Csörgei (Csighlei) ötvös István. 1672–1686. Csörgei és Csiglei István valószínű, hogy egy személy. 1672-ben már Kassán lakik s mint tanu szerepel. A czéhbe 1677. július 6-án áll be, mely alkalommal 7 frt beálló pénzt s mesterremek büntetés gyanánt 4 gira ezüstöt fizet. 1686. szept. 30-án szegődteti inasul 4 esztendőre Ujfalusi Szabó Mihály fiát, Istókot s ugyanezen évben Szemere Lászlóné 96 frtnyi adományát közvetíti a kassai ev. ref. ekklézsia kurátora kezeihez. **1672.** Jún. 27. **Csörgey Eötves István**, körülbelül 32 éves, tanu egy perben. **1686. Csighlei Ötvös István** január havában a kassai ev. ref. ekklézsia gondnokának 96 frtot ad át, melyet nemzeti Szemere Lászlóné asszony adott istenes jó szándékból az ekklézsia szükségére.

277. II. Békéssy ötvös Gergely. 1684–1692. A czéhbe 1684. ápr. 28-án áll be, mely alkalommal 7 frt beálló-pénzt s 4 gyra ezüstöt fizet remek-büntetés fejében. Polgárjogot 1684. szept. 6-án nyer, melynél hangsúlyoztatik, hogy kassai származású. Atyja Békéssy Gergely, a torda-aranyosmegyei alsó-szentmihályfalvai születésű kassai ötvösmester (1649–1674.) volt. 1687-ben 40 frtnyi pénzbírságban marasztalja el a tanács, mert egy asszonynyal egybekelése előtt szerelmi viszonyt folytatott s a nőnek, kit később feleségül vett, kilencz hó előtt született gyermeke. E gyermekén kívül még egy Sándor nevű fia volt, ki 1689-ben született. 1691. és 1693-ban első, 1692-ben második czéhmester. A czéhregesztrom szerint: Ujfalusi István nevű inasát 1690. okt. 2-án mondja szabadon. 1691. jún. 18-án szegődteti 4 évre inasul Szigeti Petes Sámuel, kit a czéh, Békéssy Gergely halála után, 1694. jan. 27-én szabadít fel, tanulóévének hátralevő részét elengedvén neki. Ugyan 1691. jún. 18-án szegődteti 4 évre Kabay Sámuel, a kit azonban 1692-ben Laskayhoz adnak. Anyagi viszonyaik kedvezőtlenek valának, mert 1691-ben összesen 18 frt 80 denárral tartozik adó fejében. Halála 1692-ben következett be, mely után adótartozásai még jobban megnőnek, mert 1693-ban már 26 frt 50 denárt teszen ki e tartozása. **1684.** Szept. 6. **Békéssy Eotves Gergely** kassai fi lévén, máskint is nemzetségének igaz eredetét adverálván, a concivisek közé bevették. Solvat fl. 6. **1687.** Márcz. 6. **Békéssy ötvös Ferenczet** (sic!) a tanács, mert N. N. asszonynyal egybekelése előtt volt viszonya s bár az ötvös az asszonyt később feleségül vette, de mert gyermekük 9 hónap előtt született, 40 frt pénzbírságra ítéli. **1688.** **Ötvös Gerger** uram, a kassai ev. ref. anyakönyv kimutatása szerint mint keresztszülő szerepel Begányi György Zsigmond nevű fiának keresztelésénél. Neje hasonló minőségben szerepel veje, Szepesi Pál, Kata nevű leányának megkeresztelésénél. **1689.** **Ötvös Gerger** uram fiát az ev. ref. ritus szerint Sándor néve keresztelik. Ugyanezen évben keresztapja Ecsedi András András és Varga Márton Erzsók nevű gyermekeinek. **1691.** **Békéssy Eötves Gergely** háza után a IV. fertályban ez évi adóban 2 frt 50 *ŕ*-ral restanciában van. Régi adórestanciája 16 frt. **1693.** Békéssy ötvös Gergely háza felén lévő régi restancia 24 frt. Az ez évi 2 frt 50 *ŕ*.

278. Nyerges ötvös Mihály. 1685. A kassai ev. ref. ekklézsia számadásai között nevével 1685-ben, már mint néhaiéval, találkozunk. Házának azon részét, melyet végrendeletileg nevezett ekklézsiára hagyományozott, ez évben adja el az ekklézsia 120 frton. A czéhregesztromban neve elő nem fordul. **1685.** Jún. 9. A kassai ev. ref. ekklézsia 120 frton eladja a **Nyerges ötvös Mihály** által reá testált házban való részét néhai Kerékjártó Sámuel özvegyének.

279. Brassai ötvös János. 1690–1700. Polgárjogot 1690. decz. 14-én azon föltétellel nyer, hogy lefizet 2 tallért s hogy nemzetséglevelét egy év s egy nap alatt bemutatja. 1699 nyarán megszökik Kassáról. Legalább így állítja azt Sennyey István, a ki 1700 január hó 7-én a kassai bíró előtt arrestumot tesz ötvös János

összes javaira és «mindennemű civilis jurisdictiója alatt lévő bónumira» azon negyedfél arany, 14 lat finom ezüst és egy hordó bor miatt, melyeket az «elbujdosó ötvös» eltékozolt. Nyilvánvaló, hogy Sennyei István az aranyat s ezüstöt mívelés céljából adta az ötvösnek. Időközben azonban visszatért Kassára, mert 1700. márcz. 8-án egy inast szerződtet. A czéhregesztrom följegyzései 1691. böjt kántorán Brassai János lemond azon kezeségről, melyet a czéh által «levélért» 2 évre szegődtetett Kaczvinszky János iránt felvállalt. 1695. január 11-én mondja szabadon a Gönczi ötvös Jánoshoz 1690. decz. 11-én beszegődtetett Gömöri János tanulóját, ki 1701-ben Kassán mesterré leszen. 1695. június 6-án szabadítja fel Alt Mátyást, «az kollátióért pedig az apja sok instantiájára és szegénységére nézve az böcsületes czéh vett fel tíz magyar forintokat készpénzt, az üdőnek szűk voltát megtekintvén.» Ugyanezen év augusztus 21-én szegődteti inasul 4 évre Füleki Hansz György Telkert, kit 1699. márcz. 2-án mond szabadon. 1698. júl. 21-én szegődteti 4 évre Eperjesen lakó Grotker Tóbiás Dániel nevű fiát, végül 1706. márcz. 8-án 4 évre Heinrich Wilhelm Kintzelt. 1690. Decz. 14. *Brassay Ötvös János* concivitásért supplicál. Válasza. Föladatik concivitássága úgy, hogy esztendő egy nap alatt, producálván nemzetségelevelét, fizessen Nr. 2. tallérokat érette. 1704. Márcz. 11. Brassay ötvös János portiójában három óra defalcaltatik ötven-ötven pénzével, azért nótárius uramnál insinuálja magát. 1700. Die 7. Január. Tekintetes, Nagos Sennyei István úr eő Nga e nemes Kassa városa mostani főbirája előtt teszen arrestumot *Brassai Ötvös János*, a ki ez elmúlt nyáron innen elbujdosván elszökött, javaira és mindennemű civilis jurisdictiója alatt lévő bonumira ő Nga által kezében adattatott negyedfél arany és finum 14 lat ezüst és 30 forintokban adott egy hordó bornak, az kit azon elbujdosó ötvös eltikozlott, visszavaló adatásáig. Mely illetén arrestumot úgy több portékáit és ő Ngának ha jövendőben comperiáltatnék ő általa eltikozoltatva lenni kívánja ő Nga N. város könyvében beirattatni és magának futura jurium suorum pro causelani szokás szerint ezen tött arestumát kiadattatni.

280. Berner ötvös Károly. 1691. 1691. szept. 26-án fogva van Kassán s szabadulása iránt a börtönből keresi meg kérésével a tanácsot, s ez igéri, hogy «méltó respectusban» veszi kérelmét s azon lesz, hogy illetékes helyen (in loco competenti) közbenjárván ügyében, egy-két nap múlva szabadúlhasson. Hogy mi okból s ki által lón «aranyműves Carolus Berner» fogolylyá, adatok híján meg nem ítéltjük, a rendelkezésünkre álló adatból azonban sejtethető, hogy politikai fogoly volt. További sorsa ismeretlen s neve a czéhregesztromban fel nem lelhető. 1691. Szept. 26. *Aranyműves Carolus Berner* az fogságból való szabadulását supplicálja. Válasza: Az Nemes Tanács méltó respectusban vévén Instantiáját, azon leszen, hogy ma, avagy holnap jó modalitással szabadulása iránt in loco compenti mesterkedjék és megszabadítsa.

281. Brukóczi (Prococius) Gábor. 1691—1705. A czéhregesztrom följegyzése szerint: Anno 1691. die 8 oktobris követett Gábor mester az becsületes czéhtől az remeket, melyhez hozzá is eresztették ő kigyelmét ilyen conditióval, hogy egy kántoron elvégezze és az tanulólevelet produkálja; ha nem produkálja, az remeket be nem vesszük. Azonban ígért az becsületes czéhnek egy aranyos csészét négy latból valót, hogy az becsületes czéh megengedte Brassai uramnál csinálni az remeket, az 1692. esztendőben való ujlásra. Anno 1692. die 10. marey Brukóczi Gábor mutatta be remekét. Vetett az becsületes czéh remekbüntetést fl. 32. Polgárjogot 1700. decz. 23-án 4 frt lefizetése mellett nyer. 1705. január, még mindig meg nem fizette a czéh igazságát, czéhen kívül is áll s e miatt neki a czéh a megejtett czéhujtást tudomására sem hozza. Miként a városi jegyzőkönyvek tanúsítják, Procotius Gábor a czéhujtás napján Kassán sem volt, mert betegen feküdt Tokajban, igéri azonban, hogy ha felépül, visszatér Kassára. Ugyanezen év június 28-án és július 16-án mint tanú szerepel ötvös Moesz Sámuelnek a czéh ellen folytatott perében. Ekkor jegyeztetik föl róla, hogy 36 esztendő.

282. Puskallér Ádám. 1692. A czéhregesztrom szerint: Anno 1692. die 18. augusti Adam Puskallér uram követte az becsületes czéhremekért, melyhez hozzá is eresztették ő kigyelmét; mostani szűk időt megtekintvén, hogy el ne idegenedjék, elengedték az egy esztendőt, hogy legényül ne dolgozzék, ígért egy tisztességes ezüst aranyos csészét ezen jóakarattért, melyet az remekkel együtt megad. Miután pedig a czéhregesztromban e bejegyzés keresztül van húzva, kitetszik abból, hogy Puskallér Ádám a föltételeknek helyt nem állt s így a czéhbe be sem lépett.

283. Majus (Majos) ötvös János. 1694—1695. 1694-ben már mint régi kassai lakos szerepel az adólajstromokban s az ez évi kimutatás szerint régi házadója 28, az ez évi pedig 2 frt. A következő évben már 30 frtra nő fel házrestancziája. Ugyanezen évben *első czéhmester. 1641. Majus Ötvös János* házán régi adórestanczia 30 frt. Ez évben *első czéhmester.*

284. Szendrei ötvös Márton. 1694—1708. A czéhregesztrom szerint: 1694. márcz. 15-én követte Szendrei Márton az böcsületes czéhremeket, melyhez is az böcsületes czéh hozzá bocsátotta és az egy esztendőt, melylyel tartozott volna legényül dolgozni, az czéh elengedte ez okra nézve, hogy kevesen voltak, melyért fizetett ő kegyelme fl. 6. Remekét jún. 15-én mutatja be, a mely alkalommal megadja a keze váltságát, a 7 frtot. Polgárjogot 1694. decz. 16-án azzal a meghagyással nyer, hogy nemzetségelevelét egy év leforgása alatt tartozik bemutatni. Az 1698—1701., 1705—1706. években első, 1697., 1702—1704. és 1708. években pedig második czéhmester. 1707-ben, miként azt a rendelkezésünkre álló tökéletlen adatokból megítélhetjük, házába a városi tanács

egy magasabb rangú katonatisztet akar elszállásolni, a mi ötvös Mártonnak nem eshetett inyére, sőt a telepítési szándéknak ellen is akart állani, a miért aztán a tanács a szállásosztó tiszteknek ad utasítást, hogy az ötvöstől a szóban forgó ház kulcsát vegyék el. Ötvös Márton néhány nappal ezután kérelemmel járul a tanács elé, hogy az «Oberster Lajtman»-t ne szállásolja el a házában, mivel az «csorog». Valódi ok volt-e az, vagy csak kifogás, meg nem ítéltjük. A czéhregesztrom adatai szerint: 1695. január 15-én szegődött magához inasul 4 évre Balog Mihály fiát, Ferenczet, kiért «*Gotfridus Bogdányi képiró* uram» a kezes. Felszabadítja 1699. jan. 15-én. 1696. jan. 10-én szegődött 5 évre Varannai Palkót. 1698. jún. 3-án pedig 4 évre Roth Melcher fiát, Melchert, e szegődtetése azonban felbonttatott, mert az erre vonatkozó bejegyzés a regesztromban keresztül van húzva. 1694. Decz. 16. *Szendrei Eötvös Márton* esztendőre tartozván produkálni nemzetségelevelét, resolváltatott. Taxája flor. 7 *sz* 20. 1707. Febr. 1. *Szendrei*, alias *Eotves Márton* jótálló Pohárnok János polgárjogának megszerzésénél. — Máj. 2. A szállásadó tiszteket utasítja a tanács, hogy az *ötves Szendrej* háza felétül kolcsot vegyenek, hogy azt oda szállítandó tiszteknek annak idejében adhassák. — Máj. 11. *Szendrei ötvös* uram instálván, hogy az házára ne szállitassék az *Oberster Lajtman*, mivel csorog. Válasza az, hogy legyen kevés várakozással.

285. *Laskay ötvös Mihály. 1695–1725.* Azon nagybányai Laskay Mihály családjának lesz tagja, kinek János nevű fia 1658-ban Nonnert ötvös Pálhoz szegődik inasul s a kiról a czéhregesztrom írja: «Anno 1658. die 23. septembris szegőtettett egy inast Eötves Pál Nagy Bányai Laskay Mihály fiát Jancsit 5 esztendőre Löttenek kezesek Szentkiraly Márton, Debreczeni Mihály uraimék». A czéhregesztrom szerint 1695. jún. 12-én «követte az becsületes Czéhtől az remeket, melyhez is hozzá bocsátotta az böcsületes czéh». Polgárjogot 1695. decz. 15-én nyer, melyet a tanács, tekintettel lévén kassai fiú létére, 3 frtért ad fel neki; a következő évben adóhátralékának elengedéseért folyadodik, melynek lefizetését «mostani terhes állapotára» való tekintetből a tanács elhalasztja. Ezentúl mint czéhmesterrel többször találkozzunk vele egészen 1720-ig, mely időközben az első czéhmesteri tisztet két ízben: 1713. és 1719-ben töltötte be, a második czéhmesterséget pedig tizenegy ízben, u. m. 1700—1., 1708—9., 1711—12., 1714—16., 1718. és 1720-ban viselte. 1705. és 1711-ben a communitás tagja, 1708-ban és 1711-ben pedig szállásosztó tiszt (Magister Quartiriorum) volt. 1705-ben felesége, Lukinczki Klára, mintegy 24 éves, tanúként szerepel a Mész S. elleni perben. Fia, Mihály, örökölte atyja mesterségét s 1709. január 8-án szegődött apja magához inasul 4 esztendőre. Ez a fiú azonban időközben elhunyt, mert 1725. máj. 7-én ugyancsak Mihály nevű fiát Lichy Sámuelhez adja az ötvösmesterség megtanulására. E fiú 1737-ben vétetett fel a kassai polgárok sorába.

286. *Mész (Moesz) ötvös Sámuel. 1697–1710.* 1697-ben már kassai czéhbéli ötvösmester, mint ez a regesztromban foglalt s alább közölt szegődtetésekből kitetszik. 1702-ben czéhmester s ezentúl nagy szerepet játszik a város municipális életében s egyre-másra választják meg különböző tisztségekre. Ezeknek sora a következő: Városi senior: 1705—10., 1706-ban senior-proloquator, 1707. és 1710-ben tribunus plebis, 1705. frumentarius, 1706. decimator, 1707. inspector vinearum, 1708. búzatiszt, 1709—10-ben végre házadó-szedő tiszt és Vigilarium Magister. A czéhben első czéhmesterré az 1702—5., 1707—10. években, második czéhmesterré pedig 1705. és 1706-ban választatott meg. 1705-ik évi megválasztása perre szolgáltatott alkalmat, melyet, miután részleteiben jellemző adatokat szolgáltat a czéh belső életére nézve, a következőkben adunk. Miként az előző években, Mész Sámuel 1705. január 12-én is megválasztatik első czéhmesterré. Már a választás folyamán Mész kijelentette, hogy ha czéhmesternek teszik is, a bíró — Lukácsik — előtt «a homagiumot nem presentálja, sem ajándékot nem ad, mivel contradicáltak bíróságának.» Czéhmesterré történt megválasztatása után «a nemes czéhben lévő becsületes mestertársait: Laskay Mihályt, Szilassy Györgyöt és Gömör Jánost becstelenítette munkájokban és személyökben, mondván, hogy nem érdemesek a czéhmesterségre s több micodás szókkal azon becstelenítést vitte véghez.» Tényleg Mész Sámuel az eskü letételére a városházára vonakodott felmenni, mely okból ő hitese czéhmesterül tekinthető nem volt s így márczius hó 23-án a megsértett mesterek, névszerint Laskay Mihály, Szilassy György és Gömör János, a bíró elé visszük a czéh ügyét. Bepanaszolják Mész Sámuelt, hogy a «*kántort*» elrendelte ugyan, de a többiek arra nem akarnak compareálni, mert hitese czéhmesterükül nem tekintik s kérdik a bírótól, mitévők legyenek ezek után? A tanács maga elé rendelvén a második czéhmestert, Szendrei Mártont, ez azzal menti magát, hogy a midőn a hitletételnek ideje lett volna, nem birt tudomással a bírónak erre vonatkozó parancsáról, különben a megjelenést el nem mulasztotta volna. Miután pedig Mész Sámuel «sem bírót, sem pedig magistratust nem agnoscálván, contumaciter absentálta magát és a juramentum presentálására nem compareált s hitese czéhmester nélkül nem lehet a becsületes czéh: megparancsoltatott, hogy Szendrei Márton házában egyben gyűlvén, holnapi napon első czéhmestert válasszanak.» A tanács, ha ezt az ötvösök kívánják, «pro meliori esse» kész a választáshoz küldötteket is kirendelni. Másnap — márczius 24-én — tényleg végbement az új választás. Megválasztattak a czéhmesterek, «a kik kívánták a czéhnek aktáit és instrumentumit magok kezekhez», de ezeket Mész Sámuel nem akarta kezei közül kibocsátani, a mely okból újból bepanaszolják őt még aznap a bíró előtt, ki az ifjú mesterek mellé két hajdút s egy *cziklert* rendelt, azzal az utasítással, hogy «ha jó szerént ki nem akarja adni, másként is hozzá nyuljanak és oda vigyék, a hová illik.» Egy későbbi, Szendrei ötvös Márton által tett vallomásból kiderül, hogy a három panasztevő ötvösmester nem ment volna a bíróhoz, «ha Mész Sámuel össze nem vezett volna Szilassival és senmi sem lett volna abból a

dologból, hogy más czéhmestert tettek volna.» A czéhládát Mész Sámueltól még ugyanaznap elviszik az ifjú mesterek a tanács által melléjük adott két hajdú s egy *czikler* segédelmével s az új czéhmesterhez, Szendrei Mártonhoz szállítják, az eset azonban még ezzel befejezést nem nyer, mert még július 15. és 16-án is tárgyalások folynak benne a tanács előtt. Időközben azonban Mész Sámuel, ellenszegülvén a magistratus végzésének «a hajdúságra felvetett limitatio szerint való quantumát exolválni semmiképen nem akará», a tanács brevi manu két hajdút rendeltetett a városi exactorok által házához executio gyanánt azzal az utasítással, hogy ezek mindaddig ott legyenek, míg Mész Sámuel a közszükség fejében reája kivetett quantumot le nem fizeti. A július hóban tartott tanúkihallgatások alkalmával, melyet az újból megalakult tanács előtt, valószínűleg Mész kérelmére, ismét elővesznek, több rendbeli adat merül fel Mész Sámuel ellen, viszont azonban több hangzatos vád kicsinyességgé zsugorodik össze. Az adatok oly természetűek, hogy általok a czéh belső élete, hivatalos mozzanata s az ötvösmesterek egymáshoz való viszonya érdekesen jellemezhető, részletesebb tárgyalásuk szükségessé válik. A kérdőpontok, melyekre nézve a tanács az ötvösöket s hozzátartozóit kihallgatja, a következők: 1. Igaz-e, hogy Mész S. a nemes czéhben lévő becsületes mestertársait: Laskay Mihályt, Szilassy Györgyöt és Gömör Jánost személyekben s munkájokban becstelenítette azt mondván, hogy nem érdemesek a czéhmesterségre? 2. Igaz-e, hogy «mindenelőtte a czéh ládája Mész S. házához a magistratus parancsa folytán elvittetett volna, a becsületes czéhnek artikulussai és szokása szerint Mész S. *kántort* nem csinált, mely kántornak csinálását kellett volna pro 14 marty, vagy pedig 21. february végbemenni» s így megsértette és violálta a nemes czéh privilégiumait és régi szokását? 3. Igaz-e, hogy midőn Mész S. «kivül járt volna a czéhmestert illető hivatalban, nem szenvedhetvén keménységét magok czéhbéli privilegiuminak s szokásinak sérelmével,» Laskay Mihály, Szilassy Gy. és Gömör János folyamodtak szabad kir. Kassa városa akkori bírójához, következőképen tanácsához is és azután a nemes tanács decisiójából a czéhládának Mész Sámueltól való elvitelére a város cziklerét s két hajdút rendelték melléjük, a kikkel a ládát el is vitték Mész S. házához? 4. Igaz-e, hogy a czéhláda elvitele Szendrei Mártonnak is akarata volt s a midőn az *akkori* nemes tanács elé hivatott volna, hogy a czéhmesterség elvállalására felszólíttassék, úgy resolválta magát, hogy addig fel nem vállalja, miglen a czéhláda kezeihez nem resignáltak? 5. Igaz-e, hogy a czéhládának elvitele végett maga Szendrei Márton instált a tanács előtt? 6. Igaz-e, hogy a midőn mindezek történtek, Prococius Gábor úrnak nem adta tudtára a nemes czéh, a minek állítólag az volna az oka, hogy Prococius Gábor a czéh igazságát, a mivel tartozott, idejében le nem tette s így akkor czéhen kívül volt? Végre 7. Igaz-e, hogy a lakatost, a ki Mész S. boltját kinyitotta, nem Laskay M., Szilassy Gy. és Gömör János vitték oda, de az akkori bíró, Lukácsik, a tanács parancsolatjából? Mely kérdőpontokra a tanúk így vallanak: *Mihael Zimentaller*, körülbelül 30 éves, hite szerint mondja, hogy tudja, miszerint Mész S. czéhmesterré választatott, de hogy valakit közülök becstelenített volna, arról mit sem tud. Tudja, hogy *kántort* nem akart csinálni, mert többi ötvöstársai nem akartak compareálni. Szendreytől hallotta, hogy őt erőltették a czéhmesterség felvállalására, sőt börtönházzal is ijesztgették. Tudja, hogy Prococius Gábor a czéh igazságát le nem tette, de izente a nemes czéhnek, hogyha meggyógyul, leteszi s visszajő Kassára. *Szendrei Márton*, körülbelül 33 éves, jól tudja, hogy czéhmesterré választatott és Laskayra mondotta azt, hogy nem érdemes a czéhmesterségre, mivel nem adta meg a büntetést a nemes czéhnek. Tudja, hogy Mész S. akart csinálni kántort «a mint engemet (Szendreyt) elküldött próbát szedni, de a mások nem adtak próbát.» Tudja, hogy Mész Sámuel «három legényt tartott, most is hármat tart contra articulum honestae Cehae.» Vallja még: Mikor ezek történtek, Prococius Gábor uramnak tudtára nem adta a nemes czéh, mivel a czéh igazságát le nem tette, mert itthon nem volt. *Prococius Gábor* körülbelül 36 éves vallja: Mestertársaira semmi becstelenítést Mész szájából nem hallott. Tudja, hogy Mész kántort akart csinálni, de betegsége nem engedte, «mivel a czéhmesternek auctoritásában áll vagy két héttel előtte, vagy utána csinálhat kántort.» Hallott azt is, hogy a mikor Dominik urammal lettek volna egynéhányan, mondotta volna Dominik, hogy Szilassy György beteges. Arra azt felelte Mész: «Beteg Szilassy György úr, mert kast adtak és kilyukadt az kas és kiesett és kitört az lába.» Végre az utolsó, a tizenharmadik tanú: *Laskay Mihály felesége, Lukinczki Klára*, mintegy 24 éves, terhes, vallja, miszerint hallotta, hogy Mész S. azt mondotta Szilassy Györgyre: «Csak gyermek és hallgasson, mert kiveti az ajtón.» A megejtett tanúvallomások tehát valami nagyobb gravament nem sütnék rá Mész Sámuelre. Legnagyobb kihágásául az róható fel, hogy, a czéhszabályok rendelkezése ellenére, három legényt tartott; a *kántor*, vagyis a próbaszedés meg nem tartásának vádjá alól felmentik a körülmények s a czéhszabályzat intézkedései, mindazáltal Mész Sámuelnek rehabilitálása nem sikerült az új tanács előtt s ő ezt, valamint a következő évet, mint *második czéhmester* szolgálja végig. Azonban 1707-től egészen 1710-ben bekövetkezett haláláig megint első czéhmester. Hogy Mész Sámuel a maga szakmájában jeles ember volt, bizonyítja azon körülmény, hogy II. Rákóczi Ferencz fejedelemnek is készített ötvösműveket. Ezek jegyzékét Debreczeni ötvös András neve alatt találhatjuk föl. A czéhregesztrom szerint Mész Sámuel 1697. márcz. 11-én szegődött magához 5 évre tanulóul Heyl János fiát, Jankót, kit 1701. novemb. 5-én mond szabadon. 1697. okt. 7-én szegődött 7 évre (igy!) Fodor Ferencz fiát Mátyást, kit 1703. jún. 11-én szabadit föl, 1701-ben szegődött Menszur Jánost; 1702. szept. 25-én Firenstany János fiát, György Jánost; 1705. jún. 15-én 5 évre mostoha fiát, Licsi Sámuel; ugyanezen napon 6 évre Kézmárkra való Lang Eliást; 1709. június 3-án 5 évre második mostoha fiát, Licsi Mihályt; végre

1710. márcz. 3-án 5 évre Tirpák Andrásnak hasonnevű fiát. 1704. Márcz. 24. Az építőtisztek a tanács parancsolatjából megjárják a hostákokat, a vártákra való faházakat és csűröket conscribálni: *Mész Sámuel* uram házáat, sövénynyel van fonva, és az csürt, mely egészen deszkával van kerítve, estimálják 40 frtban, melyben vagyon szekér fa circiter 20. 1705. Márcz. 23. Némely becsületes ötvös czéhbeli mesteremberek compareálván N. tanács előtt, deklarálták: Mivel *Mész Sámuel* első czéhbeli mesternek választatván tempore restaurationis, a midőn juramentumot kellett volna presentálni, a nemes város házára nem compareált, azért hiteles czéhmeisterük nem lévén, mostan valamely kántort rendelt, a többinek hire nélkül nem akarnak compareálni; — mitevők legyenek, a N. Magistrátustól várnak ezen materiában. Felszólíttatván második czéhmaster *Szendrei Márton*, declarálta magát, hogy a midőn a hitletételnek ideje lett volna, nem volt tudtára nemz. biró uram parancsolatja, másként compareálni el nem mulasztotta volna. Mivel pedig *Mész Sámuel* sem birót, sem pedig magistrátust nem agnosculván contumaciter absentálta magát és a juramentum presentálására nem compareált, hites czéhmaster nélkül nem lehetvén a becs. czéh, megparancsoltatott, hogy *Szendrei Márton* házánál egybengyülvén, holnapi napon első czéhmastert válasszanak, kész a N. magistratus, ha úgy kívánják pro meliore esse deputatusokat is rendelni. — Máj. 4. Mivel *Mész Sámuel* birót és magistrátust nem ismervén, a hajdúságra felvetett limitatio szerint való quantumot exolválni semmiképen nem akarja, azért két hajdú pro executione exactor uraimék által rendeltessék házához és mindaddig ottan legyenek, miglen meg nem fizet a közönséges szükségére. 1706. Jan. 9. A lutheránus felekezetűek közül a városi communitás tagjává választatik. 1725. Özvegy *Mész Sámuelné* a város I. negyedében fekvő háza után adóban fizet 2 frt 50 denárt.

287. *Gömöry ötvös János. 1701–1772.* Atyja *Gömöry János* volt, kinek özvegyét, szül. *Andaházy Zsuzsannát*, *Vásárhelyi János* birta nőül. 1709-ben már *Vásárhelyi János* sincsen az elők sorában s így ötvös *János* édes anyja kétszeresen özvegy. Bár az édes apa, *Gömöry János*, társadalmi állása felől adatok híján nem vagyunk tisztában, mégis, mert az 1708-ik évi adatok «nemzetes»-nek czímezik s mert az édes anya családi neve erre elég alapot nyújt, constatálhatjuk, hogy *Gömöry ötvös János* előkelő családból származott. Tanulóéveit *Gönczi ötvös János*nál kezdte meg 1690-ben, de *Brassai ötvös János*nál tölti ki, mert ez mondja szabadon 1695. január 11-én. Polgárjogot hat évi bujdosás után, *Kúti István* és mostoha atyja, *Vásárhelyi János*, kezessége mellett, 1701. június 6-án nyer. Nőül veszi *kassai* illetőségű *Debelmundi Máriát*, a ki azonban már 1711. végén, vagy az 1712. év elején özvegyen marad. *Gömöry ötvös János* *kassai* polgárságának ötödik évében a tanács által pénzbírsággal sújtatik, mely előbb 10 frtban van megállapítva, ismételt kérelmezések dacára azonban felemel-tetik 12 frtra. Csaknem bizonyos, hogy ezen pénzbírságot részegeskedő kihágásai miatt kellett lefizetnie s miután e természetű brutalitásai csak nem szűnnek, sőt még fokozódnak, 1708-ban reverzálisit kell kiállítania, hogy többé nem részegeskedik. E reverzális így szól: Én alul megírt nemes *Abaujvármegyében* nemes szabadkirályi *Kassa városában* lakozó becsületes nemes ötvös czéhbéli mesterember, praesentibus recognoscálom és adom tudtára mindeneknek, valakiknek illik, ezen levelemnek rendiben, hogy én szegény házamnál, néhai *Varro István* uram feleségénél étezakának idején tizenegyedfél óra tájban, circa diem 4. et 5. Juny anni currentis infrascripti, részeg koromban lármát csináltam, feleségemet és öreg anyját egy darab fával házamból kiűztem, ládáit házamban fel akartam törni, boltom ajtaját, hova feleségem magát recipiálta, nagy zörgéssel és dörömbözéssel reá akartam rontani, hogy bosszúmat, helyetlen természetemtül viseltetvén, rajta s édes anyján kitölthessem. Nem gondolván semmit is már az előtt adott s in anno 1702, die 24. february emberséges concivis emberek előtt költ s magam subscriptiója, pecsétem alatt lévő reverzális-levelemmel, ily vakmerőképen ezúttal merészlettem violálnom s őket prosequálnom. Mely committált cselekedetemet s lármacsinalásomat *Kassán* lévő *Felséges Vezérlő Fejedelem*, felsővadászi második *Rákóczi Ferencz* kegyelmes urunk ő Felsege vártási az nagy vártára meghallván, engemet árestomban vettek, ottan lévő becsületes tisztei reggel virradóra hitem után adó parolámra egy órácskára házamhoz következőn, elbocsátottanak, de én azt meg nem tartottam, sőt azután is magamat otthon alkalmatlanul viseltem, kit megtudván mostani subscriptus *kassai* biró uram ő kegyelme, nemzetes vitézlő *Vancsai István* uram ő kegyelme, nemes város cziklére által felkerestetett és ezen dupláson cselekedett vétkeimért az nemes város fogságában tétetett, az honnat is különben szabadulásomat nem vehettem, kivált előbbeni magamrul adott reverzális-levelemnek értelme és kötele szerint, hanem magamban megismervén ujabban elkövetett s megújított vétkeket, reménykedésekre, istenes dispoziciókra említett biró uram rajtam könyörült ő kegyelme, méltóztatott még ez egyszer árestombul az én jóakaró nemzetes *Gombkötő czéhbéli* mesterember: *Gombkötő Tamás* és *aszalai Gombkötő Dániel* Uraimék negyven-negyven forint kezességekre kibocsátani ily conditio és cautio alatt, hogy én már ennekutána soha többé ezen felül irt dolgokban magamat nem elegyítem, sem rossz természetemnek utját nem követem, sem Istenemet káromló szókkal nem becstelenítem, sem az szent házasságnak mivoltát éktelen dolgokkal nem illetem, hanem mint házasságban élő igaz, becsületét szerető concivis mesterember az kegyes és Istennek tetsző józan életnek nyomdokát követem, kockázásnak, tekézésnek, kártyázásnak, abból következő nyereségnek, részegségnek ellene mondok, megtartván az atyafiságnak egyes-ségét, felebarátomnak szeretetét és magam és feleségem között egymást értő tiszta szent szeretetet, mint engem szerető s eddig is megbecsülő feleségemet úgy mint kegyelemnek örök követ s utána való az én szüleimet s rokonimat tisztességekben megtartom, Isten után és nem titkon sem nyilván, sem magam, sem mások által

ellenek nem véték, megnevezett kezesimet is gyalázatban nem hagyom s kórbán nem ejtem. Isten engem úgy segéljen, tehetségemmel letött hitem szerint, egy szóval mint becsületes concivis gazdaember egész házam népét s cselédimet illendőképén, mások jó példaadásokra megbecsülöm, kit hogy ha vagy egy vagy más részében violálnék s meg nem tartanék, vagy valami szines prætextus alatt igaz concivisi társaságomat elváltoztatván, katonává lennék s az által elébbeni feljegyzett s írt gonosz szándékomat végben vinni akarnám, præsentium per vigorem adok teljes hatalmat említett kezes uraiméknak in tali casu mingyárt arestálthassanak, azonnal vasban is verethessenek és valami érdemlett büntetést találja az Nemes Magistratus kezéhez adhassanak rajtam, és az Nemes Magistratus kezéhez adhassanak, valahol ott kaphatnak absque ulla contradictione, inhibitione, repulsione et exceptione nemi suffraganta, sőt ha az szükség hozza, propria dum taxat autoritate személyemhez is hozzá nyúlthassanak csak egy paraszt bíróval is una cum expensarum et fatigiorum refusione és az szerint büntethessenek, valamint az törvény hoz magával, járulván ehhez már prævie adott reverzális-levelemnek értelme, ki is akkoron mingyárt reviviskáljon és mindennemű ereje szerint bünhődjem abscessis universis, juridicis remidiis obstare nomine valentibus és ezen levelemnek olyan ereje legyen, mint ha in loco Autheco költ volna. Melynek nagyobb bizonyosságára és állandóbb erőssége adtam ezen reverzális-levelemet, saját kezemírásával és pecsétémmel megerősítvén az alább coramizált becsületes concivis emberek előtt. Költ Kassán, 23. Juny, Anno 1708. Coram me : *Stefan Vancsay* m. p. Regiæ ac Liberæ Civitatis Cassoviensis Judex. *Gömöri ötvös János* m. p.

Ez még nem lévén elég, reverzális-levelét augusztus 8-án a következőkkel töltötte meg : Ezen reverzálisom szerint az részegség iránt így declarálom magamat, hogy tudnia illik semmi emberi főtől kigondolt és gondolható részegítő italt absolute sem nappal sem éjszaka, sem titkon, sem nyilván az egy tiszta vízen kívül nem iszom, ha casu quo azért reverzálisomat vel in toto vel in certa parte violálnám, tehát egészen eleitől fogva való gonosz cselekedetím azonnal reviviscáljanak és semmi gráciám s mentségimnek helye ne legyen, sőt . . . szabadságot adok én ujonnan alább subscribált személy, hogy minden törvény nélkül azt követhesse és követtethesse rajtam el N. bíró uram és a Tettes N. Tanács, a minémű legnehezebb büntetést feltalálnák és kigondolhatnák de reliquo in omnibus punctis et clausulis observálom ezen felül specificált reverzálisomat, egy szóval mindezekben megjámborítván magamat, senkinek sem véték. Melyről adtam ezen declarációmát és egész reverzálisomat, kezem írással és pecsétémmel megerősítvén. Actum Cassoviæ, die 8. Augusti Anno 1708. Coram me : Andr. Pelsőczy. Coram me : Stephano Kuti. *Gömöri János* maunpropria. (Pecsét.) Ezek után csak természetes lehet, hogy anyagi viszonyai kedvezőtlenekké válnak. 1711-ben 51 magyar frtért a főutcán fekvő házát zálogképen leköti s ugyanezen házát négy hónapra rá elcseréli Debreczeni ötvös András malom-utcza házával. 1712. április 12-én Gömöri ötvös János már nincs az élők sorában s özvegye az imént említett elcserélt háznak reá esett felét 87 frt 90 krnyi örökáron eladja Farkassányi Pálnak. 1701. Jún. 6. *Gömöry Eötvös János* concivissé lött ; kezessi : Kuti István és Vásárhelyi János. 1705. Decz. 18. *Gömöri Eötvös János* convictiója relaxáltatik 10 frtra. — Decz. 19. *Gömöri Ötvös János* instantiájára válasz : Semel pro semper adja meg a 12 frtokat. — Decz. 22. Ad instantiam *Joannis Gömöri* Res. Solvat fl. 12. 1708. Aug. 11. *Gömöri Eötvös János*ért az Nemes Magistratus determinációja szerint lettek kezesek ötszáz forintokig : Rettegi Szabó András, Kovács Mészáros János, Sztropkaj Szabó Pál, Füleki Szabó István, Varanaj Eötvös Pál uraimék oly conditíóval, hogy ha kívánják, statuálni tartoznak eo singillatim fl. 100. 1709. Máj. 1. *Gömöri ötvös János* édes anyja Andaházy Susanna, az elött néhai nemzeti Gömöry János,

Gömöri ötvös János.

Gömöri ötvös János névalírása. 1708.

most pedig Vásárhelyi János meghagyott özvegye, megegyezvén fiával és menyével, Debelmundi Máriával, hogy a szállót, melyet első férjével szerzett s mely a Hernádon túl fekszik, 30 frtért eladja. Az eladási okmányt Gömöry ötvös János is, nejével együtt aláírja. 1711. Ápr. 10. *Gömöri János* és neje, Debelmundi Mária, 51 magyar forint zálog fejében odaadják Tregor Lukácsnak a derékutczában (fő-utcza) fekvő házukat. — Júl. 22. Kassán lakozó *Gömöri Ötvös János* és házastársa, Debelmundi Mária, úgy mint ugyanezen nemes helység lakosainak : néhai Mezei Varto István urnak és Hazaj Kathának, néhai Pincziba Anna asszonynak maradéki, adják tudtul, hogy a nagy utcán lévő házukat elcserélik Debreczeni ötvös András és ennek felesége, Miczkei Katalin asszony-

nak malomutezában fekvő házukért. 1712. Apr. 11. *Néhai* Gömöri János meghagyott özvegye: Debelmundi Mária igazolja, hogy malomutezai fél házrészét örökáron eladta Farkassányi Pál és felesége Micskei Sophiának 87 magyar frt és kilenczven pénzeken, «mely summa pénzt jó elkelő ezüst monetajul simul et semel fel is vette».

288. *Szitai ötvös György. 1701.* Szitai Eötves György 1701. augusztus 28-án vállal concivitást Szendrei Szabó István és Jászai Szabó Mihály kezességén cum solita onere. A czéhregesztromban neve nem található fel. Lehet, hogy az alább következő Szilasi Györggyel egyazon személy s hogy csak tollhibából iratott «Szitai»-nak.

289. *Sinckenthaller (Zingentaller) ötvös Mihály. 1702—1710.* Polgárjogot 1702. június 19-én Holup János és Mara Baro kezessége mellett nyer, mely alkalommal feljegyeztetik róla, hogy lőcsei származású. 1703 július 24-én a tanácsot arra kéri, engedné át neki azon «patikát», melyben Szerenis Sámuel árul, mire a tanács kimondja: «Ha az esztendeje eltelik, a ki többet fog érette adni, annak elocálják patikatiszt uraimék.» 1709. április havától Rákóczi kassai pénzverőházának contrascribája (ellenőre) s egyszersmind próbamestere volt, s erre vonatkozó reverzálisát Kassán 1709 ápril 17-én írja alá, mely szerint «igaz keresztény hitére fogadja», hogy «az kassai pénzverő-háznál contrascribának és egyszersmint ezüstolvasztó- és próbamesternek is rendeltetvén és azokat magamra vállalván, mind az három rendbeli hivatalomban instructióm szerint igazán és hiven eljárók és az pénzveréshez való ezüstnek olvasztásában s annak próba szerint való körmöczi ligájának megadásában és minden elkészítésében igazán szorgalmatoskodom és annak akármi módon leendő meghamisításában sem magam nem praktikálások, sem másokkal nem colludálok; sőt ha valaki ellen az iránt gyanúságom lenne, azt fő-inspector uramnak megjelentem. Másként, ha különben cselekedném, szabad legyen az ország fiscusának csak ezen reverzálisomnak erejével, minden javaimnak arestálásával személyemhez is hozzányúlni, törvényesen megbüntetni. Michael Sinckenthaller.» L. S.*) 1710-ben mint második czéhmaster szerepel. Ez évi márczius 3-án szegődteti magához inasul Holczekker Jakab Jánost. Neve az okmányokban, hol *Singentaller*, hol *Zincentaller*, hol pedig *Zimentallernek* iratik.

290. *Petrik ötvös Miklós 1702—1710.* 1702-ben mint ötvöslegény szerepel Kassán s mint ilyen vádoltatik be a tanács előtt Grosz Nagy János által, hogy feleségével, ki az ötvöst házába fogadta, erkölestelen életet él s az asszony miatta őt, a férjet, nem becsüli. A tanács ráparancsol az ötvösre, hogy három nap alatt költözzék ki Nagy Jánosnétól s ha valami pretensiója van az asszonyon, azt keresse törvény útján. Az ötvös ki is költözött Nagy Jánosnétól, de a Szent-Mihály napi «vigasságnak alkalmatosságával némely jóakaróival» megint csak felkereste Nagyné házát s ottan mulatott. Úgy tetszik, nagy figyelemmel kísérték lépteit, vagy a féltékeny s férji jogaiban megsértett férj jelentette fel, mert az ötvöst a strázsamesterek elfogták s a börtönházba vitték. Onnét kéri a tanácsot október 8-án, hogy szabadulása iránt legyen modalitással, a mit a magistratus meg is tesz olyképen, hogy elegendő kezességen szabadon bocsátja, de törvénynapra a fiscus által becsitáltatja. Pöre jó sokáig tarthatott, mert még 1706-ban is egy följegyzés éreztetni engedi velünk az ódiomot, mely Nagy Jánosnéval való viszonyából kifolyólag fejére szállt. Úgy tetszik, később beáll a czéhbe s kassai mesterré lesz. Ezt engedi sejtetni az 1710-iki följegyzés, melyben három kassai polgár van megemlítve közbenjáró gyanánt az ötvös és a czéh között fennálló ügyben. 1702. Jún. 23. Grosz Nagy János panaszkodik a tanács előtt, hogy felesége, ki azelőtt Varga Simonné volt, erkölestelen, hogy t. i. valamely német Eötvest tartván házánál, azzal czimborálna és őtet mint hitves urát nem becsülné. A tanács megparancsolja az ötvösnek, hogy három nap alatt okvetlen más szállást keressen magának és oda ne járjon cum scandalo incolarum hujus civitatis. — Jún. 30. *Petri Eötves Miklós* instál a tanács előtt: mivel bizonyos 60 frtokat oly conditíóval elocált volna néh. Varga Simon özvegyének, hogy házánál lakhasson, miglen minden esztendőre 12 frtokat computálván házbérbén, azon summa le nem fog szállani, azért N. Magistratus méltóztatnék őtet azon háznál patialni. *Responsum.* A minapi determinatióban declarált consideratiókra való nézve semmiképen a N. Magistratus meg nem engedi, hogy ottan lakják, hanem intra spatium trium dierum infallibiliter onnan elköltöztvén, keresse pénzét via juris, ha mi pretensiója ott vagyon. — Okt. 8. *Nicolaus Petrik Aurifaber* instál azon, minthogy az elmúlt Szent-Mihály napi vigasságnak alkalmatosságával ő is némely jóakaróival Vargáné házához menvén, ottan is mulatván, annak utána strázsamester uraimék által börtönházba vitetett, méltóztatnék a N. Magistratus szabadulásában valamely modalitást adveniálni. R. Minthogy a N. M. deliberatiója ellen cselekedett akkor, midőn azon házhoz ment, holott deliberatum szerint meg volt néki parancsolva, hogy oda ne járna, azért elegendő kezesekeket állítván maga helyett, elbocsáttatik törvénynapig, mikor nemes fiscus által fog czitáltatni. 1706. Aug. 12. *Petrik Eötves Miklós* instantiájára resolváltatott: Érdeme és itten való magaviselése szerint recommendáltatni fog oda, a hová illik dolga. 1710. Jan. 30. *Petrik Eötves Miklós* dolgában az ötvös czéhben pro compositione, decisione ac relatione eatenus fienda Lengyel Ferencz, Neomanyi Jakab és Bogdany Godfried uraimék deputáltattak.

291. *Szilassy ötvös György. 1702—1738.* 1702-ben már kassai polgár s czéhben álló ifjúmester. Mint ilyen szerepel a Mész Sámuel ellen folyamatban lévő perben. Az első czéhmasteri tisztséget az

*) Arch. Ért. Régi folyam, XII. köt. 244. és 245. lap.

1711—12., 1714—16., 1718., 1723—24. években, a második czéhmesteri tisztet pedig 1707., 1713., 1719., 1721—22., 1728. és 1731-ik években viselte. Ezenkívül külvárosi adószedő (1710.) és szállóinspector (1711.) volt. 1738-ban egy kertet, mezőt s öt szántóföldet ad el Debreczeny ötvös Andrásnak oly módon, hogy ez helyette fizet le bizonyos summa pénzt Krajcz uramnak. Működéséről a czéhregesztrom a következőkben számol be; 1702. december 11-én szegődött magához inasul 5 évte Rozsnyóról Ujházy Mihályt; 1714. febr. 14-én szegődött 6 évre Aszalós János fiát, végre 1719. máj. 14-én a saját fiát, Jankót, ki később mint mester Lőcsén telepszik meg s «tűzben pikturált» zománccos képei által válik nevezetessé. 1706. Ápr. 22. *Szilassy Eötvös György* instantiájára resolváltatott, minthogy azon kívül két helyen tart szállót, a házábul vitesse ki inspector uram az instánsnak azon szállót. 1714. Decz. 10. *Szilassy György* instantiájára határozatott: 200 Rh. forintoktól többet ne adjon legális interesénél, úgy hozván magával az igazság és a zálogja visszaadattassék. 1738. Ápr. 15. *Georg Szilassy* et Aurifaber Debreczeny. Debreczeny ötvös András bizonyos summát Szilassy helyett fizetett Krajcznak, ennek fejében Szilassy egy kertje, mezője s öt szántóföldje tulajdonjogilag Debreczeny András birtokába megyen át, mi hitelesség okáért a város jegyzőkönyvébe bevezettetik.

292. Debreczeni ötvös András. 1705—1747. Polgárjogért 1705-ben folyamodik először; egy másik följegyzés azonban arról tanúskodik, hogy ez időben még nem lakott Kassán, mert 1706. decz. 24-iki kelettel az jegyeztetik fel róla a városi jegyzőkönyvekben, hogy 54 magyar forintért feladják neki a polgárjogot s «ha elérkezik, tartozik juramentumot presentálni.» Mint jeles ötvösmester s a kassai pénzverőház példametszője működik ezentúl s Kassán 1747-ig lakik. Ezentúl adatokat nem találhatunk róla. II. Rákóczi Ferencz kassai pénzverőházának mintavésnöke volt s mint ilyen, ő véste a Rákóczi-kori fejedelmi s hivatalos pecsétet. Osszesen tizenegy darab pecsétet készített a fejedelmi közjöveldmi tanács használatára, a melyek elkészítéseért, a Klobusiczky Ferenczhez, mint az Oeconomicum Consilium elnökéhez intézett, alább egész terjedelmében adott levelében 80—90 frt honoráriumot kér. E pecsétet legtöbbjét egykorú lenyomatok számos példányában ismerjük, sőt a közjöveldmi tanács aczélvésésű nagy stampigliája a nemzeti múzeumban is őriztetik. Mind ennek, mind a többinek finom vésete, csinosan és szabatosan berendezett czimeralakzatai, továbbá az éles határozott kinyomatú s tetszetős alakú betűk művészi kezet és nagy vésnöki gyakorlottságot árulnak el.¹⁾ Hogy Debreczeni András valójában Felső-Magyarország fővárosának egyik legkitünőbb ötvöse volt, kétségtelen adat bizonyítja, az t. i. hogy a kassai ötvösök közül ő és *Mész Sámuel* dolgoztak díszmunkákat a fejedelem számára. Már pedig — írja Thaly idézett helyen²⁾ — a ki az olasz és párisi díszművek beható ismerete, valamint a régi magyar ötvösművészet remek példányainak és saját gazdag munkácsi családi kincstárában való birása és tanulmányozása által nagyon kiképzett műizlésű s különben is fény- s pompakedvelő Rákóczit ki bírta elégtetni, az bátran megérdemli a művész nevet. A kir. kamarai levéltár u. n. lymbusának 1709-iki aktái között létezik egy ilyen című számla: «Anno 1709. die 12. July, Kassán. Felséges Fejedelem Urunk ő Felsége számára dolgoztunk, Fejes Bálint parancsolatjára» Következnek a teljesített munkák, az illető díjak megjelölésével; végül aláírva a két művész neve: *Moesz Sámuel* és *Debreczeni András*. Az egyes tételek, melyek a legkülönbözőbb műfajokról szólnak, ezek: Elsőben csináltunk egy *pipaszár*hoz való két *csüt* és egy *ezüstpennát*, a melyekre jön fl. Rhen. 2 kr. 30. Egy *pipát* ezüstöltünk magunk ezüstivel és aranyunkkal, az *pipaszár* végire egy darabot = fl. 3, kr. 15. 150 arany-nyomó aranyból álló, *kardszjához* tartozó *boglárokat* és *boglárocskákat*, *csattokat*, hozzátartozó darabokkal együtt csináltunk; mely munkáknak, arany-nyomójából, kivántatik 30 grajczár = fl. Rhen 75. Egy *erszényhez* levő darabokat csináltunk magunk ezüstiből, kiben volt 8 lót és $\frac{3}{4}$. Az ezüstért kivántatik egy lóért egy rhénes frt, a munkán kívül = Rh. fl. 8. kr. 30. Az munkájáért lójtátul kivántatik 36 grajczár = Rh. fl. 5. kr. 6. Magunk aranyával megaranyoztam; jön érette Rh. fl. 6. kr. 40. Egyetmásokat igazgattunk aranyos kardon, gyűrűn és egyebeken; jön érettek Rh. fl. 9. 36 db. clárisokat vereseket két felé metéltünk; jön érettek Rh. fl. 8. Summa facit fl. Rhen. 118 kr. 1. Erre fizetett Fejes Bálint 80 rhénes frtokat, még hátra vagyon 38 rhénes frt, kr. 1. A czéhben s a városi életben egyaránt nagy szerepet játszó férfi volt. 1711-ben választatott meg senior fűrmenderré és testamentáriussá, a czéhet pedig mint első czéhmester 1720., 1729., 1730—31. és 1733-ban, mint második czéhmester pedig 1724. és 1726-ban szolgálta. Családi életéről annyit ismerünk, hogy három neje s két ikergyermeke: József és Éva, volt. Első neje Miczkej Katalin, Farkassányi Pálnénak nővére, 1718-ban húnyhatott el, mert 1719-ben Bálvándi Éva a felesége. Harmad izben 1737-ben nősült, Vágási Erzsébetet vevén hitvestársul. A czéhregesztromban nevével kapcsolatosan a következő adatokat találjuk: 1709. jún. 3-án szegődött 5 évre inasul Kupafalván lakó Komjáti Zsigmond fiát, Mihályt. 1712. május 26-án 4 évre Trocsányi Ferenczet; 1714. febr. 14-én Kecskeméti András fiát, András, 5 esztendőre; 1718. febr. 28-án 5 évre Tyukodi Marczit; 1719. május 14-én 4 évre Rozgonyi Istókot; 1724-ben «levélért» szegődött egy évre Polgáry Jánost; 1726. febr. 25-én szegődött «az öcsését», Békési Istvánt 1 évre, «az előtt is volt 5 esztendeig, azért most esztendőre szabadon mondhatja, ha elmenne is ő kegyelmétől, az 12 magyar forintokat megveheti» — írja a czéh-

¹⁾ Thaly K. Arch. Ért. régi foly. XI. köt. 322—323. lap.

²⁾ Arch. Ért. Régi folyam. XII. 162—164. old.

regesztrom. 1726. febr. 25-én szegődteti 2 évre Gyulai Jankót, «minthogy immár másutt is volt mesterségben, itt is szolgált másfél esztendeig, hogy be nem szegődtették . . . A debreczeni czéhtől ha volna valami baja az kassai czéhnek, azt is magára vállalta Debreczeni András Uram.» 1727. decz. 30-án szegődteti másfél évre Kún Józsefet; 1733. decz. 1-én Albisi Józsefet, ki «minthogy immáron szolgált, vagy kezdett tanulni másutt is.» 1743. júl. 4-én szabadíttják fel Gyarmati István nevű tanulóját, végre 1745 (?) -ben szegődteti 5 évre Kricskijovics Jankót. 1705. Ápr. 12. *Andreas Debreczeni alias Ötvös* concivisséget nyert. Jótállói: Andreas Balintffy és Samuel Bereny. Egy más feljegyzés szerint: 1706. Decz. 23. *Debreczeni Ötvös András* instálván és nem produkálván nemzetségelevelét, tartozik more solito producálni acceptaltalik erga taxam vngar fl. 54. (A margóra jegyezve: (Ha elérkezik, tartozik juramentumot presentálni.) — «Alább irt recognoscáalom, hogy nemzeti Debreczeni Ötvös András uram ő kegyelme, az kassai monetáriában példametsző mesterséggel szolgáltván, többi között az pénznek csinálására való példákon kívül — melyekért maga heti bérít felvette — metszett az tekintetes Oeconomicum Consilium szükségére elsőben is két öreg pecsétet, pro Administratione Eperjesiensis s az másikat pro Trans-Danubiana; ugyan más egy öreg pecsétet pro Tabula Judiciaria (orsz. fölébbezési törvényszék); Regiák pecsételésére való három pecsétet; Méltóságos praeses (báró Klobusiczky Ferencz, a közjvedelmi tanács elnöke), úgy több eperjesi Administratio Consiliarius Uraiméknak is öt pecsétet, in summa tizenegyet. És mint-hogy mindezeket az monetária-munkának akadályoztatása nélkül véghez vitte: illik, hogy az Tekintetes Oeconomicum Consilium is valamely discretióval vagyis recompensával legyen említett Debreczeni Ötvös András uramhoz. Kassán, die 6. Julij, 1708. Ráczi Márton, s. k.¹⁾ 1709. Méltóságos Úr! Az Úrnak Ngodnak nyújtom alázatos instantiámat. Ngodnak emlékezetiben lehet, az elmúlt esztendőekben, az kassai monetáriában léteomben metszettem volt tizenegy pecsétet: Urunk ő Felsőge czimerére három öregeket, az Tekintetes Oeconomicum Consiliumi méltóságoknak egyet-egyet, és regiákhoz valókat is, a melyek sok szemfény-vesztő gyakorlatosságaim által mentenek végben; mellyektől kívántatnának 80 avagy 90 forintok. Alázatosan kérném az Méltóságos Urat Ngodat, tekintené meg ily sok munkálódásimat, lenne az Urnak tetszése szerint solutiom érettek, hogy elégit-hetném dicámat kérő executorokat az Ngod és Ngtok jóakarattjából; melly Ngod és Ngtok jóakarattjéért és hozzávaló indulatjéért kívánván tehetségem szerint ennekutána is Ngodnak és Ngtok híven és hűségesen szolgálnia. Az Méltóságos Urnak alázatos kissebbik hív szolgája *Debreczeni András* Kassán. Kivül: Az Tek. Mlgos és Ngos Klobusiczky Ferencz Úrhoz alázatos instantiája Kassán lakó Debreczeni Andrásnak.²⁾ 1711. Júl. 22. *Debreczeni ötvös András* házat elcseréli a gömöri ötvös Jánoséval. (Lásd ennél). Ugyanekkor az előbbennek kérésére resolváltatott, hogy a Gömöri háza felétől való census 24 magyar forintokra szállíttatott le, azon feltétellel, hogy Debreczeni a házat felépíteni tartozik. Az alábbi évek folyamán ötvös András mint keresztapa szerepel: 1714. szept. 16-án Helmecki István és Dóczy Anna István nevű fiánál. 1715. Márcz. 3-án Komjáti Gábor és Sák Kata Gergely nevű fiánál. — Aug. 22-én Csontos György Erzsébet nevű leányánál. 1716. Aug. 11-én Miskolczi Gáspár és neje Rakos Erzsébet István nevű fiánál. 1717. Okt. 17-én Miskolczi Gáspár és Rakos Erzsébet János nevű fiánál. 1719. Márcz. 20-án kereszteltetnek gyermekei: József és Éva. — Aug. 6-án keresztapa Gyöngyössi Mihálynak Mihály nevű fiánál. 1721. Jan. 25. Miskolczi János és Csombor Judit Zsuzsanna nevű leányánál keresztapa. 1725-ben Debreczeni Andrásnak háza említettik az I. fertályban, mely után ez évi adója 1 frt 20 d. 1736. Jún. 18. Kezes Dendel ötvös Sámuel polgárjogánál. 1737. Febr. 14. Kezes Schuller ötvös Keresztély János polgárjogánál. 1737. die 12. juni *Debreczeni Ötvös András Vagasi M. Ersebethvel* copuláltatott. 1738. Ápr. 15-én Szilassy ötvöstől földeket vásárol. (Lásd ennél.) 1749. szept. 25-én kezes Hanszlicsko Mihály ötvösinas szegődtetésénél.

293. Hanszlicsko ötvös László. 1707—1757. Polgárjogot 1707. december 28-án nyer, Sztropkai Szabó Pál és Szendrei ötvös Márton kezességén. Ezentúl ötven éven keresztül nagy buzgalommal, kitartással és sokoldalú tevékenységével szolgálja a várost és czéhet egyaránt. *Első czéhmester*: 1721—22., 1725—26., 1728., 1739—40., 1745., 1747. és 1748-ban; *második czéhmester*: 1723., 1729—30., 1733., 1741—44-ben, *harmadik czéhmester*: 1731-ben. A *communitásnak tagja* az 1712—16., 1721., 1723—25., 1727—38., 1740—52., 1755—57-ik években. Ezekon kívül a következő városi tisztségeket viselte: *fertályos kapitány* (1712., 1721.); *zsindelytiszt* (1714.); *külvárosi adószedő* (1716.); *kül- s belvárosi adószedő* (1733—34.); *belvárosi adószedő* (1735—1738., 1744.); *hús, zsir és sóinspector* (1718.); *szőlőinspector* (Promonthory inspector) (1722—23., 1725—26., 1729.); *alkapitány* (1723—25., 1730., 1732—33.); *egyházfi* (1727.); *mundicici inspector* (1728.); *hegy-inspector* (Montium-inspector) (1730—32.). Az ötvösczéh-regesztrom szerint: 1712. febr. 20-án szegődteti 4 évre inasul Bak Mátyást (?); 1716. márcz. 16-án Gecs András, Andor nevű fiát, 5 évre; 1717. május 23-án négy és fél évre Luzanszki Andrást; 1722. decz. 7-én 4 évre Lőrincz Miskát; 1725. febr. 13-án Szegedi Ignácot 5 évre; 1727. decz. 30-án szegődteti 4 évre «első fiacskáját», Laczkót; 1728. jan. 13-án 4 évre «második fiacskáját», Jankót; 1731. jan. 8-án 6 évre Gönczi Andrist; 1747. szept. 25-én pedig saját fiát, Mihályt, 4 évre, kit a czéh 1749.

¹⁾ Arch. Ért. Régi folyam XI. köt. 322. lapján közli Thaly Kálmán. Eredetije a kamarai levéltárban.

²⁾ A szeptesi kamara irattárából közli Thaly Kálmán. Arch. Ért. VI. k. 242—243. l.

szept. 20-án mond szabadon. 1707. Decz. 28. Vállalt concivitást *Hanzlicsko László* Sztropkai Szabó Pál és Szendrei ötvös Márton uraimék kezességén, sub solita poena marcarum nro 32. 1712. Jan. 6. Ötvös László kezes Egyedi Pál polgárjogának megszerzésénél. 1725. *Hanzlicsko Lászlónak* háza van a IV. fertályban, melynek adója 45 denár. Numerus orgiarum cujus libet fundi: 45. 1734: (közelebbi dátum nélkül.) A tanácshoz.

Ladis Laupe Hanzlicsko

Hanzlicsko László névalírása. 1729.

«Nagy alázatossággal kintelenitetem a N. Magistratus előtt detegálnom, jól comital(?) az N. magistrátusnál mennyi ideje már, mióta nemzetes és vitézlő Hegyi Ferencz uram valamely általam megvett portékákat arrestálta legyen, mely dolognak folytatására, jól lehet már kétszer judicialiter admoneáltam legyen, mindazon által mind ekkoráig is elmulatta ő kglme, mely dolog nekem nagy károssal vagon» — kéri tehát a tanácsot, hogy őt absolválja az impetio alól és az arrestált portékát neki adassa vissza. A tanács jan. 15-én kimondja, hogy még egyszer megint Hegyi uramat, ha nem kívánja a maga dolgát prosequálni, azonnal fog az instans absolváltatni.

294. Varannai ötvös Pál. 1707—1709. Polgárjogot *Hanzlicsko* ötvös Lászlóval együtt 1707. deczemb. 28-án nyer Sztropkai Szabó Pál és Szendrei ötvös Márton kezessége mellett. Miután egyik kezes Sztropkóról való, Varannó község pedig szintén Zemplénben fekszik, valószínű, hogy ötvösünk a zemplénmegyei Varannó községből való. A czéhregesztrom szerint 1708. jún. 11-én szegődteti 5 évre inasul Szinai Istókot; 1709. jún. 7-én pedig 5 évre Pálfi kerékgyártó Ferencz fiát, Andrást. 1707. 28. X-bris vállalt concivitást *Varannai Ötvös Pál* Sztropkai Szabó Pál és Szendrei Ötvös Márton uraimék kezességén, sub solita poena marcarum nro 32. 1708. Aug. 11. *Varanaj Ötvös Pál* kezes Gömörö ötvös Jánosért. (Lásd ott.)

295. Toperczer ötvös Tóbiás. 1718. A becsületes ötvös czéh az nemes Tanács determinációja szerint a Szent-Erzsébet nagy temploma szükségére imponált tiz magyar forintokat *Tobias Toperczer iffiu mester* czéhben való állása alkalmatosságával minden fogyatkozás nélkül megfizették. Signatum Caschæ 2. Jan. 1718., melyről adom ezen recognitiális quintantiát. Id est fl. 10 Hung. Bálintffy András, inspect. templ.

296. Schuller ötvös János. 1725—1750. 1725-től 1750-ig kassai ötvösmester. 1725-ben és 1728-ban második, 1727-ben pedig első czéhmaster. 1729-ben borivásért 6 rhénes forint birsággal sújtja a tanács, működéséről pedig a czéhregesztrom következő adatai adnak számot: 1725. febr. 13-án szegődteti 5 évre inasul Johan Karol Kitelet; 1727. jan. 11-én 4 évre a maga fiát, Theodorust, ki kisebb (1753—1764) Kassán mesterré leszen; 1727. febr. 16-án, ismét a maga fiát, Johan Krisztiant, ki 1766-ban lesz kassai mesterré; 1731. szept. 17-én a maga harmadik fiát, Dávidot, oly kondícióval, hogy «ő kegyelme maga a mikor akarja szabadon mondhatja.» 1740. márcz. 14-én 5 évre szegődteti Kassán lakó Grimm Márton fiát, Márton, kit 1745. jan. 17-én mond szabadon; 1745. szept. 20-án Simon Griming fiát, Dominikust, kit 1750. júl. 11-én szabadit föl. 1729. 22 X-bris *Suller Jánosnak* borivásért convictioja ad fl. R. 6. relaxáltatik irremissibiliter. Mánhelyen ugyanerről: Suller János convictioja, mely esászár malomnál borital iránt dictáltatott, relaxáltatik 6 R. frtra.

297. Neudorfer ötvös Gergely. 1725—1732. Polgárjogot 1725. decz. 20-án nyer, melyért 8 rajnai forintot fizet. Ugyanekkor kivetnek reá a város által beszerzett, vagy épített «hydriára» (mi talán valami vízmű lehetett) 2 frtot, mivel ezen összeg azonban a jegyzőkönyvben ki van húzva, valószínű, hogy a kivetett 2 frtot be nem vették rajta. A czéhregesztromban eme adatokat találjuk felőle: 1728. októb. 11-én szegődteti 5 évre inasul Gazdag Ferenczet; 1731. máj. 19-én szegődteti Szécezi Lászlót; 1732. szept. 29-én pedig 4 évre Berger Jakabot. 1725. Decz. 20. *Gregorius Najdorfr aurifaber*, bemutatván származáslevelét, polgárjogot nyer; fizet 8 Rhénusi forintot. Pro Hydria condonatur (kihúzva: fl. R. 2).

298. Dendely ötvös Sámuel. 1736—1779. Polgárjogot 1736. június 18-án nyer. *Első czéhmaster*: 1753., 1767. és 1768-ban. *Második czéhmaster* az 1746., 1754—58., 1763—65. és az 1770-ik években. A regesztrom szerint 1741. febr. 28-án szegődteti magához inasul 5 évre Martin Friedrich Findlit; 1745. júl. 3-án pedig Sáros-Patakon lakó Gyarmati ötvös János fiát, Sámuel. Fia, József, 1787-ben kap Kassán polgárjogot és szintén ötvösmester leszen. 1736. Jún. 18. *Samuel Dendel Aurifaber* assumptis jus Concivitatis; fide jubentibus pro eo: D. Stephano Szendrej et Andrea Debreczeni sub solito et consveto onere.

299. Laskay ötvös Mihály. 1737—1765. Fia annak a Laskay Mihálynak, ki az 1695—1725. években kassai polgár s ötvösmester volt. Polgárjogot 1737. december 6-án Tregel József és Bogyó János kezességén nyer. A jegyzőkönyvi adat megemlékezik arról is, hogy Laskay Mihály katolikus vallású volt. 1752-ben jótáll egy szolgálójáért, kit erre a börtönházból kibocsátanak. Laskay kötelezi magát, hogy a birságot megfizeti

érte. Az *első czéhmeisteri* tisztet az 1752., 1754—58; 1763—65. években viselte. Ezen évek közül az 1752-ik azért nevezetes, mert ekkor csak első czéhmekestert választottak. *Második czéhmeister* 1739., 1745., 1750—51., 1753. és 1761—62-ben volt. 1738. Decz. 7. *Michael Laskay cath. Aurifaber* polgárjogot nyer. Fidejussores: Josephus Tregel, Johann Bogyo, sub onere 32 marcarum. 1752. Jan. 28. *Michael Laskay aurifaber* servitem suam per certum pellionem Eperjesiensem inprequatam et carceribus exceptit, ut dum et quando amplissimo magistratui placherit ipsam iuri statuet(?), si vero non posset, mulctam pro ipsa solvere se obligat. 1695. Decz. 25. *Laskay Eötvös Mihály* supplicálván concivitasért. *Deliberatum est*. Feladta az N. Magistratus, mivel kassai fiu, fizessen a szokás szerint fl. 3. 1696. Nov. 29. *Laskay Ötvös Mihály* instantiájára determináltatott, hogy mostani terhes állapotára való tekintetből a házán levő adórestantia elhalasztatik.

300. Schuller ötvös Keresztély János. 1737—1752. Schuller János kassai polgárnak és ötvösmesternek fia. Tanuló-éveit édesatyjánál 1727. február 16-án kezdte meg, polgárjogot 1737. február 14-én kap s ennél édes atyja és Debreczeni ötvös András a jótállók. Első czéhmeister az 1741—44. és az 1750—52-ik években. Ez utóbbiban Laskay Mihálylyal viseli e tisztet, mert ez évben második czéhmekestert nem választottak. Mint második czéhmeister 1740., 47- és 48-ban szerepel. Neje. 1770. febr. 8-án mint özvegy szerepel keresztanyai minőségben Diószegi ötvös István József nevű fiának megkeresztelésénél. Mint ilyen szerepel még ugyanezen ötvösnél 1771- és 1775-ben. 1737. Febr. 14. *Joannes Xstianus Suller, Aurifaber*, polgárjogot nyer; fidejubentibus pro eo: D. Andreas Debreczeny et Pater ipsius Johan. Suller, sub solito onere 32 marcarum. 1738. Febr. 14. *Christianus Schuller aurifaber* erőszakot követvén el egy szolgálón, a tanács ezért Schullert 24 frtra megbünteti, mely büntetéspénznek fele a most felállítandó Kálvária építésére fordíttatik, másik fele pedig a leány javára deponáltatik. Ha a leány kilencz hónap előtt gyermeket szül, akkor Schuller tartozik a gyermek fenntartásáról gondoskodni, ellenkező esetben mivel sem tartozik.

301. Schuller ötvös Tivadar. 1753—1762. Schuller ötvös Jánosnak legidősebb fia. Tanulóéveit édes atyjánál 1727. jan. 11-én kezdte meg. 1753-ban kassai ötvösmester s fel van róla jegyezve a czéh számadó könyveiben: «mivelhogy sem comissarius uraimék szavára, intésekre, úgy hasonlóképen becsületes Czéhnek nem engedelmeskedvén, nem akarta az egy frtbul álló büntetést letenni, arra való nézve ennek utánna fog fizetni 2 rénus frtot. 1753. október 15-én szegődötti magához inasul 5 évre Hans Carl Schulert, a ki saját fia volt s a kit 1758. jún. 22-én mond szabadon. Ez 1766-ban lesz kassai ötvösmesterré. 1757. január 10-én a czéh saját kebeléből *jegyzőjéül* választja. Ekkor szerveztetik a czéhben e hivatal s ő az első, ki e tisztet viseli. 1761. és 62-ben mint első czéhmeister szerepel. 1761-ben az első czéhmeisteri tisztség mellett a czéhjegyzőséget is viszi.

302. Lehmann ötvös János. 1755. Csak rövid ideig volt Kassán mester, mert a czéh számadás-könyvéből neve, az évnegyedenként befizetendő taksákkal együtt, a következő megjegyzéssel húzatott ki: «A becsületes nemes Czéh consensusából kitörültetett az Czéh könyvéből, mert fugam dedít, a mint az levele bizon(yítja).» Tehát megszökött Kassáról.

303. Diószegi ötvös István. 1755—1782. Polgárjogot, ifjú Kecskeméti Sámuel és Boros János jótállása mellett, 1755. szept. 3-án nyer. November havában megnősül, Jenei Gombkötő István és neje: Kovács Judit asszony hajadon leányát, Máriát vevén feleségül. E nővel való házasságából 1779-ig kilencz gyermeke — hat fiú s három leány — származott, azonban a szerencsétlen szülőktől megtagadta a sors azt a kedvezést, hogy ezek közül csak egyet is felnevelhettek volna, mert gyermekeik legtöbbszörre még csecsemő korukban hűnynek el, miként arról a kassai ev. ref. ekklezsia feljegyzései szolgáltatják a szomorú tanúságot. Tizenhét esztendő alatt kilencz keresztelés s ugyanannyi temetés anyagilag is kimeríthette a szülőket, de e tekintetben bővebb adatok nem állanak rendelkezésünkre. Ötvös István tevékenységét mutatja, hogy mint első czéhmeister két ízben (1770—71.), mint második czéhmeister pedig 13 éven át (1761., 1767—68., 1772—79., 1781—82.) szolgálta czéhét. 1765. okt. 18-án szegődöttette inasul 5 évre Farkas Sámuel, kit 1769. nov. 30-án szabadított föl, 1772. október 19-én 5 évre pedig Klein Lajost, ki Grimm mesternél kezdte meg tanulóéveit s kit 1774. aug. 2-án mondott szabadon. Diószeginek egyik ötvösművét a göncz-ruszkai ev. ref. ekklezsia őrzi. Ez egy 26 cm magas, részben aranyozott kehely, mely sima peremmel határolt négyosztatú talppal bír; a perem fölött lapos reliefben trébelt növényornamentum vonul el, míg a talp felső része erőteljes domborodással emelkedik a szár felé, melylyel az egyes czikkelyek bevágódásaiból kiinduló s fölfelé haladó szalagok által felosztott négy mező köti össze. Minden mezőben trébelt diszítési ornamentumok vannak elhelyezve, melyek ívalakban haladó s rendszeren volutákban végződő cartoucheokon csüngő fesztonokat, kacsaringósan haladó virágindákat, kalászokat, virágcsokrokat, az egyik — ábránkon is látható — mezőben pedig kosárba helyezett virágokat ábrázolnak. A talp legfelső része csúcsaikkal lefelé körben álló akanthusz-leveleket példázó gyűrűvé szorúl össze; ebbe van behelyezve az ezüsből tömören öntött, gombbal ékeített szár, mely gombján és alsó harmadában egy-egy gyűrűvel van tagozva. E gyűrű fölött és alatt szelíd hajlással hosszú levelek sorakoznak egymáshoz, míg a gombnak gyűrű fölötti része czikkelyekkel van díszítve s egy erősen hornyolt sima gyűrű által van a kuppához, illetve annak kosarához, illesztve. A kosár egész terjedelmében fehér ezüstpléhből van kiképezve. Legalsó részét a szár gyűrűjétől a kuppa hasasodó része felé, a sugarak irányában haladó keskeny növénylevelek alkotják; e fölött egy mértanilag szerkesztett, meanderhez hasonló s derékszögű vonalakban tört szalagdisz vonul körben,

mely fölött végre a kosár tulajdonképeni ékessége: a levél- s virágfűzerek közé elhelyezett kalászok, csokor-szerűen megkötött s lebegő végű szalagok, fesztonok és más növényi díszekből álló, fehér ezüstlemezből kivágottnál foglalt helyet. A kupa széles harangalakú. A kehely födele későbbi keletkezésű s Wandet János munkája. A kehelynek minden olyan része, mely a díszítést nélkülözi, meg van aranyozva, a többi rész fehér színben hagyott ezüst. A kuppán bevésve e felirat olvasható:

Ad Gloriam Dei et vsum Ecclē: Re: G: Ruszcen. fieri curavit Paulus Bartzay de Ead. et charissima ejusd Consors Susana Vay de Vaja. Anno 1779.

Diószegi István kelyhe. 1779. A göncz-ruszkai ev. ref. templom tulajdonában.

A talp peremén: *Ministro ejusd Paulo Damo Lisznyai*. A feliratokból kitűnik, hogy a kelyhet 1779-ben készítette a göncz-ruszkai ev. ref. ekkleziá számára nemes Bartzay Pál és hitvestársa, vajai Vay Zsuzsanna asszony s hogy ebben az időben az ekklezián Lisznyai Damó Pál lelkeskedett. A kehely talpának peremébe két bélyeget találunk beütve. Az egyik egy derékszögű négyszögben a mesterjegyet **SD**, a másik pedig a fém finomságát jelző 13-mas számot tünteti elő. Az első bélyeg Stephanus Diószegi mesterjegye. A kehely sajátos alakja és ornamentikájának conceptiója azonnal feltűnteti azt a körülményt, hogy Diószegi sem a barok, sem a rokokó izlés befolyása alatt nem állott, de motívumait a XVIII. században Franciaországból kiindult ama sajátos izlésből merítette, mely izlés a múlt század legvégén, de különösen a XIX. legelején, Garnier alapdiszpozícióinak elfogadása által, egész Európában elterjedt s a mely irány a klasszikus görög formák mélyebb tanulmányozása által később megalkotta a száraz úgynevezett *style*

empire-t. A mint e kehelyből látjuk, e stylus elég korán talált hívekre hazánkban is és Diószegi István bizonyára külföldi bujdosása révén, vagy a Franciaországból hazánkba került ötvösmintákból jutott ahhoz a diszitó anyaghoz, melyet kehelyén felhasznált. A kehely, eltekintve talpának túlmagas szerkezetétől, a szár vastagságától s a kupa alakjától, mely ebben az időben közhasználatúvá vált, már csak azért is érdekesnek mondható, mert az új iránynak egy aránylag korai képviselője hazánkban. 1755. Szept. 3. *Stephanus Dioségi Aurifaber* jus civitatis assumpsit. Fidejubenibus: Samuele Kecskeméti juniore, et Joanne Boros, sub onere solito. 1755. die 19. Novembris *Diószegi István Ötvös* copuláltatott Jenei Gömbkötő Máriával, Gömbkötő Jenei István és Kováts Judith hajadon leányával. 1762. 27. Júni temették Ötvös Diószegi Mariskáját. 1763. Júl. 24. Diószegi István Juliankáját hosszas betegsége után temették. Rom. 5. 14. 1764. Márcz. 12. Temették Diószegi ötvös István, Jenei Mária Istvánkájokat. 1767. Júl. 29. Diószegi ötvös István keresztapa Boros János és Kúti Zsuzsanna Zsuzsanna nevű gyermekének keresztelésénél. — Okt. 27. Feleségével együtt hasonló minőségben szerepel Kis György és Kecskeméti Erzsébet Erzsébet nevű leányának megkeresztelésénél. 1770. Febr. 8. Diószegi ötvös István és Jenei Gömbkötő Mária fiokat, Józsefet keresztelik. Keresztanya özvegy ötvös Schullerné. — Máj. 17. Diószegi ötvös István, Jenei Mária, Józsefeket temetem. Tx. Act. 2 : 39. 1771. Nov. 29. Diószegi Ö. István, Jenei Mária, István fiokat keresztelik. Keresztanya : ötvös Schullerné, lutherana. 1772. Márcz. 19. Ötvös Diószegi István, Jenei Mária, Istvánkájokat (temették). Psalm. 103 : 15. 16. — Okt. 18. Ötvös Diószegi István, Jenei Mária, Margitkájokat (temették). Matt. 9 : 24. 1775. Máj. 5. Diószegi István, Jenei Gömbkötő Mária, István fiok (kereszteltetett). Keresztanya ; Schulerin ötvösné. — Máj. 23. Temették Diószegi István, Jenei Mária Istvánkájokat. 1776. Szept. 11. Diószegi ötvös István, Jenei Mária, Sámuel fiokat keresztelik. 1777. Jan. 20. Diószegi István Sámuel fiacsája (temettetik). Text. 1. Mos. 47. 9. 1779. Ápr. 11. Diószegi ötvös István István nevű fiacsája temettetik.

304. Schuller ötvös János Károly. 1758—1780. Schuller Tivadar kassai ötvösmesternek fia. Tanulóéveit atyjánál 1758. jún. 22-én befejezván, 1766. novemb. 7-én vétetik fel a czéhbe, mely alkalommal a regesztromban ez iratik felőle: «Az maga czéhnek beállásáért a hogy ő Felséges királynénk parancsolatjából a czéhnek ládjába letette az 15 R. fl. és maga remekét, úgymint egy pohárt avagy egy kehelyt, egy pecsétet, egy kövekkel foglalt gyűrűt, maga remekét bemutatta. Azon büntetést is egy aranyat és kész (?) szabad munkának eresztéseért a 2. R. fl. 1780-ban szegődött 5 és fél évre inasul Besztercebányára való Adámi Samut.»

305. Szrogh Sámuel. 1760—1761. Sátoralja-Ujhelyben lakó külső czéhbéli ötvösmester volt. 1760-ban szegődött egy évre levélért Trocsányi Ferencz fiát, Sámuel, kinek esztendeje Szent-Erzsébet napjától kezdődik s tart a következő év Szent-Erzsébet napjáig. Kezese ő maga 25 frt erejéig. 1761. jún. 17-én Ujhelyből levelet ír a kassai czéhnek, melyben Trocsányi felszabadítását javasolja.

306. Trocsány Sámuel. 1761. 1760-ban Szrogh Sámuel külső mesterhez oly feltétellel szegődött, hogy ott egy esztendeig levélért szolgáljon s a következő Erzsébet-napon felszabadíttassék. Szrogh Sámuel S.-A.-Ujhelyben lakó külső ötvösmester 1761. jún. 17-éről keltezett pecsétes levelével bizonyítja, hogy «nemes és nemzetes Trocsány Ferencz» gyermeke: Trocsány Sámuel nála egy álló egész esztendeig levélért szolgált, mely időt becsülettel kitöltvén, kiadja a fentebb említett levelet, hogy minden megakadályozható ok nélkül a kassai czéhben felszabadíttassék, ama bizonyos summának letételével, mely a czéhet illeti, «mintha ugyan magam is személy szerint jelen volnék.» Felszabadíttatott-e Trocsány Sámuel, vagy nem, nem tudható, mert ennek nyoma a kassai czéhhjegyzőkönyvben elő nem fordul, de hogy Kassán megfordult bizonyos, mivel Szrogh Sámuel pecsétes levele a kassai ötvösök czéhládjájában van elhelyezve.

307. Hess ötvös János. 1764—1765. Johannes Hess Aurifaber Prágából, katolikus vallású, 1764. szept. 12-én nyer polgárjogot Volgrum József és Taller Jakab kezességén, kik a szokásos feltételek mellett (sub onere solito) állnak érte jót. 1765. augusztus 13-án szegődött magához inasul 7 évre Stefányi Mátyást, ki már négy évet tanulásban eltöltött s így 1761-től számíttatnak tanulóévei.

308. Salata ötvös János György. 1766—1790. A czéhbe 1766. november 5-én lép be, remekének bemutatását későbbre halasztván. 1766. deczemb. 18-án följegyezve találjuk róla, hogy: Joannes Salata Leuchoviensis, lutheranus, aurifaber non deposuit juramentum. Tehát ez alkalommal, a midőn t. i. polgárjogért esedezett, az esküt le nem tette, valószínű tehát, hogy a polgárjogot meg sem nyerte. Ennek megtörténte később, 1767 elején, következett be, mert ez év április 15-én veszi fel véglegesen a czéh kebelébe «*Stuckmeister*» gyanánt. A czéhhjegyzőkönyv tanúsága szerint ugyanez évi június 15-én mutatja be remekét, mely «mit Beyfall derer Herrn Comissar für gut befunden» volt. Taksa fejében 15 rénsi frtot fizetett. Mint első czéhmester 1772—74., 1781—84., 1787—90-ben, mint második czéhmester pedig 1771., 1785. és 86-ban szolgálta czéhét. 1786-ban tanulója felszabadításáért a czéh pénztárába 2 frtot fizet. A czéhregesztrom szerint 1768. aug. 24-én szegődött inasul 5 évre Schuller Mihályt, 1775. aug. 1-én a lőcsei születésű Calyx Jakabot, kit 1781. júl. 24-én szabadít fel; 1780. szept. 28-án szegődött 2 évre Hermann Pált, kit azonban gyengélkedő állapota miatt elbocsátának a szolgálatból. 1782. jún. 21-én szegődött a lőcsei születésű Zachár Sámuel, kit 1786. jún. 14-én mond szabadon.

309. Grim ötvös András. 1767—1783. Polgárjogot 1767. január 8-án, Dendely Sámuel és Volmut

Károly kezessége mellett nyer. A czéh — melynél kassai születése emlittetik — január 13-án veszi fel «*Stuckmeister*» ül kebelébe, remekét pedig márcz. 17-én mutatta be: Hat her A. G. sein aufgegebenes Stuck einem löblichen Mittel dargewiesen, auch mit Beyfall derer Hern Commissary für Autentisch befunden, als auch das gewöhnliche Quantum der Rhfl. 15 richtig abgetragen.» Első czéhmaster 1775–79-ig, második czéhmaster pedig az 1780. és 1782-ik években volt. A czéhregesztrom szerint 1768. aug. 24-én szegődteti inasul Klein Lajost, ki atyja kívánságára 1772-ben Diószegi Istvánhoz lép át. 1776. júl. 7-én szegődteti Neumärker Jánost, ki 1778. április 29-én szintén Diószegihez lép át, a honnét azonban rossz magaviselete miatt a czéh elkergeti. Egyik munkája a kassai evang. tót egyházban őriztetik. Ez egy 130 mm. hosszú. 90 mm széles és 80 mm magas ellipszis alakú fehér ezüstszelence ez, e bevéssett fölirással:

Pyramidem hanc Sacro vsui obtulit
D. Joannes Chrappan
Ecclae : Nat : Slav .
Occas : Canon : Visitationis
Mo : 1826 die 16 May .
Cass : peractae.

Miután Grim András nevével a czéhiratok között az 1783-ik éven túl nem találkozunk, a szelence fölirata pedig az 1826-ik évi canonica-visitatio emléket őrzi meg, mint oly alkalomét, melyből az az ekklézsiának ajándékozott, nyilvánvaló, hogy a szelence bevéssett betűi nem Grim kezeitől erednek. Maga a szelence, mely a maga nemében elég szerény munka, az ő készítménye. Igazolják ezt egyrészt a kassai hitelesítő liliom, mely még a XVII. századi, másrészt a kis négyszögben elhelyezett eme mesterjegy: **[A G]**

310. Tarnóczy ötvös Sámuel. 1771–1786. Kassai születésű. 1771. márczius hó 9-én választatik meg a czéh által *Stuckmeisterré*, remekét pedig április hó 24-én mutatja be s taxa fejében 15 rajnai frtot fizet. Egy másik följegyzés szerint: Samuel Tarnóczy, idevaló fiú, ágost. vallású, 1771. ápr. 25-én nyer polgárjogot Salata ötvös János és Ocsovinnyi György kezessége mellett. A czéhregesztrom szerint 1775. aug. 1-én szegődteti inasul 6 évre a kassai származású Molitorisz Jánost, kit 1780. márcz. 23-án mond szabadon. 1779. ápr. 12-én szegődteti kassai Henkusch Mátyást, kit 1784. nov. 27-én szabadít fel. 1780-ban első czéhmaster, 1786-ban azonban eltávozik Kassáról: «Ist Herr Samuel Tarnóczy seit Elisabeter Jahrmarkt von hier abgegangen.»

311. Kern ötvös János Ferdinánd. 1771–1785. Tanulóéveit 1771. jan. 27-étől 1774. márcz. 25-éig valamely kassai mesternél töltötte ki. 1785. május 21-én *Stuckmeisterré* jegyeztetett fel, de a terminus (a remek elkészítésének határideje) elmulasztása miatt kitérőtletett.

312. Reinisch Mihály. 1773. 1773. január 27-én vétetik fel *Stuckmeisterré*, de még ugyanazon évi május 15-én a bíró beleegyezésével a czéhkönyvből kitérőtletik s végkép «*cassiroztatik.*»

313. I. Wandet ötvös János. 1779–1804. A czéh 1779. július 21-én veszi fel kebelébe *Stuckmeisterré*. Ekkor említettik, hogy beszterczebányai (Neusohl) születésű. Remekét szeptember 16-án mutatja be s fizet taxa fejében 15 rajnai forintot. Polgárjogot november 29-én nyer. A városi jegyzőkönyvnek erre vonatkozó feljegyzése, tollhiba folytán Józsefnek nevezi: Joseph Wandet Aurifaber, august. confess. ex Nevsolio» (t. i. polgárjogot nyer). Fidejussorok Andreas Grim, Stephanus Diószegi. 1780-ban szegődteti magához inasul 6 évre Riszdorfer Mátyást, 1785. szept. 15-én Róth Jánost Lőcséről, kit 1789. szept. 21-én mondott szabadon, végre 1790-ben lőcsei illetőségű Rombauer Mátyást. Wandetnek három ötvösművét a gönczruszkai ev. ref. templom tulajdonában találjuk meg. Ezek közül az egyik darab a Diószegi István által készített kehely födelét képezi. Kétszeresen profilrozott aranyozott sima ezüst lemez ez, domború felületén fehér színében meghagyott ezüst virágcsokkal, mely vékonyabb lemezből van kivágva s vésett vonalakkal díszítve. A fedél peremébe beütött bélyegző: **[W]** Wandet mesterjegyét képezi. A másik tárgy egy ezüsből készített úrvacsora-pohár, melynek egész magassága 9 cm, talpának átmérője 5.5, szájának átmérője pedig 6.3 cm. Profilrozott kör alakú talpán gyöngysor fut körül, mellyel a födélen ismét találkozunk. A födél ormán, lehajtott levélesomó között, tobozszerű ékítés ül, mely tömören van öntve s függőlegesen emelkedik a ponczollal érdessé kivert levelek közül. Maga a pohár trébelt, teljesen fehér színű s csupán belülről van megaranyozva. Peremébe e felirat van bevésve:

Fieri Curavit Pau. Barczay, de Eudem, et charissimu conjux SARA B. BOLDISAR
ANNO 1801.

A miből kitetszik, hogy a poharat ugyanaz a Bárczay Pál készíttette s adományozta a templomnak, a ki a

Diószegi-féle kelyhet 1779-ben csináltatta s a göncz-ruszkai ev. ref. templomnak ajándékozta, de a ki 1801-ben újból nősült, mert felesége már nem Vay Zsuzsánna, hanem Boldizsár Sára asszony. A pohárka talpának benyuló részén s a fődél peremén ott találjuk Wandet János fentebb bemutatott mesterjegyét s mellette a 13-mas számot, mely az ötvény finomságára vonatkozik. A harmadik tárgy anyaga nem nemes fém, hanem vörös réz, mi tűzben gondosan meg van aranyozva. E tárgy az u. n. úrasztala-kosár, a melyen az úrvacsorán kiosztatni szokott kenyeret helyezték el. E kosár a mai asztaldiszek szokásos alakjával bír; köralakú talpa fölött trébelt czikkek díszítik, melyek a szár felső részén, a hol ez a kosár lapjához simúl, kisebb méretben ismétlődnek. A kosár lapja fölfelé részsút kihajló keskeny peremmel bír, mely áttört művezetű növényornamentummal van díszítve. A kenyértál lapjának fenekén a következő sorokat találjuk bevésve:

Fieri curavit Paulus Barczay de Eadem et charissima conjux Sara B: Boldisar, ANNO 1801.

A kenyérkosár egész magassága 18 cm, alapjának átmérője 20 cm, felső lapjái pedig 27.5 cm. E felső lap fölé valamikor abroncsok segítségével egy köralakú kis domború fődélke volt alkalmazva, a melyen az ev. ref.

Úrvacsora-pohár.

Fiait etető pelikán.

Wandet János művei. 1801. — A göncz-ruszkai ev. ref. templom tulajdonában.

egyház által oly nagy előszeretettel használt symbolikus jelentőségű pelikán-madár ült. Ez a fődélke, bár most már nincs a kosár fölé alkalmazva, még meg van a templom tulajdonában s a rajta lévő csoportozat a századeleji hanyatló ötvösségnek egy jobb alkotását képviseli. A csoport ezüstből van öntve s utólagosan czizelálva. Közepét a kiterjesztett szárnyú pelikán madár erőteljes alakja tölti be, mely előtt három fiókája, melyeket feltépett melléből táplál, foglal helyet. Az imént leírt tárgyakon kívül Wandetnek két szép gyertyatartóját a kassai Orsolyaszüzek templomában a tabernaculum két oldalára alkalmazva találjuk. A gyertyatartók fehér ezüstből tömören öntött bütykös növényágakat példáznak, mikre kacsaringós indáikkal növénylevelek kúsznak fel. Mindkettőn Wandet ismeretes bélyegét látjuk.

314. Schlagel ötvös Joachim. 1782—1795. Prágai illetőségű. *Stuckmeisterré* 1783. febr. 21 én veszi föl a czék, remekét pedig május 10-én mutatja be, a mikoron 15 rajnai frt lefizetésére köteleztetik. Ebből azonnal letesz 7 frt 30 krt, a többit «so bald, als möglich.» 1783. jan. 15-én szegődötteti magához inasul Novák Jánost, kinek 1786. ápr. 13-án történő felszabadításáért a czék pénztárába befizet 2 frtot. 1791—95-ig második czéhmester.

315. Juncker ötvös Antal. 1782—1806. Insbrucki születésű. *Stuckmeisterré* 1782. április 9-én veszi fel a czéh. Remekét, mely «ein Papilion nebst einen doppelt carmasirten Ring»-ból állott, ápr. 26-án

terjeszti be s fizet taxa fejében a czéh pénztárába 15 rajnai frtot. Első czéhmaster 1785–86., 1793–95., 1806-ban. Második czéhmaster 1787–90., 1797–1804-ben.

316. Margstern János. 1782. 1782. szept. 17-iki kelettel Michl Leibl lippai ötvösmester útján a lippai előljáróság bizonyítványt állít ki számára, melyben igazoltatik, hogy Johannes Margstern, augsburgi születésű «Goldarbeiter Gesell» 9 hétig dolgozott nevezett mesternél. Az okmány a kassai ötvösök czéhládájában van elhelyezve.

317. Kossovits József. 1784. A nagyszombati bíró és tanács 1784. január 9-éről bizonyítja, hogy Kossovits József ötvösségét Szaczlauer Mátyás nagyszombati ötvösnél 4 évig condióiban állott. Az okmány a kassai czéhládában van letéve.

318. Molitorisz ötvös János. 1785. Tanulóéveit 1775. aug. 1-én Tarnóczy Sámuelnél kezdte meg, hol 1780. márcz. 23-án szabadított fel, 1785. szept. 12-én Johan Molitorisz Stuckmeisterül jegyeztetett be, de a remek elkészítésének határidejét elmulasztván, töröltetett.

319. Vásárhelyi ötvös István. 1786–1802. Stuckmeisterül 1786. ápr. 5-én vétetik föl. Június 8-án mutatja be mesterremekét, de a 15 rajnai forint taxával adós marad, mit azonban még ugyanazon év szeptember 25-én lefizet. 1786. júl. 25-én szegődteti 6 évre inasul Lehoczky András, 1789. szept. 21-én pedig Szabó Lászlót, ki 1814-ben lesz kassai mesterré. 1802. máj. 17-én szegődteti Kretschmer Józsefet, kit, mestere halála miatt, Dendeli József veszen magához. A czéh ládájában 1798-ról keltezte egy kötvénye őriztetik 25 rajnai frtról, tehát ezt az összeget a czéhtől vette kölcsön. 1799-ben még a teljes összegel adós, de 1801-ben már csak 10 frtnyi hátraléka van e tartozásra.

320. Dendely ötvös József. 1787–1819. Atyja, Dendely Sámuel, 1736-tól 1770-ig kassai ötvösmester volt. Dendely József 1770. júl. 25-én vétetett fel inasul egy meg nem nevezett kassai mesterhez, hol 1775. jún. 14-én szabadított föl. 1787. ápr. 25-én vétetik fel Stuckmeisterül, júl. 16-án mutatja be remekét, de csak 7 frt 30 krajczárt fizet le, a többivel restancziában marad 1789-ig, a mikor (közelebbi dátum megnevezése nélkül) egész hátralékát befizeti. 1793-ban egy alsótökési juhásztól talált kincset vásárol meg titokban, mi kitudódván, pénzt veszti s az eset a többinek példaképen a czéh jegyzőkönyvébe jegyeztetik: Vermög Magistrat Verordnung de dato 23. september. Gegenwärtigen Jahres werden(?) den Herrn Joseph Dendlj Gold- und Silberarbeiter seine 10 Rfl. 20 kr., welche er für die durch den Unter-Tökésér Schäfler, Math. Juhász gefundenen Schatz in alten Silber-Gelde nach dem er Immer(?) solche allerhöchsten Verordnung widrig gekauffet dem . . . . zum 3 Theil gebühr des gefundenem zugesagt, ihme hingegen als verfallen erkläret, wie auch zu seyner Straffe und der übrigen Zunftgenossen wahrnahme Beyspiel nebst scharfer Ahndung(?) dem Zunft Protocoll eingeschrieben. Caschau, den 3-ten 9-bris 1793. Per Commissarius Catus.» Első czéhmaster: 1808–14., 1816–19. Második czéhmaster 1806-ban. Mint első czéhmaster (erster Vorsteher) hal meg 1819-ben.

321. Szakmáry ötvös Dániel. 1788–1809. 1788. május 3-án vétetik fel Stuckmeisternek. Remekét augusztus 4-én mutatja be, de a taxa fejében fizetendő 15 rajnai forintot csak a következő évben adja meg. 1808. és 1809-ben mint második czéhmaster szerepel. Két munkáját a kassai evang. tót egyház őrzi. Az egyik kívül-belül aranyozott, 245 mm magas, alapjánál 125 mm, kuppájánál 90 mm átmérővel bíró, ezüstkehely, a másik egy 122 mm átmérőjű kerek, aranyozott ezüstpatena. A kehely köralakú lábát trébelt levélpárta, a nyelvét a gombban összefutó horonyok díszítik. A gomb ugyancsak levélkoszorúval van ékesítve. A patena egészen sima. Mindkettő egyszerű, szerény munka. A kehely talpán, az említett levélpárta alatt, e bevéselt felírás:

Catharina Okolicsany Widua Wolfgangi Bartcay de eadem. Obtulit Evangelico Slavicae Ecclesiae Caschoviensis 1804.

A talpon s a patenán két-két bélyeg. Az egyik a kassai lilium s fölötte a 13-as szám, a másik Szakmáry Dániel mesterjegye: Egy harmadik munkája a kassai Erzsébet székcegyház kincstárában őriztetik. Ez egy keretes képet alkot. A kép alapja fekete bársonyszövet, erre van a felhőkől féltetével kinövő, karján a kisdéd Jézust tartó Mária féldomborművű, trébelt alakja ráerősítve. Mária előtt térdelő nő alakját látjuk, a mint kezeit esdve a szűz anya felé nyújtja. A Máriát környező felhőn két bélyeg: a lilium, a 13-mas számmal s Szakmáry Dániel monogrammja. A kép hátán tintával e fölirat: *Obtulit Perillustris. ac Generosus D. Franciscus Jelenffy & Consors Maria Svalvay 10 7-bris. 1808.* A kép fehér ezüst s tanulságos példánya a kassai ötvösművészet hanyatlásának. Az alak előállítására, a testrészek s a ruharedőzetnek gyarló kivitele Szakmáry Dánielt a leggyengébb ötvösök sorába állítja s valóban, önkéntelenül kérdezzük önmagunktól, miként volt lehetséges e munkára a hitelesítő bélyeget reá ütni? Szakmáry ezen utóbbi munkája alapján, tisztán a technika s a kivitel gyarlóságának analógiája segélyével, még egy tárgyat sikerült felfedeznem, mely szintén Szakmáryt vallja mesterül. Ez az üdvözítőnek fára erősített féldomborművű képe a kassai ág. evang. egyház birtokában. Magassága meghaladja a fél métert, de kivitel tekintetében éppen azon a fokon áll, a melyen a fentebb említett Máriakép.

322. Szabó László. 1789–1814. 1789. szeptember hó 21-én vétetett fel Vásárhelyi ötvös Istvánhoz 5 évre tanulóul. A kassai rajziskola részéről 1793. ápr. 16-iki kelettel bizonyítvány állítatik ki, hogy s.-a.-újhelyi születésű aranyműves (Goldschmied) tanuló a rajziskolába szorgalmasan eljárt s így felszabadítható

(kann frey gesprochen werden). Mint «Landmeister»-t, a kassai czéh 1814. jan. 6-án veszi föl kebelébe s ekkor a mesterjogért és mesterlevélért 30 frtot fizet le.

323. Rombauer Mátyás. 1790—1795. 1790. decz. 17-én lőcsei születésű Mathias Rompauer Vandet Jánoshoz 5 évre tanulóul felvétetik. 1795. febr. 2-án felszabadúl. 1810-ben Eperjesen mester s márcz. 5-iki kelettel, mint eperjesi «bürg. Gold- und Silberarbeiter» bizonyítványt ad ki arról, hogy Joh. Nepomuk Hanff ezüstműves legény (Silberarbeiter-Gesell) nála 2 évig és 8 napig munkában állott.

324. Schlager Ignác. 1790—1801. A czéh jegyzőkönyv szerint Schlager Joachim fia: Ignác, 1790-ben (közelebbi dátum nélkül) 5 évre tanulóul felvétetik. Atyja vállal érte kezességet. 1793. máj. 13-án legénynyé szabadíttatik fel. 1801. jan. 21-éről keelve Martin Kern és Andreas Wagner, a bécsi ötvös czéh előjárói, igazolják, hogy egri születésű Schlager Ignác mint legény egy évet s 44 hetet töltött náluk conditióban.

325. Betumviel János. 1794. Georg Mahl, a pesti ötvösczéh czéhmestere, 1794. okt. 16-án bizonyítványt ad ki arról, hogy «Johann Betumviel von Graz, aus Steuermarek», 19 éves ezüstműves legény, a pesti czéhben 6 hónapig szolgálatban állott. Egy kelt nélküli bizonyítványban Johan Mauszlinger varasdi arany- s ezüstműves-mester igazolja, hogy nevezett segéd nála 4 hétig dolgozott. 1795. Nov. 30-iki kelettel a bajai jegyző bizonyítja, hogy Johannes Bettenfil ötvösségéd Bakarlovits Ferencz mesternél dolgozott, 1795. decz. 14-én pedig Karl Goldberger gyöngyösi mester igazolja azt, hogy ugyanezen legény nála 8 napig munkában állott. A bizonyítványok a kassai ötvösczéh-ladában őriztetnek.

326. Szent-Pétery József. 1796—1801. Szent-Pétery József, az európai hírnévre vergődött mester, ki mint ember, művész és hazafi a legtiszteletreméltóbb egyének közé tartozott, született 1781. ápr. 12-én Rimaszombaton. Atyja puskaműves volt s a cifrán berakott fegyverek rajzai már korán felköltötték a gyermekben szunnyadó tehetséget s kísérletekre, utánzásra serkenték őt. Szőke Ferencz rimaszombati esperes felismerén az ifju tehetségeit, Szathmáry Pálhoz, az akkor Hangácsen lakó falusi piktorhoz küldé, hogy ott magát a rajzban és festészetben kiművelje. Az ifju nem lelte meg itt azt, mi után lelke sóvárgott és Kassára indult, a hol 1796. augusztus 29-én vétetett fel Vásárhelyi ötvös Istvánhoz tanulóul. Ezen öt év az, melynek alapján Szent-Pétery Józsefhez Kassa is jogot formál, mert pályafutásának alapköveit itt kezdé lerakni. Tanulóiéveinek lefolyásáról mit sem tudunk, valószínű, hogy csak oly keservesek voltak ezek is, mint minden egyéb más mesterségbeli inaséi. Eljárt a kassai, ekkor fennálló királyi rajziskolába, melyen Schröd Erasmus volt a rajztanár. 1801. július 26-án kapja ki nevezett tanártól iskolai bizonyítványát, melyet érdekes voltánál fogva érdekesnek tartunk hű másolatban bemutatni.

Schul-Zeugniss.

Namen. Alter und Religion	Lant und Geburtsort	Handwerk	Besuchung der Schule	Fähigkeit	Fortgang			Anmerkung	Sitten
					in der Hand- zeichnung	in der Zeichnung seines Handwerks	in der Architectur und Civil- Baukunst		
Johan* Szent- Pétery Alt 20 Jahr Reformirt Relig.	Ungarn aus Rima- Szombat in Klein- Honter Gespan- schaft	Gold- schmiedt Lehrjung	unordent- lich	gute	Mittel- mässig	guten	—	Nach deme Er- sich durch seinen Lehrer nieh füh- ren liess, derunt- wegen er auch ein Unregelmässiger Copist ist, aber gründlich es aus Eigene Willen nie Erlärnt hat.	—

Gegeben in der koenigl. Zeichenschule zu Kaschau, den 26-ten Monath Jullie, 1801.

Erasmus Schröd m. p.

k. öffentl. Lehrer der Zeichenkunst.

* Tévedésből Johan iratott Josph helyett.

Nyilvánvaló e bizonyítványból, hogy Schröd Erasmus legkevesébe sem volt megelégedve Szent-Pétery szorgalmával, mert az iskolalátogatásból *rendetlen* jegyet adott neki, a szabadkézi rajzban csak *középszerű* előmenetelét igazolja s — a mi a legsúlyosabb — a *jegyzet* rovatban az ifjút keményen megróttá s kijelentette felőle, hogy miután magát a rajzolásban tanítója által vezetni nem engedé, egyszerű másolásnál többre nem vitte s a dolgokat alaposan, saját mükacsága folytán, meg nem tanulta. Ez eddig helyes volna, ha Schröd Erasmusnak

igaza lett volna. De hogy ennek az édesem rajztanárnak sablonba szorított vaskalapossága s a rideg szabályok által megszükitett ítélőképessége Szent-Péteryknél nyilvánvaló lett, azt beigazolta Szent-Pétery közel jövője, mert az »unregelmásziger Copist« az elítelt, tehetségtelen ifjú már 1809-ben Pesten megalkotja első nagyszabású domborművét, mely Nagy-Sándornak a Granicus vizén való átkelését ábrázolja. Második híres domborműve, az arbelai ütközet, legutolsó s legszebb domborműve pedig Porus király fogságát ábrázolja. Ime az ítélet Szent-Pétery mire képes! És e nagy tehetséget látva, megértjük a jámbor Erasmus Schröd naivitását is. Szent-Péteryből, mint minden Isten kegyelméből való lángérszből már tanuló korában kitört a genialitás ősi ereje, mely nem ismer sablont, vaskalapot és paragrafusokba szorított szabályokat. Nem ismer és tűr különösen a rajzolás terén, a hol a fantáziának tág tere nyílik a szabad alkotásra. Schröd Erasmus ezt a tüzet nem bírta megérteni, mert nem volt az ő keblében ebből egy parányi sem és Szent-Péterynek »gründlich« vezetéssel akarta fejébe verni a rajzolást akkor, a mikor ennek lelke messze túlszárnyalta már a szolgáló séma minden lélekölő, hétköznapi elméletét. Természetes tehát, hogy az alkotás őscerejét magában ébredezni érző ifjú nem reagált Schröd vizenyős oktatásaira, de szabad utat keresett tehetsége megnyilatkozására. Szent-Pétery József önérzetét is sértette az »Anmerkung« rovat eme jegyzete s azon körülmény, hogy őt az iskolalátogatásban rendetlennek bélyegezte tanára. Hogy ez tényleg így volt, azt magának Szent-Péterynek szavai igazolják, a ki — mintogy mentségeül — e sorokat jegyzé a bizonyítvány alsó üres szélére: Ad confirmationem supra expositæ descriptionis mei contumaciam ipsemet confiteor non minus meam in delineatione ruditatem, quia ab ipso D. Professore andivi me esse ignarum artis præscriptæ, neque vero voto abeodigne laudari qui alterius vituperatione detectatur, quaquam a pueritia ab omnibus sum notus delienator bonus; præsertim et negligens fueram nam primo anno morbo impeditus simul et vacationes imputando sex menses ultimum vero totum annum et morbo retentus, et tempus ad utiliores, res ediscendas convertens sed precipue ante memorati D. Professoris naturam intollerabilem fugiens ab eram a Schola ceterum criminibus meis his supra expositis sunt mihi excusatrices figuræ in Schola G(imnasii) Cassoviensi paratæ a me Josepho Szentpéteri. Szent-Pétery Józsefet 1801. augusztus 30-án szabadítja fel legénynyé a kassai czéh s miután további élete s működése Kassától távolra esik, személye ezentúl tárgyunkhoz nem tartozik s így itt nem is foglalkozunk tovább vele. Szent-Pétery domborművei közül, melyeken a túlságos mértékben alkalmazott domborítás a munkák esztetikai szépségének rovására esik, kettőt az 1896. évi millenniumi kiállítás történelmi főcsoportjában láttunk. Az egyik Porusz király fogságba esését, a másik Mária-Teréziát a pozsonyi országgyűlésen ábrázolta. Ugyanitt láttuk azt a kitűnő kelyhét, melyet a mester 1848-ban Pesten készített s mely jelenleg a kecskeméti ev. ref. templom tulajdona. A kehely kuppáján kalászok és szőlőfürtök között az utolsó vacsora jelenete van mesteri domborműben előállítva.

327. II. Wandet János. 1800—1808. Inasul 1800. okt. 27-én vétetik föl atyjához, Wandethez. Felszabadul 1803. decz. 15-én. A kassai rajziskola részéről 1807. decz. 27-én igazoltatik, hogy Wandet János, kassai születésű, 24 éves ezüstműves még mint tanuló látogatta az intézetet, a hol edények (Gefässe), urnák, kelyhek rajzolásában már mint legény oly jártasságra szert tett, hogy városi mester lehet. Stuckmeisterül 1808. jan. 4-én vétetik föl. »Das Stuck is ein Kelch, Hülsen und Fusz aus einem Stuck geschlagen, verzeichnet. Zu Zeit 3 Monat soll fertig sein.« E remekét márcz. 31-én mutatja be. Mivel ötvösnek a fia, taxája 7 frt 30 kr, mit azonnal lefizet.

328. Kretschmer József. 1802—1808. Kassai születésű. Vásárhelyi ötvös Istvánhoz 1802. máj. 11-én vétetik fel 6 évre tanulóul. Miután Vásárhelyi József időközben elhunyt, tanulását Dendely Józsefnél folytatta, a hol, miután a rajziskolából kellő bizonyítványa meg volt, 1808. márcz. 7-én felszabadíttatik. Kretschmer ekkor 18 éves. Elbujdosott Kassáról s hírt felőle ezután csak 1818-ban kapunk, a midőn ugyanis e feljegyzés foglaltatik róla a czéh jegyzőkönyveiben: »1818. aug. 30. Josef Kretschmer ist zum Landmeister aufgenommen worden, nachdem er die Taxe von 30 Wfl. belegt hat, und ist ansässig in Grosz-Wardein«. Kretschmer tehát ez időben Nagy-Váradon lakik s a kassai anyaczeh fenhatósága alatt álló »Landmeister«.

329. Wallmann János. 1804—1809. A kassai nemzeti rajziskola részéről 1804. szept. 4-én igazoltatik, hogy Liflandból, Oroszországból való 38 éves aranyműves legény, Johan Wallmann, az intézetet látogatta s ott a következő minősítést nyerte: *Fähigkeit*: Gutte in der Praxi. *Fortgang in der Handzeichnung*: schwere Hand. *In der Zeichnung seines Handwerks*: Klainikaiden. *In der Architektur und Civil-Baukunst*: nicht bevanderd. Jegyzet. »Da derselbe ein schönes Stück in der Praxi verfertigt, hiemit in Zeichnen wegen seynem alter schwache Kenntnisse hat, wird ihm hiemit das Zeugniß eingehändigt.« Szeptember 10-én Stuckmesterré fölvétetik s ekkor jegyeztetik föl róla, hogy »gebürtig aus der Hausen und Handels Stadt Revall.« Remekét, mely egy kehelyből áll, 3 hó alatt tartozik bemutatni. Ez alkalommal fizet 2 rajnai frtot. Wallmann János remekét a kellő időre el nem készítette, mert bemutatásának dátumául 1805. jún. 24-ét találjuk feljegyezve. Ekkor 7 frt 30 krt fizet ismét. 1809-ben második czéhmester.

330. Hauser Ignác. 1807—1833. Kassai születésű Hauser Ignác 1807. jan. 2-án vétetik fel tanulóul Dendely Józsefhez 6 esztendőre. Felszabadíttatott 1813. aug. 19-én. 1833-ban, mint Egerben lakó ötvös, Landmeisterré választatik a kassaiaktól s ápril 28-án ezért lefizet 15 frtot.

331. Vith Flórián. 1807—1810. 1807. máj. 24-én a kassai nemzeti rajziskola által igazoltatik, hogy

Florian Vith, 24 éves, pesti születésű, «Juvelier» a rajziskolát rendszeren látogatta s ott magát a különböző ékkövek összeállításában annyira kiképezé, hogy *városi mesterül* elfogadható («als städtischer Meister angenommen werden kann»). A czéh egy nappal később, máj. 25-én mint «*Stuckmeister*» igatja be azzal a föltétellel, hogy 1 hó alatt tartozik «von einen doppelt carmasirten Ring» álló remekét elkészíteni. Vith június 8-án be is mutatja remekét, mely alkalommal a czéhbe 15 rajnai frtot befizet. Rendes mesterré 1808-ban lesz, a midőn a jogért 15 rajnai frtot kell letennie. 1810-ben második czéhmester.

332. Widemann János. 1807—1808. 1807. okt. 19-iki kelettel a bécsi ötvösczéh előljárói, Leopold Lux és Joseph Stelzer(?) bizonyítják, hogy bécsi születésű *Johan Widemann* mint inas 1797. szept. 17-étől 1801. márcz. 31-éig, tehát összesen 5 évig náluk tanult s hogy ezen idő eltelte után felszabadított. Ugyanezen évi okt. 25-én a kassai nemzeti rajziskola részéről igazoltatik, hogy nevezett, 29 éves egyén, ékszerész (jouvelier) és aranyműves látogatta s hogy ott magát gyűrűk, fülöngyök és struczollak rajzolásában kiképezvén, *városi mesterül* ajánlható. Stuckmeisterré november 9-én lesz, a midőn mesterremekének — von einen doppelten carmasirten Ring bestehend — bemutatására egy hó adatik neki. Remekét már nov. 12-én mutatja be, de mert feleségül Junckernét, egy elhunyt ötvös özvegyét kívánja elvenni, taksája 7-30 rajnai forintban állapítatik meg, mit 1808-ban a czéh pénztárába be is fizet.

333. Belágh (Bölag) János. 1807—1809. A kassai nemzeti rajziskola részéről 1807-ben igazoltatik, hogy Johannes Bölag, lőcsei születésű aranyműves-legény a rajziskolába 3 éven át szorgalmasan eljárt s képességei alapján mesterré minősíthető. Ugyanezen okmány szavai szerint: tehetsége: «gut, mit Fleisz verbunden.» Szabadkézi rajzban: «Zeichnet verschiedene Ornamente mit Achtsamkeit.» Saját művészetének ágában rajzol: «Kelche, Monstranzen, Leuchter, Aufsatz und verschiedene Gattungen seines Handwerks Arbeiten.» Az architektúrában és «Civil Baukunst»-ban: «das nöthige von Schnireln, Bogen, dergleichen.» Jegyzet. Da derselbe die Zeit, welche ihm möglich war zum Besuch der Schule gut angewandte, und mehrere Stücke durch die gnädigste Statthalterey seiner Arbeit belobt worden, wird ihm dieses Zeugniß zum Meister werden eingehändigt und jedem höchst anempfohlen.» Stuckmeisterül ugyanezen év december hava 28-ik napján vétetik föl. «Das Stuck ist ein Kelch, Hülsen und Fusz aus einem Stück geschlagen, verzeichnet, davon er die Zeichnung gemacht, welche angenommen worden; in Zeit von 3 Monath soll es fertig sein.» Remekét 1808. február 24-én mutatja be s ekkor 15 rajnai frtot fizet le. Rendes mesterré 1809-ben lesz, a midőn a mesterjogért a czéh pénztárába 15 frtot lefizet.

334. Frosch Keresztély. 1809—1814. Stuckmeisterül 1809. jún. 4-én vétetik föl, remekét szept. 4-én mutatván be, mely alkalommal 15 rajnai frtot fizet. 1811., 12., 13. 14-ben második czéhmester.

335. Horák Mátyás. 1809—1855. Kassai születésű Horák Mátyás 1809. nov. 13-án vétetik fel tanulóul 5 évre Wideman Jánoshoz. Felszabadul 1814. szept. 13-án, 1820. szept. 25-én pedig mesterré lesz s ugyanekkor lefizeti a 15 frtnyi taksát. 1851. és 1855-ben első czéhmester.

336. Hanff-Nepomuk János. 1810—1839. Rombauer Mátyás eperjesi ötvösmester 1810. márcz. 5-iki kelettel bizonyítja, hogy Joh. Nepomuk Hanff ezüstműves-legény nála 2 évet s 8 hónapot töltött munkában. Stuckmeisterré 1812. szept. 9-én választatik meg, azzal a feltétellel, hogy remekét 3 hó alatt elkészíti. Ez nov. 30-án be is terjeszti s fizet 15 bécsi forintot. 1816-ban második czéhmester. 1819-ben ugyanaz, de apr. 25-én, Dendely József első czéhmester elhalálása után, első czéhmesterré választatik s e tisztséget még az 1821., 23., 28—30., 33—39. években is viseli.

337. Hagedorn János György. 1816—1847. Mesterül 1816. febr. 15-én vétetik föl s ekkor 15 frtot fizet a mesterjogért. Második czéhmester 1819., 21., 23., 28., 29., 30., 33—39-ben. Első czéhmester 1847-ben.

338. Farkas János. 1819—1833. 1819. apr. 25-én említették először, mint a kassai ötvösczéh tagja. 1833-ban még kassai mester, mert neve sajátkezű aláírásával előfordul a czéhjegyzőkönyvekben.

339. Fröhlich Károly. 1819—1855. Hanff Jánoshoz 1819. jún. 30-án vétetik fel tanulóul. Felszabadul 1824. apr. 12-én; ekkor 20 éves s fizet a felszabadításért a czéhnek 6 frtot «conv. münzben», vagyis 15 rajnai frtot. A kassai nemzeti rajziskola részéről kiállított bizonyítvány azt tanúsítja, hogy az iskolát igen szorgalmasan látogatta s miután ott különféle fajtájú edények s gyertyatartók rajzolásában kitűnt, *városi legénynyé* ajánlatik. 1835-ben nyer Kassán mesterjogot s ezért 37 rajnai frtot s 30 krajczárt fizet. 1855-ben első czéhmester (Ober Vorsteher).

340. Gerhardt János. 1819—1830. Tanulóul 1819. szept. 30-án vétetik fel 5 évre Hanff Jánoshoz s a felvételért 15 frtot fizet. A kassai nemzeti rajziskola 1824. aug. 20-án igazolja, hogy 19 éves, kassai születésű evang. vallású, arany- s ezüstműves tanuló az intézetet igen szorgalmasan látogatta s különféle ornamentumok, edények s gyertyatartók rajzolásában annyi jártasságot szerzett, hogy városi legényül elfogadható. Legénynyé 1824. okt. 17-én szabadított fel 15 rajnai frt. lefizése mellett. Ugyanezen intézet 1829. május 10-én bizonyítványt állít ki arról, hogy miután nevezett ezüstműves-legény különféle ornamentumok, edények, asztaldíszek (Aufsätze) monstranciák, kelyhek és gyertyatartók rajzolásában járatos, városi mester lehet. Mesterül 1830. okt. 23-án választatik meg felmutatott s elfogadott mesterremeke után. Taxája 15 frt, mit le is fizet.

341. Szakmáry Vilmos. 1823—1847. A kassai nemzeti rajziskola részéről 1823. október 1-én

igazoltatik, hogy kassai illetőségű, 27 éves, evang. vallásu ezüstműves legény szorgalmasan látogatta az intézetet s ott «verschiedenen Ornamenten, Gefäßen, Monstranzen etc.» rajzolásában oly ügyességre tett szert, hogy városi mesterül ajánlható. Mesterül 1824. decz. 9-én választatik meg, mely alkalommal megemléttetik, hogy kassai polgár fia. Mesterjogért fizet 37 rajnai frtot s 30 krt. 1847-ben második czéhmester.

342. Hagedorn Ferencz. 1824—1836. Inasul, a czéhjegyzőkönyvek tanúsága szerint 1824. nov. 4-én vétetik fel, de hogy kihez, arról nem tétetik említés, valószínű azonban, hogy atyjához, Hagedorn János Györgyöz. Az 1829. jún. 14-én kiállított bizonyítvány szerint Hagedorn Ferencz 17 éves inas a vasárnapi iskolában «in lectione scriptura et arithmetica» elégséges osztályzatot nyert. A kassai nemzeti rajziskola ugyanez évi aug. 9-éről keltezett bizonyítványában ki van tüntetve, hogy a lehetőség szerint szorgalmasan járt el az intézetbe s a különböző szabadkézi rajzok s ornamentumok elkészítésében nyert tanulmányai alapján *legényül* elfogadható. Felszabadított decz. 26-án s ezért 12 frtot fizet a czéhnek. 1836. decz. 4-én 37 frt 30 kr. lefizetése mellett lesz kassai mesterré.

343. Rumpler József. 1833. A czéhjegyzőkönyv tanúsága szerint veresvágási születésű *Rumpler József* ez évben mesterül felvételik. Taksa fejében fizet 30 rajnai frtot és 30 krt.

344. Illés Lajos. 1840—1852. Kassai születésű Ludwig Illis, ki Hagedorn Györgynél 5 éven át tanulta a mesterséget, 1840. okt. 4-én felszabadítottatik s ekkor fizet felvételéért s felszabadításáért 30 rajnai frtot. 1852. márcz. 12-én a kassai nemzeti rajztanoda ad neki bizonyítványt, hogy mesterré lehet, mert mellűik s különböző gyűrűk rajzolásában járatos; több eredményt ujjainak hibás volta miatt nem tudott felmutatni. Mesterré 1852. okt. 17-én lesz s jogáért 50 bécsi frtot fizet a czéh pénztárába.

345. Seidan Antal. 1842—1855. 1842. ápr. 24-én Anton Seidan, prágai születésű, mesterré választatik. Mestertaxa fejében 37 rajnai frtot s 30 krt fizet. 1855-ben második czéhmester.

346. Horák Ede. 1843—1878. Horák Mátyás kassai aranyműves fia. Tanult atyjánál s 1843. ápr. 8-án 15 rajnai frt taxa lefizetése mellett felszabadítottatik. Mesterré 1853. aug. 14-én választatik, melyért 50 o. é. forintot fizet a czéh pénztárába.

347. Mocsáry Mihály. 1847—1855. Mesterré 1847. okt. 24-én választatik meg. Taxája 37 frt 30 kr. 1851. 1853. és 1855-ben második czéhmester.

348. Hanser Károly. 1862—. Hanser Károly született 1845-ben Altkirchenben, Franciaországban. 1862. jún. 29-én vétetik fel Horák Edéhez 5 évre tanulóul. Tanulóévei 1859. máj. 1-től számítatnak. Fizet 1 frt 5 krt. Felszabadított 1866. decz. 21-én. A czéh 1868. decz. 8-án igtatja be segédül, miért 1 frt 50 krt fizet.

Tanulók névjegyzéke a XVII. és XVIII. században.

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtetésének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
1.	<i>Posta István</i>	Boncziday István	4 3/4	Szeg. 1606. febr. 6.	Posta Bálint	
2.	<i>Soóvári Bakács Gergely</i>	“ “	5	Szeg. 1606. máj. 30.	Soóvári Bakács András	1610-ben, Egri Mátyás- hoz szegődik.
3.	<i>Szikszai Kállay Mátyás</i>	Bakai György	5	1607. jun. 17. 1611. okt. 10.	Szikszai Kállay Mátyás	
4.	<i>Nagybányai Szücs Mihók</i>	Váradai János	4	Szeg. 1606. nov. 8.	Nagybányai Szücs András	
5.	<i>Csákányi Rózsa Mihók</i>	“ “	4	1608. okt. 6. 1612. nov. 21.	Csákányi Rózsa György	
6.	<i>Ujhelyi Vas Gecei</i>	“ “	4	1611. júl. 1. 1615. aug. 29.	Ujhelyi Vas János	
7.	<i>Beregszászi Mészáros Istók</i>	“ “	4	Szeg. 1612. nov. 26.	Beregszászi Mészáros Pál	
8.	<i>Debreczeni Kúdas Gazsi</i>	“ “	4	Szeg. 1617. febr. 1.	Debreczeni Kúdas Balázs	
9.	<i>Kisztei Deme János</i>	“ “	4	Szeg. 1619. jan. 9.	Kisztei Deme János	
10.	<i>Ráczkevei Péter</i>	Választi Veres Mihály	4	Szeg. 1606. febr. 6.	Ráczkevei ötvös Jakab	
11.	<i>Szikszai Kovács Tamás</i>	“ “	4 1/2	1606. máj. 30. 1610. aug. 9.	Szikszai Kovács István	
12.	<i>Szikszai Tót Mihók</i>	“ “	?	Szeg. 1611. aug. 1.	Szikszai Tót Márton	
13.	<i>Györgyi Nagy Bálint</i>	Szita György	4	1606. márcz. 13. 1611. jún. 6.	Györgyi Nagy István	
14.	<i>Kolozsvári Zilahi Palkó</i>	“ “	4	1613. febr. 25. 1617. márcz. 29.	Kolozsvári Zilahi ötvös János	
15.	<i>Debreczeni Szabó Ferencz</i>	Rác Ambrus	4	1606. máj. 30. 1610. jún. 14.	Debreczeni Szabó Balázs	
16.	<i>Zabó Mihók</i>	“ “	5	1608. okt. 6. 1613. máj. 16.	Zabó Barlabás	Felszabadúl Kőrösi Ötvös Jánosnál, mert Rác A. idő- közben elkergette.
17.	<i>Károlyi Szőke Jancsi</i>	“ “	4	1611. máj. 12. 1615. júl. 30.	Károlyi Szőke György	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődítésének és felszabadulásának kezte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
18.	<i>Bagdi Erdős András</i>	Rác Ambrus	5	1614. júl. 28. 1619. jún. 29.	Bagdi Erdős Tamás	
19.	<i>Zakmári Péter</i>	« «	4	Felsz. 1618. jún. 18.	Zakmári Mihály, kovács	Tanulni 1614-ben Gönczi Ötvös Zellernél kezdett.
20.	<i>Zempléni Szabó István</i>	Miskolczi Gergely	4	Szeg. 1609. jan. 13.	Zempléni Szabó Pál	
21.	<i>Debreczeni Szabó Gazsi</i>	Ungvári Benedek	4	Szeg. 1601. szept. 24.	Debreczeni Szabó János	
22.	<i>Leleszi Mihók</i>	« «	4	Szeg. 1604. jan. 7.	Leleszi György	
23.	<i>Tokai Jónás</i>	« «	4	Szeg. 1604. jan. 7.	Ujlakon lakó Tokai Benedek	
24.	<i>Pető Mátyás</i>	Szegedi Ferencz	5	Szeg. 1602. szept. 16.	Pető Pál	
25.	<i>Nyirő Palkó</i>	« «	4	1610. jún. 14. 1614. jún. 16.	Nyirő Pál	
26.	<i>Csáplár Gyurkó</i>	« «	5	Szeg. 1617. jan. 13.	Csáplár András	
27.	<i>Szentgyörgyi Szűcs András</i>	« «	4	Szeg. 1619. jan. 9.	Szentgyörgyi Szűcs György	
28.	<i>Baloka Jakab</i>	« «	4	Szeg. 1619. jún. 3.	«Bagigý» Baloka Péter	
29.	<i>Radácsi Jakab</i>	Becskereki Ferencz	4	1602. ápr. 9. 1606. máj. 30.	Radácsi Kerekes Kristóf	
30.	<i>Nagybányai Péter</i>	« «	4	1606. febr. 6. 1610. febr. 18.	Nagybányai Forintverő János	
31.	<i>Csáti Boldizsár</i>	Muszka Jakab	4	Szeg. 1607. márcz. 19.	Csáti Szabó Tamás	
32.	<i>Nádaskai Gyurkó</i>	Forintverő István	4	Szeg. 1607. decz. 25.	Nádaskai Kovács Simon	
33.	<i>Eperjesi Kis Dániel</i>	« «	4	1612. febr. 7. 1616. febr. 29.	Eperjesi ötvös Kis Jakab	
34.	<i>Egri Mészáros Palkó</i>	« «	?	Szeg. 1612. júl. 26.	Egri Mészáros Lőrincz	
35.	<i>Tábor Jancsi</i>	« «	?	Szeg. 1617. febr. 27.	Néhai Tábor János	
36.	<i>Szabó Jancsi</i>	Ujfalusi Balázs	5	Szeg. 1609. júl. 13.	Sárosi Szabó Mihály	

Polyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtesének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
37.	<i>Andorko</i>	Ujfalusi Balázs	4	Szeg. 1625. decz. 8.	Mihály pap	
38.	<i>Borda Istók</i>	" "	4	1628. jún. 26. 1633. máj. 2.	Borda Miklós	Felszabadul Nagy- bányai Istvánnál.
39.	<i>Maklári Demeter</i>	Nagybányai István	5	1609. jún. 22. 1614. júl. 28.	Maklári Kalmár Mihály	
40.	<i>Czakó Peti</i>	" "	4	Szeg. 1613. febr. 25.	Nánási Czakó Balázs	
41.	<i>Kalmicz Janesi</i>	" "	4	Szeg. 1627. jún. 21.	Zólyomi Kalmicz János	
42.	<i>Nagymihályi István</i>	" "	?	Felsz. 1630. jan. 7.	Nagymihályi István	Tanulóéveit Kolozvári Nagy Lőrincznél kezdte, de mert ez «megunta», ezen mesterhez került.
43.	<i>Borda Istók</i>	" "	?	Szeg. 1633. máj. 2.	Borda István	Tanuló éveit Ujfalusi- nál kezdte, de ez el- kergette.
44.	<i>Pajzsos Mihály</i>	" "	5	1634. 1639. júl. 26.	Eperjesi Pajzsos ötvös István	
45.	<i>Makai Szabó Janesi</i>	" "	4	Szeg. 1642. nov. 24.	Makai Szabó András	
46.	<i>Bakács Geczi</i>	Egri Mátyás	4	1610. jún. 14. 1614. júl. 7.	Sóvári Bakács András	1606-ban Boncziday- nál inaskodott.
47.	<i>Mészáros András</i>	" "	4	Szeg. 1617. febr. 27.	Semlinben lakó Mészáros Péter	
48.	<i>Füzessi Istók</i>	" "	4	Szeg. 1619. jún. 29.	Debreczeni Füzessi ötvös János	
49.	<i>Nagy Bálint</i>	" "	4	Szeg. 1625. jún. 1.	Szabadkán lakó Nagy Gergely	
50.	<i>Békési Palkó, ki Usetneken lakik</i>	" "	5	1626. jún. 8. 1631. szept. 22.	Békési ötvös János	
51.	<i>Somosi Kovács Gyurkó</i>	" "	5	Szeg. 1626. aug. 17.	Somosi Kovács Péter	
52.	<i>Szűri Ágoston Marezi</i>	" "	4	Szeg. 1631. jún. 30.	Szűri Ágoston Péter	
53.	<i>Makai Mészáros Palkó</i>	" "	4	Szeg. 1632. jún. 14.	Makai Mészáros János	
54.	<i>Ifju Istók</i>	" "	6	Szeg. 1635. jún. 4.	Ifju János	
55.	<i>Körösi András</i>	Körösi János	4	1612. nov. 26. 1617. ápr. 27.	A mester mostoha fia	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtesének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
56.	<i>Szabó Mihók</i>	Körösi János		Felsz. 1613. máj. 16.	Szabó Barlabás	Tanulóéveit Ötvös Ambrusnál kezdte, a honnét elkerget- tetett.
57.	<i>Bakony Péter</i>	« «	4	Szeg. 1613. decz. 28.	Pápai Bakony Imre	
58.	<i>Zegedi Istók</i>	« «	4	Szeg. 1621. jan. 13.	Zegedi Ferencz	
59.	<i>Flórián, a polyák</i>	Benedek Gergely	4	1612. febr. 7. 1616. jún. 6.	Lengyelországi nem- zetség levelében benn van a neve, de nem közöltetik.	
60.	<i>Dániel</i>	Hunyadi István	4	1615. márcz. 16. 1620. jún. 29.	Erdélyben Köpö- czint lakó Jakab pap	
61.	<i>Mádi Jó Marczai</i>	« «	4	Szeg. 1631. márcz. 24.	Mádi Jó Mihály	
62.	<i>Szakmári Kovács Péter</i>	Gönczi Zellér János	4	1614. máj. 5. 1618. jún. 18.	Szakmári Mihály, kovács	Felszabadúl Rácz Ambrus mesternél.
63.	<i>Barcsi Suluk Tamás</i>	Pécsi Demeter	4	Szeg. 1618. máj. 24.	Barcsi Suluk Mihály	
64.	<i>Váradai Erős Peti</i>	Somlyai Sebestyén	4	Szeg. 1624. decz. 2.	Váradai Erős Mátyás	
65.	<i>Bagos Márton</i>	Halasi György	5	1624. decz. 2. 1630. jan. 6.	Szentkirályi Bagos Pál	
66.	<i>Cyrus Jakab</i>	« «	4	1628. ápr. 23. 1633. jún. 16.	Krakai Cyrus Szaniszló	
67.	<i>Szigeti Tamás</i>	« «	4	1630. jún. 10. 1634. jún. 21.	Munkácsi Szigeti Tamás	
68.	<i>Váradai Szabó Mihók</i>	« «	4	Szeg. 1634.	Váradai Szabó Lukács	
69.	<i>Szindi Mihály</i>	« «	4	1635. márcz. 6. 1639.	Szindi András	Felszabadítja a mes- ter özvegye.
70.	<i>Mészáros János</i>	« «	4	Szeg. 1635. máj. 26.	Mészáros János	
71.	<i>Boneziday Palkó</i>	Szabó Mihály	4	Szeg. 1624. decz. 27.	Boneziday ötvös Imre	
72.	<i>Molnár János</i>	« «	4	1626. jún. 8. 1630. júl. 25.	Szatmárnémeti Molnár István	
73.	<i>Szepsi Peti</i>	« «	4	Szeg. 1633. máj. 30.	Szepsi ötvös Benedek	
74.	<i>Szabó Istók</i>	« «	4	Szeg. 1635. ápr. 6.	Kőszegi Szabó Pál	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtesének és felszabadulásának kezte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
75.	<i>Bodnár András</i>	Kolozsvári Lőrincz	?	Szeg. 1625. jún. 2.	Gyarmaton lakó Bodnár György	
76.	<i>Nagymihályi Istók</i>	„ „	4	Szeg. 1625. decz. 8.	Nagymihályi István	
77.	<i>Kaliba János</i>	„ „	4	1628. jún. 26. 1632. jún. 14.	Kaliba Máté	
78.	<i>Sirinko Andorko</i>	„ „	4	1632. jún. 14. 1636. júl. 30.	Sirinko Demeter	
79.	<i>Andorko</i>	„ „	?	Szeg. 1638. aug. 25.	?	
80.	<i>Szilágyi Tamás</i>	„ „	4	Szeg. 1638. decz. 13.	Szilágyi János	
81.	<i>Fáji Istók</i>	„ „	4	Szeg. 1640. szept. 16.	Fáji borbély	
82.	<i>Borbély Jancsi</i>	„ „	4	Szeg. 1645. decz. 11.	Örmény Borbély János	
83.	<i>Végi Gyurka</i>	„ „	?	Szeg. 1652. febr. 19.	Vilmányi Végi János	
84.	<i>Almási István</i>	Nyirő Pál	4	1625. szept. 22. 1630. jún. 10.	Tarczali Almási István	
85.	<i>Benedek Demjén Mihók</i>	„ „	4	1628. jún. 26. 1632. szept. 23.	Benedek Demjén	
86.	<i>Szabó Bálint</i>	„ „	4	Szeg. 1632. okt. 4.	«Lubugniaj» Szabó Ambrus	
87.	<i>Csipke Jancsi</i>	„ „	4	Szeg. 1636. decz. 10.	Csipke Péter	
88.	<i>Darvas Jancsi</i>	„ „	4	Szeg. 1638. okt. 25.	Darvas Szabó Gergely	
89.	<i>Gál Pál (Kakasfalvi Pál)</i>	„ „	4	1639. decz. 12. 1644. ápr. 7.	Lipóczy Gál Márton	
90.	<i>Zólyomi Izsák</i>	Füzesi Péter	4	Szeg. 1627. jún. 21.	Zólyomi ötvös Gábor	
91.	<i>Veres Mihók</i>	„ „	4	Szeg. 1628. márcz. 20.	Veres Mihály	Időközben megszökik s 2 évig idegenben bujdo- sik de a czéh engedelméből ismét felvétetik.
92.	<i>Erdősi Istók</i>	„ „	4	Szeg. 1628. márcz. 20.	Erdősi János	
93.	<i>Szabó Mihók</i>	„ „	5	Szeg. 1631. jún. 30.	Szabó Márton	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtesének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
94.	<i>Duka Istók</i>	Hunyadi János	5	Szeg. 1631. márcz.24.	Duka András Szerencsről	
95.	<i>Mátyás</i>	« «	4	Szeg. 1633. decz. 12.	Rövidkezü András	
96.	<i>Bak Jancsi</i>	« «	4	Szeg. 1639. márcz.14.	Mádi Bak Mihály	
97.	<i>Balog Istók</i>	Bihari Nagy János	5	Szeg. 1629. okt. 1.	Balog György	
98.	<i>Szabó Mihók</i>	« «	?	Szeg. 1635. márcz. 6.	Debreczeni Kec- keméti Szabó Gergely	
99.	<i>Szabó Gyurkó</i> (az előbbeni öccse)	« «	4	Szeg. 1636. máj. 26.	Szabó Gergely	
100.	<i>Helmeczi Szabó Istók</i>	« «	4	Szeg. 1637. márcz.16.	Helmeczi Szabó József	
101.	<i>Nagy Jancsi</i>	« «	?	Szeg. 1640. márcz. 5.	Döbreczeni Nagy Tamás	
102.	<i>Kezi Mihók</i>	Szongho István	4	Szeg. 1633. decz. 12.	Kezi (kesi) János	
103.	<i>Balog Jakab</i>	« «	4	Szeg. 1635. jún. 4.	Balog István beregi	
104.	<i>Böszörményi Peti</i>	Szentkirályi Márton	4	Szeg. 1635. júl. 30.	Böszörményi Pál	
105.	<i>Böszörményi Palkó</i>	«	4	Szeg. 1638. aug. 25.	Böszörményi Pál	
106.	<i>Szegő Jancsi</i>	«	?	Szeg. 1640. szept. 16.	Szegő János	
107.	<i>Szepsi Benedek</i>	«	4	1638. decz. 3. 1642. márcz.18.	Szepsi ötvös Benedek	
108.	<i>Névtelen</i>	«	4	Szeg. 1642. jún. 23.	?	
109.	<i>Erdős Palkó</i>	«	4	Szeg. 1642. szept. 21.	Erdős Tamás	
110.	<i>Horvát Andris</i>	«	4	Szeg. 1647. márcz.18.	Horváth János	
111.	<i>Burja Peti</i>	«	4	1647. decz. 16. 1651. szept. 21.	Burja Péter	A czéh szabadítja fel.
112.	<i>Matócsi Istók</i>	«	4	Szeg. 1647.(?) szept.6.	Matócsi János, lakik N.-Bányán	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtetésének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
113.	<i>Méray Istók</i>	Szentkirályi Márton	4	Szeg. 1658. márcz. 18.	Méray János	
114.	<i>Darvas Jancsi</i>	Szatmárnémeti János	4	Szeg. 1638. jún. 7.	Darvas Szabó Gergely	
115.	<i>Schlesinger Mátyás</i>	AranymívesTóbiás	4	Szeg. 1638.	Schlesinger János	A szegődtetés meg- semmisítettett, mert a bejegyzés a regesz- tromban ki van húzva.
116.	<i>Materna Tóbiás</i>	“ “	6	Szeg. 1639. szept. 19.	Materna Nyereg- gyártó Tóbiás	Ugyanaz.
117.	<i>György Mihók</i>	Kállay Mihály	5	1639. decz. 12. 1645.	György Mátyás	
118.	<i>Mátyási Istók</i>	“ “	4	1643. decz. 7. 1647. decz. 26.	Mátyási György	
119.	<i>Molnár Jancsi</i>	“ “	4	1647. szept. 16. 1651. szept. 17.	Néhai Molnár István	
120.	<i>Erszénygyártó Andris</i>	“ “	4	1647. szept. 16. 1651. decz. 4.	Erszénygyártó Istvánné	
121.	<i>Nyeregyártó Tóbiás</i>	Kammerschreiber Eucharius	4	Szeg. 1642. jún. 23.	Nyeregyártó Tóbiás	
122.	<i>Hoffmann Sámuel</i>	“ “	6	Szeg. 1645. márcz. 6.	Hoffmann Hansz	
123.	<i>Makay Istók</i>	Szindy Mihály	4	1643. 1647. szept. 6.	Makay	
124.	<i>Örmény Borbély Jancsi</i>	“ “	?	1647. jún. 26. 1649.	Eörmény Borbély János	
125.	<i>Váradí Gyurkó</i>	“ “	4	Szeg. 1649. jún. 6.	Néhai Váradí ötvös János	
126.	<i>Szőcs Gyurkó</i>	“ “	4	Szeg. 1654. szept. 16.	Néhai Szőcs Gáspár	
127.	<i>Képiró Illés</i>	“ “	4	Szeg. 1670. márcz. 3.	Képiró Mihály	
128.	<i>Lánczos Andris</i>	“ “	4	Szeg. 1675. jan. 9.	Lánczos Imre	
129.	<i>Füzesi Peti</i>	Gönczy István	6	1643. jún. 8. 1648. decz. 7.	Füzesi Péter	
130.	<i>Kaczurka Marcsi</i>	“ “	4	1648. márcz. 2. 1652. (?) febr. 19.	Kaczurka István	
131.	<i>Galgóczy Jancsi</i>	“ “	4	1651. márcz. 3. 1655. (?) szept. 13.	Galgóczy ötvös Mihály	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtetésének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
132.	<i>Károlyi Jancsi</i>	Gönczy István	?	Szeg. 1658. decz. 9.	Károlyi Sziogyártó István	
133.	<i>Lakatos Mihók</i>	« «	5	Szeg. 1663. febr. 19.	Lakatos György	
134.	<i>Juhász Istók</i>	« «	4	1664. 1668. jún. 4.	Szölöskei Juhász Pál	
135.	<i>Kabai Mózes</i>	« «	4	Szeg. 1692. decz. 8.	?	
136.	<i>Mészáros Mihók</i>	Ifjú Debreczeni Mihály	5	Szeg. 1646.(?)szept.10.	Mészáros János	
137.	<i>Gönczi Jancsi</i>	Huzin Kristóf	4	Szeg. 1668. decz. 10.	Gönczi ötvös István	
138.	<i>Hoffmann Sámuel</i>	« «	6	1646. febr. 19. 1652. febr. 20.	Hoffmann Hansz	Tanulni 1645-ben Kammerschreiber Euchariusnál kez- dett.
139.	<i>Krompholz Mátyás</i>	« «	5	Szeg. 1653. jún. 16.	Krompholz Jakab	
140.	<i>Kovács Marcsi</i>	« «	4	Szeg. 1658. szept. 23.	Miklós kovács	
141.	<i>Ökrös Gyurkó</i>	« «	4	1664. okt. 6. 1668. szept. 25.	Pataki Ökrös István	
142.	<i>Váradi Gyurkó</i>	Goekel András	4	Szeg. 1649. jún. 6.	Néhai Váradi János ötvös	Itt kitérőtetik ugyan- ezen napon átíratik Szindy Mihályhoz. Lásd a 125. sz. a.
143.	<i>Sóvári Jancsi</i>	Kerekes Pál	4	Szeg. 1649. febr. 15.	Sóváriné	
144.	<i>Tirpák Istók</i>	Kassai István	4	Szeg. 1655. márcz. 1.	Tirpák Márton	
145.	<i>Kassai Istók</i>	« «	4	Szeg. 1674. decz. 10.	Saját fia	
146.	<i>Boknyai Szaniszló</i>	Pajzsos Mihály	4	Szeg. 1651. decz. 27.	Boknyay ötvös Simon	
147.	<i>Csiszár Mihók</i>	« «	4	Szeg. 1657. febr. 26.	Csiszár János	
148.	<i>Nosca Gyurkó</i>	« «	5	Szeg. 1668. márcz. 5.	Nosca István	
149.	<i>Palóczy Jancsi</i>	Békéssi Gergely	4	Szeg. 1659. jún. 15.	Palóczy János	
150.	<i>Békéssi Geczi</i>	« «	4	1670. decz. 8. 1674. decz. 10.	Saját fia	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődötésének és felszabadulásának kezte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
151.	<i>Kecskeméti Szabó Istók</i>	Makai János	4	Szeg. 1650.(?)szept.25.	Kecskeméti Szabó Péter	
152.	<i>Kaar Jancsi</i>	Molnár Laci János	1	Szeg. 1654. márcz. 2.	Kaar Pál	
153.	<i>Rozsnyai Szabó Jancsi</i>	" "	4	Szeg. 1658. márcz.18.	Rozsnyai Szabó János	
154.	<i>Tót Istók</i>	Szegedi János	4	Szeg. 1653. márcz.10.	Tót András	
155.	<i>Szijgyártó Istók</i>	" "	4	Szeg. 1658. márcz.18.	Szijgyártó István	
156.	<i>Fekete Istók</i>	" "	5	Szeg. 1664.	Eperjesen lakó Fekete Mihály	
157.	<i>Vas Mihók</i>	Bithe Mihály	4	Szeg. Kelt nélkül	Vas János	
158.	<i>Laskai Jancsi</i>	Nonnert Pál	5	Szeg. 1658. szept. 23.	Nagybányai Laskai Mihály	
159.	<i>Edetty (Ecsedi?) Istók</i>	Váradai György	4	Szeg. 1660. máj. 31.	Szadmári Edetty (Ecsedi?) György	
160.	<i>Szüttő Gyurkó</i>	" "	4	Szeg. 1661. okt. 3.	Szüttő Péter	
161.	<i>Ciglei Istók</i>	" "	4	1664. jún. 16. 1668. júl. 5.	Széplakon lakó Ciglei Mihály	
162.	<i>Vida Mihók</i>	Csomaközi András	4	Szeg. 1661.	Horkán lakó Vida Mihály	
163.	<i>Kisvárdai Borbély Sándor</i>	" "	4	?	Kisvárdai Borbély Mátyás	
164.	<i>Juhász Istók</i>	" "	4	Szeg. 1664. jún. 16.	Szőlőskei H. Juhász Pál	Még ugyanezen évben átszegődik Gönczy Istvánhoz. Lásd a 134. sz. a.
165.	<i>Nagy Mihók</i>	Kecskeméti W. Péter	4	1663. okt. 30. 1667. okt. 3.	Nagy István	
166.	<i>Gönczi Jancsi</i>	" "		Felsz. 1672. márcz. 7.	Gönczi ötvös István	1668-ban Huzin Kristófnál kezdett tanulni.
167.	<i>Szegedi Mikók</i>	Vásárhelyi István	5	1663. márcz. 3. 1668. decz. 10.	Szegedi Márton	
168.	<i>Bihari Istók</i>	Eötvös Sámuel	4	Szeg. 1666. márcz.15.	Patakon lakó Bihari ötvös István	
169.	<i>Széchenyi Mihók</i>	" "	4	Szeg. 1671. okt. 5.	Tokajban lakó Széchenyi Mihály	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtetésének és felszabadulásának kezte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
170.	<i>Molnár Andris</i>	Eötvös Sámuel	?	Szeg. 1676. decz. 7.	Néhai Molnár János, kassai lakos	
171.	<i>Lánczos Imre</i>	Laskay István		Szeg. 1676.		Az év folyamán megszö- költ s fél évig «odajárt». 6 ft lefizetése mellett a czéh ujbl szerződ- tette.
172.	<i>Gönczi Istók</i>	« «	4	1677. márcz.22. 1681. márcz.28.	Gönczi Csizmadia András	
173.	<i>Kabai Samu, alias Tozer</i>	« «		1692. aug. 23. 1694. máj. 3.	?	Tanuló éveit Békéssi ötvös Gergelynél kezdte, ettől elvétték s Laskayhoz ad- ták. Felszabadította a czéh, mert Laskay meghalt.
174.	<i>Laskai Mihók</i>	« «	4	1689. jún. 13. 1692. febr. 19.	Saját fia	
175.	<i>Tót Jankó</i>	Krompholz Mátyás	?	Szeg. 1679. márcz 6.	Tót Mészáros János	
176.	<i>Ujfalusi Szabó Istók</i>	Csiglei István	4	Szeg. 1686. szept. 30.	Ujfalusi Szabó Mihály	Felszabadítja Békéssi Gergely. Lásd a 178. sz. a.
177.	<i>Gömöri Jancsi</i>	Gönczy János	4	Szeg. 1690. decz. 11.	?	
178.	<i>Ujfalusi István</i>	Békéssi Gergely	?	Felsz. 1690. okt. 2.	Ujfalusi Szabó Mihály	Tanulóéveit Csiglei Istvánnál kezdte meg. Lásd a 176. sz. a.
179.	<i>Szigeti Péter Sámuel</i>	« «	4	1691. jún. 18. 1694. jan. 27.	?	Mestere halála után, a czéh szabadítja fel.
180.	<i>Kabai Samu</i>	« «	4	Szeg. 1691. jún. 18.		1692-ben Laskayhoz adatik s ott felsza- badittatik. Lásd a 173. sz. a.
181.	<i>Gömöri János</i>	Brassai János	?	Felsz. 1695. jan. 11.		Tanulóéveit Gönczy Jánosnál kezdte meg. Lásd a 177. sz. a.
182.	<i>Alt Mátyás</i>	« «	?	Felsz. 1695. jún. 6.	?	
183.	<i>Füleki Hansz György Felker</i>	« «	4	1695. aug. 21. 1699. márcz. 2.	?	
184.	<i>Grotker Dániel</i>	« «	4	Szeg. 1698. júl. 21.	Eperjesen lakó Grotker Tóbiás	
185.	<i>Heinrich Wilhelm Kintzel</i>	« «	4	Szeg. 1700. márcz. 8.	?	
186.	<i>Balog Ferencz</i>	Szendrei Márton	4	1695. jan. 15. 1699. jan. 15.	Balog Mihály	
187.	<i>Varannai Palkó</i>	« «	5	Szeg. 1696. jún. 3.	?	
188.	<i>Roth Melcher</i>	« «	4	Szeg. 1698. jún. 3.	Roth Melcher	A regesztromban a be- jegyzés áthúzva, tehát a szerződés felbontott.

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtesének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
189.	<i>Laskay Mihály</i>	Laskay Mihály	4	Szeg. 1709. jan. 8.	Saját fia	1725. május 7-én Lichi Samuel uram keze alá, «3 esztendeig experientiára» bocsátja.
190.	<i>Heyl Jankó</i>	Moesz Sámuel	5	1697. márcz. 11. 1701. nov. 5.	Heyl János	
191.	<i>Fodor Mátyás</i>	« «	7	1697. okt. 7. 1703. jún. 11.	Fodor Ferencz	
192.	<i>Menszur János</i>	« «	?	Szeg. 1701.	?	
193.	<i>Firenstany György János</i>	« «	?	Szeg. 1702. szept. 25.	Firenstany János	
194.	<i>Licsi Sámuel</i>	« «	5	Szeg. 1705. jún. 15.	Moesznek mostoha fia, kassai fiú	
195.	<i>Lang Éliás</i>	« «	6	Szeg. 1705. jún. 15.	? Kézmárki fiú	
196.	<i>Licsi Mihály</i>	« «	5	Szeg. 1709. jún. 3.	Moesznek mostoha fia	
197.	<i>Tirpák Andris</i>	« «	5	Szeg. 1710. márcz. 3.	Tirpák András	
198.	<i>Ujházi Mihály</i>	Szilassi György	5	Szeg. 1702. decz. 11.	? Rozsnyói fiú	
199.	<i>Névtelen</i>	« «	6	Szeg. 1714. febr. 14.	Aszalós János	
200.	<i>Szilassi Jankó</i>	« «	4	Szeg. 1717. máj. 17.	Saját fia	
201.	<i>Szinai Istók</i>	Varannai Pál	5	Szeg. 1708. jún. 11.	?	
202.	<i>Pálfi András</i>	« «	5	Szeg. 1709. jún. 7.	Pálfi Kerékgyártó Ferencz	
203.	<i>Komjátí Mihály</i>	Debreczeni András	5	Szeg. 1709. jún. 3.	Kupafalván lakó Komjátí Zsigmond	
204.	<i>Trocsányi Ferencz</i>	« «	4	Szeg. 1712. máj. 26.	?	
205.	<i>Keeskeméti Andris</i>	« «	5	Szeg. 1714. febr. 14.	Keeskeméti András	
206.	<i>Tyukodi Marcsi</i>	« «	5	Szeg. 1718. febr. 28.	?	
207.	<i>Rozgonyi Istók</i>	« «	4	Szeg. 1719. máj. 14.	?	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődtetésének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
208.	<i>Polgári János</i>	Debreczeni András	1	Szeg. 1724.	?	«Levélt» szegőd- tette.
209.	<i>Békéssi István</i>	«	1	Szeg. 1726. febr. 25.	«Az öcsese»	«Az előtt is volt 5 esz- tendőig, azért most esztendőre szabadon mondha'ja».
210.	<i>Gyulai Jankó</i>	«	2	Szeg. 1726. febr. 25.	?	A debreczeni czéh- től jött át.
211.	<i>Kún József</i>	«	1 1/2	Szeg. 1727. decz. 30.	?	
212.	<i>Albisi József</i>	«	?	Szeg. 1733. decz. 1.	?	«Másutt is szolgált».
213.	<i>Gyarmati István</i>	«	?	Felsz. 1743. júl 4.	?	A czéh szabadítja fel.
214.	<i>Kricskijovics István</i>	«	5	Szeg. 1745.	?	
215.	<i>Holczekker Jakab János</i>	Czingentaller Mihály	?	Szeg. 1710. márcz. 3.	?	
216.	<i>Bak Mátyás (?)</i>	Hanszliesko László	4	Szeg. 1712. febr. 20.	?	
217.	<i>Gecs Andris</i>	«	5	Szeg. 1716. márcz. 16.	Gecs András	
218.	<i>Luzanski András</i>	«	4 1/2	Szeg. 1717. máj. 23.	?	
219.	<i>Lőrincz Miska</i>	«	4	Szeg. 1722. decz. 7.	?	
220.	<i>Szegedi Ignác</i>	«	5	Szeg. 1725. febr. 13.	?	
221.	<i>Hanszliesko Laczkó</i>	«	4	Szeg. 1727. decz. 30.	«Első fiacskája»	
222.	<i>Hanszliesko Jankó</i>	«	4	Szeg. 1728. jan. 13.	«Második fiacskája»	
223.	<i>Gönczi Andris</i>	«	6	Szeg. 1731. jan. 8.	?	
224.	<i>Hanszliesko Mihály</i>	«	4	1747. szept. 25. 1749. szept. 20.	Harmadik fia	A czéh szabadítja fel.
225.	<i>Kitel Károly János</i>	Schuller János	5	Szeg. 1725. febr. 13.	?	
226.	<i>Schuller Tivadar</i>	«	4	Szeg. 1727. jan. 11.	Saját fia	

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődítésének és felszabadulásának kezte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
227.	<i>Schuller János Keresztély</i>	Schuller János	5	Szeg. 1727. febr. 16.	Saját fia	
228.	<i>Schuller Dávid</i>	„ „	?	Szeg. 1731. szept. 17.	Saját fia	«Ő kegyelme maga a mikor akarja sza- badon mondhatja».
229.	<i>Grim Márton</i>	„ „	5	1740. márcz. 14. 1745. jan. 12.	Kassán lakó Grim Márton	
230.	<i>Griming Domokos</i>	„ „	5	1745. szept. 20. 1750. júl. 11.	Griming Simon	
231.	<i>Gazdag Ferencz</i>	Neudorfer Gergely	5	Szeg. 1728. okt. 11.	?	
232.	<i>Szécsi Laczkó</i>	„ „	?	Szeg. 1731. máj. 19.	?	
233.	<i>Berger Jakab</i>	„ „	4	Szeg. 1732. szept. 29.	?	
234.	<i>Findli Márton Frigyes</i>	Dendeli Sámuel	5	Szeg. 1741. febr. 28.	?	
235.	<i>Gyarmati Sámuel</i>	„ „	2	Szeg. 1745. júl. 3.	Sáros-Patakon lakó gyarmati ötvös János	
236.	<i>Schuller Károly János</i>	Schuller Tivadar	5	1753. okt. 15. 1758. jún. 22.	?	
237.	<i>Trocányi Sámuel</i>	Szrogh Sámuel	1	1760. Szt-Erzsébet napjától 1761. Szt- Erzsébet napjáig.	Trocányi Sámuel	
238.	<i>Stefányi Máté</i>	Hesz János	7	Szeg. 1765. aug. 13.	?	Miután már négy évet tanult, tanuló- évei 1761-től szá- míttatnak.
239.	<i>Farkas Sámuel</i>	Diószegi István	5	1765. okt. 18. 1769. nov. 30.	?	
240.	<i>Klein Lajos</i>	„ „	5	1772. okt. 19. 1774. aug. 2.	?	Tanulni Grimmél kezdett. Lásd a 245. sz. a.
241.	<i>Schuller Mihály</i>	Salata János	5	Szeg. 1768. aug. 24.	?	
242.	<i>Calyx Jakab</i>	„ „	6	1775. aug. 1. 1781. júl. 24.	? Lőcsei születésű	
243.	<i>Hermann Pál</i>	„ „	5	Szeg. 1780. szept. 28.	?	Gyöngélkedő állapota miatt elbocsátatik.
244.	<i>Zachar Sámuel</i>	„ „	5	1782. jún. 21. 1786. jún. 14.	? Lőcsei születésű	
245.	<i>Klein Lajos</i>	Grimm András	?	Szeg. 1768. aug. 24.	?	1772-ben atyja kívánsá- gára Diószegihez ment át. Lásd a 240. sz. a.

Folyó- szám	A tanuló neve	Mestere	Hány évre szegőd- tetett	Szegődítésének és felszabadulásának kelte	Atyja (anyja) neve	Jegyzet
246.	<i>Neumärker János</i>	Grim András	5	Szeg. 1776. júl. 7.	?	1778-ban átlép Diószegihez, de rossz magaviselete miatt a czéh onnan elkergeti.
247.	<i>Adámi Samu</i>	Schuller Károly János	5 1/2	Szeg. 1780.	? Besztercebányai fiú	
248.	<i>Molitorisz János</i>	Tarnóczy Sámuel	6	1775. aug. 1. 1780. márcz. 23.	? Kassai fiú	
249.	<i>Henkusch Mátyás</i>	„ „	6	1779. ápr. 12. 1784. nov. 27.	? Kassai fiú	
250.	<i>Riszdorfer Mátyás</i>	Wandet János	6	Szeg. 1780.	?	
251.	<i>Róth János</i>	„ „	4	1785. szept. 15. 1789. szept. 21.	Lőcsei fiú	
252.	<i>Novák János</i>	Schlager Joachim	5	1783. jan. 15. 1786. ápr. 13.	?	
253.	<i>Lehoczky András</i>	Vásárhelyi István	6	Szeg. 1786. júl. 25.	?	
<i>Inasok, meg nem nevezett mesterek által felfogadva :</i>						
254.	<i>Dendely József</i>	—	5	1770. júl. 25. 1775. jún. 14.	?	
255.	<i>Kern János Ferdinánd</i>	—	5	1771. jan. 17. 1774. márcz. 25.	?	

Tanulók jegyzéke a XIX. században.

A tanuló neve, szül. helye és ideje, vallása	Kinél tanult s mely időtől?	Felszabadult	Jegyzet
<i>Ballo Menyhért,</i> Bártfa.	Szokmáry Dánielnél, 1803. máj. 9.	1808. máj. 4.	
<i>Szent Iványi Sámuel,</i> Sab, Szabolcs megye.	Nádudvary István N.-Váradon, 1802. jún. 1.	1806. aug. 7.	Miután Nádudvary a kassai czéhtől függő «Landmeister» volt, inasát a kassai czéh szabadította fel.
<i>Füzi Sámuel,</i> Miskolcz, 1785 júl. 25.	2 évet tanult Miskolczon Nagy Ferencznél; 1805. jún. 15-étől Kassán Szokmáry Dánielnél	1807. aug. 1.	Atyja Füzy István, anyja K. Nagy Mária.
<i>Czendi (Czerdi) Károly,</i> Kassa.	Szokmáry Dánielnél, 1807. aug. 1.	1812. ápr. 30.	
<i>Vandet József,</i> Kassa.	Vandet Jánosnál, 1809. febr. 20.	1812. ápr. 30.	Vandet Jánosnak fivestvére.
<i>Moser József,</i> Göln'cz.	Witt Tóbiásnál, 1809. szept. 10.	1814. febr. 17.	

A tanuló neve, szül. helye és ideje, vallása	Kinél tanult s mely időtől?	Felszabadult	Jegyzet
<i>Kászonyi László,</i> Miskolcz.	Dendely Józsefnél, 1810. aug. 9.	1814. szept. 13.	
<i>Háry István,</i> Nagy-Várad, 1795 decz. 23.	Nádudvary Istv.-nál N.-Váradon, 1813. jún. 1.	1816. febr. 15.	Atyja Háry György, anyja Mike Rozália.
<i>Rab Dániel,</i> Szében.	Stark Jánosnál, 1813. aug. 10.	1818. jún. 29.	
<i>Jórács Vilmos,</i> Vitnyov, Orosz-Lengyel orsz. Róm. kath.	Hagedorn Györgynél, 1816. febr. 15.	1821. ápr. 29.	Farkas ötvös Jánosnak mostoha fia.
<i>Unger Ignác,</i> Lőcse, róm. kath.	? 1816. febr. 15.	1820. júl. 20.	Tanuló évei 1814. okt. 15-étől számíttatnak.
<i>Babó Antal.</i> Nagy-Várad, róm. kath.	Kretschmer Józsefnél N.-Váradon 1818. márcz. 1.	1820. decz. 27.	Miután Kretschmer a kassai czéhtől függő «Landmeister» volt, inasát a kassai czéh szabadítja fel.
<i>Ciern Károly,</i> Kassa.	Hanff Jánosnál, 1819. ápr. 25.	1822. szept. 28.	Tanuló évei 1817. nov. 20-ától számítanak.
<i>Bacs Sámuel,</i> Miskolcz, ev. ref.	Farkas Jánosnál, ?	1821. ápr. 29.	
<i>Gerhardt József,</i> Kassa.	Horák Mátyásnál. 1822. szept. 27.	1825. nov. 28.	Évei 1821. márcz. 1-étől számíttatnak. Miután tanuló évei alatt magát jól viselte, ezen időből 5 hó elengedtetik neki.
<i>Nagy László,</i>	Hagedorn Györgynél, ?	1822. szept. 28.	
<i>Babosi Antal,</i> ?	?	1823. aug. 1.	
<i>Lecse István</i>	? 1823.	?	
<i>Hagedorn Antal,</i> Kassa.	Hagedorn Györgynél, 1823. nov. 2.	1829. decz. 26.	Hagedorn György, kassai ötvös, fia.
<i>Achac Róbert Wendel,</i>	Stark Jánosnál, 1824. ápr. 12.	1826.	Évei 1821. szept. 26-ától számíttatnak.
<i>Seyfried Sámuel,</i> Göllnicz. (?)	Stark Jánosnál, 1820.	1824. ápr. 12.	
<i>Stoy János,</i> Brody, Lengyelorsz.	Hanff Jánosnál, 1824. okt. 17.	1828. szept. 4.	Tanuló évei 1823. szept. 1-étől számíttatnak.
<i>Lecse László,</i> Nagy-Várad, 1808. okt. 8.	Özv. Kretschmer Józsefnél N.-Váradon, 1842. ápr. 12.	1828. ápr. 17.	Atyja Lecse István, anyja Egyedi Sára. Minthogy «Landmeister»-nél tanult, a kassai czéh szabadítja fel.
<i>Molnár József,</i> Pécs.	Hanff Jánosnál, 1825. szept. 1.	1830.	
<i>Kupfer András,</i> Eger, róm. kath.	Hanser Ignácznál Egerben, 1828. júl. 9.	1833. júl. 15.	Miután Hanser a kassai czéhtől függő «Landmeister» volt, inasát a kassai czéh szabadítja fel.

A tanuló neve, szül. helye és ideje, vallása	Kinél tanult s mely időtől?	Felszabadult	Jegyzet
<i>Siteri (Sütej) Ignác,</i> N.-Várad, ev. ref. 1809. okt. 13.	Özv. Kretschmer Józsefnél N.-Váradon, 1828. szept. 7.	1832.	Atyja Siteri János, anyja Enyed Zsuzsanna. Tanulóévei 1826. augusztus 24-től számíttatnak. A kassai czéh szabadítja fel.
<i>Fischer György,</i> Csernovitz, Bukovina.	Majuoszkinál Csernovitzban, 1832. decz. 4-ig 1 1/2 évet, Horák Mátyásnál.	1834. márcz. 1.	
<i>Gregorovits Bernát,</i> Muszina.	Horák Mátyásnál, 1833. ápr. 28.	1835.	Inas évei 1829. jan. 1-étől szá- míttatnak.
<i>Gaal Ede,</i> Kassa.	Gerhardt Jánoshoz, 1835. júl. 30.	1838. máj. 13.	Tanuló évei 1833. aug. 1-étől számíttatnak.
<i>Szobichék Pál,</i> Kassa.	Rumpler Józsefnél, 1835. szept. 20.	1838. okt. 15.	Tanuló évei 1834. jún. 1-étől számíttatnak.
<i>Malsch Antal,</i> Buda.	Rumpler Józsefnél, ?	1838. aug. 5.	
<i>Bárány Dániel,</i> Liptó-Szt.-Miklós.	Szakmáry Vilmosnál 2 évig	1838. aug. 20.	
<i>Stepháni Frigyes,</i> Szepes-Olaszi.	Gerhardt János és Szakmáry Vilmosnál	1843. júl. 20.	
<i>Bugsch Gusztáv, Sámuel,</i> Michaelendorf, Szepes megye.	Fröhlich Károlynál, 1847. okt. 24.	1851.	
<i>Saidan Antal,</i> Kassa.	Saidan Antalnál, 1850.	1855. okt. 28.	Saidan Antal kassai ötvös- mester fia.
<i>Pfligler János,</i> Edelény. Egy más adat szerint Eszterháza, Sopron-megye, róms. kath.	Horák Edénél, 1855. okt. 28.	1860. ápr. 5.	Tanuló évei 1854. nov. 15-étől számíttatnak.
<i>Gern Lajos, Ferdinánd,</i> Warsó.	Fröhlich Károlynál, 1851.	1857. jan. 18.	
<i>Köhler Károly,</i> Dvorcz, Szepesm.	Ugyanannál, 1857. jan. 18.	1862. jún. 29.	Tanuló évei 1856. okt. 1-étől számíttatnak.
<i>Inditsák János,</i> Kassa.	? 1857. jan. 18.	1862. + 1862.	Dátum nélkül, valószínűleg azonban 1862-ben, a czéh pénztár temetési költségeire kiád 14 frt 82 krt.
<i>Wittenbauer Mátyás,</i> Kassa.	Horák Edénél, 1868. decz. 8.	1872.	

A kassai ötvösmesterek névjegyzéke.

1. Kronológiai sorrend szerint.

XIV. század.

1. <i>Paulus Aurifaber.</i> 1382.	7. <i>Paulus Goldschlager.</i> 1394—1395.
2. <i>Johannes Aurifaber.</i> 1382.	8. <i>Iolonus Aurifaber.</i> 1394—1396.
3. <i>Nicolaus Aurifusor.</i> 1382.	9. <i>Schelm Goldschlager.</i> 1394—1396.
1 a). <i>Hano Goldschmied.</i> 1394—1402.	10. <i>Hensel Monetarius.</i> 1394—1397.
2 a). <i>Jacobus Aurifaber.</i> 1394.	11. <i>Petrus Aurifaber vagy Mönzer.</i> 1394.
3 a). <i>Jekel Aurifaber.</i> 1394.	12. <i>Cristanus Monetarius.</i> 1396.
4. <i>Mathias Goldschmied.</i> 1394—1404.	13. <i>Albertus Aurifaber.</i> 1394—1398.
5. <i>Nezer Aurifaber.</i> 1394.	14. <i>Stol Aurifaber.</i> 1397.
6. <i>Nicolaus Goldschlager.</i> 1394.	

Összesen: 17.

XV. század.

15. <i>Lasta Goldschmied.</i> 1401.	36. <i>Johannes Zolaver Monetarius.</i> 1465.
16. <i>Reynhard Goldschlager.</i> 1401.	37. <i>Mathis Goldschmied.</i> 1466.
17. <i>Adam Schmeltzer.</i> 1401.	38. <i>Georgius Aurifaber de Cracovia.</i> 1466—1493.
18. <i>Nicolaus Goldschmied de Sandecz.</i> 1401.	39. <i>Michael Müntzer.</i> 1467—1500.
19. <i>Petrus Goldschmied.</i> 1401—1405.	40. <i>Martinus Aurifaber de Rivulo Dominarum.</i> 1470—1476.
20. <i>Thomas Goldschlager.</i> 1402—1403.	41. <i>Johann Goldschmied.</i> 1472—1477.
21. <i>Zeycz Goldschmied.</i> 1403.	42. <i>Bartholomaeus Paumgartner, Goldschmied, Probirer in der Müntz.</i> 1472—1524.
22. <i>Anbris, Probirer in dy Müntz.</i> 1440—1444.	43. <i>Andreas Cleyn, Müntzer.</i> 1473—1479.
23. <i>Hermann Goldschmied.</i> 1443—1448.	44. <i>Lenhart Schmeltzer.</i> 1476.
24. <i>Marcus Goldschmied.</i> 1457.	45. <i>Heinrich Müntzer.</i> 1476.
25. <i>Lorentz Goldschmied.</i> 1460—1489.	46. <i>Cristanus Aurifaber. (?)</i> 1482.
26. <i>Stefan Goldschmied.</i> 1460—1469.	47. <i>Cosmas Goldschmied.</i> 1487—1493.
27. <i>Johannes Németh, Monetarius.</i> 1461—1464.	48. <i>Fabianus Goldschmied.</i> 1490—1491.
28. <i>Valentinus Monetarius.</i> 1461—1465.	49. <i>I. Anthonius Goldschmied.</i> 1493—1520.
29. <i>Lorentz Schmoelzer.</i> 1461—1462.	50. <i>Jurg Scheyd (Scheider)</i> 1494.
30. <i>Thomas Aurifaber de Cracovia.</i> 1461.	51. <i>Mertn Behem Goldschmied.</i> 1495—1496.
31. <i>Simon Goeldner.</i> 1463—1474.	52. <i>Michael Schoen, dictus Aurifaber.</i> 1496.
32. <i>Matthaeus Aurifaber Zegedi.</i> 1463—1475.	53. <i>Jocub Müntzer.</i> 1499—1510.
33. <i>Niclas Zeiffner Goldschmied.</i> 1463—1475.	
34. <i>Michael Aurifaber de Jazo.</i> 1464—1507.	
35. <i>Petrus Zeiffner Aurifaber.</i> 1464—1467.	

Összesen: 39.

XVI. század.

54. <i>Paul Edling.</i> 1501—1514.	60. <i>Petrus Etwes de Zixo.</i> 1510—1534.
55. <i>Váradí Bálint.</i> 1502—1546.	61. <i>Marcus Goldschmied.</i> 1512.
56. <i>Conrad Goldschmied.</i> 1505—1510.	62. <i>Marcus Goldschmied.</i> 1515—1520.
57. <i>Vitalius Fischer.</i> 1505—1522.	63. <i>Jocub Goldschmied.</i> 1515—1530.
58. <i>Conrad Kalb von Nürenbergk.</i> 1507.	64. <i>Stephanus ötvös de Zikszó.</i> 1516.
59. <i>Laurentius Schueler von Medvesch.</i> 1508—1528.	65. <i>II. Anthonius Goldschmied.</i> 1518—1519.

66. *Kiss János kopasz (calvus)*. 1521—1563.
 67. *Adrianus Aurifaber*. 1521—1552.
 68. *Greger Goldschmied*. 1522—1568.
 69. *Bernhard Goldschloer*. 1523.
 70. *Johannes Simon Müntzer*. 1524—1532.
 71. *Hieronimus Goldschlager*. 1527—1538.
 72. *Yerus ötvöslegény*. 1527.
 73. *Jocub Eisenschneyder*. 1527.
 74. *Johannes Thomasius pénzverő*. 1527—1538.
 75. *Albrecht Goldschmied*. 1528—1536.
 76. *Erhardus Friss*. 1528.
 77. *Balthasar Goldschmied*. 1529—1530.
 78. *Christoff Italus*. 1529—1549.
 79. *Michael Müntzer*. 1529—1558.
 80. *Steffan Dytzmann Goldschmied*. 1529.
 81. *Christoff Müntzer*. 1530—1543.
 82. *Jacob Goldschmied*. 1532—1535.
 83. *Zsigmond ötvös*. 1534—1555.
 84. *Péter ötvös*. 1534—1535.
 85. *Balázs ötvös*. 1535—1564.
 86. *Steffan Konradth Goldschmied*. 1535—1550.
 87. *Andreas Hopp, Monetarius*. 1536—1538.
 88. *Kiss Lőrincz (Laurentius Cassoviensis)*. 1539—1586.
 89. *Lippay János*. 1542—1578.
 90. *Almási János*. 1543—1545.
 91. *Barnabás ötvös*. 1544—1567.
 92. *Egri László*. 1544—1545.
 93. *Zágrábi János*. 1545—1552.
 94. *Erdélyi Miklós*. 1545—1563.
 95. *Lázár ötvös*. 1546—1564.
 96. *Budai Márton*. 1547.
 97. *Kolmar Péter*. 1547.
 98. *Wagmer Farkas*. 1550—1553.
 99. *Fehérvári György*. 1553—1569.
 100. *Greger Rollwagen*. 1554—1570.
 101. *Pécsi Gáspár*. 1554—1567.
 102. *Barth Jakab*. 1554—1563.
 103. *Miszlókai János*. 1554.
 104. *Kolozsvári Ferencz*. 1556—1575.
 105. *Zsigmond ötvös*. 1557—1559.
 106. *Kassai Gergely*. 1557—1575.
 107. *Thott János*. 1557.
 108. *Blier Christoff, ötvöslegény*. 1557.
 109. *Herstain Kristóf*. 1557—1564.
 110. *Németi Székely Mihály*. 1559—1600.
 111. *Schlesinger Kristóf*. 1559—1566.
 112. *Pécsi István*. 1560—1570.
 113. *Nagymihályi Zákány János*. 1561—1578.
 114. *Beck András*. 1562—1569.
 115. *Máté ötvös*. 1564—1573.
 116. *Kiss Mihály*. 1564—1597.
 117. *Parth János*. 1565—1586.
 118. *Oláh Farkas András*. 1566—1574.
 119. *Kiss (Klein) György*. 1567—1575.
 120. *Szilágyi Kiss Lőrincz*. 1568—1577.
 121. *Szakolczai Urbányi Mátyás*. 1568.
 122. *Pásztói Csicsai István*. 1568—1570.
 123. *Balázs ötvös*. 1569—1574.
 124. *Kassai Szabó István*. 1569—1609.
 125. *Horth János*. 1569—1594.
 126. *Opitzer Kristóf*. 1569—1577.
 127. *Pataki Gáspár*. 1569.
 128. *Besztercebányai Welkhy Mátyás*. 1570—1580.
 129. *Valentin Miller (Müller) von Obermoschen*. 1570—1574.
 130. *Molnár Pál*. 1571—1585.
 131. *Molnár Jakab*. 1571.
 132. *Dániel ötvös*. 1571—1574.
 133. *Klein (Kis) Tóbiás*. 1572—1575.
 134. *Klein (Kis) Raguel*. 1572—1577.
 135. *György ötvös*. 1572—1573.
 136. *Szegedi Tamás*. 1572—1599.
 137. *Técsői Vasváry György*. 1574.
 138. *Ábrahám ötvös*. 1574.
 139. *Gyulai Dávid*. 1574.
 140. *Ambrus ötvös*. 1575—1600.
 141. *Debreczeni Jeremiás*. 1575.
 142. *Debreczeni Thassi Gáspár*. 1575—1595.
 143. *Zalai Benke István*. 1575.
 144. *Tarczali Chuka Péter*. 1575—1599.
 145. *Süket Lőrincz*. 1576—1581.
 146. *Miksa ötvös*. 1577.
 147. *Tassi Boldizsár*. 1578—1598.
 148. *Binder Jakab, pénzverő*. 1578.
 149. *Kár (Schad) Mihály*. 1578—1587.
 150. *Melda Péter*. 1578—1601.
 151. *Taichmann Keresztély*. 1580—1586.
 152. *Britzsinger Dániel*. 1580—1590.
 153. *Menyhért ötvös*. 1581—1599.
 154. *Krakai Tamás*. 1581—1595.
 155. *Ezekiás ötvös*. 1582—1586.
 156. *Makai János*. 1584.
 157. *Gyulai Kristóf*. 1584.
 158. *Somlyai András*. 1586—1597.
 159. *Futaki Ferencz*. 1586.
 160. *Boncziday István*. 1587—1609.
 161. *Sorgh Kálmán*. 1587—1594.
 162. *Horváth András*. 1587.
 163. *Szinyérváraljai Tamási Kelemen*. 1591—1615.
 164. *Boncziday Debreczeni Imre*. 1591—1637.
 165. *Zilahi István*. 1594.
 166. *Váradi Kömives János*. 1595—1630.
 167. *Válaszúti Veres Mihály*. 1596—1622.
 168. *Budai György alias Kolozsvári Zitha*. 1596—1617.
 169. *Kassai Zachar Zabados Gáspár*. 1596—1612.
 170. *Váradi Szabó András*. 1596—1606.
 171. *Rudácsi Gonda Mátyás*. 1598—1601.
 172. *Kolozsvári Veres Mihály*. 1598—1600.
 173. *Gyalui Rácz Ambrus*. 1598—1622.

Összesen : 120.

XVII. század.

174. *Ungvári Benedek*. 1600—1604.
 175. *Váradi András*. 1600—1606.
 176. *Miskolczi Gergely*. 1600—1609.
 177. *Krakai Kecskeméti György*. 1600—1614.
 178. *Bakai György*. 1600—1611.
 179. *Zabolovszki Muszka Jakab*. 1600—1617.
 180. *Thott Gáspár*. 1600.
 181. *Dédesi János*. 1600—1607.
 182. *Németi Mihály*. 1600—1613.
 183. *Tarczali Czikos Mihály*. 1601—1612.
 184. *Fejérvári Pontyos Mihály*. 1601—1618.
 185. *Szegedi Ferencz*. 1601—1622.
 186. *Tarczali Ferencz*. 1601.
 187. *Szécsényi Boldizsár*. 1601—1643.
 188. *Becskereki Ferencz*. 1601—1624.
 189. *I. Nagymihályi István*. 1602—1608.
 189/a. *Kürmészter Péter*. 1605—1608.
 190. *Kállai Ferencz*. 1605.
 191. *Garai András*. 1605.
 192. *Garai Gergely*. 1606—1615.
 193. *Radácsi Jakab*. 1606—1608.
 194. *Tordai Boér Ferencz*. 1607—1643.
 195. *Bedegi János*. 1607.
 196. *Kolozsvári Forintverő István*. 1607—1622.
 197. *Nagy Bálint*. 1607—1612.
 198. *Ujfalusi Mátyás Balázs*. 1608—1632.
 199. *Czikos István*. 1608.
 200. *Nagybányai István*. 1608—1646.
 201. *Kolozsvári Egri Mátyás*. 1609—1637.
 202. *Körösi Nemes János*. 1609—1621.
 203. *Sebestyén ötvös*. 1609—1611.
 204. *Benedek Gergely*. 1611—1616.
 205. *Békési István*. 1612—1648.
 206. *Szegedy Demeter*. 1612.
 207. *Szigeti István*. 1612.
 208. *Szegedi Gáspár*. 1612.
 209. *Forintverő Péter*. 1612.
 210. *Zilahi Pál*. 1612.
 211. *Gönczi Zeller (Zsellér) János*. 1613—1614.
 212. *Hunyadi Bárdy István*. 1613—1634.
 213. *Debreczeni János*. 1614—1623.
 214. *Beregszászi Pál*. 1614.
 215. *Pécsi Demeter*. 1614—1619.
 216. *Rósa Mihály*. 1614.
 217. *Genfi Konte János*. 1618—1619.
 218. *Füzessi Péter*. 1619—1631.
 219. *Thúry György*. 1619.
 220. *Kuntschick János, pénzverő-legény*. 1622.
 221. *Somlyai (Szomolyai) Sebestyén*. 1622—1624.
 222. *Halasi György*. 1623—1640.
 223. *Szabó Mihály*. 1623—1641.
 224. *Kolozsvári Nagy Lőrincz*. 1623—1654.
 225. *Nyirő Pál*. 1624—1644.
 226. *Hunyadi János*. 1626—1646.
 227. *Szakmári Gáspár*. 1628—1645.
 228. *Bihari Nagy János*. 1628—1643.
 229. *Szatmárnémeti János*. 1630—1638.
 230. *Zongo (Szongo) István*. 1632—1637.
 231. *Cyrus Jakab, ötvöslegény*. 1633.
 232. *Szentkirályi Márton*. 1634—1668.
 233. *I. Debreczeni Mihály*. 1635—1641.
 234. *II. Nagymihályi István*. 1635—1643.
 235. *Kassai István*. 1635—1689.
 236. *Kecskeméti Váradi Péter*. 1637—1680.
 237. *Aranymíves ötvös Tóbiás*. 1638—1640.
 238. *Kállai Mihály*. 1639—1662.
 239. *Izsák ötvös*. 1639.
 240. *Debreczeni Hőseők György*. 1640—1646.
 241. *Lénárt ötvös*. 1640.
 242. *Böszörményi Jósza Ferencz*. 1640.
 243. *Makai János*. 1640—1653.
 244. *Debreczeni Molnár Lacs János*. 1641—1668.
 245. *Kammerschreiber Eucharius*. 1641—1648.
 246. *Gönczy István*. 1642—1692.
 247. *Szendi (Szindi) Mihály*. 1642—1678.
 248. *Kökényesdi János*. 1643—1645.
 249. *II. Debreczeni Mihály*. 1645—1667.
 250. *Huzin Kristóf*. 1645—1669.
 251. *Gockel (Kokkel) András*. 1646—1664.
 252. *Kerekes Pál*. 1647—1650.
 253. *Eperjesi Paizsos Mihály*. 1648—1668.
 254. *Váradi Ferencz*. 1648—1656.
 255. *Baranyai István*. 1649—1652.
 256. *I. Békéssy Gergely*. 1649—1674.
 257. *Váradi Poch (Pocz) Miklós*. 1651—1662.
 258. *Szegedi János*. 1651—1671.
 259. *Becskereki György*. 1653.
 260. *Bithe Mihály*. 1653—1683.
 261. *Krompholcz Mátyás*. 1653—1688.
 262. *Váczi István*. 1654.
 263. *Váradi Pál*. 1655—1656.
 264. *Nonnert Pál*. 1656—1664.
 265. *Szendi György*. 1657.
 266. *Makai Mihály*. 1659—1660.
 267. *Vizsolyi János*. 1660.
 268. *Váradi Karachon György*. 1660—1668.
 269. *Csomaközi András*. 1660—1666.
 270. *Komáromi Sámuel*. 1663—1685.
 271. *Vásárhelyi István*. 1663—1691.
 272. *Csiszár Mihály*. 1666.
 273. *Kecskeméti Gergely*. 1666.
 274. *Laskai István*. 1668—1694.
 275. *Gönczi János*. 1668—1696.
 276. *Csörgei (Csighlei) István*. 1672—1686.
 277. *II. Békéssy Gergely*. 1684—1692.
 278. *Nyerges Mihály*. 1685.
 279. *Brassai János*. 1690—1700.
 280. *Berner Károly*. 1691.

281. *Brukóczi (Prococius) Gábor*. 1691—1705.
 282. *Puskallér Ádám*. 1692.
 283. *Majus (Majos) János*. 1694—1695.
 284. *Szendrei Márton*. 1694—1708.
 285. *Laskay Mihály*. 1695—1725.
 286. *Mész (Moesz) Sámuel*. 1697—1710.

Összesen : 114.

XVIII. század.

287. *Gömöry János*. 1701—1712.
 288. *Szítai György*. 1701.
 289. *Sinckentaller (Zingentaller) Mihály*. 1702—1710.
 290. *Petrik Miklós*. 1702—1710.
 291. *Szilassy György*. 1702—1738.
 292. *Debreczeni András*. 1705—1747.
 293. *Hanszlicsko László*. 1707—1757.
 294. *Varannai Pál*. 1707—1709.
 295. *Toperezer Tóbiás*. 1718.
 296. *Schuller János*. 1725—1750.
 297. *Neudorfer Gergely*. 1725—1732.
 298. *Dendely Sámuel*. 1736—1779.
 299. *Laskay Mihály*. 1737—1765.
 300. *Schuller Keresztély János*. 1737—1752.
 301. *Schuller Tióadar*. 1753—1762.
 302. *Lehmann János*. 1755.
 303. *Diószegi István*. 1755—1782.
 304. *Schuller János Károly*. 1758—1780.
 305. *Szrogh Sámuel*. 1760—1761.
 306. *Trotsány Sámuel*. 1761.
 307. *Hess János*. 1764—1765.
 308. *Salata János György*. 1766—1790.
 309. *Grim András*. 1767—1783.
 310. *Tarnóczi Sámuel*. 1771—1786.
 311. *Kern János Ferdinánd*. 1771—1785.
 312. *Reinisch Mihály*. 1773.
 313. *I. Wandet János*. 1779—1804.
 314. *Schlager Joachim*. 1782—1795.
 315. *Juncker Antal*. 1782—1806.
 316. *Margstern János*. 1782.
 317. *Kossovits József*. 1784.
 318. *Molitorisz János*. 1785.
 319. *Vásárhelyi István*. 1786—1802.
 320. *Dendely József*. 1787—1819.
 321. *Szadmáry Dániel*. 1788—1809.
 322. *Szabó László*. 1789—1814.
 323. *Rombauer Mátyás*. 1790—1795.
 324. *Schlager Ignác*. 1790—1801.
 325. *Betumviel János*. 1794.
 326. *Szentpétery József*. 1796—1801.

Összesen : 40.

XIX. század.

327. *II. Wandet János*. 1800—1808.
 328. *Kretschmer József*. 1802—1808.
 329. *Wallmann János*. 1804—1809.
 330. *Hauser Ignác*. 1807—1810.
 331. *Vith Flórián*. 1807—1810.
 332. *Widemann János*. 1807—1808.
 333. *Belágh (Bölag) János*. 1807—1809.
 334. *Frosch Keresztély*. 1809—1814.
 335. *Horák Mátyás*. 1809—1855.
 336. *Hanff Nepomuk János*. 1810—1839.
 337. *Hagedorn János György*. 1816—1847.
 338. *Farkas János*. 1819—1833.
 339. *Fröhlich Károly*. 1819—1855.
 340. *Gerhardt János*. 1819—1830.
 341. *Szadmáry Vilmos*. 1823—1847.
 342. *Hagedorn Ferencz*. 1824—1836.
 343. *Rumpler József*. 1833.
 344. *Illés Lajos*. 1840—1855.
 345. *Saidan Antal*. 1842—1855.
 346. *Horák Ede*. 1843—1878.
 347. *Mocsáry Mihály*. 1847—1855.
 348. *Hanser Károly*. 1862.

Összesen : 22.

2. Betűrendben.**XIV. század.**

- 13.) *Albertus Aurifaber*. 1394—1398.
 12. *Cristanus Monetarius*. 1396.
 1a) *Hano Goldschmied*. 1394—1402.
 10. *Hensel Monetarius*. 1394—1397.
 2a) *Jacobus Aurifaber*. 1394.
 3a) *Jekel Aurifaber*. 1394.
 2. *Johannes Aurifaber*. 1382.
 4. *Mathias Goldschmied*. 1394—1404.
 5. *Nezer Aurifaber*. 1394.
 3. *Nicolaus Aurifusor*. 1382.
 6. *Nicolaus Goldschlager*. 1394.
 1. *Paulus Aurifaber*. 1382.

*) A nevek előtt álló számok az ötvösöknek azon sorszámainak mutatják, a melyek alatt az illető mesterek munkánk második részében föllelhetők.

7. *Paulus Goldschlager*. 1394—1395.
11. *Petrus Aurifaber v. Möntzer*. 1394.
8. *Polonus Aurifaber*. 1394—1396.

9. *Schelm Goldschlager*. 1394—1396.
14. *Stol Aurifaber*. 1397.

XV. század.

17. *Adam Schmelczer*. 1401.
43. *Andreas Cleyn Müntzer*. 1473—1479.
22. *Andris, Probirer in dy Müntz*. 1440—1444.
49. *Antonius Goldschmied*. 1493—1520.
42. *Bartholomaeus Paumgartner, Goldschmied, Probirer in der Müntz*. 1472—1524.
47. *Cosmas Goldschmied*. 1487—1493.
46. *Cristanus Aurifaber (?)*. 1482.
48. *Fabianus Goldschmied*. 1490—1491.
38. *Georgius Aurifaber de Cracovia*. 1466—1493.
45. *Heinrich Müntzer*. 1476.
23. *Hermann Goldschmied*. 1443—1448.
53. *Jacob Müntzer*. 1499—1510.
41. *Johann Goldschmied*. 1472—1477.
27. *Johannes Németh, Monetarius*. 1461—1464.
36. *Johannes Zolawer, Monetarius*. 1465.
50. *Jury Scheyd (Scheider)*. 1494.
15. *Lasla Goldschmied*. 1401.
44. *Lenhart Schmelczer*. 1476.
25. *Lorentz Goldschmied*. 1460—1489.
29. *Lorentz Schmoelczer*. 1461—1462.

24. *Marcus Goldschmied*. 1457.
40. *Martinus Aurifaber de Rivulo-Dominarum*. 1470—1476.
37. *Mathias Goldschmied*. 1466.
32. *Matthaeus Aurifaber Zegedi*. 1463—1475.
51. *Mertn Behem*. 1495—1496.
34. *Michael Aurifaber de Jazo*. 1464—1507.
39. *Michael Müntzer*. 1467—1500.
52. *Michael Schoen, dictus Aurifaber*. 1496.
33. *Niclas Zeiffner, Goldschmied*. 1463—1475.
18. *Nicolaus Goldschmied de Sandecz*. 1401.
19. *Petrus Goldschmied*. 1401—1405.
35. *Petrus Zeiffner, Aurifaber*. 1464—1467.
16. *Reynhard Goldschlager*. 1401.
31. *Simon Goeldner*. 1463—1474.
26. *Stefan Goldschmied*. 1460—1469.
30. *Thomas Aurifaber de Cracovia*. 1461.
20. *Thomas Goldschlager*. 1402—1403.
28. *Valentinus Monetarius*. 1461—1464.
21. *Zeycz Goldschmied*. 1403.

XVI. század.

138. *Ábrahám ötvös*. 1574.
67. *Adrianus Aurifaber*. 1521—1552.
75. *Albrecht Goldschmied*. 1528—1536.
90. *Almásai János*. 1543—1545.
140. *Ambrus ötvös*. 1575—1600.
65. *II. Anthonius Goldschmied*. 1518—1519.
85. *Balázs ötvös*. 1535—1564.
123. *Balázs ötvös*. 1569—1574.
77. *Balthasar Goldschmied*. 1529—1530.
91. *Barnabás ötvös*. 1544—1567.
102. *Barth (Parth) Jakab*. 1554—1563.
114. *Beck András*. 1562—1569.
69. *Bernhard Goldschloer*. 1523.
128. *Besztercebányai Welkhy Máttyás*. 1570—1580.
148. *Binder Jakab, pénzverő*. 1578.
108. *Blier Christoff*. 1557.
164. *Boncziday Debreczeni Imre*. 1591—1637.
160. *Boncziday István*. 1587—1609.
152. *Britzsinger Dániel*. 1580—1590.
168. *Budai György, alias Kolozsvári Zitha*. 1596—1617.
96. *Budai Márton*. 1547.
78. *Christoff Italus*. 1529—1549.
81. *Christoff Müntzer*. 1530—1543.
56. *Conrad Goldschmied*. 1505—1510.
58. *Conrad Kalb von Nürenbergk*. 1507.
132. *Dániel ötvös*. 1571—1574.
141. *Debreczeni Jeremiás*. 1575.
142. *Debreczeni Thassi Gáspár*. 1575—1595.

92. *Egri László*. 1544—1545.
94. *Erdélyi Miklós*. 1545—1563.
76. *Erhardus Friss*. 1528.
155. *Ezekiás ötvös*. 1582—1586.
99. *Fehérvári György*. 1553—1569.
159. *Futaki Ferencz*. 1586.
68. *Greger Goldschmied*. 1522—1568.
135. *György ötvös*. 1572—1573.
139. *Gyalui Dávid*. 1574.
157. *Gyulai Kristóf*. 1584.
173. *Gyulai Rácz Ambrus*. 1598—1622.
109. *Herstain Kristóf*. 1557—1564.
87. *Hopp Andreas, Monetarius*. 1536—1538.
125. *Horth János*. 1569—1594.
162. *Horváth András*. 1587.
71. *Hieronimus Goldschlager*. 1527—1538.
82. *Jacob Goldschmied*. 1532—1535.
73. *Jacob Eisenschneyder*. 1527.
63. *Jacob Goldschmied*. 1515—1530.
70. *Johannes Simon, Müntzer*. 1524—1532.
74. *Johannes Thomasius, pénzverő*. 1527—1538.
149. *Kár (Schad) Mihály*. 1578—1587.
106. *Kassai Gergely*. 1557—1575.
124. *Kassai Szabó István*. 1569—1609.
169. *Kassai Zachar Zabados Gáspár*. 1596—1612.
119. *Kiss György*. 1567—1575.
66. *Kiss János kopasz (calvus)*. 1521—1563.
88. *Kiss Lőrincz (Laurentius Cassoviensis)*. 1539—1586.

116. *Kiss Mihály*. 1564—1597.
 134. *Klein (Kis) Raguel*. 1572—1577.
 133. *Klein (Kis) Tóbiás*. 1572—1575.
 97. *Kolmar Péter*. 1547.
 104. *Kolozsvári Ferencz*. 1556—1575.
 172. *Kolozsvári Veres Mihály*. 1598—1600.
 154. *Krakai Tamás*. 1581—1595.
 59. *Laurentius Schuler von Medvesch*. 1508—1528.
 95. *Lázár ötvös*. 1546—1564.
 89. *Lippay János*. 1546—1578.
 156. *Makai János*. 1584.
 61. *Marcus Goldschmied*. 1512.
 62. *Marcus Goldschmied*. 1515—1520.
 115. *Máté ötvös*. 1564—1573.
 150. *Melld Péter*. 1578—1601.
 153. *Menyhért ötvös*. 1581—1599.
 79. *Michael Müntzer*. 1529—1588.
 146. *Miksa ötvös*. 1577.
 129. *Miller Valentin von Obermoschen*. 1570—1574.
 103. *Miszlócai János*. 1554.
 131. *Molnár Jakab*. 1571.
 130. *Molnár Pál*. 1571—1585.
 113. *Nagymihályi Zákány János*. 1561—1578.
 110. *Németi Székely Mihály*. 1559—1600.
 118. *Oláh Farkas András*. 1566—1574.
 126. *Opitzer Kristóf*. 1569—1577.
 117. *Parth (Barth) János*. 1565—1586.
 122. *Pásztói Csicsai István*. 1568—1570.
 127. *Iataki Gáspár*. 1569.
 54. *Paul Edling*. 1501—1524.
 101. *Pécsi Gáspár*. 1554—1567.
 112. *Pécsi István*. 1560—1570.
 84. *Péter ötvös*. 1534—1535.
 60. *Petrus Ftwes de Zixo*. 1510—1534.
 171. *Radácsi Gonda Mátvás*. 1598—1601.
 100. *Rollwagen Greger*. 1554—1570.
 111. *Schlesinger Kristóf*. 1559—1566.
 80. *Steffan Ditzmann*. 1529.
 86. *Steffan Konradth*. 1535—1550.
 64. *Stephanus ötvös de Zikszó*. 1516.
 161. *Sorgh Kálmán*. 1587—1594.
 158. *Somlyai András*. 1586—1597.
 145. *Süket Lőrincz*. 1576—1581.
 121. *Szakolczai Urbányi Mátvás*. 1568.
 136. *Szegedi Tamás*. 1572—1599.
 120. *Szilágyi Kiss Lőrincz*. 1568—1577.
 163. *Szinyérváraljai Tamási Kelemen*. 1591—1615.
 151. *Taichmann Keresztély*. 1580—1586.
 144. *Tarczali Chuka Péter*. 1575—1599.
 147. *Tassi Boldizsár*. 1578—1598.
 137. *Técsői Vasváry György*. 1574.
 107. *Thott János*. 1557.
 167. *Válaszúti Veres Mihály*. 1596—1622.
 55. *Váradai Bálint*. 1502—1546.
 166. *Váradai Kömives János*. 1595—1630.
 170. *Váradai Szabó András*. 1596—1606.
 57. *Vitalius Fischer*. 1505—1522.
 98. *Wagmer Farkas*. 1550—1553.
 72. *Yerus ötvöslegény* 1527.
 93. *Zágrábi János*. 1545—1552.
 143. *Zalai Benke István*. 1575.
 165. *Zilahi István*. 1594.
 83. *Zsigmond ötvös*. 1534—1555.
 105. *Zsigmond ötvös*. 1557—1559.

XVII. század.

237. *Aranyműves ötvös Tóbiás*. 1638—1640.
 178. *Bakai György*. 1600—1611.
 255. *Baranyai István*. 1649—1652.
 188. *Becskereki Ferencz*. 1601—1624.
 259. *Becskereki György*. 1653.
 195. *Bedegi János*. 1607.
 204. *Benedek Gergely*. 1611—1616.
 256. *I. Békéssy Gergely*. 1649—1674.
 277. *II. Békéssy Gergely*. 1684—1692.
 205. *Békéssy István*. 1612—1648.
 214. *Beregszászi Pál*. 1614.
 280. *Berner Károly*. 1691.
 228. *Bihari Nagy János*. 1628—1645.
 260. *Bithe Mihály*. 1653—1683.
 242. *Böszörményi Jósza Ferencz*. 1640.
 279. *Brassai János*. 1690—1700.
 281. *Brukóczi (Prococius) Gábor*. 1691—1705.
 272. *Csiszár Mihály*. 1666.
 269. *Csomaközi András*. 1660—1666.
 276. *Csörgei (Csighlei) István*. 1672—1686.
 231. *Cyrus Jakab*. 1633.
 199. *Czikos István*. 1608.
 240. *Debreczeni Hőseök György*. 1640—1646.
 213. *Debreczeni János*. 1614—1623.
 233. *I. Debreczeni Mihály*. 1635—1641.
 249. *II. Debreczeni Mihály*. 1645—1667.
 244. *Debreczeni Molnár Laci János*. 1641—1668.
 181. *Dédesi János*. 1600—1607.
 253. *Eperjesi Paizsos Mihály*. 1648—1668.
 184. *Fejérvári Pontyos Mihály*. 1601—1618.
 209. *Forintverő Péter*. 1612.
 218. *Füzessi Péter*. 1619—1631.
 191. *Garai András*. 1605.
 192. *Garai Gergely*. 1606—1615.
 217. *Genfi Konte János*. 1618—1619.
 251. *Gockel (Kokkel) András*. 1646—1664.
 246. *Gönczy István*. 1642—1692.
 275. *Gönczy János*. 1668—1696.
 211. *Gönczi Zeller (Zsellér) János*. 1613—1614.
 222. *Halasi György*. 1623—1640.
 212. *Hunyadi Bárdi István*. 1613—1634.
 226. *Hunyadi János*. 1626—1646.
 250. *Huzin Kristóf*. 1645—1669.
 239. *Izsák ötvös*. 1639.

190. *Kállai Ferencz.* 1605.
 238. *Kállay Mihály.* 1639—1662.
 245. *Kammerschreiber Eucharius.* 1641—1668.
 235. *Kassai István.* 1635—1689.
 273. *Kecskeméti Gergely.* 1666.
 236. *Kecskeméti Váradi Péter.* 1637—1680.
 252. *Kerekes Pál.* 1647—1650.
 201. *Kolozsvári Egri Mátyás.* 1609—1637.
 196. *Kolozsvári Forintverő István.* 1607—1622.
 224. *Kolozsvári Nagy Lőrincz.* 1623—1654.
 270. *Komáromi Sámuel.* 1663—1685.
 248. *Kökényesdi János.* 1643—1645.
 202. *Körösi Nemes János.* 1609—1621.
 177. *Krakai Kecskeméti György.* 1600—1614.
 261. *Krompholz Mátyás.* 1653—1688.
 220. *Kuntschick János, pénzverő.* 1622.
 189/a. *Kürmessen Péter.* 1605—1608.
 274. *Laskai István.* 1668—1694.
 285. *Laskay Mihály.* 1695—1725.
 241. *Lénárt ötvös.* 1640.
 283. *Majus (Majos) János.* 1694—1695.
 243. *Makai János.* 1640—1653.
 266. *Makai Mihály.* 1659—1660.
 286. *Mész (Mocsz) Sámuel.* 1697—1710.
 176. *Miskolczi Gergely.* 1600—1609.
 197. *Nagy Bálint.* 1607—1612.
 200. *Nagybányai István.* 1608—1646.
 189. *I. Nagymihályi István.* 1602—1608.
 234. *II. Nagymihályi István.* 1635—1643.
 182. *Németi Mihály.* 1600—1613.
 264. *Nonnert Pál.* 1656—1664.
 278. *Nyerges Mihály.* 1685.
 225. *Nyirő Pál.* 1624—1644.
 215. *Pécsi Demeter.* 1614—1619.
 282. *Puskallér Ádám.* 1692.
 193. *Radácsi Jakab.* 1606—1608.
 216. *Rósa Mihály.* 1614.
 203. *Sebestyén ötvös.* 1609—1611.
 221. *Somlyai (Szomolyai) Sebestyén.* 1622—1624.
 223. *Szabó Mihály.* 1623—1641.
 227. *Szadmári Gáspár.* 1628—1645.
 229. *Szatmárnémeti János.* 1630—1638.
 206. *Szegedi Demeter.* 1612.
 185. *Szegedi Ferencz.* 1601—1622.
 208. *Szegedi Gáspár.* 1612.
 258. *Szegedi János.* 1651—1671.
 265. *Szenki György.* 1657.
 247. *Szendi (Szindi) Mihály.* 1642—1678.
 284. *Szendrei Márton.* 1694—1708.
 232. *Szentkirályi Márton.* 1634—1668.
 187. *Szécsényi Boldizsár.* 1601—1643.
 207. *Szigeti István.* 1612.
 183. *Tarczali Czikos Mihály.* 1601—1612.
 186. *Tarczali Ferencz.* 1601.
 180. *Thott Gáspár.* 1600.
 219. *Thüry György.* 1619.
 194. *Tordai Boér Ferencz.* 1607—1643.
 198. *Ujfalusi Mátyás Balázs.* 1608—1632.
 174. *Ungvári Benedek.* 1600—1604.
 262. *Váczai István.* 1654.
 175. *Váradi András.* 1600—1606.
 254. *Váradi Ferencz.* 1648—1656.
 268. *Váradi Karachon György.* 1660—1668.
 263. *Váradi Pál.* 1655—1656.
 257. *Váradi Poch (Pocz) Miklós.* 1651—1662.
 271. *Vásárhelyi István.* 1663—1691.
 267. *Vizsolyi János.* 1660.
 179. *Zabolovszky Muszka Jakab.* 1600—1617.
 210. *Zilahi Pál.* 1612.
 230. *Zongo (Szongo) István.* 1632—1637.

XVIII. század.

325. *Betumviel János.* 1794.
 292. *Debreczeni András.* 1705—1747.
 320. *Dendely József.* 1787—1819.
 298. *Dendely Sámuel.* 1736—1779.
 303. *Diószegi István.* 1755—1782.
 287. *Gömöry János.* 1701—1712.
 309. *Grim András.* 1767—1783.
 293. *Hanszlicsko László.* 1707—1757.
 307. *Hess János.* 1764—1765.
 315. *Juncker Antal.* 1782—1806.
 311. *Kern János Ferdinánd.* 1774—1785.
 317. *Kossovits József.* 1784.
 299. *Laskay Mihály.* 1737—1765.
 302. *Lehmann János.* 1755.
 316. *Margstern János.* 1782.
 318. *Molitorisz János.* 1785.
 297. *Neudorfer Gergely.* 1725—1732.
 290. *Petrik Miklós.* 1702—1710.
 312. *Reinisch Mihály.* 1773.
 323. *Rombauer Mátyás.* 1790—1795.
 308. *Salata János György.* 1766—1790.
 324. *Schlager Ignác.* 1790—1801.
 314. *Schlager Joachim.* 1782—1795.
 296. *Schuller János.* 1725—1750.
 304. *Schuller János Keresztély.* 1758—1780.
 300. *Schuller Keresztély János.* 1737—1752.
 301. *Schuller Tivadar.* 1753—1762.
 289. *Sinckenthaller (Zingentaller) Mihály.* 1702—1710.
 322. *Szabó László.* 1789—1814.
 321. *Szadmári Dániel.* 1788—1809.
 326. *Szentpétery József.* 1796—1801.
 291. *Szilassy György.* 1702—1738.
 288. *Szítai György.* 1701.
 305. *Szrogh Sámuel.* 1760—1761.
 310. *Tarnóczi Sámuel.* 1771—1786.
 295. *Toperczer Tóbiás.* 1718.
 306. *Trotsány Sámuel.* 1761.
 294. *Varannai Pál.* 1707—1709.
 319. *Vásárhelyi István.* 1786—1802.
 313. *I. Wandet János.* 1779—1804.

XIX. század.

333. <i>Belágh (Bölag) János.</i> 1807—1809.	335. <i>Horák Mútyás.</i> 1809—1855.
338. <i>Farkas János.</i> 1819—1833.	344. <i>Illés Lajos.</i> 1840—1852.
334. <i>Krosch Keresztély.</i> 1809—1814.	328. <i>Kretschmer József.</i> 1802—1808.
339. <i>Fröhlich Károly.</i> 1819—1855.	347. <i>Mocsáry Mihály.</i> 1847—1855.
340. <i>Gerhardt János.</i> 1819—1830.	343. <i>Rumpler József.</i> 1833.
342. <i>Hagedorn Ferencz.</i> 1824—1836.	345. <i>Saidan Antal.</i> 1842—1855.
337. <i>Hagedorn János György.</i> 1816—1847.	341. <i>Szadmáry Vilmos.</i> 1823—1847.
336. <i>Hanff Nepomuk János.</i> 1810—1839.	331. <i>Vith Flórián.</i> 1807—1810.
330. <i>Hanser Ignác.</i> 1807—1810.	329. <i>Wallmann János.</i> 1804—1809.
348. <i>Hanser Károly.</i> 1862.	327. <i>II. Wandet János.</i> 1800—1808.
346. <i>Horák Ede.</i> 1843—1878.	332. <i>Widemann János.</i> 1807—1809.

Összegezés.

XIV. század	17
XV. század	39
XVI. század	120
XVII. század	114
XVIII. század	40
XIX. század	22
	Főösszeg: 352

Ábrák jegyzéke.

	Lap		Lap
1. A kassai ötvösczéh pecsétje 1476-ból	19	31. Egri ötvös Mátyás névaláírása és pecsétje 1633-ból	250
2. A kassai ötvösczéh pecsétje 1584-ből	21	32. Egri ötvös Mátyás pecsétje	251
3. A kassai ötvösczéh hitelesítő bélyege	45	33. Kecskeméti ötvös Péter szabadító-levele 1642-ből	263
4. A kassai ötvösczéh regesztromának első lapja	54	34. Kecskeméti ötvös Péter mesterjegye	264
5. Sodronyzománczú kehely a kassai székesegyház kincstárában. XV. század	103	35. Kecskeméti Péter «szőlőfő-pohara» a kassai ev. ref. templom kincstárában	264
6. Kecskeméti ötvös Péter kezeirása. 1671	112	36. Kecskeméti P. úrvacsora-tála a miskolczi ev. ref. templom tulajdonában	266
7. Kassa város nagy pecsétje. Anthonius műve. 1504	127	37. Kállay ötvös Mihály mesterjegye	271
8. Anthonius aranykelyhe a kassai székesegyház kincstárában. 1502	128	38. Kammerschreiber Eucharius mesterjegye	275
9. Kis Lőrincz ötvös pecsétje	150	39. Gönczy ötvös István mesterjegye	275
10. A Lippay-féle kupa födelének diszítése	153	40. Gönczy ötvös István névaláírása	276
11. Lippay János mesterjegye	154	41. II. Debreczeni ötvös Mihály pecsétje	277
12. Lippay János fedeles kupája 1578-ból. A M. N. Múzeumban	154	42. Békéssy ötvös Gergely névaláírása 1672-ből	280
13. Erdélyi ötvös Miklós pecsétje	157	43. Krompholcz Mátyás névaláírása 1681-ből	284
14. Herstain ötvös Kristóf pecsétje	168	44. Nonnert Pál fedeles kupája a kassai ev. ref. templom kincstárában 1662-ből. Oldalnézet	285
15. Németi ötvös Székely Mihály pecsétje	171	45. Ugyanannak homloknézete	285
16. Parth ötvös János mesterjegye	177	46. Nonnert Pál mesterjegye	286
17. Parth János ezüstszerlege a vilmányi ev. ref. ekklzsia tulajdonában	178	47. Nonnert Pál névaláírása 1663-ból	287
18. Parth János pecsétje	179	48. Váradi ötvös György névaláírása 1647-ből	288
19. Szegedi ötvös Tamás monogrammjá	190	49. Gömöri ötvös János pecsétje	299
20. Britzsinger Dániel ötvös kezeirása 1586-ból	202	50. Gömöri ötvös János névaláírása 1708-ból	299
21. Boncziday ötvös István pecsétje	212	51. Hanszlicsko ötvös László névaláírása 1729-ből	303
22. Debreczeni ötvös Imre kezeirása 1598-ból	216	52. Diószegi István kelyhe 1779. A gönczruszkai ev. ref. templom tulajdonában	305
23. Debreczeni ötvös Imre pecsétje	217	53. Diószegi ötvös István mesterjegye	305
24. Debreczeni ötvös Imre névaláírása 1627-ből	217	54. Grim ötvös András mesterjegye	307
25. Váradi Kőmives ötvös János pecsétje	219	55. I. Wandet ötvös János mesterjegye	307
26. Váradi ötvös János névaláírása 1624-ből	220	56. I. Wandet János úrvacsora-pohara, a gönczruszkai ev. ref. templom tulajdonában	308
27. Rácz Ambrus mesterjegye	229	57. Fiait etető pelikán. I. Wandet János munkája a gönczruszkai ev. ref. templom tulajdonában	308
28. Rácz Ambrus fedeles kupája 1606-ból. Az iparművészeti múzeum gyűjteményében	229	58. Szakmár ötvös Dániel mesterjegye	309
29. Becskerekai ötvös Ferencz pecsétje	237		
30. Kürmesszer Péter névaláírása és pecsétje 1605-ből	238		

Betűrendes név- és tárgymutató.

- A.**
- Ábrahám ötvös 191
 Adam Schmelzer 116
 Adrianus Aurifaber 138
 Ágyúöntőkben dolgozó ötvösök 42
 Ajándék-esésze, Wöbernek 75
 — -kanál, a városi bírónak 75
 — -kard, Bercsényi Miklósnak 75
 — -kupa, Báthory Miklós- és István-
 nak 42
 — — Bethlen Gábornak 74
 — — commissáriusoknak 38
 — — Dersffy Istvánnak 38
 — — János királynak 38
 — — a Meskó-féle lakodalomra 38
 — -pisztoly, Bercsényi Miklósnak 75
 — -pohár, Bercsényi Miklósnak 75
 — —, szép öreg, Bethlen Gábornak
 74
 — — csicseri Orosz Pálnak 75
 — -serleg, Tobias Rottenbergernek
 209, 211
 — -szablya, Bethlen Gábornak 74
 — -tárgyak meghatározása 74, 75
 Alagi Menyhért 94
 Ál-aranyak 48
 Albertus aurifaber 8, 116
 Albrecht Goldschmied 143
 Alchemista-arany 48
 Alchimia 47
 Alchimista-arany vételének pöre 66
 Alchymista 255
 Alvinczy kassai pap 74
 Ambrus ötvös 191
 — — sikkasztásai 191, 192
 Ambrus ötvösné testámentuma 193
 Ananász-serleg, Kecskeméti Péter
 műve 94
 Andreas Cleyn, Müntzer 125
 Andreas Hopp, Monetarius 146
 Andris, Probirer in dy Munze 9, 117
 Anichel 206
 Anyaezéh 73
 Anyagi helyzetei a kassai XVI. szá-
 zadbéli ötvösöknek 28
- I. Anthonius Goldschmied 7, 126, 133
 — — aranykelyhe 128
 — — bártfai műve 39., 127.
 — — ingatlanai 11
 — — képe 39., 127
 — — pecsétlője 128
 II. Anthonius Goldschmied 133
 Apró műszerek hagyományozása 228
 Arabeszk-könyv, Flötner Péteré 101
 Aranygyűrű, Békéssi Gergely mester-
 remeke 108
 Aranylemez-verők 9
 Aranyműves ötvös Tóbiás 270
 Aranyos jel 62
 Aranyozók 9
 Aranypénz 11
 Aspensorium 94
 Átiratása a tanulóknak 111
 Aurifusor 7
- B.**
- Bak Péter ezüstmarháinak jegyzéke
 1600-ból 76
 Bakai ötvös György 232
 Balázs ötvös 67, 68, 183
 — — végrendelete 183
 Balázs Ötvös 145
 Bálint pénzverő hagyatéka 11
 Balthazar Goldschmied 143
 Baranyai ötvös István 279
 Bárczay Farkas 309
 Bárczay János zálogos ötvösművei
 82, 83, 84
 Bárczay Pál 307, 308
 Bárczay Szaniszló számára készült
 ötvösművek 39
 Bárdy ötvös István, Hunyadi 252
 Barkóczy Krisztina 94, 104
 Barna Ferencz 267
 Barnabás ötvös 155
 Barsi Margit fedeles kupája 93
 Bártfaiaknak eladott kassai kincsek
 37
 Bártfai Szent-Pál kép, Anthonius
 műve 39
- Barth (Parth) ötvös Jakab 164
 — — vagyona 165
 Bartolomeus Paumgartner, Gold-
 schmied, Probirer in der Muentz
 125
 Baychy Benedek nyakbavetője 40
 Báthory István 73
 Beálló pénz 61, 62
 — pénze a tanulóknak 111
 Beck ötvös András 174
 Beeskereki ötvös Ferencz 66, 236
 — — pecsétje 237
 Beeskereki ötvös György 282
 Bedegi ötvös János 246
 Behem Mertn ötvös 10
 Beiró-pénz 112
 I. Békéssi ötvös Gergely 70, 92, 279
 — — névaláírása 280
 II. Békéssi ötvös Gergely 294
 Békéssi ötvös István 252
 Belágh (Bölag) ötvös János 312
 Belleváriné kardja 94
 Bélyegzési mód a kassai czéhben 45
 — — Nürnbergben 45
 Benedek ötvös Gergely 252
 Benke ötvös István, Zalai 194
 Bér Theodolph ötvösművei 1683-
 ban 78, 79
 Bercsényi Miklós 75
 Beregszászi ötvös Pál 253
 — — Homonnai Bálint udvari öt-
 vöse 94
 Berner ötvös Károly 295
 Bernhard Goltschloer 141
 Berzeviczy Herlich 228
 Beszterczebányai ötvös Welkhy Má-
 tyás 187
 Beszegődtetés (tanulóul) díja 111
 Bethlen Gábor 70, 74, 93
 — által Kassán megrendelt ötvös-
 művek 106.
 Betumviel ötvös János 310
 Bihari ötvös Nagy János 70, 260
 — — feleségének kivégzése 260
 Biró-kalán 55
 Bitbe ötvös Mihály 94, 282

Bithe ötvös ezüstitányéra 283
 Blaskovich pipája 95
 Blaumontag 63
 Blier Kristóf, ötvöslegény 168
 Bochnay János 91, 92, 93
 Boér ötvös Ferencz, Tordai 67, 244
 — — művének összetörése 244
 Bogdányi Gotfridus, kőpíró 296., 300
 Boldizsár Sára 308
 Boldogkő 25
 Bolt, ötvösöké 29
 Boncziday Debreczeni ötvös Imre 216
 — — kézirása 216
 Boncziday ötvös István 60, 208
 — — művei 42
 — — pecsétje 212
 — — testámentuma 212
 Böszörményi ötvös Jósza Ferencz 271
 Brassai ötvös János 70, 94, 294
 Britzsinger ötvös Dániel 48, 198
 — — hamisításai 48, 199
 — — kezeírása 202
 Brukóczy (Prococius) ötvös Gábor 295
 Budai ötvös György, alias Zitta 225
 Budai ötvös Márton 159
 Budai törvénykönyv 8
 Budatini Szunyogh Gáspár 259
 Búnpör, zálogba vetett ötvösművek miatt 79

C.

Caprara 92
 Carmasirter Ring, a mesterremek tárgya 108
 Caspar Aurifaber Quinque-Ecclesiae 163
 Christoff Goldtschmid Italus 143
 Christoff Moenczer 144
 Chyzár Lászlóné ötvösművei 40
 Conföderált czéhek 73, 95
 Conföderatio a kassai és ungvári ötvösczéh között 96
 Conrad Goldschmied 131
 Conrad Kalb, Goldschmied von Nurenbergk 132
 Consulok az ötvösök sorából 12
 Contrabont 113
 Contrascriba a kassai pénzverő háznál 106, 300
 Controversiák eligazítása a város által 65
 Cosmas Goldschmied 10, 125
 Cristanus Aurifaber 125
 Cristanus monetarius 8, 116
 Cristianus aurifaber 9
 Cromer-Bruderschaft 11

Cromerbruderschaftba lépő kassai ötvösök 13
 Cromptoltz Miklós de Nizza, építész 283
 Családi viszonyai a kassai ötvösöknek 30
 Csatt, zománcozós, Barkóczy Krisztináné 94, 104
 Csáky István gróf 277
 Cseh garas 117
 Cseh ötvösök Kassán 100
 Csészék Bethlen Gábor részére 106
 Csicsai Pásztói ötvös István 182
 Csicseri Orosz Pál 75
 Csighlei (Csörgei) ötvös István 294
 Csiszár ötvös Mihály 92, 293
 Csomaközi ötvös András 291
 — — testámentoma 291
 Csonka kezű ötvös 73
 Csörgei (Csighlei) ötvös István 92, 294
 Csörgő, ruhára való 11
 Culman Sorg 213
 Cyrus Jakab, ötvöslegény 260
 Czéh (kassai ötvös) szervezete 106
 Czéhbe való lépés föltételei 10
 Czéhből kitevés 51
 Czéhek szervezkedése Kassán 6
 — ötvösöké és festőké egyesítve 6, 7
 Czéh igazsága 60, 111
 Czéhjegyző 63, 112
 Czéh ládája 53
 — új 63
 Czéhládában évről évre átvett eszközök 62
 Czéhlakás 53, 54, 55, 56
 Czéhlakomák 112
 — szokásai 114
 Czéhlevelet a város tanácsa adja ki 64
 Czéhlevél átvizsgálása 44
 — létezése 1581-ben 44
 — megújítása 237
 Czéhmesterek 107
 — külsők 109
 — választásának módja 61, 245
 — — napja 107
 Czéhpecsét, szepsii ötvösöké 73
 Czéhprivilegium beiktatása a városi jegyzőkönyvbe 63
 Czéhpróba 51
 Czéhszabályzat átíratása 1601-ben 20
 — kassai ötvösöké, magyar nyelvű 50
 — 1601. évi 51
 Czéhújítások 107
 — napja 59, 60
 Czéhtábla, ezüst és aranyos 62

Czéhtitkok kivételének büntetése 52, 61
 Czeczi Dorkó 267
 Czettó Péter zálog-üzér 79
 Czikos ötvös István 248
 Czikos ötvös Mihály, Tarczali 233
 Czychrowszky de Czychrov elzalogosított ezüstmű 34

D.

Dániel inas 68
 Dániel ötvös 188
 Debreczeni Hőseök ötvös György 271
 Debreczeni Molnár Laczi (Lacsi, Láncei) ötvös János 272
 Debreczeni ötvös András, 94, 301
 Debreczeni ötvösczéh 95
 Debreczeni ötvös Imre, Boncziday 216
 — — névalírása 217
 Debreczeni ötvös János 94, 253
 Debreczeni ötvös Jeremiás 194
 Debreczeni ötvös Laczi Jánosné testámentuma 274
 I. Debreczeni ötvös Mihály 71, 261
 II. Debreczeni ötvös Mihály 277
 — — pecsétje 277
 Debreczeni Thassi ötvös Gáspár 194
 Dendely ötvös József 70, 309
 Dendely ötvös Sámuel 303
 Desztilláló 255
 Dédesi ötvös János 232
 Dézsma 250
 Diák ellátása ügyében szerződés 119
 Diószegi ötvös István 304
 — — kelyhe 304
 — — mesterjegye 305
 Dombormű, Nagy-Sándornak a Granikus vizén való átkelése, Szentpétery József műve 311
 — Pórus király fogsága, Szentpétery J. műve 311
 — Mária Terézia a pozsonyi országgyűlésen, Szentpétery J. műve 311
 Drágakövek értéke 32

E.

Ecsedy ötvös István 288, 290
 Edények, Kőrösi János munkája 93
 Egri ötvös László 155
 Egri ötvös Mátyás, Kolozsvári 67, 250
 Egyháziak regesztroma 1706-ból 88

- Ékszerek az erdélyi fejedelmek korában 72
 Elsikkasztott ezüst 40
 Elsikkasztott zálogos ötvösművek 79, 87
 Első czéhmester 107
 Engedetlenség büntetése 52
 Enyhítés a czéhilletékek lefizetésében 72
 Enyhítés a szegődtetés díjainál 111
 Eperjesi Paizsos ötvös Mihály 279
 Eperjesi ötvösczéh 73
 Építése az ötvösök tornyának 65
 Eresztő viasz 53
 Erdélyi ötvös Miklós 155
 — — pecsétje 157
 — — portékáinak ellopása 155—157
 Erdélyi ötvösök Kassán 100
 Erdélyi szászok Fraternitása 5
 Erdélyi zománcz 104
 Erdődy Anna grófnő 93, 94
 Erhardus Friss Goldschmied 143
 Erkölcsi gyarapodása a kassai XV. századbéli ötvösöknek 12
 Erzsébet-templom kincseinek eladása 1556-ban 37
 — — jegyzéke 1516-ból 16
 — — 1552-ből 36
 — — 1604-ből 75
 — — 1737-ből 88—90
 — — kiszolgáltatása 1526-ban 35
 — — pénzértéke 19
 Erzsébet-templom részére készített ötvösművek 12, 94, 95
 Erzsébet királyleány jegyajándéka 6
 Eskütétele a czéhmestereknek 107
 Eszterházy Mária grófnő 96
 Eynung 5, 20
 Eysenschneyder 43
 Ezekias ötvös 205
 Ezüst csészék rendelése Kreitz Frigyes által 41
 Ezüst, felmivélés végett a mesterhez adva 39
 — girájának értéke 108
 Ezüstművek, Bak Péteré, 1600-ban 76
 Ezüstolvasztó a kassai pénzverőházánál 106, 300
 Ezüströg (Silberkuchen) 11
 Ezüstantányér, Bithe Mihály műve 283
- F.**
- Fábián ötvös 10
 Fabianus Goldschmied 126
 Faczaros arany 253
 Farkas ötvös János 312
 Fedeles kupa, Rácz Ambrus műve 93
 Fegyverderék 53
 Fehérvári ötvös György 160
 Fejérvári Pontyos ötvös Mihály 234
 Fekete község 262
 Felebbviteli bíróság a czéhügyekben a tanács 64
 Felsőmagyarországi ötvösség 100
 Fenessy György egri püspök 92
 Festők és ötvösök közös munkálkodása 105
 Feszület, Komáromi Sámuel aranyozása 94
 — Szakmáry Dániel munkája 309
 Fém-desztillálás 255
 Fémolvasztók 9
 Fémpróbáló 255
 Fide jussor 10
 Finomsága az ötvénynek 46
 Fiók-czéh 73
 Fizetése a bélyegmetszőnek 43
 — a czémentesnek 43
 — a pénzverő-mestereknek 43
 — a próbamestereknek 43
 Flindt Paul mintagyűjteménye 101
 Florian, a lengyel király varsói pénzverő-mestere 256
 Flótnér Péter 101, 177
 Forintverő Kolozvári ötvös István 67, 70, 246
 Forintverő ötvös Péter 252
 Forintverő Péter, nagyszombati 247
 Főbirák az ötvösök rendjéből 106
 Franczia király magyar udvari ötvöse 238
 Fráter István ezüst kupája 94
 Fraternitas, szepesmegyei, 1248-ban, erdélyi szászoké 5
 Fröhlich ötvös Károly 312
 Frosch ötvös Keresztély 312
 Futaki ötvös Ferencz 208
 Füzessi ötvös Péter 60, 256
- G.**
- Garai ötvös András 239
 Garai ötvös Gergely 69, 239
 — — házasságtörő neje 239, 244
 Gáspár ötvös 66
 Genealógiája Melda ötvös Péternek 198
 Generálisok rezidenciája 50
 Genfi Konte János 255
 Georg, olasz (wellischer) kőműves 155
 Georg Goldschmied von Stulweisenburg 160
 Georgius Aurifaber de Alba Regali 160
 Georgius Aurifaber de Cracovia 121
 Gerhardt ötvös János 312
 Gild 5
 Giskra részére fizetendő hadi sarcz 10
 Gockel (Kokkel) ötvös András 278
 Goldbergben nevelt ötvös-fiú 25
 Goldner 9
 Goldschlager (Goltslöer) 7, 9
 Goldtberg 141
 Gombok, Laskai István művei 94
 Gömöri ötvös János 72, 298
 — — névalírása 299
 — — pecsétje 299
 — — reverzálisa 298
 Gönczi ev. ref. templom tányéra, Bithe Mihály munkája 283
 Gönczy ötvös István 71, 72, 94, 275
 — — mesterjegye 275
 — — tányérja 275
 — — névalírása 276
 Gönczy ötvös János 72, 294
 Gönczi ötvös Zeller (Zsellér) János 252
 Gönczruszkai ev. ref. templom ötvösművei 307, 308
 Gonda ötvös Mátyás, Radácsi 227
 Greger Goldschmidt 139
 Gregorius aurifaber Cassoviensis 167
 Grim ötvös András 306
 — — ezüstszelenczéje 307
 — — mesterjegye 307
 Guise-hercegek magyar udvari ötvöse 100
 Gyalázkodások büntetése 52
 Gyalui Rácz ötvös Ambrus 228
 — — fedeles kupája 228
 — — mesterjegye 228
 — — nejének nyelvváltásdíja 230, 231
 Gyertyatartók, I. Wandet János művei 308
 György ötvös 189
 — bűnpöre 189
 Gyulai ötvös Dávid 191
 Gyulai ötvös Kristóf 205
 Gyűrű, arany, rolis 64
 — kövekkel foglalt, a mesterremek tárgya 108
- H.**
- Hagedorn ötvös Ferencz 313
 Hagedorn ötvös János György 312

- Hagyaték-jegyzékek a XVII. és XVIII. századból 75
Hajdúk lemészárlásának terve 69
Halasi György 68, 94, 256
Halott fölötti virrasztás 63
Halottnak kikisérése 63, 65
Halott-ruha 53
Hamis munka büntetése 44
Hamis munkálkodása Szatmári ötvös Gáspárnak 70
Hamis pecsétet készítő ötvös 93
Hampel József 102
Hamvainé zálogos ötvösművei 79, 80
Hanff ötvös Nepomuk János 312
Hangyák főzése babonaságból 278
Hano Goldschmied 8
Hanser ötvös Károly 313
Hanyatlása az ötvösségnek 95
Hans Goldschmied Weymann 134
— — javainak elosztása 136
Hans Müntzmeister 141
Hanszlicsko ötvös László 72, 302
— — névalírása 303
Harangöntésnél alkalmazott ötvösök 42
Hauser ötvös Ignác 311
Ház, Barth Jánosé 29
— Melda Péteré 28
Házasságtörése Bihari ötvös János-nának 70, 260
— ötvös Máténának 49
Hegemóniája a XVI. századbeli magyar ötvösöknek 22
Heinrich Münzer 125
Hensel Monetaarius 8, 116
Henrik (IV.) francia király magyar udvari ötvöse 100, 238
Hermann Goldschmied 117
Herstain ötvös Kristóf 168
— — Bebek fogságában 169
— — javai 169
— — pecsétje 168
Hess ötvös János 306
Hétfői faczérkodás 63
Himpellérek 46, 64
— ellenőrzése 113
Hitelesítő bélyeg (kassai) három változata 45
— — meghamisítása 42, 44, 199
Hitelesítése ötvösműnek, az ötvös magánlakásán 113
Hivatalai a kassai ötvösöknek 23
Homonnay Bálint 254
— — udvari ötvöse 94
Homonnai Drugeth Ferencz 187
— — udvari ötvöse 41
— — drága műve 106
Homonnai Drugeth György 94, 254
Homonnai Drugeth Györgyné 96
Homonnay Miklós ötvöse, Debreczeni Thassy Gáspár 41
Horák ötvös Ede 313
Horák ötvös Mátyás 312
Horth ötvös János 185
Horváth ötvös András 215
Höscökötvös György, Debreczeni 271
Hunyadi Bárdy ötvös István 94, 252
Hunyadi ötvös János 258
Huzin ötvös Kristóf 277
— — Kristófné testámentoma 278
Hyeronimus Goldschlager 142
- I.**
- Idegen czéhből átjött tanulók 111
Ifjú mesterek fenforgolódása 52, 114
Iglói kereszt, kassai munka 102
Illés ötvös Lajos 313
Ilona, Máté ötvös neje, kivégzése 175
Imre ötvös 66
Inas kitiltása a városból 64
Inas felszabadításának bejegyzése a regesztromba 60
Ingatlan vagyon szerzésének kötelezettsége 25
Innung 5, 20
Inas szabadon mondásának formája 59
Inas szegődtetésének módja 58
Inas szegődtetésének bejegyzése a regesztromba 60
Inasok tanulóévei 111
Irjel 63
Iskolák helyi fennállása 101, 102
Itáliai elemek Lippai kupáján 101
Ivások a czéhben 69
Izsák ötvös 271
- J.**
- Jacob Eysenschneider 142
Jacob Goldschmied 145
Jacobus Aurifaber 8, 115
Jakab festő Kassán 105
Jakczint-kő 207
Jász Mátyás elikkasztott értékei 41
Jászai ötvös Mihály 9, 10
— — adósai 11
Jegyző a czéhben 63, 112, 304
Jekel Aurifaber 8, 115
Jelenffy Ferencz 309
Jel hiánya az «összeeresztett» ezüstön 163, 164
Jelesi János kupája 94
- Jelütés 51
Jelütő ponczol 53, 58, 62, 112
Jelzés módja 112
— kijátszása 112
Jeremiás ötvös, Debreczeni 194
Jocub Goldschmidt 133
Johannes Aurifaber 8, 115
Johan Goltschmyd 125
Johannes Németh, Monetaarius 117
Johannes Simon Mœntzer 141
Johannes Thomasius, pénzverő 142
Johannes Zolawer Monetaarius 121
Jokub Müentzer 130
Jósa ötvös Ferencz, Bösözörményi 271
Jótállók (fide-jussor) az ötvösök sorából 12
Judex az ötvösök rendjéből 23
Juncker ötvös Antal 308
Jurg Seheyd 130
- K.**
- Kállai ötvös Ferencz 238
Kállay ötvös Mihály 70, 71, 94, 270
— — patenája 270
— — mesterjegye 271
Kammerschreiber ötvös Eucharius 274
— — mesterjegye 275
— — tányéra 275
Kanál, ajándék a városi birónak 75
Kancsó, fedeles, Nonnert Pál műve 94
Kántor 69, 113, 297
Kár Mihály ötvös által elsikkasztott értékek 41
Karachon ötvös György, Váradi 287
Kard, Bellevárinéé 94
— Bercsényi Miklósnak ajándékozva 75
Kardhüvely, ezüsttel kivert 11
Károly Mayennei herczeg 238
Károlyi Zsuzsánna 246
Káromkodás büntetése a czéhben 61
Kassai Ádám csészéje és kannácskája 94
Kassai ev. ref. templom ötvösművei 94, 265
Kassai és ungvári ötvösczéhek confederációja 96
Kassai forint 116
Kassai ötvös Gergely 167
Kassai ötvös István 71, 261
Kassai ötvös Szabó István 183
Kassai Zachar Zabados ötvös Gáspár 226
Katholikusok a magisztrátusban 71

- Kecskeméti, Krakai, ötvös György 231
 Kecskeméti ötvös Gergely 92, 293
 Kecskeméti ötvös Péter 50, 72, 94, 262
 — — szabadító levele 263, 269
 — — szőlőfő-pohara 263
 — — mesterjegye 264
 — — úrvacsora-tála 265
 — — Péterné testámentoma 269
 Kehely, arany, Anthonius műve 39, 102
 Kehely, Diószegi ötvös István munkája 304
 Kehelyfödél, I. Wandet János munkája 307
 Kehely, Szakmáry Dániel munkája 95, 309
 Kehely, Szentpétery József műve 311
 Kehely, Szilassy-féle 93
 Kendy Bálint 163
 Kéneső 53
 Kéneső-vétel és kénesővel való kereskedés 59, 63
 Kénesős szelence 53
 Kényszer-kölesön Katzianer részére 25
 — — ötvösökre kivetve 95
 Keömecező Gábel 227
 Kép, Szent Pált ábrázoló, Anthonius műve 39
 Kép, trébelt ezüst, Szakmáry Dániel munkája 309
 Képfaragóné 134
 Képiró 152
 Képiró Bogdányi Gotfridus 296, 300
 Képiró Mihály 276
 Kerekes Mihály 68
 Kerekes ötvös Pál 279
 Kereszt, iglói, kassai munka 102
 — Lőrincz mester műve 105
 Kern ötvös János Ferdinand 307
 Kész mesterré minősítés 110
 Kezeirása, kassai ötvösmestereké 112
 Kezesek taksája 110
 Klein (Kis) ötvös Raguel 189
 Klein (Kis) ötvös Tóbiás 189
 Kleinmeisterek 177
 — mintái 101
 Klein ötvös György 181
 Kihágások a czéhések között 47
 Kikölcsönzése ötvösműveknek, szabályzat 13
 Kincsek, az Erzsébet-templomé, 1737-ben 88, 89, 90
 Kincsek, magánégyéneké 76
 Kincsek, Tökölly által elfoglalva 76
 Kinjárom jel 53
 Kirakó-ablak, ötvösöké 29
 Kis János kopasz, ötvös 134
 — — javainak elosztása 136
 Kis (Klein) ötvös Raguel 189
 Kis (Klein) ötvös Tóbiás 189
 Kiss Lőrincz ötvös 146
 — — családfája 148
 — — pecsétlője 150
 — — hagyatékának elosztása 151
 Kis Lőrincz, Szilágyi, ötvös 181
 Kiss ötvös György 181
 Kiss ötvös Mihály 175
 Kivégzése Bihari ötvös Jánosnének 70
 Kivetés a czéhből 44
 Klobusiczky Ferencz 283
 Kochlatz Lipót zálogos ötvösművei 80
 Kökényesdi ötvös János 62, 276
 Kokkel (Gockel) ötvös András 278
 Kókuszdió-kupa 11
 Kölesön ezüstneműekre 25
 Kolláció 61, 107, 112
 — elfajulása 114
 Kolonics Lipót 76
 Kolozsvári Egri ötvös Mátyás 71, 250
 — — végrendelete 251
 — — névaláírása és pecsétje 250
 Kolozsvári forintverő ötvös István 246
 — — testámentuma 247
 Kolozsvári ötvös Ferencz 166
 Kolozsvári ötvös Nagy Lőrincz 71, 257
 Kolmar ötvös Péter 159
 Kolozsvári Veres ötvös Mihály 228
 Költségei a czéhlakomáknak 107
 Komáromi ötvös Sámuel 94, 291
 Kőműves, olasz 155
 Kőműves ötvös János, Váradi 218
 Könyvek, kassai ötvösök birtokában 30
 — Váradi ötvös Jánosné hagyatékában 223
 Konsztos könyvek hagyományozása 228
 — — Radácsi Mátyáséi 101
 Kontárok 62, 64
 — elleni eljárások 112
 — ellenőrzése 113
 Kontárkodása Szepsi Benedeknek 113
 Konte János, Genfi 255
 Korbács, kétágú 62
 Körmeneteknél a czéh szerepe 65
 Kőrösi ötvös Nemes János 67, 93, 251
 Kossovits ötvös József 309
 Koszorús pohár 67
 Közössége a technikák- és diszítési motívumoknak 101
 Köztársaság, kassai 29
 Krakai Kecskeméti ötvös György 231
 Krakó 90, 91, 92, 93
 Krakóban készített úrmutató 90
 Krakói illetőségű ötvös Kassán 10
 Krakói ötvös czéh 91
 Krakói ötvös György ingatlanai 11
 Krakói ötvös Tamás 204
 Krasznahorka 201
 Krécz, kréczseprés 55, 58
 Kretschmer ötvös József 311
 Krompholz ötvös Mátyás 92, 93, 94, 283
 — — névaláírása 284
 Kules az ötvösök tornyához 58
 Külföldi befolyás ötvösműveinkre 102
 Külföldre bujdosó kassai ötvösök 100
 Külső czéhmesterek 109
 Kunsztos könyv, Radácsi ötvös Mátyásé 101
 Kuntschick János, pénzverő-legény 256
 Kupa, aranyos, Bethlennek ajándékozva 74
 — aranyozott, magas 11
 — csészeszabású, Perényi Margittól eltulajdonítva 47, 190
 — fedeles, Lippay János műve 101, 153
 — fedeles, Nonnert Pál műve 94
 — Kereszturi László menyegzőjére 38
 — Pesti Ferencz lakodalmára 38
 — pikkelyes testű 11
 — Rác Ambrus munkája 101
 — Zabolovszki Jakab munkája 93
 Kürmészter ötvös Péter 100, 238
 — — kezeirása és pecsétje 238
 — — Lyonban és Párisban 238

L.

- Laczi (Lacsi, Láncki) ötvös János Debreczeni 272
 Lacsi ötvös János 70, 272
 Lajstroma az Erzsébet-templom kincseinek, 1516-ból 16
 Lakásai kassai ötvösöknek 28
 Lakomák, czéhmesterválasztásoknál 107
 Lámpás, templomi 93
 Landmeister 109, 110
 Lantos Sebestienyn (Tinódy Sebestyenné) 171

- Laskay ötvös István 60, 92, 94, 293
 Laskay ötvös Mihály 296, 303
 Lasla Goldschmied 9, 116
 Latrán János 94, 263
 Laurentius aurifaber működése 105
 Laurentius Kiss (Klein) ötvös 146
 Laurentius Schueler v. Medvesch 132
 Lázár ötvös 158
 Lázár ötvös Lőcsén 163
 Legények elidegenítésének büntetése 52
 — száma 22
 Legénynyé minősítés 110
 Lehmann ötvös János 304
 Leltára az Erzsébet templom kincseinek 1737-ből 88, 89, 90
 Leltárok a XVII. és XVIII. századból 75
 Lénárt ötvös 271
 Lengyel ötvösök Kassán 100
 Lenhart Schmelzer 125
 Létszáma az ötvösöknek a XVII. században 66
 — — a XVIII. században 66
 Liliom, a kassai ötvösczéh hitelesítő jele 44
 Liliomos bélyegek külföldi ötvösműveken 44
 Limitáció, ötvösművek, kassai, 1608-ból 97
 — — 1635-ből 97, 98
 — — 1727-ből 97, 98
 — — abaujmegyei, 1735-ből 97, 99
 — — ungmegyei, 1666-ból 99
 — — lőcsei 1706-ból 100
 — — szepes- és sárosmegyei 1721-ből 100
 Lipóczki Dorkó, Váradai ötvös Jánosné testámentuma 220
 Lipót király 76
 Lippay ötvös János 153
 — — kupája 101, 153, 154
 — — mesterjegye 154
 Lisznyai Damó Pál lelkész 305
 Lőcsei ötvös, Szilassy János 92
 Lopásban ért inas 62
 Lopó ötvösmester 70
 Lorántfi Zsuzsanna 73, 226
 Lorencz Goldschmied 117
 Lorencz Schmelzer 118
 Lőrincz ötvös 23
 Lyonban letelepült kassai ötvös 100, 238
- M.**
- Magyar ötvösök 9, 100, 199
 Magyarosodása a kassai ötvösczéhnek a XVI. században 21, 22
 Majus (Majos) ötvös János 295
 Makai ötvös János 205, 271
 Makai ötvös Mihály 287
 Második czéhmaster 107
 Marcus Goldschmied 117, 133
 Margstern ötvös János 309
 Martinus Aurifaber de Riulo Dominarum 122
 — — testámentuma 123
 Máté ötvös 174
 — — házasságtörő neje 175
 Mathias Goldschmied 8, 115, 121
 Matthæus Aurifaber Zegedi 118
 Mátyás ötvös 67
 Medvelyuk 25
 Megbírálása a mesterremeknek 108
 Megesés, a próbában 113
 Meghamisítása a kassai hitelesítő bélyegnek 42
 Megmagyarosodása a czéhnek a XVI. században 43
 Megszökése a tanulóknak 60, 111
 Melda ötvös Péter 104, 197
 — — genealógiája 198
 — — hagyatéka 197
 — — háza 28
 Mellékoltárok Bártfán 105
 Menyhért ötvös 104, 204
 Mennyisége a próbára beszolgáltatandó ezüstnek 113
 Mérték-kő 58
 Merten Behem Goldschmied 130
 Mesterasztal 114
 — költségei 59
 Mester felvételének bejegyzése a regesztromba 60
 Mesterjegy 112
 — kötelező használata 6
 — ráütése az ötvöstúrgra 45
 Mesterré létel feltételei 107
 Mesterremek csinálásának feltételei 51
 Mesterremek elkészítésének helye 108
 Mesterremekben készítenő művek 51, 108
 Mesterpaizsok a kassai czéhpecséten 19
 Mestertaksa nagysága 109
 Mész (Moesz) ötvös Sámuel 296
 Mészáros-czéh, pozsonyi, 1376-ból 9
 Mezőgazdasági foglalkozása a kassai ötvösöknek 25
 Michael Aurifaber de Jazo 118
 — — hagyatéka 119, 120
 Michael Montzer 121
 Michael Müntzer 144
 Michael Schoen, dictus Aurifaber 130
 Mihály ötvös 67, 68
 Miklós festő Kassán 105
 Miller (Müller, Mülner) ötvös Valentin 187
 Minősítés a rajziskola részéről 110
 Mintavésnök a kassai pénzverő-házban 301
 Miskolczi ev. ref. ekklezsia 267, 270
 Miskolczi ev. ref. templom patenája 94
 — — úrasztala-tála 94
 Miskolczi ötvös Gergely 231
 — — ezüstpatenája 94
 Miskolczi ötvös János 166
 Míveltetők által adott nyers ezüst 39
 Mocsáry ötvös Mihály 313
 Moesz Sámuel 94
 Molergolth 156
 Moler Simon 7
 Molitorisz ötvös János 309
 Molnár Laczi (Lacsi, Láncezi) ötvös János, Debreczeni 272
 Molnár ötvös Jakab 188
 Molnár ötvös Pál 188
 Monetarius 7, 9
 Monstrancia, lőcsei 92
 Monstranciák, Szilassy-félék 93
 Motivumok, külföldi ötvös, Kassán 100, 101
 Mozsár, zománcztörő 104
 Mustrakönyvek 101
 Műszerek (ötvös-) magyar elnevezése 22
 Muszka ötvös 93
 Muszka ötvös Jakab, Zabolofszki 232
 Műtörténeti adatok, ötvösökkel kapcsolatban 106
 Művészi kvalitása, kassai ötvösművek 106
 — — a Rákóczy-pecséteknek 106
- N.**
- Nagy Bálint ötvös 247
 Nagybányai ötvös-czéh 95
 Nagybányai ötvös István 248
 — — testámentuma 249
 Nagybányai ötvös Márton 9
 — — végrendelete 10
 — — ingatlanai 11
 Nagy kereszt, Laurentius aurifaber műve 105
 Nagy-Lajos szabályzata 1376-ból 8
 I. Nagymihályi ötvös István 237
 II. Nagymihályi ötvös István 261
 Nagymihályi Zákány ötvös János 173
 Nagy ötvös János, Bihari 260

Nagy ötvös Lőrincz, Kolozsvári 257
 Nagyszombati Forintverő Péter 247
 Nagyváradi ötvös czéh 75
 Navarrai hercegek magyar udvari
 ötvöse 238
 Négyesi Szepesi János 267
 Nemes családokból eredő ötvösök
 31, 72
 Nemes ötvös János, Kőrösi 251
 Német befolyás az ötvösművekre 101
 Német János pénzverő hagyatéka 11
 Német mustrakönyvek 101
 Németi ötvös Székely Mihály 170,
 233
 — — pecsétje 171
 — — testámentuma 171
 Németországba bujdosó kassai ötvö-
 sők 100
 Német ötvösök Kassán 100
 Nemzeti karakter hazai ötvösműve-
 ken 104
 Neudorfer ötvös Gergely 303
 Nezer Aurifaber 8, 115
 Niclas Zeiffner Goltsehmid 118
 Nicolaus Aurifusor 8, 115
 Nicolaus Goldschlager 8, 115
 Nicolaus Goldschmied de Sandecz
 116
 Nyerges ötvös Mihály 92, 294
 Nyilvetés ingóságok szétoztásánál
 290
 Nyíró ötvös Pál 258
 Nogarolli Ferdinánd 48
 Nonnert ötvös Pál 94, 285
 — — fedeles kupája 285, 286
 — — mesterjegye 286
 — — névalírása 287
 Nótárius a czéhben 63

O.

Obermoscheli Miller (Müller, Mül-
 ner) ötvös Valentin 187
 Okolicsányi Katalin 309
 Oláh Farkas András ötvös 180
 Olasz ötvösök Kassán 100
 Olasz renaissance elemek Lippai
 kupáján 101
 Oltárkép költségei, Laurentius auri-
 fabernek fizetve 105
 Olvasó, klárisból 11
 Öntöző szerszám 64
 Opitzer ötvös Kristóf 100, 185
 — — külföldre való bujdosása 185,
 186
 — — kamatra kiadott pénze 185,
 186

Órának aranyozása 156
 Óramutató, Miklós ötvös által ara-
 nyozva 39
 Örökség szerzése Kassán 25
 Öröksége Barth János ötvösnek 27
 Oroszországi ötvös Kassán 100
 Örült neje Szegedi ötvös Jánosnak
 281
 Összeeresztett ezüst 40, 45
 Összerontása az ötvösműnek 44, 51,
 112
 Ötvösczéh, debreczeni 95
 — eperjesi 73
 — krakói 91
 — megalakulása Kassán 9
 — nagyváradi 95
 — rimaszombati 73
 — rozsnói 73
 — sárospataki 73
 — szatmárnémeti 95
 — szepesi 73
 — ungvári 73
 Ötvös elnevezés legelső esete Kas-
 sán 105
 Ötvös-műszer, Barth Jakabé 165
 — — értéke 1594-ben 28
 — — Melda Péter hagyatékában 27
 — — Sorgh Kálmáné 176
 Ötvösművek, Bak Péteré 76
 — Bárczay Jánosé 82, 83, 84
 — Bér Theodolphusé 78, 79
 — Bethlen Gábor számára 93
 — Boncziday István munkái 42
 — Borbála királyné által Kassán
 rendelve 13
 — javítása Erdődy Anna grófnő szá-
 mára 93, 94
 — Hanvainéé 79, 80
 — Hunyadi István munkái 94
 — Koehlatz Lipóté 80
 — Peczelin Judité 80
 — Perényi István által rendelve 226
 — Pusel Sándoré 80
 — Sorgh Kálmán munkái 42
 — Szemere Lászlónéé 84—87
 — Szentkirályi Sebestyénneé hagyatékában 76, 77
 — Tököly által lefoglalva 76
 — Tompa Gombkötő Jánosé 78
 — Udvarhelyi Istváné 81, 82
 — Zitta György munkái 42
 — Zsigmond király által Kassán
 rendelve 13
 — ára 52
 — fajtái Kassán a XVI. században
 35
 — fajtái Kassán a XVII. században
 87, 88

Ötvösművek a kassai Erzsébet-tem-
 plom számára 12, 94, 95
 — a kassai ev. ref. temploméi 94
 — megvizsgálása 8
 — a miskolci ev. ref. templomban
 94
 — művészi kvalitása 106
 — régiek, összeiratása 102
 Ötvösművek limitációja 1608-ból 97
 — — 1635-ből 97, 98
 — — 1727-ből 97, 98
 — — Abaujmegyében 1735-ből 97,
 99
 — — Ungmegyében 1666-ból 99
 — — Lőcsén 1706-ban 100
 — — Szepes- és Sárosmegyében
 1721-ből 100
 Ötvösök adóilletékei a XV. század-
 ban 11
 — és festők közös munkálkodása 105
 — illetőségei a XVI. században 21,
 22
 — ingatlan birtoka a XV. század-
 ban 11
 — (kassaiak) jó híre 104
 — működése a XVII. és XVIII. szá-
 zadban 93
 — származáshelyei 100
 — tornya 46, 65
 — tornyának elpusztulása 46
 — tornyának építése 65
 — tornyának kulcsa 65
 — vagyoni helyzete a XV. század-
 ban 11
 Öv, régi módra készült 137

P.

Paizsos ötvös Mihály, eperjesi 279
 Pál, magyar prédikátor 152
 Papilion, a mesterremek tárgya 108
 Párisban letelepült magyar ötvös
 100, 238
 Párta-öv, Miklós ötvös műve 39
 Parth (Barth) ötvös Jakab 164
 — — vagyona 165
 Parth ötvös János 176
 — — pecsétje 179
 — — serlege 101, 177
 — — mesterjegye 177
 Pásztói Csicsai ötvös István 182
 Pataki ötvös Gáspár 187
 — — Homonnai Drugeth Ferencz
 szolgálatában 41, 106
 Patena, ezüst, Kállay Mihály műve
 94
 — — Szakmáry Dániel műve 309

- Paul Edling Goldschmied 130
 Paulus Aurifaber 8, 115
 Paulus Goldschlager 116
 Peczelin Judit zálogos ötvösművei 80
 Pecsét, kassai ötvös-czéhé, 1476-ból 19
 — kassai ötvös-czéhé 1584-ből 21
 — nagyváradai ötvös-czéhé 22
 — metszése, a mesterremek tárgya 108
 Pecsétek, Rákóczy-koriak 94
 Pecsétek, Rákóczi-, művészi kvalitásai 106
 Pecsétes tábla hagyományozása 228
 Pecsétlő, hamis 292
 Pecsétlő, Kassa városáé, Anthonius műve 39, 102
 Pécsi ötvös Demeter 94, 255
 Pécsi ötvös Gáspár 163
 — — sikkasztásai 163
 Pécsi ötvös István 173
 Pékek czéhe, pozsonyi, 1376-ból 9
 Példametsző a kassai pénzverő-házban 301
 Pelikán, I. Wandet ötvös János műve 308
 Perényi István által megrendelt ötvösművek 42, 226
 Perényi Margittól ellopott csészeszabású kupa 190
 Példametsző 94
 — a kassai pénzverőházban 106
 Pelsőczy György gombjai 94
 Pénzverőház, kassai 94
 Pénzverőházban működő ötvösök 9, 42, 43, 104
 Pénzverő Mihály ingatlanai 11
 Pesty Pál kupája 93
 Péter ötvös 145
 Petrik ötvös Miklós 70, 300
 Petrus Aurifaber-Mönzer 8, 116
 Petrus Etwes de Zixo 133
 Petrus Goldschmied 116
 Petrus Zeiffner Aurifaber 121
 Pilulák 167
 Pipa borítékja, Szakmári Dániel műve 95
 Piscina 176
 Piskolecz 53
 Pisztoly, Bercsényi Miklósnak ajándékozva 75
 Ploquada 75
 Poch (Pocz) ötvös Miklós, Váradai 281
 Pohár, Bercsényi Miklósnak ajándékozva 75
 — Bethlen Gábornak ajándékozva 74
 — fedeles, mesterremek tárgya 108
 Pohár fedeles, Orosz Pálnak ajándékozva 75
 — a vizsolyi ev. ref. templomé, Parth János műve 41
 — I. Wandet János műve 307
 Polgárjog feladása töröknek Kassán 232
 Polgárjogért fizetendő taksák és beszolgáltatandó tárgyak 10
 Polgárjog megadása Kassán 10, 24
 Polonus aurifaber 8, 10, 116
 Ponezol, jelütő 53, 112
 Ponezolok hagyományozása 228
 Pontyos ötvös Mihály, Fejérvári 234
 Pöre, Smislny Simon krakói ötvösnek 90, 91, 92, 93
 Póris 54
 Próbakő 56, 62, 112
 — lopott 227
 Próbamester a kassai pénzverő-házban 9, 106, 300
 Próbaszedés 51, 69, 112, 113, 297
 — módja 62
 Próbátű 53, 62, 112
 Próbát meg nem álló művet készítő ötvös büntetése 44, 51
 Prococius (Bukóci) ötvös Gábor 295
 Püsel Sándor zálogos ötvösművei 80
 Puskallér ötvös Ádám 295
 Puskapor 58
- R.**
- Rabutin 65, 75
 Radácsi Gonda ötvös Mátyás 227
 — — kusztos könyve 101
 — — testámentoma 227
 Rác ötvös Ambrus, Gyalui 93, 228
 — — fedeles kupája 101, 228
 — — mesterjegye 228
 — — nejének nyelváltásdíja 230, 231
 Radácsi ötvös Jakab 244
 Rajziskola 110
 Rajz készítése a mesterremekhez 108
 II. Rákóczi Ferencz mintavésnök 301
 — — részére dolgozó kassai ötvösök 301
 Rákóczi Pál 94
 — — udvari ötvöse 253
 Rays Péter eperjesi ötvös 245
 Református polgárok háttérbe szorítása 71
 Regesztroma a kassai ötvösczéhnek 53
 Regesztrom bejegyzései 53
 Regesztromba feljegyzése a művelésbe adott nemes fémnek 197, 212
 Régi mód szerint készített öv 137
 Régi próba 64
 Reinisch ötvös Mihály 307
 Remek aranygyűrű, ötvös Gergelyé 55
 Remek-büntetés 51, 108
 Remek-büntetés bejegyzési módja a regesztromba 60
 Remek-büntetés nagysága 108, 109
 Remek nélkül mesterré váló felvétel 109
 Renovációja a kassai czéh-levélnek 50
 Részegeskedő ötvösné 70
 Reynhard Goldschlager 116
 Rimaszombati ötvösczéh 73
 Rolios arany gyűrű 64
 Rollwagen ötvös Greger 162
 Rombauer ötvös Mátyás 310
 Rósa ötvös Mihály 255
 Rozsnyói ötvös czéh 73
 Rozsnyai ötvös István 234
 Rueber János 200
 Ruházkodása kassai ötvösöknek 29
 Rumpler ötvös József 313
- S.**
- Saidan ötvös Antal 313
 Salata ötvös János György 306
 Sámbar Mátyás feszülete 94
 Sárospataki ötvösczéh 73
 Schaidwerg 124
 Schauladen 29
 Schelm Goldschlager 8, 116
 Schlager ötvös Ignác 310
 Schlager ötvös Joachim 308
 Schlesinger ötvös Kristóf 172
 Schmelezer 9
 Schnitzerin 134
 Schoen Mihály ötvös 10
 Schröd Eraszmus kassai rajztanár 110, 310, 311
 Schuller ötvös János 303
 Schuller ötvös János Károly 306
 Schuller ötvös Keresztély 304
 Schuller ötvös Tivadar 304
 Sebestyén ötvös 252
 Sennyey István 94
 Sennyey Miklós kassai kapitány 69, 235
 Serleg, Parth Hansé 101
 Serlegecske 11

- Siebenburger ötvös Miklós 155
 — — portékáinak ellopása 155—
 157
 — — pecsétje 157
 Sikkasztó ötvösök 42
 Simon Goeldner 118
 Sinckenthaller ötvös Mihály 106,
 300
 Sisak vézése, német, a mesterremek
 tárgya 108
 Sisak, Miklós ötvös által ezüstözve 39
 Smislly Simon krakói ötvös 90, 91,
 92, 93
 Sodronyománcz 102
 — -os kehely Kassán 103
 — -os művek híre 13
 — -os művek színskálája 102, 103
 Sokadalom 52
 Solymász 90
 Somlyai ötvös András 205
 — — testámentuma 205
 Somlyai (Szomolyai) ötvös Sebestyén
 256
 Sorgh ötvös Kálmán 213
 — — hagyatéka 214
 — — munkái 42
 — — műszereinek összeírása 176
 Statutumok, szepesi ötvösöké, 1370-
 ből 6
 Steffan Dytzmann Goldschmied 144
 Steffan Goldschmied 117
 Steffan Konradth Goldschmied 146
 Stephanus Etwes de Zikszo 133
 Stilizálás, kassai ötvösmesterek által
 112
 Stol Aurifaber 8, 116
 Strucz-mony pohár 245
 Stuckmeister 109
 Style empire 305, 306
 Suszter-czéh, pozsonyi, 1376-ből 9
 Süvegések, fésűsök és ötvösök tor-
 nya 66
 Szabadító-levél, Kecskeméti Péteré
 263
 Szablya, Bethlennek ajándékozva 74
 Szabó ötvös András, Váradai 227
 Szabó ötvös István, Kassai 183
 Szabó ötvös László 309
 Szabó ötvös Mihály 257
 — — örült felesége 257
 Szakmáry ötvös Dániel 95, 309
 — — ezüstkelyhe 309
 — — patenája 309
 — — ezüstképe 309
 — — feszülete 309
 — — mesterjegye 309
 Szakmári ötvös Gáspár 94, 258
 — — kihágásai 259
 Szakmári ötvös szendrői fogsága 259
 Szakmáry ötvös Vilmos 312
 Szakolczai Urbányi ötvös Mátyás 182
 Szalmiak 55, 56
 Száműzött kassai ötvösök 25
 Szandeczi illetőségű ötvös Kassán 10
 Szántó 25
 Szapolyai által száműzött kassai öt-
 vösök 25
 Származása a kassai ötvösöknek 9, 30
 Származáshelyei a kassai XVII. szá-
 zadi ötvösöknek 50
 Szárnyoltár Bártfán 105
 Szatmári ötvös Gáspár 70
 Szatmárnémeti ötvösczéh 95
 Szatmárnémeti ötvös János 260
 Szathmáry Pál, falusi piktor 310
 Szavazó-lapok a czélmesterek vá-
 lasztásánál 107
 Szécsényi ötvös Boldizsár 69, 234
 — — testámentuma 236
 Szegedy ötvös Demeter 252
 Szegedi ötvös Ferencz 60, 234
 Szegedi ötvös Gáspár 252
 Szegedi ötvös György 179
 Szegedi ötvös János 70, 281
 Szegedi ötvös Tamás 189
 — — monogramma 190
 — — lopott kupát vesz 190
 Szelencze, ezüst, Grim ötvös András
 munkája 95, 307
 Szellemi fölénye a kassai ötvösök-
 nek 24
 Szellemi műveltsége a kassai XVI.
 századbeli ötvösöknek 30
 Szemere Lászlóné zálogos ötvös-
 művei 84, 85, 86, 87
 Szendi ötvös György 287
 Szendi (Szindi) ötvös Mihály 276
 Szendrei ötvös Márton 295
 Szendrő vára 94
 Szent-Eligius a kassai czéhpecséten
 19
 Szent-György képe 90
 Szentlélek képe 90
 Szentkirályi ötvös Márton 70, 260
 Szentkirályi Sebestyenné ötvös-
 művei 1650-ben 76, 77, 78
 Szentpétery ötvös József 310
 — — iskolai bizonyítványa 310
 — — munkái 311
 Szepsi Benedek kontárkodása 113
 Szepsii ötvösczéh 73
 Szepesmegyei szászok Fraternitása 5
 Szerszámok, kontároké, lefoglalása
 65
 Szerződés ellátásba fogadott diák
 ügyében 119
 Szigeti ötvös István 252
 Szilágyi ötvös Kis Lőrincz 181
 Szilassy János lőcsei ötvös 92, 93,
 104
 Szilassy ötvös György 104, 301
 Szindi (Szendi) ötvös Mihály 276
 Szinyérváraljai Tamási Kelemen öt-
 vös 215
 Színskála, sodronyománczos mű-
 veké 102, 103
 Szita ötvös György, Budai 225, 300
 Szongo (Zongo) ötvös István 260
 Szócs Lukács elsikkasztott értékei 41
 Szökött ötvös 73
 Szőlyó-fő-pohár, Kecskeméti Péter
 műve 263
 Szövetkezett czéhek 95
 Szrogh ötvös Sámuel 306
 Szűcs-czéh, kassai, 1307-ből 6, 9

T.

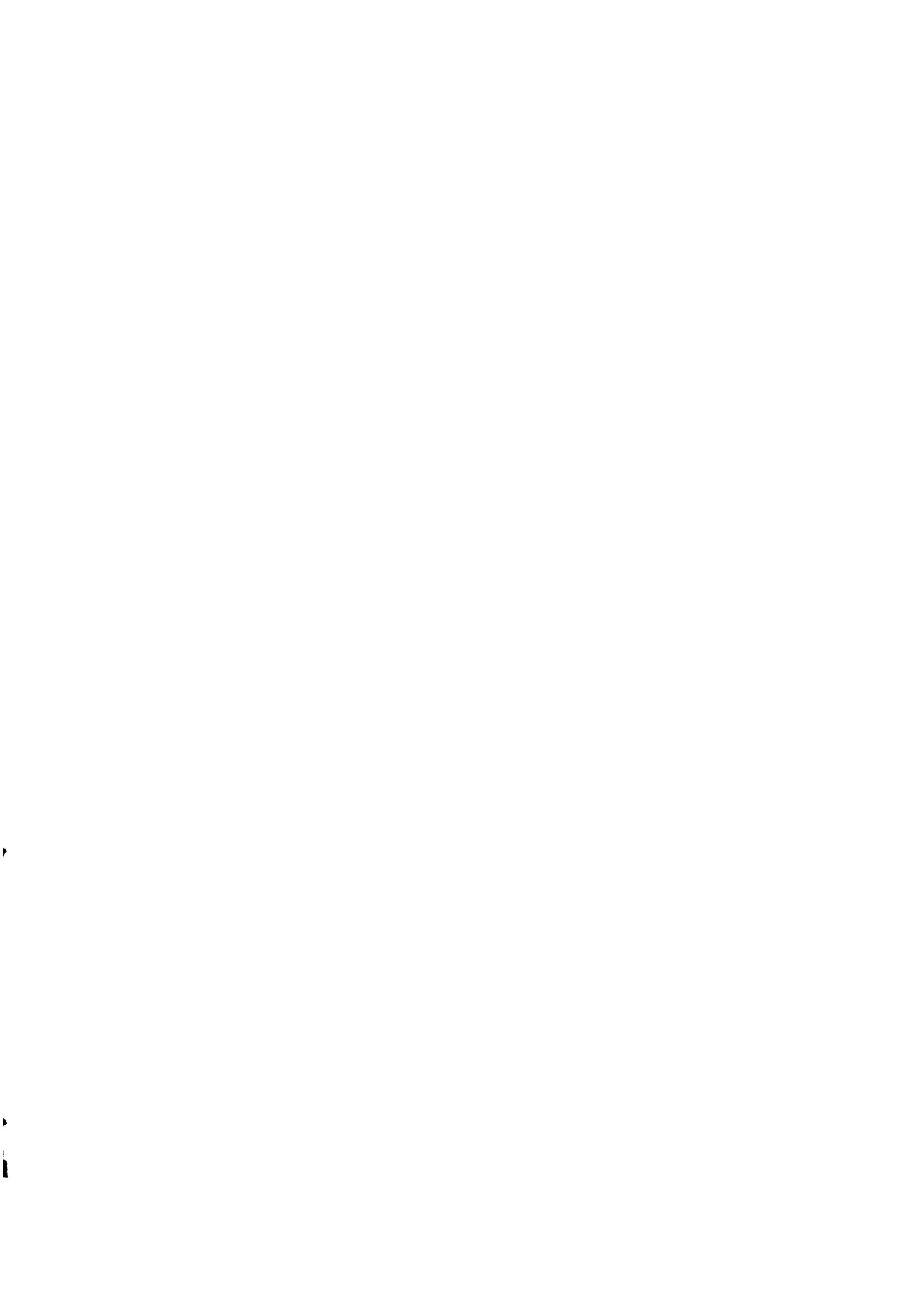
- Tábori Mátyásné ezüst-öve 94
 Taichmann Keresztély ötvös 198
 Tál, ezüst, Gönczy István műve 94
 Tálak Bethlen Gábor részére 106
 Talált kincs 70
 Talált ötvösművek 88
 Tamási Kelemen, szinyérváraljai, öt-
 vös 215
 Tanácstagok az ötvösök sorából 12
 Tanító, kassai, ötvösnek fia 141
 Tanuló évei az inasoknak 111
 Tanuló évek megszakítása 111
 Tanuló inasok száma 52
 — — származása 52
 Tányér, aranyozott ezüst, Bithe Mi-
 hály műve 94
 Tarczai 25
 Tarczai ötvös Csikos Mihály 233
 Tarczai ötvös Ferencz 234
 Tarczai ötvös Péter által elsikkasz-
 tott értékek 41
 Tarczay György 94
 Tarnóczy ötvös Sámuel 307
 Technikai felismerése a magyar
 ötvösműveknek 101
 Technikák, külföldi ötvös-, hazánk-
 ban 100, 101, 102
 Técsői ötvös Vasváry György 191
 Tekintélye a kassai ötvösöknek 105
 Temetkező-helyei a kassai ötvösök-
 ből lett főbiráknak 23
 Terebes vára 106
 Terebes várában készülő drága mű-
 vek 187
 Terminológiája, a kunsztos köny-
 veké 101

- Testámentum, lásd Végrendelet.
 Tilalmat tevő peres felek 10
 Tilalmazott ötvösművek ötvös Ger-
 gelynél 40
 — — Székely Mihálynál 40
 — — Schlesinger Kristófnál 40
 — — Beck Andrásnál 40
 — — Ötvös Máténál 40
 — — Oláh Farkasnál 40
 — — Szilágyi Lőrincznél 40
 — — Pásztói Istvánnál 40
 — — Walten Millernél 41
 — — Ötvös Ambrusnál 41
 — — Zitta Györgynél 42
 Timon 76
 Tinódy Sebestyénne 170
 Tisztségeket viselő ötvösök a XVII.
 században 71
 Titkon eladott ezüst konfiskálása 64
 Tizenhat girás font 62
 Tizenkét latos ezüstműből készített
 ötvösművek 52
 Thassi ötvös Gáspár, Debreczeni 194
 Theodorici Miklós besztercebányai
 prédikátor 48
 Thomas Aurifaber de Cracovia 118
 Thomas Goldschlager 116
 Thott ötvös Gáspár 232
 — — testámentuma 233
 Thott ötvös János 168
 Thúry Kata, Váradi ötvös Jánosné,
 testámentuma 220
 Thúry ötvös György 256
 Tobias Rottenberger Kassát leraj-
 zolja 209
 Tolvaj ötvös 70, 93
 Tompa Gombkötő János ötvösművei
 1654-ben 78
 Tordai ötvös Boér Ferencz 244
 — — művének összetörése 244
 Tököly Imre 74, 76, 90, 94
 Toperczer ötvös Tóbiás 303
 Török hódoltság 100
 Török származású polgár Kassán 232
 Toronyóra aranyozása 159
 Torony, ötvösöké 46, 65
 — kulesa 65
 Tót elemek fellépése 72
 Transsylvania ötvös Miklós 155
 — — portékáinak ellopása 155—
 157
 — — pecsétje 157
 Trotsány ötvös Sámuel 72, 306
 Tunyogi Sámuel aranyozott ezüst-
 tála 94
 Turi Gergely deák elzálogosított por-
 tékái 32
 Turribulum 93
 Tűzben pikturált zománczos kép 92,
 301
 Tűzesetnél az ötvösök szerepe 64
 Tűzvész, 1556-ik évi 37
- U.**
- Udvari ötvösök 73
 Udvarhelyi István zálogos ötvös-
 művei 81, 82
 Ujfalusi ötvös Mátyás Balázs 247
 Ungar jelző a XIV. században 8
 Ungvári ötvös Benedek 231
 Ungvári ötvös ezéh 73, 96
 Úrasztala-tál, miskolci ev. ref. tem-
 plomé 94
 Úrasztala-kosár, I. Wandet János
 műve 308
 Urbányi ötvös Mátyás, Szakolezai
 182
 Úrmutató, Tököly által pénzzé ve-
 retve 76
 — lőcsei 92
 Úrvaosora-tál, Kecskeméti Péter
 műve 265
- V.**
- Váci ötvös István 285
 Vagyoni állapot (ötvösöké) a XVII.
 században 72
 Vagyoni viszonyai Schueler Lőrincz-
 nek 25
 Válaszúti ötvös Veres Mihály 225
 Valentinus Monetarius végrendelete
 118
 Váradi ötvös András 231
 Váradi ötvös Bálint 131
 Váradi ötvös Ferencz 279
 Váradi Karachon ötvös György 287
 — — névalírása 288
 — — hagyatéka 288
 Váradi kőmives ötvös János 67, 71,
 93, 218
 — — nemzetségtáblája 219
 — — pecsétje 219
 — — nejének, Lipóczki Dorkónak,
 testámentuma 220
 — — névalírása 220
 — — nejének, Thúri Katának, tes-
 támentuma 220
 Váradi ötvös Miklós 70, 281
 Váradi ötvös Pál 285, 303
 Váradi ötvös Poch (Pocz) Miklós 281
 Váradi ötvös Szabó András 227
 Várhegy 25
 Városi főbiró az ötvösök rendjéből 23
 Város jele (hitelesítő jel) 51
 Város jele az ötvösműveken 112
 Városi legénynyé minősítés 110
 Városi mesterré minősítés 110
 Városi szeniorok az ötvösök sorából
 12
 Vásárhelyi ötvös István 70, 92, 292,
 309
 — — hamis pecsétlő készítése 292
 Vasváry Ötvös György, Técsői 191
 Vay Zsuzsánna 305
 Végrendelet, Ambrus ötvösneé 27,
 193
 — — Anna Fridentiné 34
 — — Balás ötvösé 27
 — — Burkhart polgáré 16
 — — Crawsz Jakab polgáré 15
 — — Cromer Jeromosé 15
 — — Csomaközi ötvös Andrásé 291
 — — Debreczeni ötvös Laczi Jánosnéé
 274
 — — Dorothea de Richno asszonyé 14
 — — Forintverő ötvös Istváné 247
 — — Güntert Mihályé 32
 — — Herstain ötvös Kristófé 25
 — — Huzin ötvös Kristófnéé 278
 — — Kassai XVI. századbéli ötvösöké
 25
 — — Kassai XV. századbéli polgároké
 14
 — — Kassai XVI. századbéli polgároké
 31
 — — Kecskeméti ötvös Péternéé 269
 — — Kolozsvári Egri ötvös Mátyásé
 251
 — — Krompholcz Miklósé 32
 — — Margareta Weyszeré 14
 — — Márton ötvösé 15
 — — Melda Péter ötvösé 27
 — — Nagybányai ötvös Istváné 249
 — — Pogner Miklósé 15
 — — Porczjan Andrásé 33
 — — Radácsi ötvös Mátyásé 227
 — — Somlyai ötvös Andrásé 205
 — — Sorgh ötvös Kálmáné 28
 — — Szécsényi ötvös Boldizsáré 236
 — — Székely ötvös Mihályé 27
 — — Tarczali ötvös Csuka Péternéé 27
 — — Thott ötvös Gáspáré 233
 — — Váradi ötvös János feleségeié 220
 — — Vogelwader Jánosé 32
 — — Winkler Andrásé 34
 Velence 101
 Verbot 115
 Vereshegy 25
 Veres ötvös Mihály, Kolozsvári 228
 Veres ötvös Mihály, Válaszúti 225

- Vérték metszése, a mesterremek tárgya 108
 Vlindt Paul 179
 Virágos ötvösművek 104
 Virgil Solis 177
 Visszaélések a czéhmester-választásoknál 107
 Vitalius Fischer Aurifaber 131
 Vith ötvös Flórián 311
 Vízbefojtása ötvös Máténénak 49
 Vizsolyi ötvös János 287
 Voksok a czéhmester-választásnál 61
 Vorbot 115
 Votiv-kép, Szakmári Dániel műve 95
- W.**
- Wagmer ötvös Farkas 23, 159
 Wallmann ötvös János 311
 I. Wandet ötvös János 307
 — — munkái 307, 308
 — — mesterjegye 307
 II. Wandet ötvös János 311
 Warsó 92
 Wechter Georg 179
 — — mintagyűjteménye 101
 Welkhy ötvös Mátyás, Besztercebányai 187
 Widemann ötvös János 312
 Wittenberg 141
 Wittenbergában nevelt ötvös-fiú 25
- Wöbernek ajándékozott ezüstonesze 75
- Y.**
- Yerus ötvöslegény 142
- Z.**
- Zabados ötvös Gáspár, Kassai, Zachar 226
 Zabó István elsikkasztott értékei 41
 Zabolofszki Muszka ötvös Jakab 93, 232
 Zachar Judit, Bihari ötvös Jánosné házasságtörése 260
 Zachar Zabados ötvös Gáspár, Kassai 226
 Zágrábi ötvös János 155
 Zákány András 259
 Zákány ötvös János 173
 Zalai Benke ötvös István 194
 Zálogba vetett ötvösművek 32, 79
 Zálogba vetett ötvösművek, Hainvainé 79, 80
 — — Kochlatz Lipóté 80
 — — Peczelin Judité 80
 — — Püsel Sándoré 80
 — — Udvarhelyi Istváné 81, 82
 — — Bárczay Jánosé 82, 83, 84
 — — Szemere Lászlóné 84, 85, 86, 87
- Zálogba vetett ötvösművek miatt bűnpör 79
 Zalogos poharak, Kassa városáé 95
 Zamanz teörő masar 104, 197, 204
 Zegedi Matthæus aurifaber 9
 Zekel jelző a XIV. században 8
 Zeller (Zsellér) ötvös János, Gönczi 252
 Zeycz Goldschmied 117
 Zigeti István 67
 Zilahi János, kolozsvári ötvös 226
 Zilahi ötvös István 218
 Zilahi Pál 252
 Zitta ötvös György, Budai 94, 225
 — — által készített ötvösművek 42
 Zománcz elfogyása Nagy-Károlyban 94, 104
 — «erdélyi» 104
 — sodronyos 102, 103, 104
 Zománczos művek 100
 — — tűzben pikturáltak 104
 — (sodrony) kehely Kassán 103
 Zománczozás Felső- és Nyugat-Magyarországon 102
 — Kassán 104
 Zománcztörő mozsár 104
 Zomorlás ezüst 206
 Zongo (Szongo) ötvös István 260
 Zsigmond király által Kassán készített ötvösművek 13
 Zsigmond ötvös 145, 167

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA ARCHÆOLOGIAI BIZOTTSÁGÁNAK KIADVÁNYAI.

ARCHÆOLOGIAI KÖZLEMÉNYEK:

VIII. kötet: I. füzet: 2 réztáblával és számos fametszvényvel; 72 l. — I. Archæologiai kirándulás Csanádra. *Henszlmann Imrétől.* — Hervoja spalatói herceg és érmei. Dr. *Érdy Jánostól.* — II. A Rába-Sz.-Miklósi egyház. *Ráth Károlytól.* — IV. Éremtani adalékok. Dr. *Rómer Flóristól.* — V. Pécsvidéki és egyéb leletek. *Horváth Antaltól.* — VI. Archæologiai irodalom. *Hampel József és R. Fl.-tól.* — VII. Archæologiai mozgalmak. — VIII. Kisebb közlemények. Ára 60 kr.

II. füzet: Pillni pogány sírok. Dr. *Érdy Jánostól.* (I. közlem.) 73. l.; — II. Visszapillantás a Nyitra-, Turóc- és Liptó-megyékben tett régészeti kirándulásra. *Könyöki Józseftől.* 84. l.; — III. Régészeti adatok Győr-Sz.-Márton környékéről, *Sztahovics Remig* lázi lelkésztől. 98. l.; — IV. Románkori oltárkereszt. *Ebenhöch Ferencztől.* 108. l.; — V. Az 1868-ik év őszén Tellyén talált római érmeik leírása. *Horváth Antaltól.* 114. l.; — VI. Két románkori kerekégház nyoma Győr-megyében. *Ebenhöch Ferencztől.* 120. l.; — VII. A liptó-andrásfalvi bronzkori temető. *Majláth Bélától.* 123. l.; — VIII. Erdély érmészetéhez. *Holländer Leótol.* 130. l.; — IV. Kisebb közlemények. 142. l.; — I. Két gyulai lelet. Id. *Mogyoróssy Jánostól.* — II. Domokos Felérvári prépost egy Codex R. F. — III. Igazolásunkra. A m. n. muzeum régiségtárának személynézete. Ára 60 kr.

A III. füzet tartalma: Régészeti közlemények, *Ormós Zsigmondtól.* I. Bersovia (Zsidovin.) 145. l. — II. Róbert Károly (1308—1342) király 1335-ik évi érmelelési szerződése, *Érdy Jánostól.* 154. l. — III. Aquincum történetének vázlatja. Irta *Hampel József.* 159. l. — IV. Magyar viseletképek a bécsi császári könyvtárban. Dr. *Rómer Flóristól.* 199. l. — V. Harangjaink ismeretéhez. *Myskorszky Viktortól.* 203. l. — VI. Régi sírköveinkről. Dr. *Rómer Flóristól.* — VII. Kisebb közlemények, 212. l. — VIII. Név- és tárgymutató. 215. l. Ára 70 kr.

IX. kötet: I. füzet. 2 réztáblával és számos fametszvényvel. 70 l. — I. A visegrádi koronabolt és a királyi lakosztály elrendezése. *Henszlmann Imrétől.* — II. A pillni Leshegyen talált csontvázakról. B. *Nyáry Jenőtől.* — III. Honi erődeink ismeretéhez. *Myskorszky Viktortól.* — IV. A kolozsvári Boldogasszonyról címzett domonkosok, jelenleg ferenczrendiek kolostorának ebédlőterme. Gr. *Feszterházy Jánostól.* — V. Liptómezei őstelepek. *Majláth Bélától.* — VI. A m. n. muzeumban levő kiadatlan *Aurelianus-féle* érmeik. *Horváth Antaltól.* — VII. Erdély érmészetéhez. *Holländer Leótol.* Ára 80 kr.

II. füzet. Számos ábrával 103 l. Tanulmányok az ember eredetének történetéből. *Majláth Bélától.* — A monói nagy éremlelet. *Czirbusz Gézátol.* — A czikádori cistercita apátságú templom maradványa. *Myskorszky Viktortól.* — Dácia feliratos emlékei és térképe, *Mommsen* kiadásában, *Ortway Tivadartól.* — Adalék a régi magyar keresztelő medenczék ismeretéhez. *Myskorszky Viktortól.* Ára 2 frt 50 kr.

X. kötet: I. füzet számos ábrával. Tanulmány Sz. Gellért n.-csanádi templomáról. Dr. *Ortway Tivadartól.* — Kiadatlan római feliratok. Dr. *Rómertől.* — Egyiptomi cultus-maradványok a hazai leletek között, írta *Majláth Béla.* — A magyar nemzeti muzeum érem- és régiséggyűjteménye 1874-ben, írta Dr. *Ortway Tivadar.* 17 ív, ára 2 frt.

II. füzet. Román és átmenetkoru építmények hazánk területén, közli Dr. *Rómer Flóris Ferencz.* 8 ív. Ára 80 kr.

III. füzet. Tibiscum fekvése Dr. *Ortwaytól.* — Adalékok II. Lajos udvari számadásából. *Fraknoi Vilmostól.* — *Myskorszky V.* régészeti utazása 1875-ben. — Ára 1 frt.

XI. kötet: I. füzet. Kertesi apátság *Rómertől.* György antiphonale. R. Kiadatlan római feliratok R. Adalék a budai vár helyszíneléséhez. *Rómertől.* Ára 80 kr.

II. füzet. Pest-Pilis megye emlékei *Arányitól.* Liptó m. műemlékei *Myskorszkytól.* Léta vára *Jakab Elektől.* Ára 1 frt.

XII. kötet: Báthori István-féle emlékérem a m. n. muzeumban; Dr. *Hampel Józseftől.* — A sz. Miklóshoz címzett eperjesi r.-kath. templom; *Myskorszky Viktortól.* — Slavoniai leletek; *Bojnycsi Irántól.* — A túskevári pálos templom; *Adám Ivántól.* — Egy német nyereg a XIV. századból; *Lipp Vilmostól.* — Azon ágyuk, mozsarak és vetágyuk inventariuma, melyek Buda bevételé után 1686-ban az állásokon találtattak; Dr. *Rómer Flóristól.* — Régi ágyuk a munkácsi várban (1514—1711); *Thaly Kálmántól.* — Mutenum-Feketeváros; *Rács Józseftől.* — Beregmege műemlékei; *Lehoczky Tivadartól.* — A felsőmagyarországi muzeumban levő csehpeccétekről; *Myskorszky Viktortól.* — Az ugynevezett «arany metszet» æsthetikai törvényének alkalmazása a csucsives stylben; *Myskorszky Viktortól.* — Szerkesztői utóirat ehez. — Magyar várak 1437 körül; Dr. *Thallóczy Lajostól.* — Bárbárokori védrendszer nyomai Liptómezyében; *Majláth Bélától.* — Rákóczy Erzsébet ingóságai a hrussói és kis-tapolcsányi várkastélyokban; *Szerémitől.* — Magyarországi régészeti leletek repertoriuma; Dr. *Hampel Józseftől.* Ára 2 frt.

XIII. kötet: I. füzet. 1879. 4 könyomatu táblával és 35 fametszettel a szövegben. 65 l. I. A kelta uralom emlékei. *Pulszky Ferencztől.* — II. Diós-Győr vára. *Kandra Kabostól.* — III. Agyagiparunk történetéből. *Majláth Bélától.* IV. A berekszói régi templom Hunyadmegyében. *Torma Károlytól.* — V. Ó-budai templomrom. *Vásárhelyi Gézátol.* Ára 1 frt.

II. füzet. 1880. 50 fametszettel 75 l. I. A polgárdi ezüsttriosz. *Pulszky Ferencztől.* — II. A nagyváradi ős székesegyház. *Bunyitay Vinczétol.* — III. Magyarhoni régészeti leletek repertoriuma. *Hampel Józseftől.* Ára 80 kr.

XIV. kötet: 1886. 35 képes táblával 159 l. I. Leletek a lengyeli őskori telepről. *Wosinszky Mórtól.* — II. A magyarországi bánya- és kamaratisztek emlékérméi. Dr. *T. Gy-tól.* — III. Præhistoricus arany-, vas- és kőbányászati eszközök Dáciában. *Téglás Gábertól.* — IV. Római márványbányák a Bisztravölgyben, Bukova Hunyadmegyei falu határán. *Téglás Gábertól.* — V. A fenéki sírmező. *Lipp Vilmostól.* Ára 3 frt 50 kr.

XV. kötet: 1886. 23 képes táblával. A sarmizegetusai mithræum. *Király Páltól.* 129 l. Ára 2 frt 80 kr.

XVI. kötet: 1890. 18 képes táblával és 41 ábrával. I. A Korábia bányászata és kettős sírmezeje Zalatna közelében. Irta *Téglás Gábor.* II. Leletek a lengyeli őskori telepről. Irta *Wosinszky Mór.* Ára 4 frt 50 kr.

XVII. kötet: 1895. 89 ábrával. I. *Selle Zsigmond:* Dunaföldvár régi emlékei. — II. *Wosinszky Mór:* A czikói (Tolna m.) sírmező. Ára 2 frt.

XVIII. kötet: 1895. 83 ábrával. I. Dr. *Gerecze Péter:* Szent Simeon próféta ezüst koporsója Zárában. — II. Dr. *Jankó János:* Régi hazai löportartók szarvasagancsból. Ára 3 frt.

XIX. kötet: 1895. 135 ábrával. I. *Téglás Gábor:* A Limes Dacicus két Küküllő és Olt közötti részlete Udvarhelymege éjszaki és keleti hegységeiben Oroszfalutól Alsó-Rákosig. — II. Dr. *Pósta Béla:* Sziráki ásátások (Nógrád m.) — III. Dr. *Sőtér Ágost:* Ásátások a csunyi sírmezőn. — IV. *Kandra Kabos:* A diósgyőri vár. Ára 2 frt 50 kr.

XX. kötet: 1899. *Mihalik József:* A boldogkővárjai neolithkori telepek. II. *Milleker Bódog:* Verseczi és vattinai őskori régiségek. III. *Téglás Gábor:* A Pentinger tábla «Ad Scrofulas» állomásának meghatározása a Gospodin-örvény Domitianus táblája alapján. IV. *Gerecze Péter:* A pécsi székesegyház egykori oltársátra és többi szobrászati maradványa. V. *Gerecze Péter:* A somogyvári szent Egyed (Aegidius) monostor templom maradványai. Ára 3 frt.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA ARCHÆOLOGIAI BIZOTTSÁGÁNAK KIADVÁNYAI.

MAGYARORSZÁGI RÉGÉSZETI MŰEMLEKEK:

- I. kötet:** Pécsnek középkori régiségei I. rész. A pécsi székesegyháznak építészete. Irta *Henszlmann Imre*. 1869. 6 réztáblával és fametszvényvel. 97 l. Ára 2 frt.
- II. rész. A pécsi székesegyháznak domborművei. Két réztáblával és számos fametszvényvel. 94—372. lapig. Ára 2 frt.
- II. kötet:** I. rész. Pécsnek régiségei. I. Függelék. A pécsi székesegyházi magánirathoz. — II. Függelék. A sirena. — A pécsi ó-kereszttyén sirkamara. — Irta *Henszlmann Imre*. Számos ábrával. — 165 lap. Ára 2 frt.
- II. rész. A bécsi 1873. évi világtárlatnak magyarországi kedvelőinek régészeti osztálya. 10 táblával és 277 fametszettel. Irta *Henszlmann Imre*. — Ára 8 frt.
- III. kötet:** I. rész. Régi falképek Magyarországon. Irta Dr. *Rómer Ferenz Flóris*. XIII., többnyire színezett képtáblával és LXXVII fametszvényvel. 1—170 lap. Ára 8 frt.
- II. rész. Lőcsének régiségei, *Henszlmann Imre*. XIV táblával és 88 fametszettel. — Ára 6 frt.
- IV. kötet:** I. rész. Bártfa középkori műemlékei. A szent Egyed templomának műrégészeti leírása. Irta és rajzokkal illusztrálta *Myskorszky Viktor*. IX fénynyomatu táblával s számos fametszettel. Ára 5 frt.
- II. rész. 1880. Bártfa középkori műemlékei. A városház s a város erődítményeinek műrégészeti leírása. Irta s rajzokkal illusztrálta *Myskorszky Viktor*. V fénynyomatu táblával s számos fametszettel. 132 l. Ára 4 frt.
- Monumenta Hungariæ archaeologica ævi mediæ. A nagyszebeni és a székesfehérvári régi templom. Irták *Reissenberger Lajos és Henszlmann Imre*. 1883. Nagy 4-edrét 85 l. Ára 4 frt.
- Dr. *Lipp Vilmos*. A keszthelyi sírmezők. 1884. 363 rajzzal. 52 l. Ára 1 frt 60 kr.
- Dr. *Meyer M. A.* Szent Simon ezüst koporsója Zarában. 14 képes melléklettel és 29 ábrával a szövegben. 1894. 64 l. XIV tábla.

ARCHÆOLOGIAI ÉRTESETŐ:

Archæologiai Értesítő 1869—1872. I—VI. kötet. Szerk. Dr. *Rómer Flóris*. — 1873. VII. kötet. Szerk. Dr. *Henszlmann Imre*. — 1874. VIII. kötet. Szerk. Dr. *Henszlmann Imre* vezérlete alatt *Geduly Ferenz*. — 1875. IX. kötet. Szerk. Dr. *Henszlmann Imre* és Dr. *Ortvay Tivadar*. — 1876—1879. X—XIII. kötet. Szerk. Dr. *Henszlmann Imre* és Dr. *Nyáry Albert*. Ára kötetenként 3 frt. — 1880. XIV. kötet. Szerk. *Pulszky Károly*. Ára 5 frt. — Uj folyam 1881—1884. I—IV. kötet. Szerk. *Pulszky Károly*. Ára kötetenként 5 frt. — 1885—1899. V—XIX. Szerk. *Hampel József*. Ára kötetenként 6 frt.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA ARCHÆOL. BIZOTTSÁGA KÖZBENJÁRÁSÁVAL MEGJELENTEK:

A székesfehérvári ásátások eredménye. Irta *Henszlmann Imre*. Nagy negyedrért 226 l. 9 réztáblával és számos fametszvényvel. 1864. Ára 2 frt.

Műrégészeti kalauz különös tekintettel Magyarországra. I. rész. Óskori műrégészet. Irta Dr. *Rómer Flóris*. 134 l. 154 fametszettel. — II. rész. Középkori építészet. Irta Dr. *Henszlmann Imre*. 150 l. 250 fametszettel. Ára 2 frt 50 kr. (Elfogyott.)

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA II. OSZTÁLYÁNAK ARCHÆOL. ÉRDEKŰ KIADVÁNYAI:

- Henszlmann Imre*. Tanulmányok a góthok művészetéről. 1874. Egy képtáblával 10 kr.
- Pulszky Ferenz*. A magyarországi avar leletekről. 1874. 10 kr.
- Ortvay Tivadar*. Margum és Contramargum helyfekvése. 1877. 45 kr.
- Rómer Flóris*. Északnyugoti utam. 1879. 10 kr.
- Torma Károly*. A limes dacicus felső része. 1880. 90 kr.
- Torma Károly*. Az aquincumi amphitheatrum éjszaki fele. (Jelentés az ottani ásátásokról.) Nyolcz fametszettel s tizenöt fénynyomatu táblával. 1880. 1 frt.
- Myskorszky Viktor*. A Renaissance kezdete és fejlődése, különös tekintettel hazánk műépítészeti emlékeire. 1880. 40 kr.
- Majláth Bela*. Forgách Ádám és Báthory Zsófia ékszereinek történetéből. 1882. 20 kr.
- Vaisz Ignác*. Masolino olasz képiro művei. Adalékok a magyar mütörténethez. 1883. 10 kr.
- Dr. *Ortvay Tivadar*. Egy állítólagos római mediterrán ut Pannoniában. (Egy térképpel.) 1883. 50 kr.
- Dr. *Lipp Vilmos*. A keszthelyi dobogói sírmező. 1883. 10 kr.
- Hampel József*. Adalék Pannonia történetéhez Antoninus Pius korában. 1884. 20 kr.
- Dr. *Ortvay Tivadar*. Összehasonlító vizsgálatok a hazai és északeurópai præhistorikus kőeszközök eredete és régisége körül. Első fele. 1884. 40 kr. — Ugyanaz, második fele. 80 kr.
- Szentkláray Jenő*. A becskerek vára. 1884. 30 kr.
- Dr. *Ortvay Tivadar*. A præhistorikus kőeszközök régiségi jellegeiről. 1885. 30 kr.
- Bunyitay Vincze*. Szilágymegye középkori műemlékei. 1885. 30 kr.
- Pulszky Ferenz*. Tanulmányok a népvándorlás korának emlékeiről. 20 kr. — Folytatás. 40 kr.
- Téglás Gábor*. Tanulmányok a rómaiak dáciai aranybányászatáról. 40 kr.
- Bunyitay Vincze*. A gyulafehérvári székesegyház későbbi részei s egy magyar humanista. Egy rajz és két fénynyomattal. 1893. 1 frt.
- Téglás Gábor*. Ujabb adalékok az aldunai zuhatagok sziklafelirataihoz s az aldunai határvédelem viszonya Dacia történetéhez egészen Traianus felléptéig. 14 szövegközi rajzzal. 1894. 1 frt.
- Hampel József*. A régibb középkor (IV—X. század) emlékei Magyarhonban. Első rész. 200 képes táblával és a szövegben 48 ábrával. 1894. 5 frt. Második rész. 162 képes táblával és a szövegben 95 ábrával 1897. 6 frt.